
Österreichische Nationalbibliothek
+Z226822108

Izlazi 10., 20. i posliednjeg u mjesecu. Ciena mu je godišnja sa poštarinom 5 for., a polugodišnja polovica, za domaće pako, ako se u kuću nešalje 4 fr. 60 novč., a polugodišnja polovica.

SLAVONAC.

Predplatiti se može kod svih c. kr. poštah i kod odpravničtva lista u Požegi. Za obznane plaća se osim bularine od 2 stupačkog redka za 1. put 5, za 2. put 4 a za 3. put 3 novčića austr. vriedn.

Vlastnik i urednik: **Miroslav Kraljević.**

Godina II. U Požegi 10. siečnja 1864. Broj 1.

DAJ NAM BOŽE!

Molitva.

Daj nam Bože sretnu domovinu!
Kô što dade krasnu i veliku,
Da joj rane mánah oduminu, —
Da nam bude na slavu i diku;
Svjetlom duha i prosvjete jasna,
I krieposti svake djelom krasna
Da se svakom ogledati može,
Toga, toga daj nam Bože!

*

Daj nam Bože čestita vladara,
Kriepostnoga, mudra, pravednoga,
Koj će za sve da s' otčinski stara,
Koj otčinstva bit će odsjev Tvoga;
Da nas liepo, mudro rukovodi
K' pravoj sreći i pravoj slobodi...
Ta ljubavi čiste žarom
A savjetom mudrim, dragim,
I milosti Tvoje darom
A pod žezlom milim, blagim...
Da mu bude zlatni priestò
Sielo pravde i istine,
Utočišta željna mjesto
Trpljenikè za nevine, —
Izvor blaga i podpore
Za sve što se nuždom bore, —
Harne suze što se im s' očih trune,
Da mu budu dragi biser krune...
Da mu bude mač obrana
Starodavnih nam pravicah,
I našega rodnog stana
Prot napadu navalicah;
Onda, onda, da mu skoči
Kô zmaj ognjen iz koricah,
Braneć naše kano svoje oči,
A tim svijet vas da osvjedoči:
Da je on naš otac pravi,
Mi njegova porodica,
Pak da zato viek ga slavi,
Dok je svieta povjestnica...
Da mu budu po izboru glave
Savjetnici desnica mu ruka,
Vodeći ga ka vrhuncu slave,
A taj samo sreća svog puka.
Temelj njen pak: ljubav živa,
Što svih srca predobiva;
A goruća s pravde žara,
Sladkim, trajnim mirom rodi,
Te svud kićen put otvara
Oj! prosvjeti i slobodi . . .
Da se pravo reći može:
„Prišlo Višnji carstvo Tvoje!“
Toga, toga daj nam Bože!

*

Daj nam Bože pravih svećenikah!
A po duhu mila sinka Tvoga,
I njegovih viernih učenikah
Davših sve za dobro bližnjeg svoga;
Duha, tiela sile, život mili,
Da b' ga putem vjere prosvietili....

Odkad vjere luč presvete
Našem rodu, Bože, sinu,

Ogrli ju on kô diete
Majku milu i jedinu;
Pak u njojzi tražjà lieka
Za ovog i onog vieka.
Uz najbolju ali volju,
Uz njegovu blagu ćud,
On zakukà u sred muká,
Bol mu gorki zapè grud . . .
Mržnja brata, s njim razkolje
I gluposti gusti mrak,
Hudog robstva k tom nevolje
Donese mu vjere zrak . . .
Ne bja tomu vjera kriva,
Što je ljubav čista, živa,
Već tudjinstva kleti rod; . . .
Putem vjere mržnje sjeme
Baci on medj jedno pleme,
Jedne slavske majke plod...

Avaj Bože! malo ah! premalo,
Imadosmo Ćirilah, Metoda',
Kîm uz vjeru do toga bi stalo,
Da milenu prosvjetu žudjenu
Dignu u sred uboga nam roda!..
Te da sliedeć mila sinka tvoga
I njegove vierne nasliednike,
Tu nečine nikakve razlike
Narodnosti il naroda toga,
Komu Ti ih posla duhom Tvojim,
I koji ih kô otceve mile
Štovà, slušà, ljubjà iz sve sile,
Brani, hrani lica znojem svojim...
Već da otog i oni ljube
Puk naš dobri, blagi prosti,
Čuvajuć ga od pogube,
Što no klije iz gluposti;
Učeći ga svetom vjerom,
A sve jednom istom mjerom,
Cienit knjigu, s njom prosvjetu,
Ljubit rod svoj bez razlike
Vjere, roda ili kraja,
A ubijat mržnju kletu,
Što tol' dugo nas razdvajà...
Da prosvjete ah! što prije
Sunce rod naš sav ogrije,
I srodna se braća slože, —
Toga, toga, daj nam Bože!...

*

Daj nam Bože dobrih učiteljah!
Darovitih umom i pameću,
Svog visokog zvanja štovateljah,
Užižućih svud prosvjete svieću
U srdašcih mile i nevine
Domorodne naše omladine;
Sa otčinskom pravom njegom,
Što ih ljubko svedj orgrieva,
Te pod istom zapta stegom
Sve to ljepšim svjetlom sieva . . .
A budećih i gojećih
U prilikah svih i zgoda'
Ćut preželjnu, spasiteljnu
Samosviesti mila roda.
Ah! bez koje sva prosvjeta,
Makar bila i najveća,
Čvor je pusti bez razpleta,
Tinjajuća samo svieća, —
A po rod naš pusta varka,
Da pače je otrov, kuga,
Uviek tudji, hudi sluga,
Domoljubja ah! bez žarka...
Brod je samac na pučini,
Bez kormana i lengera,
Kog svakuda vihor tjera, —
Samo ne ah! k domovini. . . .

Avaj Bože! da tog bilo nije,
Da ne bješe te prosvjete krive,
Što no tinja al srca negrije,
Što ih hrani tek da jedva žive, —
Da imasmo učiteljah pravi',
U dobri čas Majci našoj Slavi! . .
Kraj kriepostih i kraj sposobnostih
Kojim' rod naš tol' nadari krasno,
Da naukom i laganom mukom
I najtežja shvaća toli jasno, —
Nebi rod naš pao tol' duboko, —
Nebi bio u verigah soko, —
Nebi nam ga obstirala tmina
Prelazeća sa oca na sina, —
Nebi tužan željom oželjane
Od tudjinah iskô duhu hrane, —
Nebi njome tol' okužen jadan
Ah! za svoje bio mlak i hladan, —
Nebi bilo u nas odmetnikah,
Prelivodah, rodu neviernikah,
Zatirućih rod svoj, imè, pleme,
Za komadić krušca, čast il' šljeme,
Nego bi se Majka Slava
Ponosila djecom svojom,
Čila tiela, uma zdrava,
Krasnim onim sa uzgojom,

Na ljubavi nje što samo,
Kô najčvršćem svih temelju,
Hram prosvjete diže, širi,
Tu jedinu gojeć želju:
Da njom rod i domovina
Oprosti se duha tmina',
Te njezinim svjetlom sjajnim,
Svedj rastućim, uviek trajnim,
Žarko sjaje, cvietom cvati,
Plod prosipljuć blagodati':
Svakovrstnog zrela znanja,
Umjetnosti i prometa,
Voljna onog žrtvovanja,
Kad zaište stvar ga sveta:
Ovaj perom, onaj blagom,
Taj mišice kriepkom snagom,
A jednoga svi značaja,
Domoljubjem ponosita
Nepomična, stieni slična
U sred mora valovita,
Trajuća do žića kraja . . .
Tako bi nam mladež mila
Čvrsti podpor roda bila,
A djevojke nam milojke,
Ljepotice, krasotice,
Kćeri prave Majke Slave . . .
Samo tako, ne inako,
Dom prosviećen reć se može,
Toga, toga, daj nam Bože!

*

Daj nam Bože jošte samo jedno,
Što no nam je ponajviše nužno,
Bez koga nam živovanje biedno,
Polu-mrtvo, tavno, jadno, tužno.
A to jedno, bez čeg nema spása,
Niti slavna u poviesti glasa
Jest: Slavjani da se svi već slože,
Toga, toga daj nam Bože!
„Sloga" rieč je prosta, mala,
Al' čudesa vela tvori,
Kad je srcim zavladala,
Tad kô silen oganj gori.
Nebrojenih u iskrica'
Iz svakoga sjaje lica;
Svojim žarom srca grije,
Da svakoje samo bije
Za sve što je plemenito,
Dobro, častno, basnovito;
A mišice puni njekom
Oriaškom čudnom snagom,
Da nabrekle buje tekom
Spremne bit se istim vragom . . .
Oganj čisteć zlato spaja,
Razlučujuć česti strâne,
Tako sloga kćerka raja
Skapča duse izabrane.
Jedne misli, iste želje,
Isti nagon, jedan glas,
Jedna tuga i veselje,
Jedan cilj i jedan spás . . .
Sjedinjenim dusim tako,
I najtežje sve je lako, —
Sve je bistro, sve je jasno, —
Ništa sporo, ništa kasno, —
Ništa skupo, ništa drago, —
Osim obće sreće blago,
Umno kako, tvarno tako,
Za koje će sve, sve, dati,
Krv i život žrtvovati . . .

Avaj Bože! da je bilo sloge
U Slavjanah odkad slove svietom,
Nebi znali jade za premnoge —
Zadate jim po dušmanu kletom.
Razciepani na tolike struke,
Neb' pružali prieko gorah, voda'
Jedan prema drugom, cvileć, ruke:
„Jao! gdje je zlatna nam sloboda?!"
Već bi, makar medjom razdieljeni,
Što ih majka priroda jim stavi,
Sloge duhom bivši sjedinjeni,
Uživali u Majci si Slavi . . .
Domovina svih kolika,
Oj! jedina i velika,
Prostiruć se na sve strane,
Svakim blagom bi jim cvala,
I ljepotom svakom sjala,
Usrećujuć sve jih grane...
Nje gradovi jaki, veli
Labudovi kano bieli
U pučini sinja mora, —
Cvali svakim bi prometom,
Sjali umnom bi prosvjetom,
Kano zora iznad gora' . . .
A iz ovih bi prosvjeta,
Pokraj roda uma vrla,
Njekoliko iza lieta'
I u prosti puk doprla . . .
Kakva smutnja, zadjevica?
Kakva l' mržnja zloba l' žuta?

*

Nenavid li, razmirica
Rastuća do boja ljuta?
Rad prvenstva, il' baštine?
Rad jezika, il' imena?
Radi pravah il' svojine?
Il' rad vjere il' plemena?
Ništo, ništo svega toga,
Gdjeno braću veže sloga!...
Kakvi dušman, kakva l' sila
Zavadit bi kadra bila
Il' podjarmit braću taku
Sloge pásom stojnu, jaku?
Nikakova baš! da pàče
Stojali bi svakdan jàče
Nedobitni bi vladali
I u slavi i slobodi.
A pred njimi bi padali,
Štujući ih svi narodi...
Sve to jošte biti može,
Samo da se Slávi slože, —
Toga, toga, daj nam Bože!..

*

Daj nam Bože takvu domovinu,
Kô što dade krasnu i veliku,
Da nam rane manah oduminu,
Da nam bude na slavu i diku;
Svjetlom duha i prosvjete jasna
A krieposti svakom djelom krasna,
Da se svake ogledati može, —
Toga, toga, daj nam Bože!..

Ilija Okrugić Sriemac.

KRST I POLUMJESEC.

Historička noveletta iz našega svieta.

Oj djedovi slavni djedovi slovinski
Otrt mi je suzu i reć vam istinski:
Jarko vam je sunce oku pomrčalo,
Oladnjelo tielo, a srce zastalo!
Koli vam je krvi izcurilo veće
Uviek vieka potok erven, krvav, teče,
Kažuć da vi slavno boriste se mačem...
Nu ja udilj vašu smrt i sablju plačem.

Jednu ranu iz poviesti naše slavne da ti odkrijem mili rode! u našem Slavoncu. Nije ona poznijega doba, već je rode! iz srednjega vieka, nu vriedna i dostojna znanja tvoga, da uz stotine ine i boljma znaš i upoznaš s jedne strane velika junačtva vitežkih ti djedovah, a s druge težke negve i lisiċine, što im ih rukam i nogam nakivala nesmiljenost dindušmanah njihovih.

Zacieliia je istinabog, ta rana ljuta i premda nas neboli, njezin znamen ostati će ipak dok je vieka i našega svieta; jer kud sto šesdeset i pet krvavih godinah turska ohola stopa gazi, kud sedam dušmanah probije i prohara, neima čuda da nenikne travka, neponese klasje, nepjevukne slavulj, nepropjeva ševa. Nu su tvoji predji rode moj! svemu tomu odoljivali i zalog si vječne ljubavi u domovini ostavili; oni su tu ranu pregorili, vrieme ju izliečilo i mi ju malne zaboravili, al vitežtva njihova nit hoćemo nit možemo zaboraviti; jer im uviek bješe na srcu i jeziku borba sladka:

Za krst častni i slobodu zlatnu,
Nož i puška i otac i majka,
Tvrdi kamen meka uzglavnica, —
Svaki junak zaklinjo se Bogom
Da mu nije žao poginiti
Ni junačka lica izraniti!

Smetnuv s oka duševna nebrojne slavodobiti djedovah naših sjetit ću te mili rode! krvava Mohača danas, kad izminù trista trideset i sedam godinah odkako je cviet ugarsko-slovinskih junakah pokrio mrtvimi kostmi njegovu golemu poljanu, da se strašno sgrozilo nebu i zemlji crnoj.

Nesretna bitka mohačka, dje se na vapaj Solimanov: Bože moj! u tebe je silna moć! u tebe pomoć i obrana, pomozi vjernu puku Muhamedovû! ukazao strogi prst božji, nemože se i neće se okajati s nesmotrenosti počinjenih grichah i jedovitih zalah; njene posljedice zveče kroz vjekove s muslomanskog oružja, kog oštrina sieče sveudilj iznemoglu šiju čeda slavonskoga.

Stambul i Budim veže sila nehotne sloge; nož i puška a nad njima polumjesec razblištio zemljom svjetlo ladno. Istinabog prestalo je kamenovanje, svladao je krst na Golgoti, al u junačkoj Slavoniji zarodile se nove muke i gvozdene ruke turskih šerašćerah. Na samoj kalvariji potamnio je krst osovljeni, te živi i odsieva jedino iz pobožnih srdacah. Nadute misli i grčevite, ubojite i u kršćanski život upiljene mišice razaraju mu ime i slobodu, al užižu vjeru i otvaraju nebo. Tako ćuti mnoga duša i gorkom suzom zalieva ljute rane, što joj jih utiskuje samosilna turska nesmiljenost.

Narod naše Slavonije, od Dunaja do sinjega mora, ko od Boga odmetnut odkako se odreko pazuha svemožne desnice, koja, dočim je ine ošinula njega je više zagrlila i na srce božje pritisla — tudjom lukavostju zaveden, al tudjom silom nikad nesvladan! pôdrug vieka čamio je pod težkim igom turske samovolje. Al u tom cvilu staricah i jadnih udovicah, u tom leleku snašah, ljubah i djevojakah, štono divotom svojih licah iste zamamiše poganske bogove, da su ih, stavljajuć život na srećke, otimali i oskvrnjivali — našlo se nebrojnih vitezovah mačem u ruci a božjom pomoći! u ustih, koji su Turkom neprestano zadavali smrtnih jadah.

Pa budući se u Slavoniji našoj na taj način boja neprekidna sveudilj točila krv junačka i dušmanska, svejednako se borio krst i polumjesec, s toga je ovaj naslov pripoviedci, kojoj je kolievka Slavonija, a uzglavje slavna mjesta srca njezina.

I.

Zaklela se zemlja raju
Da se sva otajna znaju

Biaše pred sv. Katu; a već iza rana maglovita jutra čudne graje u tom malom Djakovu, Bogo mili! čovjek bi reko, da su se vratila grozna vremena obiesna Hasan-age Krvarića. Jedva ti se tužnoj râji pomolilo sunce boljega života, te joj po nečuvenoj njegvoj smrti ponješto odlanulo, evo ti vihorvjetar razavio sakati barjak turske osvete iznovice u dvoru Habid-age djakovačkoga, nasljednika njegovoga. Dušmani krsta otrovali mu srce, pomutili mozak i on se digo za volju opakâ šerašćera izkoreniti i onizi malobroj neboge slavončadi živuće na krasnih brežuljcih uboga Djakova. Slatinički i gorjanski age; vinkovački, kobaški, morovički i drugi begovi u to ime već se dogovarali, a danas će se svi k njemu sgrnuti, da izreknu mučeničku smrt djeci kršćanskoj. Čudne li dakle graje u bielu mu dvoru, a velikih talambasah u snažnoj palati.

Tèk je sunce na obzorje pôdnevno odskočilo, a uzkimi sokacî snuždena Djakova sa svih stranah hrli čopor za čoporom na razigranih hatovih u njegov dvor. Veselim srcem, vedrom dušom te poznanim i po izlamu priporučenim iztočnim gostoljubjem primao je aga goste svoje i naidući povorku za povorkom odvadjao u snažne sobe svoga grada; dje su se rukovali, cielivali i za zdravlje si pitali.

Kad li u njeke u avliji zaori: os geldi Šaćir-ago! i Turci mu potrče na susret. Habid ga lati za ljevicu, pogledje mu u zažarene oči i iz njih si razumi povoljne glase. Podju dakle oba kući na skaline i izzdrave čekajuće družtvo oružanih, razgraktanih Turakah.

„Dobro došo od Broda nam savskâ!“ zaurlaju izmjenice Turci; „kakove nam nosiš glase? Je l' ti se râja poobiestila Šaćire?“

„Jok valah! nemisljete da je ko u vas! Znâ Šaćir mudrije baratati no vi misliti! Ona gorska pseta potući pa nikad bolje i mirnije!“

„No o tom za astalom“, reče Habid i povuče ga u drugu sobu, a družtvo ostavi grohotom se smijuće. Tu sobu projdu i sajdu kroz avliju u bašču ogradjenu vrljikom, a posadjenu cviećem i zelenjem.

Sunce je niemo stajalo, gustu jesensku maglu prodiralo i s vidika snuždeno gledalo ucviljenu zemlju i djecu slavonsku, a napole ogolođeno grmlje i drvlje mirno je šutilo u prostranoj pustoj bašči. Dva djaura, dva milena brajna Mato i Marko, hajduci već njekoliko lietah baš su mimolazili taj mirogoj agin, kad ga je Habid sa Šaćirom u tihu šaputu i ozbiljnosti prošao, te se u sjevernu mu budjaku, djeno biaše ovelika sjeničica s njekoliko klupčicah i ulaštenim nizkim kamenom, zaustavio. Unišav u nutra, sjednu; a aga zamišljen al vedar reče:

„Moj Šaćire! moj odavni znanče! Ti mi dolaziš u dobre časove. Jedna je jošte rana, osim ukupne naše rane, koja silno tišti srce moje. Kako nam prieti šećašćer temišvarski i nalažu paše odasvuda sjenisat, uzbijat râju, o tom uskupa kad budemo, — a ja ti ju odkrivam za pomoć i prijateljski odgovor.“

Šaćir znaličan navrne se malo Habidu, i odmaknuv kamiš a izpuštajuć dim sluša.

„Ti poznaš djevojku Ilku Penićevu?“

„Po imenu“; upane mu Šaćir u rieč.

„To ti je pobre zora proljetna! Nadmašila istu Humiu moju! Moj Emil živi u njoj a s njom veli i umrieti, mà mi nebio više sin. Ho’š ga danas vidjeti, — neznam; jer ga Husein-paša požežki drži u sebe već preko osam danah i nudi mu koju voli u njegovu pašaluku. Kroz pet danah kaurska je sv. Kata. Ilka je pružila ruku i jabuku glasovitû harambaši Vojniću i fratar Bono ima ih zaručiti u manastirskoj crkvi. Nego znaš šta? iskreno ti velim: u koliko se ufam da će to biti naša tajna u Alle i Proroka u toliko vjerujem tvoju pomoć.“

„Nedvoj!“ Šaćir će ozbiljno, „nu kako misliš?“ ponovi opet srknuv dima iz čibuka, „kog ona ima i dje su sada tî ugursuzi gorski?“

„U nje je sestra Pavlija — što si je sad kod tetke Matijevićke u Požegi — i o njoj sam pisao svomu dobrû znancu paši Zloiću; — on će nju utamničiti za svoj harem, a ja ovu za Emila moga samo nek nepane u ruke tomu odpadniku, koj se svako veče u Djakovu bàni i tud zulum spravlja. Vele, da vodi do trista kaurah, nu amo ulazi s njekakvim Senčevićem, Savićem i s onim ukletim Ilićem, koj mi i Humiu buni. — Valaj! — —“

„To valjda bratom onog pseta, što je kod Drenovca lani zaglavio?“

„Dà! da“ prihvati Habid; „valaj će me znati! — Al dalje da ti kažem: u nje je otac i mati stara; eno im kuće!“ i pokaže rukom putu preko vrljikah; „ubogari nad ubogare, al ona ružica od sedamnaest proliećah. Otac joj ribar osječki a mati baba u polovnih godinah. Zalazi često u onu drvenjaru, kapelicu; vele jedni da se moli zavitna sv. njihovoj Kati, a drugi, da se tamo sastaje tim odpadnikom. Ele kako bilo — ona mora u sriedu na večer na zavit tamo dje će ju valjda i taj djaur obiestni s fratrom dočekati, — a ti mi bud na ruku od Broda do Frkljevacah, kroz ono odvoračko gnjezdo hajdučko. Nju ćemo Hasan-begu u Stupčanicu, a sestru joj skerepiti s Emilom; jer je on u Ilku strastveno zaljubljen — nebi bilo dakle dobro, sastavit ih, — pa šta još? u četvrtak ćemo slaviti u Požegi tu svečanost, za koju neznao nitko do nas! a na koju nas poziva evo paša.

Izčupa iz njedarah knjigu i čita, a kad ju dočità, udarì mu Šaćir ruku u ruku uz rieč

„Evalah kono! tako će biti. Nije mi prva, neće bit ni stražnja! tvoja je. Pasje trage djaurske učit ćemo ih da nije na njihovo. Još danas za sunca odlazim kući i spremat ću se za kreševo. Što me srdi, jest taj halabučni Milanković, koj, čujem, dolazi večeras ol sutra amo. Činio je zijana dosta u Bosni, da neće samo dotle i ovdi.“

Na rieči ove prene se Habid, te kao prečuvši provinciala Milankovića, koj ima biskupu u Djakovo stići, zavikne:

„Neboj se kono! fratri svuda prva žrtva, dižu se, nu dina mi! i padaju, pa će padat dok je moje ljute demeskinje!“

„A ti ju dakle uvrebaj pa do mene, a od mene moja briga! Eno nas u pô biela dana k našemu starcu Huseinu, mà se diglo sve što je kaursko!“

„Živio pobro!“ Habid će veseo i stisne desnicu uzavrelû Šaćiru.

U tom se strese za sjenicom grmlje i slepršî lišće, a srditi Turci i nečuvši težka uzdaha — na zov Juzufa sluge dignu se prama dvoru.

Budući je mjesec ramadam (studeni), strogi turski post, sva gostba začinjena dogovorom o ukinuću râjine slobode prodje još se ni sunce zapadu klanjalo nije. Kad li silna Turadija iztrkà na vilovitih konjih na razne sokake, a aga ju izprativ uvrati se svojoj jedinici, koje od jutros vidio nije.

„Humio! râno!“ bjehu rieči otčeve, „Humio, što si mi sjetna nevesela? kažider da bâbi svome!“

Djevojka je oborila glavu i duboko zamišljena težku tugu tugovala, amo, što će ostavit kršćanskom njekoč krvlju poškropljene duvarove svoje sobice, što će ostavit agalučke liepe dvore; amo, što joj ljuto pati râja, za koju biesna Habida nikada namoliti! te kojoj, kako je dočula i današnja urota smrt dosudì, a i treće, što se boji za glavu svoga dragog Ivana.

Aga je svakako preklapao da raztriezni nujno srce Humijino. Al zahman. Mutno i žalobno odgovoriv mu divna djevica na njekoliko pitanjah, uhvatì se za glavu kano da ju boli.

Neboj se djete moje, do ujutro će proći!“

To reče, poljubì joj čelo, nazva laku noć i ode, a Humia ostà u gustu mraku, čekajuć željno sutranje sudbe svoje.

Tavna noći zar ćeš tako proći!

II.

Dobro došo u dvore bijele
A na ruke bracu po očiju'
Več te davno naša djeca žele
Da si spase rod i Slavoniju . . .
Polumjesec njom mi trake baca
Zasjoni jih slavo krstovaca'!

Studena je noć razkrililа mrežu gustu po valovitih strašnih odvoračkih brdinah. U kamenitu podrumu pod ubožkom kućom sjedi dvanaest oružanih, ljutih hajdukah. Na prsih im crveni križevi, a po boku sjajno oružje. Mrki pogledi, golemi brci, namršteni obrazi i osore rieči, živi su svjedoci njihove prietnje i osvete. O čelu im junak vrâne kose i brade ovisok, tanak kao bor u gori; na glavi zakićeni slavonski škrljak, o bedrih kubure i ljuti handjari, o lievu ramenu nefalica diljka, a na noguh putranci opanci. On prima i prihvaća rieč; napučuje i završuje govore, — nu sve nješto nujan i žalostan, — to vam je junak slavonske krvi imenom Mato Vojnić harambaša, pobratim vjerni gore spomenutih junakah.

Četa sjedi i čuturom brige razgoni; sjedi i kontom u svoga harambašu pogledje, kad li u jednoč pride knjemu odrpani crni ciganin — a ona poviknù:

„Mića! Mića!“

„Žalostne viesti junače Mato!“

„Šta zaboga! izbilja nećemo pirovati?“

„Bome nećemo!“ odvrati Mića harambaši, pa nastavi polutužno. „Habid kleti hoće ti zaručnicu da ukrade te, kako razumih u bašći, ovuda će š njom u Stupčanicu u tamnicu. U tom ga ima pomoći Šaćir s oboružanom četom, da tako zaštićen sretno provali ovu planinu i piruje u četvrtak Pavliji ti šogorici i svomu sinu. — Ilić te pozdravlja, vrieba Humiu i misli bjegomice u Požegu.“

Pretrnut junak skoči i zamahne rukom:

„Trista im vjerah turskih! gledaj ti toga! baš u svačem da smo do zemlje! Ne! ne! na noge momci, bruste nože, prigledjte kresivu!“

Četa poskače, a on pruživ glasonoši pića, reče:

„Mića! vrieme je skûpo i opasno, nestoj, neg što ikad možeš preko šumah momu stricu Boni; reci mu nek ugovara s biskupom, nek mi čuva Ilke, a Ilić nek izvede što je naumio al ovuda, ne na Našice. Mi čekamo pripravni. Bog!“

Poslušan ciganin ni rieči, kroz tamnu groznu noć jezdi preko gaja tajna kano zviezda preko neba sjajna.

Zora je pucala k novomu danu; svieća je još tinjala u Djakovu u fratrovu stanu. Sjedokosi starina klečećki je već Boga molio za jadne ovce svoje; pred njim je ležala zaklopljena knjiga, usta mu šaptala vruću molitvu, a u rukuh zveketali očenaši.

Mrtvu tišinu tiesna sokačića prekinuo je Mića sa:

„Dobro jutro otče!“

„Bog dao sinko“, odvratio mu stari i pogledao tko je.

„Otče!“ otvori Mića vrata i poljubi ga u ruku „otče pozdravlja te Mato: nepusti Ilke više crkvici; aga namjerava ukrasti nju a Ilić njegovu Humiu. On je u odvoračkih prolomih i preksutra će amo na vjenčanje.“ S Bogom! hitim pram Našicam da nadjem prije Ilića.“ Kao da je angjeo navjestitelj starca probudio:

„Bog s tobom sinko!“ reče, „samo pametno, dok stigne za koj čas Milanković. Učinit ću sve moguće; nu Matu mi liepo pozdravi, vidit ćemo se još jednoć u životu; i suze mu kanu niz obraze. „Moj brat Ilija! moja Ilka, i ova sirotinja râja! ah! ah!“ uzdahne i opet stari, te gledajuć prozorom kako je Mića na vrancu odletio mimo kuće mu iznovice zavapi: „Bože moj! zar je baš sudjeno poginuti narodu momu? Toli divna i bogata zemlja, slovinskom krvi natopljena da bude pozorište strašnih prizorah? djedi bi nam se Bože! od stida u grobovih zarumenili, mi bi im ime i slavu osumnjičili, izgubili! sviet bi reko da naše koljeno još u Jafetu sinu Noemovu bje satrto. Bože! Crni ago, nebilo ti traga! što si naumio? — —“ Tê, i slične misli ožaloste starca veoma, te hoće opet u knjigu, al u tom nastane u okolici njekakav tutanj. On je ipak molio i domolio pa još reko

„Čemerno doba! crni dane! tvoj iztok, vidim, plamenom gori, — nad nami je tužna, strašna noć; — ja te dane gledat neću, ja ti se radovat nemogu, dodji Ante, dodji, da čuješ s agom moju, pa ja odoh u kulu na otok.“

„Na otok! striče!“ vrisne nadošavša Ilka, „ah! što ću onda ja? što će sladki zaručnik moj?“ i ogrliv starca zaroni suze.

„Umiri se djete drago!“ reče Bono, „još na nebu Bog stoluje stari; ondale ću pomoći više i vam i sebi. Bog mi je objavio da je umro Tomo, meni ga je sahraniti i gospodarom kute postati, meni je Iliju izkûpiti, te Matu i njegove drugove vjenčati; — —“ još starac u rieči a puška opali.

„Tko je, dje je?“ iztrkali pitaju, viču, Turci, ni neznajući kako cvili tužna râja za osvetom, kako željno izčekuje dolazak Milankovića, o kom je s one strane Save čula već mnogo glasovah.

„Presretni starac utješiv Ilku potrči prozorčiću i nut! biskupovu stanu zamaknu liepa četa konjanikah.

On pomisli na Bošnjake, ugleda odanle i agu sa dvie sluge i čuje: „Milanković!“

„Hvala Bogu!“ rekne Ilki, liepe sgode naravnat se s agom, metne ćelepuš na glavu, a štap u ruku, pa u stanovalište biskupsko sastojeće iz osamljena zvonika današnje stolne crkve.

U sjajnu okruglu sobu uveo je biskup Baličević goste i pridošlice. Izmed njih namah izabere provinciala, Bonu fratra i Habida i odè u gornju sobu, bivšu uokol zida, djeno danas sati stoje.

Biskup i Milanković sjednu na mekoslon, a fratar s agom njim naproti.

Njihovi razgovori nezanimaju nas u prvi mah; jer provincial izbraja ljute rane neboge bosanske râje; tuži se na kršćanske velevlasti i na istu stolicu Petrovu, koja ukočenim okom motri izdišuću râju u podunavju i posavju. I dotle sve dobro.

Al kad predje na krivicu i zulum turski, sinù plamen žestoka srca Bonina, prosù vatru na polumjesec, a utoricom udari na agu: zašto je suzročio razagnalost fratarah djakovačkih; zašto je glave nesretna si bâbe, koi je s pašom požežkim pred četvrt vieka biskupa Matovića iz požežke grobnice izvuko i raztrgo, a fratrove kao pustahije ostavštine njegove do gola svuko, protjero i crkvu im obezčastio?“

„Nu su se oni“ povikne stari „ipak junački suzdržali u našoj Požegi, tamo u Vaščari sv. Filipa i Jakopa u Vučjaku, dje i dan danas nadziru stado krstovo!

„Ali neće od sad!“ skoči aga i škrine zubî. „Ja ću ti pokazati huljo stara da neće!“

„Turski gade! tornjaj se u tvoje hatare, nekuži gnjusnom prisutnošću ovih posvećenih kršćanskih zidovah. Osvetit ću ti râju i brata moga! Ne'š me više poznati od danas! stao sam ti na rep, čupat ću ti bradu i srce iz gadne duše!“ to reće trgne kuburu iz habeta i rani ruku biesnû agi. Gromoviti Allah! pobuni Turke, a nevoljno Djakovo postade prizorom krvi osvetničke.

Biskup i provincial, videći očitu pogibelj, umaknu put Bosne na Vinkovce i ustave se kod kapelice sv. Kate, kamo je već prispio Senčević s pet stotinah izabranih junakah.

Aga poletì s mnogobrojnimi Turci za njima u potjeru nu razumjevši strašnu viest da ga ljuti čekaju Slavonci, kano guja razjadjen, vrati se u mrak kući. Tu poišće fratra, ali fratra neima; nitko mu neznadè ni traga ni glasa. Četrderset dušah tužne râje glavom platì ovo veče. Što je moglo uteći, pobjeglo je; a što nije, zaštitila je tavna noć proti ćordi turskoj.

Tužna râjo nespavaj, jutra nečekaj!

(Dalje će sliediti.)

ALEKSANDER MENČIKOV.

Rodjen 28. studena g. 1672. — umro 2. studena g. 1729.

Slavohlepje čim se više penje.
Tim sve dublje potišteno pada;
A osveta, sladka iz početka,
Kašnje sama za se ljuto strada.
Miltona izgubljeni raj.

„Kupite kolačah, kupite kolačah!“ zaori napučenimi ulicami carskoga grada Moskve jasan i milozvučan glas, i svagdje, kudgod zvuci ovi dopirahu, najdoše se ljubitelji i kupci ove tečne jestvine, koju mladjahan dječak, noseć pred sobom veliku košaru, sad ovdje, sad ondje prolazećemu ljudstvu ponudjaše.

Bio je studen, nu vedar dan zimski godine 1685. Slavila se je jedna onih pučkih, ruskih svečanostih, pri kojih udioničtvovaše i staro i mlado, plemstvo i prosto pučanstvo, veseleć se bezbrižno i bučno sve do kasne noći. Na prostranih trgovih prekrasnoga grada bješe mnogobrojne šatre podignute, gdje se prodavahu svake vrsti jestvine i pića. Nihaljke i druge ovim slične sprave služahu za razveselenje puka, a osobito skupljahu se oko škljizaljkah na gladkom ledu sve nove i nove čete: bradati muževi, malašna djeca, rumene žene i djevojke, dočim sônice uz sônice, upregnute obično sa tri konja uzpored, provažahu odlični sviet po rustjećem sniegu. Sve ovo sačinjavaše vrlo živahnu, bujnu i prekrasnu sliku.

Promatrajmo sada malo bolje našega mladoga poslastičara. Sudeć po vitkom i kriepkom struku, čvrstom i sigurnom koraku, držali bi ga za odrasla mladića, da ga s

druge strane golobrado lice i nježni potezi neizdavahu za dječaka od jedno 12 ili 13 godinah. Pa ipak odsievahu vatrene njegove oči takvom hrabrošću, takvim duhom i čvrstoćom značaja, da bi ga težko tko tako mladim scienio. Odjeven bijaše staroruski: dugi kaftan, — stegnut oko bokovah pásom iz crvene vune, — dosizaše mu do članakah, na noguh velike čizme, a na glavi neobhodno potrebita šubara. Spreda privezana biela kecelja, preko koje na širokom remenu viseća košara, naznačivaše zanat mladoga dječaka.

Idué uzkimi ulicami tako zvanoga kinezkoga predgrada, gdje se iztočna skladišta Armenjanah, Perzijanacah i Tatarah, i dućani domaćih trgovacah nalaziahu, dodje u bieli grad sa svojimi velikaškimi palačami i carskimi zgradami i koracaše tada preko širokog trga, koji se oko zidinah Kremla razprostire. Tu potraži dućan svoga gazde, da mu preda dobivene srebrene i bakrene novce, a praznu košaru novim pecivom napuni. Istom što je s otim gotov bio i naumio opet gradom prolaziti, kad al, baciv još jedanput okom na pozlaćene vrhunce i tornje veličanstvena Kremla, ostade kao zapanjen; jer njeki njemu neobičan prizor nedade mu s mjesta.

Kreml, t. j. tvrdja, zove se onaj, na visini ležeći, bedemi, zidovi i tornjevi obkoljeni dio grada, koji za ono vrieme izključivo bijaše sielom moskovskih knezevah. Preko pol sata u obsegu sadržavaše, kao stranom još i sada, izvan prostrane carske palače, više velikih crkvah, samostanah, kasarnah, oružnicu, blagajnicu, u kratko sve, što jednomu vladalačkomu dvoru pripada. U isti čas, kad je naš dječak očima na tu tvrdju svrnuo, otvori se praskajuć jedna težka gvoždjem okovana kapija na vanjskom bedemu, bubanj zabuba, a četa od pedeset dječakah — podpuno po vojnički odjevenih izadje van pod predvoditeljstvom starijega muža u satničkom odielu.

Pučanstvo povuče se smierno sa svih stranah natrag. Na širokih prostorijah izvadjaše mala četica čudnovatom i izvrstnom točnošću njekoliko kretanjah, sve dok zapoviednik nepovika: stoj! na što bubnjar, krasan, gospodskoga lica dječak, dade znamenje, da se razidju. A što činjaše za toga vježbanja naš pekarski šegrt? Stajaše kao bez duše i gledaše sav uzhićen tu prekrasnu četu; nemogaše s očiuh skinuti napred koracajućega bubnjara, kao da bi š njima svaki njegov kretaj progutati htjeo. Napokon, neznajuć sám što radi, baci šubaru u zrak i povika, što ga grlo nosjaše: „Slava našemu caru Petru, slava!“ A tisuće glasovah okolostojećega naroda zaoriše, mašuć šubarami: „slava, slava, slava!“ — Malašni bubnjar, koga se je sigurno taj pozdrav ticao, zahvali se po vojnički i stupi sa svojim satnikom k početniku toga klicanja.

„Zar me ti poznaš?“ upita ga bubnjar.

„Tko nebi poznavao našega miloga cara Petra, za koga bi krv i život svoj žrtvovao!“ odgovori upitani, a iz očiuh mu sjaše vatra svetoga oduševljenja.

„Kako se zoveš?“ upita ga sada satnik.

„Aleksander Menčikov.“

„Tko su tvoji roditelji?“

„Moji roditelji — ah ja ih nigda nisam poznavao! oni umrieše taki poslie moga poroda. Jadno sirotče odraso sam u kasarni kod kuma Nikole, staroga streljca, koji se je za me otčinski zauzeo. Sa mnom bi dielio svoj kruh, a noćju postelju, danju pako posadio bi me na konja i učio jašiti i oružjem baratati, da je sve veselje bilo. Ah ja sam uviek mislio biti hrabrim vojnikom.“

„Pa kako si došao do zadnjega tvoga zanata?“

„Sad su upravo tri godine, kako je car Feodor pokopan. Ljuti bojevi nastadoše iza toga po kućah i ulicah moskovskih. Kum Nikola dobi sulicom ranu u prsa, koja ga je i usmrtila. Po smrti moga odhranitelja nehtjedoše me više u kasarni imati; za vojaka bio sam premlad, a prositi stidio sam se. Tako sam se potucao dugo vremena, dok se napokon nenamjerih na njekoga francezkoga pekara, koga stvari odtada na prodaju nosam.“

Duha puni potezi, vatrene, hrabrošću odsievajuće oči, odvažno i okretno ponašanje mladoga dječaka dopadoše se satniku.

„Bi li ti imao volje, štogod valjana učiti se?“ upita ga satnik.

„O, milostivi gospodine, ta to bi me sretnim učinilo!“ odvrati radostno zatečen dječak.

„No dobro, viditi ćemo! Javi se sutra u Preobraženskom kod satnika Le Fort-a.“

Aleksander poljubi mu ruku, pokloni se duboko pred carskim bubnjarom, koji taj razgovor slušaše i htjede poći; nu mladi car zapovjedi mu ostati.

„Daj amo tvoju košaru!“ reče, baciv mu njekoliko dukatah. „Ti će kolači mojim s vježbanja umorenim drugovom dobro u tek ići.“

I zaisto nedadoše se mladi vojaci k tomu dugo siliti. Za jedan čas nestane svega peciva, a presretni Alekander baci posljednji put praznu košaru preko svojih ledjah.

Bijaše li to lažni san, koji mu tako nenadanu sreću prorokovaše? Nebijaše zaisto, jer oči njegove gledahu još odilazeću četicu, a uho mu jasno razabiraše zvukove bubnja na čelu drugovah svojih stupajućega cara.

* * *

Da prizor ovaj bolje razumjeti uzmognemo, potrebno je predočiti si one političe dogadjaje, koji u zadnjoj polovini sedamnaestoga vieka uzdrmaše rusku carevinu; nu koji ju ujedno i do najmožnije evropejske države uzdigoše.

Car Aleksij, drugi knez iz sada još vladajuće kuće Romonovah, 1645—1676, započe kriepko svoje vladanje tim, što je narod svoj iz divjačtva azijatskoga k prosvjeti evropejskoj privesti nastojao. On se je dvaput ženio, i po svojoj smrti ostavi od prve žene, kćeri bojara Miloslavskoga troje djece: Feodora, Ivana i Sofiju, a od druge Natalije Nariškinove, istom tri godine staroga sina Petra. Feodor umre već 1682 u sedmoj godini svoga slaboga vladanja, naimenovav prije — mjesto duševno i tjelesno nemoćnoga Ivana — svoga desetgodišnjega polubrata Petra jedinim svojim nasliednikom. Ovoj naredbi opre se vladoljubna sestra Ivanova, Sofija, koja sama nadaše se, popeti na priestolje ili barem pod imenom slaboga Ivana Ruskom upravljati. Pomoćju privrženikah svojih dobije streljce na svoju ruku, te s tom divjom, razuzdanom, na krvoproliće vazda pripravnom četom od 14,000 momakah, koji poput janičarah služahu sad ovoj, sad onoj stranki, udari na Nariškinovce. Tri dana neprestano razlievahu se potoci krvi po moskovskih ulicah, a koncem trećega dana napadoše biesni, krvoždni čopori carski dvor, u kom očekivaše carica Nariškinova sa svojim sinom Petrom izlazak ljutoga gradjanskoga boja. Petar, prem da još diete, pokazivaše u očigled tolike pogibelji hladnokrvnu, muževnu razboritost. On govoraše majci u suzah plivajućoj, da nečekaju bezposleno, dok im nož pod vrat metnu, nego da se što brže uklone odtuda, ako se spasiti misle. Preobučeni izadjoše dakle tajnim hodnikom iz palače i zaštićeni tamnom noćju potekoše van, što ikad bolje mogahu. Sada je sve o tom zavisilo, da se dva sata od Moskve udaljena samostana domaše, prije nego što streljci njihov bieg opaze. Da im to za rukom podje, junačkim požrtvovanjem života svoga odbijahu u palači nalazeći se rodjaci i poslužnici, navaljujuće neprijatelje. Nu tko da odoli sili? Vrata se sruše, a na hodniku vodećem u sobe, u kojih mnijahu biesne čete naći cara i majku mu, nastene grozovit posljednji boj; samo preko mrtvih tjelesah napraviše si put do stana careva; nu tko da opiše biesnost njihovu, kad u sobah nikoga nezatekoše? Odmah razposlaše čete na sve strane u potjeru za bjegunci. Medjutim je carica sa svojim sinom prispjela k samostanu, a kaludjeri, privrženici njezini, primiše ju smiernom odanošću, uvjeravajuć ju o svojoj obrani. Ali istom što se gostoljubna vrata za njimi zatvoriše, kad evo začu se dusot konjah njihovih progoniteljah. U težkoj stisci pade materinskoj ljubavi sretna misao na pamet. Umoli naime kaludjere, da ju odprate u crkvu. Došavši tamo, dade si metnuti sina na veliki žrtvenik, k nogama propetoga Isukrsta, te tako pod neposrednu zaštitu svetoga tiela. Divjom vikom: „je li tu mali Petar Nariškin?“

padoše strieljci u crkvu. „Tamo gledjite“, odvrati im častni arhimandrita pokazujuć na veliki žrtvenik — „tamo sjedi pod zaštitom božjom.“ Sveta njeka groza spopade surove vojake; umukoše, smrvljeni pogledom i svečanom riečju sveštenikovom. Jedan ipak htjede golim mačem potrčati k žrtveniku, nu drugi mu nedadoše. „Ne brate“, govorahu — „ne ovdje na žrtveniku; on nam svakako neće uteći!“ U samom tom okatrenuću začù se vani zveket sabaljah dojezdivših konjanikah. „Naši su tu“, povika svećenik. „Sada neka drhću dušmani carevi i božji!“ Glavom bez obzira pobjegoše streljci iz crkve i život carev bje spašen. Nariškinovci se tako hrabro držahu, da je boj neodlučan ostao. Zato učiniše protivne stranke ugovor, polag koga budu obadva carevića, Petar i Ivan okrunjena, a Sofiji državno kormilo privremeno predano.

Postigavši ono, što joj je srce želilo, življaše Sofija sretne čase. Ivana nije joj bilo treba bojati se; Petru pako, koji bi joj, kad bi odrasao, žezlo iz rukuh oteti mogao, zapovjedi u Preobraženskom selu prebivati i obkoli ga s njekolicinom mladih Rusah nevaljala i razuzdana života, misleći da će ovi odvući Petra od ozbiljnih mislih i rinuti ga u more razbludnih slastih, gdje će na sve i na priestolj zaboraviti. Nu što mogu sva snovanja ljudska proti možnim odlukam božjim! Petra je providnost božja k onom uzvišenom zvanju odabrala, da narodu od 20 milionah sve blagodati prave izobraženosti i neumorna rada pribavi, da zemlju od 100,000 kvadratnih miljah, na stazu civilizacije i gradjanskoga napredka dovede, pa s toga ga je takvim umom obdarila, koji je za čudo rano svoja krila razvio, da, nemareć za sve stavljene si prepone, slavodobitno k cilju svomu dospije. Mjesto da se je zločestim primjerom drugovah svojih — kao što se to Sofija nadaše, — zavesti dao, on je baš u okoilin si kriepkim i odvažnim svojim duhom nov život ulio. Neumornom revnošću vježbaše se, kako u svakom ručnom poslu, tako i u oružju, u obće nastojaše si pribaviti praktične znanosti u svem onom, što na vojničtvo spada, kao u vojničkoj službi, zidanju tvrdjah, brodovja itd. Domala dopadoše se ova vojnička vježbanja i njegovim drugovom, te on sastavi iz njih jednu satniju, u koju sám, neprisvajajuć si nikakove prednosti, kao prostak stupi. On spavaše, jedjaše i odjevaše se kao i drugi prostaci, stajaše na straži, kopaše obkope i podvrgavaše se svakoj i najstrožijoj zapoviedi, polag onog načela: koji jednoć zapoviedat misli, mora prije slušati znati. Manjkaše mu samo još vodja i učitelj, koji bi mu nauke skladno razrediti i gorućoj njegovoj žedji za znanošćč zadovoljiti mogao. A takova je našao u Franji Le Fort-u, rodom Švajcaru. Taj vješti i svestrano izobraženi muž, služiv prije u francezkoj, englezkoj i holandezkoj vojsci, dodje s poslaničtvom danskim u Moskvu. Petar upozna se slučajno š njim, i njegovo naravno oštroumje kaza mu namah, da je to muž, koga on potrebuje. I Le Fort-u dopade se otvoreno lice mladoga carevića. Rado dade se nagovoriti, da sasma u njegovu osobnu službu stupi i njegovo odhranjenje — sve dosad hotomice zanemareno — rukovodi. Odnošaj medju učiteljem i učenikom bijaše tako srdačan, da ga samo smrt prvašnjega g. 1699. mogaše razkinuti. Poznavajuć temeljito vojničtvo evropejskih državah, uzpali Le Fort svojim pripoviedanjem o vojskah i brodovjih francezkih, englezkih i holandezkih mlado srce svoga gojenika i probudi u njem želju takova šta i u Ruskoj ustanoviti. Namah bude početak učinjen s okolinom Petrovom. Le Fort se naime stavi kao satnik na čelo gore rečene satnije i zače ju evropejskim načinom u oružju vježbati. Svaki dan morade pod njegovim zapovjedničtvom na više miljah daleko stupati, sad preko ogradah i jarakah skakati, sad opet svečano Moskvom prolaziti. Carević, da službu od ozdol počam, nauči, započe kao bubnjar svoj vojnički život.

* * *

Za ovakova vojnička vježbanja dogodi se ono, što smo o mladom Aleksandru Menčikovu pripoviedali. Možemo si misliti, da od prevelike radosti ciele noći ni oka stisnuo nije. Istom što je zora svanula, al on se već krenuo na put u Preobražensko selo, u tabor svomu caru. Primljen po satniku, koji se iz umnih njegovih odgovorah osvjedoči, da ga nije zanimiva dječakova spoljašnost prevarila, bude u carsku satniju uvršćen. Vojničko odielo stajaše mu tako krasno, da ga se Le Fort nemogaše nagledati. Njegova okretnost i umiljato ponašanje pribavi mu privrženost satnikovu u tako visokom stupnju, da je svakomu predavanju, koje bi ovaj svom carskom učeniku davao, prisustvovati smio. Do toga časa odraso je u podpunom neznanstvu, neznajuć ni štiti, ni pisati. Ali svojimi umnimi silami dostiže za čudo brzo sve ono, što je zanemario. Osobito izvanredan dar pokazivaše u naučenju tudjih jezikah. Već u streljačkoj kasarni probudiše različita slavenska narečja njegovu pozornost, te ih si je prilično prisvojio; kasnije za njegova obilazenja gradom, zadržavaše se najradje u tako zvanom kinezkom predgradju, da mnogobrojne inostrane iz Azije, koje je trgovina tamo svela, u njihovih jezicih govoriti čuje; od svoga

gospodara, Franceza iz Pariza, nauči se francezki, a sada podučavaše ga Le Fort temeljito u englezkom, holandezkom i njemačkom jeziku. Nu i u drugih predmetih napredovaše brzo, kao u mathematiki, risanju, povjestnici i zemljopisu. Uvidio bo je, da mu nepreostaje ino, ako se iz one nizine, u kojoj je rodjen, podići želi, nego neumornom marljivošću upotrebiti sretnom sudbinom ponudjenu prigodu, koja mu širom vrata otvara svakovrstnim, koristnim znanostim.

Medjutim bivaše Le Fort-om ustrojena četa to u godinah, to na broju svakim danom sve veća; k njoj pristupi i mnogo sinovah ruskoga plemstva i dosta velik broj inozemacah, rad vjerozakonskih razprah iz domovine izagnanih. S toga bude više satnijah ustrojeno i po obližnjih selih ponamješćeno. Mladi car odlikovaše se svojom revnošću u izvršivanju vojničke službe, te usled toga popè se od bubnjara do stražmeštra, od stražmeštra do častnika. Skoro više nego ustrojenje evropejskim načinom uvježbane vojske, zanimaše ga misao, kako da sagradi brodovje, kojim bi jednoč i Ruska svoju moć i gospodstvo nad morem razprostrla. Došav jednom u Ismailov, pade mu u oči polu sgotovljen brod, koji mu se sasma drugčiji činjaše od onih, što ih svaki dan vidjaše po riekah i jezerih ruskih. Taki upita za graditelja nedovršena broda, i začuje, da je to posao Karstensa Branda, koga je car Aleksij u Rusku pozvao, nu da po njegovoj smrti zaboravljen oskudno živi. Petar potraži starca i zapovjedi mu, dogotoviti ladju. Ne samo pregledaše neuztrpljivo mladjahni car taj posao, nego bi i sam radio. Kako mu istom srce od veselja skakaše, kad se je prviput na sgotovljenoj ladji izvezao. U živahnoj svojoj mašti mišljaše, da već posjeduje toli željno brodovje i naimenova Le Fort-a admiralom.

U ovih ozbiljnih zabavah, koje Sofija i nje popečitelj Galicin nedokučivim načinom djetinskom igrom smatrahu, dospije Petar do svoje 17. godine. Sad činjaše mu se vrieme, zasjesti priestolj otčinski i izvesti svoje velike osnove. Nu Sofija nebijaše ni malo voljna, ustupiti mu svoga mjesta. Kako bi pako tu njegovu očitu namjeru jednim mahom uništila, podmiti u potaji 600 streljacah, da u stanovitoj noći navale na Preobražensko selo i cara uhvate. Da joj je ova osnova za rukom pošla, to bi po Petra jako zlo bilo; jer vladoljubna knjeginja držala bi sigurno suparnika svoga do groba zatvorena.

Upravo dan pred onu noć, u kojoj bi se navala ova izvesti imala, dodje mladi Menčikov u poslu svoga gospodara u grad. Blizu kasarne susretne se s bradatim streljcem, koji ga podugo oštro gledaše, a na to sklopiv ruke, sav začudjen povika:

„Zaisto, ja se nevaram, ta to je naš mali Aleksander. Gle, kako si narasao, pa kako ti samo liepo stoji vojničko odielo. Tako valja. Ah, da bi to sada viditi mogao tvoj pokojni kum Nikola, koji ti je uviek tako dobar i ljubezan bio.“

Pri spomenu toga vrloga zaštitnika djetinstva svoga udariše mladiću suze u oči.

„To je liepo od tebe starče“, reče ganuto mladić, rukujuć se s vojakom, „da se još spominješ svoga pavšega druga. Hodi, idemo u krčmu, da se pri čaši rakije razgovaramo dalje o nom dobrom, nezaboravnom kumu.“

Starcu idjaše rakija dobro u tek, te pijuć čašu za čašom bivaše sve to razgovorniji. U piću izlane i njeke rieči, koje se Menčikovu sumnjive vidjahu, te malo po malo izmami od njega vještim pitanjem otu važnu tajnu.

Žurno krene se Menčikov natrag u Preobražensko selo, i saobći svomu caru sve, što je začuo. „Neka bude dakle“, reče na to odvažno Petar, ja primam boj. Moji neprijatelji naći će me pripravna!“ Na njegovu zapovied skupi Le Fort svekolike u okolici ponamještene satnije ujedno; bilo ih je oko 5000 dobro uvježbanih, svomu carskomu drugu dušom i tjelom odanih mladićah. Prvi im bijaše posao, podići oko sela nasipe i vrh njih topove naperiti. Udarivsi streljci rečene noći na selo, malo da se od čuda nesnebise, kad ih takova vatra dočeka, koja im svaku volju k daljnjemu jurišanju oduze. Na čelu svoje mlade momčadi podje Petar proti Moskvi, zauzme sva važna mjesta, i prisili Sofiju skupa s njenom strankom predati se na milost ili nemilost. Nad urotnici držaše strog sud. Više vodjah streljačkih dade pogubiti, druge pako, medju kojimi i Sofijina ljubimca, kneza Galicina progna u Sibiriju, a Sofiju pod imenom duvne Suzane zatvori u samostan, u kom poslie šestnaest godinah i umre. Te tako izpuni se nad njom ono: tko pod drugim jamu kopa, sám u nju pada.

Petar, odsada samovladalac svih Rusah, upotrebi sva pri ruci mu stojeća sredstva, da pod ravnanjem Le Fort-ovim i Škota Gordona vojničtvo rusko preobrazi i toli nuždno brodovje sagradi. Četu dosadanjih svojih drugovah nazva, uzdignuvši ju na čast tjelesne straže, preobraženskom pukovnijom; bijaše uzorom i jezgrom nove vojske. U Arhangelu na bielom moru, jedinoj luci, koju Ruska imaše, radilo se je dan i noć na škaru, kao i na onom, novoustrojenom kod Voroneša. Svojom prisutnošću poticavaše car po-

slenike na rad; ništa se nesmjede bez njega učiniti, te tako postade ona poslovica: da bez znanja careva nije slobodno ni čavlja zabiti. Često sjedjaše s Le Fort-om do kasne noći, rišuć osnove za velike bojne ladje, a druge sgotovljene već za gradjenje odredjenih lukah izpitivajuć i popravljajuć.

Ovakovim viećanjem prisustvovaše uviek i Menčikov. Bijaše li umni i hrabri taj mladić već od prije caru drag, to ga od onog časa, odkako ga iz očite pogibelji izbavi, tako obljubi, da ga ne samo svojim pobočnikom naimenova i stan mu u svom gradu ustupi, već ga skoro nikad više od sebe i nepusti. Tako bje Menčikov zarana u svih strukah državne uprave, u svih umnih osnovah cara svoga ubaviešćen, te tim načinom pribavi si pomoćju svoje otvorene glave mnogovrstnih znanostih.

Radeć pomno o ustrojenju vojske i brodovja, nezanemari Petar preduzeti i njeke promjene u zakonodavstvu, ćudorednosti i običajih naroda svoga, bez kojih mnijaše, da mu je nemoguće stjerati s države svoje tminu azijatskoga divjačtva. Dakako da je pri tom nagazio na tvrdokoran odpor, nu on mu se je vazda željeznom voljom a često i okrutnošću suprotstavio i uništio ga. Hvale vriedne poprave preduze u financijah, školah, pravosudju i policiji. Posljednu bi često sam, svojeručno izvršivao. Idué n. p. ulicami, unišao bi u pekarnu, kušao i vagao kruh, pa jao onomu, koga bi kruh zločest ili lagan bio, jer toga bi na mjestu nemilice svojom batinom izlupao. Ove njegove batine bojahu se Rusi u Moskvi, a kasnije u Petrogradu isto tako, kao što Prusi u Berlinu one svoga kralja Fridrika Vilhelma, suvremenika Petrova. Neobziruć se na osobe, s mjesta bi takove prestupke kaznio; jer i najodličniji i ljubimci kao Menčikov, dobili bi batinom njegovom po ledjih, kad bi u kakvom protuzakonitom činu zatečeni bili.

Urediv sile svoje na kopnu i moru, mišljaše Petar kako da razširi granice carstva svoga i uništi stare neprijatelje Ruske. Za vladanja Sofijina ratovaše Galici bezuspješno proti Turkom, koji neprestano u Rusku provaljivahu; proti ovim poduze car prvu svoju vojnu. General Šajn dobi zapovjedničtvo nad vojskom, a Le Fort nad brodovjem; Petar služaše samo kao satnik, a Menčikov kao podčastnik u preobraženskoj pukovniji. Prve godine, 1695. svrši se nesretno po Ruse; jer izgubivši 20,000 momakah, moradoše se natrag povući. Nu nasuprot godine 1696. zauzeše grad Azov, koji im vrata k crnomu moru otvori. Menčikov se je tom zgodom u različitih kreševih odlikovao i postane uslied toga častnikom; što mu je još većma milost carevu pribavilo.

Čim se je Petar zauzećem Azova crna mora dokopao, uze namah u Taganrogu, blizu Azova, novu bojnu luku graditi. Ali posao mu slabo napredovaše. Manjkaše mu vještih zemljomierah, mornarah, zanatlijah itd., koje medju svojimi još neizobraženimi Rusi nemogaše naći. Da ove u inozemstvu najmi, gradjenje pako brodovja u Holandezkoj i Englezkoj — u obće sve one zavode, koje u svom carstvu uvesti željaše, iz vlastitoga izkustva poznade, odluči Evropom putovati, i to ne kao car, što bi ga u svom poduzeću vrlo smetalo, već kao niži činovnik poslaničtva holandezkoga, koga vodjom imenova Le Fort-a. Razumije se samo po sebi, da se je i Menčikov pobočnik i pouzdanik carev u tom poslaničtvu i u neposrednjoj bližini svoga carskoga prijatelja nalazio. U proljeću dakle god. 1697. podjoše oni preko Rige, Koenigsberga i Berlina u Amsterdam, nu najprije nastaniše se duže vremena u Saardamu, gdje bijahu glavne holandezke brodarnice. Ovdje pod imenom Petra Mihaelova, u crvenom prsluku, kao što ga Frizi nose, i u prostih platnenih hlaćah, tesaše, sjekirom u ruci, kao i drugi nadničar, vladar nad preko 20 milionah dušah od rana jutra do kasne noći i obavljaše sve pri gradjenju brodovah potrebite ručne poslove: prizor zaisto veličanstven, kakova sviet niti prije niti kasnije kad vidje. Iz Holandezke predje car s pratnjom svojom u Englezku, gledaše i učaše i tu sve, što mu se je potrebito i svrsi shodno vidilo, te odtud vrati se Njemačkom, Ugarskom i Poljskom u Moskvu.

Ovim putovanjem i bavljenjem u tudjih pokrajinah, obogati Menčikov mnogom znanošću svoj državnički um. Pokraj vojničtva i mornarstva obraćaše svoju pozornost i na diplomatičke odnošaje različitih dvorovah. Skupljaše nadalje poučne opazke u financijalnoj upravi, poljodelstvu, trgovini i brodarenju, napokon u zavodih k unapredenju znanostih i umjetnostih, te tako mogaše mu Petar, kad je sliedeće godine Le Fort, nezaboravni učitelj i prijatelj carev, umro — sve službe, koje onaj obnašaše, povjeriti. U isto vrieme umrieše i generali Šajn i Gordon. Ovo i malo zatim buknuvši sjeverni rat, pruži mu željnu priliku, steći si na bojnom polju dičnih lovor-vienacah i popeti se u malo godinah do najviše vojničke časti.

Istina, Petar je otvorio podložnikom svojim vrata crnoga mora, nu da mu carstvo evropejskom moćju bude, trebalo mu se je domašiti i baltičkoga mora. Zato odluči na fin-

skom zalievu ležeće zemlje: Ingermaniju, Kareliju, Liflandiju, koje stranom već prije Rusiji pripadahu, opet Švedom oteti. U to ime sjedini se Petar s Poljskom i Danskom proti istom osamnaest godišnjemu, nu poduzetnomu i ratobornomu švedskomu kralju Dragutinu XII. Rusi obkoliše tvrdju Narvu na granici Estlandskoj; nu budu Dragutinom, koji joj iz Liflandije u pomoć priskoči, do noge potučeni 19. studena 1700. Petar nedade se ovim porazom prestrašiti. „Ja sam znao", govoraše, začuv ove tužne viesti, „da će Švedi s početka moje čete nadvladati; ali ove će pri tom od njih naučiti, kako valja pobjedjivati." I on je imao pravo. Već sliedeće godine znatno napredovaše Rusi u Liflandiji; god. 1702. zauzeše jurišem tvrdju Šliselburg na jezeru Ladogi, kojom zgodom osobito se je izkazao poručnik topničtva, Menčikov, te bude uslied to upraviteljem zauzeta grada imenovan. Još važniji po Ruse bijaše god. 1708. pad tvrdje Nienšancke, na utoku Neve; jer ovom osvojiše ključ k baltičkomu moru. Opet se je Menčikov tako dično držao, da mu je car junačke grudi netom ustanovljenim redom sv. Andrije ukrasio. Na shodnom mjestu blizu Nienšanca sazida Petar, po vlastito sastavljenoj osnovi, tvrdju Petrogradsku skupa s bojnom i trgovačkom lukom Kronštadtskom. Da bi gradjenje sam rukovoditi i nadgledati mogao, stanovaše u maloj, drvenoj kučici. Nu za Menčikova dade polag svoga velik i udoban stan podignuti; gdje je duže vremena poslanike inih dvorovah primao. Godine 1704. bude Menčikov, uništiv švedsko brodovje na jezeru Pejpusu, i zauzam Dorpat i Narvu, povišen na čast vrhovnog upravitelja osvojene države Ingermanije. Poslan god. 1706. s pomoćnom vojskom u Poljsku, potuće Menčikov kod Kališa generala Mardefelda i to bijaše prviput, što Rusi na prostom polju Švede potukoše. Dosada udaraše Dragutin XII. glavnom svojom silom na poljskoga kralja Augusta. Prisiliv ga uslied mira Altranstedskoga odreći se prostolja, prevali u Ukrajinu, misleć jednim mahom uništiti neprijatelja. Nu u ovih pustih, močvarnih, od stanovnikah ostavljenih krajevih izgubi Dragutin što s bolesti, što s oskudice u hrani jedan dio svoje vojske. Petar uzmicaše pred njim sve do Poltave, nu tu stane, udari na njega i potuče ga do noge god. 1709. Vidiv da je sve izgubljeno, uteče mladjahni kralj pustolovnim načinom u Tursku. Ruska pobjeda bijaše podpuna poraz kod Narve osvetjen. Istinabog još se je njekoliko godinah vodio rat po Poljskoj i Pomorju te se istom god. 1721. mirom Nistadtskim završio; nu Švedi, tolikom nesrećom u Ukrajini snadjeni, a k tomu još bez svoga vodje, nemogahu više uspješno ruskoj vojsci odoliti. Pobjeda Petrova kod Poltave odlučila je nad sudbinom ovih dvajuh državah.

Po bitki jahaše car, šeširom u ruci, niz redove svojih junakah, zahvaljujuć im se na pokazanoj hrabrosti i vjernosti. Na to sjaši s konja i predade Menčikovu, koji je mnogo k ovom slavnom danu doprineo, dragim kamenjem i grbovi urešenu maršalsku palicu i uzvisi ga na kneževsko dostojanstvo. Bojne trublje zaoriše, zastave se pognuše pred slavnim junakom.

Menčikov stajaše sada na vrhuncu sreće i slave svoje. Malo kasnije zače se zviezda njegova gasiti; jer se je i na njem — ljubimcu sreće, izpuniti morala težka sudbina ovoga varavoga svieta. Tečajem naime daljnjega rata odvede rusku vojsku u Pomorje, obsjede 1713 Štetin i predobi u njem leećeu švedsku posadu. Nu svojevoljno i proti volji cara svoga, odstupi grad skupa sa zemljištom Pruskoj. Petar, strahovito razjaren, pozva neposlušna generala natrag i stavi ga pred vojni sud, koji ga na smrt odsudi. Niti bi ga visoka milost, u kojoj sve do sada kod cara stajaše, niti časti i dostojanstva spasiti mogla jer nemilosrdnom strogošću, neobziruć se na osobe, kaznio bi Petar svakoga, koji se carskoj njegovoj moći opro, što više, isti sin njegov, Aleksij, morade žrtvom ove strogosti biti, jer ga veleizdaje kriva smatraše, — nu jedino uspomena velikih i nezatajivih službah, koje je Menčikov kao vodja, državnik i izobrazitelj puka njemu i državi učinio, napuni u ovom slučaju srce carevo blagošću. On mu nesamo prosti život, nego ga ostavi i u časti vrhovnog upravitelja nove carske stolice — Petrograda. Nu za naviek nestade onoga prijateljskoga odnošaja odnošaja medju carem i ljubimcem njegovim, i nikad više — dokle Petar življaše, nešteče ovi prijašnjega upliva.

Nasuprot činjaše se kao da će zviezda sreće Menčikove još u većom svietlu sinuti, kadno Petar Veliki, nenaznačiv si nasliednika, umre god. 1725. U prvoj smetnji skupi Menčikov oko sebe odane si častnike tjelesne straže i provika Katinku — drugu ženu Petrovu, caricom. Katarina I. kao i Menčikov, sirotče potištena roda, pade mu zauzećem Marijenburga medju drugim robljem u ruke, i on si ju uze za služavku. Divna njena ljepota tako občara Petra, koji se kod Menčikova š njom upoznade, da si ju mahom za ženu uze. Ova dakle zasjednuv pomoćju Menčikovom priestolj carski, ustupi svomu zaštitniku neograničenu vlast. Nu on, ovakovom srećom zaslieplljen, neznade žalibože ni cilja ni mjere u svojih slavohlepnih i lakomih težnjah. Nesamo što kćer svoju zaruči s trinaest-

godišnjim carevićem Petrom II. već se htjede uzvisiti i na čast erccga Kurlandskoga. S toga pozlobi ga cielo rusko plemstvo. Ono se skupljaše proti oholomu Menčikovu oko stare obitelji Dolgorukah. Nenadana smrt Katinkina god. 1727. pruži im zgodu strmoglaviti protivnika svoga. Uhvatjen u svojoj zlatom napunjenoj palači, bude skupa sa ženom, sinom i dvie kćeri odveden u Beresov najpustiji predelj ledne Sibirije.

Ovdie u tiesnoj i nizkoj kolibici, koja ih jedva od ljute zime i oštra vjetra čuvaše, sjedjaše u groznoj samoći, obkoljen gladnimi vuci onaj muž, koji je velikom vojskom zapovjedao, 40 godinah dugo na žarkom suncu carske milosti sunčao se, i najviše časti obnašao. Zaisto tužan primjer nestalnosti svakoga ljudskoga slavja i veličanstva. Njegovo neizmjerno bogatstvo; koje si je svojom svedj rastećom lakomošću osobito u zadnje vrieme skupio, i koje, izuzam silna imanja od 100,000 kmetovah, sačinjavaše samo u dragom kamenju i drugih dragocienostih ogroman broj od tri miliona rubaljah, pripade kruni. Sad postaše prosjakom onaj, koji u najvećem razkošju i slavju život svoj sprovadjaše, da si samo komad suha krušca pribavi, morade sad onaj težkim naporom zemlju obradjivati, komu njegda na mig oka tolike sluge gledahu — Supruga i jedna kći umrieše mu namah, kako na opredeljeno mjesto dodjoše, nemogavši odoliti ljutomu sibirskomu podnebju. On sám držaše se još dvie godine, nu nemio udes i težka tuga za prošlom sjajnošću otrovaše njegov znameniti život i on umre god. 1729.

Godinu danah po njegovoj smrti pozva natrag iz progonstva carica Ana sina i kćer nesretnoga oca. Svojimi zaslugami kao vodje i državnici osvjetlaše opet potomci Menčikovi potamnjelu slavu početnika svoga, a kneževska porodica Menčikovah broji se i sada medju najsjajnije obitelji, koje uzvišeni prestolj cara ruskoga okružuju.

Svaštice.

Požega. Sutra t. j. 11. o. m. započimlje pod predsiedničtvom presv. gosp. Miroslava Špun-Strižića glavna skupština sl. županije požežke. — Ovdašnja pravoslavna občina dobila je za svog župnika bivšeg do sada u Bolomačah Vasila Zdjelarovića.

Iz Varaždina pišu nam, da je ondje gimnazialna mladež sve učinila, što je za potrebno pronašla i što joj moguće bijaše da si ondje podigne čitaonicu, koja je liepo i uredjena bila, no se morade razpasti! Neznamo zašto je to stečište za promicanje izobraženosti, ondašnje ravnateljstvo preprečilo.; ta u Vinkovcih gdje je sasvim drugi sustav, ustrojena je lanjske godine gimnazialna čitaonica na diku naše mladeži, a promicanje narodne prosvjete.

Zagreb. (Požežka gimnazija.) Previšnjim riešenjem dozvoljeno je, da se nižja gimnazija u Požegi uredi na trošak hrv.-slav. naukovne zaklade dotično državnoga erara i prestaje uslied toga skrb redovničke države sv. Ivana kapistranskoga o rečenoj gimnaziji, ter ista postaje državnim zavodom sa slobodnom konkurencijom, na kom će se u napredak za učiteljsku službu moći natiecati kandidati bez razlike svietovnoga i duhovnoga stališa, imajući učiteljsko usposobljenje stečeno po obstojećih propisih.

Nar. Nov.

O tečaju bečke burze od 9. siečnja 1864.

Papiri: Kovnice 5% 73.10; Narodnoga zajma 5% 80.—; Srećke lutrijskoga zajma od god. 1860. 92.10; Narodne banke 784.—; Vierovnoga zavoda 180.—.

Mienice: London 119.65; Srebro 119.25; Carski cekini 5.72.

Tisak Miroslava Kraljevića u Požegi.

Izlazi 10., 20. i posliednjeg u mjesecu. Ciena mu je godišnja sa poštarinom 5 for., a polugodišnja polovica, za domaće pako, ako se u kuću nešalje 4 fr. 60 novč., a polugodišnja polovica.

SLAVONAC.

Predplatiti se može kod svih c. kr. poštah i kod odpravničtva lista u Požegi. Za obznane plaća se osim bularine od 2 stupačkog redka za 1. put 5, za 2. put 4 a za 3. put 3 novčića austr. vriedn.

Vlastnik i urednik: **Miroslav Kraljević.**

Godina II. U Požegi 20. siečnja 1864. Broj 2.

Pjesme H. Heine-a.

Preveo ih Edo Iglić.

i)

Iz gorcich suzah mojih
Miris-ruže niču krasne,
Uzdisaji pako su mi
Slavulj-ptice miloglasne,

Uzljubi me, oj dušice,
Sve te ruže budu tvoje,
Pred prozorom viek slavulji
Pjevat će ti pjesme svoje.

k)

Slike davno veće potavniele
U duši mi opet zasinule —
Koja sila to u tvojih riečih,
Da se srdca tako mi kosnule?

Nerec', dušo, da me sbilja ljubiš!
Najljepšemu na tom svietu bjednom,
I proljeću i mladoj ljubavi
Huda svrha ima doći jednom.

Nerec' dušo da me sbilja ljubiš!
Poljubi me samo — ali šute',
Pa se smieši, kad ti sjutra rano
Kazat budem ruže uvenute.

l)

Nevolja sve veća, zvona zvone,
Ja ni neznam, gdje mi glava više!
Jar i dvoje lijepih očiju'
Proti momu srcu s' urotiše.

Jar i dvoje lijepih očiju'
Zaluditi srce će mi s nova!
Ja bih reko, ružam i slavuljem
Da urota tajna nije ova.

m)

Mladi jar ti licem
Tvojim cvate sada,
A srdašcem tvojim
Huda zima vlada.

Tako viek nebude,
Dušice ljubima
Jar će bit u srdcu
A na licu zima.

Dvie slasti.

Za dvie znam u svietu stvari,
Bez njih neima slast životu;
Tko ih nezna, — tom Bog stari
Neće odpustit tu griehotu;

Vino naše s naše gore,
Dok nam kaplja žarka teče,
Neka vrazi rogobore,
Oborit nas valaj neće!

A djevojka crno oka,
— Sladka ti je mili pobro! —
Dok nam stoji ta do boka,
Bit će svemu rodu dobro.

Znam životu slasti dvije,
Ali kan da 'e samo jedna;
Sladko 'e kad se vince pije,
I kad usta ljubiš medna.

Pj. Milutin.

KRST I POLUMJESEC.

Historička noveletta iz našega svieta.

(Dalje i konac.)

III.

Dodji, dodji moj angjelu
Odvedi me neveselu;
Jer bez tebe nema mene,
Kano što bez rose vene
U livadi mladi cviet.

Grozna turska progonstva i ubojstva s kojih sto šestdeset i dvie evo jadne godine cvili Slavonija ravna, nisu nikada dozlogrdile jadnû kršćanstvu njezinû, kao sada. Vidiste li utopljenika i samrtnika, kako hvataju za slamku, da se spase; vidiste li junaka dušmanî obkoljenâ, kako se sdvojno i ladnokrvno bije gledajući neizmjeran jaz smrti i propasti; vidiste li niemo zviere, kako se stišće u zaštitišće i tanane trske, da se obrani očitoj smrti? Zahman! Ko kad tinjajuća svieća stražnjim plamom sjevne pa tad ugasne, — tako se diglo koljeno krvi i vjere naše s odlukom: pasti ol se osloboditi.

Slobodu tu tražahu kršćani pojedini redomice od pašah, begovah i agah svojih. To se počelo i u mjestu naše Ilke.

Bilo je kasno na samâ Ivana Zlatoustca hiljadu šest sto manje jedne godine.

Ladni sjevernjak zahuškivao je u malene prozorčiće siromašnih kršćanskih kućah. Oblaci su se natjerivali spod blieda mjeseca nad biednu Bosnu. Crnim zapadom zavladala mrtva tišina; a s jugoiztoka krvavim Dunajem i Savom dopirala je tužna jeka golubjega kršćanskoga gûkanja tijam do Mure i žalovah dravskih. U Djakovu ni žive duše do turskih noćobdijah i ono njekoliko putnikah, što po krčmi pri svjetlu a zatvorenima prozorima žamorišu divaneć o opasnosti putničkoj u Slavoniji.

Jedna je samo duša triezna, jedan angjeo zemaljski što mišlju oblieće dóli i gore, prebrodjuje rieke i more, pa se opet vraća u milu si Slavoniju, opet se spušta kršnim Našicam i njenim šumam, — to je Humia, kćerca Habidova, liepa, krasna kano rajski dan. Treća je godina što se krstu po otcu poturici iznevjerila, treća jadna što samuje i što starija, sve to većma suze lije, željna se vratiti u javno krilo kršćansko.

Na nizku stolčiću u samotnoj svojoj mračnoj sobici sjedi ona kraj prozora i u mjesec gledjuć kako so skrivača, tužno moli Boga. Pred njom je u duvaru drven križić od dobrâ Bone, a u rukuh joj patrice. Naslonjena na obe ručice kadišto pogleda u britki i surovi iztok, nadajuć se željnoj sreći svojoj.

„Bože moj! Majko moja! ikada li doći? ikada li me Ivo okovah osloboditi. Koli sretna da me ovdje nema! a to učiniti možeš samo ti, ti jedina željo i nado moja!“

Na taj njezin uzdah kan da se odazvà drugi: „Netuguj dušo! ide utjeha tvoja!“ spusti glavicu i opet zamoli krunicu.

Zviezde su čarno blistale; pod njima je tišina vladala; mjesec je hitao žalobne trake na njezin pendjer; tužan motrio uvenulo njeno lice i suze, a slušao vaje i uzdisaje. Pónoć je blizu, glava joj snena klonula, kad li pod pendjerom njetko progovori:

„Katice! srce, otvori, i pogledji amo tim zvjezdicam dvjema jer znaš srce moje drugih zviezdah nema; pošlji plave zrake iz tvog oka simo, sadji niz taj pendjer, da se

zagrlimo. Prem je pola noći časkom samo skoči, da izljubim dušu na te plave oči! ah! Katice! otvori — —“

Humia se prene i kao sokolica nevina obori crne oči, otvori prozor i pruži nježnu ručicu hrabrû junaku.

„Hajde srce, hajd od otog kurjaka, bud od noćas ljuba, budi vjerenica moja; uzmi što hoćeš žurno dok niesmo čuveni! — —“

Kao mlado làne skoči krasna dieva, uzme svoje stvari i spusti se na ruke našemu junaku. Ilić joj poljubi čelo i ustne, zavjetuje ju bl. d. Marijom i Bogom trojednim pa hitrim korakom ponese k česmi, a odtuda na vilovitih hatovih spred agina dvora ubjegne put Podvinja. Ni stó korakah neodmaknuli, ali sinù šarka, a za njom jeknù gromovit glas:

„Ustaj ago na noge junačke! ukradoše djauri jedinicu tvoju!“

Strahovitu snu iz čeljustih na taj užasni pônoćni jêk iztrgne se biesni Habid-aga; sluge zove a dimlije priteže.

„Ajte amo sluge moje! hatove mi osedlajte, da kasapim, što mi pod mač páde!“ Hitre sluge poslušale i konjice osedlale; Habid skoči na mrkove, iz očiuh vatru sipa, iz ustah mu plamen osvete suklja, pripasao nože i kubure, pa poneo četi od oprieda vičuć:

„Za mnom četo! za mnom!“ a za njim titra triest konjikah.

„Hasan! Suljo! Dede! Omor!“ bješe vapaj ljuta age kad u dalekoj mjesečini zapazì bjegunce.

„Žurno djeco! evo ih!“

Allah! Allah! za njim ori Turadija strašna nuz grmljavinu silnih pušakah.

Konji vrište šuma odjekuje; vjerna ljuba čuje bâbu svoga, — pritisne se na grud junakovu. Ilić ju je ogrlio lievom, a u desnoj naperio šarku; konj mu leti a on podcikuje, pa si tješi čarnu golubicu.

Al eto ti age, već je blizu, — ljubovnike zrno shvatit more! Ilić skrene konja u desno, za njim pratnja izčezne u šumi, a mjesec je zašo za oblake. Kud ćeš sada nesretni ago? ojadjena duša, zapita Habida, koji pišteć od ljutine plače, — jer bjeguncem ni traga više! . . . .

„Čekaj djaure, proklet bio!“ zavije ljuti Turčin i ožeže u gustu noć i gudaru do tri samopala.

Turci učudjeni, pobojani, sgroze se nad tom lukavošću; kunu mjesec i sreću kršćansku, pa se vraćaju za agom. Kad bili šumi na domaku prižegu Ilićevci; — njekoliko ih krvavih izmakne s agom, koga je, dojezdivšega u Djakovo, vidila i čula jadna râja kad je bjesno povikao:

„Čekaj danas skote djaurski!“ i ćordu podigao, te uleti strašan u prazan dror svoj.

Boljana râjo, jao si ga tebi!

IV.

> Ti mi umre srećo moja
> Ja ostah u svietu sam,
> Sred nevolje, nepokoja
> Ah za tobom umiram!

Divno li je to vrbičko podolje, mili Bože, kan da je oko nebovršna Ararata ol Probove gorice u našemu Sriemu. Protiču ga srebrobojne žice vodenice, vienčaju ga od sjevera-iztoka talaseća se brdašca, a s jugo-zapada pruža se cviećem i voćnjacî i svilnimi poljanami razvijena, nakićena sažasta ravnica; milo ju motriti još milije na njoj stanovati.

Po tom podolju skakuću runa stadašca, po njem se prelievaju glasci pastirske frulice, krozanj odjekuju čarobne slavonske pjesmice. Jutrom je divno, o podnevu krasno, a večerom čarobno.

Mi smo tamo.

Na obronku pjeskovita brežuljka uzdiže se ponosito drvena kapelica sv. Kate, davne zavitnice kršćanskih kćerih. K ugodnici božjoj poziva ih zvono večernje na pobožnost, a zvuci mu se razliežu po svôj krasotnoj okolici, kano zvuci angjelah u raju neumrlu.

Večer je blaga i umiljna kano u pol jasna ljeta. Žarko sunašce polilo je grimizom vrške i doljke blagoslovne Slavonije, te se sve živo sjeća mukah prošlih i straši čajnom budućnošću.

Liepa povorka pobožna svieta prostrla se na koljena po crkvenu pôdu i moleć se djevici mučenici očekuje duhovna otca, da ju vas dan posteću uzbudi molitvom i okriepi presvetim tielom.

Zvonar je odkucnuo već i trećiput i zapalio svieće a redovnika nikada. I mračak se već hvatao, a njega nikada. Uzme čislo, pa će putem pred njega, al s lieva u grmaku tihi „pst!“ ponješto ga zaustavi u hodu i molitvi. Nečujuć više ništa a i nesluteć baš večeras nikakova zla, podje dalje, izadje na čistinu, dje sretne Tomu i Ilku.

Ona mu nosi staru knjigu i maramu, a on palicom u desnoj, a kapom u lievoj klimao je crkvici.

„Zar je već sve gotovo?“ upita fratar Vida zvonara. Odgovori mu:

„Jest!“ i zaostane s Ilkom malo otraga, gledajuć desno, kako mu se njekakav žamor pričinjava.

U taj mah izstupi pred starca usopljen mladić i dršćućim glasom reče:

„Oče! zašto povedè Ilku?“ i u taj čas ga nestane.

Starcu se činilo da mu njekakav tajni duh progovorio, okrene se k ono dvoma, al bjehu podaleko.

„Ilko!“ zovnut će Tomo, a iz grma zasiknù kobni „pst!“ „Ilko! vidi li ti ovo stvorenje? Meni se čini, da je Mića; tà šta on tudi radi?!“

Sve troje se okrenu za njim, da slušaju; al ni živa duha!

Fratar i opet pojde; zvonar zašunja malo u grmak, a Ilka stajaše sáma.

„Mića! Mića! povikne zvonar, videći njekoga pred sobom i žureć se za njim; al na jedanput strovali se redovnik s tavanice u jamu, koju htjede preći, i zakuka „joj!“ — a u taj hip vrisne i Ilka! njetko ju sgrabi ostrag po pojasu i odnese kroz šikaru. Pobožni sviet čuvši jauk i vrisak iztrče i ponese za zvonarom, koi je siromašna izprebijana redovnika baš digo u jarugi.

Kroz tamnu tišinu čuje se lùpa kopitah, čuje se jecanje i kadištni vrisak, — čuje se krupni glas:

„Neboj se zlato moje!“

„To je Habid, duša mu prokleta!“ povikne zvonar, zakukaju i drugi na bajercih.

Tutanj izčezne vrpoljskomu putu prama Brodu.

Raztuženi pobožnici vrate se kućam, a mi pratimo zlobne, grabežljive bjegunce.

Mirna je noć, mjesec nesvietli. Leti aga ko pomaman da što prije stigne do Šaćira, a četnici kašu za njim. Prevalili ogromnu prostorinu i uzpinjali se na tjeme odvoračkim goram, dje je, reko bi, sve zamrlo i san zasnilo. Posavje je tiho i snuždeno; po koja zviezda okresne nadanj, i po koji užasni zvjerski zavijaj prekida grobnu, strašnu otu tihoću. Turci negovore, već mučke uzilaze na znojnih umornih konjih.

Kad uzašli na treće brdašce pa će niz dolak, a konji u stranu skokom njekoliko hvatih, te sieci, kolji ni s mjesta dalje.

Nit je dan, nit noć; na sred puta ješta je crna čega se plaše. Ljutit ago podbode žestoka hata, koj natražke uzmakne njekoliko korakah, a tad se okrene pa medj Turke, koji u taj trên poviknuše:

„Izdajstvo!“

„Grom i pakao! dihna mi i amana zlo!“

Jedva aga to pomisli, a samokres se javi, i opet nastane tišina, dočim se i konjanici i konji uzmeli kao čikovi bez ikaka reda.

„Trista vraga djeco! eno ih!“ zagrmi iznova srdit aga zaškiljiv na desno oko kroz polutâmu.

„Neboj se ago!“ jezdilac će Hasania; „Turci su; bar su obučeni tako.“

„Kono!“ vrisne Habid što ga grlo nosi — „zalud!“

Tad prihvati uzdu, okrene konja pa natrag. S lieva strmi ponor, s desna brdo; sprieda sinù ljuti plamen s baruta pješakah Vojnićevih, a s traga konjikah Ilićevih. Aga videći očitu smrt, škrine zubî od muke i jada, zagrmi kletvu nebu visokomu, pa se pusti s Ilkom na Vojnićevce, al ga tude huda sreća snadje. Pošto probì protivnike i htjede izmaći, sastigne ga ljuti junak Mato i razkoli mu rame; — nu on nehajeć za vruću ranu, obrne se i omane našega junaka, pa se stisne u bjeg. Tišma zavlada na brdu, a šuma i podolje zajekne od puške, iza koje vrisne visok glas:

„Hâ!“ a Ilka s agom svali se s konja.

Aga se ubì do mrtva, a Ilki smrtno ranjenoj obori se s čela krv u veliko.

Ilić raztjerav bezdušnu Turad, potrči k Vojniću, al odozdol juri Mića što ga noge nose i zavapiv tužnim glasom:

„Arambašo! izdanu Ilka!“ okamenì junaka, koj povede vitežku braću nad izdišuću zaručnicu.

Zaniemite ogromna nebesa, zamuknite ledeni luzi, zaplačite planine i gore — nad umirajućom Ilkom kleči i plače junački Mato! — plače baš o prozorje dana urečena vjenčanja.

„Ilko! Ilko i srce i dušo!“ bijahu uzdasi ucviljena junaka.

Ilka ga je pogledala; — ladno pogledala! pa tišje i tišje odisala. Vojnić jeca; ostali mole.

„Ilko moja!“ proplače mu još jednoč duša i reče:

„Ilko! neumri! neostavljaj me!“

Mutne oči poliju joj lice; uhvati za ruku vjerna ljubovnika i prišaptnuv mu:

„S Bogom Mato; — nezaboravi Bone, — mojih roditeljah — — i sestrice moje“ — — poljubi ga, težko uzdahnu i izpusti dušu.

Mjesec se sakrio, da nevidi suzah i nečuje jauk.

Goru je zastrla tužna tmina.

Vojnić je plakao sudbu svoju. —

Rujna zora takvâ l' ćeš ga naći!?

V.

Ti Bože s desna, s lieva
Slavonski čuješ plač,
Ti vidiš kako sjeva
Nad glavom našom mač;
Slavonstvu već izbija
Posljednji slave čas,
Smiluj se Bože vječni
I spasi, spasi nas!

Od Ilkine smrti pàsao je mjesec, te još četir dana i puknut će rujna zora prvomu dnevu šestnaestoga bojnoga stoljeća.

Nad starodavnom Požegom titraju milijuni zviezdah i odaju sjaje božje neizmjernoj slavi, što su ju noćas objavili angjeli svietu i pastirom. Zemljom se odsieva svjetlo plamtećih lučih i za njim na hrpe sa svih stranah vrvi narod u kulu Božju pohodit si novorodjena spasa. Tko nenosi u rukuh dara, nosi smierno srce u zahvalu Bogu što već jednoč oslobodì nemile kuge i silna potresa krvavu zemlju slavonsku.

Stražnjiput je odjeknulo zvono i jednoč za uvjek odbio pônočni dvanaešti sat, a romon mu se razlio po viencu ledenih požežkih gorah, po krugu krvju natopljenih i evo šestdeset i treća godina turskom stopom gaženih dolinah.

Veliki oltar u požežkoj župnoj crkvi sv. Filipa sav je u jednom plamenu s mnogobrojnih voštenicah, a o ladnih zidinah vise joj četir svietiljke sa četir strane. Hram je svjetine dubkom pun, i pater paulinac Ambrož začeo je pjevanu polnoćku.

Puk je sav u jednoj misli i molitvi, u pjesmi i hvali plivao s radosti, kad pod pol mise zavladalu grobnu tišinu prekinu zveket ubojita oružja, a viloviti tatar izmače s očiuh kroz zimno povjetarje, kano munja kroz crne oblake. Za njim pukne puška a iza glasa njena javi se opetovani vrisak ukradjene djevojke.

Cielo pučanstvo tim uznemireno pade u jednu, običnu miso; to je Mustafa s onim Habidovim odpadnikom u dogovoru ukrao Pavliju Penićevu. I Pavlija doista izginù; sviet dakle u brzo svrši polnoćku, oškropi se vodom, pa kući, dje su ostala sitna dječica. —

U jedan čas izprazni se crkvica, a redovnik, uzdavši Bogu božje, vrati se u samostan. Crkvenjar je i svieće pogasio i vrata zatvorio, pu se i on požuri svojoj cvilećoj obitelji.

U crkvi je ostala iza sviuh osoba mužka, od glave do pete u crno zavijena. Mi ju gledamo kako za vrati stoji ustobočena kano kip i kan da njekoga izčekuje i niešto kani ono četir pendjera crkvena one nieme štatue i zidine.

O tom pieto prvu naviesti zoru, a ta božja duša koraci do mala oltara, pane nice predanj i zamoli ovako:

„Bože moj veliki! poslje dugo vremena evo me pred tobom, da ti na dobroti velikoj zahvalim, da ti se skrušeno pomolim. Pomozi mi u oružju, nebogoj pomozi râji! Daj da već nestrada jadno kršćanstvo, iz koga njedarah jur poginu cviet vitezovah. Znaš Bože da se borimo u imenu tvom za pregorki krst sina tvoga! Nedaj zamesti vjere svoje i u njoj propasti narodu momu! Dopusti nam, il svladati, il pasti, no crkva Tvoja nepatila, nepotamnila s naših žrtavah! Na svakoj stopi tužne domovine moje probila je zemlju skroz kršćanska prolievena krv, i dvojit se neda, da će krst popustit polumjesecu. Ti vidiš namjeru, vidiš odluku moju — o ovoj noći zavisi spas i sreća kršćanska. Već rodu i domu zadnji bije čas, smiluj se Bože vječni! i spasi, spasi nas! — —“

„Mato!“ zagrmi na to pred crkvom poznani glas, od koga je daščara zagrmila, a junak se brecnuo.

„Daj sreću Bože!“ stražnje mu još bjehu rieči, i tim požuri napolje, dje ga je s dobrom četom momakah došavši pozdravio brat Marko.

Mato mane rukom, a četa udje za njim na grobište, po kom su oko crkve počivale blagoslovljene žrtve kršćanskih kostih. Tu stavši na grob svoje Ilke, reče:

„Braćo! sad kad stojim nad grobom srca moga, stražnjom vas vjerom zavjeravam, da ću se sdvojen boriti za zlatnu slobodu braće i sestarah naših! Zaklinjem i vas novorodjenim Isusom: dje do šta pod mač obraćajte; — noć je važna, bitka ima biti odlučna. Pašina i agina sina uhvatite mi živa, a ja ću im gapi odrubiti glavu. Nedvojite da će nam i râja pomoći!“

„Svakako!“ pridoda Marko, „sva je budna, sva je izvan grada pod oružjem, a k otomu eto iz Moslavine i Petra bana Bakača s odvažnom družbom junakah. Prekjuče porobi Pakrac i Čaklovac, i čudim se, što ga već neima Brestovcu.“ Savić rekne i puška grûne. Iza nje odjekne nebo i zemlja crna; s pijaca se čuje silna grâja, silno mumljanje grlatih Turakah.

„Eto ga!“ veseo će Vojnić, a glasonoša unide u groblje:

„Viteže Mato!“ reče ozbiljno, „pozdrav ti od pobratima Luke, da udaraš s juga, ban će sa zapada, a sam će od sjevera.“ Na to odè.

Mjesec je hitao ledene trake na junake; pa će upravo zaći i zora će pući, — kad al s altane pašine zaori noćobdija:

„Vatra! vatra! djauri, pašo! vatra!“

Silna trka uzavrì po Požegi. Turci hrle sve na čopore, te trnu bjesnu požaru urinuti pašin grad. Sve s njega satrkalo, sve se uzvrkalo, ali paše neima! — — Ne bì dugo, al osvetna njegova ruka pomoli se kroz prozor, te zvjerskom srditostju zagrmì:

„Pamtit ćeš Huseina, kleti skote!“ i golim handjarom u ruci ponese kroz dim i plamen dolje; — kad li u taj mah sa tri kapije grada nabanu naši vodje i naši junaci. Mili Bože! s težke i silne krvi potaknuti plamen vatre do neba se penje! Mustafa da izbavi bâbu poletje za njim, a Senčević ga sgrabi iza vrata i na glavce baci niz pećinu; Habidova sina probode mačem Savić, a s Husejnôm se sigraju, Vojnić i Ilić, dva slavonska junaka, dok mu onaj nezadade smrtnih ranah nenapita si za otca i za Pavliju, te ga najgrozovitijom smrtju neumoriše.

Senčević sašav s grada, bací goruću baklju na više dućanah i tako na Bog božić 1599. god. postade Požega tužnim pozorištem nesretne râje, koje se do 43.000 dušah u crno uvilo.

Tako se takmio krst s polumjesecom.

VI.

Oj srećice divna nevjestice
Tko je bio te te nevolio
Kano dušu i srdašce svoje? — —
Miruj dušo, miruj srce moje!

Minule su dvie godine pune odkako je Ilka izdanula dušu, al junačko srce nije je zaboravilo, nu je ni onako žestoko ljubilo, ko što joj se zavjerilo bilo. Druga ga je ubajala vila, za kom Vojnić izgubì i srce i dušu, a to je Pavlija sestrica Ilkina.

Jedna je samo duša, kojoj s oka neizbjegnu Ilka; ona se za nju Bogu utiče, ona se š njome sastati želi: a ta je fratra Bone posavskoga pustinjaka.

Usred Broda slavonskoga popol Save iz dubokih žalovah proviruje nad vodu liepi drugi otok. Pust je Bože! kano dlan a o krajevih zabataljeu vrbakom i alugom. Posred njega od zamande uzdiže se kamenita kula a u njoj boravi već dva ljeta strašilo svieta, bić Turakah osamljen, zapušten, stanovnik otočanin.

Svibanjsko je krasno jutro tek odkrilo umiljno lice dražestnu danu na osvît; a tičice nebrojne zažuberile zelenim vrbakom, čamci uzkrižali tijanu Savu.

Brodski Turci amo se uzšetali po nesnažnih sokacih, onamo prodajuć sve koješta uzmetanisali navadne pojke i povjedke o svom gospodstvu i o turskoj slavi.

Doba je mirno za kršćane te šeću i trguju sa svojimi domari da nikad bolje. Slavonija i Bosna dvie su sestrice skopčane svezicom Save, koje diele posestrimski dobro i zlo jednom rukom.

Pod narodjelim suncem zavladala je sloboda vjere i rieči na domu obih vjernih sestarah, te je i sám beg izšetao, da se nasladjuje milinjem božanskih savskih prizorah. Lulom u zubih motri na svoje oči, kako se od bajera otisnuo čamac sa tri momka na ukleti otok starca pustinjaka; gledao je kako su polu matice riečke vješto prebrodili, čamac priboli i ostrvu se na tjeme uzpeli te u njekom važnom poslu prama kuli izčezli. Gledao je beg, motrili su, čudili su se Turci, — pa ih učudjene i razišle se pustimo i pratimo otokom naša tri junaka, od kojih prvi iza njekoliko korakah okrenuv se tiho reče:

„Braćo! opreznost na svaki míg; on je doduše naš, nu mu vjerovat nije trieba sve; u slučaju da nas neupozna, za oružje!“

„Mani se Mato posla!“ odvratit će mu sliedeći, „u njega su tajne moći, njemu oružje igrarija.“ I hoće da o drugom nječem sbore; al će na to izstupiti treći i ozbiljno reči:

„Šta se bojite male vjere? za mnom! neće nam ništa; — i obojica pogledavši se uzajemno upute se za Ivanom.

Kad došli kuli do zidinah, — čudo! pendjer zatvoren a u tmini svietli luč; kraj nje, vidi se, sjedi nizak starac; brada mu pozelenila do pupka otegnuta, a siva kosa zastrla pleća; oči mu upale u lubanju, a naočalî zagledao orlov nos. Ruke mu okosmatile i pocrnile, a nokti odniknuli na dugačko; za tabane likom privezane daščice od kore, inače po pojasu debeli gunjac pritego užincem, a o njem patrice. Pred njim na kamenu odprta knjiga. — Moli.

Na gvozdenih vratih pokuca Ivan. Starac moli. Kucne drugiput čvršće, — moli — ; treći put —, starac se obazre i namršti čelo.

„Otče!“ uzdrhtan će ponješto Ivan.

Starac lati topuzinu, grozno zamrčî pa uhvativ mandulu, strese vratî da je kula uzdrhtala, pa se prodre:

„Što ćeš Ivo djete moje?“

Ivo od užasa ni rieči. Starac gleda, — i junaci gledju ali bliedê, — nu na negda

„Evo nas“, reče, „otče“ i pogleda za se, al si nevidjè drugovah. Tad pomisli na moć tajnu i zabjegne mu rieč, — al će djed umah reći:

„Neboj se sinko! reci, što je?“

„Evo nas, nastavi junak, poslje kako svladasmo dušmane i stvorismo si bolja vremena, molimo te da nas vjenčaš; jer smo čuli da si ti otac Bono, koj se sjeća pokojne Ilke.“

„Za sve ja to znadem i čeko sam na vas, ali griehah bratovih još okajo nisam. Vi ste sretni što ste došli, a još sretniji, što ste me poznali, da sam ja djakovački redovnik Bono. Ovo je moja sgrada, ono je turska tamnica.“

„Tamnica otče?“

„Jest“, odgovori starac držeći ruku u mračni ganjak.

„Pa tko je u njoj molim te?“

„Neprijatelji Hrista našega! medju njimi je Sefer-beg dubočki; Azis-aga kobaški; Osman paša požežki, a i uz više muslomanah dobro vam poznati Saćir-aga brodski!“

„Ah! ah!“ začude se sva tri, „pa šta rade molim te? daj da ih vidimo!“

Stari mane rukom — i oni unidju. Vrata se svim štropotom zalupe.

Iz daljine čuje se mumljanje.

Ladnim hodnikom za gorućom bakljom i za starcem pretrnuti koracaju momci do jednih i do drugih vratah, al kad na treća — Bože moj nevidjene strahote! u kamenju lanci, a na lancih ukovani, izglodani, izgriženi, počupani cvile Turci, da je žalost pogledati.

Usred tamnice veliko je bure baruta ozgor odkriveno, gvozdjenimi šipkami ogradjeno. Nad njim gori uljenica a nad ovom u prozraku odasieva križ, što ga podmoraš gledju i hule uokolo Turci, dočim tik praha stoji ogarani polûtak artije u slici polumjeseca!

Šaćir pozna Ilića, pa ga rumên obalîla, prepoznà Senčevića i Vojnića; snebio bi se, raztrgo bi se, umro bi a nemože! Bradu čupa, kosu trga; lama se kao bjesan tigar; oči je izklieštrio, zubî zaškrinuo, pa ciknuo kano guja u procjepu.

Gledali su ga strahom junaci i glodali, te kad im bilo dosta strašna prizora navrnuli za starcem, koj im reče:

„Tako djeco! kad se vi povjenčate, onda je meni umrieti, — onda je onoj lampi dogoriti, — onda je onomu barutu planuti i Turkom poginuti, onda se je kuli ovoj u savsko bezdno za uvjeke strovalîti. — A to će biti uskoro, — domalo; — — ide vrieme kad ću moga brata Iliju iz Stupčanice osloboditi i Ilkine griehe okajati; — tada, tada djeco moja! miloj našoj Slavoniji, pred stó krvavih godinah ima ponješto odlanuti; ima se sunce sreće pokazati.“

Starca obliju na to gorke suze te dalje nemoguć ni rieči, — izljubi sinke, koji se

š njim na njekoliko mjesecih oprostili i, nekazujuć nikomu ništa o vidjenu tom čudu otišli na pod danah pred sv. Katom, grad Stupčanicu oteli i iz njene tamnice izveli jadna starca, koi je u njoj tužne triest i dvie godine čamio.

* * *

Na sv. Katu prije podne u kapelici valpovačkoga grada u prisuću Miće barjaktara i Savića tè množine kršćanskoga puka vjenčali se tri junaka: Mato Vojnić s Pavlijom; Luka Senčević s Ilkom (Fatimom) i Ivan Ilić s Katom (Humiom); vjenčo ih o. Bono, a svatovo im š njim i Ilija — oba dakle brata, koji su šestoga dana na noć predali Bogu dušu.

Kad je u Djakovu Bono izdiso: tutnjila je zemlja od savskoga praska. Svladao je krst nad polumjesecom.

Nestalo je kule i njenih robovah!

Blaž.

P L E S.

Pripoviest iz rata god. 1848.

Ljubezna Lauro!

U skrajnoj sdvojnosti ležim ti bolestna! Za mene već usnuše četvorke! Za sad na brzu ruku ili ću u samostan, ili ću se udat .... u oba slučaja njekim ću se načinom umorit.

Promisli, što mi se je sbilo. To je gadno, to je strašno, grozovito! Dà i gorje još! Prekopaj sve romane, eto mi glave, ako ćeš takova šta naći.

O tom si valjda čula, da je poslje bitke kod V....... hrvatska vojska našom varoši projći imala. Tu ti je moja draga bilo straha i skoka! Tu ti je bilo skrivanja! Tu ti je bilo trepeta i biega. Ta sviet je mislio, da će sve porobit, popalit, posjeć od mala do velikoga, i Bog bi znao šta sve ne! Dà majka me sjeguraše, da bi nam se i gorjega što dogoditi moglo, s toga me na svaki način prinukat htjede, da si obraz crnilom namažem, da čim neskladnijom budem.

Možeš li si predstavit takova šta?

Pa bogme eto ti uz veliku buku bubnjevah i trubaljah tih ljudožderah! Otac mi bijaše članom deputacije, koja jim se u susriet uputi — znadeš kako jim pri srcu bijaše! — a služinčad se razbiegla. Majka si već od jednoga večera glavu razbijaše u koj kutić bi se prituljila pa na jednoć izčeznu, neznaš kamo; ja traži, ja viči, ja prisluškivaj, ja prinjuškivaj, al uzalud, česa nejma, nejma ga. A kad bi me napokon nanio udes na nju, kako u kojoj škrinji čepi, to bi mi pocrveniv od jedi pod nos bacala, nezasitnu znatiželjnost moju.

Kakve sáma misli bijah, da me nezateče Jonin udes, za najprobitačnije držah, otim grabežljivcem stol svakovrstnim jelom i pilom izkićen pripravit, nebi li se manili menom si želudac kvarit, te me za cieli život nesretnom učinit. Uz to tvrdo odlučih, da ću se junački pred njimi držat.

Učiniv takve predbježne priprave, na sve spremna trepteć i drhčuć, očekivah čas, kad će se ciela varoš, plienom jim postav, u prah i pepeo preokrenut, te sve živo pod krvnički jim mač spasti.

Prodje dobar sat u takvoj stisci. Kad na jednoć sdrma ti njetko velikimi vratmi, otvore se; čujem zveket ostrugah i sabaljah, ali o kletvi kakvoj ili neotesanosti niti traga niti glasa. Njetko pokuca tihačko na vrata; a ja, je li iz straha, je li rad neodvažnosti, riečju zaboravih odgovorit „unutra!“

Tebi će se po svoj prilici najgrozovitiji prizori mačti predstavit, da ni pet ni šest, već da su s kundaci na vrata nahrupili, te je odbili. Ali Bože sačuvaj! oni ti opet tiho pokucaše, pa istom kad jim dozvolih, unidjoše.

To je svakako nečuvena nješto o razbojnicih, o vukodlacih, koji sve surovo pojedu. Zar ne?

I ja, moram izpovjedit, ničesa manje neočekivah, nego da će sad divlja kakva četa, tatari sa ugljastimi glavami, sa sršljivimi kosami, kacigami, iz kojih strče čavli, od pete, do glave bodeži i kuburami naoružani, riečju najstrahovitiji ljudožderi, kakve mi majka u svojem strahu i trepetu naslika, unutra stupit.

Predstavi si zadivljenje moje, kad dva mlada, liepa častnika pred me stupiše; jedan plavast, a drugi crnomanjast, tako uljudna, tako ugladjena ponašanja, kako ćeš samo u naobražena čovjeka naići.

O ledjih jim vojnička kabanica, a pod njom mundur uz tielo kao da jim prirasao, ma mislila bi, da dvije djevojčice stasa vilinskoga stupiše pred te; o kakvih kabanicah čovječjom krvi bojadisanih, ili o bradah do pupka, niti divana.

Pričinilo mi se, ma neznam bi li slobodno izustila, da je onaj crnomanjasti veoma krasna lica bio.

Prvo jim bijaše izpričat se radi tako neprili čnoga dolazka; a ja odvrativ naklon, odgovorih, da mi je veoma ugodno, da je podvorit možem.

Da me tko zapita, istinu li rekoh, ili se samo prenevetah, neznam nebi li u smetnji bila. Onaj crnomanjasti njekako čudan pogled na stol baci, na koj sam svakakih bocah i mesa natrpala, pa onda na mene, a zatim se nasmiehne; to me još u veću smetnju baci, pa ćeš si moći mislit, da porumenih kao kuhan rak.

Upravo si je morao mislit, da je za ljudožderce držim.

Drugi mi se pako zahvali na mojoj prijaznosti, i to tako nježnim i umiljatim glasom, da mi nije kadro pero opisat.

„Mi se na svem najponiznije zahvaljujemu, nam ničesa netreba“, reče mi, „nego da se malo odmorimo, jer je tomu već osam danah, da pod vedrim nebom noćimo, a dvije noći niti okom nezatisnusmo, o krevetu niti nemišljaše nitko.“

„Kako“, odgovorih na to, „toliko noćih nespavat! ali ste, ja mislim, imali barem kakvu sjedaljku ili divan, ili slična šta?“

Oba ti se začeše rozgotom smijat.

„Jest“, odvrati crnomanjasti, „tvrda zemljica, često mehko blato nam bijaše divanom, a modro nebo nebnicom!“

Pomisli, šta ti jadnici ti nepretrpe! pak žive, pa su k tomu još tako dobre volje i veseli! Da naša družinčad i četvrtinu toga patit mora, da samo jednu noć pod vedrim nebom probavi, to bi nas razvikala za ubojice.

Pozvah je indi, da izvole za menom u sobu, koja za nje priredjena bijaše. Buduć otca nebijaše, služinčad se raztrkala a majka se izgubila, sáma htjedoh sobu, bijaše bo u najvećem neredu, malo pospremit, ali mi nedopustiše.

„Bože sačuvaj“, rekoše, „da se za nas toliko trudite.“

Na to je ostavih same.

Dosad hajde sve tiho i mirno minu, al jedva ja nogom prieko praga, eto ti strašne krike i vike: „Pomozte! razbojnici, tati!“

Akoprem mi glas poznat bijaše, nemogoh se umah jadu dosjetit; u prvi mah nemogoh razabrat s koje mi strane glas do ušiuh dopire. Vika neprestano trajaše.

Možeš si mislit, da se nepožurih nesretnoj toj osobi u pomoć priteć, sama bo sigurno u većem strahu bijah, nego ona, i bila bi dugo možebit u strašnoj stisci ostala, da nesretnica ta, kao suluda kroz sobu bježeć, pred me, koja kao šiba na vodi drhtah, nedodje.

A tko drugi bijaše to, već moja majka. Ali u kakvom stanju, pravedni Bože! Oprava poderana, poculica u neredu, bez jedne cipele, pa crvena, kao da iz peći izbježe. To se samo po sebi razumjeva, da još neprestano naricaše i jadikovaše. Uboga majko!

Pošto joj već stotinu pitanjah stavih, na koja mi niti slovca neodvrati, jedva jedvice joj rieč iz ustiuh izmamih, da mi svoj žalostan udes izpripoviedi.

Da si cielim životom šupljiš, vrtaš glavu, draga Lauro! pravoj istini na trag došla nebi. Pomisli si, u zabuni svojoj htjede se sakrit u sobu onih, pred kojimi se sakrivaše, pa ne samo u sobu, već što je još pogibeljnije, jer bi bila ondje smrt naići mogla pod dušeke u njihovoj postelji.

Kakvu li je krasnu misao smislila!

Dalje ćeš i sama pogodit, te sigurno znam, da ćeš sklopotat zubmi, kad si predstaviš, kako se naši iznemogli častnici cielom svojom težinom na taj živ krevet svališe!

Pravedna indi bijaše vika majčina, i svaki pravedno sudeć i dobro razsudiv neugodan taj položaj jamačno će ju izpričat.

Pa njezin gnjev! Ma koliko sam jezik derala, da joj dokažem, da ti vojaci nit su tati, niti razbojnici, uzalud sam rieči trošila.

Velikim naporom i poslje dugoga vremena ipak toliko u nje dostigoh, da se već sakrivala nije. Jamačno joj prvi pokus tako za rukom podje, da ju volja minu podrugačit ga.

Ma kako sada častnikom oči zamazat, što si mama uprav ondje ležalo tražila, prem baš najčarobniji stan nije.

Izmislih indi, da majka jako na nazebi trpi, s česa joj liečnik ruske toplice preporuči, s toga mora gledat, da u pot dodje.

Ubozi mladići, znadem da jim je pucao trbuh nad tim smiešnim izgvorom.

Napokon sve ušuti. Ali jedva naši gosti okom stisnuše, kad al eto ordinanca po nje. Ma je li kada čovjek gorje surovosti i nečovječnosti vidio, niti jim se trenutka odpočinut nedaju.

„Šta!" rekoh, staviv se pred njega, „jedva se legoše, pak da već ustaju? Ja vam zabranjujem unutra. Dodjite kasnije opet."

Zar nije čudnovata stvar, da su mene ovi mladići toliko zanimali, dočim se jih usuprot majka toliko bojaše? Da nisi dobre ćudi, poštena glava, znadem, da bi si svašta mislila.

Ali onaj neotesanac ničesa nije mario za moju prepovied, već se svom silom utisnuo u njihovu sobu.

Napriečac sad to pomislih, da druga biti neće, već da će neotesanca toga rad nasilja svoga na komade sasjeći, ali se opet veoma nasadih. Prije pet časovah eto već sve trojice u podpunom sporazumljenju. Kasnije doznah, da jih je četnik zvao.

Čudan ti je ipak taj vojnički život! Sluša kao niem, a uz to ti je i kod najnepovoljnije stvari veseo. Da sam ja vojakom, ja bih si ipak kadkad slobodu uzela, zapitat; zašto mi se što zapovieda. Pa onda istom bi još časak odlučivala!

Za njekoliko časovah eto ti naših junakah veselih kao ptice u zelenilu i tako budnih, kao da se do sita naspaše, dočim to nemogućega nješto bijaše.

Oni uzravan k majci, koja se već priučavala na nje, tako si barem mislim, već bo nit vikala, nit bježala nije, kao što bi inače bez dvojbe učinila bila.

„Milostiva gospo!" reče crnomanjasti, nakloniv se duboko, „glavni častnici urekoše za večeras ples; nam je naloženo, poziv vam njihov predat, pa se ufam, da ga nećete, napriečac zabacit izvolit."

Za divljako, mila prijateljice, moraš dopustit, da se sasma prijazno i uljudno izrazište. Po tom se obratiše na mene, te si umah svaki po koju četvorku ili čardaš zamoliše.

Nescienim da je od nužde napomenuti da jim toliko čardašah obećah, koliko moguće bijaše; poklade bo i onako već na izmaku bijahu a sad prviput o kakvu plesu govorit čuh.

S moje strane, ja veoma veselom bijah, a mislim da i oni zadovoljni bijahu, jer

jim već sau s misli prodje. Medjutim me majka neprestano za opravu vukla i svakake mi znakove davala, koje ja nohtjedoh razumjet. To doduše liepo od mene nebijaše, ali šta ćeš?

„Ta nit oprave neimaš za ples“, reče napokon razdražena. Ja si uzeh slobodu, protuslovit joj:

„Ali ipak, ljubezna majko!“ odgovorih ja, „zar se nesjećaš biele moje odjeće, koja istom jedanput na meni bijaše?“

„Već nije u običaju!“

„Što se toga tiče, ako veće zaprieke neima, tomu će se lasno doskočit“, odvrati crnomanjasti (je li on bio? mislim, je, je.)

„Ali mene noge bole“ hoće opet majka.

„Da plesat moraš“, odgovorih obićnom svojom posmiešljivošću, „onda bi to valjanom zapriekom bilo, ali pravo li uzmemo, ti se lasno možeš te pogibelji riešit.“

Častnici se iz uljudnosti neusudiše smijat; a majka me opet pred prisutnom gospodom grdit nehtjede, već u četiri oka najvećom žestinom na me navali.

„Nesretnice!“ reče, „zar nevidiš ponora u koj se strovaljuješ?“

„Kakav te ponor snašao?“ pa se obazrieh po sobi, kao da taj prieteći ponor tražim.

„Djeco! djeco!“ će majka opet.

Pomislih si, da majka smiera na prehlade i druge pogibeljne stvari, koje se pred oči stavljaju djeci, kad se o plesovih radi.

„Ta valcer se po svoj prilici neće plesat, barem mi o njem ničesa negovoriše“, rekoh na to. Nu mjesto da ju utišam, zadirnuh u osinjak.

„Bezumno djete!“ cikne, „nevidiš li, da je ovaj ples gola prevara, zamka, kovarstvo, koje Hrvati izumiše da vas bezobzirne djevojke sve na jedan mah odvedu?“

„Ali, ta promisli šta govoriš, njim se nije slobodno ženit za rata.“

„Da baš se tu o ženidbi i radi“, odgovori ona jeditija no ikad.

„Ta Bože mili! o čem drugom bi se radilo?“

„Znat ćeš, ali kasno, bojim se!“

„Ja neuvidjam“, odgovorih joj, „šta bi mlad čovjek, ma bio i Hrvat. sa mladom ženskom učinit mogao, kad mu nije suprugom.“

Moram ti ipak reći, da me sav njezin odpor i sva mržnja protiv plesu, nepriečiše u malih mojih pripravah, koje do noći trajahu. Ja nakitih opravu svoju širokom modrom vrpcom, a u kosah mi cvatiaše bielo, modro cvieće, koje mi svojim zelenim lišćem čaroban izgled dade. (Misli si bo, da izbjegavah boje, koje bi narodan njihov ponos povriedit mogle.) Pa mi vjeruj, da mi ove boje krasno dolikuju, šta sama sad istom spetih.

Moja me oba častnika čekaku u svetačnoj odori; jedan mi izmedj njih, znadeš već koj, mnogo krasnoga besjedjaše; ja se tako držah, kao da ga nerazumijem, ali ipak dobro pamtih svaku riečcu.

Da nije i on možebit opazio one male crvene piknje pod ustnom, koja nikomu s očijuh izbjeć nemože, što je tomu uzrok, ja ti neznam. Pa što je u nje tako osobita, ili kako može tako malena, nedužna po sebe stvar, koju oko jedva shvaća, biti povodom tolika govora?! Mimogred ipak budi rečeno, da mi uz sve to nebi milo bilo, da je nestane, ili da je na inom kojem mjestu, koje neudara toliko u oči.

U tolikoj bijah smetnji, da se začeh smijat, drugoga bo ničesa znala nisam.

„Smij se samo“, reče mi majka tiho, „smij se samo, nesretnice, poslje liepoga vremena sliedi kiša!“

Uz to ipak neprestano pregledavaše moju opravu, te ovdje pribode iglu, ondje naveza vrpcu samo da ukusnije odjevena stupim na plesalište.

Tako mi se čini da me htjede za slučaj, da me koj razbojnik odvesti hoće, dobro oružjem providit.

Oba nas častnika sprovadjahu do dvorane, Ja se već unapried nasladjivah utiskom, što će ga moja odjeća proizvesti. O sjajnoj pobjedi nisam niti dvojila. Draga Lauro! Neka medju nami ostane, uz sve to ipak se nisam mogla otresti njeke potajne sumnje i bojazni da su naši prihodnici ipak od kakova divjačkoga plemena sa ugljastimi glavami. Od toga pravila samo svoje gostove milostivo iznimih. Ali danas je svim predsudam mojim sudnji dan svanut imao.

Sve moje prijateljice bez iznimke sjajnije bijahu odjevene od mene. A što se mužkaracah tiče, to, kao da se natjecahu gizdosću, učtivošću i liepotom; svi izgledahu nježnimi i čarobnimi, čovjeku ni iz daleka nebi moglo na um past, da se oni krvoprolievanjem bave. Mene jedan osobito zanimaše; bijaše to njeki mladi satnik ohola lica, bliedih sanjarskih potezah, male crne brade; a vitki njegov stas, koj bi mu svaka djevojka zavidila, resiaše ukusna vojnička odora. Pa njekako sasma liepše plesaše od svih drugih polonaise-u i čardaš! Mi ga htjedosmo očima progutat, ja isto tako kao i druge. Nu prem da je već ples i zabava njegva učinila velik utisak na svakoga, to njegve oči, u kojih bijaše nješto što je svakoga začaralo, zanielo, privlačilo, oživljivalo i ubijalo, još veći proizvedoše. Prije nego jedan sat prodje, naša srca u robstvu čamiše, moje isto tako kao i drugaricah mojih. Ako ga i u ratu takva srieća prati, tad jao dušmanskim tvrdjavam.

Misli si u kakvoj se zabuni nadjoh, kad k meni pristupi, te jednu četvorku umoli. Žalibože, već se obećah, znadeš već komu — onomu crnomanjastomu; oh! da ga hoće i sad ordonanc ka kakvom četniku odzvat!

„Kad je tomu tako“, odgovori mi, „nećete mi barem druge četvorke uzkratit“, pa to rekav, sjede se uz mene.

Pod Boga nebi pogodila, šte sam mu odgovorila: srce mi plivalo u razkošnom veselju, bila sam u sedmom nebu.

„Ali me nećete izvolit zaboravit!“ će opet on.

Za malo, pa bi mu bila rad neopreznosti svoje odgovorila, da ću prije zaboravit, da živim; ali se srećom za vremena boljemu dosjetih. Prosto mu indi odgovorih, da ću rieč držat.

„U slučaju, da me neprepoznate drugiput?!“

„Prepoznala bih vas medju stotinom“, odgovori moje srce. Ali to mi vjeruj, da ustima tolike pogrieške učinila nisam.

Izpuknuh zatim iz svoje kitice jednu ružu te mu ju najvećom hladnokrvnošću pružih, veleć: „Po ovom ću vas znaku prepoznat.“

Nesmotrenjak pritisne ružu k ustam. Ja ga doduše gledala nisam, ali mi nije sbjeglo s vida: Tumači si to kako hoćeš i možeš. Medjutim ga taj pàr za ništa na svietu nebi bila pogledala. Sad me sasvim ozbiljan ostavi, te se nješto dalje sjedne ali naprama mene. Ja ga izpod oka motrih, da vidim, hoće li s drugom kojom možebit plesat. Nije plesao. To mi srce razigra. — Zašto? — To je opet pitanje, koga riešit neumijem.

Pred četvorkom se još poljski i čardaš plesao. Taj mi se je čas cielom vječnosti pričinio, osobito pako kad se čardaš po trećiput ponovio.

Je li jih je sve nečistnjak obsjeo, što jim se toliko skakat htjede, pošto već tri noći neodpočinuše?! Nisu li barem na to obzir imat mogli, da ja čeznim za četvorkom?! Medjutim mi učini njeki veoma originalni i smiešni četnik naklon, valjda da mi vrieme prikrati. Ime mu je J . . . ć, njemački veoma slabo govori, a jezik ima kao krava rep, izgovori l' šta nit pas na mlieku pojeo nebi. Osobitu, al neznatnu slabost ima, da dobro nečuje. Priučen gruvanju topovah, nedivani ti on, nego grmi. Sudeć po izvanjskom hrabar

će biti vojnik, t. j. da ti iskreno mnienje svoje kažem, ja se upravo niti najmanje nečudim, ako neprijatelj pred njim trepti, jer je prava nesklad. Upalo lice, kratke, nakošturene kose, čekinjasti brci, sve ga to veoma neprijaznim čini.

Nikad smiešnije zabave: ja nisam razumjevala njegvih pitanjah, on nije shvaćivao mojih odgovorah. Ali udvornosti se njegvoj ipak divit moram. Kano da mi htjede sve sladkiše sa buffeta u usta urinut; pa kad bi zagrizav kakav trpkiš izkrivila usta, to si je on tako tumačio, da me njetko na plesu uvriedi, pa se iz požrtvovanja pripravnim izrazi, nesrietnika toga netom s zemljom sastavit! Moj se angjelski satnik još nit s mjesta nemaknu, te sudiv po njegovom smrknutom obrazu, nebijaše mu osvrćkivanje četnikovo po ćudi. Napokon urekoše četvorku; glasba zasvira uvod, a gospoda si začeše drugarice tražit. Srce mi neobično zakuca, kad satnik s ružicom pred me stupi, te mi se nakloni. Smijala sam se, poludit htjedoh od radosti, uz sve to ipak drhtah.

„Šta!“ reče četnik, „zar ćete me moje čarobne susjede lišit?“

Preblaženom se smatrah, te oholo stupah kroz množtvo sakupljene gospode, da četvorku nastupim. Ruka mi se tresla: neznana i do sad nepoćutena radost mi srce obuze. Upravitelj glasbe dade znak, kad se na jednoć strašan štropot oružja i konjah začu, dočim se prozori dvorane potresoše tutnjavom topovah. Posel javi, da neprijatelj prve straže napade. Gluhi se četnik već na prvi pogled, što ga na ulaka baci, jadu dosjetio.

„Vrlo dobro!“ reče, začev si ruke ribat. „Moja gospodo izvolite se kod svojih plesačicah izpričat. Milostive gospe i gospodične izvolite dopustit, da se oddielimo na čas, stvar će se za časak riešit!“

Svi se prihvatiše svojih sabaljah; i najprijatnija i najumiljatija lišca pretvoriše se u strašna i grozovita. Straha nisu poznavali, možeš si mislit.

Moj me plesalac takodjer spusti; on bijaše još odvažnijim, još hrabrijim i vatrenijim od svih drugovah: pa kad ga rad inih kriepostih obožavah, to mu se s hrabrosti divit moradoh. Sama bi bila hata zajašila, te uz desnicu mu s dušmanom mejdan dielila, takve bijah volje. Njegvo junačtvo i mene hrabrošću oduševljalo. Ružu, što ju sveudilj još držaše, stavi za kapu. Odlazeć još jednoć baci pogledom na me, oči se susrieše; leden me pot probi.

Ostavši same mi ženskadije, drhtasmo da nam sve zubi klopotahu od straha, dočim se stidit začesmo s druge strane vetrenjastoga svoga plesnoga odjela, jedincatoga svoga oružja. Nesjećam se, da mi ikad sat tako dugo trajaše, kao da vječnost prevječnit moradoh. Otvorismo prozore i naperismo ušesa; kući ići nikom nepade na um, lasno bo bi neprijatelj u grad prodrt mogao, te se boj na ulicah porodit. Skoro umukoše topovi i bojna se buka izgubi u daljini. Mi računasmo, da Hrvati pobjeditelji ostaše, i pravo računasmo. Prije četvrt sata vratiše se glavni častnici skokom, tako veseli kao da s kakve gostbe krenuše. Njeki si čistiše odjelo od blata i krvi. Svaki si opet svoju plesalicu nadje.

„Gdje stadosmo?“ zapita jedan.

„Čini mi se“, odgovori drugi šaljivo, „kod prve slike četvorke.“

Pa se ples opet ponovi, kao da ga ništa neprekinu. Moga plesalca ipak i četnika još nebijaše. . . . .

Zapanjeno uproh oči o vrata; leden me znoj poče probijat; bilo mi zače kao u groznici neuredno bit. Svi dolažahu redomice, samo onoga, koga toli željno očekivah, nebijaše.

Eto ti i četnika.

Žalostan pogled baci po sobi, pa zapaziv me, dodje k meni.

„Mila gospodično!“ reče mi, „vaš mi plesalac žalostan naložio nalog, da ga u vas

izpričam; on bi sjegurno pojurio na plesalište, da nastavi s vami ples . . . no buduć mu tane nogu doseglo, mora dakako čekat, dok mu ju prikrate.“

Ah ljubezna Lauro! već mi omrznu četvorka, i kako ti prve rieči kažu, ja ti ležim bolestna i u skrajnoj sdvojnosti.

Iz magjarskoga ***M. M.***

Izpravak.

U br. 36. p. g. uvukle su nam se i nehotice njeke pogrieške u pjesmi: „Dieva Majka“ i „Srce i Molitva“, koje valja ovako izpraviti:

U pjesmi „Djeva majka“ na strani 562. s lieva u kitici 3. stihu 3. izpravi, mjesto: puno, puna. U kitici 4. stihu 2. s izpusti. S desna u kitici 1. stihu 3. izpravi, mjesto: brigu briga. U kitici 2. stihu 1. mjesto: trene, trone. U kitici 4. stihu 5. mjesto: dokle, danku.

U pjesmi „Srce i molitva“ na strani 563. s lieva u kitici 1. stihu 2. izpravi, mjesto: vriedna, vriedan. U kitici 3. stihu 2. mjesto: molitva, molitvica, a u stihu 6. mjesto: Bogu, Boga. U kitici 7. stihu 3. mjesto: neda im, neda mi. Na istoj strani s desna, u kitici 3. stihu 6. mjesto: oca, otca, u kitici 4. stihu 2. mjesto jadna, jalna.

Na strani 564. s desna u kitici 1. stihu 2. mjesto: smielom, smenom. U kitici 2. stihu 1. mjesto: drugih dragih; stihu 2. mjesto: toči, točih. U kitici 3. stihu 6. mjesto: mi u nebu, u nebo.

Brzojavni cjenik.

Jedna brzovjest od 20 riečih, s naslovom i podpisom računajući, stoji od Požege, unutar njemačko-austrijanskoga brzojavnog saveza, k kojem spada: Austrija, Baden, Bavarska, Hanoveranska, Meklenburžka, Doljnozemlje, Pruska, Saksonska i Virtemberžka u

	fr.	kr.		fr.	kr.		fr.	kr
Aachen	1	60	Aschaffenberg	1	60	Beuten u gornj. Šlezkoj	1	20
Aalen	1	20	Aschersleben	1	60	Bezdau	—	80
Adelsberg	—	80	Assen	1	60	Biberach	1	20
Adelsheim	1	60	Auerbach	1	20	Bielefeld	1	60
Adria	1	20	Augsburg	1	20	Bielitz	1	20
Allenburg	1	60	Aurich	1	60	Bingen	1	60
Almas	—	80	Aussig	1	20	Bistritz	1	20
Almissa	—	80	Backnang	1	20	Bitburg	1	60
Alpirsbach	1	60	Baden-Baden	1	60	Blazien Sv.	1	60
Altbecse	—	80	Baden kod Beča	—	80	Blaubeuren	1	20
Altreisach	1	60	Badenweiler	1	60	Blaufelden	1	20
Altenburg	1	20	Badia	1	20	Bodenbach	1	20
Altensteig	1	60	Bahn	1	60	Böblingen	1	60
Altőting	1	20	Baireuth	1	20	Böhm. Kannitz	1	20
Altshausen	1	20	Baja	—	80	Böhm. Leipa	1	20
Amberg	1	20	Balingen	1	20	Bojan	1	20
Amersfoort	1	60	Ballenstedt	1	60	Bolechow	1	20
Amorbach	1	60	Bamberg	1	20	Bommol	1	60
Amsterdam	1	60	Barmen	1	60	Bonn	1	60
Anelam	1	60	Bartenstein	1	60	Bonndorf	1	60
Angerburg	1	60	Bartfeld	1	20	Bopfingen	1	20
Annaberg	1	20	Basiasch	—	80	Borkum	1	60
Ausbach	1	20	Bassana	1	20	Botzen	1	20
Apatin	—	80	Bakun	1	60	Boxberg	1	60
Apeldsora	1	60	Belluno	1	20	Brackenheim	1	60
Apolda	1	60	Bendorf	1	60	Bramsche	1	60
Arad	—	80	Beneschau	1	20	Brandenburg	1	60
Arnau	1	20	Berann	1	20	Braunschweig	1	60
Arnheim	1	60	Berchtesgaden	1	20	Breda	1	60
Arnsberg	1	60	Bergen op Toom	1	60	Bregenz	1	20
Arnstadt	1	60	Berlin	1	60	Bremen	1	60
Arolsen	1	60	Bernstadt	1	20	Bremervörde	1	60
Asch	1	20	Beiten na Odri	1	20	Breslau	1	20

(Dalje će sliediti.)

Svaštice.

Iz Požege. Dana 11. o. m. započela je vel. skupština županije požežke. Istu je otvorio presv. gosp. vel. župan, koga govor bi pozdravljen sa „živio."

Glavni predmeti bijahu novačenje. Ovo je isto onako, kao i prošlih godinah primljeno, naime sa prosvjedom i odgodjenjem za buduće saborsko pretresanje. Odpis vis. nam. vieća, glede disciplinarne vlasti, velikim županom podieljene, pročitan bi, bez da je u tom predmetu ikakovog debatiranja ili protuslovja bilo, u zapisnik za znanje i ravnanje stavljen. Bio je čitan i odobren zaključak male skupštine, oglašen „Narodnim Novinam" pod br. 295. dne 28. prosinca p. g. u kojem je i dopis iz Požege, koga „Pozor" u br. 273. od 28. studena p. g. donosi, oprovrgnjen.

Izmedju inih različitih predmetah na previšnje dopise pokraj zelena stola pretresanih, nijedno se nije vodilo s tolikom zanimivosti, koliko pitanje školsko.

U našoj županiji kao i u Krajini, pa skoro i po svoj našoj domovini živi samo jedan narod slovjenski, ali žaliboże u dvie crkve razdieljen.

Za ovaj narod osnivaju se učionice posliednjega desetka ovoga vieka, pa s kakvim napriedkom?

To je pokazala ova skuptina.

Na njoj ustade preč. g. protopresbiter Babić i razloži stalnu i čvrstu volju i mnienje svoga duhovna stola pakračkoga.

Tuj navede svekolike okolnosti mješovite škole pakračke i bivšega tamošnjega učitelja katoličkoga, te potuži se na Njeg. preuzoritost sbog uslovjah u tom obziru stavljenih i reče: da pravoslavni duh. stol na mješovite škole dotle pristati nipošto nemože, doklegod se od stavljenih uvjetah neodustane.

Na to bude proštiveno pismo Njeg. preuzoritosti na obstojavše višje oblasti upravljeno u ime toga posla. Na što ustane g. župnik Ivo Valetić i kaza: da je preč. gospodin vrlo dobro zastupao mnienje Njeg. presvietlosti g. biskupa pakračkoga.

Odgovori mu g. Babić: ne biskupa, već duhovna stola. Reče g. Valetić: da je to volja Njeg. presvietlosti pokazuje sl. skupštini iz razgovora svoga jesenjašnjega, što su ga vodili nedavno o tom predmetu u Vetovu.

Doslovice to su rieči Njeg. presvietlosti! —

Sl. skupštino! Tvoritelji ili faktori duhovni nemogu da se slože. A faktor je takodjer i ovo sl. tielo naše županije s narodom o svom dobru viećajuće. Glave crkvene dok se sbog nabožna nehajstva s jedne, i omraze pučke još u djetinskoj dobi uvrieživе boje, da se djeca nepokvare — ako i nadalje ostanu kod svoga zaključka, tko nam jamči, da ćemo ikada imati za sav narod školah u županijama, kao što je to već odavna u Krajini uvedeno? Ja sam tamo bio katehetom, a bili su i pravoslavnici to što i ja, i to sve u jednoj i istoj školi! Ako u ime Boga i naroda naši nadpastiri nemogu da se slože, a ono neka radi ovo tielo poleg svoje dužnosti kao treći upraviteljni tvoritelj, da narod svojo dobije učione, narod, koji nas sve po Bogu hrani i brani, i kome moramo u to ime biti zahvalni.

U ovom predmetu su gg. sudci Nikola Thaller i Škender Peičić, nedužno od preč. konsistorija napadnuti, svoja razjasnjenja dali, koja po skupštini i uvažena bijahu, i ujedno je zaključeno taj preporni predmet glede mješovitih učionah vis. namjestničkomu vieću daljnjeg riešenja i odlučenja radi predstaviti. Povodom odpisa vis. kancelarije u tom, da je Nj. c. kr. ap. veličanstvo glede jugoslavjanske akademije zahvalnicu ovdašnju milostivo primilo, jednodušno je zaključeno, umoliti vis. kancelariju, da dostoji pravila i uživotvorenje akademije izposlovati. Sl. virovitičke županije predlog. glede uvedjenja slavjanskoga jezika u obredu katoličanske crkve u trojednoj kraljevini bi jednodušno podupiran i predstavka na preuzoritog kardinala odpremljena, o kom je ova županija osvjedočena, da će ko i dosad, tako i sada želju, i to pravičnu naroda našega podupirati. — Sl. sriemske županije predstavka glede sazivanja crkvenog sabora naroda srbskoga, i odovud je poduprieta. Skupština ova, u kojoj su mnogi administrativni predmeti dokončani, je 19. o. m. posljednu sjednicu držala i odgodjena do 22. veljače t. g. i to iz razloga, što se već 20. o. m. započimlju županijske reklamacije na novačenje odnoseće se, gdje će gg. sudci sudielovati, a presv. g. vel. župan sam glavom predsjedničtvo voditi.

Zastupnici grada Požege takodjer su sjednicu obdržavali, u kojoj je zaključeno zamoliti višju oblast, da bi odobrila uvedjenje glasbenog učitelja, za koga je isti grad dotaciju od dvie sto pedeset for. godišnje plaće opredielio. Nemanje je za privremenoga nadziratelja šumah ovdašnji odabrani gradjanin Janko Rus namješten dotle, dok dotični natjecatelji za bivše izpraznjeno mjesto, polag svoje ponude propisani šumarski izpit polože. Napokon je potaknuto pitanje glede podpore za žitelje u Magjarskoj gladom stradajuće, te je odboru već od prije u tom imenovanomu nalog dan, da revno u tom poslu djeluje, koj se je već sa glasbenim družtvom i čitaonicom u porazumljenje stavio, te će se doskora osim sakupljenja dobrovoljnih prinesakah, u tu svrhu koncert i lutrija dati.

O tečaju bečke burze od 19. siečnja 1864.

Papiri: Kovnice 5% 72.35; Narodnoga zajma 5% 79.90; Srećke lutrijskoga zajma od god. 1860. 92.—; Narodne banke 777.—; Vierovnoga zavoda 178.40.

Mienice: London 122.—; Srebro 121.75; Carski cekini 5.84.

Tisak Miroslava Kraljevića u Požegi.

Izlazi 10., 20. i posliednjeg u mjesecu. Ciena mu je godišnja sa poštarinom 5 for., a polugodišnja polovica, za domaće pako, ako se u kuću nešalje 4 fr. 60 novč., a polugodišnja polovica.

SLAVONAC.

Predplatiti se može kod svih c. kr. poštah i kod odpravničtva lista u Požegi. Za obznane plaća se osim bularine od 2 stupačkog redka za 1. put 5, za 2. put 4 a za 3. put 3 novčića austr. vriedn.

Vlastnik i urednik: **Miroslav Kraljević.**

Godina II. U Požegi 31. siečnja 1864. Broj 3.

SEBIČNOST.

Glè, kô sjedi ukočena
Sebičnostì griehota;
Pred njom jesu sva malena, —
S jednim okom sve smotà.

I u hodu i u djelu
Jest jedina i sâma, —
Glè kô ruka diže smjelu
Proti tebi bez srama.

Kad joj rečeš, to nij' tako —
Daj oprosti barem sad,
Jer priznaje ovo svako,
I ti priznat moraš rad.

Što nij' njenih rukuh djelo
Grdno je — bez krieposti,
Njenog djela samo vrielo
Mora bit bez navisti

Oj nesretna zatornice —
Ljudske sreće — ljubavi —
Hod' odtale, nekaž' lice,
Al se sama udavi.

Gdje bo biela dana sjena
Mrzko tielo tvê stere,
Tuda razdor, mržnja niema,
Siplje sjeme nevjere!

U crnoj se tmini koči
Kak ti drago bez traga,
Al nedodji nam pred oči
Jer si gora od vraga.

Sablazan si, — na sramotu,
Cieli sviet te prezira;
Uvidja bo tvu sliepotu,
Što svetinju razdira.

Gorski.

STARI PANDUR.

Čestit vam je momak bio
Taj pokojni Janko naš,
Šljivovicu silno pio,
Bio pandur varmedjaš;

Dan na dan ti Janko moči
U čašici ljuti brk,
Titrale mu male oči,
Bio vesô ili mrk;

Stoji šljiva vršnjakinja
Starom Janku, — čudan znak!
Rodil šljiva — oj milinja!
Nerodi li, Janku mrak.

Rodil šljiva — šljivovica
Bit će božjim svietom svud,
Nerodi li — tužna lica
Sjedi Janko mrk i hud.

Sve je tako dobro bilo,
Dok nedodje baron Bach;
Domovinu nam nemilo
Protokolski posù prah.

Došla knjiga iz Zagreba,
Nepoznat nam zakon još:
„Od rakije plaćat treba,
Kao daću velik groš!"

Tad prosahnu šljiva stara,
Nemila ju satre kob;
Pa to Janku srdce para,
I on lego u svoj grob.

Staru šljivu posjekoše,
Iztesaše drven krst;
Našem Janku podigoše,
Tuj spomenik drag i čvrst.

Liepo spava duša stara,
Taj naš pandur varmedjaš;
Jer u raju ni dinara
Od rakije neplaćaš!

Milutin.

CAR OTTO.

Historička novela.

I.

Sunce se tek pokazalo izza vrhah od Alpah, te počelo svojimi zrakami pozlaćivati talase gardskoga jezera i okolice mu. Biaše ohladno nu liepo jesensko jutro. Povrh jezera i njegove okolice razprostiraše se još tanka magla, te priečiaše vidik u daljinu; nu pokraj svega toga davaše obližnja okolica toga jezera dražestan i čaroban predjel, kakov se samo u blagoslovljenoj Italiji vidjeti može. Na prednjoj strani jest crkvica, koje ulaz riesi prosto od mramora izklješan kip čudotvorne Madonne, a na zadnjoj je tik crkvice skroman stan monaka, komu bi izručeno obavljanje službe božje na ovom svetom mjestu. Na iztočnoj se je strani uzpela obala gardskoga jezera do strahovite stiene nastršeni amo tamo kukovi; na vrhuncu strme ove pećine strši rodni grad grofah Bassanah, te mu se kule u tamno zelene valove gardskoga jezera nagledju, a njegova zadnja strana drži se jednoga obronka Alpah.

Svuda je još mrtva tišina, — samo se monak nječime pred crkvicom zabavlja: kiti sliku čudotvorne Madonne viencem frižka, miomirisna cvieća. Obaviv tu svoju najmiliju zabavu, podje pobrinut se za vlastito svoje blagostanje. Oko crkvice prostire se liep voćnjak, odgojen njegovim trudom. Plod voćakah biše već dozrio, te se monak upravo sada spremio, da smočne naranče, tečne pistaće i kestenje pobere.

„Ah!" uzdahne on, stojeć s košaricom nabrana voća u ruci, pred njekoliko posječenih drvetah, „tužna li su nam vremena. Popuhnuo vjetar samo jednoč — nehasni ništa; kiša čovjeku onda samo s druge strane lice bije. Dok je još kralj Lotar živio, bilo je kako tako, — pustili su mi barem moje voćke u miru, nu što govorim? — Tà bilo je kao i sada; sjećam se još dobro, kako su htjeli, da ja, bradat i star, još jednoč u školu idem, da bih se učio čitati i pisati, samo zato, — što sam monak. Kao da bih ja moj „Gloria" glasnije pjevao, a zvoncem jače zvonio. Nu srećom — prosti mi, Bože, — srećom umrje kralj Lotar prije, nego je do toga došlo. Za njim je došao Berengar Ivrejski na prestolje. Prije nebiaše moćan, nu umljaše, priskrbiti si ljubav i prijateljstvo Lotarovo, te time postà mogućan — tko bi bio to igda i pomislio! — sad opet vele, da je on glavom Lotaru u najljepših godinah otrovom život uzeo, samo da on kralj postane, pa da je sirotu, mladu i krasnu kraljevu udovu u svom gradu Ivreji zatvorio! Doista žalostnih vremenah! Kad je tomu tako, to nije nikakovo čudo, što se je Bog strašnim gnjevom na cielu našu domovinu razsrdio, te svuda rat i svadju pobudio! Vinograd mi sav pogaziše, te bi

čovjek, gledajuć ga samo, proplakao; najljepše mi voćke posjekoše — kad će tomu konac biti?!“

Sa protivne strane jezera doprje do njegovih ušiuh mah od vesla, te ga probudi iz njegovih tužnih sanjarijah. On pogleda onamo i vidi malen ribarski čamac, koi je velikom silom tihe talase jezera prosiecao. Sbog magle nije mogao razaznati osobah, koje u čamcu sjedjahu. Čamac plovi sve bliže i to baš prama crkvici, pred kojom i stane. Dvie ženske osobe u crnini, lice koprenom zastrvši, izidju iz čamca; sliedi jih čovjek ostar, za kojega bi odmah rekao, da mora kao i one dvie gospodje plemićkoga roda biti. Ovaj jednu od onih dviuh, koja je očevidno onemogla bila, uze pod ruku.

„Mnijem, da je Vam, plemenita gospodarice“, reći će onaj starac, idué upravo prama monakovu stanu, „pretrpivši toliko težkoćah, mala okriepa najnuždnija, da time zadobijete jakosti za važni onaj korak, gdje ćete velikodušje ne kojega neprijatelja nu šarena prijatelja za obranu umoliti.“

Nagovorena slabim glasom sve odobri.

Došavši do monakova stana, pozdrave ga, a on im ozdravi svojim blagoslovom.

„Poštovani otče!“ reče mu onaj starac, kojega ćemo zvati Azzo, „biste li vi zavolj kršćanske ljubavi ovima gospodjama štogod dati mogli, čim bi se okriepile?“

„Ma bilo“, reče monak, „samo krasnima očima za volju! Evo imam svježih narančah i pečena kestenja, a i“, reče glasnije, „stara vina sa brda Velata i sladka musta iz mojega vinograda.“

Gospodje nepromišljajući dugo, posjedaše na kamenu klupu, a monak odmah donese oveliki pehar mirisava vina i košaricu razna voća.

„Vi ste si“, reče Azzo monaku, koi je svoje goste dvorio, „vrlo liepo pribivalište našli, jezero puno ribah, u dolu povrtja, voća i žita.“

„Još ondje vinograd“, dodade monak. „Pravo velite, — doista velika je radost, kad je sve rodno kao jesenas.“

„Ova crkvica spada valjda u područje grofa Bassana?“, nastavi Azzo.

„Jest! Eno ondje gore je njegov rodni grad.“

„Je li grof za posljednjega rata svojoj vazalskoj dužnosti zadovoljio, poslav Berengaru zaiskani broj vojske?“

„Da!“ reći će monak, „to vi malo poznadete grofa Bassana! Taj nemari za nikakova kralja. Berengar ga je doduše sbog toga kazniti hotio, te je i navalio na njegov grad. Vinograd i voćnjak pogazili i poharali su mi doduše, nu moradoše se sramotno povratiti.“

„Ta je viest po nas dobra“, prišaptnu Azzo gospodjama.

„Vi ste se, gospodarice, kô što vidim, okriepile, morda Vas je ova viest većma ojačila, nego li sámo vino — s toga oprostite, što silim, da polazimo dalje.“

Digoše se, i, zahvalivši monaku, odoše, te za malo nestade jih izpred monakovih očiuh.

II.

„Pobjegla? Pobjegla je dakle, veliš? Adelajda pobjegla?“ Tako je Berengar strašno biesneć gromkim svojim glasom po dvorani svojoj vikao. Kao pomaman prevraća očima, dugi njegovi vlasi vise mu nepočešljani niz gola prsa — bio je na pô gol iz postelje ustao — u ruci mu se sjaji mač, koji je na viestnika kobne te viesti potegnuo.

„Oprosti“, vapljaše ovaj, „nemoj nedužna viestnika sbog kobna sadržaja njegove viesti pedepsati!“

„Pobjegla!“ jecaše Berengar, težko odišući, te, povukav natrag svoju ruku i nerekši ništa više, sruši se sav onemogao od prekomjerne bjèsnoće na postelju.

Na viku glasnikovu dotrčaše prestrašeni dvoranici. Nu Villa, Berengarova žena, koja je takodjer malo za njimi u dvoranu došla bila, reče jim zapovjedajućim glasom, da

se udalje, jer da bi ona rada sama kod kralja biti. Obrativ se k jednomu od došlih dvoranikah, reče mu: „Vi, Antonijo, odpravite na sve strane dobro oružane konjanike, neka idu u potjeru za timi bjegunci.“

Berengar ju je dosta dugo zapanjen gledao, nu netom će: „Villo! Villo! to je dakle cilj, ka kojemu su me tvoje spletke vodile. Sjećaš li se ti, tko je meni govorio, da Berengar Talijanski ljepše glasi no Berengar Ivrejski? — Ti biaše! Sjećaš li se, tko je me nagovarao, da Lotara, svoga kralja, otrujem? Ti opet! Puk se je počeo buniti, držeć me za otimača prestolja, — ja sam ga hotio umiriti, oženiv svoga sina Adalberta s Lotarovom udovom, zakonitom kraljicom Adelajdom; ja sam sve to namjeravao liepim načinom — da li znadeš, tko me svjetovao, da to silom izvedem? Ja sam te poslušao: Adelajda se je protivila. Ja ti zá tim popustih, podjoh još jedan korak dalje: sad je pobjegla!! No nehtjedoh samo puk umiriti nego — slučaj pa se slobodno onda smij — i svoju savjest — jest — svoju savjest htjedoh utaložiti; za zlo učinjeno suprugu njezinu, hotio sam dobro vratiti, udav ju za svoga sina, te bi tako po mojoj smrti postala kraljicom. Toga mi ti nisi nikad svjetovala, pa mi ipak i to po tvojoj krivnji — nepodje za rukom! Što mi dakle preostaje sada!?“

„Aha! malodušni čovječe!“ reče Villa. „S njom u tamnicu, čim ju uhvatiš!“

„Budalasta ženo! Kako bismo se mi usudili, takova štogod učiniti? Ta ciela bi Italija proti nam ustala; mogli bismo ju u svom gradu pod izlikom gostoljubivosti zadržati, nu utamničiti, dà nju samo natrag dovesti . . . .“

„Za toli malodušna, kao što si ti, bilo bi prekasno! Nu zahvali meni i mojoj odvažnosti, što su za njimi već otišli u potjeru!“

„Što?“ zaviče Berengar, „tko je tu zapovied dao? Ti? Ti se nisi mogla usuditi, takova što učiniti!“

„Ta zar nisi glavom tu bio“, odvrati Villa, „kad sam to učinila, pa zar nisi čuo? Dakle si gluh bio? . . . Čuj i odabiraj! Opozovi moju zapovied, dopusti, da se puk pobunjen Adelajdom proti tebi pobuni, s prestolja te baci, zatvori i ubije — ili budi čovjek te umi ono braniti te zadržati, što si dobio!“

Na to se Berengar silno uzbunjen diže; njegova mu se prijašna odvažnost povrati, neodlučnost izčeznu . . . . „Neka bude!“ reče, pripasav si svoj mač. „Sve sam svoje krieposti tebi za volju izgubio — jednu za drugom. Još mi je samo cigla jedna preostala; tu ću zadržati . . . Jest pako ta: postojanost u griehu, okorielost u zločinih; od danas ću tekar pravi zločinac biti, te će mi se sám crni napastnik čuditi. Nakanio sam izvršiti tvoju osnovu, — lozinka mi je: pobjeda ili propast.“

(Dalje će sliediti.)

PROSITBA NA ŽELJEZNICI.

„Ja sam braćo papke otegnuo!“ klikne vlastelin Šumović, stupiv medju nas; „plačite, jadikujte, posipajte si glave pepelom; samo mene nežalite, jer sam blaženo preminuo.“

„Nesretniče!“ izviknemo svi u jedan glas, te zagrlimo šaljivdjiju — mrtvaca, koji se nakon punih 14 danah jedva jednom u naš krug povrati.

„A sad pripoviedaj“, progovori naš vriedni predsjednik, Vinko Triznić, inače vješt praznilac punih čašah; „kako se je jad taj zadesio? Neoklevaj dalje, da nas znatiželja neumori.“

„Čujte de; a kad čujete, onda radite i sami tako!“ odvrati Šumović. Posjednuv oko dobro nakrcana stola, slušali smo, po malo grcajuć, pripoviedku blaženo preminuloga.

Nu prije nego mu pripoviest ponovim, moram cienjenim čitateljem, da malo stvari razjasnim. Družtvo, u koje Šumović malo prije stupio bješe, sastojalo iz 15 muževah —

njekad suučenikah. Bijahu to ljudi raznih stališah; nu još uviek braća; još uviek oni isti drugovi od mladosti. Svake bi se nedjelje po dva, po tri put sastajali u kojoj gostioni, te na obći dakako trošak, jeli, pili i razgovarali se o svem i svačem; samo ne o stvarih, koje su u djelukrug jednoga oli drugoga zasiecale. Tko bi što takova započeo, morao je stanovitu globu platiti. Za te bi se novce jednom na godinu baš pošteno počastili. Družtvo to sastojalo je iz živih i mrtvih. Mrtav bijaše svaki, koji se je dao pod jaram ženitbe skučiti. Takova su smatrali samo sjenom muža, bez vlastite i slobodne volje.

Šumović pripoviedaše ovako:

„Ima tomu 14 danah, kad sam se vozio željeznicom u Beč; bilo baš po noći. Išao sam radi stvari vrlo ugodne. Bijaše mi tamo umrla jedna tetka; izza nje mi ostade 50.000 for. i nješto samo malo tuge; jer je nisam van po imenu poznavao. Išao sam dakle tamo, da te novce primim. Na kolodvoru malo nezakasnih. Zvonilo je baš treći put, kad ja tamo dodjem. Kondukter me brže bolje turi u vagon — parostroj zviždne — a mi se krenemo. Buduć zima, zamotam se u kabanicu, pa smjestiv se u jedan kut, uzmem promatrati ostale suputnike. Dakako mnogo toga nisam mogao vidjeti; jer se po naših željeznicah savjestno skrbi, da si putnici prevelikom razsvjetom očijuh nepokvare. Nu koliko se je dalo, ipak razlučih osim mene još dvie umotane slike. Jedna od njih posadila se uza me, pa neznaš: je li širja ili dulja?“

Druga sjela naprama ovoj. Obe mukom mučahu, a i meni se nehtjede započimati; već stisnuv oči, pokušah, nebi li kako zaspao. Nebilo tomu dugo, kad osoba, na prama mome susjedu sjedeća, cikne i izustiv nješto kao „neotesanac“, ustane s mjesta i sjedne uprav prema meni. Moj susjed zamrmlja „pardon.“ Ja dignem glavu i otvorim oči, da vidim, što je to. Prvi glas mi se učini njekako srdit doduše, al milozvučan i čaroban; te, ako se inače po liepu glasu i na ostalu ljepotu zaključiti smije, pomislih, da je glas liepe ženske glave. Pa i nisam si trebao dugo razbijati glave, imam li pravo ili ne? Ta se nova susjeda obrati k meni:

„Molim vas, gospodine“, rekne drhćućim glasom, „da me zaštitite. Ovaj gospodin“, pokazujuć na uza me sjedeću kruglju, „proganja me, odkako me u čekalištu vidje, bezobraznom drzovitošću. U dva u tri puta pokuša sa mnom razgovor zapovesti. Napokon dodje za mnom i u vagon; a sad gledjite toga bezobrazluka, gdje niti mojima nogama mira neda.“

„Ja si omjerim susjeda od pete do glave i odvratim: „Nemajte brige; ja ću vas, ako do šta dodje, znati obraniti.

„Da znate, baš me velika briga za to i netare; jer u sili znam i ja dobro baratati šakami, koje se već i onako s njegovim licem sukobiti žele; al se bojim, da to nebi dobru glasu ženske glave naškodilo.“

„Milostiva“, jedva izmuca stranac, „ja vas uvjeravam —“

„Šutite!“ uleti mu ona u rieč. „Ako se kanite opravdavati, a ono se obratite na ovoga gospodina.“

„Ta vi s menom postupate kao s dječakom;“ srdito će onaj, „to baš nepokazuje velike izobraženosti.“

„Sad vas ja umoljavam, da ove gospodje više nevriedjate; jer svaka njoj nanešena uvrieda, tiče se i mene — njezina zaštitnika.“

„Za to si ja malo glavu tarem; takovi slučajni zaštitnici vrlo su sumnjivi.“

U meni se žuč razlije. „Vi ste, gospodine bezsramnik, koga ću ja izplatiti.“

„No, da znadete, za to ćete mi odgovarati;“ opet će on uprv svoja dva žareća se oka, poput strielah, u me.

„Hoću! gdjegod i kadgod hoćete.“

„Dobro; dakle na prvoj postaji!“ pa se odkrene na drugu stranu.

„Ta, Boga vam, gospodine, valjda se nećete — Meni bi vrlo žao bilo, kad bi vi radi mene nastradali.“ Zaromoni mi vilinji glasak moje štitjenice.

„Ta valjda neće baš do živa doći;“ odvratim, „a što se ovoga gospodina tiče, mislim, da neće biti s gorega, ako ga malo izklopam.“

Tako se dakle bijah zadobavio dvoboja, ni sám neznajući, radi koga; jer obličja njezina još nevidjeh. Nagadjao sam doduše, da je liepa, nu za sigurno nisam znao: budući u vagonu gusta tmina, a ona koprenom zastrta. Pa opet me je sve nješto k njoj privlačilo. Odvažnost njezina bijaše me začarala. U jednu rieč: čitava me je sgoda veselila, a ni sám neznadoh zašto.

U to dodjemo do postaje.

„Pet časovah!“ vikne kondukter.

„Izvolite dakle, gospodine!“ obratim se k susjedu i skočim prvi s kolah. On uzme torbu pa i sám podje; nu ne za mnom, već u druga kola. Ja poletim za njim, uhvatim ga za ruku: „Ej, gospodine, zar se nemislite sa mnom —“

„Što hoćete, gospodine?“ upita me, nastojeć, da mi se izvine.

„Nerekoste li, da ćete se na prvoj postaji —“

„U druga kola preseliti; dakako. To evo i činim; medjutim, mi ćemo se opet vidjeti. Evo vam moje posjetnice.“

Tisnuv mi komad hartije u šaku, udje u kola, a ja se povratim u svoja; jer je bilo već vrieme odlazku. Moja štitjenica gledala je sav taj prizor kroz otvorena vrata, pa se sladko nasmija; nu toli dražestno, da sam morao gledati, da i sám nepostanem krìvcem istoga zločina. rad koga bijasmo moga susjeda odpravili. Ja se stisnem u svoj kut i izvadim, da vidim, hoću li moći pročitati, tko je taj neznani delija? „Glišo Trbonjić, priporuča svoje skladište vinah svake ruke.“ Pročitav to, moradoh se smijati i sebi i svojoj sgodi, koja i najnedužnije biće — vinotržca u krvavu borbu malo neuplete. Sva u čudu gledaše moja susjeda, čemu da se ja smijem. I ja joj pružim zlokobnu posjetnicu, ufajući se, da ću joj, kad ju bude čitala, lice vidjeti — što bi volio, nego Bog zna što. Nu nada mi osta pusta. Ona turi posjetnicu u džep, a zatim pruživ mi nježnu ručicu, progovori:

„Hvala vam liepa, gospodine, što me od onoga neslanoga čovjeka riešiste!“

Bože mili! ala je to ručica: mekuška kao perje, a maljušna, da bi je mogao stiskati do sudnjega dana, pa još nebi do kosti došao. Rado bi ju bio malo stisnuo; al što će si ona pomisliti? Izgubio bi sav kredit kao zaštitnik, a toga me više bilo strah, nego groma. Zadovoljiv se dakle, samo neznatnim pritiskom, izpustim joj ručicu.

„Da vam je braćo bilo vidjeti, kako sam se bio kao osudjena duša zabunio; ja Šumović, pobjeditelj jur u mnogo ljuvenih sgodah, šutio sam kao ciepac, neznajuć, kako da ju zabavim.

Kad je bezposlica i njoj dozlogrdila, upita ona mene prva:

„Kamo putujete, gospodine?“

„U Beč!“

„E, to je liepo. Putovat ćemo dakle zajedno.“

„Ala, velika škoda —“

„Pa zar vam je žao?“ upade mi u rieč. „To nije od vas baš liepo.“

„Ala, velika škoda, što nepetujemo ob dan;“ nastavim ja nastojeć prodrieti pogledom njezinu koprenu.

„Zašto to? Ta baš po noći se uči čovjek ocieniti valjano družtvo, kad mu se neda spavati na putu, kao meni na primjer.“

„To je sve istina; nu kad čovjek ništa nevidi, kao mi ovdje, kako bi se mogao onda zabavljati. Često bo se i oči u razgovor umiešaju; pače kadkada se dade samo njihovim posredovanjem porazumjeti.“

„Aha! Vi biste rada moje lice vidjeti“, nasmije se ona. „E vidite, to vam je htjeo i onaj bezsramnik.“

„Zar je i on to hotio?“ upitah zabunjen. „Al ja toga neću! Šta mene košta vaše lice.“

Ako ikad, a ono sam sada bio izvan sebe. Tek njezin smieh malo mi sviest povrati i uvjeri me, da sam nješta blunuo. To je trebalo sad popraviti. Ja dakle opet započmem: „Nesmijte se gospodično.“

„Ja sam udova“, odvrati mi.

„A ono mi se nemojte smijati, milostiva“, nastavim dalje, „jer ću vam inače reći, da mi sbilja stalo; pa da bi vam do smrti bio zahvalan, kad bi me srećom udostojili, da za ovo kratko vrieme, obličja vam gledjem.“

„Ta se prošnja nemože uvažiti;“ odvrati ona šaljivo. „Pa i zašto? Što vam to prudi, da li je moje lice liepo ili ne; jer ako je liepo, te vam se dopane, laskat ćete mi, pa dosaditi. Ako li vam se nedopadne, zaspat ćete, pa i opet dosadan biti. Bolje će dakle biti, da ostane kod staroga; vi ste svakako na dobitku.“

„Ako li vam stanem laskati, prem da vas nevidim?“ upitam.

„O, toga vi nećete, jer neimate zašto.“

„Ajde da vidimo;“ odvratim kao malo razdražen. Kad bi baš do šta došlo, mogao bih se u vas i zaljubiti; paće mogao bi vas i uzeti.“

„Polagano, polagano, gospodine! Valjda nećete u vagonu romana započeti.“

„Zašto ne? To je stvar nova, zanimiva; a to se meni dopada. Ajde da pokušamo!“

„Pa kako bi vi to udesili?“

„Evo ovako. Pomislimo si oboje, da smo u njekom družtvu. Vi slučajno mene opazite, pa priznadete sama sebi, da nisam baš ružan.“

„Dajte, da vas barem vidim“, rekne ona, pristav na moju šalu. „Dobro dakle“, nastavi, promotriv me, „ja vas nenalazim ružnim. Što dalje?“

Vi pristupite k jednoj prijateljici i upitate: „Tko, da je onaj liepi gospodičić?“

„Hej, hej! toga ja nerekoh, ja velim samo, da niste ružan.“

„Tu prijateljicu predstavljati ću ja. Prijateljica ta je od one vrsti, koje u nježnih odnošajih mnogo koriste.“

„Što vam pade na pamet? Tko govoraše šta o kakovih nježnih odnošajih?“

„Uzmimo, da je tako. Ta dobra prijateljica vam odgovori: „Taj mladi, pristali čovjek jest Dragutin Šumović, vlastelin, podosta imućan; al će zlo proći; jer je nješto malo vjetrenjast i potrošan, pa ako se skoro neoženi ženom, koja bi mu malo uzde pritegnula, sve će prorajtati. Vi si odmah pomislite, da bi vi za to sposobna žena bila.“

„Oprostite, toga ja nemislim. Ja, što se toga tiče, nisam još razmišljala, nego pitam dalje: „Kakvo srdce ima taj gospodin? Ta prijateljica mislim, da će mi istinu reći.“

„To bogme hoće;“ odvratim. „Kakvo srdce ima? Bože dragi! Ta veće mu je, nego što bi trebalo. Sve ga se odmah kosne. Svaka ga krinolina privlači, pa prem da se do sada doduše još ništa pravo i nezna, al se svašta govorka. Vele, da se sa kazalištnimi princezami jako dobro pogadja; a i to svatko zna, da ni one nisu vestalinke.“

„Ta prijateljica mora biti jako zla žena, ako to nije sve istina. Šta vi na to velite, gospodine Šumoviću?“

„Jest, jest, tako je“, odvratim, sklopiv ruke poput pokornika; ja sam već mnogo ljubio, al nikada pravo. Tek sada znadem, što je prava ljubav. A da sam se s vami prije upoznao, toga svega nebi bilo.“

„Ta, pa još vi mene nepoznate.“

„O, dobro vas jur poznam, dobro“, odvratim vatreno, nastojeć joj se dočepati ruke. „Ja poznajem vašu dušu, vašu ćud! Narava bi jako nepravedna bila, kad vas nebi i liepim licem obdarila. Ostalo pako, lasno je saznati. U istom bo družtvu imam prijatelja,

koj vas dobro poznaje. Toga prijatelja predstavljajte vi. Ja se ufam, da će taj prijan mene po istini izvjestit."

„To za cielo hoće;" odvrati ona i pruži mi svoju ručicu, koju se ja sada malo bolje stisnuti usudih. „Čuj dragi prijatelju", započmem ja odmah, „kakva je ono, vidiš, ona liepa gospodja, što se s onom usidjelicom — djevojkom razgovara. Tako umne gospodje skoro nevidjeh."

Moja susjeda nastojaše ponajprije, da si ruku iz škripca oslobodi. „Prije nego vas taj prijatelj izvjesti, morate mu ruku izpustiti."

„Toga nemogu", odvratim ozbiljno; „jer sam vičan u razgovoru prijatelja uviek za ruku držati."

„Od toga ćete se morati odviknuti, ako mislite, da se neposvadimo."

„Kako vam volja!"

„Ta gospodja, koju baš liepom nenalazim, a ponajmanje joj mogu umnost dopitati; ona vam je mlada udova stara njekog i ružna dvorskoga savjetnika. Na svu sreću je taj jur u prvoj godini njihova braka umro. Ona se je zanj udala, da samo neostane neudata."

„To nije liepo, kako ti to govoriš o toj liepoj gospodji", upadnem u rieč.

„Kako to? Možda za to što se je udala zanj, premda ga nije ljubila? Buduć odprije sirota, a k tomu pristala, Bog zna, što bi se s njom dogodilo. Mogao bi se tko u nju zaljubiti, pa ju nesretnom učiniti; a to tim laglje, što je imala uboge roditelje i zahvalno srdce. Ona se udade za staroga savjetnika, te si njegovim novcem ote roditelje siromaštvu."

„Dakle savjetnika nije ljubila?"

„To, borami, nije; al se je ipak u toliko nadvladala, da mu je uviek vierna ostala i svoju dužnost savjestno obavljala. Pa zar je to zlo?"

„Podnipošto!" odvratim i poljubim ju u ruku.

„Zar vi svojim prijateljem običajete i ruke ljubiti?" upita me smiešno.

„Ako su ženskoga spola, uviek. Nu da vas pitam dalje: Je li liepa ta gospodja?"

„Liepom ju nemogu baš nazvati", odvrati moj namišljeni prijan; „jer joj je lice nješto malo nepravilno, ali utisak, koga učini, nije baš neugodan. Ona je pristala."

„Koliko joj ima godinah?"

„Hu, kako možete jednu gospodju za njezine godine pitati?"

„Ta ja pitam svoga staroga prijana."

„Aha, to je nješto drugo; dakako onda se već dade pitati. Ona vam je po prilici dvadeset godinah."

„Je li bogata?"

„Što vam dodje na pamet za to pitati?"

„Ja i opet pitam prijatelja!"

„Gle, opet se zaboravih. Ona ima liepu kuću u Beču."

„Zajde se, zajde!"

„Al ste neuljudan."

„Kako to? ja mislim, da bi samo onda bio neuljudan, kad bi nju samu išao pitati. Je li dobra?" pitah dalje.

„Nije baš odviše. Premda je podosta praktična, ipak ljubi posebnost; a ponajbolje mi se na njoj dopada to, što se više neće podnipošto da udaje."

„U, ružne li pomisli!" povičem; „Toga se okanite, gospodjo."

„S kim vi govorite, gospodine? ja sam vaš prijatelj."

„Oprostite mi, što se zaboravih. A sada valja prijateljem, da se razstanu."

„Za uviek?" uplašena upade mi u rieč.

„Pa zar bi vam to žao bilo?"

„Dakako; jer smo se jako liepo zabavljali."

„Žao mi je, što vas moram raztužiti; al nemogu inače. Prijatelji ovi neće se više vidjeti. Nu mi smo, kako prije rekoh, oboje u jednom družtvu, a sad pristupljuje domaćica, da nas jedno drugom predstavi. Dovedši mene do vas, rekne: „Gospodin Dragutin Šumović — — Gospodja —"

„Ružica Rimovićeva", dometne ona.

„Vrlo mi je drago, milostiva gospodjo, da vas imam čest poznati; jer me njeka, uprav čudna, sličnost sa mojom pokojnom sestrom k vami privlači; slična bo ste neizmjerno sestri, koju sam vrhu svega ljubio."

„A zašto lažete?"

„Da vam odmah u početku poznanstva kažem da vas rad imam."

„Zar zbilja to hećete reći?"

„Tako mi poštenja, hoću! Ja vam doduše lica još nevidjeh, al vas ipak ljubim. Pomislite, kako ću vas tek onda milovati, kad vam lice uzvidim." U to joj stanem ruke cjelivati.

„Što vam pada na pamet, gospodine?" progovori ona najednoč ozbiljno, kao još nikad i uztegne mi ruku. Valjda joj se šala učini malo okrupna; nu i ja se okanim šale, pa ću ozbiljno: „Mislim da mi nećete zamjeriti, ako vas za ruku i srdce zaprosim?"

„Kako bi vam zamjerila, kad se i sama nadam, da ni vi mene nećete za ludu držati, ako ja vašu ponudu primim?"

„Ako je tomu tako, a ono sam ja najsretniji stvor na svietu!" odvratim i htjedoh ju ogrliti.

„Oho, nemojte tako naglo! već čujte prije moje pogodbe."

„Što, pogodbe?"

„Pogodbe dà. Vi ste se u me zaljubili i nepoznavajuć me!"

„Ja vas dobro već poznam!"

„O tomuu bi se ja rada osvjedočiti; pa znate kako: Zavjerite mi se svojim poštenjem, da, došav u Beč, za me nećete propitkivati."

„To vam drage volje obećajem."

„Danas poslje podne oko 4 sata doć ću ja, budi sama, budi u družtvu u „Volksgarten." Ako me onda izmedju onoliko gospodjah spoznadete i bez svakoga oklevanja svojom vjerenicom nazovete, onda sam vaša; onda ću biti osvjedočena, da vas srdce k meni vuče. Jeste li time zadovoljni?"

Kud ću, kamo li? Stvar bijaše malo škakljiva; jer, bila moja strast ma kakova, ipak se nisam smjeo u oči pouzdati. Al tu nebje drugog izbora, već hoćeš, dobro; nećeš, i to je dobro. Ele ja ni pet ni šest, na sreću se osloniv, pristadoh. Učinih se, kao da sam posve siguran, da se neću prevariti, nastojeći na svaku ruku, nebi li kakov znak ili šta takova na ruki upamtio. Ta mi je opreznost kašnje dobrim plodom urodila, kako ćete do skora čuti. — Vozili smo se čitavu noć, a kad je zora počela pucati, uztegne mi ruku — koju mi dotle dragovoljno pripustila bješe — te stisnuv još bolje koprenu, sguri se na svom mjestu, da ni s daleka nisam mogao ništa o njezinu stasu nagadjati, a kamo li pogoditi.

Tako dojdosmo u Beč. Ona nehtjedne nikud iz kolah, dok ja nisam iz kolodvora otišao. Nastanih se u pristaništu „Wandl." Čudna moja sgoda čitav mi se dan po glavi vrtila; dapače niti jesti nemogoh. Po tomu sam sudio, da moram biti vrlo zaljubljen, jer mi ljubav još nikada teka nepokvari. Oko ½4 sata uredim se što ljepše i osovim, urom u ruci, na ulazku u „Volksgarten." Nakanio bijah pozorno paziti na ruke svake prolazeće gospodje; buduć da sam prigodom stiskanja i cjelivanja rukuh u svoje neznane vjerenice zamietio mjesto narukvice lančić, kô što ga gospodje vrlo rado nose. Na tomu znaku snovao sam svoju budućnost; samo me je bilo strah, da se nije ona možebiti tomu dosjetila.

Nu i bez toga obuze me naskoro tuga: jer od 200 gospodjah, što kraj mene prodjoše, sigurno jih je 199 onakve lančiće nosilo. —

U to udri zlokobna 4 ura.

Velika povorka gospode i gospodjah ide u vrt. Ja svrnem pogledom na ruke. Ali jaoh! sve su imale lančiće, do jedne jedincate, koja nije imala nikakve narukvice. Ja joj pogledjem u lice. Bijaše liepa, liepa kao što si je moja mašta neznanu mi vjerenicu naslikala. Njeko me tajno čuvstvo obuze, a ja pristupiv, uhvatim ju za ruku i začudjenu družtvu progovorim:

„Imam čest, gospodju Ružicu Rimovićevu predstaviti vam, kao svoju zaručnicu."

„Živio!" kliknu svi u jedan glas, bivši valjda već o tom ubaviešteni. A Ružica, jer ona to sbilja bijaše, zarumeniv se, obori oči k zemlji i dopusti, da ju ondje coram publico ogrlim.

Putujući natrag, svrnusmo još jednom govor na čudnu našu sgodu. Tom prilikom upita me moja supruga, neka joj pravo i po duši kažem: po čem sam ju prepoznao?

Ja sam dakako sve na ljubav izvraćao, al i narukvice nezaboravih, koje ona, opaziv već kod cjelivanja rukuh, kamo ja smieram, lukavo, neuze.

To vam je moja sgoda.

„Pa nosi li sada lanac?" upita trbušasti učitelj mudroslovja.

„Sad sam ja s njime okovan; ali ga, da pravo rečem i nećutim."

Svi uzmemo čaše u ruke i izkapiv jih, zapjevamo nad Šumovićem: Requiescat in pace."

Pr. O. m.

Nješto iz prirodo-, zemljo- i zviezdoznanstva za puk.

Napisao Mijat Stojanović.

I.

O zemlji i suncu.

Težka je stvar razjasniti neukom puku odnošenje zemlje naprama suncu, kao što je i za pučkog učitelja težko to isto dokazati mladeži. Ja ću u tom obziru povesti se za pučkim pjesnikom Hebelom. Čujmo, kako on razčlanuje i tumači tu stvar u svomu spisu: „Domaći prijatelj." On veli: Kao što je prividno, i kao što puk u obće misli, zemlja je sa svimi svojimi planinami i dolinami, gorami i ravnicami velika okrugla plošta (plosnica, ploha) kao kakav preveliki kotur. Na njezinom okrajku dalje neima višje ništa, ondje je kanoti priliepljeno nebo za zemlju, koje kao šuplja polukruglja pokriva zemlju. Ondje izilazi jutrom sunce, sad prije, sad poslje, sad s lieve strane izza poznatoga briega ili kuće, sad s desne strane, i tako dolazi dan i noć, ljeto i zima, po noći vide se mjesec i zviezde, i čini se, kano da ovi nisu jako visoko, daleko, nad nami.

To bi bilo sve tako, da neima ljudih, koji znadu to sve bolje; ali zviezdoznanci i učeni ljudi, što prave kalendare znadu to bolje. Jerbo kad bi tko odišo od kuće namislivši putovati do kraja zemlje, do okrajka, gdje se eno čini, da bi mogo čovjek zviezdu dovatiti rukom i ubrati kao jabuku s drveta, te s njom hajd u torbu, i kad bi odišo tko od kuće prvog travnja, upravo bi izabrao zgodan dan. Jerbo on može putovati, ako mu je volja, iz naše domovine kroz Vlašku i Tursku u Aziju, po ovoj izmedju Turakah i Poganah, sad suvim, sad vodom, morjem i kopnom sve dalje i dalje iz jedne zemlje u drugu. Ali napokon putnik napunivši lulu duvana kani upravo sapiti, računati, koliko je već daleko od kuće svoje, i koliko još ima putovati do kraja zemlje i opet natrag, najednoč uči-

ni mu se putujućemu kao da je doma, sve malo po malo čini mu se, da je kao u postojbini svojoj, čuje opet govoriti ljude svojim jezikom, najposlje smotri iz daleka i crkveni toranj, koga je već vidio i prije, sad požuri se k tornju i dodje u dobro poznato selo, i samo još njekoliko urah puta, eno ga doma, a kraja zemlje još nije vidio. Naime on putuje okolo zemlje, kao što se vuče potez kredom okolo kruglje, pak se dodje opet na ono mjesto, odkud se počela vući pruga. Već su više od dvadeset putah putovali ljudi okolo zemlje sve drugamo okrenuvši se. Za godinu dvie li, kako kada, sve bijaše gotovo. Englezki pomorski kapetan Kook dvaput je u svomu životu proputovao okolo ciele zemlje i s druge strane došao doma, ali putujući treći put, ubiše ga i pojedoše divjaci na njekoj adi (ostrovu) Sendvičeva.

Iz takovoga obbrodjivanja okolo zemlje i iz više drugih sigurnih znakovah poznaju učenjaci sliedeće. Zemlja nije samo prostrana plošta, nego ona je jako velika kruglja. Dalje: Zemlja visi prosto i brez podpirača, kao i sunce i mjesec i druge zviezde u neizmjernomu prostoru svemira dole i gore izmedju samih nebeskih tjelesah, zviezdah. Dalje: Ona je okolo naokolo, gdjegod ima kopna (suve zemlje), i gdje žega i toplina i ljuta smrzlina dopušćaju, zasadjena i okitjena bezbrojnimi bilinami, i svuda žive po njoj živine i ljudi. Nemoramo misliti, da na taj način jedna strana stvorovah vjesi strmoglavce dole te da je u pogibelji, spasti sa zemlje u zrak. To je smiešno i pomisliti. Svuda privlači, poteže, zemlja svojom težinom tjelesa na sebe, te nemogu opasti s nje. Svagdje se veli dole, što tko ima pod svojim nogami, a gore, što je nad glavom. Nitko neopazi i nemože reći, da je dole. Svi smo na zemlji cieloj gore imajući zemlju pod nogama, a nebo okitjeno suncem, mjesecom i zviezdami nad sobom.

Ali blagovoljni čitatelj čudit će se jako čujući prvi put, kako je velika zemaljska kruglja; jerbo promjer zemlje iznosi upravo s točke povrhšja kroz sried zemlje skroz i skroz do druge strane: hiljadu sedamsto i dvadeset njemačkih miljah (računajuć milju po 4000 fatih, fat 6 stopah, stopu 12 palacah). Obseg kruglje pako iznosi pet hiljadah četiri sto njemačkih miljah. Zemaljsko povrhšje iznosi preko devet miliunah četverouglastih miljah, i od toga su dvie trećine pokrivene vodom, a samo je trećina kopna, suve zemlje. A ciela gromada zemlje iznosi višje od dvie hiljade šest sto i dvie milje mjereći na fat. To su učenjaci točno izmjerili i proračunali, i govore o tomu kao o poznatoj stvari. Ali nemože nitko dokučiti božje svemogućstvo, koje drži tu preveliku kruglju viseću u nevidjenoj ruci, koja daje svakoj bilinici na zemlji svoju rosicu i uspjeh, i koja djetešcu, koje se rodi, daje duh i život. Računa se, da žive na zemlji hiljadu miliunah ljudih najednoč, i Bog dragi sve ih hrani svaki danak, da nesapimo množtvo živinah. Ali sad tek čujmo još nješto bolje:

Sunce, kako nam se čini da je blizu, kad izidje jutrom izza gorah i pogleda svojim sjajnim licem po zraku, ipak je udaljeno od zemlje preko dvadeset miliunah miljah. Nu jerbo se takav broj bržje dade izreći, nego promisliti i smisliti, a ono upamti braco: Kad bi stajao na suncu oštro napunjen top, i kad bi topčia stojeći za njim i ravnajući ga nišanio upravo na tebe, na nikoga drugog, ti bi mogo u onomu trenutku, kad bi se opalio onaj top, još svojski početi graditi si kuću i mogo bi u njoj jesti i piti i spavati. Jerbo kad bi topovsko tane upravo po koncu i neprestano jednakom brzinom letilo, ipak bi tek poslje 25 godinah od sunca prispjelo k zemlji, a borme topovsko tane, oštro leti i za sekundu ili šestdesetu čest minuta projuri 600 stopah. Da dalje sunce nije samo sjajno okno nebeskoga prozora, nego kao i naša zemlja viseća u zraku kruglja, laglje se shvaća.

Nu tko bi mogo domisliti se, kako je veliko sunce, buduć iz onako neizmjerne daljine toli jako, kriepko svjetli i žarko grije i sve blagosliva, što obasjava blagim svojim licem.

Promjer sunca 114 putah veći je nego promjer zemlje. A mjereći sunce kao tielo iznosi gromada njegova poldrug miliun više, nego zemlja. Kad bi sunce bilo šuplje iznu-

tra, ne samo što bi mogla naša zemlja nego i mjesec — udaljen od zemlje 50.000 miljah — imati prostora gibati se, izlaziti i zalaziti u suncu, dà, mjesec bi mogo još onako daleko stajati od zemlje, kao što sad stoji, pak bi mogo liepo šetati bez svake zapricke. Tako je veliko sunce, a načinila ga je ista ona svemoguća ruka, koja pravi (stvara) na zemlji makovo zrnce u makovici, te ono dozreva, i jede se pita makovača — jedno nepoznato i drugo, naime sunce i makovo zrnce. Ni ja neznam, šta je težje načiniti (stvoriti) sunce il' makovo zrnce s plodnom klicom, a ni ti, braco, ni ja, ni svi ljudi skupa nisu u stanju stvoriti ni jedno ni drugo.

Dugo mišljahu isti najučeniji zviezdoznanci da ciela neizmjerna gromada sunčana nije ništa drugo, nego usjana, vatrena kugla skroz i skroz. Nu nijedan od njih nemogaše doseći, odkud se podhranjuje ona vatra, da kroz hiljade godinah neumanjava se i napokon neugasne kao ugljenica; jerbo i učeni ljudi neznadu upravo sve i kad što i oni jaše na štapu kao na konju. Tko bi rada sve znati, nije mu dobro povjerovati, on bo odgovara kao i Matia što lomi led. „Ako nenahodi, on ga proizvodi.“ Zaoto današnji dan čini se zviezdoznancem, učenjakom i drugim pametnim ljudem, da je možebit sunce, kao i naša zemlja, tamno, razblaženo ili umjereno svietsko tielo, na komu ima i živih stvorenjah. Ali kako god što je zemlja okolo naokolo okružena razblažujućim zrakom, tako okružuje sunce naokolo razveselujuća svjetlost, i da nije nuždno, da ona svjetlost mora uzrokovati na sunčanom tielu nesnosnu, uništožavajuću žegu, nego zrake sunčane uzrokuju toplinu i žegu tek onda, kad se sjedinu sa zemaljskim zrakom, i izvlače ju i probudjuju kanoti iz tjelesah. Jerbo da zemlja ima množtvo, veliko množtvo skrovne topline u sebi, i samo mora čekati na nješto, da ju pušća od sebe, to se poznaje po tomu, što dva tiela usried zime neprestano tarući se, ribajući, najprije ugreju se, a najposlje mogu se užeći. A kako je penjući se sve visokije na visoku goru, što se ide bližje k suncu, sve je hladnije, te se mora od zime duhati u ruke, i napokon dodje se u snieg i led, pitaju prirodoslovci, ako je sunce buktećа vatra?

Dakle bi moglo moguće biti, da je sunce u sebi čvrsto, blaganom svjetlostju okruženo svietsko tielo, i da na njemu kroz cielu božju godinu cvjeta i vonja za čudo liepo cvietje, kao u nas oko Duhovah, i da ondje stanuju, prebivaju mjesto ljudih krotki angjeli, i da je ondje kao u novom Jeruzalemu, kako ga je opisao sv. Ivan, nikad mrak, noć, uviek bieli danak, nikad zime, nego uviek pramaljetni blagi dan i to vjekoviti, veseli praznik, god.

Govorili smo evo najprije o zemlji, po tom o suncu, o svakom posebno, sad ćemo još reći koju o tom, kako ovi žive izmedju sebe u prijateljstvu, i kako postaju iz njihove medjusobne ljubavi dan i noć, ljubičice u ožujku, vienci o žetvi, berba i vino u jesen, a zimi smrznuti prozori.

Budući je sunce neizmjerno veliko i od nas jako udaljeno, zato odavna nisu mogli uviditi zviezdoznanci, da bi ono neprestano i svake 24 ure obilazilo okolo male naše zemlje i to nepoznatom snagom i brzinom, samo da mi u to malo vrieme imamo jutro, podne, večer i noć, i da imamo putujuće zviezde. Jerbo prirodoslovci osvjedočili su se izpitujući prirodu, da sve, što god biva, što god se dogadja, moglo bi bivati i dogadjati se prostije i laglje. Ali njekî pošteni zviezdoznanac, ime mu je Kopernik*), zasvjedočio je i dokazao, da ne samo može se tako sbivati prosto i lahko, kao što misle prirodoslovci, nego da tako zbilja i biva, i božanska mudrost pomislila je prije na sve to, nego li čovječanska. Blagovoljni čitatelj sad će čuti, šta je Kopernik tvrdio i zasvjedočio; ali molim, najprije sve valja pročitati, pa onda tresti glavom nevjerno ili se i smijati. Najprije veli Kopernik, i sunca i iste zviezde za zemlju negibaju se, nego kano da stoje.

Drugo, zemlja okreće se za 24 ure okolo sebe. Naime valja si predstaviti, kao da s jedne točke zemaljske kruglje posried zemlje skroz proteže se do drugog kraja kakva

*) Rodjen Slavjan.

osovina. Ona dva kraja zovu se stožeri. Kanoti okolo te osovine okreće se i vrti zemlja za 24 ure, ne za suncem, nego protiva suncu, i kad bi se kakav dugačak brez kraja crveni konopac, reći ću 21. ožujka sa sunca pustio do zemlje, i u podne — u 12 urah — privezao za kakvu trešnju ili za krst u polju, zemlja bi taj konopac za 24 ure jedanput omotala okolo sebe, i tako svaki dan. Tim prostim načinom biva to isto, što bi se dogodilo, kad bi sunce u isto toliko vremena moralo obletiti, obtrkati kolajući okolo stojeće zemlje. Naime jedna pola zemlje okrenuta je naprama zviezdam, i ondje je noć; ali nikad ista, nego kakogod što se zemlja kanoti okolo svoje osovine prama suncu vrti, odkriva se na okrajku tamne pole pomalo noći i svjeta, dok se ugledaju ondje prve zrake sunčane, i misli se, izlazi sunce, a na drugoj strani razsvietljene pole sve biva mračnije i hladnije, dok nestane sunca, i čini se, zašlo je, i jutro, podne, večer, uzkrsni blagdan sa Alleluja, Alleluja! Slava teb' je Bože! obilaze za 24 ure okolo zemlje i nikada nisu svuda po zemlji u isti čas, nego n. pr. u Beču 24 minuta prije nego u Parizu, a još prije u Zemunu, još prije u Carigradu itd.

Treće veli Kopernik, dočim zemlja kanoti obpreda okolo sebe jutro i večer, i u svoje vrieme blagdan uzkrsni za 24 ure, neostaje ona stojeći na istom mjestu u neizmjernom prostoru svemira, nego se giba neprestano i nepoznatnom brzinom po velikoj, okrugljastoj stazi izmedju sunca i zviezdah, i povraća se za 365 danah i od prilike 6 urah obišavši okolo sunca, na svoje staro mjesto.

Poradi toga i jer bo onda poslje 365 danah i 6 urah sve opet onako bude, i sve opet onako stoji, kao što je prije isto toliko vremena stojalo, zato se računa 365 danah u jednu godinu, i ostavlja se ono 6 urah kroz četiri godine, doka bude 24 ure; jerbo ništa se nesmije gubiti od skupocienog vremena. Zaoto računa se svake četvrte godine po jedan dan više, i onakova godina zove se prestupnom, kao što je evo i nastavša, i ima 366 danah.

E sad već počima razbcriti čitatelj uvidjati tu stvar i skoro bi bio obraćen, samo kad bi mogo makar ikoličko osjetiti, da se zemlja giba i okreće! Zaoto i četvrto, veli Hebel, vozeći se na brodu ili na kolih nemožemo poznati na samom vozu, nego se poznaje na predmetih stojećih lievo i desno, na stablih, kućah, tornjih, koji predmeti ostaju stojeći, a mi pored njih prolazimo. Kad vozeći se polahko na kolih ili još bolje na ladji, pak zatvorimo oči, ili pogledamo svomu drugu, s kojim se vozimo, dobro na kakvo dugme od kabanice, neopažamo ništa, da se vozimo i idemo dalje. Ali kad pogledamo okolo sebe na predmete, koji nisu s nami zajedno u ladji ili u vozu, čini nam se lete k nami oni predmeti, i što dodje blizu, izčezne izza nas, i po tomu poznajemo, da idemo napred da nestojimo. Tako je i sa zemljom. Na zemlji samoj i na svemu, što je na njoj, u koliko vidimo, nemože se spaziti, zamotriti, da se giba i okreće zemlja, (jerbo zemlja je samo kao veliki brod ili voz, i sve, što vidimo na njoj, vozi se takodjer skupa); nego moramo nješto gledati, što stoji, što se nevozi s nami, i to su sunce i zviezde, n. pr. tako nazvani zvjerovac ili zodiak. Jerbo dvanaest velikih zviezdah, što se zovu dvanaest nebeskih znakovah, stoje na nebu, na visokom okrugu okolo zemlje. Zovu se: ovan, bik, blizanci, rak, lav, dieva, vaga, štipavac, strieljac, kozorog, vodenjak, ribe. Jedno od ovih znamenjah sliedi za drugim, i zadnje opet sastavlja povorku s prvim, naime ribe s ovnom. To je zvjerovac ili zodiak. Ali on stoji još daleko visokije na nebeskom svodu, nego sunce, i ono stoji odtud pogledano uviek izmedju dvie pruge, koje označavaju okrajak zodiakov, u kojemgod njegovom znamenju. Jerbo premda sunce stoji ovamo k nami, s ovu stranu zvjerovca, čini nam se ipak poradi jako velike udaljenosti, da je ono u samomu znamenju zodiakovom. Nu kad stoji sunce danas u znamenju jarca ili kozoroga, poslje 30 danah nestoji više u istom znamenju, nego u bližnjemu po redu, i opet poslje 30 danah u drugom sliedećemu, i po tomu poznaje se, da se je pomakla zemlja napred u svomu kolanju. Ino nemože biti. K tomu svemu veli Peto i najposlje opet Kopernik, da bi osovina zemaljske kruglje ležala naprama suncu razito, i zemlja

bi se tako okretala, i vrtila bi se razito okolo u okrugu oko sunca tako, da bi sunce stajalo upravo usried okruga, morao bi kroz cielu godinu i svuda na zemlji biti dan i noć jednaki. Dapače morali bi posried zemlje desno i lievo okolo crvenog konopca (što smo o njem već gore rekli), biti vjekovito ljeto, dalje s obe strane na kruglji ublažavala bi se ljetna žega malko, štogod bi kosije padale sunčane zrake, i bližje k stožeri sve bi bilo u vjekovitoj zimi, u sniegu i ledu. Ali nije tako, veli zviezdoznanac. Osovina zemaljske kruglje nestoji razito niti stubocke, osovno, prama suncu, nego koso na ugal od prilike 67 stepenah. Tako stojeći prama suncu okreće se zemlja za 24 ure, i putuje kroz godinu okolo sunca stojeći koso.

Kad 21. ožujka blagovoljni čitatelj stane n. pr. pred krčmom „Zlatni grozd“ u Zemunu okrenuvši se prama iztoku, onda je okrug, potegnut onaj dan crvenim onim konopcem okolo zemlje, još 1470 urah puta ili 735 miljah na desno udaljen od njega, stožerina pako, kad je najbližje, udaljena je lievo 1230 urah ili 615 miljah od njega. Na takovom gledištu stoji blagovoljni čitatelj 21 ožujka. Ali već 22. nepada konopac više posve na poznati krst ili na poznato drvo svojim krajem, nego ponješto pada k nami i prolazi pored nas, i tako obvija se od 24 do 24 ure poput šajtova, i dolazi sve bližje prama nami do 21. lipnja, pak i onda nije ipak kod nas, nego je samo približio se k nami od prilike 705 urah ili 352½ milje Nu počamši od 21. lipnja povraća se konopac isto onako vijući se natrag sve dalje od nas, doka od prilike 21. rujna jednako udaljen od obodvie stožerine, opet prolazi blizu krsta ili onog drveta, koje smo uzeli za obilježje. Od ono doba okreće se k drugom onostranom stožeru, sve dalje od nas do od prilike 21. prosinca, kad je 1440 urah daleko od nas udaljen na desno, po tom povraća se opet isto onako natrag, i dospije 21. ožujka uprav krstu. Ali k nama nedolazi nikada, jerbo mi stanujemo daleko od njega prama stožerini.

Iz toga slikovnoga predstavljenja pozna se, što već znamo, da, dočim zemlja kola, nemože ostati sveudilj na istomu pravcu prama suncu; ali su zviezdoznanci iz toga proračunali, na kojoj kosoj prugi mora putovati zemlja i proći po njoj za godinu, da se tako izmjenu četiri godišnje dobe u nas: proljeće, ljeto, jesen i zima.

Proljeće počima 21. ožujka, kad crveni onaj konopac (kog si tako predstavljamo) siže uprav krst. Sunce je jednako udaljeno od obodva stožera nad zemljom, jednaki su dan i noć. Čim se sunce sve više primiče k nama, i sve visokije penje se kanoti po nebu, čim se više primiče crveni konopac. Dan raste i sve biva toplije, noć sve kraća, zime nestaje.

Ljeto počima oko 21. lipnja, kad je crveni konopac udaljen najvišje od krsta, i najbližje kod nas. Onda stoji sunce najvisokije nad nama, dan imamo najdužji. Kakogod što se konopac opet razvija, počima sunce stajati prama nami sve kosije, dani idu na manjak.

Jesen nastaje 21. rujna. Dan i noć opet su jednaki, jerbo sunce opet kao i 21. ožujka stoji nad krstom. Nu čim se po tom udaljuje od nas k drugoj stožerini, tim snižje stoji sunce danju nad nami. Dani bivaju sve kraći, noći rastu i zima biva sve jača.

Zima nastaje, kad oko 21. prosinca konopac je najvišje udaljen s druge strane od nas. Onda je, što se veli noć godina (osobito u zlu), i sunce stoji tako snizko, da jutrom oko 9 urah još viri kroz kapak susjedova dimnjaka k nami u sobu, ako nisu smrznuti prozori. Najposlje, kad od toga dana počamši, povrati se konac, opet rastu dani. Dne 22. veljače povraća se rodo iz daleka svieta u svoju staru postojbinu, i od prilike 21. ožujka opet prispije crveni konopac k krstu. Nikada još nije bilo inače, nikada se neremeti red.

Iz toga se skupa poznaje, da nikada nije po cieloj zemlji ista godišnja doba. Jerbo u isto vrieme i u istoj mjeri, kako se udaljuje sunce s našeg tjemena, ili mi od sunca, dolazi ono visokije nad one ljude, koji stanuju s onu stranu krsta naprama drugoj stožerini, i tako isto obratno. Kad kod nas ovdje povene zadnje cvieće i opadne lišće sa drvećah,

tamo na drugoj strani, k južnoj stožerini, počima sve zeleniti se i cvjetati. Kad su kod nas zimi najdužje noći, ondje je najdužji ljetni dan, i nemožemo se dosta načuditi božjoj mudrosti, koja s jednim suncem dotječe po cieloj zemlji i u najstudenije predjele donosi veselo proljeće i dobu žetve. Toliko za sad o zemlji. Pa kad bi mogo tkogod podići se sa zemlje, i upravo po koncu polahko ili brzo podići se do zviezde večernjice, koja je izmedju zviezdah najbližja nami, vidio bi još znamenitijih stvarih. Štogod bi bližje primicao se k zviezdi, ona bi mu pred očima bivala sve veća, najprije vidila bi mu se kolik mjesec, domalo kolik veliki točak, najposlje kao nepregledana kruglja ili ravnica. Svjetlost bi joj pokazivala se sve blažijom, jerbo bi se sve višje razplinjavala po širjoj ravnici, dapače opazio bi približivši se k njoj, gore i doline, mnogo koječega, i konačno stupio bi na novu zemlju. Ali u istom razmjerju morala bi zemlja pod njim bivati sve manja i njezina svjetlost sve sjajnija, jerbo bi se skupljala u manji prostor. Sa stanovite udaljenosti gledajući ju, činila bi se kolik veliki točak, poslje kao strieljačko okno, poslje kao mjesec i najposlje, kad bi već stupio na zviezdu, vidio bi daleko na nebeskom svodu zemlju kao umiljnu zviezdu medju ostalimi zviezdami, vidio bi kako, kao i druge zviezde, izlazi i zalazi. „Vidiš eno ondje“, reko bi svomu prvomu znancu, s kojim bi se upoznao, „vidiš onu liepu zviezdu, ono je moja postojbina i moj otac i moja majka i svi moji ondje su.“ Čudna i pusta veselja, viditi zemlju, gdje putuje kao zviezda medju zviezdami. Ali tako daleko nemože čovjek uzletiti. I nije baš dobro, kad narastu voćke previsoko, neda se obrati s njih voće.

(Dalje će sliediti.)

Svaštice.

Beč. (Družtveno-zabavan put u Carigrad i Atenu.) Budué od urednika c. bečkih novinah, c. kr. savjetnika Dra. Leopolda Švajcera i g. Franje Tuvora ustrojeni družtveno-zabavni put u Carigrad i Atenu već mnogo učestvujućih članovah broji, mislim, da će i naše čitajuće občinstvo zaželjeti, njeka pobližje ob istom podhvatu, s kojim je i prometni odnošaj s iztokom skopčan, saznati. Troškovi ovoga do 2000 morskih miljah duga puta iznašati će za svakoga učestnika samo 250 for. u austr. bankah, iz kojih će se plovitba, oskrba i stan platiti. Na put se polazi iz Trsta prekrasnim Lloydovim parobrodom „Bombay“ u subotu 26. ožujka po podne. Na sám uzkrs ploviti će brod uz kraj Dalmacije. Na uzkrsni ponedjeljak stiže na Krf. U utorak 29. ožujka ugledati će putnici obale Grčke i njenih otokah. Sliedeći dan će u Syru, a u četvrtak 31. ožujka u Carigrad stići. Boravljenje u Stambulu traje šest danah, no u jedan od njih putovati će se u Skutari u maloj Aziji i na crno more. 5. travnja plovi družtvo u Smirnu i Atenu, a odande dalje navrativ se u Dubrovnik, Jakin i Mljetke, vraća se 14. travnja u Trst. Za ovaj zanimivi put su se do sada mnogi učestnici mal ne iz svih pokrajinah najavili. Obširnija putna izvješća, kojim je pridan jasan popis onih obrtnih stvarih, koje u iztoku dobro prolaze, šalje na zahtievanje uredničtvo c. bečkih novinah.

L. U Beču, 20. siečnja. Prije njekoliko danah poslali su lanjski vinkovački osmoškolci, koji se većom stranom ovdje nalaze posvećujući se raznim višjim naukom, prijateljsko pismo omladini 8. razreda u Vinkovcih, odnosno cieloj mladeži višje ondašnje gimnazije, umoljavajuć i opominjajuć ju, da onaj književni sbor, što no su ga oni lanjske godine velikimi težkoćami i preponami oživotvorili i koj je pod njihovom radnjom obećavao, da će jednoć koristna ploda donieti, opet obnovi i nastavi, budué da mu sada više neima ni traga ni glasa! —

Žalošću moramo opaziti, da je u jedinoj gimnaziji slavonske krajine, gdje su se lani toli plemeniti i rodoljubivi čini pojavili, ove godine sve opet u staro vegetiranje upalo i tudjinstvo se prigrlilo; žalošću moramo gledati, gdje po odlasku čestitih mladićah mladja braća tako malo mare za stvar, koja bi im morala biti sveta i koju bi trebala s oduševljenjem prigrliti i starati se, da ju u narodnom duhu dalje razvijaju i k savršenosti dovedu. Naši časopisi radošću su prošle godine priobćili viest, da su djaci te naše nesretne gimnazije pokazali, da je počela ljubav prama narodnom naobraženju i domaćoj književnosti svoje pravo ovršivati. Ali žali bože, nije trajalo dugo to naše veselje, brzo nam se uništiše nade, jer ove vidimo, da je uzalud bio trud i nastojanje lanjske omladine, i da je bivši književni sbor usnuo možebiti vjekovječni san!

Čujem nadalje, da gimn. mladež ljetos neće držati zadušnicu za neumrloga narodnoga pjesnika M. A. Relkovića, kao što je to lani učinjeno, premda su odilazećim obećali, da će svake godine smrt-

ni dan Reľkovićev vriedno i dostojno proslaviti. Molio bih dakle bratinski omladinu našu, da se osviesti, da više prione uz narodnu stvar, da obljubi svoj materinski jezik, a nemislim, da će, ako to učini, naići na bog zna kakova sumnjičenja i preprieke, kao što žalošću čitam, da je u Varaždinu književni sbor gimn. mladeži od ravnateljstva zabranjen! Žalostno je zaista. kad smo morali takova vremena doživjeti! Časopis za časopisom propada radi nemarnosti občinstva u materialnom i duševnom podupiranju! Tako udari nedavno opet nemili udes jedini naš slobodoumni organ, tako da morade prestati izlaziti i to možda na uviek, ako nebude bolje po nas! Nu nadajmo se boljoj budućnosti, a Bog nas valjda jošt zaboraviti neće! —

Iz Požege. Na brzu ruku javljamo našemu občinstvu nješto o zabavi, koju na korist gladom stradajućih žiteljah u Ugarskoj ovdje dne 30. o. m. imadosmo. Zabava ova priredjena je po odboru grada Požege za 10 danah, i zato se radujemo, što joj je za tako kratko vrieme uspjeh toli sjajan, kao glede ovdašnjega zabavljajućega se občinstva, tako glede dobitka, koj će braći našoj preko Drave dobro doći. Imenovani odbor odlučio je, da gorenavedenoga dana bude koncert sa plesom i lutrijom. I sbilja naše poznato pjevačko družtvo dade u tu svrhu šest različitih komadah, i to: 1. Overturu iz opere „La muetti de Portici“ od Aubera; 2. kavatina iz opere „Robert le diable“ za sopran sa orkestrom; 3. „Jutro“, sbor sa orkestrom, od Lisinskoga; 4. „Božja dobrota“ sbor sa orkestrom, od Lichtenegera; Dvopjev iz opere „Norma“ za sopran i tenor sa orkestrom, od Bellinia. 6. Finale iz opere „Ernani“ sa orkestrom, od Verdia. Moramo priznati, da je sve vrlo dobro za rukom izpalo i da su svikoliki sudjelujući članovi od občinstva sa priznanjem pohvaljeni i odlikovani, a osobito gospodične Marija Kneževića i Lenka Balloghova. To, dakako i čitavomu ovomu zavodu služi na poštenje. Za koncertom sliedio je ples. Zabava ta bijaše vrlo srdačna, i trajaše do zore drugoga dana. Dvorana bi dubkom puna najodličnijih gostijuh. Posietiše nas i sa strane gospoda, kao presv. gosp. grof Janković, njeka gospoda častnici sl. gradiške pukovnije i naše okolice. Presv. gosp. vel. župan naš, udostojao je takodjer ovu zabavu svojom nazočnošću ukrasiti, i bješe pri dolazku i odlazku svojem sa „živio“ pozdravljen. Za odmora bilo je vučenje srječakah, kojih je što razaslano, što ovdje razprodano ukupno 3000 komadah, kod 100 zgoditakah. Predmetah je za lutriju do dvie stotine poklonjeno. Sakupljivanje ovih predmetah preuzela je blagorodna gospoja Josipa udova Maljevac. Vriedna ova i u ovom gradu veoma štovana i ljubljena gospodja, pribavila si je opet novi zalog privrženosti, koju već odavna posjeduje, pa zato od sviuh joj slava i dika. Nemožemo mimoići da nenapomenemo članove dotičnoga odbora i ono osoblje, koje je po gradu dobrovoljne prineske kupilo, ulaznice i srječke razprodavalo. Predsjednik odbora bijaše gosp. gradski satnik Filip Thaller, a članovi, odabrani gradjani: P. Maljevac, Gj, Stručić, J. Pavešić, Gj. Haidvogl, M. Kraljević, L. Rosenberg, D. Cziraky; od strane čitaonice: D. Galac. Sakupljali su pako sliedeća gg. gradjani: J. Stagel, B. Bertelan, M. Koren, J. Pavišić, A. Trnačić, S. Sadil, I. Lobe i V. Singer, Kamogod dodjoše, svagdje bijahu dobro primljeni i mà najmanji dobrovoljni prinesak dobiše. Uspjeh toga poduzeća u koliko se dosada razabrati može, doniet će preko 400 for.. što je dakako za Požegu, tako malo mjesto, znatna žrtva. Nećemo ovdje da navadimo sympatije, koje žiteljstvo ovoga grada u velikom broju prama narodom u Ugarskoj nalazećim se goji, kano uzrok tako sjajnog uspjeha, nego obstojeću prieku nuždu u kojoj čovjek čovjeku u pomoć priteci je dužan, zatim, odužerje za ono, što su naša braća priekodravska, Požegi kad je izgorjela, znatnom svotom u pomoć pritekla, a tako i našoj ukupnoj miloj trojednoj kraljevini, prigodom slične nesrieće nedavno pomoćnu ruku pružila; i zato se ovdje ona poslovica rabiti može: „jedna ruka drugu pere, a obodvie lice.“ Što se samih zgoditakah tiče, o tom kao i o cielom djelovanju odbor će svoje izvješće podnesti, koje će se s vremenom i u ovom listu priobćiti.

Iz Biele crkve pišu nam: Mi ovdie imamo poštenu zimu. Na novu godinu imadosmo upravo prolietni dan, a sutradan osvanu snieg, koji do danas čvrst stoji te tako sanjkanju ni kraja ni konca. U okolici je velika žalost, neizmjerni glad. Nevolje nije moći opisati. Buduć da ovdie sviet ponajviše slamom loži, a ove sada neima, tako i ljuta zima sviet trapi. Marva je skoro već sva od glada skapala. — Jedan primjer: prije njekoliko danah hodeći kroz varoš sukobi nas jedno djevoiče, moleći hleba. Mašimo se u džep da joj po mogućnosti udjelimo, reče uboga: šta će mi to, ja bi hleba, ja sam gladna. Što nam ostade drugo nego ju bližnjem pekaru voditi. — Ovih danah jedan seljanin dovede dva konja i težko jih za tri forinta proda, da kupi hleba za obitelj. — Sudite iz tieh primjerah na mnogo sličnih, da i opasnijih. Srdce se čovjeku razpada gledeć nuždu.

(Književnost.) Oglašeni u ovogodišnjem požežkomu koledaru prvi naški izvorni roman pod naslovom: „Požežki djak“ ili: ljubimo milu svoju narodnost i grlimo sladki narodni svoj jezik“ od Miroslava Kraljevića, jest u tiskarni istoga doštampan, iznosi 27 arakah u šestnajstini. Ciena mu je 1 fl. 25 kr. i za 8 danah može ga občinstvo imati.

O tečaju bečke burze od 30. siečnja 1864.

Papiri: Kovnice 5% 72.—; Narodnoga zajma 5% 80.10; Srećke lutrijskoga zajma od god. 1860. 92.55; Narodne banke 775.—; Vierovnoga zavoda 178.60.

Mienice: London 120.75; Srebro 120.50; Carski cekini 5.78.

Tisak Miroslava Kraljevića u Požegi.

Izlazi 10., 20. i posliednjeg u mjesecu. Ciena mu je godišnja sa poštarinom 5 for., a polugodišnja polovica, za domaće pako, ako se u kuću nešalje 4 fr. 60 novč., a polugodišnja polovica.

SLAVONAC.

Predplatiti se može kod svih c. kr. poštah i kod odpravničtva lista u Požegi. Za obznane plaća se osim bularine od 2 stupačkog redka za 1. put 5, za 2. put 4 a za 3. put 3 novčića austr. vriedn.

Vlastnik i urednik: **Miroslav Kraljević.**

Godina II. U Požegi 10. veljače 1864. Broj 4.

NA MAJČINOM GROBU.

(*Po slovačkom od Sladkovića M. M.*)

Spavaj sladko, majko! tvoja kćer'a
Vierno štuje spomen tvoju.
Spavaj sladko, duh joj tvoj ne'miera,
Tielo palo prem k pokoju.

Spavaj sladko, majko! tvoja kćer'a
Srce tvê u prsih nosi
Vjera tvoja i njena je vjera,
Jadi tvoji njê ponosi.

Spavaj sladko, majko! tvoja kće'ra
S duhom tvojim ide žit'em;
Andjel tvoj pred biedom ju zastiera
Kriepostih možnime štitem.

Spavaj sladko, majko! tvoja kćer'a
Nije biedna, opuštena;
Na vječnu viernost se upiera
Ljubavi blažena žena.

Spavaj sladko, majko! tvoja kćer'a
Ruku tvoju blagoslava;
Često na taj kraj zahvalna gleda,
Gdje je grobna tvoja trava.

Spavaj sladko, majko! tvoja kćer'a
Vušti ti toga pokoja.
Tam te već bolest neudiera;
Spavaj sladko, majko moja.

Spavaj sladko, majko! tvoja kćer'a
Jošt u Boga svoga veri;
A pogled svoj k nebu upiera
Dobro gdje je svôj materi.

Spavaj sladko, majko! tvoja kćer'a
Nezadugo k teb se vrati;
Spavaj sladko! sladka — l' je to vjera:
Spavaš? — Sladko? Sladka majko!

PJESME PERZIJSKE

od Džamija preveo Milutin.

1.

Zatvori l' ti pobro druga vrata,
Nejadikuj mili pobro;
Pred vrata joj glavu složi,
Strpi se pa bit će dobro,

Samo srdce nek je zdravo,
Pusti pamet, što blebeće,
Istini se pravoj, vjeruj!
Tvoja pamet dovest neće.

Gle! taj svijet kako srta
Na ljubovce mile glase,
A ljubavi živoj, žarkoj:
Što se ljubi? oziva se.

Iz pepela Adamova
Ljubavi nam niče cvieće,
Čovjek onaj, koji ljubi,
Pljeva taj što ljubit neće.

Nek govore što ih volja,
Baš u krčmu ja se svrati',
Koj je tiem putem pošo,
Neće na pô puta stati.

Deder milče nek t' ljepota
Prema Meki malko sine,
Pa će tamo putovati
Nevjernici ća iz Kine.

Negudi mi tako Džami!
Sviet ti stoji naopako,
U korice tko bi krive
Pobro, ravan mač zatako?

2.

Leti, leti život ovaj
Kao ptica krilatica,
Pa mi neda da s' nagledam,
Hrano tvoga žarkog lica.

Ko perivoj divnim cviećem
Ta ljepota buji tvoja,
Ali ružah, što tu cvatu,
Nesmie birat ruka moja.

Što sam jadan svijet božji
Pitajući sve obašo,
Od tvojega srdca tvrdog
Nisam dušo tvrdjeg našo.

Često mi je razcvililа
Srdce koja moma liepa,
Ali ništ od gnjeva tvoga,
Ljuće biedno srdce ciepa.

Sve po Hurij-zavičaju,
Rajem sam se potucao,
Ali tebe, plandište mi,
Nebi za raj cieli dao.

Kô okvirac, zlatna kosa
Oko lišca ti se redi,
Pavuljka tog zlata više,
Neg li zlatni mjesec vriedi.

Radost mi je tuga moja;
Znam, nemariš zlato moje,
Hoće l' ikad biedni Džami
Nasladit se želje svoje.

3.

Post.

Neima jada nad tim jadom,
Kojim post nam dojadio;
Neima slasti što ju nebi
Ljubovniku uzkratio;

Svaka nada, cvietak srdcu,
S tužna posta uvenula,
Svaki plod nam, želja naša,
Iztrunula, propadnula.

Oj radosti! poput deve
Leti, leti strielimice,
Pa će tebe zažvaliti
Pjesnik žicom tamburice.

Gledaj! malo i veliko
Poskakuje i mahnita,
Dà po cielom kraju neima
Muža hladna, razborita.

Šta nam brani jadni post taj
Vince naše, ljubav našu?
Živio! koj za sveg posta
Rumenikom puni čašu!

Živio! kog već od rana
Žarka kaplja razigrava,
A ti, koj tek večer čekaš,
Ti si braco! luda glava!

Blažen vam je zato Džami,
Pametan mu svaki prosti,
Što za svega tužna posta
Ama nikad baš neposti.

Dobar župnik.

Lanjske sam se godine braćo draga! prem riedko, ali ipak svesrdno pokazivao, pa vam njeka za utjehu i poduku sborio; vriedno i dostojno je, da se i ove godine malko porazgovorimo. Najljepši razgovor, mislim, da će biti taj, ako vam štogod iz našeg vriednog „katoličkog lista“ priobćim, i to baš o jednom, u pravom smislu, dobrom žup-

niku; samo me pazljivo slušajte, pa si onda crpite odtuda korist i za onaj i za ovaj život. Isti čestiti list, koj u Zagrebu svakih osam danah izlazi, piše ovako:

Župnik.

Francezki napisao Louis Veuillot.

Godine 1846. bio sam jedno 20 urah daleko od Pariza na praznicih. Tuj sam čuo čudesa pripoviedati o župniku u M. selu ne daleko od dvora, u kojem sam se bavio. Podigao je, vele, premda sám ubog, novu crkvu i više bogoljubnih zavodah. Pripoviedalo se mnogo o njegovoj strpljivosti i uzdanju u Boga tako, da me je svega svladala neobična čuvidnost. S toga odlučim posjetiti ga. Krasno jedno jutro objesim o rame pušku, te se zaputim poljem prema M. Prebaciv tri do četiri sata puta, opazim, kako se nedaleko iznad drvlja uzpinje prema nebu nov toranj. Bio je to razkošan vidik. Da ga se mirno naužijem, sjednem na humčić u debelu hladu krošnatih orahah. Počinak moj netrajaše dugo, krika bo i lavež pasah prekinu na jednoč duboku tišinu. Skočiv na noge, opazim malo niže čovjeka u crno odjevena, gdje nastoji da se obrani i odtjera od sebe dva na se nadržkana psa. Malo dalje stajaše hrpa razuzdanih deranah, pa od njih upravo ona huka i vika. Ovi ne samo da nisu pasah zvali natrag, već jih držkahu sve gore i bacahu se za tim čovjekom kamenjem. Ja mu se požurim na pomoć. Bijaše to svećenik, a ona derišćad vikaše za njim: „kvak, kvak, vuk, gavran, kvak, kvak!“

Došao sam upravo u dobar čas, kamenje mu zviždalo oko glave a odjeću su mu jur psi odrpali. Drhćuć od ljutosti naperim medju tu nevaljančad, i mislim, da bih u onoj vatri i odapeo bio bar na pse, da me nije uztegnuo svećenik videć, kako sam se živo zanj zauzeo. Uplašio se više mene nego onih, koji su ga progonili. No njih je ostavila želja zametnuti boj sa mnom, jer jim se njihovo streljivo vidjelo slabije od moga, te se razprhnuše kao jato vrebacah.

Svećenik videći, da mu se nije bojati nove navale, pruži mi ruku s posmjehom, punim iskrenosti i dobrote, veleć: „Benedictus, qui venit in nomine Domini.“ (Blagoslovljen, koj dolazi u ime gospodnje.) Gospodine već mi vas je skoro i treba bilo . . . . .; ali vi ste malko prenagao.“ —

Na srdačne ove rieči neodgovorih ništa, no opaziv da je u licu krvav, viknuh: „Te su vas hrdje ranile.“

„Ne, ne, kukavna ta djeca nisu mi ništa učinila, valjda sam se sám nesmotreno na kakovom trnu ogrebo.“

„Podjite sa mnon častni gospodine“, nastavim ja u svojoj razdraženosti. „Vi nesmiete trpljeti, da se vaša osoba vriedja. Potražiti ću glavara i dati ću tu grižad kazniti. Ima medju njima dosta odraslih.“

„Što mi to svjetujete? Kad nam je već kamo iti, idimo da učinimo milosrdje, a ne da koga kaznimo. No svojom tužbom nebiste gospodine mnogo ni opravili. Tu u selu nebi vidjeli u tom nikakva zla, da tko svećenika i ubije — osobito mene!“

Na ove rieči promotrim svećenika po drugi put. Bio je dosta velik, nješto suh i i kao onemogao. U obrazu čitao si mu njeku ozbiljnost i iskrenost; na čelu mu bijaše samo jedna brazdica, u očiuh i posmjehu caklila mu se tolika nevinost, da je bilo težko prosuditi, koliko mu je po prilici godinah; no do petdesete nije mu moglo puno manjkati. Kod pogleda na toga čovjeka nisam mogao dokučiti, kako bi se mogao komu zamjeriti, da ga i nije krila crna haljina. Zato ga upitam, što je učinio tim nesretnikom, da su tako s njim postupali?

„Ništa osobita“ odgovori smiešeći se; „ništa osobita — nisam ni njihov župnik. Ali oni me okrivljuju, da je želim učiniti pobožnimi, pa u tom imaju pravo. Misle i to, da sam vještac, te da jim se nastojim svojom tajnom umjetnošću osvetiti, što se mojim željam protive. Izgine li ovca ili krava, neka jim počini štetu mraz ili grad, misle, da sam tomu

ja kriv. Pače, oni su me i vidjeli, kako sam sa svoga tornja nebo zaklinjao, neka pošalje na nje buru, a kišu neka uzdrži."

„Tà to su divljaci!"

„Pravo velite, divljaci, to je upravo valjan izraz; inače nebi ni mogli biti tako zli. Ah mi svećenici, mi se imamo udarati u prsa; propadne li narod u toliku sljepotu — naša je krivnja. Ova župa bijaše jur prije revolucije pokvarena. Župnik, čovjek bogat i prosvietljen, bio je njekim sbog nemarnosti u zvaničnih svojih dužnostih povoljan — a drugi su ga prezirali. Za vrieme je mira spavao, a u čas pogibelji sramotno je odpao; tajni su sudovi Božji, po kojih je imao dugo na svom mjestu ostati, koje je poslje neprijatelju izdao. Umro je neokajav grieha — a u stadu njegovom neosta ništa do praznovjerja i opačine. Nesretni njegovi nastupnici ili su prognani, ili je i njimi zakrenula obćenita skvarenost. Imali su oči, ali nisu vidjeli, uši, a nisu čuli, imali su noge, a nisu se gibali, jezik, a nisu govorili! Držahu se sretnimi, što su si velikom žrtvom kupili mir! Ali kakovu se je nadati plodu od takova mrtva mira? Non mortui laudabunt te Domine. (Neće te mrtvi slaviti Gospodine!)" — „Sed nos, qui vivimus", (nego mi, koji živimo) nastavim ja, stisnuv s počitanjem i uzdanjem svećeniku ruku.

On me pogleda pun radosti, veleć: „Razgovaram li se s kršćanom? Spada li moj vrli osloboditelj medju one, koji žive?" — „Jest, častni gospodine, sin crkve svete izbavio vas iz rukuh nevjerničkih."

Kod tih riečih pokazao je opetovano svoju djetinju radost.

„Budući kršćanin", reče vriedni taj muž, „uvidjate bez dvojbe, zašto na me mrze ubogi ovi ljudi; bojuju proti meni načinom svojim, kao što se više manje svuda proti nam bojuje. Govorio sam proti krčmam, proti radu u dan svetačni, proti zlim knjigam, proti neumjerenosti, dà, govorio sam skoro proti svemu, što oni ljube i čine, pa me zato netrpe. Ali oni nisu sami tomu krivi. Da jih nitko nevrka, možda bi me i podnosili; ali njihovi se glavari bave njeki lihvarstvom, načelnik njihov drži krčmu, a učitelj prodaje koledare; to su glave obćine, a njihova je rieč zakonom. Izim toga, odgovorio sam njekoliko djevojakah, da se nisu udale za njeke momke iz te župe, Pitan za savjet nemogoh ino učiniti. Ali za to oni nepitaju. „Fremuerunt super me dentibus suis." (Škripahu proti meni zubî.) Svi su se proti meni urotili, tako da nedodjem u ovo mjesto nikada pa da nebudem pozdravljen kamenjem. I velim vam, da se nebih noćju usudio ovamo bez vrlo važna uzroka. Jer bih, ma bio i vještac, mogao zlo proći."

„Ali častni gospodine, kako se možete i po danu ovamo odvažiti?"

„A što ću? Moram jim se bar kadšto pokazati, da me se odviše neuplaše, kad me opaze. No danas su me opet liepo omahnuli. Poznam se dobro s jednom staricom u njihovom selu; poručili su mi, da je bolestna i vrlo tobož želi, da ju pohodim. Nisam jim istina posve vjerovao, ali bi to ipak moglo biti istina, te sam mislio, da će jim moj posjet bar pokazati, da svećenik dugo ondje nerazmišlja, gdje se radi o njegovoj zvaničnoj dužnosti. Ako mi spremaju zasjede, mislio sam, uvjerit će se barem, da nisam vještac. Oni će uloviti mene, ali ja ću uloviti djavla. Zar nije tako? Dakle ajde žurno na put! Susreo sam njekoliko mladićah, neučiniše mi ništa — to bijaše zločest znak. Podjem izza škole — tu istom opazim, da vrebaju na me, dakle sam u zamki. Sad sam jur znao, da bolestnice neima, pa sam i sbilja čuo, da je na polju. Htio sam se navratiti u crkvu, da zazovem u pomoć Majku Božju — al nije otvorena nikomu. U to mi jedno djevojče — nevin angjelak — približiv se šaptne, neka se nevraćam preko vinogradah, i odbježi. Vidite, i u tom pokvarenom mjestu ima ćutljiva srca. No razmišljajuć o providnosti Božjoj, koja si svagdje pričuvava dušah, da u njih može sgodno svoju vlast utemeljiti — zaboravih njenu opomenu. Otvoriv breviar, zaputim se običnim putem kući. Kao za kazan svoje nesmotrenosti pao sam u mrežu, što me je čekala. U jedan mah vidim se usried učenikah, koji držkaju na me pse i udaraju kamenjem; circumdederunt me sicut apes (zaokupiše me kao

pčele.) Pa to nije šala. Na sreću poslala je presveta Djevica ovamo vas, da me izbavite. Mali taj strah i neznatnu tu ranicu s veseljem primam kao odmjenu za radost, što sam se sastao s kršćanom na toj nevjernoj zemlji.“

„Čudim se vašoj ljubavi — častni gospodine — ali mi je ipak žao, što nisam kojemu to uši nategnuo. Želio bih, da mi je ovdje njihov učitelj, da u njegovoj osobi kaznim svu njegovu djačad.“

„Ali nesciunt quid faciunt (neznadu, što čine). Tà bi li vi sbilja rado, da se osvetim? — Tomu biste se badava nadali. Meni će napokon poći za rukom, da izplatim onoga velikoga neprijatelja, što ga ima u ovih ljudih, a taj nije drugi, nego vladar ovoga svieta. Prošli mjesec protjeraše svoga župnika, siromašna novomisnika; uzbojao se sirota, da će ga ubiti! Sad jim gledam priskrbiti drugoga po mom srcu. Ja sam je upoznao, znam česa jim treba, pa sam jim već i našao muža; to vam je pravi svetac, apoštol, kojemu bl. Djevica sve da, što ju god zaprosi. On će jih tako ljubiti, da će ili čudesa tvoriti ili poginuti — ali tada će njegova spomen činiti i na njegovu će se grobu oni dozivati. I grob bo je riečit i plodan djeli spasonosnimi. Evangjelje kroti i plemeni ljudoždere po ostrvih južnoga mora, pa ovi divljaci, koji su bar kršteni, ovi da se uzmogu protiviti kršćanskoj ljubavi pravoga svećenika? Nije li svećenik, gospodine moj, Krst sam, onaj Isukrst, koj je govorio u Galileji kažuć na cestu: „Iz kamenja toga podoban sam probuditi sine Abrahamove.“ Već ima tu jedna pobožna žena, koja Boga ljubi i njemu služi; jeste istina sama — osim njekoliko djevojakah. Vi valjda mislite, da to nije ništa? Pa je ipak svačesa treba. Prije nego izteče petnaest godinah, biti će tu školske braće, sestarah, bratovštinah i svega, što k tomu spada; hoditi će skoro svi u svoj novi hram, moliti će za kapelana, jer župnik njihov, kojemu je sada prekrštenih rukuh na ugaru bez posla stajati, neće moći sám svladati posla kod obilne žetve. Vidite to obećajem vam, koj toliko žedjate za osvetom.“

„Uslišao vas Bog, častni gospodine! Vaše se želje više pristoje kršćanu od moje ljutosti. Budite boljim prorokom od mene.“

„Dar proročanstva, mili gospodine, kojim je njekoč Duh sv. pravovjernike nadarivao bez razlike, u naše se vrieme samim svetim dieli; a meni manjka sve, čim bih mogao zavriediti toliku milost. Nu kad tko vidi, da se drvo dugo neplodno konačno u proljeće cviećem zaodieva, taj nemora biti prorokom, ako reče: „Drvo ovo nije jošte umrlo, još će i roditi.“ Takovo drvo je ovaj puk. Neznatna, stara jadna grana opet je iztjerala, razvilo se njekoliko cvjetićah; i to mi je znak, u kom se nevaram, nije bo prvi put, što takove stvari pazim, te s pouzdanjem čekam dolazak onoga, koj je obratio griešnicu kod studenca Jakovljeva, i vidio polje za žetvu jur dozrelo.“

U tom razgovoru prevalismo dobar komad ceste, a moj svećenik opazi to istom sada.

„Vi ćete za moju volju predaleko saći s puta. Ako i vas nevodi put na ovu istu stranu, dopustite, da vam zahvalim na izkazanoj mi pomoći. Ovdje neima za me nikakove pogibelji. Vidite li onaj nov križ ondje? Ondje počima moja župa, gdje mi Bogu hvala nemanjka prijateljah.“

„Mislim, da ćemo moći dalje zajedno, putujem u M . . . .“

„Hvala Bogu!“ klikne svećenik, „danas mi daje Bog jednu milost za drugom. Ja sam župnik u M . . . .“

„To sam i slutio“, odgovorim.

„Nemojte si toga zlo tumačiti, ako vas upitam, komu idete?“

„Vas sam htio pohoditi častni gospodine.“

„Benedicamus Domino (Blagoslovimo Gospodina.) Da ste mi dobro došli mili izbavitelju moj. Župnik M . . . ski nije bogat, nije mu ni župa velika — ali svetoga gostoljublja nemora se odreći.“

„Vaš poziv primam, častni gospodine. Dopustite, da vam kažem tko sam?“

I počeo sam poput Omirovih vitezovah: ja sam taj i taj, sin toga i toga itd. Kod

imena moga djeda po materi začudi se župnik, a pošto sam imenovao svoje rodno mjesto, savi mi se oko vrata.

„Ta zemljaci smo si, a možda bismo se mogli zvati i rodjaci. I ja sam iz Katinata; moja mati kao i vaša je iz Boyonsa, a ondje su si i onako svi stričevići. Slava Bogu dobromu! To je dan milosrdja, haec dies, quam fecit Dominus (to je dan, što ga učiui Gospodin)!“

„Al možda imam jošte veće pravo na ljubav Vašu; bio sam dugo vremena uzdan prijatelj vrla mladića, koj je, kako mi se sada čini, vaš bratić.“

Župnik uhvativ me za ruku i stisnuv ju vatreno gledaše me jedan čas mučeć, ali lice mu je izražavalo toliko nježnosti i tuge, da me je gotovo zabunio.

„Ah, progovori napokon, nisam imao bratučeda do Lovre Petra. Mislite-li njega? On je sirota mrtav! Umro je ovdje — umro je smrću tužnom, vrlo nesretnom. . . . Ali ne nipošto — njegova smrt nebijaše sbilja tužna, nego kršćanska. — Zemljače dragi, kako tužne uspomene budite u mom srcu! Bio je izvrstan čovjek, dobar i nabožan. Ali oprostite — nemojmo o njem više govoriti. Danas na večer ili sutra poslie sv. mise pomolimo se na njegovu grobu, ondje možda nadjemo bar česticu onoga pokoja, kojega se on, kako se čvrsto nadam, viekom uživa u krilu milosrdja Božjega.“

Kod ovih riečih zapne mu glas, oči mu poliju suze a lice potamni. Neusudjujuć se taj čas pitati o okolnostih smrti, o kojoj je toli tronuto govorio, čekao sam — kako će se prekinuta nit razgovora opet navezati.

Opaziv da se moli: pomolih se i ja za dušu svoga prijatelja.

U to i dospijemo do M . . . . Njekoliko korakah od prvih sgradah uzpinjao se na zidanoj kalvariji krasan kamenit križ, a pred njim klečaše duvna sa dvadeset od prilike djevojčicah. Sve su pjevale čistim glasom po taktu: „O crux ave!“ (Zdravo križu!) Župnik pozdravi križ, duvnu i djecu.

„To je, reče, naša mala škola, čini svoju navadnu četvrtačnu pobožnost. Da smo došli s druge strane, susreli bismo redovnika s dječaci. I oni su na šetnji te pjevaju: „Ave maris stella!“ (Zdravo zviezdo morska) pred kipom Bogorodice.“

„Čini mi se, rekoh, da ovi neprate svoga župnika kamenjem!“

„Sada više ne, hvala Bogu, al bez muke nebijaše oduke: no to jim se mora dati, da su mnogo bolje gadjali od braće si u susjednoj župi.“

„Dakle su vas i ovdje kamenovali?“

„Dakako i mnogo putah, odgovori, ali mučeničtva nisam zavriedio. Odabrao sam medjutim sv. Stjepana za jednoga od naših zaštitnikah. Sad ćemo doći do njegove kapele; njekoliko kamenah, za menom bačenih, uzidaše u stienu i to upravo oni, koji je baciše. Vidite, da zaslužujem vjere, kad velim, da cviet naviešta plod? Preživio sam ovdje tri duge, veoma duge godine, prije nego sam vidio pupoljke klicati, da nerečem i cviet se razvijati na drvu, koje sam potom i suzami zalievao. Ova župa bila je prema meni još gorja, pokvarenija od one. O kako je moguć i dobrostiv Bog! Kako je veliko njegovo milosrdje!“

(Dalje će sliediti).

CAR OTTO.

Historička novela.

III.

Dok je to tudjer bivalo, bijaše Adelajda, biedna Lotarova udova, sa pokrajinskim grofom Azzom i Faustinom, viernom svojom pratilicom, koja je jedina izbjegla gnjevu strašne Ville, već prispjela u grad grofa Bassana.

Nerekši nikomu svojega imena, umoli za dogovor s grofom. Grof joj to dozvoli, te ju dočeka u jednoj od svojih baš na velikaški uredjenih sobah svojega grada.

Adelajda, upiruć se o Faustina unidje, te, baciv se na koljena pred grofom, poče slabim glasom: „Plemeniti gospodaru! Nesrećna ženska trpeća progonstvo usudjuje se, evo Vas za obranu proti Berengarovoj osveti umoliti. Biah mu proti svojoj volji zaprekom u izvedenju njegovih zločestih osnovah, te me zbog toga dade zatvoriti; nu ja viernostju i odvažnostju njekoga meni oddanoga čovjeka pobjegoh. Biste li Vi plemeniti grofe, mene i mojega izbavitelja u svoj grad primiti htjeli! Smijemo li vas za obranu proti Berengarovu nasilju umoliti?“

Bassano ju očito ganut podiže sa zemlje. „Još se nije nikada čulo niti dogodilo“, poče grof, „da su nedužno progonjeni, kod grofa Bassana obranu tražeći, odbijeni bili — nu što ja vidim!?“ reče netom, pogledav Adelajdu, koja je sada koprenu s lica digla bila — „udova kralja Lotara! O čudnovatih putevah udesa..! Proti dužnosti, koju bih prama Vam izvršiti morao, diže mi se srce, te će, znam — čin moj osuditi; jer Vas, plemenita gospodjo, nemogu dà nesmijem, pod svoj krov primiti!“

„To sam si mislila“, reče Adelajda, okrenuv mu oholo ledja, „da je za moćna Bassana prevelika pogibelj, mene sirotu ženu, primiti te obraniti.“

„Šutite!“ reče ovaj, a rumen pravedna gnjeva obli mu lice, — „neblaznite! Doista se nipošto nebojim Berengara, zato, što bih obranio siromaka, još manje Vas, koju štujem — sažaljujem! No — nije to uzrok, s kojega Vas u svoj grad primiti nemogu, nu jači i svetiji njeki zakon —: svetost krvne osvete. Otac vašega supruga i moj roditelj bijahu si vierni prijatelji, nu odveć vatreni, kao i mi svi u ovoj zemlji živući. Jednoč bijahu skupa sami u šumi. Dobro ugojen jelen iztrča upravo pred nje, te jim se stavi na domet; obodvojica odapnu svoje strieljice, nu na nesreću — samo ga jedan pogodi! Sad se stanu prepirati, tko da ga je pogodio. Svadja postajaše sve žeštjom a najposlje se obodvojica neizmjerno razjare. Moj otac sada vašemu reče, da je zločest pogadjač, ovaj pako: „To mi nikada više nećeš reći; ako nisam pogodio jelena, — doista ću srce lažljiva prijatelja.“ Tek što ovo reče, sruši se moj otac smrtno pogodjen lukom Vašega praotca, te odmah izdahnu. Ubojica pobježe!“

„Podesta odsudi, da Vaš praroditelj u ime pomirenja 200 marakah plati; nu, kad mu Vaši silni rodjaci groziti stadoše, opozva svoju izreku; time dodje red na mene, te se ja na večer onoga dana zakleh, da medju mojom i njegovom djecom, medju odvjetci moje i njegove djece nesmije biti prijateljstva, dok jedan mužkarac iz Vaše porodice od ruke Bassanove nepadne. Proti Vašemu suprugu nepodigoh se, bijaše mi bo zakonitim kraljem i gospodarom, proti njegovoj ubojici podigoh se, jer je otimač prestolja; nu Vaša i moja porodica nemogu biti prijatelji. Krov bi se moje kuće na me srušio, da Vas u svoj stan primim; nu, ako uzhtijete, dati ću vam sjegurnu pratnju do medje mojega područja; recite, dokle hoćete da Vas prati?“

IV.

U ono barbarsko doba bijaše bojna sreća većim dielom odlučna; čovjek, živuć samo za sadašnjost, malo se sjećajuć prošloga, još manje motreć u budućnost, umljaše dobru zgodu u svoj njezinoj cielosti za svoju svrhu upotriebiti.

Tako se je i Berengaru onaj dan, kad ga onako strašljiva i malodušna vidismo, sreća nasmiehnula a on ju znadijaše vrlo dobro za svoju osnovu prihvatiti.

Dobiv od izaslanih glasnikah viest, da su bjegunci u područje grofa Bassana prebjegli, podiže se, (tim još većma proti Bassanu ogorčen) s izabranom četom svojih oružanikah te navali na grad grofa Bassana. Osobitim njekakvim zaskokom predobije grad i uhvati gospodara mu. Dok je tako od veselja s uhvaćena i poražena najstrašnijega svojega neprijatelja kao izvan sebe bio, sluči se nješto, što mu je radost neizmjernom učinilo.

Adelajda je pomoćju dane joj od Bassana proprate već blizu granicah lombardez-

kog gradskog područja došla bila, kad ih iznenada malena nu krvlju neprijateljskom opojena četa Berengarovih momakah dostiže. U kreševu raztjeraju brojem veću propratu sirote Adelajde; nju i njezinu pratilicu Faustinu uhvate i u grad grofa Bassana slavodobitno dovedu; nu nedovedoše staroga pokrajinskoga grofa Azzu, koj je kraljicu do zadnje kapljice svoje krvi branio, te koju su istom, pošto je on pao, zasužnjili.

Berengar pokazivaše najrazuzdanije veselje, kad je Adelajda gradskim mostom u grad dolazila.

Kad mu ju izručiše, reče posprdno: „Kako vidite, liepa gospodjo, uljudniji sam i uslužniji prama Vam od grofa Bassana, koj Vam ni malen zaklon u svom gradu nehtjede ustupiti, dočim ga Vam ja dajem, nemoleći me Vi za to. Sada barem nećete morati daleko putovati te kod stranjskih grofovah i gospode stan si tražiti.“

Berengar doduše zapovjedi, da se na nju dobro pazi, nu nezatvori ju u tamnicu, nego joj dade jednu priličnu sobu i njezinu prijateljicu Faustinu. Toliko imaše još čovječnosti!

Veselio se, što mora nesretnica upravo u onom gradu tugovati, u kom joj molećoj obranu uzkratiše.

Sreća, koja se je Berengaru onaj dan ukazala, sliedjaše ga sliedom. Sabrav veću vojsku, — sad bo odluči, ili se svojim oružjem proslaviti, te time održati, ili u ratu, što ga je sada javnomu mnienju naviestio bio, propast, — upokori si oporne lombardezke gradove i uništi odpor mogućih i skoro nezavisnih svojih vasalah. Time si je moć proti izvanjskim i nutarnjim neprijateljem za vrieme osigurao. Nu dan osvete nebijaše daleko.

V.

Adelajda sjedi sa ženskim poslom u rukuh kod prozora svoje sobice, te motri bistro jezero, u kojega se valovih traci zapadajućega sunca kupaju. Nesretni ovaj uznik morao bi neprestano svoju sudbinu oplakivati, nu srditost i neveselje prećiahu ga. Berengarova žena Villa dolazila bi skoro svaki dan u njezinu sobicu, te bi ubogu ovu knjeginju svojom omrznutom nazočnosti mučila; veselilo ju je, kad je svojimi posprdnimi i prezirajućimi riečmi, dà i zlostavljanjem nesretnoj ovoj ženskoj jade zadavati mogla, a ova joj ništa drugo učiniti nemogaše, no mučati pa ju prezirati. Villa nemogaše nikako pregorjeti, što se je Adelajda usudila, neprimiti ponude, da se uda za njezina sina Adalberta. Nu sasvim drugčije ćutjaše sám Adalbert. Prije, dok su ga na ženitbu sa Lotarovom udovom s političkih razlogah silili, neimadjaše on nikakva prijateljska nagnuća prama njoj, premda bijaše pripravan, poslušati svoju tvrdoglavu mater. Nu sada, kad ju vidje osamljenu i od svih progonjenu; sad, kad zadobljenje krune nevisjaše o njihovoj svezi, jer je osvetljivost njegove matere samo sažaljujuću pomisao na nju za zločin držala; poćuti on njekakav žar sažaljujuće sućuti prama toj nesretnici, koji mu je svakim danom srce sve većma peko.

Adalbert nebijaše liep, dà prije bi rekao, bijaše ružan; sudeć po tom, što je od mladosti mrzio svaki sjaj i pohlepu za slavom, reko bih, da je bio tupoglav. Nu pored svega toga bio je on duhom možan i plemenit. Premda je on samo riedko nutarnju važnost svojega duha na vidjelo iznašao, opazila je to njegova mati ipak; s toga se je mnogo koječega od njega nadala, nu namjerah pokvarena svojega srca nikada mu nepriobći; imademo bo slučajevah, gdje roditelji u nevinosti i čistoći svoje djece njeku utjehu za svoje pokvareno srce nalaze, te se neusudjuju, mir nevina srca narušiti.

Na večer onoga dana, kad je Adelajda, bolujuć s jadah, koje joj nazočnost strašne Ville zadade, sama u sobi svojoj bila, te si u njoj lieka svojim ranam tražila, stupi unutra Adalbert — prvi put za njezina robstva u gradu.

„Nesrdite se, Adelajdo“, reče on, „što mir ove samoće narušavam; nedodjoh k Vam, da Vas razžalim, no da nadjem mira za svoje uzburkano srce.“

„Kako bih ja, nesretnica", upita Adelajda začudjeno, „Vam mir pribaviti mogla, kojega sama neimam?!"

„Ja ću svoje brzo svršiti, jer, kad prekipjelo srce govori, netreba mnogo riečih. Znano Vam je, da sam ja Vas, ponudjujuć Vam prisiljen svoju ruku, mrzio — tà Vi ste to morali opaziti, jer oko ženino duboko prodire u srce čovječje. Mrzio sam dakle Lotarovu udovu, s kojom su mi davali kraljestvo; a nesrećnu Adelajdu" – sad se prigne k njoj te joj drhćuć primi ruku — „nesrećnu sam Adelajdu ljubio. Nemoj, najmiliji stvoru, misliti, da ti time morda kakve zanjke stavljam; ni to nemoj misliti, da mi je morda moj otac to zapovjedio: znaj sve je sada drugčije. Otčeve su vojske buntovnike pobjedile, njegova je moć učvršćena, a potlačeni puk nesmije više računati na udovu pokojnoga Lotara. Ljubav me je na to prisilila. Sad čuj, pa biraj! Sloboda je i ljubav, što ti sad ponuditi mogu; ne krune, jer će me otac zbog ovoga čina od sebe protjerati."

„Adalberte!" reče Adelajda poslje duge stanke, „ja vjerujem Vašoj iskrenosti, te ju štujem, pa ću zato i ja prama Vam iskrena biti. Kad ste mi Vi prvi put svoju ruku ponudili, sgrozih se, pomisliv samo na to, da se udadem za sina onoga, koji mi je supruga ubio. Mnjah, da biste i Vi, — oprostite! — takova šta učiniti mogli. Nu, pošto sam vidila, da je u Vas plemeniti duh, nestade iz mojega srca mržnje, te ja upitah svoje srce, bi li ono počitanju i prijateljstvu za volju takovu svezu s Vami sklopiti moglo, koja bi gradjanski rat udušila, moju uznemirenu domovinu utaložila i njezine rane izliečila. Srce mi reče: „Ne!" ja Vas štovah, ja Vam se čudjah; samo jedna mi stvar manjkaše — srce moje neljubljaše Vas. — Sad, kad mi ni mira domovine, ni sjajne krune neponudiste, već svoju ljubav, upitah ga opet, može li sladkoj slobodi i pravoj ljubavi, kojom prama meni gorite, za volju svezu ljubavi s Vami sklopiti. Nu srce mi opet reče: „Ne!" Ono Vas štuje više, no ikada, divi Vam se većma, no igda, nu — ljubavi prama Vam neosjeća."

VI.

Osvetni dan, koj je Berengaru upravo u cvietu njegove slave osvanuo, bijaše blizu; nu udarac, s kojega se je u bezdan svoje propasti stropoštao, dodje mu odanle, odakle mu se nikada nenadjaše. Otto I. car njemački zače, povrativ se poslje sjajnih pobjedah nad Madjari, Danci i Normani u svoje carstvo, liečiti grdne rane toga svojega carstva. Radi toga je sazvao u Frankobrod sabor velikašah, da se s njimi o boljku svojega carstva posavjetuje.

Saborišući o boljku svoje domovine, potrošiše sakupljeni već više nedjeljah a daljnu jim radnju obustavi osobiti njeki dogadjaj. Bilo 4. rujna 951; pošto su se svi članovi skupštine sakupili bili, stupi u sabornicu i mladi, vitežki kralj Otto. Sjednuv na svoju stolicu, zagrmi svojim glasom: „Neka se dovede pred mene onaj monak!" Jedan monak u dugačkoj hodočastnoj odjeći, s klobukom na siedoj glavi a romarskim štapom u ruci stupi u dvoranu.

„Ja sam, poštovani otče", reći će mu kralj, „pismo Vaše gospodarice pročitao te ćete odmah, čim mu sadržaj viernim svojim vasalom saobćim, i odluku našu čuti."

Po tom se obrati prama skupštinarom te reče:

„Vierni vojvode, grofi i vitezi, mili moji podložnici! Djelo, koje se samo u mirno doba vrši, sabralo je nas ovdje u ovom svetištu; nu evo sbiše se stvari, s kojih je nam ovaj mir na sramotu. Čujte! Znano vam je, kako se je Berengar Ivrejski silom i prevarom talijanske krune dočepao; znadete, da je kod njega biedna Lotarova udova u zatvoru — jest! znadjasmo mi to svi, gledasmo skrštjenih rukuh, dočim bismo se bili morali suprotstaviti te silu silom razbiti. — Pa čujte: evo nam sada prost monak i slabašna žena taru hrena pod nos, opominjući nas na ono, što bismo već odavna bili morali učiniti.

Evo ovaj monak donio nam je iz Italije pismo od Lotarove udove Adelajde, te premda nije naš običaj, da u javnih skupštinah tajne ženah pripoviedamo, mnijem, da se

čita njezin list, nebi li zaspalu našu hrabrost probudio te nas oduševio za ono, što bismo već odavna učiniti morali — no neučinismo.“

„U svom listu opisuje ona prosto nu iskreno sve svoje zgode i nezgode sve do svojega zasužnjenja po Berengaru; Vi to sve dobro znadete; početi ću dakle ovdje:

„Moj zatvor u gradu Bassanu nebijaše strog nu zadirkivanja Berengarove žene, Ville, učiniše mi ga nesnosnim. To moje tužno stanje pobudi sažaljenje u ćutljivoj duši pošt. otca Martina, koj mi je izpoviednikom bio, te koj će Vam ovo pismo donieti. Noćju 30. travnja izvede me on — neznam jošte sama, kako li mu je to za rukom pošlo — pokraj mnogo gradskih stražah iz grada i sakri u njekoj ribarskoj kućarici na obali gardskoga jezera, dok nedodje mladi grof d'Este (kojega otac žrtvom za me pade) te me u svoj grad Kanossu neodvede. Berengar mu nemogaše to oprostiti, već sakupi svoje ratoborne i krvožedne čete, te dodje pred Kanossu, koju evo već četiri mjeseca obsieda. Na pismo, što Vam ga mladi grof poslà, nedobismo odgovora — morda se je listonoši kakova nesreća pripetila ili je u ruke dušmanah pao. Mi smo sada u najvećoj pogibelji; gradska posada može se samo malo vremena još održati, te smo propali, ako nam dostatna pomoćna vojska nedodje. Čujte dakle! što Vas mi molimo: Oslobodite nas, plemeniti kralju, došav nam u pomoć; Vi sami to možete! Čujte nadalje! što Vam za nagradu nudim: Ruku svoju i š njome talijansku krunu, pravnu moju baštinu dajem Vam.“

„Znadem dobro, da će se ljudi tomu smijati, što se ja riešavam sponah, kojimi je žena skopčana, te se sama čovjeku nepoznanu za ženu nudim. Znadem ja dobro, da će se ljudi posprdavati, što ona, koja se je prije tako ponosila ljubavlju drugih prama njoj, da je zavolj talijanske krune tu ljubav zabacila, što velim, ona sad u sili sama ljubav svoju nepoznanu čovjeku nudi. Nu neka sviet govori, što hoće. Dogadjaji posljednih godinah naučila sam, da kraljica mnogo putah mora zaboraviti na svoju čovječju volju, ako neće, da bude sebi i drugim na propast. Ja Vam dakle ponudjam svoju ruku, ne, da sebe spasim, no one hrabre vitezove, koji se za mene ovdje bore, i — tužnu moju domovinu.“

„S time bih izpila gorku čašu, koja mi bijaše namienjena, da sam umolila u pomoć stranjskoga kralja i nepoznan narod. Nu kralj je plemenit, narod je plemenit: zato se tvrdo u nje uzdamo i brzoj pomoći nadamo.“

„Što ste odlučili?“ zavikne Otto, „rat ili mir?“

„Rat! rat!“ zaori jednoglasno.

„Zakunimo se sada živim Bogom, da ćemo sa svom svojom moći poći proti Berengaru, da nećemo prije mirovati, dok nepredobijemo Kanosse, dok nesbacimo Berengara s prestolja a cielu njegovu kletu porodicu neutamanimo, dok —“

„Stanite! Ne tako!“ zavikne iznenada starac Martin, stupajuć s razširenima rukama prama kralju. „Kralju! Vi niste promislili, što malo prije izrekoste.“

„Šutite, monače!“ reče Otto, srdit, što je u govoru presječen, „mi Vas neodabrasmo za savjetnika. Pristajete li Vi na to?“

„Prestanite“, zavikne opetovano monak, „nezaklinjajte se!“ Stari monak stoji smiono medju velikaši, kao da je sam u toj skupštini predsjednik; skupštinari, čudeć se njegovoj smionosti, no ujedno oduševljeni i predobljeni njegovim vatrenim pogledom, upiru znatiželjno svoj pogled u njega, gdje se kao kakav anakoreta usudjuje zemaljskomu zastupstvu očito i bez straha svoje mnienje reći.

„Negrozite se smrtju cieloj Berengarovoj porodici, jer nisu svi njezini članovi krivi. Zar neveli kraljica u svom listu, da sama nepojmi, kako li je meni njezino izbavljenje za rukom pošlo? Nekaže li, da nas nijedna straža nije ustavila, premda smo pokraj toliko jih bez ikakve koprene prolazili. Slušajte! To hoću, da Vam razjasnim. Adalbert, Berengarov sin, zapovjedio je stražarom, da nas van puste bez otezanja. Zato ga je otac sada protjerao. Nu vjerujte mi, on će pokraj svega toga pod njegovim stiegom

proti Vam vojevati, čim Vi u Italiju provalite. S toga Vas opetovano molim, da ga štedite, jer je on nedužan.“

„Starče Martine! Vi ste svoju zadaću dobro riešili. Kolika bi sreća po me bila, da imadem više takovih savjetnikah, koji bi gromkim svojim glasom moju žestinu utažiti mogli! — — — Dakle rat! rat proti Berengaru!!“ —

(Konac će slièditi.)

Nješto iz prirodo-, zemljo- i zviezdoznanstva za puk.

Napisao Mijat Stojanović.

(Dalje.)

II.

Zemlja i mjesec.

Zemlja dobiva svoju svjetlost od sunca. Zemlja okreće se za 24 ure okolo sebe (kolajući od zapada k iztoku), i sunce obasjava uviek samo jednu polu zemaljske kruglje; odtuda postaje izmjenito dan i noć.

I mjesec neima svoje vlastite svjetlosti, nego ju dobiva od sunca. Mjesec je okrugljast, kao što su i sva druga nebeska tjelesa. Učenjaci proračunali su, da je mjesec udaljen od zemlje 50.000 miljah.

Pomislimo si sunce usried kakve sobe; oko njega okreće se velika kruglja (zemlja), a oko zemlje manja kruglja (mjesec). Obodvie kruglje (zemlja i mjesec) kòlaju okolo sunca, zemlja obidje okolo njega za 365 danah; mjesec prati zemlju, dočim za mjesec danah obidje okolo zemlje. Dakle mjesec obkòla 12 putah zemlju, dok ova jedanput okrene se okolo sunca. Kad je u nas noć, t. j. kad se naša strana zemlje odkrene od sunca, vidimo ipak razsvietljene zviezde i često sjajnoga mjeseca. Ovaj stoji naime tako, da sunčane zrake padaju na njega, i kad nije razsvietljena naša pola zemlje. U vrieme četvrtinah mjeseca nevidimo razsvietljenu mjesečevu cielu polu. Dočim obilazi mjesec okolo zemlje, biva evo ovo: (Sviećom i dviemi krugljami dalo bi se to predstaviti — u tamnoj sobi.) —

1. Pun mjesec uzdiže se na iztoku, upravo čim sunce zadje na zapadu.

Mi stojimo na zemlji medju suncem i mjesecom; mjesec je okrenio k zemlji svoju razsvietljenu polu.

2. Mjesec putuje dalje; sunčane zrake razsvietljuju istina cielu polu, ali mjesec odvraća pomalo od nas onu razsvietljenu svoju polu; vidimo ga poslje 7 danah kao posljednju četvrt.

3. Dalje obilazeći okolo zemlje razsvietljena pola mjesečeva okrene se posve od zemlje; onda nam je mlad mjesec. Mjesec nalazi se izmedju sunca i zemlje.

4. Pomalo okrene se njeka strana razsvietljene pole k nami; imamo prvu četvrt. Ove promjene svjetlosti ponavljaju se svakih mjesec danah.

Na posve jednakom gibanju (kolanju) zemlje i mjeseca osniva se razdjeljenje vremena. I glavni kršćanski naš praznik, naime uzkrs, opredjeljuje se po tomu. Kao što se zna, izlazi sunce 21. ožujka u 6 satih jutrom, a zalazi u 6 urah večerom; dan i noć su jednaki. U nedjelju po prvom punom mjesecu sliedećem izza kako budu jednaki dan i noć, imamo uviek uzkrsni praznik. Tako je odredjeno na crkvenom saboru u Nikeji (g. 325.)

Godine 1860. pun mjesec 7. travnja u subotu, uzkrs 8. travnja; 1861. pun mjesec 26, ožujka, u utorak, uzkrs 31. ožujka; 1862. pun mjesec 14. travnja, u ponedjeljak, uzkrs 20. travnja; 1863. pun mjesec 4. travnja, uzkrs 5. travnja; 1864. pun mjesec 23. ožujka, u sriedu, uzkrs 27. ožujka. Petdeseti dan po uzkrsu slavimo duhove.

A kako je sa pomrčanjih? Svako razsvietljeno tielo baca sjenku. Budući sunce razsvietljuje uviek polovicu i zemlje i mjeseca, moraju ova tjelesa bacati sjenku od sebe prostorom zraka. Kad stupi mjesec, putujući svojom stazom izmedju zemlje i sunca (u vrieme mlada mjeseca) dogodi se u stanovito vrieme, da padne sjenka mjesečeva po zemlji. Stanovnici onih predjelah, po kojih padne sjenka, nevide onda sunce posve ili ponješto. To se zove pomračenje ili pomrčanje sunca.

Kad stoji zemlja izmedju sunca i mjeseca (u vrieme puna mjeseca), dogodi se kadšto, da padne sjenka zemlje po mjesecu. Tim se pomrači, potamni koja čest mjeseca za njeko vrieme. To se zove pomrčanje mjeseca.

Učenjaci proračunaju (prosape) točno, kad će nastupiti koje takovo pomrčanje.

(Dalje će sliediti.)

Seoski knez.

Mislite, da mi nije težko i mučno, što se nemogu po volji domovinom svojom da šećem, i tada vam priobćujem, što gdje biva? Bogme je! Tà to je za me veća muka, nego za vas, koji eto već četvrti broj ovogodišnjega Slavonca dobiste, pa jedva u njem kneza nadjoste. Pitate, gdje l' da je taj naš čiča zaspo? Zašto nam barem nepripovieda, što se je sa bratom mu Slavoncem na sudu dogodilo, kao što obećà. Nu nekorite me prije, dok vam nekažem, da je baš taj dobri bratac moj kriv, što vas nepohadjam i njegove nezgode nepripoviedam; on me sám uškripči strogo mi zabraniv, da se neusudjujem nikuda, barem dotle, dok se njegov proces, komu sam ja uzrok, nesvrši. A znate li, kako se to dogodì? Kad je Slavonac na Silvestrovo, baš na sám stražnji dan lanjske godine pred sud pozvan, spremim se i ja obukav misno odielo, baciv torbu — bez koje nikuda — na ledja i pograbiv štap u ruku, pa da ću š njime. „Kamo ti kneže?“ upita on spaziv me uza se, a ja mu: „s tebom; jer bi ti rado, ako do čega dodje bio u pomoći, ako već ne drugčije, a ono da te barem tužna razgovaram i tješim.“ Tad će Slavonac opet meni: „Brajo! ti se seli taki ka kući, pak ondje miruj, dok se sud s menom nesvrši; barem ti znadeš, da se mi onoga, radi česa smo obtuženi ništa bojati nemamo. Ja se moram pred sudom u svome očitovanju i u politička razglabanja upušćati, a ti si klafura, koj nemožeš ništa da zašutiš, pa bi tako isto u mome listu a svome stupcu i o njih štogod bubnuo, premda dobro znaš, da se mi u politiku upušćati nesmiemo, tim više, što smo već jedared radi toga opomenjeni, a dovoljno ti je poznato, da opomene nisu baš najzdravija hrana; one bo za sobom vuku smrt, a ja bogme nebi rada, da mi, koji smo istom oživjeli, tako brzo umremo, ako nam je i inače dosta težko i gorko naše uzdržanje.“

Sve to, što mi Slavonac izgovori, jest doduše gola istina; al ja svoje glave, neću da popustim, već silom š njime pa š njime; nu on ljutit ni pet ni šest, nego s menom u njekakovu sobu, gdje je svega dosta, pa zatvori vrata naloživ mi šutiti, ako po se dobro mislim. Evala! rekoh, najti ću ja sebi već zgodu, da koju progovorim, pa kud puklo da puklo. S toga se počmem mimo prozora idućim tužiti: „ljudi! ta za Boga! je li to pravo, da Slavonac mene nepušća u sviet? šta je to, da na tužbu proti njemu podnešenu još nikakve odluke nema? Dederte braćo! zamolite gospodu, koja s time posla imadu, neka stvar pospieše, da ja tada oslobodiv se Slavončeva zapta, opet po svietu putovati uzmogu.“

U to se otvore vrata, a u sobu báne Slavonac, koj mi reče: „miruj brate! dojti će valjda i za nas Gjurgjev dan, kad će se gospoda i knezovi na sboru

sastati, pa onda, ako i ti na njem budeš, kazuj i divani, što umnieg i pametnijeg i za selo i za sav naš narod znao budeš. Do toga vriemena ako nećeš nikomu ništa kazati, pustit ću te na slobodu.“ Ja obećam da ću ga poslušati. Dogodì se pako, da njeki odlični gradjani dadoše malu zabavu, na koju i Slavonca pozvaše. Ja nemogav mirovati zaželim, da vidim kako je ondje, pa zato odoh i kroz prozor proviriv vidim veselo družtvo, kako si zdravice napija. Izmedju ostaloga nazdraviše dvojici kao budućim sabornikom, — na što ja iz napolja malo glasnije reknem: to je liepo, ali mi se čini, da vi ražanj pravite zecu, koj još po šumi trče. Slavonac upoznav moj glas, izadje van pa s menom ka kući veleći: „kneže! evo gle, što nam naš Luka piše; tiče se slave i dike naših slavnih graničarah gradiške regimente. Deder ustupi tim vitezom svoje mjesto u mome listu, a ti se više nepokazuj.“ — Ja dakako, koj znadem naše carevine diku, slavne junake kako valja štovati, rado primih tu ponudu; i tako dok o njih divan bude, mene vidit nećete.

Gradiščani u nasliednom ratu.

Iz povjestnice gradiške regimente od Oriovčanina.

Evo na te vojska nebrojena,
Sedam kraljah, od sedam zemaljah.
Narodna pjesma.

Maria Terezia primi vladu po smrti otca Dragutina VI. (20. listopada 1740.) uslied pragmatičke sankcie, i uze dne 21. studena svojeg supruga velikog Hercega Franju za skupavladara. Ne dugo po tom zaboravi sedam knezevah na zadanu rieč, kao su: Miroslav II. pruski kralj, Španjolska, Pfalc, Kőln, Saksonska, Francezka i Sardinija, kojim se je Karlo Albert baburski, — jedini, koji nije pragmatičku sankciu pripoznao — pridružio; te po Nimphenburžkom dne 18. svibnja 1741 sklopljenom ugovoru, podigoše oružje proti Mariji Tereziji. Osmogodišnji se rat izleže, koji je za Mariju Tereziju iz početka opasan, a poslie za Austriu toli slavno dokončan bio.

Prva vojna. (god. 1742.)

Miroslav II. bijaše prvi, koj je bez običnog navieštjivanja rata, s početkom god. 1741 u Šlezku nahrupio, i dne 3. siečnja u Breslavu došao, dočim mu je na suprot austrijanska vojska pod upravom Neuperga hitila. U isto su vrieme graničarske čete zapovied dobile, da se u rat odpravljaju. Gradiška četa 1000 pješakah i 200 konjanikah jaka, nastupi dne 1. rujna 1741 pod upravom ostarielog ali izkusnog podpukovnika Ljubibratića odredjeno putovanje, pomogav prie konjanici baronu Trenku pustaije u tuku Orljave i uz Savu pohvatati, koje je mjesto kazni u rat odveo.

Prve su lovore Gradiščani u ovom ratu pod upravom F. M. Khevenhilera kod Linca brali, gdje su dne 17. siečnja 1742 baburskog F. M. Törirga pobiti pomogli, po kojega je brzom povratku Lince dne 23. siečnja kapitulirao. Ovom se je prilikom osobito satnik Ljubibratić kao i kod Zottena odlikovao. Takim po padnuću Linca zauzeše Gradiščani Pasavu, pomogoše tvrdju Oberhaus jurišati i biše dne 14. veljače u Monakovu, s kojim je iznim njekoliko gradovah ciela Baburska u austrijanske ruke pala. Khevenhiler odredi i ove predobiti, što nije ništa važnije poduzeti mogao, oslabivši svoju vojsku sa odaslanjem mnogieh četah proti Prusom i Saksoncem. Uslied toga obsjedoše generali Mencel i Bernklau na lievom briegu Dunave gradove Stadt am Hof, Hochstadt, Dilingu i Langenave. Kod stražnjeg se grada pobiše Gradiščani dne 24. ožujka i izgubiše 18 momakah, a dne 30. jurišaše toli hrabro na Reichenthal, da se je predati morao. Nu kada bi poslie mnogieh gibanjah F. M. L. Stents dne 28. travnja približavajućem se neprijatelju Monakov ostavio, bi Bernklau odaslan da ga iznova osvoji, što mu je dne 6. svibnja za rukom i pošlo. Ovom su prilikom kod jurišanja na Monakov dva Gradiščana pala, dočim

je podpukovnik Ljubibratić ranjen. Odovud su Gradiščani u Hilkérsberg poslani, da Francezom u Pasavu put preprieče, kojiuh je nakana bila, Austrijance na desnu obalu Dunave baciti. Uslied toga udariše dne 28. svibnja g. Harcourt i Torring na Austrijance, nu budu nesamo sa štetom suzbijeni; nego i od graničarskih četah progonjeni, dok se nisu u logor kod Hengersberga povukli, gdje jih je Trenk sa panduri neprestano uznemirivao, dočim je jedan diel Gradiščanah do Diesensteina, Gravenaue i Bernsteina dopro. Sa sličnim perkosenjem projdoše dva mjeseca, bez da je što odvažnoga učinjeno.

Medjutim su cesar Karlo VII. i dvor francezki nezadovoljni sa vodjami dne 5. kolovoza upravu vojske grofu Saksonskom i F. M. Sekendorfu izručili. Prvi zapoviedi svojim četam, da se proti Degendorfu povuku, koje su Bernklau sa Gradiščani, i Trenk sa panduri tako progonili, da su morali tabor kod Degendorfa ostaviti i do Straubinge bježati. Sve graničarske čete imadoše na ovom putu neprijatelja progoniti, kojom je prilikom 17 iz zasjedah napadnutih Gradiščanah poginulo. Po tom pade grof Saksonski sdruživši se sa F. M. Sekendorfom u tabor kod Aiterhofa, dočim su se Austrijanci u Degendorfu i Platlingi utaborili.

Malo za tim dobi grof Saksonski nalog, da kroz gornji Pfalc g. Maillebois-u pohiti u pomoć, koi je proti cieloj austrijansko-českoj vojsci stojao, budući su Prusi i Saksonci s Marijom Terezijom dne 18. lipnja u Breslavi mir ugovorili i svoje vojske u domovinu odpravili. Na isti je način i Khevenhiler u Česku imao ići, čega radi je Trenka naprvo poslao, koj je već 10. rujna Cham predobio. Za njim su stupale tako viešto ine graničarske čete, da je Khevenhileru za rukom pošlo sjediniti se dne 26. rujna sa velikim Hercegom u Gornjem Kordišu, dočim su neprijateljski vodje kod Bramahofa stajali.

G. Maillebois, koji se nije ufao na velikog Hercega radi njegovog jakog tabora udariti, pokuša preko Egera u Prag dospieti, nu bi i u tom smeten, dapače i prenudjen u gornji Pfalc se povući, kamo ga je Herberstein s graničari progonio. Medjutim je g. Lobković proti Pragu odaslan, kojega je g. Festetić sa njekoliko hiljadah ljudih, medju timi i 300 Gradiščanacah, podpomagati imao; da obsjednuće uskori. Ova je pomoć toli mnogo hasnila, da su neprijatelji dne 26. prosinca prisiljeni bili, grad sa posadom predati. Ovdje je 10 Gradiščanah jurišajuć poginulo, dočim se je kapral Antun Radinović obalivši tri Franceza, a dva sa barjakom uhvativši, odlikovao. Po padnuću Praga u austrijanske ruke, povuče se francezka vojska iz Česke u gornji Pfalc spremajući se u domovinu. Knez Lobković pusti svoju vojsku na Nabi u zimne konake i obsjede Eger.*)

Gradiščani su u ovoj vojni 150 mrtvih i 110 zarobljenih brojili. Za broj popuniti, ode dne 1. ožujka 1743 iz domovine 260 momakah, koji su s početkom svibnja kod vojske bili i četu na 1200 glavah popunili.

Druga vojna. (god. 1743.)

Francezka i Baburska pripravljaše se s napetimi silami za buduću vojnu. Austria je to isto činila, izručivši vrhovnu upravu u Baburskoj nadvojvodi Karlu. Vojna je s tim započela, da je Broglio na zapovied Cesara Dragutina VII. dne 15. travnja slabo obsjednutom Egeru pomoć doneo. Nadvojvoda Karlo nasuprot došav k vojni, dopr do rieke Visle i zametnu bitku kod Simpoha, u kojoj je nesamo svu babarsku vojsku razbio; nego i vrhovnog vodju uhvatio. U ovoj su bitki Gradiščani 13 momakah požalili, dočim je isti dan kod Branave satnik Erpačić sa dva čovieka pao. Osobito se je pako odlikovao stražmeštar Mato Brizić, koji je pet neprijateljah oborio. Dne 16. dobiše naši Dingenfingu, 18. Lundavu, gdje je 7 gradiščanah palo, a 27. Degendorf Ova toli srietna napredovanja austrijanske vojske prinudiše Franceze da se od Naabe i Wilse natrag do Stadt am Hof povuku, kamo jih je Lobković zastopce sliedio.

*) Sravni dnevnik Relković iz koga je gubitak Gradiščanah crpljen zatim „Milit. Zeitschrift" Jahrgang 1827. str. 269. — Jahgang 1828. Heft 10. 11.

Nadvojvoda Dragutin upotriebivši prijatnu mu srieću, prevede noću na 6. lipnja veći dio vojske kod dolnjeg Altacha na lievu obalu Dunave, čim je postigao, da se je francezka vojska do Regensburga i Ingolstadta povući morala. Malo za tim se je proti Donauvertu, a kada bi dne 13. lipnja našim Friedberg u ruke pao, proti Maini povlačio, dočim su Austrianci Reichenkal a 30. Branavu zauzeli. Toli srietnim napriedkom obodren nadvojvoda izruči Bernklauu sve graničarske čete s njekoliko regularnih bataillonah, da Straubingu i Ingolstadt obsjedne i cielu Babursku drži; dočim je on k Reini hitio, koju su Francezi dne 17. Srpnja prišli, da se sa englezskom vojskom združi. Nesamo da mu je sdruženje za rukom pošlo, nego i dne 8. kolov. prilaz priko Reine bez da je na onoj strani šta važnoga poduzeti mogao, zato se povrati opet u Babursku i gornji Pfalc. Dok je nadvojvoda tamo i amo hodio, Bernklau je dne 23. Straubingu uzeo i radi predaje Ingolstadta i Egrra duge i izprazne ugovore držao. Napokon uvidivši, da sa ugovori cilja postići neće, oba grada nižje obsjede, čim je posadu prisilio, da su oba grada dne 7. rujna kapitulirali, a dne 19 unidoše u njih Grančari. Kod jurišanja na Ingolstadt od dne 27. do 30. kolovoza poginuše tri gradiščanah, dočim 10 svinjaracah 17 nepriateljah ufati, a 7 obori.

Po osvojenju spomenutih gradovah padoše okolo polovine listopada obe vojske u zimne konake, a graničarske čete budu u domovinu odpušćene. Podpukovnik Ljubibratić koj je s početkomove vojne 1200 momakah brojio, odvede kući samo 792 čovieka, dakle je osim pavših 26, za koje znamo iz Relkovića rukopisa u Filipsburgu 382 čovieka ostati moralo.

(Dalje će sliediti.)

Brzojavni cjenik.

Jedna brzovjest od 20 riečih, s naslovom i podpisom računajući, stoji od Požege, unutar njemačko-austrijanskoga brzojavnog saveza, k kojem spada: Austrija, Baden, Bavarska, Hanoveranska, Meklenburžka, Doljnozemlje, Pruska, Saksonska i Virtemberžka u

	fr.	kr.		fr.	kr.		fr.	kr
Brilon	1	60	Carlsburg	1	20	Constadt	1	20
Brixen	1	20	Carlsruhe	1	60	Constanz	1	20
Brody	1	60	Carlstadt	—	80	Corbach	1	60
Bromberg	1	60	Carolineninsel	1	60	Cosel	1	20
Brood	—	40	Cassel	1	60	Cottbus	1	60
Broos	1	20	Castelfranco	1	20	Crailsheim	1	20
Brouwershaven	1	60	Castellastna	1	20	Crefeld	1	60
Bruchsal	1	60	Castelnuovo	—	80	Cronenberg	1	60
Bruk na Muri	—	80	Cattaro	—	80	Crossen na Odri.	1	60
Brünn	1	20	Celle	1	60	Csaba	—	80
Brüx	1	20	Ceneda	1	20	Csakathurn	—	80
Brunecken	1	20	Charlottenburg	1	60	Calenburg	1	60
Brunshausen	1	60	Chemnitz	1	20	Culm	1	60
Buccari	—	80	Cherso	—	80	Culmbach	1	20
Buchau	1	20	Chioggia	1	20	Culmsee	1	60
Buchen	1	60	Cilli	—	80	Curzola	—	80
Buczacz	1	20	Citadella	1	20	Cuxhafen	1	60
Budna	1	20	Citavecchia	1	80	Czegled	—	80
Budweis	1	20	Clausthal	1	60	Czernovitz	1	20
Bützow	1	60	Clenze	1	60	Czervinsk	1	60
Burg	1	60	Cles	1	20	Dannenberg	1	60
Burghausen	1	20	Coblenz	1	60	Danzig	1	60
Burgsteinfurt	1	60	Cobug	1	20	Darkehmen	1	60
Buxtehude	1	60	Cöln	1	60	Darmstadt	1	60
Calbe na Saali	1	60	Cöslin	1	60	Debreczin	1	20
Calw	1	60	Cöthen	1	60	Dees	1	20
Cammin	1	60	Colberg	1	60	Deggendorf	1	20
Cannstadt	1	20	Cologna	1	20	Dadeshein	1	60
Capod Istrla	—	80	Conegbiano	1	20	Delft	1	60
Carlsbad	1	20	Conitz	1	60	Delfzyl	1	60

(Dalje će sliediti.)

Svaštice.

Iz Požege. Ovogodišnje naše kratko pokladno vrieme prodje kao obično u veselju. Više javnih i privatnih zabavah bijaše, od kojih nam je napomenuti družtveni ples, koga su njekoji gradjani u prostorijah ovdašnje pivare Izidora Lobe-a vrlo krasno priredili. Veselje oto trajalo je u svoj svojoj srdačnosti na podpunu zadovoljnost sviuh nazočnih do biele zore. Naša čitaonica je takodjer ugodnu plesnu zabavu sa tombulom priredila s namjerom, da ujedno bude i krabuljni bal, nu dotični učestnici nedodjoše maskirani, ali zato se je ipak mnogobrojno družtvo, kao plesom tako tombulom veoma ugodno zabavljalo i zorom se istom rastalo. Akoprem naše gradjanstvo nije učno na krabuljske balove, to je ipak kroz cielo vrieme pokladah puno krabuljašah bilo. Tako se drugi dan pokladah sastade oveliko družtvo odlične gospode, gospodjah i gospodičnih, te zatekoše našega vel. župana, koj ih sa svojom obitelju srdačno primi i š njimi se do biela dana proveseli. Treći dan prodje bez ikakve osobite znamenitosti, nu današnjim danom osvanu nam vrieme razmišljanja.

Dočim se tako jedni veseljahu, stižè druge tuga, a osobito štovatelje i privržеnike presvietlog gosp. vladike pakračkoga **Stjepana Kragujevića**, koj dne 6. veljače o. g. u Pakracu izza dulje bolesti preminù; 13. o. m. biti će ondje opielo i pokop imenovanoga dostojanstvenika. Pokojnik bio je neograničeni privrženik visoke vlade, a ujedno je i narod naš ljubio, interese pako srbstva i pravoslavne crkve čvrsto branio. Vječna mu pamet!

— Drago nam je, da naše občinstvo možemo opet o novom napriedku kulture, koja u ovom gradu svaki dan raste, ubaviestiti. Ovdašnji privatni učitelj, imenom **Adolf Czaki**, otvorio je risarsku školu, te će u toj umjetnosti svaki četvrtak, nedjelu i svetac u gimnazijalnih prostorijah, dva sata za 3 for. a. v. za mjesec, podučavati. Čujemo, da je on toj umjetnosti vrlo vješt, nu mi ćemo naš sud o njemu kasnije, kad se podpuno osvjedočimo i ako uztreba, javno izreči.

Od lutrije, koja je ovdje na korist gladom stradajućih žiteljah u Ugarskoj 30. siečnja t. g. davana, oglasujemo sliedeće izvučene brojeve, na koje dotičnici imaju pravo, svoj dobitak, u koliko ga još primili nisu, kod ovdašnjeg gradskog poglavarstva potražiti. Srećka br. 7 dobije zgoditak pod br. 64.; 85,53; 146,79; 149,55; 179,17; 216,92; 226,77; 255,66; 295,63; 373,69; 388,37; 399,67; 408,11; 563,87; 578,33; 588.84; 605,12; 662,5; 689,26; 700,49; 702,88; 743,30; 837,96; 905,7; 931,76; 933,48; 1005,36; 1011,3; 1019,18; 10 7,89; 1079, 28; 1081,57; 1092,70; 1225.39; 1232,27; 1244,24; 1264,10; 1273.47; 1286,98; 1301,58; 1302.85; 1352,91; 1353,78; 1461,62; 1470,40; 1542,6; 1555, 29; 1603,31; 1618,23; 1657,14; 1695,41; 1712,2; 1716,61; 1752,95; 1774,50; 1846,21; 1898,43; 1908,4; 1929,45; 1936,51; 1962,82; 1989,38; 2092, 32; 2119,90; 2132,16; 2171,56; 2190,46 2220,22; 2231,81; 2241,13; 2255,99; 2296,86; 2315,9; 2318, 35; 2319,60; 2321,97; 2361.71; 2370,44; 2380 74; 2408,65; 2409,100; 2418,19; 2448,52; 2488,1; 2493, 80; 2574,83; 2680,93; 2687,75; 2747,34; 2766,94; 2777,73; 2788,15; 2803,68; 2808,72; 2819,59; 2864, 42; 2875,8; 2877,25; 2932,20; 2978,54.

Zagreb. (Naimenovanje.) Nj. c. kr. ap. veličanstvo naimenovalo je odlukom od 18. siečnja t. g. zač. liečničkoga savietnika i fizika križevačke županije dra. Josipa **Šlossera** privremenim praliečnikom i ujedno savietnikom kod namjestničkoga vieća dalm. hrv.-slav. „N. N.“

(**Književnost.**) Slavni naš pjesnik, grof Medo Pucić poslao nam je poziv na predbrojitbu. Izdaje svoje pjesničko djelo „Cvietu“, dubrovačku poviest i onoliko će samo iztisakah štampati, koliko bude predbrojnikah. Knjiga stoji samo 60 nv. — Dobili smo novo izišavšu knjigu: „**Niz bisera**“ jugoslavjanskoga (uredio Nikola Štokan, izdao Vjekoslav Pretner tiskom dra. Ljud. Gaja.) Mi ovaj litearni proizvod pozdravljamo dobrodošlicom. Kritiku toga djela doneso je 3. broj „Naše gore lista“ u svom Feulletonu, s kojom se manje više i ovdašnji književnici, koji dosad „Niz bisera“ čitahu, slažu. Nu mi od svoje strane nikakova suda izreći nećemo, nego ostavljamo drugim našim listovom; nami je dosta samo radovati se, što nam se narodna knjiga sve većma i većma razširivati započimlje, i što se takovimi proizvodi, kô što je ova knjiga, k jugoslavjanskoj jedinosti, bez koje nam nema spasa, približujemo. — Nadalje donose nam „Narodne Novine“ pod br. 26. o. g. o „Poviedniku“ sliedeću izjavu: „Pozdravljamo na obzoru naše književnosti poduzetje, kakovo u nas jošte bilo nije. Gosp. Župan počeo je dođuše 1848. godine svoju „Zabavnu čitaonicu“, oli ona nebijaše na toli širokom temelju osnovana, kao što je „Poviednik“, te je žalibože i propala. — Braća Pretneri pako upravo nas zatekoše ovim novim podhvatom njihovim, te nam je veoma milo, što smo u stanju, da ga prvi pozdravimo. „Poviednik“ si je odabrao onaj pravi put, kojim je jedino moguće da se ulije našoj mladeži — osobito ženskoj — ćut za narod i narodan jezik, a taj put je zabava. I mi se pouzdano nadamo, da će u tom uspieti. Najbolje pako sredstvo do gore naznačene svrhe jest onaj obrečeni riečnik nepoznatijih kod nas riečih — jer će „Poviednik“ tim ujedno polučiti i to, da će se poznavanje narodnoga jezika kod nas razširiti i jer će doskočiti tomu, da se neće **naše** krasne tužiti na to, da nerazumiju **naški**.

Znajuć, s kolikimi je troškovi spojeno ovakovo poduzeće, kao što je to, neostaje nam ino, nego da ga pozdravimo srdačnom dobrodošlicom i željom, da nam na mnoga lieta napredovao, bolji, veći bivao i postigao svoj cilj, da naime iztrebi ono jato niemačkih kojekakovih sbirkah, koje nam domovinu poplaviše! A od rodoljubnoga občinstva našega, a osobito od krasotica naših, nadamo se, da neće dopustiti, da nam taj u toj struci prvi podhvat propane, već s toga, što mu je toli krasna premija dodana, koju smo dobrotom gospode izdavateljah vidieti priliku imali. Osim toga je ciena za naše okolnosti toli mala da manja više biti nemože.“

O tečaju bečke burze od 10. veljače 1864.

Papiri: Kovnice 5% 71.90; Narodnoga zajma 5% 80.05; Srećke lutrijskoga zajma od god. 1860. 92.10; Narodne banke 777.—; Vierovnoga zavoda 181.—.

Mienice: London 119.10; Srebro 119.—; Carski cekini 5.72.

Tisak Miroslava Kraljevića u Požegi.

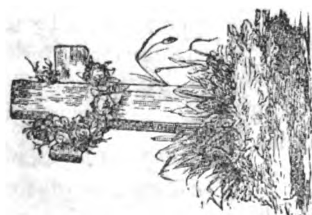
Izlazi 10., 20. i posliednjeg u mjesecu. Ciena mu je godišnja sa poštarinom 5 for., a polugodišnja polovica, za domaće pako, ako se u kuću nešalje 4 fr. 60 novč., a polugodišnja polovica.

SLAVONAC.

Predplatiti se može kod svih c. kr. poštah i kod odpravničtva lista u Požegi. Za obznane plaća se osim bularine od 2 stupačkog redka za 1. put 5, za 2. put 4 a za 3. put 3 novčića austr. vriedn.

Vlastnik i urednik: **Miroslav Kraljević.**

Godina II. | U Požegi 20. veljače 1864. | Broj 5.

VUK ŠTEFANOVIĆ KARADŽIĆ

poznati stari naš književnik,

preminuo je vječno u Beču 7. veljače 1864 u 77. godini života svoga, a u 50. godini svoga književnoga rada.

Vječna mu pamet!

GROB ZA ŽIVA.

Baš mi duša zaželjela,
Da me živa tko zakopa,
Bez duplira, bez opiela,
Bez kadila i bez popa.

Al mi u tom grobu slasti
Bez kamena prebogata!
— Takve samo idu časti
Gladnog našeg literata —

Tu bi snivo, tu bi spavo,
Miran sanak, divan sanak,
Briga mene raj il djavo,
Briga mene sudnji danak.

„Al ludjače! gdje bi znala
Duša naći tog počinka?“
„Gdje? Kad bi me zakopala
U svom srcu moja Minka.“

Milutin.

OTROV.

Lozo naša, ljuta čemeriko,
Jaoh onom, koj te nije viko!
Koj nepozvan naše vino kuša,
Koj te lakom čašimice guta,
Zamaglit će crna mu se duša,
Shrvat će ga sila tvoja ljuta:
Pa uz zveku silnu naokol,
Pošetat će jadnik baš pod stol.
Ima jeda u tom našem vinu,
Bože živi krasnu domovinu!

Al što s' takvo vince, baš je pravo!
Čuvat će se dobro svaki djavo,
I s daleka vino kad zanjuši,
Saviti će dvorepine skute,
Bježi bjež, sve da se putem puši;
A mi u to čaše zveka, zvek!
Neka zmija neži neka, nek!
Ima jeda u tom našem vinu,
Bože živi krasnu domovinu.

Lozo naša, sladka rodu diko!
Blago onom, koj te se naviko;
Momak naš kad uzvijena brka
Na djevojku golubicu žmiri,
Čas ti žmiri, čas ti vince srka,
Ej to teče, grije, kucka, piri!
A mi onda skoči svi u glas:
Bože mili čuvaj brani nas!
Pol nam sile u tom našem vinu,
Bože živi krasnu domovinu!

Milutin.

Župnik.

Francezki napisao Louis Veuillot.

(Dalje.)

Bili smo već u glavnoj ulici u selu. Stanovnici pozdravljahu župnika srdačno, djeca trčahu k njemu, da mu poljube ruku.

Idući kraj gostione, vidjesmo gostionika pred kućom sjedeć. Opaziv nas, ustane i držeć jednom rukom lulu, skine drugom uljudno kapicu. Znajuć, kolik je upliv gostionika u selu, čestitao sam župniku, što je s tako važnom osobom u dobrom sporazumljenju.

„Ovaj je važniji“, reče, „nego vi i slutite. Dugo bijaše moj najbjesniji protivnik; ostale sam već zvao svojimi prijatelji — samo je on jošte u obćinskih sjednicah proti meni govorio; dao sam ga izabrati za starješinu, i tako je postao nadzornikom vanjskih poslovah. Tom sgodom darivasmo se uzajamno; ja sam njemu dao na gostionu nov napis (na ploči naslikana su sv. tri kralja zavjetnika putnikah. Oni su na putu svom našli novoga čovjeka i novi sviet te se vratili novi ljudi domu svomu), a on meni — tko bi vjerovao? — krasan srebren ciborium. Od kako je starješina, zatvara po nedjeljah i blagdanih za službe Božje gostionu.“

„Velečastni gospodine, jur počimam vjerovati, da činite čudesa!“

„To ne — ali onaj, koj je čini, neuzkraćuje jih slabosti sluge svoga, te njegova ljubav nadomiešta moju slabost. Kadkada mi javi potrebne čine i rieči, ali skoro uviek radi neposredno. Tako sam upravo sada kušao odstraniti njeku zapreku, koje nisam ni svladati ni obići mogao, pa je neima više.“

„Njekoliko mjesecih poslje srpanjskoga prevrata dodjoh na tu župu. Predšastnika su moga oplienili i sramotno prognali. Bili smo si prijatelji, i on me je posjetio u seminariju, gdje sam filozofiju predavao. Priobćiv mi sve, što je propatio, reče mi, da želi postati misionarom. Slušajuć to, zastidih se sa svoga mirovna života, te brzo dozrije u meni odluka, poći s njim na put. No biskup naš izjavi, da mu je nemoguće odpustiti umah dva svećenika, te da za ovaj put valja meni ostati kod kuće. „A vam, reče bivšemu župniku m . . . skom, nedozvoljujem oditi prije, dok nenadjete za svoje mjesto drugoga. Komu da naprtim taj križ? Znate li možda za koga, koj bi ga mogao nositi?“ — „Znam, biskupska milosti“, odgovori moj prijatelj, „evo brata moga, koj želi sa mnom nositi breme apoštolsko.“ — „Što vi na to profesore mili?“ obrati se dobri biskup k meni. „Hoćete li se podvrći tomu zvanju? Nije doista manje zaslužno od — onoga, što si odabra vaš prijatelj.“ — Neprestraših se toga toliko, koliko bi bio prije mislio, te odgovor moj bijaše, da želim ostati vjeran obećanju poslušnosti, što sam mu ga položio u ruke na zaredbi. On nas blagoslovi roneći suze. Tako postah župnikom u M . . . . Odloživ knjige i oprostiv se s tihom sobicom u sjemeništu, dodjoh ovamo. Župljani me vrlo neprijazno dočekaju, dà, bilo se govorilo, da me neće ni primiti. Smio sam se medjutim smjestiti, no zato sam dobio mačju muziku, koja se je kroz cieli mjesec svaku skoro večer sa znanjem glavarstva opetovala. Medju prvimi vikači odlikovao se je moj crkveni poslužnik, jedini čovjek, koj me je držao vriednim, da sa mnom govori. Da pokušam kazniti ga ili popraviti, bio bi uzaludan posao. A da ga odpustim iz službe? Nebi mu dobio nasljednika, a lahko bi me drugi dan i iz župe protjerao.

Više sam se putah htio razgovarati s glavarstvom, ali mi uviek pred nosom zatvoriše vrata. Kakov je uz to bio učitelj, možete si sami misliti. Videći svagdje tako liep izgled, obsipavahu me ostali župljani ruganjem i sramotom. Djeca bi me pratila ijakanjem, odrasli kamenjem; da i prosjačad zaboravljala bi dužnu zahvalnost za milostinju. Jedva što su me htjeli slušati za onaj čas, dok sam jim kruha dielio. Koliko me je putah nanesla sreća, da prodjem kraj krčme, čuo sam iz nje, kako se je i njekoliko prosjakah složilo s onimi, koji pjevahu meni namienjene pogrdne pjesme. In me psallebant, qui bibebant vinum. (Kraj vina pjevahu pjesme proti meni.) Badava se nadah, da ću je propovjedju ganuti; nitko nije dolazio u crkvu. Po nedjeljah i djelatnicih služio sam sv. misu u praznoj crkvi. Bez tuge nisam mogao na tu biednu crkvicu ni pogledati; kroz poderan krov probijala je kiša unutar, pod bijaše od vlage pokrit zelenom pljesni — a ciela sgrada blizu propasti, tek da je crkovnjak pravo rekao, govoreć, da će mi još i svod lahko sveznuti na glavu. Prištedio sam njekoliko franakah. Za to sam dao načiniti glavno okno nad žrtvenikom. U oči svih Svetih bijaše taj posao sgotovljen. Saznah, da na taj blagdan i na dušni dan skoro svi župljani, premda više s običaja, nego li s pobožnosti, na službu Božju dolaze, pa sam mislio, da ću jim tim ugoditi. Al sam se tužno prevario. Stupiv bo u hram,

nadjem okno razbito. Na oltaru bijaše još po koj kamen od onih, kojimi polupaše prozor. Taj me je pogled smrvio. Padši na koljena, plakao sam, a za odgovor suzam i uzdisajem — dobih porugljiv smieh. Dao sam ipak oltar očistiti i k sv. misi pozvoniti. Puk je grnuo u crkvu, da se pase gledeć moju bol i tugu, pače, da mi ju jošte i poveća. Jedva bo što stupih na propovjedaonicu, ustade glavar s učiteljem, a za njimi ostali, te izadjoše van. „Stojte!“ viknuh za njimi, nemogav se svladati, a oni i postoje. „Njeki od vas usudiše se ove noći staviti ruku na tu kuću, na hram gospodnji. Bog vas je vidio, Bog vas pozna; činite pokoru, jer se Gospodin sprema, da vas kazni!“ Skrenuv ledjima, udaljiše se, ostavivši me skoro sama. Tim mi pokazaše, da me neće slušati. Sad sam si dopustio velik grieh, priznajem, a i biskup me je moj za to ukorio, i dok budem živ, neću se prestati s toga kajati. Razdražen što gorje molio sam Boga, da se za se sam osveti: surge et judica causam tuam (ustani i sudi stvar svoju!) Bog me usliša. Za tjedan danah padoše dva glavna sučestnika onoga pustošenja u pogibelj života, i ostadoše sakati za sav svoj život. Tad se spomenuše mojih prietnjah, pobojaše se i postaše uljudniji, ali uprav zato držahu me za vračara i mržahu na me još gorje. Zadobaviv se tako novih težkoćah, mučen izim toga vlastitom svieśću, ćutio sam, da me nije poslao Bog, da donosim prokletstvo: Non in arcu meo sperabo; et gladius meus non salvabit me. (Neuzdajem se u luk svoj, mač moj neće me spasiti.)

Patnjah svojih pod kojimi sam jur počeo malaksati, neodkrih, izim svoga biskupa, nikomu. On me je tješio govoreć:

„Nesmijete gubiti uzdanja u milosrdje Božje. Uzmimo, da ste se kao misionar zaputili u divljake; mislite, da bi vam bilo nekoristno vrieme, potrošeno što na putu, a što u učenju kojega potrebita vam jezika? Zar nebi i tim radili jedino za njihovo dobro? Tako je doista i tudjer. Sve vaše patnje i suze naših predšastnikah dragocjeno su sjeme u toj zemlji, i neće u njoj ostati bez koristi.“ Na to podieli mi blagoslov, a ja se vratih na svoje mjesto s novom nadom; ali posijano sjeme nije htjelo jošte niknuti. Svatko mi se kao kužnu uklanjao, i štogod sam počeo, to je jur u zametku uništila zla volja. Okružni liečnik i ljekarnik prietijahu mi sudom, što sam se drznuo pobrinuti se njekim siromakom za dvorbu i liekove! Htio sam dva dosta sposobna djecaka obučati, a učitelj me je tužio, i neznam koj nadzornik odsudio na novčanu globu.

Ta dva učenika ostavivši me, stidili su se, što su bili za vrieme moji prijatelji, te nastojahu uvriedljivo se prema meni ponašajuć popraviti svoju tobožnju pogrešku. Okružnomu uredu bijah javljen kao rovar, u biskupa obtužen, a vladin me zastupnik sasvim jasno opomenu, da se imam držati državnih zakonah. — Što da vam jošte kažem? Tako vam je trpjelo tri godine. Bože, kakove tri godine! klečeći u pustoj svojoj crkvici molio sam Boga, neka usliša moje prošnje; ali činilo se, da badava teku moje suze, a Bog kan da se neda ganuti. Ali me on vendar usliša, te jur pripravljaše srca, premda nisam toga opažao.

(Dalje će sliediti.)

CAR OTTO.

Historička novela.

(Konac.)

VII.

Adelajda i Faustina sjede kod šivaćega stola. Obe dugo šute. Netom će Adelajda, grleć Faustinu, viernu svoju drugaricu, te motreć ju suznima očima, ovako: „Faustino! Samoj sebi nemogu protumačiti, što da je tomu uzrok, da su mi najnoviji dogadjaji tako silno uzdrmali sile duševne. Tà već sam više takovih danah doživila, o kojih moja sreća

ili propast visjaše, pa sam ipak uvjek odvažno svoj udes čekala. Nu danas — ah danas me je moja odvažnost sasvim ostavila; — sve nješto slutim; sjetna i nevesela sam, kao da mi težak koj grieh savjest moju muči i kô da će sad istom prave patnje po mene nastati. Mukao štropot hrabrih borilacah dopire evo i do nas u našu zaklonjenu sobicu, te mi kao smrtno moje zvono zvoni — tà do sada nebijaše barem to za me neobično — čini mi se, kao da će oslobodjenje Kanosse biti za mene smrtni udarac!“ . . .

Faustina, budući onemogla, nemogaše svojoj gospodarici nikakve utjehe pružiti; jer odkako se štropot borećih već u njihovoj zabitnoj sobici čujaše, bijaše sva prestravljena.

„Ah!“ vapljaše ona, „da možemo odaklegod na bojno polje pogledati, nebi li se morda o svom udesu obsvjedočili! Možebiti je on već odlučen, dočim mi ovdje još medju strahom i nadom treptimo.“

Tek što ona poče, začu se štropot sve glasnije; zveka se oružja utiša; . . . . „pobjedismo, pobjedismo!“ razliegaše se po gradu.

Ovaj čas bijaše po nje dvie najstrašniji. Njihov je udes dakle odlučen; nu na čijoj je strani pobjeda? Faustina malo ne onesviešćena uhvati se za Adelajdu, koja prijašnju odvažnost svojega duha u ovaj odlučni čes opet dobi.

Do mala izvrnu se njihova bojazan u nadu, jer se s klikovanjem oslobodjenih čujaše i dobitna vika Njemacah.

Kako milozvučni bijahu za Adelajdu i Faustinu ovi glasovi nepoznata jezika!

Nu sjegurna viest o njihovu oslobodjenju dodje jim istom poslje. Mladi pokrajinski grof Este dodje glavom u njihovu sobicu, vodeć za ruku Henrika od Breizaha, zapovjednika njemačke pomoćne vojske; a poštovani otac Martin stupaše za njima kô preobražen.

„Hvalite Bogu i svetoj djevici, visoka gospodjo“, reče mladi grof, „što je pomoćju hrabrih Njemacah moć naših neprijateljah skršena! Berengarova je vojska uništena, Berengar uhvaćen — evo — Henrik od Breizaha Vaš i naš osloboditelj!“

Adelajda se, nemoguć od množine zahvalnih čuvstvah i prevelike radosti govoriti, baci na koljena te se stade Henriku odlomnimi riečmi zahvaljivati.

Henrik ju podigne sa zemlje, a vatrena rumen obli mu liepo lice.

„Neide nas, plemenita gospojo“, reče Henrik ganuto, „ta hvala, no Boga i njegove svete, koji su malobrojnu našu vojsku u ovom pravednom boju hrabrili. Poslije toga zahvaljujte vitežkomu kralju Ottonu! jer da on nas nije silio na polazak, bili bismo doista zakasnili.“

Adelajda sva probliedi, pošto je Henrik ove rieči nješto naglasio. No i sada bijaše pomoćnikom starac Martin; on se protura napried, da i on svoju gospodaricu, koja ga jošte vidila nije, pozdravi; a time ju oslobodi onoga časa, gdje bi morda svoja nutarnja čuvstva izdala bila.

VIII.

Više nedjeljah izza toga projuri, a Adelajda se uze spremati na put u Rim, gdje je Otto, sada gospodar ciele zemlje, imao primiti carsku krunu, da mu tom prigodom svoju ruku i talijansku krunu izruči.

Dan prije svoga polazka podje ona s otcem Martinom u gradski vrt šetat se; — pogled joj je turoban, ona sva onemogla — kao da težak kakov nutarnji boj bije; — — sve kao da joj je nješto na srcu, što bi rada očitovati — nu kao da se nepouzdaje, ... nu netom će:

„Poštovani otče! Sviest mi predbacuje težak grieh, koj mir moje duše narušava, grieh — preljubodinstva pomišlju učinjena. Ah! Neznam, gdje bih našla oprošćenja i utjehe za uznemirenu svoju dušu!„

Pomišlju učinjeno preljubodinstvo!“ reče monak u čudu. „Tà Bog Vas sačuvao; Što hoćete time da kažete?“

„Čujte! sveti otče!“ odvrati mu ova mirno, „ja sam zaručnica kralja Ottona, i to po svom dragovoljnom obećanju. Nu nemilosrdni udes, koj tako nemilice slabоćami mojega srca vlada, učini, te sam i neznajuć svoju ljubav poklonila njekomu drugomu, koi isto tako za menom gine, kô i Otto, i koju je u toliko nje vriedan radi uslugah meni učinjenih koliko i Otto.“ . . .

„Tà to je“, reče monak, prekršiv joj rieč, i pogledav ju ljubezno svojima očima, „onaj mladi njemački vodja! Ma vidio sam, kako ste oboje pocrvenili, kad Vam se oči sukobiše!“

„Pogodio si“, reče Adelajda tiho. „Istom pošto mi je vatreno i ganuto iskrenu svoju ljubav prama meni očitovao, te se Bogom zakleo, da istinu govori, ukaza mi se ono jasno, što mi je kao tajna slutnja dušu moju uznemirivalo, te se ja sgrozih sa grieha, što sam ga učinila. Kadgod bi k meni došao, te me riečmi i cielim svojim ponašanjem na ljubav, rek bi, silio, odgovarah mu hladnokrvno; nu, žalibože, izdavahu me oči moje i glas, kojim sam mu govorila. Njeki dan se odvažih, te mu rekoh sve, što se je u mojoj duši sbilo; nu ujedno ga zaklinjah živim Bogom, da se okani ljubavi prama meni, kao što ću ja, budući zaručnica Ottonova, na moju prama njemu zaboraviti. Ja ga prošah, da mi nenarušava mira moje duše, koi me je i onako radi griešnoga prama njemu nagnuća već odavna ostavio; kad je tom prigodom kô poražen pred menom stajao, zaklinjah ga, da nedolazi k meni, kao što ću se i ja njemu uklanjati. Za tim skupih sve svoje sile — ja mu se iztegnuh iz rukuh, da u miru samoće liečim svoju bol i da goruću svoju ljubav u strašnom zatvoru dužnosti zakopam.

Monak strese glavom. „Samo jedno preostaje“, reče, „molite Ottona za oprošćenje, on je vrlo dobrostiv i vitežki gospodin.“

„Mislite li Vi“, odvrati mu Adelajda srdito, „da ja tako plitko mislim, te ću mene toli ponizujući predlog poslušati! Samo jedan monak može takova štogod svjetovati, koi ništa nezna o dostojanstvu žene. Otče! Ja Vam opraśćam. Nisam pametno učinila, što sam kod Vas utjehe tražila — tà Vi nepoznajete ženskoga srca! Nu znajte: svoj ću zavjet vierno držati, stojao me srieće cieloga mojega života. Nisam ja vas za savjet u toj stvari pitala, nego sam tražila utjehe.“

„Nesrdite se, plemenita gospojo“, poče monak dostojanstveno. „Ja sam prosti monak, i do njekoga vremena o ničem drugom nisam mislio, nego o breviaru i svom voćnjaku; pa sam pokraj svega toga bio čisto drugčiji te sam se i držao za takova, kad ste one burne noći o mom ramenu kô bez života visili, te sam vas tako iz grada Bassana pokraj toliko neprijateljah vodio; bio sam kô preobražen, kad sam medju članovi frankobrodskoga sabora stajao i onako smiono govorio, kao da sam š njimi jednak, dà, kao da sam više no ikoj od njih. Tà u ovih burnih godinah vladaju okolnosti čovjekom. Tako si, vidite, i sada ni najmanje netarem glave sbog Vas — neznam sám zašto; — u meni plamti njeka čvrsta, radostna nada, kao onda srčanost! Evo sada, dočim ste Vi tako turobni te se čini, da će se sve na zlo okrenuti, sad, rekoh, ta nada u meni najjačim plamenom gori; a to je nada, koju gojim, da će se sve drugčije svršiti, nego li što Vi mnijete. Zar da Vas Bog, koj je Vas tako dugo vremena čudnovato rukovodio e strašne propasti izbavio, da Vas rekoh, sad ostavi, dočim ste tako malo od svojega cilja udaljeni?!“

IX.

Osvanu dan, u kom je Rim drugi put svetčanost krunisanja cara njemačkoga vidio. Nepregledna svjetina vrvi u basiliku sv. Ivana, te puni prostrane i sjajno urešene njezine prostorije, koje za sve došle premalene bijahu, tako, da jih je množina izvan crkve biti morala. U svetištu crkve sjedi sv. otac sa saborom svojih kardinalah; sjajna kita

svjetskih i crkvenih dostojanstvenikah, velikašah i njihovih gospojah napuni brod crkve; a prostrane galerije, koje u tri sprata s obiuh stranah uzdignute bijahu, vrvljahu od množine gledalacah.

Netom zazvoniše sva zvona te dadoše time znak, da car sa svojom pratnjom već ide; dočim se istodobno i Adelajda, okružena od svojih rodjakah i drugih velikašah uz radostno klicanje puka približavaše. Ona nebijaše još nikad lično s Ottonom; dan krunisanja i vjenčanja bio jim je i dan prvoga spoznanja.

Ogromna se mjedena vrata na iztočnoj strani otvore; udaranje talambasah, orenje trubaljah i neprestano sakupljene svjetine razliegaše se po prostranoj crkvi; napried idu stjegonoše, glasnici i dvorski maršali, a za njimi sried njemačkih knezovah i vitezovah sám Otto. Liepi, uzvišeni uzrast mladjahna toga junaka učini silni njeki utisak u finih čuvstvih Talijanah. Dostojanstveno ide prama priestolju, što su mu podigli pred velikim žrtvenikom. Ovdje malko čeka. Opetovano gromovito orenje trubaljah navjesti, da ide kraljica.

Lice joj je bliedo nu prijazno i ljubko na kom samo vještak može opaziti znakovah tajna dreselja. Čvrstim korakom stupi u crkvu.

Otto joj pohiti na susret, da ju pozdravi.

Ona podiže svoje oči prama njemu — te se sva strese. Nu ipak se ohrabri te ga opetovano pogleda. — „Henriče“, zavikne ona, te mu se svladana od žestine nutarnjih čuvstvah baci u naručaj.

On ju vatreno ogrli.

„Od danas me, Adelajdo“, rekne ganuto, „zovi dragi Otto! Hoćeš li mu istu onu ljubav pokloniti, koju si Henriku od Breizaha ukazala?“

Adelajda mu odgovori jednim pogledom, koj više izreče, no rieč. —

„Zar si ti mogla samo pomisliti, da ću ja takov okrutnik biti, te ću te bez tvoje ljubavi na držanje tvoje rieči siliti? Ne — prije toga morao sam si osjegurati tvoju ljubav i srce — eto, sad si se sama u moj naručaj bacila! Znadem ja dobro, koliko si radi mene pretrpila. Oprosti mi! Samo poslje gorkih jadah dodje se do dobra!“

„Nerekoh li ja“, reče na jednoč otac Martin, koi je u svom prostom kaludjerskom habitu medju velikaši stajao, te, stupiv napred, na koljena se pred Adelajdu bacio, „nerekoh li, uzvišena gospodarice, da će se sve preokrenuti? Eto! sad se je izpunilo. Nu i s menom će sada drugčije biti. Svjetskih sam se poslovah nasitio. Svoju sam svrhu postigao. Sad ću se opet povratiti u svoj stan na bistru jezeru, k voćkam i vinogradu svomu, da, kad Bog uzhtije, u miru umrem.“

Adelajda se prignu k starcu, te mu htjede ljubezno odgovoriti, nu njezine rieči umuknuše od neprestana klikovanja svjetine, koja, saznav sad istom cio taj dogadjaj, urnebesnimi glasovi opetovaše: „Živio car Otto! Živila liepa Adelajda!“

NAMIGUŠA.

Novela iz 1848. godine.

I.

Preuzvišena gospodjica.

Njekakva vrlo liepa, mlada gospodjica podje jedan dan u prekrasan perivoj u prošetnju. Za njekim se bila do pasa u crno zavila. Njene bistre kao rosom umivene jagodice, pa k tomu još ona na smješkanje spremna ustašca — to se upravo nije sudaralo sa onim crnim ruhom, što ga je na sebi imala. Pored nje naziremo nješto, što tužno i dosta tamašno izgledje; ali upravo ovo nješto prouzrokuje ono kikotanje vesele gospodjice: to je jedan debeli, stari husarski častnik, u obrazu vrlo sjetan i neveseo.

Obojica su gledala, da oko svašta zavrgnu zajednična sbora: ali častnik se je razgovarao posve tužno i neveselo, a gospodjica tim živahnije i veselije.

„Tako mi poštenja moga, gospodjice! već je vrieme, da crninu skinete.“

„Ta već bih pred tri nedjelje bila morala.“

„Što dakle puštate, da i nadalje za vami ginem?“

„Jer vam to dobro čini; ta pogledajte se samo u zrcalo.“

„Ma nemožete ipak tako uviek ostati.“

„Ovako je, gospodine, najugodnije živjeti.“

„Istom ste u devetnaestoj godini!“

„Upravo je tomu jedno osam danah, što sam svoje krsno ime služila; nego vas gospodine —“

„Služba, milostiva, služba i prokleti oni domoljubi! Ali srce je moje bilo ipak kod vas.“

„A ne u službi i kod prokl....?“

„Eh! zašto mi se samo rugate? Ta ja vas štujem, obožavam —“

„Baš zato rado bih vas da zastrašim. Stari zločinstveni predsjednik, koj se je sa mojim pokojnim suprugom posjedavao, rekao bi, da je način zaplašivanja najbolji, te da na njem upravo opočiva svako pravo, svaki običaj i život, a drugo sve da su tričarije.“

„Milostivna gospodjice, daj da već jednom ozbiljno govorimo.“

„O čem ja govorim, mislim da je vrlo ozbiljna stvar.“

„O mojoj ljubavi.“

„Aj! pa bi vi to radi naprama zaplašivanju, ili njemu po bokuh staviti?“

Husar jadan nije znao, da je milostiva malo mušičave glavice.

„Šta zapoviedate, šta?“ zapita ju on.

„Ništ, ništ!“ reče ona, smiešeći se.

„A vi mi hajd uglavite rok, ako se nešalite!“

„Mislite li?“

„Ja vas zaklinjem!“

„E dobro; kad mi bude trideset i pet godinah, ja sam vaša ili ničija.“

Častnik gotovo da nije utrnuo od strave.

„Punih šestnaest godinah!“

„Samo nješto osam danah manje.“

„Nerugajte mi se samo!“

„Tako mi Boga, gospodine! ja govorim iskreno; nego bih željela, da i vi meni ostanete vierni — što se i nadam, da ćete i vi svoju održati.“

„Ali čemu tako strašno dugi rok?“

„To bez njeke nije.“

„Ja bih ipak rado znao s kakve to.“

„Ah, gospodine moj! ništa vam u Boga ljepšega, ništa krasnijega, van stališa jedne mlade udovice, pa kad upravo dosegnem trideset petu, onda već možem a i moram da prestanem biti mladom. To je prvo.

„Hm!“

„A drugo je, gospodine moj, vi ćete već dotle generalom postati, pa ću ja opet biti preuzvišena.“

„Hm! hm!“

„I treće — ah! tada ćete već biti odazvani.“

„Do biesa!“ poviče četnik, dok se gospodjica iz puna grôca smijaše.

Iz dvora — jer je onaj dvor sa prekrasnim perivojem bio svojina pomenutoga grada — dodje isto jedno mlado mômče sa zapečaćenim listom u ruci. Četnik mu ga iztrgne iz ruke, razpečati, te uzme čitati, lupkajuć srdito nogama oba tle.

„Ti prokleti domoljubi! Kolovodja jutros uskočio, a sutra bi imao doveden biti pred vojni sud, da se ustrieli!“

„Dakle čistac kolovodja!?“

„Čistac, milostiva.“

„Mislite li da bi bolje bilo, kad bi ga ustrieljili?“

„Dobijemo mi njega već; on nam neuteče, makar bio krilat! Javlja mi se podjedno, da su se dvie satnije nametnule za njim. Gle! što mi sad na um pade: momče, idi te mi konja uzdaj!“

Poslužnik ode.

„Što vas je to snašlo?“ pitaše ga mlada udovica.

„Nedaleko odavdje je granica, pa po svoj prilici da će onamo uskočio biti. Samo ako su točno razbirali, kamo da stave posade. Meni je preša.“

„Pa ga sbilja morate imati iz oka iz boka?“

„Eto na! Ta on vam je bio vodjom ustašah i početnikom nastanula pokreta; on vam mora biti kažnjen, pa bilo samo drugim za primjer i strah.“

„A! pa ste i vi za način zaplašivanja?“ povikne gospodjica ponješto veselo; ali njena se veselost prometne mahom u drugu ruku.

„Spasonosni strah neškodi, vjerujte, nikad“, tvrdjaše debeli četnik. „Taj je čovjek već odavna zaslužio konopac oko vrata.“

„A kako je ime tomu čovjeku?“ I činjaše se, kan da joj je nješto težka na srcu, te da iz čvrsto stegnutih prsijuh jasno i duboko mora uzdahnuti, ele tako, da se ipak neodade.

„Milan Plavić“, reče četnik, „odvjetnik carskoga dvora, a odvjetnici i pisci, to su vam već od pamtivieka najgorji ljudi na svietu.“

Cvatuće rumeno lišce mlade gospodjice prebliedilo kano krpa. Četnik toga neopazi. I on se preporuči:

„Meni je za putem. Služba i prokleti domoljubi! Ali već sutra — ne, prekosutra — jer mi moramo toga čovjeka makar kako dobiti, te onda ustrieljiti — prekosutra, dà, onda će me vaša preuzvišenost pred svojima nogama opet viditi, da konačno čujem vašu odlučnu.“

„Treći, gospodine četniče —“

Ali on već bješe zapalio svojim putem, a ona po tom stupi pod cvatuće stablo. Bijaše još dosta blieda: dražestne ustne bolno drhtahu, a velike crne oči zamišljeno zagledahu po bielom cvieću.

„Plav.., Plavić“, zažubori ona.

Činilo se, kan da je srce ove rieči prepuno. Pošto četnik otišao, a to eto iz dvora drugoga čovjeka u perivoj. Bijaše to čovjek dug kao gladna godina, a prosied i zaodjenut na gospodsku.

Ona ga neopazi.

I ona svejednako zagleduj i ponavljuj rieč: „Plavić!“

„Plavić!“ klikne isti čas njetko za njom začudjeno. Ona se trgne iz dubokih sanjarijah i, stavši dubke, okrene se, te zamieti lice dugoljasto, bliedo i duboko narozano, a puno kao opipana košturina! Uz to je još bio, što no naši vele: nedočuvan, neznajući ni što smrdi, ni što miriši.

„Zar da cvieće nije bielo, nevjesto?“ milo ju zapita nadošli gospodin.

Gospodjica se razabere.

„E, kako tko motri, gospodine djevere.“

„A! po tom se meni i čini onaj debeli gospodin kao kakav mesarski pas!“

„Pa nek vam se.“

„A kakav se vami?“

„Meni, djevere, kao kakvi kršni husarski četnik."

„Jest, jest, pa ljubite li vi husare?"

„A kako da neljubim, kad je i moj pokojni suprug, a vaš čestiti brat takodjer bio husar, i to general."

„I gospodin je Strašić takodjer husar. Znate li vi šta, nevjesto? I ja ću da budem husar, te ću možda još danas pisati na kralja. Tada se već nećete ničim moći izvinjavati; tada morate moja biti, — onda imadem pravo četnika ubiti, a i onoga lajćmana. Je li de?"

Sirota gospodjica mora da je na čisto drugi ubiti mislila, jer ga posve raztrešeno slušaše. Njene oči bludiše po daljini — kad al eno na jednoč smjeri nješto, što ju posve strahom napuni.

„Imate, djevere, imate", odgovori ona nedotupavcu. „O Bože!" uzdahne ona krišom. Nedotupavac nadre po tom u obiestan smijež:

„A! nevjesto, a! vi ste u strahu za svojim debelim četnikom; ali ništa, ja ću ga ubiti, samo se oslonite na me."

Udovicu bješe tuga osvojila, i ona neskidaše očijuh s daljine.

„Kako da se riešim nesretnika? Dragi djevere, hoćete li sada mahom na kralja pisati?"

„Za to je još vremena, nevjesto."

„Mogao bi vas u tom tkogod preteći. Vi želite biti general?"

„Dakako — preuzvišeni kao što mi i brat."

„Ali ako se četnik Crvenić prvo preporuči?"

„Be! on nema nikakovih zaslugah."

„Negovorite samo toga; ta upravo ovih danah ugušio je u gradu onu bunu."

„Ali je pustio kolovodju da uskoči; — ma poslužnik je bio malo prije ovdje."

„Pa zato je otišao, da ga opet uhvati. — Voljani Bože!" klikne ona upravo na glas.

Mora da je nješto strašna vidila.

I prihvati nedotupavca djevera svoga za ruku:

„Hajdete, hajdete djevere! Vi morate s mjesta na kralja pisati. S knjigom ćemo poslati knjigonošu i za četrnaest danah bit ću ja vašom."

„Ah! nevjesto, eda li se vi šalite?"

„Ne! hodite samo!"

Ona, uzevši ga brzo za ruku, ode s njim u dvor.

Da vidite pa da se čudite! Liepa, mlada gospodjica, tresuća se od straha i još njekakva drugoga ćuvstva, što joj ga strah u srcu pobudi, a uz nju stari protegljasti gospodin, koj je sa svojim bliedim licem mrtvacu naličio!

Bješe li možda on uzrok, da je češće postajkivala, te joj se lišce sve više bliedjalo, kao da joj je nutarnji strah krv stinjao?

Ona ga po tom odvede u dvor, a on se pusti vući, baš kao malo dieto.

I odvede ga ravno do njegove sobe.

„Tako, tako, djevere; sad pišite, a ja ću dotle pripraviti jezdilca za knjigu vašu."

„Pa vi sami?"

„Jest; ja sama."

„Nu sada vidim, da nije šale."

On ode u sobu, a ona iz svoga dvora liepo u vrt.

II.

Progonjenik.

Što je liepa, mlada udovica, koja je naprama četniku preuzvišena ostati, a nedotupavcu djeveru svomu ruku podati htjela, — što je, rekoh nazirala?

Dvor sa vrtom ležaže na jednoj glavičici. Odtud bješe liepo pogledati na čitavu okolicu; ali oči njene uticahu samo na jedno mjesto.

Ta dolina bijaše širine od prilike četvrt milje. Jedan borikom obrasao čot okružavaše ju.

Na tom čotu i u dolini sbilo se sljedeće i barem puno koješta toga nazirala je liepa udovica.

Preko šume tisnuo se jedan jezdac konjem popušćenih uzdah. Konj se zasopio, jezdac probliedio, što od težke jašnje, što opet od straha. Kad se bješe dohvatio rávni, zastavi konja.

Bijaše na pomólu predivne dolìne. Zeleni pašnjaci, bujne košarice, svježa sjetna daleko tamo u uvali; medjutim tamo amo po gdjekoji grmić bielih macicah i zelenih vrbah. Lievo visoki niz gorah, podno kojih tecijaše bistra rieka, a prema njihovu koncu razprostiraše se prekrasna varošica; desno opet veliki níz čarobnih obljajah i trupinah, a prema pódne povrh jedne glavičice ležaše prokrasan perivoj, sred kojega se ponosito dizaše jedan liepi dvor. Sunce je liepo sjalo.

Jezdac od svega toga nije upravo ništa vidio, njegove oči bile su uviek na desno okrenute.

„Tamo je granica . . . Tamo bih morao ja . . . iza onih gorah tamo . . . Morao bih u onu guduru. Do tamo imao bih još dobre pó ure: dakle još puna tri četvrta. Ubogo živinče, hoćeš li podnieti? — Samo još do gudure; tamo će me noge moje sigurnije nositi, nego li tvoje. Ma samo još do tamo. Čujder! — nisu li već tu?“

On osluškivaše nješto iza borika: mora da je nješta očuo.

„Bog i duša, evo jih! . . . Hop! hop! Ostao, propao! Sad se radi i o mojoj glavi, a meni je dragi konjicu i do tvoje puno stalo. Slutiš li i ti šta? . . . opakost, sebičnost, prostotu ljudih? Ah! tim je upravo ovaj pokret i propao! pa opet i sad! Ova prostota! ova lukavost! ovo izdajstvo svud i svagdje! Tu se govoraše o plemenitom i velikodušnom narodu! . . . Pa je li ovaj narod, jesu li ovi ljudi vriedni, da se za nje budi štogod čini — da se za nje žrtvuje!?“

Bješe obó konja, a on plahovito nagne niz obronak u dolinu, držeći se uviek desno.

Jezdac osluškivaše, plaho se osvrćuć za borikom. Na jednom probliedi kao krpa. Valjda je i opet nješta očuo.

„Hop! hop!“ hajkaše, sokoleći zasopljena konja.

Siromašno živinče napne još ono malo preostalih silah, da svoga gospodara i svoj život spasi.

I još napne svoje sile.

„Ubogo živinče“, reče jezdac, „zar te neću spasiti?“

On pogledje na pećine, mimo kojih proletio bješe, ali one poput tvrdih bedemah, nigdje prolaza, nigdje klanca, nigdje ništa, kuda da se ili s konjem, ili sám provere.

„Samo još tri časa!“ hrabrijaše on konja, „pa si tada spašen . . . tada ćeš mirovati — imat ćeš dosta zobi i napitka. Od mene istinabog ne; ja te moram ostaviti, da si kukavni život svoj spasim. Ima ljudih, koji će preko okrštena stvora barem sa živinom milosrdje imati. Još dva časa. Napred! napred!“

Konj potegne sad još brže, divlje; zasopi jače i žešće.

Konj se spotakne i pade; bio je potegao i zasopio u smrtnoj muci. Padši na tle, zasopi još jednoč, uzdahne dugo i težko i . . . tad spopadši ga smrtna ježavica, lipsne te postade žrtvom ljudske sebičnosti, kao što mu gospodar reče.

Ali jezdac ležaše pod njim i htjede da se izpod strvine izvuče; ali sve bijaše po nehari; desna mu se ruka bila uzela i iza toga ljuto ga zaboljela.

„Slomio!“ poviče on; „sad sam propao! Ima preko cente na meni. Za deset ča-

sovah tu su, a samo jedan čas, pa bih bio spašen. I tad — sutra ću od težkoga olova morati pasti. Tužna majko moja"

I doista u jednom trenutku bio bi spašen; istom da je pedeset korakah bio od jedne duboke sutine, koja se šumom izmedju stienja raztegla, gdje se konj bješe sgrominjao! U stotine jazvinah mogaše se pred progonitelji potajati, a gotovo pod nosom ležaše jim prebijen pod težkom strvinom. Uzaludo mu bjehu svi napori, da se tako izvuče; što je više nastojao, tim je sve više ruku ozledjivao.

„Što Bog dao!" reče, spreman za sve podnieti. „Aj! tužna majko moja!"

Čuje šušanj: jedan s desna, drugi s lieva.

Iz onoga borika, iz koga je na ravan spao, čujaše se mukli topot, kan da se približuje jedno čudo konjah. Viditi nije mogao nikoga, a svom srećom niti njega nitko; brezovo grmlje zaklanjaše ga očima približavajućih se jahaćah.

„Tu su!" poviče progonjenik. „Za čas dva, ja sam propao!"

Iz gudure pred kojom ležaše, pomole se dvie osobe: muž i žena — seljaci iz onoga kraja, kako se to na prvi pogled suditi dade.

„Evo! Bog mi šalje pemoći! Ej! ljudi pomozite! Konj me ugnjavi; nemogu da se izkopam izpod njega; ruku sam si slomio!"

Ljudi pristupe k njemu; muž napried, kako se i pristoji, a žena za njim. Seljak bijaše vrlo smotren, te hotijaše sve točno da razvidi.

„Krepao je konj, gospodine!"

„Jest, jest."

„Vi ste ga pretjerali te je krepao."

„Ta dajte, ako za Boga znate, pomozite!"

„Mahom, gospodine, samo još jednu: Kako mogoste to kukavno živinče hajkanjem na to spraviti?"

Na jednom se opet nješto premisli, te ga zapita:

„Vas sigurno progone?"

„Jest, prijatelju, progonjači su mi već za ledjima."

„Vi ste dakle domoljub?"

„Jest; ja sam jedan izmedju onih, koji su se za sveto pravo i slobodu domovine borili."

„A! — i prije par danah boriste se i sa vojaci?"

„Sve, sve za sveto pravo domovine naše."

„Više poreza i više nevolje, to je sve, što mogoste izposlovati. Pa sbog toga vas sada povijaju amo tamo i možda ćete i strieljani biti — tako sam barem morao slušati. I ako ste vi doktor Plavić, kao što mi se čini —"

„Jesam, prijatelju; spasi me!"

„Onda ja svoje ruke perem. Zašto se u takove stvari pačate? Liepo vam je bilo kod svoga pera ostati. Hajdmo kumo."

On mu stao prodikovati, namjesto da mu pomogne.

„Pa za ovakove se ljude borilo!" reče doktor Plavić, bolno uzdahnuvši. „Ah! ovaj puk nije vriedan."

Kuma pomenutoga seljaka imadjaše posve druge namisli, nego li on.

„Strieljan će biti?"

„Ako ga uhvate, dakako."

„Ta još je diete."

„Tim više nebi se smio miešati u onakove stvari."

„I po svoj prilici, da je gospodskoga roda!"

„E, zakon nepazi ničije glave."

„Kume, daj pomozimo mu da pobjegne."

„Aja, kumo! i mi bi još mogli to glavom plaćati. Ovdje otraga čujem već topot konjski i sigurno da su husari, koji su se za njim u potjeru dali. Ja idem, kumo."

I on ode.

A žena nehtjede.

„Ubogi mladić!" reče ona.

Po tom se okrene k progonjeniku pa rekne:

„Vi imate dobru majku?"

„Imam dobru . . . predobru."

„Pa ste joj mogli toliku žalost nanieti?"

„Pomozi mi, ženo, Boga ti!"

„Već je i najveći jek!"

I kako bijaše jaka i okretna žena, spopadne konja za uši, te ga odvuče s progonjenika. Potle toga mogaše on već malo bolje odisati; tad mu pruži ruku, a on, prihvativ ju, osovi se.

„Kamo i kuda sad?" upita ga ona.

„Dalje, dalje — preko granice!" reče on.

„Tada morate ovom gudurom, i držite se uviek desno. Ali vi ste jako probliedili; ruka vam visi niz tielo: valjda ste ju slomili. I umoreni ste od predugoga jahanja; vi nemožete daleko!"

„Težko."

„Što ćemo dakle sad? Husari su za šest časovah tu."

Ona ode s njim u guduru. On se o nju opiraše, te tako prevale nješto puta od dvadeset korakah.

„Već sam upravo spao s noguh!"

Bijaše blied kao krpa i malo da neosvjesnu.

I ona morade stati.

Žena se stane ogledavati, kamo i kuda da se krene, ali puta ni staze nigdje pod živim nebom.

„Ala da bi se nješto zid mogao provaliti!"

Ali to bijaše samo pusta želja.

I još odmaknu za jedno trideset korakah od pomenute gudure. Pred ovom bijaše veliko drveće, a za ovim opet zeleno grmlje, koje se protezaše uzduž zida. Pet korakah od njega stajaše mladić sa seljakom. Časom odvede ga upravo k njemu.

„Ovdje se možete boljma nasloniti — na ova vratašca ovdje."

Stupivši najme za grmlje, ugledju u zidu jedna tiesna vratašca, koja dojako nevidješe.

„Nebi li se kako otvoriti mogla?" reče ona. „Pa šta bi i hasnilo! Eno tamo gore njekake odlične gospodje, a onakve su obično bez srca i duše. Sirota mladić! pa i njegova majka! . . . . Što je to?"

Oni poglednu na ključanicu.

S druge se strane okretaše ključ u ključanici.

(Dalje će sliediti).

Gradiščani u nasliednom ratu.

Iz povjestnice gradiške regimente od Oriovčanina.

(Dalje.)

Treća vojna. (god. 1744.)

Budić je s padnućem Monakova prošaste godine ciela Baburska u austrijanske ruke pala, to je prisililo cesara Dragutina VII. i Ludovika XV. kroz različite posrieda-

telje od Austrije i Englezke mir tražiti. Nu kada se ove vlade u to sklonuti nebi htjele, pričeše se srezno za treću vojnu pripravljati. Uslied toga odputi se podpukovnik Ljubibratić dne 1. veljače 1744 sa 1000 momakah u rat, prispivši 1. ožujka u Filipsburg. K njem je sa 1. srpnjom satnik Zečić još 700 Gradiščanah doveo, tim je u ovoj vojni 2082 momka gradiška pukovnia brojila.

Ludovik XV., koj je do sada kao baburski saveznik vojevao, odredi na svoju ruku rat voditi i to tim lašnje, što su se š njim Španjolska, da u Talijanskoj posjedovanja steče; i Miroslav II. pruski, da Šleziju osjegura, složili. Provali u doljnu zemlju nasrtajuć od dne 11. do 26. travnja na razne gradove. Na taj glas pohiti Dragutim Lotaringski s vojskom proti Reini, pred kojom su graničari pod Bernklauom, a pod Nadaždiom Ugri stupali i baburskog g. Sekendorfa tako uznemirivali, da se je preko Reine povući morao, htjevši u družtvu sa g. Coigny-om Austrijancem prelaz preko Reine predriečiti. Nu nepodje jim za rukom, jer su Trenk sa 1300 pandurah kod sela Šreka na suprot Rheinčabernu, a Bernklau kod Biberaha sa graničari put preko Reine tako otvorili, da je ciela austrijanska vojska dne 1. srpnja na drugoj strani bila. Kod ove je prilike od Gradiščanah satnik Vuković sa 8 momakah pao.

Po toli sretno izvedenom prelazu, koji je dva dana trajao, navali Nadaždi dne 3. jurišem na lauterburgsku i weisenburgsku liniju, kojom su se prilikom osobito panduri odlikovali i pobjedu uskorili. Nadaždi zauze linije obostranom velikom štetom, jer su sami Gradiščani 215 mrtvih brojili, dočim je podpukovnik Ljubibratić ranjen. Osobito se je pako odlikovao Bartol Šeatović uhvativši dva neprijateljska častnika. Takim po tom zauze Nadaždi Hagenau i Elsas-Zabern suzbivši više neprijateljskih odjelah da i istog maršala Harcourt-a.

Ta napredovanja skloniše Miroslava II. sa cesarom i francezkom dne 10. kolov. u Frankfurtu tajni ugovor sklopiti, kojem su Pfalc i Hesenkasel pristupili. Uslied tog ugovora provali Miroslav već u kolovozu u Česku, što je Dragutina Lotaringskog u daljnjem napredovanju smelo, moravši se u Česku povratiti. Njegov su povratak Nadaždi, Bernklau i Trenk tako hrabro pokrivali, da su maršalu Noailles-u koj je izlični prelaz preko Reine smesti imao, mnogo štete počinili. Dok su se ovi borili, prevede Dragutin Lotaringski dne 23. kolovoza vojsku bez svake smetnje tako vješto, da je već dne 22. rujna kod Prüke u gornjem Pfalcu samo tri sata daleko od Waldmünthen-a na pilskoj česti bio.

Medjutim je g. Jozo Festetić sa 6000 graničarah, koji su iznova podignuti, med njimi i navedeni 700 Gradiščanah, dne 14. kolovoza do Horcelice, dvie milje od Praga, dopro, gdje je dne 6. rujna pruskog g. Hake-a pobio, kojom je prilikom 8 Gradiščanah palo. Nu kada bi F. M. Šverin tako zvano Žižkino oboružano brdo zauzeo bio, morade Festetić množini mejdan ustupiti i natrag se povući, što je za posljedicu imalo, da su dne 16. rujna Prusi Prag zauzeli.

Po predobiću Praga pohiti Miroslav II. proti Taboru, osvoji Budveis i Frauenberg i dopre do Teine na Moldavi, bez da bi ipak predriečiti mogao, da se Lotaringski sa Festetićem i Batjaniom dne 2. listopada nezdruži. Sjedinjenje austrijanskih generalah prinudi Miroslava povući se najprije u Tabor za tim u Benešavu, dočim je Trenk Tein na juriš oteo i prelaz preko Moldave Lotaringskom, negledeć na krvnu borbu prvijeh stražah, olakšao. Već dne 21. ote Trenk Budveis, gdje je 60 pandurah izgubio, a 23. Frauenberg, gdje su Prusi mnogo štetovali.

Dočim je Miroslav II. medjutim kod Benešave i Bistrice dne 21. listopada u tabor pao, sdruži se Lotaringski sa saksonskom vojskom dne 22. koja mu je u pomoć došla. To prinudi prusku vojsku dne 26. preko Sacave do Kolina se povlačiti, a odovuda u Šlezku u najopasnijem stališu ostavivši Česku skupa sa Pragom, žuriti, što su ju u zastopce panduri i graničari sliedili i mnogo štete doprinieli. Imenito je pražka posada, koja je dne 21.

studena Prag sa 132 topa ostavila, jako mnogo patila, pavši u Šlezkoj u zimne konake. Tim načinom je Miroslavovo poduzeće njemu samomu škodljivo bilo, jer je mnogo ljudih štetovao, bez da je samo pedalj zemlje zadobio.

Dragutina Lotaringskog povratak u Česku liši Babursku i Švabsku svake pomoći tako, da je cesaru Dragutinu Albrechtu za rukom pošlo, prem samo na kratko vrieme, Babursku posjedovati.

Buduć da je medjutim zločesto vrieme nastalo, tako podje austrijanska vojska na česko-moravskoj granici u zimne konake. Gradiščani, koji su ove godine 2082 momaka na bojnom polju imali, požališe iznim već napomenutih 232 čovjeka, mjeseca studena i prosinca 103 momaka, ukupno dakle 334 vojnika i jednog častnika. Od preostavših 1747 glavah bi sa koncem prosinca 765 momakah kući odpušćeno, dočim su 982 u okolini od Tropave i nadalje pred neprijateljom ostali. Nu buduć je za sliedeću vojnu sa 1. ožujkom 1745 k vojni iz domovine samo 600 ljudih odpravljeno, koju su četu na 1200 glavah popunili; tako sliedi, da su još 382 momka odpušćeni, ako nisu gdje u bolnicah čamili.

(Dalje će sliediti.)

Brzojavni cjenik.

Jedna brzovjest od 20 riečih, s naslovom i podpisom računajući, stoji od Požege, unutar njemačko-austrijanskoga brzojavnog saveza, k kojem spada: Austrija, Baden, Bavarska, Hanoveranska, Meklenburžka, Doljnozemlje, Pruska, Saksonska i Virtemberžka u

	fr.	kr.		fr.	kr.		fr.	kr
Demin	1	60	Einhoven	1	60	Freiberg	1	20
Derniš	—	80	Eisenach	1	60	Freyburg	1	60
Dessau	1	60	Eislrben	1	60	Freienwalden	1	60
Detmold	1	60	Elbarfeld	1	60	Freisnig	1	20
Detta	—	80	Elburg	1	60	Freistadt Ob. Oestrr.	1	20
Deutsch Krone	1	60	Elisabetstadt	1	20	Freistadt Preus. Schles.	1	20
Deva	1	20	Ellwangen	1	20	Freiwalden	1	60
Deventer	1	60	Elster	1	20	Freudenstadt	1	60
Doberan	1	60	Emden	1	60	Freudenthal	1	20
Dörzbach	1	60	Emerich	1	60	Friedeberg am Quis	1	20
Dokkum	1	60	Endingen	1	60	Friedland	1	60
Domnau	1	60	Engen	1	20	Friedrichshafen	1	20
Dona (San)	1	20	Eningen	1	20	Friedrichstal	1	60
Donau eschingen	1	60	Enkhuizen	1	60	Friesach	—	80
Donauwerth	1	20	Enschede	1	60	Fünfkirchen	—	80
Dornbirn	1	20	Eperies	1	20	Fürth	1	20
Dortmund	1	60	Eppingen	1	80	Furtwangen	1	60
Dortrecht	1	60	Erfurt	1	60	Gablonz	1	20
Dorum	1	60	Erlangen	1	20	Gaggenau	1	60
Dresden	1	20	Esens	1	60	Gaildorf	1	20
Drohobyz	1	20	Essegg	—	80	Gammertingen	1	20
Dudersadt	1	60	Esslingen	1	20	Gardelegen	1	60
Dülken	1	60	Este	1	20	Gastein (Bad)	1	20
Düren	1	60	Eupen	1	60	Gestenmünd	1	60
Dürkheim	1	60	Eylau Preus.	1	60	Gengenbah	1	60
Dürrheim	1	60	Feldkirch	1	20	Georgen St.	1	60
Düsseldorf	1	60	Feltre	1	20	Gera	1	20
Duisburg	1	60	Fischhausen	1	60	Gerduen	1	60
Dukla	1	20	Fiume	—	80	Gerlachsheim	1	60
Eberbach	1	60	Flatov	1	60	Germersheim	1	60
Ebingen	1	20	Fogoras	1	20	Gernsbach	1	60
Edenkoben	1	60	Forst	1	20	Giengen	1	20
Egeln	1	60	Franka	1	60	Giesen	1	60
Eger	1	20	Frankenthal	1	60	Gladbach	1	60
Ehingen	1	20	Frankfurt a. M.	1	60	Glatz	1	20
Eibenstock	1	20	Frankfurt a. d. Oder	1	60	Glauhan	1	20
Eilenburg	1	60	Franzberg	1	60	Gleichenberg	—	80
Einbeck	1	60	Franzensbad	1	20	Gleivitz	1	20

(Dalje će sliediti.)

Svaštice.

Iz Križevacah. (Dop.) Svuda po našoj domovini, gdje ima samo ikoja duša, koja miriši po napredku i prosvjeti narodnoj, počeli su se dizati i stvarati svakojaki zavodi i skupljati družtva, što za prosvjetu što pako za zabavu i prosvjetu ujedno.

I pomanji gradovi naše domovine pokazali su, da je moći, polagano iduć, oriaški napredovati, kad je volje i sloge. Medju timi nije zaostao ni naš od starine u povjesti poznati, a u najnovije vrieme opet na staru stazu svoje dike ganuv se — grad Križevci. I on je zamislio u sretan čas takvu misao, kojom se dade igrajuć napredovati po smislu najnovijega vremena i izkustva.

To se je pako tako imalo: Našlo se je dobrih dušah i ćutljivih srdacah, pak su se u prijateljskom razgovoru dogovorili, da će jedan drugomu na veselje i pjevati i svirati i plesati, samo da budu svi dobre volje, jer uz dobru volju se sve dade — pa tako nastane dobrovoljačko družtvo u slob. i kralj. gradu Križevcih.

Malo zatim padne im na pamet, da bi valjalo višeputah štogod koristna i ugodna čitati, osobito u novije vrieme, kada časopisi o svemu i svačemu govore — tako nastane u Križevcih čitaonica.

Nu, akoprem nemora sve što se u čovječjoj pameti zametne kliti i ploditi; to se ipak nebi moralo goditi s onimi sretnimi pomisli, koje su koristne, a nikomu bar nesmetaju, ako nekoriste.

Žalibože, da ta nesretna kob progoni i križevačko dobrovoljačko družtvo za kazalište i ugodne zabave.

Jedna stran i to najglavnija kod toga liepoga družtva, što su vodje i upravitelji, boluje s maloga nehajstva.

Druga stran, što su dobrovoljni sudjelujući članovi, proganja opet druga kob; jedni boluju nedužni i nekrivi, drugim je poći u daleke strane od Križevacah i zaboraviti sve ono, što je u Križevcih liepa i dobra, a trećim nam je po istini i iskreno kazati, da ih je popala njeka vrst groznice, što se zove nemarnost.

Dočim pako nješto možebiti i neugodna — no neka nam oproste, jer vriedjati neznamo — kažemo o onih, koji su u svoje vrieme pohvalu zaslužili, a sada ih svakako priznanje ide; nesmijemo propustiti sasvim čisto one, koji bi samo gledali i zabavljali se, ali odkuda to i kako to, zato ih glava neboli.

Druga vrst ili bolje način prosvjete i napredka, što su si ju Kraževčani stvorili obstoji hvala Bugu još dobro; dakle želimo jim, da i nadalje misle na onu rieč: „Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari.“

Nu neka neklone duhom, i to za sve, što je liepo i krasno, niti dobrovoljačko družtvo za kazalište i zabave, jer se može oboljeti, ali opet ozdraviti, može se pasti duhom, ali opet obodriti i ohrabriti — nu kad se jednoč umre, onda se samo po čudu opet ustaje, a drugčije istom na sudnji dan.

Dva prijatelja prosvjete, napredka i zabavah.

L. **U Beču,** 7. velj. (Dop.) Ovdje učeći se Slovenci proslaviše svečano 3. o. m. u veče rodjeni dan njihovog prvog narodnog pjesnika Valentina Vodnika, davajući malu besjedu ili da reknem ročište na duševnu zabavu, gdje bi sve grane velike majke Slave zastupane bile, te jedan Slavjan drugoga u uzajmnoj i bratinskoj slogi pobliže upoznavao i zajedno se sjetili muža, koj je prvi počeo put u slovensku narodnu književnost prokrčiti, i time si velike zasluge za svoj narod stekao. I zaista liepo im podje ova plemenita namjera za rukom, pa bijaše tu mladićah iz svakog slavjanskog plemena, a poimence, osim Slovenacah, najviše Srbaljah i Hrvatah. Medju pozvanimi bijaše i zaslužni upravitelj i predstojnik ovdješnjeg slavjanskog pjevačkog družtva, g. prof. Förchtgott, koj je sudjelovanjem svojim pri pjevanju slovenskog četverospjeva: „Žalostni glas zvonov“, mnogo k uzveličanju slave pridonašao. Drugi slavjanski komadi vrlo su dobro izvedeni i bijahu osobito velikom dopadnošću primljeni i burnim pljeskanjem praćeni. — Dok su se prisutni najbolje veselili, prispje iz Ljubljane po brzojavu pozdrav od ondašnje „čitalnice“, te nehtjede onda gvomoviti „živio“ prestati. Slava braći slovenskoj, koji se sjećaju svojih zaslužnih muževah i slave njihovu uspomenu, i koji u svojih grudih njeguju čisto rodoljubje i ljubav prama svomu rodu!

Sinoć slavilo je česko družtvo „Slavia“, sastojeće ponajviše iz slušateljah na ovdješnjoj tehnici, dan utemeljenja ovoga družtva, koje sada drugu godinu obstoji. Bijahu osim druge slavjanske braće pozvani i članovi srbske zadruge „Zore“, koja je istom prije niekoliko mjesecih ovdje medju srbskom omladinom ustanovljena; te se je na svakom jeziku prisutnih dugo i veselo pjevalo.

Uvažavajuć ove plemenite pojave, možemo se sigurno nadati, da će jednoč sadašnja omladina cviet i veselje svoga naroda biti, jer „na mladih sviet stoji.

Anagramm.

Od Konstantina Mandrovića.

123456 = neugodni i nemili dogadjaj.
32562 = jedna vrst poznatih pticah.
62325 = na moru se nalazi.
53256 = svakom mila al više put i gorka.
5643 = potrebna kućna posuda.
5232 = nalazi se u većima knvama.
5230 = nalazi se u zvjerih ili životinjah.
543 = nuždna stvar za jelo.
564 = jedan broj.
526 = stvar koja doba pokazuje.
321 = dugo nigda netraja.

O tečaju bečke burze od 18. veljače 1864.

Papiri: Kovnice 5% 72.10; Narodnoga zajma 5% 79.60; Srečke lutrijskoga zajma od god. 1860. 91.55; Narodne banke 772.—; Vierovnoga zavoda 179.90.
Mienice: London 118.—; Srebro 118.—; Carski cekini 5.69.

Ovaj broj ima prilog o oglasi.

Tisak Miroslava Kraljevića u Požegi.

Izlazi 10., 20. i posliednjeg u mjesecu. Ciena mu je godišnja sa poštarinom 5 for., a polugodišnja polovica, za domaće pako, ako se u kuću nešalje 4 fr. 60 novč., a polugodišnja polovica.

SLAVONAC.

Predplatiti se može kod svih c. kr. poštah i kod odpravničtva lista u Požegi. Za obznane placa se osim bularine od 2 stupačkog rodka za 1. put 5, za 2. put 4 a za 3. put 3 novčića austr. vriedn.

Vlastnik i urednik: **Miroslav Kraljević.**

Godina II. U Požegi 29. veljače 1864. Broj 6.

PROŠNJA.

(Iz slovačkoga od Sladkovića M. M.)

Pjevaj, pjevaj seko dražestno mi
Ali glasom majke svoje,
Samo slavski zvuci me ukoje,
Timi dušu moju ovi'!

Ded zapjevah, pjevaj, oh ded pjevaj
O krasotah rodnog kraja,
A plamenom tih krâs porazgrievaj
Srca ohlad'la junaka'!

Pjevaj krasna! liepa ma si mi ti
Kano svit jutarnji zorni;
Svjet mlad driemlje u krasah zaviti
Ljubnim pjesmam pa govori.

Pjevaj, zapjevaj družice mlada,
Još smo danas samo mladi
Nećeš pjevat, kada liet vlada
Vruće srce ti ohladi.

Pjevaj mi, ta znaš ti ljubo draga
Otaj mladih sil nepokoj:
Ded ga ukoj! Ne! ta duh prevlada
Jaki jede, tuge i bol!

Pjevaj samo! a iz duše mile
Ružni milmiris razljevaj
Ak ćeš tugu, il utjehu izlij
Samo drûgo mi zapjevaj!

USPOMENA.

(Iz poljskoga po Mickiewiczu M. M.

Lauro! je l' ti krasna žitja našeg lieta,
Još se kad tvôj predstave pameti?
Kad na samom, i za sebe zauzeti
Nehtjedosmo marit za ostalo svieta?

Hladnik, zelenim što s' jasminom izplita,
Potok, žamorom što čarim lûkom kreće:
Tu nas uzajemne želje tumačeće
Često noći ljubka ogrlila svita;

Mjesec tamnu 'zmaknuv se oblaku
Sniežna prsa, zlatno razsviećô prstenje
Vilinskim tvu izviši čarom krasotu.

Srca sad obuze sladko začajenje
Usta se taknuše, oko gine v oku
Suza suzu, uzdah sliedi uzdišenje.

NAMIGUŠA.

Novela iz 1848. godine.

(Dalje.)

III.

Omrznuta.

Liepa mlada udovica bješe se vratila natrag u vrt. Ona se popne na jedno uzvišeno mjesto, odkud je u dolinu gledala i svašta vidila, što joj je srce stezalo, a lišce časom bliedjalo, kao onaj liepi razcvjet, pod kojim stajaše. Ona i opet pogledi u dolinu i opet probliedi.

„Nema ga više! Ali konj je tamo; možda je krepao! Ali kamo se on djedè? To moram znati!“

Ona mahom s brda dolje i dojde k zidu, koji je liepi vrt pasao. Došavši do uzanih vrataščah, slušaše na drugu stranu.

„Nebi li se kako otvoriti mogla!“ čuje ona s druge strane.

„Mogu se, mogu“, reče preuzvišena tiho i držaše ključ u rukuh.

„Pa šta bi i hasnilo! Eno tamo gore njekake odlične gospodje, a onake su obično bez srca i duše.“

„Ja bez srca?“ reče mlada gospodjica tiho. — „O ti sirotče jedno!“

Htjede da se nasmije, ali ju doskoro i suze propanuše.

„Pa njegova majka!“

I okrene ključem, ali za čas opet stane; rekao bi čovjek, da se je nječega prestrašila.

„Što će na to on? On je uznosite . . . tvrde glavice.“

Tada se nasmije, nasmije upravo grohotom.

„Poznamo se mi, mlado domoljubče, poznamo! Život je mio i —“

Ona se nasmije otajstveno.

I vrata se otvore.

Za čas stajaše mlada udovica, puna divnoga čara u vratih, te pruži progonjeniku, koj je pred njom stajao, svoju liepu ručicu.

„Hodite!“

Progonjenik nagne bježati, kao da je kakova sablast svojom koštunjastom rukom za njim posegla.

„Ona!“ klikne prestrašeno; „ona ovdje!“

„Neludujte kad budala niste! Hodite!“

„Sto putah ću radje poginut!“

„O! ludo nijedna!“

„Dà, zato što bi za svoju domovinu radje poginuo, nego —“

„Živite vi radje za svoju domovinu, bit će puno pametnije, nego da uludo ginete.“

Na to neobieli niti zuba, već dobivši nješto snage, htjede se odnieti.

„Milane!“ poviče gospodjica nježnim glasićem te se činilo, kan da joj se oči suzami orosiše.

„Ostavite me na miru!“ reče joj hladno.

Mala nožica liepe gospodjice srdito tapkaše oba tle.

I oči joj se sbilja suzami orosiše.

„Nagrdo jedna!“ reče srdito.

Tad joj poteku iznovice suze, ali su bile druge od suzah srditosti.

„Hoćete li dakle, da si svoju dobru majku živu u grob spravite?“ povikne ona za njim posve nježnim glasićem.

I tim mu sve sile slomi: nutarnju i vanjsku, te on se vrne natrag.

Gospodjica ga primi za ruku, a on pripusti to drage volje; ma nebijaše to zdena, koštunjasta ruka, nego tako meka, tako topla, tako puna snage!

Ona ga kroz vrata uvede u vrt.

Vrata se opet zatvore.

„Ovi se dobro poznadu" mišljaše sada seljanka. „Čudni li su ljudi ta velika gospoda!" reče, zakimajuć glavom.

Ali neimade vremena za daljnje premišljavanje.

Jedna četa husarah pomoli se iza brezja, koje jih doslje očima skrivaše.

Oni spaze lešinu, te nagnu k njojzi.

„Nema ga! Kamo li bi otišao?"

Oni ugledju seljanku, koja je posve hladnokrvno napred stupala.

Oni udare prama njojzi.

„Ej ženo! jesi li koga vidila ovdje?"

„O jesam! — tudjinca, gdje se je s konjem skrhao. Vidila sam ga iz daleka."

„Gdje je ostao?"

„Vidila sam ga, gdje je u ovu guduru ovamo odgrabusao."

„Hura za njim!"

Oni poreni i poteci u guduru.

Seljanka ode liepo mirno dalje. Njezin kum bješe već dobar komad puta odvalio.

Mlada udovica s onkraj vrta slušaše zabušenim dahom sve, što se god govorilo.

„Spašen!" reče veselo.

„Spašeni ste, dragi gospodine! Pa još ste mi tako zabrinuti i plašljivi. Aj! vi bi radje za domovinu umrieli, što ne? — Duše mi, dično je to i plemenito! — Hoću li vas predati?"

Mladi gospodin stajaše pred njom smrknuto i zabrinuto, kao da o nječem promišljava.

„Milostiva gospodjice, tada nisam trebovao pomoći vaše — kad je tako; ali još sam manje zavriedio, da mi se rugate, što sam ju poprimio."

„Ja da vam se rugam? Ta ja pripoznajem vaše domoljubje, vašu hrabrost, koja nije niti života štedila; jer vi ste samo bježali sbog —"

„Sbog matere."

„E da? Zar da ste ipak mislili na majku svoju? zar da imadete srce? . . ."

„To mene pitate?"

Ona probliedi, ali ne na protivno pitanje mladoga gospodina, koje dosta gorko izušćeno bijaše. Nu ozledjenik probliedio je još jaće; on se morade o zid oprieti tik kojega stajahu, te mu se činjaše, kao da već izravno stajati nemože. To ona speti, a speti i slomljenu ruku, koja je bez ikakva gibanja niz bedre visjela kao pištolja.

Ona se prestraši.

„Vi ste si ruku slomili!?"

‚Čini mi se."

„Bogo mili, barem sam vas ja —"

„Spasila, spasila sve do desne ruke. Nego milostiva, sa slomljene se ruke neumire."

„A sa slomljena srca?"

„Kod mene barem nebi to bila nikakva junačka smrt."

Uzprkos svojoj slabini održao je svoju gorkost, pa se ona s toga u srcu ljuto grizla.

Medjuto mišljaše na nješto.

„Kamo da vas sad odvedem? Prije svega moramo gledati, da vas nitko nevidi. U grad? — Po bielom danu vidilo bi vas u gradu stotina očijuh. Za sad u onaj pavillon onamo. Molim da idjete sa mnom."

Pet korakah pred njom medju zelenimi topolami bijaše jedan mali pavillon. Tamo vodjaše gospodjica mladoga čovjeka. Ona ga uzme izpod ruke, jerbo ga ljuta bol, napetost i umorenost, bjehu čisto osvojile.

„Naslonite se na me", moljaše ga ona; ali on se namršti, kao da mu je nepravo, što ga izpod ruke vodi, te stane sve malo po malo svoju ruku izpod njene izvlačiti.

Ona se nadme smijati.

„Mirujte! ta neće vam se srce od toga slomiti." I tad ga privuče čvrsto k sebi, da je mogao uz nju bolje napred koracati.

Tako su išli dalje; ona smijuć se ugursuzki, a on namrgodjen i kao sám na se ljut. Bijaše to svojstvena slika, liepa svakako, makar samo zato, što su obojica bila liepa, tako mladi gospodin, kako mlada gospodjica.

Tako dodju do pavillona. Gospodjica ga otvori, i oni stupe u liepo uredjenu sobicu.

„Ovdje se odpočinite. Za čas eto mene opet k vami sa mojim starcem Tomom. On vam je jedna duša, koja znade mučati, a uz to je još i vidar!"

Ona ga odvede te posadi na divan.

Po tom ode i zatvori oprezno vrata od pavillona.

Težko li ti mladi čovjek uzdahnu, kad bijade sám — tako težko, kan da ga je dugo i predugo u sebi sahranjivati morao! Malotrp odlane mu ponješto, ali ne opet posve; jer još svedjer bijaše nevesela lica, i turobnima očima gledaše preda se.

„Kako ju još mrzim! Ta ona je još ono nemilostivo, aristokratično, koketno stvorenje! Ona me je već jednom ljuto prevarila. Ali već nikad! nikad! . . . Da sam baš njojzi u šake morao pasti! Baš njojzi da moram za svoje izbavljenje — za svoj život blagodariti! Jest, ona me je spasila. Ali ona je bezćutna! Ta ovo — doista plemenito djelo — ta upravo ovo nemože ju uzvisiti, nemože joj srca otopiti, do onoga staroga koketovanja, do one nove želje, da me opet k sebi privuče, da me još jednom prezre, izsmije, uništi! — „Sa slomljena srca neumire se", veli ona podrugljivo; ali neće mi više lje sada slomiti! Neće ne! Ja ju mrzim u dnu srca svoga, ja ju prezirem! Samo da mi nebi ova nesretna ruka . . . Ona me, ona me jošte ovdje uzdržava! Ja se moram njenoj skrbi podvrći."

Bijaše mu dakle mnogo do svoje ruke, zasve da je tako strašno na svoju vidateljicu zamrznuo.

Eno je natrag — liepe vidateljice, nemilosrdne, koketne boljarice, koja vesela bijaše, ako je mogla mlade ljude, ili barem jednoga za se predobiti, da ga opet izsmije, povrgne i uništi!

Ta sbilja da uništi?

Njekakvi stari sluga pratijaše ju. U svojih velikih brcih izgledaše kao kakovo zakeralo — upravo onako, kao što običavaju biti stari unteroficiri, kad jednom postanu neobhodno orudje svoga gospodara. Tad su ti istom dobri, ako su vrli čuvari mladih, liepih, živahnih, ali uz to i poštenih udovicah svoga gospodara, za koga bi, kad bi ga samo uztrebalo, i u živu vatru! Pod rukom nošaše kojekakve zavoje, nož, škare, igle, očimke i obliž. I ako bi slučajno bolestnik u nesviest pao, ponesao je sa sobom i zdene vode. On bijaše vojnički vidar u gradu nalazeće se družine, a to bijaše i prvlje u švadroni, dok je još vojakom bio.

Sad uzme razgledati bolestnikovu ruku.

Generalica motrijaše kano u strahu svako pojavljenje njegova lica. A to je i mogla, zašto se mladi čovjek ničega toliko nebojaše, koliko da se s njenim pogledom nesukobi.

„Slomljena?" pitaše ona staroga slugu.

„Mislim tako šta; preko odjeće nemogu tako poznati. Ako bi mi vaša preuzvišenost htjela u pomoći biti — ali mladi gospodin nesmije se niti vrcnuti."

„S drage volje, Tomo; pokaži samo gdje i kako. Najprvo moramo odjeću svući.“

„Prihvatite, preuzvišena, ovdje za lievu ruku. Tako, tako!“

Preuzvišena ga prihvati, kako joj pokazao stari sluga. Njeno crljeno lišce bijaše neposredno s njegovim; njezin dah doticaše ga se, te tako morade njegov pogled i nehote na njena svježa usta pasti.

Morade težki uzdah da uguši.

Haljinu svukoše.

Stari vidar uzgrne sada rukave bolestniku, pa tad uze točnije pregledati golu, čilu mišicu bolestnikovu.

„Nije slomljena!“ povikne tada.

„Zla dodušc kolača! Bilo bi puno divnije, da je slomljena.“

„Ali skoro da je gorje“, nastavi vidar. Ugnjena je upravo u plećjoj kosti. Preuzvišena, tu su još jadi straga.“

Smiješ ju uput prejde.

„Moramo li po liečnika u grad?“

„Taman ne; nego jedan bi mi ipak tko taj trebovao, a nemam ga pri ruci.“

„Nebi li mogla ja, Tomo?“

„Vi, milostiva? K ovomu poslu trebaju snažne ruke.“

„Pa ja jih imam.“

Sluga zaklima glavom.

„Pa ću jih imati! Samo brzo na posao.“

Mladi čovjek morade svoje oči podignuti prama njojzi. Ona mu zagleda u obraz, kojega je, uzprkos težkoj stiski, čudnovati žar oblio.

„Kako se zna ulukaviti, vražja namiguša!“ pomrmlja bolestnik u sebi.

„Ali —“

„Možemo kušati.“

„A ti me daj uputi.“

A kako bi ga držala, da se nenasmije?

„Jednoga mladoga gospodina čvrsto držati? A hoćete li se dati, gospodine mladi, držati?“

Bolestnik nereče baš ni slovcu.

„Ja ću nastojati koliko igda budem mogla“, reče gospodja staromu sluzi; „a ti mi pokaži samo gdje da prihvatim!“

„Ovdje s desna, preuzvišena. Tud ga obuhvatite objeručke i držite što čvršće možete. Tad se opriečite čitavim tielom o mladoga gospodina tako, da se nebude mogao niti vrcnuti, dok ja budem ruku izpravljao.“

Ona učini sve liepo kako joj reče.

„Je li dobro ovako?“

„Dobro, dobro, milostiva! A vi se mladi gospodine položite čvrsto k tielu mlade gospodjice. — Još bolje, čvršće! — Tako! — A vi opet, milostiva gospodjice, da budete što sigurniji u noguh, vi se nadnesite jedno malo nad glavu mladoga gospodina. Tako liepo, tako! Sad će dobro biti. Strpite se koj čas, mladi gospodine. Doduše, bolit će, ali ono boli još većma, kad se vadi zrno puščano.“

Mlada se gospodja pokoravaše svakoj naredbi staroga sluge; objema rukama držaše bolestnika; ona je svoje tielo o njega čvrsto opriela; ona mu se je nadnesla nad glavu; njena njedra bila su na njenu obrazu, te je mogao razgovetno čuti, kako joj je srce silno tuklo.

Htjede uzdahnuti.

„Aj! počimate li već biti nestrpljivi?“ pitaše ga ona.

Svoje malc pakosti nemogašo ona nikako da utuli.

„Zadušit ću se!“ povikne i težkoga uzdaha nemogaše da održi.

„Nebojte se, gospodine!“ poviče stari Tomo.

Tada ga sám spopadne čvrsto objema rukama, a to je i mogao, jer je bio snažnih, koštunjastih mišicah, te savini ovamo, a kreni onamo, da mu je sve pod narozani stari obraz crna krv nasjela; pa zavini još jednom i ruka sjede u svoj žglob.

Bolestnik niti da bi se maknuo s mjesta!

Mlada se gospodjica odreče udilj sve svoje koketerije; ona je mislila ciglo na naputke svoga staroga sluge, stišćuć ga grčevito svojima nježnima ručicama.

„Gotovo!“ reče stari sluga.

„Gotovo?“ pitaše ga opet ona.

„Jest.“

„Hvala dragomu Bogu! Tad se umorna baci na stolac.

Medjuto odsuče stari vidar rukav i obuče bolestnika opet u haljinu bez ikakve pripomoći. Tada htjede da oveže ruku te se stane ogledavati za kakvim rubčićem.

Mladi čovjek htjede da ga izvadi iz svoga žepa.

Na to skoči gospodjica, poviknuvši gotovo žestoko:

„Ne, ne!“ I skinuvši vratni svoj rubac, smota ga i odturi slugu u stran.

„Der meni!“

I bijaše opet ona stara, obiestna koketa.

„Moj će rubac, gospodine, imati čarobnu moć, osobito, kad ga samo oko ruke ovijem. Sjedite se izravno, da vam uz ruku ljepše prione. Dignite glavu malo gore, kao da bi me gledati morali. — Tako! — Tomo, ti drži ruku da ju mogu bolje ovezati. Je li ovako dobro? Nisam li možda kruto svezala?“

„Preuzvišena, posve dobro svezaste“, reče stari sluga.

„A vas, gospodine mladi, ruka ništa netišti?“

„Niti najmanje, preuzvišena“, odgovori posve hladno mladi čovjek.

Ona se nasmjehne podrugljivo.

„Pa niti drugdje nigdje?“

„Ne, nigdje.“

„To je dobro; tad, Tomo moj, ako nemaš ovdje kano vidar ništa zapoviedati —“

„Bolestnik nesmije rukom ništa gibati.“

„Neće, neće. Ti mi sad pojdi i donesi štogod da čalabrknemo — kakova voća, ili što drugo, što bolestnik smije jesti.“

Stari Tomo već popošao, kad ga bolestnik zaustavi:

„Ja vam se, gospodine, svesrdno zahvaljujem“, reče, svojski se s njim rukujući.

„Na malo, na malo!“ zakrkne zadovoljno stari sluga.

„A meni nećete da zahvalite?“ pitaše ga generalica.

„Vami, preuzvišena, izraz snižene i duboke zahvalnosti.“

„Aj, aj! — vas ipak nješto tišti?“

„Ja bar nećutim ništa.“

„Ništa? Niti čuvstvo, da sam vas zahvalnošću zadužila?“

Mladi čovjek ugrize se za usta. Sad uzme premišljati u sve ruke, kako da ju namajstori nu tako, da je ipak neuvriedi. Ali i opet nehtjede — pa niti sad, kad mu srce bijaše tako puno!

„Milostiva gospodjice, čemu me vriedjate?“

„E! dakle sam ipak pogodila u pravu žilicu!“

„Vi me izazivljete, gospodjo.“

„Na kakovo oružje, vitežki gospodine?“

„Na istinu.“

„A ta bi bila?“

Mladoga čovjeka spopadne kao njekakva groznica, te nemogaše da održi ono, što ga je na srcu tako zeblo.

„Ta bi bila“ uze on: „da sva hvala, kojom me zadužiste, nebi nikako premogla ono, što ste vi meni i mojoj miloj majci učinili. Vi ste mi sada život spasili; ali davno bi mi ga već bili i otrovali, da ga nije domovina zahtievala. Nu to su sve stvari, za koje vi nemate srca. Što je vami domovina? što narod? Vi ljubite samo sebe, samo sjajnost, bogatstvo, plemstvo — pustu spoljašnost; u tom živite i u tom se gibljete! Na čast vam bilo! uživajte se, kako vam volja. Ali me samo nevriedjajte dalje; to vas molim.“

Izprva se liepa udovica, dok se je onako mladi gospodin žestio, htjede u svojoj obiesti smijati, ali najednom prebliedi; sva se krv iz liepoga lišca k srcu sjede, te na ugasnulih očijuh mogaše se čitati, da joj je pri srcu nješta težka. Počem se malo razabra, reče posve hladno i mirno:

„Eto sad na groznice! — Vi trebujete malo pokoja. Ja idem, a moj će Tomo kod vas ostati.“

„Za to vas liepo molim“, reče i on posve hladno i mirno.

Ona opusti pavillon, te ode odkrojenimi koraci i ponosito stupajuć. Bivši kod vratah, morade se još jednoč ogledati.

Bolestnik ležaše tu, blied i miran, kao što je malo prvlje govorio; a u turobnih potezih lica njegova, pokazivaše se njekakva jasna i čvrsta odluka.

Ona izpadne naglo iz sobe i, bivši na polju, propanu ju suze, te se morade pod zeleno stablo na jedno sjedalo spustiti, da se dobro izplače.

Tako ju zadesi stari Tomo, koji je njeko vrieme kašnje sa južinom došao.

„Za Boga! što vam je milostiva?“

„Proći će sve; operacija je na me vrlo djelovala; nego nekazuj mu samo ništa; odnesi mu što nosiš, te ostani kod njega. Poslje sat, dva — tamo pod noć dodji k meni, da se posavjetujemo, što da nadalje činimo.“

Sluga ode u pavillon, a ona sjedjaše još dugo, gorko plačuć i uzdišuć.

(Dalje će sliediti).

KOVAČ.

Novella.

Sasvim na dnu trgovišta, smierom od istoka k zapadu, nedaleko od druma, leži kovačnica starinska, nu tečajem vremena mnogo preinačena sgrada, koja je po prvotnom obliku sudeć, morala biti lovni, ili razkošni dvor one gospode, štono su se banila na brdu, što se na sjevornoj strani tik crkve uzdiže; nu tečajem vremena razpade im se stolica do njekolicine ruševinah, te im više neima spomenka u poviesti, no samo u bajoslovju.

Bijaše blaga, svibanjska večer. Siv jelik bijaše slabašnom ružičastom koprenom kao opleten, zrak bijaše miran, nijedan klasak nije drhtao. Ovdje, ondje pjevaše još po koja ptičica praštajućemu se danku svoj s Bogom!

Na kamenoj klupi pred kućom sjedjaše kovač prekrštenih rukuh, te gledaše, kao da sanja, u mirnu okolicu. „Sedam godinah — danas sedam godinah!“ reče potiho, obori glavu, te jom potrese lako. „Kako vrieme nagli!“ Zatim pade opet u okorelo dreždanje. U bližnjem grmu stade slavuj jocati. To bijahu blagi, topivi, elegički glasovi, dopirući do srca i opominjući ga na čeznuće ljubavi i nevolje. Muž u smedjoj, kožnoj pregači uzdahne duboko. Dva dječaka, jedan po prilici u petoj a drugi u četvrtoj godini, doskoknuše. „Oče! mileni oče!“ zvahu oni, „gle samo, kako ondje vrhu šume noćne sove prše.“ Nu otac bijaše mrzan, reče djeci, neka se udalje, te šetaše velikimi koraci gore dolje.

Iz kuće dodje Anka. „Večera je gotova, hodi Stjepko —“ „Dobro — dobro —

jedite samo sami — ja — ja sam još sit od objeda — te sam nješto naloš — daj mi škrljak i ćulu, večer je krasna — hoću, da je se užijem.“

„Ako već ideš, a ti ajde ka „kruni“ — svečanost neće sigurno loša biti.“ —

„Već sam ti često rekao, da mi je taj puk omrazio.“

„Škoditi ćeš si na zanatu: vjeruj mi, da je još kojega kovača na blizu, sada već nebi k nam dolazili!“

„Pa jer me mrze da se jos navržem oko njih!“

„Sam si si kriv. —“

„Daj škrljak i ćulu.“ —

Anka učini, kao što bi joj naloženo, te gledaše mučeć za svojim suprugom.

Kod „krune“ bijaše glasba; svi mjestni odličnici skupiše se ondje.

Slavio se je što svečanijim načinom izbor novoga kotarskoga predstojnika.

„Zar nisam rekao“, — uze tečajem govora kramar govoriti, „Stjepko neće ni taj put doći, prem smo tako silno Anku molili, neka ga sklone na to.“ —

„Dakako — dakako“, odgovori zidar, „mi smo mu preprosti. — Neide mu nikako iz glave, da je bio u visokih školah.“ —

„Može si čestitati“, ozove se kum stolar, „može si čestitati, što su mu bratac i sestrica tako iznenada raja dopala, — kovačnica je majdan blaga; ako se toliko netrsi oko zanata, njegova je krivnja — i —“

„Ja borami u njegovoj koži nebi uzeo čekića u ruke“, zakrši mu rieč ranarnik,“ on bijaše svojimi pravničkimi nauci, do njekoliko traljavih izpitah, gotov — notabene sjajnim uspjehom — put k sreći bi si lako prokrčio, tim većma, što je po smrti svoje sestre došao do podnipošto malena gospodarstva. Kovačnicu bi mogao za razmierno veliku cienu prodati — te bi bio sasma drugi čovjek, nego što je sada.“ —

„Kako to?“

„Sasvim naravno — samo na primjer. — On bi mogao biti činovnik tako dobro, kao što je gospodin Razumčić, kojega vi surku ipak vise štujete, nego li kožnu pregaču Stjepkovu. Njekoliko novčićah više ili manje neodlučuje još ciene kojega — a u ostalom, kao što vi sami kažete: posao mu neide od ruke — on nije za kovačnicu.“ —

„Zar da liepi zanat kojemu tudjincu ostavi,“ reče posprdno kramar.

„Dakako — tudjinac bi jamačno i sada još zadovoljan bio.“ —

„Da da“ — poče opet stolar, „vi revnujete; jer ste i vi na visokih školah bili — ali s gledišta praktičnoga života bila bi to ludost, kovačnicu prodati. Toliko nebi ipak nikada dobio, koliko vriedi.“ —

„Kaka mi korist od surke, koje nemogu nositi“ — bubnu ranarnik oštrijim glasom. — „Kao kovač samo je petljar, te će i ostati do vieka; jer je daleko nadmašio kovačiju — cieli taj posao leži duboko pod njim. A što vi, gospodine majstore, tako mudrim scienite, to je u mojih očiuh ludorija.“

Prepirka bi po svoj prilici još živahnijom postala, te duže vremena trajala, da nisu s jedne strane novi gosti nadošli, a s druge strane ranarnik svoju parlamentarnu zastavu razvio; surovost bo nije mu manjega priznanja stekla, no ranarnička vještina.

Dočim se je ovako kod „krune“ razpravljalo, stupaše Stjepko po samotnoj stazi prama jeliku. Na njekoj nizbrdici, odkud se je liepo moglo pogledati u prijaznu okolicu, na podnožju tako zvane Marijine smrieke, baci se na bujni sienokošni sag. Ružičasti suton na zapadu razplinu u maglovitoj sivoći, samo na skrajnjem horizontu trzaše još tamna rujna bljeska.

Stjepkove misli neboraviše po onih mjestih, koja je vidio, nego se prohadjahu po dalekih, dalekih krajevih. Nije ga zabavljala sadanjost, nego uspomena prošlih godinah. Mi ćemo ga po njegovom sanjarskom putu pratiti kroz livade i poljane, preko brdah i do-

linah. Pred nami se razvija slika velika grada; nu mi se nebrinemo za njegove sjajne palače, za njegove blistajuće kočije, nego se utiromo pred žarkimi sunčanimi traci u tamu njekoga perivoja.

Pokraj krasne, cvatuće dieve šeće se mladić od dvadeset po prilici godinah.

„Smijem li te mojom zvati, Ljubice?“ šaptaše mladić — „o opetuj mi blaženu tu riečcu!“

„Da, dopušteno ti je to, Stjepko!“ opetova Berta, te sagne svoju plavokosu glavicu preko ruke pratiočeve.

„Cutim u sebi sposobnosti za najveće, za najuzvišenije stvari. Zaprieke me nestraše, štono mi na put stavljaju, ta po svih putevih sviete mi tvoje crne oči!“

„Od očeve strane neimaš se ničesa bojati, taj ti je naklon, a mati neće takodjer hotjeti, da sreću svoje jedinice pokvari, kad bude vidjela, kako sam ti iskreno privržena.“

„Za godinu danah dovršiti ću svoje nauke, daljna zaslužba — častno mjesto hoće i mora se naći. — Ti me uzplamćuješ — mora za rukom poći!“

Još mnogo, mnogo govorahu ljubovnici, oni neopaziše, da su sjene sve gušće bivale, da su oni posliedni putnici u opuštenom perivoju bili.

Za liepom večeri sliedjahu liepi dani. Iskrenije i skladnije sudarahu se od sada srca, ruže i karamfilji ocvatoše, samo gjurine dizahu još svoje svjetle krune u hladnom oštrom jesenskom zraku. Napokon legoše i posljednja Florina dieca u grob. Sniežne pavuljice vijahu se vihrom, a ukočena ruka zime stavi vode u težke okove.

Stari Kamenović stupaše zamišljen gore dolje po svojoj sobi.

Gospoja Kamenovićka stupi unutra.

„Gospodin savjetnik se preporuča.“

„Opet — upravo sam nanj mislio.“

„Ti si opet jako srdit.“

„Imam i uzroka — taj čovjek mi nije nikako po volji, a još manje njegov sin — da se mogu obojice na liep način otresti —“

„Ti si za Stjepkom poludio.“

„Taj mi se mladić sasvim dopada — malo je preveć zanešen i sanjarski — nu to će se s vremenom popraviti; uviek je bolje preveć srca imati, nego premalo.“

„Ali promisli samo — Gizdovići su tako bogati.“

„Bogat amo, bogat tamo — nisam ni ja siromašan — svojoj kćeri mogu bezbrižan, pa baš i ugodan život pribaviti.“

„Mladoga Gizdovića svagdje rado vide.“

„Ja bar ne na tom mjestu.“

„On ljubi našu Ljubicu.“

„Da li taj čovjek i sbilja ljubiti znade?“

„On je ugladjen i izobražen!“

„Ženo, ti mi poslje mnogo godinah, a na mrzak način, po prvi put na put staješ. Ti si sasvim zasliepljena od onoga mladoga gizdelina, koj mi —“

„Ti gojiš predsudah.“

„Neću da tajim, ali nedopadnost, koja mi se je tako neodoljivo uvriežila, ima za stalno svoj uzrok: samo ga treba potražiti.“

„Uzmi si dakle truda, pa ga potraži.“

„To sam već učinila, pa činim i sada, te sam se osvjedočila, da se mora svaki dobro paziti, koj će da Gizdovićem na put stane.“

„Neznam zašto?“

„Ta u najodličnijih kućah —“

„Slobodan im je ulaz, hoćeš da kažeš — pa ih svagdje rado vidjaju — hoćeš da kažeš — nu meni se, kako rekoh, nikako nedopadaju; a što tebe obsjenjuje, njihovo bo-

gatstvo naime, nepočiva na tako čvrstom temelju, kao što ti misliš, — ja bar dvojim. U ostalom ni ja krivo neshvaćam vriednosti posjeda; nu on sám nedostaje, da koga usreći. Upravo s toga, što nam diete nije prisiljeno, da oskudno živi, mogao bi nas čovjek manje izpričati, da si diete udamo za muža, koj —"

„S tobom se nemože razgovarati", zakrši mu Kamenovićka rieč, pobjegne kroz vrata, te ih srdito zalupi.

Tomo Kamenović hodaše još dugo vremena u misli zadubljen gore dolje.

Stara se godina dovrši — nova nastupi. Prvih njezinih danah pozove gospodin Kamenović njekoliko milih si osobah, medj njimi i Stjepka, u goste. Gospoja Kamenovićeva znadjaše to sve tako mudro urediti, da je i mladi Mirko Gizdović došao. Takovo ženino postupanje i razjedi i ogorči tako kućnoga gospodara, da se je odmah, pogledav hudobnu svoju ženu, udaljio, te više nezabavljao s gostmi.

„Zar se je možebiti", reče Mirko, položaj motreć, „častnomu gospodinu što neugodna dogodilo?"

„Nemogu se sjetiti,gospodine Gizdoviću", odvrati mu prijazno gospoja Kamenovićeva, „to su već njegove mušice, — medjutim ćemo se mi i bez njega dobro zabavljati."

„Nu tu zije ipak njekakav prolom."

„Meni samoj nije drago — ali kad ga ipokondria i kostobolja muči, prija mu najbolje mir i samotnost."

„Vrlo žalim."

„Ali još prije njekoliko danah", uze Stjepko, „uvjeravao me je gospodin Kamenović, da je u najboljem zdravju."

„No — no — to je on svoje pravo stanje zatajio."

„Supruga bi ipak, moj gospodine", nastavi Mirko čudnim naglaskom, „mogla svoga supruga temeljitije poznavati i prosuditi, nego li tudjinac."

„Ja imam tu čest, da ovu kuću već od dvie godine danah polazim."

„Kao tudjinac."

„Što ćete vi, da tim rečete."

„Da ja od svoje strane nevjerujem, da ste vi u bližnjem, prijateljskom odnošaju napram ovoj kući."

„Zašto?"

Robertove se oči kriesiše.

Mirko ostade hladnokrvan. Posprdno smiešenje okruži mu usta; on bijaše toga mnienja, da se djevojka može najlaglje otudjiti ljubovniku, ili njeno nagnuće barem silno uzdrmati, ako tko ljubovnika osramoti.

„Vaše ponašanje samo svjedoči mi to", odgovori poslje male stanke, „ja nemogu o nijednoj gospodarici pomisliti, da bi tako velikodušna bila, te onoga kao vriedna gosta smatrala, koj se neuzteže, javno ju ukoriti."

„Što vi to benavite —"

„Umirite se moj gospodine."

„Ja — ja — nisam mislio na uvriedu, nu ipak"

„Ta da — vi ni neznate bolje. U okolici, gdje je vašega otca kovačnica, nezna se dakako za finije ponašanje — i —"

„Jadniče, ja se ponosim s moga otca, koga ciela okolica na daleko i široko poznaje kao čovjeka valjana i poštena; ja se ponosim, što sam se naobrazio po načelih koja u onoj kovačnici vladaju."

„Vi ste mogli ostati u kovačnici, u izobraženija družtva."

„Vaše bagre nespadam — jer upravo medju hrdje nespadam."

Nemir i uzrujanost zavlada cielim družtvom; nespretna posredovanja pogorčaše još stvari.

„Gospojo", reče Stjepko, obrativ se prama gospodarici, „pristajete li — da — da —"

„Izvolite malo na čist i hladan zrak, pa hladnokrvno promišljati, kako se valja u krugu izobražene gospode i gospojah ponašati", nastavi Mirko.

Ljubica htjede napried stupiti; nu mati joj to zaprieči.

„Ja i idem — idem;" biesnio je Stjepko, „da nestavim ruke na vas, kuća, u kojoj se kao gost nalazim, odveć mi je mila, nu ipak, Ljubice s Bogom!"

Ljubica pade onesviešćena na divan.

Stjepko drhtaše.

„Udaljite se", krikne gospoja Kamenovićka, „ja vam zapoviedam!"

Stjepko se prihvati za čelo, te pane kroz vrata.

Tom vikom prestrašen, obuče se naglo gospodin Kamenović, koj je u svojoj zabitnoj sobici već u postelju bio legao, te stupi u dvoranu.

„Što se je dogodilo?"

Kamenović kimaše glavom.

„Hvala vam, moj gospodine, u buduće pako izvolite si ovakove trude prištediti", zatim stupi k njekomu staru čovjeku, koj se je na dnu dvorane nalazio, govoraše s njim njekoliko riečih, te se na novo obrati k Mirku: „Vi nećete više nikoga iz mojega doma goniti, te ga imate taj čas ostaviti."

Neizcrpivom riečitošću uvjeravaše Mirko gospodina Kamenovića, te sažaljivaše, što ga je ovaj krivo shvatio.

Kamenović ponovi svoju zapovjed gromkim glasom. Mirko izčeznu naklanjajuć se.

„Sad si ga uvriedio, strašno uvriedio. Za Boga — uzmožnoga Gizdovića", jecaše gospoja Kamenovićka.

„Muči!" vikne Tomo, te rine prvi put u svom životu, drugčije vrlo obljubljenu suprugu od sebe. „Muči, pa se ponajprije brini za Bertu — Ivane — liečnika."

Nesretnoj večeri sliedjaše nesretno jutro. Ljubica se opet oporavi. Ona gledaše suznih očiuh, nu bistra uma u taj sviet. Na postelji ležaše Kamenović blied i ukočen, kap ga udari. Uzburkanje njegove ćudi bijaše presilno.

(Dalje će sliediti.)

Gradiščani u nasliednom ratu.

Iz povjestnice gradiške regimente od Oriovčanina.

(Dalje.)

Četvrta vojna. (god. 1745.)

Gradiška četa, kojoj je dne 1. ožujka 1745 iz domovine 600 momakah otišlo, bijaše sa početkom travnja, brojeći 1200 glavah, za boj pripravna. dobivši dne 18. srpnja još 800 momakah, te tim brojaše ukupno 2000 glavah. Medjutim umre cesar Dragutin VII. dne 20. siečnja 1745, a Batjani dobi nalog iznova Baburku oteti, što mu je za rukom i pošlo, uzamši jurišem Vilshofen, gdje je 2000 Hesah uhvatio, predobivši Dingelfingen, za tim hametom pobivši pod g. Segur-om stojeću francezko-falcsku vojsku dne 15. travnja kod Pfaffenhofena i progonivši ju preko Reine. Tim je načinom Batjani Monakov i cielu Babursku u rukuh imao, što je mladog kurfürsta Maksimiliana Josipa prisililo mir i otčevinu od Marije Terezije prositi. Mir bi već dne 22. travnja u Füssenu ugovoren, uslied kojega je Austrija lišena važnog neprijatelja, mogavši tim silnije proti Prusom postupati.

Medjutim se je austrijanska vojska kod Pardubice, Königgreca i Tropave kupila i dne 17. svibnja put u Šlezku poprimila. Već malo prie su Gradiščani dne 10. svibnja

Neustadt, a dne 26. Kosel oteli, i dne 30. med Libavom i Landshutom neprijatelja pobili, gdje je satnik Ilić sa 9 momakah pao. Dne 4. lipnja razori Nadaždi kod Strigave pruski tabor i zadobi isti kraljev šator skupa sa vojnom peneznicom, prem se je kasnije radi njekojih neredah natrag povući morao. U ovoj bitki požališe Gradiščani kod Friedberge satnika Ivanovića, barjaktara Blaževića, i 29 momakah, dočim se je Petar Pokaz tim odlikovao, da je svojeg pavšeg satnika iz neprijateljskih rukuh oslobodio. Kod dalnjijih gibanjah izgubi gradiška četa do konca kolovoza 82 momka. Nu kada bi Miroslav preko Trautenau a iznova u Česku prodro, bi dne 30. rujna kod sela Soor zvanog tako obkoljen, da si je oružanom rukom put krčiti morao. Bitka je bila krvava i zdvojna. Prem su se u njoj Gradiščani odlikovali, požalili su ipak satnika Pustaića, barjaktara Živatovića i Bogunovića sa 54 momka.

Dragutin Lotaringski, prem je kod Soora bitku izgubio, ipak je uvjeren bio, da se Miroslav natrag vratiti mora, zato se je trsio taj povratak uskoriti, čega radi je Nadaždia s lahkimi četami, medj njimi i Gradiščani, već dne 4. listopada preko Eipela poslao, da Prusom uzajemnost sa Šlezkom preprieči i u Maršavu i Nimerstadt nješto vojske postavio. Pruski kralj tim giibanjem uvidiv svoj nepovoljni stališ, posla dne 14. svoju prtljagu naprvo, a on se dne 16. u dva odsjeka krenu u Šlezku, kamo je 20. listopada i dospio, požalivši njekoliko kolah od svoje prtljage, koja je Nadaždiu i Dežefiu u ruke pala, dočim su mu Gradiščani i panduri mnogo štete gledeć na ljudstvo doprineli.

Čim je Lotaringski Miroslava u Šleziju ići prisilio, pohiti u Lužicu a odtud u Dreždjane, da Saksoncem pomoć donese. Nu prije, nego bi se š njimi združio, biše dne 15. prosinca kod Kaseldorfa pobijeni, zato se povrati u Česku. Ovom prilikom Gradiščani čineći ariergardu, izgubiše 19 ljudih.

Takim po tom bi medju Austrijom, Pruskom i Saksonskom dne 25. prosinca mir u Dreždjanih ugovoren, ili bolje samo Breslavski ponovljen i već dne 13. rujna za cara odabran Franjo, veliki toškanski Herceg suprug Marije Terezije, kao takav pripoznan.

Gradiščani, koji su u početku ovogodišnje vojne 1200 glavah brojili i u kolovozu iz domovine 800 momakah dobili, izgubiše uslied Relkovićeva rukopisa 193 momka i 6 častnikah, ukupno 199 glavah. Budnć pako da je podpukovnik Ljubibratić 1. siečnja 1746 sa 1785 glavah u Talijansku put poprimio, tako sliedi, da je još njegdje 16 momakah, valjda u bolnicah ostalo.

Peta vojna. (god. 1746.)

Marija Terezija riešena najvećeg neprijatelja, bijaše u stanju svu pozornost u Talijansku obrnuti, gdje je još jednako rat biesnio. Toga radi nastupi Nadaždi već dne 1. siečnja 1746 put u Talijansku sa ugarskimi i graničarskimi četami, med kojimi se je i 1785 glavah Gradiščanah nalazilo. U isto su skoro vrieme uslied Hildburghausnova načela graničarske čete na 8 satnijah brojeći svaka 250 momakah podignute i Gradiščani sa 215 glavah popunjeni.

F. M. Brovne imavši privremenu upravu u Talijanskoj priče takim iz početka sretno napredovati. Nadaždiu pade u djeo sa graničari dne 27. ožujka kod Campo Santo i Veletri Guastali poslanu pomoć pobiti, što je za posliedicu imalo, da se je Guastala predala, kojom su prilikom Gradiščani 18 momakah požalili. Takim za tim ote Reggio, da je F. M. Brovne dne 20. travnja mogao Parmu obsjesti, iz koje se je Marquis de Castellan toli viešto noću izvukao, ostavivši u gradu samo 400 vojakah, koji su se takim u jutru predali.

Po toli sretnom uspiehu pade austrijanska vojska dne 8. svibnja u tabor kod Pontenure, a dne 11. se približi Piacenci, gdje su Španjolci stajali. Već 18. zauzeše Gradiščani na juriš S. Laccaro, i takim pričeše na Piacencu udarati. Medjutim se je Vinko Lichtenstein sa Brovne-om sastao i vrhovnu upravu poprimio, dočim je Bernklau dne 3. lipnja oteo Rivalto, a sliedeći dan Monte Chiaro. Kod prvog mjesta padoše tri, a drugog dva

Gradiščana. Francezko-španjolska vojska stavljaše sve ufanje u odlučnu bitku, kroz koju se je nadala Piacencu osloboditi, zato ju dne 16. lipnja kod Piacence zametnu, nu nesretno jer je hametom pobijena, ostavivši na bojnom polju do 10.000 mrtvih, dočim su Austrijanci samo 3375 mrtvih i ranjenih brojili. Med mrtvimi se od Gradiške čete nahodiše satnici Kokanović i Radmanić sa 27 momakah, dočim se je desetnik Adam Pinojtić tim odlikovao, da je svoga satnika Pavića oslobodio i 5 neprijateljah obalio.

Dočim se je po ovoj krvnoj bitki Maillebois natrag povukao, obsjedoše austrijanske čete užje Piacencu sjedinivši se sa sardinskom vojskom, da već dne 10. kolovoza francezko-španjolsku vojsku kod Tidone pobiju, gdje je 18 Gradiščanah palo, i sutradan Piacencu dobiju. Po padnuću ovog grada povuče se neprijatelj proti Vogheri, a poslie u obšancani tabor na brežuljcih Bochette, koj su Austrijanci dne 1. rujna na juriš oteli. Od Gradiščanah padoše jurišajuć satnioi Bogdanović i Vuić, i barjaktar Zjalić sa 13 momakah, dočim je Aleksa Tadić sám sedam neprijateljah obalio. Neprijatelj pobijen povuče se proti Savoni, kamo su ga Austrijanci sliedili. F. M. Brovne koj je medjutim od bolestnog Lichtensteina vrhovnu upravu poprimio nepazeći mnoge suprotivštine, ote dne 5. rujna Genuu i prodrv u Daufinu i Provencu, osvoji otoke St. Honorato i St. Margaretu i grad Grace, za tim obsjede po pokupljenoj kontribuciji dne 27. prosinca Autibes. Ovdje mu dospi viest, da su se Genuesi pobunili i austrijansku posadu protjerali. To prenudi Brovnea obsjednuće dići i dne 19. siečnja 1747 natrag se povratiti, izručivši Nadaždiju u veljači obkolenje Genue, koje je po Ahenskom ugovoru dignuto.

Gibanja vojske u Provenci, ostadoše nesamo bez svake hasne, nego i povukoše za sobom izgubljenje Genue, kao i veliku štetu gledeć na ljudstvo, jer je sama gradiška četa mjeseca studena i prosinca na raznijeh mjestih 116 momakah izgubila. Tim je ovogodišnji kvar Gradiščanah sastojao iz 5 častnikah i 197 momakah, ukupno 202 glave. Osim toga je sa koncem siečnja 1747 u domovinu 400 vojakah odpušćeno, dočim je 1398 glavah i nadalje u Talijanskoj ostalo.

(Dalje će sliediti.)

Okružnica!

Područnim odborom za dalmatinsko-hrvatsku-slavonsku izložbu plodinah i tvorinah.

Buduć je kod njekih područnih odborah nastala dvojba, u koji izložbeni red spada drvo za gradjevine? te kako se ima razumievati četvrta točka programa izložbenoga? to ovaj glavni odbor nalazi za shodno, potaknuto pitanje razjasniti ovako:

I.

Drvo za gradjevine i svako ino u naravi, spada u izložbeni red II., a u podrazred VIII., iz kojeg se „kemičke staline“ dodaju podrazredu VII.

II.

Kad je ovaj glavni odbor zaključio, nedržati se običaja dosadanjih izložbah, po kojem su svi predmeti na trošak samih izložiteljah na izložište pošiljani, bila mu je glavna namjera, olakšati pristup domaćoj izložbi i onoj strani naroda, kojoj je ta stvar posve nova, pa neimajuć izkustva ni vještine, kako bi predmete spravili, povezali i odpravili, te koja može samo pomanje stvari za izložbu prirediti, kakove se mučno i od vještakah na daleko pošiljaju. Da se dakle i ovoj strani pučanstvu na ruku ide u priredjenju i odpremljenju predmetah, preuzet je taj trošak na teret izložbe, nipošto pako i za onako velike predmete, koji mogu sami putovati, te kakove će samo imućniji ljudi izložiti, koji i sami putuju, troškove lasno nositi mogu, drugčije bi trebalo ne samo for. 12,000 nego i

for. 50,000 za podmirenje svih troškovah. Dakle samo oni izložbi namienjeni predmeti, koji budu predani dotičnim odborom za odpremu, te od pojedinog izložitelja nepremašaju pedeset (50) funti, putuju na trošak izložbe, dočim za dopremu težjih stvarih, nose putnji trošak sami izložitelji, putovale im stvari neposredno do izložbe ili posredstvom područnih odborah. Smješćenje, razredjenje, osiguranje od požara i čuvanje u izložbenoj sgradi, obavit će se o trošku izložbe, bez razlike težine i načina putovanja, nu ipak se neprieči, da i to izložitelji sami učine o svom trošku. Po programu visokom kraljevsko hrvatskom dvorskom kancelarijom odobrenom, putovanje blaga i težkih surovih plodinah n. p. velikih komadah drveta itd., biva izključivo o trošku izložiteljah; nadalje po dovršenoj izložbi, dužan je svaki izložitelj sám svoje neprodane predmete iz sgrade izložbene za dva mjeseca odnesti, jer će se zaostale stvari poslje javno prodati na korist izložbene zaklade.

U ostalom imade se točno držati programa, naputka i zapisnika X. sjednice gl. odbora točke §. 7, 8, 9, 10, 11, 12, koji su područnim odborom dostavljeni, kao i ovoga privitoga dodatka k naputku.

Ovo razjasnjenje neka sl. područni odbori izvole razglasiti po svojih okolicah, da se preprieče sve bludnje od strane gg. izložiteljah.

U svih dvojbenih slučajevih imati će se slavni područni odbor obratiti na glavni odbor izložbe za dalnje razjasnenje.

U Zagrebu 12. veljače 1864.

Glavni odbor dalm.-hrv.-slav. izložbe:
Grof Miroslav Kulmer, v. r.
Jos. Ferd. Devidé, v. r.

Dodatak k naputku
„za područne odbore“
o primanju izložbi namienjenih prepmetah!

1. **Žita** najmanje 6, a najviše 8 okah (vrčah, polićah) u škrinjicah staklenim poklopcem ili u čistih platnenih vrećicah.
2. **Sočiva** najmanje 2, a najviše 4 oke u posudah kao i žito. Sjemenje svakovrstno po volji.
3. **Brašno** (melja, múka) krupica (Gries) najmanje 5, a najviše 10 funti od svake vrsti, u posudah čistih staklenih, da se kakvoća lakše prosuditi može.
4. **Ulje, mast, maslo** i tomu slične stvari u primjerenoj kolikoći i posudah staklenih.
5. **Vino, šljivovicu, kvasinu** (ocet, sirčet) i ina žestoka pića, od svake vrsti po četiri u prodaji obične polićne (holbene) čistog lica nove staklenke, dobro začepljene i zapečaćene, napisom hrvatskim kakvoće, kojem se može pridati po volji talijanski i njemački.
6. **Drvo sirovo**, panjevi u razlikoj debljini od 1 do 2 cipele duljine; od dugah i dužicah svake veličine po dva komada.
7. **Blago** (marva, goveda) od svake vrsti po jedno, te uz žensko i mlade njezine.
8. Sve ostale rukotvorine, obrtnine, umjetnine itd. u primjerenoj množini i težini, te dobro povezano i priredjeno.

O priredjenju predmetah za odpremu!
koji već od samih izložiteljah, nebi za put sposobni, predani bili!

1. Ovaki se predmeti imaju u poveće čvrste kovčege (škrinje, sanduke) pomnjivo i onako složiti, da se putujuć nemogu potrti ili oštetiti. Kod slaganja vina i drugih pićah treba osobito na to paziti, da u nijednu škrinju nedodje više od dva reda staklenkah jedne na druge, jer bi se lasno mogle potrti.

2. Ovako napunjene kovčege netreba čavli zabijati, nego poklopce prikladnimi zavori (šarafih) pričvrstiti, čim će se prepriečiti lupanje štetno po predmete, a i kovčezi kod otvaranja od oštećenja občuvati.

3. U svakom kovčegu mora biti popis smješćenih stvarih.

4. Svaki takvi kovčeg mora biti obilježen slovi P. O. I. i tekućim brojem komada.

O odpremanju!

1. Odpremanje sliedi iz onog mjesta, gdje se gl. područni odbor nalazi.

2. Svaki kovčeg mora biti težan (vagnjen) i težina mu na tovarnici ubilježena.

3. Svi kovčezi moraju biti u tovarnici popisani pod svojim vlastitim brojem.

4. Ovako priredjeni komadi predat će se vozarom, dotično željezničkim i parobrodarskim agencijam, da se u Zagreb dostave, glede čega se je ovaj glavni odbor s podhvatnici već u porazumljenje stavio.

Ako se izkustvom pokaže, da opet kakove izprave ili promjene trebale budu, ovaj će gl. odbor naknadno preinake sl. područnim odborom na znanje dati.

U Zagrebu 12. veljače 1864.

Glavni odbor dalm.-hrv.-slav. izložbe.
Grof Miroslav Kulmer, v. r.
Jos. Ferd. Devidé, v. r.

Brzojavni cjenik.

Jedna brzovjest od 20 riečih, s naslovom i podpisom računajući, stoji od Požege, unutar njemačko-austrijanskoga brzojavnog saveza, k kojem spada: Austrija, Baden, Bavarska, Hanoveranska, Meklenburžka, Doljnozemlje, Pruska, Saksonska i Virtemberžka u

	fr.	kr.		fr.	kr.		fr.	kr
Glogau	1	20	Gross-Kikinda	—	80	Heidenheim	1	20
Gmünd	1	20	Grosswardein	1	20	Heilbronn	1	60
Gmunden	1	20	Grünberg	1	20	Heiligenberg	1	20
Gnesen	1	60	Guben	1	60	Heiligendam	1	60
Gnievkovo	1	60	Günzburg	1	20	Heiligenstadt	1	60
Göppingen	1	20	Güstrow	1	60	Hellmond	1	60
Görlitz	1	20	Gurau	1	20	Hengelo	1	60
Görz	—	80	Gumbinnen	1	60	Hermanstadt	1	20
Goes	1	60	Gudelshein	1	60	Herrenberg	1	60
Göttingen	1	60	Gunzenhaus	1	20	Hersbruck	1	20
Goldap	1	60	Haag	1	60	Herberg	1	60
Goldberg	1	20	Habelschwerdt	1	20	Herzogenbusch	1	60
Gorinchem	1	60	Hagen	1	60	Het-Loo	1	60
Gostar	1	60	Hagenov	1	60	Hetstedt	1	60
Gospić	—	80	Haida	1	20	Heidekrug	1	60
Gotha	1	60	Halberstadt	1	60	Hildesheim	1	60
Gonda	1	60	Hall Ob. Oesterr.	1	20	Hirschberg	1	20
Gran	—	80	Hall Würtemberg.	1	20	Hitzacker	1	60
Gransee	1	60	Halle	1	60	Hockenheim	1	60
Grandeg	1	60	Hamburg	1	60	Hof	1	20
Graz	—	80	Humeln	1	60	Hof Gastein	1	20
Greifenberg am Quis	1	20	Hamm	1	60	Hohenelbe	1	20
Greifenberg am Rega	1	60	Hanover	1	60	Hohenems	1	20
Greifenhagen	1	60	Harburg	1	60	Hohenheim	1	20
Greiswald	1	60	Harlem	1	60	Hohenschwangau	1	20
Griesbach	1	60	Harlingen	1	60	Hohenstein Preus.	1	60
Grima	1	20	Haslach a. d. Kinzig	1	60	Holland Preuss.	1	60
Grimmen	1	60	Haasfurt	1	20	Holz-Kirchen	1	20
Gromingen	1	60	Hatzfeld	—	80	Homburg na Pfalci	1	60
Gross-Becskerek	—	80	Hausach	1	60	Homburg a. d. Höhe	1	60
Grosenhain	1	20	Hechingen	1	20	Hoogezand	1	60
Gross-Enyed	1	20	Heerenween	1	60	Horn	1	60
Gross-Kaniža	—	80	Heidelberg	1	60	Horb	1	60

(Dalje će sliediti.)

Svaštice.

Osiek, dne 20. veljače. (Dopis.) Udomila se vila umjetnica i u našem gradu; dugo joj nebje ovdje počinka ni obstanka, nijednog ljubimca neimade dosad ovdje. A i kako bi drugojačije bilo! Tri su stranke ovdje u oprieci. Narodna, magjaronska i njemačka. Jedna traži drugu nadmašati; pa kako bi njegovali vilu umjetnicu, kad im se glave od same politike puše? Njemačka si stranka stvori novine. koje mogu svakim ove vrsti na uzor biti. Urednik kô marljiva pčela lita po ostalih novinah nebi li šta našo, pa sabira iz njih vosak i med; i dosta mučno bi ti bilo naći članka, koji već neugleda svieta u kojem listu. Težnja, da bar jedan člančić svojim čitateljem — kojih ima dosta malo — priobći, zavede ga tako daleko, da je u 11. broju vriedna urednika Glasonoše „Schmiererom“ okrstio, radi njegova koledara „Proroka“, u kom najde njekoje tiskarske pogrieške. Ali tko će se ozirati još na ono, što osječki „Lokalblatt“ veli? Vratiti će se njemu šilo za ognjilo, žao za sramotu!

Nesamo njemačka već i naša vila udomi se kod nas. Nju njeguje pjesnik uznosita uma, i mnogu joj tugu zadaje s pjesamah, štono joj u slavu pjeva. Pjesnik taj za mladih svojih ljetah ni nesanja, da će u starosti postići veliku slavu s čestitakah; jer morate znati, da samo čestitke pjeva. Dvie takove čestitke već ugledaše sviet, al ih kritika, prem bjehu „prvenci“, odsudi, a pjesniku zapjeva njetko u listku Pozorovu „Lieber Vetter F . . . . .“ itd. Treća čestitka dojde ovih danah do svjetlosti. Pjesnik taj ili je uvidio, da nema dovoljnih silah, da sám, ma i čestitku spjeva, ili je tako obljubio čestitku Glasonošinu u prvom ovogodišnjem broju spjevanu, da se nije mogo odreći želje, po gdjekoji stih iz nje u svoju čestitku uvrstiti. Kad na — ili prepiša pjesnik polovicu svoje čestitke, pomami se Pegaz pod njim, a jadni se pjesnik poboja, da neće izbjeći sudbini Feterovoj. Nezna tužan kud ni kamo, nema mu druge pomoći, — da utaži pomamna konja — nego zaviriti u gdjekoje pjesme Okrugićeve i Sundečićeve, njemu vrlo poznate, te i njimi se poslužiti, pri spjevanju svoje znamenite čestitke, promjenjući ih sastaviteljem ne na slavu. Slavni pjesnik najde početak, najde sriedu, ali nenajde konca. Što će sad? Uznesita ga mašta prenese u davnu prošlost. On potraži u Gundulića, nebi li šta shodna našo, pa sbilja i najde, davši mu nješto drugi oblik, pa eto i konca. Čestitka je gotova; slava pjesniku! On doduše neće moći o njoj reći ono, što Država o svojoj odi „Bog“, da je „pamjatnik“, nu će mu ipak biti spomenik, ali kakov? K.

Osjek, dne 20. veljače 1864. (Dop.) Duša i srce bi me zabolilo, mili Slavonče! da ti napišem, kako ti se sinoć na liepi i prekrasni način gimn. mladež osječka oprosti sa vrlimi i izvrstnimi svojimi učitelji gosp. Kostićem i Peksidrom.

Oko pol sedme ure otvoriše se gimnaz. vrata i ciela četa, do preko 50 djakah izadjoše, te se uputiše prama stanu gosp. Kostića, i pošto su mu dvie pjesme odpjevali, pozdravi ga jedan izmedju sakupljene množine učenikah, ne baš dugim, ali valjanim govorom, u kojem mu je iskrenu zahvalnost za njegov dosadanji trud, onu žalost i one blage ćuti, koje on i njegova braća za njega, u mladjahnih svojih grudih ćute, očitovao. Počem gromovito i opetovano „Živio!“ iz dna srca mladih domorodacah zaori. Saslušavši to vriedni učitelj, odzdravi i on svoje te zahvalne učenike sa prekrasnim, i na njihovo srce za uvjek djelujućim govorom, obećavši im osobito, da ih nigda zaboraviti neće, i opomenuvši ih, da ostanu do vieka dobri domorodci. Na to opet kao i prije gromoviti i opetov. ni „Živio!“

Odpjevavši mladež poslje tog još jednu domorodnu pjesmu, ostavi stan dosadanjeg gospodina i uputi se prama stanu gosp. Peksidra, te i njega kao i prijašnjeg najprije s dviema pjesmama pozdrava, a poslje toga mu bude opet onakvi govor probjesiedjen, koga pratijaše gromoviti „Živio!“ koj se odjekaše po tvrdjanskih stienah. Što čuvši učitelj zahvali se, obećavši i on, da će mu uspomena njegovih bivših osječkih djakah, kroz cieo život u srcu neizbrisiva ostati. Na novo zagrmi od strane mladićah „Živio!“ Na razstanak pako još jedna domoljubna pjesma.

O sretnih učiteljah, koje toliko njihovi bivši učenici štuju i slave! To se riedko u našem Osieku dogadja; ja i neznam kad je još bilo.

Raduj se ti o mladeži zagrebačka; jer eto ti još dva muža, koja će ti krasnimi znanostmi i na krasni način dušu i srce oplemeniti. Ti naprotiv osječka mladeži, tuži, kao što i tužiš, izgubila bo si dva od izvrstnih svojih učiteljah.

J...p...c.

Zagonetka.

Od Stjepana Siebera.

Četir slova kad se složi,
Na stolu ih svatko želi;
Prvo od njih pak odloži,
Dobiš dana to ti veli.

O tečaju bečke burze od 27. veljače 1864.

Papiri: Kovnice 5% 71.85; Narodnoga zajma 5% 79.70; Srećke lutrijskoga zajma od god. 1860. 92.05; Narodne banke 773.—; Vierovnoga zavoda 180.40.

Mienice: London 117.75; Srebro 117.25; Carski cekini 5.66.

Tisak Miroslava Kraljevića u Požegi.

Izlazi 10., 20. i posliednjeg u mjesecu. Ciena mu je godišnja sa poštarinom 5 for., a polugodišnja polovica, za domaće pako, ako se u kuću nešalje 4 fr. 60 novč., a polugodišnja polovica.

SLAVONAC.

Predplatiti se može kod svih c. kr. poštah i kód odpravničtva lista u Požegi. Za obznane plaća se osim bularine od 2 stupačkog redka za 1. put 5, za 2. put 4 a za 3. put 3 novčića austr. vriedn.

Vlastnik i urednik: **Miroslav Kraljević.**

Godina II. U Požegi 10. ožujka 1864. Broj 7.

ŠUMA.

Od Stjepana Iliaševića.

Oj putniče dajder malko stani!
Nebi l' za čas k nama u posiete?
Dok se sunce titra žarom vani,
Daj nam hrama časti sjene svete.

Biedan gaziš tužne žitja pute,
Ljubiš ružu, ruža trnjem plaća,
Sboriš srcem, srca kô kám šute,
Vapiš k nebu, nebo múkom vraća.

Sine l' zviezda na zreniku tvomu,
Već si zavist strielu na lúk penje
I u jadu hitra paklenskomu,
Cilja, hini, cilja, grokće, stenje.

Um ti pali od prosvjete svieće,
Da ti tužna tama rod netišti,
Al badava — zora svanut neće,
Dok rob težkih u verigah pišti.

Ciediš krvcu na poljanah časti,
Mjesto da ti lovor glavu resi
Iz kala se oblak vije tmasti,
A u njem se hrdja na te kesi.

Brat ti usti sladke niže rieči,
Dočim srcem grozne misli valja,
S težke li ti bole srce ječi
Gdje se mržnjom sveta ljubav kalja.

Jedva smotriš svjetlo biela dana,
Već smrt diže britku kosu na te,
Dvie tri daske — eto tebi stana,
Lakat zemlje baština je za te.

Takvoj grozi kod nas nema traga.
Hvala gdje ti dodje u posiete,
Kad bje kod nas nek te gosta draga,
Na nas sjete naše sjene svete.

Naše hvoje u nebesa glede,
Da od jala svaka zviezda štrepi,
Vrh njih zora u svom zlatu grede,
Dok jih rosom blagi oblak kriepi.

Vrh njih noću sjaj se mjesec šeće,
Pa jim smierno vitke kite zlati,
Vrh njih danju plamte sunca svieće,
Bog jim dobri za tu ljubav plati.

U njih ptice vješto gniezda grade,
Pa si s čedom nove pjesme slažu,
Kraj njih pomno mlade pčele rade,
I plod truda riedke slasti kažu.

Kod nas drugo povjetarce svira,
I to tako blago, tiho, milo,
Da se jedva listak lista dira
Da je svakom tanko čuti bilo.

Mi pjevamo pjesmu u svom krugu
Kô što nas je naučila majka,
Da pjevamo kakvu pjesmu drugu,
Jadna na nas neudari hajka.

Mi ljubimo posred zelen-luga
Častne stope blažena babajka,
Nit vam ikad srce snadje tuga,
Da je sina izrodila majka.

Prosto zvjerad našom zemljom luta,
Mi joj pića, mi joj damo hrane,
Al joj hudi čovjek više putah
Tužan pozdrav — smrtno šalje tane.

Kad se s kime titra sudba kleta
Kod nas biedan traži utočište,
Mir i pokoj blagodat je sveta,
Njih nadje, tko jih kod nas ište.

Mi neznamo što je zavist svieta,
Naš je život jedno radovanje,
Blaga ljubav kod nas bujno cvjeta,
Nam je zvanje sladko uživanje.

Kod nas jaki slabom ruku pruža,
Zelen bršljan bratca grli duba,
Usred trnja mirno cvate ruža,
Dok pod listom čedna spava ljuba.

Snažan stoji bor uz vitu jelu,
A djeca jim ručice si daju,
Sitne lieske i uz bukvu velu
Blagog mira slasti uživaju.

Jedno kitom po nebesih plije,
Drugo kitom majku zemlju ljubi,
Pa još gleda da se smierno svije,
Da pod listom ljubicu poljubi.

Svako od nas šušnji u svom krugu
A šum svijeh krasnu pjesmu tvori,
Al nam čovjek na sveg roda tugu
Pjesmu buni, jer nam braću mori.

Nu stoljetnog duba primjer svieti,
Kako valja svakom čvrsto stati,
Da il svlada kob što grozno prieti,
Il slast žitja častnom smrtju plati.

Usred toga gorkog po nas jada,
Treba bratske skupa slagat moći,
Jer gdje blaga dieva sloga vlada
Tam je lahko u pol neba doći.

Oj putniče! drži za se, šuti,
Da bijaše kod nas u posietih?
Kad ti oblak sjaj zvjezdice smuti
Daj se sjeti naših sjenah svetih.

Župnik.

Francezki napisao Louis Veuillot.

(Dalje.)

„U to vrieme stiže me težak udarac — umre mi jedina sestra. Osta dvoje sirotčadi, Lovro Petar, vaš prijatelj, i Edmunda, sedamnaestgodišnja djevojka. Uboga, htjela se žrtvovati Bogu, ali slabo zdravlje nije joj toga još dalo, morala je počekati. Neimajući na zemlji nikakova utočišta, uteče se k meni — da kod mene umre. U prvi čas, što je ovdje prebivala, činjaše se, da se divlja ćud mojih župljanah kroti; bila je ona sama krotka, uslužna kao ljubav sama. U kratko vrieme sprijatelji se s njekoliko djevojčicah, a ja sam se već smio nadati, da će po njoj sinuti gdjekoja zraka milosti Božje nad mojom nesretnom župom. Tako se je u istinu sgodilo, ali jaki Bože, u kakovu cienu!“

Tu župnik stane, tronut skoro tako kao prije, kad je spomenuo moga prijatelja. U to dodjosmo do crkve, uznoseće se na prostranom, drvećem nasadjenom mjestu. Ele krasne sasvim nove sgrade! Diveć se sumjernoj skladnosti čestitao sam župniku, što je dignuo sgradu premda prostu, ipak tako ukusnu. Čim smo dalje stupali, sve sam se bolje čudio. Oltar bijaše ukusno izkićen, sve čisto i uredno. U poslužniku nebi bio upoznao čovjeka, o kom je župnik pripoviedao; tako je važno i dostojno opravljao svoj posao, brišuć prašinu s drvena pohramlja. Al što me je najviše radovalo, bijaše pogled na hrpu ženskih klečećih oko izpovjedaonice u kapelici presvete bogorodice. Župnik je slutio misli

moje, te stisnuv mi ruku, šaptne: „Sutra je mladi petak u mjesecu, slaviti ćemo svetak presv. srca Isusova; danas u večer izpoviedati će se mužkarci. Zahvalimo Bogu!“

Rad sam pristao na taj poziv. Kleknuo sam uz toga vjernoga slugu Gospodinova; nisam ni opazio, kako duga bijaše njegova molitva, jer sam i sám molio cielim srcem. O da uviek tako molim! Pomoliv se, odosmo iz crkve.

„Vidite“, zametnu on rieč, — „vidite, što Bog može. On je učinio, da se je to kamenje duševno i neživotno ganulo, te u taj krasan red stavilo. On je dignuo medju nami u isti čas hram taj duhovni i kameniti. Da se smijem poslužiti riečmi sv. pisma, koje i kamenju glas daje, rekao bih, da je tudjer kamenje radilo. Tako je, prijatelju, hram naš podiže se bez uresa, bez graditelja, bez novca, — ja otvorih sam vrata, a kršćani se unj skupljahu. Što biste rekli, kakovim sam se govorom obratio na one, koji su prvi unj stupili, da se pomole? Gdje sam uzeo onih 100.000 franakah, što me zidanje stajalo?“

„Sto tisućah franakah!“ zavapih ja.

„Toga se plašite?“ odgovori župnik. „Znajte, da to nije ni polovina naših troškovah. Pokazati ću vam bolnicu, škole — to nas je više stalo.“

„Ali“, rekoh, „gospodine častni, kako ste se mogli upustiti u takove podhvate?“

„Toga ni sám neznam“, odgovori on. „Nisam ja tu utemeljitelj, nije to moja zasluga. Moj rad bijaše rad stroja nevidljivom rukom upravljana. Moja mila Edmunda bijaše prava početnica toga hrama, a bolnica se je uzdigla takodjer nad grobom ubogoga Laurencija. . . . Ali ajdemo u župni stan.“

Opazio sam, da je župnik nerado spominjao svoju rodbinu, a nije mi se ni račilo igrati se s njegovom tugom; ali činilo mi se svakako, da je obraćenje ili bolje govoreć uzkrsnuće te župe tako uzko spojeno sa sudbinom tih dvijuh osobah, da sam si što željnije želio saznati ono, što je on krio. S toga sam si preduzeo, da ću ga prvom prilikom njekako prisiliti, da mi razjasni sgode onih, kojim se je u razgovoru tako pomno ugibao, premda ga je baš na taj razgovor tako silno srce vuklo.

U svom dvoru kazao mi je čim veće počitanje. No ako i je župnik M.... kamenje oživljati umio, nije se tom vještinom na svoju udobnost služio. Mislio biš, da ta mala crvena kućica samo uz njekakov ugovor s vjetrovi učinjen može stajati. Prizemlje imadjaše tri predjela; jedan služaše za kuhinju, u drugom se jelo i razgovaralo, treći mu bijaše ložnicom, pisarnom i knjižnicom. Mimogred opazio sam liep broj krasnih knjigah; imao jih je, kako mi reče, jošte više, ali jedan put da je župu tuča potukla, a župljani, misleći, da jim ju on priskrbio, napadoše ga i uništiše dobar dio tih vračarskih knjigah. „Na sreću pao jim je u ovoj bjesnoći u ruke kovčeg s najskupocjenijimi knjigami, a to su bile upravo takove, kojih mi nije trebalo.“ U gornjem spratu bio je hambar i dvie liepe sobice, od kojih jedna kano da je za žensku glavu uredjena. U njoj si vidio svetih slikah, ženskih rukotvorinah, stolić i željeznu postelju s bielim pokrovcem. No ta sobica bijaše tamna, jer sbog velike strehe, što bijaše pridjelana pred jedinim prozorom, dopiraše u sobu samo malo svjetla.

„A zašto nedate te strehe maknuti“, rekoh župniku; „tad bi vam ta sobica bila svjetlija a i zdravija.“

„Nitko u njoj nestanuje“, odgovori on; „to je Edmundina sobica. Na njezinu želju dao sam pridjelati tu strehu, da siromasi nemoraju stati na kiši, ako nebi slučajno nikoga kod kuće bilo, da jih pusti u kuću. To je bila od nje dakako velika žrtva, jer je nada sve ljubila svjež zrak i bistar dan.“

„Oh koliko ste njegdje pretrpjeli“, primietih tronutim glasom, „kad vam je Bog uzeo družicu tako milosrdnu, i ako se svega dobro sjećam, pomoćnicu tako radinu!“

(Dalje će sliediti.)

NAMIGUŠA.

Novela iz 1848. godine.

(Dalje.)

IV.

Husarski poručnik.

Bijaše sat kašnje.

Generalica Kišićka sjedjaše snivajuć u svojoj sobici. Njene oči bijahu i opet suzne; da je plakala, to se nemogaše vidjeti pred svjetiljkom, koja joj je svojom tamnozelenom koprenom obraz skrivala. Oči se nesvietliše kao što obično, a i lišce neimadjaše one obične vedrine svježosti. Bijaše upravo večer i liepa udovica mogla je već povrći posao svoj, koji ju bješe zatrudio do zla Boga. Svakako da se je već dugo opočivala, pa se mogaše u svom snivanju pomalo podsmješkivati, a i oči joj se kriesiše s vesele nutarnje slavodobiti, koje joj srce učinilo bješe.

Stari sluga stupi unutar.

„Kako je bolestniku?“ pitaše ga ona posve mirno, kao da se upituje za zdravlje kakova stranca.

„Nješto malo zakusio, pa sad driema.“

„Nema još groznice?“

Pitajuć ga ovo, morade se nasmijati.

„Doći će oko pó noći, ako ne i docnije.“

„Morao bi njetko kod njega biti.“

„Istnabog da bi bilo jako dobro —“

„Tomo, to njekako na tebe red dolazi. Znaš i sam, da nemam nikoga pod ovim nebom, komu bi drugomu tu stvar povjeriti mogla, kako tebi. Drugi bi mogao lasno što voljno, što opet pod silu izdajicom postati, ma koliko su mi drago sad vierni i podani.“

Stari sluga zakima kano potvrdjujuć glavom.

„Jest, jest, preuzvišena, danas je sve po zlu pošlo; upravo u ovo vrieme uči čovjek poznavati ljude, pa više putah čini mu se, kao da i na najboljem zdvojiti mora. Brat u bratu nenalazi više vjere, a često se gadja, da se i o glavu trgaju.“

Generalica se vrne na stvar:

„Hoćeš li dakle ovu noć k njemu?“

„Hoću, preuzvišena.“

„A gdje da ga ostavimo? U pavillonu nebude imao dovoljna mira niti sigurnosti. U gradu ovdje — gdje bi ovdje dosta sjeguran bio, da ga nenajdu?“

To pitaše gospodjica ponješto zabrinuto.

„Ja bih doduše znao za jedno mjesto“, preuzme sluga.

„Gdje, bora ti?!“

„U sobicici mojoj.“

Generalica gledaše odvaravajuć preda se, pa reče malo zategnuvši na gospodsku:

„U tvojoj?“

„Istinabog za takova gospodina nije onakovo mjesto; ali uz nimo samo, u kakovoj bi buhari bio tek onda da ga uhvate.“

„To se razumije. A nebi li možda bio ovdje sigurniji?“

Najednoč bude slugi zakršen odgovor.

Njetko se tapom približavaše njenoj sobici.

„Moj djever!“ klikne generalica: „Šta će opet? Ma nije moguće da te je vidio!?“

„Težko ... dvojim.“

„Slaboumlje je od uviek nevjerujuća, pa osobito ovakim je ljudem šaranje i obhadjanje svojstveno.“

Najednoč se vrata polahko otvoriše.

„Dopušteno?

„Dobro mi došli, djevere!“

Suludan stupi unutar.

„A! eto tu i Tome! Znate li nevjesto da Tomo ima tajnih?“

„E da? Pod svoje stare dane? Pa kakovih po prilici?“

„Ja toga još posve neznam; nego malo prvo vidio sam ga u perivoju, gdje je oko pavillona nješto šarao. Što je tamo imao posla?“

„Molim ponizno, barune, ja nisam nigdje šarao“, prihvati stari Tomo.

„Ne? — Niste ništa nosili u rukuh — zdjelu, tanjur?“

Pošteni starac morade se malo u sjenu svjetiljke povući, da mu zabune neopazi; generalica pako smijaše se posve nepristrastno.

„Ja sam malo južinala.“

„Ali nosio je i prostirke za jedno dvie osobe. E! ja sam vidio sve ... tamo iza drvoreda ...“

„Dobro ste vidili, djevere; ja sam i za vas dala prostrti i čekala sam na vašu molbenicu — sjećate li se? — Pa vas nije bilo!“

„Hm! Ali zašto je onako šarao?“

„A zašto ste se vi opet za drvored sakrili?“

„E, to je opet što drugo. — Ali čujde, što je to? Čuje se bahat konjski u dvoru.“

Oni skoče na prozor.

„Tmica je u vani kao u rogu. Ja moram to da vidim.“

I brzo šmigne na vrata.

Pa i generalica i sve ostale sluge čuše dobro, da je čitav čopor konjah u dvor nagnuo.

Oni pogledju jedan drugoga posve zabrinuto.

„Njegovi progonitelji! Njetko ga je morao izdati. Što ćemo sad? I suludan ovaj počeo je nješto malo naslućivati. Bude još brbljao pred njimi, pa eto još će ga moći u nas potražiti. Kaži, što sad?“

Tomo neznade ni sam što; ali malotrp domisli se opet nječemu.

„Granica nije daleko; pó sata; tamo može uskočiti.“

Generalica potrese glavom. U njoj se sve brige s brigom hrvaše i svaka joj se vidjela uzajamnom do jedne.

„U groznici?“

„Pa mislite li vi, milostiva, da ga sjutra sbog groznice neće strieljati?“

„Ali na granicah budu straže pometane!“

„Ja znam za najtajnije prohode, koje drugomu tako lahko niti u snu nedolaze.“

„Ali mogli bi te uhvatiti, pa šta bi tad iz tebe bilo? Obiedili bi te, da si išao veleizdajici na ruku, a i to znaš, da je prieki sud objavljen. Tomo, ja ti tamo nespremam kolačah.“

„Za mene se vi nebrigajte, milostiva; a što se priekoga suda tiče — trn mu pod rep!“

„Znaš, ja nebi živa mogla podnieti, da se s tobom kakovo zlo dogodi.“

„Valaj neću dotle dotjerati!“

„Ali nekopaj, Tomo, tricah!“

„E, ako je pod silu —“

Na to se mlada udovica najednoč zažari, kao da ju je njetko u nječem zaskočio, o čem drugi niti snivati nesmije.

„Pa u tvojoj sobici neka ostane“, pripusti ona od svoje strane, te čovjek oštrijega oka i tanjega nosa, mogao bi se osjetiti jadu.

„Staraj se za sve; ali samo brzo“, biaše sve što je još mogla kazati.

Pošavšega slugu smjeri na vratih suludan, koji je izgledao plašljiv, a nješto se bio uzvrdao kao djavo izpred groma.

„Došli su husari, nevjesto!“

„Husari!?“

„A znate li, tko jih predvodi?“

„Tko to?“

„Lajćman Strašić.“

Generalica se uplaši.

„On?“ reče ona.

„Jest, nevjesto, jest; on je jako gadan i neljubak čovjek. Ja bih ga mogao s mjesta probosti . . . strieliti —“

„Šta hoće ovdje sa husari?“ pitaše ga hladnokrvno generalica.

Tu pokaže suludan svoje nezadovoljstvo.

„Što hoćedu? Ah! traže jednoga čovjeka, da ga strieljaju . . . sutra u gradu mora biti strielan. I ja ću se tamo izvesti da gledam. Ja nisam još nigda vidio, kad koga strieljaju. Znate li šta, nevjesto? Tu mi pada opet na um Tomo; da ga on nije kamo sakrio? Ta čemu je onako šarao? I opet ga nema ovdje. Ja moram za njim. Ja moram da vidim kako bude taj čovjek strieljan.“

Po tom otide sa svojimi dugimi, pospješnimi i povlačnimi koraci.

Generalica sa strahom gledaše za njim

Strah ju iznovice obuzme.

Jedan husarski lajćman stupi k njojzi u sobu. Bijaše običan, mlad momčić od svojih trideset godinah. Na ustijuh mu gadno posmješkivanje, a oči užegao posve neobičnim plamom, te ako je onomadnje natucanje suludanovo bila istina, da je najme gospodin Strašić jedan izmedju milostnikah liepe generalice, pa ako i nije gosp. Strašić — pozivljuć se na ono, što već jedared rekosmo — pa ako i nije bio upravo povlašteni milostnik gospodje generalice, to je onda jasno, da je ona imala dovolje povoda, zašto se je, sgledav ga, jako prestrašila. Istina da nije opet bila jedna od onih gospodjah, koja bi se od pukoga pogleda ukolčila bila.

„Milostiva gospodjo“, uzme gosp. lajćman najsmjernijom čednošću, „molim posve snižno, oprostite, što sam tako slobodan bio; nisam mogao da najdem poslužnika, koji bi me kod vas najavio.“

„Tu trebaju puno više moji poslužnici oproštenja“, reče generalica oštro, ali ipak prijazno se smješeć.

Lajćman uzme svojim starim načinom dalje:

„Ja granice pristojnosti nebi bio prekoračio, da me nije na to služba s neuklonivom potrebišću primorala.“

„E da? A smijem li pitati kakova, gospodine Strašiću? Ima, kako znate, više rukuh službah: gospodska, ženska i božja služba; ali gospoda lajćmani samo su u dvoru pobožni.“

„Ja sam ovdje po kraljevskom poslu, gospodjo.“

„Ta vi me strašite, gospodine Strašiću!“

„Ja sam u tjeralici za buntovnikom, veleizdajicom.“

„A! to dakle spada u vojničku službu?“

„On se je s nami jedno malo ogledao, ali ga srce brzo izdalo.“

„Bio je tako hrabar?“

„Jest — samo žalibože na zlo!“

„Pa kako bi poslije? — a koje vas dobro k meni nosi?“

„Našao je sgodu uskočiti.“

„Pa zato ste se za njim u potjeru dali?“

„Hvala na milosti, jest.“

„A kuda to sve, gospodine moj, kuča?“

„On se mora dovesti pred vojnički sud, da se strielja.“

„Neprijatelj? . . . koji se tako hrabro borio? Pa je li to novo vojno pravo?“

„Svakomu zločincu prieti smrt.“

Gospodin lajćman, govoraše istom sad nješto žešće. Ma i neka je; dost se je i onako uztezao.

Gospodja sad popusti jedno malo.

„Bože moj!“ reče ona, „vi, gospodine, kažete, da je to uredovno, ili da bolje rečem po vašoj, da je to službeno, kao da bi i ja bila sukrivac toj veleizdaji, proti kojoj hoćete, da se takodjer priečki postupa.“

Lajćman se pri tom opet smiernim i sladkim ukaže.

„To mi nebijaše ni nakraj pameti, vaša preuzvišenosti; dapače ja dvojim, da li ga i po imenu poznajete. Zove se Plavić i doktor je pravah.“

„Možda ga vaša preuzvišenost lično poznaje? Dà, sad me upravo teknu um, da sam njegdje slušati morao, da je pomenuti imao sreću s vami se poznavati.“

Gospodja stajaše, motreć ga u sladkoj svojoj pakosti.

„Imate pravo; ja gospodina Plavića lično poznajem. Njega dakle povijate?“

„Jest, njega, milostiva gospodjo.“

„Pa on će biti strieljan? Ah sirota! Nješto mi pade na pamet: dakle je bilo ograšja u gradu?“

„Jest, milostiva i to uporna.“

„Gradjanstvo je već duže vremena bilo nezadovoljno sa svojim poglavarstvom. Ono ga je uviek prekoravalo s prievare, kao da bi se gradski novac na druge svrhe trošio: na korist svojte, prijateljah itd.; najposlje zaiskalo je račune u gradskih starješinah. Ovi pako, mjesto da želji zadovolje, pozatvaraše govornike nepokornoga, opakoga gradjanstva, na što se puk strčao, a vlada, mjesto da stvar razpita te poravna, pošalje, rekla bih čitavu slotu husarah. Odatle se porodi graja. Husari ju brzo porazbiše, a to mogoše tim laglje, što su se ponajviše s djecom i ženami borili. Ah! gospodine Strašiću, pripoviedaju ovdje, da su husari njekoliko djece utjerali u crkvu, te odtud na toranj, i sve dalje i dalje, dok su se — neću kazati, da su tomu husari krivi — da, dok su se u onom smrtnom strahu s tornja na prozor survali, pa tako na užasni način viek svoj izvili. Je li to istina, gospodine Strašiću?“

Generalica, koliko se izprva bješe na njega opoplastila, toliko se sada opet užestila. Njeno lice gorijaše kao živi oganj, a oči joj se kresiše kao dragi kamen u tavnoj noći. Čudne ljepote, što no ju je sad riesila! A je li ona za to znala? Je li to bio mali gnjev, ili koketerija? Koketna je bila, ali imala je u istinu i srce, srce jedne ženske, koje je moći sasvim lahko razdražiti, no po tom je sto putah gorja od razgnjevljene lavice. E, nebješe gospodinu Strašiću napadati ju!

On se nadje u očitoj zabuni.

„Bijaše žalibože samo nesporazumljenje; ali kao što je vaša preuzvišenost liepo opazila, ljudi od muhe —“

„Ljudi od muhe prave slona, što ne?“ uleti mu ona u rieč, potegnuvši jedno dva tri koraka natrag. Po tom dobi njeku čudnu silu i okretnost, koja je samo ženskomu spolu sobstvena. Malo bješe tako potrajalo, ona koračí mirno napried, pogledje ga smješki te počme:

„Oprostite mojoj ćuti; ta vi bijaste kod toga službeno, pa i ovdje ste naprema jednoj slaboj ženskoj glavi. Tu me i nehotice snadje —“

Ovdje prekine rieč.

Što su one sladke rieči gospodina lajćmana prema onoj pakosti preuzvišene gospodjice bile, to je doskora ućutio. Nu i njemu nemanjkaše one sile i okretnosti, što je preuzvišenu toli dičilo, te joj reče:

„Milostiva gospodjice, ta već vaše liepe oči silno su oružje, koje i najveće junake na tle obara."

„Zar ne? i u bieg natjeruju!" reče gospodjica još većom pakosti.

Gospodin lajćman pocrveni kao paprika. Tko bi vidio, pa da i nezna za ono, što se je medju njima dvama dogodilo, morao bi i nehote pomisliti: Ako ovaj od preuzvišene gospodje nije dobio loporon, a ono nije već ni jedan gospodin lajćman.

Gospodin se lajćman nadje u zapari.

Gospodjica mu većte nehtjede da tjera traga; ona mu se osvetila baš kako valja, a to htjede tim više, što je već duže vremena nosila u srcu osvetu proti njemu.

„Zar ste u potjeri za zločincem?" pitaše ga ona mirno.

„Jesam, preuzvišena."

„Pa ga u mene tražite? Barem ste tako u svom dosadanjem govoru natuknuli."

„Žao mi vas je, da je tako. Ja podjoh, milostiva, njegovim tragom; on je krenuo prama ovomu kraju, i ja sam ga bio gotovo dostigao, kad mu se na jednom upravo ovdje trag zamete. Išao sam i na granicu, a tu me glas stigne, da je on njegdje ovdje; pače seljaci moradoše slušati, da je u vas — ovdje u dvoru da je našao svoj utok, i to naročito u perivoju."

„Seljaci kažu? Ta znate da ljudi od muhe prave slona!"

„Vaša preuzvišenost nezna ništ o tom?"

„Moj dvor nije nikakav utok za veleizdajice i buntovnike."

S ovo dvie tri li rieči preuzvišene gospodje razvi se osobito stanje u duši gospodina lajćmana. Stajaše boreći se sám sobom, te htjede taj težki nutarnji boj njekako da sakrije; ali mu to nepodje za rukom.

„Pa šta je?" pitaše ga ona mirno.

„Vi ste takova, da me upravo silite . . . silite —"

„Šta? . . . da ja . . . . vi zapinjete?"

„Ta već ste me prisilili: ja sam dvor i vrt odsvakle posjeo."

„Pa šta bi vas jošte prisililo?"

„Molostiva, progonjenik je u vas. On može samo ovdje biti, a drugdje nigdje. Dužnost je moja, da ga uhvatim: dakle da ga tražim. Ovdje u vašem dvoru, u vaših sobah —"

„Samo dalje, gospodine Strašiću. Dakle ćete sav dvor pretresti?"

„Milostiva, ta sami smo samcati."

„To znam i sáma."

„Mi smo još jednom bili na samo! ah! tad mi govoraste sve same nemile rieči."

Generalica prebliedi.

„Moj gospodine!"

„Uzmite svoju rieč natrag, pa recite radje „hoću", a ne „neću."

Generalica, podignuvši glavicu, motrijaše ga prezirnim okom.

„Gospodine, vi ste imali dosta boja samim sobom, dok ste ote rieči izgovorili. Dakle ima u vas ipak iskre poštenja; ali vidim, da mi još treba ponoviti one rieči: Ja nemogu i neću nigda da budem vašom . . . Samo pretresujte sve sobe."

Ona prekloni oholo glavom, u znak, da je s njim gotova.

On se po tom udalji, sve zubi škripljuć.

Generalica gledaše za njim zabrinuto.

(Dalje će sliediti).

KOVAC.

Novella.

(Dalje i konac.)

Mnoge suze iskrenoga sažaljenja tecijahu za starim Kamenovićem u grob.

Udovica ponašala se je kao biesna. Ljubičina bol bijaše šuteća, nu tim veća.

Stjepko stajaše sav uništen, te se nasloni o njeki crkveni stup. Mukli glasovi orgulje odjeknuše mu u dubini srca.

Dani i tjedni prodjoše. Mirko Gizdović dolazaše češće no prije Kamenovićem u pohode.

Udovica nemogaše sve malo po malo ni biti brez njega; on je uredjivao zaostavštinu pokojnikovu, te je hinio najviernijega prijatelja. Ljubici ostade ipak naviek nepovoljan. Često sjedjaše dieva sanjareć na prozoru, te gledaše na cestu, odkle je Stjepko obićavao dolaziti. Stjepko nedodje. Iz njenih očiuh pade za suzom na preliepo suza vezivo. Često se okrene, mnijući, da mora Stjepka, koj se je došuljao, prijaznim posmiehom primiti — stavi iglu i svilu na stranu, te slušaše jednoglasno udaranje ure.

Stjepko je strašan boj bio. Često svrne i nehotice cestom prama Kamenovićevoj kući, ali netom se prene, uvaži, da mu je prag zabranjen, te se vrne natrag. Često se je kao razoritelja vlastite sreće tužio; nu čim mu posprdne rieči Gizdovićeve u pameti odjeknuše, uzruja mu se krvca na novo i on je ćutio, da nebi mogao opet drugčije raditi, da se taj položaj obnovi. Kadkada mu se u duši i laka sumnja o Ljubičinoj ljubavi porodi: ona je mučala, nije se podigla na njegovu obranu. Poslje ju je opet izpričao, vidjaše ju, kako je bliednjela i u nesviest pala, te je vjerovao u njeno srce.

Mirko ja slavio slavje, što mu je odavna pripravljani udar tako dobro za rukom pošao, što mu je udes, dočim je staroga usmrtio, tako naklon bio, te se poda osvjedočenju, da još višu, ljepšu svrhu postići mora.

Za kratka vremena bijaše on neograničeni upravitelj Kamenovićeva imutka. Sve, što je trebalo opraviti, prolazilo je kroz njegove ruke. Po malo se stade tužiti, da pokojnik u svojih pismih nije pazio na potrebiti red. On govoraše o neodvrativih tražbinah, savjetovaše, za prekriće njekih neugodnih dugovah, da se ovo, ili ono imanje prodade, te je kod takovih izjavah uviek uplitao potrebu skoroga vjenčanja s Ljubicom, budući da je suprugu mnogo laglje sve poslove urediti, te zahtievaše malo kašnje kao za odštetu za njegove trude i za zalog daljnjega blagostanja Ljubičinu ruku.

Kamenovićka pristade.

Ljubica je odlučno odbijala.

„Ja nemogu nikako dokučiti, da bi moj otac, koj je i u najmanjoj stvari uviek sviestnost sama bio, tako lakoumno svojim imetkom baratao.“

„Čini se, nemogu tajiti“, odvrati mati. „Radujmo se, što smo našli tako oprezna i uslužna muža, kao što je Gizdović. — Neoklievaj, odličnomu snuboku želje izpuniti.“

„Ja sam se već izjavila.“

„Prkonjice — to će nas upropastiti — nu ja se nadam, da ćeš se još boljemu dosjetiti.“

Razne misli rojiše se po Ljubičinoj glavi. Pograbi pero, da Stjepku piše — nu ruka joj je drhtala, a rieka suzah izbriše joj pismo. On me se je okanio — drugčije bi već bio potražio priliku, da mi se približi, bi mi već pisao. On je na dnu duše uvriedjen. — Zar da mu u susret podjem — za njegovu ljubav prosjačim!“

Sirota, nije znala, da je Stjepko već dugi, dugi list napisao, koj je ali majčinih rukuh dopao, te tako uništen bio.

I gospoja Kamenovićka kovala je razne osnove. Ona je dobro znala, da Stjepka sasvim odstraniti valja, ako bi Ljubičino mišljenje skršiti htjela. Uzdajuć se u mladićevu

strastvenost i Mirkovimi savieti potaknuta, pošalje Stjepku list, gdje ga je u ime svoje kćeri molila, neka se okani svih svojih zahtievah. Predočila mu je, da se Ljubica kao Mirkova supruga nebi nikada mogla podpunoga mira zadobaviti, dok bi god te pomisli bila, da se on nada njenu posjedu. Sjetila ga je, da je toliko putah zavjeravao, da mu samo Ljubićina sreća na srcu leži, te ga je opominjala, neka odlučnim svojim odstupom pomogne Ljubičinu sreću utemeljiti.

Ona izjavi, da Ljubica jedino u Gizdoviću ideal svojih željah nalazi, da je nagnuće prama Stjepku samo liepa obsjena bila, te ga je zaklinjala, neka razmišljanja prenapeto nježno ćutećega srca odstrani.

S tim pismom dobije Stjepko iz svoje domovine ujedno viest, da je njegov od više godinah bolešljivi brat, kovač, umro, a i sestra mu da je na smrtnoj postelji.

Sukob ovih nesrećah pomuti mu sasvim bistroću njegovih nazorah, te tako se dogodi, da je po sebi majušan, da kukavan napor, njegovih neprijateljah dovoljan bio, željenu svrhu postići.

„Sa svimi ću se razkrstiti, kojih sam se do sada držao. Kovačev sin spada u kovačnicu. Ja razumijem značenje ovih sgodah.“

Nu sreća nebijaše mu podnipošto tako neprijateljna, kao što si je on sam bio.

Njeke liepe svibanjske večeri srete Ljubicu s njezinom majkom u perivoju, kojega su sjenici njegda svjedoci bili najvećega blaženstva.

Djevojka bijaše bliedja no prije i dražestnija, no igda.

On se htjede ugnuti; nu nije mogao.

Ljubica se je smiešila.

„Dakle vas zadnji put vidim!“ klikne Stjepko smućen.

„To od vas ovisi“, reče Ljubica blago.

Gospoja Kamenovićka drhtaše od zabune, nu dozove, se te reče: „ja bi se većoj obzirnosti od vas nadala.“

„To je zadnji put. — Neću vam više dosadjivati; — neću vam sreće mutiti — ja idem u svoj dom, — te ću kao pošten kovač —“

„Bog vam dao sreće — s Bogom“, sprdaše se gospoja Kamenovićka, te povuče svoju kćer za sobom. Ova se još jednom obrne — Stjepko stojaše njeko vrieme okamenjen; zatim srne kao biesan odavde.

„Sada vidiš, Ljubice“, opazi mati, „kakov je tlapavac — drugaricom ovakova čovjeka —“

Ljubica je mučala.

Stjepko se uteče, sa sobom i sa svietom razkršten, u otčinski dom, izjavi, da je započetu životnu stazu zapustio, te da hoće kovačnicu na se preuzeti.

Malo po malo steče si žudjeni mir.

Htjede li ga sjeta nadhrvati, laskao bi si uzvišenošću ostavke, te tješio pomišlju, da je svoju sreću žrtvovao sreći ljubeznici. Da se prošlosti sasvim izvine, nakani, oženiti se s kćerju njekoga podosta imućnoga vlastelina.

Anka bijaše dobra i čestita djevojka, te mu je mnoge dokaze iskrenoga nagnuća pružila.

Otcu samu činjaše se sinovo ponašanje prenagljeno; nu dočim je smatrao, da je kod poslovanja žena neobhodno potrebita, te proti zaručnici ništa nije mogao reći, to je mislio, da svoje promišljavanje odstraniti mora.

Svatba se ovrši. Stjepko radio je neprestano, te je mislio, da je sretan i zadovoljan. Anka je radila kao brižna i čestita gospodarica, bijaše svomu mužu ljubavju i viernošću privržena, te nije ni iz daleka naslutila, da u njegovih grudih uspomene spavaju, koje su se prije, oli kasnje morale probuditi, te sgradu kućne sreće, koja je samo na klapnji počivala, porušiti.

Ove uspomene uzbudiše se izprva pomalo i tiho, zatim brže i silnije.

On si morade priznati, da Anka baš nije ružna, da je dobra i marljiva, ali pred slikom Ljubičinom, koja je u mraku prošlosti dražestnija i zavodljivija sjala, nemogaše se održati. On nije sama sebe našao u svojoj drugarici; njena izobraženost nije dosizala njegove; dubine njegova srca bijahu za Anku tudj sviet.

Doista se je silio, da bude prijaznim i blagim; nu prisiljenost očitova se ipak u riečih i činih. Otčeva i sestrina smrt, prem se je s posljednjom vrlo riedko doticao, smuti ga još većma. On se je ćutio u strašnoj samoći. I sama otčeva radost bijaše samo neznatno kadra, razveseliti turobno mu čelo. Jedina zabava bijaše mu lov, za koj se je u prostih urah strastveno starao. Pseto uza se, a pušku na ramena objesiv tumarao bi kasno noćju i rano jutrom po šumi. Družtveni krugovi negodiše mu, što više, on ih je izbjegavao.

Da mu se gorki kalež do vrha napuni, morade još čuti, da je Ljubica odlučno zaniekala svoju ruku Gizdoviću, odielila se od svoje matere, a ona se nasuprot upustila s Gizdovićem u sramotni odnošaj, te tako sav imetak izgubila. S užasom opazi nesretnik, gdje se klapnja, da je svojim odstupom tudju sreću utemeljio, razsula. On si morade priznati, da se je učinio jadnikom, te u svoj jad i sudbu drugih ljudih zapleo, da je ono, što si je u zaslugu računao, težka krivnja bila.

Godine i godine prodjoše. Anka je često na samu plakala. Ona se nije u obće mogla tužiti na ponašanje svoga muža; nu i manje ćutljivoj duši morade se očitovati, da ta sloga nije sloga sreće.

Ona je činila sve, što su joj sile dopušćale, pazila na svaki mužev mig, vršila točno svoje majkovanje, ali nagrada, što ju zato dobi, bijaše hladan posmieh na Stjepkovih usnah, o kom srce ništa ćutilo nije.

Tako se svibanj po sedmi put vrati, odkada je Stjepko liepoj Ljubici zdvojni „s Bogom!“ nazvao.

Sanjareć ležaše pod starim smriekom, a slike prošlosti prolažahu kao kakovi fantomi mimo njegove duše.

Već je miesec čisto i jasno s vedroga neba gledao dolje. Zviezde blistahu, a hladno povjetarce pirkaše, razprostirući okriepljujući miris po jeliku. Stjepko ustade, te podje prama svomu dvoru.

Kad je već blizu do njega bio, dotrči mu Anka u susret.

„Dvie gospoje žele kod nas prenočiti. Kola su im se potrla. Oni kane sutra zorom otići, te mole, da im se do onda kočija popravi. Ja sam ju dala pod kolnicu odpremiti.“

„Dobro“, odgovori kovač; ogledne kola, zgrabi svoje orudje, zapovjedi djetićem i šegrtom, neka mu budu na ruku, te neprestade prije, nego što je oštećeno popravio.

Prem trudan s posla, nemogaše ipak kruto zaspati. Skoro po sunčanom izhodu ode u svoj mali vrtić. Hod mu bijaše nesiguran — vidjaše njeku djevojku, gdje se šeće gore dolje. — Mraz i jara predjoše ga u isti čas. — Djevojka se okrene — „Ljubice!“

„Vi ovdje, Stjepko“, odvrati zatečena, nastojeć savladati se.

„Da“, odgovori kovač slabim glasom, ni neznajuć za se.

„Grofici se morade jučer ta nezgoda dogoditi, da su joj se kola potrla,“

„O to mi je ipak pošteno, tebe — vas još jednom vidjeti — ah! one ure bijahu tako krasne — Ljubice!“

On pade na koljena, te pritisne djevojčinu ruku vatreno na goruće svoje usni.

„Što govorite — što radite?“

„Vi se srdite na me — nemojte se srditi — ja sam tako bezkrajno biedan.“

„Ja sam mislila, da sam već odavna zaboravljena, dočim ste mislili, da nije pro-

bitačno, brinuti se za me — povrh toga, kao što sam već prije njekoliko godinah začula — vi ste oženjen.“

„Užasno — ja sam postupao, kao kakov zločinac — ja sam se borio — hrvao — nijedna duša na zemlji nezna toga — ni tebi — tebi nesmijem reći, što sam trpio, te još trpim.“

„Ha sreća me je, kako mi se vidi, amo dovela.“

„Da — ja hoću da okajem svoju krivnju — ali momu sgrčenomu srcu dopustite, da slobodno odahne — dajte da polakšicu nadjem u izpoviedi, da sam vas žarko, žarko ljubio. Zavjerite mi, da ste srećna, da nisam badava žrtvovao svoj život, zavjerite mi to, a ja ću mučeć trpjeti — mučeć. Da, vi ste srećna? što ne?“

„Ja sam srećna“, reče Ljubica blago, a suzica joj se iztisnu iz svionih trepavicah. „Ja sam drugaricom grofice Dobrilovićeve.“

„A mati?“

„Nesretnica umre prije njekoliko miesecih.“

„A — Gizdović?“

„Oba pobjegoše.“

„A vi — ti si me ljubila?“

„Što vas može to zanimati? Moje se je srce umirilo. Hoćete li, da mi mučno stečeni mir opet ugrabite? Kočijom se možemo valjda danas već služiti?“

„Ljubice —“

Grofica će me već čekati.

„Samo jednu uru — jednu uru — nemogu li tako srećan biti?“

„Ne — vi imate ženu i diece.“

Ovo rekav srne van.

Stjepko je kano gromom ošinut preda se buljio.

Skoro zatim odoše kola s groficom i njenom drugaricom.

I opet prodjoše godine i godine. Tamni runci kovačevi pobliedješe prije reda. Često bi se trgnuo iza sna, a pričulo bi mu se, da kola prolaze, da mu neizmierno ljubezan ženski glasak po ušiuh zvuči, zatim vidjaše, gdje se nježna biela ručica opominjući prama njemu podiže, a hladna ga ježavica spopade.

I opet pjevaju slavulji po jeliku, a gjurgjici njijahu se po tamnoj mahovini.

Tiho, vrlo tiho bijaše u prsih kovačevih. On sjedjaše na kamenoj klupi pred svojom kućom, te je gledao u suton. Svoje tako omiljelo putovanje po brdinah morade propustiti, priečila ga bo je rana na nozi. Odavna je prestao ići u lov, odkada su ga napasti opetovano i možno u mriežu uplele, da vruće čelo pritisne o hladnu ciev, te djavolskomu komešanju mislih jednim potegom oroza kraj učini.

Uzvari nagle srdžbe proti Anki i svojoj dieci, što ih prijašnja vremena svom silom nije mogao nadhrvati, neponoviše se više.

Anka bi se srećnom scienila, da je barem jedan posmieh srdačna veselja izmamiti mogla usnam svoga supruga. Nu to nastojanje bijaše zahman. Kako ga je malo koj slučaj mogao razjediti, tako malo podje komu za rukom, mramorni mu mir u veselje obratiti.

„Zar nećeš k večeri?“ zovne Anka — „noćni zrak će ti škoditi — liečnik te je već često opominjao — a ti bi morao veseo biti, misli on, jer to sile budi i podbada. Istom se je danas izjavio, da će rana prije zacieliti.“

„Pusti me, Anko — meni je osobito dobro.“

I dieca do skoknuše, a najstarji, skoro dvanaestogodišnji dječak privinu se uz svoga otca, dočim je najmanji njegovu ćulu sominjao.

„Odmah ću doći, Anko — Bog s vami djeco — budite srećniji, nego što vam je otac bio."

„Što ti je Stjepko — ti bliedniš."

„Ostaj s Bogom, Anko, pa oprosti, što sam ti nevoljah pripravio."

„Stjepko, Stjepko!"

Kovačeva glava spusti se u naručje njegove supruge. On nije više čuo glas večernjega zvona. Zadnji traci zapadajućega sunca razsvietljivahu lice jednoga mrtvaca.

Njekoliko godinah kašnje doprie slučajno na ladanjski dvor grofice Dobrilovićeve viest, da je jelovački kovač umro.

„Ti plačeš, Ljubice", vikne grofica.

„On boravi sad ondje, gdje više čeznuća neima, a ja — ja smijem sada — nanj misliti — a nemoram se od stida zarumeniti."

Pr. J. L—n.

Gradiščani u nasliednom ratu.

Iz povjestnice gradiške regimente od Oriovčanina.

(Dalje.)

Šesta vojna. (god. 1747.)

Buduć da je F. M. Brovne već u listopadu prošaste godine iskao, da mu se vojne čete popune, posla gradiška pukovnija četnika Ljubibratića sa 600 momakah dne 1. veljače iz Gradiške u Talijansku, koj je sa koncem ožujka 1747 upravu čete od ostarielog i bolešljivog otca primio, brojivši ukupno 1998 glavah.

Ovogodišnja vojna bi sa obsjednućem Genue dne 11. travnja otvorena, s kojim je g. Šulenberg upravljao, bez da bi poleg sviuh naporah grad predobiti mogao. Bi dakle dne 19. srpnja usilovan obsjednuće dignuti, kod kojega je gradiška četa 37 momakah izgubila i već prije se sa Nadaždiom u Exilles krenula, koj se je dobro obšancao. Belle-Isle navali tud na naše dne 19. srpnja ali nesrietno, jer je u bitki pao sa većim dielom vojske. U koliko je bitka krvava bila, pokazuje i kvar Gradiščanah, koji su 71 momka štetovali. U ostalom ov' kvar nenavadja Relković u svojem dnevniku. Po toli sretnoj bitki postavi Nadaždi od Bochette do Campo Fredo kordon i Voltaggio i Gavi oboruža. Dne 15. listopada navale Francezi i Španjolci na Campo Fredo jurišem, koju su tude stražeći Gradiščani hrabro odbili izgubivši satnika Monosteslića sa 5 momakah.*) S ovim poduzećem bi dovršena ovogodišnja vojna i vojske padoše u zimne konake.

Gradiščani, koji su ove godine sa 1998 glavah pričeli vojevati požališe 1 častnika i 113 momakah.

Sedma vojna. (god. 1748.)

Cielu zimu sve do početka lipnja 1748 ostadoše vojske u konacih spremajući se za novi odlučni rat. Dne 4. lipnja diže se F. M. Brovne iz Codagna, raztjera Franceze iz okružjah republike i obsjede Genuu. Nu takim za tim dobi viest, da je Marija Terezija nuz u Ahenu već dne 20. travnja pričete ugovore pristala, radi čega je od svakog neprijateljstva prestao, bez da se je ipak natrag povukao, dok nije dne 18 listopada 1748 u Ahenu mir podpisan, kada su se čete u domovinu krenule.

Četnik Ljubibratić dospi u staru Gradišku dne 14. prosinca 1748 sa 1884 glave jakom četom. Tim načinom bi dugotrajni krvni rat dokončan, u koj je gradiška pukovnija 10.480 osim Trenkovacah poslala, i 14 častnikah i 1136 momakah kroz sedam godinah štetovala. Sliedeće tri narodne pjesme pružile su mi toliko dokazah, da mi je pošlo za rukom usporedivši š njimi Relkovića dnevnik ovaj rat opisati.

---

*) Vidi Milit. Zeitschrift Jahrgang 1842, Heft 11. str. 133, gdje se veli: Austrijanci brojiše u ovej bitki jednog mrtvog častnika, 49 ljudih nestade, a 1 samo bi ranjen. Na suprot ovom tvrdjenju, vadimo gore navedeni gubitak iz Relkovića dnevnika.

Rano rani starče Milovane,
Rano rani prie bile zore,
Ter dozivlje starca Radovana,
Radovana od starine vojna:
„Čuj starino, starče Radovane,
„Čujde glase, čujde žalost moju,
„Silne su se podignule vojske,
„Silne vojske od sedam zemanah,
„Da s' podile carevinu našu,
„I osvoje naše pokraine.
„Na to se je vojska podignula,
„Da obrani kuću i kućištje,
„I obrani silene gradove
„I caricu mladu gospojicu.
„Mlada vojska hrabro vojevaše,
„Sedam godin, jošte malo više,
„Dok obrani naše pokraine
„I raztjera klete dušmanine.
„Al' nam skupa, starče Radovane,
„Al' nam skupa ta borba bijaše.
„Mnoga t' majka oplakuje sinka,
„Mnoga seka bratca mladjanoga,
„Mnoga ljuba svoga vjerenika,
„Mnogo čedo otca ubitoga. —
„Kod Longave Mijo Stvorić pade,
„Mlad feldbaba, žalostna mu majka.
„Š njim ostade Karalić Ivane
„I mezimac Dragoja Stojiću.
„Dva kaprala, dva mlada junaka
„Koj Francezom mnogo dodiaše.
„A od Praga i drugih bojevah,
„Što da t' zborim starče Radovone
„Gde pogibe silenih junakah,
„Malo više od stotine Pobro,
„Kojino su dično vojevali,
„A i ruse odsjecali glave.“
Al' govori starče Radovane,
Al' govori i tiši Milana:
„Netuguj mi starče Milovane
„I nežali padnuvših junakah,
„Koj' za svoju padoše Caricu
„I pristolje carsko sačuvaše;
„Već ti uzmi Gusle javorove,
„Pa ti hodi od grada do grada
„I opjevaj našince junake,
„Kojino su dično poginuli.
„Ponajprie Ivu Erpačića
„Kapetana ti spomeni mlada,
„Za kim žali sva careva vojska
„Ponajviše Angjelia ljuba.
„Oj Brunavo, da bi te nebilo
„Ti mi krieš mlada kapetana,
„Koga ljuba prigoriti neće,
„Jer se suši ko trava u jesen.
„Drugi j' Pobro Vuković Mijate,
„Mlad kapetan jedinac u majke.
„On pogibe kod Bibera grada,
„Slavan junak, još veći vojvoda.
„Nuz njeg pade Dojković feldbaba,
„Mlado momče neženjeno.
„Nje mi žali ciela kumpanija
„Po najviše Jozo Ljubibratić.
„Treći ti je Iliću Andria,
„A četvrti Ivanović Pavle.
„Kapitani na glasu junaci
„Koj' francezke odsicaše glave,
„Oba Pobro dično pogiboše,
„I caricu svoju osvetiše.
„Šesti pade kod Sorove grada
„Mlad kapetan Ivo Pustaiću.
„Njeg mi žali ciela Slavonija,
„Sam nežali njeg'va kumpanija,
„Jer je junak jogunica bio
„S' jogunluka j' glavu izgubio.
„Još četiri imam kapetana
„Spomenuti starče Milovane,
„Kojino su dično poginuli,
„A i krvce sijaset prolili.
„Jedno ti je Kokanović Pavle,
„A drugo je Radmanić Ilia
„Oba Pobro dično pogiboše,
„I caricu svoju osvetiše.
„Prvog žali ljuba nevjenčana,
„I starica tugujuća majka.
„Drugog žale dva sina nejaka,
„Kojino će osvetiti babu.
„Još mi valja Bogdanović Marka
„I mladoga Monasterlić Ivu
„Kapetane spomenut Milane,
„Kojino su dično vojevali,
„Vojevali kano vitezovi
„I silene pobili Franceze.
„Oba biše na glasu junaci
„Oba dično izgubiše glave
„Oba žali sva careva vojska,
„Ponajviše do dvi kumpanije.
„Jer s' junaci dobra srdca bili
„Dobra srdca, a još bolje ćudi.
„Još bi t' Pobro spomenuti mogo
„Dost junakah mladih barjaktarah,

„I feldbabah a i korporalah
„I junakah jošte neženjenih,
„Kojino su slavno vojevali
„A i skupo život svoj prodali.*)
„Ali tko bi travu pobroio,
„Tko li morsku vodu pregrabio.
„Zato Pobro Milovane starče,
„Deder uzmi gusle javorove,
„Pa ti idi od grada do grada
„I opjevaj našince junake
„Ponajprie deset kapetanah,
„Kapetanah na glasu junakah.
„Gdjegod bude Pobro Milovane,
„Gdjegod bude naroda
„Svaki će te rado poslušati,
„Poslušati, vincem napoiti.“
Kad je čuo starče Milovane,
Kad je čuo Pobrinu bjesedu,
On uzima gusle javorove,
Pa on ide od grada do grada
I opjeva našince junake
Po najprie deset kapetanah,
Kapetanah na glasu junakah,
Koino su dično poginuli
Poginuli carstvo osvetili
I caricu mladjanu kraljicu.

Brzojavni cjenik.

Jedna brzovjest od 20 riečih, s naslovom i podpisom računajući, stoji od Požege, unutar njemačko-austrijanskoga brzojavnog saveza, k kojem spada: Austrija, Baden, Bavarska, Hanoveranska, Meklenburžka, Doljnozemlje, Pruska, Saksonska i Virtemberžka u

	fr.	kr.		fr.	kr.		fr.	kr
Hornberg	1	60	Kaiserlautern	1	60	Koenigsbron	1	20
Humpolez	1	20	Kaldenkirchen	1	60	Koenigswinter	1	60
Hussiatyn	1	60	Kampen	1	60	Kollin	1	20
Iglau	1	20	Kapošvár	—	80	Kolomea	1	20
Ilsenburg	1	60	Karansebes	1	20	Komorn	—	80
Ishofen	1	20	Kauschau	1	20	Kostainica	—	80
Immenstadt	1	20	Kautbeuern	1	20	Krakau	1	20
Imst	1	20	Kecskemet	—	80	Krautheim	1	60
Ingbert St.	1	60	Kehl	1	60	Krems	1	20
Ingolstadt	1	20	Kehlheim	1	20	Krenzburg	1	20
Innsbruck	1	20	Kemnath	1	20	Krenznach	1	60
Inowraclaw	1	60	Kempen	1	20	Kronstadt	1	20
Insterburg	1	60	Kempten	1	20	Krotozin	1	20
Ischl	1	20	Keszthely	—	80	Künzelsau	1	20
Iserlohn	1	60	Kettwig	1	60	Kufstein	1	20
Isny	1	20	Kimpolimg	1	20	Kula	—	80
Jaegerdorf	1	20	Kirchheim unter Tak	1	20	Kyritz	1	60
Jaaokin	1	20	Kissingen	1	60	Lahr	1	60
Jaroslau	1	20	Kitzingen	1	20	Laibach	—	80
Jastrow	1	60	Klagenfurt	—	80	Lautzingen	1	20
Jena	1	60	Klattau	1	20	Landau	1	60
Johanisburg	1	60	Klausenburg	1	20	Landek (Bad)	1	20
Josephstadt	1	20	Knin	—	80	Landek (Tirol)	1	20
Judenburg	—	80	Koenigsbach	1	60	Landeshut	1	20
Jungbunzlau	1	20	Koenigsberg Preuss.	1	60	Laugenbielau	1	20
Kaesmark	1	20	Koenigsberg Neum.	1	60	Langenburg	1	20

(Dalje će sliediti.)

---

*) Pjevao mi je ovu pjesmu god. 1843. Stanko Janković šicar iz Sičah, dočim ju sliepac Martin Grgošević iz Banovacah od ovog stiha sliedećim načinom svršuje:

„Med timi su dva mlada adnadja
„Dva adnadja, dva siva sokola.
„Jedno ti je Kovačević Andro,
„A drugo je Pokazu Ostoja.
„Š njim' padoše mladi barjaktari
„I lieutanti lipi tulipani.
„Oj lieutanti cvetje uzorito
„Bud' vam lahka ta crna zemljica.
„Nitko groba neće vam obići,
„Niti cvetjem groblje nakititi.
„Te opjevaj starče Milovane
„I njihovo poznato junačtvo,
„Nek se uče djeca od otacah
„Kako valja vojevat za cara.“
Kad to čuo starče Milovane,
On uzima gusle javorove,
Pa on ide od grada do grada
Pa opjeva sve redom junake
Da se uče djeca od otacah·
Kako valja vojevat za cara.

Svaštice.

Iz Požege. Kod nas se je ustrojio područni odbor za izložbu hr.-slav.-dalm. Predsjednikom je izabran presvietli g. vel. župan Špun-Strižić, koji kod izbora nije prisustvovao, jer boluje s kozjačah; nu ufamo se, da će se hvala Bogu doskora oporaviti. Podpredsjednici su: gg. Petar Maljevac, prvi podžupan i Filip Thaler, gradski satnik; tajnici J. Paul i P. Vučetić. Od revnosti ovoga odbora nadamo se, da će i ovaj kraj kod te izložbe svojimi proizvodi obilno zastupan biti.

— Narodna i od starinah običajna svečanost Grgurova dana, obavljati će se i ove godine u naših vinogradih što sjajnije i veselije. Tom zgodom biti će pucnjave, da sve ori, i tako će se spomen slavnih djelah naših pradjedovah i prababah o tom, kako slavodobitno Turke odovud prije 175 godinah protjeraše, ponoviti.

Iz Osieka dobismo dva dopisa, koja neglase liepo po Osiečki „Lokalblatt“; nu mi je nećemo da upotriebimo s toga, što naš list mnogo plemenitije svrhe ima, nego li se inatiti s onakovim listom, koj je već u svom programu kazo, da se na narodnosti obzirati neće, i koj je u svom 19. broju na urednika ovoga lista i na isti list tako nespretno, tako nepravedno i tako prosto udario, da kad bi čovjek hotio odgovoriti, za da taj prostak shvati — morao bi uprav onako surovo postupati, kô što on, a naša namjera, — ako i nismo i nećemo da budemo traegeri der deutschen Kultur — jest, da svagdje i svuda uljudno postupamo, i tim pokažemo, da slavjani svagdje, a osobito u svojoj vlastitoj zemlji toliko prosvjete i izobraženosti posjeduju, da na gosta udarati nećedu, dok jim nedozlogrdi, i dok više dokazah bratske ljubavi onakovi neizkuse, ko što iz šestog broja rečenog lista u svojoj vlastitoj slavskoj zemlji izkusiti morадоše.

AL. U Rumi. (Dopis.) Danah 26. i 27. pr. m. bijahu na ovdašnjoj glavnoj učioni obdržani obični pógodišnji izpiti. Ovo bijahu prvi, odkad je naredbom vis. kr. namjestničkog vieća naloženo, da se na rumskoj glavnoj učioni jezik naš — hrvatski — a ne kano dosad njemački, kao nastavni, predaje. — Pazljivi motritelj morade se tu zaisto začuditi nad uspjehom koga ovdašnja školska mladež, — koja je s malom izuimkom posve jezika i poriekla njemačkog — u našem narodnom jeziku pokaza.

Tom je prilikom opet jasno dokazano, — da se želja višjih naših oblastih, kojim prosvjeta narodna, a osobito naučanje domaćeg našeg jezika, kod stanovnikah neslavjanskih, na srcu leži, postići može ako se dotični organi pruženih sredstvah ozbiljno late, i stvar temeljito, svjestno i razumno počmu. Osobito se odlikovaše djeca IV. razreda, koja su iz slovnice, iz pravo- i krasopisa, zatim iz računanja vrlo liep napredak pokazala. Glavna i najveća promicala nauka jesu naravno, — dobre i i shodne školske knjige: — a ovih mi dosada, osim prijašnjih njemačkih, nikakvih neimadosmo; i s toga ide našim ovdašnjim učiteljem tim veća slava, — koji doskora izključivo u njemačkom jeziku predavajuć, naš jezik zapustiše, — što sada sa najvećom pomnjom uz našu stvar prianjaju, — pak prem skupa sa svojimi učenici učiti moraju, toliko dobre volje i pomnje pokazivaše.

U naših stranah svietu neznana bieda — glad — sve većma nas tišti i boli, u predjelih koji su uvjek kao najplodniji i najbogatiji poznati bili. Poljodjelcem našim sve blago poskapalo, da neće deseti moći polja obradjivati, — s krovovah se slama skida, pak se marvi daje, nebi li joj se još za koji dan život oddržao. Mnoge se već porodice izseliše, ili obijaju tudje pragove, — majke nejaku dječicu šalju u sviet, neka si mrva hlieba odkud odtud izprose i život spase. To vam je žalostna slika našeg životarenja u čuvenom bogatom Sriemu.

Razriešenje **anagramma** u 5. broju „Slavonca“ jest sliedeće:

1. Žalost; 2. lasta; 3. talas; 4. slast; 5. stol; 6. sála (velika soba); 7. salo; 8. sól; 9. stó (100); 10. sát; 11. laž,

Razriešili su sliedeća gg. Filip Šafar, Jasenovčanin; Josip Muzler i Stjepan Doma.

Osim toga razriešila je gospodična Milica Sedlarevićeva iz Tenja na sliedeći način:

1. Nedaj Bože nikom dočekati. 2. Proleće nam ljubko predskazuje. 3. Ima Drava, Dunav i Sava. 4. Mnoge vrste, mnogog jesu broja. 5. Gdje se jede, pije, mjesto mi je. 6. Mladih ljudih vrtoglav je prava. 7. Ponajbolje u debela brava. 8. Mnoge stvari od truleža čuva. 9. Tolik' novci, prvu banku kažu. 10. Džep tvoj, crkvu, sobnu vidi stjenu. 11. Ova lija plitko dano ima.

Za obću utjehu i umirenje donosimo radostan glas, da je u cieloj županiji zdravlje kod marve povoljno; da je marvinska kuga sasvim prestala, i sve redarstvene naredbe ustranjene, te zato će se svuda u županiji marvinski sajmovi slobodno obdržavati, i već neima zapriekah, da na Cvjetni vašar u Požegu svaki, koji želi, svoju marvu tjerati smije. Ovo smo ovlašćeni obznaniti i od strane dotičnih poglavarstvah, najme sl. županije i sl. i kralj. grada Požege.

O tečaju bečke burze od 9. ožujka 1864.

Papiri: Kovnice 5% 71.25; Narodnoga zajma 5% 79.50; Srečke lutrijskoga zajma od god. 1860. 91.25; Narodne banke 771.—; Vierovnoga zavoda 177.80.

Mienice: London 119.70; Srebro 119.—; Carski cekini 5.73.

Tisak Miroslava Kraljevića u Požegi.

Izlazi 10., 20. i posliednjeg u mjesecu. Ciena mu je godišnja sa poštarinom 5 for., a polugodišnja polovica, za domaće pako, ako se u kucu nešalje 4 fr. 60 novč., a polugodišnja polovica.

SLAVONAC.

Predplatiti se može kod svih c. kr. poštah i kod odpravničtva lista u Požegi. Za obznane plaća se osim bularine od 2 stupačkog redka za 1. put 5, za 2. put 4 a za 3. put 3 novčića austr. vriedn.

Vlastnik i urednik: **Miroslav Kraljević.**

Godina II. U Požegi 20. ožujka 1864. Broj 8.

USKRSNE PJESME.

Od Vladimira Nikolića.

1.

Na Golgoti brdu
Od drveta čvrsta,
Viditi je sliku —
Tužnu sliku krsta.

Za kog prirediše
Tu mrtvačku spravu?
Tko li će priljubit'
Uz krst svoju glavu?

2.

Žudie to smrtno
Podigoše spelo
Za da nečovječno
Svoje izvedu djelo.

Naumiše, bez da
Kojem suza kapnu,
Spasa svieta na tom
Krstu da razapnu.

3.

Podigoše tielo
Slabo, još mučeći:
Od tih mukah, ranah,
Nejma bolih veći'.

I spas svieta klonu,
Duh mu se izvinu,
Poslie takvih težkih
Stradanjah preminu.

4.

Na podnožju krsta
Straža mrtvog straži,
Dočim majka spasa
Suzom tugu taži.

Pred noć oduzeše
Teret spasa krstu,
Zakopav u raku
Tielo, težku, čvrstu.

5.

Na Isusa grobu
Straža revno bdije
A nad grobom sinka
Majka suze lije.

Tretji dan kad svanu,
Svi se začudiše.
Grob otvoren širom —
U njem spas nij' više.

6.

Sa svih krajah grobu
Hiti sve što živi,
Da se tolikomu
Čudu klanja, divi.

Narod kliči „Isus
Iz mrtvih uskreso,
Te se Bogu otcu
U nebo uzneso."

PISANICA

narodu na uskrs namienjena od M. B.

Uskrs evo i nas sieća
Kojim putem treba poć,
Što l' zahtieva roda sreća:
Želimo li k cilju doć.

Svud se javlja pramaletje
Svak' oživi božji stvor,
Svuda opet cvate cvjeće,
Svud pripjeva pticah sbor.

Sve s mrtvila uzkrisuje,
Sve se miče, kreće svud,
I sve s nova oživljuje
Što prirode goji grud.

Treba dakle da se uzkrisi
Sa sna i naš narod sad,
Umom, srcem da se uzvisi,
Da s uskrsom dodje u sklad.

NAMIGUŠA.

Novela iz 1848. godine.

(Dalje.)

V.

Prezreni milostnik.

Stari Tomo bješe u sobi već sve spremio, kad odhita u vrt k pavilonu, da bolestnika izvede. Došav onamo bez svake neprilike, nadje ranjenika već u groznici.

„Molim da idjete za mnom."

„Kamo?"

„U dvor."

„A zašto me nebi na granicu odveli?"

„Zašto?" prihvati sluga, neznajući ni sam šta da rekne.

„Vi za stalno znadete za sve tajne puteve onamo, a pomračak se već uhvatio —"

„Preko vatre s tim! Dotle vaša snaga nedopire, pak bi još mogli pasjom prtinom otiti."

„Ja sam se već podkriepio."

„To bih ja bolje znao, nego li vi."

„Ta valjda bih ja još bolje znao svoje sile prosuditi!"

„Jednom riečju: ja hoću da me sliedite", osieče se on na ranjenika.

Što je sad drugo mogao, nego hajd!

„A kamo ćete me u dvor voditi?" pitaše ga on sada znatiželjno.

„U moju sobicu; tako mi je preuzvišena naložila. Tamo ste puno sjegurniji."

I tako on najposlje navrati mladoga čovjeka, da je ostavio pavillon, te se s njim zaputio u dvor; ali kad tamo, čuju topot u dvorištu tamo amo jašućih husarah. U perivoju bijaše sve mirno. Oni udare prama vratima, koja su se za dvorom nalazila.

Najednom skoči njetko iza grma. Bijaše to suludasti barun.

„Ha! sad sam te dobio, šaralo! A i ovoga tu!" te htjede da na ranjenika skoči; ali stari Tomo ne samo da je bio poštena sluga i dobar vidar, već ponajprije čovjek od prisebnosti.

„Galženjače!" poviče on, sčepavši baruna za ovratnik od haljine. „Šta radiš ovdje?"

„Ta ja sam barun!"

„Šta ti barun? Ti si kradljivac, pa hoćeš da mi gospodju generalicu okradeš. Hajd k provizuru!“

„Tomo, ta zar me nepoznaš?“

„Ja ću te već poznati; samo ti napried.“

„Tomo, tako me mati nerodila! ti si pošenuo.“

„Ja . . . pošenuo? — Ali k čemu toliko riečih u tutanj, već hajd' liepo u cuckarnu!“

Htjede ga pod silu da odvuče.

„Dragi, ljubezni moj Tomo, samo ne u cuckarnu. Ti se, Boga mi! varaš: ja sam glavom barun. Ah! kakva to bude sramota! . . . barun u cuckarni!“

„Čuješ! samo još i rieč o barunu —“

Baron uzme lelekati:

„Bože dragi! pa zar da sbilja ja već nisam barun. Ta ja sam barem mislio da jesam. Ja medju pse! . . . Tomo, dragi Tomo, samo me još sada pusti.“

„Kad ti tako, i bez toga si sirota, komu i žena i djeca kod kuće kruha viču — hajd' tepi se! ali upravo pod kolnicu, pa da mi se već nisi pokazao, ako ti se neće medju pse.“

I tad ga pusti; a barun se pokupi, te što bolje mogaše bjež'! ravno pod kolnicu.

Ali Tomo tek sada uvidi, da se je ljuto prevario.

„U moju sobicu sad već nesmijete“, reče on ranjeniku.

„Nego?“

„Sad je još samo jedno mjesto, gdje bi se mogli utajati.“

„A to bi bilo?“

„To bi bilo ono kod gospodje generalice.“

Na te se on rieči trgne kao iza sna.

„Ja neidem tamo“, reče on odlučno.

„Ta milostiva je sama ob otom govorila.“

„Vodite vi mene liepo kamo drugamo.“

„Ma ja nedokučujem kako ste tako —“

Ranjenik mogaše i sam lahko uvidjeti, da je daleko zašao.

„Ja milostive gospodje noću radi sebe u pogibelj stavljati. Vodite vi mene, ja vas molim, na granicu; ja sam dosta prisnažio, ja ću moći —“

„U toj groznici? Ta nebi nigda tamo dopuzali.“

Sad su se mogli brzi i težki uzdisaji ranjenika točno razabrati; jer ga je groznica od njekoga časa baš ljuto tresla; a to je domala i sam opazio.

„Hodite, hodite!“ reče stari Tomo, spopadši ga izpod ruke i odvedši ga preko perivoja kroz jedna tajna vratašca, pa opet preko njekakvih tamnih stubah upravo u sobu gospodje generalice.

Liepa udovica sjedjaše još na svom mekom blazinjaku, puna svakojakih mislih. Malo bilo kad joj se opet usta nasmješe njekud neobično, otajstveno.

Ali preko mjere nikakva dobra nije — kaže naš narod.

Ona skoči lagano.

„Oprostite, preuzvišena“, reče sluga, „evo moradoh s bolestnikom našim upravo k vami.“

„Šta se sbilo, po Bogu!?“

„Ja vam pripoviedam odmah; ali nam se prije svega valja postarati za bolestnika.“

Groznica bijaše sve jača i žešća.

Generalicu sve strah trese.

„Malo i ništa", odgovori sluga; „samo dok se za njekoliko ure odmori, tad ću ga još moći ovu noć na granicu odvesti."

„A Bog zna", reče generalica.

Ona ga motrijaše sve bolje, te zamieti ono isto lice, kojim ga bješe u pavillonu ostavila.

„Tamo, tamo na moj blazinjak", reče ona, te ga sama spopadne i odvede onamo. Ovdje liepo; to je mjesto, na kom se ja običajem odmarati; možda ćete tu naći odmora; blazinjak je liep mekan!"

Ona ga još liepo namjesti, te po tom pogladi svojom toplom, pamučnom ručicom po potmolom licu, a ono se još većma namrgodi.

„Sad pripoviedaj, Tomo."

Pošto je Tomo sve potanko izpripovjedio, bijaše još veselija, te se već nije sustezala, da ga u svom dvoru skrovi.

„Sad ćedu sigurno čitav dvor prerovati, jer će ga moj djever za cielo prokazati. Ali ja nepuštam niti žive duše k sebi, pa makar deset putah dolazili. Samo još na jedno moramo vrlo dobro paziti: ti Tomo, nedolazi pred moje oči, dok te nebudem dala očito zvati. Otidi kamo znaš; samo se nezadržavaj blizu mene."

Po tom sluga otide, a generalica ostane u sobi sama sa mladim gosp. Plavićem.

Ona zaključa vrata i zastre prozore, pa tako poduši još jače bliešt uljenice. Soba bijaše svojim sutonom nalika na bolnicu: vladaše u njoj velik mir.

Ona se stane upravo pred bolestnika, te ga pogledavaše posmješke, ali ugursuzki. Njemu sladki san oči zaklopio, pa je spavao posve mirno i naravno, a to zato, jer ga je groznica popustila. San, u koj ga slabina bješe uljulala, bio je baš ublažujući.

Generalica ga motrijaše dobro.

„I sbilja spava", zažamore njena usta, s kojih udilj nestade one divne posmješljivosti i obiesti. Dugo ga tako motrijaše s tužnim okom i činjaše se, kao da joj nješto srce vadi.

„Zar me u istinu neljubi? zar je mogao na onu žarku ljubav posve zaboraviti? Pa je li morao? Ili je možda prevaren? Nisam li ja ta nevjera? Ako jesam, pa zar moram i ostati? . . . bezdušna, hladna, sebična nevjernica? — Smijem li istinu kazati? smijem li pasti predanj, da me i opet prezre? Kolike slave tada za njega, za njegovu mržnju, za osvetu! Ne, ne; on se srdi na me, on se mora srditi! Ali srce njegovo nemože se osvetiti — srce, koje me je tako žarko ljubilo . . . . koje ja još ljubim, milujem . . . Pa ipak neusudjujem se . . . Da bi samo sažaljenje — ah! toga nebi mogla podnieti . . . Da nije već koju drugu obljubio! Ima već dvie godine, kako smo se razstali! — Ah! tko bi u ovo srce zavirio, pa da vidi, je li me jošte ljubi! Ja sam za cielo držala i mislila, da sam na njega već posve zaboravila, da sam i najstražnju uspomenu iz srca izrinula, ali se ljuto prevarih!"

Žalostna sjede se po tom na stolac, gledajuć jednako u njega, kao da bi htjela čitati, je li nju jošt ljubi, ili opet koju drugu.

On progledi; san mu je baš dobro godio, a žestina groznice posve jenjala; pogled mu se razvedrio. Oči mu i nehotice utekoše na sjetno lisce, koje pred njim bijaše, pa ga stane tužno i zamišljeno promatrati, kao da želi izpitati, je li ga jošte ljubi.

Jedan časak gledaše ju kao prestrašen; zatim obori oči kao zasramljen njekim čuvstvom, što mu njegov položaj i njegova zahvalnost, kojom ga ona bješe zadužila, nedopuštaju, da joj očituje ono, što u srcu svom ćuti.

Mlada se udova morade ustati i odkrenuti, da joj neopazi suze, koja joj se bješe oku otela. Za ovaj put nebijaše to suza, koju je obiest oku iznuzla, nego prava bol srca, što je pri tom pogledu oćutjela; i dok je najvećom brižljivošću zastore na prozorih ravnala, zadrkću joj usta, te joj se otme:

„Nemogu više da podnosim! Moram . . .“ Pa se opet vrati te sjedne naprama njemu.

On još jednako oborenih očijuh.

„Je li vam išto bolje?“ pitaše ga ona.

„Na tom zahvaljujem jedino vam, milostiva gospodjo“, odgovori on posve mirno.

„Pa zar vam je sbilja bolje?“

„U toliko, da ću vas još ovaj sat moliti za dopuštenje, da vam nebudem i nadalje na vratu.“

„Pa bi vi htjeli ići — po noći?“

„Ta to zahtieva moja sigurnost i vaše poštenje, milostiva gospodjo.“

„Vi ste kod mene posve sigurni a i ja sam glede svoga poštenja.“

„Meni se čini, da bi preko granice sigurniji bio.“

„Gospodine Plaviću, netjera li vas koje drugo čuvstvo odavle?“

„Ja barem za drugo neznam.“

„Ali ako vas ja uprosim, da ovdje ostanete?“

„Milostiva gospodjo, vi to dobro znadete, da sam ovdje pogibelji života izvržen, pa što bi vas moglo nadusiti —“

„Ja vas uvjeravam, da ćete biti sigurniji ovdje, nego li što bi možda ovu noć kod posjednutih granicah.“

„Barem će me put ovaj upokojiti.“

To rekne najhladnijom odrešenošću.

„Gospodine Plaviću!“ uzme gospodja posve nježno; „moram vas već jednom da pitam, eda li vas čuvstvo zahvalnosti isto tišti?“

„Ja sam već jedared odgovorio — u mlinu se dva put govori.“

„Ono je bio pregorak odgovor; nebi li nješto ipak ljepše odgovorili?“

„Bilo bi mi do gole duše žao, da ono, što sam vam, milostiva gospodjo, vrlo držan . . . što sam danas držan . . . da ono svrgnem s pameti.“

„Zar za moje srce nejmate drugih riečih?“

„Za vaše srce?“

„Milane!“

„Preuzvišena?“

„Ja sam vas jednoč uvriedila.“

„Pa na to me vi spominjete?“

„Moram.“

„Da mi stare rane povriedite? O vaša bi se preuzvišenost ljuto prevarila! Rane, zamirene rane nepozledjujn se tako lahko, jer su se dobro izrastale, za uviek izrastale — zdravije nego ikad prije.“

To govoraše posve mirno, dapače najzad i bez ikakve gorkosti.

Generalica probliedi.

Za čas nastavi dalje:

„Vi mi krivo činite, kad tako govorite. To vam i srce vaše može kazati, samo ako dobro promotrite — ali mora vam još i to kazati, koliko me vrlo boli, da se moram opravdati čovjeku, koga vrlo štujem.“

Bolestnik se gorko nasmjesi, te se nemogaše da uzdrži, da joj neprogovori:

„Milostiva gospodjo, vi ste malo prije mislili, da ćete mi svoje počitanje onom lakrdijom posvjedočiti, koju sam vam već turskim imenom označio; nego znajte, da se prava Hrvatica nebi smjela s tim niti pokazati pred poštena Hrvata.“

„Vaš prikor dragovoljno podnašam“, reče generalica.

„Pa kažite mi: neželite li mi vi i ovaj par uvaliti crni komad u torbu?“

„Milane! . . . Gospodine Plaviću!“

„Srce jedne koketne ženske upravo je nedokučivo — ako ga samo ima. — Ali oprostiti ćete mojemu zakršivanju. Vi se htjedoste opravdati, to ste već rekli, jer da vam to i za nevolju; ali ja nemogu nikako da dokučim zašto? U ostalom od moje strane nebude nikakova prigovora; samo razaberite sve one dogadjaje koji se nikakovimi razlozi, nikakovimi riečmi i ničim pod nebom ovim s ovoga svieta nedadu ukloniti.“

On je dugo mučao te napokon uzme:

„Mi smo se dvoje milovali — od djetinstva milovali. Naša je ljubav godinami rasla. Ona bijaše za mene korjen života moga, pače isti život moj. Nikad i nikad nemože čovjek iskrenije, nikad vjernije, nikad vatrenije i žešće ljubiti, nego što sam ja vas ljubio. A tako ste i vi mene ljubili, što ste mi već i djelom zasvjedočili. Barem sam si tako tumačio. Mi smo se već i zaručili bili, premda ne javno; ta nismo niti pomisliti mogli na ikakvu ženitbu; bili smo oboje bez ikakva imutka, te tako se moradoh trsiti oko svoga bitka — odvjetničtva, da si koju paru zaslužim. Ali naša ljubav bijaše tim srdačnija, tim pouzdonija — kad na jednoč se vi nehtedjoste niti ogledati na me — nisam vam baš ni najmanjega povoda tomu dao. Dà s vremenom se ovo vaše rekao bih hladnokrvje provrže u samo neprijateljstvo; takodjer bez ikakva povoda. Ja sam ostao onaj isti te isti. Tako je bilo jedno četrnaest danah, dok napokon njekud neizniknuste; a poslije toga čitam ja u novinah, da ste se vi zaručili sa generalom Kišićem. I tako za kratko vrieme od jedno petnaest, dvadeset li danah postali ste preuzvišena i najbogatija gospodja ovoga kraja. Doduše to je malo drugčiji život, nego što ga provode gospodje siromašna odvjetnika. Od onda nisam o vami više ni rieči čuo. To su vam dogadjaji, kako ste već sami kazali, posve jednostavni. Ako se želite opravdati, e dobro, ja slušam.“

To je rekao posve mirno i opet bez ikake ogorčenosti; a gospodja generalica slušaše ga kao miš u múčnjaku, samo da mu nezakrši rieči. Oči su joj u suzah plivale, kad joj uze o prvoj njihovoj ljubavi govoriti, te tu joj najednoč oživi i posljednja iskrica nade, što joj je još u srcu tinjala. Ali što je on sve hladnije i gorčije govorio, to joj je nada sve manja bivala, tako, da je već posumljala, eda li ju taj neljud, kao što mu je običavala reći, jošte ljubi.

„On me neljubi!“ govoraše ona u sebi. Čemu tada moje opravdanje? Da mu se namećem . . .?“

Valjda ju je pitajućima očima pogledao, kad se je dugo spremala i skanjivala, šta da mu odgovori, a on ju zapita po drugi put:

„Neodgovarate li ništa?“

Ona podigne oči i, pogledavši ga, podkrade joj se opet iskra nade u tužno srce.

„Pa hoćete da vam odgovorim?“ pitaše ga ona. Dok je to izgovorila, morade se dugo sa sobom boriti.

„Ta vi ste rekli, da se morate opravdati.“

Kad je ovo rekao, nije se ipak usudio očiuh da podigne, a generalica, to previjano stvorenje, koje bješe već zarano život i srce ljudsko proučila, morala je pogled svoj odvratiti, da neočituje svoju naglu nutarnju slavodobit.

„On me ljubi, on me ipak ljubi; on neljubi nikoju drugu . . . On neće opravdanja da sluša, dà, još bi se sám rado opravdao. Ja mu nisam ipak nehajna! On je na me omrzao, i mrzi me još: al ipak već se je usavjetovao, da srčbu iz srca iztjera, da se tim lagše ljubav u srce udomi. Ah! mene sliepe, gdje nisam prvlje toga opazila, već istom u pavilonu! Ali istina, on je sav bunovan od proganjanja i od rane, a ja u sto drugih brigah!“

Slavodobitna s toga, postane opet koketna.

„Moram?“ uze ona. „Ali vi nećete da vjerujete; vi ste govorili samo o njekakih lakrdijah — ob onih, s kojimi bi se poštene Hrvatice —“

On ju morade pogledati, tužno pogledati; a ona se opet počne veseliti sa svoje

dobiti; ali ovaj par nehtjede više sakrivati. Svakim časom bješe joj bjelodanije na čem je. Ona se i opet stane veseliti, upravo kao griešno diete.

„Dà, dà“, reče ona, „samo vi mislite, da ja opet djavolim; ali da ja to sad mogu, da ja to u ovaj par mogu, zar vam to nije već dovoljno opravdanje? Trebam li vam glasnije, trebam li vam jasnije očitovati, da vas moje srce nije nikad prevariti moglo, da vas je moje srce —“

On probliedi i izbulji u nju svoje krupne, zdvojne oči.

„Ali“, nastavi ona dalje, „da vam ja svoje srce eno onako bacim, srce — ne čovjeku, koj je mojemu srcu hladnokrvno i surovo predbacivati mogao, da ono nezna ljubiti niti domovine, niti naroda, već samo sniva o pustoj sjajnosti, bogatstvu, plemstvu i što ja znam o čem sve ne! Ne, ne, gospodine moj; najprije me morate za oproštenje moliti, prije nego što ćete iz mojih ustijuh —“

Ona prekine i po treći puta, a ovaj je put upravo morala: njetko pokuca na vratih. U onoj žestini nečuše obojica, da se njetko hodnikom k sobi približuje.

Ona istom da se nije okamenila od straha, jer kucanje je bilo tudje.

VI.

Žandarski stražmeštar.

Gosp. lajćman Strašić dobi pomoć. Jedan odjel husarah dodje u dvor i povrh toga njekoliko žandarah. Glas bješe u onom kraju, da se veleizdajnik nalazi u gradu generalice Kišićke. A kako su doznali za njega? Poštena seljanka, koja mu bješe pomogla, nije nikomu ni slovce kazala: ali premudri seljak, koj je državne poslove samo zakonitim ljudem i visokim glavicam prisvajao, vidio je i čuo štošta, pa nješto izmislio a nješto opet dodao, te tako svoju tajnu drugomu prokazao.

Gospodin Strašić bijaše jedini oficir od sakupljenih četnikah, bijaše dakle i njihov souvereni glavar; i zato držaše s najstarijimi husarskimi podčastnici i sa žandarskim stražmeštrom vojno vieće. Obično se tom sgodom slažu te primaju predlog najprvoga pod bezuvjetnu zapovied. Ali ovdje je posve drugčije bilo: gospodin je lajćman predložio te odredio, da se dvor imade pretresti. Protiva tomu ustade žandarski stražmeštar:

„Po zakonu pretresuje se kuća samo onda, kad su dovoljni dokazi, da je traženik i sbilja ondje, gdje se traži; ali ovdje nije ništa takova, nego cigla slutnja.“

Jedan žandarski stražmeštar, zastupnik zakona, pa još prama jednomu husarskomu lajćmanu! Gospodin se lajćman jedno malo sbuni. Stražmeštar imadjaše puno toga, što bi gospodina lajćmana još u vražje mreže uplelo, osobito ako progonjenika kod počitane gospodje nebi našao. Ali kao svagdje, tako mu se i tuj slučaj nasmjehnu.

Najednoč eto ti suludastoga baruna u skupštinu. Stupivši unutra poznade mahom gospodina Strašića — poznade ga u glavu, jer ga pred njekoliko urah htjede ubiti iz samokresa, što mu se činilo, kao da je on postao obljubljenim milostnikom njegove nevjeste. On se posve pouzdano okrene k njemu, te uze:

„Gospodine lajćmane, vi njekoga tražite?“

„Jest!“

„Pa bi li ga strieljali?“

„Ja? Saćuvaj —“

„Šteta!“

„Zašto?“

„Ako bi ga ustrieljili, ja bih vam ga prokazao.“

„Pa vi znate gdje je?“

„E! ako neće biti strieljan, onda neznam.“

„Hm! pa i to bi moglo biti.“

„Moglo? Dajte mi svoju poštenu rieč, da će biti strieljan, pa ću vam ga izdati.“

„Ako nam dopane šakah, to znajte, da će već usljed zakona biti strieljan.“

„A što su zakoni? Kano oficiru i plemiću vi meni morate poštenu rieč zadati."

„Al, barune! dakle vam je do smrti jednoga čovjeka baš toliko stalo?"

„Baš niti najmanje; nego nisam vidio, kad se čovjek strielja."

„A! to je razlog! Dakle je ovdje u gradu?"

„Ah! gospodine lajćmane, na slaninu se hvataju miši."

„Do biesa!" promrmlja lajćman.

Druga mu prevara podje bolje za rukom, zasve da još nespretnija bijaše od prve; možda zato, što nije nikad s onakvimi glavami imao posla.

„Vi bi rado moju poštenu rieč?"

„E! drugčije nedobijete čovjeka."

„Ja vam indi dajem tvrdu vjeru, da će progonjenik, ako nam opet dopane rukuh, biti na smrt odsudjen, da će biti strieljan, a vi ćete tomu činu prisustvovati. Jeste li sad zadovoljni, gospodine barune?"

„Posve zadovoljan", odgovori barun; „a vi dakle slušajte."

Tu uze pripoviedati svoje sgode u perivoju te nastavi ovako:

„A gdje je sad? U sobi je staroga Tome. Pošto sam se od straha malo razabrao, ukradem se tamo, pa vidim, kako je ono staro magare vrlo mudro zastore na svojih prozorih spuštalo i još ostrag kapke pozatvaralo. Ja odem na vrata; ali su bila već zaključana. Ja kucaj: Tomo, Tomo! Ali stara hulja šuti te šuti, kao da ga u sobi i nema, a ja znam dobro, da je unutri bio."

„Eto, nisu li to dovoljni dokazi?" pitaše gospodin lajćman stražmeštra.

„A vi, gosp. lajćmane, zapoviedajte", reče stražmeštar pokorno.

„Uzmite dakle svoje žandare, te pretresujte s njimi čitav dvor, a ja ću medjuto sa svojimi momci sve prohode dvora, sve triemove i stube posjesti, da nitko neuteče."

„Ja ću vas voditi k Tominoj sobi, gospodine stražmeštru", reče barun, taruć si ruke.

Zapoviest gospodina lajćmana izvrši se najtočnije. Stražmeštar uzme pretresivati Tominu sobu.

Barun jih onamo odvede. Suludasti mršo, stupajuć sa svojimi dugačkimi i povlačnimi koraci u njekom opakom veselju, bješe nalik grdoj nemani. Dodjoše k sobici.

„Bit će zaključana", šapne jim barun.

Pa tako je i bilo.

„Magare jedno, opet se je prečinio kao da ga nema."

Stražmeštar, pokuca na vrata, i vrata se najednom iznutra otvore.

„Ej!" klikne barun veselo. Stari sluga bijaše u njoj.

„Koja dobra?" pitaše jih on.

„Moramo sobu pretresti", reče stražmeštar.

„Dà vam je prosto!" Oni stupe unutra.

Žandari počnu premetati i nenajdoše ništa. Oni pretresoše svako i nesjetno mjesto; poskidaše s krevetah posteljinu te gledahu, eda li je sobni pomost čvrsto prikovan, kucahu po stienah, nisu li možda šuplje, nemadu li kakvih, tajnih vratah, ali drugih okrom onih, na koja uljegoše, nebijaše već nikakvih. Otvore prozor, te upitaju pod njim stojeću stražu, nije li koga vidila, i dobiše za odgovor, da nisu nikoga. Medjuto stajaše barun razvaljenih ustijuh i domala snadje ga strah.

„Tomo", uzme ga barun pitati, „dragi Tomo, oni me sad neće ipak strieljati?"

„I ja mislim da neće", odgovori Tomo.

„Vi samo mislite?" I udari u nokat.

Stražmeštar sa svojimi žandari podje dalje, da čitav dvor uzme u pretres. Gospodin mu lajćman bješe tako zapovjedio, pa mora da sluša, bilo što mu drago.

„Vodite nas“, zapovjedi on staromu slugi, „pa nam bez krzmanja otvarajte svako i nesjetno mjesto u dvoru.“

„Ali dvor je velik, gospodine stražmeštru, te možemo upravo do sutra tražiti.“

„Makar baš i nedjelju danah.“

„Jest, jest; znam ja što je služba.“

„Šta vi znate šta je služba?“

„O, gospodine stražmeštru, ja sam bio šerežan!“

„Vodite nas samo.“

Tomo jih vodjaše dugo, te dodje napokon i do sobah preuzvišene gospodje generalice.

„To su sobe gospodje generalice.“

„Otvorajte jih.“

„Zar bi i u nje rado?“

„Bi.“

„Ali ja nemam ključah; milostiva je gospodja unutri.“

Sražmeštar pokuca. Staromu Tomi kucaše srce tako silno, da si ga upravo čuti mogao.

Iz sobe niti glasa; sve bijaše tiho.

Stražmeštar pokuca još jednoč. Unutri približavahu se k vratima koraci.

„Tko je?“ pitaše njeki glas.

Bijaše generalica.

„Otvorite!“ vikne stražmeštar.

„Pitam po drugi puta: tko je?“ ponovi generalica iznutra.

„Žandari!“

Ali i ta prestrašljiva rieč nepomože ništa.

„Ja sa žandari nemam nikakva posla; ja neću da vidim žandare.“

„Ja molim opetovano: otvorite.“

„Neotvaram.“

„Meni će biti vrlo žao, ako budem morao silu upotriebiti.“

„Ali rado bih znati šta ćete?“

„Ali smo u ime kraljevo ovdje.“

„Pa šta bi rado u ime kraljevo?“

„Mi tražimo njekoga.“

„Kod mene?“

„U otih sobah.“

„Pa u ime kraljevo?“

„Gospodine stražmeštru!“ reče jedan od žandarah svomu starješini; „mi se ovdje s kojekakimi pitanji zaustavljamo, dok se unutri koješta preduzimlje!“

„Do vraga!“ vikne stražmeštar srdito; „jest u ime kraljevo.“

Ovaj čas bješe u sobi još tišije.

„Pa koga tražite?“

„Njekoga, koga proganjamo.“

„Je li mužko ili žensko?“

„Mužko.“

„Pa vi sbilja mislite, da sam se ja ovdje s mužkim zatvorila?“

„Do biesa!“ psovaše stražmeštar.

„Neznate li vi tko sam ja i što sam?“

„Vaša preuzvišenost, gospodja generalica. Ali milostiva, nesbijajte s menom lakrdijah, nego otvorajte.“

„U istinu ja nesbijam nikakih lakrdijah, dapače kao kuće gospodarica kažem

čisto ozbiljno, da me se krstite i da neću otvoriti, a vi slobodno upotrebljujte silu, ako vam se hoće za to odgovarati.“

Stražmeštar se nadje jedno malo u zapari. Neznade, bi li se sile mahom latio, ili bi još duže čekao i molio kao dosad? Ta i ono šuškanje, što je u sobi očuo, potakoše ga, da se je odvažio, stvar što prije obaviti. Ali nije bilo dugo, on bude iz svoje zapare izbavljen: čuje, gdje se njetko šumke vuće prama njemu, kad tamo, a to suludasti barun Kišić.

„Vi ste još tu, gospodine stražmestru?“

„Ovo sam, kako vidite.“

„Medjuto se unutri sve liepo sprema.“

„Tko bi spremao?“

„Ta moja nevjesta.“

„Preuzvišena je sve dosad bila kod vratah te se s menom razgovarala.“

Barun poskoči od veselja.

„Onda ga imamo! onda ga imamo!“

Stražmeštar ga pogledje začudjeno.

„Ču li me, gospodine stražmeštriću: kako će taj čovjek biti strieljan, to ja moram da vidim. Ako nije u sobi staroga Tome, ono mora da je ovdje. Ja sam otišao dolje, pa sam gledao na prozore i premda su bili dobro zastrti, opet sam vidio sjenu sad amo, sad tamo prelaziti; i ako se je moja nevjesta s vami kod vratah spominjala —“

„Sve dosad.“

„Sad je već najskradnje vrieme, da unutra idjete.“

„To bi sve bilo, samo da milostiva hoće da odpre.“

„Be! ona mora odprieti. — Nevjesto!“ vikne on na vrata.

„Šta je, djevere?“ pitaše ga ona.

„Nevjesto! znate li vi koga kod sebe imate?“

„Ja kod sebe nemam nikoga.“

„Imate, nevjestice, imate, jednoga veleizdajicu, domoljuba . . .“

„Ovdje nije nikoga kod mene, velim li vam.“

„Nevjesto!“ moljaše ju barun.

„Ta šta ćete?“

„Predajte mi ga, da se strielja; gospodin Strašić dao mi je poštenu rieč, da će biti strieljan, ja nisam još nigda vidio kada čojveka strieljaju, pa mi barem vi toga veselja neuzkraćujte.“

On ju moljaše svesrdno. Udovica sirota neznade ili bi se smijala, ili plakala.

„Djevere, ja vas uvjeravam, da kod mene nema ni žive duše.“

Ali on ju prosi te prosi.

„Pustite samo žandare, oni će ga već naći.“

„Ja k sebi napuštam nikoga.“

„Ali zašto ne?“

„Ja sam u košulji.“

„Ta nema ni jednoga oficira; samo evo jednoga stražmeštra sa svojimi žandari.“

„Bio tko mu drago.“

Barun se razsrdi.

„Ako neotvorite, nevjesto, ja ću vam vrata provaliti.“

I budi da se je preuzvišena pobojala prietnjah suludakovih, više nego li stražmeštra, budi što su priprave već obršene, što se obršiti imadoše, budi da je ovo, budi da je ono — ona najednoč odpre te zapita:

„Šta zapoviedate, gospodo?“

Ali gospoda stajahu jedno malo zabunjena, to stražmeštar sa svojimi žandari, to opet suludasti barun.

Generalica (koja je i sbilja bila u košulji) imadjaše dovoljno vremena, da se je mogla obući.

„Ako vam se hoće, gospodo moja, stupite unutra; samo odvažno; vi ste morali dugo napolju čekati. Vi gospodine stražmeštru, vi ste me baš jako ujeli. Ali zašto ste se onako mahom razpalili? Nu sad se po volji ogledjite po mojoj sobi ovdje i tamo u spalnici; vrata su vam otvorena. Vi ste ovdje u ime kraljevo, a ja sam njegova pokorna podložnica.“

Gospoda su se već odavna ogledala, ali samo po sobi preuzvišene gospodjice. Nu nenajdoše niti žive duše, niti ništa, što bi moglo odati, da je tko unutri bio.

„Hoćete li pod blazinjak gledati? Ili da vam odprem pisaći stol? Eto vidite da nije mjesta, gdje bi se samo diete moglo utajiti. Vi mučite? vi nećete da sad budete ozbiljni? Nećete? — A vi se sada potrudite u spalnicu.“

Gospoda su već odavno tamo gledala i zavirkivala ljubopitnima i milokrvnima očima.

„Stupite malo unutra.“

Oni stupe; ali ni ovdje nenajdoše ništa, šta bi samo iz daleka na sumnju nanosilo: bijaše upravo onako, kao da se je preuzvišena htjela malo odmoriti; pa niti medju ostalim pokućtvom nebijaše ništa, do jedno dva velika ormana i jednoga kreveta, na kom je preuzvišena spavala; u ormanih bili su ključi, a krevet bio je bielimi zastori zavješen. To je bio krevet mlade gospodjice.

Niti je ikakvih vratah bilo: na jedna se išlo u spalnicu, a na druga u triem. Ako je dakle ikoga kod sebe imala, to mora da je u jednoj od obijuh sobah; ili u spalnici, ili u sobi; ali u ovoj nigdje nikoga: dakle mora da je još u onoj — u onoj ili u krevetu, ili opet u jednom od obajuh ormanah.

Krevet gospodjin? Ta gospodin stražmeštar je rekao, da samo traži progonjenika.

„De tražiti, gospodo“, reče gospodja.

„Ja ću ovdje sam tražite“, reče stražmeštar žandarom.

Bio je to pristal čovjek.

„Gospodine stražmeštru, ja da sam kralj, ja bih vas husarskim satnikom napravila.“

Stražmeštar otide k ormanom. On odpre sad jednoga, sad opet drugoga: ali nigdje nikoga, samo odjeće bijaše od svake ruke. Tim se uputi krevetu. Ovaj stajaše pod gustimi, do poda dosižućimi zastori tako tiho, tako sveto, tako ubavo! Stari pošteni vojak u miloj zabuni pogledji čas nanj, čas opet na gospodju.

„No!“

Ali gospodin stražmeštar niti s mjesta.

„Hoćete li da vam pomognem — da vam zastore uzturim?“

„Milostiva gospodjo“, reče malo turobnim glasom žandar, „vjerujte mi, kako me ovdje vidite, ja ovo s težkim srcem činim; ali moja je dužnost —“

I htjede da pojde krevetu. Generalici zakuca srce silno; ona prebliedi; ta i najjače žensko ima granice hrabrosti. U tom zakuca njetko na vratih, te to joj vrati prijašnju rumen natrag. To kucanje i stražmeštra zaustavi. Bijaše njetko na vratih.

„Slobodno!“ reče generalica.

Na to stupi unutar debeli husarski četnik, gospodin Crvenić.

„Vi ste to!?“ povikne generalica s čarobnim osmejkom na ustijuh.

Ali sad se bješe teke i prestrašila.

„Bože! ja sam u košulji!“

„Ali sad ste dražestniji, nego vas igda vidje, milostiva.“

„A vi još oficir, a ne stražmeštar!“

„Kako? što?“

Njegove oči vidile su samo gospodju u tankoj košulji, ali sada ugledaše i stražmeštra i njegove žandare.

„Gospodin stražmeštar htjede upravo da mi krevet vizituje.“

„Grom i —“

„Ta mora! služba mu to nalaže.“

„Vražja služba — da mi prostite milostiva.“

„I gospodin mu je Strašić zapovjedio.“

Četnik bješe upravo pozelenio od gnjeva.

Sad ja ovdje zapoviedam. Stražmeštru, vi grebite! i gospodina lajćmana Strašića pozdravite, da se odovud s mjesta kreće.“

Stražmeštar sa svojimi ode.

„Dakle neće biti strieljan?“ pitaše tužno stari barun.

„Tko to?“ povikne četnik.

„Veleizdajica! domoljub!“

„Gospodine, možda bi rado da vas strieljaju?“

Čuvši to, eno ga listo na vrata napolje.

Četnik i generalica bili su sad sami. Sbilja? posve sami?

On htjede svoje oči da utopi u one dražesti, što no je tanka košuljica skrivala; ali i on bijaše u službi, a služba, to su čudne gusle.

„Milostiva gospodjo, ja dodjoh ovamo, eda vas molim za oproštenje; htjedoh da se malo kašnje ovamo vratim, kad eto čujem, da se grad pretresuje. Vi znate da su husari u svom poslu veoma neoprezni, a to je za vas jedno žensko veoma nečovječno. Hoćete mi oprostiti? Hoćete?“

„Evo moje ruke, dragi majore!“

„Srdačno hvalim, milostiva. Spavajte sladko; a ja moram još ovu noć dalje.“

I on ode, nepoljubiv ju niti u ruku. Ta bijaše službeno!

„Kako je zadrizgao, a kako opet pošten!“ šapne generalica, gledajuć za njim.

(Konac će sliediti.)

Nješto iz prirodo-, zemljo- i zviezdoznanstva za puk.

Napisao Mijat Stojanović.

(Dalje.)

III.

Sunce razsvjetljuje i našu zemlju i još njekoja nebeska tjelesa, koja kao i naša zemlja po premudroj naredbi stvoriteljevoj putuju okolo sunca. Ova tjelesa pokazuju nam se na nebeskom svodu kao zviezde, i zovemo ih putnice, putujuće zviezde (planete grčkim imenom.) Takova je zviezda i naša zemlja. Ali izmedju onih nebrojenih zviezdah, što ih po vedroj noći vidimo na nebu, samo je mala njekoličina, koje putuju kao i naša zemlja okolo sunca, te ih ovo razsvjetljuje. Veća strana zviezdah pokazuje nam se na nebu svake godine u istom medjusobnom položenju, u istom redu jedna s drugom i jedna za drugom, nikad se nepribliža jedna drugoj niti se udalji jedna od druge. Promotrimo n. pr. Vlasiće, okup sedam sjajnih zviezdah. Gdje Vlasići ljeti ili zimi oko 8 urah večerom ili oko polnoći lane stojahu, ondje stoje i ljetos, i do godine opet će ondje stajati.

Ove i nebrojene druge zviezde nedobivaju svjetlost svoju od sunca, nego svietle vlastitom svjetlostju. I one su sunca, kao što je i naše sunce, te razsvjetljuju druga ne-

beska tjelesa. Tomu se nećemo ni čuditi, kad promislimo, da prostor nebeski, u komu se nalaze sunca, mjeseci, neizmjeran je, bez kraja i konca, kao što je neizmjeran i stvoritelj, koji je sve to iz ništa stvorio na usrećenje svojih stvorovah. Slab je ljudski razum, za da bi mogo sve to shvatiti, i neostaje nam ino, nego se poklonimo stvoritelju, koga preuzvišena svojstva poznajemo iz toli velikih njegovih djelah. Slava mu dovieka!

IV.
Repatice zviezde.

Osim sunca, mjeseca, planetah ili putujućih zviezdah, stojećih zviezdah, pokazuju se kadšto na nebu i repatice, kometi, sad ovakve sad onakve slike. Njekoje, sto su dosad vidjene, biahu okružene zrakami sjajnimi; druge pokazivahu se kao zviezde sa sjajnim repom. Kad god se je pokázala takova izvanredna zviezda, rapatica, na nebeskom svodu, ljudi su se čudili, i sad, kad se koja pokaže, čudom se čude, premda nezaslužuju repatice, da jim se više čudimo, nego li suncu, mjesecu i ostalim zviezdam, jerbo po ovim i po onim objavljuje nam se božja slava, božja veličina i krasota u prirodi. Al' takvi smo mi ljudi, čudimo se više onomu, što je izvanredno, što nevidimo svaki dan, nego li običnim stvarim. Mnogi ljudi misle i govore, da su repatice predtječe važnih, žalostnih dogodjajah; da kad se pokaže repatica, nefali rat, pomor, glad, i tako su repatice razvikane kao zlokobnice. Ali to su predsude, to je krivo mnenje, što zaudara na praznovjerje. Repatice niti navješćuju rat, ni glad, ni pomor, nego pokazuju, kako je svemoguć i neizmjerno mudar gospod Bog, po kojega svetoj volji u čas postaju svjetovi i ginu, propadaju, i pred kojim slabački duh ljudski pada nice u prah i klanja se stvoritelju, koji je odredio svakoj zviezdi na nebu stazu, po kojoj putuje od početka svoga sve do božje volje. Zviezdoznanci su dokazali, da repatice putuju dugoljastimi stazami, i onda nam se pokažu na nebeskom svodu, kad na svomu putu prispiju u onaj nebeski prostor, što ga naše obzorje, naš vidokrug obsiže. I mudraci od iztoka, sv. tri kralja: Gaspar, Melkior i Baltazar poznadoše iz izvanredne zviezde, da se je porodio svietu spasitelj i zviezda ih dovede u Betlem, grad Davidov, i tako ona izvanredna zviezda nebiaše predteča žalostnog, nego najradostnijeg i najvažnijeg, najsrećnijeg dogodjaja, što ga nalazimo u povjestnici svieta.

V.

Rekli smo već u ovom članku, da naša zemlja nije okrugla ravna ploha, kao što se čini, nego tielo nalik krugli kao i druga zviezda visi prosto u zraku, drži ju svemoguća božja ruka bez da se oslonja na koje drugo tielo. Ona je s oba kraja splosnuta, a po sredini svedena poput bureta. Bog je položio u zemlju težinu i privlačnu silu, uslied koje sve strane njezine drže se kruto jedna druge i sve teže k svomu središtu; štogod živi na njoj, uz nju je skopčano, svuda po cieloj zemlji žive ljudi i imadu svod nebeski nad sobom, a zemlju pod sobom. Zemlja se okreće svaki dan, za 24 ure, okolo sebe sa zapada k iztoku, i tako postaje dan i noć. Sunce razsvjetljuje uviek samo po jednu polovicu zemaljske krugle i na ovoj je dan, druga polovica okrenuta od sunca stoji u mraku i ima noć. Kad sunce kod nas izidje, onda se je zemlja upravo tako okrenula, da naš predjel okrene se k suncu. Okrajci zemlje neokreću se, i zovu se stožerine, k sjeveru okrenuta zove se sjeverna, a k jugu okrenuta južna stožerina. Nu dočim se naša zemlja okreće okolo sebe, okolo svoje osovine, nestoji na istom mjestu, nego putuje nebeskim prostorom okrugljastom svojom stazom okolo sunca.

Za 365 danah i njekoliko urah prevali zemlja taj svoj put, i onda velimo, prošla je godina, 365 puta okrenula se je zemlja medjutim okolo sebe, prošlo je 365 danah. Odtud, što zemlja putuje okolo sunca, postaju kod nas četiri godišnje dobe: proljeće, ljeto, jesen i zima. U zimi padaju sunčane zrake najkosije na naš predjel, dani su nam najkraći; u ljetu padaju sunčane zrake najmanje koso na nas, dani su nam najdužji; izme-

dju zime i ljeta s jedne strane imamo proljeće, s druge jesen, i tako u ožujku mjesecu, oko 21. i u rujnu oko 22. imamo jednake dan i noć. Po drugih stranah zemlje inače je. Ima na zemlji predjelah, gdje je uviek ljeto, a drugih, gdje je uviek zima, drugih gdje je kratko ljeto, a dugačka zima, drugih, gdje je opet protivno.

Sve promjene godišnjih dobah dolaze od položenja zemlje naprama suncu.

Zemaljska kruglja predstavlja se i umetno, načini se od artije u malom nalik zemlji, i na ovoj kruglji, koja se zove lik zemlje, (globus) nalaze se pruge potegnute od sjeverne do južne stožerine, i označavaju predjele, po kojih prigibanju zemlje u isto vrieme biva jutro, podne i večer. Takvih prugah može se pomisliti bez broja; na globusu nalazi se njih 36, i zovu se poldnevnice, meridiani, jerbo dokazuju poldnevicu. Posred lika zemlje ili globusa, od obodvie stožerine jednako udaljena pruga, što dieli cielu zemaljsku kruglju na sjevernu i južnu polovicu, zove se ravnik, i ovaj je samo jedan. Izmedju stožera i ravnika znamenite su četiri pruge povučene okolo zemaljske kruglje kao i ravnik. Dvie od ovih bližje ravniku nego li stožerima, zovu se povratnici, na sjevernoj polukruglji rak, na južnoj kozorog. Povratnici zovu se zato, što sunčane zrake samo do njih okomito ili omčito padaju, i kad ljeti dodju do raka, u nas je najdužji dan, 22. lipnja. Po tom se povrate k jugu, i kad okomčito padnu na kozorog, u nas je zima, najkraći dan, 21. prosinac. Od tud opet se povraćaju natrag i dan nam raste. Štogod je koji predjel na zemlji bližje stožerinah, tim je hladniji, jerbo zrake sunčane sve kosije obasjavaju ga, dakle i slabije ugrevaju. Čim je pako koji predjel bližje ravnika, tim je topliji, jerbo ga sunčane zrake obasjavaju tim okomčitije. Izmedju ravnika i stožerinah, i to izvan sjevernog povratnika i stožernog koluta umjereno je podnebje, i u takvom predjelu živimo i mi. Na jugu od nas, prama ravniku sve su topliji predjeli; na sjeveru od nas, prama stožerini sve hladniji. Nego pri svemu tomu opet je razlika glede topline i zime po gorskih predjelih i po dolinah. Štogod su visokije gore, to je hladnije na njima. Usried ljeta, kad u dolini pada topla ljetna kiša i sve se zeleni i cvjeta, po vrhunci visokih gorah pada snieg i nalazi se mraz i led.

(Konac će sliediti.)

Brzojavni cjenik.

Jedna brzovjest od 20 riečih, s naslovom i podpisom računajući, stoji od Požege, unutar njemačko-austrijanskoga brzojavnog saveza, k kojem spada: Austrija, Baden, Bavarska, Hanoveranska, Meklenburžka, Doljnozemlje, Pruska, Saksonska i Virtemberžka u

	fr.	kr.		fr.	kr.		fr.	kr
Langensalza	1	60	Leutkirch	1	20	Ludwigshafen	1	60
Lauban	1	20	Leutschau	1	20	Ludwigslust	1	60
Lauchheim	1	20	Lichtenfels	1	20	Lübben	1	60
Lauenburg	1	60	Liebenstein	1	60	Lübbenau	1	60
Laufen	1	20	Liegnitz	1	20	Lübeck	1	60
Leer	1	60	Lindau	1	20	Lüben	1	20
Leeuwarden	1	60	Lingen	1	60	Lüchow	1	60
Legnago	1	20	Linz am Rhein	1	60	Lüneburg	1	60
Leiden	1	60	Linz a. d. Donau	1	20	Lugos	—	80
Leipzig	1	60	Lipto St. Miklós	1	20	Lundenburg	1	20
Leisnig	1	20	Lissa (Insel)	—	80	Lussin piccolo	—	80
Leitmeritz	1	20	Lissa (Polnisch.)	1	20	Luxemburg	1	60
Lemberg	1	20	Löffingen	1	60	Lyck	1	60
Lemgo	1	60	Lörrach	1	60	Maastricht	1	60
Lemmer	1	60	Lötzen	1	60	Macarsca	—	80
Lendinara	1	20	Löwenberg	1	20	Magdeburg	1	60
Lenep	1	60	Lohr	1	60	Mainz	1	60
Lenzkirch	1	60	Loitz	1	60	Malchin	1	60
Leoben	—	80	Lonigo	1	20	Malmedy	1	60
Leonberg	1	60	Luckau	1	60	Mannheim	1	60
Lesina	—	80	Ludwigsburg	1	60	Mannsfeld	1	60

	fr.	kr.		fr.	kr.		fr.	kr
Mantua	1	20	Mosbach	1	60	Neustadt a. d. Haardt	1	60
Marbach	1	20	Möhldorf	1	20	Neustadt a. d. Orla	1	20
Marburg Churhes.	1	60	Mühlhausen	1	60	Neustadt a. d. Warthe	1	20
Marburg Steiern	—	80	Mühlheim a. d. Ru	1	60	Neustadt in Oberschles.	1	20
Mariazell	—	80	Mürchberg	1	20	Neustadt in Preussen	1	60
Marienbad	1	20	München	1	20	Neustadt im Schwarzwld.	1	60
Marienwerder	1	60	Münsingen	1	20	Neustetin	1	60
Markdorf	1	20	Münster	1	60	Neustrelitz	1	60
Marktbreit	1	60	Münsterberg	1	20	Neutra	—	80
Markdorf	1	20	Munderkingen	1	20	Neu-Ulm	1	20
Maroš-Vášárhely	1	20	Murrhardt	1	20	Neuwied	1	60
Mayen	1	60	Muškau	1	20	Neuzen	1	60
Mediasch	1	20	Myslovitz	1	20	Niederndorf	1	20
Meersburg	1	20	Nagold	1	60	Niederstetten	1	20
Mehadia	1	20	Namslau	1	20	Nienburg	1	60
Meiningen	1	60	Naugard	1	60	Noerdlingen	1	20
Meissen	1	20	Naumburg a. d. Saale	1	60	Norden	1	60
Memmel	1	60	Nekar Bischofsheim	1	60	Nordenburg	1	60
Memmingen	1	20	Nekargemünd	1	60	Norderneg	1	60
Menden	1	60	Nekarsulm	1	60	Nordhausen	1	60
Mengen	1	20	Neheim	1	60	Nordhorn	1	60
Meppel	1	60	Neidenburg	1	60	Nürnberg	1	20
Merrau	1	20	Neisse	1	20	Nyiregyház	1	20
Mergentheim	1	60	Neu-Becse	—	80	Nymwegen	1	60
Merseburg	1	60	Neubrandenburg	1	60	Oberkirch	1	60
Mešede	1	60	Neuburg a. d. Dona	1	20	Oberndorf	1	60
Metković	—	80	Neuenbürg	1	60	Ober-Ursel	1	60
Mettman	1	60	Neu-Gradiska	—	40	Obrovaco	—	80
Middeburg	1	60	Neuhaeusel	—	80	Ochsenfurt	1	20
Militsch	1	20	Neuhalden leb.	1	60	Oderberg	1	20
Miltenberg	1	60	Neuhaus a. d. Oste	1	60	Oderzo	1	20
Minden	1	60	Neuhaus in Boehmen.	1	20	Oedenburg	—	80
Misdroij	1	60	Neumarktl	—	80	Oederan	1	20
Miškolz	1	20	Neurode	1	20	Obringen	1	60
Mitroviz	—	80	Neuruppin	1	60	Oels	1	20
Möösklrch	1	20	Neusatz	1	60	Oeynhaus	1	60
Mogilno	1	60	Neu-Sandec	1	20	Offenbach	1	60
Mohács	—	80	Neusag	—	80	Offenburg	1	60
Mohrungen	1	60	Neusohl	1	20	Ogulin	—	80
Monselice	1	20	Neuss	1	60	Oletzko	1	60
Montagnana	1	20	Neustadt am Rübenberge	1	60	Olmütz	1	20
Montjoie	1	60	Neustadt a. d. Donau.	1	20	Olpe	1	60

(Dalje će sliediti.)

Svaštice.

Iz Požege. Dočim se 12. o. m. svečanost Grgurova dana po starodavnom običaju u naših vinogradih veselo obavi sa pucnjavom topovah, pušakah, kuburah, i puščanjem raketlah, te dočim u podpunom radostnom čuvstvu spominjajuč slavne naše junake, koji Turke iz Požege iztjeraše, dan zaključismo, stiže drugi dan kobni slučaj grad ovaj; jer se pojavi marvinska kuga baš u samom gradu, kadno je u cieloj županiji sasvim prestala. Mi se već uzradovasmo, da će sada promet sa marvom opet započeti, i uspješni cvjetnički vašar obdržavati se, nu ga moradosmo sa rogatom marvom sasvim obustaviti. Predbježne zdravstveno-redarstvene naredbe su od poglavarstva učinjene, i u sjednici zastupničtva gradskoga, koja je 17. o. m. držana, pretresane i odobrene. Kako se ima pučanstvo u toj nezgodi vladati, posebice u kratko iz viših odredbah i naputakah sastavljeni izvadak svakomu kuće gospodaru i inim posjednikom marve izdati će se. Odbor, koj time upravlja, jest pod predsjedničtvom g. starešine Antuna Malesića. Gosp. gradski fizik Nevin Ferk, i žup. marvinski liečnik Vjekoslav Knežević, — koj je u istoj sjednici kao inače vrlo marljivi i svakom prigodom gradu takodjer uslugu svoju čineći muž, — jednodušno za začastnoga grada Požege živino-liečitelja imenovan, — razvijaju svestrano djelateljnost svoju. Glava policije, g. kapetan Filip Thaller, neumorno takodjer nastoji oko preduprеđenja toga zla. Kod svega nastojanja i glavarstva i pučanstva ipak se je u kratko 20 komadah razbolilo, a 5 ih već parnulo. Da nas Bog oslobodi te nesreće!

U istoj sjednici gradskoga zastupničtva učinjen je predlog, da se povodom tim, što se po novinah čita, da je knjaz Lippe i njegovo družtvo dobilo pravo, željeznicu od Kikinde do Zagreba graditi, njihova preuzvišenost presvietli Ban zamoli, da bi se gradjenje iste pruge istom onda od višjeg mjesta rečenomu družtvu dozvolilo, kad se zemunsko-riečka pruga dogradi; jer se u suprotivnom slučaju boji ovaj grad, da će, ako se ona Lippeovog družtva prije uzgradi, na ovu nikada ili jako kasno red prispjeti.

L. **U Beču**, 8. ožujka. (Dopis.) Izza ljute i riedke zime doživismo na skoro hvala Bogu i ugodnije doba; naužívasmo se naime jučer tako liepa

dana i prijatna vremena, da bi mislio, da si u sried svibnja, a bogme i dosta toplo biaše, jer živo srebro skoči do 14. stupnja. Po tako umiljatom vremenu teži svatko, da dodje u svjež zrak, u oživljujuću prirodu. Djeca, što se ciele zime u sobi bave, idu van na zelenu travu, pa se igraju i valjaju po njoj, a u grančicah žubore opet došle ptice; riečju sve, malo i veliko, raduje se i divi prirodi, i hoće da se razveseli kako mu drago. Danju dakle radovasmo se liepom vremenu, a da nam radost još podpunija bude, iznenadi nas slavjansko pjevačko družtvo u veče besjedom kod „Sperla." Uspjeh biaše doista sjajan, čemu smo se već i u napried nadali, jer program biaše jako zanimiv. Evo ga: 1. Ouvertura „Vlasta" od Napravnika, izvedeno po glasbenoj kapeli pukovnije Aleksandra vodjom njezinog vještog kapelnika. 2. „Pisnĕ Hostynské" od Furch-Vojáčka. Pjesme ove biahu izmjenice izpjevane od čitavog sbora pjev. družtva, a pojedini jednospjevi od upravitelja družtva g. prof. A. Förchtgotta, g. Župčića i g. Leva. Ovaj posljednji biaše višeputa prekidan u pjevanju od pljeskajuceg občinstva, jer doista izvrstno pjeva, a glas mu je kao jasno zvono. 3. Dvoigra na dva koncertna glasovira — iz tvornice čuvenog dvorskog fabrikanta Bösendorfer-a — od gospodjice J. Milićeve i g. J. Epsteina. Tko je čuo tu rajsku harmoniju igračah, tu vještinu u rukuh, kojom znadijahu glasoviru najumilatije zvukove izmamiti, taj biaše u istinu do najvišeg stepena uzhićen. Kad svršiše oba koncertista, biahu pozdravljeni urnebesnim uzklikom i pljeskanjem, koje nehtjede dotle prestati, dok g. Epstein nezasjedne na novo za glasovir, te pravom umjetničkom vještinom stade svirati: „Ja sam mlada" itd., na što svi udariše u burno pljeskanje i iz svakog grla zaori dugotrajni „Živio!" O umjetnosti i vještini g. Epsteina neću da govorim, jer je svakom naobraženom Slavjanu dovoljno poznat. 4. „Poputnica hrvatskog junaka", pjesma od Rusana-Lisinskog, biaše točno i prekrasno od cielog sbora izvedena. 5. Koncert na guslah, izvela gospodjica Ch. Decknerova. Ova je gospodjica poznata u Beču od posljednjeg sjajnog koncerta u dvorskom glumištu na korist stradajućih Magjarah, gdje je silnu i zaslužnu pohvalu stekla, te je i od javne kritike kao prava umjetnica priznana. Riedko ćeš naći gospodju, koja je vješta guslam i još tako, kô ova krasotica, koja, neimajuć nikakvih notah pred sobom, tako umjetnički znadiaše sliediti prateći ju glaso vir, da nisi i znao, čemu da se više čudiš i diviš ili njenom glasbenom veleumu ili pako izvanrednoj vještini. 6. „Savica", slovenska pjesma od Tomana-Riharia, vrlo liepo izvedena od sbora pjev. družtva. 7. „Hura!" ruska pjesma od Glinka, pjevao takodjer posve dobro sbor. Ovdje mi se nemože na ino, nego izraziti g. Förchtgottu, kao ravnatelju ovoga družtva, najveće priznanje, jer samo njegovim neumornim trudom i postojanom uztrpljivostju pošlo je za rukom dotjerati sbor do one glasbene savršenosti i točnosti, do koje je danas dospjeo i kojom se za cielo ponositi može. Zaoto slava mu!

Poslje dovršene besjede razidjoše se prisutni u bližnje sobe i slušahu pri večeranju kapelu pukovnije Aleksandra. Prvi komad biaše smiesa (potpouri) iz Offenbachove najnovije spjevoigre „Rhein-Nixen", o kojoj Bečani vele: „'s is rein nix", premda se kritika nije baš zločesto izrazila. Najviše uzhitiše komadi „srbska četvorka" od Ivana Straussa i „slavonsko kolo" od Lisinskog, te ih sliedjaše dugotrajni i gromoviti „živio." Medjutim prispje iz Kralovog Gradca (u Českoj) od ondašnjeg pjevačkog družtva brzojavni pozdrav na sakupljene, već vesele članove družtva, na što zagrmi po svih prostorijah urnebesni „slava!" Dvorana biaše ko uviek liepo ukrašena i s trobojnimi zastavami nakitjena. Pjevalo se je i veselilo baš do rujne zore, koja sve razprši!

Anagramm.

Od Filipa Šafara.

123456789 = Nasliednik
724581'3 = vrst ograde.
764813 = selo u Slavoniji.
386731 = potriebno za rabit sviećc.
12345 = najuglednija osoba.
76213 = proizlazi od roditeljah.
98384 = ime slavnog sveca.
48673 = koja strana.
72693 = potriebita za žito.
53231 = ima ih više kad je kiša.
23456 = Proždrljiva zvier ima.
12373 = Potriebita kod kuće
46453 = Božica ili cviet.
1373 = Rado ženske troše.
4861 = Potriebno bolestniku
1461 = brêg u ogulinskoj pukovniji.
2389 = selo gornje i doljne u Slavoniji.
1235 = Svemu je samo nebu nije.
481 = po njem se poznaje svatko.
437 = strahovita zvier.
132 = donosi zle posledice.

Odgonetka zagonetke u broju 6. Slavonca jest: **pura — ura.**
Odgonetnuo g. Matija Šimec iz Požege.

O tečaju bečke burze od 19. ožujka 1864.

Papiri: Kovnice 5% 72.35; Narodnoga zajma 5% 90.50; Srećke lutrijskoga zajma od god. 1860. 93.10; Narodne banke 773.—; Vierovnoga zavoda 183.—.
Mienice: London 117.80; Srebro 117.50; Carski cekini 5.64.

Tisak Miroslava Kraljevića u Požegi.

Izlazi 10., 20. i posliednjeg u mjesecu. Ciena mu je godišnja sa poštarinom 5 for., a polugodišnja polovica, za domaće pako, ako se u kuću nešalje 4 fr. 60 novč., a polugodišnja polovica.

SLAVONAC.

Predplatiti se može kod svih c. kr. poštah i kod odpravničtva lista u Požegi. Za obznane placa se osim bularine od 2 stupačkog redka za 1. put 5, za 2. put 4 a za 3. put 3 novčića austr. vriedn.

Vlastnik i urednik: **Miroslav Kraljević.**

Godina II. U Požegi 31. ožujka 1864. Broj 9.

ŠTO JE CJELOV?

Što je cjelov? jest ročište,
Gdjeno duša dušu ište,
Gdje si u sret hite, hrle,
Gdje se stižu, gdje se grle,
Gdje si šapću, gdje si guču
Jedna drugoj u naruču.

Što je cjelov? vrelo njeko
Sladje neg je med i mlieko,
S koga svatko rada pije
Kad uzmogne, kad uzhtije —
I čim više pije s njega,
Sve ga veća pali žega.

Što je cjelov? slovo niemo,
Kojim muče izričemo,
Što u duši našoj biva,
Kakva ćut se u njoj skriva —
I za koju slova nema,
Da se može reć posvema.

Što je cjelov? jest biljega
Silnog' carstva Leljinjega,
Gdje ju svatko rad udara,
Kad što sklapa, ugovara,
Kada prosi, da šta steče,
Il zajamči što obreče.

Što je cjelov? iskra slas'na
S dva plamenka živa, jasna,
Štono rajskoj u razbludi
Sladkim žarom griju grudi,
Što na ustnah rad se stječu
I cjelovah iskre meću.

Što je cjelov? slast, naslada,
S koje nitko nepostrada,
Jeka glasa iz njedara',
Ljubavnoga iskra žara,
Izum srdca i naravi
Prirodjena rieč ljubavi.

Jos. Eugenij Tomić.

NAMIGUŠA.

Novela iz 1848. godine.

(Konac.)

VII.

Grdi flistar.

Generalica ode, te zatvori za debelim i poštenim oficirom vrata. Još jedno malo postoji kod vratah, da štogod čuje; ali čuje samo, kako se brzo udalji.

„Spašen!“ klikne ona opet kao onomad za vratih u perivoju, i zatim joj na lišcu zatitra ugursuzki posmjeh. Tako stupi u sobu. Kad ona unutra — ali vidi, kako se bieli zastori njena kreveta polahko razgrću.

„Za Boga, natrag!“ poviče ona tako silno, da je ruke kao strielje nestalo, a ona udari u smieh.

Došavši krevetu, razgrne nježnom svojom ručicom biele zastore, pa se čitavim dražestnim tielom nadnese nad bolestnika, gospodina odvjetnika Plavića.

„Neustajte za Boga!“

Bože dragi, ala ti je sretna i vesela bila!

„Milostiva gospodjo, ja moram odavdje bježati“, reče ranjenik posve hladno. Ona se na to samo nasmije.

„On me ljubi! on me još ljubi!“ govoraše ona u sebi.

„Sad taki?“ pitaše ga ona.

„Sad taki.“

„Be! vi izgledjete kao da ste na koprivah ležali.“

„Ja nesmijem ovdje duže da ostanem.“

„Ali vi znate gdje ste.“

„Milostiva gospodjo, čemu opet —“

„Takove lakrdije, kojimi prava Hrvatica nebi smila pred pošten obraz dojti? A zašto to? Ah! zato, da se ovdje liepo odpočinete. — Ljudi, bili oni još jednoč tako ozbiljni, tako vatreni domoljubi, opet ljube gotovo svi ovaku lakrdiju, pa više putah jim je to upravo nuždno, osobito kad se o tom radi, kako da se zločesti i ružni sni raztepu, te namjesto njih liepe i dražestne stvaraju slike, te koje čovjeka u san, u tako sladki san —“ Ah, dopustite mi samo jedno malo — uzglavje vam otišlo njekamo pod ledja, pa vas možda tišti. — Tako. — Ali što sam to učinila? sad sam vaše lice zatrpala, sad nemožete odisati. — Ovako će biti bolje! što ne? sad je mnogo udobnije ležati? Što ne, dragi Plaviću? Milane?“

To ga pitaše s najdražestnijim smješkanjem. Tako liepo kao što mu ona bješe namjestila, nebi mu nitko mogao namjestiti, pak mu se opet činilo, kao da na koprivah leži! I sve ga je više i više peklo i žarilo! Dražestna gospodja sa svojimi lakrdijami pred njim pače nad njim, a u njegovu srcu još trn uvrede! Ako je zaklopio oči, a on je onda oćutio njenu meku ručicu ili sladki uzdah.

Ona opazi unutarnji boj.

„Meni je ime Klara“, reče ona tako ljubkim glasom i posmjehom, da bi se blaženim ćutio, kad bi ga bio vidio.

„Milostiva gospodjice —“

Tu lupkaše ona malima nožicama srdito oba tle.

„Zar sve ništa nepomaže! Voljani bože! Plaviću, Plaviću, ala kako me mučite!“

Ranjenik ju pogledi začudjeno.

„Dà, dà, gledjite me samo; vi bi rado da se najprvo opravdam. Što ne?“

„To ste mi obećali.“

„A vi kao čovjek svoje glave jašite samo na tom, da svoje obećanje moram održati.“

„Pa zato sam svoje glave?“
„Nisam li vas ja oslobodila?“
„Jeste.“
„Nisam li ja vaša osloboditeljica?“
„Jeste, jeste.“
„Pa nećete svojoj osloboditeljici zahvaliti?“
„Da bi vi znali —“
„Ah! dakle je istina? — Najprvo . . . ovdje za zidom htjeli ste radje živom glavom u smrt, nego li da meni na svom životu blagodarite.“
„Nezbijajte lakrdijah sa mnom, milostiva.“
„Strpite se još časak, dva: to je mila bol. Dakle sam ja vaša osloboditeljica? A svaki je svojoj osloboditeljici dužan hvalom, pa zar ne prije svega toga i pouzdanje?“
„Smijem li vam ja povjeriti, prije nego se —“
„Prije nego se ja svečano opravdam? To htjedoste kazati?“
On zakima glavom.
„Vi ste jogunica: uviek to opravdanje! Nego me slušajte — ponajprvo pitam vas: jeste li me njekoč ljubili?“
„To ćete vi sami znati.“
„A da li me sad?“
„Klar . . —“
„Jest, jest, meni je ime Klara. Pa tad?“
„Milostiva gospodjo —“
„Jogunice jedna! Podajte mi ruku . . . Nećete? i to nećete? i tu bolestnu ruku, nećete? ruku, koju sam naravnati dala?“
I morade ju dati.
„Sad me pogledjite.“
I on ju morade pogledati.
„Tako! A sad mi kažite liepo u četiri oka: je li me još ljubite?“
Ali toga nije nikako mogao reći.
„Nećete? nemožete? A vi mi kažite drugu rieč — nebojte se samo ništa. Znate li vi kako mi je ime?“
„Klar . . —“
„Brzo! brzo!“
„Klara“, reče napokon.
„Milane!“ reče, ljubko se nasmješiv.
„Milane, moj Milane!“ klikne ona još jednoč.
„Klarice!“ vikne i on veselo, zagrlivši ju vatreno.
„Pa ti me još ljubiš, Milane?“
„Ljubim, smrtno ljubim!“
Na to ona skoči te se stane smijati.
„Ah, kukavice! kukavice vi ljudi! Što nemogu ženske lakrdije sve da načine iz vas ljudih!“
„Gospojo!“ htjede na glas da vikne.
Ali ona prileti k njemu, zagrli ga i izljubi mu sve lice tako, da nije ni mjestance ostalo, gdje ga nebi cjelunula.
„Čovječe, čovječe, koga sam uviek ljubila i koga ću ljubiti do života svoga, dà koga moram da ljubim — čovječe, kako si mi tu igru pretežku napravio! Ali zato si ti najpošteniji, najjači i najhrabriji medju svimi ljudmi; pa tako ćeš mi ti liepo oprostiti, a da si dokažemo jedno drugomu, da smo si oprostili, dopustit ćeš mi, da te — jest, da se opravdam.“

*

„Netreba, netreba; ti mi pripoviedaj samo o ljubavi.“

„Ja te ljubim, iskreno ljubim.“

„Hajd pripovjedi mi.“

I ona mu stane pripoviedati, samo malo pripoviedati; za njega nije ni trebalo više.

„Mi smo bili zaručeni; ti si svoje izpite podnesao i već si počeo praksu, koja već liepo počela napredovati tako, da sam već za cielo mislila, ja sam tvoja i ničija; ali najednoč eto ti matere k meni; oči joj zaplakane i sva kao izvan sebe. Ona mi se baci u naručaj: „Ružice, mi smo propali!“ „Što je, majko, za Boga!“ upitam ju ja. Pa šta je bilo? Ti znaš da smo mi u velikoj cieni bili kod dvora, te da je moj otac bio predsjednik državnoga suda, pa kao takovi brojili smo se medju plemenitaše. Otac je moj bio velika razpikuća, a pored svega toga strastven kartaš, pa tako ti se jedno večer zaduži i kosom na glavi. Nemogući on platiti, jer nismo imali nikakva imanja, zato ga nakani vjerovnik da tuži, a da ga je tužio, ti znaš, da smo onda i službu izgubili. Iz te kože nebijaše nikud nikamo. „Pa zar baš nema nikake pomoći!“ upitam ja mater. „Diete moje, ima samo jedna.“ „A ta je?“ „General Kišić — on ti bio od uviek sklon, očinski te uviek ljubio; sjeti se samo, kako te je pred svimi uviek odlikovao —“

„On će pomoći otcu majko?“

„Ali on hoće tvoju ruku za to.“

„Idite tamo! Ta on ima već sedamdeset i tri godine;“

„Ima; ali je on zato bogat i pošten čovjek.“

„Pa šta će on s mojom rukom?“

„On te ljubi.“

„Onako star?“

„To je izpraznost.“

„Znade li on da se ja s Milanom volim?“

„Nezna.“

„Ja ću mu to još danas odkriti.“

„Pa zar ćeš puštati, da ti otac porad duga u zatvoru sjedi?

Mene suze propadoše. „Milane, Milane!“ to su moje rieči bile, samo to, i ja sam vikala, da su moji mislili, da ću poluditi; ali mati moja stane me zaklinjati i prositi, da drugčije neradim, nego da ju poslušam, što mi kaže. Eto to ti je bilo, zašto sam ja na te najednoč zamrzla.“

„Oprosti mi, Klarice.“

„Da ja tebi oprostim? Daj slušaj me; ja ti moram još nješto kazati.“

„Netrebam, netrebam; jer znadem ja sve. Ti siromašno diete, što ti nisi sve pretrpilo! Ali ja te moram za oproštenje prositi, tebe, koga sam navalice odsudio —“

„Šta ti je, odvjetniče? Zar te savjest grize? Ako tebe grize onda mene još bolje. Zašto ti nisam sve kazala, kako se je s menom dogodilo? Zašto ti nisam svoj udes barem izpisala? Za stanje moga otca, moje vlastito i za stanje moga budućega supruga morao bi ti bio znati barem nješto. Zašto se ja nisam povjerila tvomu srcu, tvomu značaju, tvojoj ljubavi? — Oj, prijatelju moj! ja potrebujem većega oproštenja od tebe —“

„Pa si oprostimo.“ I oprostiše si.

„Sad ti moraš ići, Milane.“

„Moram?“ pitaše on.

„Moraš. Četnik je doduše vrlo debeo i vrlo dobar, ali kao što su svi ovakovi, tako je i ovaj vrlo prevrtljive ćudi, pa bi se moglo još iz svega toga zlo izleći. S onkraj granice bit ćeš makar sjegurniji, a za njekoliko danah baš posve — u Švajcarskoj.“

„U Švajcarskoj?“

„Ali prijatelju! jesi li ti nješto premislio? Znaš li ti da 'su u Švajcarskoj poglavarstva pravi grdi filistri!“

„A Klarica?“

„Osobito protiv nam kojemu; tu trebamo mi svakojakih papirah, o kojih se opet u Englezkoj nezna baš ništa.“

„Ali čemu, Klarice?“

„Čemu, ti — sám si grdi filistar!? Da se vjenčamo!“ I on ju vatreno zagrli.

Ona mu metne glavicu na prsi.

„Nejdemo, zlato, nejdemo, dušo; mi podjimo radje u liepu, slobodnu Švajcu, a ne k sebičnim Englezom. Za kojekake papire bit će već moja briga. — Ali sad moraš već ići. Opremi se zlato moje, a ja ću zvati Tomu.“

On se opremi te se s njom oprosti.

„Poslije šest nedjeljah u liepoj Švajcarskoj!“

Tomo ga odvede iz dvora u perivoj, iz perivoja u — ali ček! tako daleko nisu još bili. Tomo odpre ona vratašca, što su bila u zidu, koji je onaj perivoj pasao, te htjede upravo da korači prieko, kad al njetko izpane predanj.

„A! sad vas imam!“

„Tako vam imena božjega! gospodine barune, koja vas nevolja drži ovdje?“

„A! sad sam ja vam gospodin, sad ja vam nisam galženjak, koga ste htjeli medju pse! — A šta me drži ovdje? Čekam vas, i ja bih bio do sutra ovdje stražio, jer sam ja znao, da ćete vi ovuda pasati. On mora biti strieljan!“

„Ali, gospodine, kad nema volje.“

„A on će i preko volje!“

„Kako, kad su husari već otišli?“

„Ali su žandari ovdje; ja sam jih molio, pak su ostali i trebam samo fućnuti, i oni su tuj.“

Staroga Tomu i njegova sudruga spopadne njekakav mali strah, te da nije suludana dobro poznavao, još bi možda bio zlo prošao, ali ovako se brzo nječemu dosjeti.

„Gospodine, ja vam ga evo predajem.“

„To je liepo od tebe, Tomo, to!“

„Ali mi ga nećemo žandarom predati, već husarom.“

„Zašto?“

„To se pristoji tako.“

„Jest istina.“

„Dakle podjimo; mi ćemo ga obojica izručiti; barem nam neće uteći i ja znam gdje su husari.“

„Ti si mi krasan čovjek, Tomo!“

Tomo i barun uzmu progonjenika izpod rukuh, te ga odvedu upravo na — granicu. On jim se liepo preporuči i zahvali na družtvu, pak onda svoj put.

„Šta je to? kako je to?“ vikne barun iza glasa; „zar ga nećete strieljati?“

„Neću, gospodine!“

„Ah! ta meni za volju, dragi, ljubezni Tomo! Daj učini mi tu ljubav!“

Progonjenik je već bio dotlen odgrebao.

Šest nedjelah po tom bila je generalica Kišićka presretnom suprugom doktora Plavića.

Za kojekake papire mora da se je već prvlje pobrinula; jer u tom su švajcarska poglavarstva sbilja pravi grdi filistri tako, da niti isto namigivanje makar i liepih gospodjah s njimi nemože baš ništa opraviti.

Pr. K . . . . . čić.

JULIJ CESAR IZ KAPUE.

Historička pripoviedka.

(Prevod.)

„Zašto tuga naviek tvoje lice pokriva, ljubezno diete?“ pitaše napuljska kraljica Ivana II. Katarinu Alopo, svoju mladu služavku; „gdje je tvoje obično veselje, koje mi je mnogu uru osladilo? govori: je l' ti tuga na srcu leži? u meni ćeš milostivu i ljubeznu drugaricu i braniteljicu naći.“

Katarina pogleda sada svoju kraljevsku gospodaricu i odvrati:

„Vaše Veličanstvo, ako budem uprav onako kao što mi na srcu leži, govorila, hoćete li mi oprostiti?“

„Za oprošćenje moliš, namjesto dopušćenja? budalasta djevojko, zar se tako malo u moju ljubav uzdaš? govori iskreno, pa ću te saslušati.“

„Što ću vas moliti, to je moja, to je Pandolfellova prošnja.“

„Pandolfellova? zar mu je moja naklonost napram njemu nepoznata, da kroz tebe svoje prošnje na mene šalje?“

„Vaše Veličanstvo“, reče Katarina stidljivo, „već vas je jedanput molio da mu prošnju uslišate, pa —“

„Pa sam mu ju odbila!“ povika Ivana i ustade; „ne, sve bi mu drugo dozvolila, samo to ne! Neka kolovodja Sforca zbog svoga udioničtvovanja sa baronih u tamnici pokoru čini! — Al ipak, Katarino, kako je to, da se tvoj brat sada za Sforcu zauzimlje? oni su bili neprijatelji, i sám Pandolfello ga je u tamnicu spravio. Ako je to kakovo kovarstvo, tad bi mu savjetovala, da se u ništa nemješa, jer bi mu se što nepovoljna uz svû moju naklonost moglo dogoditi.“

Kraljica prodje njekoliko putah gore dolje po sobi, te stade pred Katarinu i pograbi ju za ruku:

„Nisam te htjela uvriediti, ljubezna djevojko, ja znam da ste mi oboje privrženi; a odano mi je srce u ovakovo doba skupocieno, gdje sam sa svih stranah od progoniteljah obkoljena. No govori, zašto te je tvoj brat za svoju zagovornicu uzeo, zašto se ti za Sforcu brineš?“

Ivana pogleda, ovo rekav, u Katarinino lice, koje je rumen oblievala.

„Govori odprto — no tvoje mi je mučanje jasnim svjedokom! — Ti ljubiš Sforcu! — zato vi želite njegovu slobodu, koju bi on upotriebio, da s baroni proti meni radi i da vas od mene otudji! Svagdje vidim samo sebičnost i izdaju. Odlazi od mene i zaboravi na tu sliepu ljubav; jer inače težko tebi!“

Razsrdjena se kraljica odkrene od nje; Katarina joj pade pred noge.

„Vaše Veličanstvo, neodbijajte moleću od sebe. I u vaših grudih bije ljubeće, vruće srce, koje moju bol poznaje i ranu nesaslišane molbe ćuti!“

„Budalasta djevojko, kako možež ostarjela čovjeka ljubiti, čije je srce za nježnija čuvstva preokorjelo? častohlepje, Sforcina moć i ugledno držanje, to su oni gvozdotegi, koji tvoje srce navlače i tvoga brata podbadaju, da tu svezu pospješi. Al nijedna vaših molbah neće Sforcinu tamnicu otvoriti!“

Ivana stupi k prozoru i gledaše u dvorišće novoga grada. Katino očitovanje uzdrmalo je njezino srce; ona bo sama ljubljaše glasovitoga vodju a njegova hladnoća napram njoj bijaše uzrokom njegove tamnice.

Sad se otvoriše vrata i Pandolfello Alopo, liep, mlad čovjek, unidje u sobu. Njemu, kraljičinom ljubimcu i velikom komorniku, bijaše pristup uviek slobodan. Danas mu bijaše, njegovo obično veselo lice namrgodjeno. Baciv pogled na svoju jecajuću sestru, stupi pred zamišljenu kraljicu.

„Pandolfello“, reče ova oštro ga pogledav, „ti se usudjuješ pred mene stupiti, odkad si svoju ludu molbu ponovio i tako mi novi bôl, novu srčbu prouzročio?“

„Vaše Veličanstvo, štogod sam učinio, bijaše samo dokazom odanosti i viernosti.“

„Viernosti? zar je kod tebe to viernost, da mojim neprijateljem s njihovom slobodom novu jakost podieliš?“

„Moja viernost htjede vam jednoga pouzdanog i moćnog slugu pribaviti. Ako bude Sforca vašim posriedovanjem i milošću slobodan, što bi ga moglo bolje potaknuti, da vami služi? Ako vas pako prisili, da mu vrata tamnice otvorite, tada mora na stranu svojih prijateljah, a — vaših neprijateljah stupiti!“

„Mojih neprijateljah! zar ja neimam još toliko moći, da nje svladam i uništim, kako se to napuljskoj kraljici pristoji? možda mi kakova pogibelj prieti, kad drhćeš?“

„Moja skrb za Vaše dobro sluti ju — vidi ju. Protivna smo sredstva za sniženje plemstva poprimili. Vi ste jednoga uništili, a desetorica jih se tim smjelije proti Vami dižu.“

„A proti tebi?“

„Zar mene zbog vas nemrze? pak ako se plemstvo pobuni, to će mu prva zadaća biti, da mene s puta uklone. Mi smo mislili da ćemo savez baronah uništiti, ako Sforcu zatvorimo, pa smo tim nezadovoljstvo samo pomnožili. Sada jih Julij Cesar skuplja, a toga se moramo bojati.“

„O taj Cesar, moja zlokobnica zviezda, bit će još moja propast. Ako se on podigne, to ja moram pasti, jer njegovo vladohlepje nepoznaje nikakovih granicah!“

„Sforcine su vojske ogorčene, radi njihovom vodji nanešene sramote, oni ga žele silom osloboditi. U Akvili vlada buna, koju seoski i fondski vodje podpaljuju; grof iz Gerace, Troje, Julij Cesar iz Kapue spremaju se blizu vas u istu svrhu, da svoj savez pojače. Prepriečiti jih, poslušajte me, pa ćete jih svladati!“

Pandolfello pristupi k svojoj sestri; a poslije poduljega razmišljanja obrne se Ivana k njemu.

„Daj mi još malo vremena da promislim, jer je svakako nakana od važnih posljedicah. — Al slušaj! što znači ta vika u mojem preddvorju? zar mi ni ovdje nedadu mira? pogledji, Pandolfello, tko je taj, drzoviti smetalac!“

Za časak se povrati Alopo.

„Vaše Veličanstvo, grofovi su, koji mole da jih saslušate.“

„Što će mi njihov savjet!“ poviknu Ivana, dočim joj se oči zakriesiše, „što mi dosadjuju! ako ću što učinit, to ću sama svoj savjet sliedit. Neću s njimi da govorim, neću da jih saslušam!“

„Jedva je Ivana ove rieči izgovorila, kad oni po Alopu već najavljeni unidjoše. Grofovi iz Troje, Gerace i ostali sliediše odvažno napried stupajućega Julija Cesara, koji se pred kraljicu smierno na jedno koljeno spusti i gromkim glasom ovako poče govoriti:

„Vaše Veličanstvo, oprostite nam našu drzovitost. Gdje se o dobru domovine, o dobru naše kraljice radi, tu se vierni podanik dugo nesmišlja.“

Kraljica se ohrabri:

„Govorite, rado ću vas saslišati, ako meni i mojoj zemlji dobro mislite.“

„Ljubav domovine samo napunjava moje srce“, prozbori Cesar dignuv se, „i duše mojih prijateljah; njezine blagostanje je naš ponos, i jedino naše nastojanje, nju od svakoga zla braniti.“

„Pa kakovoga se vi to zla bojite? Zar vi moje vladanje domovini pogibeljno držite? Promislite, da ste me svojevoljno po smrti moga brata Ladislava na priestolje podigli i sjajnost mi podielili, koja u istinu nije zavisti dostojna!“

„Mi štujemo vašu vladu, vi ste naša gospodarica, kojoj se pokoravati moramo. No vi plemstvo od sebe odbijate, gdje mu je mjesto; vas okružavaju ljubimci, koji samo o svom dobru nastoje, te tako vas i domovinu upropašćuju.“

„Izvolite mi to razjasniti, grofe;“ reče Alopo srdito, stupiv pred njega. „zar vi mislite, da samo oni našoj plemenitoj kraljici dobro žele, koji pred nju tako prieteći se, stupe?“

„Umiri se Alopo;“ opomene ga Ivana, „vaša daljna molba, Cesare?“

„Moja molba, jest molba cieloga vašega plemstva. Poklonite Sforci slobodu! Zašto je utamničen? — Radi netemeljite tužbe, da je nazuban, čami u berevelskoj tamnici, gdje je još na vlastititu svoje ruglo i nevolju s glavnim svojim neprijateljem Pavlom Orsinijem zatvoren. Kakova je to pravica; gdje je taj sud, koji ga je radi zločina odsudio; gdje li državno vieće, koje je to odobrilo? Zar da se kod ovakova postupanja cielo plemstvo nenadje uvriedjeno; zar da se nedigne i nezahtjeva: Iztraživajte zločin i odsudjujte krivca; a nedužna odpustite!?“

Cesar je ove rieči gromkim glasom izgovorio; kraljica stiskaše grčevito ustne. Alopo stupi medju nje.

„Grofe, vi zaboravljate s kime govorite!“

„S mojom kraljicom, gospodine veliki komorniče, i želio bih, da samo ovako jezgrovite govore, a ne laskavo i pogubno brbljanje plašljivih ljubimacah čuje. Tada nebi pošteni ljudi nedužno patili i nebi se kukavice oholo tudjim perjem kitile!“

Grof iz Troje stupi napred.

„Vaše Veličanstvo, oprostite mojem prijatelju što je malo slobodnije govorio; jer sve samo za vaše dobro govori. Domovini prieti pogibelj; velika je Sforcina, velik Orsinijeva moć. Oba vodje čame u okovih. Ako se njihove vojske sjedine, da svoje vodje oslobode, tko će u stanju biti tu pogibelj odstraniti? ... Hoćemo li vas mi obraniti moći?“

„Nećete!“ zaviknu Alopo, „Vi bo ćete se s njimi sdružiti!“

Cesar ga prezirno pogleda.

„Takova rieč može samo iz vaših ustah izaći i nije vriedna, da jedan plemić na nju odgovara! — A vi ćete nas, Vaše Veličanstvo uslišati i ciela će vas zemlja kao najbolju kneginju scieniti!“

Ivana ustane.

„Vaša je kraljica samo slaba žena; ako se vam uzhtjedne proti njoj se podići, nemože vam ništa učiniti, jer je sa svih stranah ograničena; na mjesto da ju plemenitošću duha štite, hoće joj svatko zapovjedajućim savjetnikom da bude!“

„Oprostite što vam rieč presjecam“, reče Cesar, „oprostite, ako prostodušno svoje mnienje izrazim. Suprug je ženi jak branitelj. Izbirajte si ga daklem. — Cieli Napulj će Vaš izbor odobriti; Vami će biti jaka pomoć; a kraljestvo se može nadati miru i nasljednikom, koji će ga jednoč slavno upravljati.“

„Vi prostodušno govorite, grofe, pak ako imate ćutljivosti, to nezahtjevajte, da vam odmah svoje mnienje izrazim. Budite uvjereni, što moja zemlja želi — i što uvidim, da je od potrebe, to ću učiniti. Al mi dopustite, da se malo udaljim i promislim, prije nego vam odgovorim.“

Kraljica ode praćena od Katarine i Alopa u bližnju sobu. Mučeć očekivahu plemići njezin povratak. Naskoro se ona povrati; njezin veseli pogled počivao je na Cesarovom osbiljnom oku.

„Iztragu daklem zahtjevate o Sforcinoj stvari?“ nagovori ga ona, „neka mu bude. Ja štujem vašu skrb za njega i scienim slogu, koja medju mojim plemstvom vlada. Zato će vam moja milost Sforcu na skoro pustiti, i nadam se da neću nezahvalna usriećiti.“

„Slava Vami, Vaše Veličanstvo!“ povika Cesar, „svoju ćemo krv za kraljicu proliti, jer je naš savjet na korist naše domovine uslišala! Naša viernost budi Vam zahvala!“

Nakloniv se otidjoše grofovi iz kraljevske palače.

„O da jih mogu uništit!“ povika Ivana, „jesi li spazio, kako svaka rieč otrovan

žalac u sebi krije? Vi želite Sforcu opet predobiti? Veliki krunovni vojvoda Mucij degli Attendoli Sforca moj je vierni sluga! — Pandolfello, naviesti mu ti sám slobodu, moju milost! Ja ću vidjeti, hoću li se nad ove tvrdokorne buntovnike podići! supruga mi žele dati, da kraljuje; a ja da mu se pokoravam? Sbude li se ono prvo, to ćemo si ono pokoravanje dobro promisliti!"

Pandolfello ode iz sobe. Veselim licem pristupi Katarina kraljici, koja ju zagrli.

„Budi sretna, dobra dušo, u svojoj ljubavi!"

II.

Mucij Sforca bijaše s Alopovim predlogom, za jednoga sužnja od velike važnosti, sasma zadovoljan i postade naskoro najvjernijim kraljičinim privrženikom. Čast velikoga krunovnoga vojvode laskaše njegovom pohlepnom srcu i postavi ga na čelo od državne plaćene vojske, s kojom je imao proti pobunjenim baronom i s njimi sjedinjenim gradom Akvilom poći.

Kano što je Alopo kraljici prorokovao, tako se u istinu i sluči. Njezina moć bude uzkrišena, a njezinih neprijateljah uništena.

Akvila se predade, a jogunasti baroni budu prisiljeni, da se pomire, što je tim laglje za rukom pošlo; jer si je Ivana odlučila supruga birati, a taj je bio Jakov Bourbonac, marski grof. Sad se je nadati moglo, da će bolja vremena nastati.

U Cesarovih samo grudih tinjaše još gnjev proti Sforci, koji je savez plemstva uništio. Sforca stajaše na čelu kraljestva, dočim Cesarovo nezasitno častohlepje sveudilj izprazno ostade, pa s toga nastojaše on neumorno, da njekoliko jednako mislećih plemićah na svoju stranu predobije i da novu urotu proti kraljici i njezinim nasljednikom skuje.

Veoma težko i nakon mnogoga nagovaranja odvaži se Ivana na vjenčanje; ona se bojaše, da će joj suprug sav upliv preoteti, i da će njezine ljubimce proganjati; dapače istu njezinu slobodu ograničiti. Uz to ju Alopo još u njezinom mnienju pojači, koji je, uz svû, svoga svaka Sforce pomoć, uvidio, da mu čast sve nesigurnijom postaje.

Mjeseca srpnja 1415 dodje Jakov u Mljetke i kraljica bi mu morala svoje povjerenike u susriet poslati, koji bi ga imali pozdraviti i u Napulj dopratit. Ona toga neučini, a taj čas upotriebi lukavi Cesar, koji je sa svojimi saveznici, nerekav kraljici nista, njezinom budućem suprugu na susriet izašao, da mu sve svoje sile ponudi i da ga o napulj-skom dvoru izviesti.

Kraljica se okameni, kad je za Cesarov samovoljni čin saznala, al ujedno je i prekasno spoznala. Razjarena iskaše u Sforce pomoć koga je na brzu ruku sa sjajnom pratnjom pred Jakova odaslala.

Onaj bijaše već u Troju nadošao, gdje se je s Julijom Cesarom sukobio, kad je baš sa svojom francezkom pratnjom iz grada htjeo izaći. Čim ga Cesar spazi, skoči odmah s konja i približavaše mu se pozdravljajući ga.

„Svietli kralju, Vaše Veličanstvo, dobro nam došli u krug svojih novih, viernih podložnikah!"

Ugodno dirnut namignu mu Jakov, a ostali s Cesarom došavši plemići kliknù u jedan glas:

„Živio naš kralj Jakov!"

Na taj način je Cesar svoju svrhu postigao; od njega je Jakov, koj je po Ivaninoj želji samo grofom i vrhovnim upraviteljem imao biti, naprvo dobio naslov kralja; pa buduć je Cesar tako Jakobovoj tajnoj želji zadovoljio, zadobì njegovu privrženost. U prijatnom razgovoru nastavi Jakov s njim svoj put i istom pred Beneventom sastadè se sa Sforcom.

Ako je Cesar bio smion, uzdajuć se sám u se, bez ikakove sjajnosti pred kralja izajći, da mu najveću čast izkaže i da mu se prilaska; to je Sforcin dolazak sposoban bio,

da u Jakovu sramotu i ogorčenost probudi. Sjajna se njegova pratnja približavaše, koja je Jokabovu daleko nadmašila i sjetiti ga mogla, kolika je medju njim i kraljicom razlika. Jedan glasbenik jahaše na čelu te pratnje i vikaše neprestano: „Približuje se veliki krunovni vojvoda kraljice Ivane!“

Jakov se nasmije, kad mu se je ovaj približio i sveudilj svoju izreku opetovao. On obustavi svoju pratnju kad se je sa Sforcom sastao. Ovaj baci mrki pogled na Cesara i nakloniv se nespretno sa konja, reče:

„Svietli grofe, kraljica, tvoja supruga, veoma se tvom dolazku raduje i nestrpljivo te sa svojim viernim pukom očekuje. Meni je ta sreća u dio pala, da te u njezinu palaću dovedem.“

„Liepa hvala, gospodine veliki krunovni vojvode, za toliku čast;“ odgovori Jakov, „i ja se nadam, da ćete s menom podpuno zadovoljni biti.“

Sforca obkoli sada sa svojom pratnjom Jakova. Nezadovoljan s toga htjede se Cesar sa svojimi prijatelji, koji su do sada Jakova okružavali, odaljit, nu ovaj mu mahnu rukom:

„Nemojte me, vierni prijatelji, ostaviti!“

S Cesarom unidje Jakov u Benevent, dočim je Sforca sa strane na čelu svoje povorke jahao.

Prispjev u beneventski dvor, zavjeriše se baroni Jakovu kao svome kralju, samo Sforca nehtjede.

Po preddvorju hodjaše on turobno i namrgodjeno, slutio je on buru, koju je Julij Cesar priredio i koja se je imala nad njegovom i kraljičinom glavom izkaliti; on je vidio Cesara u bližini, kod, njemu tako prijazna Jakova; on je znao da su ga kao kralja pozdravili; on je znao, da će Jakov kao takov i u Napulj unići i od svih pozdravljen biti.

Plemići unilažahu i izilažahu iz kraljeve sobe, pogledajuć prezirno Sforcu, koji je grčevito balčak od sablje u desnici stiskao i srčbu si u prsih ugušiti nastojao.

„Ti moraš napuljskim kraljem biti!“ dopiraše svaki čas do Sforce; „Nek se već jednoč ta babja vlada izkorjeni skupa sa svojimi ljubimci!“

„Surovi Sforca će skupo platit, ako se usudi proti kralju podići!“

Nemogav se dulje svladati ustade Sforca, i htjede u dvoranu nahrupiti. Sad se vrata otvoriše i Julij Cesar dodje k njemu.

„Kuda, oholi veliki krunovni vojvodo, tako naglo?“ nagovori ga ovaj; „ondje ćete same ljude naići, a ne babje sluge.“

„I babje sluge nose mač!“ povika Sforca srdito, „i težko onom, koga zgodi! kuda ću, pitate me? k marskom grofu; pa tko može meni, poslaniku naše milostive kraljice, put zapriečiti?“

„Ja, gospodine veliki krunovni vojvodo!“ odgovori Cesar mirno.

„Pa zar mislite, da ja onomu opraššćam, koj mi na put staje?“

„To baš mislim, te zato vam zabranjujem! tko ima slobodan pristup k našemu kralju? samo onaj, tko mu je vieran, a ne takovi, koji ga bez strahopočitanja gledju. Tko si ti, da ti je takova što dopušteno? zar se usudjuješ, ti, koj si u kukavnoj varoši Romanji rodjen, zakonitomu vladaru dužnu čast uzkratiti, dočim mu ju plemići izkazuju, zar se ti od njih ponositi usudjuješ?“

Sforca se ugrizo za ustne, tako silno, da ih je okrvavio, njegove oči igrahu krieseć se u očnicah pod grmovitima, nabranima obrvama.

„Kraljica je gospodarica; samo pred njom i pred nikim drugim klanjam se ja i predbacujem tebi i svim tvojim saveznikom sramotu izdaje! Pa uzdaj se ti samo u svoje plemstvo i sjajnost, koja vas nevredno okružava. Crn bio svačiji obraz, koji svojih otacah zasluge za vlastite smatra. Što sam ja, to imadem svojem junačtvu zahvaliti, i evo ovaj kršni mač je mojo plemstvo, koji moje i moje kraljice poštenje znade braniti!“

„Ja priznajem vaše zasluge! u divjem taboru, u krugu surovih neotesanih vojakah je vaše mjesto, ovdje vam se zapriečuje pristup kralju."

„Biedniče! još samo jednu takovu rieč i ja ću zaboravit, što sam službi svoje kraljice dužan."

„Tvojoj kraljici!" podsmjehavaše se Cesar, „odviše li joj priestolje učvršćuješ! — Sforca, hoćeš li već jednoč za nječim uzvišenijim težiti? Samo odvažan muž neka vlada! nismo ti već jedanput ruku pružali, a ti si ju prezirao! o uztrpljiva čovjeka, koji mirno podnaša, kad ga kraljica, žena, jednog junaka, kao malo psetance, sad bije sad miluje! Idite, kad vam se hoće, dvorite laskajućim liepim mačkam; nas pako ostavite kano ljude kod svojevoljno izabrana gospodara!"

„Ozloglašuj i pogrdjuj najplemenitije srce, koje se je meni odalo, strmoglavi svoju kraljicu! no nećeš mojoj osveti izbjeći!"

„O, plemeniti Sforca, tvoja osveta! koliko cienim ovu tvoju rieč, koja je svjedokom tvoga poštenja i iskrenosti! U istinu ti bi vriedan bio, da te s Alopom, tvojim štovanja vriednim tastom kraljem učinimo."

Nemogav se Sforca duže svladati, trže svoju kacigu i baci ju pred Cesarove noge.

„To nek ti je moj poziv na dvoboj. Ako imaš još samo iskricu poštenja u sebi, to ga primi, inače si u mojima očima nitko!"

Razjaren hodaše Sforca po sobi i otvori jedan prozor, a večernji zrak igraše se s njegovimi titrajućimi vlasi. On se nasloni na prozor i promatraše Cesara.

„Hoćeš li se već jednoč odvažiti? Zar si ti riečju samo, a ne činom junak?"

„Eto ti znaka, da primam tvoj poziv!" povika Cesar i prekrstiv ruke promatraše hladnokrvno Sforcu, koj je požudno kapu s čapljinim perom sgrabio i grčevito u ljevici stiskao.

„Vadi mač!" zaviknu on, dočim je Cesar sveudilj mirno stajao, i mahnu mačem, „odlučuj, čim brže tim bolje!"

Cesar stajaše sveudilj mirno.

„Proklet bio, kad se nećeš braniti; tvoje lukavo srce dovršuje svoje kucanje!"

Sforca htjede baš na Cesara navalit, kad se najednoč vrata otvoriše i grof iz Troje, pomiritelj stupi medju ogorčene protivnike.

„Mir, u ime kralja Jakova!"

U isti čas stupi Jakov, praćen od svojih plemićah, unutra. On promotri odmah prizor. Julij Cesar stajaše mirno kao i prije. Razjareni Sforca spusti mač a oči mu se sveudilj kriesiše, promatraše prezirno sad ovoga protivnika, sad opet okružavajuće ga plemiće.

„Zar je to pozdrav moga dolazka?" pitaše Jakov, „da se tako ogorčene razmirice na moj očigled dogadjaju? Gospodine veliki krunovni vojvodo, zar vi tako čast jednoga poslanika, napuljske kraljice štujete? na taj način zaboravljate meni i njoj dužno strahopočitanje!"

Sforca škripaše zubmi i gledaše u tlè, samo velikom mukom mogaše svoju srčbu skrivati.

Jakov se obrnu k Juliju Cesaru.

„A vi, koji ste mi prvi viernost i odanost prisegli, tako nagradjujete moju dobrotu, vi se svadjate s poslanikom moje supruge; vi, prvi mojih baronah tako štujete svoje plemstvo? U istinu, boljemu sam se od Julija Cesara iz Kapue nadao!"

„Vaše Veličanstvo vidi", reče Cesar nasmijav se malo, „da ja nisam mača izvadio. U koricah još miruje. Volio bi ga prepoloviti, nego ovako nevriedno izvući. Pa zar je moga protivnika što drugo na taj čin potaklo, nego moje nastojanje vami služiti, moje vami izkazano poštenje, moja hladnokrvnost, koja se njegovoj osornosti opirè? Al ipak, Vaše Veličanstvo, prekinjen je mir, koji bi kod kralja uviek vladati imao, ja ću zato po-

koru činiti, da opet oprošćenje i vašu milost zadobijem. Evo gospodine veliki vojvodo, uzmite moj mač, i onda mi ga istom povratite, kad budem pred svojim kraljem opravdan."

Jakov gledaše prijazno Cesara, koji je mirno svoj mač odkopčio i grofu iz Troje predao.

„Ja idem u zatvor!"

Svijuh oči bijahu sada na Sforcu uprte, koji je nepomično kano mramoran kip stajao. Veliki vojvoda stupi k njemu:

„Vaš mač, kog ste tako nevriedno izvukli!"

Sforca sgrabi svoj mač i pretrže ga, zatim baci komade na tle.

„Kraljice, tvoje sunce zalazi, a Cesaru izalazi!" zaviknu on i ode sa stražom.

Julij Cesar baci još jedan pogled pun uhvanja i zadovoljnosti na Jakova i ostavi s grofom iz Troje sobu.

(Dalje će sliediti.)

Nješto iz prirodo-, zemljo- i zviezdoznanstva za puk.

Napisao Mijat Stojanović.

(Konac.)

VI.

Veća strana povrhšja zemaljske kruglje pokrivena je vodom, mórem, i iz ove vode strše gromade kopna, kopne zemlje. Najveća gromada kopna je na iztočnoj strani zemaljske kruglje i to je stari sviet, od zamande poznat, i to evo ove strane zamlje: Azia, Afrika i Europa, ona skopčana s Azijom zemaljskom užinom, ova kopnom od 360 miljah. Druga gromada kopna je na zapadu, i to je Amerika, sastojeća se iz sjeverne i južne Amerike, a obodvie strane skopčane sa zemalj. užinom. Treća gromada je na jugu i sastoji se iz kopna nova Holandia i mnogih adah velikoga mora. Azia je najveća strana zemlje, leži od nas na iztoku, od sjevera obljeva ju sjeverno mrzlo móre, s juga indijsko móre, s iztočne strane, veliko tiho móre, sa zapadne strane je Europa, sredozemno móre i Afrika.

Afrika leži od nas na jugu preko sredozemnog móra, koje ju obljeva sa sjevera, s juga je južno móre, s iztoka Azia i crveno móre, sa zapada atlantičko móre.

Amerika leži od nas na zapadu. Izmedju Europe i Amerike je atlantičko móre, sa sjeverne strane Amerike nalazi se sjeverno mrzlo móre, sa zapadne strane veliko, tiho móre izmedju Amerike i Azije, a s juga južno mrzlo móre.

Europa leži izmedju sjevernog mrzlog móra sa sjevera, izmedju sredozemnog móra s juga, izmedju anlantičkog móra sa zapada i izmedju Azije s iztoka.

Australija je najmanja strana zemlje i sastoji se iz većih i manjih ostrovah, koja još nisu dovoljno izpitana.

Azija je kolievka ljudskoga roda. Ondje življahu prvi ljudi, odande se je razplodilo ljudsko pleme po ostaloj zemlji. U Aziji su utemeljena prva ljudska družtva, prve države, sazidani i podignuti prvi gradovi; odande su prevedene u Europu i u druge strane zemlje i naše domaće živine i žito svake vrsti i voće; odande su potekli i vjerozakoni: žudinski, krstjanski, turski, poganski. Znanosti, umjetnosti, zanati, gospodarstvo, trgovina i sve je poteklo odande. Nu Europa sad u svemu tomu prednjači drugim stranam zemlje. Ona je najizobraženija, i iz nje širi se sada po cieloj zemlji svako znanje, svaka umjetnost, obrtnost, zanati, trgovina.

Europejski narodi govore raznimi jezici. Izmedju ovih tri su glavna: slavjanski, romanski i germanski. Osim ovih grčki, turski, magjarski i židovski. Slavjanskim jezikom govore osim nas Hrvatah, Slavonacah, Dalmatinacah i Srbaljah i ostalih južnih Slavenah i sjeverni Slavjani: Česi, Moravci, Slovaci, Rusini, Poljaci i Rusi.

Romanskim jezikom govore: Talijani, Francezi, Španjolcii, Portugalci i Rumunje.

Germanskim: Niemci, Švajceri njekom stranom, Belgijanci, Holandezi, Danci, Švedi. Englezi govore smjesom romanskog i germanskog jezika; Magjari govore u Europi osebnim jezikom, tako i Turci svojim osebnim i Grci svojim, i Židovi svojim i Cigani svojim.

Glede na vjerozakon ima u Europi Krstjanah: Katolikah, i ovi žive po cieloj Europi, osobito po Italiji, Španiji, Francezkoj, po Austriji, Ugarskoj, po našoj domovini, po Njemačkoj, osobito južnoj, po Irskoj itd.

Protestanti su po Njemačkoj, po Švajcerskoj, Englezkoj i Škotskoj i po Švedskoj. Iztočne crkve ili grčke sliedbenici: po Rusiji, po turskoj carevini, po grčkoj kraljevini i po našoj državi kao i po podunavskih kneževinah. Turci su ograničeni na tursko carstvo, a židovi žive po svih državah u Europi.

Za sad su u Europi četiri carevine: Austrijanska, ruska, francezka i turska. Kraljevine: Grčka, talijanska, španjolska i portugalska, bavarska, virtembergska, saksonska, pruska, belgijanska i holandezka, englezka, danska, švedska; kneževine podunavske: Srbia, Vlaška i Moldavia, mnoge manje državice u Njemačkoj, kneževina Crnagora i republika Švajcarska.

Najglavnije gore u Europi ove su: Alpe protežuće se u poluokrugu od sredozemnog do jadranskog móra kroz sjevernu Italiju, Švajcersku, Tirol, Salzburg, gornju i dolnju Austriju, Štiriu, Korušku, Hrvatsku, Slavoniju sve do Dunava; karpatske gore protežuće se izmedju Ugarske i Galicije i po ovimi zemljami, pak kroz Erdelj i Banat do Dunava; pirenejske gore protežuće se od atlantskog do sredozemnog móra izmedju Španije i Francezke; Kijele od sjevernog ledenog móra k jugu kroz Švedsku i Norvegiju; uralske gore na medji izmedju Europe i Azije. Talijanskim poluotokom protežuće se gore zovu se apeninskimi, balkanskim poluotokom balkanske itd.

Najvažnije rieke u Europi: Volga, Dunav, Rena, Visla, Laba, Dnjepar, Sena, Po, Ebro, Tajo, Duero, Loar, Dvina, Pečora.

Najglavniji gradovi u Europi: Beč u austrijanskoj carevini, Petrograd u ruskoj, Pariz u francezkoj, Carigrad u turskoj; Atina u Grčkoj, Rim, Napulj, Turin i Milan u Italiji, Lizabon u Portugalskoj, Madrid u Španjolskoj, Monakovo u Bavarskoj, Stutgard u Virtembergskoj, Draždjani u Saskoj, Berlin u Pruskoj, Brüsel u Belgianskoj, Hag u Holandezkoj, London u Englezkoj, Kodanj u Daniji, Štokholm u Švedskoj.

Naša carevina je skoro u sredini Europe, a naša domovina, mila postojbina, tro jedna kraljevina: Hrvatska, Slavonija i Dalmacija na jugu carevine.

U našoj postojbini ove su znamenite gore: Kapela sa Klekom (vrh 6500 stopah visok); velebitske gore uz jadransko móre; plešebičke gore. Slavonske planine oko Požege i one kroz gradišku pukovniju, pak oko Broda krasne su i plodne šumom i vinovom lozom, tako i Fruška gora.

Rieke naše i naši potoci: Dunav, Sava, Drava, Kupa, Una, Lonja, Orljava, Bosut, Bidj, Studva, Spačva i Vuka.

Naši gradovi u Hrvatskoj: Zagreb, Karlovac, Samobor, Sisak, Bistrica (veliko oprošćenje), Stubica (tople kupelje), Varaždin, Toplice (kupelji), Krapina, Križevci, Koprivnica, Rieka (sa slobodnom lukom), Gospić u vojničkoj krajini, Senj, Otočac, Ogulin, Glina, Topusko (toplice), Petrinja, Kostajnica na Uni, Belovar. U Slavoniji: Osiek na Dravi, Djakovo, biskupska stolica, Vjerovitica, Požega kod Orljave, (najljepši predjel u cieloj liepoj našoj Slavoniji za cielo je požežki), Pakrac, stolica episkopa, Daruvar i Lipik (toplice), Pleternica, Kutievo i Kaptol, Vukovar; u Sriemu: Zemun, Karlovci, stolica srbskog patriarka, Petrovaradin, Mitrovica; u brodskoj krajini: Brod, Vinkovci; u gradiškoj pukovniji: Novagradiška i stara Gradiška tvrdjavica, kao i Brod, samo što

Brod je još i grad. U Dalmaciji: Zadar, Šibenik, Skradin, Knin i otoci: Rab, Pag, Pazman, Uljan, Spliet, Solin i otoci: Vis, Lošinj, Brač; Dubrovnik i otoci: Mliet, Korcula, Kotor, Kastelnovi.

Ostale pokrajine naše carevine s glavnimi svojimi gradovi ove su: Ugarska kraljevina s glavnim gradom Pešta-Budim skopčani sa lančanikom mostom preko Dunava; kraljevina Češka sa zlatnim Pragom, gradom na rieki Moldavi; kraljevina Galicia i Lodomeria sa hercežiami Aušvicem i Zatorom i velikom hercežijom Krakavom s gradom Lavovom; kraljevina mletačka s Mletci; arkihercežia Austria dolnja s gradom Bečem i gornja s Lincom; hrcežia Salzburgska sa Salzburgom; hercežia Štirska s Gracem na Muri; hercežia Koruška sa Cjelovcem; Kranjska s Ljubljanom; Tirolska grofia s Insbrukom; grofie Gorica i Gradiška sa Istrijom i gradom Trstom na jadranskomu móru; Moravska grofia s gradom Brnjem; hercežia gornja i dolnja Šlezia s Tropavom na Opi; hercežia Bukovina s gradom Černoevicom na Prutu; velika vojvodina erdeljska s gradom Sibinjem.

Okolo naše carevine evo ove su strane zemlje: na sjeveru saska kraljevina i pruska, na sjeveru i sjevero-iztoku ruska Poljska i ruske pokrajine: Besarabia, Podolia, Volinje; s iztoka Moldavia i Vlaška, s juga Serbia kneževina, jadna Bosna i Hercegovina i slobodna crna Gora i jadransko móre; sa zapada Italia, Švajcerska, Lichtensteinska kneževina i kraljevina bavarska.

Ovo sam samo natuknuo kao kratak pregled zemljopisni za naš puk, da tako dopunim cieli sastavak ovaj, koga sam napisao u namjeri, nebi li već i naš prosti puk našavši u naših povremenih listovih prosto razložene ovakve stvari, počeo prianjati sve više i bolje za čitanjem, pak će mu se već poslje prohtjeti i sustavne razprave ob ovih stvarih čitati.

Gradiščani u nasliednom ratu.

Iz povjestnice gradiške regimente od Oriovčanina.

Junačtvo.

Vino piju Gradišci junaci
U mehani starca Milovana.
Piju vino, o junačtvu sbore
I medju se ovako govore:
„Daj nam Bože samo ratovati,
„I s Francezi dugo vojevati,
„Da nam britke nehrdjaju sablje
„Da nam duga neplisnive kopja,
„Da s' u puškah nelegu stinice
„Da s' nevlaži u fišeci barut.“
To slušao starče Milovane
To slušao pa je bjesedio:
„Nebudal'te djeco golobrada
„Golobrada i puno nevješta,
„Nije za vas jošte ratovanje,
„Ni s Francezi hrabro vojevanje,
„Francezi su na mejdanu vješti
„A uz oto ko lije lukavi.
„Učite se prie vojevati,
„Od junakah na mejdanu starih,
„Kojino su mejdane djelili
„I mnogo se dima napušili.
„Jedno vam je Balunović Ivo
„Mlad feldbaba jedinac u majke.
„On je prvi na Rajkal jurišo
„Jurišajuć u varoš unišo.
„Pet dušmanah sam je porušio
„I dva topa k tomu osvoio. —
„Drugo vam je Lovro Šeatović
„Slavan vojak, još slavniji junak.
„On je djeco Ljubibratić Jozu
„Koj' je rane kod Makove dopo
„Iz sužanjstva oteo dušmanskog
„I Baburac devet uhvatio;
„Njeg je Jozo lipo darivao
„Sa barjakom i sa barjaktarstvom.
„To je junak od toga učite
„Kako treba djeco vojevati. —
„Treći vam je Radinović Tunjo
„Mlad Kapralu a star mejdanžia.
„On vojeva proti petorici
„Dva pogubi, a troj'cu zasužnji,
„Još k tomu barjak i dva topa
„On sa robljem u logor donese.
„To je junak, toga nasledujte
„Ako slavu doživit želite.
„Četvrti je Šeatović Barto
„Junak djeco, kakvih mal' imade.
„On je mnogo pohvatao roblje
„A i mnogog s zemljom sastavio.

„U bitki je prvi uvik bio,
„Prem je ranah i sam zadobio.
„Peti junak, tko ga nepoznade,
„Jurišić je na glasu odavna.
„On se pobi kod Lančutc grada
„I zarobi mlada kapetana,
„Kapetana i mnogo zaire
„I dva topa sa cjelim sersanom,
„Njem j' u dio feldbabia pala.
„Feldbaba je vesela mu majka.
„Šesti junak Mitrović je stari
„Star u dobi a mlad na bojištu.
„On izbavi mrtva barjaktara
„Barjaktara Bogunović Pavla
„Koj' je s' djordom u desnici pao
„Otimajuć dušmanske topove,
„I raztjera Pruse nevirnike
„I zarobi do deset vojakah.
„To je junak u tog s' ugledajte
„I od njega vojevat učite. —
„Još vam ima Pinojtić Adame
„I Matošić i dva Jurovića,
„Mladi Tadić i Petar Šimiću,
„Milanović i dva Petkovića
„Koino su hrabro vojevali,
„I mejdane junačke dilili.
„Nje Francezi i Španjolci znadu,
„Znadu djeco za se naopako.
„To s' junaci, to su naša dika,
„To su djeca pravi mejdanžie.
„Još i više imade deliah
„Koje nisam sada spomenuo,
„A i tko bi ptice pobroio
„Tko l' junake redom spomenuo."

(Dalje će sliediti.)

Brzojavni cjenik.

Jedna brzovjest od 20 riečih, s naslovom i podpisom računajući, stoji od Požege, unutar njemačko-austrijanskoga brzojavnog saveza, k kojem spada: Austrija, Baden, Bavarska, Hanoveranska, Meklenburžka, Doljnozemlje, Pruska, Saksonska i Virtemberžka u

	fr.	kr.		fr.	kr.		fr.	kr
Oppeln	1	20	Pisino	—	80	Reichenbach u Šlesii	1	20
Openau	1	60	Plan	1	20	Reichenberg	1	20
Orawitza	—	80	Plauen	1	20	Reichenhal	1	20
Orsova	1	20	Pleschen	1	20	Reinhartsbrunn	1	60
Oschersleben	1	60	Pölten st.	1	20	Remsheid	1	60
Osnabrück	1	60	Pola	—	80	Reutlingen	1	20
Osterede a. d. Drevena	1	60	Polkwitz	1	20	Rheydt	1	60
Osterede a. d. Soesee	1	60	Portogruaro	1	20	Ried	1	20
Ostiglia	1	20	Požega	—	—	Riedlingen	1	20
Ostrovo	1	20	Posen	1	60	Riesa	1	20
Oswieczim	1	20	Potsdam	1	60	Rippoldsau	1	60
Otterndorf	1	60	Prag	1	20	Riva	1	20
Ottocsaz	—	80	Preuslau	1	60	Rochlitz	1	20
Padua	1	20	Prerrau	1	20	Roda	1	60
Palmanuova	1	20	Pressburg	—	80	Rörmond	1	60
Pancsova	—	80	Porossnitz	1	20	Röthenbach	1	20
Papenburg	1	60	Prüm	1	60	Ronneburg	1	20
Parthim	1	60	Przemijsl	1	20	Ronsdorf	1	60
Pardubitz	1	20	Putbus	1	60	Roosendal	1	60
Parenzo	—	80	Purmer cunde	1	60	Rosenhein	1	20
Pasewalk	1	60	Pijritz	1	60	Rostock	1	60
Passau	1	20	Pyrmont	1	60	Bothenburg u Gürlitz	1	20
Peitz	1	60	Quakenbruck	1	60	Rottenburg u Würtenb.	1	60
Perleberg	1	60	Quedlinburg	1	60	Rotterdam	1	60
Peschiera	1	20	Raab	—	80	Rottweil	1	60
Pest	—	80	Radolfzell	1	20	Roveredo	1	20
Petersthal	1	60	Ragnit	1	60	Rovigno	—	80
Peterwardein	1	20	Ragusa	—	80	Rovigo	1	20
Pettau	—	80	Ranis	1	20	Rügenwald	1	60
Pfalzgrafenweiler	1	60	Rastatt	1	60	Ruhrort	1	60
Pforzheim	1	60	Rastenburg	1	60	Rumburg	1	60
Pfullendorf	1	20	Rathenov	1	60	Rzeszow	1	20
Pfillipsburg	1	60	Ratibor	1	20	Saarbrück	1	60
Pillau	1	60	Ratingen	1	60	Saarlouis	1	60
Pillnitz	1	20	Raudnitz	1	20	Saaz	1	20
Pilsen	1	20	Ravensburg	1	20	Salem	1	20
Pirano	—	80	Recklinghaus	1	60	Salzbrun	1	20
Primasens	1	60	Recoaro	1	20	Salzburg	1	20
Pisek	1	20	Regensburg	1	20	Salzwedel	1	60

(Dalje će sliediti).

Svaštice.

Josip Kovačević, župnik gradinski, **Antun Kovačević**, žup. požežke nadodvjetnik i **Petar Kovačević**, žup. pož. sjegurnosti povjerenik; zatim **Kata** i **Marija Kovačević** stavljaju svim svojim prijateljem i znancem žalostnu za se viest do znanja, da jim je preljubljeni njihov brat

Ivan Kovačević,

podjašprišt i župnik poslje duljeg bolovanja, providjen svetotajstvi umirućih u 52. godini svoga života u Gaju dne 25. ožujka u Gospodinu usnuo.

Iz Požege. U ovome gradu je veliku radost i podpuno zadovoljstvo prouzročila ona ugodna viest, da je Nj. veličanstvo, naš premilostivi car i kralj udostojao se našeg ovogradskog sina i gradjanina, a za našu narodnost i narodnu literaturu veoma zaslužnoga muža, veleučenoga gospodina **Alojsiu Babukića**, profesora na zagrebačkoj nadgymnaziji — odlikovati, — podielivši mu red Franje Josipa. Već je u to ime u naših družtvih za pravičnog i najmilostivijeg našeg vladara kao darovatelja, i za našeg milog Lojzu kao nadarenoga čuvstva dotično duboke zahvalnosti, dotično osobite i iskrene radosti izraženo. Bog daj, da se naš gradjanin i zaslužni naše domovine i našega grada sin, mnogo lietah ove milosti nauživa. Živio!! Živio!

Dočim se ovdašnje gradsko stanovničtvo u čuvstvu radosti, radi ovog odlikovanja nasladjivaše, nedade mati narav, da nam veselje podpuno i čisto ostane; jer nam u isto vrieme opet dva zaslužna ovdašnja sina ugrabi nemila smrt i raztuži naša srca. A to je: Vriedni naš Karla Catinelly-Obradić de Bevilaqua, banskog stola savjetnik i reda željezne krune vitez, koj je nesamo od mnogobrojne svoje rodbine ovdje se u Požegi nalazeće oplakan, nego i od svojih sugradjanah Požežanah požaljen. On bijaše muž blage ćudi i vrli domorodac; odaljivši se u mladosti iz svog rodnog mjesta, sjetio se je ipak Požege, staviv naše narodne požežke pjesme na note, a čisti dohodak pokloniv požežkoj bolnici. Bog mu dao pokoj vječni! Drugi je pako Ivo Kovačević, podarcidjakon i župnik u Gaju, koga takodjer čestita i višebrojna obitelj njegova u Požegi oplakuje, a stanovničtvo požežko požaljuje. On bijaše muž izvrstan, osobito učen, u Požegi, ne samo zato, što je u njoj rodjen, obljubljen, nego si je on znao svojim liepim ponašanjem, koie je za vrieme mnogogodišnjega svoga boravljenja ovdje kao predstojnik sirotišta nadbiskupskoga, — prama svakomu ukazao, obću ljubav prisvojiti. Bože mili, daj i njemu lahku zemljicu! Nas pako oslobodi takovih žalostnih slučajevah; radje nam daj doživjeti onakove srietne časove, gdje se prava zasluga nagradjuje, kao našemu sugradjaninu Lojzi.

Ovdje vladajuća marvinska kuga preuzela je jako mah; jer se eto u 14 danah razboljelo 95 komadah od kojih je parnulo 55. Ovo božje kušanje veoma je raztužilo naše stanovničtvo.

Podružnica gospodarskoga družtva držala je svoju sjednicu 29. o. m. u Požegi.

Anagramm.*)

Od Konstantina Mandrovića iz Nove Gradiške.

14wby uwow 85xnwow
8y 9v4vuxo tzowow
qrv t5y uwo 5pvlw
2ylx7voy q uvlw

w 3w2 qzunv 9w4w9x
qrw3w bpwuz uw4w9x
8w 8pyq8wrw 8px7w5uy
x zpwux pw2yq5uy

w z 9ẏpz 84wrz
q3ẏsxoẏ uw 5pwrz
spv9 2yry47q5rw 5ẏ6w
ox q4wrxoy 1ẏ6w.

---

*) Pet prvih razriešiteljah ove zagonetke dobiju na dar knjigu „Požežki djak.“ Pisma sa pravim razriešenjem molim nek se pošalju do 15. travnja t. g. na izdatelja istog Anagramma, od koga će takodjer i knjige poslane biti. U 11. broju „Slavonca“ sliediti će razriešenje i imena gg. pošaljiteljah.

O tečaju bečke burze od 30. ožujka 1864.

Papiri: Kovnice 5% 72.40; Narodnoga zajma 5% 80.—; Srećke lutrijskoga zajma od god. 1860. 93.80; Narodne banke 769.—; Vierovnoga zavoda 173.70.

Mienice: London 117.10; Srebro 116.75; Carski cekini 5.58.

Tisak Miroslava Kraljevića u Požegi.

Izlazi 10., 20. i poslieднjeg u mjesecu. Ciena mu je godišnja sa poštarinom 5 for., a polugodišnja polovica, za domaće pako, ako se u kuću nešalje 4 fr. 60 novč., a polugodišnja polovica.

SLAVONAC.

Predplatiti se može kod svih c. kr. poštah i kod odpravničtva lista u Požegi. Za obznane plaća se osim bularine od 2 stupačkog redka za 1. put 5, za 2. put 4 a za 3. put 3 novčića austr. vriedn.

Vlastnik i urednik: **Miroslav Kraljević.**

Godina II. U Požegi 10. travnja 1864. Broj 10.

OHOLOST.

Oj, oj oholosti,
Paunova snago!
S kud ti sjaj i blago,
Što te tako časti?

Ti l' izvorno djelo
Valjda svog si krasa? —
Ti l' liepog uzrasa
Morda si počelo?

Kras, sjaj i liepota
I medeni govor
Nedokučiv izvor —
Božja je divota.

Tko ti pravo dade,
Da se hološ tieme,
Što za kratko imade
Potrajati vrieme.

Kako divno cvati
Gle, medj trnjem ruža,
Dočim miris pruža
Već ju vrieme strati.

Njena divna liepost
Brzo se satire,
Hitro dà umire
Sva svietovna kriepost.

Zorom evo svane,
Sunce već ju izpeče —
A pod hladni veče
Sasviema izda'ne.

O talasu svieta
Giblje nam se srića
S njom korablja žića,
Ljulja se opeta.

Dočim ju k obali
Na pećinu hiti,
I život razbiti
Tada nam se svali.

Tako i sjaj zlati
Tvojega tielesa
Brzo će nebesa
Divno poplesati.

Pak će ostat sjena
Samo tvê uspomene,
Dočim i tá vene,
Kó na vodi pjena.

Tako sve prestane, —
Tako s' sve izgubi,
Tko sám sebe ljubi —
Oholit se stane.

F. Babić.

Župnik.

Francezki napisao Louis Veuillot.

(Dalje.)

„Vidim da želite čuti cielu poviest mojih patnjah“, reče župnik; „slušajte ju dakle ovdje, jer izim crkve neznam mjesta, gdje bih ju mogao pripoviedati s većom utjehom i s većim uzdanjem u volju Božju. Ali uzpregnite srce, te se neljutite odveć na one, koji su mi toliko i tako bolnih zadali ranah. Pripišite to radje slabosti ljudske naravi, koja svagdje tako radi, kad se iztrgne iz jarma zakonah Božjih. Uvažite, da ovdje zauzimam mjesto šibana, razpeta Odkupitelja, da kao griehom obterešeni sluga nisam veći od učitelja nevinoga; uvažite napokon, da danas nakon osamnaest stotinah godinah plod spasa kao i onda na gori Kalvariji isto tako visi na drvu križnom. U svakom vieku upoznao je sviet, da su ga pojedinci, uzdignuvši se visoko nad suvremenike svoje, budi silom budi duhom na uzdu i u okove metali, krojeć mu zakone i nauke. Ali i ti su muževi ostali samo ljudi uz svu slavu, sjajnost i vladarsku moć. Sviet jih je sudio i glaseć slavu njihovu ipak jim nije dosudio više, nego običnu mjeru naravi ljudske. Boga svoga upoznao je sviet u sramotnoj smrti na križu. Ali Bog taj pao bi u zaboravnost, častni taj križ spao bi na jednak stupanj s mnogimi sjajnimi velikani svieta, za koje već davna nitko nezna, djelo spasenja ostalo bi nesvršeno: da se nije presveta Trojica u svom neizmjernom milosrdju postarala za to, da bude po sve vieke na zemlji vjernih nasljednikah Krsta Gospodina. Ta presveta Trojica izabire si ljude dobre volje, te kriepeć slabost, usavršujuć nedostatke, praštajuć bojazljivost njihovu, podaje jim kalež mukah, zapovieda jim stupati na goru Kalvariju. Pa kad je ruganje stigne, kad jim krvavi znoj iz čela probija, kad jim drvo križa uda razpinje, a iz boka jim se krv i voda ciedi — tad ponavljaju oni djelo križa te otvaraju i razbojnikom nebeska vrata. A mučitelji njihovi dozivajuć se, govore: u istinu, oni nas ljube, u istinu, oni usried nas čuvaju zakon onoga Boga, koj je za odkup svieta podnio smrt. Vjerujte mi, prijatelju ubogoga Lovre, moje jošte jako sebično srce nije pocutilo podpune slasti takove žrtve, ali sam ja ipak toliko okusio, da mogu reći: Blaženi, koji nose križ. Oni bo ljube, i čim su k žrtvi pozvani, dobili su jur dar ljubavi od Boga, one nepredobitne ljubavi, koja pobjedjuje smrt, ma se i cieli sviet proti njoj dignuo, neiztrgne joj nutrnjega njezina blaženstva. Imajući ljubav imaju i vjeru, a po vjeri i nadu, te bolja njihova čast t. j. duh neprebiva više na zemlji. Umiren je putnik, ma mu jošte daleko bio cilj, samo kad cilj taj vidi, te je sjeguran, da će se donj domaći. Svaki ga korak privodi sve bliže k cilju vječnoga pokoja. Možda je i ranjen, možda i krv lije, ali što zato? On vjeruje, nada se, ljubi, te je opojen srećom, što ljubi braću svoju i za nju trpi. To je sreća, koju mu nemože ugrabiti nikakva ljudska nezahvalnost.

Edmundi darova Bog neprocienjen dar takove ljubavi. Poznala je dobro cienu neumrlih dušah, te bi, da spasi jednu jedinu, rada bila žrtvovala život. Otajstvene rieči izvirale bi iz njezina srca razgovarajuć se sa mnom po večerih o milom Bogu, te ja bogoslov i doktor slušao bi od nje stvarih, kojih jošte nisam znao. Medju ostalimi kriepostmi goraše vrućom pobožnosti prema presvetoj Bogorodici, toj zaštitnici svih odabranih dušah; njezin razgovor mogao bi se nazvati tumačenjem onih riečih sv. Bernarda: Omnia per Mariam. (Sve po Mariji.) Stekav si, kako jur znate, prijateljstvo njekojih djevojakah, nastojala je spojiti je u malu bratovštinu. Tim postiže bar tu radost, da je kod sv. mise vidjala bar sedam do osam osobah. O, kako sam radostno pozdravio taj početak nove dobe. Edmunda zamislila jur tisuću krasnih osnovah. U duhu je jur vidjela, kako vode matere djecu svoju k men, kako se kćeri udavaju i popravljaju svoje muževe. Skrbeći se za popravak i povećanje kapelice majke Božje, radila je dan i noć, kako bi žalostnu biedu i siromaštvo male kapelice bar ponješto zakrila kakovim uresom. Ali krasni ti sni netrajahu dugo; bili su prerani, a ubaga Edmunda nije se imala dočekati toga, da se obistine. Prijateljice njezine zanešene njezinimi riečmi, opetovale bi je po domih svojih. Stadoše se

ugibati nečednim sastankom, u koje su prije dolazile, nemareći za smieh i lakrdije. Tim rastijaše razdraženost u naših neprijateljah, dok nije našla napokon način, da svlada te djevojke. Ne samo da su na novo stali obsipavat uvredami mene, već navališe i na moj život, te, što sam držao za nemoguće, ni Edmunde nepoštedi ljuta kleveta. Jednoć podmetnuše mi njeku pjesan od Berangera, koju je prekrojila vještija ruka od seoske, na me i na Edmundu. — Mogao sam sjegurno predvidjeti, da će se bezstidni ti stihovi brzo razširiti po župi i da će je djeca pjevati. S toga odlučih odstraniti Edmundu, bez toga već njeko vrieme bolujuću. Ali bilo je jur kasno — zasjeda bijaše jur izvedena. Što sam ja istom natucao, to je Edmunda već znala. Čim su se prijateljice njezina prijateljstva odrekle, okaniv se je kao osobe sumnjive, požuri se jedna od njih, i priobći joj, neznam s kojega razloga, sve te glasove. Udarac taj nepromaši cilja; ranio je smrtno. Jedino napor svih duševnih silah i ljubav prema meni bijaše podobna, da uzdrži u životu tu nevinu djevojku. Da mene neraztuži i opet da nebude prisiljena ostaviti okuženi taj zrak, gdje su joj uvriedili poštenje, mučaše i umirajući polahko. Gadnu tu pjesan nalazila bi svagdje. Na šetnji slušaše ju za sobom mumljati ili izza ogradah odjekivati. Ili sam po danu se udaljio ili noćju zaspao, sakupljali bi se mužkarci, ženske i djeca pjevajući zloglasnu tu pjesan pod njezinim prozorom, upravo pod onom strehom, koju je dala načiniti za zaklonište sirotinji. Bez prestanka turahu pakleni taj mač u njezino srce, bdila ona ili spavala. Vidjeli su, da umire — ali neprestaše. Dapače, biste li mi vjerovali? jednoć, kad se je samotna u hramu molila, stupi pred nju njetko — njegova mi imena nekaza nikada — te neobziruć se na sveto mjesto, bez smilovanja nad njezinom slabosti tako je dugo te sramotne, klevetne stihove pjevao, dok nije pala u nesvjest. — O, nemoramo li se moliti, vruće moliti za pjesnika, koj je sastavio mrzku tu pjesan. On bez dvojbe nezna, kako je okrutno oružje dao u još okrutnije ruke svim prostim vjerohulcem. Zar sam ja možda jedini svećenik, kojemu će u dužnosti i zvanju tim načinom smetati? Zar je možda Edmunda jedina žrtva zlobne njegove šale, te striele otrovnije od zmijina ujeda?“

Priobćiv Edmundi, da me skrb za njezino zdravlje sili drugdje joj stan potražiti, odgovori mi: „Dragi striče, dobro znam, što vas je na to dovelo. Ali promislite, da ću kamo se god obratim, svakamo, sa sobon ponesti onu bol, koja mi ovdje život podkopa; s toga neodsudjujte me na to, da udaljena od vas umrem. Uvažite ujedno, da odlazak moj klevetam ne samo konac nebude učinio, već će jim prije dati nova podnjeta. Poštenje moje nalaže mi ostati ovdje i onda, kad bih znala, da ću drugdje ozdraviti; jer napadaj na moje poštenje jest nasrt na čast Božju. Odlučimo se dakle velikodušno na žrtvu, svladajmo i taj posljednji nasrt pakleni budi za života budi bar izza smrti.“ Ovi razlozi nepokrenuše doista mojom odlukom; ali prije nego što sam sve uredio, da joj pripravim kakovo utočište, tako preote mah bolest, da nije bilo moguće na odlazak ni misliti. Edmunda poruči svojim prijateljicam, da jur smrt očekuje, te jih prosi, nebi li došli k njoj, da jim reče zadnji s Bogom. Došle su skoro sve, kako sam vidio, bijaše najbolje tronuta ona, koja joj je prvi udar zadala bila. To je Edmundu vrlo tješilo, te mi reče, da će ova djevojka biti uzorom cieloj župi, što se je, kao i mnogo, što je prorekla, obistinilo. Bez naricanja, bez tužbe, bez ikakove potvore na koga stavila je prijateljicam na srce svoju čast i dobar glas. A zatim govoraše o svetoj vjeri tako vatreno i ljubežljivo, da su joj sve plačuć obećale, da će opet polaziti crkvu i da neće nikada više zaboraviti na put, koj onamo vodi. I održa rieč.“

„Što sam svećenikom, bio sam mnogo kod bolestnikah, vidio sam dakle, kako je krasna smrt kršćanina; ali nevidjeh ljepše od smrti te nevine djevice. U istinu ona bijaše žrtva mirisna, žrtvujuća se radostno i mirno. „Mili striče, reče, ostavljam vam tajni svoj imetak za popravak kapelice bl. Dj. Marije. Ohrabrite se. Jošte malo, a vi ćete pobiediti. Mnogobrojni su neprijatelji vaši, ali neće vas svladati. Činite jim dobro.“ Opetujuć rieči: „Činite jim dobro“, usnu u Gospodinu. — Tko je to ovu djevojku naučio? Tko ju je na-

*

učio govoriti sa sv. Pavlom: „Činite jim dobro?“ Samo tri rieči, ma u kojih se nalazi sva mudrost svetih, sva savršenost evangjelja, cielo otajstvo Božje, pred kojimi propada sva bjesnoća i nasrt pakla. Čovjek se može protiviti svemu, i razboru i sili i znanju i kazni: ali dobru, što mu ga izkazujem, neće odoljeti. Ono će mu otvoriti oči, omekšati srce a gnjev potišiti. Tu je uzaludan svaki odpor, badava se proti njemu odieva zloba oružjem, kojim bojuje proti pravdi, razumu i čudesom. Ljubav razbija željezni oklop te si krči put do sviesti, koja se mora predati, jer je Bog rekao: „Beati mites, quia possidebunt terram.“ (Blaženi krotki, jer će posjedovati zemlju.) Pa s toga i nastoje neprijatelji crkve svom silom, da joj zabrane činiti dobro.“

„Edmunda je odišla s ovoga svieta u vječnu blaženost. O tom me je uvjerila tajna moć, izlazeća bi reć iz njezina liesa. Tu u toj sobici molio sam se kraj njezina mrtva tiela cielu noć. Ćutio sam tugu neizmjernu, ali u toj tuzi nalazio sam neslućena nikad mira i utjehe. Nikad se nisam ćutio tako jakim, da podnosim breme od Boga poslano. Nikad nisam ćutio manje napasti na roptanje i nestrpljivost nego li sada. Počeo sam molitvom za njezinu dušu, a svršio sam molitvom za njezine protivnike.

I to sam držao za djelo njezine molitve u nebesih, što joj se na pogreb sakupilo veliko množtvo naroda, dà slušahu i pogrebno slovo. Ovdje ondje zablista i po koja suzica, a čuo sam tajnih uzdisajah i jecanja. Kleveta zašuti pred žrtvom svojom, a ja sam se nadao, da je napokon ipak popucao led oko srdacah mojih ovčicah. Ali Bog je htio još jednu žrtvu od mene — a nije me našao tako odana kao prvi put.“

(Dalje će sliediti.)

JULIJ CESAR IZ KAPUE.

Historička pripoviedka.

(Prevod.)

(Dalje.)

III.

Kano nenadani triesak bure, koja se iz daleka strahovito približaje, zateče viest o Sforcinom uapšenju i samovoljnom podignuću kralja Jakova dvor, i Ivana očekivaše u strahu onu uru, gdje je Jakov imao doći i njezinu slabu moć odvažnom rukom uništiti. Mir i pokoj odbjegoše ju, ona se bojaše za se i za svoje vierne.

„Gdje je Pandolfello?“ zaviknu ona tužno Kati; „zar se on neće već jednoč ohrabrit, da prieteću pogibelj odvrati? zar ću ja sama ostati i gledati, kako me jedan za drugim nevierno ostavlja?“

„O nekorite mi brata, nezaboravite našu odanost i privrženost. Ma vas najveća nesreća snadje, mi vas nećemo ostavit.“

„Vi nećete htjeti, al ćete ipak moći? Tvoj suprug, koji bi nas još braniti mogao, pao je u ruke svojih neprijateljah; ti nemaš više okrilja. I Alopo će pasti, jer ga nemogu više braniti. Ah, svi su omržnjeni, koje ljubim, i na nje smjera nenavist neprijateljah. Zato gledji da se spasiš, Kato, ti si mlada, liepa, pa i pravo je da još živiš, nemoj s menom trpjeti.“

„Ne, nemogu, neću vas nikada ostaviti, moja gospodarice, rado ću podnašati tugu koja me postići može. To će mi nagrada biti za vašu visoku milost.“

Ivana pograbi strastveno Katinu ruku i nakvasi ju vrućimi suzami.

„Pomisli, Kato, da ti tvoja majka govori, posluhni njezin dobro misleći savjet. Tebe nesmatra nitko za moju prijateljicu, nego samo za Alopovu sestru i Sforcinu suprugu. Idi k sestri tvoga supruga, njezino će te okrilje branit, dok nam se bolja vremena opet povrate. Onda ću te opet u svoj naručaj primiti.“

„Vaša me dobrota zasramljuje“, reče ona i sakri si lice na prsih sebi dobromisleće kraljice.

Pandolfello stupi unutar i stade mučeć pred obe.

„Vidiš, Alopo“, reče Ivana, „kako nam je turoban dan osvanuo; a što će nam još prije nego li mine, donesti.“

Pandolfello stupi k prozoru i otvori ga. Dočim je prisluškivajuć van gledao reče:

„Ovdje se kupi svjetina i grni marskom grofu u susriet, koji će svetčano kao kralj u Napulj unići!“

„U Napulj kao kralj, kažeš?!“ poviče kraljica, „pa zar ja nemogu tu drzovitost preprieČiti? tako on obdržaje pogodbu, to su mi vruće prošnje baronah priskrbile? koliko veselje, naskorom služavkom kralja Jakova biti! zašto nisam bar odvažna i postojana bila? Al ipak još neću zdvojit! neka kralj Jakov dodje, neka se svjetina kod njegova dolazka naviče! Grofa i supruga sam očekivala, a ne neprijatelja, ne razbojnika moje krune!“

„Zahman vam sve branjenje, kraljice! dočekajte prijazno kralja, odstranite ma i najmanji znak nezadovoljstva. Samo na taj način možete se ufati, da ćete nješto moći uzdržati i Sforcinu slobodu postići, koji će poslje vašu izvojevati. Meni pako dozvolite, da kano pomirna žrtva ove bune panem!“

„Ti da padneš?!“ povikaše uplašeno kraljica i Kata.

„Cesarovo će se srce“, reče Alopo, „skupa sa kraljevim na meni izkalit, vas će u miru pustit. Ja ću se svemu podvrći, jer znam da za vas trpim.“

„Zar se on usudjuje, tebe meni ugrabiti?!“

„Kraljice, Sforca čami u tamnici, mene će smaknuti!“

„Pa ti da umreš, u cvietu mladosti svoje?! O, kad već nejmam moći da te oslobodim, to uslišaj moju zadnju prošju, i bježi, bježi sa svojom sestrom!“

„Bježati? zar to nebi značilo krivnju priznati, za koju znadem da sam nedužan? pa podje li mi za rukom, da sretno od njih izmaknem, to bi njihova osveta postigla mjesto mene — vas!“

Kraljica se spusti na stolicu i jecaše.

„To je kraljevska svatba u nevolji i suzah!“

Pandolfello stupi sa svojom sestrom na prozor.

„Kato, moja je nesretna srećka odlučena. Moj se dan nagiblje i noć mi se približaje! na tebe ću samo mislit, tvoja goruća ljubav napram meni bijaše mi uviek tješiteljicom u nevolji, s toga ti najtoplija hvala. Ti si Sforci ruku pružila — samo zbog mene. Tvoja ljubav bijaše neograničena, na svaku žrtvu spremna. Sforca je čestit čovjek, koji te znade štovati; no ipak netuži što je pao. Junak nečami nikada dugo u tamnici, on se umije na skoro izkopati. Ja pako nebijah ništa drugo osim ljubimca, koga prva bura može uništit; pa zato nemarim ako padnem, ma se nikad više nepodigô. Ti se pako naživaj ovoga svieta.“

Kata ležaše plačuć na Pandolfellovih prsih.

Kraljica pristupi k njimi.

„Kad nam se je već dielit“, reče ona, „a ono se trgajte od ljubećih se srdacah, jer razstuća graja navješćuje, da se naši progonitelji približaju.“

Vani se poče oblačno nebo vedriti, pojedini svjetli sunčani traci prodirahu kroz raztrgane oblačine. Iz sjajnog Napulja grnjaše svjetina, i skupljaše se na morskoj obali. I svi željahu dobro dolazećimi.

„Idu, idu!“ grmljaše medju svjetinom. Svaki veseli uzklik razdiraše kraljičino srce, koja je blieda, mokrima očima, glavu na drhćuću ruku naslonila i van gledala.

„Svi me ostaviše!“ govoraše ona tiho i suza joj suzu dostigavaše, „sve grne pred pobjeditelja i na skorom će mi i vas, moje vierne oteti!“

Povorka se približi.

Od svojih Francuzah i napuljskih baronah obkoljen unidje Jakov pod pozlaćenim nebom, uz urnebesnó klicanje sakupljenoga puka u Napulj.

„Nestalni puče!“ zaviknu Ivana, „dosad si meni klicao, kad sam kraljevskom darežljivosti milosti dieleći, od svoga plemstva okružena, kroz tvoju sredinu prolazila! gdje je hvala za moja dobročinstva! o Jakove, i ti ćeš jednoč nevjeru toga puka oplakivati, ako sve želje neizpuniš i ako mu vodje, kano što i dosad bijahu, vjerni ostanu!“

„Kraljice, skoro će pred dvor doći, što zapovjedate?“

„Dobri Pandolfello, što govoriš o zapovjedanju? Bdijućega lava nesmijemo dražiti; naš prividan mir i odanost neka ga uspavaju. Pozdravi ga kano kralja! stupi u krug njegovih suputnikah, pristani uz nje, to te može spasit! i ja si moram“, reče ona nasmjehav se silom, „kralja pozdravit i tvoj primjer sliedit!“

Pandolfello ode iz sobe. Njemu bijaše sve svejedno. Buduć je uvidio da mu se propast približaje, to mu njegovo inače bojazljivo srce za svaki strah okori, dà, postade skoro odvažno. S njekoliko plemićah postavi se na vrata novog grada, i očekivaše mirno kralja.

„Živio naš kralj!“ vikaše svjetina. Jakov se klanjaše zahvaljajuć se na sve strane, dočim je kroz nebrojenu svjetinu jahao. Njegov pogled bludjaše po prozorih palače, i smotri na jednom kraljicu, koja je svôm silom bol i gnjev svoga srca ugušit nastojala.

„Gle Cesar je opet slobodan!“ povika ona i sgrabi grčevito, kano da pomoć traži, Katinu ruku; „moja propast mu iz očiuh sieva!“

Julij Cesar unidje pred kraljem u dvor i spaziv Pandolfella poviknu posprdno: „Gospodine veliki krunovni vojvodo? sve dobro vam želim!“

Pandolfello mučaše i nakloniv se duboko stupi pred kralja. Neprogovoriv niti rieči, ode ovaj sa svojimi pratioci u dvoranu, gdje ga Ivana zabrinuto očekivaše.

Ona se kod njegova dolazka ohrabri, mišljaše bo da samo ona ovdje ima zapoviedati.

„Dobro mi došô, mili supruže, u moje kraljestvo!“ reče ona poletiv mu na susriet. „Vi pako“, reče ona obrnuv se k plemićem, „ako me ljubite i ako ste Durazzovoj kući vierni ostali, tad mi pozdravite supruga kao svoga kralja!“

Jakov pogledavaše začudjeno kod ovoga dolazka sad Ivanu, sad plemiće, koji svoje mačove trgoše iz koricah i mahnuv njimi njekoliko putah okô glave zavikaše: „Živila kraljica Ivana, živio kralj Jakov!“

Prividno veselje, varavi mir titrahu nad palačom. Činjaše se da su se sve slutnje u pravu sreću obratile, al pod blistajućom koprenom navukoše se crne oblačine. Kraljica se siliše, da se samo veselom pokaže, Jakovu nebijaše ni za dlaku bolje. Plemići se pako u istinu nadahu boljoj budućnosti, samo Cesar hodaše nezadovoljno kroz svietleće se redove a Alopo sa svojom sestrom neprisustvovaše toj svetčanosti.

Dolje vrvljaše svjetina, veleliepje i sjajnost izčekivajuć.

Ali samo kratko vrieme bi obmami žrtvovano. Izprazno veselje morade na skoro izčeznuti, i užasnoj turobnosti mjesto ustupiti. Grozovita neizvjestnost se spusti, kao nesnosna zaparica, na čuvstva svih i svatko se za sretna držaše, koj je još za vrieme pogibelji izbjegao.

Malo plemićah ostade uz kraljevski par. Cesar stajaše uz nje, kraljičinu ogorčenost pomnožavajuć, i ustrpljivost na najveću kušnju stavljajuć. Sad se sudari njegov mrki, vrebajući pogled s kraljevim, koji se je malo zabunio, no brzo se sabrav namaknu mu lievom rukom i obrnu se opet kraljici.

Na skorom ostaviše zadnji gosti dvoranu.

Dolje čekaše sveudilj puk, da sjajnu svetčanost vidi; kano razhladujuća groza djelovaše nenada tišina na svjetinu i svatko govoraše o nepogodnih slutnjah.

Turobna, oblačna noć razprostrè se nad Napuljom, hladan vjetar duvaše od morske strane.

Kraljica stajaše osamljena u svojoj sobi kod otvorena prozora i dihaše svježi zrak; grudi joj se strašno nadimahu, gdje se je bol sa srčbom borila. Alopo unidje unutar, no ona ga nespazi. Mučeć stade on uz nju.

Sada podigne ona glavu: „Alopo jesi li ti? — zar si napokon došao, kad mi srce zahman za utjehom i savjetom uzdiše? kako se je današnji dan dovršio? neka slavi puk svoga milostivog, blagodarnog kralja, koji mu je kod svoga dolazka toliku sjajnost, takovo veselje priredio! neka išće od Jakova ono, što sam mu ja davala!"

„Jakov razumije nepozvane goste dobro počastit; novi grad je svakom zatvoren!"

„Što, nismo sužnji, Jakobovi sužnji?"

„Njegovi Francuzi i Cesarova privrženost obsjednuše dvor, Jakov sám zapovjeda ovdje. Tko nehtjede pokoriti se padè ili još pada!"

„Težko nami! ja sam njega podigla, da sebe upropastim!"

Pandolfelo pade pred nju na koljena, i poljubi ju u ruku.

„Ti si mi vieran! kako ću te nagradit? ti s menom trpiš. Uz nemila supruga da živim, služeć mjesto zapovjedajuć, zasužnjena mjesto u zlatnoj slobodi, mržena mjesto ljubljena, oskudjevati a ipak tako silno želiti. Ja napuljska kraljica, netjakinja tolikih kraljevah! gdje su ona zlatna vremena, kad smo slobodni bili! liepa Austrijo, ti ubava zemljo, gdje sreća, mir, blagostanje i ljubav stanuje, zašto te ostavih! Alopo, ondje bijasmo presretni, zar moramo uživanu sreću krvju platit?"

„Kraljice, pomislite, da je to samo san pun krasote bio, iz kog nas je trak izhodećeg sunca probudio!"

„Zar nemogaše dulje durati, Alopo? iz sveg srca sam te ljubila, svako njegovo gibanje bijaše tebi posvećeno! o nesretni udesu kraljice, koja nesmije želje svoga srca sliedit! ah! priestolje je suha pećina, gdje ruže nemogu cvasti!" — —

„Cesare, kako ti se ovaj prizor čini?" reče jedan hrapavi glas u blizini.

Kraljica se preseneti. Na sobni vratih stajaše posmjehavajuć se kralj Jakov, a uz njega Julij Casar.

„Gospojo, zašto me izbjegavate!" reče prvi oštrijim glasom, da se je kraljica stresla; „ja se nadam, da će moja skrb za vas dobrim plodom uroditi."

Kraljica se dignù.

„Kralju Jakove", reče ona slabim, drhćućim glasom, „ovo je mojih praotacah palača, ovdje je meni samo vlast podieljena. Upotriebite ju sada za me, koja ovdje osamljena stojim."

„Vaša sreća, je moja sreća!" reče Jakov i pruži joj ruku, da ju iz sobe odvede. Ivana baci zadnji bolan pogled na zapanjenog Pandolfella Alopo i ode s Jakovom.

Cesar se približi k Alopu, i nasmjehav se posprdno, reče:

„Gospodine veliki krunovni vojvodo, vi ste svoje časti, koju ste do sada revno obnašali lišeni!"

Pandolfello ga mirno pogleda.

„Ja znam, da će mi sada tamnica stanom, a zatim stratište nagradom biti. Ja se podlažem svojem udesu; zato me nemučite dugom neizvjestnošću, nego zaključujte čim brže, što će s menom biti?"

„Tebi je smrt namienjena!" reče Cesar muklo.

„Smrt! a još mi se dražestno život smieši!" zaviknu Pandolfello zdvojno. „Al ipak neka bude, to sam već odavna znao, jer što me postigne to je božja volja!"

„Trpiti, poginuti, ostavljen biti, to ti je obća kocka; pa što ćeš više? podnosi postojano svoj udes. Al ipak govori — mogu li ti čim bol ublažiti?"

„Ako želite blagoslov umirajućega, Julij Cesare! tada nemrzite one, koji su se

meni povjerili. Nemrzite moju sestru, koju od svih zaboravljenu ostavljam. Njezin suprug čami u tamnici, brat joj umire, kraljica se nemože više za nju skrbiti. U vaše poštenje u vaše velikodušje se ufam! zadajte mi tvdu vjeru, da ćete Katu k Margareti, Sforcinoj sestri odvesti, vi možete, vami će ovo djelo milosrdja za rukom poći! obećajte mi Julij Cesare!"

„Evo moje desnice! moje poštenje nek ti jamči! — No šutkac, ovdje u bližnjoj sobi čujem govoriti!"

Cesar otvori vrata bližnje sobe. U tmini stajaše Kata, blieda, drhćuća i s desnicom se o stolicu upirajuća. Njezino crno zaplakano oko tražijaše zdvajajuć po sobi pomoć. Pred njom stajaše Francesko Sforca, sin njezina supruga.

„Zaklinjem vas svim, što vam je milo i drago", zaviknu on uzplamtiv, „povjerite se mojoj ljubavi! ja ću vas iz vaše nevolje izbaviti, pa ma vlastitim životom platio. Iz daleka sam došao, ništa zla nesluteć. Sav moj napor, da ga oslobodim, je bezuspješan. Dočua sam, da vami skupa s bratom pogibelj prieti; uz sve prietnje proturao sam se njekako do vas, gdje su mi mišljenja uviek bila. Pred mojom dušom titraše uviek vaša slika, no sada istom, kad za vas radit, požrtvovati se mogu, priznajem, da vas ljubim, kao nebo liepu zemlju, vrhu koje se blagoslivljajuć razprostire!"

Francesko je ove zadnje rieči vatreno izgovorio. Kata, kano od nenadana groma pogodjena, stupi natrag i branjaše daljne govorenje mladoga čovjeka, koji je sada tim strastvenije nastavio:

„Jest, ja te ljubim, više nego svoj život, svoj spas! ti moraš moja biti, pa ma se isti pakô tomu protivio!"

„Dobro dolazeća propasti, zašto otežeš tako dugo?!" povika Kata i savi od boli slomljene ruke, „Francesko, ostavi me, nenavaljuj na me, nemogu govorit — bježite, tražite si sreću i pokoj!"

Julij Cesar stupi k njimi.

„Nesretniče", zaviknu on gromkim glasom, „ti svoga otca ženu ljubiš!"

„Moga otca ženu!" poviknu zdvojeno Francesko. Mrtvačka boja obli ga po licu i jedva je još dihao.

Kata se baci na Pandolfellova prsa, koji je od ovog prizora zatečen, zahman se za prisutnost duha borio. Njegov duh klonù, suze mu provališe. Kata ga jecajuć zagrljeno držaše, kano da se nikad s njime razstati nemože.

Francesko se udalji nesigurnim korakom.

Julij Cesar dirnut, učini tome žalostnom prizoru konac, dočim je svojoj straži namignuo.

„S Bogom!" poviknu Pandolfello, ogledav se još jednoć na sestru.

„Na skorom ću i ja za tobom!" zaviknu ona i pade na koljena, skrivajuć si rukama lice.

(Dalje će sliediti.)

Nješto o domoljubu i rodoljubu.

Napisao Mijat Stojanović.

Pod imenom pravoga domo- i rodoljuba razumjevam ja čovjeka, bio mužka ili ženska glava, koji je razborit, čedan (uljudan), prilježan (pomnjiv, raden, trudoljubiv, vredan), revan, te se natječe s drugimi u dobru, mudar, postojan, zadovoljan, umjeren, gospodar svojih strastih: ufanja (nade) i strah, veselja i žalosti (tuge), ljutine (srdjbe, zle volje), šažaljnja, žive želje i ljubavi.

Tko je razborit zna valjano uvažiti svoje sile, svoje potrebe i svoje sajuze, pak po tom pozna svoje dužnosti života, i netumara, nepotjepa se, neposklizuje se stazom života, nego hodi siugrno.

Niti govori niti čini išta, što prije nesmisli, pazi na svaki svoj korak, pa ako ga i snadje nevidovna napast i kakva bieda, laglje ju snosi prav zdrav, mirne sviesti i duše, sviest ga neukorava, kajanje po tragu netrapi mu dušu, srećan je i u prividnoj nesreći. Nasuprot nerazborit čovjek nedrži svoj jezik na uzdi, nego brblja i klapura nesmišljeno, i sam se hvata u zamki svojih riečih. Tko nesmišljeno i nerazborito djeluje, zaplete se u svoj nerazbor kao pile u kučine, i nemože nikad čestito napredovati u svomu poduzeću.

Čedan čovjek neprecjenjuje sebe, da je mudar, vješt, umjetan, barem nemisli, da je premudar. Čedan čovjek neoslonja se nikada u ničemu, pak ni u domoljubju na svoj sám razum, nego se savjetuje s prijatelji, i koristi se tim savjetom.

Ako ga tko hvali, neda se on navesti na tanak led, i zadnji je, koji bi priznao sebe za podpuna i savršena. Pravi domoljub, čedan čovjek nije ohol, ponosan, gord, naduven, nepuza pred većim, neprezira manjeg od sebe. Ponosi se plemenito svojim domom i rodom; ali netraži svoju slavu, nego obću slavu svoje mile domovine, svoga roda, u kog sreći i slavi srećan je i slavi se.

Prilježan rodoljub zna, da prošasto vrieme nikad se više nemože povratiti, a buduće je u božjoj ruci, dakle čovjeku neostaje drugo, nego se koristiti sadašnjim, da nemora požaliti, što nije upotriebio svoje vrieme na obću sreću, na obći napredak. Tko radi, Bog nebrani! Svatko može poleg svojih silah i sposobnostih u svomu zvanju, u svojih gradjanskih odnošenjih koristiti svojoj domovini po poslovici: Zrno do zrna pogača; kamen do kamena palača! Prilježan čovjek rano ustaje i kasno legne spavati; duh i tielo jača poslom, te uzdržaje obodvoje zdravim. Lienčina i sebi je i drugim na teret, niti može sebi niti svojoj domovini hasniti. Domovina se neljubi samo riečju, nego valja to pokazati činom. Lienčina je uviek u nuždi i oskudici, pa kako bi mogo učiniti štogod za obće dobro, kad nije u stanju ni sam sebe iztrći iz blata. Gola mu je duša bez sreće, pak da bi mogao pomagati svoju domovinu i promicati njezin boljak. Tko bi to tražio, tražio bi u ciganke mlieka i u žabe dlakah.

Rodoljube! nastoj, trsi se u znanju, u vještini ili umjetnosti svojoj postati izvrstnim, prvim, i nedaj, da te tko drugi lahko nadkrili, preteče; ali se čuvaj zaviditi druge poradi njihovih zaslugah. Natječimo se u dobru; rastimo kao vite jele i zeleni bori, kao dubje naših domaćih šumah u visinu; letimo poput surog orla k suncu. Neka nas primjer velikih i slavnih muževah zanima i noću u snu i danju na javi, te sliedimo njihove stope; ali se medjusobno nezavidimo, zavist, jal, mržnja, svadnja, dosta su gorkih jadah naneli našemu rodu. Budimo plemeniti sinovi majke domovine, njezinu slavu umnožajimo, pak ćemo se i mi proslaviti u srećnoj i naprednoj svojoj domovini; u sreći roda bit ćemo za cielo srećni. Zavistju nepostiže se toli uzvišena svrha.

Pravi rodoljub sluša mudre rieči i prima ih duboko u svoje srce. Mudrost je temelj sviuh dobrodjeteljih (kriepostih) čovječanskoga života.

Rieč je jed i med, otrov i liek, gorčina i slast. Nije zdravo ni meda mnogo jesti. Tko mnogo govori, često se pokaje, a tko šuti u pravo vrieme, ostaje miran i siguran.

Metimo (čistimo) svaki pred svojom kućom, a nemiešajmo se u tudje poslove nepozvani. Ako si, brate, srećan, neponesi se; u odvišku čuvaj, dok se šta ima, čuva se. Opameti se tudjim primjerom, i tudje pogreške upotrebi, da svoje popraviš. Nepouzdaj se u nikoga, koga nisi izkušao; ali zato nemoj smatrat u svakom čovjeku varalicu. Prijatelja izkušana čuvaj kao najveće svoje blago. Nedaj se od nikoga tako obvezati, da te zauzda, da te zaplete u svoje zamke i učini svojim robom, skuči te pod svoj jaram. Nepouzdaj se, da mora svako i pametno poduzeće uroditi dobrim uspjehom. Starije jutro od večeri. Nezna nitko što nosi dan, što li noć. Budala nije uviek nesrećan, a mudrac nije uviek srećan; ali budala nikada neuživa podpuno svoju sreću, a mudrac nije nikada posve nesrećan.

Rodoljubu je neobhodno potrebito, biti postojan. Neima čovjeka na svietu, koj nebi u svomu životu naišao na pogibelj, na nesreću, nuždu, nevolju, nepravdu, na trud i muku, na biedu i zlo, na zaprieke svakojake. Domoljub nalazi puno toga na svomu putu. Budimo postojani i strpljivi, i snosimo junački sve to, nebi li samo postigli svoju svrhu — sreću svoga roda. Radimo, poslujmo, djelujmo. Plemenito srce pravog rodoljuba nepreda pred nesrećom, jako je i postojano; nikakva nesreća nemože ga podpuno svladati. Domoljub stoji čvrsto kao klisura, kad navali na nju bura, kad se žarke munje krese, kad se temelj zemlje trese, i kad zmija k njem doplazi, bosom nogom nju pogazi — pravi rodoljub. S Bogom se može na trista — djavolah. Samo nesmije čovjek klonuti srcem i posumnjati o sebi ili o božjoj pomoći. Tko sam sebe ostavi, nemože mu nitko pomoći.

Pravi rodo- i domoljub neće nikada zaboraviti, da živimo ovdje na zemlji do božje volje; da su Bogu poznate sve naše želje; Bog je, koji ponizuje i uzvisuje, rani i lieči, ubija i oživljuje. Nu i mi smo od svoje strane dužni sve, što samo možemo, da nam se želje pravedne izpune. Poznajmo koren sve nevolje i nesreće svoje. Izvor svega zla vlastita je ludost, vlastito sebeljubje, sebičnost i neobuzdane želje. Koliko putah misli čovjek i ogrieši svoju dušu, ovaj mu je kriv i onaj, ovo i ono, Bog dragi i isti — Bog s nami — vrag, a kad tamo, a ono zapelo, što valja svoje srdce popraviti. Koliko ima ljudih, koji misle: da sam bogat, ugledan i da me nežulji ovo i ono, bio bi srećan. Što tko zna, to i govori. Siromaku nisu poznate brige, patnje i stiske bogatlie, pak sudi kao sliepac o boji. Prava sreća nalazi se na stazi krieposti. Tko nije kriepostan nek mi negovori, da je domo- i rodoljub, jerbo temelj rodoljubja čista je ljubav krstjanska, koja zapovieda, da ljubimo Boga vrhu svega, a sve bližnje kao same sebe. Tu neima iznimke glede vjere, glede narodnosti, dapače iste neprijatelje dužni smo isto tako ljubiti. Silna je ljubav, silno i rodoljubje, ako se osniva na pravom svomu izvoru, na ljubavi krstjanskoj. Rekosmo, da umjeren mora biti rodoljub. Biti razuman i zdrav, to je najveća zemaljska sreća. Tko želi uživati tu sreću, taj živi u svemu umjereno, bilo jelo, ili piće, ili ma koje drugo uživanje. Zdrav pako ostaje samo onda, ako prilježno radi, ako je umjeren; strasti svoje drži na uzdi, čuva se svake zle navade; krv mu je zdrava, duh veseo; čuva se razuzdanosti i putene naslade kao kuge, iz nje bo izviraju: sramota, jad, briga, bolest, nevolja i bieda. Putenost čovjeka oslabi, lienost učini mlitavim. Domoljub je čist kao djevica, jak kao lav. Oko mu je sokolovo, srce junačko, pun je svake vrline, čestit u svemu; svakim svojim činom plete vienac neumrle slave rodu i domu svomu. Strasti svoje drži na uzdi. Niti ufanje niti strah nemogu ga zapriečiti, da neizpuni točno svoje dužnosti, i tako mirnom dušom gleda na sve, što biva okolo njega. Ni ista smrt nemože poplašiti kriepostnjaka. Štogod poduzima, čini u nadi, da će s božjom pomoću i uspjeti. Tko se plaši svake šušnjate grane, i prestavlja si sam, da je nemoguće, što poduzima, dakako slabo će uspjeti; ali tko uztrajano djeluje, svlada sve zaprieke. Tko dvoji o napredku naše narodnosti, osobito pogledavši na našu knjigu i naše čitajuće malobrojno obćinstvo naprama susjednih narodah i njihove književnosti, nek se nebroji medju rodoljube. I žir je malen, ali iz njega izraste dub veliki, koji uzdiže svoje grane nebu pod oblake i prkosi svakoj buri.

Rodoljub goji pametne želje, i u nadi neprokoračuje polje možnosti. Kad se bratska srca slože, i olovo plivat može; a nesloga kad zavlada, isto perje na dno pada. Tako je i s našom narodnostju. Ako budemo složni, možemo bez svakog straha očekivati, da će se u tom obziru izpuniti naše pravedne želje.

I u veselju i žalosti, u radosti i tugi rodoljub je umjeren, uviek miran i spokojan; on jednakim okom smatra i zlo i dobro ovog svieta, niti se lahkoumno podaje veselju, niti žalosti; ide pravim putem, pak se neboji nikoga do Boga. Ako će ga ostaviti i cieli sviet, on sam sebe nikada izdati i ostaviti neće.

Ljutina, srdjba, gnjev, jarost nedolikuje nikako rodoljubu kao valjanu čovjeku (a nevaljan niti nemože biti rodoljub).

Pamet i razum preda se, pak ćeš uviek moći umjerit se u ljutini. Mržnja, jal, gnjev i osveta nemogu nikada valjanom čovjeku zavladati srcem, da bi sebe i druge mogo mučiti, jesti, gristi i tako sebi i drugim ogorčavati život. Čovjek ljuti se ili iz slabosti ili iz ludosti, i svaka jarost okončaje se obično kajanjem. Pravi rodoljub neljuti se ludo, jerbo zna, da se svaka ludost okončaje sramotom i grizom sviesti. Pravi rodoljub sažaljava i crvka i mravka i svaku nesjetnu dušu u domovini, i pomaže gdje i kako može, jerbo mu je srce mekano, kad god vidi, da tko nevin trpi. Sirotu i udovicu tješi, pruža ruku, koliko i kako samo može. Ta to zahtjeva ljubav kršćanska, a rodoljub je pravi kršćanin. Zna on, šta i koliko mili njegov rod pati pod igom polumjeseca.

Mladi domorodci i domoljubi! sad ću s vami koju progovoriti. Čuvaj se mladi rodoljube! ljubavi bludne; čuvaj se mreže ofrkušah i poskakušah. Tko naprasno nješto traži, neće domašiti svoga cilja, nego će se prevariti, i požude će ga njegove upropastiti. Čuvaj dakle svoje srce, i nedopusti, da ti duša postane robinjom očaravajuće zasjene i tašte razmjeve. Ako to neuvažiš, a ti ćeš u cvietu svoje mladosti osiediti i čim zineš živiti, već će ti zaći sunce života.

Gdje kriepost i skromnost uzdižu ljepotu, tu se blišta sjaj liepe ženske glave daleko višje nego nebeske zviezde; tu se zahman opire čovjek uplivu i utisku. Bjelina njezinih grudih nadilazi liljan, a smieši se kao djulistan.

Nevinost je njezinih očiuh nalik očima grličice, bezzazlenost i istina oživljuju njezino srce.

Cjelovi njezini čisti sladji su od meda, njezine su ustnice livadske jagodice, obervice morske pijavice, oči crne jagodice. Nu, mladi rodoljube! jedna, samo jedna je za tebe takva ljuba, kao što je i jedna domovina.

Domorodko! dopusti, da ti progovorim koju rieč na ovom mjestu. Ljepotice! poslušaj izkusna rodoljuba, i primi načela mudrosti duboko u svoje srce, pak će tako veselost tvoga duha umnožati tvoju ljepotu poput ruže, koja i kad uvene, još miriši.

U cvietu tvoga života, kad te svatko rado gleda, i priroda u tebi kazuje ti, zašto te tako ljudi očima probijaju; o pazi na sebe, nedaj se zaluditi, čuvaj svoje srce i nevjeruj svakomu, nevjeruj svakoj rieči.

Promisli često sama u sebi, da te je stvorio Bog, da budeš drugarica jednog muža, ali nisi stvorena za robinju muževskih strastih.

Znaj kćerko! da ćeš srce svoga muža zadobiti i njim vladati. Eno vidiš ono je ona sukromna, nevina duša, ures joj je najveći smirenost, nevinost i blagost. Radena je, pomnjiva, prilježna, čista dušom i srcem, umjerena je, ponizna, blaga. Rieč joj je poštena, umjerena i istinita. Poslušna je u svemu njezinom životu i srećna je u svemu, pametna je, kriepostna, čestita, valjana. Nježna je i ljubezna i s tim vlada u svom domu kao carica. Bezsramnost i nepostidnost moraju pred njom zamuknuti, i svaka zla namjera pred njezinim pogledom trnu i umučavaju mramorkom, kroti lave i biesne zvieri. Kad tko pred njom dira u svetinje milog roda ili u dobro ime bližnjeg, ona nešuti, nego mahom brani rod i dom i dobro ime bližnjeg svoga, i zapuši s mjesta svaku klevetu i posrami klevetnika i izdajicu osramoti.

Srce njezino puno je izkrenosti, puno rodoljubja, i nikad nesumnja o sebi kao ni o svomu rodu.

Srećan muž, tko ju nazove svojom suprugom, i blago čedu, kojem bude majka. Ona predstoji domaćem gospodarstvu, i kudgod u domu korači, prati ju mir; zapovieda razumno, i kud ona okom sva družina skokom. Ustaje zorom iz postelje, razmisli svoje poslove i razredi u domu svakomu svoj rád i sve ide kao po koncu.

Stara se rado za svoje svom priljažnostju; sve joj je u domu čisto i uredno. Svjetla obraz svomu mužu mudrim svojim vladanjem.

Djecu svoju obučava mudro o Bogu, o ovom i onom svietu, o miloj domovini, o

sreći i napredku milog svoga roda, i to ne samo riečju, nego i primjerom. Njezina rieč dovoljna je za djecu i sveta, kud ona okom, djeca skokom. Ona samo otvori usta, i družina sva u kući već leti, da se izpuni zapovied, ona zapovjedi, i već je učinjeno, jerbo je zakon ljubavi u njezinom srcu, a tko da i neposluša, što se zapovieda ljubezno.

Kad je srećna, neponosi se, a u suprotivštini strpljivošću odbija udarce nesreće.

Mudro savjetujuć svoga muža olakšava mu brige života, i sve mu nevolje života osladjava svojim ljubeznim ponašanjem; on polaže utrudjenu svoju glavu na njezina njedra i nalazi utjehu i počinak.

Blago mužu, kog je supruga, blago djetetu, kog je majka.

Blago domu, gdje su suprug i supruga iskreni rodoljubi, gdje se počituju svetinje roda — narodnost i mili materinski jezik, jerbo se u takvom domu počituje sve, što je plemenito, uzvišeno, liepo, krasno, kriepostno; čuvaju se kao amanet običaji predjah; cieni se visoko svaka vrlina, svako dobro svojstvo; obiteljski krug je važan u takvom domu, jerbo se zna, da iz pojedinih osobah sastoji se obitelj, iz obitelji obćina, iz obćinah, ciela domovina i država. Obitelj je temelj ciele sgrade, a otac i majka u obitelji stožeri doma. Badava govorimo o domoljubju i rodoljubju; ako naša mila domovina nesastoji iz čestitih obiteljih, ove iz kriepostnih obiteljskih članovah. Članovi obitelji: otac, majka, sin, kćer — svi moraju valjani i čestiti biti, ako žele srećno ziviti, i sebe i svoju domovinu usrećiti.

Sreća obitelji zavisi o slogi, o medjusobnom počitanju i medjusobnoj ljubavi obiteljskih članovah, i samo takova obitelj važna je u obćini, u državi, u domovini, i ona može promicati obće dobro i boljak svoga roda. Šuga i kukavica nije u stanju ni sebe ni druge pomagati. Zato nastojmo prije svega mladež svoju tako odgojiti i odhraniti doma i u školi, kako će iz nje postati valjani, čestiti, sposobni, vješti, mudri ljudi, koji će moći sebe i druge usrećavati; koji će htjeti, moći i umjeti sebi na čast a rodu na glas živiti, sebe i domovinu svoju proslaviti.

Pri koncu ovog članka nemože mi se na ino, nego ću još dodati njekoje pedagogičke opazke, koje možebit prividno nespadaju na ovo mjesto; ali kad se dublje razmisli o toj stvari, od suviška neće nikoga zaboljeti glava.

Duša domaćeg, obiteljskog odhranjenja, odgojenja, mati je, da mati, mila majka. Strah gospodnji početak je mudrosti, i na tom temelju počiva blagoslov odhranjenja.

Bez nazora nije moguće obučavati. Nazorna nauka i obuka počima od kolievke, u bližini, pak se ide sve dalje, dok se djeca upoznadu pomalo sa svim, što ju okružava na tom svietu.

Roditelji, odhranitelji mladeži i učitelji ste joj skupa, kao što su opet učitelji u školi skupa roditelji i odgojitelji, netreba se brinuti, starati, da li će kliti i nići usjev, što ga veselo ufajuć sijemo, samo radite vierno i pouzdajte se u Boga, od koga dolazi svaki uspjeh. Čovjek snuje, ali Bog boguje i odlučuje! Nami je stalo do toga, da bura i oluja tog života zemnog neugrabi nam nijednu našu liepu nadu, nijedno naše liepo ufanje glede naše narodnosti; a mi stojimo čvrsto kao klisurine u vjeri i u ljubavi; vjera je svemožna, a ljubav nadilazi svaki um, a znate li, braćo, koja je to ljubav? — Ona, o kojoj sv. Pavao apoštol veli, da je jača od iste smrti i ona, o kojoj piše sv. otac crkve Augustin.

Napred goni nas duh vremena poput silne rieke: napred stupajmo! opominja vrieme. Tko nestoji nepomično, toni, propada. Samo kukavica, strašljivica plaši se gromke huke i buke; tko shvatja i ponja duh vremena i nastoji, trsi se, napred teži, sve svlada, sve pobiedi, sve ukloni s puta zaprieke. Mladež trči, srnja, leti, stari teturaju i vuku se na palici trudno, a muževom dolikuje stupati čvrstim korakom pravim putem, kolotočinom k uzvišenom cilju. Strogi budimo sa samim sobom, a blagi prama drugim, pak ćemo puni utjehe živiti do božje volje.

Gradiščani u nasliednom ratu.

Iz povjestnice gradiške regimente od Oriovčanina.

God. 1741 do 1748.

(Dalje i konac.)

Što se ono za oblake diže,
Il' je vila, il' je ljuta guja?
Il' je ono Perlušić Ilija,
Sa svatovi po divojku ide?
Il' su ono Turci janjičari?
Il' Slavonci na glasu junaci,
I prid njima Ljubibratić Jozo,
Što vojuje i što pobedjuje?
Nit je vila nit je ljuta guja.
Da je vila u gori bi bila,
Da je guja u travi bi bila;
Nit' je ono Perlušić Ilija,
Nit svatovi po divojku idu.
Perlušiću nije do svatovah,
Nit su ono Turci janjičari,
Da su Turci u Bosnoj bi bili;
Već su ono Slavonci junaci,
I pred njima Ljubibratić Jozo.
U njega je hiljadu junakah
Nuz pješake dvi sto konjanikah,
A za njimi Franjo Trenkoviću
Sa hiljadu hrabrich pandurah.
Oni idu carica ih zove,
Oni idu da mejdane dile
I da carstvo od zuluma brane,
Od zuluma i od napadanja.
Lipo jim je sreća poslužila
U pol zime na dan Antunova
Sročiše se s' nemirni Baburci
Sročiše se, pa je i pobiše.
Na Vincetu osvojiše Linca
Sa zairom i drugom prtljagom.
Malo zatim uzeše Pasavu,
Gornju kuću, Monakov i Reihalu.
I Langova znade pripovidat
Od junačtva Ljubibratić Joze
Kojino je rane dopadnuo
U Monaku, da bi ga nebilo.
Degendorfa biaše krvava
Jer je mnogo ljudih pozobala.
A Prag bili znade Gradiščane
I njihovo liepo junačtvo,
Koji slavno svuda vojevaše
A i mnoga mjesta zadobiše.
Baburcem su mnogo dodiali —
I kod njiuh lipo zimovali. —
Kad je proletje novo nastanulo
I vojska se lipo odmorila,
Odmorila, a i popunila
Da hiljadu nefali pješakah,
Te prelaze Inu vodu hladnu
I biju se od jutra do mraka.
Kod Branave smrviše Baburce
I njihovu cilu uništiše vojsku
Te baburske uzimlju gradove
I baburce proganjaju ljuto.
Nije bilo u Baburskoj grada
U kom nisu Gradiščani bili,
A i rujnu prolivali krvcu
Za caricu mladu gospojicu.
Dingelfingu jurišem uzeše
Dingelfingu a i grad Landavu,
Nuz Landavu stolni grad Monakov,
S' Monakovom babursko kraljestvo
U Ingolu u logor padoše,
Da s' odmore i da opočinu.
Odtud kreću priko Moguncie
I silnoga jakog Filipgrada,
Te dospiše u lipu Haingu,
Bez da Reinu preplovit mogoše.
Odtud s' kreće Ljubibratić Jozo
Odtud s' kreće u ravnu Gradišku.
Ostavljo je malu šaku ljudih
Ostavljo je u Filipu-gradu,
Da mu čuva tope i prtljagu,
I da brani od prilaza Reinu
Dok on vidi bielu Gradišku
I dok nove on pokupi čete. —
Sretno došo Jozo Ljubibratić
Sretno došo u bilu Gradišku;
Tud je momčad svoju razpustio
A drugu je brzo pokupio.
Skupio je hiljadu junakah
I š njima se o pokladah kreće.
Rano se je junak potežao,
Još ranije ostavšim došao.
Za njim ode kapetan Zečiću
S' sedam stotin k' mudrom Festetiću,
Da od Prusah oni Česku brane
I vojuju za mladu caricu.
Dok je Zečić po Českoj hodio,
Kod Horžlice hrabro vojevao
I kod Praga Pruse razganjao,
Dotle pride Ljubibratić Raian
Sa prijanom Franjom Trenkovićem
I njegovi silni panduri.
Bjelobrdski tud su meterizi,
Koje brani sva francezka vojska.
Tud se silne sudariše vojske
Jedni brane, drugi jurišaju.
Al' j' Francezom loša srića bila
Meterize oni ostaviše,
I našima mejdan ustupiše.
Krvav mejdan takvoga nebilo.
Tude pade množina junakah
Sve junakah jošte neženjenih,
Ran' dopade Ljubibratić Jozo
I sa njime do trista junakah.
Po tom naši dobiše u ruke
Hagenavu i Zabernu jaku

Proganjajuć od mista do mista,
Proganjajuć francezke čopore
I njihove mlade generale
Po najposle silnoga Harkuta.
Bježi Harkut glavom bez obzira
Bježi Harkut, vesela mu majka.
To je Prusom i pomučno bilo,
Da j' francezka pobijena vojska
Pa se dižu u liepu Česku
I u Českoj Praga osvojiše.
To prinudi nadvojvodu Karla
Reinu prići u Česku hititi.
Lipo ga je vojska zastirala
Po imenu Gradišci junaci
I panduri sileni Trenkovci
Sa Nadaždom mudrim generalom.
Kad to čula ta prusinska vojska
Da se Karlo Českoj približava
Bržje bolje ostavljaju Česku
I sa Českom bieloga Praga.
Za njima su brzi graničari
Graničari i silni panduri,
Nedadu jim jadnim odanuti
A još manje umornim odmorit.
Tud ostade mnogo rusih glavah
A još više biše uhvaćenih.
Prem j' i naših mnogo poginulo,
Poginulo i ranah dobilo,
Ganjajući Pruse nevirnike
I njihova nestalnoga kralja.
Po tom vojske na ziminu stašc
Da se trudne ponješto odmore.
Gradiščani Tropav zauzeše
I vojničtva nješto odpustiše.
S novim litom nova vojska dojde,
Nova vojska, šest stotin momakah.
K' njoj dolazi još osam stotinah
Sve po izbor mladih Gradiščanah,
S' dvi hiljade da vojuje Jozo,
I osveti dobivene rane.
Novo-mjesto brzo j' zadobio,
A za ovim Kozel osvojio.
Kod Landshuta Pruse poharao,
Al' je i on mnoge požalio.
I Strigava znade kazivati
A i druga glasovita mista
Kak' vojuju mladi Gradiščani
Kak' vojuju i kako se biju.
Kod Sore su Pruse obkolili
I mnogo jim štete počinili,
Pa jih gone od grada do grada
I hvataju što bježat nemože.
To je kralju mnogo dodialo
Pa on hoće da mir ugovori
Carica je tomu privolila
I s kraljem se lipo pomirila.
Sad obrnu Ljubibratić Jozo
Sad obrnu u 'nu Talijansku
Gdi još nije mira ni pokoja
Nit Carici daju gospoditi.

Tud Španjolci tražiše gospodstvo
Što tražiše, jadni nenajdoše.
Prvi biše general Nadaždi,
S' graničari po izbor junaci,
Koj' je pobi kod lipe Veletre
I prisili Guastalu ostavit,
Gdje je s' Jozo lipo odlikovo
Odlikovo silno jurišajuć.
Po tom stade u gradu Regiu
Odtuda je u Parmu dospio
Kod Rivalte pobiše Španjolce,
Kod Rivalte i kod Monte Ciaro.
Još su više Gradišci junaci
Još su više slave postignuli
Bijući se kod 'ne Piacence
Gdje je i Jozo rane dopadnuo.
Rodofredo zna takodjer kazat
Kako su se tukli Gradiščani.
Odtud idu do Genue grada
A od Vara u lipu Daufinu.
Na posledku staše u Antibi
Da s' odmore i Božić proslave.
Tud je Jozo pregledao vojsku
I vidio da mu mnogo fali.
Vidio je pa se razplakao
Te je mira poželio starče.
Još ni Jozo jade utažio
Nova njemu zapovid dolazi,
Da Genui on takim pohiti
Koja se je s nova pobunila.
Tud obsjede s' Nadaždiom grada
Obsjeo je, pa se j' razbolio.
Neboluje od stare starosti
Već boluje s tuge i žalosti,
Što j' toliko poginulo svita
Od obisti i lude nesvisti.
K njem dolazi Jerolime sine,
Sa liepom kitom od junakah
Sa šest stotin mladih Gradiščanah
Da zamjeni otca na bojišću.
Ode starac doma plakajući
Osta sine s' vojskom pivajući
Sin je otca lipo zaminio
S Nadaždiom mudro vojevao.
Kod Egzile tamar počiniše
I dušmansku vojsku poharaše.
Kampo Fredo s' nova obsjedoše
I u njemu zimu prezimiše.
S' novim litom i novim prolitjem
Podiže se Jerolim s' Nadaždom,
Obsjedoše i opet Genuu
Da j' dobiju ili poharaju.
Istom što se junaci spremili,
Da jurišem na grad udaraju,
Dospi njima od carice pismo,
Nek se projdu boja i haranja,
Kralji su se spremni pomiriti,
Pomiriti, a i pobratiti.
Kad to čuo mladi Ljubibratić
Skupio je svoju malu četu

Pa se s' četom kući odpravio
Prid Božić je u Gradišku došo
I četu je s' nova pribroio
I s' jadom je tužnim opazio
Da se manje kroz sedam godinah
Da se manje od poldrug hiljade
Nije ljudih kući povratilo
I rodjakah svojih zagrlilo.
Mnogo Pobre, mnogo izgubiše
Gradiščani u tieh ratovih,
Al' još više zadobiše slave
Mnogo slave i vrle pohvale.)*

Brzojavni cjenik.

Jedna brzovjest od 20 riečih, s naslovom i podpisom računajući, stoji od Požege, unutar njemačko-austrijanskoga brzojavnog saveza, k kojem spada: Austrija, Baden, Bavarska, Hanoveranska, Meklenburžka, Doljnozemlje, Pruska, Saksonska i Virtemberžka u

	fr.	kr.		fr.	kr.		fr.	kr
Sambor	1	20	Soldin	1	60	Tarnopel	1	60
Samoczu	1	60	Solingen	1	60	Tarnov	1	20
Sangerhausen	1	60	Soltau	1	60	Tauberbi schofsheim	1	60
Sauerbrunn b. Rohitsch	—	80	Sondershaus	1	60	Temesvar	—	80
Saulgau	1	20	Sorau	1	20	Templin	1	60
Scardon	—	80	Spaichingen	1	20	Teplitz	1	20
Schaerding	1	20	Spalato	—	80	Teterow	1	60
Schassburg	1	20	Speijer	1	60	Tettnang	1	20
Schemnitz	1	20	Spremberg	1	20	Teresiopel	—	80
Scheveningen	1	60	Stade	1	60	Thorn	1	60
Schwiedam	1	60	Stadtberge	1	60	Tiel	1	60
Schildberg	1	20	Stanislau	1	20	Tiene	1	20
Schittach	1	60	Stargard Pomern	1	60	Tielburg	1	60
Schiv	1	20	Stargard Prusk.	1	60	Tilsit	1	60
Schlave	1	60	Saufen	1	60	Tirschenwerth	1	20
Schlaventzűtz	1	20	Stavenhagen	1	60	Titel	—	80
Schleiz	1	20	Steenwijk	1	60	Todtnau	1	60
Schleusingen	1	60	Steinbrück	—	80	Tokaj	1	20
Schlochau	1	60	Stetin	1	60	Torkau	1	60
Schmiedeberg	1	20	Steyr	1	20	Trau	—	80
Schneeberg	1	20	Stokach	1	20	Traustein	1	20
Schonau	1	60	Stockerau	1	20	Trautenau	1	20
Schönberg	1	20	Stolberg a. Harz	1	60	Trebitsch	1	20
Schopfheim	1	60	Stolberg a. Aachen	1	60	Trebnitz	1	20
Schorndorf	1	20	Stolpe	1	60	Trento	1	20
Schramberg	1	60	Strakonitz	1	20	Trepto a. d. Rega	1	60
Schrimm	1	20	Stralsund	1	60	Treviso	1	20
Schroda	1	60	Strassburg in d. Uckermk.	1	60	Triberg	1	60
Schweidnitz	1	20	Straubing	1	20	Tribsees	1	60
Schweinfurt	1	60	Stry	1	20	Trier	1	60
Schweningen	1	60	Strzelno	1	60	Triest	—	80
Schwerin	1	60	Stühlingen	1	60	Troppau	1	20
Schwerte	1	60	Stuhlweisenburg	—	80	Trzemeszao	1	60
Schwetz	1	60	Stuhm	1	60	Tűbingen	1	20
Schwezingen	1	60	Stuttgart	1	20	Turnau	1	20
Sebenico	—	80	Snigawa	1	20	Tuttlingen	1	20
Seidenberg	1	20	Suhl	1	60	Tyrnau	—	80
Semlin	—	80	Sulz	1	60	Tysmienica	1	20
Sereth	1	20	Sulzbach	1	20	Udine	1	20
Siegen	1	60	Svinemünde	1	60	Uiberlingen	1	20
Sigmaringen	1	20	Számos-Ujvár	1	20	Uikermünde	1	60
Sign	—	80	Szász-Regen	1	20	Ulm	1	20
Simlaitz	1	20	Szegedin	—	80	Uratz	1	20
Singen	1	20	Sisek	—	80	Usingen	1	60
Sinsheim	1	60	Szolnok	—	80	Utrecht	1	60
Siofok	—	80	Tábor	1	20	Vaihingen a. d. Enz	1	60
Sneck	1	60	Tangermünde	1	60	Valdagno	1	20
Soestdyk	1	60	Tannwald	1	20	Veendam	1	60

(Dalje će sliediti).

---

*) Ovu sam pjesmu prepisao od poštara Šljivarića. Istu je satnik Jozo Badalić posjedovao, a i furir Lanie, koj se je kupljenjem dobrovoljnih prinesakah za povjestnicu bavio.

Svaštice.

Iz Požege. Vladajuća ovdje marvinska kuga nije ništa popustila; jer od 14. ožujka o. g., kako se je ta bolest pokazala, do današnjega dana oboljelo je 107 komadah, a parnulo već 76. Premda stanovničtvo razne liekove rabi i kojekakva preservativa marvi daje, to ipak neće ovo zlo da nas mine. Tu žalost povećaje još i oskudica na sienu, a marva se na pašu (ko što je u redu) tjerati nesmije. Vrieme nam je osim toga veoma nepogodno, jer eto skoro cielo vrieme travnja snieg i kiša pada, kano da nam Božić dolazi. Bog jedini u koga sve ufanje polažemo, može nas od zla oslobo diti, pa zato je ovdašnje občinstvo sa zadovoljnostju i radostju primilo naredbe po g. župniku učinjene, da se za odstranjenje toga zla večernje drže, i molitve šalju onomu, koj je premogući pomoćnik sviuh.

Ovih danah bila je pod predsjedničtvom našega presv. gosp. vel. župana — koj se je nakon dugotrajne bolesti oporavio — mala skupština. Pretresani predmeti naravi su administrativne, od kojih moramo na dva osobito naše občinstvo opazno učiniti; prvo je: visoka naredba vis. namjestničkog vieća, kojom se občinstvo pozorno čini, da banknote glaseće na konv. novac izmjenjuje, jer se svršetkom godine 1867. neće više moci izmjeniti. Drugo je: da će se mjeseca kolovoza u Požegi u dukatih nagrade dieliti onim, koji pred — u tu svrhu imenovanu komisiju — valjano odgojene kobile i ždriebad dovedu. Premda će se ob ovom posebni oglasi po sl. oblastih izdati, mislimo ipak, da nije suvišno, što i ovdje to napominjemo.

Dana 11. o. m. biti će ovdje glavna skupština pod predsjedničtvom presv. gosp. vel. župana.

Zagonetka.

Od Stjepana Siebera.

Mnogim sam do vel'kog jada,
Jer pod menom skapaju;

Uzmi čitat me odzada,
Lovci rad me imaju.

Razriešenje **anagramma** u 8. broju „Slavonca“ jest sliedeće:

1. Kraljević. 2. Vrljika. 3. Velika. 4. Lievak. 5. Kralj. 6. Verka. 7. Ćiril. 8. Lieva. 9. Vreća. 10. Jarak. 11. Ralje. 12. Krava. 13. Lelja. 14. Kava. 15. Liek. 16. Klek. 17. Raić. 18. Kraj. 19. Lik. 20. Lav. 21. Kar.

Razriešili su sliedeća gg.: Konstantin Mandrović u Novojgradiški; „Sriemac“ u Beču; Hugo Quatternik u Požegi i Mladen Ćirić u Tenji.

Osim toga razriešio je g. F. R. Kutjevčanin na sliedeći način:

Koj čovjeka nadje toga
Što Slavonca roda svoga
Zapuštena, prezirana,
Nečuvena, i neznana,

U sviet bieli sám uputi,
Najveć po slavenskih kuti';
Nasliednika eto njemu,
A napose sve u svemu:

Eto plota od vrljike,
Krasna sela od Velike;
Eto lievka tad uzana;
Kralja eto poštovana.

Eto Verke, Ćire eto
Koj' živiše život sveto.
S' desna, s' lieva l' došla srieća
Samo nek je puna vrieća.

Makar jarkom: bježi dalje
Da nesrieći izbjegneš ralje. —
Eto krave kućne želje,
Mirisave eto Lelje.

Nježnoj družbi eto kave;
Eto lieka slasti prave;
Eto Kleka ponosita
Kó Biliša*) glasovita.

Da li mi je u raj naić,
Ma nenašo selo Raić;
Samo božja da dobrota
Sriećan dâ nam kraj života. —

Lik je Lava tom strahovit,
Koji no je prem plahovit. —
Neima ondje zlobna kara,
Gdje brat bratu src' otvara.

*) Brdo u Kutjevi.

O tečaju bečke burze od 9. travnja 1864.

Papiri: Kovnice 5% 73.40; Narodnoga zajma 5% 81.15; Srećke lutrijskoga zajma od god. 1860. 96.80; Narodne banke 772.—; Vierovnoga zavoda 190.70.

Mienice: London 116.62; Srebro 115.75; Carski cekini 5.55.

Tisak Miroslava Kraljevića u Požegi.

Izlazi 10., 20. i posliednjeg u mjesecu. Ciena mu je godišnja sa poštarinom 5 for., a polugodišnja polovica, za domaće pako, ako se u kuću nešalje 4 fr. 60 novč., a polugodišnja polovica.

SLAVONAC.

Predplatiti se može kod svih c. kr. poštah i kod odpravničtva lista u Požegi. Za obznane plaća se osim bularine od 2 stupačkog redka za 1. put 5, za 2. put 4 a za 3. put 3 novčića austr. vriedn.

Vlastnik i urednik: **Miroslav Kraljević.**

Godina II. U Požegi 20. travnja 1864. Broj 11.

PERZIJSKE PJESME.

Pjevao Džami, preveo Milutin.

4.

Braco, momče budalasto!
Nit on vidi, nit on čuje,
Kako lâne vragoljasto
Sve za drugim požmirkuje,
Kak joj oči varalice
Sve šibaju stranputice.

Što se proseć nenamuči':
„Pogledni me samo jednom!"
Kako škrtac ljut zaključi
Vrata svoja sliepcu biednom,
Tako i ona nemilice
Koprenom si krila lice.

Kada mi se ona javi,
Vedro mi je nalik danku;
A noć crna je ljubavi
Crni časak na razstanku:
Ah al ona danak krati,
Tek što došla, već se vrati.

Utičem se često Bogu
U džamiu, sam na samu
Da se molim, — ne, nemogu!
Gledjuć divne svode hramu,
Kan da vidim, onda mi je,
Obrvice dragoj dvije

Za druge joj srce blaže;
Kao sećer s mliekom plavim
U slogu se s drugim slaže,
Ako l' ja se jadan javim,
Kak se vatra s vode prene,
Tako s' plaši mila mene.

Braco! mani tudje svjete,
Nedaj da se ruka treća
U tvoj jadni poso plete,
Tudja pomoć loša sreća;
Pamti mudru rieč tu Džami:
„Pomozte si ljudi sami!"

5.

Oj da svane, oj da grane
Moje zlato, moje lâne!
Kô mjesečić vrh vidika,
Da joj vidiš onda slavu,
Kako moleć sklanja glavu
Silna četa ljubovnika';

Tko ju vidi, tko ju sluša,
Rajska da je, reć će, duša,
Živi angjô — ino nije:
Angjô, što se s neba skinu,
I u ljudski lik taj svinu,
Da divota svietu krije.

A da vidiš usne rujne,
Virak vode žive bujne,
Blažen tko ju kušat smio!
Tko tu kaplju tek posrka,
Negrozi mu samrt mrka,
Viečni život okusio.

Vita si mi kao jela,
Da te smotri tanka striela,
Kak si divna tankim strukom:
Tanka striela od tog čuda
Mahom ti se nakrivuda,
Da ti vitoj bude lúkom.

Da ti mahne ruka krasna
Lavić — zviezdi*) s neba jasna,
Lav zatravljen divnim mitom,
Pustio bi stanak boži,
U nožicah da t' se složi
Ko psić malen, tih i pitom.

A Džamiju da je dano,
Proslavit te mila hrano!
Da 'e prebirat vojnu sretnu
Tvu ljepotu, od te slave
On do pete sve od glave
U živ jezik se prometnu.

Župnik.

Francezki napisao Louis Veuillot.

(Dalje i konac.)

„Edmundin brat, prijatelj vaš, — nastavi župnik — stupi u vojsku, želeći skromnu baštinu, što ju je dobio po materi, ostaviti sestri nenačetu. Kako je bio odvažan, čestit i naobražen, mogao se nadati, da će se na više dizati. Ostavši po smrti Edmundinoj nas sama dva na tom svietu, ljubismo se jošte bolje, milujući jedan u drugom ono, što smo bili obojica izgubili. Lovro zamoli bez moga znanja dopust, želeći cielim srcem da me posjeti. Jer se je uviek uzorno ponašao, dobio je, žalibože, što je želio, te, buduć mlad i vojnik, zaputi se s torbom o ramenu k meni pješke. Bijaše to početkom zime a put dalek. Medjutim dok je on mislio, kako će me ugodno zateći, promienio se ovdje položaj moj opet na gore. Nije bio istina onakov, kao prije smrti Edmundine, prijateljice bo njezine držahu rieč vjerno i tim omekša mnogo okorjelo srce. Ali upravo to razpiri na novo ono staro biesnilo, o kojem sam prerano mislio, da je jur sasvim ugaslo. Glavari obćinski i mladji ljudi bijahu jošte uviek moji glavni neprijatelji. Dosta su mi se putah rugali na ulici. Samo moje ime moglo jih je razjariti do bjesnoće. Čujte kamo su se dali zavest svojoj razdraženosti.“

„Nakon duga putovanja u najvećoj nepogodi dodje ovamo Lovro kasno u noći, mokar do posliednje niti, a još k tomu ranjen, jer je na naših novaljalih putovih mnogo putah pao. Providnost Božja uredi tako, da se je upravo mojim najljućim neprijateljem utekao proseć, da ga k meni dovedu. Prvi zatvori prozor, neodgovoriv mu ništa. Drugi, saznav da mi je Laurencij nećak, stane ga psovati. Treći nije radi zla vremena htio ni otvoriti. Ubogi mladić namjeri se napokon na prosjaka, koj mu pokaza put. Pokuca na vratih — ali jao! nisam bio kod kuće. Morao sam naime jednoga brata po staležu posjetiti, a jer je bilo do njega daleko, javio sam doma, da se taj dan nebudem vratio. Gospodarica moja, gluha i strašljiva starica, ili nije čula kucanja, ili se bojala, da bi joj tkogod rado šta zla učiniti. Laurencij kucaše dakle badava.

Nedobiv nikakva odgovora, mislio je, da je prevaren. Sav ozebo a slab od glada odvuče se opet u selo, da potraži krčmu. No ondje, u tom glavnom taboru mojih neprijateljah, bude još većom okrutnosti, dà s prietnjami odpravljen izpod krova. — Vi se tomu čudite? — Jest, al zaboravio sam vam kazati, da je sirota, padši toliko krat na put, tobolac i novce izgubio. Već mu je smrt iz očiuh gledala, a ipak ga nepožali nitko; psa bili bi primili, ali župnikovu nećaku bijahu svagdje vrata zatvorena. Oprosti jim Bože, nečovječno to postupanje nije išlo Lovru, već mene. Vidjeli su, gdje je pao od slabosti, pa se ipak nijedan ni neganu, da ga podigne. Istom za jedan sat dopustiše djevojčetu, da mu

*) Lik zviezdah po imenu „Lav.“

odnese malko vina. Dok je ona klečeć u blatu ubogomu Lovri za okriepu podávala vina, rugahu joj se nepristojnim brbljanjem; ali na jednoć viknu ona: umira! Po glasu poznaše, da se nešali, te nepomogav mu nijedan gotovo ništa, odoše odanle jedan za drugim, kano da će pobjeći i zločinu, ako se udalje od njegove žrtve. Djevojka zvaše u pomoć, al badava. Pijan i podrieman krčmar odgovaraše kletvom na njezinu prošnju. Morala je dakle sama polumrtva bolestnika dopremiti do staje, gdje, položiv ga na snopić slame, pokrije ga svojim kožuhom; i tu ga odluči čuvati, dok se razdani a ja se vratim. — Bog, koj uviek otčinski kazni, dao mi je u u toj nesreći milost, za koju ću mu hvaliti, dok se budem spominjao one nečovječnosti. Poslao mi je angjela, da se požurim k Lovri. Oko polnoći, kad je on sirota pao kod vratah krčme u nesviest, probudi me izza snà strašna sanja. Otvoriv oči, činilo mi se, da vidim Edmundu. Mir odsievajući se s njezina obraza bio je skopčan s tugom, koju, kako vjerujemo, mogu i blaženi duhovi poćutiti, ne kao posljedicu svoje kakove nevolje, već kao dokaz, kako se nježno za nas zauzimaju. Negovoraše ništa, ali sam ju ipak razumio, kao da me sklanja na povratak. Bez duga razmišljanja odpravim se na put, sjetiv se, da mi je pravo mjesto medju mojim stadom. Kiša lievaše neprestano, noć bijaše tamna, a put mi nepoznat, pa sam ipak sretno i dosta brzo dospio kući. U kući bijaše sve mirno, jedino moje srce neznaše za pokoj. Zapaliv svieću htio sam do jutra moliti; tad mi se ukaže Edmunda jošte tužnija nego li prije. Ali diete, rekoh, što želiš? Briniš li se možda za svoga brata? — Prikaza izčeznu, a ja neznajući za što, izadjoh van. Odlučio sam pomoliti se kod crkvenih vratah, ali njeki nutarnji nagon upravi mi korake ka gostioni, od kuda mi se činilo kan da njetko jauče. Došav onamo, opazih s traga na dvoru slabo svjetlo, a kroz noćnu tišinu dopiraše do mene slabo stenjanje — kao da tko umire. Njekoliko satih kasnije, pa bih bio našao mrtvaca!"

„Bože, Bože! kakva eto pogleda. Još se i sada moram spomenuti, da je i Tebe najsvetija majka tvoja vidjela na križu kao žrtvu za naše grehote! Brat Edmundin, prvorodjenac moje pokojne sestre, moj nećak, kojega sam bio kao posinio, zadnji moj rodjak — ležaše tu na smeću, blied zamazan u vrućici izvan sebe; nebi ga bilo upoznalo nijedno oko do moga. Neznajući sam za sebe odnesoh ga odanle na svom krilu. Bio sam možda u većem bunilu od njega. Govorio sam mu nješto, česa nije razumio. Položiv ga na Edmundinu postelju plakah gorko za obojima, za njom kan da sam ju istom sada izgubio, za njim kano da ga više neima. Ono djevojče požuri se za menom, kaza mi, što sam i bez toga slutio; ta nije mi trebalo nego pogledati na Lovru, pa sam upoznao Edmundine neprijatelje. Gnjev moj, jur utušen i utrnut, planu proti njim tako silno, da je bio sasvim prema njihovom dvojakom zločinu. „Bože, viknuh, zašto si me prognao medju ove razbojnike? Ako žedjahu krvi, zašto je neizciede iz mojih žilah? Kako možeš dopustiti, da nalaze načinah, kojimi me neprestano ubijaju?"

„O kako sam mrmljao, tužim se vam sam, te vas molim, da me neizpričajete. Ako vam se čini, da sam gdjegod što dobra učinio, znajte, da toga nisam učinio ja sam, već Bog. Njega dakle ide sva slava i sva hvala. Ja sam bio samo neznatno, a često i nespretno orudje njegovih rukuh. O koliko sam se putih uztručavao iti njegovim putem! On me je zvao na posao, a ja sam poput slabe ženske prosio za mir i počinak. Roptanje to nebijaše kod mene naglom izjavom ogorčenih čuvstvah, bijah već u tom sasvim utvrdio. Badava mi je davao vaš Lovro, došav opet k sebi, krasan izgled nabožna pokoja; ja sam se i njemu protivio; on bijaše spreman umreti, a ja nisam htio dopustiti, da umre. Jedva sam se toliko svladao, te mu nisam, proklinjuć njegove neprijatelje, ogorčao posljednju uru. Strašan bijaše taj čas. Medjutim dok sam mu dielio svetotajstvo pokore, pričesti i posljednje pomasti, dok sam se spremao da mu zaklopim oči, slušao sam sveudilj onu paklenu pjesan, koja je ubila njegovu sestru; kan da mi ju bez prestanka tko u uši ulieva kano valovi burom uzpjenjena mora, tako bjesnijaše srditost i neutaživa osvetljivost u mojoj duši."

„Ta bjesnoća i nemir mojih čuvstvah toliko različit od pokoja, kojim sam pretrpio smrt Edmundinu, nauči me, da sam se, svladav se onda po svoj prilici nješto uzoholio. Ali Bog hoće, da se svagdje, i u svem ponižujemo, i onda, kad žrtvujemo žrtvu, i onda, kad slavimo pobjedu. Tugovati smijemo samo ondje i onako, kako on hoće. Govorio sam sám sebi: „Pobjedio sam sama sebe, Bog zahtieva od mene žrtve, i gle, ja mu je žrtvujem sa spremnim srcem. Njegov sam vieran sluga.“ O, kako nas može oholost zasliepiti. Znao sam, da me je njegova ruka od propasti sačuvala — slavio sam ne njegovu pomoć, već svoju jakost; ustima hvalio sam Gospodinu za milosrdje njegovo, a unutri sam se ponosio, svojom kriepostju. S toga me je bacio Bog u vrtlog sdvojenja, da upoznam svoju slabost. — Lovro nije ni dana proživio; umro je pod večer. Samo, jer sam se brzo povratio, našao sam ga medju živimi. Radost sa sastanka i moja briga produžiše mu ponješto vrieme života, tako naglo i tako tužno prekinuta. Tamquam flos agri, sic efflorebit. (Odcvast će, kano poljsko cvieće.) Pokopao sam ga sám, te smijem reći, da sam mu mrtvo tielo prije suzami oprao, nego sto sam ga ruhom pokrio. Sad nisam imao više nikoga, koj bi me ljubio. Sám gotovo stajao sam sada u široku svietu. Similis factus sum pelicano solitudinis. (Postao sam podoban samotnu pelikanu.) Ali to je moralo tako biti, Bože moj. Sveze te moraše popucati, a ti si mi pripravio sveze svetije od svezah rodbinskih. Ali tada nisam toga razumio. U meni se je porodila misao rogoborna, pogibeljna i moga zvanja nedostojna. Znao sam, da će Lovrin pogreb mnogo naroda sakupiti u crkvu, te sam se tom prigodom htio poslužiti, da tu misao izvedem.

Na grobu njihove žrtve htio sam jim se osvetiti za trogodišnje mučenje, htio sam je prisiliti, da zarumene sa svoje nezahvalnosti i okrutnosti, sa strašnih svojih grehotah, htio sam jim sve predočiti, htio sam jim spodtaknuti smrt Edmundinu, ubojstvo Lovre, otrovanje moga života, a tada sam ih nakanio bio ostaviti i nikad se vise nepovratiti. Jad, mržnja, srditost, ljuto spočitavanje, sve to vrelo i kipjelo je u mojoj duši kao lava, dok neprodre vrška. S takovimi čuvstvi stupih na propovjedaonicu.“

„Slušateljah bijaše mnogo. Još su se jednoć dali ganuti čuvstvom sažaljenja i kajanja, koja su je i na Edmundin pogreb bila dovela. Nehotice predstavih si ubogu Edmundu, te rieči njezine: „Činite jim dobro“ odjeknuše iz mojih grudih. Pitah sam sebe: bih li mogao ostaviti grobove tih čistih srcah? Sad progovori Bog momu srcu, sjetih se riečih pjesnikovih: In Domino confido, quomodo dicitis animae meae: transmigra in montem sicut passer? (U Boga se uzdajem, što govorite mojoj duši: preseli se u goru kao vrebac?) O dušo moja, zašto me nukaš, da bježim? Zar se neuzdaješ više u gospodina? — Promienih odluku, a srce moje u jedan mah prosvietljeno, davaše ustima druge rieči, a ne one, što sam si preduzeo bio. Javio sam jim jedino, da mi je Lovro skromnu svoju gotovštinu ostavio, da dignem njom pristanište za uboge putnike. Tomu sam jošte dodao, da ću od sada, budući u svietu sam bez prijatelja, ako je moguće još više svoje ovčice ljubiti, vjerno jim služiti, u nadi, da ću opet zagledati izgubljenu braću i sestre. — To bijaše cieli moj govor. Radi suzah nemogah svega izgovoriti, a da sam duljo i govorio, nitko me nebi bio razumio, jer je sve plakalo.“

Za malom stankom preuzè opet besjedu župnik: „Od toga vremena ne samo da sam se s većinom župljanah dobro pogadjao, pače držaše me svojim prijateljem. Njekoji od onih, koji bijahu krivi smrti Edmundinoj i Lovrinoj, dodjoše k meni priznavajuć svoj grieh i moleć oproštenje. Učitelj izgubio sav upliv — a načelnik prešao na moju stranku. Sad sam istom mogao naviestati rieč Božju te udarati na bludnje i opačine trujuće mi nesretnu župu. Tako je procvalo kršćanstvo u mojoj župi na grobovih ljubimacah. O kako su zamjerni putevi providnosti Božje!“

„Budući ovršiteljem oporukah imao sam iz ostavštine Edmundine popraviti kapelicu bl. Djevice Marije, a sbog zavjeta Lovrina dići svratište. Ali ostavštine bijaše 10,000 franakah; a to je malo. Negledeć na to započeh djelo, a to mi ljubavi mojih župljanah ne

samo neuze, već mi ju i poveća. U selu buknu vatra, te razori pet do šest sgradah. Medju nesretnici bijaše i onaj, koj je prvi pred Lovrom zatvorio vrata. Sjetih se i sada riečih Edmundinih te bez razmišljanja obustavih djelo te razdielih ostale novce najsiromašnijim od njih.

Sam Bog dovede me na misao, da učinim sbirku, te opet napunim izpražnjenu blagajnu. Prva sbirka donese više nego sam se i nadao, zato stupih za korak napred. Moj biskup dao mi je znatnu podporu, a dobrovoljni darovi i prinesci dolažahu tako obilato, da sam imao za kratko vrieme 10, 12 do trideset tisućah franakah. Koliko mi pribaviše sreće, toliko mi rastijaše i poduzetnost; nije mi sada više bilo dosta, da popravim kapelicu bl. Dj. Marije, već sam bio poduzeo podići i cieli hram, jer stari samo da se nije razpao. — Bez dvojbe znate, kako je župnikom, koji štogod gradc, te sabiru dobrovoljne darove; zato vam neću ni dosadjivati pripoviedajuć, kako se je meni godilo."

„Pet ili šest godinah živio sam život neobičan, živio sam koje kako. Bio sam graditelj, zidar, tesar, trgovac, pokrivač, propovjednik, putnik, odvjetnik i Bog dragi znade što jošte; našao sam gorka posmjeha i neobične podpore, utjehe al i neprilikah svake ruke. Jutrom zadavahu mi straha dugovi, kojih nisam mogao izplatiti, večerom sam jih jur namirio — te ujedno snovaó nove veće osnove, jer je novacah jošte bilo, što me zavede u nove dugove i prinuka, da opet putujem. Nebih bio podnesao bremena svih tih brigah, da me nije Bog kriepio, da nije mojih pogrešakah popravljao, moga uzdanja blagoslivao, te da mi nije pokazao ljudih, koji su me sto putah iztrgli iz najgorjih neprilikah svojom gorljivošću i velikodušjem. Jedna gospodja u Parizu, možda ništa bogatija od mene, dala je pol novacah, što je stajao hram. Možete si misliti, da sam sve, što sam ja učinio, prema tolikom požrtvovanju za malenkost držao."

„Bog me je u istinu obsipao svojimi milostmi. Ako je bila moja radost velika, videći kako se diže s jedne strane hram, a s druge bolnica, — veća mi bijaše radost s moga stada. Zvahu me otcem, i vidio sam, kako se širi nabožnost na očigled. Gledao sam uviek, da kod toga posla imadu moji župljani i vremenita dobitka, dao sam kod toga podhvata djela skoro svim, stavivši jim za nadzornike obrtnike kršćanske, koje sam u Parizu sa svom pomnjom izabrao. Njeki su se od njih ovdje i naselili; njihove kuće, što ste jih vidjeli na župnom trgu, čine cieli novi četvrt grada. U samoj obćini mnogo je okrenulo na bolje; mnogo je poderanih kolibah odstranjeno, a na njihovih mjestih digoše se sgrade nove i zdrave.

„Sad sam jur bio tako mogućan, da je mojoj rieči ustupio mjesto svaki ma i stogodišnji običaj. Ratarstvo se podiglo, neplodne cjeline pretvoriše se u redovite poljane, smrduća kaluž promienila se u krasan spašnik, te se je tako i dohodak podvostručio, a tim naraslo imućtvo dopuštalo nam je, da dobro činimo drugim. Tako smo se zauzeli za dječaka, štono sam ga na svom putovanju našao bolestna te uz sve njegove sposobnosti od glada umirajuća; sada je ovdje ljekarnik; čovjek sretan, bogat te ujedno moj najbolji kateketa. Budući da sam morao često i daleko na put, trebalo mi je namjestnika. Vrli moj biskup posla mi mlada svećenika, puna vatre i ljubavi, a on mi položi temelj pravoj školi, školi, u kojoj se djeca uče Boga poznati. Prošla su vremena, kada se dalo stezati naše djelovanje. Zaludna bijaše učitelju i vladinim nadzornikom sva lukavost; moj kapelan imaše svoje vrle svjedočbe. Napokon posegže učitelj za putničkim štapom, a njemu u zamjenu dodjoše školska braća, koju obćina sama uzdržaje. Pošlo mi je za rukom, te sam u glavnom okružnom mjestu i u samom Parizu za se predobio njekoliko visokih dostojanstvenikah, koji nam svojim uplivom priskrbiše njekoliko povlastih, malih doista, ali za nas vrlo važnih. Tako su n. p. mogli moji obrtnici, sdruživ se, poduzeti gradjenje mosta, što se je imao podići po nalogu okružne oblasti na našoj rieci. Tim se otvorilo novo vrelo blagostanja našoj obćini, jer smo sada spojeni upravo s glavnom cestom te možemo svoje

proizvode bolje prodavati. Prije smo bili samo ratari, sad smo ciglari, krečari, a na skoro uvesti ćemo i svilaru; već smo nasadili svuda dudove, koji ovdje uspievaju krasno...“

Tu mu presiečem rieč: „A što se nebojite, da će vam seljaci odveć obogatiti te opet udariti starim putem?“

„O neće odviše,“ odgovori on, „jer sve poslove podhvaćuju malena družtva, kojim je glavna, i bi reći jedina glavnica kršćanska mudrost. Ta družtvanca mogla bi se bolje zvati bratovštine. Pojedinac nedobiva mnogo, ali siromakom daje se zaslužba, a nješto se uglavniči za ono, koji nemogu raditi; ostalo izvršuje ljubav prema iskrnjemu. Glavni posjednik u toj okolici jest bolnica, koja nebi — kao što svatko priznaje — bez žive ljubavi sestarah ni obstojati mogla. A kakve su posljedice dignutoga obćenitoga blagostanja? Velim samo to, da se tim prieči lakomost, taj glavni grieh ciele ove okolice. Bilo je prije ovdje često seljakah tako duboko u lakomost propalih, da su jim roditelji upravo od glada umrli, a djeci su i najpotrebitije stvari uzkraćivali. Za dokaz mogao bih navesti strašnih, istini skoro nepodobnih stvarih. Kako je bilo ovdje, tako je i sada u susjednoj župi lakomost glavni uzrok te skoro poganske pokvarenosti. Lakomost jim je jedini bog, a tomu kumiru i ljude žrtvuju. Poznao sam sedamdesetgodišnjega kostobolna seljaka, kojemu nisu njegova djeca, ovdje naseljeni seljaci, dala druge hrane do kukavnih ostanakah svoga obroka. Drugi su pomrli, samo da se pripštedi njekoliko franakah, jer je kuća možda zaključila, da jim nije život ni toliko vriedan. Ništa bolje nepostupahu s djecom. Velika većina nije se ni čitati naučila — a zašto? da se prištedi školarina. Drugdje se djeca vesele prvoj sv. pričesti. Ovdje jim nisu te radosti uštili nikada, bojeći se troškovah za novu odjećicu. Bolestnike zanemarivahu, dok nije bilo kasno, samo da nemoraju zvati liečnika. Možete si misliti, kakovih je imala posljedicah ta opačina. O sreći, o miru kućnom nebijaše tu niti govora. Bilo diete, bio čovjek, bio bolestnik, jedan nije trpio drugoga, jedan je zavidio drugomu — pa je s toga jedan drugomu prkosio. Koliko bijahu roditelji lakomi, toliko bijahu mnogokrat djeca razsipna. Nevideći u kući roditeljskoj nikada ni najmanjega znaka ljubavi i nježnosti, gledahu si to na drugi način nadomjestiti, prodavajuć naime pravo na baštinu svoju gadnim lihvarom te trošeć tako stečen novac u gadnu razkošju. Kao što pada čovjek, ostaviv put krieposti, iz jedne skrajnosti u drugu, tako i iz mladih tih razpikućah postaše stari lakomci, a lakomost jih zavodjaše u zločinstvo, te jih i ponizi do zvjerinstva. Tako sam često upoznao u njih, motreć njihovu pokvarenost i iz nje izviruću nesreću, one griešnike, o kojih govori sv. pismo: „sami rade proti svojoj krvi, i prave zasjedu dušam svojim.“ Svuda vladaše nenavist, držkajuća susjeda na susjeda, druga proti drugu, otca proti djetetu. Kad sam već jednom smio sa svimi govoriti, prestav jim biti predmetom mržnje, nisam znao, čemu da se više čudim, njihovu neskladu i zamjenitomu neprijateljstvu, ili strašnomu neznanstvu. Pitah sam sebe, hoće-li se dati uputiti, da vrše sv. ljubav prema iskrnjemu? Al Bogu nije ništa nemoguće, a za to nije u mojim očima veći dokaz stvorenje svieta od promjene, kojoj sam bio sám svjedokom. Čim su se sklonuli polaziti crkvu te po mom iskrenom savjetu dom si rediti, činilo mi se odmah sve lahko. Svom praznovjerju smijahu se sada sami, a tako zvani veliki dusi bijahu u mnogih prigodah stranom po meni, a stranom po mojih pomoćnicih osramoćeni, te izgubiše svu važnost. Lakomost naperismo proti lakomcem samim, dokazav jim, da su nepametni računari, varajući sami sebe, dočim bi, da više troše, više i stekli. Moj kapelan i ja bijasmo na propovjedaonici i kod žrtvenika svećenici, a izvan ckrve učitelji valjana gospodarstva, sileslovja, zviezdarstva itd.“

„Podhvatnik kod naših gradjevinah, vjeran i mudar muž, osnovao je ovdje malu vjeresionu, da odstrani lihvare. Na sasvim prost i lahak način pošlo mu je za rukom riešiti dugovah većinu stanovnikah. Posudio jim novacah, da izplate dugove, a njemu odsluživahu dug, što davajuć gradivo sto radeć kod gradjenja. Tim je svaki štogod dobio, izim lihvarah; al do njihova mrmljanja i tužbah nije bilo nikomu ništa stalo.

„U kratko, prijatelju mili, ciela se obćina skroz promienila i svakim danom stupa sve dalje k boljku, svaki dan položi po koj ljuti protivnik, koj stari neprijatelj svoje oružje. Primaju dobročinstva, koja jim pruža živa vjera, te davaju kadšto izgledah neobična veledušja. Jedan od naših lihvarah povrati pred smrću onim, koje je ogulio, polovicu svoga imetka, a drugu polovicu ostavio je ubogim u oporuci, koju smo po njegovoj želji na veću slavu Božju javno proglasili. Neima skoro više neprijatelja, koj se nebi bio s nami pomirio; više nepokraćuju zlim postupanjem starcem života, pače pomažu siromakom, a djecu uzgajaju u strahu Božjem. Nećete naći kuće, u kojoj nebi na odličnom mjestu visjele svete slike nakićene blagoslovljenimi grančicami. Crkva je svake nedjelje puna i za sv. mise i za večernice. Kad stupim na propovjedaonicu, neizlazi više nitko iz crkve, a neznatan broj onih, koji se jošte uztežu prestupiti crkveni prag, pristat će uz nas do skora; već su jim u njoj po sadašnjem običaju naznačene klupe. Nitko više neumire bez svetotajstvah."

„Mladi naraštaj obećaje mnogo više. Imamo dvie škole; jednom upravljaju braća, drugom sestre, te neima možda djeteta u našoj župi, koje nebi uredno polazilo školu. Da koj otac neće pošiljati djeteta u školu, kazali bi prstom za njim, kao *nevaljanim otcem*, a taj naziv, budi mimogred spomenito, nije imao prije nikakvoga smisla, a sada ga svatko podpuno shvaća. Medju odraslijom djecom nećete naći nijednoga, koje vam nebi znalo svake slike, što jih ima u crkvi, protumačiti, a i najmanje izbrojiti će vam bez pogreške deset zapoviedih Božjih. Često vidim, kako ta ljubljena djećica davaju ubogim milostinju, preporučujuć se njihovim molitvam. Tri ovdješnja mladića stupiše ljetos u sjemenište, prvi poslje šetdeset godinah, ali ne, ako Bog dâ, posliednji. Našu bolnicu možete takodjer pogledati. U njoj služi malo ovdje uredjeno družtvo sestarah, koje dobiva članovah odavle i iz okolice, te ima već u više miestah naše biskupije mojih podružnicah. Te dobre pobožne sestre čine sva djela ljubavi prama bližnjemu, uče u školi, dvore bolestne, pokapaju mrtve, mole se za nje, te tako nasljeduju ujedno Martu i Mariju. Kuća jim je premala, da primu sve, koje to žele. Veliki Bože, tko bi bio rekao, da ću to doživjeti? Pa sam ja bio takova kukavica, bio zlovoljan sbog žrtvah, kojim su imale te stvari biti nagradom!"

Župnik prestane govoriti. Stisnuh mu ruku, te pogledav još jednoć u milu sobicu Edmundinu, išao sam za njim u školu i bolnicu. Da hoću sve opisati, što sam vidio, bilo bi mnogo. Dosta će biti, ako rečem, da se vidiv i promotriv sve to nisam vriednomu župniku više klanjao, ali sam ga zato mnogo više zamjeravao! Činilo mi se, da je njegova ljubav postigla jur zadnje granice mogućnosti, a njemu je sve to još premalo bilo; on je već mislio, kako bi mogao predobiti i susjednu župu. Njegova bolnica imala je postati središtem, u koju bi se skupljali nevoljnici i bolestnici iz okolice na deset urah. „Dà dà," — reče, „tim našim susjedom uzeti ću sve te tako zvane mrtve kapitale, te ću jim poslati za to duvne, one će je naučiti, kako se valja uživati toga blaga. Već su na to bolje pripravljeni, nego li i sami misle. Na toj strani, gdje smo se danas sastali, jošte na me mrze, ali na protivnoj imam već dosta prijateljah. Svi me moraju obljubiti, da obljube Onoga, koj me je poslao. — Ali tu mi nješto pada na um — nemojte molim vas nikomu kazati, da su se ondje danas za menom kamenjem bacali, jer naših mladićah nebiste uzdržali, već bi je oni nedjeljom poslje večernice pričekali, i pokazali jim kako su silnih pjestnicah."

U to se i dan nagnuo. Još sam uprosio vriednoga župnika, da me odvede na groblje jer sam se kanio sutradan umah poslje mise s njim oprostiti. „Pravo imate" — reče — „ajdmo te se pomolimo na grobu mojih ljubimacah. Zahvalimo Bogu, što mi je udario srce, kao što se mlati puno klasje, da izpada iz njega zrnje, obećavajuće obilnu žetvu."

Oba groba bijahu jedan kraj drugoga — nisi jih poznao po ničem od drugih. Na svakom bijaše križ bez dana, godine i bez imena. Župnik je htio čuvati uspomenu svojih ljubimacah jedino u svom ljubećem srcu.

JULIJ CESAR IZ KAPUE.

Historička pripoviedka.

(Prevod.)

(Dalje.)

IV.

U Napulju nastade i žalostno vrieme. Jakov stupi na priestolje kano neograničeni gospodar i vladar te i brzo i odvažno ukloni svoje protivnike s puta. Sforca i ostali kraljičini privrženici čamiše u tamnici novog grada, Pandolfello Alopo, nesretni Ivanin ljubimac dieljaše nesreću svojih drugovah. Kraljeva ga mržnja odsudi u tamnicu a zatim na smrt. I Sforci prietjaše sličan udes. Ovi i ovim slični svojevoljni kraljevi čini pobudiše obće nezadovoljstvo. Očekivan je milostiv, plemenit, darežljiv vladar; koji će Ivanu štovati i skupa s njom o sveobćoj sreći nastojati; ali već prvi dan njegovog vladanja uništi taj san. Ako je Ivanino vladanje bilo sjajno, tako da je bar s jedne strane puku zadovoljila, to je Jakobovo samo naprasito bilo. Već se je onaj veseli život pod Ivanom spominjati počeo. Jakobovo daljne postupanje otudjivaše sve većma srca njegovih privrženikah i velikom nezadovoljnošću razgovaraše se svuda, da Jakov kraljicu u sramotnom sužanstvu drži. Tako se sve po malo priredjivaše urota proti njemu, i kano što si je brzo, no nestalno svoju moć razširio, tako se sve polahko, ali tim sigurnije njegova nesreća razprostiraše.

Kukavni, kroz ništa drugo osim vjernosti prama kraljici zasluženi Sforcin položaj, razgnjevi i njegovu vojsku, osobito kad je Francesko u tabor nadošav živimi bojami očev položaj i Jakobovu nepravdu opisao, vojnike i njihove vodje Lorenza i Micheletta pobunio. Počam od Tricarico, svoga glavnog tabora, poplaviše oni, kano pogibelj noseća bujica svu zemlju. Nezadovoljni jim se priklapahu i sa množinom rastjaše i smjelost.

U ovoj pogibelji nadje Jakov pomoć u odanom si Cesaru, koji je za častjom hlebdio. Jakov mu je već mnogo toga dugovao, te je nastojao da si i u buduće Cesarovu privrženost i moć zadrži. Njemu je vrhovno zapovjedničtvo nad vojskom povjerio, koja je Sforcine buntovnike imala uništit.

Cesar jim se nehtjede odmah oružanom rukom suprot staviti, on bo je znao, da žele slobodu svôm vodji izvojevati, i s toga je već više putah kralju savjetovao, da mu zatvor ublaži te da tako prieteću pogibelj odstrani. Al Jakov ostade kod svoje namjere i pretjaše se Sforci sa smrtjom. Cesar mučaše, ali njegova revnost za kralja postajaše sve hladnijom.

Napokon se on ipak odvaži, njekoliko uglednih napuljskih plemićah i Francuzah najprije Michelettu Attendolu i Michelinu Rovignanu, Sforcinom svaku, poslati, misleć, da će bunu tako ugušit moći. On pako sam dade od svih ostavljenu Katu ka Sforcinoj sestri Margareti, u Tricarico po svôm vjernom pisaru odpratit.

U istom gradu bijahu baš sada Cesarovi poslanici, da s neprijateljskimi vodjami mir ugovore.

Margareta bijaše vriedna svoga odvažnog ratobornog brata, njezin muževan duh nedrhtaše pred nijednom pogibeljom, nijednim poduzećem i njezina postojanost morade načinjenu osnovu udjelotvorit. Al ipak njezino je srce i nježnija čuvstva osjećalo. Milota njene zaove očara njezino srce, njezina odanost i krotkoća ganu joj dušu, njezina nesreća pobudi joj odvažnost. Kano ljubeća, škrbeća se majka njegovaše ona svoju ljubeznicu i radovaše se nagradi, kad se je samo mali posmjeh na Katinih usnah pokazao.

Kata je zahvalna bila svojoj plemenitoj prijateljici, koja je tu smionu misao poduzela, da si brata oslobodi, ili da mu bar udes olakša.

Njezina nakana ostade stalna i izvedenje činjaše joj se lahkim. Kano kakova Amazonka metnu si ona ocalni oklop na prsa, pokri glavu kriesećom se kacigom, pripasa mač, i skoro bezvoljno sliedeću ju Katu ljevicom vodeć, vijaše u desnici Sforcinu bojnu zastavu i stupaše tako po gradu.

Zatečeni Trikarikanski gradjani skupljahu se jatomice okô svoje odvažne gospodarice, koja se je na stube Marijina kipa na glavnom trgu uzpela, i odonuda kriepkim glasom njihova srca podpaljivala.

„Zašto se ogužate u plašljivoj neizvjestnosti? zar neuvidjate sramotu, koja je njegovu vriednu glavu postigla? što odvlačite još! zar nećete oružjem junaka oslobodit, da vas tako opet k činom nove slave uzmogne vodit? gledjite me, jedna žena, volim poginut, nego da ga prekrštenih rukuh gledjem gdje pogiba. Gledjite ovu mladu, liepu ženu! njezina brata, kog je kao sebe ljubila, postiže mržnja nepomirivih neprijateljah i baci ga u smrtonosni ponor, al zato joj oslobodite zasužnjena supruga! na noge, za menom, Bog će nas blagoslovit!“

Margareta je ove rieči kriepkim glasom izgovorila, koje su u svačijem srcu vesel odziv našli. Sve pograbi oružje, i sliedjaše odvažnu junakinju, koja je neodoljivom silom sve za sobom vukla.

Obkoljena od svoje uzbunjene čete dodje Margareta u dvoranu, gdje su se poslanici savjetovali.

Njezin dolazak učini svemu konac. Trikarikanski gradjani zauzeše cieli prostor.

„Čemu to savjetovanje!“ zagrmi Margareta; zar su to ljudi, koji namjesto da mač pograbe, te da muževno svome vodji slobodu izvojuju, k izpraznom viećanju se obraćaju? tako branite svoje i svoga vodje poštenje? vjerujte mi, da je od vas tko uhvaćen a Sforca slobodan, on bi ga oružanom rukom bez svakog razmišljanja oslobodio!“

Oborenih očiuh stajahu velikaši i nijedan se neusudi štogod progovorit. Margareta nastavi:

„Ja znam, da vam biahu srca ogorčena, kad ste o Sforci nanešenoj nepravdi dočuli. Vi niste dopustili da vam mač pohrdja, ali samo pustošenje i plienjenje bijaše vaš smier i svrha. Julij Cesar, grof iz Kapue, poslao je poslanike. Zašto ih primiste, zašto ugovarate s njimi? što znači poslanike poslati, nego svoju slaboću priznati! mir bi on rado imati, ili treba vremena da se oružati uzmogne. Zašto neupotriebiste zgodnu priliku, kako vam je sveta dužnost! kriepkom, oružanom rukom imali ste proti Napulju ustati, da si svoga vodju vastitom krvju oslobodite, kraljici lukavo ugrabljenu moć izvojujete a omržnjenu, obezčašćenu vladu uništite. Vi ste svoju dužnost zanemarili, što vi neučiniste, to ću ja izvesti!“ zatim se obrnu k poslanikom, koji su zapanjeni taj prizor gledali, te zaviknu:

„Kako se usudiste ovamo doći, kad znadete, da je rat medju menom, Sforcinom vojskom i vami! kako ste mogli misliti, da ćete neoskvrnjeno na ovo mjesto stupit, no znajte, da ga nećete nekažnjeno ostaviti. Ogledjite se, ovdje stoje moga brata vjerni podložnici! to je moja pomoć a vaša poguba. Doklegod moj brat Mucino degli Attendoli Sforca, doklemgod moj suprug bude sužnjem vašeg kralja, tako dugo imadem ja u ovom gradu vlast. Ako želite mir ugovarati, to moraju vaša zahtievanja k meni doći i od mene potvrdjena biti. Nosvako ugovaranje budi daleko od mene. Vi ste bez ikakova prava na moju zemlju stupili as toga ste po bojnom pravu moji zarobljenici.“

Trikarikanski gradjani pohvataše sada poslanike, a savjetnici i velikaši neusudiše se protuslovit.

Tako se viećanje razprši, Margareta je svoju svrhu postigla; mirno stupaše ona kroz zapanjenu i klicajuću svjetinu k svojem stanu, vodeć Katu i skrbeć se za njezino zdravlje.

Viest o Margaretinom odvažnom postupanju dopre na skorom do Napulja. Sve se je toj ženi čudilo, koja je svojom smjelošću od kralja sve postići htjela. Jakov se u istinu pobojao za život svojih Francuzah, i sve žešće navaljivahu na njega znanci napuljskih plemićah, koje je Margareta zarobila, da nepušća tu igru krvavom ozbiljnošću dokončati.

Buduć se je od Margarete sve očekivati moglo, to se sluči, što rat i prošnje nemogoše učinit: Jakov naime izpuni Margaretina zahtjevanja.

Ona i njezin suprug Michelino Bavignano, koji je u jednoj vojni proti Napulju bio uhvaćen, a sada na slobodu pušćan, ostadoše slobodno u domovini, sve štogod se je do sada sbilo morade se zaboraviti i da nikakovih zločestih posljedicah ni sada ni u buduće neće imati. Michelettu Attendolu bi dozvoljena crkvena država za ratište.

Samo Sforcina bezuvjetna sloboda nije postignuta. Sa svojim sinom Franceskom, koji je samo na očevom srcu utjehu tražio i našao, imao je on u tamnici čamiti; njegova dobra ostadoše još njegovom svojinom.

Na taj način je kralj Jakov žudjeni mir postigao i nadaše se da će dužje vremena tako ostati.

V.

Julij Cesar stajaše uz postelju grofa iz Troje. Ovaj plemeniti muž, činom i mišljenjem najbolji Napuljac, koji je samo za blagostanjem svoje domovine, i sve svoje sle njoj žrtvovao, borâše se sa smrtjom. Njegova usahnula lica, ugašeno oko, slabi hrapavi glas pokazivahu jasno, da mu pogubni stvor život podkapa. On je prvi pogriešku spoznao, što je Jakov za kralja izabran, on se je prvi usudio, ozbiljnije kralja opomenuti, da onaj, koji tudj puk želi vladat, ima svoju staru domovinu zaboravit i samo za blagostanje nove brinit se, ako vlastitu propast neželi. Sbog svoje odvažnosti pade on kod kralja u nemilost i od neznane ruke dobi on otrov.

„Cesare, za života bijasmo si vjerni“, govoraše on grofu i pruži mu ruku, „na skorom će nemila smrt našu prijateljsku svezu uništit. Ja odstupljujem sa staze, na kojoj su samo rane plaća za požrtvovanje. Čista savjest samo pravednih težnjah tješi me, i dopušća mi mirno u prošli život zrieti, i u budući gledati. U vaše ruke stavljam napuljsku slavu i sreću, za čim sam od uvieka težio. Živite kano pravi plemić, koji u slavi krune vlastiti ponos zrije, nezaboravite na Ivanu, koju smo gadno izdali, mislite na Jakova, koji nam je zato istom mjerom odmjerio!“

Cesar obeća grofu da će sve izpuniti. Ovaj podignu još jednoč zadovoljno svoje oči prama nebu; njegovi potezi naviestahu da se sa smrćom bori. — On je spokojno umrô.

Cesar promatraše još dugo mrtvaca.

„To je konac naših težnjah! to plaća našeg truda, kano prosjak umrieti, koj se ciel život po prahu valja! zar da i ja tako svršim, kad mi čar duše ugasne; zar da me sličan udes u cvietu života postigne, sliepo kraljevo sredstvo?“

Zlovoljno se povrati Cesar u Napulj s groba trojanskog grofa; njeka tajna ogorčenost napuni mu dušu, koju si ni sam nije protumačiti znao i sav napor da se ohrabri, ostade bezuspješan. Slavohlepne osnove kovati, zanjke plesti, za časću hleptiti, bijaše mu jedina zabava, pa uprav sada, kad mu se je Jakov sasma povjerio, kad su mu neprijatelji sniženi, poče se nezadovoljstvo, neugodnost i hladnoća u njegovih činih pokazivati. On je za nesrećom čeznuo, koja bi mu potišćeno srce razveselila, za novim bojem, koji bi ga umirio, za pomirenjem koje bi ga razvedrilo. Ogorčeno gledaše on sada Jakobovu moć, koju mu je sam predao, i uvriedi ga, što je kralj najviše časti Frencezom podielio, koji su s njim došli. Licumjerno izražavaše Jakov pred Cesarom svoje sažaljenje nad smrćom grofa iz Troje, revnog plemenitog muža, kog je on od svih Napuljacah za Cesarom najvolio.

Cesar pogleda sada začudjeno kralja. — Njegove misli bijahu jedino kod Ivane, koja je u tugi i nevolji dane svoga života probavljala. Njegov se oholi plemićki duh uzbuni, kad je vidio da mu je kraljica, koja je na priestol pozvana, sramotnom postupanju svoga muža podlegla. Njegova se čuvstva uzburkaše i samo ponisao na Katu Alopo, jedino biće, za koje je njegovo inače hladno srce ćutljivije bilo, bijaše mu svjetlom zrakom u labirintu. Kako je dražastna pred njim stajala, kad je u Napulj došla. Njezina usluga, da

opet kraljici dvori, bi zabačena, jer nije svojoj suprugi niti jednu prijateljicu pregorio. Kako je Cesara molila, da joj dozvoli u tamnicu k svojem mužu, kad se je s njime oprostit htjela, te da se u samostanskih zidinah od svieta zakloni.

Cesar joj je molbu uslišao. Jednog vedrog zimskog dana poslje podne, koracaše on žurno kroz mirne gradske ulice, da Katu u tamnicu njena supruga dovede.

Vodeć ju izpod ruke idjahu oni po morskom gatu*) u Napulju. Pred njima razprostiraše se neizmjerno, tiho plimajuće veličanstveno morje. Sve brdine naokolo blistahu se u modrom zraku, u kôm se je još po koje stablo zelenilo; ciela okolica titraše dražestno u sunčanih tracih, a Katine se grudi kod toga pogleda visoko nadimahu,

„Kako je dražestna narav“, reče ona šutećem, zadubljenom Cesaru, „kako me njezin pogled na veselje nuka! svim oprostiti, sve blagoslivljati! vidite Cesare, jedina mi je slast!“

„Pa ipak nećete od svoje odluke da odustanete, vesela života ćete se odreći?“

„Cesare“, odvrati Kata, „što će mi život više dati, kad mi je srce za sve njegove dražesti izumrlo! onog sam jedino ljubila, čija nam je smrt ovaj život ogorčala. Njegova uspomena niče na našem srcu kao neven cviet i riesi nezaboravnu sliku pokojnoga zelenim lišćem. Sada istom spoznajemo, koliko smo s njime izgubili; bojimo se svake zločeste misli i nastojimo samo liepe postići, da nas ožive i razvesele. O, koga Bog hoće da se poboljša, onom uzme vjerna prijatelja!“

Cesar mučaše, Kata nastavi:

„Vaš je pogled mutan, kakova žalost tišti vaše srce?“

„O, da ga hoće usmrtiti!“ odvrati Cesar žalostno, „kad nema nade, da će svjetli trak liepe mrtve uspomene u njemu probuditi! vi ste pravo govorili. Kad sunce već zadje, onda istom vidimo u noći pravu njegovu sliku, odkritu, čistu od svake mane; kad bi tako s menom bilo, koji vidim svoje osnove uništene, svoj dan u oblačnu noć promjenjen! — No ipak na stranu sve sladke uspomene. Mislimo mi na naše poduzeće!“

Kata ga začudjeno pogleda. Mučeć idjahu oni preko mosta, koji je otok Megaru, gdje je novi grad sagradjen bio, sa kopnom spajao.

Naskoro dodjoše oni do tamnice, gdje je Sforca sa svojim sinom zatvoren bio.

„Vi dakle zbilja čvrsto nakaniste, njega vidjeti?“ zapita ju Cesar.

„Jest, zadnji put. Nek me blagoslovi, jer sam ga kano svoga otca štovala!“

„Pa ćete se ipak s njime razstati?“

„Što mi drugo preostaje? kako me je peklo, kad mi je Francesko svoju goruću ljubav odkrio! grofe Cesare, ako još čovječji ćutite, tad poštujte moju bol, priznajte razdor moga srca medju otcem i sinom i odobrite moje čeznuće za mirom.“

Cesar joj sve obeća, i dade vrata one sobe, gdje su sužnji bili otvorit. Sforca sjedjaše zamišljen, nasloniv progrušanu glavu na kriepku ruku. Njegov sin naslonuv se na prozor, odkud je željno na talasajuće se morje gledao, sanjaše o zlatnoj slobodi i slavi. Približavanje dolazećih probudi zamišljene iz njihovih sanjarijah. Franceskov dostojanstveni pogled potamui, kad se je s nježnim Katinim okom sudario, crven ga obli po licu i naglo ode on u bližnju sobu.

„Moja žena!“ zaviknu Sforca kô izvan sebe i pograbi Katu za ruku, „napokon te opet kod sebe vidim! o da bi ti tvoju sreću nadoknadit mogô!“

„Neozledjuj mi zacieljenih ranah“, šapnu Kata, „sreća nas je odbjegla; — ja se nenadam da ćemo još jednoč na ovom svietu sretni biti! ja čeznem za slobodom, koja na sviet zaboravlja a mir poklanja!“

„Zar si me ostavit htjela?“ reče Sforca, dočim joj nježno stisne ruku.

„Zar bi te moja prisutnost usrećit mogla, kad samo žalost mjesto veselja u mojem

*) Molo.

oku vidiš? nikad mi srce neprestaje tugovati, odkad sam brata izgubila. Cviet naše mladosti bijaše plod jedne grane, jedna ga iskra oživljavaše, njegov usahnu a moj vehne. Uviek mi je pred očima, na njegove krvave rane misleć sjećam se svoje nesretne gospodarice; njeki tajni strah mi sveudilj napunjuje prsa. — Sforca, pregori mi mir, koga naći želim. Zaklinjem te ljubavju, koju napram meni gojiš, izpuni mi želju!“

Kata spusti svoju glavu na njegova prsa; ganuto ju gledaše Sforca.

„Ubogo diete, što sam drugo čineći, nego da ti žalujuć prošnju uslišam. Nikada neću zaboravit tvoju nesreću štovati, tvoja će mi uspomena naviek sladka biti. Idi i užij se božanstvena mira i moli se za moj spas!“

„Kako si ti dobar! kao sladki strah otčeva blagoslova čini mi se tvoja ljubav napram meni! s Bogom, plemeniti čovječe!“

„A pozdrav Francesku?“

„Francesku?“ šaptjaše Kata zabunjeno; „neka bude pošten, neka nastoji da bude kao što mu je otac; to mu reci od moje strane, neka radi i neka svoju svrhu postigne, jer moja zadnja prošnja biti će — za njegov spas.“

Sforca ju u bliedo čelo poljubi.

„S Bogom“, reče ona još jednoč, „i vi, Cesare, mislite na me!“

Lagano, ljevicom si obraz krijući, ode ona preko skalinah; dirnuti gledahu za njom ostajući. Sforca se nasloni na jedan stup; sada je istom osjećao, koliko ju je ljubio, i u njegovu oku, muža, koj u svôm životu možda nije plakao, zakriesi se jedna suza. On poče sada sam sebe koriti, što je ovoj mladoj djevojci ruku pružio, koja je s njim, samo da joj se brat časti dočepa, pred oltar stupila. On cienjaše odricanje sama sebe, jer je Franceskovu ljubav prama njoj poznavao, koju mu je on sam iskreno odkrio. Julij Cesar stupi pred njega.

„Sforca“, reče on, pruživ mu desnicu, „čemu toliko zlobe zbog jedne ništetne stvari, koja nam mnogo krvavih ranah zadaje. Ja sam vas mrzio, ja sam proti vami radio, ja sam vas upropastio i zadobio sam kraljevu naklonost, al — u srcu me peče. Kati sam najdražje blago, vas, oduzeo, svoju sam kraljicu upropastio; za takovu cienu htjedoh si sreću kupit a postigô sam samo pokoru, koja me, postigav svoju svrhu, muči. O da bi vlastitom krvju svoje opačine oprati mogao, svoje nezadovoljstvo sam sobom uništit!“

Začudjeno gledaše Sforca Julija Cesara.

„Gospodine grofe, je li to istina što govorite, mogu li vam pouzdano desnicu za pomirenje pružit?“

„To je moja najsvetija ozbiljnost. K vami sniženomu, pa ipak sretnomu dolazim ja sasma poražen, hoćete li mi oprostit, hoćete li mi dopustit, da vas prijateljem nazvati smijem? osamljen stojim na svietu, nijedno srce nebije za čovjeka, koga kano loptu divljih strastih tamo amo bacaju, sebi i drugim na propast. Vi imadete vjerna sina, duh vaše nježne supruge obliće vas, vi trpite za kraljicu, vaša slava jest vaš trud, čist od svake ljage, vi ste u nesreći sretan, dočim sam ja u sreći nesretan.“

Sforca se sve većma čudjaše, dočim ga zapita:

„Mogu li uvjeren biti, Cesare, da tako osjećate, ili me možda u novu mrežu vabite, da se sasvim upletem, te da si tako neoprezno sam propast pripravim?“

„O, svakim pitanjem postigavate svoju svrhu, svaka striela zgadja najopasnije mjesto. Moje dosadašnje postupanje daje vam povod, moju ponudu odbiti. Čovjek bez poštenja i stalnosti stojim ovdje. — Sforca, vi mi nemožete ruku pružiti, vi mi nemožete vjerovati i ja se moram mrzeć sam sebe od vas udaljiti.“

„Vas, Cesare, koji mi se pomirnjuć približajete, odbiti, nebijaše moja nemjera“, reče Sforca, ganut Cesarovim ponašanjem. „Vi ste moju vjernu suprugu vašom moćju štitili, ja vam se povjeravam, i nadam se, da ćete mi nakon duga neprijateljstva prijateljem biti; ja ću barem nastojati, da se tolike milosti vriednim izkažem.“

Sforcina iskrenost kosnù se Cesarova srca.

„Jest, to ću i biti!“ zaviknu on, „čini su oduha, gdje moj duh samo živiti može, mir ga pritišće kano olovo. Ti si mi oprostio, a ja ti zahvaljujem, i to pomoćju, koju ću kraljici pružit.“

„Ti ćeš za nas, za našu kraljicu raditi?!“ zaviknu Sforca kô izvan sebe. „Tako se jednom plemiću pristoji! daklem ja, tudji vodja, surovi vojak, neću više sam pratnju kraljice Ivane sačinjavati i morati gledati, kako plemići tlačitelja svoje kraljice sjajnošću okružavaju. Ja te štujem, Cesare, jer si svoju dužnost spoznao.“

„Ne samo da sam ju spoznao, nego ću ju i izpuniti! no nemisli, da se kano slabašni klas pred najmanjim vjetrićem savijam i da se polag svojih strastih sad ovom sad onom priklapam. Ja sam iz dna duše slabu žensku vladu mrzio. Čast i poštenje tebi, Sforca! ti služiš onome, tko ti bolje plati, tvoj život je njegov, no ipak ti si vjeran i odan! pa da je Ivana više takovih ljudih okô sebe skupila, nebi do tako žalostnih posljedicah bilo došlo. Ja sam se s plemstvom tomu oprô i zato smo Jakova kao kralja pozdravili, da sam vladu preuzme i da slabog Pandolfella Alopo i njegove privrženike odstrani. Tebe, Sforca, moradosmo takodjer upropastit, buduć nisi uz nas pristao.“

„Vaše postupanje bijaše ponješto baš i pravedno“, reče Sforca razmišljajuć, „jer njezin život nebijaše bez ljage, a vladanje bez pogrieške.“

„Moje sanje o blagostanju domovine ostadoše jalove, jer Jakov sam sebi dobro neželi. Namjesto da si, kao tudjin, ljubav i privrženost puka gledje prisvojit, ugnjetava ga, a moć i veličinu domaćeg plemstva prezire. Tako mi Boga, što ga je drugo podiglo, što bijaše temeljem njegove vlade? Julij Cesar iz Kapue predobio mu je srca puka i plemstva, dočim je kraljicu ozloglasio! zašto daje svojim Francezom prednost i podjeljuje im časti, koje samo domaćim pripadaju? nek nas zapostavlja, no neka znade, da ga možemo uprav onako strovaliti, kao što smo ga podigli!“

Pazljivo slušaše Sforca Julija Cesara strastven govor.

„Pa zar ćeš ti Jakova sada ostavit?“

„Jest, to ću učinit! Sforca, ja izbjegavam njegov vjerni dvor. Željno pogledava puk na prozore, za kojimi njegova gizdoljubiva, inače dobrohotna, akoprem slaba kraljica gine, te želi njezinu slobodu i proklinje Julija Cesara iz Kapue, koji je svemu tomu uzrok. Sforca, zar da Cesar to sve opet nepopravi?“

„Pa koji put odabireš ti zato? Jakobova je moć velika, Ivanina preslaba, moja je vojska uništena a ja sam u okovih!“

„Ja ću to sve sam izvesti i jamčim za to vlastitim životom. Kao čovjek stupit ću pred Jakova, kao čovjek ću svoju dužnost izpunit — svojim mačem!“

„Zar jedan junak mačem samo svoju dužnost izpunjuje?“ zaviknu Sforca uplašeno, „zar je grozovito ubojstvo junačtvo? zar si se Jakobovom krvju nakanio ogriešit, komu si malo prije vjernost obrekao? zar je takovu kocku zaslužio? o Cesare, takov čin nerodi blagoslovom, prokletstvo i groza plaća se zaljedjici pa ma baš i pravedni uzrok imao!“

„Nek me zbog toga čina odsudjuju“, reče Cesar oborenim pogledom; „ja sam sit ovog života i nemarim, il me tko korio il hvalio, kad me nestane. Ako neznaš za bolje sredstvo, tad nekori onoga, koji će se žrtvovati, da druge svoje njekadanje prijatelje oslobodi i spasi.“

Cesar pogleda gore, u oku mu se kresjaše okorena tvrdokornost. No naskoro spusti on zatečen svoj pogled opet dolje, kad se je sa Sforcinim zažarenim pogledom sastao.

„Cesare, obećaj mi, da ćeš pametno radit. Ja sam u ratu odrasô, neplašim se smrti, pa ipak mi pomisao na taj čin kao paklene muke na srcu gori. Nezavršuj tako svoj život. Cesar nije kano izdajica pao, pa se je ipak po glavi pokriv uzdrhtao nad Brutovim činom!“

Cesar pruži Sforci ruku.

„Ti si važne rieči govorio. Zahvaljujem ti, ja ću radit kako se pristoji.“

„Pratio te Bog po svih tvojih putevih i blagoslovio tvoje pravedno poduzeće!“ govoraše Sforca gledjuć za odilazećim; Francesko dodje k njemu.

„Oče, je li se Kata za naviek odielila?“ pitaše on sa u srce dirajućim glasom.

„Francesko, ti si vidio, kako se je silila. Kata se odieli; no ipak tebi želi sreću i blagoslov, iz njezine molitve će ti jednoč tvoja buduća sreća procvasti.

„Je li to, oče, rekla? dà, tad me uči muževni postupat. Moja budalasta, divlja ljubav gori poput strašna plamena i uviek će mi u srcu oduševljenost za sve plemenitije uzdržavati.“

(Dalje će sliediti.)

UKRADJENO SRCE.

Prije njekoliko godinah stanovaše Donna Marta Aberedo, njeka bogata udova, u Ožuni sa svojom kćerjom Bertom, koju su u cieloj sevilskoj kraljevini najljepšom kazivali. U ostalom nije je nitko mogao vidjeti. Jutrom, kad bi pobožno u crkvu išla, pokrivala bi crna koprena njezino lice, a njene velike u Španjolskoj jako riedke, plave oči, uviek su u tlò uprte bile, te samo na ono mjesto gledale, kamo je nogom stupila. Da su serenade još u običaju bile, to bi se za sigurno sveudiljan koncert pod Bertinih prozorih čuo. — Najvatreniji njezin obožavatelj bijaše Sancho Mofar, sin njekoga krojača, koji je naprama djevojkinoj kući stanovao i većinu danah gledajuć na njezine prozore potratio. Kad je saznao, da nijednoga prosjaka bez milostinje neodpravlja, pokuša, da tako u njenu kuću unidje, al na veliku svoju žalost bi baš on nemilosrdno odpravljen; no on zato neklonu duhom. Smješni izraz kojimi je on svoju ljubav opjevao, probudiše jednoč u Berti smieh, a on držaše taj smieh za dobru kob.

Medjutim pozvà vlada većinu mladih ljudih pod oružje proti Carlistom, pa i na Sancha pade kocka. To bijaše uzrokom njegove tuge, ne toliko: što se je rata strašio, koliko što se je bojao, da će Berta, za njegova odsuća za drugoga poći. On bludjaše svuda u mislih i zabavljaše se s velikom odlukom. Malo izza toga pučè glas, da je villa Donne Marte svâ u plamenu; gospodja ode odmah sa svojimi slugami onamo, a Berta ostade sama kod kuće.

Kad se je gospodja u njeko doba noći povratila, nemogaše se dosta načudit, što joj jedinica nije pred nju izišla. Predvorje bijaše pokvašeno. Berta ležaše u svojoj postelji, a majka je mislila, da spava. Mati nehtjede svoje kćerke buditi, nego ju samo u čelo poljubi, al joj se usne dotaknuše ledene kože. Na lievoj strani imala je djevojka veliku duboku ranu; a na brzu ruku dozvani liečnik spoznade, da joj je srce izvadjeno.

Što je onaj namjeravao, koji je grozovito to ubojstvo učinio? tko je bio ubojica? — Ništa ga neizdavaše; samo se je vidilo, da je preko vrtnoga zida prešao. U kući je sve u prijašnjemu redu bilo; ubojica bješe dapače i sa poda krv oprô. Sancho Mofar je doduše grad ostavio i otišo k svojoj četi; al kraj svega toga pade sumnja na njega. Jedan svjedok reče, da je kô bez duše bježao. Odmah bude njekoliko pandurah za njim u potjeru poslano, koji ga u Firigi uloviše. Ali on niekaše tvrdokorno, da o Bertinom ubojstvu išta znade, akoprem mu u torbi kovčežić sa ležećim u soli čovječjim srcem nadjoše. On se je izgovarao da je to na putu našô; al to mu sve ništa nepomože, već uz sve to bude na smrt odsudjen. Pred smrt izrazi on svoju posljednju želju, da bi naime rado još prije nego li umre s Alkaldom-Majorom o nječemu se porazgovoriti, pred kim je on svoj zločin priznao, i to na sliedeći način:

„Ja neznam što mi je pamet smelo; ali to znadem, da sam bio smeten kano da me vrtoglavica spopala i bojao sam se, da će kći Donne Marte za moga odsuća svoje srce

drugom pokloniti. Zatim sam otišô k njezinoj villi, da ju zapalim, te da tako majku sa cielom družinom onamo odmamim. Što naumih, to i učinih. Zapaliv odbježô sam u grad, i osvjedočiv se da je Berta sama, unidjem u kuću. Kako sam preko zida prešao, to neznam. Ja nisam namjeravao ništa zlà djevojci učiniti. Tamo da se obraniti uzmognem, oboružah se, i uprav to bijaše moja nesreća. Donna Berta nazvà me bezobraznikom; ali ja ju ipak jednoč umoli, da mi svoje srce pokloni. Ona me prezirno odbì. Ja ju htjedoh zagrliti; na me udari hladilom*). Neznam kako se sluči; ja sam povukô bodež i turiv joj ga u stranu . . .“ Zašto joj je srce izvadio, to on sám nije znao; on je izgovorio još njekoliko nerazumnivih riečih s hropotanjem umirajućega; jer svjetina, koja ga je do stratišta dopratila, vikaše neustrpljivo za zločincem. On je svezanima rukama naopako na magarca postavljen, i uz proklinjanje puka pade njegova glava.

TALIJANKSA LJUBOMORNOST.

Nedavno se sluči u Vilanovi u Lombardiji grozoviti čin ljubomornosti, koji je cielu onu okolicu užasom napunio. — Crnomanjasta njeka crnooka, devetnajst godinah stara ovčarica smete pamet svim vilanovskim mladićem. Matheo medjutim bude svim predpostavljen, a Pedro, koji mu je nenavidan bio i za Pavlom uzdisao, prisegnù, da će se obim ljubovnikom osvetiti. Ugodne njeke proljetne večeri sakriše se Matheo i Pavla u špilju sv. Franje, koja je po cieloj okolici poznata bila, jer su se u njoj razbojnici zadržavali, koji su na mimoprolazeće putnike navaljivali. Pedro je iz daleka spazio ljubovnike, koji su u špilju unišli i približi joj se polahko. Nad ulazom stršio je velik komad pećine, o kom se je mislilo da u zraku lebdi; Pedro odkopa oprezno izpod njega svû zemlju i porinù ga zatim tako silno, da se je i zbilja odlomio i špiljin ulaz tako zatvorio, da niti miš prošao nebi.

U selu odmah opaze, da neima liepe ovčarice i sva Vilanova tražiše ju kroz punih četrnajst danah. Tražeć tako opaze dva seljaka na najveće svoje čudo, da je ona špilja sa neobično velikim kamenom zatvorena i da kroz mali otvor jedna čovječanska ruka viri, koja je nepomično stajala i skoro sva od grabežljivih pticah izjedjena bila. Za kamenom, kojega velikim naporom odvališe, nadju mrtva tjelesa liepe ovčarice i Mathea, ljubovnikah, koji u naručaju si preminuše.

Pr. H . . v.

Svaštice.

L. U Beču, 13. travnja. Sinoč davalo je ovdješnje slavj. pjevačko družtvo „zabavu“ kod Sperla. Pjevanja biahu u prvom djelu ozbiljnog, u drugom pako šaljivog sadržaja. Razdieljenje bilo je ovo: 1. „Mornar“ hrvatska pjesma od vrstnog glasbe učitelja u Zagrebu g. Vinarža. 2. Srbska narodna pjesma: „Prag je ovo milog Srba“ itd od prvog srbskog komponiste Kornelija Stankovića. 3. koncert na glasoviru od gospodjice Anke Dvoržakove. Udaranje po glasoviru trajaše skoro pol sata, nu pri svem tom je rečena gospodjica tako izvrstno i umiljato svirala, da je bila nagradjena burnim pljeskanjem i gromovitim „živila.“ 4. „Žegluga“, poljska pjesma od Sieminskog. 5. „Savica“, slovenska od Tomana, na glasbu stavljena od Riharja. Morade se ponoviti. 6. Koncert od Černy-a na četiri melofona, izvela porodica Suchanova, sastojeća iz otca, sina i dvie kćeri. Ovo sviranje, kao štogod sasvim novo, uzhitilo je mnogobrojno občinstvo, te moradoše svoj skladno i zaista ukusno izvedeni komad opetovati. 7. „Cesta z námluv“, česka pjesma od Vašáka. 8. „Žampanjska“ od Hoffmanna, šaljivi jednospjev odpjevao g. Lev, koj je od posljednje besjede sa svog liepog glasa poznat. Dovršiv svoju pjesmu morade na izazivanje sa svih stranah, na novo stupiti pred občinstvo i tad odpjeva jednu narodnu česku pjesmu, kojoj sliedjaše mnogobrojni „Slava.“ 9. „Vlašsky salat“ šaljiva talijanska glasbena smiesa od Genée-a. 10. Koncert na fruli od g. Klumpara. Prelazi iz jednog glasa u drugi biahu malo rapavi, nu ipak je družtvo svojim sviranjem zadovoljio. —

*) Faecher.

Prispje pozdrav od pjevačkog družtva u Celovcu. Naravno zaori na to gromoviti „Slava." 11. „Nema gôrše", ruska narodna pjesma od g. A. Főrchtgotta, pjevao čitav sbor. — Na obće zahtievanje morade sadá opet gospodjica Dvoržakova svirati nješto na glasoviru, te je izvela vrlo liepo potpouri iz českih narodnih napjevah. Kako se od sama sebe razumije biaše ova ljepotica u toj zabavi ljubimac cieloga obćinstva. 12. „Česky zpěv" od Chládeka. 13. Srbske narodne pjesme sastavio g. Förchtgott. Obe zadnje pjesme pjevao je cjelokupni sbor, a da konac djelo krasi, završiše sa običnim i liepim „mnogaja ljeta."

Što mi se u ovoj zabavi najviše dopalo, jest to, da su Česi ovom prigodom opet pokazali, da oni u podpunom smislu pojme sveslavjansku uzajmnost i bratinsku ljubav, jer da svakomu od slavjanskih narodah čine po volji i svoju iskrenost prama njemu posvjedoče, odpjevali su hrvatske, srbske, poljske, slovenske, ruske i česke pjesme. Kud ćeš ljepšeg dokaza uzajmnosti i bratinstva, koje mnogi od naših zemljakah žalibože još pravo pojmili nisu? Zaoto slava braći českoj!

U obće vrlo su revni ovdješnji Česi, kad se tiče promicanja svoje narodnosti i narodnoga jezika. Dokaz tomu je, što će iduće nedjelje, 17. travnja u 4 sata, u glumištu u predgradu Josefstadt-u dvie česke veseloigre predstavljati, najme „Prevarena ljubav" i „Jedan od nas mora se ženit." Prije početka i medju svakim činom pjevat će slavj. pjevačko družtvo same slavjanske pjesme. Da Bog dá, ugledali se u revnost sjeverne braće i naši rodoljubi!! —

Smješice.

Čovjek se spremi na put, nu da poštedi čižme, to ih izuje i baci prieko ramena. Idué, tresne nogom o kamen, tako, da mu se je sav palac raztepo; sad uzdahnu: Hvala Bógu, da sam čižme skinuo, jer drugčje bi se to isto i njim zgodilo.

Zagonetka.

Od M. L—ć.

Ružna mana jeste u čovjeka
S preda štijuć ta rieč mala.
Straga pako; nije rieka
Bez toga se stvorit dala.

Razriešenje **anagramma** u 9. broju „Slavonca" jest sliedeće:

Blago nama pticama
Po zelenim šumama.
Sve što nam treba,
Dobijemo s' neba.

A kad sunce zalazi
Svaka granû nalazi
Pa prospava prijatno
I urani radostno.

A u zoru plavu,
Skočimo na travu
Črez dovoljstva toga
Mi slavimo boga.

Razriešiše: gg. Mirko Spišić u Zagrebu; J. K. Tombor, župe upravljatelj u Erdeviku; Pavo Jovanović, sladopek u Novoj Gradiški i G. Marković, Pakračanin.

O tečaju bečke burze od 19. travnja 1864.

Papiri: Kovnice 5% 73.40; Narodnoga zajma 5% 81.40; Srećke lutrijskoga zajma od god. 1860. 96.35; Narodne banke 779.—; Vierovnoga zavoda 193.20.

Mienice: London 112.80; Srebro 112.50; Carski cekini 5.41.

Tisak Miroslava Kraljevića u Požegi.

Izlazi 10., 20. i posliednjeg u mjesecu. Ciena mu je godišnja sa poštarinom 5 for., a polugodišnja polovica, za domaće pako, ako se u kuću nešalje 4 fr. 60 novč., a polugodišnja polovica.

SLAVONAC.

Predplatiti se može kod svih c. kr. poštah i kod odpravničtva lista u Požegi. Za obznane placa se osim bularine od 2 stupačkog redka za 1. put 5, za 2. put 4 a za 3. put 3 novčića austr. vriedn.

Vlastnik i urednik: **Miroslav Kraljević.**

Godina II. U Požegi 30. travnja 1864. Broj 12.

DRUGARICE.

Poviest novije dobe.

I.

Dvije drúge liepo drugovale,
Od mladjanih prvih godinicah;
Ljubavju se viernom milovale
Bolje nego rodjene sestrice.
Jedne želja bila je i druge,
Što bi jedna mišlju pomislila,
Tom bi druga već se dosjetila.
Toga dana u godini ne bje
Da se drúge nebi gdje sastale,
Il' u kući, ili na sokaku,
Il' u šetnji, ili na razkrstju,
Il' na vode hladjane studencu.
Toga ne bje slatka zalogaja
Kog bi jedna bez druge pojela;
Toga ne bje družtva ni zabave
Gdje no nebi obe drúge bile;
One ne bje nedjeljice svete,
Da već prije izhoda sunašca
Nebi jedna drúga došla drugoj,
Da si bujnu svoju kosu spletu,
Da u jednoj vodi se umiju,
Da o jedan peškir se obrišu,
Da jednakim ruhom se odjenu,
I zajedno u crkvu otidju.
Ne bje tajne nikakve u jedne,
Da i druga za nju znala nebi,
Od čega jim srca puna bjehu
Od tog jim se prelievahu usta . . .
Jedne dobi, jednaka uzrasta,
Kô dvie vite uporedo jele,
I jednaka podosta nagnutja
Spojiše jim srdca za navieke
Uzpiriše u njim ljubav žarku,
Kakova se samo mislit može
U mladjanih jednog spola grudih...
Samo Bog ih u tom razlikovô:
Jedna bila crnooka Anka,
Druga bila plavooka Franka.
Al one se imenom nezvaše,
Već imenom od milosti slatke;
Anka zove Franku Šećerčetom,
Franka Anku svojim Biserčetom.
Pak imena ta mila i draga
Obim posve baš dolikovahu;
Kô što biser zrnce dragocjeno,
Bez da oči sjajom zasjenjuje,
Dragocjenost svoju u seb' skriva,
Pak se rado gleda, radje nosi,
Krasno kiti vrat i krune zlatne, —
Takva bila crnooka Anka,
A u dobi djevojačtva svoga.
Ne tol liepa, koli umiljata,
Blieda lica sa čarobnom tugom,
Iz kog sjaše do dva crna oka,
Čas kô sunce tankim za oblakom,
Čas kô sjajna dva kamena draga
Na čelenki sitna od bisera . . .
Al u njedrih skrivâ skuplje blago
Srce čisto, njeržno, čedno, drago, —
K tomu ona sjetna nujnost njena,
Što joj bliedo izražavâ lice,
Svako srdce napuni sućutjem
I milenim prama njoj nagnutjem...
Al' nasuprot plavooka Franka
Živ bje izraz svog šećer imena:
Šećer bieli njeno bielo lice,
Iz kog sjaše dva milena oka,
Kano ono čisto vedro nebo, —
Na kom cvaše dvie rumene ruže...
Šećer sladki njena rujna usta —
Šećer sladki njene mile rieči —
A najsladji šećer biserčetu
Ti gorući njezini poljubci.
Sretan bješe svaki momak oni,
Koji s njome razgovarat mogâ;
Jer svakoga svojijem milinjem
Lica, glasa, očih, riečih, stasa
I dražestnim onim ponašanjem,
Kô da j' vila, ili čudo raja,
Slastju rajskom pitâ i opajâ . . .
Takove mi drugarice bile,
Takve bile, tako drugovale
Šestnajst punih zdravih godinicah.
A kada će nastat sedamnajsta
Biserčeta nujnost mâh preotê,
Zbilja njeka obuze joj bitje,
Lice poli njeka bliedost tavna, —
Zalud bjehu Šećerčeta čari,
Zalud ona živahnost šećerna,
Zalud ljubki šećer-razgovori,
I presladki svi šećer-poljubci, —
Biserče mi ostâ bliedo, tužno,
Svedj slabeći kô bez rose cvietak,
Pak će reći jedanput Šećerče:
„Milo moje i drago Biserče!
Nij' u redu da te, drúga, pitam:
Što si tužna, što l' ti život velne?
Il' od kakva potajnoga jada?
Il' od žarke puste želje?
Kada znadem da si mi iskrena
I da tvoje meni vierno srdce
Za me tajne baš nikakve nema.
Al' me ljuto boli srdce moje,
Što te tako tužnu gledat moram, —
Što sva ljubav i milinje moje
Kadro tebe utješiti nije,
Nit jednog ti osmejka izvabit.
Zato kaži Šećerčetu svome

Gdje da lieka tvome jadu traži?
Tražit ću ga pa mà na kraj svieta,
Mà liek bio iz mog crdca krvca...“
Odgovara tužno joj Biserče:
„Drago moje i slatko Šećerče!
Znaš predobro koliko te ljubim,
Sve od prvih naših godinicah,
I da nigda pred tobom netajah
Što god. mišljah, željah u svom srdcu
Tako i sad ništa tajat nemam.
A sve da bi kazati ti htjela,
Zašt' sam tužna zašt mi život vehne
Ah! Šećerče kazati ti neznam, —
Van što slutim, — da Bog dá laž bila, —
Neću dugo drugovati s tobom;
Suha bólja što mi sestre ote
Čini mi se i moj život mladi
Kô jabuku crv podgrizat poče . . .
A baš noćas u snu vidih i čuh
Dvie pokojne moje drage seke
U odjelu sjajnom i prozirnom
Biele vience imajuć na glavi,
A starija u lijevoj ruci
Držà vienac njihovome sličan,
Pa desnicom meni mahše rukom,
Veleć: Mila Anice sestrice,
Dokle ćemo čekati na tebe?
Evo veće skoro godinica,
Što no amo tebe izgledamo,
Da u naše milo družtvo dojdeš,
Da te ovim viencem okitimo,
Da vjekuješ s nami u ljubavi.“
To Šećerče uzrok tuge moje, —
A nikakov liek mi ju ne snimi
Dok me u se hladjan grob ne primi.“
Zasuzilo na to mi Šećerče
Sve ganuto takvim odgovorom
Kakovom se ni u snu nenadà;
Ali baš kô da na bliedom licu
Biserčeta razgovetno čati
Prežalostnu istinu tih riečih, —
No ipak će nagonom ljubavi
Nastojati utješit Biserče,
Čestom laži izpraznoga sanka,
A mladosti prve krepkom snagom
I s liekovi što priroda daje,
Brižljivostju, njegom mile majke,
I ljubavju svojom pravom, žarkom,
Na sve žrtve u vieke pripravnom.
Al će tužno prihvatit Biserče:
„Ne troš' riečih preslatko Šećerče!
Nema lieka više za me jadnu
Do jedino u mom grobu hladnu!“
Zatim bilo, za dugo nebilo,
Svakdan većma vehnulo Biserče,
Dok ju nemoć u krevet ne baci,
A krvca joj udari na usta.
Upropasti s' od jada joj majka
Spoznav kako ista bólja kleta
I treću joj oteti će kćerku,
O kojoj, kò rosna kap o cvietu,
Njezin život visjà još jedino. —
Upropasti s' i slatko Šećerče,
Spoznav kako smrt će okrutnica
Naprečac ju razstaviti s drúgom.
Kuka majka, uz nju cvili drúga
Neodlazeć od nje bolestnice;
Majka dvori bolnu i njeguje
Pa donosi razne joj liekove,
A drúga ju tješi, razgovara
Što ju bolje žarka uči ljubav.
Tako bilo, za dugo nebilo, —
Kad liekovi svi nepomogoše
Pa ni ljubav niti njega majke,
Nit utjeha slatkog Šećerčeta —
Iznemoglo sasvime Biserče,
Leža bliedo kô od voska luče,
Jedva sboreć glasom promuklime,
Kad sve lištje s drvetja opalo
A jesen se poče grlit zimom
Biserče će reći svojoj majci,
Pokazujuć rukom prama vratî:
„Gledj! gledj majko dojdoše mi nene!
Čuješ majko kako zovu mene?
Starija mi bieli vienac pruža,
Pa se na me ljubko osmehuje,
Idem majko da nežale seke!“
Za ruku ju držeć majka jeca:
„Nema ovdje tvojih milih sekah
Nuza te je tvoja mila majka
I Šećerče drugarica tvoja!“
„Jeste, jeste majko tu su seke!
Evo Nena po tretji put zove
Pust' me majko, pust' me knjima ići,
Da nežale mile seke na me!“
To izrekav pojde podizat se
I otimat majci se iz rukuh,
Jedva drúga pridrža ju s majkom
Čim joj tielo opet natrag klonu.
Obzire se po sobi Biserče,
Pa ugleda plačuće Šećerče,
Pak će reći tiho šaptajući:
„Još za časak, pak ću bit kod sekah,
Moram s tobom razstat se Šećerče.
Ali nemoj za mnom tugovati,
Neće projći koja godinica
Pak će mo se opeta viditi . . .
Al' samo mi obreč na razstanku,
Da češ grob moj čestje polaziti,
Barem svake nedeljice mlade, —
Da češ po njem neven cvietje sadit,
U znak tvoja ljubav da nevene,
Da me i u hladnom grobu ljubiš.“
Jedva kroz plač Šećerče joj veli:
„Tà da mogu, tà životom svojim
Tvoj život odkupila drúgo,
Kamo l' nebi izvršila jadna
Na razstanku što od mene želiš!
Hoću, hoću predrago Biserče!“
Dalje sborit nemoga Šećerče.
Jošte malo vrieme postojalo,
Al uzdahnu težko mi Biserče,
Uprv pogled plačuću na majku,
A stiskajuć desnicu joj ruku,
Pak će reći lomećim se glasom:
„Nastá majko od razstanka vrieme!
Hvala t' majko na ljubavi tvojoj,
Na svoj njegi i svom milovanju!
Neplač za mnom moja mila majko!
Ta ja idem k mojim milim sekam
S njima ću se za te Bogu molit,
Da mi tebe žalostnicu tješi.
S Bogom majko! i s Bogom Šećerče! . . .“
To izustiv zamuknu Biserče,
Al još motri te majku, te drúgu,
Dok joj suze neprelišc oči
A dušica zadnjim uzdisajem
Ode Bogu vječnu na istinu . . . .
Vrisnu majka od žalosti gorke,
Kano da joj srdce prepuknulo,
Lomi rukam jecajuć Šećerče,
Kano da joj srdce izčupano, —
Obe ljube Biserčeta usta
Kô da žele udahnut joj dušu . . .
Nepomično al, leži Biserče
Kô kad spava nevino Angjelče...
Liepo majka svjetom Šećerčeta
Opravila svoju jedinicu:
Obukla joj najljepše odielo;
Što je svetcem nosila najradje;
Svilen kosu drúga joj izplela,
Kano što joj njekoč izpletala,
A okolo povrh glatka čela
Ovila joj sitan vienac bieli,
Znamen čiste i nevine duše;
Sklopila joj na njedarcih ruke,
Kano da se Višnjem Bogu moli...
Glas o smrti puče Biserčeta
Hitro kano ona brza munja, —
Pak ti hiti malo i veliko
Da ju vidi, do groba odprati.
Njena mladost u najljepšem cvietu
Ukinuta a preranom smrtju
Kano cvietak mrazom popureni, —
Svakom suze iz očiuh vabi,
Svatko cvili i uzdiše svatko
Za umrlim dobrim Bišerčetom,
A najvećma cvili njena majka:
„Jao! Bože! što ti toli sgrieših!
Da mi otè i tu tretju kćerku?
Ah, posliednju radost i podporu!

Ah, crne mi zadnje tri godine,
Da u svakoj sve po jednu kćerku
U grob hladni moradoh odpremit!
Pak ostadoh jadnica sama!
Ah! ta tko će sad pomagat majci?
Tko će sada milovati majku?
U komu će sad uživat majka?...
Tri godine! ah, tri rane ljute!
Koje mi se zacieliti neće
Dok nelegnem i ja u grob hladni...
Ah! ta stoput bolje bi mi bilo,
Da životom smrt me sad razstavi,
Te da s tobom kćerko me sastavi!..."
Tako cvili i nariče majka,
Uz nju jeca žalostno Šećerče:
„Jao! moje predrago Biserče!
Kud mi ode moje milovanje?
Kud mi ode moje drugovanje?
S kim će sad se ponosit Šećerče?
Tko će sad me tako ljubit žarko?
S kim ću sada drugovati vierno?
Ta da podjem po bielomo svietu
Nigdje takvu drúgu naći neću!
Ah! kako ću sad bez tebe živit,
Koja nemam ni bratca ni seke
Do jedine udovice majke . . .
Tebe imah drúgu jedinicu,
Pak i tebe evo smrt mi uze,
Milo moje predrago Biserče!
Joj! pukni mi srdce od žalosti,
Kad mi više moje drúge nema!"
Tako plačuć nariče Šećerče,
Neprestano s jadovnicom majkom
Polivajuć suzami Biserče.
A kad mrtvo ponesoše tielo,
Zamni kuća i dvor od jauka,
Razleže se sokak od leleka:
„Jao! kćeri draga jedinice!
Joj! Biserče mila drugarice!"
Grozno tako do groba jednako.
A kad u grob spustiše Biserče,
Te zatutnja sanduk od grudavah,
U prsa se tužna grunù majka,
Smrači joj se izpred suznih očih,
I mal' u grob što se nestropošta,
Da Šećerče jadnu nepridržà . . .
Odnesoše s groblja susjedkinje
Jadom jadnu i nesvjestnu majku...
A kad majka sebi se povrati
Opet žalost srdcem joj zakrenu
Videć sebe posve osamljenu . . .
Tako ostà samohrana majka
Za kćerkami svojim tugujući . . .
Tako ostà tugujuć Šećerče,
Uviek svoje spominjuć Biserče . . .

(Dalje će sliediti.)

JULIJ CESAR IZ KAPUE.

Historička pripoviedka.

(Prevod.)

(Dalje.)

VI.

Tamna noć razprostiraše se po okolici a hladan vjetar duvaše proti Cesaru, kad je na svojem žapjenjenitom vrancu u Morronu, svoj stan, nagnuo. Sforcin opominjajući glas zamuknu u graji strastih, koja je novom žestinom u Cesarovom srcu buknula.

Kad je u Morronu prispjeo, nadjè on ovdje svoga vjernoga pisara Alfonsa, koji ga je očekivao i prikraćivao si vrieme s čistjenjem i pregledavanjem Cesarova oružja.

„To li je tvoj posô", zaviknu ovaj spaziv ga, „zar misliš, da ćeš mi tako najbolje ugoditi? no ipak govori, što te je tako naglo iz Napulja amo donelo?"

„Revnost, vami ugadjati, vas tužnih sanjarijah oslobodit."

„Kako ti to misliš? što ti je tomu povod dalo?"

„Cielo vaše držanje", odgovori Alfonso na ova Cesarova pitanja; „ta vi znadete, da sam vam s dušom i tielom privržen, zašto skrivate daklem kakovu tajnu pred menom, kad vas držanje izdaje?"

„Govori dakle, što znadeš?"

„Zar vi niste proti Jakovu ogorčeni? zar vi nenamjeravate svoje sile kraljici opet posvetit, jer uvidjate da ste zapostavljeni?"

Cesar se spusti na jednu stolicu i nasloni glavu na ruku. Alfonso postaviv se pred njega, nastavi:

„Vi uvidjate, da sam istinu govorio; al zato nemislite, da ste jedini, koga Ivanin udes boli. Kano kakova oluja razprostire se nezadovoljstvo po Napulju i samo jedne odvažne volje treba, da se strašna bura spusti. Jakov postupa prestrogo sa svojom suprugom. Jedan Francez imenom Berlingiero — ide uviek uz nju, i mora točno na svaki njezin korak paziti. — Nezadovoljstvo vlada u gradu, mlado plemstvo uzdiše za prijašnjom sjajnošću. Ono se je skupilo i provalilo u novi dvor, da kraljicu oslobodi. No mnogo pretežniji broj Jakobovih najmenikah stavi jim se na suprot. „Mi donosimo svojoj kraljici pozdrav odanosti!" zaviknu većina, no Berlingiero nam se u brk nasmija i opravi nas. Sada istom puče buna, i negledeć na njihovu pretežnost, bilo bi do krvi došlo, da nije

Jakov iznenada u našu sredinu stupio i odvažnim kriepkim glasom za uzrok zapitao. „Svoju kraljicu želimo pozdraviti!" oriaše se odgovor. Jakov je bio zabunjen, što da počme; no napokon izpriča ipak Ivanu da je nješto boləšljiva, te da je joj sasvim nemoguće svoje vjerne podanike, kako se pristoji, dočekati, zbog česa nas on moli, da ju po njemu pozdravimo. Oštrim pogledom gledaše nas Jakov. Tada stupi mladi Ottina Caraccioli pred njega i povika: „Kralju Jakove, nehtjedosmo toliko kraljici, koliko k vami, da vas na svoju dužnost opomenemo. Vi nju zanemarujete. Zato slušajte naše želje: Postupajte sa svojom suprugom, koju ćemo uviek kraljicom zvati, kako se netjakinji tolikih kraljevah pristoji. I samo, onda, ako ju budete štovali, štovat ćemo i mi vas i vašoj ćemo se vladi podvrći!" Poslje ovih riečih navalismo mi svi na Jakova, koji nam je u stisci obećao, da će svoju dužnost izpuniti. No naše poduzeće ostade bezuspješno, Jakov postupa s Ivanom još strožije, on svoje sile sveudilj pomnožaje, da odmah svaku bunu uguši, a nezadovoljstvo se kano opasna bolest sve većma razplodjuje. Grofe Julije Cesare iz Kapue na vas sve gledje, vaša ogorčenost proti Jakovu je svim poznata i od vas se svemu dobru nadaju!"

Pazljivo slušaše Cesar svojeg tajnog pisara, zatim skoči kao biesan.

„U mene se uzdaju, da jim ja vodja budem? Alfonso, nijedna sila neće Jakova uništiti, moja će ga desnica sama smrviti!"

Cesarova namjera ostade stalna, on odputova s Alfonsom u Napulj.

Prispjev onamo ode odmah u novi dvor i zahtjevaše da ga pred kraljicu vode. Berlingiero izadje pred njega; njegov lukavi pogled promatraše Cesara, dočim reče:

„Pred kraljicu želite, gospodine grofe? zar neznate, da nitko nemože k njoj, jer je bolešljiva?"

„Bolešljiva?" zaviknu posprdno Cesar; „odkad je u Napulju taj običaj zavladao, pod ovako žalostnom izlikom plemiće pred svoju gospodaricu nepuśćati?"

„Od kako ste gospodine grofe, mojem poglavaru na priestolje pomogli. — Zar vi tako brzo na svoju dužnost zaboravljate? to je u istinu riedka kriepost!"

Cesar škripaše zubmi. Berlingiero nastavi:

„Što vas sili kraljici? našeg kralja volja zove vas drugamo. Ili možda nasledujete mlade barone, koji su nedavno ovamo silom nahrupili a popareni otišli?"

„Mnogo se toga promjeni; onaj, koga sada slave, može kašnje pogrdjen biti. No neću se s vami zahman prepirati, nego vas samo još jedanput pitam, hoćete li me kraljici pustiti?"

„To je proti mojoj dužnosti. Neću!"

„Kad nećete, to ja idem sam!" povika Cesar i htjede Berlingiera odrinuti; „još nije vaša moć tako učvršćena, da se tuzemcem tako drzovito protivite!"

„Što, zar Julij Cesar iz Kapue tako govori?"

„Jest, tako on govori, pa i postigne ono, što želi!"

U tom trenutku dodje kralj Jakov i obrnu se k Cesaru, koji se je s njegovim nenadanim dolazkom ponješto zabunio.

„Dobro mi došli, grofe iz Kapue, veoma mi je drago, da vas opet jednoč na svôm dvoru vidim. Vi ste moj najvjerniji sluga i prijatelj, kog sam tako dugo željno izčekivao."

„Vaše Veličanstvo", zače Cesar nesigurno, „ja sam svoju dužnost izpunio, te sam se povukao da se mira naužijem, da vam se sada opet žrtvujem."

„Zahvaljujem vam, Cesare", reče Jakov, neposumnjav o njegovoj vjernosti; „al govorite, što vas je tako razpalilo, kad ste došli?"

„Zametavanje, koje jednog plemića vriedja!" reče Cesar pogledav na strani stojećeg Berlingiera.

„Pristup kraljici plemićem je uviek prost. Pa zar da me tudjin kano prosjaka odpravlja? Vaše Veličanstvo, to je nemoguće da ste tako odredili!“

U Jakovu se poče nepovjerenje probudjivati. Cesar opaziv to približi se k njemu.

„Nemojte me krivo razumjeti. Nezaboravite, što sam bio i što još uviek ostajem! plemenita sućut samo dovela me je u ovu sobu. Moja mišica je vaša, zar mi nećete dozvolit, da kraljicu samo pozdravim?“

„Ja se uzdam u vas!“ reče Jakov i pogleda Cesara, koji je mirno stajao. „Berlingieru, zar ti nerazlikuješ moga najvjernijega prijatelja od mojih protivnikah, kad ga vriedjaš? Cesare, posjetite Ivanu kad god vas volja, no nezaboravite, da vas neustrpljivo očekujem.“

Jakov nesluteć ništa zlà, ode iz sobe. U Cesarovu se oku zasja zràka veselja s pobjede, dočim mu Berlingiero, pogledav ga namrgodjeno sumnjivo, otvori vrata sobe, gdje je Ivana bila zatvorena.

U maloj polumračnoj sobi sjedjaše Ivana uz zastrt prozor. Njezino lice bijaše bliedo. Tragovi tuge i nevolje poznavahu se na njemu. Ulaz Cesarov probudi ju iz njezinih mislih; ona skoči uplašena.

„Julij Cesar!“ zaviknu ona drhćućim glasom, „zar ste opet došli, da mi svojim prisućem ovo tužno stanje još ogorčate? zar ste od mojih mučiteljah na taj posao izabrani, da nov lovorvienac zadobijete? zaisto, Ivanin udes je dostojan zavisti! vi me smijete pozdraviti a meni podvrženi nesmiju?“

Glas, s kojim je Ivana ove rieči izgovorila, bijaše nazlobnoposprdan. Cesar mučaše.

„Veoma me ugodno zatekoste, da vam skoro nit odzdravit nemogu. Al k čemu to pretvaranje, k čemu ta pobožna maškara? zar je tako Jakov zapovjedio? odkrite se, pokažite se onakovim kakav ste!“

Nemilo parahu ove rieči Cesarovo srce. Svà ból, koju je ikada Ivani učinio, predoči mu se sada tužeć ga, rado bi se tih paklenih mislih oslobodio. On dodje, da kraljici pomogne, a nepovjerenje i ogorčenost bijaše mu odzdrav.

„Ublažite ogorčenost svojih riečih, kraljice. Ja sam proti vami sagriešio, no nepustite, da zato naviek nesretan ostanem, jer mi nedozvoljavate, da svoju pogriešku popravim.“

„Svoju pogriešku da popravite?“ smijaše se Ivana; „pa k čemu taj skrušeni naglasak vašega govora? al ja zaboravljam, da imam sve mirno podnašati. Nastavite svoju rolu!“

Ivana sjede.

„Ukor, kog sam zaslužio, govori iz vaših ustah i duboko osjećam bol, odkuda proiztiče.“

„Vi osjećate ranu, koju ste sami zadali?“

„Vami i sebi!“ poviknu on i pade pred kraljičine noge. Suza se zakriesi u njegovu oku, kad je Ivaninu protiveću se ruku pograbio.

„Zar nevjerujete ovim suzam, najdragocjenijem znaku u čovječjem oku? gdje je pogrieška, koja se nebi dala popravit? jest, ja poznajem svoju vami nanešenu krivicu. Kao živa žeravica biesni mi u srcu pomisao na nju, samo kroz vaše oproštenje i vašu po meni izposlovanu slobodu, može mi se mir opet povratit!“

Kraljica gledaše nepomično Cesara.

„Što bi vi s timi riečmi rado, Cesare?“

„Vaša sloboda, kraljice, neka bude pomira za moju pogriešku!“

Kraljica se začudjeno obrnu.

„Vi me odbijate, ali moja je nakana čvrsta, ja vas moram osloboditi; a to ću i

učinit, pa ma se i vi tomu protivili! sjajna mora vaša zadovoljština biti, Alopovu smrt morate podpuno osvetit!“

Na Ivaninom licu pokaza se zraka ufanja, pomješana turobnim posmjehom.

„Cesare, vaše su rieči okrutne! nenarušavajte mi moj mir, nedosadjujte mi s vašimi lukavimi ponudami!“

Julij Cesar pograbi njezinu ruku.

„Zar vi nećete nikada istinu da spoznadete? zar će obmama srca naviek vaša nesreća biti? vi me mrzite — iz uzroka — i zato niti nećete mojim riečim da vjerujete. To je bilo do sada temeljem vaše nesreće, nepustite da vam i nadalje ostane. Povjerite se meni i nećete se kajati!“

„Pa da vam se povjerim, da zaboravim, da ste Julij Cesar, da Jakovu služite i da ste njegov uhoda, što bi vi tada radili? govorite sada uprav onako, kao da ste moj vjerni, meni sve dobro želeći podanik.“

„Ja ću vas sliedit i scienim sebe i vas za sretna, jer ste svako nepovjerenje odstranili. Vašu slobodu želim ja, a Jakobovu propast; Napulj će Ivanu opet kano svoju kraljicu pozdravit!“

Ivana ga veselo pogleda.

„Vrata će se vaše tamnice, po Jakobovom padnuću otvorit, sav će Napulj u pomoć priteći, njegova bo kraljica hrli u sredinu svojih viernih, a u oduševljenoj zemlji sjaji zlatno sunce vaše vlade, vaše milosti! tim ću svoju krivnju popravit!“

Kraljica drhtaše od veselja. Cesarova odvažna osnova napuni joj dušu krasnimi slikami. Neobično čeznuće za slobodom, vladom i osvetom zabavljaše njezinu pamet. Ona hodjaše silno gore dole po sobi.

„O, samo jedan dan vlade, da ove zmije okô sebe pogazim, a tebe, Cesare, najprije! tako si me dugo na cjedilu ostavio, da mi sada svoju milost kano milostinju podieljuješ! ha, Ivana nije zaboravila! — Ti mi zanjke razapinješ! ti si licumjeran, lukav, Jakov te je poslao! na taj način bi mi rado vratom zakrenuti! glavni neprijatelj nemože nikako prijateljem biti!“

Brzo se križahu ove misli po Ivaninój glavi.

„Za me neima spasa!“ reče ona dosjetiv se nječemu, što je Cesara imalo uništit, „ja scienim svoje muke za žrtvu pomirenja za svoje griehe, zato ću uztrpljivo sve podnašati, i neću gradeć kule po zraku svoj mir i život drugih u pogibelj stavljati.“

„Kraljice, mržnja sveudilj gori u vašem srcu! tako ćete sama sebe uništit, vi zato tako govorite, jer mi nevjerujete; nepovoljan udes me je k vami doveo, pa neka i u bubuduće huda sudbina vlada!“

Julij Cesar htjede već otići, kad ga Ivana zadrža, ona se nječemu dosjeti.

„Cesare, ja vam vjerujem“, reče ona tiho, „oprostite toliko putah prevarenoj njezinu drzovitost.“

„Dakle ćete me poslušat?“ zaviknu Cesar veselo. „O, izustite još samo jednu rieč prije nego li odem!“

U taj čas otvoriše se vrata, Berlingiero stajaše na pragu. Cesar, misleć da je izdan, lecnu se. No kraljica ga izbavi iz zabune, dočim reče:

„Cesare, nezaboravite dakle na obećani ures. Vi bo znadete, da sam se vlade odrekla i da samo za uresom ginem. Na skorom vas očekujem. S Bogom!“

Veselim srcem ostavi Cesar sobu. Kraljica odahnu, kad je omržnjeni od nje otišao, u čijih vabećih osnovah gledaše ona samo zanjke nove prevare. Bi li mu vjerovala, a Jakov da triumfira, što se je u njegove od Cesara lukavo razapete zanjke ulovila, ili da svemu tomu izbjegne i da Jakovu sve što se je dogodilo, odkrije? ako je Cesar nagovoren bio, tad je morao kralj s kušnjom njezine vjernosti zadovoljan biti! ako pako Cesar nije

dobro mislio, to je tada morala kroz Jakobov spas njegovu milost a Cesarovu već tako dugo željenu smrt postići.

Ivana se odluči za zadnje.

„Berlingiero, mogu li sa svojim suprugom govorit?“

Ovaj namaknu glavom i ode. Za kratko vrieme dodje kralj Jakov, da na svoje najveće čudo iz ustiuh omržnjene Ivane Cesarove osnove saznade, te da se tako nikad više u njega nepouzda.

„Vami je njegovo licumjerstvo veliku žalost pripravilo“, povika on, „i mene hoće da uništi! — Da vami, Ivano, svoj spas imam zahvaliti, neću nikada zaboraviti. On će si pako sám svoju propast pripravit!“

(Konac će sliediti.)

POTONJI FOSKARI.

I.

Sjutra u pet urah.

Prvim svjetlom topla lipanjskoga jutra godine 1796. penjaše se starac i mladić uz stube zvonika, koj pred mletačkom basilikom u vis strši. Muče i polagano stupe napred, mislio bi, da mu vrha dostoći neće.

Napokon, postojav češće po koj čas, tareć si znoj sa čela, dostignuše vis zvonika. Dosad ne bjahu ni rieči progovorili, samo se odazvala jeka njihovih korakah. Sad došav na vis podiže starac ruku i pram gradu ju pružeć progovori:

„Gle Mateo, gle onaj grad ondje dolje, iz mramora sagradjen, koli bio njegda slavan, toli propali i sniženi sad su Mletci.“

Dječak zaokupi pogledom svojim sav grad, koliko mu to dopuštala jutrnja magla. Modro siva zavjesa, koja se nad gradom raztiraše, uprav sad se začela dieliti i zahman bacilo o nju sineće sunce svoje trake. Napokon izmaknù magla, doduše malo po malo, sad se pojave zvonici, krovovi kućah i palačah, doskora mogao si razabrati javna šetališta, ulice, kanale, kojimi su već vrvili Talijani i Grci, i po koja gondula plovila. Jošt jedan čas, i grad se zaodjenù najsjajnijom odorom.

Mateo vidjè, kako mu se sad pred očima razvija najljepši prizor. Basilika sv. Marka sa četir zvonika i četir mjedna konja nad glavnim ulazom, trgi, mali trg, na kom se diže veličansvena duždina palača, i ona dva lava, kojih jedan nosi Markova lava. Mnogobrojne druge crkve i kuće, kô da su s iztoka amo donešene. Niemim udivljenjem motri Mateo krasan prizor. Kô vesela lasta leti mu pogled od zvonika do zvonika, od kuće do kuće, zaroni u dubine živahnih ulicah, promjeri veslami gondiljerah prosjecane kanale, sve dalje čas svrne okom na ostrov „San Giorgio“, čas na vale sinjega mora, koji povjetarcem gonjeni na zapadnu obalu žala dovaljuju; čas još dalje, gdjeno friulski alpi bielimi ogranci zrjenik ograničuju.

Kosieti, (to bje starčevo ime) sliedeć poglede sina si, pograbi desnicom njegovu ruku, te lievicom pokazujuć duždinu palaču nagovori ga:

„Mateo, nisu ondje, ne ovdje pred nami, u toj palači su Mletci, tuj su njegove uhode, njegovi tajni sudci, zakoni, zločinci, ubojice, koje samo za gluhe dobe noći zateče sud pravde!“

Začudjeno poglednà Mateo oca si, nerazumjevaše bo, što rieči očeve znače.

„Što misliš oče?“

„Samo još čas počekaj, i razumjet ćeš me Mateo.“ odvrati Kasieti, obrativ se prama iztoku i takovom neuztrpljivosti motreći sunce, kô da ga hoće prije reda izmamiti.

U to muklo izbi sat sa zvonika sv. Marka.

„Broji sinko, koliko će se puta zvono oglasiti.“ reče Kasieti.

Jedan, dva, tri, četir, pet, — pet urah oče.“ odgovori Mateo.

„Dobro sine“, zavapi goran neizrecivom radosti. „Sveto budi božje ime, jer od toga časa nisi ti više Mateo Kasieti, već si ti Luigi, Mateo Foskari, zadnji ogranak staroga roda, od sada si ti otmen Mlečić i nosiš grb prve obitelji slobodne države mletačke. Slušaj sinko, al ti nebliedila vrana-kosa poput glave sieva starca, slušajuć poviest, što ću ti ja pripovjedati.

„Ondje u onoj palači, što se izpod naših noguh razastire, vladaše prije 300 godinah dužd Francesko Foskari. Bijaše godina 1423. Samo radosti, časti, moći, sreći bje stana u njegovoj kući, niti mu se iznevjerile u vladi i slavi, i pravom mogaše reći: „Bog je s nami.“

Al se podiže sjekira smrti proti snažnomu, ponosnomu stablu, odsječe prvu mladicu, po tom drugu, tad treću. U manje no osam godinah, bila duždi tri sina umrla. Jošt jedan mu ostà, imenom Jakopo. Ovoga u nesrećnoj noći bili su obtužili, da je od vojvode milanezkoga primio blaga i draguljah, — zločin, koga nikad neoproste tajni zakoni republike mletačke. Tako bje Jakopo doživotno izagnan, i življaše sa ženom si i djecom u Trevisu. Kada jednom po Mletcih. izza petgodišnjega odsuća Jakopova; puče glas, da je jedan član vieća desetorice ubijen. Namah zapadè sumnja Jakopu, kojega se sluga dan prije u Mletcih vidjevao. Slugu i gospodara mučahu, al obojica pretrpiše stalno sve muke, nevinost svoju tvrdeći. Neozireć se o Jakopov protuslov, poslà ga vieće na otok Kandiju. Nu prije nego onamo stiže, bi našast pravi ubojica Nikola Eriza. Zahman prosvjedovao odsudjenik, — zahman prosio vieće desetorice. Al nemilostno sudište neznadijaše pravde.

Težko je tištilo prognanstvo kukavnoga Jakopu. Otac mu bio star, mati mu bila stara, domovinu ljubljaše; otca i majku jošt jednom ugledati, prije nego umre, domovinu prije nego propade, to bje san njegovih danah, njegovih noćih jedina misao. Svako ga jutro zateče uz obalu morsku sjedećega, kako tužno gleda vale, koje azijatski vjetar pram Mletkam tjera. Svaki ga večer vidjè, kako uz žal prisluškava, da li mu nenosi s jadranskoga mora pireći vjetar koj glas iz rodnoga mjesta. Jednom zavapi: „Nedade li Bog već, da slobodan živim, gdje se rodih, dopustit će bar, da ondje umrem.“ Osnova bje skoro gotova. Napisa list vojvodi milanezkomu, moleći ga za posredovanje kod vieća desetorice; i tako sve udesi, da list uhodom u ruke padè, koji ga uvjek obkoljivahu. Usljed ovoga lista pozvà sudište uznika u Mletke, i po drugiput ga poslà na Kandiju. Nu tek što se galija, na kojoj bi morao na Kandiju zajedriti, od obale odtisnù, umrè Jakopo, s čega, to se neznadijaše. Tà otca si, majku si bio ogrlio, suprugu vidjeo, djecu blagoslovio, na otčinsku zemlju bio stupio, i s daleka pozdravio crkvu, u kojoj bje negda kršten. Mogao je daklem umrieti, a i umrè rado. Mateo! taj tako okrutno odsudjeni, mnogimi nevoljami potišteni čovjek, bio je tvoj i moj predja, bio Jakopo Foskari, duždin sin, nosi najplemenitije ime, što god jih je zapisano u zlatnoj knjizi mletačkoj.

„Oče, mač, bodež, da se osvetim, pušku, da ištem pravdu!“ poviče dječak bliestajućima očima.

„Pravdu Mateo?“ odvrati Kasieti skorom gnjevno pogledav sina. Sám Bog je pravedan i vršit će ju, dok bude hore. Već tri vieka čekaju Foskari, da svane taj dan. Onoga dana, kad návrših šestnajstu godinu, povede me otac, kô što ga bio negda njegov, kô što ja tebe na ovaj zvonik i pripovjedaše mi onu poviest, koju si evo sad čuo. Tad navršiv svoj govor, obraćao se pram svima četirima stranama svieta govoreć poput mene sada: „pravdu, pravdu!“

„Nedvoj oče, Bog nje nam neće uzkratiti, svakoga ću dana sa visinah naših gorah, to u njega prositi. Moja jutrnja, moja večernja molitva bit će: „pravda.““

Veličanstvena bijaše to slika. Dječak uz starca na visini zvonika podigô ruke pram nebu, i kobnu onu rieč nad Mletci govoreći, kô da mu sjena Jakopova pozajmila ovaj glas, da sjeća nebo sudnjega dana.

„Upokoji se Jakopo u tvom već tri vieka zatvorenu grobu, prepuna bo je mjera griehah Mletčanah“ nastavi starac. „Kô Tir i Sidon stići će te ruka svevišnjega sudea, tvomu lavu izmaći će mač, a bure progutnut će ti brodove, koji svimi mori plove.“

„Upokoji se, Jakopo, bit češ osvećen, jer je blizu dan gospodnji. Mletci će pasti, njegove će pjesme umuknuti, dvorovi bit će pusti. Samoći bit će stan na trgovih, kanalih, dà, sam će gondolier zaboraviti, da mu to bje njegda ljubljeni otčinski grad.“

Muče snilazijahu po tom otac i sin sa zvonika, kô što se bjahu uzpeli. Došav pred crkvu sv. Marka, motrio je Kasieti podsmjehajuć se ona četiri mjedna konja, i dalje pustiv pogled svoj nad more, na kom se ovdje il ondje plovjaše po koje jedro, turobno prigibajuć svoj trokut u valove. Pogled sa mora vrneć na mletačke kanale, vidjè gondoliere, kako u malom čamcu plove, vesele pjesme pojuć.

Sjetan slušao je Kasieti vesele pjesme, nehotice sjeti se Jakopa, koj na kandijskih obalah za domovinom toli čeznuo.

Veselje gondolierah raztuži ga. Čudne razlike, ozbiljnost starčeva, i veselje brodarah. Veselu pjesmu poje nad grobom. Tà grob bijaše Kasietovo srce.

Objema rukama bio si lice zastro, vjetar se igravao bielimi vlasi starčevimi, a Mateo stajaše uz njega neusudeć se, nemilim ga sanjarijam iztrgnuti.

U to zazvoni u luci zvono, vesel žamor nasta med brodari, kad začuše odmor navještajući glas.

„Oče već je osam urah“, progovori Mateo, vesel što najdè zgodu da zametne govor.

„Hajdmo sine“, odvrati starac, „uslišao nas Bog, tè ti nebude treba sinu si, kad navrši šestnajstu godinu sa onoga zvonika pokazati nezahvalne, neporovane Mletke, kano neprijateljicu svoga roda.

„Oče, nisi li mi rekao, da je Bog pravedan?“

II.

U gorah.

Jedan tjedanj iza onoga prizora na mletačkom zvoniku, jahaše častnik sa dvanajst pandurah sa sjevera na jug na iztočnoj obali jadranskoga mora. Putnici bjahu već prošli Karlopagom i Novimgradom, ostavili sjutra Nonu, te se zaputili pram Zadru. Od rana jutra već jahahu u nesnosnoj žegi, proklinjajući put i sunčan žar, kog je blažio riedki svjež, naprasit vjetarac sa mora.

Najednom razvedri se lice konjanikah — uočiše dvie kule, — Zadar ležaše pred njimi, u trgovini slavan sa obrtnosti, u poviesti sa četvrte križarske vojne g. 1204.

Konji naperiše uši. Veselo hrzajuć podvostručiše sile svoje nadajući se odmoru i dobroj hrani. Čim se bliže prikučiše gradu, tim brže jahahu putnici, te napokon znojni stignu pod zidine zadarske.

Častnik skoči s konja, i dojdè bližnjoj straži, koja iza malo pitanjah i odgovorah odvedè kapitanu, komu odkrì svrhu putovanja si u Zadar. Palača gubernatorova otvorì se ponosnomu tudjincu, koj oholo sve motreć ulicami jahaše. Zadrani razbijahu si glave, s čega li dojdè u Zadar taj otmeni, otajstveni čovjek.

U manjih gradovih gdje svaki slučaj biva zgodom, dostignu ljudi razglabanjem neznatnih stvarih njeku vještinu, kojom znadu iztražiti uzroke kojega dogadjaja, a kad i kad već po nagonu dojdu do prapravah. Zadrani bjahu okorjeli gatalci, a kako i nebi? Tà dosta riedko prekinù jednoličnost njihova živovanja brod iz Drača, ili galija iz Mletakah. S toga je moći pojmiti, kako je Zadrane uzbunilo došašće tudjinca, koj sve dobro promotriv, mora biti otmen Mletčić, a k tomu još član vieća desetorice. Što je još trebalo, bijaše ime mu i svrhu njegova putovanja saznati.

Njeki goran bio rekao, da tudjinac u gore putuje.

„Ej! tuj neima dvojbe, hoće hajduke da namami na vojničtvovanje, pod stiegovî slavne republike mletačke“, govorahu oštroumniji.

I obistinila se slutnja njihova, jer član desetorice zbilja pošo u gore, da ondje bere snažne ljude za obrambu Mletakah, i zaputio se onamo u večernom hladu.

Republika mletačka bila na umoru. Mlietci bili osliepili — bliesk morao zasjevnuti, da im vid podaje. Mletci bili oglušili, grom morao zatutnjiti, da im sluh vrati i bliesk zasjevnù, a grom zatutnji.

Nebo jasne liepe noći raztiralo se nad gorskim predjelom, kojimi moradoše Mletčani proći. U dubokoj guduri, kojom Zagrad sa gorah dolazeć teče, morade jedan konjanik za drugim jahati, preuzak jih je put na to silio. Cvietna stabla spuštahu se nad glave jahačah, koji samo najvećom pozornosti mogahu napredovati. Dà, uviek morali zaustaviti, čim se mjesec prikri tamnim oblakom.

Nakon, prestrašiv se mnogi put sa noćnih zvukovah gorah dojdè četa do mjesta, gdje se gudura u velik kotao razširuje. Tamno, grozno mjesto, kô da je kletvom tišteno, uzprkos naravnoj ljepoti. Veliko tamno-modro jezero, u kom se sreberni mjesec zrcalio, naokolo najbujnija narav, stabla, koja jošt neupoznala sjekire, već se samo bliesku il vremenu pokoravala; cvieće, koje promatrajuć ciel svoj život proživio, bi biljar; trava visoka kô trska prieči hod, i gdje noga svakim korakom zateče gnjusnih guštarah, biesnih cvrčakah, marljivih mravah. Al sve zahman. Tužno prikrije koprena sve ove divne krasote, čuvstvo takovo obuzima čovječje srce, što samo latinska rieč „horror“ podpunoma izraža. A i samoća bila grozna. Riedko samo zavije povjetarce trskom u obalu jezeru, zajauče sova, skrita u šuplju deblu, za koj misliš, da će se namah srušiti sa tereta silnih travah. Bijaše prizor vriedan kista Rafaelova.

Mletčić nemogav se oteti groze, kada je, ostaviv guduru, stao uz obalu jezera.

„Gospodine“, progovori zapovjednik vojničke pratnje, „to je ono mjesto, gdje će se po obećanju sjutra snaći hajdučki zapovjednik.“

„Znam“, odgovori mletački odaslanik, „kakovo li je svjetlo ondje!“

„S one strane jezera, tamo pod stablih?“

„Dà, dà, na podnožištu pećine.“

„Ondje stanuje Kasieti, prijatelj hajdukah, zadnji ogranak plemenite obitelji, kojega je ime zapisano u zlatnoj knjizi Mletakah.“

„Kasieti? takova imena neima u zlatnoj knjizi.“

„Istina“, odvrati pandur, „al Kasieti nije mu pravo ime. Govori se, da su mu predji ostaviv Mletke ovo ime poprimili, da svoje skriju, i onamo u gore zavukli, jer misljahu, da su sjegurniji usried hajdukah, no pod mletačkom signoriom. Obitelj ova stanuje ondje već više viekovah, al pravoga imena, i uzroke njihove zabitosti neznamo.“

Jedva svrši pandur svoj govor, kada zaori glas roga, tisuć se putah od stiene do stiene odbijajući.

„To je mislim obrečeni znak“ reče Mletčanin.

Mala svjetiljka, koja se dosad vidjè preobratila se u svjetlost, koja razvjetlivaše prozore njeke kuće, tè naličila vatri kovačnice.

Po drugi put zatrubi rog, al glasnije, skorom kô rika biesna bika, dà samo jezero kô da drhće pod silnimi zvukovi.

Po treći put zaori rog.

„Bog nam pomogô“, zavapi Mletčanin, „takova su glasa trublje, koje će na sudnjem danu, sa svih krajevah sazvati ljude.

„Možda [da je isto tako grozan rog Dimitrov, hajdučkoga harambaše i kralja ovih gorah!“

Tek što izreče ove rieči, pojavi se pred prozori Kasietove kućice muž orijaškoga stasa.

„Oj vi ondje, čujte“, poviče tako silno, kô što glas njegova roga.“

„Čujemo, govorite“, odvrati vodja pandurah.

„Geslo: Mletačka“, poviče gorostas.

„Gore“ odvrati Mletčanin.

„Dojdite s dvojicom, s desna se držite“, čù se glas harambašin.

Časak jošt krzmao mletački poslanik, nu znajuć, da je Dimitar pošten, znajuć, da je uhvaćen neprijatelj u njega sjeguran kô u crkvi, sliedio poziv s dvojicom svoje pratnje. Došav pred kuću, skoči s konja, te uoči Dimitra, kralja gorah i strah ravnice.

Dimitar bijaše liepoga grčkoga lica, kô da je poput stara kipa njegove domovine, jer rodom bijaše Grk. Jošt za mlada po Cigani ukradjen, i u Bosnoj od njih ostavljen, sdruži se sa hajduci, a sada bi njihovim harambašom. Oči mu crne kô ugljen, a sjajne kô alem-kamen, neprestano se kretahu pod crnimi obrvami, riedko kad obrubi obilatimi brkovi zasjenjena usta, al onda odkrivajuć dva reda biser-zubih. Glavu pokrivala kapa iz crne ovčje kože. Odjeća bje baš prikladna, da pokaziva orijaški stas hajdukov. Gunjčić opasao o boku crn pás, iz njega virio samokres i ljut handžar. Noge obuvale opanke, o ramenih visjela kabanica, koja mu danju sjedalom, a noćom pokrivačem služila. O lievu mu se stranu privjesila šara sgodilica.

„Signor“, nagovori ga, „zdravo da ste mi ovdje u gorah, ako ste voljni, možemo se pod ovim krovom dogovarati.“

Mletčanin sad se otrese svakoga straha, podpunoma umiren riečmi hajdukovimi, a čudeći se takovoj udvornosti u divljega gorana.

Učtivo zamoli Dimitar Mletčića, da u kuću stupi, a on ga sliedio, zaprietiv vrata.

Bijahu u velikoj dvorani. U kutu stoje na hrastovom stolu dvie boce rakijom, uz nje do šest punih peharah. Uz zid proteže se divan, crnom ovčjom kožom pokriven, jedino sjedište, što ga je bilo u sobi. Oba se muža nanj posade. Nu jedva što sjednuše, tržè Dimitar nož iza pojasa, te triput lupi njim o stol. Namah se otvore vrata, a u otvoru se pojave dvie glave: jedna starčeva, a druga mladićeva, kojega oči osobitim plamenom sjevahu. To bio Kasieti i sin mu Mateo.

„Kasieti“, progovori hajduk, „trebam gorana, da mi bude svjedokom ugovora med kapitanom Dimitrom i signoriom mletačkim. Ti ćeš mi biti taj svjedok. Sjedni uz stol, biraj si pehar, najveći, ako ti se rači, izprazni ga, pa čuj.“

Kasieti sjedè, uzè pehar, izprazni ga, i metnuv ga opet na stol, sliedio pozornim uhom dogovor.

Dimitar povuče iz pojasa si pergamen, sa pečatom sv. Marka. „Signor“, reče, „evo lista vieća desetorice, koj mi javlja vaš dolazak u gore. Vi ste došli, te se možemo dogovarati. Prije svega znajte, da i ja po gdješto znam, al jošt toga preostalo, o čem me morate ubaviestiti. Što ja znam, je to: da je moć i snaga mletačka na domaku. A sad mi odgovorite očito i u kratko na ono, za što ću, da vas zapitam. Mletčani trebaju hrabrih rukuh, naše znadu cieniti; u nas zaprosili pomoć, recite, što li plaća za nju?“

„Signor Dimitre“, odvrati poslanik, „polovica onoga što vriedi duždin dvor bit će vaša, obranite li nas prieteće pogibelji.“

„Dobro Signor, to bi bila jedna pogodba, nu što nam jamči, da će republika održati svoju rieč?“

„Svoje ime i svoju glavu vam za jamstvo nudim. Evo listnica, koja me vlasti, osobno da utanačim pogodbe ugovora.

Ovimi riečmi predade hajduku pergamen, na kom vidjaše o svilenoj niti pečat sv. Marka. „Glava mi ostat će vam za zalog“, pridodà, dočim harambaša listine pregledavaše.

„Koje izmed ovih deset imenah je vaše?“ zapita hajduk.

„Ovo ovdje, Marko, Pietro Loredano“ odvrati Mletčić pokazujuć na pergamenu svoje ime.

„Loredano“, odazvà se mukao glas, govor poslanikov presjecajuć.

Bijaše to Kasietov glas.

„Dà“, odvrati poslanik republike, „Marko, Pietro Loredano, potonji ogranak Jakope Loredana, koga slavni admiral Pietro zvao svojim nećakom.“

„Najmladju daklem hvojku krvnika motri zadnji ogranak žrtve!“ govoraše muklim, gromkim glasom Kasieti, „jer ovdje stoji dječak, koi ima právo Jakopu Foskara svojim predjim zvati.“

Ovimi riečmi položi gnjevan grčevito stisnutu ruku na Mateovu glavu.

Na ovaj očev govor izbulji dječak oči, i grozna mu se misao u srcu porodi. Pograbì nož, što ga bio Dimitar na stolu ostavio i gnjevan, kô divlji tigar, komu su mladi ulovljeni, bacì se na Mletčanina. Mislio bih, da u gnjevu sve raste — liepa li prizora ovaj dječak.

Al mu Kasieti uztego ruke kô željeznom sponom.

„Mateo“, progovori, „ovoga čovjeka dieli od nas krv, a krv se neopere krvlju.

„A zar nisi me oče poveo na zvonik sv. Marka, i učio me moliti za pravdu?“

„Moje djete, samo Bog zna, kad je doba.“

Loredano oslobodjen biesnoga dječaka, povučè se u kut dvorane iza stola, tuj bar za čas bio sjeguran.

Za svega toga prizora nebje Dimitar ni rieči progovorio, nu sad, kad Kasieti ustegô ruku sina si, sad se podiže harambaša, i staviv samokres pred sebe, progovori poslaniku vieća desetorice:

„Marko, Petro Loredano, u naših gorah ima zakon, po kom, pobratim razpru onoga, koga si bratem izabrao, za svoju smatra, te u mjesto njega se osveti. Dinko Guiseppe Kasietti bolje Foskari je moj pobratim, te se moram ja osvetiti. Pomoli se sad Bogu!“

„Dimitre, opako bi bilo ubiti toga čovjeka u mojoj kući“, presječe Kasieti govor hajdukov, tielom svojim štiteć ustrašenoga Loredana.

„Brate“, odvrati hajduk, „nitko jošt nije osvetio tvoga predju, a znaš, da je osveta najsvetija baština, što ju otac sinu si ostavlja. Krv ište krv, — tako je pisano!“

„Smiluj se Dimitre, smiluj se ovomu čovjeku“, poviče Kasieti. Al se zahman napinjao, pobratima si na milost skloniti.

„Smilovao ti se njegov predja tvomu? On mora umrieti. A da negovoriš, da je žrtva izdaje, širom su vrata otvorena, da nas vide i zviezde nebeske i oči ljudske.“

Uzprkos svim molbam Kasietovim otvori Dimitar vrata, i triput zatrubi u rog, da se užasan glas daleko razlegao po dolu i gorah, a mirnim ljudem izvinù vapaj: Bog nam se smilovao, to je Dimitrijev rog.

„Drugovi, što taj znak znači?“ zapità jedan izmed s one strane jezera zaostalih pandurah.

„Kunem vam se lavom sv. Marka, to je izdaja“, odvrati drugi.

„Ja mislim“, progovori pandurski vodja, al neimadjaše kada, ni mnienja si izreći, jer u Kasietovoj kućarici zasjevnù bliesk, začù se prasak i jecajući glas.

„Jao, jao, to je glas signora Loredana!“ poviče vodja, brzo povučè oba svoja samokresa, te zavapi drugovom: „Napred!“

Mačem u rukuh hiti mala družba uz jezero ka Kasietovoj kući, tako hitro, da je Dimitar tek mogao, da po drugiput nabije samokres, kad već konjanici skočivši s konjah banuše u dvoranu. Grozan im se prizor prikazà. U kutu, gdje stol bio, smrvljen je zid puščanimi taneti, a na podu leži u krvi Loredano, koga nije mogao obraniti Kasieti, i koga Mateo sada ukočenim pogledom motri. Sa strane se borila dva hajduka i dva pratioca Loredanova, i već ovi izdisahu, kad panduri u sobu stupiše.

„Ni koraka dalje, il pogiboste!“ poviče Dimitar, dugom puškom nišaneć.

Časak samo zavlada pandurî strah, al čim i oni nanišaniše samokresi odapė Dimitar pušku, i dvojica se svale.

„Smrt! smrt!“ kô iz jednoga grla, razleže se iz svačijih ustijuh i užasna se borba zametnù, u dvorani zastro dim gustim oblakom borioce, kojim samo kad i kad sjevnù bliesk iz puške, a psovke, graja i kletve u pustom se vrtlogu kretahu. Kako se dugo borahu nemogao nijedan reći, nu čas prispjè, kad zaorila vesela vika pandurah:

„Pobjeda! pobjedismo!“ ....

„Sad na noge, pa bježmo, drugovi, dok neožive ove gore“, progovori pandurski vodja preostaloj dvojici drugovah, po tom uzè oba pergamena, turi jih u džep, odsječe Dimitrovu glavu, priveže ju za sedlo i metnuv mrtvo Loredanovo tielo na konja, te jošt jednom pogledav pustu dvoranu ostavì kućicu.

Kasieta i Mateu obojicu kruto svezane posade na konje uz najjače muževe.

Tako se zaputì za dvie trećine umanjena četa put Zadra, u mjestih, kojimi prolažahu, prouzrokujući najgrozovitije priće.

U Zadru sahraniše Loredana, a ona četvorica nastaviše put svoj u Mletke; samo danju putujući, bojeći se hajdučkoga napadaja.

Svagdje pritrčahu ljudi da vide glavu strašnoga hajduka viseću o sedlu pandurskoga vodje.

Tužna se viest, pri došašću pandurah, u Mletke, o otajstvenom ubojstvu Loredanovu, brzo razlieže po gradu, i svakoga zateče; jer da je u poslanstvu k hajdučkomu zapovjedniku odputovao, toga nitko nije znao. Jao onomu, koi bi bio znao!

Kada pandurski vodja vieću republike Dimitru pisani list i Loredanovu punomoć predade, pobliediše sudci poput stiene, a jedan ga zapità:

„Što je pisano u tom listu i na ovom pergamenu?“

„Neznam, signor“, odvrati vojak.

„Daklem neznadete čitati?“

„Neznam, signor.“

Srieća po njega, jer jedina riečca „znam“ upropastila bi ga. Kasieti i njegov sin nebijahu tako srećni.

(Konac će sliediti.)

Slavonske starožitnosti.

Iz sbirke Luke Ilića Oriovčanina.

1.

Stražeman.

I. Na uzvišenom podnožju leži poldrug sat daleko od Požege selo Stražeman, koje se u držanom dne 28. i sliedećih danah listopoda 1771. gradjomedje Požežke popisu, pazarišćem naziva, prem je još dan danas neregulirano, sa krasnom župnom crkvom, u kojoj se grobnica plemenite obitelji Jankovićah nahodi.

Poviš sela pol sata daleko nahode se na jednom visokom vrhuncu razvaline njekadašnje tvrdjave, u koju je samo od poldnevne strane ulaz moguć bio, što druge tri strane neprohodno-strmi prolomi zauzimaju. Tvrdjava je od primjera 300 koračajah u okoli brojila, od koje se sada (1844) samo poldnevno-zapadne zidine po nješto vide.

II. U stara je vremena ova tvrdjava nazivana Serazemle*) a Ortelio u svojem od god. 1602. izdanom krajobrazu Strazzelje bilježi. Sudara se podpuno sa narodnom pripoviedkom, koja pripovieda: da je u ovom gradu njeki vlastelin obitavao, koj je tako veliki krvolok bio, da je cieloj okolici strah zadavao, odkud se je valjda porodilo Strah-

---

*) Vidi Recenssiae Provinciae P. Joannis A. Capistr. 120.

zemlje t. j. ovog predjela, što poslje pisanjem Scrazemle izopačeno, i u novije vrieme u Stražeman pretvoreno. Medjutim spisatelj spomenara*) stražemanačke župe stavlja pitanje odkud ime Stražeman? da li od straže (vigiliae, Schildwache), ili od strašan (gefürchtet), kao da bi htjeo kazati strašan grad? za tim: odkud pridavak man dohodi? Da li od njemačkog Mann (čovjek ili od slavonskog maniti se (meiden)? Buduć da spisatelj navedenog spomenara,nikakova odgovora na postavljena pitanja nije naveo, to ću ja moje mnenje, bez da ga komu narivavam, vodjen narodnom pripoviestju izraziti. Ako ovo ime nedolazi od strah zemlje kao što je rečeno, tako sjegurno od gradske straže se naime mani dohodi, nikako pako od njemačke rieči Mann, što prvo nigda ovdje njemačke čete za vrieme obstojenja tvrdjave nisu boravile; a drugo, što se s duhom niti slavonskog niti njemačkog jezika neslaže iz oba najme jezika jedno naimenovanje složiti, barem za to primjera neznam.

III. Kad je ova tvrdjava podignuta, nije znati, što do sada za to nikakovih dokazah neima. Toliko je ipak stalno, da je iz sriednjeg vieka, kako preostavše zidine pokazuju i da je važna morala biti nesamo radi naravnog svojeg položaja; nego i odtud, što se je iz nje preko brda Koviljače (jer na njem kovilje i smilje raste) i Pliša u Veličku tvrdjavu viditi moglo, odkud je zaključiti, da su ove dvie tvrdje u uzajemnom savezu stajale, i što se je iz nje cielo ravno požežko polje pregledati moglo.

IV. Glèdeć na posjedovanje ove tvrdjave, težko je šta navesti, osim ako rečemo, da je Gjuri Tombaldu od Staroša pripadala, koj se u povelji Sibianin Janka od god. 1447. podpisan nahodi.**) Nu da li se zbilja pod riečju: Staroš sadašnji Stražeman razumjeva, neću tvrditi. Toliko je samo stalno, da je po turskom odlazu, ako ne prije, popaljena i u razvalini ostala. Kasnije je stražemanački spahiluk skupa sa razvalinom god. 1720. dobio njeki Pyrk, u koj je kao vlastelin dne 14. srpnja iste godine uveden, a god. 1754. bio je vlastitost zagrebačkoga biskupa Thausia, koj je liep spahinski grad iz orudja porušene tvrdjave u ravnici na podnožju brda sagradio i novo naseljeno selo nuz grad od svoje časti Biškupce prozvao.

Od ovog je došao spahiluk god. 1767. u ruke Ilije Gromana, od koga je plemenitoj sad grefovskoj obitelji Jankovićah dopao.

V. Što se starinah tiče, ništa mi nije poznano, osim da je njeki pastir iz Drage jednu škudu Ferdinanda kod razvaline našao, koju sam god. 1845. odkupio.

2.

Poljanska.

Na podnožju brda u čaroboj dolini pod selom Poljanskom — sada gradomedje Požežke i župe stražemanske — vide se zidine njekadašnjeg velikog samostana monakah sv. Franje.

Sa turskim ulazom u ove strane, ostave monaki samostan i prisele se u Veličkі, koj je salvu gvardiu posjedovao, gdje su ostali do god. 1797. dana 1. listopada, kada su se u Požegu preseliti morali.***)

Poljanski je samostan malo po malo tako porušen, da sada u podpunih razvalinah leži. Veli se da su odovud Isusovci orudje za zidanje svoga samostana vozili.

---

*) Vidi Liber Memorabil. Parochiae Stražemanensis str. 15.
**) Vidi Katona Tom. 6. str. 546.
***) Vidi Liber Memorab. Paroch. Stražeman str. 8. — Sravni Liber Memorab. Paroch. Velicensis str. 2.

Brzojavni cjenik.

Jedna brzovjest od 20 riečih, s naslovom i podpisom računajući, stoji od Požege, unutar njemačko-austrijanskoga brzojavnog saveza, k kojem spada: Austrija, Baden, Bavarska, Hanoveranska, Meklenburžka, Doljnozemlje, Pruska, Saksonska i Virtemberžka u

(Dalje i konac.)

	fr.	kr.		fr.	kr.		fr.	kr
Venedig	1	20	Wasserburg	1	20	wormerocer	1	60
Venlo	1	60	Wehlau	1	60	worms	1	60
Verden a. d. Aller	1	60	weiden	1	20	wreschen	1	60
Verona	1	20	weikersheim	1	20	wrietzen	1	60
Veršec	—	80	weildistadt	1	60	würbethal	1	20
Vesprim	—	80	weimar	1	60	würzburg	1	60
Vicenca	1	20	weinsberg	1	60	wunsiedel	1	20
Viersen	1	60	weiskirchen	—	80	wurzach	1	20
Vielach	—	80	wels	1	20	waldshut	1	60
Villingen	1	60	welzheim	1	20	Zaandam	1	60
Vlaardingen	1	60	werden a. d. Ruhr	1	60	Zagreb	—	80
Vlissingen	1	60	wermelskirchen	1	60	Zaleszeszki	1	20
Vlotho	1	60	wernigerode	1	60	Zara	—	60
Vohrenbach	1	60	wertheim	1	60	Zehdenik	1	60
Vukovar	—	80	wesel	1	60	Zeitz	1	20
Wageningen	1	60	wetzlar	1	60	Zell am Hammershache	1	60
Waghänsel	1	60	wiener Neustadt	—	20	Zell	1	60
Waiblingen	1	20	wiessbaden	—	80	Zengg	—	80
Waitzen	—	80	wieselburg	1	60	Zierikzee	1	60
Wald	1	60	wildbad	—	80	Zittau	1	20
Waldkirch	1	60	wildungen	1	60	Zloczow	1	20
Waldsee	1	20	winnenden	1	60	Znaim	1	20
Walddürn	1	60	winschoten	1	20	Zöptau	1	20
Walsrode	1	60	wismar	1	60	Zombor	—	80
Wangen	1	20	wittenberg	1	60	Zuckmantel	1	20
Wanzleben	1	60	wittenberge	1	60	Züllichau	1	60
Warasdin	—	80	witlitz	1	60	Züttphen	1	60
Waren	1	60	wittmund	1	60	Zweibrücken	1	60
Warmbrunn	1	20	wolldegk	1	60	Zwickau u Českoj	1	20
Warnemünde	1	60	wollfach	1	60	Zwickau u Šakskoj	1	20
Warnsdorf	1	20	wolgast	1	60	Zwolle	1	60
Wartenberg	1	20	wollin	1	60			
Wasseralfingen	1	20	worbis	1	60			

Od Požege do medjah njemačko-austrijanskoga brzojavnog saveza.

Prama Italiji do Guastalle, Ponte Lago scuro, Mantue, Peschiere 2 for. 40 novč.

Prama Švajcarskoj do Constanza, Höchsta, Leopoldshöhe, Lindave, Romanshorna 3 for.

Prama Francezkoj do Kehla, Saarbrücka, Triera i Veissenburga 3 for. 60 novč.

Prama Belgiji do Herbesthala, Eisdena, Manstrichta i Roosendala 4 for. 20 novč.

Prama velikoj Britaniji do Haaga, Emdena 4 for. 20 novč.

Prama Danskoj do Hamburga 4 for. 20 novč.

Prama Ruskoj do Endkuhnen, Polangen 4 for. 20 novč.; do Granica, Myslovitz, Thorn 3 for.; do Radziwilow 3 for. 60 novč.

Prama Moldaviji i Vlaškoj do Mihalenza, Nemeritschenija, gornji Tömös, Veresorove 2 for. 40 novč.

Prama Serbiji do Biograda 1 for. 80 novč.

Prama Turskoj do Castellastua, Metkovića 1 for. 80 novč.

Svaštice.

Iz Zagreba, dne 19. travnja 1864. (Dopis.) Onomad se družtvo narodne čitaonice zagrebačke preporodilo, jer ne samo da mu je u najnovije doba znatni broj novih članovah prirasao, već je i izbor novoga ravnateljstva sasvim po ćudi većine naših rodoljubah za rukom pošo, jer tu bi izabran i to za predsjednika g. M. Bogović, za podpredsjednika g. M. Mrazović a za odbornike g. g. bar. Hellenbach, I. Perkovac, bar. L. Rauch, Av. Čepulić, bar. D. Kušljan, A. Dutković, prof. Torbar i I. Cerovac. Družtvo čitaonice ima ljepi svoj stan u drugom katu Hatzove kuće na Jellačić-trgu, te je prostorije svoje svojski uredilo i prama svrhi i zadaći svojoj mnogo raznih novinah naručilo. I tako je družtvo to obstanak svoj osiguralo, a još boljem se napredku nadalo, kad al mu eto kao munja s vedra neba prije njekoliko danah prieko ovogradskog poglavarstva stiže nalog od visokog našeg

namjestnitva: neka se u osam danah očituje to ujedno i dokaže: da li je čitaonica od postanka svoga neprekidno sve do sad samostalno obstojala, jer bi se inače, kao bez dozvole obstojeće družtvo, razpustiti imala. Sazvan po predsjedniku odbor odluči, da se visokoj oblasti iz zapisnikah družtvenih dokaže zahtievana neprekidnost obstanka družtvenoga, što zaista težko nije dokazati, budnć je poznato, da družtvo čitaonice zagrebačke počamši od god. 1860. obstoji, gdje mu bivši ban grof Koronini mjeseca veljače spomenute godine pravila potvrdi, i akoprem je rečeni ban družtvo to tečajem iste godine razpustio, to je za kratko družtvo isto, ponajviše uslied veleznamenite predstavke g. M. Mrazovića, opet rehabilitirano, kao takovo nadalje obstojalo, te uzprkos tomu, što se od ono doba kadšto i o drugo koje ovdašnje družtvo oslonilo, ipak samostalnost svoju neprekidno čuvalo, dok se evo u najnovije doba, podkriepljeno svestranom materialnom i duhovnom podporom, s nova neosovi kako valja. Budnć pako, da su sve te ovdje napomenute sgode i nesgode zagrebačke narodne čitaonice obće poznate, to se mnogi sbilja tomu čude, kako je od vis namjestničtva iznenada tako kategorički i peremtorni nalog stići mogo. Tà družtvo rečene čitaonice držalo se vazda, pa se i dan danas drži, pravilah svojih, niti je u čemu od njih odstupilo. Ljudi o tom svašta gataju, a njeki hoću da dokažu, kako je uzrok tomu nenadanom postupanju taj, što ih se mnogo članovah nesamo iz Zagreba nego i ostale Hrvatske i Slavonije upisalo, zatim što su u odbor ravneteljni izabrani skoro sami ljudi „politički markirani", te se iz svega toga izvodi, da tù svakako vrag svoju kašu melje t. j. da se tù Bog zna kakova tajna politička kovarstva snuju. A gdje su tomu budi najmanji dokazi? Gdje li, b a r u č e m u, osnovani razlozi takoj sumnji? Medjutim, valjda će se taj oblak, što se sad vije nad čitaonicom, bez težke tuče ili ubitačne striele razvući, a tužna čitaonica ipak sretno i zdravo proći. Bože daj, da bude tako!

(K n j i ž e v n o s t.) U ovdašnjoj tiskarni nakladom g. M. Kraljevića dotiskano je dielce pod naslovom: „Valentin Düval, ili umjetnost, vlastitom moćju sretnim postati. Istinita povjest, za mladež preveo Antun Lobmayer, Sriemac." Ovo dielce se može dobiti u rečenoj tiskarni i kod sviuh knjigarah u trojednoj kraljevini. Ciena mu je 30 novč.; ima pako 7 arakah u 32ini. Preporučuje se osobito mladeži, kojoj će služiti na obodrenje za knjigom.

Konjičev skok.

Od F. O. Križevčana.

sta-	na	do-	gin	ve-	mom	rav-	po-
stu	ba-	vi.	gro-	lja.	lûk	dri	u-
O-	pri-	i-	bav	dû-	po-	stav-	lja,
vi	Lju-	lju-	Bis-	bav	Div-	gom	i
O	či;	bož-	ni	ki	o-	Lju-	ću,
joj	Kud-	lju	te-	tro	tra-	lo	Bla-
ja-	ri,	sbo-	šom	bla-	žu-	cvie-	vi
ri;	zem-	godj	bo-	će,	vre-	či,	kud

O tečaju bečke burze od 29. travnja 1864.

Papiri: Kovnice 5% 72.30; Narodnoga zajma 5% 79.90; Srećke lutrijskoga zajma od god. 1860. 95.75; Narodne banke 774.—; Vierovnoga zavoda 192.40.

Mienice: London 114.10; Srebro 113.25; Carski cekini 5.44.

Tisak Miroslava Kraljevića u Požegi.

Izlazi 10., 20. i posliednjeg u mjesecu. Ciena mu je godišnja sa poštarinom 5 for., a polugodišnja polovica, za domaće pako, ako se u kuću nešalje 4 fr. 60 novč., a polugodišnja polovica.

SLAVONAC.

Predplatiti se može kod svih c. kr. poštah i kod odpravničtva lista u Požegi. Za obznane plaća se osim bularine od 2 stupačkog redka za 1. put 5, za 2. put 4 a za 3. put 3 novčića austr. vriedn.

Vlastnik i urednik: **Miroslav Kraljević.**

Godina II. U Požegi 10. svibnja 1864. Broj 13.

DRUGARICE.

Poviest novije dobe.

(Dalje.)

II.

Duhni juže davno oželjani
Svojim blagîm i umilnim dahom
S prirode mi skidaj pokrov bieli,
Probudi ju iz dugoga sanka!...
Duhni juže, poljubi joj lice,
Kano dragi budeć svoje zlato,
Čim mu zlato oči otvorivši,
Umilnim se osmejkom nasknbi,
Te planuvši lišcem od ljubavi
Za jedan mu stó cjelovah žarkih,
Za slast jednu stó milinah vrati...
Duhni juže, da poljubcem tvojim
U ljepoti priroda mi sine,
Da potoci milo zažubore,
Da travica bujno mi pronikne,
Da šumica živo mi zalista,
Da ptičica milo mi zapoje,
Da od cvietja zrak sav zamiriše,
Pak da vidim kakovim je cvietjem
Okitilo tužno mi Šećerče
Grob milog Biserčeta svoga. —
Ne daleko od onoga mjesta
Drugarice gdje sviet ugledaše —
Prostrlo se polje u širinu,
A sred njega vidiš dobar komad
Poput bašte liepo ogradjeni
I sjenatim drvjem ogrljeni.
Čudna l' to je neobična bašta,
Jednake su skoro u njoj leje,
Neobično ali uzvišene;
Čudno li se u njim' sije sjeme,
Što će, sviet kad dozrije, proklijat,
Te donieti ploda raznolika —
A trajuća po sve vieke viekah...
Po lejama vidiš zelen travu
I različno mirisavo cvietje
Posadjeno zahvalnijem rukam';
Koliko ga božja rosa snaži,
Toliko mi, il' još bolje, više
Cvietje to se od suzicah hrani
Što no mi ga zalievaju često...
Izmedj razna cvietja viditi je
Zimzelen i bršljan neuvehli,
Gdje se penje a uz suho drvo,
Čudno drvo samo od dvie gráne,
Ko prečaga jedna s obe strane...
Obično mi baštu tu pohadja,
A u dneve Bogom dosudjene —
Mnogo svieta raznog spola, dobe,
No ne zato da se tu veseli,
Već u mjesto šale i zabave,
Tud se jauk i lelek razleže,
Suze s' rone i uzdasi gone...
Zemlja s' ljubi, zelen trava grli...
A kad mi se do sita naplaču,
Tad polaze njeki tužni kući,
Njeki s' svrate u stan osamljeni,
Što no stoji u sredini bašte,
Ko sjenica šaren-hladoleža,
Da unj melem utjehe potraže
Za svog srdca nezarasle rane...
Nije ovo bašta kano druga,
Već je groblje, mjesto žalostivo —
U sred njega stan taj osamljeni
Hramak jeste Bogu posvetjeni
I njegovoj žalostivoj majci
Polažućoj u grob sinka svoga. —
Odkada se priroda nam majka
Blagim duhom umilnoga juga
Probudila iz zimnoga sanka,
Zaodjela zelen-odoricom,
Zavonjela raznim miris cvietjem,
Zapievala milom pievkom pticah,
Odtada mi žalostno Šećerče,
Poleg danog tvrdog obećanja,
Grob pohadja Biserčeta svoga.
Nečeka mi nedeljice mlade,
Već kadgod joj poslovi dopuste
Ide na grob Biserčetu svome;
Cvietje sadi suzam ga zalieva,
A kad mi se do sita naplače,
Ide u hram žalostivoj Gospi,
Njoj se moli za utjehu blagu
I za dušu Biserčeta svoga,
Pak se vratja svojoj majci. —
Liepo ti je prošetat se grobjem —
Ovim vječnog mira svetim stanom,
Gdje no svaki svetski jad prestaje,
Sve težkoće i nevolje minu,
Od umora čovjek odpočiva,
Kano čedo u majčinom krilu;
Gdjeno krvnoj zlobi traga nema,
Svaka mržnja gdje na viek prestaje,
Gdje se oholost za naviek ponizi,
I sva slava tog izpraznâ svieta;
Gdje jednakost mila posvud vlada,
Što bogata pored sirotana
Tu postavlja i sve zemljom sravni.
Liepo ti je prošetat se grobjem,
To krstjanskoj blago godi duši;
Tu na grobu svojih milih, dragih,
Prem za njimi gorko uzdišući,
Sred žalosti svoje prevelike
Ipak crpi u njih mrtvom družtvu
I u njenih milih uspomenah
Tužnom srdcu utjehu i melem...

Pak se diže na uzdasah krilih
Tamo gore gdje su njeni dragi,
Željna s njimi sastat se što prije...
Al i ona pravovierna duša,
Što u groblju nikog nema svoga,
Kojoj pako ovaj sviet dodijà
Svojom zlobom, laži i progonstvi,
Očemeriv srdce joj sasvime, —
Tu jedino nahodi u groblju
Pravi pokoj i utjehu srdca . . .
Liepo ti je grobje pogledati,
Koje no je kano ovo naše
Slično liepo uredjenoj bašti;
Oku godi jednoličnost ona:
Ti grobovi ležeć u poredo,
Zelen busjem liepo obrubljeni,
A uz busje cvietjem okitjeni,
A sve liepši jedan od drugoga...
Godi srdcu ovo miris-cvietje,
Znamen čisti srdca zahvalnoga,
Il ljubavi do vieka trajuće . . .
Gode duši ti krstovi mnogi,
Što se dižu čelo svakog groba,
Zimzelenom liepo prepleteni,
Ili viencem smilja okitjeni —
Kano znaci živoga krstjanstva,
Kô stupovi čvrsti vjere čvrste
I ufanja živoga i jaka
Budućega slavna uskrsnutja
I života na vieke trajuća . . .

Al medj svimi ti grobovi mnogi
Jedan najviš' oči na se vabi,
A i kako na se vabit neće,
Kad je po njem ponajljepše cvieće:
Ljubičice cvale pak opale,
Njih mi stigo zumbulj raznobojni,
Zelenkada, žuta i rumen lala,
Violica i biela i plava,
Pa proljetna stólistna ružica,
Nuz ružicu rumen karanfilje,
Pak to naše mirisno bosilje,
Metvica i miris ćubar bilje
Pak kaloper i miloduh ljubki;
A na krstu u sred zimzelena
Vienčac našeg neuvehlog smilja.
S otim cvietjem grob svog Biserčeta
Okitilo žalostno Šećerče
Neka svaki po tom cvietju znade,
Za života tko kog rad imadè . . .
Al u kutu toga našeg groblja
Mjesto ti je jedno nepitomo,
U oprieci sa grobovih inih;
Zaraslo je korovom i guštom,
Kano leglo zmijah i gušterah,
Grozi ti se tamo pogledati,
A tim većma, što šaptahu njeki,
Vukodlaci da iz njeg izhode
Noću tavnom kada je mladina.
Drugi pako govorahu javno:
Da su noću tamo vid'li vatru,
Kô sva gusta da je u plamenu.
Zato mnoga bogoljubna baka,
Kadgoder bi grobu dopratila
Kog mrtvaca, otšla bi do gušte,
Te ju svetom poškropila vodom
I svetijem prekrstila krstom.
Sunce sjeda, a gjurgjevsko sunce,
Poslie vedra, umilnoga danka,
Al pohiti sladjano Šećerče
Na grob milom Biserčetu svome,
Da mi vidi, je l' u redu cvietje?
Da prstići svojim ga osnaži
I suzicam svojim ga zalije...
To je bilo baš u petak mladi.
Zakasnilo tužno mi Šećerče
U zabavi ovoj slatko-tužnoj,
Na grobu ju suton uhvatio;
Al Šećerče ništ mi se neboji
Niti groblja, nit večernjeg mraka,
Tužna duša za strah ništ' neznade.
Da pače joj godjaše samoća
I tišina tog tužnoga mjesta, —
Mjesec mladi digô róžke svoje,
Milo sjaji, sestrom večernicom,
Vjetrić tihi od zapada piri,
Suze suši na Šećerke lišcu
Što mi sjedi uz križ ovjenčani,
Utonula dragih u spomenah . . .

Tako bilo, za dugo nebilo,
Al mi s' trže iz sladjane tuge
U jedanput sladjano Šećerče;
Muklo njeko a jecanje težko
Još težjimi pratjeno uzdasi
Što dopirà tam iz one gušte
Opazno mi učini Šećerče.
A kô munja proleti joj umlje
O tamošnjih kazka vukodlacih.
Protrnú mi sladjano Šećerče
Al uzmicat jošte joj se neće,
Tužna duša za strah ništ' neznade;
Okrenu se tamo prama gušti,
Pa počeka, da se osvjedoči,
Što uzdiše i jeca u gušti?
Večernju mi tišinu prekida
Opet muklo jecanje, uzdasi,
Pak zamuknu kano presječeno,
Čim za mala s gušte pomoli se
Bitje njeko pošav na čistinu,
Dugim, tamnim ogrnuto plaštem,
Duga kosa ramena mu ljubi,
Njom se vjetrić raztrepanom igra,
Bliedo lice kano u mrtvaca,
Kan da sjaji pri mladom mjesecu —
Kad ga spazi tužno mi Šećerče,
Ciknu glasno pak od groba djipi,
Te poleti što god bolje mogà,
Da mi samo izmakne iz groblja,
Sve jaučuć: „Joj! vukodlak strašni!“
Dok nepade u krioce majci.
Nedrhtje mi listak na topoli,
Kô Šećerče u majčinom krilu.
Mirila ju razborita majka:
„Neboj mi se šećernice kćerko!
Nije oto bio vukodlače!
Vukodlaci u večer nehode,
Već u gluho i ponoćno doba
Pa dok zoru neoglase pietli.“
„Jeste majko očinja mi vida!“
— Prihvati mi drhtjuće Šećerče —
„Vukodlak je ono bio pravi,
O kom meni pripoviedà baka.“
„Nije kćeri, jedinice moja,
Nego možbit kakva tužna duša
Što no kô ti oplakiva drago.“
„Jeste majko života mi moga!
Jer je mužko to bilo stvorenje;
Mužki tvrdje srdce mi imadu,
Žalit, plakat i jecat neznadu...
Jest, jest majko to vukodlak bio,
Od kog nesmem više ić na groblje
Predragomu Biserčetu svomu,
Pak će moje uginuti cvieće,
Pak će na me žaliti Biserče...“
Al će opet prihvatiti majka:
„Umiri se samo kćeri draga!
Tvoje cvietje uginuti neće,
Majka s tobom ići će na groblje,
Pak ako ćeš evo odmah sutra,
Il preksutra u nedelju mladu.“
Smiri mi se pomalo Šećerče,
Strah ju minu razgovorom majke,
Pak za mala i san slatko-mili
Svojimi ju obastreo krili . . .

Slatko ti se spi uz milu majku!
Slast je ležat u nje zagrljaju,
Strah i nemir svaki tad odstupi,
Kô kad Angjô stražar vrh nas bdije,
Te plamtećim odstranjuje mačem
Sve što nami nahudno bi bilo.
Pokoj takov pokriepa je prava
Za nemirno ili tužno srdce, —
A ustanak ruj-zori je sličan,
Iza burne gromovite noći,
Što vesela vedar dan proriče. —
Tako spilo, tako s' probudilo
Iz naručja majčina Šećerče. —
A kada će u nedelju mladu
Ka počinku snilazit sunašce,
Diže s' majka pak uze stakalce,
Napuni ga vodom posvetjenom,
Pak mi ode s Šećerkom na groblje.
Kleči majka kraj svog muža groba,
Bogu s' moli a vodom ga škropi,
Uz nju kleči tronuto Šećerče,
Uzdišući za dragim si otcem . . .
Tad moleću ostavilo majku

Otrčalo ko lagano lane
Na grob milom Biserčetu svome,
Da razvidi kakvo joj je cvietje.
Naškubi se vidiv ga u redu,
Ali što ju čudom iznenadi
Bješe stručak svježa karanfilja
U sred njenog vienca zlatna smilja
Na svog milog Biserčeta krstu.
„Bože mili! čija li je ruka
Stručak ovi na krst privezala?
Tko l' Biserče moje toli ljubi?“
Te joj misli sunuše kroz pamet.
Pak radostna liepi stručak gleda,
Al on nezna dat joj odgovora.
Jošte malo u tom prošlo vrieme,
Evo majke k jedinici svojoj,
Raduje se kćeri svojoj majka,
Što ju vidi veseloga lica,
Al će odmah prihvatiti kćerka:
„Gledjer majko liepi stručak cvie-
tja
Kog neznana privezala ruka
Na krst dragom Biserčetu momu,
Tko je Bože, da mi ga je znati?“
— Al će reći smiešeći se majka:
„Možbit da je to vukodlak bio?“
Odmah mi se raztuži Šećerče
Neopaziv šalu svoje majke,
Našto majka: „Nebudali kćerce!
To nerekoh da te razžalostim,
Već da misô tu o vukodlacih
Izbijem ti iz mladjane glave,
A da bolje tebe osvjedočim,
Hajde sa mnom tamo onoj gušti,
Odkud reče vukodlak izidje,
Tam na grobu mora rupa biti
Kroz koju se u ponoć provlači.
Hajdmo kćeri, neboj mi se ništa,
Dok je svete u stakalcu vode.“
Ide napried razborita majka
Vodeć kćerku za bielu ruku,
Ide kćerca al joj srdce štreca —
Kad su bili na domaku gušti,
Majka škropi sa svetom ju vodom
Sve u nakrst, šapćuć: Bog bud'
s nami!“
Obilazeć guštu opaziše
Od zapada nješto redje šibje
I tud polu utrvenu stazu.
Provukoše s' potežko unutra,
Pa najdoše u sredini gušte
Do tri groba jedan do drugoga;
Vrieme jim je krstove satrlo,
Mogile jim podobro se slegle
A trava jih bujom obujala.
Obilazi majka jih sa kćerkom
Motreć nebi l' gdjegod rupu našla
Vukodlačku, — al joj traga ne-
ma —
Samo vide kraj srednjega groba
Bujnu travu posve ugnjetenu,
Kô da na njoj njetko često sjedjà.
Pak na to će kćerki reći majka:
„Gledjer kćerko koliko je strašna
Gušta ova gledeć ju iz vana,
Toliko je žalostna iz nutra,
Na plač budeć i kameno srdce.
Nije ovo mjesto vukodlačko,
Kô što o njem sviet govori ludi,
Već vjeruj mi njeko jadno srdce
Ovdje svoje oplakuje drage . . .
To svjedoči utrenik kroz guštu,
Vjeruj, kog za vukodlaka drža'
Taj bijaše to jadovno srdce . . .
Zato kćeri daj da s' pomolimo
Za spás dušam tih što ovdje trunu,
Bogo jim se dragi smilovao
I pokoj jim vječni darovao,
A jadnika onog utješio,
Što dohodi tu nad njimi plakat...“
Majka rekla, kćerka uz nju kle-
kla —
A kad su se Bogu pomolile,
Šećerče će svojoj reći majci:
„Pust' me majko da naberem
cvietja
S groba dragog Biserčeta moga,
Da ga kitim u tri liepa strúčka,
Te na svaki ovaj grob postavim,
Neka onaj koji amo dodje
Iz ovoga vidi obiležja,
Da još njeka osim njega duša
Žali za njim i njegovim dragim'.“
Rado u to privoljela majka,
Brže cvietje donelo Šećerče,
Te grobove s njime okitilo.
Još jedanput majka svetom vodom
Poškropila do tri huda groba
I svetim jih prekrstila krstom,
Pak vratja se s groblja svojom
kćerkom;
A kad doć će k grobu Biserčeta,
Umilno će šaptnuti Šećerče:
„S Bogom ostaj premilo Biserče!
Nežal' na me, što tvojijem cvietjem
Ona pusta tri okitih groba;
U zamienu to sam učinila,
Da mi javiš u snu il na javi,
Tko je onaj neznani mi bio,
Što ti krst tvoj cvietjem okitio?
S Bogom dok se skorim nevidimo.“
„Ali ako to vukodlak bude?“
Opot reć će škubeća se majka.
„Pa ma da je tko mu drago maj-
ko!“
Otresnu se naprasno Šećerče,
„Neplašim se sada nikog više,
Tà ni mraka, niti vukodlaka.“
„Baš to htjedoh čuti mila kćerko,“
Odvratit će ozbiljice majka,
„Da te strah tvoj minuo sasvime,
Sad sam i ja s tobom utješena.“
Sunce sjelo, večer se prostrla
Tiha, blaga, proljetnijem čarom,
Kada majka s jedinicom svojom
Utješena domu svom doprla. —

(Dalje će sliediti).

JULIJ CESAR IZ KAPUE.

Historička pripoviedka.

(Prevod.)

(Konac.)

VII.

Žalostno gledajuć naslonuo se je Julij Cesar iz Kapue na jedan mramoran stup bezćutno gledaše on halabuku svetčanosti, što su napuljski plemići slavili, da kroz opajajuće klicanje neodvažnost izkorjene. Veselo gledahu oni u Cesarov ozbiljan pogled, što jim bijaše najsigurnijim svjedokom njegove ogorčenosti proti Jakovu; a njegova prisutnost kod svetčanosti bijaše jim jamcem, da će s njimi za kraljicu raditi. Rano su se oni ovakovim sanjarijam podali i klicajuć si desnice pružili.

Alfonso tajni pisar grofa iz Kapue, dodje k njemu.

*

„Jesi li sve priredio? neimamo se od nikuda pomoći nadati! pogledji ovo veselo komešanje, gdje se je sve razkošju podalo, kano da se najljepša budućnost Napulju smješi! nitko se neufa što odvažna začeti! zato ću ja sam radit!“

„Sve je u redu; zorom je najprikladnije vrieme za naše poduzeće!“ odvrati Alfonso.

Cesar stupi na prozor. U sumraku ležaše još ciela okolica. Na istoku počimaše zora pucati.

„Na taj način se je vrieme približalo! sada dakle na posô!“

Mučeć stupaše Cesar kroz redove plemićah k izlazu.

„Zar ćete nas već ostavit?“ povikaše ovi pridržav ga.

Cesar stade.

„Neka bude dosta veselja“, reče on ozbiljno, „noć izmiče, a dan nas na posao zove. Pozdravite ga, jer će na skoro vašoj slobodi svietliti!“

Zapanjeni gledahu svi za njim, kad je od njih otišao, i zahman si razbijahu glavu da njegove rieči protumače.

Julij Cesar iz Kapue dodje u novi dvor. Njegovo lice bijaše zažareno, budi sada od jahanja, budi od nutrnjega uzbunjenja i skrbi za svoje smjelo poduzeće. U jednoj maloj sobici blizu velikih vratah, koja su se za njim zatvorila, stade on sa svojimi kano trgovci obučenimi pratioci.

Pakleno se smijuć izadje pred njega Berlingiero, javljajuć mu, da je kraljica pripravna, primit ga.

Cesar i njegovi drugovi ostaviše onu sobu sliedeć napred stupajućeg Francuza. Kraljica ga očekivaše.

„Dakle vas mogu opet vidjeti“, reče on, kad je Berlingiero otišao, „vi ste privolili te zato se nadam vašoj slobodi!“

„To i morate kapuanski grofe! rane, koje ste mi zadali, neće nikad zacieliti, no ipak neću ublažujući balzam, kog mi poklanjate, odbijati! ja dolazim uslišajuć vašu prošnju, al svû odgovornost morate na se uzeti!“

„Ja ju preuzimljen! pustite da ovaj svoj zadnji čin pokušam. Naužijte se sreće, koja će vam sve nadoknaditi, a mene ostavite svom udesu.“

„Vi ste dakle čvrsto odlučili?“ reće Ivana, koja se je jako težko po Jakobovu naputku pretvarala, „al ipak zašto govorite o zadnjem činu? zar nećete više meni kano gospodarici služiti, ako vas nadarim i vaše častohlepje sjajno ublažim?“

„Kraljice, častohlepje mojih prsah je ugaslo, san moga života približio se ka kraju!“

Ivana se zabuni, plašljivo hodaše ona po sobi gore dolje, znajuć, da Jakov za sagovih svaku rieč čuje.

„A o svojoj osnovi nepriobćiste mi još ništa“, reče ona, osoviv se pred Cesara.

Julij Cesar opazi njezinu zabunu.

„Jesmo li ovdje sasvim sigurni?“ reče on razgledajuć se.

„Sasvim“, reče ona, „govorite, samo iskreno.“

Ivana sjede. U srcu ju je peklo. Cesar se je za nju žrtvovao a ona ga je ipak izdala, uništila. Suze joj i nehotice iz očijuh potekoše, spustiv glavu, namaknu Cesaru da počme.

„Moja je odluka opasna i stavlja sve na kocku. — Na mene nesumnjaju, pa zato mi je i slobodno k vami. Kad vas sada ostavim, otići ću k svojim ljudem, koji me kao trgovci obučeni čekaju. Ja ću reći da vi želite njihovu robu pregledati i doći ću takodjer s njimi preobučen. Vi primite i odpustite moje sluge, ja ću pako gledati, da se ovdje sakrijem. Noćju, kad bude sve u najdubljem snu i kad budu svi mislili da sam u Napulju, provalit ću u Jakobovu spavaonicu i — vrhu njegova mrtva tiela nastupite svoju kraljevsku vladu.

Mala ježavica spopade kraljicu zbog ovih hladnih, nesmotreno izgovorenih riečih.

„A vi?“ zapita ona razabrav se.

„Mene pustite u grob leći“, reče Cesar bezćutno, „ako li mi pako nepodje za rukom, tad me pustite u samoći čeznuti, ako izbjegnem!“

Ivana mučaše, mnogo ju truda stajaše da se neizda. Bližina prisluškivajućega kralja djelovaše opasno na njezino srce, koje je uzkolebav se za izgubljenom slobodom ginulo.

„Cesare“, reče ona nakon podulje mučne stanke, „kako bi ja cielu tu stvar razumjela? sve do sada sam vas za svoju nesreću držala, častohlepje bijaše jedina svrha vašeg djelovanja, nepostojano laćate se sad ovog sad onog. Pa sad se hoćete svega odreći, kad me oslobodite, i podpuno se mojoj zahvalnosti imate nadati?“

„Kraljice“, reče Cesar u srce dirajućim glasom, „ja sam se vàs strastim i slavi podao, izvan sebe sam svoju slavu tražio, zaboravit sam nastojao, da sam u svojih mislih sám sebi zagonetka. Kraljice, sám na se mrzeć stojim ovdje, moje je srce prazno. Zaigrô sam si svoju sreću, i samo uvehlo cvieće leži pred menom, od kog sam njekoč svježe vjence mogô plesti!“

Sućutno ga gledaše sada Ivana.

„Ja sam nesretan!“ nastavi Cesar, „i sám sebi pripisujem krivicu. Ivano, proti vami sam sagriešio, no ipak vi mi opraščate, jer ću se za vas žrtvovati. Ja znam, da je moj dan zašô a noć nastupila. Neobično me boli kad pomislim na svoj dosadašnji život, i ja ćutim kako me sile ostavljaju, ćutim kako propadam.“

„Bože, Cesare, osviestite se!“ zaviknu uplašeno kraljica, „promislite, što ste preduzeli, promislite, gdje govorite!“

Julij Cesar metnu ruku na prsa.

„Ovdje me peče, ovdje gori za osvetom, kad bi već sve prošlo bilo i ja bi mir u svojem srcu našao!“

„Pa ako vi mir želite, Cesare, toga nećete nikada na taj način postići. Nećete mir postići nego sramotu! ja se s vami neslažem, zato me poslušajte i pustite u miru, bježite svoju propast!“

Zaboraviv sama na se izgovori Ivana ove rieči. Nije više mislila na prisluškivajućeg kralja, i kad je već ovo izgovorila, pade joj ova misao na um.

Ona briznù u plač, lamajuć ruke hodaše po sobi. „On ti je dobro mislio i vjeran ti je postao, a ti si ga izdala! dotlem te je budalasto čeznuće za osvetom dovelo! njega izdaješ, pred njim zatvaraš vrata svoje slobode!“

Ivana stade pred Cesara.

„Bježite, za ime božje bježite s ovog mjesta!“ zaviknu ona muklim glasom, „smrt vam prieti.“

Julij Cesar iz Kapue gledaše zapanjeno Ivanu, sva krv iz ciela tiela skupila mu se okô srca, ovo nenadano očitovanje oduze mu najednoč govor i pamet.

„Bježite Cesare“, reče Ivana, koja je jedva dulje stajati mogla; „vi ste nesmotreno svoj život u ruke svoje nepomirive neprijateljice dali. Vi ste mi dobro mislili, a ja sam na vašu propast samo mislila! Jakov znade za sve, ja sam vas izdala. Tako vam moje slobode, bježte Cesare, bježte još, da na meni neleži ukor, da sam vašu krv prolila!“

Ivana pade iznemogav na stolicu, i pokri si jecajuć drhćućima rukama lice. Cesar skoči, razpaliv se, i trže mač iz koricah:

„Vi ste izdali mene, koji sam razkajan k vami došao? tada neka izumre zadnja iskra čovječanstva u mojih prsih!“

„Budite milosrdni, Cesare, tako vam mojeg i svojeg spasa!“

„Milosrdan? s tobom slaba, kukavna ženo? — Neboj se ništa, ovo gvoždje ima drugu svrhu a ne tvoje srce!“ —

„Jakove, zar ćeš se još i sada osvetiti?“ zaviknu Ivana i napolak se dignuv gledaše kriesećima se očima na ona vrata, gdje se je Jakov s njekoliko oružanih ljudih pokazao.

„Jest, to želim!“ povika on. „Cesare, vaš krvnički nož neće pogodit moja, nego — vaša prsa!“

Jedan čas stajaše Cesar kao okamenjen. Ni okom nije maknuo. Nu naskorom se ova uzbunjenost izgubi. Kriesećima se očima, neustrašivo, pozivajuć idjaše on prama Jakovu.

„Nedrhći!“ povika on, „ja zahvaljujem izdaji, koja je prepriečila, da si ruke tvojom krvjom neokaljam. Dosta je zla počinjeno, dok sam uz te bio. Zahvaljujem ti, ako me pogubiš, jer ću se samo tako svega zlà riešit. Kano umirajuć stojim pred tobom i osobito te oprezna činim na moje zadnje rieči: Pusti kraljicu, jedinu pravu nasljednicu napuljske stolice, s tobom vladati, jer će samo tako tebi i zemlji sreća i blagoslov procvasti. Ako pako tako i u buduće budeš postupao, tad ti prorokujem, da će iz moje krvi moj i Ivanin osvetitelj izrasti!“

Mirno ode Julij Cesar iz Kapue u svoju tamnicu.

Na kralja Jakova djelovaše ovaj dogadjaj čudnovato, Cesarovo postupanje bijaše mu strašnom opomenom. Prijatelj, komu je zahvalnost i ljubav dugovao, povuče mač proti njemu; zar nije Cesar u nezadovoljnom Napulju nasljednikah mogao naći, pa zar nije viest o Cesarovu padu ogorčenost pomnožati mogla? jedinu pomoć pružahu Cesarove zadnje rieči, i sliedeć ih olahkotio je Ivanin udes, stranom iz zahvalnosti, što mu je život spasila, a stranom iz straha.

Julija Cesara udes bi zaključen. Dva dana bijahu podpuno dosta da ga na smrt odsude i zatim na stratište odvedu. Sa svojim vjernim pisarom Alfonsom bijaše on pogubljen. Njihova tielesa bijahu u Nunciati sahranjena, glave pako na vlastitu Jakobovu sramotu, koji sa svojim njekadanjim prijateljem još na smrtnoj uri tako gadno postupa, na kolac nataknjene i javno izložene.

U Napulju vladaše velika nezadovoljnost i nesigurnost. Jakobova moć razprostiraše se prieteć i najmanji pokret udušit, nad gradom, i nijedan se plemić nenadje, koji bi se tomu oprô. No ipak Ivanin slobodni dan, kano što ga je Cesar naviestio, morade naskorom ogranuti.

U siečnju 1416 pade Cesar, a u prosincu iste godine bijaše konac Jakobovoj vladi. Kad se je jednoč glas po Napulju razneo, da Ivana kod jedne svetčanosti u gradu prisustvuje, koju je njeki bogati fiurentinski trgovac priredio, dočim kralj u novom dvoru boravi, tada pomisli svatko, sada ili nikada može Ivana slobodnom biti. Plemstvo i prosti puk skupljahu se oboružani, i kad je Ivana od žalosti iztrošena turobno se smješeć po gradu jahala, puče buna. S uzklikom: „Živila naša kraljica Ivana!“ odvedoše ju mladi plemići Ottina Caraccioli i Anccohino Mormile u nadbiskupsku palaču, gdje su joj njezinu stolicu opredielili i pred kojom je svjetina klicajuć stražila.

Jakov saznavši što se je dogodilo, uteče u dvor del Ovo, gdje je mislio da je sasvim siguran; ali oduševljeni Napuljci izraziše se, da žele neograničenu vlast Ivani i zahtjevaše jurišati na dvor del Ovo.

Jakov morade popustiti, i pogodba bi učinjena, ona ista, koja je odmah iz početka imala valjati. Ivana morade Jakova za svoga supruga priznati, koji je za velikog državnog namjestnika naimenovan bio, al se u Ivanine poslove nije smjeo miešati.

Sforca i njegov sin Francesko — potlanji milanski vodja, povratiše se bogato nadareni i visokimi častmi urešeni na Ivanin dvor, i mir vladaše u Napulju — al samo za kratko vrieme, jer Ivanina slaboća prouzrokova na skorom nove spletke.

USKRSNUO SUPRUG.

Pripoviest.

I.

Dva mlada čovjeka putovahu nedavno poštom iz Varaždina u Zagreb. Jedan nije poznavao drugoga, već se slučajno sastadoše.

Dugo si sjedjahu niemi kao ribe nasusret, ali takovo mrtvilo neleži u naravi mladih ljudih, zato se naskoro i približivaše, te se stadoše razgovarati o svačem: o vremenu, o politici, o čifutih i opaticah, reverendah i kabanicah itd., te si malo po malo postadoše posve povjereni.

Oba bijahu otvorena, vesela značaja, kako da se dakle neoprijatelje. Jedan se je dopao drugomu, srca jim se preliše u kratko vrieme, te nije bilo tajne, koju si nebi bili povjerili.

„Ali molim vas, po kakovom poslu idete u Zagreb?“ upita Veslić, mladić crnko, svoga novoga prijatelja Prstenića, mladića plavka, negrda, nu ni izdaleka Veslićeve ljepote.

„Nepitajte me, molim vas“, nasmije se Prstenić, „hoće da me ožene.“

„Da vas ožene?“ upita začudjeno Veslić. „O, čestitam gospodine Prsteniću, ja znam, da je vaša zaručnica u pravom smislu ljepotica.“

„Kažu bar, da je prekrasna, veleliepa!“ odvrati Prstenić.

„Kažu?! — dakle ju na taj način nepoznate sami?“

„Nepoznam“, odgovori Prstenić zapaliv si smotku, „nu otac mi donese njezinu sliku, dočim moju dade njoj. Po slici sudeć jedna je od najkrasnijih.“

„O! oprostite, nu tako se ja nebih hotio ženiti, vjerujuć i zanašajuć se na kojekakve slike!“ nasmiehne se Veslić.

„Čujte!“ nastavi Prstenić. „Moje je srce još prosto od kojekakve ljubavi, te nedržim mnogo do pripoviedkah, novelah i romanah, niti do njihove pretjeranosti u ljubavi. Moj mi otac reče: gospodična je Milica Udvorićeva djevojka od 18 godinah, dobra, ljubezna, nježna, liepa, čedna, poštena, izobražena, domorodna i — što je glavno — bogata; riečju, sva su dobra svojstva u njoj sjedinjena. Njezin je otac moj najiskreniji prijatelj. Već gotovih dvadeset godinah, kujemo i snujemo, kako da svoje prijateljstvo uže skopčimo. Ja dobih sina, to si ti, a on si željaše kćerku, i želja mu se izpuni. Idi sad tamo, pogledji si ju, a ona će ti se sigurno dopasti. — Tako mi govoraše otac, i eto me, da mu volju izpunim.“

Uz tako povjerene razgovore prodje vožnja brzo, kola stadoše, a Veslić htjede da se oprosti sa Prstenićem.

„Nećemo tako! ajdmo mi zajedno k „caru austrijskomu“, a sutra ćemo zajedno k momu budućemu zetu, koj nedaleko od Zagreba stanuje na svom dobru!“

Veslić se nije dao dugo nagovarati. Stigosmo u gostionu i sjedosmo uz večeru.

II.

U kući gospodina Udvorića, bijaše sve neobično živahno, otcu i majci čitalo se neko veselje na licu. Valjda očekivahu njekoga, a taj njetko morao je biti od velike važnosti.

List od otca njetkovićevoga razveseli veoma gospodina Udvorića, buduć da je njegov dolazak navješćivao. Sva služinčad hrlila je u sobu gospodične Milice, da vidi sliku novog gospodara, i hoće li sličan biti. Sve je od veselja djipalo, pa i isti Udvorić, koga je kostobolja nemilo mučila, poskoknuo bi kadikad, priredjujuć doček mladićev, — jedina gospodična Milica, bijaše njekako prestrašena. Gospodinu papa-u nebijaše to po ćudi, ali ga je mama tješila veleć, da je to samo za sada, ali kad ga bude jednom vidila, da će joj već zaigrati žice: „I mojoj se je majci tako godilo“, govoraše gospoja Udvorićeva. Do

oltara je išla plačućim okom i kroz plač odgovarala popu, ili bolje rekuć samo kimala glavom, a kad ju moj pokojni otac jednom čvrsto cmoknu, odmah joj prestaše suze.“

Dok oni tako u razgovoru bijahu, dovaljaju se kola u dvorište. Udvoriću zakuca srce od brige, Udvorićki od veselja, a Udvorićevoj od straha. Nemogoše ga dočekati. Domić odjuri svomu budućemu zetu na susret, zagrli, poljubi i dovede ga u sobu, gdje je Milica s majkom već čekala. Gost htjede da progovori, al mu starac nedade do rieči, predstavljajuć budućega stranom zeta, a stranom supruga svojoj obitelji, i čudeć se kako je dječko ponarasao, i kako se poljepšao, odkad ga je zadnjiput prije 18 godinah vidio.

Ali nije to bio taj pravi. Nije to Prstenić već je to Veslić. Začudit će se čitatelj, kako je prispio ovamo Veslić? Ali neka se nečudi, jer je tako udes odredio. Doista, čudna je kob čovjeka, koja nad njim visi, kao dvorezan nož na tanku vlasu. Često nam sve liepe namjere razbije ta nesnosna! Često nas pogodi u kolu veselja i najveće radosti svojom otrovnom strielom.

Veslić dodje ovamo, da izpuni žalostnu dužnost. Došav Prstenić u Zagreb, zaviri malo dublje u čašu, nego bi valjalo za čovjeka težke krvi stranom, stranom zato, da potvrdi svoje novo poznanstvo sa prijateljskim: „ti“, a stranom sa velike radosti, nad svojom opisanom mu srećom. U jutro nadjoše ga ledena i ukočena u krevetu, — kap mu pade — mrtav je.

Smrt njegova prijatelja veoma neugodno dirnu Veslića. Čim opaznije napiše roditeljem pokojnikovim žalostnu viest, a zatim se uputi, uzevši novce, papire i uru nesretnika, da izvrši po naravi si naloženu dužnost, t. j. da obaviesti obitelj Udvorićevu o nesretnom dogadjaju. Putem obuzmu ga misli svakojake, promišljaše udes, koj mu prijatelja postiže. Mašta mu predstavljaše sreću ubogoga Prstenića, koju mu sad nemila smrt ote. Još u tih mislih sadje s kolah, dodje u dvor, te se tako dugo neprobudi, dok se nenadje u naručju staroga Udvorića. Veseli doček i gazdina predstava sasvim ga pometoše. Zarumenjeno lišce Miličino, na kojem si ipak njeko veselje čitati mogao, posve ga zabuni. Svi bijahu veseli, svi radostni, a Vesliću se nikako nije dalo pomesti toga nevinoga veselja. Buduć ga svi držahu za Prstenića, pusti se i on udesu, jer nemogaše razžalostiti ove obitelji.

Miličin se strah bijaše posve pretvorio u veselje; majka to odmah opazi, te uštepne svoga starca supruga, koj je baš bio digao od težke boli nogu na stolicu, veseleć se neizrečeno, da su se njezine rieči izpunile.

Veslić bijaše čovjek, koj si je znao dopadnost svijuh steći, a najvećma ljubezne Milice. A Miličino ognjevito oko, koje je u njega neprestano uprto bilo, zauze poput ognjenih bombah tvrdjicu — srce Veslićevo sve kradimice. On zaboravi na svoju dužnost u onoj vatri prve ljubavi. Još nikad nebijaše tako tronut i krotak, kao sada — pobjedjenik.

On bijaše kao mrtav, kad bijaše ruku Miličinu primio i na srce pritisnuo, nije ju više bio kadar odmaći, a ni oči mu nemogahu s Milice nikud nikamo, — jedino srce, koje je u neizmjernoj vatri strašno kucalo, pokazivaše još, da je živ.

Pod večer podjoše na šetnju. Stari Udvorić zaostade naskoro sa svojom kostobolju, dočim oba mlada odoše napried.

Drvored bijaše tih, posve tih, jedini šušanj lišća još se je gdjekad na prolietnom povjetarcu začuo. Ptičice umukoše, ruže i drugo cvieće već se iza zapada sunca posve stislo bilo, da blagi miomiris začuva za drugi bieli dan — samo je još jedna ružica rumena otvorena, a ta je Milica . . . Takovo je vrieme, vrieme sladke ljubavi. Kako krotko ide Veslić uz Milicu, kao uhvaćenik, kako je mila! — nevinost joj na usnah lepti, a ljubav joj u očijuh blišti. Nesluti jadna, kako je prevarena.

„Imate li još moju sliku?“ bijaše prva rieč Miličina Vesliću.

Ljubav Veslićeva bijaše tako žestoka, da se je volio poslužiti lažju, nego li izdati se. „O, još ju uviek na srcu nosim, neka mi se tamo priraste, da ju više nikad od onud

neću moći otjeti“ ... srce mu kucaše silno, jedva izgovori ... ali nije mogao inače sa sebičnosti.

„„Moram vam iskreno reći, da nisam tako s vašom radila“, reče Milica prostodušno, ljubežljivo; „ja sam ju naskoro bacila u ormar!“

„A što vam je skrivila za Boga?“

„Nije mi se nikako dopala. Ja neznam kako može fotograf tako nenaličnu sliku načiniti. Ta vi ste posve drugačije nego tamo. Onaj je plav, vi ste crnomanjast, onaj je nizka čela i nevitka stasa, a vi ste posve protivno. Skoro bi pomislila“, nastavi sladko se smješeć, „da vi niste onaj pravi. Ta ja vas nisam mogla prije ni pogledati, ja sam vas se strašila!“

„A sad?“

Milica odgovori rumenilom, koje joj posu lice, oči obori, i napokon odtrči sakriti se majci na prsa.

„Djeco, krenimo kući, već je hladno, a kod kuće nas čeka večera“, reče majka.

III.

Ako tko, to je bio Josip Veslić kažnjen za svoje griehe ove noći. Strašna unutarnja borba nastade u njem. Poštenje i ljubav držahu odlučan boj, koj do rana jutra trajaše, te se napokon svrši s pobjedom poštenja. Poštenje bijaše dakle u Vesliću jače od ljubavi, nu nitko neka zato nepomisli, da i ljubav nije bila jaka. Odluči čvrsto odustati od staze, kojom je udario bio, stalo ga to što mu drago muke.

Kad gospodin Udvorić stupi u sobu Veslićevu, da ga pozove na zajutrak, čudom se začudi, kad mu ovaj očitova, da je pripravan ovaj čas odputovati.

„Ta kamo tako brzo?“ upita on.

„Imam silnoga posla u Zagrebu, zato moram, — moram odmah“, odgovori Veslić u velikoj smetnji.

„Ali kakvoga bi posla vi mogli imati u Zagrebu? Vaš otac, moj dobri prijatelj g. Prstenić, pisao mi je, da ste sad prvi put bili u Zagrebu?“ ...

„Istina, istina; ali ja moram svakako ... moram“, koj je bio naumio sa šalom izmaknuti iz toga tjesnaca.

„Ja znam, što to može biti — vi si valjda idete u štedionicu po novce?“

„Dao Bog, da bi si imao po što ići“, ... zamrmlja poluglasno Veslić.

„Kakav nemisao! Ta zar vam nestoje moji novci na razpolaganje!“ reći će starac.

Za vrieme toga razgovora primicao se je g. Veslić sve bliže k vratam, a Udvorić išao je sve za njim. Sad pograbi za kvaku.

„Vi ste dakle tvrdo odlučili odputovati?“ upita Udvorić.

„Tvrdo.“

„Pa ni nećete da reknete „s Bogom“ mojoj ženi i kćeri?“

„Još je prerano.“

„Ali kakova vas sila tjera?“ posumnja napokon stari.

„Čujte me, gospodine“, reče Veslić; „Vi ste me tako prijateljski primili, da...“

„Ta to je posve naravski!“

„. . . da si držim za dužnost, izpovjediti vam nješto, čemu ćete se vi morda veoma čuditi.“

„Što bi to biti moglo?“ upita Udvorić prekrstiv ruke na trbuhu i razkoračiv noge.

„Jučer odmah poslije moga dolazka u Zagreb, snadje me velika nesreća!“

„Vi me plašite!“

„Kap učini konac momu životu, a sada mi valja pohititi u Zagreb, da prispijem za vremena na svoj sprovod.“ — To rekav skoči kroz vrata, a staroga ostavi u sobi promišljajuć.

Izašav iz sobe odtrči na dvorište uzè konja i odjezdi put Zagreba, a fiakera ostavi izbuljenih očijuh. Za njekoliko časakah ogleda se Veslić s konja, i opazi za sobom nesretno ono mjesto, gdje je morao tako smionu rolu igrati. Rado bi bio izpustio jučerašnji dan iz svoga života, premda je baš ovaj dan bio najsretniji, i najsladje časove svoga života u njem sproveo.

Njeko vrieme poslje toga dogadjaja stajaše Udvorić još na sobnih vratih, premišljajuć o čudnovatom odlazku svoga zeta. Za šalu činilo mu se je preozbiljno, a za ozbilje prebudalasto; što je dakle bilo? Kimajuć glavom ode k supruzi i kćerci, te jim izpripovieda sve, što i kako se sbilo.

Milica nije mogla dokučiti, što je njezinoga zaručnika sklonulo na takav odlazak. Već je osam, devet, deset satih, a moga laži — Prstenića neima natrag. Pošalju slugu u Zagreb k „caru austrijskomu", da pita za gospodina Prstenića, ali se ovaj naskoro vrati s glasom, da je g. Prstenić još prekjučer umro, a danas da je već pokopan.

Sad stadoše već dvojiti, da li su bili s čovjekom, a ne s duhom . . . ta Milici je tolikoput ruku stisnuo!

IV.

Tko dobije dobrog zeta, pribavi si sina, a tko zloga, izgubi kćer. Koj se djavol naumio našaliti s ovom čestitom obitelji, koja se tako veselila, da će dobiti dobra zeta, vrloga supruga?

Još u jutro bijaše zdrav i ovdje, a da je još prekjučer umro! Te zagonetne rieči nisu mogle staromu Udvoriću nikako iz glave.

Milica je plakala, stari Udvorić je biesnio, a majka je tješila Milicu i blažila Udvorića.

Drugi dan dodje list, koj cielu zagonetku razrieši. Podpisan bijaše Josip Veslić. On se kaje i moli za oprošćenje, da se je tako nevriedno poslužio nesporazumljenjem, i da nije odmah istinu izpoviedio, i svoju dužnost izpunio. List se završi sljedećimi riečmi: „Još u mladoj mladosti izgubih majku, otac me dade u zavod, gdje nisam mnogo godinah vidio roditelja, koj je kao trgovac po stranih zemljah hodao — a kad dodjoh k vama, vidih se ljubljena i njegovana. Doista nisam mogao ostaviti vas i otići, a neokusiv bar jedno malo slasti života obiteljskoga, i gucnuv iz čaše ljubavi. Nu budite uvjereni, da sam zato kažnjen. Moje je srce ranjeno veoma, a izliečiti bi se dalo samo jednim liekom, kojega sam se nevriednim pokazao. Jedino nada, da ćete mi oprostiti, ponješto me oporavlja."

Domić bijaše s početka zelen od gnjeva, nu kasnije se poče tažiti, te mu se Veslić poče iz nova dopadati, radi ljubežljivosti i udvornosti.

Milica ljubila je Veslića žestoko, a on je š njom tako nedostojno postupao. U njezinom srcu medjutim dobije on naskoro pardon, a nebi se bila baš srdila, da je svoju ulogu do ženitbe postojano igrao.

* * *

Njekoliko mjesecih prodje, za proljećem dodje ljeto, a za ljetom nastade jesen, a Milici bijaše Josip neprestano na srcu i na pameti. Zdravlje joj poče malaksati, crvena boja njezinog lica poče bliedjeti, živahnost njena pretvori se u promišljanje. Liečnik svjetovaše roditelje, da ju vode u morske kupelji.

Odoše na Rieku, ali su morske kupelji slabo djelovale. Jedne večeri odoše po običaju šetat. Kao gromom ošinuta baci se Milica iznenada u naručaj materin i zavikne ime: „Josip." Otac se ogleda desno — lievo, te opazi i zbilja Veslića nedaleko po obali bez obzirno šećuć. Odmah poleti za njim i stigne ga doskora uzprkos svojoj kostobolji: „Sluga pokoran, gospodine Josipe Vesliću, drago mi je, da vas imam sreću i opet vidjeti!" i duboko mu se nakloni. Veslić se obazre, kad opazi pred sobom staroga Udvorića, a nedaleko od sebe liek svoga srca. Rado bi bio k njoj poletio ali . . .

„Zar ste i opet od mrtvih uskrsnuo?" upita starac smješkajuć se.

„Doista sam zaslužio“, reče Veslić, „da mi se rugate. Nu vjerujte mi, da baš i spadam u grob. Liečnici me poslaše ovamo u morske kupelji.

„O ja sam naučio nevjerovati vam, kad god govorite o smrti“, reče starac dobrovoljno.

„Na nijedan način nije od vas liepo, gospodine, da me silite, da pred vami ovdje stojim, te da me svojim prisustvom u sram tjerate, prem da sam to zaslužio.“

„O, Bože sačuvaj, da je to moja namjera! Ja sam vam samo nakanio kazati, da Milica za vama uzdiše, da je usljed toga uzdisanja oboljela, da smo ju morali u kupelj dovesti; a i to vam još imam kazati, da ste vi taj, koj ste njezino srce odnieli!“ okosne se Udvorić u šali, Veslić htjede progovoriti, nu Udvorić mu nedadè, već nastavi:

„Vi morate to srce natrag dati, ili, kao što ona želi, i isto svoje njoj za kamate dati. Razumijete li me?“

„Kako da vas razumijem, kad govorite u zagonetkah.“

„To sam od vas naučio, gospodine Vesliću. Ali ja mislim, da ste vi dosta oštroumni, da ćete me razumjeti.“

„Neusudjujem se“, reče Josip, komu se oblačno čelo stade vedriti; „jer mislim, da mi razriešenje nebi pošlo za rukom. Moja odgonetka bila bi po mene sretna, a toga sigurno nisam zaslužio.“

„Kušajte samo, morda ćete ipak pogoditi.“

„Zar da ja ono postanem, što sam prije njekoliko mjesecih toli nedostojno predstavljao?! Nisam se nikad usudio toga niti zaželiti!“

„Nego što da radim?“ nasmije se stari; „vi ste mojoj kćeri silom izčupali srce, pak vam neka i bude, kad je njoj pravo; samo vi dajte opet njoj u zamjenu svoje.“

Na to uhvati Udvorić Veslića za rukav i odvuče u svoj stan. Za malo zaboravi Veslić, da se je on kao razsipni sin vratio u ovu obitelj, a veselju nebijaše ni kraja ni konca. Kupelji morske počeše za čudo djelovati na Josipu i Milicu, te se naskoro i oporaviše.

Veslić se i opet pokaje za ono, što je rekao, da bi rado bio izbrisao onaj dan iz svoga života, — a stari Udvorići nisu nikad pomislili, da će dobiti zeta — od mrtvih uskrsnuloga.

Pr. Zr.

POTONJI FOSKARI.

III.

Muž sa krinkom.

Sve se nebo mletačko razžarilo. Sunce nijednim oblakom nezastrto nesnosno peče.

Bijaše dan 26. mjeseca srpnja g. 1796. Nijedan vjetrić nepopuhuje. Žal jadranskoga mora rek bi spava u širokoj si postelji, mirno leži kô zrcalo, u kom odsjevaju razni zvonici i palače grada, kog njekad zvahu „kraljicom sviuh morah.“ Motrio li onoga dana Mletke, mislio bi, da vidiš Palmiru ili Pompeju, za mnogih viekovah zasutu, sad pred sobom odkrivenu. Ništ se nemiče na kanalih, ništ na prozorih, na ulicah, ništ na povlakah; nijedna djevojka nepomoli glavu iza zavjese, nijedan čovjek nehoda pustimi šetališti. Sve su kuće, sve su palače zatvorene. Tek vidjevaš biela krila golubovah, na jatu živućih u zvoniku sv. Marka. Ostalo sve je mrtvo.

Al ako bi vam se oči, tumareć nad kućami i palačami spuštale nad krov duždina dvora, opazili bi ovelik šeljeznom rešetkom zagradjen prozor, za kojim nastojava njeki čovjek, da pričvrsti uz rešetku zavjesu, koja bi ga obranila nesnosne sparine. Ovaj prozor razsvjetljivaše jedan diel tako zvanih olovnih krovovah, one tamnice stare republike Mletačke, a onaj čovjek ondje, izgledavao je čas, kad će ga odvesti da podje pod

„most“*), ili da umrè u kojem onih jazah, koje Talijani poetičkim izrazom „bolge dantesche“ nazivaju.

„Kakov li je zločin počinio onaj čovjek, da sada boravi pod olovnimi krovovi? Toga neznadijahu tri mu suapšenika, od kojih svaki u jednom kutu sobe na postelji sjedi, i nemanje trpi sa žege|, no stranac, jer čas za čas taru si znojno lice, težko dišeć, kô da plućam neima zraka, a ipak su veseli, i kô pravi Talijani, koji si s jutra mnogo netaru glave rad večera, a s večera rad jutra. Čudan je to protuslov, njihova radost, a mrko lice nesrećna im druga.

„Kasieti, zaista smiešan si“, progovori jedan suapšenik, kojega lice suncem ocrnjeno obrubila crvena brada. „Što se mučiš, da pričvrstiš tu staru krpinu?“

Kasieti kô da i nije čuo ove opazke, šaptaše: „kunem se sv. Antunu, da bi voljeo da mi je lav sv. Marka slomio kosti. Tà ovdje je toplo kô u pušnici.“

Inedajuć se u svojih naporih smesti, nanovo pokušavao je, da pričvrsti staru zavjesu.

„Tà sunce bit će doskora za kućami“, reče drugi.

„A malo jošt pa eto i noći.“ nastavi treći.

„Dà, doći će kad je vas dan bilo svoju žegu na nas razlievalo“, odvrati Kasieti, za čas ustaveć svoj posao.

Za malom stankom zagovori crvenbradac Kasietu: „koliko već ima danah, što si pod olovnimi krovovi?“

„Danas je deseti“, odvrati Kasieti.

„Daklem za 2 godine i 355 danah manje no ja. Jer danas se navrši treća godina, što neimam druge postelje, do ove slamnjače, što neimam druga neba, do olovnoga krova. Za 3 godine prijatelju, imaš kada, da priviknеš žegi mletačkog sunca, stanuješ u duždinoj palači.“

„Tri godine!“ zavapi zdvojno Kasieti.

„Tri godine“, ponovi drugi, svaku slovcu naglaseć, al ja znam njekoga, koj je sedam godinah bio gost ovoga mjesta. Sedam godinah, velim tebi.“ I obrativ se k jed nomu svojih drugovah nastavi: „tà ti Malasti moraš ga još pamtiti, tè zasvjedočiti, da istinu govorim. Dà, dà Kasieti, ovdje je živio netugujući, samo tri dana prije onoga časa, kad po njega dojdoše, progovori nam: boga mi danas je nješto sparno.“

Ni rieči neodgovori Kasieti na ovaj govor crvenbradca, al ga gnjev protresà svimi udi, a lisičine zazveknu, kô da jih se hoće osloboditi.

Brzim pogledom promjeri sobu i suapšenike, te se mislî zadubi u bezkonačno nebo, što se rumenilom zalazećega sunca razsvjetleno, nad tamnicami razstiralo. U tom času promatrao je dva glavna razdobja života svoga: život slobodna muža u gorah i život uapšenika pod olovnimi krovovi.

Zavjesa izpadè rukam, glava mu klonù na prsa, a dvie biser-suze zablistnu u njegovih očijuh.

„Ti plačeš oče?“ zapita dječak prenuv se iz sna.

Tamno rumenilo stida prikrì sad očevo lice, a suze mu usahnuše.

„Hvala ti Mateo“, progovori tiho, „hajduk mora nezaplakav znati umrieti.“

I neizrecivom nježnosti ogrli sina si, i u čelo ga ljubeć nastavi: „hvala ti Mateo, Bog te blagoslovio, kô što te ja evo sada cjelovom blagoslivam.

Svakoga bi se srca živo kosnuo ovaj prizor. Ovdje otac i sin — svaki se boji rad drugoga, svaki se straši otajstvene pravde mletačke, i ovom bojazni stišteni, sve uže i uže viju ruke.

Svakoga bi se kosnuo, al se nekosnuo trojica suapšenikah, koji se nemogahu dosti načuditi, zašto se Kasieti toli zapanjio, začuv za sedamgodišnje tamnovanje pod olovnimi krovovi.

*) most, pod kojim pravda mletačka utapljaše svoje žrtve.

Al zašto sad svi bliede? I Mateo je oštrim svojim sluhom začuo stupaje, možda i Kasieti, al nijedan toga nereče drugomu. Nemirno leti Mateov pogled sa vrata k otcu, od otca k vratam, a srce mu kucalo, kô da će pući. Starac zapazi sinovu bojaznost, te ga nagovori:

„Kako si blied sinko! kako silno ti bije srce.“

Stupaji se medjuto sve bliže prikučili, a crvenbradac zapità:

„Drugovi, ničega li nečujete?

„Njetko dolazi“, odgovori drugi.

„Čujem zveket pušakah“ reče treći.

Grobna tišina nastà. Svu trojicu zaokupile su misli: komu izmed nas namienjen je njihov dolazak; i sva se trojica prekrstila, kô da će tim odbiti prieteću pogibelj.

Kasieti i sin mu Mateo padnu ničice, nedvojeći više o pogibelji. Neizrecivom bojazni moljaše Mateo: „samo da mi otca neodvedu.“

„Samo da mi dieteta neotmu“, gundjaše Kasieti.

Još tri časa, koja strahom viekovi postadoše.

Grozna je tišina vladala pod olovnim krovom, takova tišina, da, rek bi, čuješ misli suapšenikah. Tek što dišu, al neodolivom silom privlače im vrata oči.

U to umuknu stupaji, a pred vratmi zazveknu kračuni, čami prolaze uznike, gledaju se, kô da pitati hoće: koga li će zapasti taj dolazak.

Medjuto se ključ triput u bravi okrenuo, a željezom okovana vrata se otvorila.

„Jao po nas!“ zavapi Kasieti, tielom svojim krijuć sina, kô da ga obraniti hoće nezasitne pravde mletačke.

„Smiluj nam se Bože!“ progovori crvenbradac i dva mu druga, smotrivši uljezajuće redarnike.

Za onoga se doba sastojala pravda mletačka sa dvaju ždriela, u koja spuštahu tužitelji, skriveni tamnim noćnim krilom, svoje bezimene tužbe, sa dvajuh sudacah, krinkom zastrtih licah, i krvnika isto tako zastrta obraza.

To je bio krvnik, što sada stajaše na pragu pod olovnimi krovovi.

Dugo uznike motriv, kô da im do srca dozrjeti hoće, da vidi il strah, il hrabrost, razmota list, i uzè po dalmatinsku naglaseć čitati:

„U ime visokoga sudišta mletačkoga, što je ove noći izreklo smrtnu odsudu nad Dinkom Giuseppom Kasietiom, pozivam ja neznani, komu je naloženo, da vrši ovu odsudu, rečenoga Dinka Giuseppa Kasetia, da se odazove momu glasu.“

Težki se uzdah izvinu Mateovim prsam, vesel uzklik Kasietovim. Djetetu se smračilo pred očima sa neizmjerne boli — a otac hvalio Boga, što je on za smrt izabran, a sin mu životu spašen. Izručio ga je milosti božjoj, te nagovori krvnika:

„Brate, ja sam Dinko Giuseppe Kasieti.“

„Dobro“, odgovori muž u crnoj krabulji, dajuć slugam znak, da uznika pograbe. Al čim vojnici pristupiše ka Kasietiu, da vrše zapovied, zasjevnuše oči Mateove poput sjajna bliesko. Kô razjaren vuk baci se na vojnike, da otca si obrani. Sluge se zapanjiše, kô savjet tražeći gledahu u krvnika, koj nepomično stojeći pružio ruke prama odsudjeniku, ravan u tom času poganskomu Bogu.

Kasieti se podsmjehnuo, tà gledao je, gdjeno se dva muža djeteta boje. Sad mu se račilo umrieti, jer bezbrižan bijaše rad Matea, ako bi sin mu jednom ostavio olovne krovove. Matea se prestrašila dva jaka muža. To je srcu očevu godilo, a i zadovoljavalo, tà ostavit će sina, hrabra, snažna — nepobjedivo gorsko diete. Mogao je spokojno umrieti.

Hrapavom rukom svojom pogladi Kasieti diete si, — kô što lovac miluje hrta, da ga taži — te mirno progovori:

„Upokoji se Mateo, nebrani im zapovjedi vršiti.“

Dječak ga posluhne, pa se baci u jedan kut, lice si objema rukama skrivajuć.

Vojnici oslobodiv sad Kasieta uzah, i poturneć ga k vratam poviknu: „tornjaj se.“

„Samo još časak počasite braćo! progovori krvnik i uzam drugu bjeliku (artiju) stane čitati:

„U ime visokoga sudišta mletačkoga, što je ove noći izreklo odsudu nad Luigiom Mateom Kasieti, pozovem ja neznani, komu je naloženo, da zapovjed vrši, rečenoga Luigiu Matea Kasieta, da mi se odazove.

„Slava Bogu!“ poviče dječak osoveć se i baceć se u ogrljaj otčev. Znao sam, da nećeš sám poći, a sina si ovdje sama ostaviti.“

„Pozovem Luigiu Mateu Kasieta, da mi se odazove.“ ponavljao je krvnik.

„Dà, istina je, zaboravih, da vam se odazovem“, odvrati mladić pridodajuć „hvala vam.“

Kasieti već je htjeo da zdvoji, al dječak pograbiv otčevu ruku reče:

„Otče, ako bliesk orlovo gnjezdo na pećini vijeno, zapali, hoće li orao sám umrieti, ostaviv mlàde svoje?“

Tužno zakima starac glavom.

„Otče, podsječe li sjekira stablo, hoće li stablo bez hvojke pasti?“

Po drugi put zakima starac glavom.

„Daklem otče, kada i orao i mlàdi umru, dosjegne li bliesk njihovo gnjezdo, kada hvojka i stablo pada, podsječe li ga sjekira, to i ja moram umrieti, kada ti umreš.“

Ni rieči neodvrati starac, al neizrecivom nježnostju ogrli sina si.

Oslobodiv i Mateu uzah, ostaviše svi na znak krvnikov tamnicu. Sobna se vrata po drugiput zaprieše.

Tek kad je zadnji glas stupajah umuknuo, tek onda progovori crvenbradac drugovom:

„Prijatelji, za jedan sat neima više ni Kasieta ni Matea med živimi. Pomolimo se za njihov spás.

I uapšenici se moljahu za Kasieta i sina mu Mateu.

Liepa li je noć u Mletcih. Noć u Rimu usred zaostavštinah njekadašnjega veličanstva uzdiže nas. Noć u Napulju razblaži nam srca čarobijom naravi; al noć u Mletcih, ta nas stvori pjesnici. Danju su Mletci pusti, tužni, jer im sav život miruje u skutu prošastnosti, te ništ se vraćati nemože k svjetlu sadašnjosti. Al kada se tmina, kô koprenom razastire nad tugujuće Mletke, kada mramorne palače, njegda toli sjajne, kada krasne zgrade Kelendarieve, Ticianovim i Veronesovim kistom uzveličane, začuju ponoćnu svirku zvonikah, tad, kô da oživljuju dusi starih duždah, kad se samoća spustila na luku, iz kojih su njekad zajedrili brodovi put sviuh morah, da svagdje svim prkose, kada voda kanalah mirno spava, tek što se ovdje il ondje pojavi po koja vitka gundula, kada zadnji glas gitare umuknuo; sve prozore su zavjese zastrle, kada do uha više nedopire žamor ljudih, već samo glas tugujućega vjetra, i uzdasi se valovah tiho do nas dovaljuju, kô da nadnaravno biće zaplaka nad padom „kraljice sviuh morah“, — tad su Mletke krasne, tad moramo priznati, da mletačkoj noći neima ravne na zemlji.

Takova noć, koju samo pjesme Byronove opisati, samo Kanatellov kist narisati znade, bijaše 27. srpnja. Kakova je poezija u tebe, oko tebe, Mletci! tek sjena onoga, što njekad bijahu, počivaju uz obalu kanalah, ponizno cjelivaju jadranski vali obrub mramorne im odjeće. Mrtva je tišina naokolo. Samo još izdaja prisluškava mjednima ušima, nebi li začula koju neprijateljsku rieč; razgledava mjednima očima, nebi li zapazila bodež lupeža; al sve što zapazi, to je svjetiljka pred slikom majke Božje, jesu zviezde nebeske; sve što čuje, to je šum vala, koj plovi od kanala do kanala, da pozdravi stare palače, sad puste i nieme, kô da im se nerači, da govore o paloj slavi.

Nu gledjite, čujte — pónoć je doduše već minula, glas gitare umuknuo, al još nije zagasila svjetlost mjeseca.

Ondje dolje, gdje no zvonik sv. Giorgia u vis strši, sječe gundula tamnomodar val. Zapaziste li? gundula sva je crna, crna kô barka Stiga; samo, ako udaljenost dopušta, zapazit je crven plam inkvizicije. Nijedna se zavjesa nemiče, nijedan veslar neprogovori rieči; mislio bi da motriš začaranu barku, a veslarom, da je koj vilovnjak na viekove oduzeo govor. A ipak plovi dalje, plovi mučè. Kamo plovi, biste li znali?

Dosegla je barka ono mjesto, gdjeno se kanal Orfano izlieva. U njegovih valih još nije razapeo nijedan ribar svoju mriežu. Svaki, ma i najveseliji sin Mletakah umukne u njegovoj blizini. Sačuvao Bog svakoga nemiloga strašnih valovah kanala Orfana. Jer u kanal Orfano plovi barka crvenim plamom. Tamno i tiho — nijedna se zavjesa nemiče, nijedan veslar neprogovori rieči.

Muž, crnom krinkom zastrta lica, osovio se uz kormilo i upravlja groznom barkom. Muž taj, to je duša gundule, koja samo o ponoći plovi, a uviek samo med tamnicom i kanalom Orfanom.

Barka se ustavi, dostigla je cilj svoj. Ničija ruka nje neuzdržala, sama se je ustavila; jer znade kakov su joj teret kod „mosta" nametnuli, jer znade gdje će ga sbaciti, gdje joj se put započima, gdje li se svrši. Tako se ustavi posred kanala Orfana.

Na znak muža sa krinkom, podižu se zavjese žalostan prizor odkrivajuć: dva uznika klečeć pred kaludjerom. Ruke svećenikove počivaju na njihovih glavah, i sa starosti drhćući glas govori:

„Bog vam se smilovao, i bio milosrdan." Oba uznika starac i mladić, zavezatih ustijuh, sputanih noguh i rukuh, tek pomisliti mogahu: Amen.

Na novi znak zastrta muža spustiše veslari nješto živa u vodu, malo se opiralo, al onda potonulo poput pozorno bačena kamena. Naskoro se izravnala pučina.

Mladića neima više u barci; zahman bi ga tražili iza tmastih zavjesah.

Po treći put diže muž sa krinkom ruku, pa evo, opet nješto potonù u vodu.

Gdje li je starac zaostao? Nikoga više ondje neima, do nabožnoga kaludjera, veslarah i krinkom zastrta muža, koj se pram svim stranam svieta kreće, govoreći:

„Pravda je vršena nad Dinkom Giuseppom i Luigiom Mateom Kasietiom izdajicami republike Mletačke.

Četvrt sata po tom pristala crna gondula uz „most."

Tako izumre stari rod Foskarah; Loredanov izdiso sa taneta strašnoga hajduka. Obojicu stigla sudba.

Al se nebo neoglušilo glasu, koi sa Markova zvonika Mletkam prosio sudbu.

Jedva izteče godina, odkad Kasieti na zvoniku bio zaprosio božju pravdu; kada pravda dodje, i Napoleonova sila skršila moć Mletčanah. Mjeseca svibnja 1797 nestade republike Mletačke.

Pr. Jerebički.

Svaštice.

Iz Požege. U crkvi ovdašnjih jezuitah obdržavati će se cieloga mjeseca svibnja na čast bl. dj. Marije popódnevna služba Božja.

— Gojimo nadu, da će doskora ovdje marvinska kuga posve prestati; jer za sada se 2 bolujuća kom. nalaze. Naredbe vis. nam. vieća strogo su obdržane i svaki doticaj prepriečen, te njedno je uz skrušenu molitvu i onomu točno zadovoljeno, na što je naš čestiti „Gosp. list" u br. 16. svoju opazku učinio, naime na poslovicu; „pomozi se sám, pomoć će ti i Bog."

Dosada je stanje rogate marve u Požegi sliedeće: 11. ožujka 1864 bio je ukupni broj marve 760 komada. Od 11. ožujka do 9. svibnja 1864 oboljelo je 148, — poginulo 104, — ozdravilo 42 — a još boluju 2 komada. Dok se nadasmo, da će

nas to zlo minuti, u tom stiže nas drugo, a to je manjak krme, koje ni za gotov dobar novac dobiti se nemože, i zato je gradsko zastupstvo kod višjeg mjesta izposlovalo da uz najveću i moguću opreznost u manjima odieli marva na pašu izlazi. Pozorno činimo naše obćinstvo da sa svom opreznošću ovu blagodat uporabi.

Zagreb. (Mirko pl. Lentulaj †). Šestog svibnja u 10 satih prije podne preminuo je presv. g. Mirko pl. Lentulaj, vis. banske časti kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije namjestnik u miru, i vitez reda gvoždjene krune II. razreda.

Mirko pl. Lentulaj rodio se g. 1779. Nauke svoje dovršio je koje u Zagrebu, koje na sveučilištu peštanskom, gdje je za doktora juris universi promoviran. Još za naukah svojih a osobito po dovršenih naucih bio je on odgojitelj kasnijega slavnoga kancelara ugarskoga, grofa Fidela Pálfy-a. Poslje je uzeo službu podbilježnika u županiji zagrebačkoj, gdje je i velikim bilježnikom pak i podžupanom postao.

Ovu posljednu čast obnašao je on kroz 23 godine, te ju je kasnije zamienio s drugom još važnijom: postao bo je prisjednikom vis. banskoga stola, u kojem zvanju je on ostao do god. 1840., kad je za predsjednika kr. mjenbenoga stola u Karlovac otišao. God. 1845. postao je administratorom županije varaždinske, a godine 1848. namjestnikom banske časti. Godine 1850. uvede se mjesto banskoga vieća banska vlada, a Mirko bude stavljen u mir s mirovinom od 4000 for. sr. Ovom prigodom podieljen mu je red gvoždjene krune II. razreda. Od ono doba je živio koje na svojem dobru, Obed zvanom, koje u Zagrebu u krngu obiteljskom kod svoje kćeri gje. Milice, udove pl. Kušević.

Tko je pokojnika poznavao i imao priliku š njime obćiti, znati će, da je on bio muž kakovih nam naša domovina malo radja. On se je odlikovao riedkimi i osobitimi darovi i kriepostmi, a čednost njegova nije mu dopuštjala, da se je ikojim od svojih preimućtvah ponosio. Od mnogih primierah navodimo samo jedan: da je slabo tko i od njegovih najboljih prijateljah znao, da on ima još od g. 1806. diplomu doktora pravah. On je bio jedan od onih riedkih muževah, kojim nije nikada strast zavladala. Da je bio muž u svakom obziru vriedan i vrstan, dokazuje nam ta okolnost, što ga je ne samo naš narod ljubio, nego i vlada naša uvažavala.

Jer samo pokraj njegovih sposobnostih osobito je njegovo pravdoljubje i bezpristranost moguća bila učiniti, da su ga stališi i redovi županije zagrebačke kroz 23 godine u raznih izborih sve to složnijim glasovanjem za svojega prvoga podžupana izabrali. I sama naša visoka vlada priznala je njegove zasluge na polju ustavne uprave, jer ga je imenovala najprije prisjednikom vis. banskoga stola, zatim predsjednikom novo uvedenoga mjenbenoga sudišta u Karlovcu, poslje toga administratorom varaždinske županije, a napokon ga je odlikovala najvišom časti, koja se je u nas do banske mogla komu dati — časti banskoga namjestnika.

U kobnih godinah 1848. i 1849., u onoj vrevi strastih bio je pokojnik svojom hladnokrvnom miroljubivosti pravi moderator svih prenapetostih, a njegovomu ravnodušnomu značaju, kojim je posred uzkoljebanih odnošajah mir i poredak nastojao uzdržati, ima se mnogo zahvaliti, što nisu stvari još silniji i opasniji mah preuzele.

Osvjedočeni smo, da sav njegov život, koj zaslužuje posebnu biografiju, ostaje potomstvu jasno zrcalo i primjer pravoga poštenjaka hrvatskoga. Vječna mu uspomena. N. N.

(Novinarstvo). Izišao je i dostavljen nam je na ogled novi list pod naslovom „Sidro“; izdavati će ga i uredjivati g. A. Jakić u Zagrebu. Ciena je tomu listu na cielu godinu 4 for. a na pol 2 fr. — Ovaj list donosit će popularno pisane članke o promicanju trgovine, obrtnosti, narodnom gospodarstvu, o veresionah, željeznicah, udruživanju glavnicah, tekućem razvijanju izložbe; zatim zadržavati će cjenik živeža i knjigah, koledar lutrijah, koledar za rimokatolike i pravoslavne, pristojbe za porabu brzojavah i novčanu burzu.

Izlazit će u Zagrebu i novi polit. list pod naslovom: „Domobran.“ Urednik mu je Gjuro Deželić, a geslo mu je: cjelokupnost i ustavnost, narodna sloboda i napredak. Ciena pako ua pol godine za domaće je 6 for. a za izvanjske 8 for.

Odgonetka zagonetke u broju 10. Slavonca jest: **hrt — trh, a u broju 11. jest: laž — žal.**

Javna zahvala

Nemila smrt ugrabi mi premilu moju sestru Maricu; kojoj prigodom pokopa dne 3. svibnja 1864. ukazaše posljednju počast sprovodivši ju do viečnjeg pokoja presv. gosp. vel. župan sa županijskim častničtvom, gradsko poglavarstvo, zatim gimnazijalno i pučkih učionah ravnateljstvo sa mladeži; nemanje odlično obćinstvo trga Pleternice; i ini mnogobrojni gradjani i gradjanke sl. kralj. grada Požege. — Ovo, dočim je tugu moju blažilo, nuka me ujedno da tako sjajnom i mnogobrojnom obćinstvu moju dužnu zahvalnost javno izrazim.

U Pleternici dne 6. svibnja 1864.

raztuženi brat pokojnice
Mato Kovačević,
župnik pleternički.

O tečaju bečke burze od 9. svibnja 1864.

Papiri: Kovnice 5% 72.35; Narodnoga zajma 5% 80.—; Srećke lutrijskoga zajma od god. 1860. 96.—; Narodne banke 780.—; Vierovnoga zavoda 194.—.
Mienice: London 114.50; Srebro 114.25; Carski cekini 5.50 5/10.

Tisak Miroslava Kraljevića u Požegi.

Izlazi 10., 20. i posliednjeg u mjesecu. Ciena mu je godišnja sa poštarinom 5 for., a polugodišnja polovica, za domaće pako, ako se u kuću nešalje 4 fr. 60 novč., a polugodišnja polovica.

SLAVONAC.

Predplatiti se može kod svih c. kr. poštah i kod odpravničtva lista u Požegi. Za obznane plaća se osim bularine od 2 stupačkog redka za 1. put 5, za 2. put 4 a za 3. put 3 novčića austr. vriedn.

Vlastnik i urednik: **Miroslav Kraljević.**

Godina II. U Požegi 20. svibnja 1864. Broj 14.

DRUGARICE.

Poviest novije dobe.

(Dalje.)

III.

Oj! kaži nam pjesmo izvodnice!
Što se ono u pó gluho doba,
Iz sred mraka kô debela tiesta,
Kad sve spava kano i poklano,
U tom mjestu o kojemu pjevaš,
Gledj' raz zemlje 'nako sjajom svietli?
Il je zviezda u gustome mraku
Odsječena tavnim oblacima
Od svojijeh milih drugaricah
Zabludila u svom putovanju,
Te vrh zemlje sad samica trepti?
Il je ono ona kobna vatra
Lahkovierne što no ljude mami,
Da kopaju pod njom skrovno blago?
Nit je ono zabludjela zviezda,
Nit to gori ukopano blago,
Već to tinja uljevica drobna
Kraj postelje bolestnice majke,
Uz nju sjedi jedinica kćerka
Bdije, čuva, dvori svoje blago.
To mi sjedi sladjano Šećerče
Kraj postelje svoje bolne majke.
Baš od one nedeljice mlade,
Kada s kćerkom bijaše na groblju,
Treći danak razbolje se majka,
Težkim bolom, bolom neznanijem.
I već nastà treća nedeljica,
A o boljku ni spomena nema.
Liekari su dolazili razni,
Al liekovi ništa nehasniše;
Dolazile bojalice bake,
Al odbojat bolju nemogoše;
I vračara gledala u pasulj;
Pa vidila da je nagazila
Na njekomu mjestu nepitomů,
Te da težko ozdravit će majka...
Nad bolestnom svojom milom majkom
Viek mi bdilo žalostno Šećerče,
Dvorilo ju, tješilo, snažilo
Danju, noću štogod bolje moglo,
A u srdcu jadom jadovalo
Gledeć muke u kojih se vije,
Kano vita na ugljenu šiba,
A zeblo mi, a od grozne misli:
Što će, kud će ako umre majka?
Nigdje širom bijeloga svieta
Tà nikòga a od roda svoga . . .
I Biserče padalo joj na um,
Kom nemogà rad bolestne majke
Sve od onda posjetiti groba,
I pregledat svoje milo cvietje,
I doznatí kakvomgoder zgodom
Tko okiti grob svom Biserčetu?
Pak i to joj na žao se dalo
Što Biserče od tad tà ni u snu
Nehtjelo se svojoj drúgi javit. —
Takve misli morile Šećerče
Kad mi sjedjà u ponoćno doba
Uz postelju svvoje bolne majke.
Sva umorna s mnoge dvorbe majke,
Oslabljela sa mnogoga bdenja
Sjedjà pa se podnimila tužna.
A kad malo bol popusti majke
Tako da se u sanak zavela,
I Šećerče jadno, utrudjeno
Slatki tada zavarao sanak. —
Vele ljudi: da je sanak laža,
Da razmnive plod je razdražene
I mislima krvce uzburkane,
Da mu zato vjerovati nije, —
O čem misli o tom čovjek sanja.
A ja velim: nije uviek tako;
Kad u sanku tielo mirno spava
Te na pole u mrtvilu leži,
Tada duh se slobodnije vije
U toliko, koliko ga vežu
Spone tiela budućnost proriče,
I odkriva čestoputah tajne,
Koje inač' nebi predvidili . . .
Sladko spava i sanja Šećerče:
Vidi svoju kuću punu gostih
Nit ih sobe nit dvor shvatit mogu,
Pa se težkom brigom zabrinulo,
Kako će ih sve moć podvoriti
Sama pokraj bolestnice majke?
Al sred njih se pomoli Biserče
Odjeveno onim istim ruhom
Što mu mrtvom Šećerče obuklo,
U ruci mu struk taj karanfilja
Kog na krstu našlo mu Šećerče.
Širi ruke željeno Biserče
Leti milu zagrliti drúgu.
Neljubi ju kano za života
U šećerna i rumena usta,
Već u čelo brigom pomutjeno,
I u oči suzam orošene.
Od radosti jeca mi Šećerče:
„A baš dobro dojde mi Biserče!
Bar ćeš pomoć goste mi dvoriti
I zamjena bit mi bolnoj majci.“
Al će odmah prihvatit Biserče:
„Nebrini se sladjano Šećerče!
Hrana gostih tih obična nije,

Već se oni uzdasima hrane
A suzami napajaju gorkim'.
S čim ćeš lasno podvorit ih moći
Kada tvoje bol prestane majke, —
A skoro će preboljeti majka . . .
Al ti zato nezdvoj mi Šećerče,
Utjeha će procvast ti kod onog —
Pa ma da je samo napolična,
Koi mi strukom ovim krst okiti,
Do skora ćeš sastati se s njime,
A ne dugo zatim na viek viekah."
U to jéknù od svog bola majka,
Ode sanak, trže se Šećerče.
Jedva mi se dragano osviesti
Od radosti ko i od žalosti;
Jedno, svoje što vidi Biserče,
Drugo, što mu majke smrt naviesti,
I što jauk bolestnice majke
Pretrže joj proricanja konac...
„Al mi ovi baš godio sanak,
Dùg je bio pa me okriepio,
Čini mi se zdrava sam sasvime."
Veli tiho šaptajući majka.
„Ta istom si smirila se majko,
Istom trenù pak se već i prenù,
A ti veliš da je san dùg bio."
Odgovara čudeća se kćerka.
„Jeste kćeri dùg je bio sanak,
Evo skoro osvanut će danak,
Nego daj mi čašu vode hladne
Da s' napijem i lice umijem,
Pak nam valja kćeri uraniti,
Imat će mo danas mnoge goste,
Danas smrtni dan je otca tvoga.
Dojći će nam njegvi prijatelji
Tješiti nas, njega spominjati;
S njimi treba ići na grob otcu,
Ponet sobom pečenja, kolačah
I šljivova i lozna napitka,
S otim treba nam ih ponuditi
Ne rad glada, već da j' manje jada,
I da nema prigovara daći;
A znaš kćeri tu će se još naći
Mnogi kljasti i ubogi sliepci
I siročad bez otca i majke,
Što je željna obrok boljeg smoka,
Ove, ove nahraniti treba,
Žive slike sina božijega,
Što nejmadu krova ni uzglavja,
Eda bi se i on smilovao
Pokoj duši otca darovao . . ."
Nemož' više da šaputje majka, —
Slušala ju sva tronuta kćerka
A na goste misli u svom sanku...
Doniela joj čašu vode hladne,
Al ju svojim suzam natopila,
Videć rieči majke u oprieci
S njenom posve iznemoglom snagom.
Prima čašu iz nje rukuh majka
I tek što mi malo vode srknù
Pojde s' dizat da umije lice,
Ali klonù nazad od slabosti,
Pusti čašu, ona o pód tresnù,
Ode, puče na više komadah.
„Ništa kćeri, dobro je zlamenje,
Gosti će nam dobre volje biti,
Razbijat će čaše od veselja . . .
Već daj brzo čisto mi odielo
Da s' presvučem, pak odmah na posô,
Da nas gostih nebude sramota . ."
Čini kćerka što joj mati kaže,
Podiže ju da bi se presvukla,
Al je majka kô zemljica težka,
Klonù ruka a klonù i majka
Oblivena znojem samrtnijem.
Vidi kćerka težku borbu majke,
Pak joj srce od žalosti puče:
„Vidiš majko da s' nemožeš dići,
Jao! majko ti ćeš mi umrieti!"
Gleda kćerku dugo, kruto majka,
Al joj jednoj ništ' neodgovara,
Za mala joj s' oči zasuziše
Tol obilno, kô da sundjer ciediš
Pak svu svoju zadnju snagu skuplja,
Seb' privlači grčevito kćerku,
Gorućim ju ljubi poljubcima,
Živim znacim maternje ljubavi.
Jeca jadno u suzah Šećerče,
Po poljubcih sluti skor' razstanak,
Pak ih vratja iz sveg srdca majci;
Rad je jošte reći štogod majci,
Al joj reći zapinju u grlu.
A kad prestà ljubiti ju majka
Te ju počè nepomično gledat,
Skrajne tuge i njoj riec se otè:
„Hvala viečna premilena majko!
Na posliednjim tvojim poljubcima,
I na blagom njegovanju tvome,
I na slatkoj svoj milosti tvojoj,
Vječna hvala! s Bogom mila majko!
Pozdravi mi moga milog tátu!
Pozdravi mi i drago Biserče!"
Dalje sborit nemogà Šećerče
Samo ljubi majke svoje ruke,
Koje su ju mile odnjihale.
Još jedanput oddahnu joj majka
Dahom dugim, skrajnim i smrtnijem,
Pak prestade disati na vieke . . .
Ostade joj pogled milo-tužan
Vas ukočen motreć svoju kćerku.
Muči pjesmo, dalje neizvijaj
Pievku groznu groznijeg prizora!
Nerazvaljuj srdca moga rane
Što mi dade vajme smrt nedavno
Dragog otca i premile majke,
Bez da sretan bijah kô Šećerče
Na samrti barem viditi ih
Roditeljske izljubit jim ruke,
Što no su me odnjihale drage . .
Te da barem tim muklijem znacim
Za svu njegu i veliku ljubav,
Malu, skrajnu zahvalnost oddužim.
Jao! moje grozne, grdne rane!
Na srdcu mi goreć od preklane!
Joj! da živim Bog zna u kom dobru,
Joj! živit ću jadan i umriet ću,
Al vas tužan preboljeti neću! . . .
Zvona zvone muklim, tužnim jekom
Povorka se dùga nanizala
Žalnog svieta iz onog sokaka
Pak se vuče tamo prama groblju.
Iz svjetine glas se jedan čuje,
Vas promukli prekidan jecanjem
I jaukom: „Jao mila majko!"
Glas je ovo Šećerčeta jadnog
Pratećega u grob milu majku,
Vodjenog mi Biserčeta majkom.
Kamen bi se stienac razplakao
Kako plače i kako nariče
Za jedinom izgubljenom majkom.
A kad k grobu donesoše majku
Sve zaplaka i staro i mlado
Gledajući pretužno Šećerče
Kako mile majke sanduk ljubi,
Kako grli i suzam ga škropi;
Slušajući nje zapievku gorku
Spominjanje svoje mile majke
Sve dobrote i milosti njene,
A svog hudog sad sirotovanja,
Bez premile i jedine majke.
Jedva mi ju jadnu odtrgoše
Od sanduka kuće svoje majke;
Jedva mi ju tužnu uzdržaše
Da neskoči u raku za majkom.
Tutnje grudve o lies mile majke
A Šećerče u grudi se grúva...
Tutanj prestà, jedva se oddieli
S groba majke siroto Šećerče,
Pak odtud mi s Biserčeta majkom
Hiti na grob Biserčetu svomu,
Da mu svoje nove jade kaže
I u suzah čemer svoj izlije,
E da bi joj srdcu odlahnulo...
A ti božja žalostiva majko,
Čuvarica što no si tog groblja,
Ah! tako ti žalosti pregorke
Svog jedinca kad u grob polagà, —
Poprimi mi se Šećerčeta tužnog!
Ti mu budi odsad mila majka,
Utješi ga s tvojih sedam jadah,
Da sirotče nesvisne Šećerče. . . .

(Dalje će sliediti.)

DVIE SESTRE.

(S talijanskoga preveo J. L—n.)

Pod obronci briežanjakah, što se sližu s orjaške gore, Rosa zvane, medju ušćem Sesije i jezera lago Maggiore, stere se preugodno jezero, koje dobiva ime od Orte, najglavnijega mjesta, što uresuje njegove sretne obale.

Usred jezera diže se krasan otočac, nazvan po sv. Juliju, pobožnom pustinjaku, koji ga poče obdjelavati, dok još na ugaru i šumom obrasao bijaše. Riviera d' Orta zove se ona veriga plodnih glavicah, što se svijajuć nalik krn-mjeseca rišu zapadnim pravcem u modrojasnu zrcalu jezera.

Žitelji toga kraja nerazlikuju se mnogo od onih, što stanuju na žalih Larija, Ceresija i Verbana, i običavaju poput ovih ostaviti svoj zavičaj, ne tobože da ga nebi ljubiti. već što je premalo plodan, da bi mogao prehraniti svoje mnogobrojne stanovnike. Iduć za poslom i obrtom traže si drugdje života i čestoput se je tako mnogi od njih, štedeć i gospodareć, liepo obogatio. Jedni idu u Milan, drugi opet podju u Španiju', gdje krčmare. Pače, ako je istina, što mi kažu, ima u Španiji družtvo imućnih Rivieranah, koje se je razgranilo u Barcellonu, Madrid i Cadix, te su mu u vlasti sva poglavita svratišta i gostione ovih gradovah. Krasne ljetnice sgrade, kojimi se Riviera odlikuje, dokazuju jasno, kako se je mnogi Rivieranin u inozemstvu obogatio. Al težku nesreću, koja za prevrata postiže Španjolsku, poćuti Orta; jer od to doba poče padati njezino bogatstvo.

Od množine bogatih gostionikah, što su se pomogli u Cadixu pri kraju rata amerikanskih naselbinah], bijaše njeki Guiseppe, rodjen u Miasinu, selu blizu Orte, koj se, proti običaju svojih zavičajnikah, pošto se je obogatio, više nevrati u svoju otčevinu, gdje bi mu položili kosti uz prah njegovih predjah. Bavio se je trgovinom, koju prosti sviet višjom gradi i često bi znao više ladjah ukrcati u sinje more, te jih, natovarene robom, odpremiti u drugu stranu svieta. Imadjaše jedino mužko diete, koje mu se upravo u Miasinu rodi. Dao ga je plemenito odhranjivati do desete godine u Salmanki, poslje ga uze k sebi u Cadix, da mu bude na ruku, u trgovinu i to kroz pet godinah; napokon ga odpravi u Buenos-Ayres, da nabavi na veliko kožah. Isti, Vittorio imenom, bijaše liepe osobe i ugodna obličja. Njegovo vladanje bijaše izabrano i dopadljivo; od naravi već bijaše obdaren onom nježnošću a i muževnošću, kojoj se nemože oprieti slabo žensko srce.

U Buenos-Ayresu stanovaše uz njekoga staroga ortaka svoga oca, čovjeka već od šestdeset godinah, iskrena i poštena, koj je u mladosti zamienio Bilbao, svoju domovinu, s ovim glavnim gradom jedne od najbogatijih pokrajinah južne Amerike. Ovi se je dva puta oženio: jedanput s njekom Indijankom, po drugi put s Francezkinjom, udovom njekoga morskoga kapetana; obadvie umrieše u porodu, ostaviv za sobom dvie kćeri. Jedna, kći Indijanke, zvaše se Marijana. Bijaše visoka uzrasta, crne, svjetle kose, crnih očijuh, koje sad kresijahu amo tamo, a sad se opet kamogod upirahu, mećuć plamen tajne čeznje. Dvie ponješto natekle ustnice, znaci razblude, kad bi se razmakle odkrile bi dva pletića zubićah, sjajnih kao biser kalifornski, kojim je uresila crnobojni vrat i nadvijeno njedarce.

Bogata po djedu od materinje strane imadjaše Marijana za miraz sto tisućah talirah, neračunajuć amo, što je po otcu imala dobiti.

Druga, prave evropejske krvi, zvaše se Ružica, i pravo se je govorilo, da posve naliči toj kraljici cvieta u dražesti i čednom sramežu. Za sada življaše sred zidinah manastirskih, u duvnah Uršulinkah, kojim su ju dali na odhranjivanje. Marijana stanovaše u kući s otcem.

Vittorio već od naravi, akoprem sám neznadjaše zašto, nebi se bio nikako mogao zaljubiti u crnobojnu koju žensku, pa bila ona s druge strane koliko mu drago dražestna. Ništanemanje, bilo to sad iz prirodjene uljudnosti, ili zazbilja s pohlepe za sjajnim mira-

*

zom, poče Vittorio, akoprem nebijaše od naravi ni najmanje tvrdica, udvarati Marijani sladkimi pogledi i laskavimi riečmi; nu uz sve to nedodje nikad med njimi do očitovanja, a još manje do govora o ljubavi. Ali ah! kako se brzo uzpiri plamen u srcu vatrene djevojke! Ob ovoj djevojci dalo bi se reći, što Dante pjeva, gdje veli, da ljubav ljubav hvata:

„Amor, che a nullo amato amar perdova.“

Marijana si zapili u glavu, da ju mladić Talijan ljubi: i ako joj se s prvo činjaše mio i dražestan, to joj se sada pričini ljubežljiviji nad sve ljude, odkako zamisli misao, da ju ljubi i svom vatrom svoje strasti namieni mu zatravljeno srce.

Vittorio to zapazi odmah. Vatreni pogledi djevojke, žestoki, ali pridušeni uzdasi, bliedoća, koja joj lica pokrivaše, kad bi s drugom govorio: sve to uvjeri ga, da je, htijuć s Marijanom ljubav na šalu izvrtati, do živca ranio djevojku u srce.

Sliedeći čin pokaza istom, kako žestoka bijase strast djevojčina, koju je on bio pobudio. Njekoga dana odluči Vittorio, umoren dugim poslom, da će poći iz svoga stana na susjedni shod, koj je u kućni vrt gledao. Sunce, zapadajuć, činjaše se, kao da gori u moru, i bacaše na nebo i visočine zemaljskoga površja grimiz i zlato takovom sjajnošću i veličanstvom, kakova neima pod našim podnebjem. Vittorio stajaše promatrajuć taj veličanstveni prizor; al zato ipak neumaljivahu ta čudnovišta naravi u sretnom ovom podnebju one ljubavi, koju je gojio prama svojoj rodnoj zemlji. Činilo se je kao da govori suncu: „Za kratko vrieme ti ćeš vidjeti one krajeve koji su meni toli dragi; oh zašto ih ja nemogu tako brzo pozdraviti!“ Medjutim sakri sjajna svjetiljka sve svoje trake u veliki ocean, a s protivne strane dignu se veličanstveno srebrena ploča mjeseca nad obzorom, da svieti noćju.

Vittorio nemogaše se ganuti s toga mjesta; njeka ugodna zamišljenost obuze ga s prizora, koj se pred njim razvijaše i tako prihvati guitaru, što se ondje slučajno nalazila, te zapjeva jednu ljuvenu pjesmu.

Vittorio mišljaše, da je sam i da ga nitko neslušа, kad se najedanput otvore vrata. I eto Marijana, koja je s uzhitom slušala njegovo pjevanje i smisao mu valjda na se pretegla, poteče k njemu i saviv mu nage ruke oko vrata, visjaše tako o njem, kao što njegda visjaše nesretna Prokri, klesana u mermer-kamen, Cefalu o vratu.

Glas čednosti i časti ušutka u Vittoriu glas uzbudjenosti: i pošto je djevojku umiljatimi riečmi bio umirio, razstavi se s njom i ode u svoj stan. Tu promatrajuć nenadanu zgodu, upoznade, kako je nerazborito činio, kad je počeo laskati, akoprem ne na sva usta, djevojci vruće naravi; sada mu nepreosta drugo, van izprositi si ju u otca za suprugu, il joj se odkriti bez ikakove krinke i pretvaranja. Srce ga nije vuklo k Marijani; a uzeti ju za ženu za volju zlata, činjaše mu se odurno i nesuglasno sa svojim poštenim značajem. S toga odluči, da će s Marijanom na čistac, i tako joj napisa ozbiljan list, gdje joj reče, da joj nemože vratiti ljubavi ljubavju onakovom nježnošću, uz sve to, što ju je upoznao kao djevojku dražestnu, umnu i kriepostnu; jer srce se više ravna po ćudljivosti, nego li po razboru.

Marijana, učiniv se, il zbilja postav bolestnom, neizidje skoro cieli mjesec iz svoje sobe. Napokon dodje k očinskomu stolu i Vittorio nevidjaše na njezinu licu ničesa drugoga, nego stid sbog odkrivene strasti, ali nenagradjene ljubavju. On sada podvostruči svoja udvaranja prama njojzi, al s mnogo većim oprezom i obzirom; i malo po malo učini mu se, da je djevojka posve ozdravila i da su se s nova njezine uzburkane strasti slegle. Al kako se je prevario u misli! Taj prividni mir Marijanin podobaše bukteću vulkanu, gdje varavi pepeo nutarnji oganj skriva.

Medjutim se je mladja sestra Ružica vratila iz samostana. Ona nebijaše ni malo nalika Marijani. Dočim se je ovoj razbluda zrcalila na licu, to je onoj odsievala dievičanska nevinost na obrazu. Kose bijahu joj plave, nalik sniegu, kad ga radjajuće se sunašce obojadiše. Modrojasne bijahu joj oči, kao da je u njih jedan dionak nebeskoga svoda.

Prispodoba od liera, smiešana s ružicom, koju pjesnici tako rado spominju, bila bi vrlo sgodna, da označi boju njenih licah. Ručice i nožice joj bile bi ponukale Albana, da jih kistom snimi. Bijaše nješto nižega uzrasta od Marijane, ali dražestnije razvijena. Naličila je upravo Psihi Amorovoj.

Prepustimo to mudroslovcem, neka oni razmišljaju o skrovitoj onoj moći, koja nas nuka, nek ovaj predmet većma ljubimo, no onaj, te nas u jedan mah uzpali; o otajstvenoj onoj moći, koje će uzroci do vieka tajni ostati, dočim nam se svakim danom pokazuju učinci jasni i očiti. — Vittorio je vidio Ružicu, te ju i uzljubi. On ju je ljubio, te ćutio, da mu je najveća sreća na zemlji bio njezin posied. Nijedan ljudski glas nije mu tako milo zvučio u ušiuh, kao Ružičin. Nu stidljiva djevojčica, nevješta svakoj ženskoj lukavosti, te čista kao traci mjeseca, štono se u vrelu odsievaju, samo je riedko bacila okom na Vittoria, koj je goruće svoje poglede uviek u nju upirao. Ni ovaj nije za laskave i sladke rieči drugoga šta zadobio, osim da je opazio, kako joj žar rumeni oblio lišce, čuvši, kako ju preko mjere hvali. Žestina ljubavi, nepovoljnost, što nije došao do prilike, da ju odkrije, stid, s kojega se nije usudio, odprto ju izpovjediti, strah, da Ružica zanj ništa nemari, otužiše duh mladićev za okladu, te ga držahu na vječnih mukah.

Napokon nadodje otčev rodjeni dan, a djevojčice s cielom obitelju, Vittoriem, te povorkom rodjakah i prijateljah uputiše se, da ga slave, u njeku svoju villu, sagradjenu na njekom, riekom okruženom otoku, koj je pet miljah od grada udaljen bio. Oni objedovahu u hladu gromade raznoga drveća; zatim ustanoviše ples, mladićke igre i svake vrsti svečanostih. Ružica, razigrana vrućinom plesa i sveobćim veseljem, odsievaše novom ljepotom, slična Cererinoj kćeri, kada je po Ennskih sienokošah okretala kolo. Vittorio ju je gorućimi pogledi motrio; i svaki put, kad se je plešuć morao taknuti Ružičine ruke, mišljaše, da ga je munjevna iskra prošla od glave do pete.

Vittorio je pazio onaj čas, kad bi s Ružicom mogao na strani govoriti. Ona mu se ura činjaše prikladnom, da odkrije svoju ljubav. Kad se već drugarice stadoše amo tamo razilaziti, da cvieća naberu: odredi jedna izmedju njih nagradu onoj, koja bi najljepši vienac sabrala. Ružica stupi u njeku šumicu, punu raznovrstna cvieća, da i ona sebi svoj vienac savije. Vittorio dodje s desne strane, od nikoga neopažen, do nje, te kleknuv jednim koljenom na zemlju i držeć joj jednu ruku, koju je cielovi obsipao, reče joj sve ono, što strašno zaljubljen i udvoran mladić nagovornijega reći znade. Ružica nije još nikoga ljubila, do cvieća, svoga španjolskoga psetanca i drugaricah u manastiru. Prava ljubav, ona med raznim spolom, ako joj i nije bilo nepoznato ime, bijaše joj ipak nepoznata stvar.

Ona je slušala Vittoria zablenuta kao čovjek, pred kim se nov sviet razastre. Ona htjede svoju ruku iz mladićevih izvinuti, te nogu odmaknuti; nu snaga joj nebi dovoljna, te ostade kao prikovana, da s mladićevih ustiuh bere sladke rieči. Napokon, sabrav sve svoje sile, pobježe od mamljivoga mladića; nu prvi prenježni pogled, što ga je nanj bacila, te uzdah, odaslan iz dubine srca, dokazaše Vittoriu jasno, da mu se ljubav ljubavju vraća.

Da na kratko svedemo pripoviest: Vittorio odvede, poslje dva mjeseca ljuveznih čeznjah, Ružicu k žrtveniku, da se s njom viečnom, ženitbenom svezom spoji; on mišljaše sad, da je postigao vrhunac svoje sreće.

Marijana bijaše njeko vrieme šutljiva i namrgodjena. Izkusni koj motrioc rekao bi, da kakovu tajnu osnovu u duši kuje. Nu Vittorio neopazi u njenoj mrznosti ničesa drugoga, no žalosti s prevarene ljubavi, te je opet nastojao, da si ju svakakimi ugodnimi pazkami i umiljatimi riečmi prijateljicom povrati. Nu mlada Indijanka hranila si je misao osvetom; ona je kovala strašnu, grozovitu osvetu.

Njekoga dana povuče ona Ružicu na stranu. „Ljubezna sestro", reče joj, „ti dobro znadeš, kako si mi bila uviek draga. Samo devet mjesecih od tebe starja, nisam imala druge drugarice, ni igrah. A da ti i danas dadem zalog ljubavi, koju prama tebi gojim,

dajem ti evo bisernu ovratnicu, koju mi je mati ostavila. Sto unčah zlata su joj za nju davali; nu ona ju nehtjede dati. Ja mogu njom razpolagati kao svojom stvari, a otac me neće kuditi, što sam ti ju dala. Ti ćeš ju sobom nositi u Evropu k onomu pohlepnomu narodu, koj više cieni bogatstvo, no kriepost, i svaki put, kad si njom bieli vrat nakitiš, sjetiti ćeš se, mislim, tvoje ljubljene Marijane.“

Ružica, briznuv u plač, ogrli si sestru, te ju uvjeravaše, da bi uviek vierno čuvala uspomenu sladke svoje sestre, nu da joj srce neda, da ju toli velike dragocienosti obrobi, te nehtjede podnipošto, da ovratnicu uzme. Nu ova uzev biserni lančić, omota ga oko Ružičina vrata, te joj poljubcem uguši rieč na ustiuh.

Za tjedan danah po prilici povede Marijana opet Ružicu na dno vrta, unidje s njom u njeku špilju, koja je umjetno nasliedovala sedru, te joj poče vrlo ganjivim glasom govoriti: „Sestro! odgojena u neizkusnosti samostanskoj, poznaješ slabo ljude, a osobito one iz zlokobne zemlje Evrope. Oni smatraju nas žene orudjem njihovih dopadnostih i žrtvami njihovih hirah. Oni se hvališu, ako nas uzmognu prevariti. Vittorio sada hini, da te ljubi i ljubi te možebiti. Nu kada Ameriku ostaviš, vidjeti ćeš, kako će nestalni mu duh znati svoja nagnuća promjeniti . . . . . . Ti blediš s ovih riečih, sestro! . . . . Sad ću ti u istinu dati dokaz moje ljubavi. Ti znaš, Ružice (često nam je o tom pripoviedao otac), kako se dosada u obitelji Inkah čuvaju ustmenim predanjem tajne, kojimi su se za njihova vladanja služili svećenici sunčanoga boga. Jedna izmed ovih jest ljubavni napitak, koj svakoga, koj ga pije, sili, da ostane svojoj ljubi vjeran. Moj djed, koj mi je toliko silno blago ostavio, bijaše iskreni prijatelj njekoga člana one obitelji; s ovim je mnogo godinah živio u Taxamalskoj dolini, gdje se kraljevski grobovi nahode. Jednom, prije nego što je umro, pozove me k sebi, te, poljubiv me nježno, dade mi, kao navriedniju stvar, što ju je imao, ovo zlatno stakalce, u kojoj se njekoliko kapih one dragocjene tekućine nalazi. Ja ti ju poklanjam, sestro; i ovo ti neka bude dokazom, da si mi zbilja vrlo mila. Za mjesec danah udati ću se za sina onoga Kacika, kojino upravlja neodvisnom državicom Guarari, na istočnoj obali Uraguaia. Ti se valjda sjećaš, kako sam ga očarala, kada je došao u Cuenos-Ayres, da sklopi savez. Sada je poslao poslanike, da u moga otca izprose moju ruku. Njegovo poštenje i neiskvarenost običajah onoga kriepkoga i slobodnoga naroda sigurnim su mi jamcem njegove ljubavi i viernosti. Nu ti, Ružice, neposluži se prije čudotvornim ovim sredstvom, nego što budeš vlastitima očima vidjela, da je postao izdajicom, da to prije upotrebiš, nebi imalo nikakova učinka.“

Ovo rekav stavi joj u ruke kobno stakalce, te još jednom ju poljubiv ode vrlo žalostna od nje. Ružica, zapanjena s ovih čudnovatih riečih, sakri zlatno stakalce u njedra te podje lakimi koraci k Vittoriu; nu neusudi se ništa odkriti mu. Opaziv ju ovaj, tako ju žarko pritisnu na grudi, da je mlada supruga sama sobom stala govoriti: „Pa kako je moguće, da bi me ovaj ikada izdao?“

Nebi dugo, a Marijana izčeznu. Tri dana prodjoše u zaludnih iztraživanjih, kad istom prama večeri nadje njeki ribar mrtvo njeno truplo u vodah od Plate. Prama večeri četvrtoga dana približi se njeka stara Indijanka otajstveno Vittoriju, predade mu njekako pisamce, te se namah udalji, prije, nego što bi ju ovaj mogao štogod upitati. Kosa mu se naježi, kadno pismo nesretne Marijane zapazi: pisamce bijaše njenom vlastitom rukom pisano, te je ovako glasilo:

Nevjerniče!

Ti si me k strašnomu koraku zaveo. Ti si, koj mi ubijaš tielo, a upropašćuješ dušu. Nu ako neće nebo da te kazni, kazniti će te pakao. Da, jadniče! usmrtiti će te ona ruka, koja ti je najmilija. Nu gdjegod živio budeš, ako ti po noći žalostna sjena dotuži, sjeti se djevojke iz Buenos-Ayresa, od tebe izdane

MARIJANE.

Vittorio nesaobći nikomu tajne ovoga pisamca; a žalostna svrha Marijanina ostade svim nerazriešiva zagonetka, do njemu. Nu zastrašen i razžalošćen s tako nesretna skončanja djevojke, ništa ni krive ni dužne, osim što ga je prežarko ljubila, odluči odbroditi u Evropu, te za uvieke ostaviti ove obale, kojih ga strašan pogled uviek sjeti na žalostni slučaj, komu bi on uzrokom. Ružica se je pripravljala, da ga prati. Gorko plačuć otrgne se od otca i onih miestah, gdje je boravila zlatne danke blažene nevinosti; te uzhtije prije, nego što odputuje, da još jednom ogrli ljubezne svoje prijateljice u samostanu. Čudnovata moć slutnje! Kleknuv pred samostanski križ, briznu na jednom u plač, te poljubiv probodene noge Spasiteljeve, klikne: „Bože moj! dobri moj Bože! ah da nisam nikada ostavila ovaj tvoj križ!“

Ružica poljubi zatim opatičinu ruku, te joj reče uzdišuć: „Zašto nisam iz vaših rukuh primila koprenu zaručnicah Isusovih!“

Jedan parobrod, natovaren pamukom i kožami zaveze se za kratka vremena iz Buenos-Ayresa u sinje more. K Španjolskoj nosaše on ova dva mlada supruga, oba vrlo žalostna: Vittorio se je žalostio radi smrti zaljubljene djevojke, a Ružica radi ove smrti, te crnih slutnjah dojduće nesreće. Ova slutnja pomieša se s tugom, što je morala ostaviti roditelje i domovinu; sa zapadne obale rieke neodvrati oka, dok nije blistajuće sunce uronilo svoja kola u valove tihoga oceana.

Bijaše jedan sat poslje ponoći, a parobrod, prevaliv opasni put, što ga zovu paklom brodarah, dodje do ondje, gdje se neizmierne vode od Plato stiču sa slanimi morskimi valovi. Vittorio, izmučen od vrućine i nemirnoga bdienja, ustade s postelje, ostaviv Ružicu u naručju sladkoga sanka. On uzidje na brodni krov, da se naužije svježa noćna zraka. S istoka nije sjao mjesec, a modra nebeska boja nagibala se je na tamno. U namjeri da sjajne zviezde motri, koje narodom onoga podnebja ure označuju, stojaše on, kad mu se najednom pričini, da njekoliko koračajah pred sobom vidi njeku žensku. Nosila je dugu snežnobielu odjeću na način starih svetih Huskanskih djevicah, a u licu bijaše blieda kao smrt. On joj se približi, te mišljaše da je vidio Marijanu. Leden znoj probije mu čelo, a koljena stadoše mu klecati. Nu ipak htjede usta otvoriti, da govori; nu sablast, okrenuv mu prezirno ledja, otrči da se baci u more. Valovi ju pokriše; nu neču se nikakova pljuska, kad je pala.

Vittorio, sabrav se od straha, otare si oči, zatim reče: „Moja je mašta smućena: ona mi pokazuje sjene umrlih, te budi u meni praznovierje, kao u kakova djeteta. Idem se vratiti k Ružici. Ovaj zemaljski angjelak žalosti se, što je morao ostaviti domovinu. Ako se probudi, a mene nenadje kraj sebe, mogla bi opet udariti u plač.“

Od utoka Plate, pa do rta sv. Vincencija, bijaše im put sretan. I parobrod je već iz daleka pozdravljao tornjeve Kadižke, kadno Neptun iznenada more uzruje. Nebo bi tamnimi oblaci zastrto, a razuzdani vjetrovi nosiše brod amo tamo po razbijenih valovih. Silovita povodnja i trieskajući gromovi oduzeše svu nadu spasa. Cielu noć trajala je strašna bura, a kada je najvećma biesnila, opazi Vittorio pri sjaju ognjevita bljeska, ili mu se je samo činilo, da vidi Marijanin duh, gdje sjedi na okrižici, grozno se prieteć. Istom kad se zora stade rumeniti, utiša se divji vihar; i prem se more još uviek pjenilo, udje parobrod ipak neoštećen u luku.

Vittorio predstavi si novu suprugu otcu, koj ju s veseljem i ljubavju primi. Zatim, urediv trgovačke poslove, povede ju sobom u Madrid, da ondje zimu probave, a odavde se htjede poslje prevesti u Italiju. U ovom bogatom glavnom gradu Španjolske nebi još nitko tako uljudno primljen, kao što Vittorijevi zemljaci i mnogi očevi prijatelji Ružicu primiše. Svake svečanosti bijaše ona uresom i krunom. Vittorio nije ničesa štedio, da joj što više veseljah i ugodnostih pribavi; nu velikim nezadovoljstvom opazi, da se je u Ružičine grudi uvukao duh ljubomornosti. Ne da bi ona imala uzroka posumnjati o ljubavnoj viernosti mladoga supruga: nu lukave rieči Marijanine utisnuše se duboko u njeno srce.

Kadno se je proljeće, mladost godine, povratilo, da razveseli zemlju, odputovaše oni iz Madrida, te prešav preko glavicah Pirenejskih, opasnih i gizdavih za onda, sada prohodnih i svladanih, uputiše se konačno u Italiju, te pošto su dva mjeseca u Turinu boravili, dodjoše prema koncu srpnja u Milan.

Na 3. kolovoza slavi se svetčanost Svete Gore od Orte, na kojoj se svi stanovnici Riviere sakupe. Vittorio htjede, da svoju mladu ženu onamo povede. Dan prije svetčanosti prispješe u Miasino.

Sveta gora od Orte jest brdašce uzdižuće se sto pedeset milanezkih riefih vrhr površine jezera, te je cielo razdieljeno u ugodne i liepo poredane puteve, sada ravne, sada ugodno uvinute, s visokimi bukvami, smriekami, javori, listvenicami i drugim biljem. Dražestno viju se naokolo ovi putevi, uzduž kojih se plot od zelene lovorike proteže; u sredini su sve same sienokoše, a zemljište je obasuto tolikim čarom, da tvorna umjetnost razkošnih vrtovah, drugdje englezkimi zvanih, nije dotjerala do toga, da što tako razkošna i ugodna stvori. Pokraj putah uzdiže se zatim u liepu vidiku devetnaest crkvicah, u kojih su nam slikarska i kiparska umjetnost predstavile glavne čine iz života sv. Franje iz Assisa. Više, no jedna med svimi zaslužuju pohvalu graditeljstva; nu med njimi čini se da je petnaesta najljepša, u obliku okruga, okružena triemom na dorički način, o kojoj se misli, da je sagradjena po njekoj slici Michel Angela. Gledje li ju čovjek iz njeke udaljenosti, gdje se brdašce spušta i nagiblje, to očaruje oči svojim lakim i ugodnim razmierjem.

Ogled Svete Gore od Orte u svetčani dan je tako privlačan, da u svakom, koj ju je jednom samo vidio, ostaje preugodnom uspomenom. Medju onimi prekrasnimi putevi, pod sienkom veličanstvenih onih stabalah, pokraj lovoričnih plotovah, vrti se na svionom sagu sienokošah hrpa naroda, koj se je onamo sakupio, ne samo iz bližnjih miestah, nego i od obalah jezera lago Maggiore, te iz dolinah Sesie i Ossole. Nebrojena družtva sjede ovdje kod vesela stola na zelenu sagu, dočim se ostali poniznim čelom klanjaju crkvici; a jedni se opet dive krasoti položaja, ili raznolikosti krasna prizora, drugi opet motre dražestne seljanke, koje onaj dan što sjajnije i svetčanije odielo obuku.

Na jednoj od ovih livadicah, medju trećom i četvrtom crkvicom, sjedjaše Vittorio s Ružicom i cielom obitelju njekoga svoga nećaka. Na mekoj travici bijaše objed priredjen; a svježost položaja i hlada u protimbi sa sparinom dana; pogled obćega veselja i mladjahne radosti učiniše, da se je najugodnijim činjao priprosti objed. Vittoriu pako bijaše tim milije, čim se je više sjećao veselih slikah svoje mladosti. Mimolazeći motriše njihovo veselje, a njeka hrpa popostade češće, te gledaše natrag. Osobito je izmedu njih u oči udarala njeka ženska od dvadeset po prilici godinah, liepa stasa, te bogato odjevena narodnjom nošnjom, koja se u onih brdinah rabi. Ova, motreć Vittoria, klikne od radosti i začudjenja, te, nazvav ga glasno po imenu, poleti mu razširenih rukuh u suprot. Treća sestra Vittorieva bijaše ona, te jedina, koja je u životu ostala, dočim su druge dvie već odavna umrle. Vittorio ju je odmah spoznao; jer prem se od prve dječinske dobe do sada nikada nije vratio u Rivieru, ipak ju je još vidio u Kadixu prije, nego što je otišao u Ameriku, kada je onamo došla, da od umiruće matere prime posljednji blagoslov.

Angjelija (tako se je zvala sestra) udala se je već prije dvie godine danah za njekoga poduzetnika rudnikah u dolini Alagna, te se je odievala na način gospojah one doline.

Vrlo čuvstveno pritisne Vittorio ljubljenu sestru o grudi, te se je veoma veselio, što ju opet vidi. Nu ovaj čas uli mu hudi njegov duh nesrećnu njeku misao u glavu, koja je vrlo zle posljedice imala. Pogledav Ružicu opazi kako je u licu probliedjela, te sva se uzbunila, videć, gdje je drugu žensku grlio. I odmah zamisli, da će učiniti kušnju, kojom bi ju izliečio od ljubomornosti, gorkoga ploda, kako je on mislio, južnoga podnebja, gdje se je rodila. A da izvede svoju namjeru, još mu to dobro došlo, što je Ružica samo fran-

cezki i španjolski govorila, a talijanski ni slovce znala, nije. S toga, obrativ se k mladoj supruzi, reče joj smiešeć se: „Gledji, živote moj, nije li ovo najljubeznija djevojka ovoga kraja? Ja ti ju predstavljam. Ona bijaše drugaricom mojih djetinjih igarah, te premda sam ju uviek vrlo ljubio, nesmiješ ipak, da budeš ljubomornom; ljubav, koja me k tebi veže, posve je druge naravi.“

Zatajiv tako, da mu je Angjelija sestrom, htjede to postići, da Ružica u njoj nadje takmicu, te se po svom običaju od ljubomornosti razpali. Zatim joj htjede varku odkriti, te zasramiti ju s bludnje: nadajuć se, da će ju za buduće izliečiti od toga, da više s kakovih netemeljitih razlogah neposumnja. A kušnju nehtjede duže, nego na jedan dan raztegnuti. Nu ova kušnja bijaše za Ružicu pretežka.

Ljudi označuju imenom slaboga spola cielokupne ženske glave. Nu više se razlikuje njihov spol nježnošću duševnih svojstvah, nego li slabošću fizičkih silah. Ono, čemu se mi riedko, obćeć s gospojami, dosjetimo, jest, izuzamši njeku veću čednost načina, postupamo s njimi, kao da misle i ćute, kao mi sami. Pa koliko put jedna riečca, koja bi u čovjeka samo prolaznu iskru gnjeva probudila, skrši i nadvlada ćutljivo srce žensko. Slaba i dragocjena posuda je to njihovo srce, i čovjek, rukovodeć ga, mora blago i oprezno postupati. Nu on uzbudjuje strasti, s kojimi se iz početka nježno postupati mora. Sto putah razdraživije od nas, živu od strastih; i kad ove njim po ćudi govore, izčeznu im životne koristi izpred očiuh, i cio sviet usredotočuje se u predmetu njihove ljubavi, njihove mržnje, njihova povjerenja, njihovih sumnjah.

Vittorio ponudi Angjeliji ruku, te se stade s njom razgovarati, i oni se razgovarahu o sjećanjih iz onih miestah i o domaćih stvarih. Poznato je, kako su ovakovi i slični razgovori ugodni onim, koji se iz dalekih zemaljah vraćaju u domovinu. Tako se razgovarajuć i šećuć gore dolje po stazah Svete Gore, sprovedoše više urah. A Ružica, koju je nećak pratio, idjaše s ostalim družtvom za njimi. Nevini bijahu oni bratinski razgovori; nu Ružica, koja je smatrala Angjeliju starom i sretnom takmicom, oćuti, kako joj se srce kida, videć Vittoria s njom u prepouzdanu razgovoru.

Napokon se pri sunčanom zahodu vratiše. „Što ti se najprije čini o mojoj prijateljici?“ reče Vittorio, ponudiv na novo Ružici ruku. „Zar neimam dobra ukusa.“ Ružica nebi u stanju, da odgovori, to ju je pečalilo; ona prigne glavicu, te sakri pred suprugom svoje ganuće. „Sutra“, nastavi ovaj, „ćemo svi k Madonni od Sassa. Ti ćeš nastojati, da bolje upoznaš izvrstnu onu djevojku, te ćeš joj, mislim, postati prijateljicom.“

Došav kući, zaišće Vittorio umoren od puta čašu vina, s vodom smiešana, da se okriepi. Ružica ode, da mu ga donese. „To je onaj trenutak“, reče ona u sebi, „da se poslužim sredstvom, što mi ga je pružila Marijana. Nesretna sestra je pravo prorokovala. Pa kako bi ona i mogla lagati, tako blizu smrti? Vittorio mi se je iznevjerio. Okrutnik! Pred mojima očima se usudjuje hvalisati izdajstvom svojim! . . . . Sad, il nikad! . . . Ako prekasno, za uvieke ću ga izgubiti . . . Odlučila sam.“ I ovako govoreć izvuče zlatno stakalce iz njedarah, te izlije umišljeni ljubezni napitak u čašu. Jao djevojčice, priprosta i nesretna! Ti misliš, da je ono piće liek ljubavi, a ono je u istinu otrov! . . . ono je žestoki onaj otrov, što ga divjaci u Pampasu prave iz soka raznih preotrovnih bilinah.

Vittorio, žedjom prinukan, izpije sve na dušak, zatim vrati Ružici čašu, kliknuv: „Ovo vino postade gorko, kao smrt!“

Oni se uputiše u postelju. Vittorio držaše svieću u rukuh, a Ružica je pred njim stupala. On ostade njeko vrieme u dvorani, a Ružica otvoriv vrata od ložnice stupi unutra. Nu odmah skoči nastrag, ukočena od straha. Vittorio, koj ju je vidio bliedu i drhćuću, upita ju za uzrok tolika straha. Mutnih očiuh i muklim glasom odgovori ona: „Marijana je ondje unutri . . . ona sjedi na našoj postelji . . .“

Vittorio, nevjerujuć u praznovjerje i razne predsude, nije prijašnja dva prikaza Marijane ničim drugim smatrao, nego utvorami bolestne mašte, koja se je uzrujala od ža-

losti za Marijaninom smrću, koje uzročiteljem je sama sebe smatrao. Nu, što se je ona nedomoljiva duša Ružici prikazala, koja o tom ništa znala nije i koja je sada prvi put popuštala ovim strahotam mašte, smete mu sasvim razum, te i njega sama prestraši. Pričini mu se, da su sve ove stvari žalostni viestnici skore smrti.

Ipak, neobiknuv da izvana pokaže svoju slabost, odpre vrata hrabrim čelom, te unišav najprije on u sobu, a za sobom Ružicu vodeć, reče joj posve hladno, da je ta prikaza samo u njenoj mašti bila. Mlada supruga neopazi više ništa; nu ostade još uviek prestrašena, izvuče se drhćuć, te oboje legoše mučeć u postelju. I prvi put po njihovoj svatbi legoše ova dvojica na počinak, nezačiniv prve one čase ljubežljivošću, koja je po Ladinu zakonu dopuštena i sveta.

Vittorio spavaše po prilici jednu uru, kadno ga žestoke boli probudiše, te prisiliše, da pomoći zove. Ružica skoči s postelje, te videć, da joj je sve nastojanje uzaludno, pošalje po liečnika. Bijaše tu blizu njeki liečnik iz Pavije, koj je ovamo došao, da se naužije svježoga ladanjskoga zraka; bijaše čovjek ostar, te na glasu sa svoje učenosti. Ovaj dodje odmah, te uze sva sredstva svoje umjetnosti u pomoć. Nu badava sav trud. Konačno, izpitav točno sve znakove bolesti reče mu: „Vi ste otrovan; to vidim jasno po svih znakovih; nu otrov, što ste ga pili, osobite je žestine: on prkosi svim protuotrovom. Vi ste na obronku groba; liečnička vas umjetnost više nemože spasiti. Sgriešio bih, da vam jošte nade pružam. Upotriebite ovo njekoliko časovah, što vam preostaje, da se s Bogom pomirite, te s ljudmi naredite.“ Ovo rekav, otidje, te ostavi Ružicu i nećaka zapanjene i prestrašene. Sad istom puče Ružici medju očima; ona kleče pokraj postelje svoga supruga, te mu sve na dugo i široko izpripoviedi, premda su ju kod svake rieči prekidali plač i jecanje. „Bog je“, kliknu ona, „Bog je, koj me je hotio kazniti, što sam vjerovala u svakojake čarolije. Svemoguća njegova pravednost bijaše, koja je ljubavni napitak pretvorila u otrov.“

Vittorio ju moljaše, neka ustane, te obviv joj milo ruke oko vrata, reče joj: „Neoprezna ti! što si učinila? Znaj, da me je Marijana žestoko ljubila, te da ju je žalost, što je vidjela, da ju tebi zapostavljam, nukala, da u vodu skoči. Ona je grdnim načinom povjerila svoju osvetu tvojim nevinim rukam. Znaj nadalje, da je ona ženska, s koje si ljubomornom postala, moja sestra; a ja, neopreznik! hotio sam ti pripraviti zanjku, da te poslje osramotim, što bez ikakova razloga sumnjićiš moju ljubav . . . Ružice! ja umirem. Proročanstvo okrutne Indijanke se je izpunilo: *Usmrtiti će te ona ruka, koja ti je najmilija.* Ah sladka supruga! moram te dakle ostaviti pa ostaviti na takov način? A ti sama, svojom rukom, ti me morade usmrtiti! Nu ja ti opraštam, te ćutim, da te nikada većma nisam ljubio, nego onaj čas, kada te moram na uvieke ostaviti. Primi sada ovaj poljubac u znak pomirenja. Tvoja duša, čišta kao nebo, nemogaše odkriti varke . . . da: onaj isti trenutak, kada me ubijaš, vidim, da si nevina, pa te grlim.“

I tu prekine, pa se obrati prama nećaku, koj je bio svjedokom ovoga razgovora, te zahtievaše od njega, neka mu se zakune, da će ove tajne zakopati u dno duše, te ju nikomu pod živu glavu nepovjeriti. Zatim, obrativ se opet k prežalostnoj supruzi, uzklikne: „Ružice! ja ti neostavljam sina u utrobi. Pomisao, da bi me plod naše ljubavi preživio, tješila bi me na mom zadnjem putovanju. I možebiti bi onda mogao zahtievati, da hladnom prahu mojega groba uzčuvaš onu viernost, koju si mi na podnožju žrtvenika zaklela. Ah ženice i prekrasna i bez sina, kako bi ti iz života mogla poći u vječno udovičanstvo, bez žive prilike svoga pokojnoga supruga? Ne, ljubezna moja! nedaj se obhrvati od pretežke i preduge boli. U cvietu svoje mladosti živiš; pusti koju suzicu radi moje smrti, pospi koj cvietak na mom grobu, a zatim se umiri. Drugi koj suprug, drugi koj sretni čovjek neka posjeduje tvoje dražesti, te neka bude vriedan tvoje ljubavi. Nu veoma nesretno moje skončanje neka te uči, koli strašno zlo može prouzročiti ljubomornost.“ Silna navala grčevah, prouzročena otrovom, nedade mu dalje govoriti. Pošto je njeko

vrieme u miru bio ogrli ga Ružica, te mu htjede odgovoriti; nu sila žalosti i ljubavi obhrvaše ju tako, da je onesviešćena na zemlju pala; odavde ju odnesoše u bližnju sobu. Medjutim dodje svećenik, a Vittorio, izpoviediv svoje griehe, te zadobiv oprost, ode pun vjere u Boga, koj nas je spasio, u drugi sviet, gdje su radosti vječne, te nepogorčene, kao ovdje, mukami i brigami.

Bijaše već odavna jutro, kadno se Ružici opet ćutila povratiše. Ona pitaše za Vittoria; nu nitko joj nedade odgovora. „On je dakle umro", uzklikne ona, „ovo mučanje mi svjedoči. On je umro! . . . Grozovita nesreće . . ." Pa pogledne u stakalce, nije li još koja kapljica zlokobnoga onoga otrova preostala . . . nu ona ga svega izli. Zatim nastavi: „Ja sam zaslužila smrt, okrutnu smrt. Na kakov ću sada način svoju kaznu pretrpjeti? Smijem li si nožem probosti srce, te izdahnuti dušu vrhu hladnoga mu tiela? ili, ako bi me u tom milosrdna koja ruka priečila, otrknuti, te se baciti u najveću dubinu jezera? Nu samoubojstvo je strašan grieh u očiuh božjih; pa da ja na takav način poginem, oteta bi mi bila svaka nada, da ću ikada vidjeti Vittoria u nebu. Tako: odlučila sam. Predati ću se u ruke pravednosti, nazvati ću se krivom, a sramotna smrtna kazna biti će vriedna kazna moga zločina . . . A ti, Vittorio, ćeš iz rajskih visinah, kamo si za stalno otišao, moći bez zlovolje vidjeti svoju suprugu, koju si toliko ljubio, gdje na sramotnih vješalih izdiše? O sveta Djevice, Mati nesretnikah, jutarnja zviezdo, kojoj sam se molio tja od nježne moje dječinske dobe! daj mi ti pomozi! ti mi razsvietli pamet u grozovitih ovih tminah! I tebi, o sveta: Rožalijo iz Lime, koje ime i ja nosim, tebi, vierna moja zaštitnice, obraćam se moleć! daj posreduj kod Boga za najnesretniju medju svimi kćermi Eve!"

I tako moleć baci se licem o crnu zemljicu, kao da kani sakriti svoju smutnju i i sramotu pred sunčanim svjetlom. Nu nije uzalud odašiljala svoje molitve k onomu, u koga je izvor svake utjehe. Zraka božanske sjajnosti odsjevnu u njenoj duši, a zemaljske svoje nevolje ublaži si nadami budućega života. Ona ustane, stupi u sobu, gdje je ležalo Vittorievo truplo, te ga nadje okružena od svećenikah u bieloj stoli, s upaljenimi voštenicami, koji su odpievali mrtvačko opielo. I ona kleče, te je s njimi zajedno molila; zatim, poljubiv hladnu ruku njegdašnjega svoga supruga, izidje iz kuće s viernom crnkinjom, svojom služavkom, te sidje u trgovište Orta, odkuda se je u tamošnji manastir Uršulinkah uputila. I u tišini ovoga manastira življaše ona godinu danah, snuždena od pokore i boli; kašnje odabra, da će se sasvim podati službi božjoj, te je kriepila svoju viernost svečanimi zavieti. I onda, kad su joj pripravljali svetu koprenu, stade ona, oči k nebesam podignuv, ovako promišljavati: „Kada sam, polazeć iz Buenos-Ayresa, poljubila sveti križ manastira, gdje bih odhranjena, tko bi ikada rekao, da bi se ona slutnja imala na tako grozovit način obistiniti! Tko bi rekao meni, veseloj i sretnoj zaručnici, da ću ja ikada unići u samostan istoga reda, nu u Evropi, toliko tisućah miljah daleko od domovine, i u najljepšem cvietu svojih godinah i krivnjom obterešena, što sam ubila svoga vlastitoga muža! Oh premudri Bože! Kako je nedosežna tvoja pravda! Ja joj se molim u prahu i odanim srcem. Nu, kada ti se je dopalo, da do kraja izpijem gorki kalež, daj, svemožni Bože, učini, da uztrajem na svetom tvom putu, te dopusti, da se jednom nasladjujem božanskim tvojim pogledom!"

I sada mišljaše, da je misao na Vittoria, koja joj je u glavu došla, griešna, te, nastojeć, da je se oslobodi novom molitvom, položi klečeć neodriešivu zakletvu, koja ju je spojila s novim zaručnikom, sa zaručnikom nebeskim.

A kada se manastiri ukinuše, te duvne u otčinski dom povratiše, povuče se Ružica frižka još i laka, prem je još pokoru ovršavala, te strogo postila, u njeku kućicu, ležećoj na drugoj obali jezera, te je ondje sprovadjala danke u neprestanih molitvah, darujuć siromakom koješta od bogate mirovine, koju joj je Vittoriev otac odredio.

Od ovoga žalostnoga i ganjivoga dogodjaja neka si mladići na um uzmu, da ne-

valja očijukanjem razpaljivati slabo srce koje djevojke, s kojom se nekane spojiti ženitbenimi zakoni, te neka poduče gospoje svoje, da se nedadu shrvati od ljubomornosti te da nevjeruju praznoviernim liekovom, niti riečim lukavih savietnicah ili prijateljicah.

Zapisnik

od 18. ožujka 1864

sjednice odbora ad hoc za previdjenje računah primitka i troška za stradajuće Ugre.

Opunomoćenomu zaključku sjednice odbora od 12. siečnja t. odboru ad hoc predloženi su u današnjoj sjednici po predsjedniku odbora, Augustu Dutkoviću, računi primitka i izdatka svotah za stradajuće Ugre.

Točno sastavljeni račun primitka razdieljen je na četiri stavke i to sakupljeno je:

I.	kroz dobrovoljne prineske	1598	for.	3 novč.
II.	od lutrije	874	„	— „
III.	od večernje zabave 30. prosinca t. g.	261	„	— „
IV.	od večernje zabave 27. siečnja t. g. .	188	„	53 „
	Ukupni primitak . .	2921	for.	56 novč.

Isto tako razdieljen je trošak na šest točakah, te iznosi:

I.	glede prinesakah	185	for.	50 novč.
II.	od zabave 30- prosinca l. g. . . .	189	„	73 „
III.	od koncerta	140	„	6 „
IV.	od lutrije	93	„	6 „
V.	od zabave 27. siečnja t. g.	110	„	— „
VI.	zajednički trošak	62	„	93 „
	Ukupni trošak . . .	781	for.	28 novč.

Ako se dakle trošak od primitka odbije, preostaje svota 2140 for. 28 novč.; nu buduć da je od ove gotovine 2000 for. jur na svoje mjesto odaslano i tamo prispjelo, to ostaje jošter u rukuh odbora gotovina od 140 for. 28 novč., koja je odboru ovomu izručena.

Odbor ovaj uvjeri se ponajprije o tom, da su sve stavke računa točno pobilježene i na svršetkih nepogrešno izbrojene. Uvjeri se nadalje kroz izvorne upisne arke nuz kontrolu tiskanih programah, napokon kroz izvorne dopise, namire i protu-namire, da su sve pojedine točke, tako primitka kao i troška, točno u račun uvršćene i izbrojene, riečju uvjeri se kroz zapisnike i tabele, da je podnešeni mu račun nepogriešno sa svom točnošću izradjen, te da glede istoga, što se tiče računopoložitelja, posve nikakove opazke učiniti neimade, izim predloga, da se predsjedniku odbora Augustu Dutkoviću, koji je račune ove sastavio, uz priznanje njegova izvanredna požrtvovanja, izdade kroz svu gg. odbornike podpisati imajuća se, odriešiteljna izprava.

U ostalom odredi pako odbor sliedeća:

I. Izručena odboru gotovina neka ostane i nadalje u pohrani predsjednikovoj, dokle unidju jošte njekoje zaostavše, nu već uračunane svote, i dokle se izplati trošak, koj će se poroditi odašiljanjem novca i obnarodovanjem ovoga zapisnika.

II. Isto tako ostaju spisi i računi protežući se na ovaj posao sabiranja i za buduće u pohrani predsjednikovoj.

III. Izvješće ovo, i zaključak glavnoga odbora obnarodovati će se putem oglasah, da bude obćinstvo ubavješćeno o konačnom dielovanju odbora i o položenom računu, u kojem računu imade se naročito naglasiti, da je visoko namjestničko viećc za

Ugarsku odpisom svojim od 20. veljače t. g. broj 5996 primitje odaslanih onamo dvie tisuće forintih uredovno potvrdilo.

Zapisnik ovaj pročitan, odobren i svestrano podpisan je tom primjetbom, da se imade po smislu zaključka odborne sjednice od 12. siečnja t. g. glavnomu odboru proglašenja i odobrenja radi predložiti.

Avelin Ćepulić v. r.
Dr. Mirko Šuhaj v. r. kao izaslanik slob. i kralj. grada Zagreba.
Ivan Fabečić v. r.
Dr. Škender Mraović v. r., tajnik odbora.

Godine 1864. dne 22. ožujka u sjednici glavnoga zajedničkog odbora proglašen i u svih svojih točkah odobren je jednoglasno nazočni zapisnik tim, da se podpisom dvajuh odbornikah i perovodje ovjerodostojni i obnarodi.

Juraj Šviglin v. r.
Ivan Perkovac v. r.
Milan Šušković v. r., odb. i perovodja.

Konačno izvješće gospojinskog odbora u Zagrebu o sabiranju dobrovoljnih prinesakah za Crnogorce i Hrcegovce.

Obnarodovanjem zapisnika sjednice 11. kolovoza 1863. izviešteno je slavno obćinstvo o cjelokupnom računu sakupljenih svotah za Crnogorce i Hrcegovce, pa je tom sgodom obrekao gospodjinski odbor, da će priobćiti slavnomu obćinstvu glavno priznanje, čim takovo od strane visoke crnogorske vlade stigne; nu buduć da se je ta priznanica po visokoj crnogorskoj vladi još prošle godine gospodjinskomu odboru odaslana putem negdje izgubila, to je na opetovano zahtievanje odbora stigla 11. ožujka 1864. ponovljeno priznanje uz sliedeći dopis:

Visokouvažena gospodjo!

Po naredbi N. V. knjaza i gospodara našeg, dohodim vami visokouvažena gospodjo saobštiti, da je bivši tajnik gosp. Vaclik u svoje vrijeme, kako priznanice tako i blagodarno pismo sa svojeručnim podpisom N. V. knjaza Nikolaja I. visokopoštovanom gospodjinskom odboru u Zagrebu odpravio, i povtoriteljno izjasniti vam osobenu blagodarnost, sa najvišom pohvalom za velikodušnu revnost, kao i plemenito rodoljublje, s kojim je v. s. gosp. odbor u Zagrebu prošle 1863. god. žrtve za ranjene Crnogorce i Hrcegovce trudoljubivo sabirao.

Neka vami jošte na znanje služi, da je svako količestvo novca, kao i sve ostalo, što je po sredstvu v. s. gosp. odbora u Zagrebu za Crnogoru odpravljeno, izpravno i podpuno ovdjen primljeno.

Priznanica, koju želite, slieduje.

Od moje strane nemogu propustit priliku ovu, bez da vami blagorodna i revna rodoljubko primjetim, da je za ukazno nam sočuvstvovanje vaše u vrijeme prošle vojne naše u prsima svakojeg Crnogorca spomen iskrene blagodarnosti za Horvate i Slavonce liepo sahranjen.

Molim visokouvažena gospodjo i rodoljubko primite ovdjen uvjerenje mojeg odličnog visokopočitanija, s kojim imam čast nazvati se:

Vašim prepokornim:
Serdar M. Zega v. r.
prvi adjutant n. v. knjaza crnogorskog.

Cetinje 16. Februaria 1864.

Visoko blagorodnoj gospodji Ljudmili Dutković, predsjedateljici gospodjinskoga odbora u Zagrebu.

Sadržaj priznanice:

U ime visoke Crnogorsko-Brdske vlade priznaje se time, da su od strane odbora zagrebačkoga gospodjah i gospodičnah od svotah za Crnogorce i Hrcegovce u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji sakupljenih i robe ovamo dostavljene i ovdje primita sliedeća:

carskih dukatah	*129 komadah*
franakah u zlatu	*240 „*
forinti u srebru	*37 11/12 „*
saveznih škudah	*18 „*
piastrah	*2 komada*
rubalj	*1 komad*
forintih u austr. bankah	*4024 for. 50 novč.*
296 kom. rubačah	
271 kom. gaćah	
dvie bale charpijah	

Priznaje se i to, da su od strane gospodjah u Zagrebu ovamo dostavljeni zapisnici od 17. siečnja i 11. kolovoza 1863, u kojih se nalaze pobilježeni računi o razpoloživanju svotah za Crnogorce i Hrcegovce sakupljenih, te da se odaslane ovamo svote sa iztavljenim tamo računom, podpuno slažu.

Dano u Cetinju dana 18. Februaria 1864.

Vašega radi uvjerenja prilaže se kako više glasi pravitelstveni Pečat.

Sava Jovanović v. r.
sekretar senata.

U sjednici gospodjinskog odbora dne 18. o. m. držanoj, uzet je isti dopis se priznanicom do znanja i zaključeno je, da se dopis i priznanica u cielom svom sadržaju obnarode, i to zato, da bude slavno obćinstvo ubavješteno, da su sve sakupljene svote stigle doista na mjesto svoga opredieljenja, pa i zato, da bude odbor opravdan, što mu nije bilo moguće prije podnieti slavnomu obćinstvu svoje konačno izvješće.

Napokon zaključeno je, da se predsjediteljici odbora gospodji Ljudmili Dutkovićevoj izdade odrješiteljna izprava, koju će svi članovi odbora vlastoručno podpisati.

Dočim gospodjinski odbor zaglavljuje svoje djelovanje glede sabiranja dobrovoljnih prinesakah za stradajuće Crnogorce i Hrcegovce, izražuje opetovano svim veledušnim darovateljem, koji su se odazvali pozivu njegovu, najiskreniju i najsrdačniju zahvalu.

U Zagrebu, dne 18. ožujka 1864.

Gospodjinski odbor.

UTJEHA.

1.

Da od tebe moram poći,
To te draga boli znam,
Rado bih ti ja pomoći,
Al utjehe trebam sam.

2.

Tješi mi se obćom kobi
I nedaj si duhu past
Dojt' će hora boljoj dobi,
Gdje će i nam ruže cvast.

3.

Tješi mi se iskrenošću,
Kôm te dušo ljubim ja,
Tješi mi se i viernošću,
Kojom ljubav moja sja.

4.

Misli zviezdo moje noći
Da mi nisi mila s tog,
Što si blizu mojih oči',
Već što s' blizu srdca mog.

5.

Nezdvoj zato moj živote,
Jer od tebe moram poć,
Oku mom' te sudba ote,
Ali srdcu neće moć.

Josip Eugenij Tomić.

TRPAK SMIEH.

O svom jadu kad ti stanem
Sborit, mislíš da se šalim,
Smiješ mi se kad uzdanem:
O siromah, baš ga žalim!

Težko ti je vjerovati,
Da mi dušu boli pale,
Jer sam vičan sprovadjati
S tobom draga smieh i šale,

Ali dušo, znaj, da kadno
Oko ustnah smieh mi skače,
U grudih mi tad navadno
S tajne rane srdce plače.

Josip Eugenij Tomić.

Svaštice.

Iz Požege. Dana 10. t. m. obdržavana bi pod predsjedničtvom presv. gosp. Miroslava Špun-Strižića, siednica područnog odbora za izlogu, u kojoj je zaključeno radi dosadanjeg slabog uspieha u prijavljivanju izložbenih predmetah presvietlog gospodina velikog župana smierno zamoliti, da bi dostojao sa svojim uplivom i ugledom kod žup. kot. sudovah posriedovati, da ova županija što bolje kod ove izloge zastupana bude, a naročito da seljački stališ sa svojimi rukotvorinami učestvuje, jer je područnom odboru dobro poznato još iz prošle domaće izloge, da bi se vrlo krasne ženske rukotvorine na izlogu priposlati mogle, kao šarenice, torbe, čilime, čenara, raznovrstna platna itd. zatim sukna bielog i farbanog osobito iz Velike, poklake i kapke za kazane, iz Češljakovca i Golobrda i okolice Požežke, bezda za tkati iz Ruševa i ostala rukodelja što ih narod tvori, zato bude ujedno odlučeno da gg. kot. sudci mogu uspješno dielovati, da se kod glavnoga odbora, za podnešenje prijavah izložbenih predmetah odročba zamoli.

Nadalje bi zaključeno uslied priobćenih po glavnom odboru dva komada naznačnicah za izložitelje vina, da se imade 124 komada sa finijim zlatom a 152 komada medenih naznačnicah naručiti a isto tako 200 komadah bocah, koje su putem sl. upravljajućeg odbora hrv.-slav. gospodarskog družtva naručene.

Budući nam je iz pouzdanog izvora poznato, da se je presv. gosp. vel. župan odmah na sve žup. kot. sudce obratio i njima cielu tu stvar najtoplije preporučao, davši u tu svrhu posebne naputke, to za cielo gojimo uvjerenje da će i ova županija kod predstojeće izloge valjano zastupana biti.

Razriešenje konjičeva skoka u br. 12. Slavonca.

31	50	29	60	35	52	55	62
28	11	32	51	64	61	36	53
49	30	27	34	59	54	63	56
21	33	10	1	26	57	42	37
9	48	13	58	43	38	25	22
14	17	46	19	2	23	4	41
47	8	15	44	39	6	21	24
16	45	18	7	20	3	40	5

Bistro vrelo kud žubori,
O ljubavi božjoj sbori;
Kudgodj teče, cvieću travi
Ljubav istu dopristavi.

Ljubav vedri i oblači,
Blagom kišom zemlju jači,
Ona gromom uporavlja,
Divne dûgin lûk postavlja.

Razriešiše: gg. Filip Šafar u Zagrebu i Ljudevit Eichberger u Vinkovcih.

O tečaju bečke burze od 19. svibnja 1864.

Papiri: Kovnice 5% 72.65; Narodnoga zajma 5% 80.30; Srećke lutrijskoga zajma od god. 1860. 95.95; Narodne banke 781.—; Vierovnoga zavoda 192.80.

Mienice: London 114.10; Srebro 114.—; Carski cekini 5.46.

Tisak Miroslava Kraljevića u Požegi.

Izlazi 10., 20. i poslednjeg u mjesecu. Ciena mu je godišnja sa poštarinom 5 for., a polugodišnja polovica, za domaće pako, ako se u kuću nešalje 4 fr. 60 novč., a polugodišnja polovica.

SLAVONAC.

Predplatiti se može kod svih c. kr. poštah i kod odpravničtva lista u Požegi. Za obznane plaća se osim bularine od 2 stupačkog redka za 1. put 5, za 2. put 4 a za 3. put 3 novčića austr. vriednu.

Vlastnik i urednik: **Miroslav Kraljević.**

Godina II. U Požegi 31. svibnja 1864. Broj 15.

DRUGARICE.

Poviest novije dobe.

(Dalje.)

IV.

Tko je cvietak kad vidio liepi
Cvjetat samcat na mezevu ravnu,
Poslie sunca žestokoga žara,
Iza noći a bez rose blage,
Kako liepu izgubio boju,
Kako nježnu priklonio glavu,
Sav mi bolan do korena svoga;
A kad poslie kiša ga zalije,
Il ga blaga rosica ovlaži,
Vidiš opet dizat ga se nujna,
Ali svoju prvu boju krasnu
I svoj miris krasan milo-duhi
Nigda više na njem naći nećeš...
Šećerčeta to je slika živa.
Odkada mi sahranila Majku,
Vehnula je ko bez rose cvietak,
Vehnulo joj srdce do živacah, —
Pak i ono malo što joj ostȁ
Za života majčina utjehe
Skoro nestȁ kad joj umre majka...
Primila ju Biserčeta majka,
Njegovala kano čedo svoje
A za ljubav mile kćerke svoje
I s njom viernog drugovanja njenog.
Ali ljubav sva ta mala bila
Prem milosti svoje mile majke,
Srdce prazno ah, bez prave majke...
Još jedinu utjehu nahadjȁ
U crkvici žalostive gospe,
Pak na grobu mile svoje majke
I dragoga Biserčeta svoga.
Tu mi svak dan dolazila nujna,
Pak sadila na grob majke cvietje,
Zalivajuć suzami ga svojim;
A kad liepo primalo se cvietje
Utješena mislila bi uviek
Da i majke duši tako godi
Znak taj male zahvalnosti njene...
Tako jednom kad ilinski danak
Žarki, pusti prevalio bješe,
Te večer se spremaše umilna
Da blagijem sviet prekrili hladom, —
Ona tužno zateče Šećerče
A na grobu mile svoje majke
Utonulo u svojemu vaju...
Još jedanput poljubila grobak
I krst drvo utjehe i spȁsa,
Pak mi pojde na grob Biserčetu
Da za danas i njem s Bogom kaže.
Istom sjela na ivicu groba
Al škrinuše ta od groblja vrata,
Šećerče se znalično obrnù,
Ali mahom i jezom protrnù,
Pa zajojka od nenadne strȁve.
Spazi bitje onom posve slično
Što ga smotri izići iz gušte
Kad pobježe uplašena majci.
Što će jadna, uteći nemože,
Bitje hitro uprav njojzi ide
Izpod plašta mašuć desnom rukom.
Tad se sjeti svjetovanja majke
I njoj svoje dane tvrde rieči, —
Pak odluči čekat ga na grobu.
„Ništ' neboj se nesrietna djevojko
Nisam onaj što no misliš da sam."
Tiho veli njoj se približajuć.
„Bud' Bog s nami!" krstuć se Šećerče
Strahom šaptje: „ta kaži neznanče
Što si? tko si? oprosti mȅ strȁve!"
A on njojzi milo-tužno veli:
„Tȁ neboj se siroto djevojko!
Tȁ vidiš li da sam stvor kô i ti,
A ne ono — što ti mišljȁ bludno.
Ne to nisam, već sam čovjek jadan
U seb' noseć još jadnije srdce
Bolujuće ah! od ranah raznih,
Što no mi ih udes moj zadade,
Udes gorki, hudi, crni, kleti, —
Goneći me jadna neprestance...
Pak jer u tom sebičnome svietu
Nenalazim bolnom srdcu lieka,
Am' dohodim u to mjesto sveto,
Mjesto mira i utjehe blage
A za svako jadom jadno srdce, —
Pak kada se tam u onoj gušti,
Odkuda me ti izići vidi,
Nauzdišem, najecam, naplačem,
Od ikoga nit čuven, nit vidjen,
Do samoga Boga i prirode,
Onda mi se učini djevojko
Da mi bolno ozdravljuje srdce..."
Rieči ove takvo povjerenje
Probudiše u jadnome srdcu
Šećerčeta, da ju strȁva minu,
Te umilno neznanca upitȁ:
„A kog imaš tam u onoj gušti
Za kim plačeš i uzdišeš tako?"
Snuždio se neznanac na ovo,
Tama njeka obastre mu lice
U očih mu zasja vela suza
Te uzdahnuo težko, progovori:

„Tri mi gorke razvaljuješ rane,
Oj, djevojko, pitajuć me zato.
Ali jer sam srdca iskrenoga,
Pak i tebe jer jadovnu vidim,
Hoću dušo da ti sve izkažem;
No molim te hajd u guštu samnom
Da mi tamo srce lakše bude,
A neboj se jadnog nesretnika."
Poslušalo neznanca Šećerće,
Sliedi njega kano janje majku.
A kad su mi prispjeli u guštu
Začudi se jadovno Šećerće
Vidiv svoja tri stručića cvietja
Privezana na tri mala krsta
Izdjelana od prutićah gušte,
Usadjena čelo svakog groba.
Ganù mi se u srdcu Šećerće,
Ali muči, pak na travu sjedà
A neznanac njojzi napopricko.
„Vidiš dušo" neznanac započe,
U tri ova tavna, hladna groba
Tri najveća moja ležu blaga:
Otac, majka i prijatelj vierni,
Što ih jadan prerano izgubih.
Raj uživah kad djetetom bijah,
U kriocu milih roditeljah
S prva svakim dobrom obiljućih.
Prva mladost umilno mi minù,
Kô potočić u sred pramaljetja
Žuboreći po sred miris cvietja;
Kraj ljubavi slatkih roditeljah
Moga žitja pravi slador bješe
Ljubav moga vierna prtjatelja,
Skim odrastoh i koga obljubih
Bolje nego brata rodjenoga.
On jedinac samohrane majke,
Ja jedinac svojih roditeljah,
Jedne dobe oba ko blizanci.
Želja otca, žedj za mudrom knjigom
U daleki sviet nas odpremila.
Razstadoh se s milih roditeljih
Okom suznim i čemernim srdcem
A potajnom ali živom slutnjom,
Da ih nigda više vidit neću.
Tješio me moj prijatelj vierni,
Al utjeha za me prazna bila.
Od tad mi se nebo sretje moje.
Mutit poče, kô i otcu momu . . .
Guja kleta zlobosija stara
Pojde sijat svoje crno sjeme,
Što izniče za mog otca crnje.
Sročiše se nenavidni ljudi
A otčevi tobož prijatelji, —
Podrovaše njegvo blagostanje,
Ocrniše nevina pred svietom,
On izgubi čast i koru hljeba.
Za ćutljivo i pošteno srdce
Otca moga to udarac bješe,
Što no naglo razstavi ga svietom.
Majka moja pre tog bolom bolna
Otca samo jedan dan preživi.
Pa da mu se i mrtvom osvete,
Sahraniše njega skupa s majkom
U kut groblja u tu divlju guštu,
Kô da j' žebrak il odmetnik bio
Ja se čudih u daleku svietu,
Što tol dugo od otca ni glasa,
Pak u srdcu zeboh s moje slutnje,
Tješio me moj prijatelj dragi
Težkom službom moga otca revna,
Pak što i njem' nejavlja se majka.
Kad s naukah vratjasmo se kući
Obojicu glas susriete crni,
Da nam pomrie najdražena svietu,
Da sirotčad ostadosmo sinja.
Neznam čije srdce većma rani
Glas taj crni — grom iz vedra neba — ?
Moje! — ja bo kraj baštine liepe
Ostâ nagô, bez kuće, kućišta;
Potvaranjem kriviènih dugovah
Razgrabiše sve kô gladne psine,
Razprodaše, dušmani bud za što,
Sve još prije mojega povratka.
Prijateljev krov mi bja kućište,
On podpora i utjeha blaga.
Al i to mi kob zavidja kleta;
On bo poče venuti od jada
Kako svoga onako i moga,
Pak mi brzo smrt ga meni otè.
Za živa mu ta omili gušta,
Kud me pratjá čeòtje u mom jadu,
Pak zaželi na samrti svojoj
Da i on tu počiva u miru, —
U znak svoje pak ljubavi bratske
Ostavi mi svoju svu baštinu.
Al baš ovo bješe trn u oku
Svim zlobnikom pokojna mi otca,
Pak i mene progonit počeše,
Te progonstvu mom i otčevomu
Da postave krunu, razglasiše:
Da mi s' otac povukodlačio,
Da ni mrtav živim mira neda,
Već izlazi i krv jim izpija."
A upiruć na me prstom zjahu:
Gle! gle sina onog vukodlaka!"
Evo t' dušo mojih ljutih ranah
S kojih plačem, uzdišem i ginem
I kojima melem i utjehu
Tražeć, amo dolazim u guštu."
Prestà sborit naš nesretnik jadni,
Utiruć si suze iz očiuh,
Slušalo ga ganuto Šećerće,
Gledalo ga očima kroz suze,
Sjetjajuć se i svojijeh jadah,
Što su dosta slični njegovijem,
A koreći svoje plaho srdce,
Što s' uplaši, zaludjeno svietom,
Od tol blage i jadovne duše. —
Al opet će prihvatiti jadnik,
Milim, mirnim gledajuć ju okom,
A čitajuć iz lica nje misli:
„Pak evo ti dušo vukodlaka
Onog, od kog ti mi se uplaši;
Pak reci mi, dal' nezaslužujem
Da me prije svatko sažaluje,
Nego da se straši od meneka?"
Snuždeno mu odvrati Šećerće:
„Oprosti mi zlosretni jadniče,
Što me stràva zanijela luda
Te utekoh od tebe jadnika.
A da znadoh za rane ti ljute,
Što se dosta sa mojijem slažu,
Od tebe se ja plašila nebi.
Al pre nego l' njih ti očitujem
Kaž' mi imal' pravih vukodlakah
O kojima svijet pripovieda?"
Zamisli se naš jadovnik malo.
Čim zažari krv mu lice bliedo,
A oči mu sjevnuše ko vatra,
Pak mi poče ko zanešen sborit:
„Ima dušo, ima vukodlakah,
Očitih ih ima i skrovitih,
Po dosta ih ja u glavu poznam,
Jer medj živim vrzaju se ljudem...
Ima ljudih, koje je podigla
Luda sretja visoko vrh drugih,
Da mi s njimi upravljaju mudro,
Da ih vode ka izvorom sretje,
Svakog dobra i duše i tiela.
Kakva sretja, onakva jim mudrost...
S' naduhtosti jim se zapalila
Prazna slama u praznijoj glavi, —
Sve preziru u bogatstvu ploveć,
A za ovo uzmnožat il steći
Ništ' jim sveto, ništ jim krivo nije;
Žep i trbuh to jim Bog i vjera...
Tko jim na put samovolji staje,
Ako j' možno u prah će ga satrt.
Jao! svima koji su pod njima!
Robovi su njene volje puste,
Kukavice po duši i tielu...
Ima ljudih, kojim pakost kleta
Taj najvišji pripisuje zakon:
Tko je gore, u sretji il časti,
Zlatna pasa il poštena glasa,
Podkopavaj i podruj mu temelj,
Ocrni ga kod njegove vlasti,
Pak sruši ga u kál ništavila,
Po njegovih penji s razvalinah,
Il uživaj u njegvoj propasti...
Ima ljudih što su tobož' pravde
I tezulje njene zaštitnici, —
Al odsudit pokarat nedužnâ.
A za volju il mit odmetnika
Te mu uzde volji još popustit —

Dugoušu, puzavca i lažu,
Čankoliza štitit, odlikovat,
Bistroglavca umna i zaslužna
Zabaciti, šuši zapostavit —
Gnjesti, globit sirotice hude
Pod izlikom zakonah pravice,
Pak proždrti njihovu baštinu,
Napajat se njinim čemer-suzam, —
Sve to u njih proti pravdi nije...
Ima ljudih, što imenom slatkim
Vjerenih se prijateljah grade,
A crno jim prijateljstvo njino;...
Dok se tebi sunce sretje smieši,
Il dok tebe sasvim nespoznadu,
Dok ti tajne tvoje neizmame, —
Dotle tebe ljube, ciene, štuju,
Od meda jim prelivaju s' usta,
Dočim srdce jed jim gorki krije —
A čim sunce tvoje sretje zadje,
Mah okrenu opaklijom kleti,
Nestane ih, a ti samcat ostâ,
Očekujuć čemerne udarce
Štono kliju s njina prijateljstva...
To su, to su moja dušo draga
Ovog svieta vukodlaci kleti,
Štono ljudem krišom i na javi
Srdce vade, izpijaju krvcu.
Tih treba se plašiti u svietu
Više nego l' guje i psa biesna.
Ti su mene natjerala duše'
Da su meni omrznuli živi,
Pak sam ti se pobratio s mrtvim',
S mirom njinim i samoćom slatkom,
Koja godi tužnom srdcu momu,
Koju oni nebune nit ruše,
Nit u danu niti u pó noći,
To su samo ludog svieta bajke...
Pak da o tom osvjedočim tebe,
Kad strašljiva uteče od mene,
Na krst groba na komu te spazih,
Ja ti oni cvietja struk privezah,
Da ti bude toga obiležje
Kada opet jednom na grob dojdeš.
Zatim tebe čestje ovdje vrebah,
Al nemogoh svoje postić želje,
Nego najdoh za utjehu velu,
Ta tri struka mirisnoga cvietja
Na grobovih mojih milih, dragih.
I po cvietju sudeć slutih na te,
O kaži mi dal' je tvoje cvietje?
I kog ovdje oplakuješ tužna?"
Ganulo se sasvime Šećerče,
Vehnulo joj srdce u njedarcih
Slušajući nesretnika jade;
A kada joj cvietja struk spomenù,
Raztali se sve mi od milinah
Pak se sjeti svoga kratkog sanka,
Te jadniku sve izpripoviedi,
Od čega joj mlado srdce vehne...
Već na nebu zviezde zatreptale
Kada mi se Šećerče jadnikom
Razstanulo srdcem utješeno,
Obričući skorašnjeg sastanka.
Osta jadnik opet sam u gušti,
Srdce mu se nješto razblažilo
Kano ona tiha blaga večer,
Našav svojim jadim slične dosta,
I umirio nesretno djevojče. —

(Dalje će sliediti.)

ČUDNA SGODA.

(Šaljiva pripoviest.)

I.

Sunce zadje. Sumrak se hvataše, a glavnom cestom ide dostavnik. Pogledav unj, vidiš postaru žensku; ukraj nje sjedi Slavka — njezina kći. Krasna li imena, ali još krasnija je ona, koja ga nosi. Kad ju pogledaš, misliš, da je biela iz gorice vila: čelo vedro, kao vedro nebo; smedje debele rudeži okružuju joj glavicu; a dva plavetna oka blistaju se izpod crnih obrvicah, kao zviezdice na nebu. Krasna biela surka povećavala je njezinu dražest.

Treća osoba u kolih jest gosp. Ptičić, pa buduć, da je on stožer naše pripoviesti, treba da se malo bolje s njim upoznamo.

Gospodin Ptičić, ako i nije bio duha pjesničkoga, ipak gledeć na izvanjštinu bijaše mnogo sličan Apolu, jer ga gospodje mladim i liepim čovjekom nazivahu. Pribaviv si toliko znanostih, koliko je naobraženu čovjeku od potrebe, pripade mu po nagloj smrti otčevoj sav imutak njegov. On primi sve na se, te se je odsele ponajviše kućnimi poslovi bavio. U to doba mu je zrak tako prijao, da bi mogao — kô što to naš narod veli — bolestan, gledajuć ga ozdraviti. Ali gosp. Ptičić nebijaše ipak zadovoljan. Vrieme mu bilo dugo; a u srcu osjećaše njeku prazninu, koju niti župnik — niti učitelj — njegovo svagdanje družtvo — popuniti nemogaše. Nješto mu je uviek k podpunoj sreći manjkalo; a sám nije znao što.

Jednom reče župnik, da nije čovjeku dobro samu biti. Sad istom pade našem Ptičiću na um, da bi vesela drugarica vrieme mu skratiti i njegovu samoću rajem učiniti mogla.

* * *

Jesen bijaše već nastala; poslovi bijahu svršeni, kad se Ptičić odvaži svojoj samoći konac učiniti — odluči se oženiti. Sad nastade opet pitanje: gdje, da si vjerenicu

nadje? Tako zabrinutu pade na um, da jedan trgovac, njegov dobar znanac, ima kćer za udaju.

Gospodični Vjekoslavi bijahu već 23 godine, a zli ljudi govorahu, da kao što njezin otac samo žito na tavanu ima, tako ona samu slamu u glavi; nu zato bijaše ipak liepa, a miraz joj je već mnogo neuslišanih prosiocah pribavio. Gospodin Ptičić odluči dakle svoju sreću pokušati, i u svoga poznanca njezinu ruku zaprositi. — Jednoga liepoga jesenskoga dana odveze se do prve pošte, odakle se je na dostavniku k svrsi svojih željah primaći namislio. Došav u mjesto, gdje se ista pošta nalazaše, začuda dostavnik jošte došô nije; zato ode u krčmu, da si rujnim vincem suho grlce malo nakvasi. Dostavnik malo dulje zaostade, a gosp. Ptičić malo dublje u čašu zaviri, nego mu od potrebe bijaše. Kod toga se posla na toliko zabavi, da prvu opomenu, da je dostavnik došao, te da samo još na njega čeka, neuvaži; istom usljed druge, koja malo strožje glasijaše, izplati svoj potrošak, te skoči u kola. Budući pako pune glave potepe se, i gore pomenutu gospodju, koja je sa svojom kćerkom, gospdč. Slavkom u kolih sjedila, nemilo ogazi.

„Ah oprostite, to je moja noga!“ poviče njemački — ogažena. Slavka pako nije se mogla od smieha uzdržati; radi česa sliedeći ukor primiti morade:

„Slavko“, reče mati francezkim jezikom, „kako se možeš nad tolikom glupostju smijati?“

„Ljubezna majko! taj je čovjek odviše smiešan“, odgovori upitana.

Medjutim se i gosp. Ptičić u svoj kut bješe smjestio. Razne ćuti mu se srca dokopaše, stranom stida, stranom srditosti. Jer je ipak toliko francezki znao, te je ovaj kratki razgovor razumio; zato je triebalo, da se izpriča. S toga stane misliti, nebi li se kako francezkim jezikom izpričati mogo. Još u misli zadubljen čuje, gdje starija pri prvom gibanju dostavnika pomoć božju hrvatskim jezikom nazvá. Opaziv tako, da je medju Hrvaticami, stane i sám ovako hrvatskim jezikom govoriti.

„Oprostite čestite gospodje, što vas svojom nesmotrenošću uvriedih.“ I nečekav na to odgovora, nastavi dalje: „Vi morate po svoj prilici iz Zagreba biti?“

„Moja mati je rodjena Slavonka, a ja sam se u Zagrebu rodila“, odgovori Slavka.

„To me vrlo veseli“, reče dalje Ptičić, „i ja se rodih u Zagrebu. Ala je to ugodno, kad se čovjek na putu sa zemljaci sastane.“

„To se samo u tudjinstvu reći može“, pridoda posprdno mladja.

Ptičić spoznade iz odgovora, da je nješto luda reko; ipak nehtjede da zašuti, samo da pokaže, da nije tako glup, kao što to one misle. Kada se je još malo s mladjom razgovarao, reče mu napokon stara: neka bude tako dobar, te da obzir uzme na zapovjed liečnika, koji njezinoj kćeri radi slabosti mnogo govoriti zabrani.

Ta prošnja uvriedi gosp. Ptičića; zato se nasloni u svoj kut, te staru poče u mislih grditi, jer mu preveć dugo bijaše. U zao čas je imao tu vlastitost, da je sve, šta bi mislio, i nehotice na glas izgovarao. S toga dok je potajno grdio, izmakne mu se njekoliko, staroj gospooji ne baš povoljnih riečih; nu ona se pretvaraše, kao da jih nije ni čula; učini se kao da spava. I kći se povede za njezinim primjerom, te i sama naskoro zaspà. A Ptičić nemogavši radi pune glave zaspati, htjede se bar jednom smotkom razgaliti. Izvadiv smotku, upali šibicu, da si ju zapali. Kod svietlosti šibice pričini mu se spavajuća Slavka mnogo ljepšom, nego što mu se kod dolazka učini.

Taj ga prizor tako dirnu, da mu je šibica nepomično u ruci ostala, dokle god do prstah nedogori, pa ju onda baciti morade. Ovo kratko razsvietljenje bijaše poput munje, koja u tamnoj i burnoj noći putniku krasne prediele razsvieti. Nu i grmljavina neizostade, ako ju s onim, što je sliedilo uzporedimo.

„Gospodine!“ krikne gromovito probudjena stara, „kako se usudjujete ovdje pušiti? Mi smo već dosti od vas pretrpjeti morali. Vi dobro znadete, da se ovdje pušiti ne-

smije; a ako vam se baš hoće, a vi sjedite na kočijaško sjedalo, gdje ćete po svoj prilici i sebi pristalo družtvo naći.“

Da nije ova gospodja bila mati krasne gospodične, koje šibicom razsvietljena slika njegovo srce očarala bijaše, sigurno bi čula odgovor, koji bi, kô što njeki šaljivac veli, rogove i papke imao. Nu u ovih okolnostih, nehtjev se najme mladjoj zamjeriti, morade se tim zadovoljiti, da opazku učini, da tolike vike netreba i da će on rado poslušati, ako to stara gospodja želi.

Tišina bijaše opet zavladala, a g. Ptičić sjedjaše zadubljen u svoje sanjarije iz kojih je malo prije vidjeno lice njegovu Vjekoslavu iztisnulo bilo; sanjaše bo sad, kako se je sa Slavkom već zaručio, kako jur pred oltar stupaju. Baš kad je čekao, da njegova u snu zaručena Slavka odlučne rieči izreče, koje bi ju za uviek s njim vezale, povuče ga nješto za nogu, i tako ga iz sanjarijah njemu vele milih probudi. Još sanen potegne nogu natrag; nu trzanje postade tim veće, a sad i njeku bol osjeti. Osviestiv se posve, maši se za nogu; ali kako se uplaši, kad iznenada živ njeki stvor nadjè. Za čas se osvjedoči, da je to nedužno psetance, koje je od duga časa jakost svojih zubih na njegovih cipelah kušalo.

To je po svoj prilici pseto stare gospodje, mišljaše Ptičić, koji stroge opomene radi pušenja još zaboravio nebijaše. Sad mu pade na pamet, da bi joj se radi toga liepo osvetiti mogao. U toj namjeri stade vikati, kao da se kakova divlja zvier u kolih nalazi, opozivajući se na zakon, da putnici nikakovih životinjah u dostavniku voziti nesmiju. Za tim sgrabi pseto za vrat, grozeći se, da će ga kroz prozor baciti, ako mu se odmah nedopusti pušenje. U srcu gospodje nastade borba izmedju oholosti i ljubavi naprama svojem mezimcu; nu napokon nadvlada ljubav, čemu valjda jauk medju nebom i zemljom visećega mnogo doprinese.

„Pušite“, reče napokon gospodja, „kolikogod vam je drago do prve postaje, gdje ću se ja već za niemo živinče pobrinuti.“

Mali nemirnjaković bude pomilovan i gospodarici predan.

G. Ptičić, koji se već malo raztrieznio bješe, poče sad pametnije govoriti barem na toliko, da se nije svojih riečih sramiti morao.

„Milostiva! ja vam u ničem nebi rad dosaditi; a buduć da mi sad pravo dadoste, zato se svojevoljno pušenja odričem. Što se pako pseta tiče, to ga možete i nadalje slobodno zadržati; jer mene valjda više uznemirivati neće, buduć da sam mu dobro u glavu uturio, da svojih zubih na tudjih noguh nekuša.“

Ako se je Ptičić dobru uspjehu od ovih riečih i nadao, to se je ipak ljuto prevario; gospodja bo mu hladno odgovori: „Mi vašega velikodušja netrebamo. U ostalom možete ostati pri svojem prvašnjem ponašanju.“

Na te rieči neodgovori Ptičić ništa, već nasloniv se u svoj kut, mirno je prvu postaju čekao.

Došav do nje unidju gospodje u gostionu a Ptičić za njima.

Stara se stane sa sanenim krčmarom o njekakovoj osobitoj stvari razgovarati. Ptičić premda je imao oko samo za kćer, koju sad kod svjetla svieće bolje vidjeti mogaše; ipak je i na razgovor pazio, iz kojega je odmah saznao, da stara gospoja svoje pseto krčmaru preporučuje i opominje, da ga dobro pita i goji, dok ona posebne prilike ponj' nepošlje. Težko joj bijaše na srcu, što se je morala dieliti od svoga ljubimca; dá i ista gospodična bijaše milotužna radi rastanka.

(Dalje će sliediti.)

VOJNICA.

Prepoštovani otče Kajo! Izza navršenih hiljadu godinah opet nam se počima povorkom ovoga prvogodišta, kao prvo ljeto godovanja slovjenskih naših blagovjestnikah, svete braće Ćirila (Koste) i Metoda. Zato uzkliknimo sa Virgilijevom stoljetnom pjesmicom:

„. . . . .
. . . .
Jur dospješe pjesme kumske!
Mlad viek stupa k svom uresu!“

„Opet djeva gle! pravedna
S zlatnom dobom povraća se!
Mlad naraštaj s neba vriedna
Uz radostne kliče glase!“

„Po njemu će divlje pleme
I ś njim prestat viek gvozdeni;
A zlatno će nastat vrieme,
I doć na sviet puk blaženi!

„Samo svjetla ti božice!
Tom porodu uz to kolo,
Ukaž blago svoje lice!
Tvoj bo vlada jur Apolo!“

Ali gdje da sjednemo? počimajući svoju preliepu pripoviedku. Mislim u Fojnicu (Vojnicu) tamo bo je, nepitajte me zašto? Duh sveti!

I.

„Marijane!“ zovnu glas Ivanov izpod listnate lipe, „gdje si? Žurno, žurno ovamo!“

Dojde Marijan, a Ivan mu predade sveto pismo poslovjenjeno svetim Ćirilom i Metodom u ruke.

Zamisli se Marijan i poče Ivanu ovako razpravljati:

„Istina je, da je na svojkolikoj zemlji samo jedno čovječanstvo, dakle i narodi da su si više manje srodni po svemu svietu; ali pošto su se voljom božjom na različiti način razvili, budi u jeziku, ili pako u prosvjeti, to je morao svakako jedan puk na drugi djelovati.“

„Uzprkos svemu tomu, danas ipak samo dubokoumni jezikoslovci razpoznaju to srodstvo i bratinstvo, što nas sveta naša vjera već odavno po Bogu uči; razliku pako pravi sebičnost nesamo izmedju čovječanstva i ljudstva, nego takodjer izmedju naroda i naroda, izmedju plemena i plemena.

„I to neka je u obće rečeno; napose pako vidimo: da samo učene glave jednoga naroda mogu se okoristiti prosvjetom drugoga, nipošto savkolik neuki sviet i narod cio, pa ako budu za svoj narod učenjaci izgubljeni, tada nesamo što se neće prosvjeta kod njega udomaćiti, nego će se i za daleku budućnost izgubiti.“

Još Marijan svoju besjedu nije bio ni dovršio, kad pristupe k njemu Milorad i Radomil njegova po Bogu braća.

„Sad smo u Fojnici!“ progovorit će opet Ivo, „a ima nas hvala Bogu dosta na broju, pa možemo razpravljati i o slovjenskom svetom pismu i o našemu narodu.“

„Samo te molim Marijane! kao valjana izpitatelja starinah, i umna jezikoslovca, da nam najprije razložiš to mjestno ime, u kom smo se sastali, po što mi se i samu čini, da neće biti baš velike razlike izmedju Vojnice i Fojnice.“

„To pravo imaš, Ivane!“ odgovori Marijan, „naši bo su stari djedovi i bake od rieke Vojnice i doselili se iz daleke zemlje.“

„Zato su odmah rieke današnje: Bojanu, Vojušu i Unu, sada već dosta po inostrancih pokvarenu, tako prozvali; a imade još sijaset potokah i potočićah, koji tomu imenu posve odgovaraju.“

„Uz te potoke dizali su se, i bjelili liepi naši stari gradovi, kano bieli labudovi, kojino su takodjer istim imenom kitili i dičili se.

„Vojnica dolazi od djevojke, djevice, djevine, odakle i Venus, i Dijana i Juno izvodi se; Vojno pako jest momak ili dječko, dječak i djetić. Odatle izhodi i Vojka, Vajksl, Vuka, Vag, Djevka, Dika, Djakovo, Duga, Tičin, Djevčin, Tešin i Tisa.“

Po tom imenu posta Venecija, Veneti, Vindi, Vindelici, Vindelicija, Velencija, Mljetci', Majnc, Bojnica, Vojničani, Bohemani, Bojci, Baja, Vajcen, Jajce, Basijana, Bosna, Bosut, Bunjevci, Banovci i Panonci.“

„Po tom nazivu, ime svoje dobila je sadašnja Dunava, Dzvina, Vistula, Duna, Ena, Ina i Una.“

„I kako je koje slovjensko koljeno, ili si po tom imenu grad sagradilo, ili uz slično imenovanu rieku sjelo, tako se je po tom imenu i prozvalo.“

„A da naši stari ljetopisci i mladi današnji književnici, nisu prevadjali iz tudjih jezikah našega naroda imena; već da su jih tumačili ili razlagali, to bi se i mi jur odavno bili svake pogriešnosti oprostili, a i oni bi mjesto robskoga prepisivanja jedan od drugoga, više razbora i mudrosti pokazali.“

„Ali svaka stvar mora da i svoje razloge ima.“

„Pa neka su to stari činili, kano ruski Nestor, naš pop Dukljan, i pisci života svetoga Ćirila i Metoda; ta oni su bili pod uplivom grčke i latinske tadašnje jedine književnosti odgojeni, pa zato jim i prosto bilo, što su joj robovali; ali da budemo i mi književni sužnji, od čega je u njih puno tragovah, to nećemo podnipošto!“

Dosada su Milorad i Radomil šutili, a sada kao iz jedna grla, zamoliše Marijana, da jim to, što je umotvorno započeo, i djelotvorno pokaže.

Na što Marijan stade ovako razpravljati:

„Da tuj imam pravo, pozvat ću se na Ditmara. Ovaj piše, kako su Vladimirci žalili, što su jim Niemci Vladu božicu oskvrnili. Oni su ju nosili na barjaku, a drúg Hermanov ju kamenom probije. Pa kada su pokraj Vrčina preko Vlade rieke hotjeli da predju, izgube i drugu božicu zastavnu, koju je pedeset vitežkih bojnikah (vojnikah-momakah) pratilo.“

„Ovdje se Vojnica jur mienja u Vladu, ime joj pako osta izkvareno po njekadašnjoj staroj zemlji slovjenskoj, sad u Majnu, sad u Fuldu, sad u Muldu i Moldavu, sada u Lajtu i Fludahu, u Eldu i Alutu, sad u Adu i Padus.“

„Mienja se takodjer ista božica i pretvara u rieku Ljubu i Slavu, iliti, već danas u tako pokvarenu Labu, Salu i Savu, kao takodjer i u jezera, more, gore, i gradove njoj posvećene.“

„Da je i to istina, svjedok mi je sam glavom Karla Vel., štono je u njekadašnjem Djevingradu, a sada Magde(Vlade)burgu Vojnicu, iliti Venus božicu, s trima Dražicama u kolih stojeću, porušio.

Od ovih Dražićah opet zove se danas dosta nevaljalo i izopačeno grad Drezda i Jadra-Zadar, pa rieka: Odra, Drava, Raba, Ajder, Drina, Drin, Drjen, Ren, Rieka, Riga, od Rhäje, Regine, Riečine, kao i Rajna od Freje Frajne.“

„A sad istom da predjemo na svojstva božice Vlade iliti Vojnice, koja riekam i vodam svoje ime dade, kao na primjer: Velika, Havel, Volga.“

„Pa nadalje: Gorana, Hron, Eger, naša Korana; Krasa, Karašica; Varte, Vratnica; Bistra, Izar, Veser; Bistrica, Ister u Istriji i Ugarskoj; pa Elster u Njemačkoj i

Sprcha Porfirogenitova Aspre u našoj pradomovini! Zatim Prut i Strimon i sastavna Duna-Bistra-Dnjester.“

„Molim te stani Marijane!“ reče Milorad zažaren od neuztrpljivosti, „ta baš tako se upravo ima i s našom poviesti!“

„Ako je istina, a rado neće biti laž, što piše Kosta Porfirogenit: da se je naš narod od sjevera k jugu i iztoku preselio (confugit); to mu na sjeveru nije moralo bas najbolje biti; bilo već ono u kom mu drago pogledu i smislu.“

„Ta to su radili svi stari narodi, a to rade i mladi još i sada puci; zaludo bo nevele pisci: da jih već nisu mogle zemlje da hrane, tako bi se pomnožali.“

„Njekim pako se narodu nije htjelo raditi o orbi i trgovini, kao Hunom i Avarom, već su mislili živjeti o samu plienu i otimačini; pa kao što su se tako oni s tudjom mukom obogatili; tako su si i oni siromašnije narode na vrat navukli.“

„Niemci sami izpovjedaju: kako su bili ubogi prije hunskoga poraza, a kako su se opet izza njihova razpada pomogli!“

„Slovjeni, koji su bili nesamo valjani vojaci kako u pomanjim borbam i većima ratovi; nego takodjer umjeli su trgovati, različite zanate tjerati; pa osim toga bili su marljivi i neumorni težaci kod orbe svoga polja, oranicah, njivah i zemaljah; dobri poslenici i djelavci kod svake druge struke ručnoga rada, čestiti rabotari i nadničari, kao i graditelji i zviezdari; pa zidari, kovači, tkalci i svakovrstni umjetnici, zlatari, srebrenari, kipari; zatim dobri kosci i žeteoci, ribari, ladjari, mjernici, pismenici, stočari, pčelari, ljekari, pjevači, pjesmotvorci vještaci i gudioci; slovom svaki posao, svaki rad, svako djelo bilo jim je omililo, a danguba dodijala, — Slovjeni rekoh, premda s težkim srcem svoj sjeverni zavičaj ostaviše i „s Bogom!“ mu kazaše; liepo se i oni na iztoku i jugu od predaleka svoga putovanja od sjeverna do sinjega (jadranskoga) mora, od Labe do doljnje Dunave, oporaviše.“

„Gradjani posjedaše u gradove, primorci u primorje, riečani uz rieke i potoke, brdjani, gorani i planinci u svoje okolice, seljani sjedoše u sela i polja; te svaki gospodar ko što je bio na sjeveru koji predjeo obljubio, tako si je po dopadnosti i na jugu odabirao.“

„Prilično osta pust sjever, i na sjeveru Niemac. Ostanci pako našega naroda što zlim, što s dobrim, morali su se stopiti s tudjinom i njegov broj pomnožati. Zato nije ni čudo, što je i po izumrću Slovjenah, ili bolje govoreć po pretvorbi naroda u narod, toliko našega slovjenskoga života još tamo preostalo.“

„Tamo se još i danas izkapaju nebrojeni spomenici i pametari slovjenskoga naroda, makar je toga što voda, što grabežljiva ruka, što pako vatra još odavna proždrla; zemlja se je ipak svima tima nesitim zloduhom podpuno osvetila.“

„Grk je s veseljem primio Slovjene u namišljene svoje zemlje; a Niemac je mislio si: „ako ste od mene i otišli, nedam vam prava, da budete svoji, potražit ću vas prvom sgodom; triebovali su jih dakle i jedni i drugi. Slovjeni pako želili su i tražili samostalnosti izmed jednih i drugih, te su za ljubav nezavisnosti svoje, pomagali iztoku i zapadu, dok su u njima nalazili prijateljstva, a nisu se ni kod kuće dali u jaram.“

„Savkoliki razvoj našega naroda u stara vremena, dade se poleg ovoga pravila razsuditi.“

Svakolika njegova sreća i nesreća trla se je o ta tri tvoritelja!“

„Izbora drugoga nisu oni Slovjeni stari imali, već su se ili k zapadu, ili k iztoku naslanjali, kadagoder nisu se mogli složiti kod kuće, da pametna i mudra šta osnuju.“

Grk si je medjutim i Niemac s tim dobrim narodom ipak puno pomogao, osobito, kada jim je za rukom pošlo, te su ga nagovorili, da se okrsti.“

„Ovaj narod plemenit i u svojoj sliepoj poganštini, dvostruko posta dobar, odkako poznade Isusa i sveti njegov nauk.“

„Ali uzprkos svemu tomu, nebi se dao prevariti, kadagoder je to hotio Niemac, a Grk poželio."

„On se dapače odmetnu jedared i od svete vjere Isusove, jedino spasonosne, kad je opazio, na obadva oka, kako ga varaju."

„Mislio je ubogi: da je i sveta vjera tomu kriva, što su bili ljudi prokleti!"

„Šuti, nemuči me Milorade!" progovori Radomil, „pa dopusti da i ja po koje slovo probesjedim!"

„Drage volje Radomile! samo postupaj obzirno i s puta nezalazi!"

„Ja kriv", reče Radomil, „ako nepogodim tvoju misao; ta nama nije od potrebe povjest istom graditi i praviti, već ju samo složiti i pripovidjeti."

„Bog, koji vlada i gospoduje nad svima narodi, šibao je već stare Rimljane, a tuko je i Grke bičem svojim za njihove nepravde različitima udarci, kao što je pokarao i ostale iztočne i zapadne narode sbog njihovih krivicah.

„Bog je takodjer dobrim i kriepostnim narodom već tolikoput blagoslovio!"

„I na naš je narod gospodin Bog već višeputah srditim okom pogledao!"

„Alî mu se je i tolikoput već otčinski smilovao!"

„Hoćemo li se mi onom dvostrukom zlu kao kršćani radovati? a u ovo se dobro bez ikakva straha i za budućnost nebrižno pouzdati?"

„Mi nećemo ovdje sada razpravljati jesu li nisu li sriedovječni naši Slovjeni našli na jugu svojih od starine po krvi rodjakah; nego ćemo samo početi nizati dogadjaje od prvoga Slavka, koji no se po pravilih našega jezika, po imeno- i bajoslovju nije mogao zvati Samo."

„On je prvi sjeo u južnoj Velegradskoj zemlji."

„Ali je njegov položaj bio takov kao i njegove okolnosti, da ujedno pripada jugu i sjeveru, što ja bez Marijana nisam u stanju razpraviti, zato slušajmo, što će on o tom reći."

„Ja sam jurve" nastavi Marijan, „počeo razpravu umotvorno i djelotvorno o Fojnici razlagati, a sada ću Vam ju samo još uzporedno tumačiti."

„Već nam zemljopisac starinski po imenu Strabo pripovjeda: da od Rajne do Labe žive različiti narodi; i jerbo se po izgledu vanjskom prilično ukazuju na oko srodni, sbog toga srodstva prozvaše jih Rimljani Germanima, baš upravo kano kad bi još i danas isti živili, s istim pravom mogli bi i druge puke i narode tako prozvati, kojigoder su si po licu srodni."

„Medjutim u toj staroj Germaniji, odakle je i naša rieč „Niemačka" potekla, bili su stari Slovjenci, pod imenom Vindilah, Venedah, Ljubotinacah, Odranacah ili Podravacah, Posavacah, tako zvanih Ljubodranah, Vandalah, Riečanah na vrhu, a Vojničanah na dnu Germanije."

„Ova smo imena bajoslovno jurve protumačili, a sada ostanimo samo kod Vojnice i Vojničanah, kano što smo zbilja glavom u Fojnici.

„Rekli smo takodjer da se Bohemani latinskim jezikom prozvani, tumače Vojničanî."

„Takovim bi načinom i Česi, braća naša, pokvareno ime nosili, ko što ga danas imaju tako zvani Srblji i Hrvati."

„Jedni pako i drugi, to je i oni što su ostali na sjevernoj Vojnici, i oni koji su se na južnoj Vojnici iliti Uni naselili, jednako ime imati moraju; zato nije ni čudo, što stari pisci kada o njih ili napose ili pako u obće pišu, jedne od drugih nerazlikuju, makar da su jedni na jugu, a drugi na sjeveru.

„Hajde da to što iz daleka pogadjamo, i obližje označimo."

„Izvješće Fuldanskoga ljetopisca i Bertinijana jednodušno slaže se, kako je naših Vojničanah (Bohemani, Boëmanorum) o mladoj godini 845 u Regensburgu okršteno na

broju 14 vojvodah iliti velikih županah, sa svojom pratnjom; i kako su iste godine u Podborje u jesensko doba na sabor došli naših tih vojvodah poslanici s bugarskima poklisari, pa tamo bili saslušani zatim kući odpušteni."

„Ovo se je dogodilo izza njihova poraza, kada no prije godinu danah iliti 844 ubi Ludovik našega bana Svetoslava (Gotzomiuzla), podjarmi naš narod, i svojim vojvodam ga podvrže."

„Ako je ovo ista sgoda — koja nam pripovjeda o kralju Radomilu (Ratimaru) i Radovladu (Ratbodi) vojvodi Ludvikovom, a to još bolje."

„Slovjenom ovim južnim na toliko je to se dalo na žao, da su se kasnije iliti god. 846. kao lavi razjarili, Niemce sramotno hametom porazili, natoliko da je iz toga boja sam kralj jedva iznio zdravu glavu."

„U to su doba bili se pobunili i Moravci."

„Za ovim ratom vojevao je još čitave tri godine Ludovik proti našim Vojničanom, ali jih naši svagdje i vazda nadjačaše."

„Ovi Vojničani brojem 14 dolaze još i kasnije uz Pravoslava ili Pribinu, uz Svetoslava ili uz Chezila bana."

„No kad smo već spomenuli Pribinu moramo spomenuti i Vladimira ili Mojmira vladara Velike Morave.

„Obadva su ova njekada bila na jugu, ali pobuniv se jedni proti drugim, osta Vladko ili Ljudevit na jugu; a ovi odoše u stari Ilirik iliti sadašnju Kranjsku i Štajersku, Korušku i Austriju, pa zatim u današnju Ugarsku s ove i s one strane Dunave preko Mure i Drave, u staru Panoniju gornju i doljnju, što no se od Velegrada iliti Velike Morave prozva takodjer Velikom Moravom."

„Tu je Vladimir (Vonomir, Porin) iliti Mojmir velike stekao zasluge u Karla Vel., pa njegova sina Pipina, i vojvode Hajnriha."

„Njemci su i Slovjeni Velegrad iliti Veliku Moravu vojskom i brodovî zatvorili, a Vladimir je junački sa svojima vitezovi na grad jurišem udarao, i bijo ga dotle, doklegod nije hunskoga hana iliti vladara pogubio."

„Na to okrenu Avari pleća, razbjegnu se širom, Niemci pako razgrabe tuj na hrpe natrpano nebrojno blago još od Atilovih vremenah, a Slovjenom ostanu osvojene zemlje."

„I to je ono Velegradsko razkolje (secessio) što je spomenuo Kosta Porfirogenit u svojima razpravama ili komentarî."

„Pa zato će biti istini podobnije, ako uzmemo ovoga Vladimira za njegova Porina, pošto je u Vladimirovom, a ne Vladkovu području Kotolin-Kadolav-Gonteram izgubio glavu kod Kisega."

„A Vladimir je u to doba velekobno i preudesno jedinim bio pravim slovjenskim vladarom (principatum tenente Porino) i gospodarom, kada je bio snažni Vladko jurve zaglavio."

Pod ovim Vladimirom, štono je u savezu stajao s našimi Vojničanî, bili su i okršteni oni mnogobrojni naši vojvode po biskupu Boturiku u Regensburgu."

Da ti vojvode nisu mogli biti iz današnje Češke zemlje, vidi se već i odatle: prvo što toliko velikih županah u to doba oni imati nisu mogli; drugo što su oni poslje izgubljena svoga vojvode imenom Vladka (Lecha) na dugo vrieme i vojvode svoje samostalne izgubili; treće što su oni istom u vrieme Borivoja vojvode doveli u Zlatan Prag popa Hajeka, koga je sveti Metod kod Svatopluka posvetio, a dotle su se klanjali Česi Bogu Svetovladu; i četvrto dosljedno, što se je po svoj priliki Svatopluk s djevojkom iz svoga zavičaja, odakle je pobjegao, i oženio; veli bo Fuldanski ljetopisac uz g. 871. da su Moravski Slovjeni pirovali, i doveli mladu, kćer njekoga vojvode, od Vojničanah."

„Ove Vojničane i njihove vojvode opisuje isti ljetopisac godine 872. po imence

tako, da tko jih pozna iz solnogradskog Anonima (de conversione Carantanorum), taj će biti primoran odmah jih za južane proglasiti!“

„Što se pako dotiče Porina ili Vladimir Mojmira, to nas ništa nesmeta i nemože se u ničem Porfirogenitu prigovoriti; pošto on nepiše samo o Slovjenih u Dalmaciji, već govori i o onih, koji su u Iliriku i u Panoniji; nerazpravlja samo o Terpemeru i Krasemeru, nego i o Porinu i o Svatopluku!“

Ovako dovrši Marijan, i svi mu uzkliknuše poskočiv od radosti pleskajući na hvalu, što je od kraja do kraja, u srcu Fojnice, liepo razabrao. Vojničane i njihove vojvode.

A sada ga zamoliše, da jim razpravlja nadalje takodjer i o slovjenskom svetom pismu.

Marijan se sada na okolo razgleda, uzdahne, i poče ovako besjediti:

„Slovjeni došav ovamo, iz Njemačke iliti stare Germanije, u kojoj mimogred budi opet rečeno stanovahu i prebivahu (gle životopis Karla Vel. poleg Englharta) Velevladci, Sjeverci, Ljubodražci ili Dragoljubci, i Vojničani od Ocejana do Dunave, od Rajne do Vistule, (Čudne li mi Germanije! Da divne li mi Njemačke!) i doseliv se k jugu i k iztoku povedoše sobom svoje pravoznance, svećenike i trubljare.“

„Tko to nevjeruje, eno mu starije seobe Velegradske iliti Ljubodražke (Lombardske) i zakonika njihova iz narodna jezika u latinski prenešena.“

„A tko ni toga nemože da vjeruje, eno mu duhovničkih knjigah pod Svetovladovim božanstvom u staroslovjenskih hramovih zatvorenih.“

„A nisu ni trubljari na pamet svirali, ni gatači, ni vještaci, ni zvjezdari, ni vidjari nisu svoje umjetnosti bez pisma vodili; trgovci pako i rukotvorci imali su nemanje svoje bilježke.“

„Ostali pako, do one struke ljudih, koji bez računstva kanoti bajoslovci, i bez pisma kano pjesmotvorci i brodari ni pomisliti se nedadu; samo su bili niemi slušatelji i oštroumni pamtitelji starovjerskih onih pričah i pjesamah, koje se tja do danas u našemu narodu nepokvarene uzčuvaše, i kojo ni sam Vuk neumjede pravim imenom okrstiti.“

„A tko ima pismo, jesik, i š njim sdružene duhovne i svjetovne poslove, i tko sve to umije u sklad, savez i suglasje dovesti; taj nedvojbeno mora naprama tomu i naprama svomu narodu i zaključak takov napraviti, koji će i istini odgovarati, i čovječjem razboru i umu na diku služiti.“

„Osim toga vojsku, zastave, slike, prstenje, štite i nebrojne druge različite predmete, neću ni da spomenem, kao ni stvari iz zemlje izkopane, i jur više manje izpitane, koje stvari ni misliti na što drugo nedadu nego na pismo.“

„Jamačno se sada veće svuda pravo sudi, da su stari naši Slovjeni, kao Grci i Rimljani, tako i oni imali posve i podpuno ustrojeno čovječansko, duhovno, bojno, državno, savezno i zemaljsko družtvo.“

„Taj jezik, a stranom i to pismo, uvede sv. Ćiril i Metod i u crkvu, a kada ga zabraniše, lati ga se, ili bolje govoreć zadrža ga duhovničtvo i svjetovnjačtvo kod kuće.“

„A kada se Bogomili i ostali odpadnici poturčiše, naše je domaće pismo bilo jedino sriedstvo izmedju Turčina i uboge Raje, kao prije što je procvalo bilo u crkvenoj književnosti.“

„Odtuda i dolazi: da uz mnogobrojne knjige i rukopise, navlastito pravoslavne crkve i Fojnički samostan iliti sbor, ima takodjer svoje, to je, slovjenske zapisnike.“

„Zato se nečudite svetom našem staroslovjenskom Svetom Pismu i njegovu jeziku; ta on nam je dvaputa svet!“

„Ali kaži nam“, reći će Ivo, „u kojima granicama Milorade! misliš, da se je sveto naše pismo, i njegova ustmena blagovjest, najprije širila?“

„Da je latinština zapadom bila zavladala, a stranom uz grčki jezik i na iztoku

gospodovala, o tom“, odgovori Milorad, „znam da se nećemo pravdati, kao što vjerujemo: da je rabljen jurve i obrazovan jezik, sv. Ćiril i Metod, od staroga bogoštovja naših praotacah uzajmljen, samo svetim pismom posvetio; ali da je takodjer i to živa istina: da kada se je naš narod iz prostrane Germanije, gdje je prvobitno stanovao, dalje na iztočni sjever, i na iztočni jug razselio, da je u mnogobrojnim gromačama i ovamo na jug kao i tamo na sjever došao na toliko, da ga ni sa zapada latinština ni sa izhoda jezik grčki nije mogao da probije, i zato gle! onih sukobah, onih sraženjah, onih trvenjah sa iztokom i zapadom!“

„A da njihovo družtvo nije bilo dobro uredjeno, i navade pučke i narodni običaji duboko u srce usadjeni i zakorenjeni da nisu bili, kao što bogoštovja takodjer da nisu imali, bogme bi se poput drugih narodah već odavno bili raztopili!“

„Od Posavine Vladina grada (Laureaka) nad starom Panonijom iliti Velikom Moravskom s lieve i s desne strane Dunave; od Ljubave ili Slavograda (Salcburga nad našom južnom Velegradskom i Sjeverijom, njekadašnjom Dalmacijom od Jadre do Drave bio je razširio Niemac svoja krila, da te Slovjene okrsti, i zadrži u svojoj vlasti, kao što je to i njegda radio dok su poleg Porfirogenita u njegovoj zemlji bili.“

„Dalje od Jadre jedan djelak samo bio je neposriedno iz Rima pokrsten; zašto bo Rim nije imao toliko sposobnih silah ni duševnih, ni tjelesnih kao Niemac, koji je u neprekidnom drugovanju bio sa Slovjeni.“

„Grk je pako bio samo prividnim i namišljenim našim gospodarom.“

„Ali je bio i od Niemca i od Latina pružljivijim.“

Niemac da sjedini svoju duševnu moć i snagu nad Slovjenî, ostavi Posavinu, ostavi Lavreak prostim vladikam, a vlast nadbiskupsku usrjedotoči u Solnogradu.“

„Iz ove sredine, oko koje vazda je i od pamtivieka bilo Slovjenah još od vremenah starih Rimljanah, slao je Njemac i u našu domovinu i u doljnju Panoniju biskupe i nadsvećenike (gle Anonima br. 14. 15. 16. i 18. 19. 20. 21. 22. 23.) za duhovne pastire i blagovjestnike.“

Gornju pako Panoniju ostavi Vladogradskim i Posavskim biskupom.“

„Ovo što su radili Niemci crkvom, činili su takodjer i svietovnim načinom.“

„Što opaziv naši pradjedovi, ustanu listom, i odvrgnu se od presvete vjere Isusove.“

„U to doba već je bio Vasilija suvladar u dvoru Carigradskomu.“

„On je bio pravi Slovjen i dušom i tjelom.“

„Njegovim posriedovanjem radio je i Rastislav sve, štogoder je radio.“

„Jerbo od sinjega mora do Velegrada Rastislavova, svekoliko se je Slovjenstvo podiglo.“

„Sada pošalje Vasilija k tako zvanim Srbljem, Hrvatom i Panoncem svetoga Ćirila i Metoda s jednim svojim pouzdanikom.“

„Unuk Vasilijov neimenuje doduše ni jednoga, ni drugoga, ni trećega; ali prva dva imenuje toliko pisacah.

„Položaj, okolnosti, vladari naši, dapače i sami protivnici to nam sviedoče i potvrdjuju.“

„A na našoj strani stoji s godinama i vremenoslovje.“

„Niemci bijahu premudri, Grci domišljati, Slovjeni mjerahu svetu vjeru po pravilih njemačke pretvarenosti više nego li po nauku njihove gorežljivosti; jedina sveta stolica i sveti Ćiril i Metod bjahu na svom mjestu: ona staro i sveto pravo panonskoj crkvi povraćajući, a ovi svetim krstom preporodjene i od njega odpadše Slovjene, k pravom pastiru i njegovu stadu nanovo obraćajući.“

Oni su dapače okrstili i Neretvanske pogance.

Drugi bo svećenici od Carigrada i od grčke strane nisu bili ni prije ni poslje poslani.“

„U vrieme ustanka bili su sveobći, a po ustanku su postali samo naši, to je od mora do Drave, blagovjestnici.“

„U ovima medjama su oni i ostali sve do smrti Svetoslavove (Chezil-Gozvina, Sveropil-Sedeslava.)“

„Oni su sa Svetoslavom (Sebeslavom) banom, za ljubav Vasilijevu prešli k Grkom od Niemacah.“

„A kada je Pravoslav (Mutimir, Branimir, Braslav) ubio bana Svetoslava, još je dobio nalog iz Rima: da se pokori panonskoj stolici.“

„A kada se je sa svim odtrgo od Grkah, i postao njemačkim štićenikom, istom od onda neostaviše svetom Metodu drugoga izbora, do li potražiti utočišta u doljnjoj i gornjoj Panoniji, iliti Velikoj Moravskoj.“

Došao je pako u Veliku Moravsku iz dalmatinskih i austrijanskih pokrajinah i županijah!“

„Tko? tko?“ pita Ivo.

„Bez zamjerke“, odgovara Milorad, „sami Niemci (u Vatenbaha) kazuju: da je iz jurve spomenjenih stranah nadošao njeki Slavjanin imenom Metod; da je izumjeo (adinvenit) slovjensko pismo, i da je slavski (sclavice) službu božju obavljao.“

„U to doba svoga podanstva prama Grkom nisu više naši praotci — sadašnji Kostini Srblji i Hrvati — cjenili latinskoga jezika, već su prionuli uz jezik slovjenski!“

„Indi ako su i bili braća Konstantin i Metod u Rastislava, to su bili samo u vrieme ustanka (defectionis); poslje su prešli u tako zvane srbske i hrvatske županije; a po smrti Svetoslavovoj (Chezul-Gozvinovoj) u vrieme Ditmara ili Teotmara ljubovinskoga nadvladike, povjeri se kralju Svetovladu ili Svatopluku Metod, bivši naš iliti Velegradski blagovjestnik s bratom svojim svetim jurve Ćirilom, štono je u Rimu preminuo.

„Ali“, progovori opet Ivo, „ti Milorade kao da se ili šališ, ili sprdaš s imenom srbskim i hrvatskim, pošto vazda kao iz busije sada na njeg, a sad opet na Kostu udaraš, što jih on prvi tako prozva, a za njim Nestor i svi ostali pisci izvodni i zavodni!

„Nerugam se ja brate Ivo! ni Srbljem ni Hrvatom, a nehulim ni Porfirogenita“, reče Milorad, „već što velim, to kažem na sva usta: da se pisci srbski i hrvatski s otim imenom i nazivom, koji niti ima svoga smisla niti znamenovanja ikakova, najviše sprdaju, pošto Kosti vjeruju i nevjeruju; vjeruju kad jim bez smisla piše o imenih srbskih i hrvatskih, nevjeruju pako, što jim o njih pripovieda! Ali brate Ivo! to nespada amo, to nije naš sadanji zadatak!“

(Dalje će sliediti).

Zapisnik

XVIII. redovite sjednice glavnoga odbora dalmatinsko-hrvatsko-slavonske izložbe, držane u Zagrebu dne 14. svibnja 1864. pod predsjedom gospodina predsjednika presvietloga grofa Miroslava Kulmera i u prisuću g. podpredsjednika dra. Mirka Šuhaja; te p. n. gg. članovah Bedekovića, dra. Bresslauera, Devidéa, Frankla, Grahora, Hartmana, Hatza, Irgolića, Jakića, Kolera, Krešića, Sablića, Šivica, Širera, Turkovića, Aug. Veissa, F. Zoričića. Perovodja Stanko Kvaternik.

Izpričana biahu gg. Cernadak, Cviić, Egersdorfer, Kadić, König i S. Weiss.

1. Bje čitan i odobren zapisnik posljednje, to jest XVII. redovite sjednice.

2. Izvješće g. podpredsjednika, da je od vremena posljednje sjednice opet stiglo više prijavah stranom od jedinih pododborah, stranom pako od pojedinih izložiteljah toli domaćih, izmedju kojih se one g. stožernika i nadbiskupa zagrebačkoga, i g. vel. župana

zagr. osobito odlikuju, koli inostranih kao A. Soukupa, Clayton i Schütleworthа, družtva državne željeznice, i F. Kernreuteru u Beču, a g. Firschera u Heifeldu, te da ukupni broj svih do sada učinjenih prijavah računajuć po izložiteljih 1390. a po razredih 1668 iznosi, bje uzeto do ugodnog znanja.

3. Izvješće istoga g. podpredsjednika, da su svi zaključci posljedne sjednice točno izvršeni, te da je on u ime glavnoga odbora ne samo visokomu kr. namjestničkomu vieću obrazloženu predstavku u obzinu zamoljene odavle daljne predplate od 9800 for. za izložbene svrhe podneo, nego i krom toga visoko isto za što skorije izpražnjenje bolnice, što ju milosrdne sestre jošte sveudilj u izložbenoj sgradi imadu, zamolio, ovogradsko pako poglavarstvo i satničtvo pozvao, da se već sada pobrinu, da za vrieme izložbe bude dovoljnih za smještjenje stranoga svieta konakah, i da za isto vrieme nebude u naših gostionah i svratištih prekomiernih cienah i zahtjevah, zatim da je ovdašnji trgov. sbor pozvao, da ovamo predloži njekoliko licah sposobnih za merkantilne agente, te da je ovaj gosp. Miju Krešića za generalnog agenta preporučio; — a napokon da je za izbjeći pogrieškam u katalogu sve pododbore pozvao, neka bi čim prije točan imenik svojih članovah i njihovoga stališa ovamo priobćili, bude sa zadovoljstvom do znanja uzeto uz podpuno odobrenje učinjenih po njemu odredabah; — i uz primanje g. Krešića za gener. agenta s dodatkom: da si on potrebite jošte agente pod vlastitom odgovornošću izabrati može.

4. Ubaviest istoga g. podpredsjednika, da su pododbori u Gospiću, Glini, Ottočcu i Požegi priobćili za porabu kataloga štatističkih datah o većih poduzećih i zatim da su pododbori u Virovitici, Belovaru, Petrinji i Sisku, naznačili izabrane po njih porotnike, a napokon da su do „Kola i Strieljane“ sva ostala družtva i dotične oblasti odazvali se pozivu, odavle u pogledu priredjenja za vrieme izložbe kojekakvih zabavah i svetkovinah na njih upravljenomu; bude uzeta na znanje.

5. Izviešće istoga g. podpredsjednika, da je u smislu učinjenih odprije zaključakah razpisao natječaj za popunjenje pomoćnog osobja, zatim za dostavu krme i hrane za izložbeno blago, a napokon da je povodom dopisah gospodarske podružnice u Sv. Ivanu, Varaždinu, te pododbora u Požegi, Osieku, i kotarskog suda u Stubici, kojim umoliše produljenje roka bar do konca t. m. za podnešenje prijavnicah, ovim iz obzira svrhe produžio taj rok, moleći skupštinu, da bi taj njegov postupak odobrila, a ujedno zaključila, da se taj rok protegne i na sve ine pododbore tim naročitim, i neopozivim dodatkom: da se ma bilo pod kojimi uvjeti neće nikakov obzir uzeti na prijavnice, koje po izminuću roka od 31. svibnja t. g. prispjele budu; bude uzeto stranom odobravateljno do ugodnog znanja, stranom po predlogu istoga gospodina podpredsjednika zaključeno: produljiti preklusivni rok za podnešenje prijavnicah do 31. svibnja s gore napomenutim dodatkom, te o tome putem ovoga zapisnika ubaviestiti koli sve sl. pododbore toli i ine producente ravnanja radi.

6. Zatim pročita g. izviestitelj zapisnike dvijuh sjednicah gospodarskoga odbora, te bude po predlogu toga odbora zaključeno.

a) predati podignuće potrebitih stajah ovdašnjim tesarom Heinzlu i Jokušu uz ustanove naznačene u pogodbenom zapisniku pod br. 525 gl. od. t. g., koji se podjedno i od strani glavnog odbora izložbe poprimnom uslovkom providjuje.

b) povratiti ovdašnjim kamenotiskarom Hühnu i Albrechtu predložene po njih nacrte za izložb. diplome s pozivom: da jih u smislu opazakah gospodarskog odboru (vidi zapisnik gospodarskog odbora br. 534 gl. od. t. g.) popune i izprave, a nakon toga iznovice podnesu gospodarskomu odboru.

c) dopitati poslužitelju komore Filipu Šafaru za njegovo dosadanje više mjesečno djelovanje nagradu od 30 st., a počam od 1. svibnja t. g. mjesečnu nagradu od 10 st.

d) Sastavitelju obćega diela kataloga dru. Petru Matkoviću obzirom na veliki trud, što ga je obsežnijim sastavljanjem kataloga imao i što će ga sa korekturom hrvatskoga

teksta i revizijom obojih prevodah imati, vrhu pogodjene nagrade od 50 dukatah, koji se po družtvenom blagajniku odmah nabaviti i do daljnje odredbe u pjeneznici sahraniti imadu; jošte dozvoliti i 1. studena predati mu 200 kom. hrv. obćega diela kataloga prevoditeljem pako njemačkomu i talijanskomu dopitati u svoje doba odgovarajuću nagradu u ime korekturah, što ih točno rukovoditi i obavljati obećaše.

e) Povjeriti i izručiti tiskanje kataloga tiskarni Ante Jakića kao najjeftinijemu nudiocu u smislu nacrta ugovora pod brojem 541. čitana i odobrena u ovoj glavnoj skupštini uz taj daljnji zaključak, da se istomu g. dostalcu osim zahtievanih po njemu za svaki tiskani arak 66 fr. jošte u ime izvanrednih urah, koje će slagari rad kratkoće vremena radnji posvetiti morati doplatu zaiskanu od 4 fr. 80 nov. od svakoga tiskanoga arka toga radi dozvoli, što i uz otu doplatu još uviek njegova ponuda mnogo jeftinija i povoljnija nego ostalih offerentah, dočim na predlog gosp. podpredsjednika dra. Mirka Šuhaja obreče A. Jakić badava izručiti gl. odboru 10 istisakah kataloga tiskana na velcliepoj pisačkoj artiji u svrhu poklona za Nj. veličanstvo i njekoje zavode i visoke naše dostojanstvenike.

7. Zatim bi čitan odpis visokoga kralj. namjestničkog vieća od 12. svibnja t. g. br. 7607., kojim priobćuje glavnomu ovomu odboru, po visokoj dvorskoj kancelariji dostavljen prepis naredbe c. kr. ministarstva financijah izdane na ovdašnje c. kr. financialno zemaljsko ravnateljstvo u obziru carinskih povlasticah za predmete, koji će se iz Dalmacije i slobodnih lukah austrijskih šiljati na predstojeću dalm.-hrv.-slav. izložbu. Odpis ovaj bi po skupštini radostno primljen i zaključeno ubaviestiti znanja i ravnanja radi pododbore u Dalmaciji i onaj na Rieci uz dostavu prepisa pomenute naredbe.

8. Predlog g. podpredsjednika dra. Šuhaja, da ga skupština povodom što se poslovi pisarnički tako nagomilaju, da ih on sa postojećim osobljem smagati više nemože, ovlasti, da može u ime glavnoga odbora sada odmah primiti jednoga pisara, bi jednoglasno primljen, te mu dozvoljeno, da u ime odborovo odmah primi jednoga dnevničara uz običnu nagradu, a da umnoži osoblje, na koliko bi se to nuždnim izkazalo.

9. Prijava g. izviestitelja, da je do sada primio 230 for. za oglase uvrstnoga diela kataloga, te da bi on želio, da se odmah preuzme revizija, i da mu se dopusti predati unišavšu svotu odbor. blagajniku, bi do znanja uzeta tim dodatkom: da pomenutu svotu u izložbenu blagajnu predade uz svojevremeno obračunanje.

10. Konačno bude predlog g. podpredsjednika dra. Mirka Šuhaja, da bi obzirom na praktičnu korist, koju predstojećom izložbom za našu domovinu postići namjeravamo, veoma koristno bilo u višjih i najvišjih oblastih zaiskati dozvolu za izdavanje jedno 2000 dionicah po 5 for. a. vr. te dobijenu tim svotu od 10.000 for. upotrebiti za nabavu, stranom takovih znatnijih, i potrebitijih izložbenih predmetah, koji su po domaćih izložiteljih osobitim trudom i znamenitimi žrtvami prigotovljeni, stranom pako takovih vrlijih i znamenitijih gospodarstvenih strojevah, što ih strane tvornice u velikom izobilju izložile budu, i koji za naše proizvoditlje od velike koristi bi mogli biti, pa na svršetku izložbe sve ote predmete putem žriebanja medju posjednici dionicah izigravati; po glavnoj skupštini radostno pozdravljen i jednoglasno prisvojen, te mu povjereno: da u družtvu sa gg. Bresslauerom i Franklom lutrijsku osnovu izradi, te prvoj glavnoj skupštini na odobrenje podnese.

Tim bi sjednica zaključena.

Grof Miroslav Kulmer, s. r., predsjednik.
Dr. Mirko Šuhaj, s. r., podpredsjednik.
J. F. Devidé, s. r., izvjestitelj.
Sr. Kvaternik, s. r., perovodja.

Svaštice.

Iz Požege. Javismo u prošlom broju, da je područni odbor za domaću našu izložbu obratio se na presv. g. vel. župana, da on svojim uplivom tamo izposlovati blagouzhtije, da što više učastnikah kod izložbe bude. Ova prošnja nije ostala bez uspjeha, jer se je priličan broj izložiteljah iz sviuh kotarah ove županije najavio. Neznamo s kojeg se je uzroka stanovničtvo grada Požege dosad u vrlo malom broju najavilo. Da naše občinstvo što prije saznade predmete izložbi dostaviti se imajuće, hoćemo u ovom i budućima brojevi imenoslov i označaj predmetah priobćiti koji su sliedeći:

Iz sl. kralj. grada Požege:

Br. 1. Presv. g. Miroslav Špun-Strižić, vino crno, ruso i bielo. Red 10. Pšenica. Red 9.

Br. 2. Velem. g. Dragutin Galac, predsjednik žup. sudb. stola, vina crnog, bielog od g. 1863. Red 10. Sočivice, graha (faseolus gigas onsiformis), kukuruza, repice, grahorice. Red 9.

Br. 3. Gspdja. Adelaida Galac, lana prolietnog. Red 16.

Br. 5. Vlastelinstvo Alagince po Franji Mudrovčiću, vina crnog i bielog od g. 1863.

Br. 6. Lavoslav Rosenberg, šljivovice od god. 1852. Red 10. Sviećah 1 funt. Red 12.

Br. 7. Gospodja Dragoila Virag, rodj. Cziraky, mirisavke, vosak za usdržavanje i poliepšanje kosah). Red 12.

Br. 8. Josip Golek, čepetar, 1 čepe. Red 17.

Br. 9. Janko Russ, remenar, jednu kožnu torbu Red 17.

Br. Adam Filipović, jedan kudmen. Red 26.

Br. 11. Janko Agjić, jedne opanke mužke a i jedne ženske. Red 26.

Br. 12. Gjuro Gerčić, jedne bisage. Red 17.

Br. 13. Josip Tomašević, kola načinjena u malom za vozenje tereta u brdo bez tegleće marve. Red 8.

Br. 14. Gjuro Stručić, vina crnog 1862 Garevica, vina rusog 1862 veliki kamen, vina bielog g. 1863. Garevica. Red 10. Kukuruza. Red 9.

Br. Miroslav Kraljević, vina crnog 1862, 1863, vina bielog 1862, 1863, korenka 1863. Red 10. Rakie. Red 11. Suhog voća.

(Dalje će sliediti.)

Zagonetka.

Od I. F. M.

Vrlo mala riečca ja sam,
Ali snage veliko sam;
Jedna slovka četer' pisma',
To su uda ma' krepostna.

Skupa uzmi moje tielo,
Nać ćeš jedno tude cielo,
Koj' sirote ponizuje
Carskim dvorom približuje.

Na bogatca kad navalim,
Tad ga činim odveć malim;
U skrivene idem lonce
Pa iztresam sve mu novce.

Zgadjat mene koji žele,
Do Banata nek se sele:
Tamo mene ima dosta
Nebi više, od kad posta. —

Kada baciš prvo slovo,
Tad me hvali svaki čovo;
Bio težak ili gazda,
Mene traže oni vazda.

Putnik kada kud putuje
A sunce mu pritužuje:
U pomoć mu ja pritečem;
Pa „ća dalje! tad mu rečem.

Obznana.

Činimo pozorno naše obćinstvo da se je ustrojilo družtvo, koje će primati osjeguranje (assekuraciu) proti marvinskoj kugi. Mi ćemo u budućem broju obširno o ustanovami ovoga družta priobćiti. Za sada tko želi bližju ubaviest imat, neka se obrati na ovdašnjeg opravnika (agenta) dra. Hiršenšteina. Ovaj blagodatni zavod preporučamo svakomu, koji rogatu marvu posjeduje jer uz neznatnu nagradu može se osigurati; da ako mu marše skapa, da si taki drugo nabaviti može.

Opomena.

☛ *Pošto se već drugo poljeće približuje umoljavamo naše p. n. predbrojnike, koji za prošlu godinu i za prvo poljeće duguju, neka odpadajuće svote što prije na ovo uredničtvo pošalju.*

Uredničtvo Slavonca.

Tisak Miroslava Kraljevića u Požegi.

Izlazi 10., 20. i poslidnjeg u mjesecu. Ciena mu je godišnja sa poštarinom 5 for., a polugodišnja polovica, za domaće pako, ako se u kuću nešalje 4 fr. 60 novč., a polugodišnja polovica.

SLAVONAC.

Predplatiti se može kod svih c. kr. poštah i kod odpravničtva lista u Požegi. Za obznane plaća se osim bularine od 2 stupačkog redka za 1. put 5, za 2. put 4 a za 3. put 3 novčića austr. vriedn.

Vlastnik i urednik: **Miroslav Kraljević.**

Godina II. U Požegi 10. lipnja 1864. Broj 16.

POZIV NA PREDPLATU.

Koncem tekućega mjeseca iztječe prvo póljeće ovoga našeg jedinog narodnog glasila u Slavoniji. Neznam, jesmo li poleg našeg proglasa štovanomu domorodnomu obćinstvu zadovoljili; nu posve mirnom sviesti možemo reći, da smo pomoćju svojih prijateljah sve učinili, što učiniti mogasmo. Toga radi ćemo i budućeg póljeća na nastupljenoj stazi istom revnošću uztrajati; te ćemo, kao i do sada nastojati, da ugodnom zabavom i poukom prosvetu širimo, na napredak pobudjujemo, i narodni ponos dižemo. Naročito ćemo pako braniti i krčiti put narodnomu i književnomu jedinstvu južnih Slavenah, buduć smo osvjedočeni, da je samo na tom temelju bolja i slavnija budućnost za nas moguća. Pouzdano se oslanjajuć, da je ta misao, misao i svih naših razboritijih prednjakah i većine našeg domorodnog obćinstva, pa da nam i nadalje u to ime ni književne podpore uzmanjkati neće; pozivljemo ovim sve svoje prijatelje i znance na dobrohotnu obnovu predplate za buduće póljeće.

Predplatna pako ciena ostaje ona ista, koja je i do sad bila; naime: polugodišnja za domaće predplatnike, ako se u kuću nešalje 2 for. 30 novč., za vanjske pako s poštarinom 2 for. 50 novč.

Predplatu primaju sve c. kr. pošte i odpravničtvo ovog lista na trgu sv. Terezije pod k. br. 19.

Miroslav Kraljević,
urednik „**Slavonca.**"

DRUGARICE.

Poviest novije dobe.

(Dalje.)

V.

Bože mili! divne li promjene
U jadnome Šećerčeta srdcu
Od posliednjeg s jadnikom sastanka.
Stari kô da jad joj oduminu
A uz njega kô da pridruži se
Nova njeka neobična tuga,
Slatka tuga umilnim čeznutjem,
S kojeg kadkad srdce joj zadrhtje,
Kô kad hladan krozanj sjever brije, —
A kadkad ju u njem nješto žeže,
Kano da je u plamenu žarkom,
Sad u borbi neobičnih čustvah
Koleba se ko živa nemirno, —
Pak uzdahne nezna pravo zašto..
Pak zaplače opet nezna zašto..
Al uzdasi i te biser-suze
Kano da su slatke srcu nujnom, —
A kad joj se opet srdce smiri,
Po njemu se njeka slatka dražest
I dobrota umilna razpline,
Od milinja i dušu bi dala...
Nezna jadno siroto Šećerče,
Što u srdcu njegovom se sbiva, —
Samo to zna i osjetja dobro
Da takovih u časovih milih
Viek joj onaj jadnik na um pada,
Kano da joj pred očima stoji,
S onim bliedim od čemera licem,
Što ga uprav zanimivim čini;
S oni crni a bujnimi vlasi
Kojih rudež vjetrom se talasi;
I kao da mu uviek govor čuje
Toli tužni i tol' utješljivi...
Pak tad mira neima Šećerče,
Već ostavlja Biserčeta majku.
Hrli tamo kud ju srce vuče,
Hiti željna na samotno groblje,
Da pohodi majku i Biserče,
Da pregleda svoje milo cvietje,
Te da opet možbit sastane se
S nesretnikom tužnim i umilnim,
Što no jade blago liečit znade.
Veselija viek se vratja s groblja
Ako njega tužna tamo najdje
I s njim progovori riečcu;
A kad s njim se nesastane željna,
Čudan bol joj srdcem tad zakrene, —
S groba majke i svog Biserčeta
Ide tužna bez straha u guštu,
Te grobove milih mu i dragih
Obiležjem krasnog cvietja kiti...

Neuteče vidu jadnikovu
Što s' u srdcu djevojčeta sbiva —
Al na svoje smisliv srdce jadno —
I da njena neocrni glasa
On odluči izbjegavat groblje,
Da nju za njim tako želja mine
I zametak ljubavi ugine.
Al je čudno srdce Šećerčeta:
Čisto bješe kano u Angjela
Za nikakvu neznajući ljubav,
Osim majke i svog Biserčeta —
Što svjetlaše živo ko svetiljka
Dok živjaše Biserče i majka;
A kad njih joj smrt nemila ote,
Tada ljubav tužno tinjat poče
Sred čemernog Šećerčeta srdca,
Dok ju udes nenamjeri koban
Da u groblju s jadnikom se spozna.
Tu povjestju njegovijeh jadah
On zapali ništa nesluteći
U njenome s jadah tužnom srdcu
Novu dosad nepoznatu ljubav...
Planu njeno srdce ko mašala,
Pak više se utrnuti neda
Dok do kraja sasvim neizgore, —
Il u slasti izpunjenih željah,
Il bez slasti u svojoj propasti
Utrnuto u čemernih suzah...
Pak zato mi željano Šećerče,
Odkad dugo jadnika nevidi
Svaki danak dolazi na groblje,
Tu i kasnom večeri ga čeka
Da svom novom bolju najdje lieka...
Otežčalo jadnikovo srdce,
Poželio vidit svojih dragih
Što ih dugo veće nepohodi,
Pak u kasnu večer k njima pošô,
Al velikom u čudu se našô
Kad u svoju milu guštu dodje
Pa jadovno tu Šećerče nadje.
Trže mi se jadovno Šećerče
Iz čeznutja svoga sladkih mislih
Te od želje razdraganim srdcem
Uzhitjena jadnika pozdravi:
„Ah! ta gdje si, ah, za tako dugo,
Pa te moje oči nevidiše?
Il si bio moj jadniče bolan
Il hotomce od mene se kriješ?
A ti neznaš kakvom žarkom željom
Srdce moje ucviljeno gine
Kad se s tobom dugo nesastanem...
Neznam što se sa mnom jadnom sbilo?
Odkad ti me jadnicu utješi,
Odtad mi se pobunilo srdce
Njekim dosad nemirom neznanim,
Pak me silom am' u groblje tjera,
Da bi tebe tu vidila željna...
I u tebi mir svom našla srdcu...
Nut kaži mi moj mili jadniče,
Što je što se u menika sbiva?
Pak smiluj se jadnom srdcu mome
Što od tebe jedinoga čeka
Blagi melem utjehe i lieka."
Jadniku se zažalilo težko
Vrh iskrene takve izpoviedi
Protekavše iz nevine duše,
Pak mi uze žalno besjediti:
„Prem sam dušo s iskrenosti srdca
Dosta put već u svietu postrado, —
Ipak tebi ništ tajiti nesmem,
Koja s' meni povjeri sasvime.
Nisam bio dušo tako bolan,
Da me bolest u postelju baci,
Već uz moje ostarjele jade
Novi bol se pridružio dušo,
Što mi brani sastati se s tobom...
Bol taj draga s tvog izvire srdca,
Koje no sam odmah upoznao,
Što se u njem za meneka budi...
Bol taj s tim mi većma srdce kida,
Što tvom srdcu pomoći nemogu,
Nit' dat tebi željenoga lieka..."
Snuždi mi se jadovno Šećerče,
Upre u njeg pun čeznutja pogled,
Odsjev živi željanoga srdca,
Pak žalobnim prosbori mu glasom:
„Možeš, možeš, ti i nitko drugi!
To mi šaptje tajni glasak srdca,
Koje samo za tebeka kuca.
To mi veli moja tužna duša,
Koja samo viek o tebi misli,
Koja samo viek za tobom čezne,
Koja samo liek od tebe čeka!
A liek bi mi drag jadniče bio
Tvoje jadno srdce slično momû,
Tvoja žalna duša mojoj slična,
A oboje liepo zamienjeno
S mojim bolnim srdcem, jadnom dušom,
Tvoj bi bol u moj se bol prelivo,
Tê nam tako snosljiviji bivo."
Sad zamuknu za mala Šećerče,
Borba težka sinù joj na licu,

Suzne oči obori u krilo, —
Pak za časak, kô da borbu svlada,
Čim joj žarki plamen poli lice,
Prekidanim prosbori mu glasom:
„Ah! uza te . . i uz ljubav tvoju...
Čini mi se moj mili jadniče,
Da bi težke preboliila boli
Ah! za majkom i za Bisrčetom!...
Ah! zato se smiluj mi jadnici,
Pak pomozi ako Boga znadeš!...“
Razžali se još većma jadniku,
Zadrhta mu srdce u njedarcih,
Māši mi se desnicom po čelu,
Kano da si znoj sa njega sbriše,
Što no mu ga iztjerao spomen,
Gorki spomen njegove ljubavi —
Sada zbudjen riečmi Šećerčeta
Novu ljubav od njega ištućeg.
Ljubko hvata za ruku Šećerče
Drhtjućim mu poče sborit glasom:
„Opet jadna, zlosretna djevojko,
Sa ljuvenom srdca tvoga željom,
Vriedjaš jednu srdca moga ranu,
Koja nije manja od prvijeh,
I rad koje pomoć ti nemogu;
Slušaj draga pak ćeš saznat zašto.
U najljepšoj dobi žitja moga,
Kadno bijah u tudjemu svietu —
Zanese me moja mlada krvca,
Zagledah se u njeko djevojče.
Neznaš što je na njem ljepše bilo:
Ili ono glatko vedro čelo
Okruženo bujnim svilen pramom,
Ili one krasne plave oči
Otvarajuć raj pogledom svakim, —
Ili ona od jagodah usta
Podnizana zubići bisera, —
Ili oni obrazi pamučni
Krasnom bojom breskve mirisavke, —
Il vrat sniežan, — il grud labudova, —
Il stas viti kô u gorske vile, —
Ti mi čari zanesoše umlje,
Očaraše i srdce i dušu . . .
Ja ju ljubih kô slavulj proljetje,
Kô cviet rosu, kano leptir cvietje,
Za njom ginjah žarkijem čeznutjem,
O njoj mišljah danju, noću sanjah, —
Kad nju vidih zadrhtȁ mi srdce, —
Jedan pogled njen il jedna riečca,
Bješe dražest za me za poludit...
Al kraj sveg tog ukazivȁ mi se
Dosta hladna, dosta nemilostna.
Tad uz moju žarku, prvu ljubav
Još mi drugi žar u srdcu planù,
Žar božanstven, žar pjesničkog duha.
Pak joj pjevah pjesme ljubke, male,
U njih slavih nje dražesti rajske,
I opievah moju žarku ljubav,
E da bi se meni smilovala...
Što nemogȁ moja ljubav žarka,
Uzmogoše moje krasne pjesme,
Laskajući njenom hladnom srdcu...
Pa gled čuda! smili mi se jednom,
Izpovjedi: da me žarko ljubi,
Zakle mi se: da će moja biti,
Poljubi me po toliko putah
Ljubeći me zvȁ svojim jedincem,
Pisȁ meni knjige milostnice,
Vjereničke ljubavi prepune,
Dade kosu u vjenčac svijenu,
Kano znake nje ljubavi stalne . . .
Ja tad mišljah, da sam najsretniji
I da moj je vaskoliki svijet...
Al ni j' dugo postojalo vrieme —
Pre neg što ću vratiti se kući,
Kad mi od nje crna knjiga dojdje,
U njoj sa mnom na viek se oprašta,
Sretan put mi želeći na vieke.
Da je zdravog smrt me snašla prieka,
Da ošinù grom me 'z vedra neba,
Toliko se začudio nebi,
Koliko me ni kriva ni dužna
Nenadani glas taj iznenadi.
Ja zaplakah kano malo diete
Razkidanim srdcem od žalosti,
Pak tad kano mahnit od zdvojenja
Zgrabih bodež pak pohitih k njojzi
Da nevierno probodem joj srdce,
Pak tad život sebi da ukinem.
Polutavna noć mi dobro došla,
Sretno njojzi u ložnicu dojdem,
Kraj postelje stojeć bodež dignem —
U to mjesec iz oblaka sinu,
I kò na nju baš da uprè zrake, —
Ah! kad spazih ono lice krasno
Stoput ljepše pri svjetlu mjeseca,
Stoput ljepše u mirnome sanku, —
Oh! kad vidih one usne rujne,
Kô tek gondže cvjetat započelo,
Usne što me toli put ljubljahu, —
Oh! kad vidih one sniežne grudi
Tihačkim se dahom talasoće, —
Klonù srdce i bodež mi klonù,
A briznuše od očih mi suze...
Tu donikle nijem kô kip stajah, —
Tiela tad i duha skupiv sile
Kano munja kući se povratih.
Kako mi je tad na srdcu bilo
To se dušo nemože opisat...
Omrznu mi moje živovanje,
Omrznu mi ono tudje mjesto,
Gdje me takva huda sretja snadje;
A tim više što no kašnje začuh,
Da je moja nevjerica ljuba
Drugog dragȁ voljela kraj mene
Kom takodjer svoju ruku dade.
Još i to da oči mi nevide,
Ja potegoh s drugim prijateljem
Natrag milom zavičaju svome...
Tako mi se izjalovi ljubav,
Ljubav prva, sveta, čista, žarka, —
Tako vjernost moja mi s' naplati, —
Tako srdca svog velikim jadom
Upoznadoh što je viernost ženska,
Što su njine rieči i zakletve...
Zato čvrsto u srdcu odlučih
Odsad žensku nijednu neljubit,
Svog nijednoj nepovjerit srdca,
Kad mi s' tako moja prva ljubav
Gorko svrši, druge više neću!
Srdce moje jedino posvetih
Sada miloj svojoj domovini;
Njena j' samo moja žarka ljubav,
Njene sve su duha moga sile,
Njen moj život do posliednjeg daha!
Njoj jedino kucati će žila
Mog pjesničkog božanstvenog dara,
Probudjena môm ljubavju prvom,
A sad većma nevjerom nedrage.
Oj! pjesnički dar taj božanstveni,
Jedina mi zabava najdražja,
On slast žitja i utjeha srdca!
Kano pjesnik nov sviet sebi stvaram
Poleg svetog srdca nadahnutja,
Koj ni zloba, niti udes kleti
Razrušiti nigda kadri nisu.
I premako srdce moje tuži
Pod udarcih sudbine zlokobne,
Ipak momu srdcu pjesničkomu
Tuga ova toli gorka nije,
Kad se srdce u pjesmi izlije . . .
Čudan stvor je srdce pjesnikovo:
Ono ti se od suzicah hrani,
Štono teku ili od radosti
Uživanja svoje željne sretje —
Ili teku od žalosti gorke
Nad zlosretjom svojih žarkih željah, —
Zanj središta nikakvoga nema . . .
Tad samoću pústu pjesnik traži,
Il uživȁ u prirode krilu.
Priroda mu tada hram je sveti,
Odsjev pravi lica božijega,
U kojoj se njemu klanja, moli;
Ona mu je ona knjiga sveta,
Gdje božije pjesnik tajne čita,
I budućnost skrovitu proriče.

Danica mu kô ljuba je vierna,
Što ga vodi u raj svojih čarah,
I dražesti svoje mu odkriva;
Zoru rujnu i jutarce ráno,
Dobu zlatnu uzleta pjesničkog
I sastanka s posestrimam Vilam;
Sunce žarko, živu, pravu sliku
Plemenita srdca pjesnikova.
Gorica je mila mu sobica,
Livadica krasan gjulistane
Rosne kapi drag kamen i biser
A to poljsko raznoliko cvietje,
I potoka i ptičicah žubor,
I to tiho povjetarce blago,
Njegov mili razgovor pjesnički...
A kad sunce za goricu zadje
Pak se spusti tiha večer blaga
Tad je mjesec pobratim pjesnikov
Komu svoje očituje tajne,
Komu svoje gorke tuži jade...
A zviezdice to su mu sestrice..
Noćca tiha to mu majka mila
Što mu poput blage noćne rose
Jadom srdce izranjeno vida,
Dok ga u san slatki neuljulja...
Čudan stvor je srdce pjesnikovo:
To ti mora čisto biti, dušo,
Prava slika božjeg duha lika,
Čisto kano zlato vatru prošlo,
Čisto kano izvor voda bistra,
Kano suza il jutarnja rosa.
Dok je tako srdce pjesnikovo,
Dotle s njega božji duh odsieva,
Odziva se, kada pjesme pjeva;
Plam taj čisti blago ga razgrieva
A priroda sva mu se odsmieva,
Povisujuć il njegove slasti,
Il ga tješeć u jadah propasti...
Zato jadna oprosti mi dušo,
Što ti moje srdce dat nemogu,
Sgriešio bi svojoj prot zakletvi,
Sgazio bi srdca svog svetinju;
Moji jadi već po sebi gorki
S tim bi većma jošte ogorčali,
Pa bi i tvoje srdce otrovali...
Joj! tad po me i po tebe dušo! —
Zato bi ti mudro svjetovao:
Uzdrž i ti svoje srdce čisto;
Čisto srdce Bogu najmilije,
Bog ga tješi u sried gorkih jadah,
Pa mu daje kušat rajske slasti...
Čisto srdce svakom zlu prkosi,
Jerbo Boga u sebika nosi.
Uzdrž čisto svoje srdce, dušo,
Od tog svieta ulagivaocah
Što nevine zavadjaju duše, —
Da neb' gorje zakukala dušo!..
Neg' ja s moje nevjerice ljube...
Pak sad s bogom ostaj dušo draga!
Drugamo me moja ljubav zove —
Tu me nigda više vidit nećeš,
Bog zna drugdje kada il nikada —
Al sigurno na drugome svietu.
Tad će slast mi ta najveća biti
Ako budeš svjèt moj održala."
Prestà sborit jadovan pjesniče,
A Šećerče udari u suze,
Oplakujuć zlosreću svog srdca,
I nenadan razstanak s pjesnikom.
Sjetila se svog njegdašnjeg sanka
I utjehe samo napolice —
Prigovarat odlukam njegovim
Znadė da bi trud zaludan bio,
Zato njemu jecajući sbori,
Mašajuć se u njedarca biela:
„Kad već tako mora bit pjesniče,
Evo tebi moja tvrda vjera,
Kada tebe svojim zvat nemogu,
Nitko drugi srdca mog nedobi,
Srdce svoje uzčuvat ću čisto!
Al te molim na razstanku ovom,
Primi ovu amajliju zlatnu
Kano mali spomenak od mene,
Pak ju nosi uviek o svom vratu;
Na njoj ti je slika božje majke,
Ona nek te tješi u tvom jadu,
U nezgodi nek te svakoj čuva!"
Prima ganut pjesnik amaliju
Obričući po želji ju nosit,
Pak izprati iz groblja Šećerče.
Ode doma žalostno Šećerče,
A pjesnik se opet natrag vrati,
Da odoli nagonu svog srdca
U večeru tom čarobno krasnom,
Te da zadnji put se još pomoli
Na grobovih svojih milih, dragih,
I posliednji da jim „s Bogom!" kaže...

(Konac će sliediti.)

ČUDNA SGODA.

(Šaljiva pripoviest.)

(Dalje i konac.)

II.

Ništa nemože čovjeka tako uzdrmati, kao žalost na nježnu licu izražena. I Ptičića uzdrma; a kad mu se pogled sa Slavkinim sastade, jamačno bi i još mnogo gorja, nekmo li prije pridesivša se zaboravio. Slavka obuzeta njegovim potonjim prijaznim ponašanjem sad ga umiljato motraše.

Omamljen njezinom umiljatostju, zamoli mater, da „glupo živinče" — kako se on izražavaše — opet sa sobom u kola uzme.

Da li je posprdno ime, kojim se bješe Ptičić poslužio, ili još tinjajuća iskra srditosti tomu uzrok bila, to neznam; ele dosti, prošnja mu bude sasvim zabačena. Osramotjen uzme sad kavu piti, koja ga je čekala; gust dim sukljaše mu iz ustah, od sad u istinu upaljene smotke, kao da hoće, da na njemu svoj gnjev izkali.

Sjetiv se sna, iz koga ga onaj nenadani mali gost probudi, pade mu na um, da bi se sa starom gospodjom najlaglje pomiriti mogao; ako bi krčmara podgovorio, da psa do prve postaje pošalje, gdje bi ga on primio i staroj gospodji predao.

Skloniv krčmara, da mu je obećao, da će psa po posebnoj prilici do prve postaje

poslati, umiri se radujući se već napried na utisak, koji će na staru gospoju učiniti predav joj ljubimca.

Kad su opet u kola posjedali, neprogovoriše ni rieči, dok najposlje stara gospodja nezaspe.

Sad istom dobi Ptičić priliku sa Slavkom se porazgovoriti, koju on i nepropusti, odkriv joj ranu, koju mu je maleni Leljo svojimi strieljami zadao, odkad nju upoznà. O tom ju htjede još bolje osvjedočiti i uzev ju za ruku, koja mu se neuztezaše, pritisne ju strastno na svoje ustne. — U isti par oglasi se gromki glas — matere, koja driemajuć svoju ruku u krilo Slavkino postavila bješe.

Tu dakle ruku sgrabi Ptičić, pa buduć da ju je malo bolje pritisnuo, zato je staru probudio. Na njezinu kriku, jer joj se je ciela stvar nješto sumnjivom učinila, izgovarao se je Ptičić snom, reče bo, da je sanjao, da se topi, i da se za njezinu ruku uhvatio misleći, da je to kakova grana.

Ukor i sad nepofali. Ptičić je svoju nespretnost bjedio, ne toliko ukora radi, koliko, što je baš u onaj odlučni čas staru gospodju probudio, te tako sama sebe izviestnosti o nagnuću Slavkinom lišio.

Zorom dodjoše u mjesto, gdje je pas morao Ptičića dočekati; al njega još nebijaše. Veliko mu bješe zadovoljstvo, kad si gospodje u gostioni sobu uzeše, da se malo snom okriepe. Stara bo se čuvala sna, odkada ju Ptičić svojim pritiskom probudi. I on si uzme sobu, jer nije bio nakan dalje putovati, budući onaj trgovac sa kćerjom za udaju ovdje stanovaše.

Ptičić se baci u naručaj Morfea, zapovjediv prije, da ga, čim pas prispije, odmah probude. Nebi dugo, ali već Ptičića bude, veleći mu, da je pas donešen.

Primiv psa zapita gostionika, gdje su gospodje, što su se s njim dovezle? Ovaj mu odgovori, da su samo njekoliko časah boravile, dok su njekakva kola došla, a onda sjedši, da su otišle. Začudjen stajaše Ptičić pred gostionikom, koji se nad njegovom neprilikom posmjehivaše.

Trag kolah mogaše sliediti i to samo do kraja mjesta; dalje mu neznadjaše nitko kazati, kamo su dospjela. Nemogav ništa saznati, povrati se natrag u gostionu, gdje se sa četveronožnim svojim drugom zabavljati poče, s kojim se brzo pomiri, buduć, da je miroljubiviji bio nego njegova gospodarica. Zabavljajuć se tako, poče sam sobom ovako govoriti: „Ej Ptičiću!“ izbij si sve to iz glave, jer da i postaneš zetom one stare vještice, bi li se mogao svim njezinim mušicam otipati?“ U tom mu opet pade na um pseto, koje se nabacivanjem njegova šešira zabavljaše. On pomisli, što će stara misliti, kad začuje, da joj je pseto odveo, te da će ga nedužna za čovjeka nesigurna proglasiti, jer da joj je pseto ukrao. Da to od sebe odvrne, sjedne te napiše list na krčmara, koj mu bješe psa poslao, moleći ga, kad prilika po pseto dodje, da ju k njemu u gostionu „k crnom orlu“ pod brojem 13. pošalje. Svršiv ovaj list odlahnù mu odmah na srcu.

Dok se je Ptičić u gostioni zabavljao izčekivali su ga željno kod trgovca P. — budućega tasta Ptičićevog. Ptičić bo je dva dana prije svog odlazka trgovcu pisao, da će ga pohoditi; uzgredno mu obznani, da bi rad njegovim zetom postati.

Istom kad je trgovac P. k „crnom orlu“, običnom svratištu Ptičićevom pitati poslao, je li njegov željno izčekivani gost došao, pomisli g. Ptičić na prvobitnu svoju namjeru. Zato se poče nješto zlovoljno pripravljati za posjet, neznajući: bi li išao ili ne; akoprem tvrdo odlučio bješe, da se podnipošto kući bez drugarice vratiti neće. Nu misao, da bi oklevajuć mogao medju dva stolca sjesti pokvari mu sve, te zato odluči sreću kod trgovca pokušati.

Pošto se je obrijao (bijaše običajan sam si bradu brijati) i britvu na stranu metnuo, zatvori psa u sobu, a sám obukav najljepšu odjeću ode trgovcu u posjet.

Trgovac P. primi ga veoma prijazno; nemanje dobrostivo bude od gospodične

Vjekoslave primljen, koja se, pogledav ga djevičanskim rumenilom porumeni. Nu sve njezine dražesti, koje su ga dosad zanimale, ostadoše sad u odlučnom času bezuspješne, jer mu uviek čarobna slika Slavkina pred očima titraše.

Kad su se razgovarali, opazi Ptičić, kako trgovac P. nastoji, da razgovor na njegovu ženitbu svrne. Pošto je dosta dobro svoju svrhu postigao, udalji se iz sobe, da Ptičić svòja čuvstva pred Vjekoslavom slobodnije odkriti uzmogne. Bog zna, što bi se sad zgodilo, da nije našem prosiocu njeka strašna misao na um pala. Sjeti se naime, da nije britve spravio, kad se je obrijao, te da bi nemirno pseto zadobaviv se je, samo moglo konac učiniti svomu mladjahnomu životu. To ga tako uznemiri, da nije više na rieči gospodične Vjekoslave pazio, već se samo nestrpljivo po stolcu amo tamo bacao i namještao.

Gospodična Vjekoslava začudjena nad njegovim izvanrednim ponašanjem prestane govoriti. Ptičić pako, komu još uviek pas sa britvom na pameti bijaše, uzklikne: „Ah sjegurno se je posjekao. Gospodično dopustite mi, da idem.“ Vjekoslava uvriedjena ovimi riečmi, nebranjaše mu udaljiti se, što on uzev šešir i učiniti htjede; nu na vratih ga dočeka trgovac s riečmi: „No djeco, jeste li se pogodili“, i nesluteć ništa zla, prida „ja već idem, da vas blagoslovim.“

Polahko oče“, reče na to zarumenivša se od srditosti i stida Vjekoslava, „gospodin Ptičić se je sad sasvim prosto izrazio, da ste se vi posjekli.“

„Oho g. Ptičiću šta čujem? zar tako? vi se valjda hoćete samnom sprdati;“ zaori nesudjeni tast.

„Oprostite gospodine, ja to nisam o vami rekao, već o jednom psu, koga sam otišav ovamo u sobu zatvorio, te se bojim, da se je britvom, što ju spraviti zaboravih, posjekao“, odvrati ozbiljno Ptičić.

Nješto umireni pustiše ga trgovac i Vjekoslava, prisiliv ga ipak da je moro obećati, da će k večernjoj zabavi, koju su njemu na čast naumili dati, sigurno doći, i svoga psa povesti da nebi opet s čeznutja za svojim četveronožnim drûgom družtvo prerano ostaviti morao.

Ptičić je badava u brizi bio; jer došav u svoj stan, nadje mezimca zdrava i u znak svoje poslenosti i hrabrosti donese mu ovaj komad zaviese, koja kao kakva stara zastava hrabre koje pukovnije krajiške izgledaše.

Po objedu htjede Ptičić malo zaspati; nu buduć, da je od onoga prizora kod trgovca još jako uzdrman bio, morao je uzeti sredstvo na pomoć, koje kod njega nikad nije uzmanjkalo. Uzè najme knjigu s pjesmami, da ga tako vile pjevajuć uspavaju, kô što to matere s malom djecom činiti običavaju. Tečajem čitanja dopadu mu se njeki izrazi tako, da ih je više putah na glas opetovao.

Pa i ovaj put neostà sredstvo bezuspješno — Ptičić zaspà.

Probudiv se poslje njekoliko urah, imadjaše uprav dovoljna vremena, da se pripravi za večernju zabavu. Ta priprava sastojaše se ponajprije iz dobre obilate večere, buduć da se je bojao, da nebi sa zabave prije vremena moro otići, te tako bez večere ostati. Pošto se je dakle snom i jelom okriepio, odè sa psom, koga gospodična Vjekoslava posebno pozvala bijaše, u stan trgovca P.

III.

U kući trgovčevoj ga veoma uljudno primiše; kod te zgode dopane malom kvaročinji po koje milovanje od strane gospodične Vjekoslave, kao i od njezine tetke, koja još neudata 30. god. prebacila bješe.

Ova milujuć pseto reče: „Ah kako je umiljato ovo psetance, ja ću si uzeti slobodu, te ga zadržati. Gledajte samo, kako se sa mnom zabavlja, kao da me već dugo pozna.“

„Nemojte se tomu čuditi, jer je na stare gospodje već naučno;“ primetnut će bezazleno Ptičić.

Postara gospodična namrgodi lice i pusti psa ne baš najumiljatijim načinom na

tla. Ptičić opaziv, da je nješto nespretna blunuo, nastavi popravljajuć se dalje: „Šta govorim? to je pseto one mlade i liepe gospodične, s kojom sam se vozio.“

„Ej g. Ptičiću“, progovori sad Vjekoslava, „to su zanimive stvari, što vi pripoviedate, da ste se s njekom liepom i mladom gospodičnom vozili, s njom se upoznali na toliko, da već i njezino pseto za uspomenu si uzeti smjedoste?

„Varate se u istinu gospodično, da je to zalog lju — ljub — ljubavi“, težko izmuca Ptičić.

„Vi ćete me najlaglje o tom uvjeriti, ako mi pseto poklonite“, nastavi Vjekoslava.

„To nemože biti“, reče na to Ptičić, „jer ga ja opet povratiti moram.“

Na te rieči se i Vjekoslava namrgodi, ko što to malo prije tetka joj učini. Ptičić se je sad u čudnih okolnostih nalazio; nu na najveću njegovu sreću učini nadošašće njekoliko gostih konac ovomu prizoru, koji se po Ptičića nebi bio baš najpovoljnije svršio. Istom ga ova pogibelj minù, al eto već druge; gosti naime navališe nanj' čestitkami, akoprem nije više nit' mislio, da ruku Vjekoslavinu prosi. Tako se bješe njezina gnjeva uplašio!

I iz ove pogibelji izbaviše ga sretno glasbenici, koji svojom glasbom znak dadoše, da se ples ima započeti. Tek sada odlahnu Ptičiću nješto, buduć da je kraj sve svoje mudrosti, znao ipak bolje nogami baratati, nego li glavom. — Činjaše mu se, da je u raju, kad se je s tetkom Vjekoslavinom po sobi okretao, koja kraj sve svoje starosti strastna u plesu bijaše, te kad bi se koga vješta plesača dobavila, nebi ga pustila, dok svojoj strasti nebi zadovoljila. To se dogodi i s Ptičićem. Već peti put bijaše izmjerio i poput vjetra proletio sobu, a plesačica ga nepusti, već ga samo dalje po sobi vuče, akoprem već svi s umora prestali bijahu. Naš Ptičić ni pet ni šest, već kad mu se dosadi, primi plesačicu objeručke, te s njom u kut, navodeć izraz: „U kut sa starom metlom“, što ga prije njekoliko urah čitao bijaše. Stara se gospodična sva sgrozi nad timi riečmi. Ptičić uvidiv svoju pogriešku pohiti, da nadje psa, te se prije iz družtva udalji, nego bi se to razglasilo. Tražeći ga dodje i do vratara, koji mu obznani, da je njeko pseto na zapovied gospodične Vjekoslave na ulicu izmetnuto. Ptičić se zapanji nad tim; nebijaše mu niti na kraj pameti, da bi gospodična Vjekoslava mogla biti tako zlobna; radi toga osviestiv se, sgrabi šešir i izidje na ulicu, nebi li još kako maloga prognanika našao. Svi mu napori bijahu uzaludni, badava je fićukao i razna imena nazivao — jer pravoga neznadjaše — nu sve zahman, psa neima, pa neima.

Navikav se dosti, povrati se u svoj stan, te se u najvećem zdvojenju baci u krevet; nu izgubljeni pas nedade mu spavati. Zato da si vrieme malo prikrati, poče misliti, kako bi se psa opet dočepao.

Još nikada neosjeti, koliko vriedi izum Kutnogorskoga, kao sad u ovih okolnostih. Činjaše bo mu se zlata vriedno, što će sviet za njekoliko urah moći njegovu nesreću čitati i njegovo pseto tražiti; to mu se činjaše najshodnije sredstvo; htjede naime putem tiskanih oglasah gubitak svoj svietu priobćiti. Nu sad se iznenada porodi opet nova težkoća. Ptičić nebijaše baš vješt literaturi, a čim god nehtjede se smiehu obćinstva izvrgavati, znajući dobro, da će mnogi svaku njegovu rieč pretresivati.

Napokon kad je već dugo mislio, pade mu na um, da bi najbolje u oči palo, ako bi od ozgo velikimi slovi dao natiskati: „25 stot. nagrade.“ — Za njekoliko urah sastavi u glavi kratak oglas, koga skočiv s kreveta — da ga preko noć nebi zaboravio, odmah napiše, veseleći se svojoj dosjetljivosti, što je taj oglas tako brzo sastavio.

IV.

U istinu sutra već ranom zorom se je moglo po svih uglih čitati:

Nagradu od 25 stot.
dobiti će pošteni našastnik njekoga po noći
izpuštenoga, bezimenog psa, ako ga k „crnom
orlu“ u sobu pod brojem 13. donese.

Oko 9. ure izidje sám Ptičić, da vidi, je li sve uredno natiskano; bojaše bo se, da se je možebit koja tiskarska pogrieška uvukla, te da će ju onda lahkoumno obćinstvo njemu pripisati. Osvjedočiv se na svoje najveće zadovoljstvo, da je sve u redu, povrati se u svoj stan. Kad je tamo prispjeo, izvadi 25 stot. i metne jih na stol, zatim sjedne i sám na stolac čekajuć na uspjeh svoga oglasa.

Dugo morade Ptičić čekati. Tek oko ½12 ure pokuca njetko na vratih; a Ptičić zagrmi svoj „unutra!“ veselim licem, što i pocrvenivši se nos zasvjedočavaše.

U sobu stupi postar čovjek i postane kod vratah osovljeno na vojničku.

U prvi mah začudjen Pticić što ovaj psa nenosi; nu pomisliv, da ga je pristojnosti radi vani ostavio, upita: „Vi ste prijatelju došli radi psa?“

„Na službu!“ odgovori ozbiljno nadošlica.

„Ah to je prekrasno!“ povikne Ptičić; a zatim nastavi: „vi ćete odmah obećanih i evo već pripravljenih 25 štot. dobiti, čim mi psa —“

„Donesete“, htjede valjda reći; nu isti čas namrgodivše lice došljaka, preprieči mu sve izreći, koji sada srdito progovori: „Ja sam došao po psa; drugo pako neimam ništa tražiti.“

„Šta?“ uzklikne Ptičić nerazumiv starca, „zar vam je pas, dokle ste se ovamo spremali utekao?“

Starac se još bolje namrgodi i odvrati: „Vi mene držite za budalu, mene, koji sam 16 god. premilostivomu kralju kao kapral služio? to se neda podnieti; ja se nedam od vas više za nos vući!“

„Doista, prijatelju, ja vam se nemogu dosta načuditi, kad velite, da ja vas za nos vučem, gdje usuprot vi mene hoćete, da vučete;“ a zatim nastavi oštro dalje: Netražim od vas šale već psa.“

„Ta zato sam i ja vas došo pitati, u N. bo mi reče krčmar, da ću ga od vas dobiti.“

Sad istom pukne Ptičiću med očima, sjetiv se, da je to valjda slânik stare gospodje, što se je s njim vozila, o čem ga još njekoliko riečih od strane slânika podpunoma osvjedoči. — Ptičić neznajući, što bi u toj stisci započeo, dade — samo da starca čim duže zadrži, nebi li do to doba tko i psa dobavio — stol svakojakimi jestvinami i rujnim vinom nakititi. Pošto Ptičić sjedne, posadi i bradata starca uza se, te ga stane svačim nuditi, a on nebudi lien, nameta si pun želudac. Uz to su jim se i mašte razigrale, pa u ugodnu razgovoru na maloga ćuku i zaboraviše. Medju ostalim saznade Ptičić, da je Slavka s njekim ljećnikom K. zaručena; nu da se je sa zaruke veoma žalostna vratila; jer je na taj korak od matere više prosiljena, nego li svoje nagnutje sliedeć pristala.

Poslje objeda naličila je soba Ptičićeva pasjem sajmu. Jedni dolažahu, a drugi odlažahu donoseć svakovrstne pse; nu nijedan nedonese pravoga. Bog zna, kako bi Ptičić prošao, da nije bilo staroga vojnika, koji se svojom vojničkom strogošću svim neuljudnim grozaše svaki bo htjede, da se njegov pas pravim pripozna, i da mu se obećanih 25 stotinjakah dade.

V.

Pred večer reče slânik, da mora kući i bez psa, buduć da ga dulje čekati nemože; nu da će svojoj gospodarici reći, da je pas, s čeznuća za njom poginuo.

Tako je mislio Ptičića iz nepril.ke izvući, koji mu radi svoje gostoljubivosti veoma omilio bješe.

Srdačno se oprostiv s Ptičićem ode slânik svojim putem, a Ptičić u kavanu. Zabavljajućega se čitanjem starih novinah potegne ga njetko oštro za nogu, i probudi iz duboka politiziranja.

Srdit radi te pobune, htjede da vidi uzrok toga trzanja; al' glej čuda — — — pas, što ga bješe Ptičić po nevjeri Vjekoslavinoj izgubio i tolike novce njegovu našast-

niku obećao, bijaše uzrok trzanja; a sad mu veselo skoči na koljena i počme se s njim šaliti i igrati.

Taj prizor razveseli Ptičića, stranom, što se je opet psa dočepao, a s njim i nade; stranom opet, što mu je onih 25 for. u kesi ostalo. Nu pusto mu veselje. Njeki od prisutne gospode pristupi i zaište psa, kao svoju imovinu natrag. Ptičić dakako nehtjede popustiti, opozivajući se na oglase; nu i onaj nehtjede ustupiti veleći: „Kako može tko komu biti gospodar, kad mu niti za ime nezna?“ Ptičić pun nade, da će pobjedu održati, upita brže bolje: „A jeli mu vi, gospodine, za ime znate?“

„Kako nebi; ta ja sam ga istom prije njekoliko danah jednoj gospodji poklonio; nu da vas još bolje osvjedočim, zvati ću ga njegovim pravim imenom: „Njuškalo! Nj!“ A pas na te rieči odmah k njemu poleti.

Viest ta za Ptičića bijaše munja, sjeti bo se da je to možebit onaj liečnik, zaručnik Slavkin. U toj zabuni, da se bolje osvjedoči, rekne: „Vi ste gosp. valjda liečnik K.“

Onaj začudjen prizna, da je tako; nu ujedno zapita, odakle to Ptičić znade.

Ptičić mu na to sve svoje nezgode istinski izpripoviedi, zamučav samo utisak, što ga Slavka nanj učini.

Zatim poče i liečnik svoje sgode pripoviedati, spomenuv dakako svoju sretnu zaruku. — Na pitanje Ptičićevo, kako je pas njegovih rukuh dopao, odgovori: „Čisto lahko! Istoga sam psa od jedne ovdje stanujuće gospodje prije njekoliko nedjeljah dobio; nu sklopiv sretno zaruke, poklonih ga staroj gospodji u znak duboka počitanja. Zatim, kako je u vaše ruke dopao, a vi ga izgubiste, to znadete. Pas sjećajući se dobro svoje prve gospodarice, pohrli na njezina vrata, gdje ga na njegovo lajanje upustiše. Slučajno dodjem danas k toj gospodji, koja mi ga na moju prošnju opet povrati.“

Porazgovoriv se tako i nakriesiv rujnim vinom htjedoše se razstati. Liečnik hoće, da izvadi listnicu, da plati potrošak; ali najednoč probliedi opaziv da je neima. Počme ju ovdje ondje tražiti, nu sve badava. Pomisli, da ju je gdje drugdje ostavio, pa i zaboraviv na psa ode iz gostione, umoliv Ptičića, da ako bi listnicu našao, da mu ju povratiti izvoli; buduć da se u njoj vrlo važne za njega stvari nalaze, kojih bi gubitak svu njegovu sreću uništiti mogao.

Malo zatim počme se i Ptičić spremati, da ide i on spavat. Spremajuć se tako, pade mu na um, da liečnik psa nije odveo, zato ga on sada zovne. Pas odmah dotrči, noseć jednu obveznicu, kojom se gorepomenuti liečnik obvezuje njeku gospodju za ženu uzeti, ako joj posudjenih 2000 for. neuzmogne povratiti. Zatim mu pas donese još i više takovih obveznicah, a najposlje jedan list od Slavkina brata pisan, koji pun sadržaja proti vladi bijaše. Sve te stvari primi Ptičić kao Bog zna kakove dragocjenosti. List od brata Slavkinoga podere, a ostalo metne opet u listnicu.

Poručiv liečniku, da se listnica kod njega nalazi, te ako ga je volja, neka si po nju dodje, ode spavati.

Da vidimo, kako se je pas listnice dočepao?

Dok se je liečnik s Ptičićem razgovarao izpade onomu njekako listnica. Pas brže bolje priskoči te uzev listnicu, sakrije se pod stol i počme po njoj ogledati; zanimalo bo ga je i sadržaj njezin protražiti!

Ranom zorom naruči si Ptičić kola, da se na imanje Slavkina otca odveze. Kad je sve gotovo bilo, sveže Ptičić Njuškalo na uzicu, te s njim u kola; a zatim skoči i sám i odveze se put Slavkina dvora. Na putu ga sretne stara njegova prijateljica, mati Slavkina; nu on se odkrene tako, da ga poznati nemogaše.

Sretno dodje na odlučno mjesto; nu s kolah sišav nehtjede odmah u dvor, već omotav najprije uzicu psa oko ruke idjaše za njim u vrt. U vrtu slučajno naidje na Slavku. Slavka opaziv Ptičića čudom se začudi.

„Ah g. Ptičiću, kako će se mati veseliti, kad svoga izgubljenoga ljubimca opazi!“

„Oprostite gospodično", na to će Ptičić, „ja nedolazim radi psa, mene su malo važniji razlozi ovamo dopriemili, t. j. došao sam, da od vas na tri pitanja odgovor molim; o tih odgovorih visi moja sreća i nesreća."

„Vi me plašite!" reče na to šaljivo Slavka i nastavi, „pa koje je prvo pitanje?"

„Ljubite li zbilja liečnika K.?"

„Zašto to pitanje? — Ja ga štujem, ko što to zaslužuje i više ništa."

„Gospodično! nemojte oklievati sa odgovorom", ozbiljno će na to Ptičić čekajući povoljnijega.

„Neljubim", odgovori Slavka, da se je jedva čulo.

„Dobro", nastavi Ptičić. „Drugo."

Pa hoćete li se za njega udati, kad ga neljubite?"

Slavka nakon kratke stanke odvrati „Hoću!"

Odgovor taj uznemiri malo Ptičića.

Slavka opaziv njegovu smeću produži oborenima očima dalje: „To vi gospodine dobro znate, jer vam je slânik to sve potanko izpripovjedio; nu ja vam još to priobćiti moram, da ako se ja za njega neudam, da bi to najveća naša nesreća bila, a osobito moga brata."

„Ptičić na to kao dosjetiv se nječemu nastavi govor: „Liečnik K. ima njekakav list od vašega brata, koji bi za vas pogibeljnim postati mogao."

„Bože moj! odkle vi to sve znadete?" zapita Slavka.

Mjesto odgovora na njezino pitanje nastavi Ptičić veselo dalje: „Onaj list nemože više nikomu naškoditi, jerbo sam ga poderao. A sad vas opet pitam, hoćete li uzeti liečnika u ovih okolnostih?"

„Neću!" glasaše veseli odgovor Slavkin.

A sad treće pitanje:

„Bi li htjeli mene svojom rukom usrećiti?"

U mjesto, da mu odgovori, htjede zarumeniv se Slavka pobjeći; nu to se je laglje dalo pomislit, nego li izvesti. Pas od dugoga vremena — dok su se ovo dvoje razgovarali — bješe svoju predugu uzicu više putih oko njih omotao tako, da se nemogahu razstati, što Ptičiću baš dobro dodje. U toj neprilici smete se Slavka na toliko, da malo nepade. Ptičić ju uzdrži i pritisne na svoje grudi. Ona se nehtjede mnogo braniti, bijaše bo mu veoma nagnuta. Još oni tako zabavljeni svojimi čuvstvi, kad iznenada pristupi otac Slavkin, koji Ptičića — misleći da je on liečnik K. koga samo iz listovah poznavaše, srdačno pozdravi: „Tako djeco, samo se cjelujte; opet jedan sretan brak. Da ste mi zdrav g. zete! A gdje ste si punicu ostavili?" produži dalje.

Ptičić odmah opazi, da ga stari drži za liečnika K., a Slavka se požuri, da svomu otcu cielu stvar priobći, što starac malo nagluh nemogaše razumjeti, već ostade kod svoga prvoga mnienja i svoj jim blagoslov podieli.

Ptičić se je pun radosti nad dogodivšem se po vrtu sa Slavkom šetao; nu došašćem stare gospodje, koja pravoga zeta dovede, uzbuni se; trebalo se je indi Ptičiću novim pogibeljim izvrći. — On uzme brzo Njuškalo, te ga dade staroj gospodji, koja od radosti, što je psa dobila, niti negledaše, tko joj ga je dao. Izza toga pozove Ptičić pravoga zeta na stranu, te mu preda listnicu veleći: „Ufam se, da ćete u listnici sve u redu naći, osim lista Slavkinoga brata, koji plienom Njuškala postade. Za nagradu našastničku molim vašu zaručnicu, koja me ljubi, a otac nas je već i blagoslovio. Ako vam to nije pravo i uzmete se proti meni tužiti, obielodanit ću vaše nepovoljne novčane okolnosti, što će vašu ženitbu i onako ovdje nemogućom učiniti. Zato se udaljite načinom." — Kukavni si zet nedade toga dvaput reći, već se udalji; Ptičić dakle ostade pobiediteljem. Liečnikovim odlazkom nestade glavne zaprieke ženitbi Ptičićevoj, a i našašćem svoga ljubimca ublažena mati

prida svoj blagoslov. Svi bijahu veseli a osobito stari vojnik, koji je mislio, kako će mu biti liepo sada, kad mu je Ptićić gospodar, koji ga kao tudjinu onako liepo pogosti.

Mislim, da mi netreba spominjati, da se Ptićić i Slavka za njekoliko danah vjenčaše.

Ponašio Duminački.

Nješto iz ruske Balalaike.

Od Virgila Malina.

Pjesničtvo je dar nebeski za cielo čovječanstvo. Ono je najriečitiji izraz čovječanskog srca i ćudi; i gdjegod se ono nas kosnulo, gdjegod ono nas dirnulo, tu osjećamo i poznajemo mi u pjesniku najudaljenijeg podnebja, najstarodnevnije dobi, našeg prijatelja, koji svoje nutarnje ćućenje, svoje prepuno srce, svoje najsvetije i najbolje bratski pred nami odkriva. A kad iz koje pjesme sazrievše stotine miljah od naše domovine, jedinstveni naš rodjeni slavenski duh progovara, kad nam srodna riečca, srodnu žicu našeg srca dirne, tad zavapimo uzhićeni: „Slavjan ima svuda brata!“

Čitajuć onomade narodne ruske pjesme, nemogosmo se dosta njihovoj ljepoti nadiviti. U svih izražena je ona krasna djetinska nedužnost, koja toli blago srcu govori, duboko osjećanje i poznavanje naravi, osobito njezinog najkrasnijeg stvora čovjeka, — a k otomu oni ljubki sklad ozbiljnosti i šale! — u istinu tako ljubke mogu biti samo pučke pjesme, tako pjevati može samo nepokvareno slavensko srce.

Ma kako se politika s udesi koje grane slavenskog naroda igrala, ma kako pleme proti plemenu razdraživala, i razdor sijala, jedinstveni pralik slavenskom plemenu izbrisati nemože, srce mu izčupat ipak u stanju nije. — Jedno pleme zrcali se u drugome, jedno pleme puka je slika i prilika drugoga. Za uvjerit se ob ovoj istini, slušajmo samo pučke pjesme pojedine grane. U njih je puk sve bogatstvo svoga dubokog osjećanja postavio, najsjajniji uvjek živi dokaz svoga jedinstvenog izvora, koje svakomu potomstvu slogu i bratinsku sveslavensku ljubav pripovjedaju, — ali zahman! —

Mi ćemo našem čitateljstvu njekoliko ruskih pjesamah predočiti, koje su u srcu ovoga naroda rasle i koje smo u tu svrhu preveli. U njih kuca stare Rusije staro srce. Ne Puškin i Zermontov, na njih nevisi Rus, premda je rad sluša, premda su uzor pjesničke ljepote, al će ipak mnogo vremena proći, dok njegova blaga umjerena fantazia divji polet Byrona sljediti uzmogne .

Svejedno kô što je našemu narodu pjesma sve, tako je i Rusu. Š njome legne, š njome se digne, u njoj živi, u njoj umire. Sirote prognanici, koje tatarsko-germanska knuta u Sibiriju goni, pjevaju putem, blagosivljajuć svoju domovinu, i svoju zlatoglavu matušku Moskvu.

Moskva je sriedotočje ruskog bića, pri njezinom imenu oholo zakuca srce svakoga Rusa, sva osjećanja otačbinske gordosti probude se u njem, a kad ovaj veličanstveni grad ostaviti mora, tada svoje duboko počitovanje u pjesmi izlije i pjeva:

1.

Blagoslov ti moj nazivljem
Grade, s kim se oprostih,
Bog ti dao zlatni grade,
Matuško ma radosti!

O bud' biela kamen Moskvo,
Žal od tebe prokleta;
Sve što kriješ, blagoslovi
Bože cara i kmeta!

Blagoslov ti moj nazivljem
Grade, s kim se oprostih,
Bog ti dao zlatni grade,
Matuško ma radosti!

Kad se opet vratim grade
Blagoslov ti s nova moj,
Bog medjutim mora na te
Blagoslov prosuti svoj.

Srca tako nježnog osjećanja, moraju i svoga brata ljubit, nek odgovaraju oni pred Bogom, koji ga proti svomu bratu razdražuju.

Pogledajmo njihove ljubovne pjesme; neizcrpiva promjena u njima je, a komu nepade odmah u oči golema srodnost s našimi pučkimi pjesmami? Karakteristična je ona velika nježnost, koja tako rado najzaljubljenije rieči izabira, na primjer:

2.

O ti moje žarko sunce,
O jedina misli mâ,
Nado moja, vjero moja,
Dušo moja milena.

Što Bog dao s tobom dielim,
Vierni druže tva sam sva,
Pa da imam i dva srca,
Dala bi ti obadva!

3.

Ah kak' dugo ne, kak' dugo,
Nevidih te o dušice!
Ah kak' dugo ne, kak' dugo,
Nepoljubih te dragice!

Već od jučer, već od jučer
Jest, kak' vidih te dušice!
Već od jučer, već od jučer,
Jest, kak' ljubih te dragice!

4.

Ako hoćeš danak znati,
Kad na tebe nemislim,
O Jozipe sladko srce,
Ivaniću vierni moj!

Danak ću ti ja kazati,
Ah da bude daleko!
O Jozipe sladko srce,
Ivaniću vierni moj!

To je gorki dan moj smrti,
U grob kad će metnut me,
O Jozipe sladko srce,
Ivaniću vierni moj!

Iz njiuh — kao što je to u obće slavenski značaj — neprogovara ona žarka strast i energička ozbiljnost osjećanja, kao iz talijanskih, španjolskih i škotskih pjesameh, i ja bi reko, da je u njih, kao i u nas melodija, koja je dahom tuge i turobnosti obasiplje. Jerbo u samoj pjesmi leži toliko naravskog veselja, da njihovo čitanje upravo srcu godi, i veoma krasan utisak ostavlja. Riedko da nevjernost osvetu u uvriedjenom licu probudi, kao u talijanskih i španjolskih pjesamah. Obično joj se tragičkom nehajnošću opire, uvriedjena ćud utaloži se kakovom kletvom, ako se, kao što je najobičnije, do velikodušnosti iliti neprestane ljubavi neuzvisi. Ali drugu njeku naklonost nalazimo dobro zastupanu, a to je ono nevino posprdivanje i zadrkivanje, koje neboli, niti hoće da rani. A kako ljubezno ova dobrodušna ćud, ova djetinska vragometnost pjesmam dolići, to se neda opisati. Čitajmo sliedeće:

5.

„Ćeri moja dje si bila,
Kam si sama otišla?"
„„Ta majčice tu sam bila,
Nikam nisam otišla.""

„Al rosne su noge tvoje
Dje si bila ćeri mâ?"

„„Sad znam majko, jest, tako je,
U šumi sam bila ja.""

„Što s' u šumi ti radila
Reci ćerko, reci mi."
„„Jagodice ja sam brala,
Za te majko, vjeruj mi!""

„Ne bi l' i drug tvoj u šumi,
Il' si bila sama ti?“
„„Dodje majko baš slučajno
Lev u šumu šetati.““

„Obgrli l' te, poljubi l' te
Često, ćerko reci mi?“
„„Majko samo tisuć putih,
Ali više valjda ni.““

6.

Vražčić, o ti moj vragolčić
Čak mene bi nadmudrio,
U kuplji bi rad mene gledat; —
Vala nećeš to dočekat!

Vražčić, o ti moj vragolčić,
Pitaš me: „kad ćeš se kupat?
Večer danas krasna bit će,
K večer kupaj se golubče!“

Rekoh: da, d aću se kupat!
Poslah staru na jezero.
A tko bi tamo, moj sokolčić? —
Vražčić, o ti moj vragolčić!

7.

Sve djevojke rado bi me prosit.
Tko da spasi me od njih?
Kam da bježim ja od njih?
Ah, sakrijem ja od njih?

Ljubila bi rad me Agrafina,
Dragovala sa mnom Lisaveta,
Obgrlila rad bi me Proskovja,
Opasala rad Anastazija,

Sveg okupit rad bi Arsenija,
Sveg priklopit rad Teodozija,
A prisvojit rad me Stjepanida.

Ah da nisam tako drag,
Tako liep, tako blag,
Tako cifrast i šaljiv,
Tako mlad i zamamljiv!

8.

„Šta, zar ženu neukrotit?
Zvat se svoje žene rob?
Tu sramotu na seb nosit,
Ha, ha, ha, za to je dob!

Moja žena ako želim,
Krave muzt će i teliće,
Da, ako joj ja to velim,
I pod vola sjesti će!“

I otvoriše se vrata;
Vanko presta sav kosnut,
U mah viknu: „mog života
Ti sva miso, ti sva ćut!

Što zahtjevaš? što zapovjedaš?
Hoću l' sjedjet il stajat?
Kaki častni rad mi gledaš,
Hoću l' muhe ubijat?“

„„Jezik za zub' pa nepitaj!““
Dreknu žena Vanjuške.
„„Van uz rudo odmah šibaj!
Metni s' uzde na njuške.

Vozit ćeš me danas more,
Brzo ko što j' adet moj,
Dvajest miljah dole, gore,
Znaš lienčino poso tvoj!““

Koja vještina pjesničke osnove! Svaka ima svoje vlastito sriedotočje, i to samo jedno jedino, koje odmah u oči pade, svaka ima svoju sobstvenu dušu, nijedna nenaliči drugoj, premda mnoge istu osnovu imaju, a iz toga se baš vidi pravi pjesnički dar puka, s kojim je kadar svaki pravac svoje duše pjesmom naznačiti. Osobito su karakteristične njekoje izmedju prosjačkih, ili bolje rekuć bećarskih pjesamah. Sljedeća na primjer predstavlja nam život jednog pravog ruskog bećara po zanatu:

9.

Izmedj osam i devet sam hrko,
Od devet do deset satih zievo,

Od deset do jedanajst jeco,
Od jedanajst budio s' do dvanajst,

Izmedj dvanajst i jedan sat jeo
A od jedan do dva sata pio,
Od dva do tri novce sabirao,
Od tri do četiri sračunao,
Od četiri do pet proigrao,
Od pet do šest opet izigrao,
Od šest pa do sedam sačuvao,
A od sedam pa do osam satih
Jeo, pio, pjevo i skakao
A od osam pa do osam satih
Mirovo, raztezo i protezo,
Zievo, stenjo, mrmljo i hrkao,
Spavo, driemo, sanjo, bulazio,
Bulazio cielu noć o novcu.

Osobito su turobne pjesme o kaludjerih i koludricah, koje izvadjaju protuslovlja njihovog samotnog života, njihove tamne čelije, sa liepotom prirode i ljubećega se svieta, ili opominju na blaženu prošlost sa riečmi punimi čara, punimi melankoličke dražesti. Svaka je savršene ljepote. Evo jedne:

10.

Cvieće cvjeta svuda po drveću,
Cvieta isti i bršljan po zidu,
Manastira zidu u proljeću.

Sjedi ubog kaludjer u čelji,
Sam u pustoj manastirskoj čelji,
Sjedi ubog, i oče naš moli.

Poče slavulj u bršljana čbunu,
Baš pod njegvom čelijom biljisat,
Presta ubog kaludjer moliti.

Zašto na mah potekoše suze
Iz očiuh dobrom kaludjeru
Kvaseć njemu jado-bliedo lice?

Ćuteć misli dobri kaludjeru
U svom srcu na mladosti dane
Na vesele na protekle danke

Gdje s' on jednoč u proljeću šeto
Ah, na bieloj djevojčeta ruci
Slušajući pjesmice slavuljah.

A što da velimo o njihovih pjesmah? Narod slavenski, narod golubinjeg srca i hoj! — Narod slavenski, koji je od pamtivjeka, štimao za najsvetije načelo, „svakomu svoje;“ živeć mirno u slobodnih svojih republikah, koje se poslje u vojvodstva, no ipak pod slobodnom samoupravom puka, promjeniše; narod, koji radi toga načela, jerbo ga drugi neštimaše, izgubi milijune svojih sinovah, silom otetih od slavenskih materinskih grudih i silomce tudjim mliekom napajani, zaboraviše zvučni svoj materinski jezik, —jezik milosrdja, i sladke iskrnjega ljubavi! Narod slavenski, narod golubinjeg srca nepovučo nigda svoj mač nepravedno, izim kad je trebalo kletog dušmana od svetinje svoga ognjišta odbiti, kad je trebalo gadnog Mongola i divjeg Tatara iz granicah čiste svoje domovine izagnati. Tek poslje, kad si lukavštinom tudjin gospodarstvo nad njim osvoji, tudjin otac sa slavenskim ruskim domom, sa slavenskimi ruskimi sinovi zavlada, ili tudja sebičnost srca pojedinih njegovih sinovah otrova, posta nepravedan, zaboraviv svoje liepo načelo „svakomu svoje“, i pleme navali na pleme, brat potegnu na brata krvavi nož. Narod slavenski, narod golubinjeg srca neima onakovih bojnih divjih pjesamah, ko što je u Niemacah nalazimo. Evo jedne za primjer:

11.

Doleti ko golubica
Moja dieva poljubit me,
Još jedanput obgrlit me
Pre nek idem u rat jadni.

A sad ležim ranjen ovdje,
U desnici držim krvav,
Odsječenu moju lievu,
Sav upiljen u bataljuk.

Trpim muku, trpim boli,
Trpim tugu, trpim jade,
Mal pečali da neklonem
Neizmognem mal od biede.

I gle u čas moje oko
Posta svjetlo, i suzica
Roni blago sa mog lica
Ublažujuć težku pečal. —

Na labudče moje mislim
Na daleko biel labudče,
Mislim ja na moje djevče,
Na daleko krasno djevče.

I ona mi j' još u duhu,
I spomen ju vodi k meni,
I daljina čezne sasma,
I razstanak skonča sasma!

I ja mislim da sam doma,
Vratio s' iz jadna rata,
I da leti ko golubče
Moje djevče na poljubče.

Blaga pjesma, blago srce koje ju je spjevalo. Pa to srce da je barbarsko srce! Koliko nepravde neznanstvo porodi i koliko još uviek radja!

Tko je toli nepravedan, bio Slaven ili tudjin, tko je toli sviest, da poznavajuć povjest i razvitak, dvajuh bratskih plemenah, koja si danas osvetiteljnim mačem suprot stoje, odsudit može jedno ili drugo? — Tko je toli barbar robske ćudi, da odsudi Poljaka, što nečuvenom hrabrošću i požrtvovanjem, brani svoju slobodu i neodvisnost, ovo dragocjeno od djedovah nasljedjeno blago? — brani svoju domovinu, koljevku svoje povjesti? — Tko je toli malosrčan, da odsudi sirotu ruskog seljaka, koji nesmiljenom strogosti, u vojničkih verigah odgojen i sliepim fanatizmom opojen, na mig svoga tudjina gospodara, ide da od svoga brata otima toli od njega ljubljeno blago? Tko je toliko opak, da njegovoj slobodnoj naravi pripisuje grozno postupanje sa svojim poljskim bratom, toga upućujemo da zagleda u srce ruskoga naroda, da pročita, ili sasluša njegove pjesme, pak onda nek sudi!

Opazke. Balalaika, inštrumenat je uz koji se narodne lyričke pjesme pjevaju, sličan našoj tamburi, samo veći i sa više žicah.

Ove zime god. 1863. bila je kritika o ruskoj Balalaiki u njemačkom listu „Magazin für die Literatur des Auslandes", koga sam za moju svrhu upotrebio.

USPOREDANJE.

U čarobnoj bašti jednoj
Velekrasno cvieće cvjeta,
A po bašti uzhićeno
Djevojče se mlado šeta.

Posred vrta j' liljan cvietak,
Kraj liljana divna ruža,
A kraj obih ljubičice,
Oko kojih s' neven pruža.

Porosila rosa cvieće,
Poljubi ga sunca plamen,
A sa svakog sáda cvieta
Sinù sjajni alem-kamen.

Diveći se cvieću tomu
Djevojčica tiho poje:
„Ah, zar nisam ja presretna,
Tà cvieće je ovo moje!"

Pak sa busa liljan, ružu,
I ostalo uzme cvieće,
Iz njeg divni plete vienac,
Na glavu ga sebi meće.

Videći ju s' neba vile
K njoj dolete, tiho sbore:
„Prekrasna si za sviet ovaj,
Podji, podji s nami gore!"

* * *

Nakićena viencem dieva,
To je duša pjesnikova,
A u viencu cvieće divno,
To su čuvstva sva njegova.

Vrt, u kome su niknula,
Razcvala se i zasjala,
To je srce, na koje je
Domoljubja rosa pala.

A časovi, kada vile
Dušu s' sobom nose gore,
Sladjahno ju milujući,
To pjesničke jesu hore.

S. K.

Svaštice.

Nastavak

daljnih prijavnikah za hrv.-slav.-dalm. izložbu županije Požežke, kotara Begtežkog.

Br. 1—4. Vlastelinstvo Kutjevačko u Kutjevi 2 oke šljivovice od god. 1862. Red 10.; 7 komadah hrastovih dugah. Red 8.; 2 oke šiške od god. 1863. Red 8.; 2 oke pepeljike. Red 8.

5. Simo Ivić iz Gologbrda, od 1 akova zemljeni kazan s kapkom. Red 21.

6. Simo Ivić iz Gologbrda, za kazan od 2 akova zemljeni kapak. Red 21.

Br. 7. Imro Marjanović iz Češljakovca, 2 kom. pokljukah. Red 21.

Br. 8. Imro Marjanović iz Češljakovca, 1 lonac od četvrt akova, 2 lonca manja. Red 21.

Br. 9. Petar Božić iz Duboke, 1 šareni ćilim od vune. Red 17.

Br. 10. Ruža Perak iz Sesvetah, 1 vunenu šarenicu, 1 zapregu i 1 mužku košulju. Red 17. i 26.

Br. 11. Mara Paić iz Lakušie, 1 par čarapah. Red 17.

Br. 12. Manda Paulić iz Kutjeve, 1 tkanicu Red 17.

Br. 13. Anka Benić iz Mitrovca, 1 gaće od ćenara. Red 26.

Br. 14. Sofia Bartolović iz Šumanovacah, od ženskog odiela 2 kom. opletjak i krilo. Red 26.

Br. 15. Jula Matiević iz Cerovca, 1 gaće. Red 26.

Br. 16. Gjuro Vidaković iz Zarilca, 1 drvenu lulu. Red 8.

Br. 17. Stjepan Božić iz Duboke, 1 kepčiju. Red. 8.

Br. 18. Jovo Popadić iz Londjice, 1 slamnati šešir. Red 17.

Br. 19.—23. Šimo Matiević iz Cerovca, 1 vreteno za predju; 1 čekrk za sukanje predje; 1 preslicu. Red 8.; 1 gunjac od crnog sukna. Red 17. 6 okah raži, 6 okah ječma, 6 okah pšenice i 6 okah kukuruze. Red 9.

Br. 24. Ivo Pavić iz Lukača, 1 stan za tkanje. Red 19.

Br. 25. Marko Pavić iz Lukača, 1 runo vune od ovce. Red 16.

Br. 26. Stjepan Petrić iz Kaptola, 1 plug. Red 14.

Br. 27. Mato Mikić iz Vetova, 1 mlinsko vreteno. Red 14.

(Dalje će sliediti.)

Iz Požege. U posliednjem broju smo u kratko obznanili, da ima družtvo, koje prima osjeguranje blaga, sada nižje dolje priobćujemo osnovu toga družtva. Ujedno možemo naše obćinstvo i o tom ubaviestiti, da je naša županija obćinam ovo poduzeće toplo preporučila, al je ujedno zapitala, kako se ima ona točka razumjeti, o kojoj se veli: „Ako se pol godine u družtvu uztraje, onda se ima pravo na odštetu za uginuvšu ili ubijenu marvu“, je li se ono odnosi na polugodišnje plaćanje il se time razumieva, da bi samo onda odšteta pripadala, ako marše za pol godine neugine. Ako bi ovo posljednje bilo, dakako onda bi se slabo tko osjegurao. Još je i drugo pitanje stavljeno, kako će se odšteta odmirivati; da li će naime ciela osjegurana svota izplatjena biti? Osnova ta glasi ovako:

Osiguranje blaga (marve.)

Veliki gubitak blaga marvinskom kugom i drugimi pošastmi medju goveđi (rogatom marvom) iznovice nas uči, kako bi sgodno i koristno bilo osiguranje protiva kugi, i ujedno nas osvjedočuje o potrebi, da takovo družtvo za osiguranje u život stupi.

Takovo je družtvo baš sada u postanku uslied odpisa visokog državnog ministarstva od 28. ožujka t. g., br. 21108., i to: prvo obće družtvo za uzajamno osiguranje protiva marvinskoj šteti i pošastmi u savezu sa uzajamnim gospodarstvenim vjerovnim zavodom.

Ovo će družtvo dvostrano djelovati:

1. svojim će članovom i učestnikom davati odštete za marvu izgubljenu kugom i pošastmi,
2. podpomagat će novčanim predujmom, da se podigne propala stoka i tim poremećeno poljodjelstvo.

Družtvo hoće, da djelovanje svoje osnuje na uzajamnosti i što obćenitijem udioničtvu.

Što više članovah bude i što se prije oni snadju, tim će se brže željena svrha postići.

Budnć nas ti gubitci sada najvećma tište, i svatko si naknadu što više želi, to podpisani odbor pozivlje ovim prije svega posjedatelje velike rogate marve, da u što većem broju i što prije kao učestnici pristupe, priudržajuć si sgodne naredbe i glede drugih vrstih marve.

Može se dakle velika rogata marva osigurati proti:

1. bedrenici, 2. plućnoj pošasti, 3. marvinskoj kugi.

Za svaki protiva svim trima bolestima osigurani komad marvinčeta imalo bi se:

a) od prilike 50 novč. a. v. za svagda kao osnovni prinesak dati, zatim

b) primjereno proračunati osjegurni godišnji prinesak, obzirno na odsekom uzeti gubitak marve dotične zemlje polag vrednosti osigurana komada, naznačena od samog učestnika, bio bi od prilike 3 postot.

Razumije se od sama, da bi taj postotak bio tim manji, što bi više osiguračah bilo. Leži dakle u interesu svakog pojedinca, da družtvo što prije u život stupi, te se sve više i više pomnožava. Većoj stoki (Viehstand) pružaju se njeke polakšice glede godišnje sigurnine, a te započimlju i postupno rastu, kad se više od 10 komadah osigura. Ako učestnik hoće, da i u drugoj strani, kao gospodarstvenomu veresionomu zavodu, družtvu pristupi, to plati za svagda jednu forintu mjesto petdeset novčićah kao osnovni prinesak.

Ako se pol godine u družtvu uztraje, onda se ima pravo na odštetu za uginuvšu ili ubijenu marvu.

Trogodišnje uztrajanje i uplaćivanje dvostrukog osnovnog prineska od jedne forinte a. v. daje pravo na pomoć vjerom (kredit), i to do polovice osigurane vrednosti i uz 5 postot. kamatah. Sve te koristi netrebaju daljne preporuke za razumnoga i za svoju stoku brižnoga gospodara.

Osiguranje marve neoprašta nikoga od točnoga držanja obstojećih ili od viših vlastih izdanih naredabah protiva pošastim, dapače tim im dužnost još većom postane.

Odbor
predbježnih poslovah za osnovu družtva osiguranja marve.

Nadodpravničtvo za Hrvatsku, Slavoniju i vojničku krajinu nalazi se kod Gutharda i Schwarza u Zagrebu.

Tisak Miroslava Kraljevića u Požegi.

Izlazi 10., 20. i posliednjeg u mjesecu. Ciena mu je godišnja sa poštarinom 5 for., a polugodišnja polovica, za domaće pako, ako se u kuću nešalje 4 fr. 60 novč., a polugodišnja polovica.

SLAVONAC.

Predplatiti se može kod svih c. kr. poštah i kod odpravničtva lista u Požegi. Za obznane plaća se osim bularine od 2 stupačkog redka za 1. put 5, za 2. put 4 a za 3. put 3 novčića austr. vriedn.

Vlastnik i urednik: **Miroslav Kraljević.**

Godina II. U Požegi 20. lipnja 1864. Broj 17.

POZIV NA PREDPLATU.

Koncem tekućega mjeseca iztječe prvo póljeće ovoga našeg jedinog narodnog glasila u Slavoniji. Neznam, jesmo li poleg našeg proglasa štovanomu domorodnomu obćinstvu zadovoljili; nu posve mirnom sviesti možemo reći, da smo pomoćju svojih prijateljah sve učinili, što učiniti mogasmo. Toga radi ćemo i budućeg póljeća na nastupljenoj stazi istom revnošću uztrajati; te ćemo, kao i do sada nastojati, da ugodnom zabavom i poukom prosvetu širimo, na napredak pobudjujemo, i narodni ponos dižemo. Naročito ćemo pako braniti i krčiti put narodnomu i književnomu jedinstvu južnih Slavenah, buduć smo osvjedočeni, da je samo na tom temelju bolja i slavnija budućnost za nas moguća. Pouzdano se oslanjajuć, da je ta misao, misao i svih naših razboritijih prednjakah i većine našeg domorodnog obćinstva, pa da nam i nadalje u to ime ni književne podpore uzmanjkati neće; pozivljemo ovim sve svoje prijatelje i znance na dobrohotnu obnovu predplate za buduće póljeće.

Predplatna pako ciena ostaje ona ista, koja je i do sad bila; naime: polugodišnja za domaće predplatnike, ako se u kuću nešalje 2 for. 30 novč., za vanjske pako s poštarinom 2 for. 50 novč.

Predplatu primaju sve c. kr. pošte i odpravničtvo ovog lista na trgu sv. Terezije pod k. br. 19.

Miroslav Kraljević,
urednik „**Slavonca.**“

DRUGARICE.

Poviest novije dobe.

(Konac.)

VI.

Hajd' požuri Fruškogorko Vilo,
Pa završuj pjesmu žalostnicu
Uspomenom one dobe-gorkom
Kad zaori vika od „Slobode“
Oj slobode jadne i krvave,
S koje mi se sviet uzgrijà cieli,
S koje krvca potokom protekla,
Te mi mnoga majka zaplakala
Mnoga ljuba u crno s' zavila,
Mnoga seka gorko zakukala.
S koje mnoga ostaše mi mjesta
Razor pusti i crno sgarište,
Kô u doba okrutna barbarstva.
Spomeni der Fruškogorska Vilo
Bratju srodnu Srbe i Hrvate
Ustavše mi listom ná oružje
Prot ustavnom svom neviernom bratu,
Za obranu jezika i roda
I prastarih svojih svetih pravah
Pradjedovah ujamčenih krvcom.
Pak što možeš glas vilinski digni
Prot nasilju onom bezznačajnom
Sebičnostju gadnom opojenom,
Htjećem nami svoj narinut jezik
Proti božjem i prirode pravu,
Te u našoj baš ko i u svojoj
Gospodovat i širit se kući . . .
Al što možeš i u slavu pjevaj
Onom mužu duha velikoga,
Što no su ga odnjijale Vile —
Srdca blaga al i junačkoga
Kô da j' bratac Kraljevića Marka, —
Srdca puna tà plamena žarka
Za rod, jezik i prastara prava,
Te lativša mača ognjenoga,
Poletivša kano soko sivi,
A na čelu svojijeh junakah
Da obrani ove nam svetinje . . .
Pjevaj Vilo Jelačića Bana,
Nek mu ori ime po svem svietu,
Nek odječe slava mu junačka
Kojoj sviet se vas čudeci divi...
Pleti njemu lovorove vience
Koje steče kod Beča i Mora
Pa kod Kaća i kod Varadina
Pobiv našeg krvnog dušmanina.
A kad budeš Hegješ spominjala
Tada tužnim zapjevaj mi glasom,
Pak proklinji izdaicu kletog
Što njegovu tu izdade vojsku, —
Kano srbsku Vuče na Kosovu —
Svede ju u klanjce jadikovce
I pred ždrielo dušmanskih topovah
Da bi skoro sva mu izginula,
Da ju bane soko nestrašivi
Neohrabri, srietno neizvede,
A sobstvene pogibelju glave
Iz hegješkog ubojnog ograšja...
U slavnome u ravnome Sriemu
Iznad one krasne Fruške gore
Prostire se varošica liepa —
Njoj dopade ta velika sreća
Dulje bana u svom nosit krilu.
U njoj bane stan svoj podigao,
Da tu skupi razbijenu vojsku,
A junačtvom ipak proslavljenu,
Što s hegješkog ograšja preostà.
Snužden bane tužnim okom broji
Svoju dosta omaljenu vojsku,
Al ju ipak tješi, bodri, hrabri,
Vadeć rieči iz tužnoga srdca:
„Dobro došli mila djeco moja,
Zdravi moji sivi sokolovi!
Vi junaci kojim para nema!
Hval'mo Boga koji nas izbavi
Iz onoga ždriela izdajničkog;
Pak budite s otim utješeni:
Kad sad bjesmo toli čudne sreće
Da još žive iznesosmo glave,
Tane odsad dohakat nam neće.
A Bog dat će i sreća junačka
Pak će skorom te dušmane naše
Skuplje stati hegješko izdajstvo!“
Al kad tužan ugledao bane
Ono množtvo jadnih ranjenikah, —
Kad začuo njihov jauk gorki,
Udariše na oči mu suze,
Pak mi hodi od jednoga drugom,
Svakog tješi, svakog razgovara,
Svojom rukom rane mu zamata,
Gradit daje tu bolnice vojne
I svakim ih potriebam snabdieva.
Al su gorke te hegješke rane
Kô otrovom da su otrovane,
Gnoje s' goru, štrecaju i bolu
Junaci jim težko da odolu.
Jauk njihov otšo širom svieta,
Čule mi ga milosrdne sestre,
Ganule se u srdcu duboko,
Pak potekle amo iz daleka,
Da mi dvore naše ranjenike
Zarad Boga i rad spása duše;
Da jim svojim nježnim ručicami
Rane peru rane zalivaju
Kriepkim vinom ljubavi božije —
Čistim uljem milosrdja blaga, —
E da bi jim uz njihovu dvorbu
Tà nježnosti, tà milosti punu,
Što preljutim ranam odlahnulo, —
Il ako se s njih već umret mora,
Da jim barem uz onakva bitja
Njih tješeća, za njih se moleća
Gorak toli zadnji čas nebude...
Njih mi dvanajst amo u Sriem došlo,
Kô Kristovih dvanajst Apoštolah;
Sve su mlade kano rosne kaplje,
A sve jedna milija od druge,
Tà ljepotom, tà srdca dobrotom.
Pak pod njinom lahkom, nježnom rukom
Ranjenici uspievaju liepo,
Do jednoga strašno ranjenoga.
Tane mu je razvalilo prsi
Pokraj srca bez da isto rani,
Drugo slomi desnicu mu ruku,
K tomu jošte oštri mač dušmanski
Shvatio ga po glavi i licu.
Ljute li su te njegove rane,
Al ih junak junački podnaša
Sasvim božjoj pridavši se volji.
To je častnik omiljeli banu,
Dokazana radi svog junačtva
Svadjo smjelo boreć se s dušmani.
Toga radi Ban mi ga pohadja
I tješi ga u njegovu bolu.
Redale se milosrdne sestre
Dvoreć naše bolne ranjenike,
Pak će red sad na najmladju dojći,
Da se bavi oko tog častnika.
Kad ju smotri bolani častniče
Ostade mu pogled na nje licu
I kô da mu srdce kucat prestà,
Dahnù težko, nješto reći htjede,
Ali rieč u grlu mu zape . . .
Duvna misli da mu uzdah težki
Bol njegovih iztisnuo ranah,
Pak ga tješi: „Božja bud vam pomoć!
Još nezdvojte bolan gospodine!
Bog će dati pak će dobro biti!“
Njoj šapćući častnik odgovara:
„Evo sad mi već dobro je sestro,
Kano da me ništa već nebole...“
Nemož' duvna da te rieči shvati,
Pak pomisli da možbit nebunca
U groznici svojih ljutih ranah.
Zato pojde zavoj odvijati

Što mu glavu i pó lica skrivà,
Da mu ranu pregleda, previje.
Duvna nježno zavoj s glave skida
Al neskida s nje ranjenik vida —
A kad s lica zavoj mu skidala
Nješto mi joj ruka zadrhtala —
A kad pojde da ogleda ranu
Što junačke razvali mu grudi
U mah jedan klonuše joj ruke,
Ostade mi kano kip mramorni,
Nepomično ranjena motreći,
Dok u njeke uzdišući reče:
„Ao! Bože, moja amajlija!
Ti li si to jadovan pjesniče?!“
„Ja sam, ja sam, nitko drugi sestro!
Tvoj poznanik stari s našeg groblja.
Majka božja, tvoja amajlija
U toliko bar me sačuvala,
Da se opet jadni sastadosmo.
Zato t' rekoh, da mi je već dobro,
Jerbo tebe odmah upoznadoh.
Pak nemarim mahom sad umrieti,
Kada vidim da posliednji savjet
Moj si vierno održala dušo!“
Gdje je pero, gdje li žarki pjesnik
Da opiše ćuti Šećerčeta
U sastanku tom radostno-tužnom?
Oj! radostne s nenada vidjenja
Toli mila svog utješitelja —
A žalostne s ovih ljutih ranah
Što mu po seb' jadan život ruše, —
I sa one uspomene gorke
Svoje prve zlosretne ljubavi
Koje radi posta koludricom
Da utješi srdca čustvo burno...
No i tamo u ćeliji pustoj
Ta joj ljubav pokoja nedade
Ni u bdienju niti u molitvi,
Ni na javi nit u slatkom sanku,
Svagdje vidi nesretna pjesnika, —
A sad opet sastati se s njime
A u takvom stanju žalostnome
Ah! kolika nježnom srdcu tuga...
Al ujedno koliko blaženstvo
Moći svome nesudjenom dragû
Najposliednje ublažavat čase,
Dvoriti ga u pregorkom bolu
Tješiti ga svog utjehom srdca...
S toga nemož' da uzdrži suzah
Previjajuć ljutice mu rane;
Ta na njih bi sve izlila suze
Isti život svoj bi založila
Samo da ih on preboli jadnik.
Gleda ganut pjesnik koludricu
A otima iz srdca joj misli
Pak joj veli tiho šaptajući:
„Neplač' dušo i nežali mene,
Nisu meni moje rane težke,
Nje sam dušo ja želio željno,
Pak sad gode jadnom srdcu mome,
S njih ću svoje preboljeti jade.
One su mi od najveće dike,
One pečat svog ljubavi roda!
E da Bog da, a iz njiue krvce,
Što ju prolih na bojištu slavno,
Iznikli nam sinovi junaci
Kano i ja narod svoj ljubeći,
Za njegova prava se boreći.
Da nam narod bude svoj u svomu,
Da nam tudjin nevlada u domu!
U toj nadi u toj želji žarkoj
Ja ću rado umrijeti dušo!
Uz to još će slast mi vela biti
Što ćeš ti mi oči zaklopiti!“
Nemož više da šaputje pjesnik,
Jer ga s bola slabost obhrvala —
Al nemože ni Šećerče sborit,
Jer joj tuga jezik zavezala,
Nego samo uzdiše i plače
Gledeć boli pjesnika sve jače.
Neodlazi od njega ni bóna,
Dvori njega plačna, misaona
Za njega se žarko Bogu moli
Ljute rane jadnik da preboli,
Al drugčije Višnji odredio...
Kad će treći osvanuti danak,
U prozorje kad slavulji poje,
Kad mi s kola razstaju se Vile,
Klonuše mu sve junačke sile
Pak će i on razstati se svietom.
Šećerčeta poprimio ruku
Stavio ju na ranu kraj srdca,
Suzne oči u nju upro kruto,
Da Šećerče iz toga saznade
Što mu srdce u čas zadnji misli...
Pak jedva mi tiho prošaputà:
„Hvala t' na svem, dobra, blaga dušo!
Evo sad ću jadan preboljeti...
S Bogom ostaj! dok se nevidimo
Tamo gore u ljepšemu svietu...
Sklop' mi oči... za mene se moli...“
Naškubi se ranjeni pjesniče,
Dahnu silno . . . ode na istinu...
Sklopilo mu oči još Šećerče,
Pak pokleklo uz mrtvaca draga,
Suze roni, za njega se moli...
Sahranili junaka pjesnika,
Isti dan ga grobu odpratio,
Ostalo mi jadujuć Šećerče...
Ali jadi za dugo nebili —
Pojavila s' kratelj smrtonosna,
Pak mi stade bez obzira smicat
Staro, mlado, veliko i malo,
Jaka narav odoli joj samo,
Sve slabije razstavi s životom.
Dvori ove jadne bolestnike
Sa sestrami jadovno Šećerče
Željno svakog od smrti oteti.
Ali tko bi sili odoljeo?
Umiru mi banovi vojnici
Gorje nego na Hegješu kletom.
Okuži se dvoreć ih Šećerče
Te na smrtnu postelju mi pade.
Nježan cvietak malo vjetra treba,
Da ga slomi, život mu ukine —
Nježan cvietak slabom mrazu ručak. —
Isto tako jadovno Šećerče
Predvidilo skori kraj svog žitja
Svakojakim jadi ogorčena,
Pak kraju se ovih radovalo,
Što no će ga skorim sastaviti
Sa pjesnikom nesudjenim dragim ..
Malo bilo, za dugo nebilo, —
Šećerče se s Bogom namirilo,
Pak sestrice k sebi sve poziva,
Na umoru s njimi da s' oprosti,
Tihačkime prošapta jim glasom:
„Hvala vami po Bogu sestrice
Na ljubavi vašoj svekolikoj
Kojom mene ljubljaste do sada!
Isus bog naš, vječna, žarka ljubav
Kog ljubavi evo žrtvom padam
On neka Vam ljubav svu naplati!
Al Vas molim na razstanku skrajnom
Tu mi jošte želju izpunite:
Sahranite me uz onog častnika
Na samrti koga sam dvorila,
Iz jednog smo mjesta mi oboje
Pa nek uzanj trune i tielo moje.“
Što željaše obrekoše sestre
A ona jim ljubko se nasmiehnu,
Redomice sve ih grli, ljubi
„Naviek s Bogom!“ svakoj tiho šapćuć.
Kad nastupi istog dana veče,
Prestavi se jadovno Šećerče...
Sestre su ju liepo opravile
Kraj pjesnika jadnog sahranile. —
Medj narodom Šećerče pratećim
I ja sam se desio slučajno;
O kako mi razcvili se srdce
Kada začuh koga u grob pratim,
I uz kog će počivat Šećerče...

*

Kad izčeznu jadovan pjesniče
Te kraj tužne Biserčeta majke
Ostà jadno samotno Šećerče,
U to mjesto kob me tad doniela,
Šećerčetom tužnim upoznala.
Jadno srdce sebi slično traži
I jadom se samo sličnim tješi
Kada druge utjehe mu nema...

*

Tako jadno i meni Šećerče
Svekolike svoje odkri jade
S kojih dneve oplakuje mlade. —
Al mi u tom mjestu nebje stanka,
Da Šećerče i s njim sebe tješim,
Za kratko me odtud dužnost prognà, —
Ostade mi samotno Šećerče,
Dok me poslie godine danah
Ah! na grobu njenom i pjesnika
Opet slučaj nesastavi tužan;
Da grobove suzam jim orosim
I za pokoj dušah Boga prosim...
Poslie dugih crnih dvanajst lietah —
U tom mjestu moradoh prenoćit
Gdje počiva s pjesnikom Šećerče.
Potjera me tužnog srdca želja
Da grobove njihove posietim;
Al kako se upropastih jadan
Kada od njih jedva traga najdoh,
Zarasli mi trnjem, abdom, zovom,
Nit tu križa nit mogila ika
Već pjesnika gušte živa slika.
Skuči mi se srdce u njedarcih
Pa potjera na oči mi suze.
Stajah tužan razcviljenom dušom,
Kô da ovdj' mi najmilije trune...
Stajah tronut zadubljen u mislim',
Promatrajuć izpraznost tog svieta —
Dočim mi se prečini jadovnom,
Da kroz suze lice mi roseće
Gledah stajat pred sobom Šećerče
Grleće mi neznana pjesnika...
Dok mi moje neprekide zrenje
Iznenada došavši mi grobar
Poviedajuć: da je tu vidjevô
O mladini a u gluho doba
Dva plamenka treptati nad guštom,
Pak za mala spojit se u jedno,
Te lietati tamo am' po groblju
I njegdje se izvan njeg izgubit,
A pred zoru vratjat se opeta
Treptat časom, izčeznut u gušti.
Čuvši ovo raztužih se većma,
„S Bogom!“ rekav, potekoh iz groblja
Razbirajuć sobom gorke misli:
O! ljubavi ovog svieta slasti!
Tako tebe nazivaju ljudi —
Al joj! il te u tom svietu nema,
Il to nisi što b' morala biti —
Kad tol' srdcah čemerom opajaš,
Da jim isti život taj omrzne,
Pak u smrti utjehu si traže...
Dà, smrt samo raj-vrata otvara
Takvim s tebe ucviljenim dušam —
Iznad groba samo s' pravo ljubi —
Iznad groba na vječnosti vrelu
Tvoje tamo teku slasti samo —
Oj! ljubavi, duha božjeg iskro!
Čista kćeri raja nebeskoga,
Čašo zlatna puna rajske slasti,
Kopčo draga milo-dragih dušah!...

*

Oj! pjesnici, žalostna vam slava,
Kad u svietu riedko vam priznanje!
Žalostni vam lovorovi vienci,
Što po smrti izrode se pusti
Sve u trnje i u korov gusti,
Gdje se zmije i gušteri legu,
Ao! jadni to vam spomenici!...
Oj! pjesnici, sudbina l' vam crna!
Kada poleg duha nadahnutja
Oj, vilinski ostanu vam glasi
Bez odziva a u rodu svomu; —
Tada jadni i po smrti vašoj
Veleduh vaš željna mira nema,
Nego tužan svedjer bludit mora
Od ponoći dok nepukne zora,
Svedjer blúdit rod nemaran budit,
Kô duh toga neznana pjesnika...
Oj! ti duše neznana pjesnika,
I nadalje tako ti mi blúdi
Sve pospane roda našeg budi;
U razne se slike mi pretvaraj,
Izdajicam kletim nevjericam
Nedaj sanka, već ih goni, karaj,
Doklegoder izdajstvo neplate
Te pokajni rodu svom se vrate. —
Žarom svojim ugrievaj nam mlake —
A krepostju bodri nam nejake —
Svjetlom tjeraj sa umovah tminu —
Duhom daji pjesnikom vrlinu —
Da ih rod naš po vrlini štuje
Glas jim sluša, sliedi i miluje...
Nezaborav' ni krasne nam drage,
Navodi jim sne mile i blage
Kô najljepši mladić se predstavi,
Pak jim dvori, laskaj, te ih slavi;
Poj jim, pjesmom razvij sve milinje
A sve glasom rieči materinje,
Da jim ova sanak kad odleti
Mila bude kô amanet sveti...
Riečju: búdi, moli, svjetuj, plaši,
Da u svomu svi budemo naši!
Rodoljubiv za trud ovi páko,
Kad nestavi rod ti spomenika,
Od meneka slabanog pjesnika,
Koj propati dost' kô i ti tako, —
Budi tebi i nesudjenomu
Ali viernom Šećerčetu tvomu
Ova pjesma spomenik prejaki,
Koga neće srušit vihor svaki,
Koga neće zub vremena kleti
Razoriti, satrti, raznieti,
Dok je naše knjige i jezika
I slavjanskog naroda velika. —

— *igos.* —

MILOSRDNA SESTRA.

Medju opaticami, koje se milosrdne sestre zovu, koje cieli svoj život s tolikim požrtvovanjem po tolikih bolnicah žrtvuju, bijahu g. 1832. u Parizu u jednoj bolnici dvie, koje se svojom neumornom revnošću, svojom krotkoćom, svojom ljepotom i medjusobnim prijateljstvom odlikovahu.

Slučaj, koj jim je sobice jednu do druge podielio, odredi je za službu u istih palačah, gdje su ranjenici obojega spola pod nadzorničtvom jednoga liečnika bili.

Jedna, vitka stasa, bjeloputna, imaše plave oči, a druga crnjka, vrane. Al ipak bijaše Maria, uzprkos očevidno žalostnom izgledu, uviek vesela i zadovoljna, dočim usuprot Ljudevita malo neskapa od žalosti.

Maria bijaše dulje u bolnici i 1827, u 17. godini, stupila je unutra, bijaše dakle sada u 22. god. Ljudevita bijaše mladja i kašnje, 1829 u 15. godini primljena, sada imaše daklem 18 godinah.

Bilo je početkom lipnja 1832. Sunce ogrievaše Pariz sa svojimi zlatnimi traci. U to doba godine običaju se u onoj okolici patnje umanjiti a bol minuti; bolestnici u bolnicah ustaju iz svojih posteljah i palače ostaju prazne.

U posteljah, koje su pod nadzorničtvom obijuh sestarah bile, nahadjaše se još samo njekoliko bolestnikah, koji su na skorom takodjer izajći imali.

Nadat se je bilo prekrasnoj večeri. Nijednoga oblačića nebijaše na vedrom, zviezdami posutom nebu. Možda prviput odkako svoju težku dužnost obavljaju, dovršiše Maria i Ljudevita u osam satih svoj posô po dvoranah i neostaviše niti jednoga bolestnika unutri, kojega bi po noći pohadjati morale. Prekrasno jih vrieme pozvà da idu, na mjesto u svoje sobice, na šetnju u veliki vrt. Već su dugo svuda naokolo hodale, kad su do jedne klupe došle; one sjedoše.

Devet satih je tuklo; zatim nastade opet grobna tišina; niti najmanji vjetrić nije gibao s lišćem drveća.

„Ah“, zače Marija poslje podulje stanke, „sada su vrieme, mjesto i okolnosti najprikladnije, da jedna junakinja romana svoj život pripoviedati može. Ja mislim i to ne bez uzroka, da je povjest tvoga života, koju si mi prije pol godine obećala, podpuni roman. Priznaj dakle, Ljudevito, ako ovu liepu zgodu neupotriebimo, da se imamo bojati, nikad više slične ugrabiti.“

„Ako si već unapred preduzela, vrhu moje nesreće i mojih pogriešakah rugati se“, odvrati Ljudevita prekorno, „to nisi mogla bolji govor izabrati. Zaisto neimaš se nadati, da ćeš na taj način moje povjerenje postići.“

„Ali, Ljudevito, kako si ti nemila srca! to je nemoguće s tobom se samo malo našalit.“

„Ne, Mario, sa krivom nesretnom djevojkom nemože se šalit, koja ti je toliko putah rekla, da je jako nesretna i da velika krivica na njoj leži; koja ti je rekla, da se u njezinu životu neradi o kakovu romanu, niti o kakovih liepih zgodah, nego o sasma običnoj zamami. S takovom se djevojkom nešali, ako se veli da ju se ljubi, pa baš onda, kad se želi povjest njena posrtaja saznati.“

Uboga Maria se malo zabuni.

„Ljudevito“, reče ona, dočim ju je suznima očima za ruku pograbila, „Ljudevito, ja sam te uvriedila.“

„Ah, moj Bože, ne Marijo“, odvrati ublažena Ljudevita, „ti si lahkoumna i dobroćudna, kô uviek. Hodi, primaci se bližje, jer akoprem smo same, to se ipak usudjujem s tobom samo tiho razgovarati.“

Marija ju zagrli i poljubi. Ljudevita zače:

„Moj otac, koj je častnik bio, umre u posadi, kad sam istom u drugoj godini bila. Moja mu je majka liep imetak donesla, a on je to sve zaigrô i protepô. Ona bijaše ohola, te nije htjela k svojim roditeljem kano uboga udova doći i zato odluči s menom u Pariz. Ona nije imala druge podpore za zivot osim velike sposobnosti, čipke izpravljati, s čim si je mnogo novacah zaslužila.

Moja je majka najmila kvartir od dvajuh sobah u jednoj kući, koj je za nas prikladan bio. Naručnici nisu nikada k nam dolazili, nego bi pošiljali ili bi moja majka sama k njimi išla. Njoj je sreća poslužila, jer je više naručenoga posla imala, nego bi odpravljati mogla. Pomagača si nehtjede najmiti.

Godine prolažahu, a ja narastoh, što no se veli, liepa. Ja bijah jedina i prva pomoćnica, ali ne samo pomoćnica; jer moja majka neuztezaše ništa, da baštinicu toli vriedna imena dobro odgoji.

Moja se je majka doista požrtvovala; ništa joj nebjè preskupo. Ona me je dala u odgojište i povjeri me iskusnim učiteljem.

U kratko ja nastupih četrnajstu godinu. Osam mjeseccih je bilo prošlo, odkako sam se k svojoj majci povratila; pomagala sam joj radit, bila sam mirna, ljubljena i presretna, — al to nije imalo dugo tako ostati.

Moja majka oboli s prsobolje i poslje dva dana razstade se s ovim svietom.

Pomisli si, ljubezna Marijo, moj položaj. Ja sam htjela u vodu skočit i sám Bog me je od toga sačuvao. Moja je majka imala jednu sestru u rue d' Angoulême, koju je riedko vidjala, akoprem su u ljubavi živile. Ja daklem otidjem k ovoj staroj gospodji i izpripovjedim joj svoje stanje. Ona uze brigu za pokop na se.

Poslje toga zadržala me je još njekoliko danah kod sebe. — Jednog jutra pozove me ona k sebi i reče: „Ljubezno diete, ti si još premlada, no ipak što si sada naumila začeti?"

Ja sam već onda za ovaj stališ imala volju; kamo sreće da sam kod toga ostala.

„Mila tetko", odgovorim ja bez otezanja, „ja ću milosrdna sestra biti."

Moja me tetka zapita još jedanput, pa kad sam kod svoje namjere ostala, tad se nasmija i reče:

„Koliko imaš godinah, moja liepa mala milosrdna sestro?"

„Sada sam u četrnajstoj."

„U četrnajstoj! — ljubezno diete, to je prerano. Ti još neznaš, što će to reći milosrdna sestra. Tolike dužnosti, lahkoumno i kô diete na se uzeti, nije slobodno. Prije nego se k tome odvažiš, počekaj još malo. Kašnje ćeš ti i sáma to uvidjeti. Za toga se vrati u svoj stan, ti si dosta razborita, i možeš posô svoje majke nastaviti, koji liep novac donaša; buduć ti je liep imetak ostao, to će ti se račun od svega položit. Tebi se liepa budućnost smješi, radi marljivo, da si tako čim veći miraz priskrbiš. Izčekuj daklem svoju petnajstu godinu; ako nebudeš do petnajste godine milosrdna sestra, tad ćeš se za sigurno dobro udati, ljudih neće nikada uzmanjkati."

Ovo izprazno dugo govorenje, koje sam morala neuztrpljivo slušati, nedopade mi se; ali tetkine rieči bijahu mi svete, kojim se nisam smjela protiviti.

Zatim me je još njekoliko danah kod sebe zadržala, tad me je dala u moj stan odvesti i preporučila me je Bogu i mojoj sreći.

Ovdje, Marijo, moram sáma sebe tužit. Kad sam stupila u sobu gdje je nad sve ljubljena majka umrla, moralo bi mi srce od žalosti pući, ali ja sam na to zaboravila. Jedan sam prozor otvoren ostavila; a uprav napram njemu bijaše takodjer jedne male sobice prozor otvoren. Na tom prozoru spazih ja jednog liepog mladog čovjeka. On me zabunjeno promatraše, a njegov pogled napuni mi dušu rajskim razkošjem. Ja sam otišla na dnô sobe i vidila sam majčinu postelju, a kraj nje svoju; tad mi udariše suze na oči, i ja sam dugo jecala. Al sve bijaše već prekasno; pogriešila bo sam.

Možeš si mislit, Marijo, kako me se onaj večer srca kosnù. Srce mi bijaše duboko ranjeno. Ali ne, nesmijem onog mladog čovjeka kriviti, on me nije zaveo; mene je moja slaboća, moje neznanstvo, moje preveliko povjerenje i ljubav zavela. Pokućtvo njegove sobe sastojaše iz jednog slikarskog stola, njekoliko zemljovidah, nješto platna i njekoliko povješanih okvirah; bila ti je mala umjetnička djelaonica. Ja sam se ponosila kad sam saznala, da je slikar.

Ja sam od sada uviek rano ustajala; kad sam se obukla i svoj prozor otvorala, uviek bi vidila, da je moj susjed već kod posla i njegov bojazljivi nježni pogled prodiraše svakim danom sve dublje u moje srce.

Pogibeljna bližina! — Mi se nepodufasmo iz početka, kad bi nam se oči sukobile, dulje jedno drugog gledati, nego bi se obodvoje do ušijuh zažarilo i za prozore se skrilo.

Po tome daklem sudi, nebijasmo li plašljivi, nebijasmo li djeca. Ova igra duraše više mjesecih i mi se još nerazgovarasmo, dapače niti se jedno na drugog smijasmo.

Sasvim tim ljubljasmo se iz dna duše. Ali mi bijasmo djeca, čisti i nedužni; mi nepodufasmo ništa, bojasmo se, mi čekasmo, imadosmo bo vremena. — Oh! kako sladko bijaše ono vrieme plahe ljubavi.

Najednoč primih list, koji nas je iz razkošna sna probudio, koji nam se je dugo smješio i brzo nas k duševnom razvitku vodio. Julij, list mi kazà njegovo ime, nije se sam k tome koraku odvažio; valjda mu je tako njetko iskusniji savjetovao.

List je bio pun nježnosti i nevine šale. Hiljadu osnovah k sreći bijaše u njemu. S vremenom će ga njegova umjetnost bogatim i glasovitim učinit. Na koncu svega bila je ženitba. On je bio u 18. godini, uprav za ženitbu dosta. On je na toliko neustrpljiv bio, da je sve svoje papire dovršio. Zato me zamoli za dozvolu, da me posjeti.

List me dirnu, kako je i zaslužio, kroz svoju iskrenost, svoje povjerenje, svoju naravsku riečitost i pravu ljubav.

Kano djevojka, od petnajst godinah, koja ništa nezna, o ničem nedvoji, kano djevojka, koja ljubi, nepromotriv ni časak vriednost stvari, odgovorim, da sam pripravna gosp. Julija sliedeći dan u šest satih dočekati.

Julij je točno došô. Bilo je proleće i još veliki dan. Dugo stajaše on zabunjen, napokon se ipak ohrabri te mi poče vatreno o svojoj umjetnosti, o Rimu i o Italiji govoriti. Ja sam o tom bila ponješto obučena, mnogo sam čitala i odgovorila bi mu kadkada jako dobro. On je bio uznešen. O nas, o našoj ljubavi niti rieči. Kad je polazio bijaše zabunjen i pocrvenio je, i zamolio me je da i sjutra dodje, što sam mu drage volje dozvolila.

Mene je ovaj sastanak veoma razveselio. Julij mi se je sada mnogo ljepšim pričinio nego ikada prije. Dok je ovako uzhićeno govorio obožavala sam u njemu vatrena, oštroumna umjetnika.

Sve ostale večeri nebijahu ovoj prvoj niti s daleka slične; negovoraše se tu više o umjetnosti, nego samo o nas, izključivo o nas.

Naša plahost po danu prestade sasvim. Prozori se više nezatvarahu. Sveudiljni govor na prste nastupi; ili bi se medjusobno duže promatrali, dočim su nacrti na platnu nedogotovljeni ostajali, a popravljanje čipkah skoro ništa nedonašaše.

Dugi i jedini sadržaj naših neumornih večernjih govorah bijaše ljubav, naša ljubav, naša jedina ljubav. Medjutim to moram priznati, da Julija opravdam i da svû sumnju od njega odstranim, kano da me je zavesti htjeo, on me je uviek k ženitbi silio. Mi smo sva pisma priskrbili, do jedinog smrtnog lista moga oca, koga nisam iz Lille nikako mogla dobiti, i to nam je pismo sve zapriečilo.

Tako je i ljeto došlo. Od onog prvog sastanka nije nijedan večer prošao, da se nismo sastajali. Mi bijasmo nedužni; nije se tu mnogo govorilo, mi smo promatrali mjesec, oblake, zviezde i uzdisasmo; mogu pred Bogom reći, da sam do ove noći posve nevina bila, u kojoj sam čarom ljubavi posve svladana bila.

Ovdje, Marijo, završuje se zanimivija strana ove pripoviedke. Spoznanje naše krivnje baci tamnu sjenu na našu ljubav. Povrh toga se je i udes proti nami zakleo. Mi htjedosmo svoju pogriešku popravit, ali ono nesretno pismo iz Lille, koje je očevidno izgubljeno, zaprieči našu svezu.

Tako je naša sveza od dana do dana sve griešnijom postajala. Od oduševljenih, čisto ljubećih se padasmo do prostih ljudih, koji bez crkvena blagoslova žive. Ali što smo se mi onda za to mnogo skrbili? — Julij me uvjeravaše da me ljubi, a ja sam opet njega cielim srcem ljubila, pa bijah podpuno sretna!

Jesen se je približavala. Julij dohadjaše sveudilj točno, ali je sve hladnijim postajo. On se je silio. Mene je ta promjena pekla, ali se neusudih zbog toga potužit. Najednoč poče on opet o umjetnosti, o Italiji, o Rimu, o Florenzi i o ničem drugom nego

samo o sreći govorit. To me je jako uznemirivalo, pa i ne bez uzroka. Jer 20. kolovoza nedodje Julij k meni, prvi put nakon pet mjesecih. Ja sam spavala onu noć u zdvojnosti, ustadoh rano i otvorih prozor. Soba moga ljubovnika bijaše prazna.

Ja htjedoh svoj udes saznati te zato odem zaplačenih očiuh k vratam.

„Jeli gospodin Julij otišao?“

„Ali gospodično to ćete vi najbolje znati. Jučer na večer je svoj dug izplatio i imovinu dao odnieti.“

Samo mi je ova posprdna poniznost manjkala; s toga se povratim tužnim srcem u svoju sobu.

Ah, što je Julij učinio? on je odputovao, — pobjego je! a meni nije ništa reko, ništa pisao?

Prerano sam se počela tužit, jer sam drugi dan dobila list, ali kakov list! — list na sgužvanom papiru. On je u zdvojenju i moli me na koljenih za oprošćenje, ali njeki zločesti duh, koji je jačji od njega, progoni ga, njeka tajna neodoljiva sila vuče ga u Italiju. On se je njekojim umjetnikom pridružio, koji u Mljetke, Florenzu i Rim putuju. Možda mu se sreća smješi, možda mu je sudjeno, da bude drugi Pouss za Francezku. On se neusudjuje o ljubavi govorit, ali bio njegov udes kakvi mu drago, on želi, da ga Ljudevita ljubi i očekuje. On ju ljubi i neće nikog drugog ljubit. U ostalom je prosta.

Ja sam taj bezumni list bacila.

„Ah, gospodine Bože“, zaviknem ja, „budi mi milostiv! njegovo srce nije pokvareno, ali um ga je odbjegao. Ponos ga zasliepljuje!“

Ja sam se dva dana u svoju sobu zatvorila, na što sam opet mir našla. Ja odlučih da neidem po drugi put svoju tetku za savjet pitati, već sam otišla k majci u Dieu. Ona je s angjeoskom dobrotom moju izpovjed saslušala, i ujedno je uvidila, od kolike je koristi sigurno utočišće za me, gdje ću strogo svoje griehe oplakivati i poboljšati se. Jedan dio kušnje mi je odpušćen i ovdje sam se obukla, gdje neizkazanu slast uživam, što sam viernu prijateljicu našla.

Ljudevita se sada spusti na Marijine grudi, koja ju je dugo u svom naručaju držala.

Napokon ustade Marija i reče ozbiljno i ganuto: „Mora već kasno biti. Vratimo se.“

Ljudevita ju uze izpod ruke i idjaše mučeć uz nju.

„Sada, kada sve znadem“, nastavi Marija sveudilj ganuto, „štujem te još više i ljubim te vruće. Ali samo jedno neodobrajem, ne što si onog mladog oholog čovjeka ljubila i bez dvojbe ljubiš, nego te za to krivim, što ti nemir život narušava, proti kome mir i utočišće ovoga mjesta nemogu ništa, jer tko ti može jamčit, da ga nećeš slučajno ovdje vidjeti?“

„Ah, uprav ta misao je moja svagdanja muka“, odgovori Ljudevita uzdrhtav.

S tim odoše u svoju spavaću sobu.

(Konac će sliediti.)

VOJNICA.

Dalje.

Na to preuze rieč i besjedu Radomil na se, da će potanko izpripovjedjeti sve ono, što su pogledom na slovjensku crkvu sveti naši apoštoli od rimske prvostolice zadobili, a kasnije izgubili.

„Prvo što su naši blagovjestnici dobili, a nikada još izgubili nijesu, jest panonska prvostolica!“

„Ona je bolje govoreć samo povraćena, pošto je već od prvih vjekovah u Mitrovici obstojala!“

„Rimska je sveta stolica najprije Sjeverce ili Kostine Srblje okolo Spljeta okrstila, tuj jim biskupiju i nadbiskupiju osnovala; Ljubovinski nadvladike podigoše u Jadri vladičiju i posvetiše mnogobrojne duhovnike još kod kuće u Ljubovi (Salcburgu), i poslaše jih u naše zemlje.“

„Ovi naši ili jadranski vladike rediše puno duhovnikah i svećenikah, te jih poslaše širom po našim županijam sve od mora do doljnje Dunave i ciele okolice štogod Sava i Drava zatvara tija do Bugarske, iliti do doljnje Morave na kojoj sagradiše naši praotci grad Moravu, a tudjine ju pokvariše u Semendriju, poleg kojega imena naši neuki ljudi napraviše Smederevo.“

„Ostalo pako sve, kanoti Istriju, primorske otoke, današnju Dalmaciju, Hercegovinu, Crnugoru, Bosnu i Srbiju, što okrstiše što povratiše k crkvi Isusovoj od koje se naši pradjedovi odtrgoše, sveta braća Solunska Konstantin i Metod.

„Kosta Porfirogenit razgovetno govori: da je uplivom rimske prvostolice sve bilo u nas okršteno do jedine Neretvanske pokrajine, koju su kasnije naši sveti apoštoli obratili na kršćanstvo.“

„Ali kako je to bivalo, to nam samo jedini Neimenović ljubovinski ili solnogradski zna kazati.“

„Zato ću Vam ga čitati, i ona štiva, koja su dosada bila nerazumljiva sravniv jih s drugimi pisci, izpraviti.“

„A pošto je današnja Bavarska, prastara Vindelicija, naša pako Vojnogradska (Bojovaria) za nas veoma zanimiva zemlja, to ćemo i ono štogod Anonim i o njoj piše sve proštiti, pa ćete uvidjeti, što govore sami Njemci, to jest: da nisu samo iznad Dunave u današnjoj Njemačkoj prebivali Slavjani od najstarijih vriemenah, veće su stanovali i dalje, to je i izpod Dunave.“

„Hajde čujmo! progovore svi.“

Radomil stade ovako čitati:

„Knjižica Neimenovića o obratku Vojnogradjanah i Velegradacah.“

„Počimaju njeki izvadci o životu muža apoštolskoga blažena Ruprehta, kako je naime došao u zemlju Bavarsku.“

„1. U vrieme Hildeberta Vranačkoga kralja, druge njegove naimre vladne godine, bio je u Vormačkom gradu vladika, poštovani Krstov izpovjednik Rupreht.“

„Ovaj je bio rodjen iz Vranačke kraljevske loze, i bio je najplemenitiji učitelj vjere katoličke i blagovjestna nauka.“

„On je bio priprost čovjek, blag i razboran, u govoru istinit, u sudu pravedan, u savjetu promišljen, srčen u djelu, u ljubavi izvrstan, i u svemu ponašanju ugledan i poštovan na toliko: da su nebrojeni dolazili k presvetom njegovu naučanju, gdjeno su slušali spasonosne razgovore o vjekovitom životu.“

„Pa kada je bio već svuda u naokolo o njegovu svetom djelovanju glas pukao, dojde i do ušijuh njekoga vojvode Bajerskoga imenom Vladka (Otto), koji posla svoje prositelje k otom božjem mužu, da ga zamole, da dojde u njegovu državu, i da ju prosvietli svetim naukom.“

„2. Na što pristane ovaj istine navjestitelj ganjen žarom božanskim, te najprije pošalje jim svojih ljudih, kasnije pako dojde sam glavom na veću korist stada Krstova.“

„Što čuvši spomenjeni vojvoda izajde sa svojom svitom pun veselja u susrjet mu, i toga sveta čovjeka i blagovjestna učitelja primi s velikim štovanjem i odlikovanjem u Banovu Gradcu (Ratispona).“

„Ovoga je počeo taj sluga Gospodnji upućivati u vjeri katoličkoj i kršćansko mu vladanje priporučivati, te ga s mnogimi drugimi plemiči i neplemeći od istoga naroda obrati k pravoj vjeri Krstovoj, i preporodi jih svetim krštenjem, pa jih i potvrdi u svetom zakonu.“

„Rečeni vodja povlasti toga sveta čovjeka, da si izabere za se i za svoje, gdje mu se dopane u toj pokrajini, da slobodno božje crkve sagradi, i ostala prebivalista k službi crkvenoj spadajuća podigne."

„3. Tada je spomenjeni sluga božji, zadobiv dozvolu, strugom dunavskom do kraja doljnje Panonije sijući sjeme života, odbrodio, i tako vrativ se natrag dojde u Vladingrad (Lavreak), gdjeno je mnoge nemoćne, s različitih nevoljah stradajuće molitvom i snagom Gospodnjom ozdravio."

„Zatim uputiv se dojde do njekoga jezera, štono se zove Vladogradsko, gdje je sagradio hram na hvalu sveta Petra apoštolskog čeonika, i posvetio ga."

„Rečeni vodja darova mu tuj u naokolo njeka dobra u svojinu odmah u postanku."

„Kasnije pako saznade sveti vladika Rupreht, da ima njeko mjesto poleg potoka Vojnogradska, starim imenom Ljubovskim prozvano, gdjeno je u davna naime vriemena, mnogo bilo divno sagradjenih sgradah (gle!), a za onda jurve razvaljenih i šumom obraštenih."

„Što čuvši sluga gospodnji, zaželi vlastitima razgledati očima, da se uvjeri, koliko u toj stvari istine ima, i opaziv prilično mjesto pravoviernim dušam na dobitak, božjom milosti rukovodjen, stade moliti Djevovlada vojvodu, da mu dade od toga zemljišta jedan dio, i da ga opunovlasti, kako bi lašnje to izkrčio, i tu po svojoj volji uveo službu crkvenu."

„Na što taj vojvoda pristane, i dade mu od toga zemljišta u duljini i širini više od dvie milje (leucas) posjela, da s otim upravi, kako najbolje zna, na korist te svete crkve."

„4. Tada je počeo taj čovjek gospodnji opravljati ta mjesta, pa najprije Bogu sagradi liepu crkvu, koju posveti na hvalu sveta Petra apoštolskoga vladara, zatim podiže uredno posve duvničke zgrade i ostala mladežna prebivališta."

„Kasnije pako namjestiv tamo službu svećeničku, naredi: da se tuj svaki dan po pravilih propisanih službuje."

„5. Zatim je spomenjeni učitelj Rupreht (Roudbertus) želeći si pribaviti pomoćnikah za objavu evangjeoske istine, otišao u svoj zavičaj, i opet se odanle povratio s dvanajest učenikah, i doveo sobom Krstovu djevicu imenom Gertrudu, koju je nastanio u gornjem gradu Ljubovinskom, i sakupiv tamo družbu duvnah, propisa jim i dade pravila, kako se imaju vladati."

„On pako pomno obilazeći svukoliku tu prostranu pokrajinu i duše kršćanske potvrdjujući, te svjetujući jih da kriepko uztraju u vjeri, što je učio govorom, to je izpunio tvorom, sagradiv tuj i posvetiv divne hramove, pa ustanoviv nižje i višje svećenstvo, posveti si takodjer i nasljednika."

„A on znajući već u napriedak za dan svoje smrti, ukriepiv učenike, vrati se na prvašnju svoju stolicu, i tamo je obkoljen braćom izza pobožnih svjetovanjah izpustio dušu u pokoju, naime na sam Uzkrs gospodina našega Isusa Krsta, na čijem grobu svatko nadje obilnih ozdravljajućih dobarah, tkogodjer se Bogu pravovierno pomoli sve do dana današnjega, po onom, koji živi i vlada gospodin po sve vjeke vjekah. Amen."

„6. Sada sliedi slovnik vladikah i opatah iste stolice Ljubavske, nad kojom je Rupreht učitelj od godine svoga dolazka iz Vormacije u Bavarsku tja do svoje smrti vladao, iliti do ljeta gospodnjega 693."

„Po smrti blažena Ruprehta biskupa preuzè vladikovanje nad stolicom Ljubovskom Vital biskup, mio svemu narodu kao dobar učitelj i sijač nauka božjega."

„Izza njegove smrti bio je tuj Anzolog opat."

„Za njim sliedio je na istoj stolici opat Savol, a za ovim nastupi Etius opat."

„Izza njegove smrti opet zasja prehvaljena stolica vladikom Flobargizom, za kojim na imenovanoj stolici preuzè njegu pastirsku Ivan."

„7. U ono isto doba, za vriemena naime Vladimila vojvode Vojnogradska, štono

bje podajnikom Vranačkoga vladara Pipina, dodje njeki muž mudar i vrlo učan sa otoka Irlanda po imenu Virgil k rečenom kralju u Vranačku u mjesto zvano Karizijak.“

„Ovaj ga za ljubav božju zadrža uza se skoro dvie godine danah, i opaziv da je dobro naučan, posla ga k spomenjenu vojvodi Vladilu (Otiloni), i dade mu biskupiju Salcburžsku.“

„Ovaj se je to ustručavao primiti skoro kroz dvie godine danah imajući uza se svoga biskupa, što ga je pratio iz njegove domovine imenom Dobdagreka, na obavu zvanja biskupskoga.“

„Kasnije pako privolji Virgil na zahtjev naroda i biskupah one pokrajine na posvetu svoju i bude redjen od pokrajinskih vladikah za biskupa, godine naime 767 od poroda gospodnjega dana 16. srpnja.

„Tko bi ta imena dokučio i razumio?“ progovori Ivo; a Radomil mu liepo odgovori: „Baš sam jih upravo tako vam proštio, kako su napisana, da vidite što razgovetnije: kako su stari rukopisi prolazili, kada je jedan kazivao, dok su ga drugi slušajući pisali svakako, najviše pako naopako.“

„To sam doduše učinio samo kod tudjih imenah, kod naših neću podnipošto, makar su i ona kroz tudja pera i tudje ruke išla iz tudjih ustah u tudje uši.“

„Jedino mi se nevidi kako ime Bajersko ili Vojnogradsko, tako ni ime njihova vojvode Svetoslava (Tasila) da je tudje; već upravo slovjensko, kao što je i zemlja ta od pamtivjeka u istinu slovjenska!“

„Oto bo, Otilo, Tasilo i Teodon, imaju za slovoznance više našega korjena, nego li njemačke klice.“

„Iz toga bo korena polazi i česki Vladko ili Otokar.“

„A kako je grčki **v** i **w** k Gotom prelazio, o tom nije ovdje ni mjesta, a kamo li govora.“

„Na isti način opati Savolus i Etius biti će Slavko i Svetoslav; Anzolog je pako Hansl s Flobargisom F r a j b u r g o m.“

„8. Dosada je pobilježeno kako su Vojnogradci ili današnji Bavarci postali kršćani, i kako je popisan slovnik opatah i vladikah na Ljubovskoj stolici sjedećih.“

„Sada pako dobro slušajte“, produlji Radomil, „t r e b a d a d o d a d e m o, kako su S l a v j a n i, štono se zovu V e l e g r a d c i (Hrvati, Kvarantani!) i njihovi k r a j i š n i c i, u svetoj vjeri podučeni, postali kršćani; iliti kako su Huni Rimljane, Gote i Gepide, iz dolnje Panonije iztjerali, i tu pokrajinu posjeli, dok jih nisu Vranci i Bavarci s Hrvatima, bez odmora progonećima ratovi savladali.“

„Ostale pako, štono jim se podvrgoše, okrstiše, i načiniše od njih kraljevske podanike; a zemlju koju posjedoše, još drže njeki, za koju plaćaju danak kralju, sve do današnjega dana.“

„Sada treba progovoriti o Hrvatih (Velegradci.)“

„9. U vrieme slavna kralja vranačkoga Dagoberta, sjede njeki Slavjan imenom Slavko ili Miroslav u Hrvatskoj, štono je bio vojvoda toga naroda.“

„Ovaj dade nadošavše trgovce Dagobertove pogubiti, a novce kraljevske zapovjedi da od njih otmu.“

„Što kada čù kralj Dagobert, poslà svoju vojsku i zapoviedi da mu se Miroslavom ili Slavkom nanešen kvar odšteti, kô što se i dogodi; a suviše vojska kraljevska podjarmi si Hrvate.“

„Ali nebi tomu dugo, kadno stadoše Huni dušmanski mučiti Hrvate, i ratom na nje napadati; za onda pako bio je njihov vojvoda imenom Pravovlad, štono je Bavarcem, javio da ga hunska vojska opet napastuje i zamoli jih da mu dojdu u pomoć: na što mu oni žurno priskoče u pomoć, preobladaju Hune, a Hrvate ukriepe i podlože jih u podanstvo svojih kraljevah, kao i njihove krajišnike, i povedoše odande sobom u Bavarsku za-

ložnike (obsides) ili taoce, medju kojimi bio je takodjer i sin Pravovladov po imenu Svjatoslav ili Slavko — Svetoslav, kojega jim otac priporuči, da ga po kršćanski njeguju i hrane, i da ga okrste, ko što se je i sbilo; na isti način molio je i za bratova sina Svetomira, da ga tako odgoje."

„Po smrti Pravovladovoj na zapovjed vranačku i za zahtjev tijuh Slavjanah poslaše Bavarci Svetoslava ili poleg drugih Rastislava već okrštena kući, gdje ga naši vojvodom proglase, i gdje on treće jurve godine premine."

„Na isti način poslanstvom gospodina kralja Pipina, kao takodjer zahtjevom tijuh narodah bude jim povraćen Svetomir jurve kao kršćanin."

„Ovomu dade pop Ljubov, poslan iz stolice ili biskupije Ljubovske na otok jezera Svete Vojnice po imenu Slavu, svoga sinovca Majorana imenom jur popom posvećena, i pošto mu je isti Ljuboić svećenik bio stric ili čiča, to ga (Svetomira) nagovori, da se podloži Ljubovinskom samostanu što pokornije može na korist kršćanska poslovanja."

„Ovoga, to je, Svetomira, primivši isti puci, povise na vojvodstvo, on pako imajući sobom popa Majorana (Velevlada) u Ljubovinskom samostanu posvećena duhovnikom, koji ga nagovori (dakako bez privolje našega naroda) da prigne svoju glavu pod oblast toga samostana, na hvalu božju; što on (Svetomir) obeća i učini, te je svake godine tamo slao svoje darove, a odande vazda primao učitelje na hasnu kršćanskoga djelovanja poslane, koju je dužnost dok je živio izpunio."

„10. Izza njekoliko godinah imenovani hrvatski (Caramanorum) vojvoda zamoli Virgila vladiku da pohodi plemena toga naroda, i da jih ukriepi u vjeri."

„Što on tada nemogav učiniti, pošalje mjesto sebe vladiku po imenu Modesta, da pripovjeda tomu narodu, i š njim posla Vatona, Regenberta, Kosara i Latina popove svoje, pa Ekharta svoga djakona s ostalimi klerici, podjeliv mu vlast, da posvećuje hramove, da redi mladiće po crkvenih pravilih, i da si ništa neprisvaja, što bi se protivilo naredbam svetih otacah."

„Ovi došavši u Velegradsku (Racku — Hradsku — Carentanis), posvetiše tamo crkvu blaženoj djevici Mariji jednu, a drugu u primorskom gradu Ljubogradu ili Jadri (Adundrimas — Dragegradu) i na više mjestah; pa je tamo i ostao tja do kraja svoga života."

(Dalje će sliediti.)

Rieč dvie o zemunsko-riečkoj željeznici.

Dopustite mi, da u našem milom Slavoncu progovorim koju o zemunsko-riečkoj željezničkoj prugi, koja se ima sagraditi, i od koje zavisi u mnogom obziru bolja budućnost naše mile domovine kao i korist cielokupne države.

Na predlog naše dvorske oblasti odlučeno je od najvišjega mjesta, da se preduzmu predbježni poslovi za gradjenje iste željezničke pruge, i uslied previšnjega izjavljenja, da se u načelu dozvoljava gradjenje zemunsko-riečke željeznice pošlo je brzo za rukom našim visokim oblastim naći družtvo u Bruselju, u Belgiji, kojemu se je dozvolilo preduzeti trasiranje spomenute željezničke pruge. Sad je već ciela pruga od Zemuna do Rieke omjerena, izmjerena i domjerena, trasiranje je gotovo i osnova predložena. Po tomu predlogu imao bi se smjestiti kolodvor u Zemunu na dunavskoj obali uz sgrade dunavskoga parobrodarskoga družtva i pruga željeznička imala bi se povući kroz zemunski kontumac skoro po koncu upravno preko Rume, Vinkovacah do Djakova, dakle kroz naš liepi Sriem, gdje rodi žito svake vrsti i dobro vince, kroz Sriem, koga njekoč nazivahu stari Rimljani svojim uzveselenjem i razkošnim vrtom. Iz Djakova kroz plodnu Slavoniju povukla bi se pruga k Požegi kroz divno romantički onaj predjel, odande kroz Pakrac, Kutinu na Sisak (A zašto se s glavnom prugom obilazi naš glavni grad trojedne kraljevine

Zagreb?*), prešla bi pruga Savu kod Capraga ili kod Galdova, a Kupu izpod Siska, pak bi pošla dalje preko Petrinje desnom obalom Kupe preko Stankovca do Pokupskog, ondje bi prešla Kupu i pošavši lievom obalom ovoga potoka preko Jamnice i Kupčine stigla u Karlovac, i iznad ovoga grada opet bi prešla Kupu, gdje bi na zapadnoj strani grada smjestiti se imao kolodvor.

Zemljište na toj prugi od Zemuna do Karlovca istina u obće je povoljno za željezničku prugu i zgodno; ali se nemože tajiti, da pruga željeznička prelazi preko potokah i podvodni predjeli na Savi, Kupi, Lonji, Ilovi, Glini, Trepči, Kupčini i m. d. stati će mnogo troška, dok se sagrade mostovi i nasipi. Još težje i skuplje će stati gradjenje željeznice od Karlovca do obale našega jadranskoga mora; ali onda će nastati i bolja doba za nas, kad zemunska željeznica skopča Dunav sa jadranskim morem i kad se svi naši predjeli i Ugarska i Banat i Srbia i Bosna itd. skopča sa našimi lukami na jadranskom moru, sa Riekom, Kraljevicom, Novim, Senjem.

Visoke naše oblasti stavile su uvjet, da se povuče ista željeznička pruga iz Karlovca preko Ogulina tako do Rieke, da se ogranak pruge povuče u Senj od prilike sa gore iznad primorskoga gradića Novi, ili pako, ako to nebi bilo moguće, učini s koje druge točke dapače počamši od samoga Karlovca. Mjerniku, g. Achiles Clavel pošlo je za rukom, ovu zadaću podpuno riešiti. On ustanovljuje, da se povuče pruga željeznička iz Karlovca preko Švarče, Zvečaja, Tounja, Oštarije, Ogulina, Jasenaka, Brežnice, Ivakuše, Vojvoduše, Kriviputa iznad sv. Jakoba, pak onda preko Zagona, Bribira, Bukari, sv. Kosmasa, Martinčice u Rieku, a ogranak pruge da se povuče od sv. Jakoba u Senj, ili već s točke izmedju Zagona i Novi, u slučaju, ako još podje za rukom pronaći kraći put od Zagona u Jasenak, nego je preko Kriviput, o čem se radi.

Svakako će biti najtežje i najskuplje sagraditi željeznicu od Ogulina do Zagona (od prilike 7 miljah), jerbo je zemljište nezgodno.

Glavna željeznička pruga od Zemuna do Rieke bila bi po onomu, kako su mjernici dosad pronašli:

Zemun — Ruma	$6\,^{4}/_{8}$	milja
Ruma — Vinkovci	11	„
Vinkovci — Djakovo	$4\,^{2}/_{8}$	„
Djakovo — Požega	$8\,^{1}/_{8}$	„
Požega — Kutina	11	„
Kutina — Sisak	4	„
Sisak — Karlovac	$9\,^{5}/_{8}$	„
Karlovac — Rieka	$20\,^{1}/_{8}$	„
skupa	75	milja

Po drugomu računu bilo bi od

Zemuna do Djakova	$22\,^{63}/_{100}$	milja
Djakova — Pakraca	$14\,^{36}/_{100}$	„
Pakraca — Siska	$9\,^{91}/_{100}$	„
Siska — Karlovca	$11\,^{39}/_{100}$	„
Karlovca — Rieke	$21\,^{9}/_{100}$	„
skupa	$79\,^{38}/_{100}$	milja

a ogranak pruge od Osieka do Vilanja $12\,^{3}/_{4}$ milj., pak ogranak u Senj, Osiek i Brod skupa sa glavnom prugom iznosilo bi $92\,^{1}/_{4}$ milje.

Željeznička pruga iz Zemuna u Rieku može se smatrati za najshodniju, najkraćim bo putem može skopčati jadransko more s Dunavom, i mogućim učiniti izvoz mnogobrojnih i silnih prirodninah iz zemaljah sa Dunava, sa Tise i Save.

*) To pricči ugovor sa južnim družtvom. (Ured.)

Tkogod pozornije pogleda na naše primorje i njegove luke, uvjerit se može, kako je zgodno naše primorje sa lukami, kako leži krasno, te bi sposobno bilo, obće blagostanje i naše mile domovine i cielokupne države promicati, samo kad bi se one luke morske shodnimi putevi skopčale sa plodnimi pokrajinami i zemljami, što leže za ledjami našega primorja, i kad bi se one luke malko bolje utvrdile i popravile kao i morske užine, štono se nalaze izmedju ondašnjih ostrovah.

Opet i opet mora se to naglasiti, da zemunsko-riečka željeznica, kad se jednom sagradi, postati će najvećim i najvažnijim sredstvom prometa ne samo za predjele civilne kraljevine hrvatsko-slavonske, nego i za cielu vojničku Krajinu gornju, t. j. hrvatsko-slavonsku i dolnju, t. j. banatsko-srbsku, za veliku stranu Ugarske, za cieli Erdelj, za kneževinu Srbiju, za Tursku, Hrvatsku i Bosnu, jerbo za sve te zemlje, a može se reći i za Moldaviju i Vlašku zemunsko-riečka željeznica najbližji i najkraći je put k jadranskom moru.

Ova željeznica ima protivnikah, koji se staraju više za posebne svoje interese, nego li za obće dobro cielokupne države, i ovi nastoje oko toga, da se nesagradi naša željeznica; ali svaki pravi domorodac i prijatelj cielokupne države mora se za nju zauzimati i izjavljivati.

Očekujemo od višjih i najvišjih naših vlastih, da će od svoje strane sve moguće učiniti nežaleći ni truda ni troška; a što se tiče državne garancije, koja bi pri ovoj željezničkoj prugi više nego pri ikojoj drugoj bila samo po imenu, sastojalo bi se možebiti u tomu, da bi država u početku gradjenja morala pružiti poduzetnikom zajam, koj bi dotično družtvo uzelo na kamate, i kad bi se povisili prihodi željeznice, povratilo bi družtvo državi taj zajam, i tako tu nemože se ni govoriti o kakovoj žrtvi države, jerbo štibra željeznička i pomnožan i povišen prihodak državni pomnoženim i povišenim prometom trgovine dovoljno bi odštetio i naknadio državu.

Ako li bi i ova umišljena, kratkovida štedljivost, koja bi svakako bila neumjestna, smatrala to za njeku žrtvu od strane državne, sjetiti se valja rieči kontreadmirala baruna Wüllerstorfa, koji se je ovako izjasnio: Valjalo bi, da se nesmatraju nikakve zaprieke, nikakve žrtve prevelikimi, kad se radi o tom skopčati shodno austrijanske dunavske zemlje sa jadranskim morem, jerbo od toga zavisi ponajviše budućnost Austrije i položenje njezine sile velevlastne.

Svako odvlačenje, svako otezanje i odlaganje gradjenja zemunsko-riečke željeznice škodi jako cielokupnoj državi i nanosi joj neizmjernu stetu; zato bi valjalo ulagati sve sile, da se izpuni naša i Njegovog veličanstva, careva želja, te sagradi zemunsko-riečka željeznica.

Kad bi poslje s vremenom povukla se od Zemuna željeznička pruga dalje k iztoku kroz Banat i Erdelj k crnomu moru, i ovo tako sklopčalo najkraćim putem sa jadranskim, otvorio bi se put trgovini sa cieloga iztoka zapadu, i nastala bi doba velikoga napredka, kakve još nije bilo nikada.

Za veliko je čudo, kako se može naći protivnikah toli koristnoga poduzeća, kao što je gradjenje zemunsko-riečke željeznice. Magjari bi volili, da se sagradi pruga željeznička preko Osieka u Veliki Varadin. Neka se sagradi, samo je važnija za cielokupnu državu glavna pruga zemunsko-riečka. Poslje, Bogom prosto bilo, neka se pomreži ciela Ugarska željezničkom mrežom, nami će svaki takav napredak biti drag i mio. Ali tko se protivi gradjenju naše glavne željezničke pruge, neprijatelj je i naš i cielokupne države i zaslieplјen sebičnimi interesi.

U Zemunu 14. lipnja 1864.

M. St.

Svaštice.

Iz Požege. Dne 14. o. m. držana je ovdje pod predsjedničtvom presv. g. vel. župana mala skupština, u kojoj je pročitan dopis vis. namjest. vieća, kojim iztražuje, da se načini nacrt svih u županiji nahodećih se državnih, zemaljskih i kotarskih cestah, te onamo podnese, a to radi buduće željezničke pruge i njoj odgovarajućih promienah. Uslјed česa je ovdašnji kr. gradjevni ured zamoljen, (pošto je žup. mjernik bolešću prepriečen) da vještu osobu izašalje, koja će u sporazumljenju sa gg. sudci što prije imenovani nacrt sastaviti i skupštini ga podnesti, pa tako ovomu zahtjevu zadovoljiti. Presv. g. vel. župan obeća, da će toga važnog predmeta radi budućeg mjeseca vel. skupštinu držati. Drugi važni predmet, koji no u skupštini pretresivan bijaše, jest višja obznana, da je Alföldsko družtvo dobilo dozvolu na dvie godine, za trasiranje dotične pruge od Subotice do Osieka i od ovud prieko Siska i Karlovca do Rieke. Ovo je dalo povoda, da je županija prepokornu predstavku na vis. kancelariju podnesla, da se družtvu riečko-zemunske pruge što prije dozvola gradjenja izposluje, te se tako izpuni najtoplija želja i naroda i vis. vlade, buduć obim stoji u interesu s obzirom na promicanje obćeg blagostanja i buduće koristi, da se ta, kanoti najvažnija pruga ponajprije sagradi.

— Dana 16. o. m. je presv. g. Episkop Nikanor Gruić, kao opredieljeni administrator Pakračke Epiarchie, onamo stigao. Kao što se u obće naš narod veseli, da je presvietlomu tomu biskupu obširni djelokrug podieljen, gdje će i za crkvu i za narod djelovati, tako se je napose osobito uzradovalo stanovničtvo ove županije, što dobiva u svoju sredinu muža kao dostojanstvenika, koj je rad svojih izvanrednih svojstvah i njim odgovarajućeg izvrstnog rada na polju narodnosti, veoma poznat. Nada nas neće niti najmanje prevariti, ako kažemo, da će presv. g. Episkop biti prednjak svim — o osobito stadu svomu, — po kom će u svakom smislu prosvjeta i narodni duh, koj se je ovdje širiti počeo, sasvim procvasti. Bog neka mu buduća poduzeća blagoslovi! On je u Pakracu dočekan onom pristojnošću, koja takvomu dostojanstveniku i narodnjaku dolikuje. Još bi većih svečanostih ondje bilo, javni znaci radosti i veselja još više bi izkazani bili, da nije stranom sám presvietli gospodin Episkop, sa svoje čednosti obće poznat, to prepriečio, a stranom pako i zločesto vrieme smelo. Badava, neda se tajiti, što je već toliko putah i svagdanjim izkustvom zasvjedočeno, da mati narav čovjeku neda nikad izključivo samo radost i veselje uživati; jer dočim naši Pakračani i mi svi u svom srcu milu ćut na dan dolazka presvietlog Episkopa osjećasmo, dotle nam jedan kraj ove županije isti dan nemili živalj pohara. Pleternica i njena okolica, zatim jedna strana kotara begtežkog isti dan je ledom sasvim potučena. Oluja je tako strašno biesnila, da su nesamo mnogi krovovi s kućah, nego i iste zgrade porušene i oštećene. Sva ljetina je propala i više komadah blaga pobijeno. Žali Bože! biesni taj orkan dočepa se istog čovječanskog života; jer je i njekoliko ljudih u Pleterničkoj okolici zaglavilo. U Požegi i njenoj okolici je ista oluja po vinogradih i poljih puno kvara prouzrokovala. Sve je u brigi, i smutnji, kako će ovu godinu preživiti, kako li znatne i velike javne terete podnesti i namiriti. — Bog neka občuva i naše neprijatelje od takovih strohotah.

Još imamo jednu nepogodu, koja nas uznemiruje, priobćiti. Raznieli su se ovdje glasovi, da su dotične višje oblasti naumile, u Požegi kod brzojava, činovničku štaciju ukinuti, pa njeku vrst nadgledateljah uvesti. Kako se pogovara, taj nadgledatelj imao bi dužnost, žicu i stupove nadgledavati, telegrafičke depeše primati i sám jih raznašati. Na taj način došlo bi više putah do toga, da bi po njekoliko danah brzojavni ured zatvoren bio. Mi nemožemo vjerovati, da će se takova što ovdje uvesti, pošto je ovdašnja postaja aktivna. Za pol godine je odovud poslano čistog dohodka prieko dvie stotine forintih; može se dakle predmnieti, da će na cielu godinu sigurnog probitka biti 500 for. Neuvidjamo, kako bi se mogla obćem prometu i javnim potreboćam takova zaprieka staviti. Nam su poznate postaje, kod kojih se svakog mjeseca manjak od 50 — 60 for. nadoknadjivati mora, pa se zato ipak ništa negovori, kano da će i ondje činovničke štacije prestati. Nevjerujemo, da će se ti glasovi obistiniti; jer je valjda i višjim telegrafičkim oblastim poznato kako su županija i grad Požega znatne žrtve pridonieli, samo da se dokopaju brzojavne štacije. Županija je do 700 stupacah poklonila i na svoja mjesta svesti dala; da je visoki erar to kupio, za sigurno bi ga koštalo do 3000 for.; a grad daje kroz tri godine bezplatni stan za činovnika i ured. Mi smo uvjereni, ako se ovdje štacija samo sa nadgledateljem uvede, da će to veliko nezadovoljstvo prouzrokovati; pojedini a i municipija bi radi toga žaobe višjemu mjestu podneli, bilo bi glasovah da grad plaćanje za stan obustavi, a županija za svoje stupce naknadu potraži. Kada visoki erar u gubitku bude onda je naravno, da se šta takova izvesti može, nu za sada mi se nadamo, da će nam dotične višje oblasti nesamo postoju sa činovnikom providjenu ostaviti, nego još i tu milost ukazat, da sadanje nadgledatelje ili podvoritelje uredah dade u telegrafiranju podučiti, koji bi dotičnog činovnika za vrieme njegova odmora zastupati mogli, pa tada za veću korist visokog erara a za hasnu i udobnost publikuma, mogao bi brzojavni ured od 7 satih u jutro, do 9 na večer na porabu obćinstva otvoren biti.

Stavljamo još jednu novost do znanja, da je ovih danah ovdašnje pjevačko družtvo ugovor sklopilo sa stanovitim muzike umjetnikom Köhlerom,

da sastavi i uzdržaje čestitu kapelu i domaću mladež bezplatno u muziki podučava. U tu svrhu grad od svoje strane daje subvenciu od 200 for. na godinu. — Na rečeno družtvo došao je poziv od pjevačkog družtva zagrebačkog „Kolo“, da prigodom izložbe kod koncertah i inih pjevanjah sudieluje. Ovaj poziv našao je ovdje odziva, te sad se o tom radi, kako će se pribaviti sredstva, da i ovdašnje družtvo kod te svečanosti po mogućnosti zastupano bude.

Zagreb. (Izložba plodinah i tvorinah.) Obzirom na praktičnu korist, koja se predstojećom izložbom za našu domovinu postići namjerava, zaključio je glavni odbor na predlog svojega podpredsjednika prirediti lutriju sa 2000 — 4000 srećakah po 5 for. te dobljenu tim svotu od 10—20.000 for. upotrebiti za nabavu, koje takovih znatnijih i potrebitijih izložbenih predmetah, koji su po domaćih izložiteljih osobitim trudom i znamenitimi žrtvami priugotovljeni, koje pako takovih vrlijih i znamenitijih gospodarstvenih strojevah, što ih strane tvornice u velikom izobilju izložile budu, i koji bi za naše produzente od velike koristi mogli biti, pa na svršetku izložbe sve ove predmete putem žriebanja izigravati medju posjednici dionicah.

Uredničtvu „Slavonca“ dostavljen je uz program i dotični arak, da se podpišu svi oni rodoljubi, koji žele kupiti srećakah te tako ovaj koli patriotičan toli praktičan podhvat podupirati.

Novci će se tek onda položiti, kada se srećke budu izdavale, što će se medjutim samo onda uciniti, ako do konca srpnja najmanje 2000 podpisah bude.

Kod odpravničtva „Slavonca“ imadu se podupiratelji ovoga podhvata priliku podpisati poslje 8 u jutro do podne i poslje od 2 do 7 u večer.

Nastavak

daljnih prijavnikah za hrv.-slav.-dalm. izložbu županije Požežke, kotara Begtežkog.

Br. 28. Luka Vinković iz Podgorja, 3 vretena za presti. Red 8.

Br. 29. Mato Perak iz Sesvete, 6 okah pšenice i 6 okah raži. Red 9.

Br. 30. Šimo Dragišić iz Ćosinca, 6 okah zobi. Red 9.

Br. 31. Ivo Bartolović iz Šumanovacah. 6 okah kukuruze i 6 okah ječma. Red 9.

Br. 32. Tomo Čatić iz Doljanovca, 1 sviralu, 1 vodir i 1 kosištje. Red 8.

Br. 33. Ivo Milošević iz Kutjeve, 6 okah pšenice i 6 okah suraži. Red 9.

34. Lojza Čurčić iz Novoselcih, 2 oke graha i 2 oke boba. Red 9.

Br. 35. Petar Schlosser iz Kule, 1 oku grašice i 1 oku dieteljine. Red 9.

Br. 36. Gašo Stahl iz Poreča, 1 vez predje od konoplje. Red 16.

Br. 37. Mato Franjetić iz Cerovca, 1 trlicu za lan. Red 8.

Br. 38. Marko Gašic iz Begteža, 1 tepeluk za pušku. Red 8.

Br. 39. Albert Koch iz Kutjeve, 1 par cipela. Red 6.

Br. 40. Andria Biber iz Kutjeve, 1 ćilit. Red 20.

Br. 41. Pavo Stritthof iz Kntjeve, 1 burence. Red 14.

Br. 42. Jozo Filipović iz Kutjeve, 1 par opanaka. Red 26.

Br. 43.—47. Pres. g. grof Leo Vurmbrand, vlastelin iz Vetova, 4 flaše stara vina (Klikun) od god. 1861. Red 10.; 4 flaše stara vina (Draga) od god. 1861. Red 10.; 4 flaša mlada vina (ruso) (Paka) od god. 1863. Red 10.; 1 hrastova kotura. Red 14.; 1 javorovu cjepanicu. Red 8.

(Dalje će sliediti.)

Razriešenje zagonetke u br. 15. „Slavonca“ jest: **glad — lad.**

Razriešila su sliedeća gg.: Hugo Qnatternik u Požegi; O. Ivan Bohàth u Brodu; Matia Rogović mladji, i Nikodem Jakšić u Osieku.

Javna zahvala.

Ovdašnja glavna učiona dobila je posredovanjem velečastnoga gosp. župnika i ravnatelja Ivana N. Thallera od gosp. Slavoljuba Morfa, nadzornika rudah tergovačkih, krasnu sbirku raznovrstih rudah, na čemu blagorodnomu darovatelju u ime ravnateljstva glavne učione, kao što i zahvalne mladeži srdačna hvala.

O tečaju bečke burze od 18. lipnja 1864.

Papiri: Kovnice 5% 72.25; Narodnoga zajma 5% 80.55; Srećke lutrijskoga zajma od god. 1860. 96.80; Narodne banke 787.—; Vierovnoga zavoda 194.50.

Mienice: London 115.25; Srebro 114.—; Carski cekini 5.46 5/10.

Tisak Miroslava Kraljevića u Požegi.

Izlazi 10., 20. i posliednjeg u mjesecu. Ciena mu je godišnja sa poštarinom 5 for., a polugodišnja polovica, za domaće pako, ako se u kuću nešalje 4 fr. 60 novč., a polugodišnja polovica.

SLAVONAC.

Predplatiti se može kod svih c. kr. poštah i kod odpravničtva lista u Požegi. Za obznane plaća se osim bularine od 2 stupačkog redka za 1. put 5, za 2. put 4 a za 3. put 3 novčića austr. vriedn.

Vlastnik i urednik: **Miroslav Kraljević.**

Godina II. U Požegi 30. lipnja 1864. Broj 18.

POZIV NA PREDPLATU.

Oviem iztjeće posljedni broj prvog póljeća ovoga našeg jedinoga narodnog glasila u Slavoniji. Neznam, jesmo li poleg našeg proglasa štovanomu domorodnomu obćinstvu zadovoljili: nu posve mirnom sviesti možemo reći, da smo pomoćju svojih prijateljah sve učinili, što učiniti mogasmo. Toga radi ćemo i budućeg póljeća na nastupljenoj stazi istom revnošću uztrajati; te ćemo, kao i do sada nastojati, da ugodnom zabavom i poukom prosvetu širimo, na napredak pobudjujemo, i narodni ponos dižemo. Naročito ćemo pako braniti i krčiti put narodnomu i književnomu jedinstvu južnih Slavenah, buduć smo osvjedočeni, da je samo na tom temelju bolja i slavnija budućnost za nas moguća. Pouzdano se oslanjajuć, da je ta misao, misao i svih naših razboritijih prednjakah i većine našeg domorodnog obćinstva, pa da nam i nadalje u to ime ni književne podpore uzmanjkati neće; pozivljemo ovim sve svoje prijatelje i znance na dobrohotnu obnovu predplate za buduće póljeće.

Predplatna pako ciena ostaje ona ista, koja je i do sad bila; naime: polugodišnja za domaće predplatnike, ako se u kuću nešalje 2 for. 30 novč., za vanjske pako s poštarinom 2 for. 50 novč.

Predplatu primaju sve c. kr. pošte i odpravničtvo ovog lista na trgu sv. Terezije pod k. br. 19.

Miroslav Kraljević,
urednik „**Slavonca.**“

MIRUJ.

Tko je srdce u te dirno
Da si toli ti nemirno
Kao pticu u zatvori
Za svietom te želja mori.

Što se srdce opet mičeš
Zašto tužno ti naričeš?
Težko si mi izranjeno
I nevjerom ubijeno,
Pa si uviek tiho mirno;
Tko je srdce u te dirno?

Sječaš li se slasti svoje?
To je prošlo srdce moje!
Za te slasti više nije
Za drugim joj srdce bije!
Tko je oganj taj razpirno
Da si toli ti nemirno!

Ohrabri se i odoli
Ah pretežkoj svojoj boli!
Makar da si izgubilo,
Što najsladje ti je bilo
S nevoljom se svojom bori
Kao ptica u zatvori!

Gle i njoj ti sunca nema
I ona se umriet sprema
Pa još uviek pjesni poje,
Vidiš, vidiš srdce moje!
Samo tvoja rana gori
Za svietom te želja mori!

Ta zar nisi pomislilo
Da si usried raja bilo,
Kada te je ogrlila
Pa kad me je poljubila,
A sad vidiš boli svoje,
Nij' na svietu nebo tvoje!

Jednoč si se prevarilo
I djevojci povjerilo
A za vjeru njojzi danu
Steklo si si smrtnu ranu.
Neponovi tuge svoje
Miruj, miruj srdce moje! —

Isidor K.

MILOSRDNA SESTRA.

(Dalje i konac.)

Kratki mir u bolnici morade na skorom porušen biti. Dogadjaji 5. lipnja i borbe medju narodnom stražom, urednom vojskom i njekoliko republikanacah u st. Mery napuniše bolnicu s ranjenici.

Mladi liečnik, nadranarnik hrljaše na sve strane i skrbljaše se da boli ublaži. Djaci, milosrdne sestre, a osobito naše dvie, isti bolestničari*) svi nastojahu pod njegovom upravom, da bolestnikom pomognu. Za njekoliko urah (oko po noći) bijahu primljeni ovi ranjenici obskrbljeni, kako je već kojemu od potriebe bilo.

Još su cielu noć ranjenici donašani, ali ne mnogo.

Dvorane bijahu napunjene, ali ne prepunjene. Mladi je liečnik sveudilj neumorno radio, neštedeć sám sebe.

U jutro se je saznalo, da su se buntovnici u njeke kuće povukli, gdje će svi poginuti.

Znatiželjne gledaoce raztjera kiša.

Tako je lipanjski ustanak ugušen bio.

---

*) Krankenwärter.

Dan 6. lipnja prigibaše se. Nigdje se nije više borilo, i nitko neočekivaše više ranjenikah.

Obe sestre ostaviše sada palaču, da se malo odmore. — Sada donesoše još jedna nosila, a Ljudevita i Marija vrate se.

Bolestnika nisu morali daleko nosit, jer su zadnje prazne postelje blizu vratah bile.

Nosila se otvoriše. Ljudevita zaviknu i probliedi. Ona bi se bila srušila, da ju nebudu otraga stojeći djaci i bolestničari pridržali.

Jedan djak poče o tome sumnjati, no opomenut od jednoga sudruga ode k donešenom ranjeniku, koji se u žalostnu stanju nahadjaše. On je u nesvjetnici ležao. Jer su prsa krvju oblivena bila, to se nije mogla rana vidjeti, ali se vidilo da na prsih mora biti.

Ljudevita se je opet na toliko sabrala, da je mogla iz dvorane izići. U jednoj sobici čekala je ona po prilici četvrt ure u strahu.

Napokon dodje Marija.

„Ah, Marijo!“ povika ona „onaj mladi čovjek kog su sad donesli, to je on, Julij. Kako je s njim? On je mrtav, što ne?“

„Nije, Ljudevito, Julij nije mrtav. Ja sam na tebi spoznala, da je to on; nu on nije mrtav, umiri se. Njegova težka rana je izprana, ali nije zavezana, jer se liečnik očekuje.“

„Ja ću ga njegovati; dužnost mi je“, odvrati Ljudevita. „Sám Bog mi ga je poslô.“

„Može biti“, reče Marija. „Ali obriši suze, ublaži bol, pa hajdemo u crkvicu da sa sestrami krunicu molimo, jer mi potrebujemo mir i molitvu.“

Čim je liečnik došao, odmah bi k postelji novodonešeni odveden. On je podugo zamišljeno razgledao ranu, a za toga vladaše duboka tišina.

„Gledjite“, reče on, „tane koje ga je u prsa udarilo, mora da se je od kičme odbilo, nesmrskav ju. Gdje bi ga sada čovjek naći mogao? medjutim pokušati se mora.“

On uze pipaljku i izvidi s njom ranu, neoporaviv ništa; nego je ranjenomu samo veliku bol prouzročio, koji se je iz nesvjestnice probudio bio i oči otvorio.

„Mi vam veliku bol prouzrokujemo“, reče liečnik; „nebi li nam vi sami štogod mogli reći? osjeća te li da vas gdje god šta tišti, gdje bi možda tane moglo biti?“

„Osjećam nješto gospodine, u prsih, što će me i usmrtit. Pak jer proti tomu neima lieka, to ništa drugo neželim, nego da me pustite umrieti i da me duže nemučite.“

„Mi ćemo nastojati, da vam pomognemo i da vam velike boli neprouzrokujemo“, odvrati liečnik, i ode sa svojimi učenici, dočim je Mariji naložio, da bolestniku cielu noć ništa, do osladjene vode nedadu.

„Je li taj mladi čovjek izgubljen?“ zapita ona liečnika, pograbiv ga za ruku.

„Izgubljen?“ ponovi on, ponješto od živahna pitanja dobre sestre zatečen; „ah nije. Sve ob operaciji i vadjenju taneta ovisi, što ćemo sjutra pokušati.“

Za toga se je Ljudevita još boljma svladala. Ona se je k Bogu utekla i zadobila je novu jakost i moć. Da ju još bolje objači, priobći joj Marija zadnje liečnikove rieči i s tim ju ohrabri.

U ostalom je ona zbog svoga mira, zbog svoga zavjeta, zbog sáma sebe, zbog svoje budućnosti i na savjet svoje prijateljice, čvrsto odlučila, pade li Julij ili ne, da mu se neće kazati, ali ujedno i obreče, da će ga cielu ovu noć dvorit, ako uz slabo razsvietljenje probitačno bude. S toga dodje ona istom pod večer k bolestnikovoj postelji, koju tada kroz cielu noć nije ostavila. On ležaše u neprekidnoj nesvjestnici. Rieči koje izgovaraše, bijahu nerazumne do dvajuh ili trijuh, koje je češće opetovao, i koje je njegova skrbnica točno razabrati mogla: „Ljudevito! uboga Ljudevito! draga Ljudevito!“

Ove su rieči u onoj tužnoj noći za ubogu sestru radostna utjeha bile.

Sliedeći dan bijahu do dva sata svi posjeti i zaključeni pokusi dovršeni; samo je još bolestni Julij preostao. Prije nego je liečnik tane vaditi htjeo, posavjetovao se je s

ostalimi liečnici, koji su zaključili, da se ima pokušati, akoprem su se već unapried slabom uspjehu nadali.

Liečnik dodje k bolestnikovoj postelji sa svojimi učenici mučeć. Odlučan bijaše čas.

„Junače“, reče liečnik, „jeste li danas štogod hrabriji? hoćete li nam dopustit, da pokušamo?“

„Hoću“, odvrati Julij neobičnom postojanošću. Jer su se u jutro, poslje nemirne noći, kad je zlatne sunčane trake opet spazio — on bo bijaše mlad — nove nade u njemu porodile. Ta i onako je imao dosta uzrokah za život.

Smjelo i vješto upravljena pipaljka nadje tane.

Pokus je duže vriemena durao i bijaše okrutan. Tane sa njekoliko komadićah plućah, gdje je ležalo, bi izvadjeno.

Julij se je držao baš kano pravi junak, jer nije niti pisnuo. Liečnik je već duhom klonuo. On je već iznemogao, znoj ga je probijao.

„Sada“, reče žalostno, „nadam se, da ćete biti spašeni!“

„Zahvaljujem vam“, odgovori Julij nasmjehav se.

Marija nije htjela liečnika u vrvi pitati, već ga je na vratih palače dočekala.

„Imade li nade, da će ovaj bolestnik ozdravit?“ zapita ona liečnika, koji je prekriženih rukuh i turobna pogleda iz palače išao.

„Ah“, odgovori on, „ništa mu neće pomoći. Neće ovu noć preživiti!“

Ljudevita je odmah sve saznala. Obe se sestre naplakahu site; ali Bog jih je opet na toliko objačio, da se je Ljudevita podufala, kod bolestnika bditi.

Kad je deset satih tuklo, sjedila je ona uz njegovu postelju.

On se prenù iz mučna polusna, njegov se dah zaustavljaše.

„Jeli vam težko? hoćete li piti?“ zapita ga Ljudevita tiho.

„Jest, težko mi je, sestro, ali neće dugo durati. Ovdje na srcu ćutim mali okrug, koji se sve većma skuplja, kad se do piknje skupi, onda će sve minut.“

Ljudevita nije mogla jedne suze obustaviti, koja je na bolestnikovu ruku kapnula.

„Vi me daklem žalite, a vidiste još većih mukah?“

„Ja vas više sažaljujem nego ikoga drugoga.“

I Ljudevitina ruka pograbi bolestnikovu ruku, koju je on sa svom slabom silom stiskao.

„Kad ste tako milostiva, to ćete me možda rado slušati“, začè on nakon kratke stanke. „Nješto me na duši peče i odmah će mi lakše biti, kad vam svoj zločin izpovjedim.“

Hropotac mu prekinu daljni govor.

„Šutite“, reče sestra, metnuv mu prst na usta. Zatim mu diže nježno glavu i dade mu malo osladjene vode.

Prilično umiren nastavi on dalje.

„Neću vam cieli dogadjaj pripovjedati, jer bi vam dosadio, nješto samo neka bude dosti. Vidite, ja sam jedno ubogo diete zaveo. Istina je, ja sam iz sveg srdca onu djevojku ljubio i ništa drugo nisam želio nego ju za ženu uzeti; ali nemogosmo neznam kakovo pismo dobiti i tako je naša zakonita sveza zapriečena. Ali to nije sva krivnja. Ja sam Ljudevitu već godinu danah ljubio. Od njekoliko mjesecih bila je ona već sasvim moja i uprav sada sam imao manje nego ikada prije uzrok ostaviti ju.“

„Ja sam slikarstvo učio. Jednoga jutra dao sam se od svojih prijateljah nagovorit, koji su u Italiju putovali. Oni odmah krenuše na put. Nesmišljav dugo, pridružim jim se ja. Ljudevita i ljubav bjehu zaboravljeni; o ničem drugom nisam mislio, nego samo o Italiji. — Ah, neizkazane sramote! ja sam bezsramno jedne večeri pobjegô, nerekav ništa ljubovci. Samo sam joj njekoliko riečih napisao. Ja priznajem, putovanje, promjena i ljepota okolice, obožavanje umjetninah, umjetnost, koja mi se veličanstveno pružaše, k tomu revno i marljivo nastojanje umjetnikah i učiteljah bjehu odveć velika zamama; dugo,

Jako dugo nisam mislio na Pariz i na Ljudevitu. Poslje tri godine oćutih najednoč predbacivanje i pokoru. Bio sam u Rimu i hladnokrvno sam divote Vatikana promatrao. Osjećao sam, da je već vrieme došlo, da moram opet putovati. Nerekav nikome ništa, krenem sám cielim svojim bogatstvom na put, zamotajem nacrtah i obrisah. Novca mi nije manjkalo, nješto bo sam od kuće dobio a nješto sam sám zaslužio. Jedan Vetturino me je izvezo i ukrcao sam se u Livornu do Marsille. Njeka tajna sila vukla me je u Pariz! — Ona tako dugo zaboravljena Ljudevita, postade jedinim predmetom obožavanja, ali neizkazani strah me je mučio. Pogubnim sam mukam bio izložen. Još ništa nisam o njoj saznao. Živili još ono ubogo diete, koje sam kod svoga odlazka tako ružno ostavio? pa ako još i živi, gdje bi ju mogô naći? pa da ju sve i nadjem, je li mi još vierna, hoće li htjeti mojom biti? Kod ove zadnje misli prohadja me cielim tielom ledena groza. Ja sam 5. Lipnja u Pariz došao. U gradu je bilo sve pobunjeno; svuda se je mrcvarilo. Kazano mi je, da je nova borba medju narodnjaci i republikanci. Ja se nisam mnogo za to starao. Ja sam samo jedan stalan cilj imao. Čim sam iz dostavnika izišô, odmah sam se k onoj kući odputio, gdje je moja Ljudevita stanovala. Tko bi bio udarce moga srca izbrojio? drhćuć pokucam ipak na vratih. Vratar nije bio isti. Nitko mi neznade o Ljudeviti štogod kazati, dapače nit za njezino nit za moje ime znadoše. Ja sam pitao za njezinu sobu; ali je najmljena bila, te tako sam drugu morao uzeti. Prekasno je već bilo; izlaziti nisam više mogao. Ta i kuda bi išao, gdje bi ju tražio, koga bi za nju pitao? — Ja sam se u postelju legô, ali dugo nisam mogô zaspati. Grozna grmljavina topovah i pucnjava pušakah priečiše iz početka san; a moje misli priečiše ga još više. Pred zoru sam istom zaspô i kasno se istom probudio. Htjeo sam ići, ali uvjek sam si isto pitanje stavljao, kuda? Napokon se sjetim Ljudevitine tetke; to je bila blažena misao, čvrsto ufanje. Od skrajne plašljivosti, došô sam do najvećeg povjerenja. Sada nisam više dvojio, hoću li ju vidjeti. Ja sam pokupio svoje obrise i otišao sam iz sobe, misleć da joj sve pokažem. Oprezan sam htjeo biti, te sam s toga malo zašô, da tako prieteću pogibelj izbjegnem.

Ali proti udesu zahman sva opreznost. Kad sam preko crvenoga braništa prolazio, nadodje jedan vojak iz narodne straže i zadade mi ovu ranu, koja me je ovamo donesla, s koje dvadeset godišnji umjetnik, drugi Poussin, u bolnici umire — vriedna kazna bezprimjerne oholosti i bezsramne nezahvalnosti!“

Onemogav umuknu mladi umjetnik. Ljudevita ga spusti nježno na vanjkuš, obrisa mu čelo, zatim sjede uz njega i pokri si istim rubcem mokre oči.

Za dugo mučahu oboje.

„Moram zaključit“, nastavi bolestnik, „jer mi se već zadnja ura približaje, te ako se nepožurim, neću moći svoje izpovjedi dovršiti. Milosrdna, dobra sestro, za milosrdje, kano umirajući molim . . . .“

Ljudevita jecaše.

„Ah!“ jecaše opatica.

„Vi ćete saznati za Ljudevitu, gdje živi; onda otidjite k njoj i pripoviedite joj, kako sam se iz Italije povratio, kako sam se nadao da ću ju naći i kako sam ranjen, kažite joj, da ju za oprošćenje i za jednu suzu molim, cieli bi svoj život na ovom svietu — ah ne na ovom svietu! ah ne, i cieli život na drugom svietu, poklonio bi za to.“

„Šutkac, Julij; neblazni!“ reče Ljudevita, dignuv se; „šuti.“

„Ah, tko tako s menom govori?“ zapita mladi umjetnik začudjeno, dočim se je, sabrav sve sile, na lakat podbočio i sestrinu ruku pograbio, koju je na taj način prisilio, da opet na postelju sjedne. Zatim odvinu velika biela krila duvne kape i povika:

„Ah, Bože! ona je, Ljudevita je!“

I onesviestiv se pade na svoj vanjkuš. Ljudevita je gorku borbu u duši osjećala. Niti sol niti hladna voda mogoše pomoći. Ona plakaše gorko i lamaše rukama. Htjela je za pomoć vikati, ali se nije usudila. Tako je jedan strašan četvrt sata prošao.

Napokon otvori Julij oči, i promatraše dugo, jako dugo plačuću Ljudevitu, a najposlje zaplače i on.

„Daklem si ti, ti si Ljudevito! hoćeš li mi dakle sáma oprostit?“

„Tebi oprostit! zar ti imam što oprostit? Neću reći, da sam tvoj povratak očekivala; jer stališ u koj sam stupila, protivno pokazuje. Ali zato sam te uviek blagoslivljala i bojala sam se za tvoju sreću u umjetnosti. Uviek sam te ljubila!“

Ljudevita spoznade, da su bol i ljubav u njoj opaticu preobladali i njenih zadnjih odlukah nestade i nehotice; ona se je skoro proti vlastitoj volji dala spoznati. Što bi sada učinila? bili bježala? — Ali bili smjela, milosrdna sestra, svoju svetu dužnost zanemarit, umirajućega ostaviti? — ne, to je nemoguće. — Ona pritisnu grčevito propelo na očenaših na usne i osjeti novu jakost.

„Julij, sada počmi ozbilnije i pobožnije misliti“, reče ona nakon kratke stanke, prividno umirenim glasom; „jer nam je obojim poznato, da su tvoji časovi prebrojeni. Nesilim te da si svećenika zoveš, nego daj molimo skupa. Nemoli da ti oprostim, nego molimo oboje Boga za oprošćenje.“

„Jest, istina je, ja moram umrieti. Ah, kolika nesreća, jer sada nas nebi ništa više priečilo! zavjet, koji te veže, nije nerazriešiv. Ti bi mojom postala i moj bi nam kist sjajan i zadovoljan život pribavio. Ah, kad moram umrieti!“

„Ja sam nesretnija, kad moram živjeti. Ali, za volju božju, govori, kako se ovoj uri pristoji. Daj pomislimo na Boga i našu dušu, koja je u velikoj pogibelji. Molimo skupa.“

Julij nemogaše svoju ljubav zaboravit i reče ukorno:

„Daklem, Ljudevito, nebi ja nikada, da nebudem slučajno tvoju opatičku kapu odvinuo, saznao, tko si?“

Ljubav preoblada napokon i opatičino srdce usprkos njene čvrste odluke i ona mu odvrati:

„Zar se uviek lice mora odkrivati? zar negovori glas, suze, stiskanje rukuh sa srcem?“

Tako zaboraviše nesretna, u istinu ljubeća djeca na sve, započeše dražesti prve ljubavi na postelji, gdje je već smrt medju njima sjedila.

Najednoč zaviče Julij poluugašenim glasom: „Ah, već se je onaj strašni okrug do male piknje skupio. Već sam prije rekô, al sam bio zaboravio. Smrt je. Ljudevito, Ljudevito, s Bogom, Ljudevito, moja ženo! tvoje ustne! jedan cjelov, cjelov na rastanku!“

Poslje dugog plača otrže se Ljudevita silom iz mrzla naručaja ljubovnika. Ona si obrisa zaplakane oči, kleknu uz postelju i moljaše dugo. Zatim ustade i sjede opet na postelju.

Zora se istom zarudjevaše. Samo što je slaba svjetlost gornju stranu velikog prozora razsvietljivala, kad je jedna velika osoba k postelji mrtvaca stupila. Ljudevita se iz početka prepade, nu naskorom spoznade Marijin glas, koja ju zapita:

„Daklem moje diete?“

„Sve je već prošlo.“

„Tvoj je udes zaključen a ostalo pripada meni. Idi, mila nesretnice, i opočini malo, ako uzmogneš.“

One se srčano zagrliše. Ljudevita ostavi palaču i ode u svoju sobicu.

Marija, koja je sada mjesto Ljudevite uz postelju klečala, prebiraše očenaše. Sada ustade i uze iz jednoga zamotka, kog je sobom donesla, bielo platno, i zamota mrtvaca. Prvi bolestničar, koji je unutar stupio, dobi nalog, da mrtvaca nosi i da ga od djakah brani, jer se ima sahranit.

Iznemogla, od toliko udaracah udesa sasvim poražena Ljudevita morade cieli dan u postelji ostati. Na večer dodje Marija k njoj i reče joj, da je sprovod za Julija već priredila. Obe sestre doprineše, da zajednički sav trošak izplate.

Drugi dan je Ljudevita iz postelje mogla ustati. Ta koja bi ju bolest mogla u postelji zadržati? U devet satih bjehu zadušnice obdržavane za sve mrtve, koji su u obću grobnicu sahranjeni.

Za Julija su posebne zadušnice u deset satih obdržavane. S kakovom pobožnošću prisustvovahu obe sestre, koje su jedna uz drugu klečale!“

Pred kućom vabiše urešena nosila množinu znatiželjnih. Svim je bilo znano, da je mrtvac jedan mlad čovjek, koji je s težke rane umro. Vojnik nije bio, — narodni stražanin nije takodjer bio, — morao je daklem republikanac biti.

I ubogi Julij je od svjetine, koja je na ulici stajala, ili proklinjan ili blagoslivljan bio, kako je već tko mislio.

Obe sestre gledahu za povorkom, dok je za prvi ugal zašla.

Marija uze zatim Ljudevitu izpod ruke i odvede ju u palaču.

„Hodi prijateljice“, reče ona, sada nas dužnost zove. Drugo nam sada nepreostaje, nego požrtvovati se za sva čovječja trpljenja. Neću reći, da ćeš kada sretna biti. Tvoje je srce slomljeno, no više nećeš dugo trpjeti. Bog ti je sredstvo poslô, koje će ti ranu zacieliti; on ti opet mir povratio; tvoj udes je dovršen. Sada znadeš, da se neimaš ničesa bojati, ničemu nadati.“

„Ah, čini mi se, da mi je neizvjestnost dražija bila“, šapnu Ljudevita.

Marija nije ništa čula. Vrata se velike palače kod ovih riečih zatvoriše.

VOJNICA.

Dalje.

„11. Po smrti ovoga biskupa opet je molio taj vojvoda Svetomir vladiku Virgila samo ako uzmogne, da k njemu dojde; što mu on uzkrati sbog pobune, koju zovemo krvnom osvetom (i tuj se ima uložiti ono Porfirogenitovo razkolje), no razmisliv se ipak poslà tamo popa Latina.“

„Malo kasnije, prigodom druge pobune, ode odande taj pop Latin.“

„Po umirenju pako toga krvarenja, opet tamo poslà Virgil biskup Mandlhoha a za ovim svećenika Vràmana.“

„Po smrti pako Svetimirovoj pojavi se opet buna ili krvarina, pa nebje tamo više godinah nijednoga duhovnika, dok neposlà njihov vojvoda Vladko prosacah opet k vladiki Virgilu, i zaiska svećenikah od njega, na što mu poslà Hajmana i Regenbalda popove, pa Majorana djakona i njeke klerike.“

„Pa malo kasnije poslà opet tamo istoga Hajmana, Duplitera i Majorana duhovnike i druge š njimi klerike.“

„Zatim posla jim Kosara, Mojorana i Lerchenberta, a za ovimi Regenbalda i Regenhara popove, pa opet Majorana i Augustina, Regenbalda i Gonthara svećenike.“

„I to se je sve sbilo pod vladikom Virgilom.“

„12. Ide nastavak o Avarih. (gle! tamo Huni a tuj Avari.)“

„U davno doba na južnoj strani Dunave u pokrajini doljnje Panonije, i naokolo, sve su zemlje Rimljani bili posjeli, i tamo si gradove i tvrdjave na svoju obranu podigli, kao i druge mnoge sgrade sagradili, ko što se to još i sad vidi.“

„Ovi su si podvrgli Gote i Gepide; ali izza Isusove godine 377. i nješto više, Huni stanujući u pustarah na sjevernoj strani Dunave, ostave svoja sjedališta, pa prebrode Dunavu i protjeraju Rimljane Gote i Gepide. Od Gepidah pako još se njeki tamo nalaze.“

„A zatim Slavjani počeše u tih stranah rieke Dunave različite države zauzimati, izza kako su Huni odande iztjerani.“

„No sada mislimo da trieba pripoviedati, kako su Huni odatle iztjerani, a Slavi kako su se tuj naseljeli, i kako je ona strana Panonije pod Ljubovinsku vladičiju podpala.“

„13. Indi Karla car godine od poroda gospodnjega 796 odredi, da povede nebrojenu vojsku njegov župan Hajnrih (a uz njega i naš Vladimir — Mojmir poleg Regena) na Huno-Avare, i da jih utamani, koji se ni najmanje neuzprotiviše (oh! šta ti na to veliš Engelharte?) već se podvrgoše po rečenu županu Karlu caru."

„Iste godine takojer poslà Karla Pipina svoga sina u Huniju s velikom vojskom, koji došav do glasovita njihova mjesta, štono se zove Velegrad (Iringum, Rinch), predadoše mu se opet tuj svikoliki njihovi knezovi."

„Povrativ se odavde Pipin, darova dio Panonije dolnje oko jezera Vladina, pa sve što je iznad potoka, koji se zove Raba, i tako dalje sve do Drave potoka, i tja do onde, gdjeno Drava utječe u Dunavu, kô što je vlast imao, predade svukoliku njegu toga puka, štono zaosta od Hunah i Slovjenah u tamošnjih stranah, duhovnoj brigi i pastirstvu Jarnona Ljubovinskoga vladike, do dolazka svoga otca Karla cara."

„Kasnije dakle, iliti g. 803. dojde car Karla u Bavarsku, i pohodi mjeseca listopada Salcburg, gdjeno potvrdi pred mnogimi svjedoci tu zakladnicu svoga sina, i ta dobra na vjekovita vriemena toj crkvi darova."

„Kako je malo", reći će Ivo, „Anonimu stalo do povjesti i slave njemačke, a koliko više do onih dobarah, koja su bez hvale Niemci poduprti mišicom slovjenskom osvojili!"

„Neka! neka! Ivo!" odgovori Radomil, „čuti ćeš kasnije, kako su prošli, šibani svetom stolicom iz Rima!"

„Nego molim vas sada ponajviše za dobrotu, da pozorno slušate, što ću štiti."

„Čujmo! čujmo!" rekoše svi jednodušno.

Radomil produlji svoj nastavak.

„14. Na isti je način takodjer Jarno vladika, nasljednik Virgilijev na stolici Ljubovinskoj nadalje pastirovao, popove odasvud posvećujući i šaljući jih u Slavoniju (!) naime u županije Velegradske, i u strane dolnje Panonije, tamošnjim vojvodam i županom, ko što je to odavno Virgilij radio."

„Izmed kojih se je jedan zvao Engl, vrlo mio i drag tamošnjim narodom sbog svoje razboritosti, komu je na toliko bio sav puk poslušan, da kad bi makar komu i bez pisma poslao ceduljku, nitko se nebi usudio prekršiti njegove zapoviedi; kojino je takodjer čudotvorno na nje s otim djelovao, što je pravovierne k sebi i k svom stolu pozivao na gostbu, a njihove gospodare neviernike naredio je, da na dvoru sjede ko psi, mećući pred nje kruha i mesa, te mrke posude s vinom, da tako jedu i piju; slugam pako iz pozlaćenih čašah (staupis) piti dade."

„Tada su ga pitali prvašnji s dvora govoreći: „Zašto s nami tako baraćeš?" Na što on reče: „Niste vriedni kao krštenjem nepriporodjeni, da obćite s krštenici, nego na polju da jedete ko psi."

„Na što bivši u svetoj vjeri podučeni, jagmice k svetom krstu prijanjahu, i tako napriedova nabožnost kršćanska."

„15. Medjutim postade Jarnon (Arnold?) god. naime 798. od poroda Isusova jur nadbiskup i zadobi plašt od Lava pape, pa u svom povratku iz Rima dojde do iznad Pada, kome u susret izadje poslanik Karlov, s pismom njegovim, zapovjedajući mu, da svoj put nastavi u krajeve slavske, i da tamo izpita želje toga naroda, i pripovjedi jim rieč božju."

„No pošto to učiniti nemogaše, dok nepriobći odgovora svojemu poslanstvu povjerena, pohitio je žurno k caru, te ga izviestio o svemu, štogoder mu je po njem vladar Leo papa poručio."

„Izza obavljena poslanstva zapovjedi sam car glavom Jarnonu nadbiskupu, da ide u krajeve slavske, i da proputuje svom onom zemljom, i službu crkvenu da uvede po biskupskom običaju, te narode pripoviedanjem vjere i kršćanstva da ukriepi, ko što

je on i uradio, tamo došav posveti hramove, redi popove i narod pripoviedanjem obuči, pa odande povrativ se, javi caru, da bi se dosta dobra tamo uvesti dalo, samo kad bi se tko tomu posvetiti hotio."

„Tad ga zapita car: „bi li mogao naći čestita duhovnika, koji bi se mogao s uspjehom tamo poslati?" Na što mu on odgovori: da ima takova, koji bi se i Bogu dopadao, i i nad tim narodom bi dobar pastir bio."

„Tada nalogom carevim bude posvećen vladika Deoderik Arnonom Ljubovskim nadbiskupom, koga je sam Jarno i župan Gerold doveo u Slaviniju, i predao ga u ruke tamošnjih vladarah, i priporučiše tomu biskupu državu hrvatsku i njezine krajeve od zapadne strane rieke Drave, sve do Dravska utoka u rieku Dunavu, da punovlastno rukovodi taj narod svojim pripoviedanjem i navješćivanjem istine božanske; pa da sagradjene crkve posveti, popove da redi i namješta, i da svukoliku službu božju u onim stranam, kao što red i pravila kanonička zahtjevaju, obavlja, te da bude pokoran i podložan Ljubovinskim vladarom, što je on i uradio, doklegod je živio."

„16. Po smrti pako Arnonovoj preuze godine 821. Adalram bogomio učitelj vladu stolice Ljubovinske, kojino je izmed ostalih dobrotvornih djelah po smrti vladike Deodrika (u Englharta 806 g. zove se Donat, kao i Vladko naš Pavo mu je vojvoda jadranski a kasnije Ljudevit.) kô što je Jarnik nadbiskup prije Deodriku Slave povjerio; tako je i on Hotona naredio vladikom; on bo je naime Adalram godine Isusova poroda 824 dobio plašt od pape Eugenija, i upravljao je stadom si povjerenim 15 godinah; a po njegovoj smrti zadobi vladu spomenjene stolice poštovani pastir Luipram, koga s plaštom odlikova Grgur papa godine 836, koji izza premnogih Bogu ugodnih djelah preminu godine Krstove 859."

„Ovoga nasljednik poštovani vladika Adalvin kojega je on sam, (to je Luipram) odhranio, a Nikola papa plaštom odlikovao, biskupe sve do sada i vlada s velikom pomnjom stadom Gospodnjim Bogom si povjerenim."

„U njihovo doba, to je Luiprama i Adalvina nadbiskupah, bio je biskup Osvald naroda slavjanskoga vladar, (duhovni) ko što su to u stara vriemena jurve spomenjeni vladike (naši) činili, bivši podložni biskupom Ljubovinskim; pa još i sad nastoji glavom Adalvin nadbiskup upravljati s onim narodom, u ime Gospodnje, ko što se to bjelodano vidi u onih pokrajinah na mnogih mjestih."

„17. Nastojasmo dakle izbrojiti Ljubovinske vladike, kao što jih vjerodostojno u ljetopisih carah i vladarah vranačkih i bavarskih pobilježene najdosmo, da to onim koji bi radi to znali izpripovjedimo.

„Izza kako je indi Karla car Hune protjerao (gle!), i namjestio Ljubovinske vladičije dostojanstvo (iz Posavine naime u Slavograd ili ponjemčen Salcburg) u Ljubovi, i darovao ga na vjekovita vrjemena iste crkve vladaru, to je Arnonu nadbiskupu i njegovim nasljednikom, da ga uživaju: počeše to Slavjani, to Bavarci naseljivati one zemlje odakle su iztjerani Huni, (!) i pomnažati se."

„Tada je prvi carem imenovan župan krajiški Gonteram (ili Kodolav, Kotzolin), drugi Verinhar, treći Albrik, četvrti Godfrid, peti Gerold."

„Medju to dok su rečeni župani nad tom iztočnom krajinom zapovjedali, prebivali su u tih pokrajinah (Velegradskih) njeki vojvode, jurve k spomenjenoj stolici (gle!) spadajući (!), štono su bili imonovanim županom podložni na službu carevu, i zovu se Pravoslav (Borna), Vladislav, Miroslav i Djevomir (Etgar, Tibimir)."

„Odahni Radomile!" progovori Ivo „zar nevidiš njemačkih pisacah u riedku protislovju, a Slavjanah u gustih gromačah svagdje jim na službu."

„Kako to Ivo?" pita Radomil.

„Eto štio si nam iz Neimenovića od Avarah i Hunah, kako su bili iztjerani iz jedne iste zemlje, i neiztjerani!"

„Valjada on pravi razliku" reći će Milorad „izmed onih iztjeranih i pokorenih?"

„Moguće! ali je ovaj broj s trinajstim u očitu protuslovju“ veli Ivo.

„Nije sam!“ kaže Marijan „ta i Englhart priča o frijulskih vojvodah, koje zove Anonim župani —, i što onaj pripovjeda o krajini (marca) i četirim županom izza Balderika — Albrika Anonimova, to kaže ovaj razgovetno da to nije istina.“

„Medjutim dobro je ipak, što naše vladare bar ovaj — akoprem ne svaki drži za prave vojvode, makar da nam i župane naše kad i kad tako nazivaju.“

„Biti će dakle župan i vojvoda svejedno?“

„Doisto ne! Četrnaest onih vojničanskih vojvodah njemačkih, a naših velikih županah pod Djevomirom, Radomilom (Krasemerom) i Pravoslavom (Pribinom) protivno svjedoče!“

„Medjutim premda me nitko nepita: kako bi u suglas doveli naših vladarah imena, i š njimi si lašnje povjest poredali? kazat ću ipak njeka pravila znanstvena, bez kojih nam to nikad neće biti ni moguće da razsvjetlimo.“

„Vojnica dakle naša postaje sada baš upravo pravom vojnicom.“

„Tkogod razumije štogod sirski i evrejski, taj će znati i za slova i rječi Mara, Maran, što znamenuju, kao i u nas tko zna za smisao Pane, Pana, taj se nemože ni čuditi: kako se je mogla jedna i ista zemlja prozvati Panonijom i Moravijom.“

„Ma isti način i poganska naša imena iz tih rječih, kanoti Majer, Mir, Maran, Vlad, Vladko, Slav, Slavko, Mira, Slava, Vlada, Ljuba, Vojko, Vojnica — složena, daju nam: Milivoja, Borivoja, Vladislava, Vladimira (Mutimira) naime ne dvie glave, veće jednu samo osobu, tako; da što jedni pisci kažu Vladimir, to drugi nerazumjevaju ništa ina, veće Vladislava i obratno.“

„Tako je i Djevomir postao: Tibimirom, Terpomerom; i Pravovoj: Pribinom Tsestlabom, Czistiborom.“

„Na isti način, jerbo se Mara, Maran, Slava, Slav, Mil, Milko, Mila, Milka, i u grad pretvara; to si lasno možemo po tom pravilu i najzakučastija imena, kao i najzagonetnije naše bajoslovne predmete potumačiti.“

„Za sada ćemo se zadovoljiti samo s našim Gorodomilom, iliti Gotzomiuzlom, to je pravim našim Hradomilom, Radomilom, ili tako zvanim Ratimarom, tvojim imenjakom Radomile!“

„Samo hajde dalje! i predji na posao!“

Radomil produlji sedamnajsti broj ovako:

„Izza ovih pako vojvodah zadobiše županstvo ili gospodstvo nad prije rečenom zemljom (našom velegradskom i sjeverskom domovinom) od kraljevah, Bavarci po imenu Vilhelm, Abgar i Pabo.“

„Izza ovieh preuze vlast nad krajinom Ratbod, u koje doba dojde k njemu, to je Radovladu njeki Pravovoj bivši izagnan Vladimirom moravskim vojvodom nad Dunavom.“

„Dobro pazite braćo! tu vam bo nije ni spomena o današnjoj Moravskoj!“ reče Radomil, i odmah nastavi bez pretrgnuća:

„Ovaj ga, naime Ratbod, odmah predstavi našem vladaru i gospodaru Ludoviku, gdjeno po njegovoj naredbi bude u vjeri upućen (Privina) i kršten u crkvi sveta Martina u mjestu Treizma zvanom, u župi naime na stolicu Ljubovinsku spadajućoj: pa bude i kasnije Ratbodu povjeren, i š njim je ostao zajedno njeko vrieme.“

„Medju to porodi se izmed njih njeko nesporazumje, sbog čega pobojav se Pravovoj pobježe sa svojom svitom u zemlju Bugarsku skupa sa svojim sinom Svetoslavom (Sedeslavom).“

Malo kasnije pako dojde iz Bugarske u zemlju Radomila vojvode: u koje doba kralj bajerski Ludovik posla Ratboda sa golemom vojskom na Radomila vojvodu da ga uništi.“

„Gle! kako se podpuno slaže ta zgoda s ostalimi izvjestji, osobito pako s ljetopiscem fuldanskim!“ reče Ivo a Radomil produlji:

„Ovaj pako neuzdav se u se da bi se održati mogao, uteče sa svojom vojskom, koja mu preosta od toga poraza.“

„A spomenjeni Pravovoj ostavi ga (substitit), i sa svojom vojskom predje rieku Savu, gdjeno bude primljen Svetovladom (Salacho, Lecho, Slavitaha) županom i pomiren s Radovladom.“

18. Njekom pako zgodom i prošnjom vjernikah istoga vladara, dade kralj Pravovoju njeki dio doljnje Panonije na uzdarje! (gle!) oko potoka, štono se zove Kaniža (Cana, Sana, Knesaha.)“

„I tad se je on tuj nastanio, i počeo zidati gradinu u njekom gaju na Veleslavi (Muri, Mara) potoku, te prionio u naokolo odasvuda kupiti oko sebe narode i veoma se širiti u toj zemlji.“

„Njemu je još njekada Adalram nadbiskup iznad Dunave, u njegovoj oblasti i mjestu zvanom Trnava (takojer Veleslava) hram jedan blagoslovio.“

„Ali kad je spomenjen grad podigao, sazidaò je niže njega crkvu jednu, koju je Luipram nadbiskup, kad je u onoj pokrajini službu svećeničku punomoćno obavljao, došav u taj grad, na hvalu svete Bogorodice Marije posvetio ljeta 850.“

Tuj su bili glavom Svetoslav, Svantoslav, Svetomir, Vladimir, Sjeveran, Slavoslav, Velkomir, Vladimir, Rastislav, Pravoslav, Sventomir, Slavko, Krasomir, Dragomir, Svetoslav (upravo sve 14 vojničanah, osim vojvode Svetoslav-Chezul-Sedeslava!).

„Radomile!“ da je kad, pa da se ti župani uzporede sa župani Djevomirovim u listini Trpimirovoj!“ reče Ivo.

„Dakako Ivo! samo da je kad!“ uzkliknu Radomil, pa se dalje oglasi ovako:

„Amelrik, Altvart, Vilhelm, Fridperht, Šrot, Gunter, Harfrid, Ditrih, Isnbir, Rado, Deoderih, pa drugi Deotrih. Mandlperht, Englhart, Valker, Teotvald.“

„Oni su čuli i vidjeli ugovor urečen taj dan izmed Livprama i Pravovoja, kad je crkva posvećena, naime 24 veljače.“

„Tada je predao Pravovoj svoga svećenika, imenom Dominika u ruke i u vlast Livprama nadbiskupa; Livpram pako povlasti toga duhovnika u svojoj biskupiji, da slobodno misu pjeva, i povjeri mu tu crkvu i njegu pučku, ko što red popovski zahtjeva: pa povrativ se odanle isti biskup i š njim Svetoslav, blagoslovi crkvu popa Sveta Andrije, kojoj darova Svetoslav zemljište i šumu i livadu, u pribitnosti spomenjenih ljudih i zaokruži ili omedjaši to isto zemljište.“

„Zatim su došli k crkvi Ehrnberta popa, pa je i tu rečeni biskup posvetio, a što je trjebalo, dao je Svetoslav, kao i Goldengl sa svoja dva sina, i pop Ehrnbert sve što su tamo imali, i vodio je rečene ljude oko toga okoliša. (to je ograniči ga.)“

„19. Poslje dvijuh skoro trijuh li godinah, posveti hram na hvalu sveta Ruberta (Hrodberta) uz Salcburg, što je svekoliko iznad njega skupa š njim prostrto zemljište predao Pravovoj Bogu i svetom Petru i Rupertu na vjekovita vrjemena za uživanje božjim ljudem salcburžskim.“

„Kasnije pako na prošnju Pravovoja posla Luipram nadbiskup iz Salcburga zidare, slikare, kovače i tesare, kojino izpod grada Pravovojeva veličanstven hram sagradiše, štono sam Luipram podignuti dade, i u nju uvede službu crkvenu, gdjeno blaženi Hadrijan sahranjen počiva.“

„Zatim je u istom gradu crkva svetom Ivanu posvećena, a izvan grada u Doljnjoj Lipi, u Svetinu, u Božinici, u Vetovu, u Stefanbergu, u gornjoj Lendvi, u Ginsu, u Verdkirhu, u Santgrimoaldkirhu, u Svehatuskirhu i u Pečuhu, bile su u vrjeme Luiprama crkve posvećene, pa u Djevotaherskirhu i Vladmunterskirhu, kao i na ostalih drugih mjestih, gdjegoder je želio, Pravovoj i njegov narod.“

„I ove su svekolike crkve u vrjeme Pravovoja sagradjene, a posvećene, po Ljubovinskim vladikam.“

„20. Dojde dakle do ušijuh Ludovika preblaga vladara, da je bio Pravovoj darežljiv prama službi božjoj, i njegovoj; po čestom nagovoru zato njekojih njegovih vjernikah, sve mu dade u vlastničtvo, što je prije imao samo iz milosti, osim onih posjedah, koja spadaju na crkvu Ljubovinske vladičije, to je dobro kod sveta Petra apoštolskoga vladara i preblažena Ruperta, gdjeno tjelom počiva, i gdje od onda do sada poštovani upravitelj Liuphramus nadbiskup vlada.“

„Zato je uglavio naš vladar ta dobra, štono su k istoj biskupiji u tih mjestih pribavljena, i koja se i na dalje još božjom pomoćom i uzmnožati mogu, bez ićijega prigovora i sudbene potražbe, na vjekovita vrjemena da se neoskvrnjena uzčuvaju uz hramove jurve spomenjenih Svetacah.“

„Pribitni su bili tuj poimence: Liuphram nadbiskup (eto zakladnice, ili bar izvadka iz darovnice), Lerchenbert biskup, Lerchenfrid biskup, Hartung biskup, Karoloman, Ludovik, Ernst, Radbod, Verenhar, (Bernhard), Pabo, Fritilo, Tacholf, Deotrih, Vanink, Gerold, Luikold, Deocherih, Volfrei, Jeso, Egilulf, Pnopo, Adalbert, Megingos, pa Adalbert, Odalinh, Peruger i Managold. Podpisano na sboru u Regensburgu godine 848. (Sravni i uzporedi s brojem 18.)

„21 I doklegoder je on živio (Privina) ništa nije umanjio od crkvenih dobarah, niti je išta oduzimao od rečene stolice; već je nagovorom nadbiskupovim, što je više mogao dodavao; pošto bo je tamo jur u početku na veću hvalu božju po smrti popa Dominika, pop Cvergnagl slavan i na glasu učitelj bio poslan, sa djakoni i s klerici.“

„Za njim pako tamo je upravio Liuphram popa Altfrida umjetnika, koga je Adalvin nasljednik Liuphramovna nadpopa povisio, povjeriv mu crkvene ključe i njegu svega puka mjesto sebe.“

„Na isti način po njegovoj smrti postavi Rihpalda nadpopom, štono je dugo vrjemena tamo bio, i punovlastno svoju službu obavljao, ko što mu je to njegov nadbiskup dozvolio; dok nenadojde Grk (u drugih slavjan) njeki, Metod imenom izumjevši iznovice slavska slova oduze svukoliku vrjednost latinskom jeziku i rimskom nauku, te povlaštjeno pismo latinsko umno protumači, i uvede mise, evangjelja i crkvenu službu tamo, gdjegoder je to latinski bilo obdržavano; što on podnositi nemogav, ode natrag u biskupiju ljubovinsku.“

22. Godine 865 slavio je poštovani nadbiskup ljubovinski Adalvin porod Gospodnji u Svetoslavovu gradu, iznovice Moravom (Mosaburg, Velegrad, Veleslava) prozvanu, što mu baštinom osta po smrti njegova otca Pravovoja, koga ubiše Vojničani, i tamo je taj dan obavljao službu božju, drugi je pako dan na Vladimirovu dobru posvetio crkvu, na hvalu sveta Stjepana prvoga Mučenika, a prvoga sječnja posveti crkvu na Brodaku svetom Mihojilu Arkangjelu na dobru Svetoslavovu,“

„Zatim je iste godine na Brdu, svetom Pavlu apoštolu crkvu posvetio 14 sječnja. Pa iste godine 15 sječnja na poštenje svete Margarite djevice u Špici blagoslovi jednu, a drugu posveti crkvu u Sternbergu na hvalu sveta Lovre. Iste godine u Iskri ili Veiskirhu takojer posveti crkvu, i svakoj dade svoga vlastita popa.“

„Drugom sgodom opet došav tamo u tu pokrajinu da pripovjeda i ukrjepi kršćanstvo, sbi se, pa dojde u mjesto prozvano Sela, u dobro Svantoslava, i tu je bila gotova crkva za posvetu, pa ju blagoslovi na hvalu sveta Petra apoštolska vladara, i tuj postavi jednoga popa, crkvu je pako u Ajdaheru posvetio na hvalu svetoga Stjepana.“

„Zatim u Brdu sja se crkva posvećena na hvalu sveta Petra apoštolska vladara.

„Zatim je pako tri posvetio crkve, jednu u Gradini na poštenje sveta Ivana blagovjestnika, drugu u Moravickirhu, treću u Jablancu, nad koje postavi sobstvene popove.“

„23. Od onoga dakle vrjemena, odkada je darovao gospodar Karla car iztočnu

Panoniju Ljubovinskim vladikam, — — — — — — — — — — — nije nijedan vladika, — došao on ma odkuda, imao u toj krajini nikakove crkvene oblasti doli samo upravitelji Salcburžski, niti ikoji od popovah, došao on ma odkale, nije smio dulje od tri mjeseca tamo službovati, dok nije pokazao svoje odpustnice vladiki, i to je bilo sve tuj paženo, dok se nepojavi novi nauk Metoda mudraca."

„Svega skupa ima više nego li 32 crkve."

(Dalje će sliediti.)

Slavonske starožitnosti.

Iz sbirke Luke Ilića Oriovčanina.

(Dalje.)

III.

Oriovac.

I. Poviš sela Oriovca gradiške graničarske pukovnije, gdje je sada groblje, bijaše njekoč glasovita i jaka tvrdja, u koju je samo od sjeverne strane ulaz moguć bio, što su druge strane još i danas odveć kome. Selo je na okolo ležećimi briežuljci koji se u ravnicu gube kroz vratolomne prolome od tvrdje dieljeno, kako to još dan danas nazivana kućištja, gdje su njekoč kuće stajale, sviedoče. Prem je kroz dolinu, kao još i danas potok tekao, to se ipak starodavni zidani zdenac u dolini sada stara Češma zvan nalazi, iz kojega je kroz podzemljeni vodovod, kako se veli, u tvrdju voda navedena bila. Vjerojatnije je, da je iz mimo tekućeg potoka u tvrdju voda navedena bila.

II. Kako je ova tvrdja u stara vriemena nazivana, nije znati. Toliko je ipak stalno, da se je pod ugarskimi kraljevi *Orhovec* i *Oriov* zvala, a u jezuitičkom katalogu dolazi pod imenom Orhovc i Oriovc. Od tvrdje je i selo ime zadržalo, koje je tečajem vriemena u Oriovac preobrnuto i u ravnicu na podnožju plodonosnih briežuljakah preseljeno. Tvrdje je ime ili od bližnjeg potoka Orljave ili od orah (Nussen) kojimi ova okolica obiluje, ne pako od oranja, kao što je jedan mojih prijateljah htjeo izvesti, dano.

III. Gledeć na povjestnicu ove tvrdje jako nam je malo poznato. Toliko je ipak stalno, da je još godine 1501 u dobrom stališu bila. Zlo anda Švear bilježi*) da ju je okolo god. 1682. njeki Nuri-Efendi-Baša sagradio. Poznato je, da su Turci slabo ono opravljali, što je porušeno bilo, a od iznova zidanja nije ni divana. Osim toga svjedoči podžupan Čoka, da su turci ovu tvrdju god. 1502. opljenili, a god. 1529. konačno osvojili.

Godine 1628. pobi Stjepan Bakić turke kod Broda, te ote oriovačku tvrdju, i u njoj se nastani. Nu mjeseca studena iste godine od velike množine Turakah preobladan, vidivši smrt pred očima, da ludo glavu neizgubi, pozva Huseim-Agu Vrančića na mejdan koj mjesto sebe Bega Ugrinovića posla, neufavši se s Bakićem boriti. Poslje kratke junačke borbe pade Ugrinović mrtav, a Turci kao razjareni lavi Bakića izsjeku na komade s kupa s njegovom malom četom.

Pobivši Bakićevu četu, zauzeše Turci iznova tvrdju, koju su pri odlazku iz Slavonije god. 1687. do temelja tako popalili, da se sada ni za mjesto tako rekuć nezna, stranom što je ondje za gradjenje ceste i drugih carskih zdanjah odveženo; a stranom što je prieko stolietja na istom mjestu groblje.

IV. Što se posjedovanja ove tvrdje tiče, bila je okolo god. 1390. vlastitost Ivana Treutela sliedbenika Sigismundova proti Ladislavu sicilianskom kralju, koj je god. 1391. ovu tvrdju bratji Pavlu, Petru i Ivanu od Saruša radi izkazanih otcu njegovom Karli a

*) Vidi D. 4., str. 453.

i njemu zaslugah poklonio*). Nu buduć Ladislav nigda u Ugarsku kao kralj dojti nemogaše, tako je naravno, da i njegov poklon nije svrsi priveden, odkud sliedi, da je i na dalje Ivan Treutel tvrdju posjedovao. Okolo god. 1501 bila je u rukuh Gabre od Orhovec**), ili Oriov, valjda je tečajem vriemena *Oriov* i *Orhovec* pisano, koj je ovdje i pokopan, kako to nadgrobni kamen, koj je god. 1776 izkopan, svjedoči, bez da je godina smrti naznačena. Nu svakako je morao prije turskog gospodstva umrti, jer da je kasnije umro, to sjegurno nadgrobnog kamena nebi bio dobio. U ostalom, je li rečeni Gabro potomak Ivana Treutela, ili je iz druge obitelji, koja je ovu tvrdju ili kupila, ili dobila, nezna se. Toliko je samo stalno, da su Turci od Gabrinih potomakah oteli, i da je — kako rekosmo — u njoj njeki Muri-Efendi-Baša gospodovao, bez da ju je iznova podigao.

V. Gledeć na starine, izkopana je rečene godine, kamenita ploča sa vrlo oštetjenim nadpisom, iz kog se je samo *Gabriel Orhovec* razabrati moglo. Prije njekoliko godinah nadjen je na Surduku (bližnji brieg nuz tvrdju na kojem je selo bilo) jedan pečat sa okolišnim nadpisom BOGDASON bez da se pravo razabrati može, što je u sriedini izrezano. Posjedujem ga u mojoj sbirci kao i jedan drugi u Oriovcu najdeni pečat, koj ima u sriedini slova kopjem probodena sa gotičkim okolišnim nadpisom. Osim toga je nadjeno raznog oružja, starih novacah, kao i ljudskih kostih i jedna rimska mrtvačka zdjela god. 1847., koju sam u naš narodni muzej poslao.

Na podnožju je brda Surduka njekoč župna crkva bila, gdje je prije njekoliko godinah izkopano vrlo vješto iz kararskog marmora izrezano razpelo. Križ je s vremenom strunuo, dočim je razpetog spasitelja slika sačuvana. Doktor bogoslovja župnik Milutin Radinović (sad kanonik) dade novi križ načiniti, i tu riedkost u župnu crkvu postaviti.

VI. Već napomenuti u dolu nahodeći se, stara Česma zvani zdenac osobitom je vieštinom uzidan, i ako nije posao rimskieh vriemenah to sigurno mnogo mladji neće biti. Kad bi se mogle opeke i kamenje kojim je zidan pregledati, mogli bismo možebiti dobu naznačiti. Toliko je svakako stalno, da je mnogo starji od turske vlade. Možebiti da sa tvrdjom u jednu dobu spada, buduć je s njom u savezu, kako se misli, stajao. Vrielo toga zdenca i kod najveće suše još nigda nije presanulo, zato je već god. 1773 satnik Blaž Kovačević iz njega u selo vodovod naveo i na pijaci Česmu podigao. U novije je vrieme četverougljasta piramida sazidana iz koje voda na tri strane neprestano u zato priredjena korita curi, a iz ovih se malo dalje u valove slieva, kroz što je svietu i marvi pomoženo.

---

*) Vidi Arkiv knj. 4. str. 356. — Sravni Arkiv knj. 7., str. 28.
**) Vidi Katona Tom. 11., str. 282.

(Dalje će sliediti).

Svaštice.

Nastavak

daljnih prijavnikah za hrv.-slav.-dalm. izložbu županije Požežke, kotara Begtežkog.

Br. 48. i 49. Veleč. g. Ivo Valetić iz Vetova, 4 flaše mlada vina (ruso) (Gradina.) Red 10.; 4 flaše stare rakije. Red 10.

Br. 50. i 51. Reza Franjić iz Vetova, 2 kom. maramicu i jagluk. Red 17.; 1 kom. ćenara. Red 17.

Br. 52. Lucija Glujić iz Vetova, 1 kom. poculicu. Red 17.

Br. 53. Jula Marković iz Vetova, 1 kom. tkanice. Red 17.

Kutinski kotar:

Br. 1—3. Vlastelinstvo grofa Nikole Sečenja u Kutini, 4 boce bielog vina od god. 1863. iz Ilovšćaka. Red 10. Ugljena iz brda Kletišta. Red 7. Crnih i bielih vinskih izvadinah (Ausbruch) od g. 1863. Red 10.

Br. 4. i 5. Vlastelinstvo grofa Ivana Nep. Erdödia, crnog vina od god. 1863. iz Ilovšćaka. Red 10. Komove rakije. Red 11.

Br. 6. i 7. Ivan Nademleinski, nadšumar u Kutinji, 2 runa vune. Red 16. 1 drvenu lulu. Red. 8.

Br. 8—10. Andria Širola, trgovac u Kutinji, 6 okah pšenice u vrećici. Red 9. Bielog vina od g. 1862. iz Kletišta. R. 10. Šljivovice od g. 1862. R. 11.

Br. 11. i 12. Stjepan Wallek iz Kutinje, crnog vina iz Mramora od g. 1863. Bielog iz istog brda. Red 10.

Br. 13. i 14. Gospodja Anka Grgić iz Kutine, polu svileni pokrivač od 9 rifah, 4 rifa bielog platna od pamuka, osobni proizvodi. Red 17.

Br. 15—17. Jagica Wallek iz Kutine, 1 peču, 1 zaslon. Red 26. Dvie vrsti domaćeg platna, od svake vrsti po jedan rif, osobni proizvodi. Red 17.

Br. 18. i 19. Prokop Damjanović, obć. bilježn. iz Uljanika, 1 ćilim. Red 17. šljivovice i proste rakije slavonske. Red. 11.

Br. 20. Martin Bartolčić iz Gaja, 1 pleteni torbak. Red 17.

Br. 21. Blaž Vragović, kovač u Kutini, 1 gvozdeni stolac. Red 20.

Br. 22. Ivan Smudj iz Kutine, vune u runjih i u kudeli, domaći proizvod. Red 16.

Br. 23. Petar Prpić, seljak u Zbiegovači, bielog vina iz Goila od g. 1863. Red 10.

Br. 24. Joso Jagust iz Ilove, bielog vina iz Ilovšćaka. Red 10.

Br. 25. Josip Kramarić, seljak iz Repušnice, pol funta friškog meda. Red 12.

Br. 26. Josip Kramarić iz Repušnice, predje lanene i vunene domaće, svake 1 namotak. Red 16.

Br. 27. Ivo Bolen, iz Kutine, 1 kolač voska. Red 12.

Br. 28. Blaž Baron iz Kutine, jedno barilo, osobni rukotvor. Red 8.

Br. 29. Ivo Štefančić iz Kutine, 1 našivenu poculicu. Red 26.

Br. 30. Gjuro Dorkanić iz Kutine 1 drvenu lopatu. Red 8.

Br. 31. Andro Vražić, seljak iz Repušnice, 1 pletenu košaricu. Red 14.

Br. 32. Andro Vražić, 1 namotak vunene predje. Red 16.

Br. 33. Mato Dimak iz Kutine, 1 mala kola. Osobni rukotvor zanatu nevješt. Red 14.

Br. 34. Tomo Mikulić iz Kutine, 1 sukač za sukanje konacah. Red 8.

Br. 35. Luka Wallek iz Kutine, jedno barilce i jednu drvenu kašiku. Red 8.

Br. 36. i 37 Gjuro Šestok, pintar u Husainu, jedan zavitak lana. Red 16. Jedan sudić od pol akova i jedno barilo. Red 8.

Br. 38. i 39. Josip Bizomec, seljak iz Husaina, 1 drveno vreteno za presti, 1 kašiku i viljušku u jednom drvu. Red 8.

Br. 40. i 41. Imbro Grdjan iz Ilove, 1 drvene rogle i jedne zubače. Red 14.

Br. 42. Blaž Sovina, jedan rif bielog darovca. Red 17.

Br. 43. Lazo Repaja iz Šartovca, jednu preslicu od drva. Red 8.

Br. 44. Andrija Žagar iz Batine, u vrećicah trojevrsti graha. Red 9.

Red 45. Jovo Šironja iz Uljanika, jedan pleteni torbak. Bed 17.

Br. 46. Jovo Frić iz Govedjegpolja, jednu pletenu pregaču. Red 17.

Pakrački kotar.

Br. 1. Gospoja Julka Krnjaićeva, gradjanka iz Pakraca, jedan vuneni jorgan. Red 17.

Br. 2. Gosp. Joco Krnjaić, trgovac iz Pakraca, jednu bocu komovače od g. 1862. i jednu bocu crnog vina, od god. 1863. i jednu bocu bielog vina od god. 1862. Red 10. i 11.

Br. 3. Ivan Schmidt, stolar iz Pakraca, jednu stelažu za lule. Red 19.

4. Gjuro Umeljenović, bravar, dvie boce crnog vina od g. 1863. iz brda Smederik. Red 10.

Br. 5. Mio Lasar, šeširdjija iz Pakraca, jednu bocu crnog i jednu bocu bielog vina od god. 1862. iz brda Čukur, jedan šešir. Red 10. i 26.

Br. 6. Andrija Josipović, postolar iz Pakraca, 1 bocu mirisavke, 1 bocu crnog vina od g. 1863. Red. 10.

Br. 7. Dragutin Kafka, pekar iz Pakraca, 1 bocu bielog vina od god. 1863. Red 10.

Br. 8. Joco Dobrić, opančar iz Pakraca, 1 mužke i jedne ženske opanke; red 18.

Br. 9, Nikola Nikolić, krznar iz Pakraca, 1 kožuv ženski. Red 26.

Br. 10. Sebastian Kolb, bačvar iz Pakraca, 1 drvenu bukaru od holbe (krasulju), 1 drvenu čašu za pivo sa poklopcem i jednu stepicu drvenu. Red 19.

Br. 11. Mio Makek, bačvar iz Pakraca, jedno burence bez obručevah. Red 19.

Br. 12. Vaso Janković, kovač iz Pakraca, 1 kovu. Red 20.

Br. 13. Teodosio Marković, učitelj iz Pakraca, risarije. Red 32.

Br. 14. Gospod. Angja Markovićeva iz Pakraca, 1 vuneni stolni ćilim. Red 16.

Br. 15. Nikola Marošević, seljak iz Obrieža, jednu preslicu i jedan drveni čirjak za luč. R. 14.

Br. 16. Ana Josipović Jakovova, seljakinja iz Obrieža, 1 poculicu. Red 16.

Br. 17. Jela Ivanović Matina, seljanka iz Obrieža, jednu pregaču. Red 16.

Br. 18. Jula Josipović Josipova, seljanka iz Obrieža, 1 pregaču. Red 16.

Br. 19. Jaćim Jović, seljak iz Obrieža, tri drvene žlice. Red 19.

Br. 20. Jovana Vuković, seljanka iz Dereza, 1 vunenu pregaču. Red 16.

Br. 21. Anica Jovanović, seljanka iz Dereza, 1 vunenu tkanicu. Red 16.

Br. 22. Simo Marković, seljak iz Dereza, 1 slamnatu kapu. Red 26.

Br. 23. Reza Širac, seljanka iz Prekopakra, 1 vunenu tkanicu. Red 16.

Br. 24. Kristina Ivanović, seljanka iz Prekopakra, 1 mužko i jedno žensko odielo. Red 26.

Br. 25. Joka Brkanac, seljanka iz Tornja, 1 mužko i 1 jedno žensko odielo. Red 26.

Br. 26. Jula Berkanac, seljakinja iz Tornja, 1 maramu. Red 16.

Br. 27. Mara Marušić, seljakinja iz Tornja, 1 pregaču i pojas. Red 16.

Br. 28. Gjoko Milaković, seljak iz Tornja, 1 pregaču i pojas. Red 16.

(Dalje će sliediti.)

Iz Rume. (Dopis). Dne 14. lipnja preminu ovdje, nakon duljeg slabećeg bolovanja, g. Trifon pl. Mladenović, u posliednje doba svog javnog djelovanja referent kod vis državnog suda (Cassationshof) u Beču, a od god. 1853. odrekavši se poradi slabog zdravlja, javnog službovanja, — u miru živući od svih nas ljubljeni štovani gradjanin rumski.

Rodjen g. 1805. u Rumi, dovršiv sjajnim uspjehom nauke gimnazialne i pravoslovne u magjarskoj, stupi g. 1827. u službu županije sriemske, neumornim svojim trudom i osobitom revnoštju dospje god. 1848. do časti I-og podžupana, — a na kratko zatim postade članom vrhovnog zemaljskog suda u Temišvaru, — a poslie toga prisjednikom najvišeg državnog suda u Beču.

Pokojnik bio je muž odlikovan osobitimi i riedkimi kripostmi i darovi, osobito pako bialhu: blaga ćud, krotkoća, čednost i neumorna marljivost najliepši potezi njegovog značaja, skopčani sa svestranom izobraženoštju, dubokom znanoštju, i bezpristranom pravdoljubju. — U obitelji ljubezni i nježni suprug i otac; — vierni priatelj, — u javnom domaćem životu mudri savjetnik, i pametni upravitelj, — a nad svemu tom pravi i iskreni rodoljub. Riečju bio je muž kavrih se riedko nalazi, cienjen i štovan od svakog koji ga poznavaše. Sjajni sprovod koji dne 16. ovdje obdržan bi, — bijaše najliepši dokaz iskrenog štovanja i ljubavi naše prama njemu. Bijaše to sprovod kakvog Ruma još vidila nije, — cielo stanovničtvo, osobito otmienije, Rumsko, — deputacije iz Vukovara, Iriga, i iz svih obližnjih mjestah, — svi ga suznim očima, — i razcvilenim srcem do hladna groba odpratismo, gdje mu od srca poželismo: lakka ti zemljica i vječita uspomena.

Iz Iloka 25. lipnja. (Dopis.) Rukuh mi doidje danas 30. br. „Domobrana“, u kojem čitam objavu hrv. slav. gospodarskog družtva glede kupovanja svilnih čahuricah, kojih je ciena 1 funta po 1 stot. a. vr. Kad čovjek uzme tu cienu, zaista svaki proizvoditelj svilnih čahuricah može zadovoljan biti. Ali žaliboże kod nas u Sriemu skoro sami židovi svilne čahurice sakupljaju, i tako složno cienu od 1 funte na 25—50 novč. a. vr. ustanoviše. Pri takvoj cieni netreba se nadati razvitku svilarstva kod nas. Što više i prodavanjem sjemena svilnih bubah velike prevare bijahu, i to kroz njeke židove. O toj prevari osvjedočih se za vrieme prodavanja sjemena. Ljudi se sužiše da se jedva polovica sjemena leže. Tako slučajno se potuži jedna žena gosp. povjereniku sjegurnosti. Isti gospodin donese sjeme, za leženje još ne spremljeno, gosp. liečniku S· u Iloku na izvidjenje, koji sitnozorom sjeme pregledav, naidje trećinu — što misiite! — makovog sjemena. To je zaista nečuveno. Čovjeka srce mora boliti, kad pomisli: kakvi se sve gad u naš narod zavuko, koji ga jede i guli. Ako našim višjim vlastim do razvitka obrtnosti i narodnog gospodarstva leži, neka ozbiljnim okom svrne i na svilarstvo; inače će se to još u klici utamaniti, što bi bogu plakat bilo.

Tužno me dirnu viest u zadnjem broju Slavonca o stradanju požežkog polja od tuče i oluje. I kod nas u doljnem Sriemu gdjekoji predjeli stradaše od tuče; nuz to još dosta štete počini dugotrajna kiša i vjetar po žitih, sjenokošah i vinogradih; jer mloga žita polegoše, sjenokoše zaplavljene, a mloge loze pokidane. Medjutim, hvala Bogu, 23. t. m. topli traci granuvšega sunca razvedriše nam nujna lica. Ako tako ostane, spasit će se, što nam Bog još uzčuvà. Šljivah će slabo biti. Kuruzi prilično napreduju.

Imali smo sreću u našoj sredini vidjeti mnogočastnog otca Kirchmajera provinciala reda sv. Franje. Posle pet dnevnog bavljenja svog ovdje, odputovà 22. lipnja na večer parobrodom u Zemun.

O tečaju bečke burze od 30. lipnja 1864.

Papiri: Kovnice 5% 71.20; Narodnoga zajma 5% 79.70; Srećke lutrijskoga **zajma** od god. 1860. 95.50; Narodne banke 784.—; Vierovnoga zavoda 191.40.

Mienice: London 114.80; Srebro 113.50; Carski cekini 5.47.

Opomena.

☞ Pošto je već drugo poljeće nastupilo, umoljavamo naše p. n. predbrojnike, koji za prošlu godinu i za prvo poljeće duguju, neka odpadajuće svote što prije na ovo uredničtvo pošalju.

Uredničtvo Slavonca.

Tisak Miroslava Kraljevića u Požegi.

Izlazi 10., 20. i posliednjeg u mjesecu. Ciena mu je godišnja sa poštarinom 5 for., a polugodišnja polovica, za domaće pako, ako se u kuću nešalje 4 fr. 60 novč., a polugodišnja polovica.

SLAVONAC.

Predplatiti se može kod svih c. kr. poštah i kod odpravničtva lista u Požegi. Za obznane plaća se osim bularine od 2 stupačkog redka za 1. put 5, za 2. put 4 a za 3. put 3 novčića austr. vriedn.

Vlastnik i urednik: **Miroslav Kraljević.**

Godina II. U Požegi 10. srpnja 1864. Broj 19.

POZIV NA PREDPLATU.

Oviem počimlje prvi broj drugog póljeća ovoga našeg jedinoga narodnog glasila u Slavoniji; zato opetovano i najuljudnije pozivljemo p. n. obćinstvo na ovo polugodišnje predbrojenje; ujedno javljamo, da je kroz sl. zagrebački i požežki sud tužba proti uredniku „Slavonca“ rad veleizdaje i bunjenja povedena, sasvim zabačena, te će tako već u budućem i u svih sliedećih brojevih mnogim našim čitateljem omiljeni „Seoski knez“ opet na vidilo izaći.

Predplatna pako ciena ostaje ona ista, koja je i do sad bila; naime: polugodišnja za domaće predplatnike, ako se u kuću nešalje 2 for. 30 novč., za vanjske pako s poštarinom 2 for. 50 novč.

Predplatu primaju sve c. kr. pošte i odpravničtvo ovog lista na trgu sv. Terezije pod k. br. 19.

Miroslav Kraljević,
urednik „**Slavonca.**“

Sv. Velegradu

5. srpnja 1863.

Postoj nogo, prigni der koljeno,
Do crne ga zemlje spusti, spusti;
Razkril'te se ruke, ogrljeno,
A ljubljeno željanimi usti
Budi mjesto to i zemlja sveta,
Odkud vjera Slavenom prosvjetà.

Priljubi se srdce svetom pòdu,
Od dražesti kucaj mi žestoko,
Pak navodi čistu biser-vodu
Obilnu mi u oboje oko,
Neka suzeć tjekomice kaplje,
Da se njom taj sveti pòd nataplje.

A moj duše u davninu davnu
Ka tisuću vrati se godina',
Smatraj onu dobu ah, kukavnu,
Za koje mi slavska domovina
Skupa slavnim i ogromnim rodom
Čeznjaše za prave sretje plodom.

Sile bješe u Slavjanah tada,
S koje svud jim svietom odè slava,
Svuda jim se razprostrla vlada
Sred velikih i silnih država',
I luč vjere sinula jim veće,
Al još prave nepostigli sreće . . .

Vjera Krista tudjinacah glasom
Donešena, kano stràno bilje,
Nemogà jim uroditi spásom
Nit u srdcih zdravo pustit žilje,
Ostadoše stari poganici,
A duh, srdce ležà jim u tmici...

Slava tebi Rastislave kneže!
Oj, velike Morave temelju, —
Na megdanu junački viteže,
Vjere Krista pravi ljubitelju;
Zoro slavskog na obzorju svieta
S koje sunce vjere nam izšeta!..

Ono jarko, ono sunce blago,
Što kô ljubav materinja grijà,
Kada svoje čedo milo, drago,
Milki, ljubi, u kriocu njija,
Te draganje svoje svo začinja
Slatkom rieči glasa materinja...

Takvo sunce Slavenom pred vrata
Sínu, kada na tvoj poziv smierni,
Dojdoše ti dva solunska brata
Umni Ciril, Metod pravovierni,
A ti mi ih toneć u radosti,
Željno čekà, primi i ugosti.

Kô sto o hridi Velegrada jake
Tvog sve tudje sile se razsuše, —
Kô o stienu morske pjene lake
Kada sieva, puca, vihor púše;
Tako isto čvrsta vjere stiena
Svihkolikih On posta Slavena'.

Ta u tebi dični Velegrade
Započeše bratja djelo vjere,
Ta u tebi, njihov rukosade,
Ono plodom urodi bez mjere,
Pak iz tebe zrake kô sunčane
Svekolike prosvjetli Slavjane!

Sja krst častni na kom Isus stradà,
Pod njim leže pokojni Slaveni,
Pan, Svetovid, Bielobog i Lada
S Crnobogom leže porušeni,
Perun, Triglav svi kumiri ini, —
Samo Bog se štuje trojedini.

Njem' jedino sad se Slavjan klanja,
Veleljepne hramove mu stavlja,
Za Njegovu vjeru sav prianja,
Njeg u svetih njegovih proslavlja,
U rajskoj mu slasti srdce pliva,
Kô da isti Bog mu se odziva.

Plod taj samo donesoše sjajni
Oj, jezika materinjeg zvuci,
Kim služahu bratja božje tajne,
Kog rabiše vjere u obuci;
Pače uz nju sínu luč prosvjete
Čim pismena nova Ciro obrete.

Dočim tako Velegrade sveti
Pjevam tvoje oj, prastaro slavje,
Kličuć: „Sretan što no te vidjeti
Mogah, dav' ti od srdca pozdravje,
A to sgodom slavne tisućnice —
Ipak suze rone mi niz lice.

Pred očim' mi trepte trista muka' —
Od tudjinah Metod što prepati —
Trepte hude spletke Svatopluka —
S kojih Slava zaplakà nam mati, —
Trepti oro žalostno razkolje, —
Te uzdišem vrh sve te nevolje:

Gdje je danas tvoja stara slava?!
Nedobitna gdje je jakost grada?!
Gdje je tvoja velika Morava?!
Gdje je danas nje ogromna vlada?!
Gdje Rastica, Svatopluka l' priestó?
Gdje li hrama Metodova mjesto?!

Gdje plodovi njegova su ráda?!
Gdje luč ona što razagna tamu?!
Gdje je ljubav jednoviernog sklada?!
Gdje rieč slavska u božjemu hramu?!
Gdje je? gdje veliko mu djelo,
I njegovo gdje je sveto tielo?!

Al' kô la mi svetog duh Metoda
Turobnijem glasom odgovara:
Slávi tad će mog uživat ploda,
Tad će slava tek jim sinut stara,
Tad tek nać će sveto tielo moje
Kad svi vjerom i slogom se spoje...."

Posve skrušen s takva odgovora
Opraštam se s tebom Velegrade,
Kô žudije sionskog s' razora,
Mjesta svetog sve njihove náde,—
Suzne oči na te se obziru
Čim uzdasi grudi mi prodirn:

„S' bogom slavni, sveti Velegrade!
Ti Betleme drugi svih slavjanah;
Ti koljevko slatke naše náde,
Ti meleme jedin naših ranah;
Ti Aleme veliki i sjajni
Tisuć ljetjem medju slavstvom trajni!

S' bogom! budi to nam i nadalje,
Stićen štitom Cirila, Metoda;
Nedaj past nam u dučmanske ralje,
Bud' obrana sveg slavjanskog roda;
Bud' siedište drugo vjere svete,
Uzajmnosti, sloge i prosvjete!"

Ilija Okrugić Sriemac.

IL SASSO RANCIO,

ili:

Ljubav i nesreća.

S talijanskoga preveo J. L————n.

. . . . Quis, talia fando,
Temperet a lacrimis? . . . .
Virg. Aen. lib. 2.

Na preugodnih obalah Larija (lago di Como) leži ondje, djeno se srebrno zrcalo vodah razširuje, Menaggio, znatno selo, močeno riekom Sanagrom, a nastanjeno ljudmi, koji dobitkom prijanjaju uz trgovinu. Čudnovato se proturila ondje gora, te otiskuje dugim lancem hridinah jezero natrag. Radi boje koju uzrokuju željezni dielovi, kojimi su te vrletne klisure prepunjene, dobi ime *il Sasso Rancio*)*. Uzduž ovih tvrdih pećinah proteže se kraljeva cesta (via reggia o regina), koja te iz Italije u Lamagnu vodi. Nu ovdje je tako strašna, strma i pogibeljna, da te, ako krivo nogom staneš, prije razmrzgaju hudobne hridine, nego što bi ti duboke vode grob podale. Godine 1799. predje preko ovoga nesigurnoga puta velika četa Rusah, koja je Bellegardovoj vojsci pomagala. Kozaci vodjahu rukom svoje konje; nu došavši do njekoga mjesta oskliznuše se oni viloviti hatovi, vikli trčati po Tanajskih ravnicah, a ne verati se po strmih hridinah, te strmoglaviv se u ponor, survaše se do zla Boga razdrti i razmrzgani u jezero. Corbellini pjeva u svojoj pjesmici o Lariju, da brodar u gluho doba noći čuje kadkada hrzanje konjah, zveket oružja, stenanje umirućih vojnikah.

---

*) Žuti kamen.

Nu doista mnogo žalostniji dogodjaj, već je tomu njekoliko godinah, zbio se ondje i zahvaljujuć se dobroti paroka u L . . . . u, čovjeka vjerodostojna, mogu vam ga vierno opisati.

U njekom neznatnom selu povrh Domasa rodi se Ružica. Djevojka od sedamnaest godinah, žarka lica, riedke ljepote i živahnosti bijaše ona ponosom svojega sela, a djevojke trih selah zamieravahu ju. Njezin ujak, štioc rečitosti u Perugi, obrazovaše njezin duh njekom ljubavju; i mati, koja je mnogo godinah u gradu živjela, dala si je truda, da ju plemenitije odgoji, nego što je to bio običaj u onih krajevih.

Po običaju svojega sela odievala se je vunom i odieća bijaše joj skrojena na kapucinsku. Ovu čudnu nošnju, koju u Sicilii rabe njeke duvne zavjetovane svetici, koje ime je i djevojka nosila, donesoše za kuge stanovnici ovih brdinah po zavietu iz Sicilie; ovi već od nepamtivieka hode na ovaj otok, da si poslom i obrtom steku imetka. Nu najsjajniji bijaše uviek kožnati pâs, kojim si je Ružica skapčala odieću nad boci, a ulašten gvozdac ga je držao. Presvjetao i bio bijaše ovratnik, koga je oko još bieljega vrata ovila, te preko mladjahnih već nadmenih grudiuh spustila.

U Palermu življaše joj otac, dje je pošten i radin život sprovodio, te se nadao, vratiti se za njekoliko godinah u domovinu, te uživati u krugu svoje vesele obitelji plodovah dugotrajnih mukah i dobro skupljanih pričtedah. Ružica, ujedno s materom, prianjala je uz obdjelavanje njekoga liepoga imanja, koje je već od tri stoljeća pripadalo njihovoj obitelji. Nevinost života davaše njeki sjaj dražestim djevojke.

Proljećem svake godine služi se u Gravedoni misa, ka kojoj sa svih obalah jezera hrle. Medju mladići, koje zabava, a ne poslovi, primamila k misi god. 1805., odlikova se najvećma Vincenzo. Ovaj krasni mladić bijaše rodom iz Menaggia, te jedini sin u otca, koj se od neznatnoga kramarenja nepoštenim putem kriomčarenja velikoga bogatstva zadobavio. Vincenzo vidje Ružicu i liepo obličje djevojčino kosnu mu se srca. Možebiti ga je Ružičino odielo, prem mu nije nepoznato bilo, potaklo, da je skrivao svoj nasladni pogled. On se držaše pod misom od nje podosta udaljeno, te se nasladjivaše njenim umiljatim obličjem i tanahnim stasom, samostanskim odielom dovoljno neskrivenim. I on ju je takodjer sliedio, kad se je s materom iz Gravedone uputila prama Domasu. Nu, prem bojazljiv nije bio, neusudi se ipak cielim putem ni riečce joj prosboriti; toliko ga je obuzdalo ozbiljno ponašanje djevojke, u koje licu je njeka razborita oprhlost ublaživala lahke dražesti. Konačno mu priteče udes u pomoć. Jedva što je Ružica prošla veličanstvenu palaču Vita (sada Pera), nasrne njeka kravica, iznenada pobiesniv, spuštenih rogovah, na djevojku. Ona krikne prestrašena, te mišljaše da je propala, videć, da nikamo bježati nemože; jer otrag zaokupi cestu njekaka kučija, s desna bijaše gust plot, a s lieva mati i dva čovjeka s drvi; s prieda srnjaše razdraženo živinče. Nu neprestrašivi Vincenzo, skočiv medju biesnu živinu i drhćuću djevojčicu, naćera kvrgastom ćulom, koju je u rukuh držao, kravicu u bieg. Obrativ se zatim k Ružici, stade ju ljubkimi riečmi hrabriti, moleć ju povrh toga, da bi mu dopušteno bilo, pratiti ju do susjednoga sela, da joj bude obranom proti svakoj novoj pogibelji.

Presretni časovi, kad se u dva plemenita srca prva ljubav zasadi, oh tko bi mogao opisati vašu slast! Ganuće s minule pogibelji, zahvalnost za ugodnoga i smionoga osloboditelja otvoriše Ružičinu dušu za nježnija čuvstva. Ona mu se tako srdačno zahvali, te svoje rieči tako čeznućimi pogledi poprati, da Vincenzo za stalno nije lagao, rekav joj, da u svom životu nije imao sretnije prigode.

Došav u Domaso oprosti se Vincenzo s njimi: nu oštroumni, prem istom se radjajući, Ljeljo već saznao od Ružice, da ju je mati svake prve nedjelje u mjesecu običavala voditi u Gravedonsku crkvu polag zavieta. Sigurnost, da će opet vidjeti ljubljenu djevojku, olakša mu razstanak.

Ljudi, prosto odhranjeni, te iz siromašnoga stanja do bogatsva došli, ćute obično

boljma od drugih cienu odabranoga odgojivanja. Vincenzov otac, koj je jedan od ovih bio, htjede, da k sinovu naobraženju ništa neuzmanjka. S toga ga dade učiti znanosti i prava u Pavii i vitežka vježbanja u Milanu. Častohlepje mu se je samo za to brinulo. Posjednikom velikih dobarah, koja se svakim danom množiše, bijaše mu goruća želja, da se Vincenzo uzvije nad stališem, u kom se rodio, te je u oholoj svojoj nadi za sina tražio odličnu svadbu. Nu mladić, mudarac za čuvstva, ćutio se je od naravi prignutim sladkim težnjam, te neznade svoga duha maglovitimi slikami pitati.

Za kratka dodje žudjena nedjelja, a Vincenzo odveze se ranom zorom k bujnim vrtovom Gravedonskim. Poslje dugoga čekanja ukaže se djevojka, koja se, uočiv ga, stidnim rumenilom sva zarumeni.

Neću na dugo i široko pripoviedati njihove razgovore, ni kako je Vincenzo u matere zadobio, da ih smije pratiti k smiernoj kućici, te kadkad i posjetiti; tko se je već upoznao ljuvenimi poslovi, moći će lahko po sebi takova šta pogoditi. Nu da neraztegnem pripoviedke, reći ću samo, kako se je Vincenzo svaki dan prebacivao u Domaso, a ponajviše istom na večer vraćao. Ljeljo bijaše kormarom na njegovu brodiću i ako mu je pri polazku blažio duh čistimi grlenji, to ga je nemanje milimi uspomenami hrabrio pri povratku. Kao zlato čisti običaji djevojke, njeno iskreno ponašanje, čuvstveno srce i bistri razum uzbitiše mladića tako, da je čvrsto vjerovao, da bi ju nemanje žestoko ljubio, da sve i nije tako iznimne ljepote, kao što je bila.

Pogubno od Ružice uzpaljen, te znajuć, da ga i ona jednako ljubi, odluči Vincenzo, uzeti ju za ženu, te se time zadobaviti najveće sreće na zemlji. K ovoj svadbi privoli Ružičina mati, kao ona, koja ima veće pravo od supruga, razpolagati rukom svoje kćeri. Nu Vincenzov otac opre se odlučno toj svadbi. Zaludu je mladić molio i plakao, roditelj nehtjede u svojoj budalastoj oholosti nikako privoliti na ovu, kako ju je on krstio, nejednaku svadbu. I kad mu je zaljubljeni mladić još nadalje dosadjivao, reče mu srdita obraza, a biesna ponašanja: „Kao da se nemožeš oženiti s kojom gradjankom, toliko sam se mučio, skupljajuć novacah; a nisam te ja zato dao tako odabrano odhranjivati, da se s plugom sprijateljiš.“

Vincenzo, poznajuć očevu oholost, bojaše se, da će se ovaj s početka protiviti ovomu braku, ali se je nemanje nadao, da će mu oporost skršiti razlozi, môbami i ako bi baš potrebno bilo istimi suzami. Nu nedomoljiva zakrata šinu ga kao grom. Zapanjen s udara uputi se k Ružičinoj kući, te pripovjedi njenoj majci očevu zakratu, moleć ju za pomoć i savjet u njegovu jadnu stanju. „Moja kći“, odgovori razborita žena, „neće nikada biti vašom suprugom, ako tomu vaš otac neprivoli. Ja vas sažaljujem, Vincenzo, i još većma sažaljujem svoju kćer, kojoj duh neće moći tako okrutne novosti podnesti. Ne samo poštenje, no i materinska dužnost mi nalaže, da vam od sada zabranim Ružicu vidjeti, osim ako ju s očevom privoljom za suprugu izprosite. Vi ste razboritiji, nego da bi se protivili ovoj pravednoj zabrani.“

Taj čas nadodje kći; Vincenzo se neusudi, govoriti joj, nego joj stisne ruku, te udari u plač.

Ružica razumi značenje ovih suzah, te pade onesviešćena na zemlju. Mati ju digne u svoje ruke, te dade Vincenzu znak, neka ide. Ovaj vrativ se kući, baci se otcu pred noge, te mu se zaklinjaše, da zabranom ovoga braka ubija svoga jedinoga sina. Nu tašti plebejac, neuzkolebiv u svojih odlukah, odgovori mu hladno, neka se pripravi na put u Milan, odakle se neće vratiti, dok si nebi ovu sramotnu ljubav izčupao iz srca.

Žalost, što je vidio, da mu se sva nada, da će Ružicu posjedovati, razplinula, stroga, nu pravedna zabrana Ružičine majke, mrznost proti putovanju i napokon svadje, koje mu u grudih gojiše ljubav, zdvojenje i sramota, zaokupiše tako nesretnoga mladića, da je već na večer legao u postelju, mučen od žestoke vrućice.

Prodje četrdeset danah, odkada prežalostna Ružica nikakove viesti od Vincenza

nedobi, kad joj njekoga jutra dodje sliedeće pismo, u kom je spoznala crte svoga ljubovnika, no nesigurnom rukom pisane.

Već od duže, no mjesec danah, o Ružice, ležim bolestan u postelji, žrtva okorjelosti moga otca i moga udesa. Ćutim, da me sila zla silno vuče k momu koncu i da ću za njekoliko danah sići k mrtvim. O Ružice! ako imaš milosrdno srce, nedaj, da tvoj vierni umre, nerekav ti viečni s Bogom! Moj otac je otišao u Como, gdje će tri dana ostati. U kući nema nikoga osim moje stare tetke, koja bi za me i život dala.

Daj Ružice! sladki moj životu, jedina željo ove duše, spremne izskočiti iz prsiju, daj, nagovori tvoju majku na sveti čin milosrdja, da te dovede, da me još jednom vidiš. Hoće li ona moć zaniekati posljednje utiehe onomu, koj umire, što je odveć ljubio njezinu kriepostnu kćer! Odveć! . , . . što rekoh! . . . . a tko te može dostojno ljubiti? tko te može dovoljno ljubiti? Ako se ona ogluši na tvoje, na moje molbe, kaži joj, da joj dužnost i vjerozakon nalažu ovu žrtvu. Ona može jednoga nesretnika od smrti izbaviti.

Da da! vidjenje tebe, vidjenje one, radi koje mi je samo mila luč, sladki sjaj tvojih očijuh, tvoje sladke rieči, tko zna, nebi li mi povratile sile, te ugrabile plieno već otvorenu grobu.

Nu na svaki način želim, da te vidim . . . . Da, da, ja hoću, ja moram tebe vidjeti! Pritisnuti moram na svoje usahle usne onu tvoju meku ručicu, koja mi nije za nasladu dana, uprieti hoću svoje umiruće oči u tvoje lice. Za stalno će mi poslje laglja biti smrt; i ako mi još jednom opetuješ, da me ljubiš, moći ću možebiti veseo očekivati užasnu uru moga zadnjega putovanja.

Kako ti bijaše oko srca, nesretna djevojko, kakove li te okupiše misli, kad si čitala ovaj žalostni list! Ogrliti majku, pa ju zaklinjati, neka usliša, što je Vincenzo prosio, zatim plakati i plakati i plakati, to bijaše način, koga nesretnica odabra. Prenježno je srce materinje! kako odoliti tolikim suzam i toliku jadu? A s druge strane bijaše zdvojna briga Ružičina tako silna, da je mati sama mislila, da opiranjem nebi spasila Vincenza, a možebiti upropastila vlastitu kćer.

„Kad si već u ovoj odluci stalna“, reče dobra mati Ružici, „to sam sklona, bilo pošto po to, zadovoljiti ti; nu kako ćemo se u ovakovo vrieme prebaciti u Menaggio? Nečuješ li kako biesni vihar huji? Stjepan, došavši nedavno iz Domasa, rekao je, da se ni isti poštar nije usudio preko jezera, te da je morao kopnom ići.“

„Pa tako ćemo, draga majko, i mi; odavde do Menaggia je daleko, to znam; biti će do dvanaest miljah; nu Bog će nam podati snage i mi ćemo, draga majko spasiti Vincenza. Da, draga majko, mi ćemo ga spasiti od smrti; ovo će doista biti liepo djelo i nebo će vam ga naplatiti. Ja ću mu reći, da upravo zato, što me ljubi, mora živjeti; jer drugčije bi nedvojbeno i svoju Ružicu za sobom u grob povukao.“

„Ja ću sve učiniti, mila moja kćeri, da te zadovoljim; nu znaš li dobro, kako je na njekih mjestih put po kopnu nesiguran i pogibeljan? Zar ti se kosa neježi pred samom pomišlju, sada dje vihar huji, a kiša pljušti, preći Sasso Rancio?“

„O draga majko! draga majko! ima li pogibelji, koja bi preplašila onoga, koj vierno ljubi, te vidi, dje mu ljubav pogiba? Ja ću stupati po onih uzkih i strmih hridinah, nemanje sigurna od divokozah, koje po vrsih naših gorah klise. Što se vas tiče, draga majko, Stjepan će vas pratiti; on je smion i jak, te će vam biti kriepka podpora i na najpogibeljnijih miestih.“

Bijaše pet satih poslje podne, kadno se ove dvie ženske sa svojim susjedom Stjepanom iz sela krenuše. U Dougu se zaustaviše za koj časak, da se jelom okriepe; nu Ružica nehtjede ni mrve okušati. U Rezzoniku stadoše po drugi put, a zatim dodjoše Acqua seria. Nebo bijaše tamno, vrieme ružno, a do ponoći nemanjkaše no jedna ura. *Sasso Rancio* po danu i u blago vrieme već sam po sebi strašan, bijaše zbog vihra, kiše i crne noći užasan. Oni se dadoše na novo na put. Njeki tajni strah obuze majčinu dušu,

te se je proti svojoj volji zgrožavala. Sve na svietu bi zato bila dala, da nebi morala prelaziti preko onoga pogibeljnoga mjesta; nu ova se neusudi kćeri predložiti, da do jutra pričekaju. Ova, već blizu svoga umirućega kumira, bijaše, kao da više nije ona, koja je bila. Ona više nije ni čula, ni vidjela, ni ćutila; nju nije strašio ni vjetar, ni kiša, ni crna noć. Ona bijaše kao bez čuvstva, te je tvrdo vjerovala, da moć ljubavi mora prkositi naravi i smrti.

Mati, poduprena od Stjepana, stupaše oprezno po uzkoj stazici; Ružica stupaše za njom, prezrielica smrti, te u sasma druge misli udubljena. Već predjoše doniekla stazicu, kadno užasan *O Bože!* učini majku trnuti. Ona se okrene, te vidi, oj krutna vidjenja! vidi Ružicu, kojoj se noga omakla, djeno se sunovratce survala dole u ponor. Nikakova pomoć nemože više spasiti pale djevojke. Razdrta bijahu joj djevičanska uda od oštrih hridinah. Ona se odbije odovud odonud i eto se stropošta u jezero. Oj strašan pogled za svako ljudsko oko! I jadna majka morade to gledati! . . . .

Ona se htjede baciti u ponor k jadnoj kćeri; nu Stjepan ju živom snagom zadrža. Velikom mukom dopremi ju zatim u bližnju Gaetu, dje dojdući dan probaviše, dok nebi tielo umrlo djevojke ulovljeno, te biesnim valovom ugrabljeno. Prežalostna mati, pošto ga je suzami orosila, a cjelovi posula, dade ga prenesti u Domaso. Ovdje, pošto se propisani obredi u crkvi ovršiše, bude zakopano na groblju, nedaleko od morske obale, kamo seoske djevojke svake godine idu, da joj grob cviećem pospu, a za dušicu joj Bogu se pomole.

Oprezno tajiše ovaj dogadjaj pred Vincenzom. Bez ikakova odgovora od Ružice, niti o njoj što čujuć, mišljaše, da je mati uztrajala u svojoj strogoj zabrani. Mladjahna snaga, te nada, koja se u zaljubljenu srdcu ranije, ili kasnije vraća, ozdraviše ga malo po malo. Oporaviv se malko odluči, obljubljenu djevojku vidjeti, bilo zatim što mu drago. Budući da mu je prekasno bilo, da u Ružičino selo sidje, ode k njekomu svom prijatelju na konak, koj je za njegovu ljubav, a nemanje za žalostni udes Ružičin znao. Razborit čovjek bijaše ovo, a kao takova ga je Vincenzo vrlo cienio. Ovaj bojeć se za njegov život, ako bi na jednom ovu žalostnu viest javio, reče mu pod večerom, da je Ružica sa svojom materom, otišla u Palermo k otcu, koj je, ubaviešten o zakraćenoj svadbi, svoju kćer k sebi pozvao. A pri tom ni nebijaše sve krivo; jer je mati u istinu, nemoguć gledati onih miestah, koja su ju sjećanjem na onaj prežalostni dogadjaj svakim danom mučila, preselila k svomu suprugu u Siciliu.

Težko je uzdisao Vincenzo, čuvši ovo, te reče, da želi barem vidjeti onu kuću, gdje je toliko putah laskao onoj, koju je tisuću putah većma ljubio, no svoj vlastiti život. I kadkada sune mu u glavu misao, da odputuje na onaj otok, te je sanjao, kao što to ljubovnici običaju, da ga čeka ondje tisuća radostih sreće. Ranom zorom uputi se Vincenzo u družtvu svojega prijatelja k Ružičinoj kući. Opaziv poznate zidine, po kojih je grbava loza pružala svoje zelene grane, popade ga njeki drhat, a oči mu se suzami orosiše. Mali ćuko, kojega je Ružica velikom ljubavju odhranjivala, te ga Srećkom ozvala, dodje da mu se med noge uplete mašuć repom u znak prijateljstva; nu ušesa je duboko objesio, to žalostno zavijajuć kao govorio: „Nema više Ružice.“ Na pragu sjedjaše stara služavka. Samo malo manja od materinje bijaše bol, koju starica s Ružičine smrti oćuti; jer ju još kao dietešce na rukuh nosila, te kao svoje vlastito diete ljubila; a tu ljubav joj je Ružica istom ljubavju vraćala. Ova krikne, uočiv Vincenza, te udari zatim u gorki plač. Prijatelj joj migne, neka šuti, a ona si prikrije lice, te ostavi prag. Vincenzo htjede, da unidje u vrt. Bijaše tada početkom ožujka; jedna ruža cvatijaše uviek u zemljenu loncu, koju joj je on sam još prije poklonio. Vincenzo utrgne ružu, te orosiv ju suzami, klikne: Oj koliko putah mi je Ružica poklonila ružah iz ovoga lončića. Ona ga je ljubila vrhu svega drugoga. Nu kako su ružice, njenom rukom utrgnute, mnogo ljepše mirišale!“ Zatim sjede na klupu, koja je na istočnoj strani vrta bila, te poljubiv joj dugi kamen reče: „Ovdje običavaše ljubezna djevojka sjedjeti, te gledati na cestu, kojom sam običavao svakoga drugoga dana

k njoj dolaziti, te joj viečnu ljubav prisizati". I Vincenzo plakaše, prolazeć ona ugodna mjesta, te sjećajuć se onih milih uspomenah. Nu njegova žalost bijaše sve do sada ublaživana onom sladkošću, koju nam običaje ulievati ljubav.

On zaželi takodjer pohoditi sobicu, dje je Ružica boravila svoje nevine noći. Nu njezin pogled učini na njega čudan utisak. Mala sobica bijaše bez ikakova pokućtva, niti se više nije vidjala ona posteljica, dje su blage djevojčine sne razveseljivali ljubavne sanje. Na golih stienah visjahu ipak s jedne strane drven križ, a s druge strane slika svetice, koje je ime i ona nosila. Opuštenost one sobe, koja je drugčije puna bila prostoga pokućtva i cvieća, grobna tišina, što je oko njega vladala, ćut samoće i ostavljenosti govorahu mu smeteno o smrti ..... „Pa da mi je prijatelj zatajio istinu sa svetom prevarom! .... Da Ružice više nema! ..... O grozne misli! ..... I taj čas sjeti se suzah stare služavke, a iz dubine groba činjaše mu se kao da čuje glas umrle djevojke.

Vincenzo pobjegne žurno iz one kuće, u kojoj je o boku najkriepostnije medju djevojkami već toliko blaženih urah sproveo. On se upiraše o prijateljevo rame; nu neusudi se upitati ga štogod. Ružičina smrt postade Vincenzu strašnom istinom, koje si je on bio sviestan; nu drhtao je, da bude siguran. Dva mjeseca proživi on u kući svoga prijatelja: govorio nije nikad, plakao bez prestanka, a jeo samo toliko, da proživotari. Jednom, kad je pohodio groblje, opazi jedan humac posut novim cviećem. Ubogi Stjepan sipao je ovo cvietje na grobu svoje liepe i dobre susjede, koje nesretno skončanje morade gledati. Vincenzo ga upita, a taj dobročina neznade mučati.

Mladić mu dade kesicu škudah, te reče: „Dobri čovječe, moli se Bogu za ovu djevojku i za mene; ja sam onaj, koj ju je ubio." Zatim, hodajuć kraj jezerskoga žala, vikaše iz svega grla, kao kakov ludjak: „Ja sam te ubio, Ružice! ja sam te ubio božanstvena djevojko! moja je ljubav uzrokom tvoje okrutne smrti!"

Misao, koja najprije Vincenza obuze, bijaše, da se baci u onu istu vodu, dje je i Ružica svoju smrt našla. Nu njeka premisao, čudna smjesa vjere i ljubavi, občuva ga od toga. „Ako se sam ubijem", govoraše on, „biti ću izključen od stana odabranih i tada za sve vieke od Ružice udaljen. Jer za stalno je ona angjeoska duša sada u nebu, koja je ovdje na zemlju angjeosku viernost ovršavala ....." Nu nemogaše takodjer više odlučiti, da se k otcu vrati, ni med ljudmi stanuje. I podignuv oči sa zemlje, vidje, kako se veličanstveno pred njim uzdiže Legnone, koj svoje pleći 8000 stopah nad jezerskom površinom uzdiše, upravo naproti ovoj obali. Što brže pripremi se za odlazak. I povrativ se k prijatelju, reče mu: „Sve mi je znano i liepo ti se zahvaljujem na tvojoj skrbi. Proti svomu životu neću ništa poduzeti; u zalog ti eto moje zakletve. Medju ljudmi više neću da stanujem; jer sam odveć nesretan postao s njihove grdne pohlepe. Hoću da samotan živim, te ono malo danah, što će mi ih moja bol još dopustiti, promišljavam o Ružici i smrti. Na najopuštenijem predielu Legnona odabiram si stan. Sutra zorom krenuti ću onamo. Pobrini se da još danas dobijem, što mi treba na godinu danah. O za stalno neću ja više tako dugo živjeti! Evo ti medju tim izkaz dobarah, koja mi je mati ostavila. Ovaj drugi arak imenuje te baštinikom svega imetka, s kojim mogu razpolagati." — Te, srdačno si ogrliv prijatelja, koj se je rek bi u suze raztvorio, vrati se na grobje, dje bi cielu noć bio ostao, da ga na silu nisu odvukli.

Sutradan ode on, te došav do Collica, uzidje u zadnje selo, štono se uzdiglo na strmom sljemenu brda. Uzev si jednu kućaricu, koja još više od sela u gori leži, pogodi se s njekom staricom, koja bi mu hranu pripravljala. Nješto malo odiela, lovne sprave i jedan Petrarca bijaše cielo njegovo pokućtvo. Oboružan dvocievkom u svoju obranu hodaše uviek po pustih brdinah, govoreć o Ružici nebu, sniegu i pustoši. Sunčanim zahodom vraćaše se uviek u svoju kolibicu, te bi se jelom okriepio; zatim je daleko u noć pisao, dok mu trudna narav kao silom očinh nezaklopi.

Njeke večeri nevidje starica, da bi se on bio povratio. Budući da ga je ljubila,

kao ista majka, bijaše s toga vrlo raztužena i jedva što je dan svanuo, vidje, da njekoliko goranah pozove; ovi ga stadoše tražiti, bojeć se, da ga nije snieg zakopao. Podobro vrieme hodahu ovi zalud za tragom; nu napokon osvjedočiše ih razni krvju orošeni dronjci o nesreći, koja je biednoga mladića snašla. Zgroziv se podjoše dalje, te nadjoše dvocievku i njegov listar u sried sniega zakopane, a malo dalje nadjoše i truplo strašno razglodano i nakaženo. Tragovi dvajuh medjedah, živinah, kojimi ove gore obiluju, oduzeše svaku dvojbu ob okrutnom načinu njegove smrti. Čini se, kako su i oni gorani sudili, da su ga dva medjeda napala, a on na jednoga izpalio i ranio ga, nu ne težko, kao što se je to po njekih kapljah krvi vidjalo, koje su trag pokazivale; a drugi put morao je promašiti. Ove gladne zvieri, hitcem još većma razdražene, skočiše mu na ledja, te ga na komade raztrgaše, drljajuć njeko vrieme truplo po sniegu. U listaru siromašnoga Vincenza nadjoše se listovi, koje je on ciele noći Ružici pisao, kao da je još živa, ili kao da ih još dobiti može. Tko bi ih na svjetlo izdao, pokazao bi, koliko se pravi jezik strasti razlikuje od napréena stila romanarah.

Vincenzov otac, koj se je malo trudio, da svoga sina od onoga samotnoga utočišta k sebi dobavi, nadajuć se, kao što je to običaj u podlih ljudih, koji po sebi i druge sude, da će ga danas sutra dugočastnost iz onih grozovitih klisurah kući dotjerati, umre, čuvši ovu viest, od duševnoga crva, sramote i straha.

Da Bog da crpili nauke iz njegova primjera oni otci, koji pri svadbah svojih sinovah neuzimlju u obzir njihovu sreću, nego svoje vlastito častohlepje.

Književnost.

Primili smo odgovor na sud g. Mirogojskog u 11. i 12. br. „Danice“ izrečen o „Lipi“, po gosp. Dru. Jos. Viktorinu uredjivanoj. Mi ovo iz uzajamne ljubavi Slavenske, koju prama srodnoj braći Slovaci gojimo, drage volje obćinstvu priobćujemo; jedino moramo za oprošćenje moliti, što njekoja slova, koja se izključivo na slovački pravopis odnose, upotriebili nismo, a uzrok je taj, što jih ovdašnja tiskarna za sad neposjeduje. Što se pako same ove preporne stvari tiče, u to se mi nemiešamo, nego našim historikom pripušćamo. Odgovor taj glasi ovako:

LIPA.

(národni zábavník vydal J. Viktorin.)

G. Mirogojski razsudi u 11. i 12. broju „Danice ilirske“ ovogodišnjak „Lipe“, al buduć njekoja manje točno, mislim da neće biti s gorega, ak i ja po koju prosborim. Ovogodišnji tečaj „Lipe“, tiskan je ko i drugi tečaji na maloj osmini sa VIII. 408 str. sa kipom Njih. Svietlosti sad vladajućeg kneza srbskog Mihajla III., komu je ovaj tečaj i posvećen.

Prvo mjesto zauzima pjesma oviencanog tatranskog pjesnika Andrije Sladkovića „Až posial’! a d’alej?“ (Do sada! a dalje?). U ovoj pjesmi napominje pjesnik zabavnike slovačke koji su do sad izašli, a to: „Vesna“ (proletje) „Zora“, „Nitra“, „Concordio“ i tri tečaja „Lipe“, al tako umjetno, da iz svakog redka viri ona ljubav, koja tatranskog našeg brata oživljuje, pa ovako zaključuje:

„Až posial’ pomáhal nám Hospodin
Cez nivoče, cez bojov divych kúrnavy;
Dal čut nám úzosnych rabstva hodin,
I videt dal svitania novej slávy;

Poddal smrti, sto razavzkriesil storaz znovu.
Mat velikej rodiny osiralej;
Pomáhal snovat velikú dejov osnovu
Nám až posial'! a d'alej? — nuž, d'alej!"

Evo ćućenjah tatranskog pjesnika.

Za ovom pjesmom sljede „Uvahy o najstaršej història Uhorska" od Vojana Josipovića. Ove uvage su sámo rad tog napisane, da razsvjetle dvije drame, koje sljede od istog g. pisca. Pisac hoće da razsvjetli najstariji državni ustav u Ugarskoj il bolje u staroj Panoniji, i boj iztočne i západne crkve. Ponajviše dokaziva, da u Ugarskoj bijaše sa početka, dok sv. Stjepan zakraljeva više knezovah, a to ponajviše iz nalike. Magjari stanovahu nad crnim morem, tamo bijahu u doticaju sa Rusi, kod kojih, knezu kijevskomu, i moskovskomu bijaše više knezovah podložnih, — potom dodjoše u tadanju Panoniju — ovdje nadjoše Svatopluku velikomu podložene knezove njitranske, blatonske i česke.

G. pisac uvagah misli, da je zato bilo više knezovah u Ugarskoj, što Magjari, još slab i malen narod (razumije pram onizim koji su tada Panoniju bili zaseli) nemogoše na jednom one tudje narode, koji tamo stanovahu, podjarmiti. Ovo potvrdjiva i sám umni Schlözer (Gesch. d. Deutschen in Siebenbürgen s. 170.) oprovrgavajuć ono mnenje magjarskih ljetopisah — a i domaćih povjestničarah — koji kažu, da je bilo do 300.000 (vidi Keza kod Turotza Chron. p. II. pag. 2. a i Fessler Gesch. d. Ungarn I. B. s. 255.) oružanih Magjarah, kad su banuli Magjari u Panoniju. U ono doba 300.000 oružanih mišicah, bilo bi veća čudesa prouzročilo nego je. G. razsudnik „Lipe" u „Danici" br. 11. izkrivio je ovo mnenje g. pisca, koji kaže: „Vojvodovia mad'arskí nemohli s národkom malym opanovat doprosta tak veliké zeme", — u ovo: „nečini mi se vjerojatno što pisac tvrdi, da su zato stari Magjari bili podeljeni na knezove, da tim laglje Ugarskom zavladaju." Al ak dobro promotrimo, on je prešo piščevu tvrdnju, pa je nješto drugo uztvrdio, a to baš à la Fessler, Szalay, Horváth Mihaly, a to: svi knezovi bijahu magjarskog poriekla. Takvog šta može samo Magjar blunuti, al nipošto Hrvat. Tko može sámo pomisliti, da su Magjari tak raznim narodom svoje igo, svoje knezove nametnuli, — a nebi li bi se bili ovi narodi tudjeg poriekla pram magjarskim knezovom uzbunili — a to najviše rad vjerozakona? Magjari bijahu pogani, — a narodi drugi već svi kršćanstvom razsvjetljeni. Al ovomu nema u povjesti ni traga. Predstavimo si napokon onaj svakom Magjaru prirodjeni nagon rad kojeg nemože druge narodnosti trpjeti — to vidimo i danas, a kamo li ne onda, u stanju prvobitnom. Istina je, mi to povjestnimi podatci dokazati nemožemo, jer sa one dobe nemamo domaćih slavenskih ljetopisah, il barem takvim, koji bi bezpristrani bili, a oni koji su kašnje napisani, ko: Anonymus Belae Notarius, potom Thuroz, Ranzani i drugi, otim je čitav sviet „Magyarország." Mislim zato, da ipak krivo nejmam, kad kažem, da knezovi koji vladahu po došašću Magjarah nebijahu svi Magjari, već bilo ih je takvih, koji spadahu onim narodom, koje ravnahu. S početka bijahu ovi knezovi tudjeg poriekla, sámo magjarski saveznici, dok ih malo po malo sv. Stjepan na svoju ruku nepredobi. Mislim da nije baš krivo, ako kažem, da su ovi tudji knezovi mnogo doprinašali Magjarom ka pustošenju tudjih zemaljah, da su ih pomagali ko saveznici.

G. pisac „Uvagah" prelazi, kad je dokazô, da je u Ugarskoj bilo više knezovah, na pojedine, — on imenuje knezove sedmogradske, koje slavni Anonimus, i oni koji ga u nebo kuju, od Atile izvadjaju, — a nebi li mogli biti slavenskog ili rumunjskog poriekla? — potom govori ob onom ustanku šimežkog kneza il župana Kupana. G. pisac tvrdi da je Kupan Slaven, — potomak Pribine i Kocela, u svojoj drami ga nazva Stojmirom, a to najviše rad blagoglasja. G. razsudnik Mirogojski divi se nad umom g. pisca, koji je mogo uztvrdit, da je Kupan Slaven, a napose pako potomak Pribine i Kocela; — te on tvrdi, il bolje da kažem nieče Kupanu ne sámo Slavenstvo već i kršćanstvo. I to je u glavi g. Mirogojskog sve povjestnički izviestno. Al ja ipak mislim, da tomu tako nije;

Prvo tvrdim da je bio Kupan Kršćan, a to sa mnogo dokazah evo sámo dva: Ljetopis Thuroziev (edit. Tyrn. p. 220.) kaže, gdje govori o ratu Kolomana sa Rusi ovo: „et omnes, qui cum eo erant, similiter et *Episcopus Cupan* et — — — — transfixionibus ceciderunt.“ Dakle ovdje je bio njeki biskup imenom Kupan, kog su Rusi ubili. G. Mirogojski, zar je bio biskup pogan? Kak su se imenovali i kak se imenuju najviše biskupi u kršćanskom svietu? Odgovarajte? U listini štrigonskog biskupa Feliciana god. 1133. navadja se njeki: „capellanus *Capan nomine*“ (Prag Annales P. I. pag. 91.) kraljevski kapelan „imenom Kupan.“ G. Mirogojski, kad su bili na ugarskom dvoru kapelani pogani? Evo Vam sámo dva dokaza, da je Kupan kršćansko ime; a ak je Kupan kršćansko ime; to je i onaj koji ga nosi; — dosljedno i Kupan knez šimežki kršćan. Evo jedna Vaša povjestno-izviestna tvrdnja propade, vidit ćemo kako će biti i sa drugom! Al kakvo je to ime Kupan? Nije li to možebiti pokraćeno iz Jakob? A tim većma što Slovaci, zovni sad Jakoba Kubom, al ne Hubom, kako je napiso g. Mirogojski! Kupan u Kuba, il Kuba u Kupan se lahko pretvara, jer ustnene **p** i **b** se mienjaju; tomu baš netreba velikog jezikoslovja! G. pisac „Uvagah“, napominje i onu tvrdnju njekojih, koji kažu da je Kupan, ono što i župan, — al to meni barem nije vjerojatno! — jer to bi se moglo najviše iz latinskog: jupanus izvesti, — al gdje sa one dobe latinština u Ugarskoj? U ostalom dost je da je bio Kupan kršćan; kakvo ime to bilo, to nam nije od potrjebe znati, al ja mislim da je Jakov.

Thurozius pripovjeda, da je Kupan bio u rodu sa sv. Stjepanom (?), te zaprosio majku (matrem Sancti regis l. c.) za ženu, al buduć to ona zaniekala, da je navalio Kupan na Stjepana bojem, koji se za njega smrtju dovrši. Buduć ovo već sámo po sebi bezum, to izmisliše njekoji magjarski povjestničari, da nije majku (jer Sarolta majka sv. Stjepana umrè već god. 984. a Kupanova vojna bijaše tek god. 998.) već drugu ženu Geise otca sv. Stjepana, krasnu Adelajdu, sestru poljskog vojvode Miška; koju oženi Geisa god. 986. (Geisa umrè god. 997.) Adelajda to zanieka, na što se Kupan zarati sv. Stjepanom. Ovako misli Fessler (l. c. p. 358.) Szalay navadja za uzrok njekoje uvriede Geise i uvedjenje novog vjerozakona (Szalay. Magyarország Története más. k. 66. l.) U ovom pitanju, kako vidimo nisu ni magjarski povjestnici složni. Ima li za ove njihove tvrdnje nepobitnih dokazah? Nema. Zdravi um nam je u ovoj stvari bolji vodja neg ljetopisi i legendiste. Prvo legendiste i ljetopisci bili su oddaljeni i vremenom i zemljom od stvari, drugo: bili su protuslavenskim duhom napojeni. Tko je čito Anonyma Salzburgškog i druge ljetopise sa one dobe, taj će znati, kakvim duhom su bili napojeni Niemci pram Slavenom u Panoniji. Mi svakako moramo tražiti one zadunavske Slavene, jer oni na jednom izčeznuli nisu. Znano je svakomu, da su prije došašća Magjarah ponajviše posjedovali Slaveni Panoniju. Mi znamo, da se je onda tja do Dunava protezalo kraljevstvo slavno Svatopluka. Mi znamo takodjer da su zadunajskimi Slaveni vladali potomci Pribine, Kocela il Bretislava. Mi znamo kako je palo velkomoravsko kraljestvo, — al nerazoriše ga sámi Magjari, već pomoćju zadunavskih Slavenah i Arnulfa, o čem dvojiti ni najmanje nesmijemo. O zadunavskih Slavenah nije ni rieči nigdje da ih je tko podjarmio, a bogme to nije moguće misliti, da su njihovi knezovi dali vladati svoj narod magjarskim knezovom; već misliti moramo, da su zadunavski knezovi vladali, al da su bili sve većma odvisni od kneza strigonskog. Povjestno-izviestno je, da u zadunavskih pokrajinah sve do vremena sv. Stjepana bio u porabi jezik slavenski u liturgiji. Evo dokaza: Diplomator Fejárov ima listinu od god. 1019. gdje sv. Stjepan iznova ustanovljuje Salavarsko opatstvo, sjedo zadunavskih knezovah, ove rieči: „— — — divino instinctu fundavimus (S. Stephanus) monasterium in insula Zaladiensi Ordinis S. Benedicti, quod a. 1019. ad finem perduximus; in quo — — — — — — — — ubi ordinavimus Abbatem *latinum* nomine Petrum etc.“ Što se ima razumjeti pod „latinum Abbatem?“ Ja mislim da je ovo dokaz, da prije nije bilo ovdje latinskog opata; već kakvi? Slavenski, koji je liturgiju slaven-

ski obavljao. A moglo bi se zaključiti, da je bio i grčki obred. I ovo je bilo sve do vremena sv. Stjepana. Znano je, da su do došašća sv. Cire i Strahrte vladali salavarskom okolicom salzburgski biskupi, gdje nadbiskup salzburgski Luitpram oko god. 853. novu crkvu posveti, kojoj podade njekoja dobra Arnulf iz županije Dudlebah. Znano je, kak po došašću slavenskih apoštolah ova okolica predje ka slavenskom bogoslužju i tako se odkine od salzburgskog jarma. U zadunavskom kraju bijaše dakle županija Dudlebah i to čisto slavenska, a ležala je u okolici sadanje županije Saladske, što i Hormayr (Hzg Luitpold str. 88.) dokazuje, a spominje ju Anomymus Salisburgensis i Arnulf I. u jednoj listini od god. 891. Iz sveg sljedi, prvo: da je u zadunavskom kraju bila *sve do vremena* sv. Stjepana slavenska liturgija u crkvi; a drugo: da je bila ovdje županija slavenska Dudlebah, kojoj ipak u desetom stoljeću nema ni spomena, jer tad se je promienilo ovo ime u Saladsko. Ništa zato, ime županije se je moglo promieniti, al narod podnipošto. Narod bijaše ovdje slavenski, a moro je i imati slavenske knezove, koji su bili podložni strigonskom knezu. U spisu „Memorabilia de Abbatia S. Adriani M. de Szalavár conscripta per Dominum Dominicum Janke Abbatem Szalavár A. 1774—1801.“ (vidi Kollár Cestopis I. priloha I.) spominje se: „Cupam biennali bello (S. Stjephanus) vicit, si comitatum Schimögiensem occupavit“ — — — — „latinum Abbatem Petrum constituit etc.“ Istina ovo je pisano prošlog stoljeća, al je pisano iz arkiva opatskog, pisano je sine ira et studio — pa ipak sa Privinom spominje se u istom redu Kupan bez ikakve razlike; a sigurno ga nebi bio spomenuo da nije imo uzroka, da nije bio u kakvom savezu sa salararskom opatijom. Iz sveg tog zaključiti možemo; da su u Zadunavlju vladali do sv. Stjepana knezovi slavenski, kojih zadnji bijaše Kupan, kog sv. Stjepan predobi. Al koji bijaše uzrok da su se zaratili sv. Stjepan za onda još Vaik i Kupan? Kad imadosmo uzroka, da podvojimo o Kupinom magjarskom porieklu, to možemo podvojiti i o uzroku, kojeg magjarski povjestnici navadjaju, istog boja. Ako je Kupan Slaven, to mora da bude i drugi uzrok. Mi znamo o sv. Stjepanu, da je on pozvo mnogo njemačkih naseljenikah u Ugarsku, te da se je tako latinskoj crkvi i Rimu pridružio. Najveć ovomu doprinese ženidba sv. Stjepana sa Giselom sestrom Henrika II. Da je bilo podosta Njemacah u Ugarskoj, to nam Charvitius in vita S. Stephani tvrdi, a i Dr. Alzog kaže ovako: „und Einführung deutscher Civilisation in Ungarn begründete er (hl. Stephan) die christliche Kirche fester. (Dr. Alzog. Universalgeschichte st. 437.) Da su ovi njemački naseljenici mrzili na Slavene i to znamo, a još više na njihovu liturgiju. Pa zar nemožemo mi pomisliti, da je uzrok bio ovoj borbi Kupana sa Vaikom supremacia, mržnja na liturgiju, obred slavenski? Ja se slažem posve sa nazori g. pisca „Uvagah i Dramah.“ G. Mirogojskomu bit će znano iz crkvene povjesti, da je Photius već pred god. 869. pred četvrtim carigradskim sborom šarao, i da ga je sv. Ciril pred svojim odlazkom iz Carigrada opominjo. G. Mirogojski znati će, al barem bi trebalo da zna ono, što o tom tvrdi Anastasius knjižnjičar rimski u predgovoru ka četvrtom sboru carigradskom (vidi Manzi Conc. collec. Tom. XVI. pag. 6.) Mi znamo kako je god. 863. Nikola I. izobćio Photia iz crkve; mi znamo što je radio Photius kad se je blgarski cesar god. 866, podvrgo Rimu; mi znamo kako je Photius god. 867. sámog sv. otca izobćio iz crkve; mi znamo da ga je cesar Vasilj Macedo još iste godine u samostan poslao; mi znamo kak bi po smrti patrijarke carigradskog Ignacia Photius još jednom uzvišen na patrijarsku stolicu; znamo kako se je godine 879. ponašo pred papinskimi poslanici i kako ga je Ivan VIII. izobćio, i kako bude napokon god. 886. poslan nanovo poslje tolikih spletakah u samostan, gdje i god. 891. umre. Mi znamo kako je bilo od one dobe medju Rimom i Carigradom; a i znamo da je god. 968. baš naopako bilo, za vremena, kad je boravio Luitprad, biskup kremonski, u Carigradu. Sva ova nas na to potiču, da mislimo da je ovaj rat sv. Stjepana sa Kupanom bio rat rad obreda i supremacije potaknjen od Niemacah. Niemci su na sva usta zijali na Slavene, te ih za krivovjerce proglašivali, a to najviše rad jezika slavenskoga u obredu. Ja mislim da se je on-

da već, t. j. god. 998. dobro znalo za razkolničtvo, što g. pisac nazva pravoslavje. U ostalom ja bi svjetovao g. Mirogojskom s onim istim právom, kojim je on svjetovao g. pisca „Uvagah“ da bi malo pomnivije prekretao data crkvene povjesti; — jer nije dost, ak se po koja stran pročita, — nije moguće odmah druge suditi i razsudjivati, — što ja posve dobro znadem, i zato nebi se bio nikad latio pera, da me nije nanukalo ono „ex cathedra“ g. Mirogojskog. Sve ovo što rekoh neda se posve positivnimi dokazi posvjedočiti, al ipak se može zaključiti iz protivnih slučajevah, da je bio Kupan kršćanin, Slaven, i da je rat bio rad obreda i supremacie magjarske, al najviše potaknjen uckanjem Niemacah. Al ja ipak neću i nemogu uztvrditi da je sve ovo povjestno-izviestno, kako je to uztvrdio g. Mirogojski za svoje tvrdnje — pa ipak eto ni jedna ni druga neide, sve je protivno — ak bismo imali ovakvih poviestnih izviestnicah, to zlo po nas, razumijem á la Mirogojski. — Ipak mislim, da će biti težko dokazati protivno — koji hoće nek se trudi, al bojim se, da će mu biti jalov trud. G. Mirogojski predbaciva još g. piscu „Uvagah„ ovo: „zatim nije li se na strani 9. malo i zlobe primiešalo u našega pisca, gdje smielo tvrdi, da je papa okrunio Stjepana, što je ovaj iztočnu crkvu u Ugarskoj *izkorenio?!*“ G. pisac pako kaže na 9. strani: „Ked' mu dal pápež titul králóvsky, teda v blesku koruny všetke kniežatstvá zhasly. Odporujúcih porazil pomocou pápeža u Nemcov, ktoriho celou silou podporovali zato, že si umienil vykorenit v Uhrách cirkev vychodniu.“ Dakle g. pisac nekaže, da je sv. otac papa dao zato njemu krunu, što je crkvu iztočnu u Ugarskoj izkorenio, već da ga je sámo podpomago, — a to se mora tim izpričati — što je sv. otac radio, kako su ga drugi upućivali osobito Niemci; — a za Niemce nema dvojbe, da su škodili Slavenom gdje su mogli. Sv. Stjepan primi krunu od Silvestra II. god. 1000., a 15. kolovoza bi okrunjen, uzajde pako na prestolje 997. Ako ga je i papa podpomago, to je bilo nehotice, a da ga je podpomago, to je, žalibože, reć bi istina; al u tomu nema sv. otac nikakove krivnje, već oni koji su ga o stvari upućivali. A ni sv. Stjepan nije nikog gnječio, al Niemci koji obavljahu sve veće časti na dvoru kraljevskom. U ostalom sv. Stjepan nije ni mogo za tri godine, a to od 997—1000 toliko iztočnu crkvu izkoreniti, da bi ga bio Silvester II. zato krunom okrunio. Ja bi molio g. Mirogojskog da pazi na rieči, koje će suditi bolje drugi put.

Predjimo sad na same drame, kojim za podlogu je ova povjestna razprava. Prva drama je „Odboj zadunajskyh Slovákov.“ Bolje bi bilo ime „Slavenah“ jer u zadunavskom kraju nebijahu, sámo Slovaci neg i drugi Slaveni. Sadržaj je sljedeći: „Stojmir ili Kupan, knez blatonski, sazvav skupštinu, tuži se nad vladanjem Vaika, te njem povjerava svoje namjere a napose Bogmiru i Suku veleć da treba štititi svoju neodvisnost i pravoslavnu vjeru. (Ovaj izraz nije posve probitačan ovdje; — g. pisac ga uzimlje za obred crkve iztočne, za slavenski jezik koji bijaše u crkvi u porabi; — rieč ova zavede i g. Mirogojskog, da je preoštar sud napiso, — al druge rieči nema, koja bi ovo bolje izrazila.) Zato šilje Stojmir Suka u Strigon, da tamo ponudi vladu Mihovilu, stricu Vaikovu, koji je bio sljedbenik iztočne crkve, a tako da Vaika liše prestolja. Suk ode, al prokleta sebičnost zavede ga, te povjeri sve Vaiku. Vaik ga pošlje Mihovilu, da ga pokuša bi li primio žezlo il ne; Mihovil zanieče. Vaik se pripravlja na boj. Medjutim osvoji Stojmir na prevaru vesprimsku tvrdju, a Suku kao tobože najvjernijemu prijatelju predade zapovjedničtvo. Bitka med Stojmirom i Vaikom se zače; Suk, lija varavica, preda Vaiku tvrdju, napadne Stojmira izza ledjah, i tako padne Stojmir i njegova vojska hrabro boreć se. Nesretnu bitku javi ženi Stojmirovoj Suk izdajica, al ovdje bi od Dömösa, Magjara pogana ubijen i na kolac nataknjen.“

Ova žalobna igra je majstorski izvedena. Pjesnik je Suka izdajicu tako majstorski opisao, da se nemože baš više od njega zahtjevati. Ona primjetba g. Mirogojskog, da bi bio mogo ovu žalobnu igru bolje nazvati „izdajstvom“ nestoji; — jer g. Mirogojskomu bit će znano, da ona osoba u drami koja uzdrživa sve, il ona osoba, koja sve upravlja, je

glavna osoba. Zato bi bilo posve nespretno da je postavio g. pisac Suka za glavnu osobu; — jer miso čitave tragedije je zadnji boj Slavenah zadunavskih za samostalnost, — a onaj koji ga vodi — mislim da je svakako glavna osoba. G. Mirogojski prigovara takodjer na one kletve što ih izustjuju Dömös i Üstök Magjari pogani, i kaže da je to posve pram estetici. Ako nisu pram estetici njekoji komadi Schakespeara, to sigurno nije ni ovaj. Pjesnik hoteć onu pogansku narav Magjarah predstaviti moro je, da jih onako predstavi. Ona poganska narav učini: da Dömös Suka na kolac natakne. G. Mirogojski nek pomisli, kako Magjari još i danas kunu!!!? — G. Mirogojski prigovara na ono što je g. pisac izmislio one iste boje na barjacih, koje su i sada. Stvar u tom ništa netrpi. G. Mir. nek čita stare tragedije od Corneilla, Racinea i Schakespeara, pa će se uvjerit da netreba sve onako predstavit, kak bilo u staro doba, — jer ak bi se htjelo sve onako predstaviti kako je u staro doba bilo, to nas nebi čitatelji i slušatelji u svem pojmili. — G. Mirogojski prigovara i onomu što pisac navadja u tragediji, da je Stjepan dao Kupana razseći na četiri komada; on navodi za protudokaz (ako je?) Ditmara koji veli o Vaiku: Nunquam audivi quemquam victis tantum parcere, quanto magis pepercit in proelio occisis. — — — Gosp. pisac nije zaniekao njegove blage ćudi, a da je stvar kak je kazo g. pisac, evo dokazah: Magjarski ljetopis Thurotza ima (l. c.): „Ipsum vero Cupan, Beatus Stephanus in quatuor partes fecit mactari — — — — —“. Njemački ljetopis od v. Mugeln Chronik piše: „Dornach liess der heylig Sant Stephan den Hertzogen Cuspan tailn in vier Theil und sand ein tail etc. — — —“ (vidi o tom Katona Hist. duc. p. 716 squen, Fessler l. c. 363. i druge). Bilo ih je i prije mnogo koji su ovo postupanje Vaikovo kudili — al da uzdrži mir to mu bje od potrjebe.

Za ovom tragedijom sljedi druga: „Arpádovci“, koja je na izviestnih povjestničkih datah izvedena, — al nipošto zanimivija od prve. Evo sadržaja:

„Petar sin grofa Urfeola i sestre Kysele Stjepanove teži za priestoljem Stjepanovim, — al Stjepan bi svakako rad Vasilja, sljeditelja iztočnog obreda, privući ka zapadnom i tako ga kraljem proglasiti. Zato se naticaju Petar i Vasilj. Petar, podal čovjek pošlje pridvornika Budu Magjara ka Stjepanu, pod tom izlikom, ko da je Vasilj nanukao i podmitio da Stjepana ubije. Buda kaže Stjepanu da je od Vasilja poslan. On bude oprošćen, a Vasilja zatvore u Njitru. Medjutim se sazna nevinost Vasilja. Sv. Stjepan pošalje po Vasilja, al Petar napiše list čuvaru Vasilja, da predade Vasilja Budi, koji ga osliepi i dovode pred Stjepana. Stjepan razžalošćen ostavi kraljestvo i ode u stolni Beograd.“

I ovdje moram nješto primjetiti na opazke g. Mirogojskog. On misli, da se neslaže ono sa značajem Stjepanovim, što mu pisac na jezik metje:

„A značnú časť privrženčov greckej
Cirkve *silov* priviedol k latinsskej.“

Da je bilo gdjegod i sile, to lje neće nitko njekati, ako i ne od Stjepana, a to od njegovih dvoranah, — u ostalom i ja mislim da je ovo odveć. S onim što Vasilj kaže:

„Ono (pravoslaví) matka, a latinstvo dcerá.“

izrazi g. pisac veoma dobro onu zanešenost i oholost sljedbenikah iztočne crkve il bolje obreda.

Što Vasilj kaže o Stjepanu:

„Zhrdiny sa stal vetchym podvözkom
Na punčochách pletichárskych ženstín
A ihračkou dotieravych Nemcov.“

to je istina. U starosti su ovog svetog čovjeka svakako varali. Tko nezna Gysele sestre Stjepanove, one okrutnice? Tko nezna za spletke Njemacah? Sveti čovjek sa bielimi vlasi nije mogo ni pomisliti na takovu opačinu.

One rieči Above, muža Šarolte, sestre Stjepanove:

„Ja som sic, keď chcete, šismatik.“

mislim, ko već rekoh, da izražuju posve dobro onu zanešenost i onaj boj iztočne crkve na dvoru Arpadovacah.

Prigovara g. Mirogojski da su ove obe drame tendenciozne, al ja ipak nenahivam ote strahovite tendencie. G. Mirog. je tendenciozno što smatra čitav boj sa slavenskog gledališta, što dobro opisuje onaj prvobitni značaj Magjarah, potom onu zanešenost sljedbenikah iztočne vjere. Ja neniečem da nema u onih dramah izrazah manje priličnih, — al to se može, kad bi se predstavljalo, lahko sa drugimi promieniti. Svakako mislim, da bi ove drame mutatis mutandis našemu hrvatskomu kazalištu veoma dobro prispjele, — deder prisucite ruke junoše! Ja nemogu nego da podviknem g. Josipoviću piscu oviuh dramah, nek se žuri da nas i drugimi svojimi dramami obveseli — al sȁmo bi ga molio, da bi bolje pazio na njekoje izraze. G. Mirogojskomu bi pako želio, da bi bio drugi put u svojem sudu sretniji, i da nebi sve sa jednog gledišta smatrao.

Po ovih tragedijah sljedi životopis „Mihajla III. Obrenovića kneza srbskog“ od Antonovića. Pisac opisuje u kratko, al veoma živahno život Mihajla. On je nariso veoma živahno nesretno stanje Slavenah u Turskoj. Knez Mihajlo rodi se u Kragujevcu dne 4./16. rujna 1823 a 14./26. rujna god. 1860. izjavi knez svoje zasjednuće na knežev stolac. Značaj kneza se odlikuje osobitom odvažnošću. Bog mu dao u svojem radu svaki uspjeh!

Za tim životopisom sljedi pjesma Sladkovića: „Lipa cyrillo-methodejská.“ Napomenut mi treba samo, da je ova pjesma nadarena, ko najizvrstniji komad čitave ovogodišnje „Lipe.“

Za ovom pjesmom sljedi poznatog magjarskog romanopisca baruna Eötvősa noveletta: „Poth leány az Alföldön“ t. j. „Slovenske dievča na dolnej zemi.“ Za ovom novelettom sljedi ruska od Frencla „Emeljan Pugačev.“ Sve ovo je prevedeno od Viktorina, — zato je i prevod, da mu nema takmaca. Veoma se čudim, što nevidim u ovogodišnjoj „Lipi“ vrlog noveliste slovačkog Kalinčáka. Ujedno mislim, da bi ne sámo Slovakom već i Slavenom g. Viktorin uslugu učinio, kad bi nam izdo sabrane Kalinčákove novele, i to što skorije. Kalinčákove novele su živa slika Slovaka, našeg tatranskog brata.

Za ovim sljedi od Viktorina „Vyletna more jadranské.“ Što da kažem o ovom putopisu? Ja bi svetovao g. Viktorinu, da bi ustupio ovu ulogu komu drugomu, — jer bogme koji se učenom knjigom bavi, tomu nisu humori po glavi.

Po ovom putopisu sljedi članak Beskydova „O Vzajemnosti slovanskej.“ Beskydov je poznat ko vrli domorodac, ko njegovatelj slavenske uzajemnosti, zato o članku neću sad ništa kazati, a to tim većma, što g. Mirogojski u „Danici“ podugačko o njem prosbori. Ak mi vrieme dopusti, a i Vi g. uredniče, to ću vam drugi put o tom što uzpisati.

Sad sljedi izvorna pripovjedka „Tri hroby“ bez ikakvog ćudorednog cilja. Bolje dobro prevedeno, neg zlo izvorno.

Konačno sljede njekoje pjesme od Drenčanskog, Pohronškog, od Homjakova preveo Botto, od Lamartina preveo Drenčansky, od Byrona preveo Dohnáni, od Frndáka, Dohnánia, od Botte, „Piesme vojenské“, koje su najbolje, od Graichmana „Zakl'aty Tulipán“, romanca nije takodjer najgora. Zaključuje pak „Lipu“ „Myšlienky“ i „Slovo zaverečné“ sa pregledom predbrojnikah od Viktorina. Eto u kratko sadržaj ovogodišnje „Lipe.“ Predbrojnikah ima za čudo više od pol tisuće — može Slaven, sámo ak ga volja. Slovaci se bude, a Bog im daj da se jednom i probude. Veće svane zora pod Tatrami, sunce se razgali po divnom Pohronju, Hron i Vag teku lomeć i šumeć sa svojimi srebropjenimi valovi; po Krivanju se blišta máh, máh znak mlade dobe, znak mužke odvažnosti spjev ozvanja od sjevera do juga, od zapada do iztoka, sve oživi sve kliče, sve se pripravlja k zori obećanoj! Krasna li si mi Slovačka! Puna si ti sile! Tko bi te videć neljubio, a ljubeć nehtjeo živjet i umriet na toj blagoj zemlji! Vjerni ste vi Slovaci sinci Sla-

vije, učitelji ste vi uzajemnosti! Slava vam o mila moja braćo tatranska! Primite hvalu ovdje vašeg brata Hrvata, kojeg vi u vaše naručje primiste, kojeg vi ljubite i njegujete ko svog brata! Slava vam vriedni potomci slavnih Slavenah, vriedni sinovi junačkih junačinah! Slabahno mi je pero izpisati, kak vas ljubim, — ljubav moja trajat će i preko groba! Živio nam ti brajane Viktorinu, koji neštediš ni truda ni muke, da tvoj narod probudiš! Dižte se braćo Slovaci, nedajte se gnječiti, već dignite sad u vis zastavu „Slobode“ svete.

Branme zlatú vol'nost, a ze zahuby vydrime krajnu!
Jestli by však — — — — — — — — — — — —
Zemrime včul radšej! — — — — — — — — — — —

Holly.

Svaštice.

Iz Požege. Dana 2. o. m. ugrabi nemila smrt našeg veterana i za našu domovinu u obće, a napose za županiju požežku zaslužna muža mirovinom providjenog prvog podžupana žup. požežke Vatroslava Peičića. Pokojnik je svršiv sa najboljim uspjehom pravoslovne nauke, stupio u županinsku službu kao pisar, zatim je bio jurasorom, sudcem, velikim sudcem, drugim podžupanom, i napokon je za prvog podžupana izabran, pa kao takov sve do organizacije i služio; kojom prigodom je u mir stavljen i milostinju po Nj. Velič. u 400 fr. opredieljenu, uživao, i neznatnu mirovinu iz našeg domaćeg penzionalnog fonda primao. Prehvaljeni pokojnik bio je pošten čovjek, pravičan sudac, obće štovan i ljubljen. On je kroz 50 godišnje svoje službovanje vierno caru i domovini služio; nu u toliko je za života nesretan bio, što mu zasluge primierno trudu i požrtvovanju nebijahu onako nagradjene, kao što to u drugih mjestih s takvimi muževi biva. Nećemo starija vremena da napominjemu, nego samo koju o god. 1848. prosboriti. U to doba nebijaše vel. župana, te na njemu stajaše uprava ciele županije. On je bio za onda županiji požežkoj ono, što blage uspomene pokojni dobri Mirko Lentulay cieloj našoj domovini. Njegovomu razboritomu postupanju može se zahvaliti, što je mir i red u ovoj županiji, bez da je tu kakove posade vojničke bivalo, uzdržan. Mnogo bi mi toga navesti mogli, kako je pokojnik neograničeno najviš. domu i vis. vladi odan bio, zatim narodnu stvar i obće dobro sa vlastitim požrtvovanjem promicao; nu dosta će bit, ako samo to kažemo, da njega ni najozbiljnije grožnje i pogibeljne pretnje s puta loyalnosti i sa staze narodnosti nemogoše odvratiti. Mi smo sami toga svjedoci, kako je pokojnik godine 1848. sad od Palatina, sad od magjarskog ministeriuma, sad opet od Hrabovskog dopise primao, gdje mu se sa svih stranah vješalami groze, ako uz Bana Jelačića pristane i nastojao nebude, da se županija magjarskomu ministeriumu i naredbam odonud dolazećim pokori. Sve je to badava bilo; naš pokojni Naco Peičić, osta čvrst kao klisurina za našu stvar, te bi odan želji i volji predragog našeg pokojnog Joze Bana, a time želji i volji naroda svoga. Kad je prekret dokončan, na pokojnika nije obzir uzet; dočim iz inih hrvatskih županijah svi podžupani, velika dostojanstva i odlikovanja, dakako zaslužno, primiše, siroma Naco morade zahvaliti bogu i svomu milostivomu caru i kralju, da je dobio godišnju milostinju od 400 fr. Pokojnik je bio čovjek uztrpljiv, čedan i popustljiv, pa zato je to sve dobrovoljno podnosio. Dok mu posve nedotežča, nije se niti najavljivo, niti pomoći tražio; nu više godinah izasobice tako zločeste bijahu, da iz svoje male ekonomie — u koju je svoju milostinju svake godine investiro — nikakove koristi neimade. Na nagovaranje svojih prijateljah godine 1862. dade molbenicu, da mu se mirovina što to povisi, da tako uzmogne suprugu, još neobskrbljenu djecu i sama sebe uzdržavati; nu i tude je nesretan bio, jer mu molbenica bezuspješna ostade. I ovo je mirno i uztrpljivo pokojnik podnosio i sudbini se predao. Nepovoljni udes je tog čestitog, velezaslužnog i dobrog muža uprav do groba pratio. Bivši na zabavi, koju je žup. častničtvo dalo, bi on posliednji put od svih odlikovan tako, da su mu suze radosti kapale; jer tude mu javno barem prijatelji pripoznaše zasluge, a on se opet izrazi, da su mu ti izrazi čuvstvah dovoljna nagrada za ike zasluge; što mu pako nisu na drugom mjestu priznata njegova djela, zato on ipak ostaje i u svojoj starosti ono njekoliko danah, što mu jih Bog pokloni, onako isto odan i previšjoj službi i milomu narodu, ko što je i dosad bio. To mu bijaše velim posliednji rastanak; jer došavši kući u krevet leže i za kratko u 76. god. mirno i spokojno usnu u Gospodinu, oplakan po svojoj vrednoj rodbini i po svojih prijateljih, što su mu svi stanovnici grada i županije požežke bili, a to dokaza sprovod njegov, na koj se je od svih締 stališah ljudstva toliko sakupilo, da još tako sjajnog sprovoda u Požegi nebijaše. Nu siroma Naco i u stražnjem času, kad mu se tielo s ovim svietom razstavljaše, nije bolje sreće bio, kao i za života; jer čim se krenu povorka dne 4. o. m. iz njegova dvora, takova kiša poče padati, da su skoro svi u bližnje kuće pouticali; mali samo broj ostade, koji ga do groba doprati. Sad siroma počiva u miru, i valjda je već primio nagradu od najpravednijeg sudca, Boga našega svemogućega. Hoće li se barem sada na dotičnom mjestu obzir na njegovu suprugu i neobskrbljenu djecu, — osobito pako na njegovog gluho-niemog sina uzeti, to će nam budućnost pokazati. On će nam ostat nezaboravan, i biti će mu vječna pamet.

O tečaju bečke burze od 9. srpnja 1864.

Papiri: Kovnice 5% 72.25; Narodnoga zajma 5% 80.60; Srećke lutrijskoga zajma od god. 1860. 97.05; Narodne banke 785.—; Vierovnoga zavoda 192.60.
Mienice: London 115.50; Srebro 114.—; Carski cekini 5.52 5/10.

Tisak Miroslava Kraljevića u Požegi.

Izlazi 10., 20. i posliednjeg u mjesecu. Ciena mu je godišnja sa poštarinom 5 for., a polugodišnja polovica, za domaće pako, ako se u kuću nešalje 4 fr. 60 novč., a polugodišnja polovica.

SLAVONAC.

Predplatiti se može kod svih c. kr. poštah i kod odpravničtva lista u Požegi. Za obznane plaća se osim biljegovine od 2 stupačkog redka za 1. put 5, za 2. put 4 a za 3. put 3 novčića austr. vriedn.

Vlastnik i urednik: **Miroslav Kraljević.**

Godina II. U Požegi 20. srpnja 1864. Broj 20.

ANGJEO ČUVAR.

Dinko Branko smućen, biedan
Po sobi se uzhodao,
Neka bol ga ljuto mori,
Nešto mu je odveć žao.

U mislih si bol tu ljutu
On prevraća bez odmorka,
Ali nemož' da progutne
Zalogaja odveć gorka.

Viest dolećè njemu grozna,
Kô crn gavran, te se sjedè
Na rame mu, glavu kljuje
I moždane njemu jede.

Viest nemila, okrutnica
Iz nenada zlo najveće
Njemu jednim mahom sruši
Sve osnove bolje sreće.

U razpri si s bratom bio,
A siromah do zla boga
Na bratovu smrt čekao,
Na smrt brata bogatoga.

Jer bez djece brat mu bio
Buduć starim suhim panjem,
Tè prilike nije bilo,
Da mladica nić će na njem.

Što čekao dočekao:
Umre brat mu i on sanja,
Kako već će zaokupit
Sve mu blago, sva imanja;

S briega prošle oskudice
Iznad željne sadašnjosti
Na brieg sreće budućnice
Već mu idu zlatni mosti.

Po tih mostih blize sreće
I po cestah daljne nade
On se voza blažeći se,
Ni sam sebe nepoznade.

Kad na jednoč glas od snahe
Iz sladkog ga sanka tržè,
Glas, da rodi posmrtenče,
S baštine ga koje svržè.

To je ona viest mu grozna,
Kô crn gavran što se sjedè
Na rame mu, glavu kljuje
I moždane njemu jede.

Neda njemu mirovati
Ni po danu ni po noći,
Već ga muči na sto mukah:
Kako će si sad pomoći.

Misli dugo, smišlja svašta,
Dok mu misli sve u jednu
Nestvrdnu se misô čvrstu,
Čvrstu, hladnu, jerbo led'nu.

Na put odè Dinko Branko,
Nitko nezna zašto, kamo.
Odè, vele, od žalosti,
Da kod kuće nije samo.

Znade Dinko kamo ide,
Znade Branko zašto podjè,
Jer u gluho doba noći
Pod snahin će grad da dodje.

Kabanicom zaogrnut
A pod plaštem crne noći
Okô grada on se smuca,
Ulaz traži svojoj zloći.

I pritvoren prozor nadje
I kô mačka tiho, lako
Na prozor se gore vine
I unidje u grad tako.

Pa od vratah sve na vrata
Sluškajući, pipkajući
Do djetinje do ložnice
Dodje kradom — sad će ući.

U gradu je bilo prelo,
A radost mu živahnije
Već pjesmama oddihava,
I po gradu svud se lije.

Domaćica i ona će
Da pogleda sada tamo
I ostavi u ložnici
Uspavano diete sámo.

Ona odè, Branko udje,
Jednim skokom k zibci skoči,
Od pojasa nož si trgne
I cilj nožu već uoči;

Jednim mahom da prokrči
Put si sreći, eto sgode
Jednim mahom . . . . i on mahne
Jadno čedo da probode;

Ali u to sva ložnica
Kô od sunca svjetlom plane,
U sred svjetla angjeo čuvar
U ljepoti svojoj svane.

Razkrilio krila jasna,
Moćnim štitom iznad čeda
Pa ozbiljnim gledom sudca
Na krivnika jadnog gleda.

Branko slomljen tim nenadom
Na zemlju se sruši, cikne,
A daleko iz desnice
Zazveketav nož mu šikne.

Jadnik cikne i rukama
Svoje crne oči krije,
Žarkost svjetla utrnù mu
Te života zviezde dvije.

Cik mu svuda razčuo se
Pretvoriv se kô u munju,
Iz ložnice pošav s boli
Sve dozivlje strahom u nju.

Grne čeljad u ložnicu,
A najprva dodje mati
I slutećom dušom majke
Što se sbilo odmah shvati.

Angjeo mine, a svjetina
Razjarena s gnjevne vatre
Hoće silom na krivnika
Da udari, da ga satre.

Ali mati braneć veli:
„Mirna budi njemu cesta,
Uz božiju kazan strogu
Ljudskoj kazni neima mjesta!“

O Ivanju 1864. *P. P.*

DAN I NOĆ.

Preveo iz češkoga Al. T. Požežanin.

U carigradskom predgradju Galati bijaše jednoga jutra neizmieran skup ljudih pred jednom od najljepših kućah. Znatiželjnost sgrnū to množtvo; jer se je minule noći okrutno ubojstvo slučilo, a nagomilano ljudstvo pitaše se medjusobno, kako se je to sbilo. Najveća hrpa skupila se je oko muža, koga važno obličje, kao i dosadna pitanja, kojimi ga okolo stojeći obsipahu, očito pokazivaše, da više o toj stvari zna, nego svi ostali:

„A kako se je to dogodilo susjede?“ progovori jedan pridošlica, „kažite nam to.“

„Drage volje“ odgovori on, „samo nenavaljujte na mene i budite tihi.“

„Tiho, tiho!“ povikaše svi, a on poče:

„Taj muž, koga ubijena zatekosmo, bijaše trgovac i vlastnik neizmierna bogàtstva; ali svi, koji ga poznavahu, nazivahu ga čudnovatim, jer nije nikakva veselja u svom bogatstvu nalazio, a prama sirotinji bio je tako darežljiv, da bi zacielo sav svoj imetak medju nje razdielio bio, da mu sliepa sreća tako rekuć silomice blago nenarivavaše. Medju ostale njegove čudnovitosti spadaše i ta, da se je bojao spavanja, komu bi samo po dugoj i u strahu provedenoj borbi podlegao; on je spavao samo svaku drugu ili treću noć i to vrlo malo i nemirno, jer ga uznemirivahu grozni sni, sbog kojih bi višeput kao biesan iz postelje skočio.“

„Ta je njegova strašljivost tim većma u oči pasti morala, što je bio inače čovjek jako cienjen i pošten, koji je uživao sve obće povjerenje svojih drugovah. Kad bi ga tko pitao, zašto se tako boji spavati, obično nije davao odgovora ili bi samo rekao: „Zar neznate, da je san slika i brat smrti? ili: „Tajna li vam je, da se onaj, koji spava, medju žive nebroji?“ Buduć pako, da skoro svaki čovjek ima njeke osobite misli, s kojimi se zabavlja koje su mu kano prirodjene i od kojih se oddieliti nemože: zato ga svi radi toga u miru ostaviše i isti oni, koji mu svagdanji drugovi bijahu, neučiniše nikakovih koračajah, da mu tu misao iz glave izbiju, znajuć to iz izkustva, da im svjetovanje nebi nikakva uspjeha imalo. Ali sinoć imalo se je naglo u strahovitoj i krvavoj slici pokazati, da nije bio ništetan i prazan strah, koji ga je ciela života njegova proganjao. Bijaše već treća noć, što ni oka zatvorio nije; čvrsto zabravio je sva vrata i nagomilao u ložnici svojoj množtvo poslovah, ali oko pô noći ugasi mu se luč, a duboka u sobici vladajuća tišina bijaše svjedokom, da se je podvrgao neodoljivomu snu. Kad je pako osvanulo i prišao sat, u kojem bi ga sluge njegove probuditi imali, bijaše njihovo trsenje zaman. Štogod su upotrebili, da probude gospodara svoga, nije im nista koristilo, napokon obuhvati ih grozna slutnja. Nepreosta im ništa drugoga, nego da razlupaju vrata, što i učiniše. Ali kakov prizor ukaza se njihovu punu užasu pogledu. Naslonjač, na kojem je opočivao, bijaše vas krvlju poškropljen, kano da ga tko hotomice tom groznom bojom izšarao. Na isti način bijaše krvju izmazan pod, stiene i sve što se je unutri nalazilo, a od njega najdoše sasma raztrgana i po sobi pobacana uda, na jednoj pako stieni bje krvju napisano: „San je slika i brat smrti, a taj neživi, koji spava.“

On dovrši a slušatelji mučahu mramorkome, kao da bi još nješto očekivali. U to ozva se odzada čovjek njeki govoreć:

„Grozno to ubojstvo sjeća me na jedan dogadjaj, koji sam čuo od moga druga, koji će sigurno imati velik upliv na taj čin. Hoćete me poslušati?“

„Hoćemo! pripoviedajte!“ povikaše svi u jedan glas. Stupiv usred njih, poče na sliedeći način:

„Lesbo je jedan od najkrasnijih otokah cieloga grčkoga arkipelaga. U jednoj njegovih razkošnih dolinah leži njeko malo mjestance, u kojem od djetinstva skupa življahu dva nerazdjeliva prijatelja, Nikefor i Konstantin. Bijahu jednih godinah, a je lnaka

misao i naklonost jednoga prama drugomu tako učvrsti svezu prijateljstva njihovoga, d. ih svečanim obredom za pobratime proglasiše. U obojici činjaše se da stanuje samo jedna duša; jer što bijaše drago jednomu, razveseljivaše i drugoga, a žalost i tuga jednoga zadavaše gorke jade drugomu. U tom istom mjestancu cvjetaše na radost svih mladićah jedno dražestno djevojče! nije dakle čudo što ju oba prijatelja uz jednake svoje ćuti vruće ljubljahu. To ih ipak ni najmanje nezavadi, jer plemenita Eudoksija nije nijednoga izmedju njih dvojice drugomu predpostavljala, pobratimi ni nepomisliše na to, da bi im ćućenje, koje samo dužnim štovanjen ljepote držahu, povod k svadji pružiti mogla. Čestoput razgovarahu se o tjelesnih i duševnih Eudoksijinih uzorih, što ih je najviše veselilo, a nikada neporodi se u njih misao ljubomornosti.

„Medjutim se dogodi, da je Nikefor morao u trgovačkom poslu mjesto staroga otca svoga u Naupliju, kad mu se bijaše dieliti od prijatelja i Eudoksije. Vidio je već unapred, da će mu cielo ono vrieme, koje bez svoga Konstantina proveo bude, mnogo jadah prouzrokovati, nu znao je ipak da mu prijateljstvo njegovo nitko oduzeti nemože! glede Eudoksije bilo je to svakako drugčije: ponajprije pomisli na onu blaženost, koja bi ga zapala,kad bi njegovom bila, a po tom i na čemerne čase, kad bi naviek od nje razstavljen biti moraokad bi ju gledati imao kao drugog vjerenicu. Dosad nepokloni ona još nikomu srca svoga, nu njih dvojicu ipak je svim drugim predpostavljala, nečineć u ostalom nikakve razlike medju Nikeforom i Konštantinom, koja bi mogla biti svjedokom, da jednoga od njih dvojice više ljubi. Nebijaše tu dakle drugoga nuzljuba nego Konštantina. Zato ga prije svoga odlazka pouzdano uhvati za ruku i reče mu:

„Konštantine, mi oba ljubimo Eudoksiju!"

Konštantin vas u čudu odgovori mu:

„Ta to bar nije nijednomu izmedju nas tajno."

Na što Nikefor tužnim i žalostnim glasom nastavi:

„Ali ju samo jedan svojom zvati može."

Rieč ta kosnu se ljuto srdca Konštantinova.

„Dosad", reče Nikefor, „nije Eudoksija mene tebi, ni tebe meni predpostavljala, ali sada moglo bi drugčije biti, kad bi ju za duge odsutnosti jednoga drugi pohadjao. Mene zovu posli obitelji moje u Naupliju, obećaj mi Konštautine, da nećeš Eudoksije do povratka moga pohadjati, niti je snubiti. Pak, kad se vratim, stupimo zajedno pred nju i molimo ju, da odluči sudbinom našom. Obećaj mi to pobratime?"

„Obećajem", reče stisnuv mu ruku Konštantin, „naše prijateljstvo neće biti porušeno, ma da su i o blago cieloga našega života radi!

Prijatelji izljubiv se srdačno, razstadoše se, a Nikefor ukrca se put Nauplije.

Konštantin plemenito odluči, vierno držati zadanu prijatelju svomu rieč, zato nesamo da nije Eudoksije pohadjao, nego što više izbjegavao je i ista družtva, gdje bi se š njom sastati mogao, Ćutio je duboko praznoću u svom srcu, jer bez ljubovce i prijatelja, nemogaše mu ovaj sviet nikakve dražesti pružiti. Medjutim vrieme povratka Nikeforova već je davno prošlo, a on niti se je vratio, niti glasa od sebe dao. Bez dvojbe, da su mu se poslovi preko volje produžili, i da ih ni ista vruća želja za milom domovinom umanjiti nemogaše. Izvan toga nemogaše Konštantin uviek tako točno svoja prijašnja družtva izbjegavati, da se nebi kadkad s Eudoksijom sastao, koja, neznajuć si u nevinoj svojoj prostoti promjenu njegova ponašanja raztumačiti, sama mu se približavaše. Konštantin nemogaše biti neuljudnim, tim manje, što je pri tom silovanju i onako srdce njegovo mnogo trpilo, i tako se dogodi, da je za njeko vrieme s Eudoksijom nehotice u onom istom odnošaju stajao, kao i prije odlazka Nikeforova. Čim je više ljubovca srce njegovo napunjivala, tim je sve više odluka njegova nestalnijom bivala; u jednom nezaštićenom, srećnom ili nesrećnom okatrenuću odkriše si tajne srdca svoga i tako privolom roditeljah svojih ustanoviše dan vjenčanja. Četiri nedjelje na to spoji svećenik njihove ruke a vjere-

nici vraćahu se radostnim licem u mnogobrojnoj pratnji rodjakah i prijateljah iz hrama Gospodnjega.

Taj isti dan dodje ladja iz Nauplije u Lesbo, a Nikefor pozdravi radostnim srcem milu zemlju zavičaja svoga. Imajuć na pameti samo prijatelja i ljubovcu, požuri se, da što prije u rodno mjesto stigne. Došav tamo spazi njeke svatove, koji kada mu se približiše, spozna sred njih Konštatina i Eudoksiju. Taj njemu tako strahoviti sukob ošinu ga kao munja iz vedroga neba, a grozoviti gnjev zavlada dušom njegovom. Ujednom okatrenuću stajao je golim mačem pred Konštantinom. Nevjesta pade u nesviest, a svatovi puni gnjeva spopadoše biesnoga napadača i dadoše ga zatvoriti. Konštantin pobliedio je kao stiena pri tom nenadanom došašću Nikeforovom i oćutio najednoč svu veličinu svoje pogreške, niti bi se branio, da mu svatovi u pomoć nepriskočiše i biesnomu Nikeforu mač iz rukuh neiztrgnuše. Mladoženja preporučiv vjerenicu svoju rodjakom, zapre se cieli dan u sobicu. Bila je to tužna slavnost.

Drugi dan držahu starešine obćine sud nad Nikeforom, koga kao javnoga napadača navjek iz domovine izagnaše. Nu prije nego što Nikefor ostavi domovinu svoju, grozno se zakune, da će se osvetiti vragu svoje zemaljske sreće. Sutra dan odjadri on onom istom ladjom, koja ga je u domovinu dovela, a prodje mnogo godinah, što se o njem ni rieči čulo nije.

Medjutim življaše Konštantin na očigled sretno u naručju svoje krasne ženice, koja ga iz svega srca ljubljaše. Ali unutri napunjavaše čemernim jadom srce njegovo nemirni crv saviesti, koga nemogoše ublažiti niti sladjani poljubci plemenite njegove vjerenice, šapćuć mu neprestano, da ta sreća, koju uživa, njegova nije, nego ukradjena, izdajstvom stečena. Toj njegovoj tugi pridruži se doskora i druga, što naime zaman očekivaše od Eudoksije nasliednika svoga neizmiernoga bogatstva. Tako minu njekoliko godinah, kad napokon zače se izpunjivati Konštantinova najvruća želja, čednim rumenilom na licu svjeri mu dražestna vjerenica, da se ćuti materom. Konštantinu poče izhadjati sunce nove sreće. Redje zastiraše sada tuga njegov njekoč tako jasni pogled, a brazde počeše mu izčezavati sa čela; on se nije već tako često zabavljao turobnimi misli, nego je veći dio dana boravio u naručju svoje ljubljene zaručnice, a pogled na njeno blagosovljeno stanje bio mu je izvorom neizrečena blaga. Kadkad ipak zastirahu lahki oblaci njegovo čelo, kad bi se Nikefora i njegove grozne zakletve sjetio, ali tih bi brzo nestalo, kad bi samo pomislio, da nije već daleko onaj čas, kad će mu se najmilija želja izpuniti i on otcem postati. Konštantin oćutio je blaženost takova života, jer je živio u nadi, koje često srećnijim čovjeka čini, nego ista bitnost. Konačno približi se željno očekivani čas, ali taj je uništio sreću njegovu, bio je grobom njegovim. Eudoksija porodi mu sina, ali za kratko i mati i diete naviek oči zatvoriše. Konštantin bio je izvan sebe, žalost njegovu nije moguće opisati. S vrha zemaljskoga blaga bje strmoglavljen u najdublji ponor, čudo kako da tomu smrtnomu udarcu podlegao nije. Njegova nemirna saviest predstavljaše mu to kao pravednu kaznu božju rad nevjere nad prijateljem počinjene, a svako mjesto, koje ga na Nikefora ili Eudoksiju sjećaše, uzmnožavalo bi tugu i bol njegovu. Zato, čim ponješto iz toga omamljenja k sebi dodje, odluči na njeko vrieme pozorište svoga prijašnjega života ostaviti. Urediv doma sve poslove, sjede u brod, nebi li, ogledjuć tudje zemlje, na žalost svoju kako zaboravio.

U to baš vrieme podigla se je čitava Grčka proti vladi sultanovoj, a pravoviernim mnoge jade zadavahu grčki gusarski brodovi, kojih bijaše neizmierna množina, što se već odatle vidi, da je sam ostrov Hydra preko sto oboružanih ladjah proti Turkom poslao. Pa ako bi kadkad i nadvladala zastava prorokova na kopnu, to bijahu Grci uviek gospodari na moru. Svojimi malimi, okretnimi brodovi, zauzeli bi cielo more medju Europom i Azijom, gdje bi onda po volji plienili i gusarili. Njihova smionost bijaše tako velika, da su i istu sultanovu flotu napadali, proti kojoj su se više ognjem nego mačem bo-

rili. To bijaše čovjeku osvetom gorećemu krasna zgoda, da nakanu svoju izvrši. Nikefor prognan iz domovine otidje u Hydru, gdje ga ljuta bola na postelju baci. Dugo ležao je u težkoj nemoći, nu čim se je podigao i ponješto oporavio, stupi kao dobrovoljac na jednu oboružanu hydriotsku ladju, koja se je sa njekoliko drugih proti Turkom uputila. Ovaj gusarski život vrlo se dopade Nikeforu, koji je sbog nevjere prijateljeve mržnju gojio u grudih svojih nad čitavim ljudskim pokolenjem; on si je stekao kod svojih drugovah glas neobične hrabrosti i smionosti, a kad se je za njeko vrieme naučio dobro ladjom upravljati, kupi iz zaostavštine svoje njekoliko dobro oboružanih brodovah, i poče napolak vojnički, napolak gusarski Turke uznemirivati. Glas njegove hrabrosti s odvažnosti pribavi mu množinu najsmionijih ljudih, i prvi svoj pohod namjeni Lesbu, svojoj njekoč miloj otačbini.

Na aegejskom moru biesnila je strahovita bura, podpuna tmina pokrivala je cielo obzorje, koje bi samo kadkad križajuće se munje razsvietljivale i u taj čas mogla se je viditi ladja, kako se sa orkanom bori. Ladja ležala je na strani, njezina katarka nagnula se upravo do vode, a jargole počivahu već u njoj. Valovi uzburkana mora igrahu se s njom kao loptom bacajuć ju sa najveće visine u najdublju propast, a razdraženi vihar strže s nje sva jadra i polama katarke. Na toj ladji bijaše Konštantin. Najednoč začu se strahoviti praskot, koji je nadvisio tries groma; nijedan koji se je duže na ladji bavio, neiznese žive glave, ladja je naime nasjela i razpala se u dvie pole. „Spasi se tko može.“ vikalo se je sa svih stranah. Čamce, u koje nesretnici posjedoše, prevrnu nadošavši siloviti talas. U toj smetnji sgrabi Konštantin komad katarke, koji mu samo providnost božja na ruke donese. Prem je skoro izvan sebe i od biesnih talasah amo, tamo bacan bio, čuo je ipak pucnjavu topovah, koja sa različitih stranah k njemu dopiraše, odkale je sudio, da to više ladjah skupa plovećih sebi znake daju. Najednoč razsvietli to užasno pozorište strelovita munja, za kojom sliedio je strahoviti tries, a u daljini ukaza se malasno svietlo, kao da je njetko svieću upalio. Na to podvostruči se pucnjava topovah, jer ono svietlo bijaše goruća glavna katarka njeke gromom upaljene ladje, pa ta ladja zvaše druge u pomoć. Medjutim ona luč sve se više razprostiraše, plamen obuze već velik dio ladje, a goruća jadra izgledahu kao vatrene zastave. Pri takvoj svietlosti mogaše se vidjeti, kako ljudi u groznom zdvojenju amo, tamo po ladji bježe; od padajućih ognjenih komadah upali se doskora čitava ladja. Sad se je čuo top za topom, jer od strahovita ognja ugrijani opaljivahu sami; ali najednoč zasja se cielo obzorje, a grozoviti praskot uzdrma morem, na to sliedila je podpuna tmina. Oganj dopro je do barutane, a ladja odletila u vis. Kao da je bura takvom žrtvom zadovoljna bila, poče pomalo prestajati, a nebo se na toliko razsvietli, da se je uokolo vidjeti moglo. Vjetar popušćavaše, munje se redje križahu, grmljavina se udaljivaše, samo još jedino more bjesnjaše ogromne bacajuć talase. Najedanput učini se Konštantinu, kao da vidi nad vodom ljudsku glavu. Domala spoznade zaisto čovjeka, gdje se svom silom sa talasi bori. „O da mi ga je moguće dostignuti“, mišljaše sam u sebi, „moja klada dosta je velika i može nas oba na obalu doneti.“ I gle želja mu se izpuni, svaki talas približavaše mu plovca, koga njegova gorostasna jakost još neiznevjeri. Sad bijaše već kod same klade i podiže glavu. Tko da izrazi začudjenje obojice? plivajući nesretnik bio je Nikefor. Tako svede slučaj na širokom moru dva zakleta neprijatelja, a jedini njihov spas bijaše klada, na koju da se Nikefor uzpne, imao mu je Konštantin samo ruku svoju pružiti. Sklopljenima rukama moljaše Nikefor njegdašnjega svoga prijatelja:

„Konštantine pomozi!“

„Sjeti se zakletve tvoje.“ odgovori mu taj.

„Čuj“, reče mu Nikefor, „što ću ti kazati.“

„Kasno“, zagrmi Konštantin, rinuv natrag Nikefora, koji se je u to već tako ka kladi približio, da ju je mogao rukom doseći.

„Konštantine“, vikne Nikefor u strahovitom zdvojenju, „dok sam živ neću misliti na svoju zakletvu“, i grozno se zakune.

Na to dade mu Konštantin ruku i obojicu iznesoše valovi na obalu, odkud odoše u bližnju luku.

Prije nego što se razstadoše reče Nikefor Konštantinu:

„Ti mi nisi jedanput držao dobrovoljno dane rieči; nečudi se zato, ako prisiljeno obećanje na svoj način držao budem. U dvie pole razdieljujem sviet medju sobom i tobom, u dan i u noć, u svietlo i tminu. Doklegod nezatvoriš očiuh, dokle budeš bdio, dotle ćeš živiti: neću ti se osvetiti — — ali čuvaj se sna; on je slika i brat smrti, a tko spava, taj se medju žive nebroji! Moj je dan sa svim svojim jadom; tvoja neka bude noć sa svom svojom grozom.“ Rekav to izčeznu izpred Konštantina, komu na ove grozne rieči srce od strahą drhtaše.

„Onaj od koga sam taj čudnovati dogadjaj čuo“, dovrši pripoviedaoc, „dobro je znao Nikefora i njegovo nezasitnom osvetom plamteće srce, a nije li moguće, da se je Konštantin, htijuć izbjeći groznu osvetu neprijatelja svoga, amo preselio i drugo ime poprimio i da je Nikefor pronašav njegov stan, konačno osvetu svoju izvršio? Što mislite prijatelji?“

Ali mu slušaoci, još od straha drhćuć ništa neodgovoriše, već se razidoše, zadubljeni u različite misli, koje je ta strašna osveta u njih probudila.

VOJNICA.

Dalje.

Svrši Radomil i reče: „HvalaBogu!“ njemu pako sva družba blagodarno zahvali se, a Ivo doda:

„Sada smo vidjeli šta su Niemci kroz čitavih 75 godinah radili s našim narodom kako u našoj otačbini, tako i u Panoniji iliti njekadašnjoj Velikoj Moravskoj, a sadašnjoj Ugarskoj zemlji.“

„Medjuto hvala Neimenoviću, što nam je snujući neprekidno slovnik vojvodah naših, uzčuvao nam njihova imena makar i napolak samo dobro pobilježena.“

„Mi smo jih pomoćom što bajoslovnom što riečoslovnom znanstveno tumačeći razmrsili i razsvjetlili sve od Miroslava ili Slavka (Sama) pa do Svetovladka (Salaka, Slavitaka, Svatopluka) iliti do godine po priliki 855—856; na čemu se R a d o m i l e najviše tebi zahvaliti imamo!“

„No pošto nam Anonim govori o Vojvodi Pravovoju i njegovu sinu Svetoslavu, te ko što o smrti Pravovojevoj zna pripovjedati, tako nam opet Svetoslava vazda živa spominja.“

Iz njega, kao i iz ostalih pisacah vidi se: da je Svetovladko ili Svatopluk (Svetoplok) prijatelj morao biti Radovlada ili Radboda vojvode ili župana bajerskoga.“

„On kaže: da su Moravci ubili Pravovoja, drugi pako pišu da su to Bosanci učinili, a treći pripovjedaju: da su to Sjeverci uradili!“

„Pa kako ćemo te nesložne protivnike pomiriti?

„Jedino samo tako, ako budemo vjerovali Marijanu, što je o Vojničanî, odnosno dakle i o Bošnjacî i Moravcî razpravljao.“

„Naš bo narod ima sijaset imenah to grčkih, to latinskih to asirskih, a sva su ipak ta imena, ako i ne iz jedna korjena; jednoga ništanemanje su znamenovanja.“

„Jest!“ reče Marijan: „ali samo onda kada se na jedan, ili najviše na dva predmeta stegnu, razumjevaju se dakako predstavke bajoslovne.“

„Ali Marijane!“ reče Ivo „gle! već od ranoga jutra do podna razgovaramo se, ušutiše jurve i slavulji, podne je, hajdmo blagovati, i budimo zadovoljni, što smo se od

Neimenovića kroz našega Radomila naučili:“ kako su naime poleg Anonima Njemci i nama biskupe i vladare slali i davali, i Panoncem mudre popove u svih znanostih i umjetnostih vješte učitelje namještali, pa uzprkos svemu tomu, jedan jedini Svetac s ponašenim blagovještem blaženi Metod bje dosta, da je ta silna i moćna Karla vel. vlast u ništo pala, na koju se Anonim poziva, što je Njemcem darovao, i što su od njega vladike Ljubovinski ili Solnogradski zadobili (dato et percoepto), tolika je već i onda bila moć istine! makar su Njemci i sa istom Svetom Rimskom stolicom pravdu vodili sbog toga, ostadoše ipak kratkih rukavah!“

„Zato ćeš nam po podne kao vješt pjevač izpjevati jednu pjesmu narodnih naših spjevanjah od Žalovana i njegova brata Bošnjaka; od kojih u nas ni boljih ni ljepših nema, da neće tome još dugo biti-i one će se i to s većim uspjehom od ostalih i u učione uvesti morati!“

„A pošto je sada liepa razpisana nagrada za povjest premda kratke, ništanemanje ipak slavne najbližje naše prošlosti; to će onim, koji se na tom prostranom polju utrkivali budu, tvoja pjesma dobro doći, bez kojih spjevanjah ta povjest ni pomolit se nesmije, ako želi i ole s obrazom na bjeli svjet izaći!“

„Ali ja nepjevam za nagrade Ivo! „reče Marijan, ko što nije ni Bošnjak za nagrade pjevao!“

„Da za koga brate Marijane? . . . . Zar nije narod, pa ljubav narodna, i nadahnuće narodno, najveća nagrada? . . . .

„Ako je tako Ivo!“ reče Marijan „a ja ću Vam po podne pjevati.“

Svi ga zamole, da drugo šta ni neučini.

Na to se dignu izpod zelene lipe, i projdu prekrasnim voćnjakom, gdjeno su jurve bile ocvale trješnje, brjeskve, bademi, šljive, kajsije i kruške rane, ostalo pako voće kasno s ružicami i jagodam istom što se je bilo napupalo i na milijune gondžeti kao biserjem i dragim kamenjem zlatne voćke posulo.“

„Bilo je zbilja izza preduge i dosadne zime, proljeće nastalo, iliti došlo je bilo ono zlatno godišnje prvo doba mladosti njezine, koje i stari poganski pjesmotvorci zlatnom dobom prozvaše, a njihovi pisci prenesoše kasnije taj izraz i u povjest i književnost.“

„Budući pako da je svuda još sbog nejaka lišća malo bilo sjene i hlada, a sunce je željno izgledano baš najljepše taj dan žarkimi svojimi zrakami ogrijalo, to posjedaju naši rjedki gosti po zelenu čimenu; a čiča Djedak, Živko, Božo i Rajko počaste jih ćevapom, janjetinom i dalmatinskim crniem vinom u mješinama na konjî prjeko Lievna donešenim.“

„A mlada Ružica Vojkova snaša, s drugom svojom Marijom, liepom Bogdanovom kćerčicom, donese bistre vode i medenieh kolačah.“

„Na mjesto gudbe miloglasne, romonio je tuj brzi potočić, i žuborilo veselo družtvo gajskih ptičicah, na jata oko njih po drvju posjedavših.“

„Na jedared doleti i grivaš golub sa svojom golubicom i zaguče vjekovitu svoju pjesmu prama turskim minaretom i džamijam:

„Prokleta Kozo!
Što tude radiš!
U tudjoj zemlji!
Na tudjoj medji!“

„Na što spomenjeno jur družtvo zamoli Ivana, da jih i on poput radostnih pticah kao svagda, tako i danas liepo razgovara.“

„Na što Ivo nazdraviv družtvu, pa domovini i nje dobrotvorom, reče: „bar smo ovdje mirni od Turakah i Poturicah, pa se sada tuj možemo po volji razgovoriti i utješiti.“

„Medjutim danas ipak kao na proljetni dan čini mi se da sav neobično veseliji.

nego što sam obično radostan, pošto kadgod sam s vama, duša mi se i život natrag povraća k umrlu tjelu, baš upravo, kano i ovaj dan sunčani, što raztjera studenu mračinu duge i tavne noći."

„A pošto znam, da vam s nikakovim lakrdijam, kao učenim glavam ugodio nebi, to ću vam primjerno ovom proljeću, njegovo biće onako razložno razabirati, kao što su to prvodobno najstariji narodi vjerovali, a mi prosvjetljeni još jih nismo podpuno razumjeli, ili smo jih već jedared jedva jedvice dokučili?"

„Vi ste vidjeli nebrojeno ono cvjeće, koje smo danas pregazili, a jučer je morda, sinoć i noćas s voćakah popadalo na put kojim smo prolazili; vidjeli ste takojer sijaset drugoga cvjeća, kao metika, kukurika, driemavca, jaglaca i ljubice izpod grmakah nas blagodušnim svojim mirisom pozdravljajuće, pa kako one pupaju, cvatu, usjemene se i razplode se, neću vam razpravljati."

„Glete i ove kitice od zakasnjela rana voćna svakovrstna cvieća na grančicah, štono po najviše pet cvjetnih listakah poput zvjezdice ima, izpod kojih opet jih jačjih pet zelenih listićah podupira i drži, da s tim lašnje občuvaju one mloge nitice, žice i konce, štono zametak rodni i njegov plod okružuju, da ga ništa kako u pupu tako i razvoju njegovu neošteti, a nad sve to nevidilte prašak onaj kao sjemenje na vrhu . . . končićah oko srjednjega i najduljega srdčenika ili sjemenjaka, oko koga se jezgra, kost i voćno meso hvata, štono se je već u klici i pupoljku zavrglo, a samo kasnije kao sjajno i srebro i zlato toplim oduhom razvilo, i na medeni svoj miris nebrojene pčelice dovabilo, neću vam takodjer ni o tom ništa pričati."

„Nego ću vam iz sačuvanih dosada . . . knjigah iztočnih i zapadnih, jedinih svjedokah prestave čovječanske znanosti i učenosti, pripovjedati o pramaljeću, ljetu, jeseni i zimi, kao njihovim dobam svjetovnim zlatnim, srebrnim, mjedenim i gvozdenim."

„Rimljani su Grke, a Grci ostale iztočnjake pogledom na mudrine pozobali, i njihove nam nauke i znanosti sačuvali, premda nije bez tragovah ostao ni zapad obzirom na predkršćansko i još starije predpotopno starovjerstvo."

„Ovid nam je, Virgil, i Horac mlogo toga sačuvao, što su davni narodi rabili u svom pustovjerju, kao što su nam obširni Livij i Kasij, i kratki premda objestan i prokšen Florus puno toga spasili, štogod se je kod drugih pisacah izgubilo."

„Zato ipak danas imamo što u kratkih izvješćih, što u obširnih razpravah cjelu, čitavu i svukoliku povjest, kao i bajoslovnost, iliti sav nutarnji duševni, i vanjski iliti tjelesni život svih starih narodah iliti svega ljudstva i čovječanstva."

„Tako dakle popunjujemo danas iz jednoga pisca, drugoga književnika, kao što nadomještamo takojer izgubljene povjestne odsjeke Liviove Kasijom, a Kasijove Livijom, a što nije u te dvojice, sve je našasto u Floru, koji budući je kratak, lašnje se je u izvadku i uzdržati mogao."

„Pa su tako i najstariji sgodo i ljetopisci po starima povjestničarî i zemljo i prirodopiscî kao i ostalima davnima mudraci i učenjaci kao i slovničarî, pjesmotvorcî, umjetnicî i književnicî dobro zastupani,"

„Ta zar se nije Justin Pompejom Trogom, a ovaj Herodotom, Herodot pako svojom školom ili učilištem služio i okoristio?"

„Pa tako se je od pamtivjeka jedan pisac vazda s drugim pomagao koliko za svoju obrazovanost, toliko i za tudju prosvetu."

„A nije l' nam Ovidij i drugi pisci svekolike stare učenjake i njihove škole makar i u kratko pobilježio?"

„A tako se ima i s Platom i ostalimi mudracî!"

„No ja ću vam sada samo onu po učionah razvikanu zlatnu dobu, koja po sve godišnjem pramaljeću i na nebu i na zemlji odgovara, opisati iz Ovidijove „Pretvorbe" kao i iz Horacijeve i Virgilijove tako zvane „Pjesme svjetovne."

„Živio naš Ivo! zakliknu i zaore svikoliki, to jest: i gosti i čiče, štono jim se kao jeka izza glasa odazovu tako, da se je, i sva Fojnica razliegala.“

„Ivo primi iz mješine natočenu punu čašu predobra vinca, pa zahvaliv svojkolikoj svojoj družbi na toj liepoj napitnici, izpije ju do dna, i počme ovako pramaljeće po rečenu Ovidu naški tumačiti:“

„Prva doba bila je zlatna, tada je svaka duša sama od sebe, brez da je zakon koji pisan poznavala, zadanu rieč i vjeru držala i pravo je radila; nije tuj bilo straha ni kara, ni krutih zapovjedih u' tvrdi tuč urezanih, niti su se krivci išta bojali od suda, pošto bjahu neimav sudca siegurni. Jošte nije nijedan jelić s planinah za ladju posječen ni spušten bio u vodu, da na njemu ide se u tudji sviet, niti su ljudi poznavali drugoga ikoga kraja do jedine svoje zemlje. Jošte nisu duboke jame obkoljivale gradovah, nije bilo ni grbavih ni upravnih trubaljah mjedenih, jošte nije bilo ni mača ni bojnih klobukah, već su brez vojakah i njihove porabe plandovali narodi i mir uživali.“

„Ista zemlja brez ikakva rada, orbe i zubače rodila je sama svakim božjim darom, i bio je sviet zadovoljan s onim jelom, što je brez ičijega truda sam Bog stvorio; jeli su voće, brali jagode, divje trješnje, kukinje, i kupili su žir, štono je padao s visokih Jovinih hrastovah.“

„Bilo je vjekovito proljeće, i toplo povjetarce izmamljivalo je svakojako cvieće iz zemlje brez da ga je itko usijao.

„Takodjer je i žitom rodila neorana zemlja, niti je trjebovalo polju da se omladi sa zrjelim klasjem. A potoci su čas mljekom, čas rajskim pićem tekli, iz dubja pako curio je sladki med.“

„Izza kako je Starac (Saturno) prognan u tavni ponor, i mjesto njega Mladac (Jove) došao na sviet da š njim vlada, nastupi srebrena doba, lošija od zlatne, ali ipak bolja od mjedene dobe, tada je Jupiter stegnuo staro pramaljeće, i razdjelio je godinu u zimu, kratko proljeće, ljeto, i nejednaku jesen.“

„Tada se je prvi put zrak užgao, zapaljen suhom vrućinom, i prviput se je led smrznuo duvanjem studenih vjetarah. Tad je istom ljudstvo unišlo u kuće, a kuće su bile jame i guste šikare, i s prućem svezane kore. I tada je istom usijano bilo žito po dugim brazdam, gdjeno zastenjaše volovi pod težkim jarmom.

„Poslje ove nasta treća doba mjedena ljute ćudi, i na grozne bojeve pripravnija, ali ipak jošte neizopačena: posljedna pako doba jest gvoždjena.“

„Š njom odmah dojde na svjet sve zlo, i pobježe stid, istina i vjera, a na mjesto njih dojdoše himbe i varke, zasjede i tlačenja i griešne lakomosti.“

„Brodar se je povjerio vjetrovom prije nego li jih je poznavao, i počele su ladje vodam prkositi nepoznanim, štono su prije na visokim goram za nje dugo rastle.

„A obću prije zemlju, kano što je i zrak i svjetlost sunčana, dugačkim označi medjašem pazljivi mjernik.“

„I nije se samo u ime žita i nuždne hrane bogata zemlja obradjivala, već se je išlo i dalje čak u utrobu zemlje, i sve što je ona sakrivala i k paklenim jezerom primicala blago, to se je izkapalo, kao namama na zlo.“

„I tako ugleda sviet pogibeljno gvoždje, i od željeza još pogibeljnije zlato, nastadoše ratovi, što vojuju i s jednim i s drugim, i s krvavom mišicom zazveknu oružje.“

„Živi se od otimačine: i nije sjeguran gospodar od gospodara, niti tast od zeta, a rjedka je takodjer ljubav i med braćom: čovjek ženi radi o glavi, a žena mužu. maćaje pako prave čemerne otrove: sin prije vriemena izpituje za otčevu smrt; pogažena je sva svetinja, pa je zato i djeva pravedna ubojstvom oskvrnjenu zemlju posliednja izmed nebešćanah imenom Pravoslava ostavila.“

„I da nebi bila od zemlje visoka oduha bezopasnija, zaželjiše ko što se veli, da osvoje za se nebesku vladu Velni (Gigantes), i digoše tija do previšnjih zviezdah nagomi-

lane gore. Tad je otac premožni te gore gromovi razbio i povaljao. Pa kada su pod razvalinami te strašne strvine podlegle, veli se, da je zemlja od mloge krvi te svoje djece bila poljevena i poplavljena, pa da je ta vruća krv oživjela: iz koje krvi njim slični rodiše se ljudi, ali su i ovi ljudi ili stvorovi bili bezboži, bjesni, ratoborni, nasilni i krvoločni, da znaš da su iz krvi rodjeni.“

„Sada nam dalje opisuje Ovid mlječni put, Jovu, i njegov poziv na bogove i njihov sbor, pa jim se na saboru tuži sbog nevaljanštine ljudske i odlučuje sviet potopom da utamani, opisuje se taj potop ali tako, da tko uzporedi 11. broj i 13. njegove pretvorbene prve knjige; taj mora da uvidi: da ko što Apolo s Pitonom, tako da spada medju nebeska tjelesa ili zviezdišta na isti način i Deukalion s Pirhom, dapače i isto ono kamenje što su njih dvoje za svojim tragom (gle broj 12.) bacali i ljude i žene pretvarali ima se gor a ne dol tražiti, potop pako taj ništa drugo neznamenuje do li samo svakogodišnje misirske poplavice, što nam očituje pisac razgevetno u 13 broja 7., 8. i 9. redku:

Kad je mokra ostavio polja
I u staru vratio se strugu
Sedmorječni Nil potok misirski!“

„A što dalje nastavlja, ako se baš upravo u protislovja i nezapliće, pokazuje ipak ono, na što svaka pametna glava dojti mora sa svojim zaključkom: da je to naime nauk samo bio one prestare egipatske škole, od koje se je Mojsija prvi odtrgo, i mjesto različitih krivih bogovah pravoga i jedinoga Boga svoj narod poznavati učio.“

„Pa da je tomu tako, pokazuje Ovidijov „cautus mensor“ u 6. broju I. pretvorbene knjige, kao i nauk njegov u 4. broju iste knjige o čovjeku, da ga je ili sam Bog stvorio iz svoga božanskoga sjemena, ili ga je pako tadašnja još premlada zemlja spuštena s nebeskijeh visinah, imavši srodna njemu sjemena rajska, proizvela, i to tako:

„Da je zemlju s vodom pomješao
Sin Japetov imenom Prometej
I čovjeka iž nje napravio
Na priliku i sliku bogovah!“

„Pa zbilja kao što gor navedosmo „umna mjernika“ živa je istina: da nije još nikada bilo nigdje više mjernikah od pamtivjeka, ko što je to u običaju po Egiptu, sbog svakoljetnih poplavicah, koje sve medje izkvare.“

Zato i veli pjesnik u 13. broju:

„Ugrija se suncem mladjan muljak,
Gdje nadjoše provraćajuć zemlju
Sad težaci sijaset živinah!“

„A tako se stvar ima i š njegovom djevom Zvjezdanicom (virgo Astrea) u 6. broju, i Zviezdanom ili suncem (sidus, astrum) u 18. broju, kao što to potvrdjuje s Virgilijom Horacij u svojih, svjetovnih pjesmah: da se po djevi zvjezdanici, kao i po suncu zvjezdanu iliti Apolu, Febu, Lucini, Dijani, Ilitiji ili Vladi, ništa drugo nerazumjeva, nego izmjereno vrieme nebeskih noćnih i danjih tjelesah.“

„Da se o tom još bolje uvjerite protumačit ću vam Horacijevu tako zvanu stoljetnu pjesmu poleg kumskih ili sibilinskih pjesamah u grčkom jeziku sastavljenih.“

„Evo vam je gle!“

Sjajno sunce! i svjetla danice!
Kojima se svjet odavno klanja!
Izpunte nam želje ovo doba:
Kadno pjesma Sibilska zahtjeva
Da djevice i čisti dječaci
Zapjevaju bogovom pjesmicu
Štono ljube grad na sedam brdah.“

„Oj sunašce! što na vedrih kolih
Dovoziš nam i odvoziš danke
I sve drugi isti nam se radjaš;
O da možeš pa da već nevidiš
Ništ na svjetu slavnijeg od Rima!"
„A ti zviezdo bijela danice!
Što zrelijem upravljaš porodom
Zvala se ti vladom il rodicom,
Čuvaj mlade, brani drage majke
Da čovječjim urode nam plodom!"
„Oj božice unapriedi zakon
Zakonoše što nam satvoriše
Da od ženah i pravih muževah
Rode nam se djeca zakonita!"
„Da i poslje sto deset godinah
Bude svieta i čile mladeži
Koja bi nam pjela i igrala
Po tri dana i toliko noćih!"
Pravdoljubne i vi prigodnice
Što sjedite s vladom na ročištu (Pindar)
Udeste nam srietnu sada sudbu!"
„Da nam rodi zemlja s marvom žitom,
Da vjenčamo našu žeteljicu:
Da uz božji zrak i bistre vode
Zdrav uzraste mladjani naraštaj!"
„A ti sunce blago i preblago
Sakrij striele, čuj dječačke prošnje,
Kano i ti dvorožni mjeseče
Slušaj molbe liepih djevojakah":
„Ta ako je Rim baš vaše djelo
I Trojanci ak su Talijanci
Promjenivši svoja sjedališta
U Etrušku srjetno dobrodili,
Kamo jih je iz goruće Troje
Kralj Eneja brez himbe doveo
Štono osta jedini u zemlji
I smjelo se povjeri vodama
Da povisi narob i državu:
Ta vi ćete neumrli bozi
Blagoslovit mladiće i starce
Čestitostju one, ove mirom,
I darovat velik narod rimski
S blagom, srećom i slavom i hvalom!
Štono vam se žrtvama poklanja
S bjelim juncim i s junicam s nježnim
Dično pleme Anhiza, Venere!
Da caruje nad svim ratoborcim,
Da blag bude palu protivniku!"
„Već se boji i kopnom i morem
Medjan silnih rimskijeh mišicah

Skite traže i ponosni Indi
Od rimljanah pravednih savjetah!“
Jur se vjera, mir, čast, stid povraća,
I ostale prestare krieposti,
I vidi se obilnost u svemu!
„Pa kad vidi suncem zaokružen
Vještak Febo prijan pjevačicah
Što nemoćnu oporavlja čeljad,
Gdje se dižu kule palatinske
Gdje Rim pliva srećem i bogatstvom:
Tad će i on naše stoljetnice
Sve u ljepše produljit vjekove!“
„I božica Avantin Algidska
Dijana će svojih svećenikah
Uslišati prošnje i molitve
I želje će izpunit mladićah!“
„Odobrit će Jovo i svi bozi
Našu liepu i vjeru i nadu,
Što izpjeva Febu i Dijani
Liepu pjesmu sad naš sbor na hvalu!“

„E hvala (evala!) Ivo!“ dignuvši se svi, pozdrave Ivana liepo, zagrle ga i izljube redom.“

(Dalje će sliediti.)

Seoski knez.

Hvaljen Isus, znanci moji! Eto, poslje tako duga vremena mene opet u bieli sviet. U kratko ću vam kazat, da me je ovieh danah prijatelj moj Slavonac prizvao k sebi, te mi kaza: „Kneže! sad možeš opet da ideš po miloj domovini; ja sam sa slavnimi sudovi gotov, jer pronajdoše, da neima u onoj tužbi, što je proti meni podignuta, nikakova učina.“ Čuvši ova, skočim veselo u vis i reknem: „ja sam to dobro znao, da mi nismo ništa krivi. Premda sudovi svojoj dužnosti zadosta učiniše, zato ipak za ovo pravično i pravdoljubivo njihovo postupanje, neka jim je hvala. Sad mislim moj dragi Slavonče, da ti kažem s Bogom!“ Ovo rekavši, pojdoh da nastavim još jesenas u Zemun prekinuto putovanje, i pomislih, da ću u tu svrhu gotovu željeznicu najti, da se po njoj za 8 satih iz Požege kod mog prijatelja Mijata stvorim, al željeznice još nema. Upitah si nadošavšeg i pozdravljajućeg me prijatelja, gdje je kolodvor, kud se ide k njemu? a on me sažaliteljno pogleda, pa reče: „Kneže! dugo te nisam vidio, ali mi se čini, da te je samoća zbunila. Kakvi kolodvor? Ta Požežki, nuz kog ide riečko-zemunska željeznica? Čovječe božji! toga još nema; nu što ga nema, nije čudo; jer se kolodvori i željeznice za dva, za tri mjeseca nesagradjuju, već je to čudo, što nam svakim danom sve većma nada gine, da ćemo mi i dobiti željeznicu.“ „Što?“ kriknem ja, stranom od žalosti, stranom od ljutitosti, „dakle tako s nami biva?“ „Tako“, reče mi prijatelj; „za sada nam je svakako, a ako nedobijemo željeznice, onda će nam baš naopako biti.“ „E! kad je tomu tako, to ja onda idem na brzojav, da sazovem sve knezove; samo se nesmijem usuditi pozvati i umoliti, da med nas dojde jedan sjajni knez, on bo ima za se drugi put, kojim želi, da se že-

ljeznička pruga vodi. Mi smo baš nesretni ljudi; ali bog i vrieme bilježi sve, pa svakomu svoje naknadjuje; neka svietli taj knez ide svojim putem i nek bude sretan, mi ćemo putem većine naroda, a u tom će nas podupirati i predvoditi naši visoki dostojanstvenici uprav do najvišeg prestolja najmilostivijega vladara našega. Ako nas svi ostave, uvjeren sam, da premilostivi kralj ostaviti neće; jer On najpravičnije sudi, a najbolje zna, da su svi drugi narodi u carevini manje više željeznicami providjeni, dočim samo mi siromaci Slavonci nemamo ništa. Nu, što ti tudie divanim, a nejdem k brzojavu?“ A prijatelj će mi: „nemoj se ni žurit; jer je moguće, da je onaj, koji prima i odpravlja viesti, a zove se nadgledateljem, da je rekoh otišao ili pregledati stupce ili odnio komu dostavljenu mu viest.“ „Što, zar nema činovnika?“ upitam ja. „Nema bogme.“ „Ta to je kod tog brzojava sada, ko što se pripovieda o jednom župniku, koj si je pribavio orgulje, a nije imao učitelja da orgulja; al želeći svakako, da je misa pjevana i s orguljami praćena, to mu neostade drugo, već za svakim Dominus vobiscumom, trći sam na Chor, pa si odigraj: et cum spiritu tuo. Zašto se nenastoji, da se ta uredba preinači, i ako ne bolje, barem onako ostane, kako je dosad bilo.“ „Moj kneže!“ prijatelj će mi, „do sad smo sve učinili, da se tomu doskoči. I Slavonac je već o tom pisao i rekao, da nevjeruje, da bi u Požegi ostavili ured bez činovnika, kad tolike žrtve podnese i županija i grad, kad visoki erar na sjegurni dohodak računati može; nu sve badava; najednoč dojde nadgledatelj i jedan gospodin š njim, koji je imao nalog, da uvede ovoga polugospodina u svoje zvanje; pa kad je u družtvo Požežanah stupio, morade siroma svašta slušati; što je on podnio, to nebi kako naša poslovica veli, ni pas s maslom pojeo. On je uvieravao, da neće služba i promet kroz to patiti. „Viditi ćemo“, bude mu rečeno, „ali nevjerujemo,“ Kazivao je nadalje, da vis. erar nema ovdje dohodka, što mu je sasvim zaniekano i rečeno, da zašto neoprovrgne Slavonca, a ako bi to pokušao, tada bi mu se na cifru profit dokazao. Nu bilo kako mu drago, mi se ipak nadamo, da će nas naše domaće visoke oblasti u zaštitu uzeti, tim više, jer su radi toga od sl. županije i sl. grada Požege predstavke na visoko namjestničtvo i visoku kancelariu podnešene.“ „Kad je to tako“, reknem svomu prijanu, „mislim, da se za sad uztrpimo; ja stavljam ufanje u pravičnost naše domaće visoke vlade, jer je dosta žalostno, da se s nami tako barata.“ Po ovom oprostim se sa prijateljem svojim, i odem za svojim poslom. Al nuto! čujem opet graju mojih znanacah, gdje mi dovikuju: „Stani kneže! gdje si za boga? eto kod nas u Požegi nema dobra. Daj pomozi! Govedina je skuplja nego u Osieku, a da je barem dobra, nebi se ni tužili, al je ko mrcina.“ Na ovo jim reknem: „nisam ja policija; idite vi u gradsku kuću, pa se ondje potužite; sjegurno će vam se pomoći.“ Tek odpremim ote nezadovoljnike, a eto ti već drugih prijateljah mojih, koji se počeše tužiti, kako nam livade potoci tope, a vele, da su mlinari tome krivi, te pozivlju me, da jim pomognem. „Ljudi!“ rekoh, „tražite komisiju kod poglavarstva, pa će se i tomu doskočiti.“ Oprošćen ovih, eto drugih znanacah u susriet, koji mi stadoše kazivati, da je proti njihovoj volji, i proti volji većine stanovničtva, što su njekoji molbenicu podnieli, da se uz podignuće viših gimnazialnih klasah otci Jezuite kao profesori uvedu. Kazaše ujedno, da nit je bilo, niti će biti boljih profesorah od otacah Franjevacah. Za njimi tuži sve stanovničtvo ovdašnje. „Daj ti kneže, pomozi, a to tim više, jer će to, kako čujemo i u gradskoj viećnici pretresivano biti.“ Ja jim rekoh: „što ste me napopali, da ja, koji sam siroma knez, vam pomažem? I ja to dobro znam,

da nam više nikad neće biti naših vriednih i čestitih Franjevacah; i mene srce boli za njimi, jer su i narodni, i učeni, i svuda obljubljeni, ali oni su se sami odrekli. Nu ako baš želite, ja sam pripravan, da molbenicu vašu, ma bilo i do samog najvišjeg mjesta, pa i do velevriednog provinciala odnesem, gdje molite, da nam naši Franjevci ostanu, — ali biti će nam, mislim bez uspjeha; jer je već razpisan natječaj za profesore nižje gimnazije požežke po nadležnoj visokoj vlasti. Što vam se pako nedopada molbenica za otce Jezuite, od njekih podpisana i podnešena, zato valjda i vi imate pero, tinte i papira, pa pišite proti tomu kako znate; medjutim ja ću glede nje svoj iskreni sud i savjet tek onda moć izreći, dok tu molbenicu vidio budem. Valjada je naški pisana, da ju ja razumjeti mogu; jer ako to nije, onda ju nisu požežki domorodci podpisali. Vidit ćemo do skora; pa onda ako bude od potriebe, i ja ću koju prosboriti.“ Na ovo će jedan izmed znanacah reći: „dobili mi višju gimnaziju ili nedobili, ja nemogu nikako odvjetovati za otce Isusovce; jer to nisu kô što je naš neumrli Kanižlić bio, koj je baš sredstvom narodnoga jezika vjeru promicao, dočim jih med sadašnjimi imade, koji sredstvom vjere njemačku narodnost promiču, jer u jednoj sasvim slavonskoj župi njemačku misiu drže. Kažu, da je to poimence u kotaru veličkom bilo, radi česa je i gosp. veliki sudac u skupštini interpeliran, da istu izviesti, što je u stvari, što on i obeća.“ Na ovo jim kazah: „počekajte, dok se stalno o tom osvjedočite, i tada sudite ljude. Nu što se mene tiče, ja bez ikakvoga straha i okolišanja kažem, da kao kršćanin štujem sve otce Isusovce, ali glede njihova uvedjenja u javne zavode, naročito u škole, da ta stvar vi si od sabora, koga željno očekujemo, jer puno toga ima, što bi se riešavati moralo, a mislim da mu više nikakovih zapriekah nema, jer je sviet umjeren i bez strastih. „S bogom!“ rekoh prijateljem, „ja sad odoh, u ničem nemogu da vam pomognem!“ Sijaset tugah i nevoljah bi mi znanci još pripoviedali bili, da mi nije na put, i to baš u Djakovo. Ukućani moji poslaše mi kola, a ja najljepšu torbu na se, pa sjedav odvezoh se; sam bijah u kolih; da mi vrieme projde, izvadih iz torbe jedno pismo od prijatelja M. St., koje glasi: „Odlomci (ulomci). Iz dnevnika bivšega zastupnika na našem saboru od god. 1848.“, i prvom sgodom priobćiti ću vam sadržaj njegov.

(Dalje će sliediti.)

Svaštice.

Iz Požege. Dana 5. o. m., kanoti na blagdan naših slavenskih apoštolah Cirila i Metoda, bila je u župnoj crkvi služba božja sa asistencijom, kod koje prisustvovaše školska mladež glavnih učionah mužke i ženske, zatim magistrat sl. kr. grada, i ini ovdašnji stanovnici u većem broju. Na tihom se pobožno ljudstvo moljaše za posriedovanje tih svetih apoštolah, kako glede promicaja naše narodnosti, tako glede odstranjenja momentanih zalah, koja nam biesna Elementa svaki dan prouzrokuju.

Taj isti dan imali smo sreću u našem krugu pozdraviti zaslužnog domovine sina, prečastnog g. kanonika Račkia, školskog savjetnika, koj je i gimnaziju i glavne škole mužku i žensku pohodio i svoj službeni posao obavio. Tako isto bio je u Požegi, i odovud otišao presv. gosp. vel. županu sriemskomu u Blacko presv. gosp. Epiarchie Pakračke administrator; tude imadosmo priliku ovog vriednog našeg dostojanstvenika, spisatelja i gorućeg domorodca upoznati.

Dana 7. o. m. je područni odbor za izložbu sjednicu držao, u kojoj se je razpravljao predmet glede naručenih za izložbu stakalah za vino i rakiju. U ovome predmetu je podružnica u sukobu sa poduzetnikom, staklarom zagrebačkim Papstom. Stvar se pako ima ovako: Glavni odbor gospodarskog družtva pozvo je ovdašnju podružnicu, de si može radi jednakosti, ako želi, napomenuta stakla naručiti, kojih ciena biti će komad 5—6 novč., te ju

je uputio na staklara Papsta, a ovaj je u mjesto 6 novč. po 10 i 8 novč. računao. Ovo područni odbor nemogav primiti odluči sl. gospodarskog družtva upraviteljstvu tu okolnost do znanja staviti, da je isti odbor samo radi jednoličnosti tu narudbinu u Zagrebu učinio u misli, da je to za cielu kraljevinu po gospodarskom družtvu naručeno, pošto bi inače neposredno naručio bio odande, odkud i sám Papst ta stakla imade, naime iz Zvečeva, koje je mjesto od Požege 4 sata udaljeno, — ili pako u Dubočkoj staklani, koja je 1 i pol sata odavde udaljena, — a nebi ga više stajao komad od 5—6 nč. skupa sa transportom; ovako pako, kad se transport u račun uzme, dodje svako takovo staklo do 15 nvč. Zato moli: da bi napomenuti glavni odbor posriedovao, da uz ponudjenu cienu od 5—6 novč. Papst ta stakla ustupi, inače će si ova područnica sama u ovdašnjih staklanah potriebita stakla nabaviti, a ona što su po Papstu do Stare Gradiške stigla, natrag poslati.

Družtvo naše narodne čitaonice držalo je svoju glavnu skupštinu dne 16. o. m. prigodom kojom je bivši predsjednik g. Dragutin Galac na novo za predsjednika izabrat, a za odbornike bijahu sliedeća lica odabrana gg. Alex. Thodorović, M. Kraljević, Nevin Frk, A. Bogić, I. Stražimir i F. Thaller; a za zamjenike gg. Vat. Bunjik i A. Trnačić· za tajnika g. Zako Jovanović, za blagajnika Dr. Csillagh. Prigodom ove sjednice izabran je najprvo preuzv. g. biskup Strossmajer; zatim preuzv. g. kancelar I. Mažuranić, i presv. g. Fr. Žigrović, za počastne članove ovog družtva, te odredjeno je da jim se ukusno sastavljene diplome izdadu.

— Nepovoljno vrieme nas doskoro je mučilo i život nam ogorčavalo, kiša, oluja, bura sa gràdom, skoro svaki dan postojano trajaše. Prvo njekoliko danah je opet led potukao skoro pol kotara velič-kog; svu okolicu pod planinom, zatim kotar daruvarski i opetovano njeke predjele kotara Pleterničkog i Begtežkog, pa tako je sada mal ne dvie trećine ove županije sasvim uništeno. Sa strahom očekuje ljudstvo sudbinu svoju za zimu, gdje će, ako jim se u pomoć nepriteče, od gladi stradati. Da se tim sirotam koliko, toliko pomgne, dotične oblasti sve su mjere preduzele. U gradu Požegi, — gdje dosad leda nebijaše, premda je kroz kišu i vihar stanovničtvo znatno oštećeno, i ničemu nenada se, — ipak se čine sva, da od ono malo, što imamo, braći po mogućnosti pružimo; i zato posriedovanjem presv. obitelji našeg vel. župana išle su gospoje i gospodične po gradu milostinju kupiti, i priličnu svotu novca sakupiše, a pjevačko družtvo dalo je 13. o. m. Koncert sa plesom na korist gràdom oštećenih, u kojem su se sliedeći komadi obavljali: 1. **Ouvertura** iz opere Scaramucci od Ricia. 2. **Putnik**, sbor s orchestrom. 3. Velika **Cavatina** iz opere Trovatore, od Verdia, za orchestar. 4. **Nabucodonozor**, sbor s orchestrom od Verdia. 5. **Ostani kod mene i neidji dalje**, romanca od I. Boglera, za jedan glas s orchestrom. 6. **Veliki Potpouri** vrhu slavjanskih napievah za orchestar, sastavljen po g. Ivanu Köhleru, domaćem kapele meštru, a po njemu posvećen občinstvu grada Požege. Ulaznina bijaše za glavu obitelji 1 for. a. vr., a za ostale članove 50n. a. vr. Rad nepovoljnog vriemena slab pohod biaše. Davalci koncerta bijahu odlikovani, osobito g. Köhler za svoj Potpouri. Dana 18. opetovano u istu svrhu je koncert davan. Kako prvi put tako i sada odlikovaše se naši predstavljači, ter slušaocem ugodna večer pribaviše. G. I, Köhlera sasvim novi Potpouri vrhu Slavjanskih napjevah tako je izvrstan, i tako mil da je nazočne uzhitio, tim boljma, jer su uz ostale slavjanske napjeve i mnoge Arie naših starih požežkih pjesamah umjetno i ljubko sastavljene. — Občinstvo je sastavitelja g. Köhlera nesamo sa izazivanjem i klicanjem živio, već i sa vienci i cviećem odlikovalo. Isto tako je i gdčn. Maria Kneževića odlikovana. Mi si želimo više takovih predstavjlanjah.

Još ugodniju od ove vjesti moramo priobćiti, da je naime u gradu Požegi marvinska kuga sasvim prestala, i dotične straže zdignjene, te tako promet olakšan. Njekoliko danah prvo toga je bio u Požegi našem občinstvu poznani velezaslužni i u obće obljubljeni naš pralicčnik vel. g. nam. savietnik, Dr. Šlosser, sa izaslanikom v. kanc. veleuč. g. Röllom. Ova su gospoda o stanju marvinske kuge i o svima dosad učinjenim i izvedenim naredbam osviedočila se, te kako se ufamo i povoljno mnjenje o nastojanju naših oblastih zadobila. Ugodno je dirnulo sve koliko občinstvo što su se ova slavna lica osobno u Jakšiće, gdje u najnovije doba vladaše kuga izvezli, i ondje našavše sumnjive komade ubiti i procieniti dadoše i naknadu u ime vis. erara dotičnikom odmah izplatiše. Mi se i njima, a i visokim našim oblastima za otu otčinsku skrb zahvaljujemo.

Iz levanjske varoši dne 7. srpnja. (Dopis.) Žalostnim srdcem latjam se pera javljajući Vam, da nas je Bog 6. t. m. nemilo pohodio. Oko petog popoldnevnog sata navještala nam tutnjava od zapada približajuću se olujinu, a mi trnusmo, da nas neće snaći pleternička sudbina. Tavna ona pruga na nebokrugu munjevinom teretna i svakčas razsvjetljavana jadrila je hitrim tekom amo prama našoj varoši seoskoj, pak zbilja za pó dobra sata i dojadri izlivši teret svoj, da je Bogu plakati. Biesneći vihor pokrhao nam dosta šljivovih debalah i granja, tuča ih koje izrani koje većim dielom otrese, vinograde nam do zla Boga sasvim pobi, kukuruze izčešljà, žitno klasje izlomi i u zemlju satjerà, silne kiše vodurina mostove nam pokidà, sjeno pokošeno odnese, livade nepokošene poplavi tako da bi se onud na čamcu vozit dalo; grom nam u crkveni toran izvana udari, tad unidje unutra, jednu gredu na tavanu razkoli, opet kroz prozor izjuri van izvaliv mu kapak, pak vrh crkvenih vratah veliku kamenitu ploču s nadpisjem od pokojnog biskupa Krtice izkidé, koja dole pavši razpade se na dvoje, i na posliedku još na crkvenih vratih iznutra i izvana svoj posô svrši. Da čudnog vrludanja toga groba, al i liepog predmeta za tolnačenje našim prirodoslovcem Phisikerom što se je najme grom po drvlju i kamenju vèrô, kod bolje privlačivših stvarih t. j. zvonah. Znamenito je i to što se njeki čovjek našao da tom prilikom zvoni na oblake, ko što je po naših selih običajno, al čim njekoliko putih odkucnu, udari grom, a on bjež! To nek služi našem praznoviernom puku za nauk, da zvonenje neodbija, nego što više privlači gromove. Al ded tko će mu to izbiti iz glave?! kad se sad na sva usta veli: da se je zvonilo, nebi nas led potukao . . . Led nebijaše osobite veličine, ali toli obilan, da se je sve kao u pó zime bielilo, i da si ga još poslie jednog sata lopatom grtati mogao. Tako smo dakle sasvim potučeni, sad se ječmenim kruhom hrani i pij čistu vodicu, a reci lahku noć vince i rakija! . . . a kako ćeš porciju platiti? to je drugo pitanje . . . Ista sudbina stiže dio slobodne vlasti, Majar sav, i bogatu vilinsku Trnavu svu. Neznaš što je gorje i crnje ili vinogradi il usievi. Kakova je ta rulja kodvas pokora počinila, jer je njekako odtud došla, to će te vi bolje znati.

Tisak Miroslava Kraljevića u Požegi.

Izlazi 10., 20. i posliednjeg u mjesecu. Ciena mu je godišnja sa poštarinom 5 for., a polugodišnja polovica, za domaće pako, ako se u kuću nešalje 4 fr. 60 novč., a polugodišnja polovica.

SLAVONAC.

Predplatiti se može kod svih c. kr. poštah i kod odpravničtva lista u Požegi. Za obznane plaća se osim bularine od 2 stupačkog redka za 1. put 5, za 2. put 4 a za 3. put 3 novčića austr. vriedn.

Vlastnik i urednik: **Miroslav Kraljević.**

Godina II. U Požegi 31. srpnja 1864. Broj 21.

KRSTJANIN U JUTRO.

Dokle još sve sladko driema
U zabitom sanku svom
Moja duša već se sprema
Pram Olimpu nebeskom

Dà put one glè višine,
Gdje su dvori Bogovah
Preblažene puni cîne
Zemaljskieh stvorovah.

Na koliena tere klekne
Sva ponizna, smierena,
U utiehi sladkoj rekne
U skut božji hitjena:

Oj nebeska, božja silo
Svega dobra i srîće
Pod tvoje se danas krilo
Biedna duša utiče.

Primi, primi dušu moju
U naručaj ljuveni
Čim bo poznam biedu svoju
Potrebniji si meni.

Tvâ je milost nad mnom bdila
U povojku noćnomu,
Kad objimô njena krila
U snu sam bezčutnomu.

Dà i s tobom jesam ustô
U nebeskoj ljubavi,
Dočim sve još gluho-pust
Po prirodi boravi.

Tko je stalan svog životu,
Kad prolieti kao san,
A nebeska tvâ divota
Uzčuva ga za taj dan.

Hvala tebi, hvala Bože!
Na dobroti cienjenoj
S tim milosti, nek se množe
Tvê u srieći ljuvenoj

Da se s tobom začme i vrši
Svako djelo uzeto,
Jer bez tebe sve se krši,
Što nij' s tobom početo.

F. Babić.

ŽENITBA NEOBIČNIM PUTEM.

Ako se čitatelju ovog istinitog dogadjaja znati hoće, tko sam, to ću mu u kratko kazati. Čovjek sam bez novacah, bez službe, bez uglednosti; ali, sám se nehvaleć vriedan i dostojan sam svega toga. U mojoj mladosti bijah razmaženo diete sreće, t. j. pomoćju svoga otca, koji je uglednu službu obnašao, sve sam slasti ovoga života uživao. O liepe dobe mog školovanja, doduše više izvan škole nego u njoj! Oj slasti slobode, prijateljstva i ljubavi, — da se je bar jedan plod porodio iz tebe za ozbiljan život spoznanja! — U obće držahu me svi za podosta vetrenjasta; kao ovakovu uviek mi je takodjer i nestašna boginja sreće prijazna bila. Ali ona je kao sve ženske glave, ime joj slabost i nevjera. Sada kao zreo muž, željeć sve svoje mahne iz djetinske dobe odbaciti, ja najdoljni sam na njezinom kolu. Otac mi je umro, a ostavio nije ništa. Dvadeset i osma godina mi je nastala, a nemogu sa sigurnostju predvidjeti ni danas, kako i gdje ću si danas sutra potrebiti hleb naći. Prvi izpit — ja sam pravoslovac — položio sam: ali put k službi je hrapav, dalek i na njemu treba kakono se veli, „Mojsija svi proroci". Pa još k tomu me njekoliko pijavicah iz stare dobe muče, bezobrazni ljudi koji si nedadu dokazati, da čega nije, ni car neruča!

Imam doduše tetku, o kojoj vele, da je neizmierno bogata. Ona je udovica, neima nijednog djeteta i kako se još iz prijašnjih godinah sjećam, gdje nas je višeputah pohodila, veoma je ohola gospoja, puna joj je glava muhah. Žali bože u velikoj smo razpri. Stvar je ova: Ima tomu po prilici već pet godinah, kako no sam pješke naše gore proputovao. Biah onda na najvišem stepenu sreće i mladjahne uzhitjenosti. Zdrav, veseo, pun zlatnih sanjarijah bio mi je sav sviet kao njekom čarobnom svjetlošću obasjan, koja samo jedanput, u proletju života, srdce uzhitjuje, te ako je jednoč nestane, neda se najvećim blagom svieta nadoknaditi! Čudnovato njeko ćućenje obuzelo mi je srdce i dušu, bio sam ujedno zadovoljan i pun željah, kao da me neizmierno važno očitovanje čeka. Do onda još u istinu ljubio nisam; ljubav mi bijaše samo krasna igra, šaren cviet u viencu mladosti. U slobodnoj lasti samotna putovanja, u promjeni krasne prirode, obkoljen zelenimi bregovi i dolinami, naužuvajući se prostog zraka, domaćih planinah, bijaše mi srdce puno najčišćih željah za nepoznatim idealom. Nisam ni najmanje slutio da mi je predmet mojih željah tako blizu. — Po strmoj stazi izmedju starih hrastovah snilazeć, pokaže se najednoč momu uzhitjenomu oku krasan prizor. Preda mnom na maloj njivi usred luga, odkuda je čovjek prostim okom čitavu okolicu pregledati mogao, sastalo se je veselo družtvo gospode i gospodjah. U sred šume i planine bijaše taj prizor doista čaroban, tako da sam sasvim izvan sebe bio. Sjećam se da sam družtvo pozdravio a neznam što sam govorio, malo k sebi došav, eto me u sred družtva i razgovora. Bilo je tu i starih i mladih gospodjah, medju ovimi gospodjica od jedno 17 ili 18 godinah, koja je kao ružica medju drugim cvietjem sve svoje drugarice ljepotom nadkrililа. Neću ju opisivati, jer i onako nebi nikomu moguće bilo krasotu i milinu njezina božanstvenoga lica riečmi izraziti. Neprodje pol sata, a već me je nadvladala! —

Na svoju molbu dobijem dopuštenje ovaj dan kod družtva ostati. O koli krasan dan! Riedko sam se kad od Ljubice udaljio — to bo je ime moje mile drugarice — razgovarali bi se, nasmijali i šalili, kao da smo već stari znanci, a družtvo bijaše preveć izobraženo i prijatno, nego da bi o toj nevinoj zabavi što zločesta mislilo. Upustismo se takodjer i u ozbiljnije razgovore, ali s uzhitjenjem moradoh priznati, da je i u ovih moja Ljubica isto tako krasna, dosjetljiva i izobražena, kao u šaljivih i veselih. O kako je tada bilo lahko i na najstrmije brdo popeti se, koli neizmierna bijaše slast zajedničkoga uživanja krasote sve većih i većih gorah, kako je brzo tada prolazilo vrieme, kako se je brzo približila noć i s njom razstanak, jer u krčmi na gori, gdje prenoćismo, odoše doskoro od mnogog hodanja umorene gospodje u svoje sobice. Žalibože nepade mî sreća u dio, da se

i sutra dan najsladjega za me veselja naužívam. Nesgoda me još i pri tom putovanju stiže! — Pokraj ne baš strme pećine prolazeć uzklikne Ljubica na jednoč: „Ah vidite li tamo dole onaj krasni cviet!“ Netom što ona to reče, eto me dole. U mojoj naglosti se potepem, te tako prevelik komad do dole odkoturam. Brzo skočim na noge a Ljubičin uzklik straha, njeno bliedo lice i zahvalni pogled nadare me obilato za ono malo boli, koju sam s početka na nogi oćutio; ali daljne putujuć povećavaše se ta bol sve više i više, tako da sam težkom mukom do krčme dospjeo. Svi liekovi nepomogoše ništa, a noga mi preko noći tako oteče, da se na dalje putovanje ni pomisliti nije moglo, dapače nije mi ni moguće bilo samo iz postelje ustati. Ljubice nisam više vidio; još prije zore odputova ona s cielim družtvom. Može li si tko moje sadanje stanje predstaviti?! Tjelesne boli, koje me mučahu to mi bijaše najmanje. Ali goruća težnja mojega prviput u pravoj ljubavi plamtećega srdca sasma me obuze. Ljubavi u razgovoru ni nespomenusmo, a ipak sam onaj dan u ljubavi plivao. Ljubi li me? Hoću li ju ikada vidjeti! — Ova i još sto sličnih pitanjah, kako ih samo bjesnoća zaljubljena srdca staviti može, mučahu me punih 8 danah moga bolovanja. Ufanje, da ću ju ikada više naći, vrlo slabo bijaše; jer stupiv u družtvo, priobći mi vodja da svi incognito putuju, te da si je svaki član družtva iz šale, za čitav put opredeljeno ime i značaj izabrao, i da je strogo zabranjeno, drugčije se vladati nego što bi to ova promjena zahtievala. I ja se podvrgoh veseloj šali, koja je smiešne prizore i smetnje prouzrokovala. Tako Ljubica ostade za mene liepa slika krasnoga sna, koja, neostavivši ni traga pokraj čovjeka prodje. Neznadoh tko je? odkuda li? Isto to nemogaše ni Ljubica o meni znati. Sve bi se to istom drugi dan razjasnilo.

Baš onda kad no sam kao ptica u gniezdu duboko i čvrsto u ljubav se udubio, dodje list od tetke mi. Ljubezna ta gospoja htjede me ženiti. Ona je njeko sirotče pod svoje uzela, „biser, alem-kamen, krunu svoga spola“, i jedino želila, oto svoje ljubimče sretnim vidjeti; ona je tom prilikom i na me mislila, jer se i za moju sreću brine, ako bi to najme zaslužio, to jest, ako bi marljivo učio, izpite položio, te jednoč dobru službu dobio, tada bi mi sreća i njezino to sirotče u dio pala, koju bi ona jednoč kao svoju vlastitu kćer smatrala. Ove rieči biahu podvučene, te se mom otcu osobito dopadoše. Primi, reče on, zlatna ti je to jabuka. Neću rekoh, srdcem i ustma. U obće sam tu stvar po mom običaju lahkoumno gledao. A i kako bi, kad su mi onda misli samo Ljubici posvećene bile, bez odpora na vjenčanje sa „sirotčetom“ mislio? Predobroj tetki otac sa sažaljenjem, a ja šaljivo odgovorim, što ju još većma razjari, tako da, kako čujem, još dan danas oblaci srčbe njezine čelo joj obuzimaju. Od onoga vremena presta svako daljne dopisivanje medju nami. Valjda su tomu i moji lahkoumni čini krivi, za koje je sjegurno čula. Ako bi dakle i kod nje milost izprositi htjeo, to bi me ona sigurno veoma neprijatno primila i po mojih zaslugah sudila. Toj pogibelji i sramoti pako neću da se podvrgnem, zaoto moram na što drugog misliti.

Utopljenik, kojemu ja sada naličim, i vrućeg se gvoždja laća, da se spasi. Ljubice sam se odrekao, jer sav moj napor, da ju nadjem, bio je uzalud. Nu zaboraviti ju nemogu! Kao svetinja nakićena najljepšim cviećem uspomene leži njena mila slika na dnu srdca moga. Pravo govoreć, svejedno mi je sada, koju mu drago krasoticu meni sudbina odredila. Žena samo, i to bogata žena, mogla bi još biti čun, koj bi me spasonosnoj obali prineo. Pokušati ću sreću! Često čitamo u novinah, kako plašljivi mladići ili vriedni udovci, slabog poznanstva s krasnim spolom, ili mnogoga posla radi ovim neobičnim putem drugaricu za dugi put života traže. Kada se ove ponude čitaju, to su svi bez iznimke liepi, zdravi, mladi dapače i ugledni ljudi. Samo se čovjek čuditi mora, kako su čedni u svojih zahtjevanjih. Jer da supruga mlada, liepa, poštena biti mora, to se i onako već samo po sebi razumieva, to je najmanje što se izkati može. Ozbiljnije je dakako napominjati svote od 6, 8 do 10 hiljadah forintih, koje supruga donieti mora. Nu svatko će opaziti, s kako-

vom umiljatom, rekao bi stidljivom bojazlivostju ova opasna točka, kojoj se u materialnom tom životu izbjeći neda, na koncu ponude se nalazi. Kakovom je umiljatom rečitostju opisana, kao da je cviećem nakićena. Ovim ću dakle neobičnim putem i ja poći ili bolje govoreć, već po njem putujem. Ovu sam vrst književnosti veoma marljivo proučio i mislim, da ju sada dobro poznajem. Najglavnija stvar jest, da čovjek ono isto, što nekaže, tako vješto izabere, kao ono, što veli, te da se tako ženska ljubopitljivost probudi, goji, i poveća, tako, da te ptičice, sljedeć svoju požudu, što pobližega saznati, udju u mrežu vješta lovca. Mislim, da će mi za rukom poći, u toj struci što izvrstna učiniti. Moj poziv leži gotov i zapečaćen preda mnom, ovaj ću ga čas uredničtvu predati. Ufam se i želim najbolji uspjeh već zato, jer je baš danas opet jedan mojih premnogih prijateljah došao, da me za zdravlje zapita, te tom prilikom čudnovato pohlepne poglede na moje pokućtvo bacao.

Taki s početka mi se je s mojom ženitbom nezgoda dogodila, koja me je svega veselja u toj stvari lišila. Onaj dan sam više listovah pisati morao; dva sasma gotova do naslova ležahu preda mnom, ali u isti čas, kada sam htjeo početi pisati, dodje mi njetko u pohode. Prodje čitav sat, dok se vratih, da pisma sgotovim, koja sam kod te prilike nesrećom promienio. Na taj način dospije moja ženitbena ponuda jednom prijatelju u ruke, a njemu namienjeni list odjedri na uredničtvo. Naravno se za kratko vrieme oba vratiše natrag. Moj prijatelj u obće dobra duša, obli me svega kablom satiričkih opazakah, ali na posljedku reče: „pokušaj sreću! Čini mi se, da nisi baš zato na svietu, da te nesreća neprestano goni, valjda će ti za rukom poći zlatnu koju ptičicu na ljepak navabiti, koja bi te iz ove nevolje oslobodila.“ Da istinu kažem neizkazan me stid obuze, kod čitanja ovoga pisma. Dok sam sám za tu tajnu znao, bila mi je ugodna i zanimiva, sada pako, gdje je već i drugi u nju zavirio, — smiešna i luda. Baš mi se onda prohtjelo moje izvrstno djelo u peć baciti, te se toli lahkoumna poduzeća odreći. Ali jedan pogled u neizmiernu praznoću moje blagajne, u žalostnu pustinju moje budućnosti, gdje nijedno deblo, nijedan grm oko svojom zeleni okriepiti nehtjede, nadvlada sav moj odpor i prisili me stvar poduzeti. Bilo mi kao igraču, koj posljedni novac na šaren list metne, da ili sve dobije ili sve izgubi. Novac pako bijaše moja vlastita slavna osoba, koju sam u ondašnjem mojem položaju baš malo cienio. Odnesem ponudu sám u tiskarnu, te se nauživah drugi dan neizmierna veselja, vidjeti ga uvršćena medju još dva druga oglasa, od kojih jedan mala psa tražaše, a drugi purane, zeceve itd. obćinstvu na prodaju ponudjavaše!

Od sada sam svaki dan sám na poštu išao i na moje postidno pitanje od činovnika suhoparan odgovor primao: „Ništa“. Sa svakim „ništa“ padne moja nada za jedan stepen, te već bogme skoro u ponor sdvojenja prispjela bijaše, kad na jednoč skoči na vrhunac ufanja. Napokon prispije pismo naznačenim slovom; liepo, malo, zlatom obrubljeno, na pečatu golub s grančicom u kljunu. Drhćućom rukom još pred poštanskimi vrati razderem nesmiljeno liep zamotak i pročitam sljedeće mistične rieči:

Gospodine!

Vašu sam ponudu u N—skih novinah čitala pod slovom P. Č. te sam pripravna, dočim mislim, da stvar osbiljno i pošteno želite, s Vami se porazgovoriti. Dodjite sutra u jutro u 10 satih u gostionu N. br. 3. gdje ću Vas čekati. Ali taj uvjet morate primiti, da Vam se samo pod krinkom pokažem. Važni su uzroci te moje želje, koje ćete poslje i sami uvidjeti.

Bez podpisa ili ikakova drugoga znaka. Neizmieran me je nemir mučio, koj se je čitav dan i svu noć tako povećavao, da je na posljedku već nesnosan bivao. Pročitao sam barem stoputah pisamce, slova bijahu čisto i umjetno pisana, ljepota i miris ružična papira, ugodno znamenje pečata obećavahu mi sve dobro. Ali zašto pod krinkom? U svojoj podosta obširnoj praksi nisam našao primjera, gdje bi mlada i liepa gospodjica sunce svog obraza za kakovim oblakom sakrivala. A ako je ružna i stara — — — koža mi se stade

ježiti. Bio sam doduše pripravan u toj struci malo manje strogijim biti. Ako je bogata, t. j. ako na svaku godinu njezina života tako jedno 1000 forintićah dodje, onda bi naravno u redu bilo, da se na njekoliko godinah manje ili više negleda, kao i na njekoliko potezah u licu, koji bi se od granice ljepote malo udaljili. Ali i ta pripravnost bila je ograničena. Trideset godinah, više ne. Pomisliv na više — opet mi se koža stade ježiti. Doduše počitujem liepi spol najvećma, kad već u njeke godine stupi, i sigurno nije nitko pripravniji od mene, koj bi zasluge i dobra svojstva koje starice pripoznavao; ali nju da za svoju suprugu uzmem u proleće svoga života snieg i buru zimnu upustim, to mi je već više od šale.

Ali sve misli, fantazije i osnove o pismu nepomogoše ništa drugoga, nego da mi izpunjavahu duge časove do sastanka. Neće mi nitko zamjeriti, što sam se taj dan s osobitom pazljivošću obukao. Zrcalo mi vrlo laskavo govoraše, kada sam poslednji pogled unj bacio. Sve male mahne na licu i osobi vješto sam sakrio i smio sam sad s njekom sigurnošću pred gospodju stupiti, koja, o tom biah sada osvjedočen, samo zato krinku pred lice uzima, da mene siromaka svjetlošću svoje ljepote na prvi mah neuništi. Njekoliko časovah poslje 10 urah stajah s previjenim prstom pred vrati br. 3., izza kojih me ili sreća ili neizkazana sramota čekaše.

Tiho, kao i moje kucanje, „slododno“, dopusti mi čarobna vrata otvoriti. Što se pokaza momu oku? Liepa i bogato urešena soba u jednoj od najodličnijih i najljepših gostionah obećavaše mi sve dobro. Kraj prozora stajaše ženska osoba, od koje čovjek nije ništa osim veličine razabrati mogao. Lice biaše krinkom, a glava koprenom sakrivena; tielo pako biaše zavijeno u široku svilenu odoru, izza koje moje u tih stvarih uvježbano oko, niti stasa, niti dobe spoznati nemogaše. A u obće nebiaše ni vremena mnogom gledanju. Okolnosti me prisiliše da govorim. Ali što govoriti? Za svoga cielega života nisam se u čudnovatijoj nezgodi nalazio, moja drugčije pram liepom spolu obilna rečitost ode bez traga. Neznadoh ništa boljega učiniti, nego da sam umjetnošću, koja bi plesača resila, gospodju do naslonjača odveo, a sebe na stolicu kraj nje posadio. Izza kratke stanke podosta benasto izmucam:

„Pisamce, koje mi je ovaj sretni čas pribavilo, primio sam jučer.“

„Šta mi imate kazati“, šaptne izza krinke. Ali akoprem su rieči sasma tiho rečene bile, ipak moje oštro i pozorno uho odmah oćuti, da im mladjahan duh manjka.

„Gospodjice — — — —.“ Počekah malo, nebi li mi riec ‚gospodjica‘ zabranila. Ali budući da je šutila, rekoh ja dalje: „gospodjice, u takovu sam položaju i godinah, da si moram drugaricu tražiti, s kojom bi put života nastavio.“

„Vi si dakle suprugu tražite? Ali morate priznati, da ste malo neobičnim putem udarili.“

„Baš ne tako neobičnim“, odgovorih malo se ohrabriv; „u mnogih sam već novinah takove ponude čitao, kao što je ova, što mi je pribavila čest da se sada ovdje nalazim! I ako se mnogim izrekam vjerovati može, to su često najsretniji ljudi, koje s liepi slučaj tako spoji.“

„Ali gospodine, vi ćete mi dopustiti, da tomu ima osobiti njeki uzrok, ako se tko tako sliepom slučaju u ruke dade. Je li mi dopušćeno pitati, zašto ste baš ovim putem udarili suprugu si tražiti?“

Nijedno me pitanje na svietu nebi tako neugodno dirnulo, kao ovo. U svom pozivu uvio sam ovu točku umjetno mističnimi riečmi, te će se čitatelj sjećati, koliko sam si tim laskao, da sam toli vješto žensku znatiželjnost probudio. Sada se najednoč pruži bezobrazna ruka, da tu koprenu nesmiljeno digne. Što ću reći? Istinu? Ah kakovim ću licem pripoznati, da me je samo nevolja na to prisilila? Nebi li tako najgolijom prozom sve ugodne iluzije protjerao, koje sam želio da tu stvar prijatno nakite? Moradoh stranputicom udariti.

„Smijem li ja isto to pitati“, odgovorim „šta je vas ponukalo, mene na moj poziv ovim pisamcem usrećiti?“

„O tom poslje“, odgovori sasma mirno. Mi se naravno prije moramo spoznati, ter po svih pravilih običaja vi morate početi. Ja vam nesmijem tajiti, da mi je, rekla bih, zagonetka, da si baš vi suprugu po novinah tražite.“

„Zašto vam je to baš od mene zagonetka?“

„Čudite li se tomu? Šta, tako mlad, ter budi mi dopušćeno reći, dobro odhranjen mlad čovjek . . . .“

Ugodno se smješeći naklonim se.

„Osim toga posjedujete okretnost i izobraženje, koje ste si samo u višjih krugovih pribaviti mogli. Ja bi se mogla okladiti, da tomu nije uzrok nedostatno poznanstvo medju gospojami.“

Da stvar nije toli ozbiljna bila, bio bih se grohotom nasmijao. Bože dragi! Ja da nepoznajem dosta gospodjah! Ah ta to mi je uviek moja nesreća bila, da sam ovaj ljubezni izvrtni spol i odviše poznavao.

„Ne, ne“, odgovorim veselo, „to nije uzrok. Ali nedokučujete li da čovjek mnogo gospodjah poznavati može, bez da bi mu ikoja za suprugu sposobna bila. Mnogo je zvanih, ali malo izabranih.“

„Valjda niste pravo tražili, ili što bih još najvoljela, valjda niste imali vremena tražiti. Vi mnogo posla imate, vrieme vam je odveć skupocieno, te ga nećete traženjem uzalud trošiti! Jeli tako?“

Mnogo bih za onaj čas dao, da mi je bilo vidjeti lice gospodje. Iz njezina mirna, jednostavna i prijatna glasa nisam mogao razabrati, je li mi se podrugiva ili istinu govori. Ali bilo što bilo, šala mi isto tako neugodna bijaše kao i istina. Zabasao sam tu na jednoč u izpit, prama kojemu moj posljedni juridički samo šala biaše.

„Ljubim“, reče na dalje, neodgovoriv ja ništa „pomnjive muževe. Zaoto bi mi osobito drago bilo i povećalo moje štovanje prama vam, da znam, da se nalazite u čast-nom, ma i malenom djelokrugu. Na svaki način dužnost je vaša, meni to prije očitovati, nego što se u daljne razgovore upušćamo.“

Koj se je vrag za tom krinkom sakrio? Baš najozledljivije česti moje duše potakne ona tako mirno i naravno, da to sigurno iz zle volje činila nije, a tako je opet sve te stranke točno iznašla, da opet nije jamačno bez nakane bilo.

„Bilo mi je kao početniku u Lepoglavi, koj taki za pozdrav svoju svotu batinah dobije. Nu ja ohrabriv se mirno odgovorim: „učio sam prava.“

„Dakle ste već sigurno kakov sudac ili podžupan?“

„O ne! Ja se za sad još nalazim na najnižjem stepenu kraljevske službe.“ Podnipošto nebi bio mogao izustiti rieč „askultator“. Ali ona me liši te nevolje, ter sasma nedužno reče:

„Na posledku ste još auskultator?! To je doduše malo, ali iz auskultatora može čovjek postati predsjednikom ili popečiteljem, samo ako mu nemanjka znanja, marljivosti i — malo novca“ primetne šaljivim glasom.

Poslednja rieč, koju je izustila, bila je još najpametnija od čitavoga njezina dosadanjega govora. Moja skoro već uništena želja k ženitbi opet se probudi; znatiželjno dakle poslušnem sliedeće rieči:

„Gospodine“, reče dobrohotno, „nemojmo se dakle jedan od drugoga sakrivati. Meni se čini, da sada sve jasno uvidjam. Vi tražite suprugu, koja novacah ima.“

„Ne samo to, ne samo to“, reknem brzo osjećajuć, kako mi krv u lice udara.

„Ali glavna je ipak stvar! Vi morate priznati, da vam nebi drugčije na um palo, u novinah tražiti si ženu, da niste malo novacah, a kraj tog, kad već biti mora, i ženu potrebovali?“

„O vi ste veoma okrutna, veoma okrutna.“

„Samo istinita“, odgovori mirno.“ A sada smo došli do točke, gdje možemo naš posao razpravljati. Ja sam bogata. Na koliko cienite moje imanje? Ali ne, to bi zbilja pakostno pitanje bilo; koliko mislite, da bi od potrebe bilo za vašu sreću ustanoviti?“

Nemogu tajiti, da me je podrugivajući se taj govor baš ljutio. Krv mi se vruća sgrne oko srdca i ustavši sa stolca uzmem šešir te osbiljno rečem:

„Moja gospodjice, čini mi se, da bi bolje bilo, da prestajemo dalje se razgovarati. Sve što ste dosada kazali čudnovato mi glasi, te mi se nedopada. Još nemogu na nikakov način razabrati, dali mi se rugate ili ozbiljno govorite. Ako je tomu tako, to ste se u mojoj osobi vrlo prevarili. Nesmiljene me okolnosti samo prisiliše, da taj korak učinim, ali ništanemanje pošteno sam ga i odprto učinio. Ako toga tko nepripoznaje, onda ni rieči više. Ja odoh.“

„Ne, ne molim vas, ostanite!“ odgovori ona živahno, i povuče me natrag na stolicu. „Vi ste nješto rekli o nesmiljenih okolnostih; znam da je žalostno za mlada čovjeka u nevolji skapati, koj sva dobra ovoga svieta očekivati ima. Ja, kako rekoh, posjedujem sredstva, kojimi vas izbaviti mogu. Što velite, bi li dosta bilo tako jedno 200,000 forintih?“

„Dvista tisuć forintih!“ Ja se prepadoh, kao da je top kraj mene pukao nad tom ogromnom izrekom. Sigurno sam ju veoma bedasto i začudjeno pogledao, jer gospodja nastavi:

„Molit ću, nemojte dvojiti o mojoj izreci. Ja sam pripravna, Vas poslje obširno o svem ubaviestiti, gdje ćete vidjeti moći, da sam morda i premalo rekla.“

„Ali za Boga!“ uzkliknem, „200,000 for. to je velik novac, koj vam sav sviet otvora, i sve mladiće u njem Vam podvrći može! Zašto si ovim putem supruga tražite, gdje bi medju najboljimi i najljepšimi birati mogli?“

„Vi imadete svoje uzroke, nemogu li i ja svoje imati?“ šaptne ona tiho i stidljivo.

O dobro i predobro sam poznavao te uzroke. Kakova je to nakaza morala biti, koja ni sa 200,000 for. muža naći nije mogla! Premda mi se je glava i srdce vrtelo, ipak odgovorim sasvim mirno:

„Milostivna gospodjo, ja mislim, da te uzroke poznajem; smijem li je reći?“

„Slobodno govorite! nehasni stvar tajiti, koja će i onako za čas na vidjelo izići.“

„Vi ste željela“ rekoh, „prvi put pod krinkom se pokazati. Valjda sumnjate o svojoj ljepoti?“

„O svojoj ljepoti? Ah, ja nisam liepa!“

Njezin uzdisaj mi više reče, nego sve dosadanje rieči. Ali ohrabriv se nastavim

„Nitko nemože o svojoj stvari suditi. Imade njeka duševna ljepota, koja i ružnom licu ugodnost i znak božanstvena izvora daje. Zašto mi nepovjerite riešenje ovoga pitanja skinuvši tu krinku?“

„Ne, podnipošto“, odgovori čvrsto, „prije nego se svo medju nami neodluči, prije ne. Što se pako ljepote tiče, to bi moglo istina biti — ali nisam mlada.“

„Dakle ne mlada?“ zapitam skoro plačnim glasom samo zato da bar nješto reknem.

„Ne gospodine, dani moje ljepote su prošle, kao slike od davna zaboravljene čarobne basne.“

„I tu imade raznih mnienjah“, odgovorim glasom, kakovim bi vojvoda govorio koj poslednjim četam zapoviedi daje, da ga spase ili utamane. „Što vi nazivate ‚ne mladom‘, morda je samo njeka zrelija doba, gdje dobra svojstva i izkustvo brzo prolazeć ljepotu mladosti nadoknadjuju.“

„Što vi nazivate zrelijom dobom?“ zapita tako tiho, da sam ju težko razumio.

Za malom stankom odgovorim: „Poznavao sam veoma ljubezne gospodje u polovnoj dobi života, tako medju 30 i 40 godinah.“

Iz ovoga odgovora vidjeti će svaki, kako se je duboko ono 200,000 for. u moju dušu zaciepilo i da sam odlučio, do skrajne točke braniti jih.

Ali glasan i žalostan „ah", kao odgovor na moje rieči stegne prsa moja.

„Neću vas varati", šaptne sramežljivo veoma zabunjena gospodja. „Uzmite 30 dvostruko, tada znate, koliko mi ima godinah."

Da je grom preda mnom u zemlju udario, nebih se više uplašio. „Što? 60?" viknem iz svega glasa, te skočim sa stolca.

„Jest već sam 60 proljećah doživjela; pa ako vam još kažem, da sam udovica, onda dosta znate, da se možete odlučiti za me ili proti meni."

„Jest doista", odgovorim jedovito, „znadem dosta, da uvidjam, kako je moja lahkoumnost meni i vami najveće neprilike prouzročila. Žao mi je milostivna gospodjo, da nas tolika razlika godinah za uviek razstavlja. Srećom neznamo jedan za ime i okolnosti drugoga, ter se možemo bez osramoćenja razstati i predstaviti si, kao da se nikada ni vidjeli nismo."

„Ne tako, gospodine", reče ona ozbiljno i mirno, „na nikakov način vas neću samo tako odpustiti. Vi ste me zaveli, taj nesmotreni korak učiniti, koj me pred vami kao i pred samom sobom osramotiti mora. Imadem dakle pravo iskati, da si u toj stvari, koja je sad mojom vlastitom postala, nestrastveno i bez dugog promišljanja odlučite. Promislite si do sutra u ovo doba i dodjite mi onda svoju odluku obznaniti."

„Ako pri svojoj sadanjoj ostanem?"

„Onda ću biti zadovoljena. Vi ćete dakle sigurno doći? Ištem vašu rieč na to."

„Moju poštenu rieč", viknem i odem.

Ne, nitko si nemože predstaviti moga položaja. Neznam bili se neprestano smijao ili ljutio. Zašto bi tajio, da mi ono 200,000 for. trista mukah prouzrokuje? Ta to je više nego najoholija moja zahtievanja. Sve brige i svu nevolju uništio bi time na jednoč, sve moje želje i osnove izpunile bi se za čas. Ali na drugoj strani ugodna udovica od 60 godinah!! Vidim u duhu, kako me na strani jedne starice sa svih stranah obkoljuju rugajući mi se i šaleći znanci i prijatelji. Nije moguće! Ali da istinu kažem, ne samo to me odvraća, već i pojam poštenja nedopušća mi, da na tu prodaju pristanem. A šta bi drugo i bilo, nego gadna prodaja, ako bi svoju osobu, svoju mladost staroj toj udovici žrtvovao za tašte novce, sjegurno unapred videć, da ću tim sebe i nju nevoljnimi učiniti? U istinu baš me neće mnogo muke stati svoju jučerašnju odluku pridržati.

Tvrdo odlučivši pri svojoj rieči ostati, odoh u opredeljeno vrieme u gostionu.

Gospodju nadjem u istoj sobi i isto tako obučenu, kao jučer. „Milostivna gospodjo", „rekoh s počitanjem, moram vas liepo za oproštenje moliti, što sam vas mojom nesmotrenošću u toli neugodan položaj postavio. Neznam što vas je ganulo, na moj javni poziv sa mnom dogovore počimati. Ali bilo, što mu drago, molim vas, da si svaku misao o spojenju sa mnom iz glave izbijete. Nebi ni meni ni vam od pomoći bilo. Zabranjuje mi savest i poštenje svoju vam ruku dati ili vašu primiti. Nejednakost naših godinah i imanja jest odveć velika, tako da bi vi i svatko samo najružnije i posve sebične povode u takovoj ženitbi vidjeti morao. Dopustite dakle, da se razstanemo."

„Je li ta vaša čvrsta i posledpja odluka?" zapita me sasvim tiho.

„Moja poslednja", odgovorim čvrsto.

„Dakle krinka nije više od potrebe?" Ovo hitro i veselo rekavši skine gospodja brzo krinku. — — — —

Za Boga! Što je to? Mladjahno lice! Još jedan pogled prisili me da uzkliknem „Ljubice, Ljubice!"

Ona bijaše ljepša, svjetlija, nego što je u mojoj uspomeni živjela. Htjedoh da ju za ruku primim i pred njom na koljena padnem.

„Natrag gospodine!“ rekne glasno i blistajućim se okom. „Vi me prezirete!“

„Ne vas, Ljubice! Ne vas! Ne“ tu opačinu pram mladosti, ljepoti i ljubavi učinio nisam! U isti čas se otvore vrata sa strane a od onud progovori glas: „Bože mili, što je to?“

Pogledam onamo. Novo čudo! Moja tetka u svoj sjajnosti stajaše kao duh pred mojim začudjenim okom.

„Gle! gle!“ reče šaljivo. „Zar vi, gospodine netjače? Što vi sa mojom kćerju posla imate?“

Sada mi se oči otvoriše. „O sada sve razumijem“, zavapim veselo. „Vi biaste ona dobra udovica, koja mi je ruku i svoje imanje ponudila?“

„Da, a ti zlotvore idi mi s očiuh; ti me nehtjede uzeti.“

„Ne, ne, evo magneta, koj me prečvrsto ovdje drži. Ljubica, moja Ljubica je ono sirotče, vaše ljubimče.“

„Tvoja Ljubica? Moj dragi ti buncaš. Ta ti ju već prije tri godine nehtjede.“

„O zašto mi to napominjete, tko bi si mogao predstaviti, da je moja Ljubica iz planine ono sirotče! Ako sam onda lahkoumno odgovorio, to sam samo iz prevelike ljubavi prama njoj učinio. Ne koriti, već hvaliti bi me vi radi toga morali!“

„A osim toga još rukom ovoga angjela nadariti? Je li, tako ti misliš, ti ugursuze?“

„Usudjujem se ufati, ljubezna tetko“, odgovorim toli laskajućim glasom, kako mi je to samo moje tanko grlo dopustilo. „O sigurno, kad ste na moj poziv ovamo došli učinili ste to samo u namjeri, da mi moju liepu Ljubicu poklonite.“

„Nu valjda nisi mislio, da sam te radi sebe dozvala!“

„Ali, draga tetko, opasna to ipak stvar bijaše. O kako ste me oštro kušali. Pomislite na ono 200,000 for. Da sam se dao zavesti, te da sam vas vašeg bogatstva radi, uzeti htjeo — —?“

„Tada nebi ni mene, ni Ljubice, nego čestit ukor dobio, tako da bi ti presjela ženitba neobičnim putem.“

„Vidite dakle, da nisam baš tako zločest, kako ste mislili.“

„U obće toga više nisam mislila, jer tada sigurno nebih bila došla. Zahvali tvomu prijatelju, on je već odavna za te molio. Po njem sam dočula, da si doduše lahkouman, ali da nikada zločest nisi bio, te da si si čvrsto preduzeo, pametnim i ozbiljnim čovjekom postati. I tvoju liepu ženitbenu osnovu saznala sam po njemu.“

„O kako se sada veselim promjeni listovah, koja mi je s početka toliko stida i jeda prouzrokovala!!“

„Istina, to bijaše najpametniji promašaj u tvom životu. Na nagovaranje tvog prijatelja poduzesmo i izvedosmo evo našu osnovu.“

„Ali mila Ljubice“, okrenem se umiljato k ovoj „znadoste li vi, da ćete u meni jedno dnevna prijatelja iz planine naći?“

„Jest, znala sam“, reče krasnom stidljivošću, te do izpod liepih vlasih porumeni.

„Ali kako je to moguće? Ja se nesjećam, da sam vam moje ime kazao, dočim sam kao cielo družtvo tudje ime primio.“

„I to je vašega prijatelja maslo“, razjasni tetka. „On nam jednoč taj slučaj pripovjedi, nesluteć ni najmanje, koliko se to Ljubice ticaše. Uznemirivši se pako ova pri pripoviedanju veoma, propitah pobliže okolnosi, te napokon uvidim, da je samo Ljubica mogla biti, koja te je očarala.

„Onda takodjer morate znati“, rekoh svesrdno, „da sam neizkazano nesretan bio, kad sam vas izgubio, da vas nikada zaboravio nisam, da sam vas uviek ljubio, jest dušom i tielom ljubio do ovoga časa. Ljubice —“

Njeno blistajuće oko i rumeno lice rekoše mi, da je tiha moja molba uslišena; ja ju pritisnem k igrajućem si od miline srdcu i ugušim sve rieči, što je izustiti htjela, prvim cjelovom na sladke njene usne.

Što ću više pripoviedati, nego da sam „s Bogom zapjevao te sam se naselio na liepom našem imanju, koje nam je tetka kupila. Ona je kod nas, a medju nami govoreć, ono 200,000 for. nepiaše pretjeranost. —

Iz jednog dnevnika preradio Š. Č.

Seoski knez.

Naumio sam, da sadržaj dnevnika saborskoga zastupnika od godine 1848. glasno čitam; nu prije nego to učinim, voljan sam se sa pametnim čovjekom razgovoriti, je li to spada na politiku; jer ja nesmiem da se tom nesretnom zvieri današnjega vieka miešam. Medjutim imam ja punu torbu novinah, te ću se š njima zabavljati, dok mi se udesi, da se glede napomenutog dnevnika porazgovorim. Daj dakle Torbo što ima novoga. Najprvo izvadim narodne novine. Te su rad svoje starosti, rad tog, što su njekoč jedini naš vodja bile' proštimavane; sad pucaju u centrum hoće l' pogoditi, i ako pogode, hoće l' to našemu ljudstvu na korist biti, to će nas budućnost učiti. — Evo „Napredka“ i „Srbskog dnevnika.“ Neznam zašto se ovo dvoje kolju, imô ovaj ili onaj pravo, to je sve jedno, sada je vrieme takovo, gdje je od potriebe, da se braća, — osobito slavjanske krvi, nipošto nedraže, i da složna budu. To barem i Carigrad zahtieva. — Sad ćemo druge novine da vidimo: evo „Komarca“, no taj je liep gospodin; on ti svojom surlicom i „Napredka“ i „Dnevnika“ sisa. A ja kao prosti čovjek velim, da kad mora već „Komarac“ po naravi svojoj bosti, neka srbskoj krvi mira dade. Sad mi nješto na um pade o tom „Komarcu.“ To ću svim kazati. Moj prijatelj Slavonac pripovieda, da mu je došlo pismo od „Komarca“, gdje mu piše, da bi ga svietu obznanio. Sve je dobro, reče mi Slavonac, samo mu je to žao, što srbski „Komarac“ u razgovoru sa Slavoncem njemački zuči. — Daj, dalje da tražimo, što imamo još u torbi. Evo i Domobrana; ta to je mladi momak; a i taj se čvrsto s politikom brine, nu to na nas proste knezove nespada; ali evo nješto drugog, što taj Domobranović nam predstavlja, u što se i knezovi mješati smiju, a to je: Fotografičke slike iz Osieka; to je vriedno da saznadu i oni, koji nemaju Domobrana. Zato slušajte kako se zbori.

„Zaijuči domovino draga! I zakliktaj rode slavjanski . . .“ Lani si mi rode slavio tisućgodišnjicu svojih apostolah a sada godine 1864. imaš prvu svoju izložbu, za koju ti metropola Slavonije sprema eksemplar, prvenac - list, apostola samospasavajuće kulture frankfurtske na Dravi. Apostol taj ustavši na noge junačke, iz početka je doduše nalikovao „komedijašu“ no u brzo pokaza, što ima u glavici, te obuče ruho novo — stane se širiti i to od ono doba, odkad dobije, kaošto njekoč Turobija Janko svoga Kapistrana, i on pomagača u elegantnom Wawerki. Tko li je taj Wawerka, što li nije, što zna i što nezna — tko bi o tom govorio? Dosta, da nezadovoljava više šaku svojih čitateljah domaćimi klevetami i da mu nije dosta da kao „osa“ iz svih listovah i listićah med kupi i svoju košnicu kompiluje; već on, poznavajući svoju važnu zadaću, stoji ovdje na jugu kao „avantgarda“ svih kulturnih listovah, kao „Forposten“,

komu treba još mali korak, pa ga eto njegdje na Savi — valjda u Brodu — preko Save je korak — a eto ti „Süddeutsche Post“ njegdje u Sarajevu ili u Travniku, pa će na skoro ustati „deutsche Wache am aegeischen Meere“ i opet korak a eno ti „Presse u Babilonu“ — onda — onda, blago ti si onda, bit će jedno stado i jedan ovčinac a „sivi sokolovi jugoslavjanski“ postati će ovčicami, glupimi, mirnimi, strpljivimi ovcami, koje će pod okriljem svete matere „Kulture“ neplaćajući nikakova poreza (?), raznježeni ustavom sloge, blagosloviti godinu 1864, kad nam sinù spas„ kad se pojave dva apostola na Dravi! „Grata patria“ sagradit će veliki spomenik, iz neumrlih brojevah „Esseker Lokalblatta“ i imena jednokrvne braće „Bummlera Nr. I. i Wawerke“ biti će urezana „mesarskim dranžirmesserom“! onda će se njihov životopis „gedruckt bei Lemoni et Comp. in der einstens razischen Stadt Essek“ u 999,999 milijunah izdati, koji će se za pol sata razpačati, jer toliko će biti izobraženih ljudih, buduć da će biti jedno samo stado, pod jednim cilindrom i oriti će se jedino blagozvučni, milinja puni, sladoljubki jezik njemački od ledenoga mora do tihoga oceana itd. Kad će sve to biti? Bit će gaće al nezna se kad će . . . govorimo zato o sadašnjosti.

Dakle taj „Lokalblatt“, koga bi naš njemštinu neumijući Slavonac nazvao „Lokalblato —,“ čuvajući njemačku kulturu na Dravi, postao ti je „pozorašem“. Kaošto „olim“ Pozor tako i on stade vikati na sva usta huleći osiečke škole, da je grdoba; samo s tom razlikom, što su bile za Pozora „kao što se kazalo“ sasvim njemačke, a sada za poštenoga „lokala“ sasvim hrvatske. A to bome nije ni šala! Jer ti učitelji a osobito te učiteljice Hrvatice pohrvatit će djevojke, te će biti matere, a eto ti propo lokal i propo „Bláto“, koji to sve kao mudrac „Plato“ naprvo uvidja. Hajde dakle, da tu stvar malko razjasnimo, te ćemo se opet smijati;jer „Lokal Bláto“ daje dosta „stoffa“ k tomu.

U br. 55, istog slavnoga journala pretresavajući Wawerka sjednicu osiečkoga zastupničtva navadja, kako je exmesar zast. Fr. Šmidt zauzeo se za dolnjogradske škole, u kojih se, veli, ni riečice njemački nepodučava i pri tom, da je strahovitimi bojami crtao „dunkle seiten“ našega školarstva u svojoj „gediegene rede.“ Ljudi znadu, što znači kod g. mesara „gediegen“ —.

Gosp. Šmidt u školu nikada ni zavirio nije, nu to nesmeta govoriti o stvarih, koje nezna i koje nerazumije; on hoće da bude njemački sve a ne tako kao što dosad, gdje se slavjanska mladež na temelju slavjanskoga jezika više nauči nego drugda, kada se je učila od rieči do rieči blebetati o stvarih, nerazumjevajući ništa. On se valjda sjeća, da u Beču živi do 50,000 Slavenah, koji neimaju ni jedne škole, gdje bi se u njihovom jeziku mladež podučavala; on se valjda sjeća vremenah prije 1848. godine,kad je prosti Podravac liepo šutit morao, kad mu se diete pretvaralo u „podravinera“, zato mu ovo kod nas nije dosta. Nu takovih ljudih, kao što je on, ima puno ovdje; on je njihov govornik, ima liep organ i zato se bori; jer što razumiju ona gospoda, koja su opunovlašćena vrhu školah bditi i nadzirati je, on exmesar zna bolje, što se u školi sbiva, i kako bi trebalo podučavati; on to sve zna na pamet, ma nikad ga u školi nebilo, bolje nego kot. nadzornik, bolje nego mjestni nadzornik i NB. doktor, i valjda bolje nego sam namjestnički savjetnik! On je bogat, a što on kaže, to valjda mora biti istina....?

On je dakle uzeo pod svoj „sekcirmesser“ škole, da vidi boluju li na „milzbrnadu“, na čemu li.

Da to sve oprovrgnem, morao bi puno toga govoriti. Naše učione dobro napreduju. Učitelji, uzprkos da od strane grada nikakove podpore, pače ni

doplate niti poboljšanja plaće u zavladavšoj skupoći nadati se nemogu, uzprkos ovakovim neprijaznim ljudem, kao što je isti Šmidt, koj je lani od 525 for. njihove plaće ono 25 odkinuti predložio — nadahnuti su najboljom voljom i revnuju tako, da mladež napreduje kao što nije do sada. Djeca se podučavaju u svih zakonom propisanih predmetih, pače njemačkomu jeziku žrtvuje se više vremena, nego što zakon zahtieva tako, da učenik Slavonac svršivši IV. razred njemački zna dobro čitati i pisati, pače i ponješto govoriti.

Nego znam, što im je mučno! Mučno je takovoj gospodi, koja sve, što imadu, Slavoniji zahvaliti imadu, da se mladež prosvećuje i da neće dati sa sobom raditi, što bi oni htjeli. Oni nadalje neuvidjaju, da ima Niemac u Slavoniji, mà se njemački ni nepodučavalo, prednost u tom, što zna njemački od kuće, a što se slavenski u školi nauči, dočim bi Slavonci s jednim jezikom lasno od njih u životu prodani biti mogli. Nego pravo rečeno, njim nije stalo ni do njemačkoga jezika; jer većoj strani od njih svejedno je, učilo se u školi makar magjarski ili židovski — samo kad nebi bilo slavenski.

Mi bi rada znali, koje je „dunkle seiten" g. Smidt navadjao. Naravno on mora pedagogiku i didaktiku razumieti, jer je nedvojbeno na svojoj pustari odhranio mnogo teladi! Valjda je navadjao, kakove prekrasne sgrade ima Osiek za svoje učione, kako su škole prostrane, tako da su učenici u njih kao renge u bačvi natrpani, da učitelji svoje konferencije u „ajnfartu" držati moraju, ili se je valjda sjetio, kako su učitelji sjajno nagradjeni, tako, da im je plaća skoro jednaka s biroši g. Šmida? Ili valjda se na učevna sredstva toliko žrtvuje, da obćina ni na blankete i na školske novine trošiti nemože? Ili možebit, koliko se učitelji u ovom gradu odlikuju, kako su uviek u sjednicu zastupničtva pozvani, kad se vieća o školarstvu, budući tako u životu; jer n. pr. kad hoću da se o marvi posavjetujem, obratit ću se na čordaša. Ili su pako to „lichtseiten" kad se veli: Ako se učitelju nedopada, mi ćemo si tražiti jeftinije i njemačke učitelje? ili, da mladež niti neima voćnjaka niti prostora, gdje bi se u gojenju svilacah vježbala? Jesu li to „dunkle seiten"? Ne sutor ultra crepidam; t. j. da i on uz to razumije:

O mein lieber Herre Schmidt
Wäre Schad' um jede Mühe —
Dressir' weiter Ochsen, Kühe
Ueber Schulen spreche nit!

P. S. Čujemo, da gosp. Šmid na opravdanje učiteljah u istom „Lokalu" na novo „gediegen" odgovoriti kani, obećajemo dakle na skoro nastaviti naše fotografije.

Mili bože! zašto si nas tako pokarao, da baš u našem glavnom gradu Slavonije, još se mora nalaziti ljudih, koji nemogu dokučiti, da u ovoj zemlji slavenskoj, je svaki drugi jezik izim našega narodnoga strani, i svaki drugi osim slavianski, da je gost, a takav gost može zahtievati ono, što naša poznata gostoljubivost daje i pruža, ali ono, čim bi se pravo vlastničtvo vriedjalo, to mislim da ma i najmiliji nam inače gost, od nas zahtievati nemože. — — Još se moramo mašiti u torbu, da vidim imam li koje pisamce. Nuto! nuto! evo ti moj prijatelj posavački knez piše mi list. Dragi kneže: Ja bi osobito rada, da se sastanemo, i to, ako no prije a ono barem u vrieme izložbe; tom prigodom ćemo se najprije siti nagledati svega liepa i krasna, što naša nam mila domovina i njezini sinci proizvoditi kadri jesu; pa onda ćemo o razmršenju podložničkih odnošajah i razlučivanju pašnjakah i šumah divaniti. Nastoj, da se sastanemo. Od velike nužde nam je, da koju reknemo o tom

urbarskom predmetu; ostaj s bogom, grli te tvoj sudrug, knez posavački. Mudar je taj čovjek, taj moj sudrug; on bi kao i ja rada, da naši ljudi jednoč u red se stave; ali što ćeš, naši mnogi suseljani sami (barem u županiji požežkoj) prave si zapriekah; jer što se suda tiče, tudje baš ide ova urbarna stvar kao na zvrku; tu se sklopljene nagode što bržje ovršuju, predbježna izvidjenja što točnije preduzimaju: riečju: naš požežki županinski sudbeni stol taj sva zakonita sredstva upotriebljuje, da se urbarski predmeti što bržje obavljaju; ali nije ni čudo, da se ta stvar kod suda tako krasno obavlja, jer imade u tom poslu izviestitelja, koj je u svakom smislu valjan muž. On je svojim odličnim uredovanjem i revnošću u riešavanju i pospiešenju parnicah urbarskih dovoljno pokazao, da hoće, i da umie i prieko stroge svoje dužnosti posvetiti se svojemu zvanju. Taj muž je naš veteran vješt i od svih štovan. Kako čujem iz dosta pouzdana izvora, da je vis. banski stol ovo postupanje žup. stola priznao, a vriednog našeg domorodca, prehvaljenog i zaslužnog priesjednika sa krasnom pohvalom odlikovao, te da je to isto i visokoj kancelariji do znanja stavio. Tako je pravo. To je nesamo za taj sud i za izviestitelja ugodno, već je i nami svim knezovom i seljakom milo i drago. Dakle od strane suda i od strane visokih naših oblastih svemu dobru u urbarskih poslovih ne samo nadati se možemo, već u istinu uživamo. Ima nadalje, ako ne premnogo ipak i vlastelinah, koji su pripravni, da što više dadu; ali žali bože, ima naših ljudih, mojih suseljanah, kojim se na gdjekojih mjestih onoliko daje, koliko zakon za najveću mjeru stavlja, a gdjekojim i više, te ili neće da se nagode, ili već učinjene nagode zapriečuju da se izvedu. Braćo suseljani, i dragi sudruzi moji! ja vas molim, dajte oko toga nastojte, da se taj urbarialni predmet na čisto izvede, i da tada već jednoč slobodne i samostalne obćine ugledati možemo; jer ovo je temelj bolje budućnosti naše, a ja ću vam s vriemenom pripoviedati, kako hoću ja svoju obćinu da ustrojim i ravnam, vi ćete imati veselje, kad to budete čitali.

Svaštice.

Nastavak

daljnih prijavnikah za hrv.-slav.-dalm. izložbu županije Požežke, kotara Pakračkoga.

Br. 29. Lazo Roksandić, seljak iz Tornja, 1 kevčiu, 1 preslicu sa vreteni; red 32. Br. 30. Jovo Berkanac, seljak iz Tornja, 1 šešir slamnati; red 26. Br. 31. Stana Ljevak, seljakinja iz Lipika, 1 tkanicu; red 16. Br. 32. Ruža Kobetić, seljakinja iz Lipika, 1 tkanicu i bielog sukna; red 16. i 17. Br. 33. Jakov Blaženović, seljak iz Lipika, 2 kašike sklopne; red 32. Br. 34. Dmitar Pelčić, seljak iz Batinjanah, 1 krušnu korpu; red 19. Br. 35. Kuzman Žestić, seljak iz Batinjanah, 1 kevčiu, 1 lulu, 1 plug vas od drva; red 32. Br. 36. Makaria Tutok, selj. iz Batinjanah, 1 ćilim; red 16. Br. 37. Savo Jovanović, selj. iz Batinjanah, 1 torbak; red 16. Br. 38. Ilinka Kink, seljakinja iz Batinjanah, 1 gaće sa resami; red 26. Br. 39. Pola Sekulić, seljakinja iz Batinjanah, 1 torbak; red 16. Br. 40. Marta Miličević, seljakinja iz Batinjanah, 1 torbak; red 16. Br. 41. Josip Tomašić, seljak iz Batinjanah, perstenje od olova sa kalupom; red 32. Br. 42. Lazo King, seljak iz Batinjanah, 2 ćepeta; red 32. Br. 43. Snirica Ivičić, seljakinja iz Batinjanah, 1 pregaču; red 16. Br. 44. Tešo Grašar, seljak iz Dragovića, vunene čarape; red 17. Br. 45. Kata Mirosavljević, seljakinja iz Dragovića, 1 pregaču i tkanicu; red 16. Br. 46. Anica Simić, seljakinja iz Dragovića, 1 pregaču; red 16. Br. 47. Senia Vujnović, seljakinja iz Čaklovca, 1 pregaču; red 16. Br. 48. Maria Vuletić, seljakinja iz Šeovca, 1 torbak; red 16. Br. 49. Vaja Prodanović, seljakinja iz Šeovca, 1 ćilim; red 16. Br. 50. Maria Kovačić, seljakinja iz Šeovca, 1 ćilim; red 16. Br. 51. Manda Kovačić, seljakinja iz Šeovca, 1 pojas; red 16. Br. 52. Jakov Radmanović, seljak iz Šeovca, 1 lulu; red 32. Br. 53. Zaharia Sudar, seljak iz Kraguja, drvene kašike sklopnice; red 32. Br. 54. Teja Kosir, seljakinja iz Brusnika, 1 tkanicu; red 16. Br. 55. Gjuko Kosir, seljak iz Brusnika, 1 plug; red 14. Br. 56. Jula Uzur, seljakinja iz Brusnika, 1 ćilim; red 16. Br. 57. Milica Bosanac, seljakinja iz Brusnika, 1 pregaču; red 16. Br. Anica Savić, seljakinja iz Japage, 1 pre-

gaču; red 16. Br. 59. Jela Miletić, seljakinja iz Japage, 1 pregaču i 1 tkanicu; red 16. Br. 60. Vaso Jovanović, seljak iz Dereza, brda za stan; red 32. Br. 61. Kata Njegovanović, seljakinja iz Pakraca, 1 pregaču i 1 maramu; red 16. Br. 62. Teja Krajnović, seljakinja iz Pergomelja, 1 vuneni ćilim; red 16. Br. 63. Stana Krajnović, seljakinja iz Pergomelja, 1 torbak i 1 pojas; red 16. Br. 64. Milica Vuković, seljakinja iz Pergomelja, 1 pregaču; red 16. Br. 65. Maksim Adamović, seljak in Pergomelja, 1 kevčiu; red 32. Br. 66. Andria Vuković, seljak iz Pergomelja, 1 stan; red 32. Br. 67. Matia Pijević, seljak iz Popovca, 1 plug; red 14. Br. 68. Petra Bojanić, seljakinja iz Popovca, 1 pregaču; red 16. Br. 69. Tekla Bojanić, seljakinja iz Popovca, 1 ćilim; red 16. Br. 70. Timotia Torbak, seljakinja iz Popovca, 1 bukaru; red 32. Br. 71. Vaso Torbak, seljak iz Popovca, 1 žbanju; red 32. Br. 72. Mićo Pijević, seljak iz Popovca, 1 tanjur; red 32. Br. 73. Avram Bojanić, seljak iz Popovca, 1 vodir za kosidbu; red 32. Br. 74. Milica Šljubura, seljakinja iz Striževice, 1 šarenicu; red 16. Br. 75. Eva Šljubura, seljakinja iz Striževice, 1 maramu vezenu; red 16. Br. 76. Jovo Milašinović, seljak iz Striževice, 1 preslicu i 2 žlice; red 32. Br. 77. Stojica Milinović, seljakinja iz Amatovca, 1 maramu vezenu; red 16. Br. 78. Pela Mladjenović, seljakinja iz Amatovca, 1 ćilim; red 16. Br. 79. Simo Majstorović, seljak iz Amatovca, 2 žlice i 2 vretena; red 32. Br. 80. Tadia Majstorović, seljak iz Amatovca, 1 preslicu; red 32. Br. 81. Jakov Miljević, seljak iz Amatovca, 1 barilce; red 32. Br. 82. Gavran Berić, seljak iz Šeovacah, 1 korice drvene za nož; red 32. Br. 83. Dmitar Majstorović, seljak iz Šeovacah, 1 zgradu; red 32. Br. 84. Franjo Štaude, seljak iz Šeovacah, žrvanj i krst; red 32. Br. 85. Jula Priić, seljakinja iz Mihačah, 1 tkanicu i pregaču; red 16. Br. 86. Filip Vukosavljević, seljak iz Mihačah, 1 plug; red 14. Br. 87. Josip Priić, seljak iz Mihačah, 1 sviralu; red 32. Br. 88. Tomica Vujasinović, seljakinja iz Bogdašićah, 1 rif platna; red 17. Br. 89. Simo Ranisavljević, seljak iz Bogdašićah, 1 plug; red 14. Br. 90. Stana Ranisavljević, seljakinja iz Bogdašićah, 1 tkanicu; red 16. B. 91. Teja Carević, seljakinja iz Šušnjarah, 1 pregaču; red 16. Br. 92. Teovan Lukić, seljak iz Šušnjarah, 2 kašike; red 32. Br. 93. Miholjka Lukić, seljakinja iz Šušnjarah, 1 rif sukna bielog; red 17. Br. 94. Ignjatia Kosar, seljak iz Merkoplja, 1 kundak; red 32. Br. 95. Vida Bunčić, seljakinja iz Merkoplja, 1 šarenicu; red 16. Br. 96. Gavrilo Bunčić, (gluho-niem), seljak iz Merkoplja, 1 kevčiu; red 32. Br. 97. Jula Kozar, seljakinja iz Merkoplja, 1 tkanicu; red 16. Br. 98. Stanko Kozar, seljak iz Merkoplja, 1 čarape ženske od vune; red 16. Br. 99. Vaso Bunčić, seljak iz Merkoplja, 1 dude (gajde); red 18. Br. 100. Petar Cvietković, (gluho-niem) seljak iz Vučjaka, 1 mlinsko vreteno; red 32. Br. 101. Kojo Puhač, seljak iz Kruševa, 2 kašike i 2 vretena; red 32. Br. 102. Antonia Puhač, seljak iz Kruševa, 1 soljenicu; red 32. Br. 103. Božo Žarić, seljak iz Sažije, 1 preslicu, 1 vreteno i 1 košnicu; red 32. Br. 104. Ilinka Mihajlia, seljakinja iz Sažije, 1 tkanicu; red 16. Br. 105. Jeka Čupović, seljakinja iz Cikotah, 1 žensku košulju, 1 pregaču; red 16. Br. 106. Vaso Krajnović, seljak iz Cikotah, 1 preslicu i 2 vretena; red 32. Br. 107. Maria Krajnović, seljlkinja iz Cikotah, 1 tkanicu; red 16. Br. 108. Luka Vučetić, seljak iz Cikotah, 1 drvo za ogledalo; red 32. Br. 109. Margita Nenadović, seljakinja iz Rogulja, 1 maramu; red 16. Br. 110. Kata Rogulić, seljakinja iz Rogulja, 1 ćilim, 1 pregaču i 1 tkanicu; red 16. Br. 111. Stana Rusmir, seljakinja iz Rogulja, 1 rif sukna i 1 ćilim; red 16. 17. Br. 112. Irma Slavujević, seljakinja iz Jakobovca, 1 ćilim; red 16. Br. 113. Kata Jakovljević, seljakinja iz Jakobovca, 1 šarenicu; red 16. Br. 114. Uroš Jakovljević, seljak iz Jakobovca, 1 košnicu; red 32. Br. 115. Kata Prodanović, seljakinja iz Budića k. br. 1., 1 žensko odjelo i 1 komad platna u 3 nita; red 16. 17. Br. 116. Kata Prodanovič, seljakinja iz Budića k. br. 5., 1 rif sukna i 1 šarenicu; red 16. 17. Br. 117. Sara Prodanović, seljakinja iz Budića k. br. 8., 1 rif sukna bielog i 1 tkanicu; red 16. 17. Br. 118. Jela Milošević, seljakinja iz Tisovca, 1 pregaču; red 16. Br. 119. Joša Njegovanović, seljakinja iz Tisovca, 1 ćilim; red 16. Br. 120. Gjuro Milošević, seljak iz Tisovca, kosterna puceta sa kalupom, korica za nož i jedan drveni nadjak; red 32. Br. 121. Petar Vučković, seljak iz Koturića, 1 ćilim; red 16. Br. 122. Simica Marković, seljakinja iz Koturića, 1 rif platna; red 16. Br. 123. Damjana Gunjević, seljakinja iz Bjelajca, 1 torbak; red 17. Br. 124. Mile Grlić, seljak iz Bjelajca, 2 žlice; red 32. Br. 125. Stevan Acan, seljak iz Branežca, 1 spravu za britve; red 32. Br. 126. Pavica Kurjak, seljakinja iz Branežca, 1 tkanicu; red 17. Br. 127. Milica Miletić, seljakinja iz Branežca, 1 ćilim; red 17. Br. 128. Ljuba Buzdum, seljakinja iz Branežca, 1 peškir i 1 komad platna; red 17. Br. 129. Ilia Čašić, seljak iz Ožegovca, 1 kevčiu; red 32. Br. 130. Jovo Vojnović, seljak iz Ožegovca, 2 žlice; red 32. Br. 131. Tešo Čašić, seljak iz Ožegovca, 2 vretena; red 32. Br. 132. Davma Vojnović, seljakinja iz Ožegovca, 1 košuljac u 3 nita; red 17. Br. 133. Pelivia Marković, seljakinja iz Ožegovca, 1 tkanicu; red 17. Br. 134. T. Čašić, seljakinja iz Ožegovca, 1 ćilim; red 16. Br. 135. Tanasia Marić, seljak iz Zaile, 1 tanjur za pečenku, 1 zdelu i tanjur mali; red 32. Br. 136. Toma Gostimir, seljak iz Zaile, 2 žlice; red 32. Br. 137. Sofia Kukić, seljakinja iz Grdjevice, 1 tkanicu; red 17. Br. 138. Petra Kukić, seljakinja iz Grdjevice, 1 peškir; red 16. Br. 139. Jovo Pašić, seljak iz Grdjevice, 1 plug; red 32. Br. 140. Gjuro Pašić, seljak iz Grdjevice, 2 žlice; red 32. Br. 141. g. Avram Čupović, župnik iz Cikotah, 2 butele rakie komove od god. 1862. i 2 butele šljivovice od god. 1862; red 11.

Kotara Daruvarskog:

Br. 1. Presv. gosp. grof Julio Janković, vlastelin Daruvarski, 2 pastuha i 2 kobile; red 1. Raznovrstna gradiva u komadih; red 8. Raznovrstno žito; red 9. Raznovrstna vina; red 10. Šljivovica; red 11. Sir suhi i mastni; red 12. Vuna; red 16. Br. 2. g. Blažetić, rezbar iz Badljevine, rezbarije; red 32. Br. 3. blag. g. Antun Kušević, liekarnik iz Daruvara, 10 vrstih lonmičarskih proizvodah, 6 vrstih nerastlinskih proizvodah; red 7. 3 vrsti chemičke staline; red 8. 5 vrstih žita i mliva; red 9. 2 vrsti kvasine (octa); red 11. 1 vrst domaćeg safrana; 4 vrsti draguljarine; red 23. Br. 4. g. Vatroslav Pfeifer, safunar iz Badljevine, safuna; red 12. Br. 5. g. Franjo Sacher, mlinar iz Daruvara, 4 vrsti ulja, red 12.; br. 6. Tešo Gojković, seljak iz kipa, 1 plug, red 14.; br. 7. Simica Baić, seljakinja iz Doljanah, jedan tkani ćilim, red 17.; br. 8. Marko Žarković, seljak iz Koreničanah, jednu torbu vunenu i jednu tkanicu (pojas), red 17; br. 9. g. Matia Štark, stolar iz Daruvara, pokućtvo; red 19.; br. 10. Pavo Žarković, seljak iz Koreničanah, jedan gunjac od darovca, red 26.; br. 11. g. Petar Komorik, krojač iz Daruvara, mužko odielo, red 26.; br. 12. Mio Miodragović, seljak iz Golubinjaka, jednu drvenu kašiku, jednu kepčiu (drvenu čašu), red 32.

(Dalje će sliediti.)

U Osieku dne 26. srpnja. (Osječka narodna čitaonica.) (Dopis.) Tko je samo njekoliko danah u Osieku bio, znati će žali bože, da nam je on sve, samo nije naški. Tko to znade, a opet uzme, da imade ovdje više uredah naših, u kojih sjede sami našinci, taj će i nehotice pomisliti: ta nebi li se dalo štogod sastaviti, da se ujedine barem oni u jedno družtvo. To je dakako već i smišljeno. U Osieku se je dakle utemeljila narodna čitaonica najviše darežljivom rukom našega slavnoga maecena, koji je umah i glavnicu uložio cielih 1000 forintih. Čemu dakle pišeš i mučiš sviet svojim dopisom? Čujte! al sasvim objektivno, pa pazite gospodo što se piše, a ne tko piše, te mi pobite razloge i umovanje moje svojim umovanjem. Ako se pak tkogod nadje, pa se uzme nabacivati na me šalami ili čim god drugim priesnim i nesoljenim, on nek ide u šaš, njemu odgovarati neću, jer mi je stvar sveta; a ja sam već navikao tražiti istinu u svem, zato sam se i ovaj put odvažio napisati ovo njekoliko redakah.

U Osieku imade četiri javne čitaonice. One su Vam izražaj osječkoga socialnoga života. Tri od ovih čitaonicah zastupaju kafane velikih gradovah. Četvrta Vam je naša narodna, o kojoj ću progovoriti. Ima sobicu u županijskoj kući u gornjem podu, u njoj namješten stol, a na stolu prilično novinah, u jutro soba pusta, o podne soba pusta, a u večer soba pusta. Ta valjda po noći tkogod novine čita? pomislit ćeš; al i po noći soba pusta i tamna. Bože moj! Ta čemu onda novine? Pitaj ti mene, a ja ću tebe. Stani još malo, ja ću ti tu stvar još bolje razjasniti. Ona gospoda, što tamo imadu da čitaju novine, upisana su ti ili u jednoj ili u dvijuh, a ima ih, koji su i u svih trih „kasinah" upisani, pa se tamo zabavljaju itd. (Nu ipak neću biti baš tako jako zloban), čitaju se kad i kad novine, t. j. dade si kad tko donesti, ili si donese, ili si odnese novine kući. Što biva poslje s novinami? Što biva! što me to pitaš? kad znaš da se novine onda napokon prodadu. Čemu dakle daju i slažu gospoda tolike novce, da im novine proteku godinu danah, a onda ih dadu na „ronta ta" za male i vrlo male novce? kad gospoda i onako čitaju te iste novine u kasinah, gdje su upisani? Nebi li bolje bilo, da one novce liepo uredno slažu, pa da kupuju ili narodne knjige i turaju medju narod, ili da ih pošalju liepo svake godine u Zagreb odboru za izdavanje pučkih knjigah, ili da makar sami ovdje svake godine razpišu s onim novcem nagradu onomu, koji takova šta napiše. U čitaoničkom družtvu ima i Srbalja, pa se nek reče: napiši tko knjigu cirilicom ili latinicom, ta hvala bogu jednim jezikom pišemo, a naša djeca i u pučkih učionah znati će cirilicom čitati, pa će tako i bez vike i halabuke i otimanja njekih ljudih, utirati se put jednoj literaturi jednoga dvopismenoga naroda. A da širi čitaonica knjige medju narod, tu joj zadaću meću i njezina hrdjavim i baš škandaloznim jezikom napisana pravila (Neka mi oproste gospoda, ovoga nisam mogao pregorjeti da nenapomenem. A je li koju knjižicu razturala? Već sada moram, da suzbijem njeke prigovore, kojimi će me htjeti tući moji protivnici. Reći će oni: Dragane moj, nikad nećeš moći od ljudih tako stuckati ovo novacah za to izdavanje pučkih knjigah, kad oni neimaju nikakove neposredne koristi, jer i ovako je dosta težko kidati od svoje malene plaće, u ovo naše skupo i ljuto vrieme. Ljudi će se voliti upisati u jedan ili dva kasina, pe dalje nikomu ni petka, tamo će im se barem žene koji put zabaviti, a zabavi se ti u našoj čitaonici, kad u njoj neima zabavâ. Ti napokon i sám rušiš svojim predlogom „za izdavanje knjigah" onu zadaću, koju si i sám prizno na čelu svoge dopisa, da je valjana, da se čim više ujedinimo. a tim se odrekosmo one jedine nade naše čitaonice, koja bi se još mogla urediti i tim sbilja svoju svrhu postići — ali na to treba još čekati — nemože biti sve na jedan put.

Na to da će se težko moći stuckati ovaj novac, jer neima dárovatelj neposredne koristi, odgovara i sama čitaonica, koja nikomu nije sad od neposredne koristi, već narodu od štete, što sinovi naroda krvavi narodni novac metju na stvar ništetnu i sramotnu, ako je sravnimo s ostalimi kasini, a mogli bi se narodu na korist potrošiti na knjige, koje bi dospjele narodu u ruke. A da ona nije kadra ujediniti nikoga, vidi se ponajbolje, što se nitko u njoj nesastaje, već ide svatko u svoju luknju.

Reći će se doduše: E neima još sredstvah. Naše je družtvo još maleno, itd. Priznati će mi svakako, da je čitaonica namienjena cieloj županiji verovitičkoj, pa nebi li mogla čitaonica dobaviti si s vana još više članovah, da dade o važnijih županijskih skupštinah besede ili barem na znamenite svetkovine. Nebi li se našlo ljudih u cieloj županiji za ovo, za ono, ili za što ino. Nije moja, da ovdje razpravljam programe o tom, a nebi se ni pristojilo, da pretečem tolike muževe. Al tako bi čitaonica još dalje razkružila svoje područje, pa i cilj svoj sigurno postigla, jer bi imala više podpore i više bi dakako mogla raditi. A da je takove čitaonice treba, dokazaše već oni muževi, što ovu utemeljiše.

Ovo njekoliko rieči rekoh, kô što je i viditi „sine ira et studio", a ako se tko nadje, da pobija ovo moje mnienje, opet velim, neka na svaki način netuče mene, nego moje razloge. Kako srašljivo glase ove rieči, pemisliti će tkogod: gle ga, ubojao se. Ja mu velim, da nisam, već mi je stalo, da se ciela stvar rieši amo ili tamo, samo na boljak naroda. Non quis sed quid, zato i nepišem svoga imena.

———

Iz Požege. Ovih danah imalo je gradsko zastupničtvo svoju sjednicu, u kojoj su dva važna predmeta za ovaj grad obavljena: prvo je glede telegrafičke postaje odlučeno, da se sa upraviteljstvom telegrafah kontrakt glede pružanja bezplatnog stana dotle nesklopi, dok ovaj grad od vis· kancelarije milostivo riešenje nedobije, hoće li se opet uvesti činovnička štacia ili pako ima ostati kod u život stavljene nuzpostaje; drugo je: čitan je visoki odpis preuzoritog gosp. kardinala i arcibiskupa, po kojem javlja, da mu je predstavljena molbenica, podpisana sa više od sto stanovnikah grada ovog, koji mole, da bi se uprava gimnazije OO. Isusovcem izručila; te ujedno zastupničtvo da u tome svoje mnienje oda, tim, da ako se ova idea uživotvori, da je pripravan s vriemenom u· Požegi konvikt podići. Da se ovaj predmet svestrano u pretres uzeti može, odlučeno je zamoliti njihovu uzoritost, da bi napomenutu molbenicu ovamo milostivo dostaviti dostojao, koja, kako stigne, imati će se skupa sa visokim odpisom nj. uzoritosti, uručiti dotičnom školskom odboru, koji će imati svoje mnienje zastupničtvu što prije podnieti.

Dana 30. o. m. svršio se je ovogodišnji tečaj na gimnaziji požežkoj sa svečanom misom i bogohvaljenjem, te je potli službe Božje u gimnazialnoj dvorani svečanost ta sa peroraciom i pročitanjem klasifikacije dokončana. Dvorana bijaše dubokom napunjena sa najodličnijimi licami ovdašnjeg grada na čelu jim bijaše veliki župan. Vježbanja govornička, pjesnička, u našem narodnom, zatim u latinskomu i grčkomu jeziku, kao i u pjevanju tako su po ovdašnjoj gimn. mladeži obavita da su nazočni u istinu od ugodne ćuti gojeni, radostno suze livali. Iz ovoga se je vidilo što su kadri čestiti i vriedni učitelji proizvesti. Mi nemožemo na ino, nego da u obće svu mladež, a osobito odlikovavše se, javno pohvalimo, a gg. ravnatelju i profesorom pred cielim svietom za trud i skrb njihovu zahvalimo se, te ujedno zavapimo: zašto nas sudbino tako goniš, te nam oduzimaš odhranitelje djece naše, čestite otce Franjevce, koji su čut pravu bogbojazne i ćudorednosti u srdca mladićah učvrstili, koji su u naucima i u ponašanju takovi temelj mladeži našoj dali, da će danas sutra miloj domovini na korist i slavu biti; koji su duh ljubavi prama domovini i miloj narodnosti našoj tako podpalili u mladeži našoj, da ćemo se mi moći spokojno i mirno u grob leći, ponesavši s nami utjehu, da će ta mladež to blago po nami sačuvano, nesamo u budućе sačuvati, već još bolje unaprediti za bolju sreću i budućnost našeg milog naroda. U budućem broju ćemo priobćiti našim čitateljem oprostnu pjesmicu i oprostni govor, što je ovdašnja mladež tom prigodom pjevala i govorila, za sada i za sva vremena velimo: Slava duševnim potomkom slavsnoga Luke Sokola!

— Njezino veličanstvo cesarica Marija Ana blagoizvolila je pokloniti 500 for. na poliepšanje i ukrasenje crkve sv. Lovrinca kraj nadbiskupskoga irotišta ovdje u Požegi nahodećoj se.

Javna zahvala.

Gospodje Viktoria Maljevčeva, Dragoila Viragova, Josipa udova Trdićeva, gospodične Kornelia i Paula Špun-Strižićeve i Maria Kneževića, osobno su u gradu Požegi od kuće do kuće išle, u švrhu, da čim više dobrovoljnih prinesakah sakupe, za žitelje kotara pleterničkoga i bektežkoga gradom oštetjene, te im je za rukom pošlo na brzo, svotu sa 189 for. 62 kr. sakupiti, i time u vriemenu sirotinji pomoći.

Dočim se svota ova na namienjenu svrhu upotriebiti odredjuje, ujedno se pomenutim gvspodjam i gospodičnam za njihovo čovjekoljubivo nastojanje i trud, ovim javna zahvalnost izražuje.

Dano iz glavne skupštine županije požežke 18. i sliedećih danah mieseca srpnja 1864 u Požegi obdržavane. *Občinstvo županije požežke*

po **Alexandru Viragu,**
županije bilježniku.

Tiskarna Miroslava Kraljevića u Požegi.

Izlazi 10., 20. i posliednjeg u mjesecu. Ciena mu je godišnja sa poštarinom 5 for., a polugodišnja polovica, za domaće pako, ako se u kuću nešalje 4 fr. 60 novč., a polugodišnja polovica.

SLAVONAC.

Predplatiti se može kod svih c. kr. poštah i kod odpravničtva lista u Požegi. Za obznane plaća se osim bularine od 2 stupačkog redka za 1. put 5, za 2. put 4 a za 3. put 3 novčića austr. vriednu.

Vlastnik i urednik: **Miroslav Kraljević.**

Godina II. U Požegi 10. kolovoza 1864. Broj 22.

TKO JE NAŠ?

Tko je naš?
Je li onaj, koj se rodi
Medju nami, da s' odrodi,
Koj se kašnje podal srami,
Što je niko medju nami,
Te za volju svôj taštini
Pronevjeri krv tudjini? —
Zameo se tomu trag,
Taj je naše sreće vrag!

Tko je naš?
Je li onaj, koj se lasti
Našim novcem, našom časti,
A propušća svaku sgodu
Gdje bi pomoć mogô rodu,
Da zaslugah tobož steče?
I do časti dodje veće? —
Zameo se tomu trag
Taj je naše sreće vrag!

Tko je naš?
Je li onaj, koji lakom
Robskom dušom dvori svakom,
Koj za novca zveku dragu
Služi bogu, služi vragu,
Teke samo kada znade,
Da nemine bez nagrade? —
Zameo se tomu trag
Taj je naše sreće vrag.

Tko je naš?
Je li onaj, kom' nimalo
Do našega nije stalo,
Koj za našu knjigu, nošnju
Uviek praznu ima mošnju,
A za stranca, kivna gosta
Još sveudilj ima dosta?
Zameo se tomu trag,
Taj je naše sreće vrag!

Tko je naš?
Je li onaj, koji radi,
Jednu braću da zavadi,
Koji válja smutnje kamen
I podiže strastih plamen,
Koj nas ciepa i komada,
Da nas zlobnik lašnje svlada? —
Zameo se tomu trag,
Taj je naše sreće vrag!

Tko je naš?
Je li onaj, koj se ruga
S naših jadah, s naših tugah,
Kom' je naša stara slava,
Kom' stečena krvju prava
Prosta tlapnja i bulazan
Rúg stoljeća i sablazan? —
Zameo se tomu trag,
Taj je naše sreće vrag!

Tko je naš?
Je li onaj, koji vikom
Uzstupiti neće nikom',
A kad jednom kucne hora,
Da s' na ždrielo ići mora,
Tada prvi šara, plete,
Da okrene kako pete? —
Zameo se tomu trag
Taj je sreće naše vrag!

Tko je naš?
Je li onaj, kom' se kriva
Sviest, na prošlost viek poziva,
Koji štovan biti hoče,
A rad česa, rad slaboće,
Što je krenuv starom vjerom
Udario krivim smierom? —
Zameo se tomu trag,
Taj je naše sreće vrag!

Tko je naš?
Je li onaj, koj nastoji
Da s' medj naše svačim broji,
Koji naš je dušom, tielom,
Koj se hvalit može cjelom,
Koji srećom roda rasti,
Koj je za njeg rad' i pasti?
Jest ovo je slavski svat,
To je drug naš, to naš brat!

Josip Eugenij Tomić.

DOMOVINA I NARODNOST*).

Domovino moja majko mila,
Kad ko sin tvoj pomislim na tebe,
Obuzme me njeka rajska sila,
Sav uzhićen kličem ko van sebe:
„Domovino ti si sve moje!
Što je moje to je i tvoje;
Domovino štogod imam,
Sve od tebe majko primam.“

I ta mene tjera sila blaga,
Da već dalje mučati nemogu,
Neg koliko dopušta mi snaga,
Proslavit te moram pjesme u slogu.

Al odkud ću počet pjesme slavu?
Tebe Višnji svačime napuni,
Ko lik sjaš se, tu ljepote prave
Izobilja tebe kruna kruni!

Podnebje ti blago je i milo,
Dražestna si u svom položaju,
Raznolično kićeno ti krilo,
Nije liepše ni u istom raju.

Zemlja ti je kano Kanaan plodna,
Božja svedj nju blagosiva ruka,
Žitom, voćem i vincem je rodna,
Poso svaki plaća u sto struko.

Pa ko što si prirodom mi krasna
I s darovi njezini obilna;
Tako si mi i narodom častna,
Dična, slavna, bogata i silna,

Sinove si izrodila dične;
Svojim sladkim zadojila mliekom
S njenih ustah rieči medu slične
Teku zborom i pjesmicah jekom.

Jedni umom tebe proslaviše,
Njim ko orli leteć u visinu
A drugi se ko zmajevi biše
Za slobodu, vjeru i svojinu.

Kad sve ovo smislim majko mila,
Srdce mi se razkošjem prepuni.
Te uzhitom klikuje ti vila:
Svakog blaga tebe kruno kruni!

*) Ovo je govorio na peroraciji gimn. požežke dne 30. siečnja t. g. Gustav Baron učenik III. razreda, sastavio je pako O. M. B. i tim je svečanost dokončena.

Ali kad mi drugo na um pade,
Kada moram majko ah gledati,
Što tudjine njeke s tobom rade, —
To kad smislim, moram zaplakati.

Ta sjaset imaš još dušmanah
Mrze na te radi tvoje slave,
Ta nasréu na te sa svih stranah
Želeć, da te u kap' vode udave.

Al te boli lasno bi snosila,
Da ni težjih i crnjih od ovi'
Koje tebi majko sladko-mila;
Njeki tvoji zadaju sinovi.

Mnogi sin tvoj sad te nepoštiva,
Tva mu sreća na srcu neleži,
Nezahvalan blaga tvoja uživa,
Pa još kadkad kao pas na te reži.

Drugi neće, da te pripoznaju,
Svoga pravog stide se imena,
Za te malo ili ništa nehaju,
Ko da nisu tvojega plemena.

Treći svojom izpraznom mudrošću:
Koji je jezik, koja l' slova prava?
Napunjuju majko te žološću;
Kan da u tom sva nam stoji slava.

A četvrti radi razne vjere
I imena željnu ruše slogu;
Kan' da nismo jedne od matere
I svi braća jedina po Bogu.

Tako one rane se radjaju,
Koje bole majko te nemilo,
Što neharni sinci ti zadaju, —
„Ej nevjero nigdje te nebilo!"

Al' još zato nemoj bezufati,
Imaš majko još viernih sinovah,
Koji ćete od zla sveg čuvati,
Imaš majko još jakih stupovah.

Marko i Miloš ako su i umrli,
Zrinovića, ako nije više,
Opet žive njih unuci vrli,
Još u njimi pravi njin duh diše.

A valjda će i neharni sini
Svoje jednoč uvidit bludilo,
Te se opet miloj domovini
Tebi majko vratiti u krilo.

Tako nam vapije mili naš dom, naša slavna narodnost i premili narod; Braćo draga! mili suučenici! Ovi je zvuk, ovi je glas, ovi je vapaj naše mile majke, naše mile domovine. Nemogu propustiti, kada nam je današnji dan, dan razstanka našega, da Vam prigodom ove naše svečanosti nebi njekoje rieči čvrsto na Vaše mladjahno srce pritisnuo; imali smo zgodu, imali smo takodjer i vrieme, no imali smo i učitelje, po kojimi smo mnogo naučiti, zapamtiti i u koren srdca našega usaditi mogli. Svi nauci nam tako predavani jesu, da s njimi kao vierni sinovi svojoj domovini koristni biti možemo; svi nauci nam tako tumačeni, razglabani i pameti našoj predstavljani bijahu, da je vrlo lahko bilo dobrom voljom napredovati. Znadem i razumijem, da svi nisu jednako od premilostivoga Boga obdareni, no nebojim se, premda se sramim reći, da su gdjekoji dužnostih svojih zaboravili se, te manje učinili, nego su kadri bili. Jesu li ovi domovine pravi sinovi i štovatelji svoje mile majke? jeda li se zahvalnimi sinovi ukazujemo pred svietom hvastajuć se: Ja sam Slavjanin, ja sam vierni Hrvat, ja sam visoko cienjenoga velikoga slavjanskoga naroda član? A što ćeš odgovoriti, ako te mila majka upita, u čemu si vierni Hrvat? u čemu tolikoga naroda koristni član? ukazuj svoju viernost djelom, ukazuj svoju privrženost radinošću, posluj, kao što to vierni sinovi na korist svojega doma čine. Djelovao bi, kažeš, ali nemam čim, jerbo sam se zapustio u mladjahnoj svojoj dobi, a rečeno ti je toliko putah, što Ivica i Ivo, Gjurica i Gjuro naučili nisu, sigurno da Ivander i Gjuretina naučiti neće. Ako se je dakle koji, svete svoje dužnosti zaboravivši se, zapustio, ima još vremena popraviti se, ima još vremena koristnim sinom miloj majci svojoj domovini ukazati se. Zaoto mila braćo, oprostite mi, ako možebiti mislite, da

sam odviše rekao; sliedio sam glas mile majke, za koju pripravni moramo biti, ne samo sve sile naše duhovne i tielesne žrtvovati, nego gdje to pravica zahtieva, slični Milošu i Zrinoviću krv našu proliti. No vrieme mi nedopušća dalje slovo moje produljivati, nego želeć Vam svako dobro, a osobito stalno zdravlje duše i tiela, pozivljem Vas na pravu dužnost našu i to najprvo da velim:

Neka najdobrostiviji Bog blagodarnom svojom desnicom blagoslovi naše premilostivo Veličanstvo, kralja našega Franju Josipa I., kojega milostivom nadarenošću ova kr. gimnazija obstojava. Živio! Živio!*)

Neka naš preuzvišeni ban Šokčević, komu se kormilo upravljanja u čvrstoj desnici sjajnimi dieli, kao svietla zviezda sjaji, od Boga u stalnom zdravlju mnogom kriepošću obdaren tako milim našim narodom upravlja, da se jednoč, kao i sada, mila domovina njegovoga glasovitoga imena sjeća, kakogod Josipa Jelačića, neumrloga otca našega! ah svietla zviezdo naša, mili Josipe! ako si kadar svojim utočišćem sile našemu podvladaru izprositi, nezapusti svoje domovine i obrati se k sv. Cirilu i Metodu skupa s nami, da mu izprose kod Boga, koji je svih vladarah vladar i svega ravnateljstva ravnatelj, pravi, iskreni i jaki duh narodnosti i domovine, da mu pravedno zavapiti uzmognemo: Živio Šokčević naš mili ban i slavni otac! Živio! Živio!

Preuzoritoga našega stožernika Gjuru Haulika, koji je kano cieloj ovoj prabiskupiji, tako osobito i ovomu slobodnomu gradu mnogovrstnimi blagodatmi u pomoć pohitio, te ga otčinskom brigom, velemožnom desnicom svojom kani i nadalje veoma usrećiti, neka Bog okriepi, uzdrži i pojači. Živio! Živio!

Našega preuzvišenoga Gospodina Josipa Strossmajera, biskupa Djakovačkoga i prvoga utemeljitelja buduće, no već nastavše Akademije, neka Bog poživi. Živio! Živio!

Presvietloga Gospodina vrhovnoga župana Miroslava Špuna, skupa sa cielim upraviteljstom slavne naše županije, koji svi narod k prosvieti privesti i usrećiti napetim duhom se pašte, neka Bog poživi! Živjeli! Živjeli!

Našega kr. nadziratelja Franju Račkoga, premda dobom jošter mladjahnoga, no domorodnim uzhićenim duhom i neumornim djelovanjem slavnoga, Bog dobrostivi neka kriepi. Živio! Živio!

Velečastnoga gospodina župnika sa svietlim poglavarstvom ovoga kr. slobodnoga grada neka Bog poživi. Živio! Živio!

Častne otce slavne družbe Isusove, kojim kobna briga mladeži velike zasluge priskrbi, neka milostivi Otac nebeski kriepi i poživi. Živjeli! Živjeli!

Napokon Gospodo visoko cienjena, neznajuć častnomu sboru učiteljskomu zadosta zahvalite se, Vam i mojoj braći suučenikom dužnu zadaću predajem; neusudjujem se upušćati se u hvalu njihovu, jerbo znadem, da bi se čednost njihova sramila; kuditi ih nesmijem, dočim su mnogi izmed Vas častna Gospodo! njihovoga truda dika, i županije, kako i grada ovoga slava. Malen sam, slab i mlad, zaoto velim djete sam, neznam besjediti; samo velim, ako plodno i dobro uredjeno, te punim plodom ukrašeno polje hvalimo o marljivosti, razboritosti i mudrosti gospodara, snimite s mene brieme, brieme velim, koje nositi manje kadar jesam, da učiteljskomu sboru zadostnu zahvalu prinesem! Živio učiteljski sbor! Živio! Živio!

Najkasnije nemogu se niti nas zaboraviti, nego želeć ostajućim najugodniji ostanak, velim putujućim: Živjeli! Živjeli!

---

*) Kod ovog pozdrava je sve ustalo, a mladež odpjevala „Bože živi.“

UHODA.

Crta polag dnevnika njekoga husarskoga častnika.

S talijanskoga preveo Ljepić.

I.

Pojedini dogodjaji, o kojih ćemo pripoviedati, dogodiše se u Italiji, i to za stražnjega rata, u kojem sam i ja kao častnik ugarskoga konjaničtva udioničtvovao. — Bilo je poslje bitke kod N... Ranjenici budu na kola spravljeni i u bolnice odveženi. Bilo je tu mnogo kolijah i kučišah. Jedan od njih učini mi se sumnjivim i pomisliv, da bi mogô biti uhoda, stanem ga pozorno promatrati, te se približim k njemu i rečem:

„Jesu li to tvoji konji?"

„Nisu, gospodine; moji su s traga", odgovori mi on sasvim hladnokrvno.

„Ja bih ih rada vidio."

„Tamo su pred sedmimi oli osmimi koli. Ako izvolite, odmah ću vam ih dovesti."

„Ne, ne, počekaj...!" Namignem podčastniku, koji me odmah razumije. Okrenem se zatim k seljaninu i rečem:

„Ti njekako preliepo talijanski govoriš prema svomu stališu."

„Što hoćete tim Eccellenza?" upita on ponješto uplašen i zabunjen. „Ja sam iz Voghere, te pošten čovjek."

„To ćemo odmah vidjeti", odvratim ja.

Medjutim dodje podčastnik sa zapovjednikom transporta, koji reče, da toga kučiša nepozna.

Videć seljanin, da je uhvaćen, htjede pobjeći; ali ga okolo stojeći vojnici uhvate, a on se okrene k meni i vikne groznim glasom:

„Me la pagherai! Sono Italiano! Saprò vendicarmi!" (Platit ćeš mi to! Ja sam Talijan, te ću se znati osvetiti). Na to ga vojaci odvedu u zatvor. Tudje ga pretražiše; ali nenadjoše ništa. Samo ja opazih, kako je ješto biela od sebe bacio. Ja to dignem i vidim, da je popis sve vojske Lombardezke. A gore bijaše naslov: A. M. Calle dei Fatebene fratelli a Venezia. Tu ceduljku si spravim. U džepovih imao je 20 napoleondorah.

Vodja ga je izpitivao o koječem; ali nedobije odgovora, na što ga pošalje u obližnju tvrdju.

II.

Prodje njekoliko danah. —

Opet se bijaše bitka zametnula i svršila. Kad smo se poslje nje odmarali i kriepili, jave mi, da je njekakov uhoda vidjen u taboru; ali da je po mraku (jer to bijaše ob noć,) sretno pobjegao, te da je samo svoj škrljak ostavio, u kom se je našô jedan listić. Uzmem ga. Bijaše na mene. Otvorim ga i pročitam. Bilo je na talijanskom jeziku napisano: Pensa alla mia maledizione! I tuoi giorni sono numerati. Viva l' Italia Una! (Sjeti se moje prietnje! Dani su tvoji odmjereni. Živila jedinstvena Italija!). Nikako nemogoh dokučiti, kako je taj čovjek mogao pobjeći iz tvrdjave.

Od toga dana nalazio bih redovito svaki dan takov listić i to kamogod bih došao: na svojoj postelji, na stolu u krčmi, u taboru med svojimi vojnici; jednom riečju: takav me je listić sliedom sliedio, a na nikog nisam posumnjati mogao. Možete si misliti, kako sam se uzbojao toga nevidljivog, dapače nadnaravnog proganjanja! Od to doba napnem sve sile, da iznadjem tog čovjeka, koji te listiće piše i meni šalje; — ali uzalud. — Jednom pošaljem slugu, da mi kupi smotakah „di Virginia" kod trgovacah, koji dolaze u tabor. Sluga mi ih donese zamotane u komad hartije. Odmotam i — nadjem unutri obični onaj listić; samo mnogo strožije pisan! Dignem se odmah na noge s momčadi svojom; ali trgovac kao da je u zemlju propao! — Njekoliko tjedanah zatim bio sam kod oba-

lah Adige u krčmi s njekoliko drugovah. Kad smo se najbolje veselili, donese mi padrone di casa list. Otvorim ga i — bijaše opet od moga najljutjega neprijatelja. Upitam krčmara, tko mu je dao taj list. „Njeki seljak“, reče i opiše mi ga. Iz tog opisa sam vidio, da je to baš onaj, kog sam dao zatvoriti.

Poslje njekoliko mjesecih ležo sam, umoran od pretrpljenog truda u izgubljenoj bitci na bojištu kraj njeke rieke, upravo prama mostu preko nje. Na mostu bilo je i naših i neprijateljskih vojakah. U najvećoj smetnji zapali se most. Nasta trka i vika po njem i kad se već skoro sruši, izterči iz toga meteža jedan čovjek i srne proti meni. Pomislite si moj strah, kad spoznadoh u njem svog strašnog neprijatelja. Ja trudan ležim na bojištu; a on — zdrav kraj mene. Pogibelj u kojoj sam se nalazio, povrati mi moje sile. Dignem se i počmem se š njime boriti. Oružja neimadosmo, nego se borasmo šakački. Dugo se već hrvasmo — sile mi počeše malaksati, kad mi na svu sreću priteče jedan prijatelj u pomoć. Uhoda me pusti i prihvati se njega.

Približavahu se sve više i više k rieci. Bio bih svomu izbavitelju u pomoć pritekao; ali mi slabost toga nedopušćaše; ležo sam bo sav onemogao;) nu ipak sakupim još jednom sve sile, te se jedva jedvice dignem i razgledjem oko sebe, nebi li gdje kakovo oružje našao. I sbilja, opazim nedaleko mač. Dignem ga i pohitim k borećima se; ali kasno. — Baš kad iz svih preostalih mi silah zamanih na protivnika si, svali se i on i prijatelj moj u rieku. Još u vodi se držahu čvrsto, kriknuše oba i nestade ih na vieke.

III.

Kad se je sklopio mir, boravio sam u Mletcih. Već višeputah bio sam u tom čarobnom gradu; ali sam ipak svedjer s veseljem pohadjao krasne spomenike te kraljice jadranskoga mora, te se s radošću sjećao onih časovah, koje sam tudjer proživio.

Pred večer odem ka kanalu, koji se zove „il grande“, da najmim gondulu, te se malo izvezem na pučinu. Idući tako zadubljen u kojekakve misli, čujem njeki meni dobro znani glas jednog gondoljera pjevajućega krasnu njeku brodarsku pjesmicu. — Ogledjem se i upoznam svog starog prijana Francesca, koga su zvali „campanella“ radi liepa mu srebreno-zvučećega glasa.

„Checco! hej Checco!“ povičem mu veseo, što sam se baš na njeg namjerio. On se obrne i upoznav me skoči k meni i poviče od radosti.

„Blagoslovila Vas presveta djevica; Ala mi je drago, što Vas vidim, sior Emilio! Jeste li zdravi? Stupite u gondulu!

„Nisam mislio“, reče, „da ćete se vratiti; ali moja Lisetta mi je uviek rekla, da ćete još k nam doći. Pripoviedajte mi, sior Emilio, svoje sgode i nesgode. Znam da su zanimive. Bože moj! kako će se radovati Lisetta, kad vas vidi! Ali dosta toga! Hoćemo li gore u Rialto (tako se zove jedan kanal u Mletcih)? Znate?“

„Ne, ne, dragi Checco; neće mi se ženah gledati. Vozi me ovuda po kanalu, a zatim ću ići na večeru k sv. Marku“.

„Kako? što? Ta što Vam je, sior Emilio? Zar mislite, da je siora Anzola zaboravila na Vas? Kažem Vam, da nije; a ja to dobro znam. Prolazeć bo svaki dan onuda, govorim s njom uviek o Vas; ali dakako sve u potaji i znakovih.“

„Pa ti zbilja misliš, Checco, da me se ona još sjeća poslje tri godine? Pak da joj se narivavam, da idem k njoj poslje onih žalostnih dogodjajah, da me prezire ona, a njezini fanatički sunarodnjaci da me proganjaju? Ne, toga neću! Anzola je za mene mrtva! Ja ju doduše još obožavam; ali joj toga sad više nemogu kazati!“

„Vražja politika“, reče Checco. Živila ljubav, živilo vino!“ Zatim nastavi on svoju pjesmicu.

„A je li Angioletta još uviek onako liepa?“ upita Emilio.

„Takova još nije bila, kao što je sada, tako mi svetog Todora! Madonna Vam je to, prava madonna Tizianova!“

„Pustimo to! Neću se više boriti; dosta mi je već. A rana mi je sada zacielila, te neću, da ju iznovice razdirem. Dosta sam trpio. S Bogom Checco! pozdravi mi Lisettu, a sutra pod večer da te ovdje nadjem!“

Sasvim zamišljen odem prama sv. Marku.

IV.

Bješe se već smrklo, kad sam došao na trg sv. Marka. Odem u gostionu na večeru. Pio sam dalmatinsko vino. Odvečerav podjem kući, misleć na svoju prvašnju ljubav, na krasnu Angjelu i na blažene časove, koje sam s njome proživio. Sada mi bijaše žao, što sam sa Checcom onako hladno o njoj govorio. Zadubljen tako u misli išô sam, sám neznam kamo. Najednoč čujem jednu ariju na glasoviru, koju mi je Angjela tako krasno igrati običavala. Prenem se i opazim, da sam pred njenom palačom. Popostanem malo i slušajuć mile zvuke, koje njezine ručice proizvadjahu, mišljah: Gle ipak me nije zaboravila. Sada stane ona svojim srebrenim glasom pjevati tu ariju. Raztapljah se od milinja. Netom me iz mojih sanjarijah prene krupan njekakov glas:

„No kako ti se dopada? Je li dobro udara i pjeva?“

Ogledjem se i opazim kraj sebe čovjeka ogromna stasa u odjeći vitezovah iz sriednjeg vieka, koji me je oštro gledao, te mjerio od pete do glave.

„Što tražiš ovdje strančе?“ upita me opet.

„Mislim, da ti nisam na putu“, odvratim mu.

„Pitam te još jednoč, što tražiš ovdje?“

„Mogao bih i ja tebe pitati, što ti tražiš?“

„Ja? Ta to je moja palača!“ odvrati mi on srdito.

„Da, da! razumijem te,“ reknem mu.

„To mi je drago.“

„Bilo ti drago ili ne; samo pazi što govoriš“, nastavim ja nješto oštrim glasom.

„Mislim, da mi nećeš zamjeriti, ako ti reknem, da sam zaljubljen u ovu gospodju, štono udara na glasovir; pa zato netrpim, da itko ovuda obilazi“, reče mi na to vitez.

Na to mu ništa neodvratim, a on uze:

„Ti si častnik konjaničtva ugarskoga; a prije dvie tri li godine obćio je njeki konjanički častnik s ovom gospodjom, pa zato sada dobro pazim na svakog.“

Ja pocrvenim do preko ušiuh, videć, da me je prepoznao.

„Što tebe dakle vuče amo?“ nastavi vitez približujuć se k meni. Ja stupim dva koraka natrag i stavim ruku na balčak svoje sablje.

„A da ti toga nekažem?“ odvratim oštro ga mjereć.

„Daj ti toj sablji mira;“ odvrati mi prezirno „nebojim se ja takovih ljudih.“

„Odlazi! ili . . . .“

„Lagano, lagano. Slušaj prije što ću ti reći.“ I približiv se k meni reče mi u uho:

„Okani se talijanskih ženah, te mi nedolazi više na oči; jer nećeš izniet žive na ramenih glave, kao sada.“

Ja se nadrem smijati. Vitez pozeleni, a ja mu opazim u ruci mali bodež. Priskočim k njemu, čvrsto ga obuhvatim rukama tako, da mu je bodež odmah pao na tle. Dignem ga i bacim u kanal, te mu rečem:

„Tako možeš govoriti sa sebi sličnimi; jer ja te prezirem kao prosta hvalisavca;“ zatim odem.

Odilazeć čuo sam još, kako se otvori prozor one palače, i kako mi moj protivnik zaviče: A rivederei. Za njekoliko trenutakah bio sam u gondoli Checcovoj. Tek što me ugleda dobri gondeljer, već mi poviče:

„Liepih novostih, sior Emilio! bora mi! liepih! Prvo pozdravlja Vas moja Lisetta, koja mi naloži, da Vam kažem, da je muž gospodje Anzole pao u bitci; a drugo: sutra

će biti kod grofa M . . . . . . e krabuljni ples, na kom će i Angjela Vaša biti u crnom dominu sa zlatnimi zvjezdicami.“

Čuvši ja za smrt Angjelijina muža, skočim od radosti i povičem:

„Udova! Prosta! Dobri Bože! A je li istina?“

„O tom nitko nedvoji“, odvrati Checco.

„Ali ako se to neobistini?“

„Kažem Vam, da je živa istina: sve sam dočuo u palači gospodje Anzole.“

„Onda i ja moram biti na plesu kod grofa. Čuj der Checco, budi tako dobar, te mi kupi jedan domino. Sutra ob osmoj uri na večer sam kod tebe.

„Šta? Vi hoćete na ples ka grofu M . . . . . . e?“

„A zašto ne?“ odgovorim začudjeno Checcu.

Pomislite dobro, što ste naumili učiniti. Grof je jedan od najvatrenijih patriotah, te obći s mladići iz najboljih obiteljih. Ako Vas spoznadu, biti će Vam tiesno, mogli biste i zaglaviti!“

„Što rekoh, neporekoh!“

„Dakle dobro! Ja perem ruke. Sutra na večer biti će sve pripravno“, odgovori na to Checco.

„Hvala ti! addio Checco!“

„Branili Vas svetci i Madonna!“

V.

Dok je čovjek uzpaljen, čini mu se sve lahko; ali kad poslje malo bolje promozga, što je nakanio, pronadje često, da to nije baš tako lahko, kako mu se prije činilo. To izkusih i ja, kad se u jutro sutradan probudih i razmišljati stadoh, kako bih se uvukô u dvoranu grofa M . . . . . . e-a. Prije svega trebalo mi je pozivnice; jer bez nje nikud nikamo. Tisuću sam osnovah snovao, ali ih sve zabacio uvidiv, da nevaljaju. Napokon izadjem iz kuće i uputim se na piazzu di s. Marko. Stupim na trg i prva osoba, koju opazih, bijaše moj od davna prijatelj, slikar, Gentile Gritti. Pohitim mu u naručje te se izljubimo pred svim svietom.

„Ti u Mletcih?“ upita me on začudjen.

„Kako vidiš.“

„Dobro! Sad ćemo opet nastaviti svoja naravoslovna iztraživanja. Nu sbilja, sjećaš li se još Giovanine?“

„One male crnke? sjećam.“

„Sada je ona kod mojih roditeljah u Montebellu; krasno ti je to djevojče.“

„A kako je sa slikarstvom?“ upitam ga.

„Dobro ide, hvala Bogu.“

„A bih li ja mogo viditi tvoju radionicu?“

„Dakako! ta znaš, da si mi dobro došao, ko i dosad. Ali hajdemo prije „k Florijanu“ zajutrovati.“

Odosmo, a zatim se uputimo k stanu njegovu. Došav tamo, stupismo u veleliepu sobu:

„Čudna razkošja!“ uzkliknem ja prispodabljajuć sadanji stan mog Rafaela sa stanom mu prije tri godine.

„Eh nekuburim ja sada, kao prije; ali sam ipak onda bio sretniji; jer si ti s menom bio“, odvrati Gentile.

Pregledavši sve liepo i ukusno, krasnim pokućtvom providjene sobe, stupismo u djelaonicu. Tudje vidim više upravo vještačkih slikah, koje potekoše iz kista moga prijana. Pregledajuć tako koješta, dodjem do jednog malog stolčića i opazim na njem pozivnicu. Pogledjem i pročitam sliedeće:

„Grof M . . . . . . e pozivlje g. Gentila Gritt-a na večernju zabavu 19. ožujka 18**. Počima se oko 10 urah.

Bijaše to dakle pozivnica na krabuljni ples! Ja se uzbunim, bijaše vruće, i nisam više slušao prijatelja si, koji mi je koješta pripoviedao. Napokon uzmem sasvim hladnokrvo pozivnicu i rečem prijatelju;

„Kako? Ples kod grofa M . . . . . . e, a i ti ćeš onamo ići?“

„Neću, ne. Bože me oslobodi! Ta tamo se govori samo o politici, a ja mislim više na umjetnost“, odgovori mi prijatelj.

„A hoće li ta zabava biti sjajna?“ nastavim raztrešeno.

„Dakako; što se toga tiče, bit će sve u redu. Vidio sam ih već njekoliko i baš su bile sjajne.“

Poslje odulje stanke počmem ovako:

„Reci mi Gentile, sjećaš li se još moje ljubavi prama markezici Angjelini M.....?“

„Dakako da se sjećam! Ali si bio lud; ili možebiti kaniš to ljubovanje sada u ovih odlučnih okolnostih obnoviti i nastaviti? Čujem, da joj je muž pao.“

„Nemogu odoljeti! Znam, da će i ona biti kod grofa na plesu?“

„Prijatelju! nemoj za Boga toga ludog ljubovanja nastavljati. Tim lje nedobi ništa“, reče mi uplašen prijatelj Gritti.

„Čuj me Gentile. Stalo mi je samo do toga, da njekoliko riečih progovorim s Angjelom: daj mi svoju pozivnicu.“

„Jesi li poludio Emilio?“

„Nisam; ali ću skoro. Prijatelju, izkaži mi tu ljubav.“

„Ali ako te spoznadu!“

„Ta bit ću u krabulji, a stasa sam kô i ti.“

„Ali jezik?“

„Govorit ću francezki.“

„Ali da te spoznadu, znaš, da bi me u veliku nepriliku doveo? Koliko nevolje bih mogao trpjeti?“

„Ta bit ću ondje samo 10 minutah, kunem ti se. Dragi prijatelju, učini mi ljubav; vidit ćeš, da ću biti pametan. Reci, da pristaješ — je li? Bi li uzeo pozivnicu? — Bih li??“

„U ime božje uzmi ju; ali gledji, da ti nebude žao, a meni . . . .“ reče mi oklevajuć Gentile.

„Ta neboj se! nisam diete!“

Poljubim ga, uzmem pozivnicu i odem kući kao lud.

(Konac će sliediti.)

VOJNICA.

(Dalje.)

„Znam ja predobro“, reče Marijan „kamo si ti Ivo s otom pjesmom nišanio, i šta si smjerao i kao rodoljub i kao naš družbenik; no kad ti kao domoljubu još mloge želje ostaju samo željne želje, koje će se takodjer danas sutra ako Bog da! izpuniti, i kada ti mi ništa drugo učiniti nemožemo, do li samo naše obećanje što u djelo privodimo; zato ću ti ja drage volje sada pjevati onu pjesmu, koju sam vam svima zadanom rieči kazao, da ću po podne pjevati, pošto si me baš najviše Ivo! ti privoljio. na to!

Medjutim hvata ti Ivo! takojer i na tvojoj dobroti: što si nam i staru misirsku školu predočio iz Ovidija, koje se izza starih Epikurejacah današnji slobodni zidari i Racionaliste takojer čvrsto drže ko pjan plota; i pošto se mi od tebe i više tomu slična nadamo, opazit mi je jedino to uedokučljivo protislovje ne toliko Ovidijevo, koliko više racionalist-

ičko; Ovidij bo je to što su se stari Rimljani učili predstavio, a tako zvani slobodni zidari više toga znadu, što i sami nevjeruju, pa zato i padaju svojim djelotvornim ponašanjem u skrajnosti i nećudorednosti.“ „Pa još kotom oni se hvale da je to njihovo baštinstvo, valjada košto se hvale i naši susjedi iliti komšije Turci s turskima vječma: „barjakom“ naimre (grčki labar) „odžom“ (agios) i „hajratom“ (gledji grčku Zdravu Mariju!), tako bi i mi o stvorbi svjeta svakojake umotvorne predloge umjeli izmišljati, od kojih onaj baš nebi najludji bio, koji bi kazao: „da su sva tjelesa veća i manja našega iliti sunčana sastava skupa s našom zemljom iz neizmjerna sunca potekla, kamo i spadaju“ samo kada bi nam tko vjerovati hotio! pošto opet nam prazno mjesto za pitanje ostaje: „a odkale je sunce postalo? i drugi sustavi prostrana ovoga božjega svieta?? „natoliko: da moramo izpovjedeti i po duši kazati oro, što je prava i živa istina: „da je svaki čovječanski vjek imao i svojih učenih ludjakah, i ludih svojih ućenjakah.“

„Zato ćemo preći od napora duševnoga na predmete srdce razgaljujuće, razumjevam na pjesme, tako bo su mi sada iza Ive omiljele, da mi se još i sada u duši odzivaju i zvone.“

Svi nazdrave i izpiju po čašu prekrasna vina na zdravlje Marjanu, a Marijan počme ovako pjevati o našemu narodnom pokretu sbivšem se 1848 godine. i 1849:

„Što to grmi? šta l' na nebu sjeva?
Sva je slika munjah i gromovah.
Čini mi se i zemlja se trese!
Nit gromovi, ni munje ni trešnja,
Već topovi Jelačića bana,
Svjetle šare hrabrih šerežanah,
I hrvatskih krajišnikàh lunte
Na Reč grme sjevaju i praše;
Odjekuju brda i dubrave,
Pa sva zemlja na okolo štrepi,
Magjarsko se kraljesrvo potresa,
Kuha, mota' lomi i pretvara.
Grom obara previsoka dubja,
Kosa ravna polja nejednaka!
Kaži Vilo! što je uzrok bilo?
Kakvi l' su jih tam Divi prenjeli?
Hoću pobro, ako slušat hoćeš,
Ako li mi obećaješ tvrdo,
Da ćeš moje ti pjesme popjevat
Sve uz gusle po selih slavenskih.
Hoću Vilo! vjera ti je tvrda!
Onda kliče posestrima pobri:
Kad deveti Pio papa sveti
Poče svojim djelit navješćivat
Veću milost slobodu i pravdu:
Jek iz Rima milozvuk po svjetu
Razlježe se, novo sjajnu sunce!
Svi narodi, zemlja i jezici
Bez razlike vjere i porjekla
S nečuvenom radostju, s veseljem
Tom se suncu pokloniše níkom,
Svak u njemu svoju srjeću smatra
Izpunjenje svojih traži željah,

Oproštenje od svojih verigah!
Zli zlo papu razumjeli ljudi,
Tuj štit traže i opake ćudi!
Dobrim pravac, zlim sredstvo on biva!
Prvi lanci pukoše u Franci,
Plah udarac ni dobra neštedi!
U Beču se jeka odazvala.
Sva Njemačka i sva Talijanska,
Sva Magjarska i zemlje slavenske
Štresoše se, pokrenuše kruto.
Mračnoj hudoj Meternika vladi
Odpjevala pokoj sva Evropa!
Al' se plaho prenagliše ljudi,
Poguliše pšenicu sa ljuljom.
Zlatni vjere i zakonah lanci
Izpucaše s gvozdenih obručih.
Kada konji zobni, silni, tovni
Iz zatvora na polje izsuču,
Pa s' izmaknu, uzdu oglav sbace,
Trvenikom trkat jim se neće,
Svaki sebi nove pute gradi,
Na vrljike na plotove srnu,
I kroz bare glibovite grnu,
Uz klisure strmenite skaču!
Kadkad koji vidi se na kolcu
I u barah prosjenutih kvrče!
Tak slobodu preuzela holost,
Zapahnulo sebeljubje ludo,
Bjesna sila, puna svog uzdanja,
Uzdu, oglav vjere i zakonah
Zbaciv gazi, nove pute krči,
Dole, brda, i planine steće,
U livade i poljane ravne
Scjeni može prevrnut, okrenut,
Srdca, ljudske pretvoriti ćudi,
Staro izbit, sve svoje navrnut,
Na slobodu sloboda nasrnu,
Gnječi, gnjavi, nova staru davi!
Duh i ponos narodnostih raznih,
Oživio, vjeru nadvisio,
Pretjerao mjeru, razlog, pravdu,
Magjarske se žralje i njemačke
Obloždero razvaljile biše,
Izkidane da proždru Slavene!
Razcjepljena takog udes kobni
Već od vjeka Slavene razteže,
Priskočila sreća i Slavenim,
Na vrieme jim dopanuli glasi.
Podigle se Slavenkinje vile,
Kroz oblake lete kano strjele,

Gromovitim zatrubile glasom,
Sve Slavene na okolo bude!
Odzivlje se jek po svoj Evropi,
Najjačje se ori nad Hrvatih,
Srbljih, Česih, Slovjenih, Slovacih:
Zlo mi sjeli, spavali i pili!
Eno vam se kuju lanci,
Da slobodu vašu staru, mladu,
Hromu, kljastu, u tavnici stegnu.
En' Magjari sklopili se s Njemci,
Da vas djele ko stado ovacah,
Vodom poje, a travicom hrane,
Da na vama kao na volovma
Oru, zube, gnoj na njive vuku,
Kosti, rebra, s batinama tuku.
Svu baštinu starih vaših djedah
Poplaviti, prisvojiti kane,
Vas zavadit, iztrgat, izcjepat,
I u svoju silom strpat vojsku.
Vaše hrabre i junačke ruke
Njih će štitit, vašu djecu parat,
Kad vas hćedne tudjinac pokarat.
Zakoni su taki za vojnike,
Hćel' nehćeli, zaklet se imate,
Na sramotu izvršit valjade.
To će vam se izkoljit na glavi
Ak u skladu složni nebudete,
Ako vaše krasne sile, snage
Duha, tjela, broja neskopčate,
Spletke, mrježe hrabro nerazdrete.
To učinte, pak ste predobili . . . . .
Zora puca i vašega sunca!
Već je vrjeme, da vas svjet poznade
U ponosnoj sliki slave stare.
Od vašega skladna probudjenja
Groznica će Slavoždere snaći!
Mi hoćemo, nebesa i vile
Za pravdu vam podjeliti strjele."

(Dalje će sliediti.)

Seoski knez.

Kad sam se osviedočio da Dnevnik jednog saborskog zastupnika od godine 1848. sad već u dogodovštinu spada to ga počimam čitati, neka naši mladji znadu kako je te godine kod nas bilo:

Odlomci (ulomci).

Iz dnevnika bivšega zastupnika na našemu saboru od god. 1848.

Dne 1. lipnja 1848 krenusmo nas šest zastupnikah sve po dva druga na jednih kolih iz Posavine slavonske, i stigosmo isti dan iz Vinkovacah u Trnjane na konak. Sutra dan stigosmo u Novsku, a dne 3. lipnja na večer u Zagreb. U nedjelju, 4. posjetismo narodni dom, čitaonicu i muzeum, i ovog i onog od odličnijih domorodacah. Natrkasmo se po milomu Zagrebu prieko i uzduž po svih poznatih i donde nepoznatih stranah i krajevih. Sve je veselo, sve oživilo? narodne, trobojne zastave viju se po javnih i drugih kućah, svatko nosi kokardu trobojnicu, crveno-modro-bielu. Popodne 4. lipnja bijaše svečani ulazak našeg svietlog bana Jelačića u Zagreb. Gdje da nadjem dosta kriepkih riečih, kojimi bi mogo dovoljno opisati oduševljenje naroda, kako se je svetkovalo i slavilo slavje, svečanost je ono riedka, valjda od vremena Frankopana i Šubića nije nikoji ban onako slavljen i primljen do Jelačića. Tko bi bio mogo pobrojiti one mnoge kočije, u kojih se vožahu gospoda velikaši, zastupnici i odaslanici, sve odjeveno sjajno po narodno; konjanike slobodnjake, serežane, narodne gardiste i naroda svakog spola, svake dobe i raznih stališah iz ciele domovine i susjednih zemaljah tako rekuć bez broja. Tko bi mogo opisati ono veselje i oduševljenje, s kojim je dočekan svietli ban Jelačić od naroda urnebesnim živio! živio! živio! orilo se je iz tisućah grlah. Svietli ban jašio je na bielcu konju savskom ulicom, pred njim nosio je bansku zastavu g. grof Nužan; drugi njeki velikaš nosio je banski zlatni buzdovan itd.

U večer je razsvietljen cieli grad. Transparentah bijaše puno. Izmedju ostalih evo njekoliko, koje sam odpisao olovkom s njeke kuće sa 6 prozorah:

I. prozor:
Dobro došo k nami
Naš prevedri Bane;
Srećno živi s nami
Nestorove dane.

II. prozor:
Budi radost prava,
Sreća i veselje,
Domorodna slava,
Kruna naše želje;

III. prozor:
Rado nam prikaži
To posvetilište,
Što nam srce traži,
Što nam srce ište;

IV.
Svaku utamani
Nepravednu silu,
Koja rušit kani
Narodnost premilu;

V.
Tada će se zvati
Ljubav tvoja vlada,
I suncem postati
Naša zviezda mlada.

Na VI. prozoru:
bijaše lik banov sjajno razsvietljen.

Razsvietljenje trajaše skoro cielu noć; bijaše bakljada, sviranje i pjevanka.

Dne 5. lipnja primio je svietli ban ob 10 urah dopodne sve redom poslanike i deputacije u svomu dvoru. Iza ovoga sliedila je inštalacija banova. SS. i RR. sakupili su se sa zastupnici naroda pred akademičkom sgradom oko zelenog stola usried pijace, gdje je najstariji dostojanstvenik otvorio sjednicu kratkim, krepkim govorom i predao bilježniku nadošavše kraljevsko pismo, kojim se imenuje baron Josip Jelačić banom trojedne kraljevine. Pismo bijaše pročitano u izvorniku latinskim jezikom pisano, i mahom bijaše zaključeno: 1. isti list kraljevski prevesti u naš jezik; 2. izabraše se tri odbora, koji su imali pozvati svietlog bana u našu sredinu, i jedan odbor bijaše odaslan po gospodina patriarka Rajačića. Ovaj stiže i pozdravljen bijaše gromkim Živio! Domalo stiže i svietli ban sa zastupnici naroda u sjednicu. Najprije pročita pr. prabilježnik kraljevski list u našem je-

ziku; upaljene bijahu dvie svieće na stolu postavljene uz razpelo i g. ban dignuvši u vis tri prsta izgovori glasno zakletvu, kojom zavjetova viernost milostivom kralju Ferdinandu i njegovom prejasnomu domu, i viernost narodu, da će braniti svoj rod, slobodu, narodnost i narodna prava. Tad je dignut u vis na stolici triput i pozdravljen gromkim Živio! bez kraja, cviećem ga posipahu sa sviuh stranah. Za ovim govorio je ban podugo kriepko, krasno, jezgrevito; patriark mu je odgovorio, uvjeravajući, da su se na današnji za nas srećni dan složila braća jedne i druge crkve, sjedinila, poljubila i ruke si pružila za bratski savez, koji će Srbe i Hrvate odsele skapčati u jedan narod. Za ovim uzeli su zastupnici na stolicah sjedeća dva naša poglavara, naime g. bana i g. patriarka, i nosili ih do crkve sv. Marka, u kojoj je presvietli g. biskup Ožegović sv. misu u našem milom jeziku odpjevao i „tebe Boga hvalimo." Iz crkve sv. Marka išlo se je kroz njekoliko ulicah u srbsku crkvu, gdje je takodjer obdržavana svečana služba božja. Poslje opet svirkom i veselimi uzklici naroda odpraćen je ban oko ½2 ure u svoj stan, gdje je poslje 2. ure ugostio svietli ban zastupnike naroda i druge odlične uzornike oko 400 osobah gospodskim objedom. U večer istoga dana bijaše veličajna i izvanredna baklada u čast banovu. Sve obćinstvo uzhićeno, sve oduševljeno, sve veselo malo i veliko, svatko se razplinjuje tako rekavši od radosti, svatko slavi, praznuje.

Dne 6. lipnja otvorena je prva sjednica saborska pod predsjedničtvom g. bana Jelačića, koji reče tom prilikom kratko, nu kriepko slovo. U ovoj prvoj sjednici bijaše zaključeno: 1. zahvalnica milostivom kralju poradi toga, što nam je dao za bana muža, koga cieli narod ljubi i u kog se pouzda, i da se skupa umoli milost. kralj, da se povrati banskoj vlasti stara moć i slava, da se sdruži podpuno sa Hrvatskom i Slavonijom i Dalmacija i vojnička Krajina; da se tako obistini cielokupnost naše trojedne kraljevine; 2. da sadašnji naš sabor ostane permanentnim, dokgod kralj nepotvrdi naša pravedna zahtjevanja; 3. da ćemo zahtjevanja druge strane našega naroda, naime naše braće Srbaljah podupirati kod kraljevskoga prestola, jerbo ista naša braća nami danas pred licem sviuh zastupnikah naroda u osobi g. patriarke Rajačića pružaju ruku i obećaju, da će oni opet naša zahtjevanja podupirati i smatrajuć jih kao svoja iz sviuh silah nastojati oživotvoriti, da kakogodšto smo po krvi i jeziku jedan narod, tako da u svemu budemo srce jedno, jedne volje, jedne želje.

Popodne bijaše držana okružna sjednica pod predsjedničtvom g. Bunjika, u kojoj je zaključeno sastaviti odbor, koj će izraditi red, kojim će moći svaki zastupnik govoriti na saboru, i da će se ove okružne sjednice otvorati ob 4. uri popodne, i sutra mahom u u pretres uzeti u istoj sjednici pitanje: kakvo da bude naše odnošenje naprama Magjarom?

U narodnomu kazalištu predstavljano je u večer „Poraz Mogolah."

U sriedu, dne 7. lipnja bijaše druga saborska sjednica, u kojoj se je viećalo o podupiranju braće Srbaljah kod kraljevskog priestola u poslu njihovih željah, i zaključeno je, da se od naše strane pridruži odbor njihovomu putujućemu u Insbruk odboru ka kralju. Poslje je čitano izvješće poklisara g. Metela Ožegovića i g. Bunjika, koji bijahu poklisari na zadnjemu ugarskomu saboru, iz koga izvješća mogli smo uviditi, da Magjari rade o propasti naše slobode, naše narodnosti i budućnosti. Uslied toga odredjen je odbor, koji će pretresti to važno pitanje, naime naše buduće odnošenje naprama Ugarskoj. U okružnoj sjednici obdržavanoj u varmedjskoj kući isti dan popodne bijaše obće mnienje to, da se mi u administrativnom odnošenju odciepimo od Magjarah.

Dne 8. lipnja bijah u okružnoj odbornoj sjednici, gdje se je viećalo o odnošenju našemu naprama Magjarom, i učinjen je predlog uslied stigavših vjestih iz Slavonije, da se umoli g. ban, te da izašalje svoga komisara, koji bi ondašnje nerede dokinuo, koji sastojahu u tomu, što je ondje bila stranka, koja nastojaše, da pripadne Slavonija pod ugarski ministerium, i zato u virovitičkoj županiji nakanili su držati dne 10 lipnja izvanredno

veliko spravište, u komu bi se imali izabrati poklisari za ugarski sabor, koji će se otvoriti 2. srpnja. Uslied toga išlo se je mahom preuzv. g. banu, da pozove saborsku sjednicu, ista je sazvana, i u njoj izabran jednodušno za banskoga komisara g. grof Nužan, da ode u Slavoniju i povrati red, dalje naimenovi su privremeno veliki župani za sve naše županije.

Sastali smo se na dogovor svi zastupnici naroda iz Krajine, svi smo se u tom složili, da vojn. Krajina kao cielokupni diel trojedne kraljevine dobije jednak ustav sa trojednom kraljevinom, nu neka ostane oboružana, a u provincialu ustrojit će se pomalo narodna garda.

(Dalje će sliediti.)

Svaštice.

Nastavak

daljnih prijavnikah za hrv.-slav.-dalm. izložbu županije Požežke, kotara Pleterničkoga.

(Konac.)

Br. 1. Vlastelinstvo Pleterničko, vino crno (Klikun) od g. 1862.; red 10. Pepelarska mast (Pottasche); red 8. Vino crno (Draga) od g. 1862.; red 10. Br. 2. g. Vatroslav Gabriely iz Pleternice, kukuruzu; red 9.; Šljivovicu od g. 1862.; red 11. Br. 3. g. Rudolf Ringl, nadšumar vlast. Pleterničkog, kamenougljevja iz pleterničkog brda; red 7. Br. 4. g. Franjo Hamš, iz Pleternice, 1 plaskiu (Holzflasche) red 14. Br. 5. g. Mijo Hadinec, iz Pleternice, 1 lagvić od pol litre sa 16 dugah, red 14. Br. 6. g. Mato Babić, iz Pleternice, 1 praćak; red 14. Br. 7. Miško Vujčetić, seljak iz Breznice, pšenicu; red 9. Br. 8. Žiga Arambašić, seljak iz Koprivnice, drvene kašike; red 14. Br. 9. Petar Martinović, seljak iz Dedinerieke, brdo za tkanje; red 14. Br. 10. Marko Veić, seljak iz Ruševa, brdo za tkanje;red 14. Br. 11. Franjo Matiašević, seljak iz Ruševa, brdo za tkanje; red 14. Br. 12. Ana Baurić, iz Pleternice, 1 čarape; red 17. Br. 13. Reza Ninković, iz Pleternice, 1 poculicu, 1 krilo, 1 oplećak i 1 tkanicu; red 17. Br. 14. Eva Gavrić, in Pleternice, 1 krila, 1 oplećak i tkanicu; red 17.

Kotara Cerničkog:

Br. 1. Eva Mikić, Ivanova supruga, seljakinja iz Baćindola, 1 tkanicu šarenu, 1 tkanicu crvenu, 1 šarenicu iveraču i 1 čaršaf (pokrov) od osnova za postelju; red 17. Br. 2. Ana Vlahović, seljakinja iz Dreznika, 1 pregaču sa granami izvezena i 1 pregaču zatkanu sa žutom rizom; red 17. Br. 3. Petar Protić, 1 krošnju (ternka) za pčele. red 3. Br. 4. g. Protić Georgia župnik čečavački iz Šnjegavića, 1 bocu rudniskog čečavačkog šilera od g. 1863.; 1 bocu ruduiskog čečavačkog crnog vina od god. 1834.; 1 bocu trišnove šljivovice od god. 1862.; red 10 i 11. Br. 5. Reza Knežević, supruga Martina, seljakinja iz Baničevca, 1 šarenicu (iverača) i 1 tkanicu šareno vezanu, 1 tkanicu šarenu širju i 1 peškir zatkan od aršina dug; red 17. Br. 6. Stoja Gjurić, seljak iz Šumetlice, 2 komada vunena prirediena za dvie šarenice nesašivena; red 16. Br. 7. g. Bursić Linarta, bravarski majstor iz Cernika, 1 bravu za sobna vrata, sa 3 zamakača (Fall) za razstaviti kao sate, red 14. Br. 8. Jaga Vlahović, seljakinja iz Drežnika, 1 ćilim sa izvlakom od vunice u vrednosti od 15 for.; red 17. Br. 9. Vlastelinstvo Cerničko, 1 junicu 1 i pol god. staru, švajcarske bagre; 1 tele 6 mjesecih staro, švajcarske bagre; 1 bika od godine starog švajcarske bagre; red 1.; 1 hleb švajcarskog sira od prilike 25—30 funtih; red 2.; 1 bocu bielog vina iz cerničkoga brda od godine 1862.; 1 bocu šilera cerničkog brda od g. 1862.; 1 bocu bielog vina cerničkoga brda od god. 1857.; 1 bocu crnog vina iz šagovačkog brda od god. 1862.; 1 bocu crvenog vina iz brda Šagovice od god. 1863.; red 10.; 1 bocu borovične rakie od god. 1856.; red 16. Br. 10. g. Mato Petrović, kovački majstor, iz Cernika, 1 sikiru seljačku; red 14. Br. 11. g. Mijo Sokić, kovački majstor iz Cernika, 1 bačvarsku švarbu (bradva); red 14. Br. 12. Julka Bursić, seljakinja iz Male, 1 čaršaf za pokrivanje postelje sa žutom svilom pretkan; dva peškira (ručnika) od ćenara, jedan bjelo a drugi crveno pretkan; 7 rifah platna (ćenara zvanog), i 1 žensku košulju od ćenara; red 17.

Kotara Veličkog:

Br. 1. Mijo Bošnjaković, seljak iz Velike, brašna kukuruzna 5 funtih; 1 sir ovčji; 1 sir kozji; 1 rif domaćeg crnog sukna; 1 košulju i gaće; 1 tkanicu; 1 torbu i 1 rog pastirski. Br. 2. Imbro Lukić, seljak iz Velike, 6 okah pšenice; 2 oke graha bielog; 2 oke rakie proste; 6 okah raži i 1 poculjicu. Br. 3. Janja Bošnjaković, seljakinja iz Velike, 1 tkanicu, 1 ćilim i 1 bielu ponjavu. Br. 4. Klara Gjurčević, seljakinja iz Velike, 2 pregače i 1 poculjicu. Br. 5. Ruža Gjurčević, seljakinja iz Velike, 1 dugi ručnik. Br. 6. Mara Blažević, seljakinja iz Velike, 1 dugi ručnik. Br. 7. Ferdo Ivančević, seljak iz Velike, samouk 1 kola domaća drvena. Br. 8. Joso Mičić, seljak iz Velike, 1 slamnati šešir i 1 rog pastirski. Br. 87. Mato Zvekić, seljak iz Velike, samouk 1 prosti nož. Br. 10. Ivan Zec, seljak iz Radovanacah, vune

ovčje 3 funta; 2 duga ručnika; 1 stolnjak, 1 torbu, 1 poculjicu, 1 dižvu i 1 rif bielog sukna. Br. 11. Janja Zec, 13 god. stara, iz Radovanacah, 2 rukava od košulje, ulagata. Br. 12. Ivan Zec, seljak iz Radovanacah, 1 ćilim i 2 oke domać. boba. Br. 13. Manda Kožić, seljakinja iz Radovanacah, 1 košulju žensku i 1 zapregu sa srmom ulaganu. Br. 14. Ivan Mikić, seljak iz Radovanacah, 1 žensku košulju i 1 tkanicu. Br. 15. Joka Gergurić, seljakinja iz Radovanacah, 1 žensku košulju. Br. 16. Manda Stanić, seljakinja iz Radovanacah, 2 zaprege, 1 komad platna tkanog i 1 torbu. Br. 17. Maria Kožić, seljakinja iz Radovanacah, 1 dugi ručnik i 1 stolnjak. Br. 18. Ivan Stanić, seljak iz Radovanacah, 6 okah pšenice i 6 okah ječma. Br. 19. Mato Klasić, seljak iz Biškupca, 1 dude. Br. 20. Linarta Terzić, seljak iz Velike, 1 dude. Br. 21. Jakob Rožić, seljak iz Emovacah, 1 dude. Br. 22. Agica Gjikić, seljakinja iz Biškupca, 1 košulju žensku rocancu, 1 crljeni skut, 1 torbu i 1 rubinu žensku ulaganu. Br. 23. Ivan Vojvodić, seljak iz Biškupca, 1 rubaču žensku, 2 oplećka, 1 pregaču, 6 okah pšenice i 2 oke graha biela. Br. 24. Jakob Franjić, seljak iz Potočanah, 2 korpice od slame za kruh i 2 proste korpe. Br. 25. Marin Margetić, seljak iz Potočanah, 1 pletenac od slame za noge trti. Br. 26. Ivan Tkalac, iz Bankovacah, 1 slamnj. krošnju za pčele. Br. 27. Gjuro Bojanić, seljak iz Novogsela, 1 pokljupku. Br. 28. Albert Gerdašić, učitelj iz Velike, 2 krasopisa. Br. 29. Franjo Papazović, učitelj iz Stražemana, 2 krasopisa. Br. 30. Staklotvornica gg. Jaq. Müller-a i Trnke, iz Duboke, 1 tacu staklenu za kruh. 12 raznovrstnih čašah (kupicah). 1 nakit stolni (Tafel-Aufsatz). 1 stolni servis za 6 osobah od kristala (Kristall-Service). Br. 31. Jovo Kekanović, 1 drvenu lulu.

Požega. Ovdašnje gradsko zestupničtvo je u svojoj sjednici izabralo za učitelja kod glavne škole u 4. razredu dosadanjeg suplenta Franju Ožegovića.

Dana 9. o. m. jesu kod ovdašnje glavne učione mužke i ženske djece nagrade podieljivane; kojom prigodom smo imali priliku vidjeti, da je naša mladež vrlo napriedovala; osobito učenice pod rukovodstvom milosrdnih sestarah dale su svjedočanstvo, kako se njihove učiteljice staraju o svestranom izobraženju te djece. Velika je blagodat, što je taj zavod ovdje uveden, i nemožemo na ino, već sa pohvalom da jim blagodarimo. Jedino je, što bi se usudili ovdje napomenuti; da bi se gradsko poglavarstvo imalo o tom pobrinuti, da se školska zdanja, kako kod mužke tako i kod ženske djece u podpuni red stave, i dotično razprostrane.

Istoga dana bilo je po visokom mjestu opredieljeno razdielivanje nagradah za gojenje konjah. Ovo je prviput u našoj županiji naročito u Požegi obavljano, i zato nije odveć veliki broj izložiteljah prisustvovao. Da se u buduće naš narod na ovo plemenito poduzeće ppdbode, mislimo, da neće suvišno biti, ako javnosti do znanja stavimo imena oniuh, koji su nagrade dobili, i to su: Iz Eminovacah: Gjuro Stürmer 5 dukatah; Mijo Kindler 2 dukata; Ivan Gjuranović 2 dukata; Stanko Lovrić 2 dukata; Albo Valentić 2 dukata; Ivan Miškić 2 dukata. Iz Jakšićah: Josip Ester 2 dukata. Antun Bürger iz Kule 4 dukata. Ivan Jakobović iz Ašikovacah 2 dukata. Mijo Bartolović iz šumanovacah 2 dukata i Ivan Živković iz Sesvetah 1 dukat. Svikolici su poljodjelci i dobit će osim ovoga srebrene medalje.

Posao izložbe i ovdje napreduje, pošto sa svih stranah predmeti za izložbu najavljeni dospievaju, i 12. o. m. će sve odpremljeno biti. Osobiti trud kod posla odpremanja ulaže neumorni tajnik ovdašnje podružnice g. Josip Paul.

Od ovud se mnogi spremaju na izložbu; nu to ništa nepači, da se dan narodjenja Nj. c. kr. apošt. Veličanstva dostojno obavi. Novo uredjena gradska banda će najnovije komade kao prigodom večernog obhoda, tako i na sam dan narodjenja proizvesti, kadno će biti i muzikalna zabava pod upraviteljstvom vještoga kapele meštra Köhlera.

Tiskarna Miroslava Kraljevića u Požegi.

Izlazi 10., 20. i posliednjeg u mjesecu. Ciena mu je godišnja sa poštarinom 5 for., a polugodišnja polovica, za domaće pako, ako se u kuću nešalje 4 fr. 60 novč., a polugodišnja polovica.

SLAVONAC.

Predplatiti se može kod svih c. kr. poštah i kod odpravničtva lista u Požegi. Za obznane plaća se osim bularine od 2 stupačkog redka za 1. put 5, za 2. put 4 a za 3. put 3 novčića austr. vriedn.

Vlastnik i urednik: **Miroslav Kraljević.**

Godina II. U Požegi 20. kolovoza 1864. Broj 23.

Slavni narodjenja dan

Njegovog c. k. apošt. Veličanstva

FRANJE JOSIPA PRVOGA,

dne 18. kolovoza 1864.

Našega premilostivoga kralja i gospodara dan narodjenja svuda je po našoj domovini, a i izvan nje proslavljen onom sjajnošću, onim dostojanstvom i uzhićenjem, kako se to samo premilostivoj posvećenoj osobi dolikuje. Beč, glavni grad naše carevine, a Zagreb čelo naše trojednice sigurno su bogatsvom i mjestnimi svojimi družtvenimi položaji kao prvi naši gradovi u sjajnosti svojoj caklili se, nu srdačno čuvstvo i iskrena ona nutarnja težnja, nije ni u otih gradovih veća i bolja, nego li je u našem malom gradu Požegi na taj dan u slavu i diku Njegovog c. kr. Apoštolskog Veličanstva razvijena. Već u oči narodjenog dana odigrala je pred večer gradska banda na ovdašnjem glavnom trgu najnovije komade, i tako u pučanstvu radostno i milo čuvstvo već u naprvo pobudila; izza ovog je po gradu s istom bandom mirozov ovršen. Sutra dan, baš na dan narodjenja zorom je počela pucnjava topovah, koji no su od 4 do 5 satih gruvali. Premda je kiša iz neba i iz zemlje livati počela, to nije ni najmanje smelo pobožno pučanstvo, da pohrli u hram božji, gdje se je u 9 satih misa sa assistencijom obdržavala, kod koje je sudjelovalo pjevačko družtvo i gradska glasba i na koru izvela novu, dosad ovdje nečuvenu pjevanu misu. Svetoj službi prisustvovahu u svečanom odielu svi županijski, sudbenog stola i zbirne blagajne činovnici, vojni i civilni u miru ovdje i u okolici nahodeći se častnici, c. kr. žandarmerija, financialna straža i učiteljski sbor, nemanje magistrat grada Požege sa zastupnici istoga grada. Pod službom božjom davala je ovdašnja gradska četa, sa svog vještog pucanja poznata, obične salve. U dva sata bio je na dvie strane obied; u staroj pivari bijahu županijski, municipalni i sudbenog stola častnici sa njekojimi penzioniranimi c. kr. častnici, i gradjani, a kod gradskog župnika bijaše gradski magistrat sa inim. c. kr. činovnici i u miru nahodećimi se c. kr. vojničkimi častnici i gradjani. Gradska glasba je na trgu sv. Terezije igrala do 4 sata, a tada u pivari. Pod objedom na obodvie strane su topovi gruvali i pratili zdravice, koje su se za Nj. Veličanstvo i prejasnu kuću sa uzhičenjem razlegale. Nije tudje manjkalo zdravicah ni za izložbu, ni za naše dostojanstvenike, kao: preuzv. bana i kancelara i vel. ovdašnjeg župana. Oko pet satih uputi se cielo družtvo, bivše kod g. župnika u pivaru, i tako su se ujedno izražavala čuvstva najiskrenije odanosti i lojalnosti prama premilostivom našem kralju. Jedna misao, jedna težnja, jedno oduševljenje tudje je bilo, naime: pripravnost za uzveličanje, slavu i diku našega predobrostivoga vladara sav imetak i krv žrtvovati. Isto popodne su se gradjani ovdašnje čete u obijuh pivarah veselili; a u večer bijaše u čitaonici poslje obavljene mirozovke tombola s plesom. Podpunom ćuti zadovoljstva, u razpaljenom i razigranom srcu trajaše zabava do drugoga dana; kojom prigodom nebrojene zdravice s uzhitnimi govori u slavu i dogovječni sjajni život Njegovog Veličanstva neprestano ponavljane bijahu, i tako je svršen taj dan, koga ćemo se ugodno sjećati, pošto je s njime i u družtveni naš život prekrasna poslovica Nj. Veličanstva: „viribus unitis!“ sasvim uživotvorena.

UHODA.

Crta polag dnevnika njekoga husarskoga častnika.

S talijanskoga preveo Ljepić.

(Konac.)

VI.

„Molim pozivnicu, gospodine“, reče mi visoki lakaj, koji je stajao na vratih palače grofa M......e-a, kad sam unišao obučen kao Pierrot. Ja mu ju pokažem. On ju pročita i rekne mi:

„Još se odkrijte lustrissimo; jer gospodar to hoće per l' interesse della buona causa.“

„Ni rieči svomu gospodaru“, šaptnem mu u uho. Razumiješ? Ni rieči....!“ Stisnem mu u ruku njekoliko cekinah.

„Dobro, dobro, znam; šutit ću ko riba“, odvrati on.

Stupim u dvoranu i odmah me obkole sve krabulje. Ali da im se otmem, počmem naokolo šuškati; ali sam uz to ipak tražio Angjelu, ali nje još nebijaše. Netom me njetko lagano udari po ledjih i šaptne mi:

„Na dvie, tri rieči, kad budeš imao kada“, i ode. Sva mi krv ode u glavu; ali se odmah odpravim za tim čovjekom.

Bijaše to malen, debel gospodin, obučen na poljsku. Odvede me u nutarnje sobe. Tamo si on snimi larvu, a ja spazih liepo, veselo lice. Stisne mi ruku i reče:

„Hvala Bogu, da ste naš.....; ali znajte, da smo već dvojili o Vas!.. Nu više ni rieči o tom“, i stisne mi opet ruku. Ja u tom čovjeku spoznam grofa M......e, gospodara kuće, a to mi nebijase baš drago. Nu on nepazeć na moje mučanje, nastavi:

„Vrlo mi je drago, što ste došli večeras na moju zabavu; a to već i zato, što sam tim dobio jednu obkladu. Danas ćemo opet slaviti povratak dobroga domorodca, izgubljenoga sina! Znate li, da je danas Garibaldov imendan?“

„Dakako, da znam; izmrmljam poluglasno.

„O gospodine Gritti“, nastavi on. „Vi nam možete mnogo pomoći. Vaši odnošaji su nam u prilog, n. pr. ondje ......“

Šutio je jedan časak. Valjada je čekao, da i ja što rečem. Ja sam se snebivao od straha. Nisam znao, što da odgovorim, a opet sam se bojao, da me nebi odao tudjinski naglasak. Zato stupim bliže k njemu i počmem mu u uho šaptati i razglabati na široko i daleko; ali mi na sreću reče:

Sada nemam kada; jer moram goste primati. Nego ću Vam u kratko reći o čem se radi: Valjada ste čuli govoriti o glasovitom markezu M......, koji se je, ostaviv svoju liepu ženu, jer mu nikako nije mogla u volju doći, sasvim posvetio domovini. Ercole (tako se je zvao taj markez) bijaše isto tako dobar domorodac kao što zločect suprug. Služio je pod Garibaldijem, a kašnje se o njem ništa nije čulo. Misli se, da je mrtav; ali za to neimamo izvjestnih podatakah. Po tom možete i sami uviditi strašni udes markezice Angele: ni udova, a ni udata. Mi ju kanimo udati za markeza P....., koji sada imade najveći upliv kod domorodacah u Italiji.“

„Šta!“ viknem ja začudjen, i nemogav se dulje uzpregnuti.

„Jest, tako će biti čim dobijem vjerodostojnu svjedočbu o smrti markeza M......; pak zato Vas molimo, da nam Vi to pribavite; jer imate sredstvah za to.“

„Ja da zaručim markezicu? Ali ako ona neće?“ viknem ja.

„A šta to! za to se nepita. Vidjeti ćete, da neće ni pisnuti, jer znade o čem se radi, pa neće ni smjeti. Tu se radi o životu ili smrti, — nastavi on vraguljastim podsmjehom.

Ja sam od ljutine sav drhtao. Najradje bih ga sada bio parao. Ali ipak, ohrabrivši se, upitam pa polahgano, samo da mi glasa nerazpozna:

„A kako bih ja došao do tih svjedočbah?“

„Ta to Vam je najlaglje; Vi obćite s popovi, pak će Vam oni to već dati. Ništa nije težko, kad se pravo hoće.“

„Gledat ću . . . .“ odgovorim zabunjeno.

„Tim ćete svojoj braći . . . . učiniti veliku uslugu. Znate li? Dakle u Vas se možemo pouzdati?“ reče grof.

„Učinit ću što uzmognem; ali nestojim za ništa“, odvratim ja.

„Dobro će biti“, reče grof, stisne mi ruku i odvede me u dvoranu.

Gledao sam i gledao i već si skoro oči izgledao; ali domina sa zviezdami nigdje. Bijah već srdit; ali ipak nehtjedoh otići, dok nevidim Angjele, radi koje sam se u toliku pogibelj stavio. Napokon dignem jedan zastor, što je krio ulaz u jednu sobu i — vidim pred sobom obožavanu Angjeliju. Sjedila je ona u velikom naslonjaču; alabastrovo čelce oborila u bielu ručicu i gledala u zemlju. Bila je živa slika tuge; ali ta ju tuga još ljepšom činjaše.

„Angjelo! viknem i bacim se pred nju.

„Za Boga!“ zavikne ona kao izvan sebe. „Ti ovdje Emilio? Jučer sam drhtala za tvoj život, kad si se s onim gorostasom pred mojim prozorom pririečio, a ti sada evo dolaziš vuku u ralje!! . . .“

„Neboj se Angjelu moj, nepoznadu me ovdje. Pak ako me i spoznadu, neće mi žao biti; jer sam vidio tebe, zviezdo moja!“

Ona je plakala i šaptala molitvu za mene.

„Angjelijo ti trpiš?“

„Oh! kako bijah nesretna! . . . Ali nisam više!“ reče ona i pruži mi svoju ručicu. Ja ju prihvatim i obaspem vatrenimi poljubci. Zatim joj rečem:

„Znadeš li, dušo, da ti je suprug mrtav i da te kane udati za markeza P.....?“

„Znam; ali toga neće biti“, odvrati ona oštro.

Ja joj sada izpripoviedam sve, što mi je grof rekao, držeć me za slikara Grittia.

„Nikada!“ reče na to vatreno Angjela. — Bog i Madona znadu, koliko sam trpila s mužem si, a nikad se nikomu potužila nisam. On ode, a ja ostadoh sama, ostavljena, bez otca i majke; ali barem mirna, sjećajuć se onih časovah, koje sam s tobom Emilio, proživjela i koje ja najsretnijimi svoga života držim. Ah! zašto nije uviek tako ostalo! Ti ode, a Bog htjede drugčije . . . nu čuj me dobro: prije ću se u manastir zakopati, nego se udati proti srcu svomu, kako to nesretna učinih prviput“ i sada brizne plakati, da mi je srce pucalo.

„Angjelo! sirotice jedna, kako te ljubim!“ Ona mi vatreno stisne ruku i nemogaše ništa reći, do ovih, na pol prošaptanih riečih:

„A ja tebe! Oh sv. Madonna!“

Na to skoči sa stolca i reče mi:

„Za Boga, Emilio! bježi, ako me neželiš ovdje mrtvu vidjeti. O ponoći se moraju sve krinke skinuti! ti si izgubljen!“

„Umiri se golubice moja“, odvratim joj, „imam još kada. Samo još jednu rieč: Mogu li te svojom zvati?“

„Jest; s tobom ću ostaviti dom svoj. Ali idi sada, molim te.“

„Kada ćemo se opet vidjeti?“ upitam ju.

„Sutra o ponoći. Moja će te sobarica čekati na stražnjih vratih.“

Sasvim veseo odem ja iz sobe u dvoranu, krčeć si put k vratam. Bio sam samo još dva koraka od njih, kad me sretne visok čovjek u krabulji a la Hidalgo, u kom od-

mah spoznadem svoga protivnika od jučer, markeza P.....a. On me sustavi i reče njekim porugljivim glasom:

„Boga mi, nećete uteći. Obukli se Vi u kakovugod krabulju, ja ipak spoznam prijana Gritti a.“

„No dobro! Pa da taj i jesam?“ odvratim ja.

„Želim te pozdraviti. Počekaj malo. Za deset minutah svi ćemo se pokazati, pak ćemo onda piti koju butelju šampanjskoga.“

„Pusti me, odmah ćû se vratiti“, odvratim ja, kušajuć, ukloniti mu se.

„Čekaj malo, kažem ti; pak ćeš se proveseliti“, reče on.

Sada nas sve krabulje obkole. Bio sam siguran, da sam spoznan. Pomislite si moj strah, kad začuh glas:

„Dolje s krinkami!“

Svi to učiniše, samo ja ne.

„Dolje i ti s krinkom“, vikne mi markez P.....

Pokušam dočepati se vratah; ali mi on stane na put i rekne prietećim glasom:

„Zar nećeš skinuti krinke?“

Bijah izgubljen! ......

Nu baš u taj hip opazim jednog slugu sa velikim caboret-om, punim čašah i tacah za čaj. Jedino u tom vidim svoj spas. Turim ga najme te time srušim i njega i sve posudje medju sakupljene. U tom metežu sada skočim k vratam; ali jao! — bijahu zaprta. Sdvajajuć obratim se na drugu stranu, a sve krabulje za menom. Vrata sa te strane vodila su u taman hodnik. Dočepam ih se i potečem hodnikom, do drugih vratah, vodećih k moru. Na svu sreću bijahu odprta. Skočim u kanal i za njekoliko časovah bio sam na drugom kraju — bio sam spasen! Drhćuć od straha i studeni trčao sam kao lud do kuće svoga Gentila. Došao k njemu u sobu, bacim se polumrtav na divan.

VII.

„Što ti je! za ime božje!“ vikne uplašeni Gentile, videć me u tom stanju. „Što ti se dogodilo? Govori! zaklinjem te!“

Ja mu nemogoh odgovoriti; jer sam bio u nesviest pao.

Osviestim se napokon; bijah u krevetu a kraj mene Gentile.

„Hvala Bogu, da si se osviestio! Već sam se uplašio. Bože moj! Ele znao sam, da ćeš štogod nesmotrena učiniti! . . . Reko sam ti, da neideš“, tako me pozdravi prijatelj, tad se osviestih.

Izpripovjedim mu sve potanko, a on mi reče:

„Nisam li ti reko, da si poludio! Nu dosta. Moglo je i gorje biti.“

„To znam i ja“, odgovorim na to.

„Sada samo spavaj; jer prije svega treba ti sada mira. Ja ću medjutim poslati slugu, da ti donese drugu odjeću.

„Hvala ti, prijatelju; ali ja ću još prije zore kući“, odgovorim.

Tako i učinim. Na večer nisam htio uzmanjkati kod Angjele. Najmim Checca, da me odveze do palače, i da me čeka.

Bijaše tamno ko u rogu. Vjetar je silno duvao, a voda bijaše tako uzburkana, da višeput bijasmo u pogibelji potonuti skupa s gondulom. Napokon pristanemo uz palaču. Ja oprezno izidjem. Opazim na uglu jednog, crnom kabanicom ogrnutog čovjeka. Nepazeć na njega odem kroz vratašca unutra. Sobarica me odvede k Angjeliji. Angjela je sjedila u naslonjaču. Opaziv me pruži mi gorkim posmjehom ručicu i reče:

„A to si ti, Emilio? Nisam mislila, da ćeš poslje onog sinoćnjeg prizora doći. Hvala Bogu, da nije ništa gorjega. Ali Madonna, koju sam vruće molila, pomogla ti je sigurno. Nu ti si bolestan, Emilio? Kako si mi blied!“

„Ništa mi nije, Angjelo. Bojah se samo za tebe. Jesi li imala kakovu nepriliku radi mene?"

„Grof M...... i markez P..... bili su jutros kod mene, te su me silili, da pristanem na onu udaju. Ja sam ih odbila i oni odoše psujuć i grozeć mi se...; ali što mi je do njih, kad vidim tebe."

Angjelo! kako milo gučeš kô golubica!"

„Emilio!......", reče ona.

Poslje kratke stanke govorasmo o svojoj ženitbi i sreći. Napokon skoro zaboravismo oboje, da smo na zemlji, i ušutismo, promatrajuć svoju sreću. Dignem oči k nebu, du mu se zahvalim na tolikoj sreći; ali kao da me grom ošine. Spazim jednu sliku. Skočim i viknem:

„Bože, je li moguće?"

„Što ti je dušo? upita me iz svojih sanjarijah probudjena Angjela.

„Ova slika! Čija je to slika?" upitam skoro izvan sebe.

„To je slika moga muža, markeza Ercola M......" odvrati ona.

„Tvog muža!"

Sva se soba oko mene okrene; spoznadoh bo u toj slici onog čovjeka, koji me je u stražnjem ratu toliko proganjao. Bijaše mi, kao da vidim duh Bank-ov u gostbi Macbetovoj.

„Bože!" viknem. „Zar mjera moje tuge još nije puna?" I padnem pred Angjelu.

„Ali za Boga, što ti je, Emilio? upita Angjela.

„Šta mi je? Taj tvoj muž bijaše môj najljutji neprijatelj, te radi mene zaglavi u jednoj rieci", odvratim ja, drhćuć od straha.

Angjela padne u nesviest. Ja pobjegnem i dotrčav van, pogledjem na kuću i akoprem je bilo tamno, to ipak pomoćju jedne obližnje svjetiljke pročitam ime ulice i kućni broj. Bijaše to ono isto: A. M. Calle dei Fatebene fratelli a Venezia, što i na onoj ceduljki, što ju je bacio markez M...... prigodom svoga utamničenja, i koju sam ja digao. Potražim svog Checca; ali ga nije bilo. Uzmem drugog gondoljera i dodjem kući. Uzrujan takovimi prizori hitim se obučen na postelju. Bože moj! Strašne li noći!!

Rano u jutro pokuca njetko na vratih. Bijaše to moj Checcho, koji mi bojazljivo reče:

„Oprostite, sior Emilio; što Vaš nisam čekao; jer sam morao otići."

„A zašto si morao?" upitam ga.

„Vidili ste valjada onog čovjeka, što je stao na uglu od ulice, ogrnut crnim plaštom. Istom što vi umakoste u kuću, začujem njeko zviždanje, koje taj crni čovjek odvrati. A za malo eto ti jedne gondule. Iz nje izidju dva čovjeka i stupe u moju. Bace na me kabanicu i sruše me dolje. Jedan mi sveže ruke i noge; pak me za tim uzmu i odnesu u hodnik markezice Angjele. Gondulu pako moju puste niz vodu. Ja počmem iz svega grla vikati; ali mi reče onaj crni čovjek:

„Ako odmah neušutiš, nećeš više nikoga vozati u palače liepih markezicah. Gondulu svoju naći ćeš sutra pod Rialtom svezanu"

„Ja ušutim", nastavi Checcho, „bojeć se, da nedodje do šta gorjega. Crni čovjek me upita, tko je ono, kog sam dovezo. Ja se preplašim. Pomislim na ženu i djecu i (oprostite mi) reknem mu Vaše ime. „Znao sam ja to", reče na to crni čovjek, i oprosti me svezah. Kaže mi za tim, da bježim što brže.

„Dobro Checcho", odgovorim mu ja na to. „Idi s milim Bogom. Sada sam u sigurnosti. S Bogom!"

„Ali gospodine, to nije još sve. Imam Vam još nješto strašnoga kazati", odvrati Checcho.

„Što je? Bože!" upitam ga skočiv s postelje.

„Hm, što je. Evo ovo: Sirotica markezica Angjela nadjena je danas mrtva u sobi. Ima ranu baš kroz srce“, reče tužno Checcho.

„Svemogući Bože!“ zariknem kao biesan i srušim se na tle.

Bilo je to 20. ožujka 18**.

Mjesec danah imao sam vrućicu. Bio je 20. travanj, liep dan. Čisto talijansko sunce izazivalo me je iz sobe. Tri tjedna ležao sam u neprestanoj nesviestici. Probudiv se, činilo mi se je, da sam spavao.

Prijatelj moj Gentile nije me nikad ostavio u bolesti. Kad sam malo ozdravio, šetao bih se, o njeg se opiruć po sobi, a on se je veselio, što sam se oporavljao.

„Sada me vodi na groblje“, reknem mu. „Prvi moj izlaz iz sobe neka bude pohod grobu Angjelininu. Ćutim bo, da sam već dosta jak. Hajdemo!“

Prijatelj me nastojaše odgovoriti; ali badava.

Išli smo na groblje sv. Kristofora. Gentile me odvede na grob Angjelinin.

Dugo sam klečao na grobu, i molio se za pokoj duše Angjelinine. Začujem zvonce u obližnjoj crkvici. Stupim u nju te budem kod sv. mise, koju je čitao jedan kapucin za dušu Angjelininu. Bilo bo je baš mjesec danah, što je mrtva nadjena.

Poslje tri dana odem u svoju domovinu. Ah, da je Angjelina sa mnom bila!!

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Onaj čovjek u crnoj kabanici bude obtužen, da je ubio angjela Angjelinu. Za njekoliko mjesecih plati glavom.

Markeza P..... nestade iz Mletakah.

Pobjegao je bio u njeki talijanski gradić, gdje je od nasilne ruke poginuo. To mi je Checcho obznanio.

VOJNICA.

(Dalje.)

Kad Slaveni glas dočuše vilah
Prenuli se lavi od mrtvila,
Na sabor se u Zagreb sabrali,
Savjet čine, sebi kroje pravdu,
Kako jim je ostalo od starih.
   Jelačića slavna pukovnika
Izabraše seb za mila bana
I trojednu kraljevinu staru.
Članke šalju caru Ferdinandu.
Razlog, pravda,cara je prignula,
Jelačića potvrdi za bana.
To Magjarma vrlo mučno bilo,
Sve su svoje naperili strjele,
Da hrvatske pomrse račune.
   Malo zatim počasilo vrjeme,
U srjed Pešte pram bjelu Budimu
Skupile se sve magjarske glave.
Kolovodje Košut i Baćanji
Semer, Etveš, Dejak i Mesaroš,
Percel, Njari, Perénj i Beheti,

Na čelu jim Istvan palatine,
Šnjima Pulski, Vuković Hrabovski.
Izrodice slavski odpadnici.
Vjeće snuju, mrježe, spletke grade,
Da pod jaram Srblje i Hrvate,
I Slovake, Rusine, Rumunje,
Hunski skuče, da jih pomagjare.
Da svoj jezik, ko i divje ćudi,
Na pitomo to navrnu stablo.

U Košuta gotovina rječih:
Papir zlato u ruci mu biva,
Laž u ustih ko istina sjeva.

Magjarski je Slovak besjedio:
Poćutite pleme Atilovo!
Vitezovi! prvi narod svjeta!
Pred Magjarih, unucih odHunah
Drhtala je cjela Europa.
Dvjesta hiljad' već nas nebijaše
Za oružje, osim djece, ženah,
Kad smo ove zemlje preoteli.
Sad nas ima petnajst milionah
Pod magjarskom krunom stanovnikah,
Sve priznaje sav svjet za Magjare,
Obistinit to nam sad valjade.

U Magjare pretvorit je nuždno
Narod srbski, slovački, hrvatski
I rumunjski, sa šakom Rusinah
I s erdeljskih došlacih saksonskih.
Ta imena trjeba izkorenut,
Svi magjarski sboriti imadu.
Pó Slavenah avstrijanskog carstva
Predat ćemo Njemcim za Helote,
Drugu polu valja pomagjarit!
Već smo s dvorom natrgnuli uzle:
A Pišta nam može bit za kralja.
Samo trjeba još satrt Hrvate
Pa će roge i Srblji uvući.

U zalud se židaju Slovaci,
A Saksonce s Rumunjih smo stegli.
Magjarski su već sad poklisari
U Parizu, Stambolu, Londinu,
Pa čak braćo i u Vašingtonu.

Evropa nas u zvijezde kuje,
U Vrankfurtu svezali smo s Njemcî.
Dvjesta hiljad skupit ćemo vojske,
A novacah pedeset milijunah
Ja ću skucat, sabrati i naći,
Makar bilo iz pakla izvući!
Ime, jezik i magjarsko carstvo

Do crnoga širit će se mora,
Sinjeg mora obale obkružit.
Kad je Košut dovršio rječi,
Drúg začudjen govorio drugu:
„Jesi l'čuo boga magjarskoga?
Pretvorio on se u Košuta,
Ol' svu svoju uložio mudrost,
Dok mu jezik satvori s pamećn.
Tuj „Éljenu“ kraja nebijaše! . . .
Al s' podiže Ziči i Sečenji,
Pa družini tiho besjedili:
„S veseljem se pazte, neopojte!
Od petnajest ovih milijonah
Kamo srjeća da b'trećino bila
Ol' Magjarah, oli Magjaronah!
Netičite narodim u živac.
Neće Slavi' vjera vam je tvrda,
Odreći se materina mljeka!
Slavenska su drva i presuha,
Njemačka jih i naša nepravda
Presušila i sok jim popila,
Ako planu, tko će moć ugasit?
Na to Košut oči izopači,
A magjarčad u njeg zazurila,
Na čelu mu proučila misli,
Pa planuše kano oganj živi;
Stade lupa, stade zveka ćordah,
Od holosti sve pijano viče:
Zar imade još kogod na svjetu,
Da magjarskom lavu probudjenu
Prkositi, smije, uz nos poći?
Al' ti sada mahne Košut rukom
Sve zamuknu, on preuze rječi:
Poslušajte vitezovi silni!
Sama sila sveg posla ne zbija,
Junačko je igrat se i varke.
Cara s Bečom još držmo na ruci,
Prevrnuti može prekretaljka.
Dvor je bečki — — stara,
Sad je s nama, a sad sa Slaveni.
Eto jim je darovo i bana,
Hrvati ga po sebi izbrali,
Dvor na ove razjarit valjade,
Komarice s rojom obadovah
Podbaciti trjeba, Beč razdražit.
Panslavizma strašilo u ruke!
Beč će mislit već Rusa pred vrati,
A Hrvate izdajice s banom.
Pak eto nam lova gotovoga,
Već te molim Ištvan palatine!

Skoro cara prignusmo u Beču
Da ti preda punomoćje kraljsko,
Pa nut gledaj u Hrvatskoj maloj,
Preko naše volje i namjere,
Ban banuje pod krunom ugarskom
  Njega sbacit, Hrvate podjarmit,
I ugnječit u klici Slavenstvo,
To je dužnost Njemca i Magjara.
  Car uteče nesvjestno iz Beča.
Hajd otidi Magjar Palatine
Do Insbruka tirolskoga grada,
I povedi ministra Batjanja,
Nać ćeš ondje našeg Esterhaza,
Obkružite cara Ferdinanda,
Panslavizma strašilo u ruke!
Car će od njeg poplašit se s dvorom
Podaspite, podkuhajte banu
Jelačiću imenu zlokobnom,
Izdajici avstrijanskog carstva;
Nebi li ga k nam na sud privukli,
Ti Hrabovski bit ćeš komisarom.“
  Košut reče, sve s' klanjaju glave,
Ni u koga pogovora nejma
Zahvaljuju spasitelju svomu.
  Hitra kola odvezoše pobro!
Baćan liju, s Istvan palatinom,
Do Insbruka cesarova grada.
  Pred carom su sve mrježe prostrli,
Za uplesti i ulovit Bana.
  Oštro Cara prekoriti bili,
Što on goji guju u njedarcih
Jelačića i narod hrvatski,
Od strašila vas dvor problijedi,
A na Caru i kosa pobjeli
Kad ga Batjan uglavio biše
Izdajica da mu doći neće:
Ban bo na rok zvan nemòže doći.
Baćan lija s prigodom se služi
Caru daje našaranu kartu,
Da podpiše, — — — —
Bana smetne, predade Magjarma,
I vijerne nevjrli Hrvate.
Caru Batjan s magjarskim poštenjem
Obećaje četrest hiljad vojske
Poslat odmah suprot Talijanma,
Ako svrgne Jelačića bana.
Car podpisa ujede ga guja.
List odleti hudi do Košuta.
Na vrat na nos Hirlap ga razbuba.
A Ban banu pred Careve dvore.

Cvjet Hrvatah i braće Srbaljah
Pratio ga s Patriarhom svetim.
Njemadija kad sgleda Hrvate,
U narodnom svom ljepom odjelu,
Prozori se začepiše s glavam,
Staro, mlado, veliko, nejako,
Sve se tiska, sve iz sobah zuri,
Svjetlim gosti spraviše bakljadu.

(Dalje će sliediti.)

Seoski knez.

Odlomci (ulomci).

Iz dnevnika bivšega zastupnika na našemu saboru od god. 1848.

(Dalje i konac.)

Dne 10. lipnja bijaše peta saborska javna sjednica. Predmet: čitan je operat odbora glede kredencionala zastupnika i odobren s neznatnimi promjenami. Čitan je operat drugog odbora o odnošenju ovih kraljevinah naprama cielokupnoj državi i naprama Ugarskoj. Zaključeno je, da mi želimo uzdržati cielokupnost monarkije i valjanost pragmatičke sankcije; zato želimo i zaključujemo, da se ustroji centralni ministerium u Beču za sve zemlje austrijanske naše carevine. Taj centralni ministerium imao bi se sastaviti iz članovah sviuh narodah živućih u državi; morao bi biti odgovoran obćemu saboru, na koji bi se imali pozivati zastupnici sviuh zemaljah; a naša trojedna kraljevina želi i hoće da ima svoje domaće praviteljstvo, svoju vladu pod imenom državnoga vieća, koje će biti odgovorno našemu saboru, a što se tiče Ugarske, nek je naše odnošenje naprama njoj takovo, da smo pod jednom krunom jednaki podpuno kao susjedi i prijatelji, ali njihov ministerium nepriznajemo. Izabrani su tri poklisari za obći bečki sabor, gg. I. K., Lj. V. i Ž. Pročitana je adresa na kralja, u kojoj se moli i traži, da nam se povrati Dalmacija, Krajina i naše Primorje, i da sabor priznaje sve banove naredbe za svoje.

Na duhove, dne 11. lipnja izjavi svietli ban zastupnikom naroda, da je pozvan u Insbruk pred kraljevsko lice, kamo sutra polazi, i da je za vrieme, dok se nepovrati natrag, odložen sabor tako, da će medjutim odbori priredjivati poslove, te kad se 25. i. m. kao što želi, opet otvore saborske sjednice, da se mogu operati odborah uzeti u pretresivanje. Isti dan po podne držana je 7. saborska sjednica, u kojoj je čitana representacija, upravljena na mil. kralja u poslu odnošenja našega glede cielokupne države i našega unutarnjega odnošenja. Povela se rieč o obalenju ciene soli, i izrečena odluka, da se pitanje soli preda financialnomu odboru. Naimenovano je sedam odborah, koji će prirediti sve predmete, o kojih bi se imalo viećati na saboru, i kad se g. ban povrati iz Insbruka, odbori će podnieti saboru svoje operate.

Odbori su: pravosudni, financialni, školski, tičući se obranbe domovine, graničarski odbor i još dva ina.

Dne 12. lipnja saborska sjednica u 8 urah u jutro pri polazku g. bana.

Dne 13. 14. i 15. lipnja bio sam u odbornih sjednicah krajiških, gdje smo se složili u tom, da ćemo se Krajišnici sjediniti sa provincialom trojedne kraljevine onda, kad se ustav za ove kraljevine s nami zajednički izradi, a dok to bude, tražimo mi Krajišnici, da nam se dadu polakšice. Odlučeno je u istoj sjednici, mahom sutra uzeti u pretresivanje tegobe Krajišnikah, koje bi valjalo mahom dokinuti. Isti dan ode kurir iz Zagreba u Ins-

bruk sa representaciom ka g. banu, da podnese milost. kralju, u kojoj moli sabor trojedne kraljevine, da nas kralj naš uzme pod svoju zaštitu i brani od napadanjah dušmanskih, i neka neposumnja o našoj viernosti, koje je poručanstvo već i to, što sad 40.000 krajiških vojnikah proljevaju krv svoju u Italiji.

Dne 16. lipnja zaključeno je u odbornoj sjednici, da će se uzeti u odborni predlog: 1. da budemo krajišnici gospodari svoga zemljišta i svoga negibivoga imètka; 2. Tko smije u krajini posjedovati zemlju? Svatko, bio obrtnik, zanatlija, trgovac, častnik, činovnik — 5 ralih (jutarah). Većina iznimi častnike, duhovnike i činovnike od toga prava, i tako je još 20 drugih §§. ustanovljeno glede posjeda, glede obćinskih pašah, glede prodavanja zemljištah itd. itd.

Dne 17. lipnja bijaše odborna sjednica, gdje je opet sve donde zaključeno zabačeno i primljen operat, koga je dao izradit g. ban, i primljeno je ovo:

1. Krajina je cielokupni dio trojedne kraljevine.
2. Ustav trojedne kraljevine proteže se i na Krajinu.
3. Naš jezik je poslovni.
4. Za vrieme dok se nesatvori obći zakonik u trojednoj kraljevini valja se držati u Krajini obćeg gradjanskog zakonika, sudbenog reda i postupanja — summarisches Verfahren.
5. Zakoni tičući se krajine mogu se samo stvarati na saboru trojedne kraljevine.
6. Sve imanje Krajišnika njihova je svojina, prestaje pravo vrhovnog vlasteostva.
7. Svi dosadašnji stanovnici u Krajini vrstni su steći negibivi imetak, kad prime svi na sebe iste dužnosti i terete.
8. Inostrancem, koji dobiju od državnoga vieća dopušćenje, kupiti mjesta za tvornice, mogu jih imati, nebi li se podigla u nas obrtnost.
9. Za obće dobro dužan je svaki ustupiti od svoje zemlje uz primjernu naknadu.
10. Za ukloniti osiromašenje ustanovljuje se, da ostaju tri rali zemlje (tri jutra) pri kući, kao korenito imanje.
11. Ova kućbenica zemlja može se samo u najvećoj nuždi i to samo s kućom prodati ili založiti.
12. Obćinski pašnici obćinsko su dobro obćinah.
13. Šume su naše glede paše, drvah, gradje i žirovnice bez plaće; branjevine mogu se podizati s privoljenjem obćinah.
14. Sváki ugovor (kontrakt)mora se pred okružnim poglavarstvom učiniti, i uvesti u zemljopisne knjige bezplatno.
15. Kod prodaje zemaljah pazit se mora na medjaše, ovi bo imadu prvenstvo i mogu kroz 8 danah prekupiti.
16. Založena stvar nemože ostati mjesto duga.
17. Za kućansko gospodarstvo potrebit alat i marva nesmiju se prodati.
18. Kad se zasadi voćnjak i vinograd, valja javiti, da se upiše.
19. Družina kućna ima jednako pravo i jednake dužnosti,
20. Kad sva družina koje kuće izumre, prelazi baština na nasliednike bez razlike spola. Obće pravo nasliedbeno nek je valjano po oporuki.
21. Samo posljednji član obitelji može testirati kako hoće.
22. Kad osobah nebi bilo, koje bi nasliedile, pripada imanje državi.
23. Razpre zemljišne imadu uredna sudišta.
24. Krajiški žitelji imaju pravo bez uštrba vojničke dužnosti posvetiti se trgovini, obrtnosti, zanatu i znanostmi.
25. Ceovne povelje ukidaju se.
26. Pravo trgovanja podieljivat će se po trgovačkom zakoniku.

27. Krajiška mladež bez iznimke ima pravo učiti nižje i višje učionice.
28. Patriarkalni život stavlja se pod zaštitu zakona.
29. Kao družina kućanska smatra se sva čeljad, koja je upisana u obitelj.
30. Za uzdržati mir i red, mora imati svaka kuća gospodara.
31. Svaki član kuće ima jednaka prava.
32. Nijedan kućanin nesmije imati osebne zemlje.
33. Dužnosti kućanah.
34. Što koji steče poslom, daje trećinu u kuću.
35. Dioba družine ima se dopustiti: 1. ako je gospodar jedne il' druge strane izslužio kapitulaciju; 2. ako privoli, izslužit ju; 3. ako veća strana družine privoli na diobu; tko god je star 17 godinah ima glas; 4. mora se sve upravo unapred razdieliti; 5. moraju se poravnati poradi duga; 6. kuće i sgrade nek se najprije naprave. Zemlja nek se dieli na mužke glave, .ako se družina nebi mogla sama pogoditi; 7. dio za činovnike ima se opredjeliti.
36. Kod diobe pravi se ugovor kod poglavarstva.
37. Dopušćeno je pušćanje u kuću (Eincommunirung)
38. Prilazenje iz jedne kuće u drugu dopušća se, tako isto dopušćeno je onomu, koji izsluži kapitulaciju, izseliti se iz granice.
39. Zemljište nemogu zadržati, koji se izsele.
40. Kod udaje ostaje kao i dosad.
41. Svi žitelji krajiški, koji su u stanju služiti kao vojnici, dužni su to činiti, ako nisu već u javnoj službi.
42. Uredna vojska neka bude po razmjerju naprama ostalih austrijanskih pokrajinah sastavljena. Narodna straža neka se uvede svuda.
43. U urednoj vojski služit se ima od 18 do 30 godinah, u narodnu prima se od 20 do 50 god.
44. Gdje je u kući tri ili više za službu sposobnih, služi svaki redom, a samci biraju se na kocke.
45. Svatko móže mjesto sebe stavit zamienika, i mora ga za vrieme kapitulacije, kad je izvan službe, hraniti.
46. Uredna vojska nemože se umnožavati bez privoljenja sabora trojedne kraljevine.
47. Kapitulacija traje šest godinah.
48. Vojnik u službi dobiva odjeću, hranu i plaću.
49. Na kordonu nek ostaju vojnici po 14 danah.
50. Kad vojnik od narodne straže služi službu urednu, dobiva plaću i hranu.
51. Kad skrivi krajišnik u vojničkoj službi, sudi mu sud vojnički.
52. Dosadašnja carska robota ukida se.
53. Rabotu seosku odredjuju obćine.
54. Kad se koja platna zemlja podvodnjom obatali, može se iz plaćenicah izpisati.
55. Tko se u Krajini zanima zanatom, uživa blagodati obrane, dužan je plaćati štibru.
56. Trgovački porez biti će 20, kramarski 12, 8—6 for.
57. Tko se bavi sa višje trgovinah i zanatah, plati od svakog napose.
59. Od trgovine sa solju neplaća se ništa.
59. Danak obranbe (Schutzsteuer) 4 for., sluge, inostrani 1 for.
60. Od mlinah, koji nemelju na ujam ili za plaću, ništa se neplaća.
61. Oni krajiški žitelji, koji žive od glavnicah, plaćaju od svaki 100 for. kamate ili interesah 1 for.
62. Pukovnik zapovieda u pukovniji vojnikom.

63. Vojska stoji pod banom, koji imenuje sve častnike, do štopskih, koje na banov predlog naimenuje kralj.

64. Upravljanje spada na državno praviteljstvo, koje će biti razdieljeno na višje odsjekah.

65. Pukovnije ostaju koje su za vojnike.

66. Političko područje je okružje, satnija, kotar.

67. Političko i ekonomičko upravljanje svakoga okružja ravna kao predsjednik onaj, koga izabere narod, zvat će se načelnik, koji nezavisi od militara.

68. Okružno vieće sastoji iz predsjednika i četiri savjetnikah, odgovorni su narodu.

Dovde bijasmo došli viećajuć i dogovarajuć se u krajiškomu saboru dne 21. lipnja popodne, kad najednoć dodje na vrata viećnice g. I. K. S. i zovne me, koji sam se blizu desio, te kaže: „Kažite g. predsjedniku i sl. odboru, da je naš svietli ban u pogibelji, zato će se sastati danas još izvanredna saborska sjednica.

Ista je sjednica držana od 3. do 7. ure, i u njoj je pročitana representacia braće srbske na kralja u njemačkom jeziku poradi učinjenoga nasilja u sriem. Karlovcih. Doneli su Srblji u sabornicu medju zastupnike naroda i dva topovska taneta, kojimi je dušman udarao na Karlovce. Uhvaćena je na pošti magjarska štafeta upravljena na Turopoljce. Čitano je dalje: Proklamacija Čarnoevića; manifest kraljev štampan u Pešti, u komu kralj bana Jelačića svrgava i lišava ga sviuh njegovih časti. Zaključak. Naimenovan je odbor sastavljen iz 12 članovah, koji će sačinjavati diktaturu.

Na oružje! bijaše obći glas.

Dne 23. lipnja bijaše odborna sjednica, u kojoj je zaključeno:

69. Svaki častnik u Krajini ima svoj odsjek 1. vodit će političke, 2. penezne, 3. sudbene a 4. poslove graditeljstva.

70. Županijskom praviteljskom vieću pridodat će se u pomoć a) pri političkom odsjeku: 1 tajnik, 1 nadziratelj šumah, 1 fizik, 1 ljekar za marvu i 1 primalja; b) pri sudbenom odsjeku: 2 sudca, 1 aktuar i 1 profoz; c) pri graditeljstvu: 1 inžinir i 1 palir; d) u obćoj pisarnici: 1 protokolista, 6 pisarah i 4 pesližiteljah.

71. U satniji zapovieda urednoj vojski satnik.

72. Sva sela u jednomu okružju čine cielokupnu obćinu.

73. Županijsko vieće sastojat će se iz upravitelja, bilježnika, 6 prisjednikah, 1 baša, 6 serežanah, liečnik i primalja. Prisežne starešine birat će županija, bašu i serežane bira okružje. Svako selo imat će seoske starešine do 500 dušah jednog.

74. Sve političko-ekonomičke odluke na koliko iznimke nečini zakon idu po stupnji — prva je inštancija okružje, 2. županija, 3. državno vieće.

Dne 23. lipnja stigoše dobre viesti iz Insbruka.

Dne 24. lipnja čekao je cieli Zagreb na trgu sv. Marka skupljeni sviet, na južnom šetalištu povratak g. bana iz Insbruka. Priprave su učinjene za velikoliepni doček. Gospoje su držale sjednicu, i urekle bakladu, sve je bilo na nogami.

Dne 28. lipnja popodne povratio se je g. ban iz Insbruka u Zagreb. Srca svega naroda našega kipila su od radosti, sjajan bijaše doček. U večer sav grad ravsvietljen, bakljada, pozdravljanje i odzdravljanje, pjevanka, uzklici, riedko veselje, koje se nevidi svaki dan i svagdje.

Dne 29. lipnja popodne držana je saborska sjednica u 5 urah. U ovoj sjednici dade g. ban službeno izvješće o svomu putovanju u Insbruk i o uspjehu toga puta. Što je izradio g. ban u cara i kralja to je, da je naimenovan nadvojvoda Ivan posriediteljem izmedju nas i Ugarske glede naših pravah. Zaključak: 1. da primamo to posriedovanje pod uvietim, koje ćemo izjaviti u jednoj predstavki; 2. dao je naš sabor preuzv. g. banu vlast diktatora; 3. da sabor naš ostaje skupa, dok se nebudu riešila najpoglavitija pitanja našega novoga ustava i uzakonila, navlastito ustav krajiški, polakšice, koje će se mahom

morat dati krajišnikom i drugom puku, to će se najprije uzeti u pretresivanje i zaključak učiniti.

Dne 1 srpnja saborska sjednica. Predmetom viećanja bijaše list arkihercega Ivana na bana, kojim ovoga poziva u Beč, kamo će i od strane magjarsk. ministeriuma njetko doći, da se ondje posriedovanjem nadvojvode poravnaju razpre izmedju Ugarske i Hrvatske. Dvie su representacije predstavljene saboru od g. M. O. obširnija, i od g. J. M. kraća. Obodvie će se stopiti u jednu. Mi nećemo ugovarati sa magjarskim ministeriumom, nego sa poslanici naroda ugarskog Zaključeno je i odlučeno nastaviti obće oboružanje našega naroda.

Dne 2. srpnja saborska sjednlca. Predmeti: Pozdravio je poslanik slovački naš sabor u ime braće Slovakah; odzdravili su mu gg. N. i K. O oboružanju naroda. Treba novacah. Predlog g. V.: od svake hiljade dušah neka se pobere izvanredna štibra po 500 for. — u gradovih po 1 for., u selih po 30 kr. od glave, krajišnici, koji služe pod oružjem ostaju prosti od te daće. Ciena soli obaljena je, uvoženje morske soli danas dopušća se. Dopušća se, da g. ban uzajmi jedan miliun forintah i država će platiti te novce za 10 godinah.

Dne 3. srpnja. Saborska sjednica! Predmeti viećanja: 1. Izvanredni porez i operat financialnog odbora. 2. Obalenje ciene soli. Zaključeno je slobodno uvažanje morske soli — centa 3 for. 7 kr. biele, a crne 2 for. 7 kr.

Dne 4. srpnja. Saborska sjednica. Predmet: Dobrovoljni prinesci sabiraju se za ratne potrebe domovine naše. Sabrano je za tri ure oko 20.000 for. sr.; više akova vina, više centih brašna. zlatnih urah, zlatnih i srebrenih lanacah, zlat. prstenah, srebrnine i ostalih stvari. Sve je oduševljeno za spas domovine veliko i malo, mužko i žensko polaže žrtve na oltar domovine mile.

Dne 5. srpnja. Saborska sjednica. Predmeti viećanja: Proglašenje operata financialnog odbora o novčanoj pomoći — prima se. Krajiške polakšice pretresivane su podugo. Dobrovoljni prinesci dolaze sa sviuh stranah- Čuje se, da je i iz Beča stigla novčana pomoć.

U saborskoj sjednici od 6. srpnja nastavilo se viećanje o krajiških polakšicah, i opet pade njekoliko stotinicah dobrovoljnih prinesakah.

Dne 7. srpnja. Saborska sjednica. Predmeti: Krajiške polakšice. Glavne tegobe: 1. Potežkoće feudalizma, nedostatak upravljanja. Primljen je krajiški ustav. U slavonskoj Krajini po dobivenom odande izviešću spletkari u duhu magjarskom Hrabovški zapoviedajući general u Petrovaradinu. Izvjestio sam o tomu naš.sabor.

Dne 8. srpnja. Saborska sjednica. Predmet viećanja bijaše urbarialsko odnošenje bivših kmetovah naprama vlastelom. Izrečena je u načelu naknada. Urbarsko odnošenje u načelu prestaje; o naknadi izradit će odbor svoj operat. Daje se obćinam svako regalno pravo, koje je dosad imao samo spahija, kao ribarina, lovina itd., tako i paša, žirovnica.

Dne 9. srpnja. Saborska sjednica od 9 satih prije podne do 2 sata po podne. Predmet bijaše urbarialsko odnošenje bivših kmetah naprama vlastelom. Naknada je u načelu izrečena. Po podne u 4 sata nastavljena je sjednica do pol 8. Zaključak: urbarsko odnošenje prestaje u načelu; o naknadi izraditi će u tu svrhu sastavljen odbor svoj operat. Daje se obćinam svako regalno pravo, koje je do sad samo spahija imao, kanoti: ribarenje, lovenje, paša, žirovnica.

Dne 9. srpnja saborska sjednica. Predmet viećanja: Pacifikacija. Njekoji uvjeti ove pacifikacije ili pomirenja izmedju nas i Ugarske. 1. Da se kao glavno načelo izreče jednakost sviuh narodnostih pod krunom ugarskom. 2. Narod naš ostaje slobodan i samostalan. 3. Granice ovih kraljevinah jesu od mora jadranskog do Dunava i Mure itd. 4. Naša braća srbska zahtjevaju vojvodinu, mi jih u tom podupiremo. 5. Mi priznajemo

pragmatičku sankciju i hoćemo da se uzdrži cielokupnost monarkije austrijanske. Naš kralj i naš ban, to su nam glave itd. itd.

Popodne opet bijaše držana saborska sjednica, u kojoj je čitan i odobren operat pacifikacije, i preuzv. g. ban zaključi krepkim govorom sjednicu i sabor, koga želi skoro opet sazvati.

Graničarski ustav sad je pod tiskom, i zato ćemo mi krajiški zastupnici ostati ovdje u Zagrebu još 2—3 dana, pak onda u ime božje krenuti put mile svoje postojbine.

Dne 10. srpnja 1848. god. sastali smo se zastupnici naroda oko pol 10 satih prije podne u saborskoj dvorani, i odonuda išli g. banu, gdje mu u ime sviuh članovah sabora zahvališe g. I. K. S. i g. J· Svietli ban odzdravi i preporuči nam, da razprostirati neprestanemo duh narodnosti po miloj domovini, da svom snagom podupiramo domorodna težənja na sreću i napredak domovine.

Dne 14. srpnja stigo sam doma u mili obiteljski krug.

Došavši doma nastojao sam izpuniti prìmljene naloge banove, nebi li narod naš ostao vieran sebi, svomu kralju i banu i svojoj narodnosti. Svietli g. ban Jelačić došao je u Slavoniju i u slavonsku Krajinu, da se osvjedoči o spletkami, koje je kovala stranka magjarska protiva banu i narodnoj stranki. U dogovoru sa narodnom strankom vozio sam se dne 17. srpnja kroz Gundince, Beravce, Vel. Kopanicu, Vrpolje, Strizivojnu, jedne i druge Mikanovce, Vodjince, Ivankovo u Vinkovce, nebi li gdjegod našo g. bana, da ga izvjestim o spletkariam magjarskim; ali mi bijaše izmako u Vukovar. Povjerio sam u Vinkovcih cielu stvar vrlomu domorodcu g. V. kapetanu osječkoga grada, koj je morao pobjeći iz Osieka pred Magjari.

Narodna stranka u Slavoniji i slavonskoj Krajini nadjačala je i svuda se viju sa javnih i privatnih sgradah trobojne zastave na motkami crno-žutimi. Svuda se čuje: Živio naš kralj, živio naš ban Jelačić! G. ban primljen je svuda s velikim veseljem i oduševljenjem.

Dne 17. kolovoza bio sam s mnogimi stareši ami krajiških obćinah, koje su me izabrale za svoga zastupnika na zagreb. naš sabor i s mnogobrojnim narodom kod štopa u Vinkovcih. Želje naroda izrazio sam pred odaslanikom g. bana, g. generalom N. Iskali smo 1. dobivše od bana i sabora polakšice; 2. da od danas uzkraćujemo svaku poslušnost Hrabovskomu; 3. da se podlažemo zagrebačkoj generl-komandi, t. j. banu Jelačiću; da se oružamo na Magjare, koji idu na to, da zavladaju nad nami; 5. da se mahom preprieči iznošenje novacah iz solarah i tridesetnicah od nas u Ugarsku. Izpunjene su želje naroda. Sve je u redu, sve zadovoljno i mirno. Po naredbi svietlog g. bana Jelačića podići se imade svatko bez razlike stališa, tko samo može nositi oružje. Sve se sprema oko 23. kolovoza, i svakoga praznika vježba se momčad u oružju, i ja sam u narodnoj vojski.

Dne 8. rujna predao sam molbenicu, u kojoj tražim od svietl. bana, da me primi u urednu vojsku. Tko bi mogo kao sin Slave ostati kod kuće u zapećku, kad se bije sveti boj za narodna prava, za narodnu slobodu? Savjetovahu mi sa sviuh stranah, da ostanem pri svomu vele važnomu zvanju, u komu mogu takodjer koristiti miloj domovini i svomu rodu, i tako ostadoh u učionici u svomu milom, viklom djelokrugu.

Dne 15. listopada stiže viest, da je 6000 i njekoliko stotinah naših položili oružje kod Ozore i vojnici se prosti povratili kući, a častnici zarobljeni ostavljeni u Magjarskoj.

Povrativši se od Ozore vojnici doneli su sa sobom puno magjarskih oglasah i proklamacijah punih najhudjeg duha proti našoj domaćoj vladi i protiva banu Jelačiću, punih priesnih lažih, da su ovdašnje vlasti domaće brodske i gradiške pukovnije zatajili pred narodom slobodu i pravice, što su stekli Magjari za narod. Udri sad grdi bana i bivše na saboru zastupnike naroda, koji uzkraćuju narodu slobodu i pravice, što su jih Magjari namienili i krajiškom narodu. Težku zadaću imali su u ono burno vrieme zastupnici bivši na saboru u Zagrebu.

Dne 22. rujna stiže viest, da se je Osiek, glavni grad Slavonije sa tvrdjavom predao Magjarom.

Dne 25. rujna stiže zapovied od pukovnijskog zapovjedničtva, da svatko bude pripravan za obćeniti ustanak, ako bi Magjari kanili navaliti na Krajinu.

Due 4. studena 1848. proglašen je prieki sud za sve one, koji bi bunili narod protiva caru, banu i obstojaćim vlastim, i koji bi pristajali i pristajat nagovarali uz buntovnu magjarsku stranku.

Naš je g. ban sa svojom vojskom pod Bečem, koj se je grad pobunio.

Dne 18. studena oko 10 satih udariše zvona na obći ustanak i gruvanjem mužarah naviesti se narodu, da je stigla od štova zapovied, da obći ustanak počima i oružan narod da ima poći u Vinkovce. Krenusmo na put. Bog u pomoć! Isti dan stigosmo u Andriaševco na konak, i do zore stiže nalog, da se povratimo do druge naredbe kućam svojim.

Dne 10. prosinca čitao sam u novinah: Car Ferdinand, naš milostivi kralj ustupio je prestol svomu sinovcu Franji Josipu, i evaj je proglašen carem austrijanskim i našim kraljem 4. o. m. i god. Naš svietli ban Jelačić naimenovan je po Nj. veličanstvu caru Franji Josipu civilnim i vojenim guvernerom Dalmacije i Rieke.

Dne 12. siečnja 1849. bijaše obćeniti ustanak brodske pukovnije na Magjare. Išli smo preko Vinkovacah u Nuštar, odande u Gaboš i Mrkušicu. Sutra dan, 13. siečnja prošo sam po ljutoj zimi na saonicah Śodolovo, Adu i provezo se kroz Koprivnu i Harastin i Dobsin. Treći dan povrati se obći ustanak doma, nigdje neprijatelja nismo čuli ni vidili.

Dne 30. siečnja čuje se grom topovah od Osieka. Osiek je predan našoj vojski.

U dnevniku svomu od iste godine nalazim puno toga zabilježeno od konca siečnja mjeseca 1849 do 24. travnja 1850. god., kad sam odišo iz Slavonije u Sriem, što se odnosi na sveobću našu pučku prosvjetu i na domaću književnost, kako takodjer na naša politička odnošenja; ali su ono stvari, koje se nemogu javno pretresati. Tkogod je u samosviesti proživio ono vrieme, sjeća se dobro svega, što smo proživili, kakve smo gojili nade i kako je iza svega toga nastala nova doba, nove državne sisteme, koja trajaše do najnovijega državnoga ustava.

Kad sam ovo pročitao, ogledam se i vidim da sam u Pleternici; pomislim, tudje moram stati i moje znance i prijatelje posietiti, pa onda dalje; tako i učinih nu čim s kolah sajdoh, eto vidim gdje me mladi prijatelj Pepo pozdravlja.

Izpravak. *U broju 22. od 10. kolovoza t g. na strani 338. u opazki pod *, uvukle su se pogrieške; s toga molimo naše čitatelje da prime sliedeči izpravak: „* Ovoje govorio na peroraciji gim. požežke dne 30. srpnja Gustav Baron učenik III. razreda. Ova pjesma je od poznatoga spisatelja I, O. a zaključak u prozi je sastavljen po O. M. B. i tim je svečanost dokončana. —*

O tečaju bečke burze od 19. kolovoza 1864.

Papiri: Kovnice 5% 72.30; Narodnoga zajma 5% 80.50; Srećke lutrijskoga zajma od god. 1860. 96.—; Narodne banke 780.—; Vierovnoga zavoda 197.60.

Mienice: London 113.90; Srebro 113.35; Carski cekini 5.45 5/10.

Tiskarna Miroslava Kraljevića u Požegi.

Izlazi 10., 20. i posliednjeg u mjesecu. Ciena mu je godišnja sa poštarinom 5 for., a polugodišnja polovica, za domaće pako, ako se u kuću nešalje 4 fr. 60 novč., a polugodišnja polovica.

SLAVONAC.

Predplatiti se može kod svih c. kr. poštah i kod odpravničtva lista u Požegi. Za obznane plaća se osim bularine od 2 stupačkog redka za 1. put 5, za 2. put 4 a za 3. put 3 novčića austr. vriedn.

Vlastnik i urednik: **Miroslav Kraljević.**

Godina II. U Požegi 31. kolovoza 1864. Broj 24.

JUTROS.

Na dušecih sjedila je
Ljuba moja mila,
Tako liepa, ćini mi se,
Jošter nije bila.

Nagnula je krasnu glavu,
Na njedarca bîla,
Kao mudre kad promišlja
Misli gorska vila.

Al' smiešeće usne njene
Rumene i male,
Kažu meni da promišlja
Ona same šale.

Lako j' tebi šaliti se,
Što milosti dieliš,
A ubijaš plamom oka,
Svakog, koga želiš!

Ah, i mene iskra ova
U nebesa ȥanè,
Kad blistajuć sladkim žarom
U srdce mi pane.

A u nebu što ću jadan?
Zar da samo gledam,
Kako sretni tamo ljube,
Pa da pripoviedam:

„I ja ljubim gospodjicu,
Gizdavu i mladu,
Ali čuvstva srdca njena
Za me i neznadu!“

Izidor K.

KITA CVIEĆA.

Na njedarca tvoja nježna
Cvieće ovo meti,
I kraj tog se mene malo,
Sladka, dušo, sjeti.

Pa ću onda smjelo moći
Pisati i reći,
Da od sada ništ' nemanjka
Više mojoj sreći.

Jer kad nikad sám nemogu
Grlit grudi tvoje,
To nek ovu slast uživa
Barem cvieće moje.

Izidor K.

LIEPA ŽIDOVKA WILLEIČANKA.

Novella.

Ponašio ju L. L.....a.

I.

U litavskom gradiću Willeiki vladaše njeka neobična uzrujanost. Muklo gruvanje topovah, koje se čujaše, naviestalo je, da je nedaleko krvava bitka; s toga izčekivaše većina žiteljah sa strahom konac te krvave drame. Večer bijaše liepa, a nebo vedro, kao ribje oko; samo tamo prama bojnom polju mogaše se vidjeti, kako gusti dim suklja nebu pod oblake.

Žitelji, osvjedočiv se, da je neprijatelj krenuo put Wilne, osvieste se malo po malo od straha. „Prošlo je sve! najveća pogibelj je prošla!“ bijahu jedine rieči, koje si u Willeiki sada čuti mogao. Veliko i malo, mužko i žensko trčaše po ulicah pripoviedajuć si tu radostnu viest. Ali od svih žiteljah Willęičkih se nitko nije tako veselio i radovao kao Izak žid. Sjedeć na svom visokom, ukusnom balkonu, zvao bi on svakoga mimo prolazećega; te bi mu ovaj morao sve novosti izpripoviedati, koje je netom čuo. Zašto se je baš on najviše neprijatelja bojao, možeš mu već po izgledu kuće suditi. Njegovo skladište i podrum bijaše pun živeža, francezkih i ugarskih vinah; s toga bi se ogladnjeli ljudi po svoj prilici najprije kod njega navrnuli, te štogod založili.

Izak bi im doduše iz sveg srca pružio od svoga suviška, ali zato zahtievaše jaspre; a ti sinovi Adadovi i Belfegorovi, kako ih on nazivaše, neplatjahu, nego kundakom i mačem. Zato starac pod živu glavu nije trpio onoga, što je sablju nosilo.

Nu moramo ipak priznati, da je Izak mnogo trpio za stražnjega rata. Nemir i noćna bdenja usjekoše mu u lice duboke vraske, a kosa njegova i brada osiedіše prije vremena.

Trgovina Izakova protezala se je do Petrograda, Moskve i Odesse. Pa i isti rat, premda ga liši mnogoga talira, donese ipak podosta u njegov džep. Kola njegova razvažahu živež na sve strane. Imanje Izakovo se je od početka rata skoro podvostručilo.

Odatle si svaki može protumačiti njegov veliki strah, i još veće veselje; pa ipak mu nebijaše samo blago uzrok toga. — — — Plemenitija ćut obuzimaše njegovo srce: ljubav naime otčinska. Trgovac sliedio je izza otca. Jessika jedina kćerca Izakova bijaše cilj svih njegovih željah i mislih.

Kad se je to dogadjalo, sjedjela je ona u najtamnijem kutiću svoje sobice. Liepu glavicu oborila u lievu ruku. Gusti vrani uvojci davahu njezinu obično veselomu licu njeki izraz sažaljenja. Oči pune vatre, okružene gustima obrvicama uprla u biser-ovratnik, koji se, težkimi uzdisaji dizan, ljuljaše po njezinih labudovih grudih. Desna ručica igraše se s gajtani njezine na poljsku izvezene haljine. Kabančica od dragocienog hermelina pokrivaše joj dražestni stas.

Tako utopljena u moru razmišljavanjah niti neopazi otca, koji u taj par u sobu stupi.

„Umiri se kćeri draga, i otresi se svakoga straha. Potučeni neprijatelj krenuo je put Wilne, te se više neće vratiti.“

Djevojčica podigne polagahno liepu glavu, ali neodgovori ništa, kao da nije ni razumjela, što joj otac reče.

„Što si tako nujna Jessiko? Što uzdišeš? raduj se, jer gospodin nije ostavio svoj vierni puk.“

„Ah! zar nisu i oni ljudi? Pomisli samo grozni položaj i udes, koji ih čeka!“ odvrati Jessika.

„Ala si ti diete! Zar neznaš, da su to Edomitjani, koji zemlju haraju; djeca su to Filistejska, koju gospodin u svojoj srdžbi uništi. Donesi mi Talith, ju ću u Sinagogu, da zahvalim Bogu.“

Jessika ustane te otvoriv ormar izvadi iz njega njeku vrst kabanice od biele svile s plavimi franzami. Izak si opere ruke i oprostiv se s kćerju, ode. Kad je otišao, zatvori Jessika vrata i uzdahne: „Smiluj mi se Bože, jer sam sáma i zapuštena.“

II.

Pet mjesecih kasnije postade okolica Wilne opet pozorištem rata. Važni poslovi prinuždiše Izaka, da je morao na više danah u Brez Liteovski otići. Poslje njekoliko okršajah dopru Francezi do Willeike. Čuvši to Izak, trpio je neizrečene muke, kad bi pomislio na Jessiku. Napokon odluči, vratiti se kući, ma ga to stalo bog zna šta. S toga si najmi lahke saone i tri čila ukrajnska konja, pa krene put Willeike.

U onoj okolici, kuda je on morao ići, sbila se jučer krvava bitka. Trupla ležahu još nepokopana; krv na sve strane. Izlazeći mjesec učini taj prizor još strašnijim. — Kadkada još uzdahne po koji ranjenik — možebiti stražnji put. — Izaku se koža ježila. — — —

„Bože Izraelov“, šaptaše, „smiluj se nam.“

„Ovo mi se čini, kao da smo u dolini Josaphat“, reče Saluh, sluga Izakov.

„Tiho!“ odgovori Izak, dočim ga ledeni znoj oblije.

Zemlja bijaše od tanetah i granatah sva razrovana, tako, da su se sone htjele svaki čas izvrnuti. Napokon Saluh sidje, te stane konje voditi. Dodjoše do njeke šikare, kod koje se je strašno bilo; tjelesa još posvuda ležahu nagomilana. Izak se onesviesti; a konji nemogu dalje preko trupilah.

„Ah što bih sve dao, da sam taj put već prevalio!“ reče osviestiv se Izak, komu samo tako velika pogibelj mogaše izmamiti rieč „dati.“

„Gospodaru“, reče Saluh, „meni se čini, da nismo daleko od krčme Krasnojske; evo ovdje se diele putevi vodeći u Wilnu i Willeiku; tamo moramo stati i umorne konje nahraniti.“ Izak pristane uz svoga slugu, i reče mu, da nastoji da što brže u Krasnoe dodju.

Svi putnici, koje bi put ovuda naveo, stali bi u toj krčmi, jer bijaše na dobrom glasu. Izak i Saluh približavahu se oprezno. Kad su već blizu bili, opaze okolo spaljenih sgradah, potrta posudja i drugih tragovah sile, što ju neprijatelj počini.

Izak i Saluh unidju u dvorište od krčme, te tudje stanu.

Dok je Saluh izprezao konje, tumarao je Izak po dvorištu, da vidi, što je u krčmi, jer se je čula njeka vika iznutra. Hodajuć tako potepe se na nješto, te uzkriknuv, padne na zemlju. Rukama se dotakne baš konjskoga vrata; što kad opazi, htjede se dići, al ga u tom za vrat pograbi čvrsta ruka.

„Tko si?“ zagrmi mu njeki glas.

„Židov, siromašni židov“, izmuca Izak, komu vrat bijaše stisnut, kao da ga prešaju.

„Uhoda možebiti? zagrmi glas, a ruke još bolje stisne.

„Milost! smilujte se siromaku kramaru!“

„Neviči! nego napred! hajde nitkove jedan!“

Kod tih riečih mu se vrat oprosti neugodna položaja, ali ga dvie šake počeše lupati, kao kovački čekići; i to lupanje trajaše sve do sobnih vratah.

Stupe unutra, — hajdemo i mi za njimi. — —

Ala čudnoga mi nereda! stoli, stolci, klupe, posudje, čaše, sudje vinsko donešeno amo iz podruma, sve to bijaše pobacano po podu. Pod bijaše more od vina. Tu bijaše još rubja, odjeće i posteljine; zidovi odjekivahu vikom i bukom; tu ti prodaje jedan odjeću, drugi zlatnu uru, križiće itd., što je tko stražnje bitke zaplienio; a svaka pogodba bude punim vrčem potvrdjena. Tu si htjeo već oglušiti s prevelike vike. Ovdje se pogadja Žid sa Švabom, ondje Talijan s Poljakom, Francez sa Španjolcem; riečju, tu si mo-

gao naći ljudih skoro svih narodah, koji bijahu u vojsci Napoleonovoj, kad je na Rusiju išao.

Kad je Izak sve to gledao, malo da se onesviesti.

„Evo vam uhode!“ poviče njegov vodja, rinuv ga u nutra, tako blago, da je skoro nosom zemlju taknuo.

„Na vješala s njim!“ poviče do 200 grlah.

„Čuješ žide! ti ćeš se koprcati na vrhuncu kojega drveta!“ oglasi se njetko hrapavim glasom; „nu ipak ćemo ti toliko vremena ostaviti, da svoju ostavku načiniš, ili da nas za baštinike umjestiš.“

Grohotni smieh prekine govornika.

„Smilujte mi se, gospodo; ja sam nedužan:“ poviče Izak.

„Netroši riečih, nego siplji dukate!“ odzove se opet onaj glas.

„Dakle hoće li šta biti? gdje su dukati?“

„Dukati, dukati“, mrmljaše Izak, mašeć se i nehotice svoga ćemera. „Ja, ja neimam dukatah!“

„Dakle daj što imaš? mi ćemo se zadovoljiti i s rublji i taliri“, poviče hrapavi glas.

„Neimam ništa do malo bakra“, odgovori žid.

„To ti kaži, komu hoćeš; samo nam ne; mene ova gospoda izabraše, da budem izvršiteljem tvoje zadnje volje; dakle komu ćeš šta ostaviti?“

„Ja ću si uzeti šešir“, reče jedan, „jer mi je čako i onako izgorio.“

„A ja cipele; moje će za onoga biti dobre, koji neće više gaziti zemlje, kao taj žid na priliku.“

Izak se već snebio od straha, te zato pane na koljena i poviče: „Smilujte mi se gospodo! dati ću vam sve što imam, samo mi ostavite život!“

„Što se šalite tako krupno s tim židom; ta vidite, da neima na svietu ništa! poviče jedan stražmeštar, koji je sve to vrieme židova motrio izpitivajućim pogledom. „Hajde van, žide, pa bježi!“ i turi Izaka van. Kad je Izaka nestalo, reče jednom vojniku: „Čuj Balafrè, odmah za njim, da ga nepustiš s očiuh.“

Zapoviedati vikli glas ovoga stražmeštra oslobodi žida rukuh tih lupežah; ali se moglo opaziti, da ga nisu rada slušali, nego što su morali; te s toga i počeše njeki mrmljati; ali kad im stražmeštar zaprieti batinami, umuknuše svi.

Stražmeštar se šetaše po sobi i očekivaše Balafréa. Moglo je biti četvrt ure, odkada Balafrè odè, te je stražmeštar već počeo nemiran biti; ali najednoč se otvore vrata i Balafré stupi unutra, ode sa stražmeštrom u najtamniji kut sobe, gdje na slami ležaše jedan ranjenik, pa mu reče: „Dvojica su, imadu kola, i kako sam začuo, kane u Willeiku.“

„Pazi na nje, jer onaj žid ima mnogo novacah, što sam odmah opazio na njem“, odvrati stražmeštar.

„Pa zašto ste ga izbavili?“ upita Balafré.

„Ala si lud; zar nije bolje, da nas tri dielimo, nego da dobijemo svaki po rubalj?“ odvrati mu ovaj tiho, pak nastavi: „Uzmi si Sokolskoga i onog Magjara, ako hoćeš; vas tri ste dosta, pa me pričekajte na kraju šumice.“

Balafrè ode s onom dvojicom, a stražmeštar za njimi; zatim se digne i onaj ranjenik, te izčezne iz sobe, da ga nitko ni neopazi.

(Dalje će sliediti.)

EL MATADOR.

Čin ovaj, što ga ovdje nacrtati nakanismo, sgodi se u Španjolskoj — u ono burno doba, kad se, ostavljena od svoga kralja, Španjolska usudi, uzplamtiv plamôm ljubavi za domovinu, započeti golemi i pogubni rat s onim silnim mužem, koji je baš u ono vrieme cielom Evropom drmao, te joj zakone krojio — s Napoleonom.

Uzalud je Napoleon šiljao svoju najizvrstniju i najhrabriju vojsku na pyrenejski poluotok, i premda je takodjer i u svih glavnih bitkah pobjedio; ipak nepodjarmi taj slobodu ljubeći poluotok. Josip, brat njegov, zvao se doduše kraljem Španjolskim, nu to bijaše golo ime, jer gospodar ove zemlje ipak nije bio. Stanovnici nepočasiše ni časa, već kada bi jim se sgodna prilika pružila, navaljivahu na odurne si Franceze: bilo to kod vesele gostbe, u mirnom snu u uzkih tjesnacih, pa i javno na ulicah. Dà i u crkvah — kućah božjih — i pod ubogim krovom miroljubiva seljaka, nisu se na nje napadati uztručavali. — To bijaše boj za slobodu zlatnu i narodnost. Čim bi koji od ustašah poginuo, već bi deset drugih odvažnostju i uztrajnostju pogibeljnijih na njegovo mjesto stupilo, te bi branili dom svoj i zlatnu slobodu do zadnje kapi krvi!

Što više, iste dieve mlade i starci siedoglavci — sveštenici — vodili su pojedine čete. Sve, što se je samo braniti moglo, išlo je u rat, dočim je trgovina i obrtnost u tvrdom snu spavala. Polja su sva na ugaru bila; nije više veseli poljodielac oranice svoje plužio, već je mačem plug zamienio. — Nu stari Bog još živi. Englezka nije prekršćenih rukuh stajala, već ne samo, što je Španjolcem u ovom ratu proti Napoleonu s vojskom svojom u pomoć pritekla, nego je takojer pomagala je i novcem i hranom.

U malom selcu, što no leži na podnožju jedne od vrletnih i gorostasnih gorah, koje no se u Španjolskoj na svih stranah dižu, vidimo eno danas stanovnike: malo i veliko, staro i mlado, mužko i žensko — sve, što samo išto životne sile u sebi ćuti, svečano obučeno, te čovjek nebi ni iz daleka pomislio, da i ovdje takodjer, kao i u ostaloj Španjolskoj pogubni rat bjesni, ako bi ovu francezku satniju lovacah, što već njekoliko tjedanah stanovnikom dosadjuje plieneć i robeć, gdjegod što može, mimoišao.

U tom selcu bijaše proštenje; obslužavali bo su stanovnici god zaštitnika crkve. — Kako je kod svih proštenjah, tako bijaše i kod ovoga. Svetu službu božju služio je domaći kod puka vrlo obljubljeni župnik, a poslje službe božje započe istom život na trgu. Tu bijaše više samimi daščarami nanizanih redovah, gdje se je svakovrstna roba uz različnu cienu mimoprolazećemu puku na prodaju ponudjala. U ovoj je bilo slikah od svetacah, čisalah, križićah, molitvenih knjižicah za bogoljubne duše; u onoj opet svakovrstne prtenine, rubacah svilenih, pregačah, tkaninah nježnom spolu za odjeću; u trećoj svakovrstnih sitnarijah za djecu. Te tako je sav trg naličio raju, u kôm čovjek sve naći može, štogod mu se srcu prohtije. Prohtjelo se i francezkim vojnikom malo se razveseliti i grla si rujnim vinom pokvasiti, da si tim žedju ugase. Svi se dakle osim onih — naravska stvar — koji su po službah ponaredjeni bili, zgrnu pod jednu mehanu. Tu sjednu oni oko stola baš junački trusiti sladko španjolsko vino; a kada se ponapiše, stanu pušiti: ovaj iz svoje vierne drugarice — lule, onaj i smotku. Tu se i pjevalo, da je sve orilo. Od pjevačah se je njeki desetnik osobito svojim glasnim i jakim glasom odlikovao, koji je sve ostale nadvikao. K tomu je svojom drzovitostju, što je u svaku i nesetnu dievu, koju bi pokraj toga družtva put vodio, zadirkivao, te što se je izkazao, da je junak vrčeve prazniti, šale zbijati, na se pozornost povukao.

Dok su ovi veseljem i lastju opojeni halabuku dizali, stanovnici ovoga selca prolažahu kroz metež ljudski ozbiljno tajno gojeć osvetu u srcih i neprijateljstvo tajeć; grizuć si usne morahu slušati pjesmu, koju je onaj desetnik zapjevô, a njegova vierna družba prihvatila. Španjolci doduše nerazumise jezika, nu drzovito držanje, kriesecé se oči, te

živahno lice pjevačah, kao i napjev pjesme odade, da je ratna, te mnogi razjareni povukoše potajno otrovni mač iz koricah.—

Dok se je sve ovo sgadjalo: dok su vojnici u veselju plivali a muzikaši osvetu gojeće pučanstvo muzikom veselili, sjedjahu dvie mlade — jedna crnooka, a druga plavka — dieve na klupi pred jednom na strani u zabiti ležećom kućom milo se razgovarajući. Slava i Ljubica bijahu susjede. Ovu — sirotu bez otca i majke — uze stara tetka k sebi, te ju je odhranjivala, dočim je ona sretnija bila; jerbo nije od ničije tudje milosti živila, do jedino roditeljah. — Ljubica je još brata imala, koji se je u Sierri zadržavao — bijaše najglasovitiji vodja ustaških četah. Zvao se Alonzo. Nu, buduć da je mnogoga Franceza glave mentovao, prozvaše ga njegovi zemljaci El Matadorom. On nesmjede odkad su se Francezi u rodnom njegovom selu ugnjezdili, ni rodna si mjesta, niti sestre pohoditi. Dapače nesmjedoše mu seljaci niti imena izustiti, da nebi neprijatelji, saznav, da je Alonzo iz sela, i da je Ljubica njegova sestra, na nje još žešće, a na Ljubicu osobito navalili; njihovom si krvlju kao biesni, razdraženi lavi žedju gasili, te prisilili na najnečovječniji način sestru njegovu , da je vodi u zakutke, gdje joj se brat kao četovodja sa viernom si družbom nalazi, te odkud sretne navale na kletoga si dušmana čini.

Dieve bijahu mlade, a i liepe. Čovjek bi rekao, da su si sestre, premda jih je držanje, obličje i stas vrlo razlikovao. Slava bijaše malena i okrupna stasa, vesela lica, čista srca, otvorene duše; koraljne joj usne uviek su se smiešile. Ljubica pako bijaše visoka i vitka, kano jela, stasa; ozbiljna pogleda, plemenita držanja; bistra uma i vatrena crna oka, koje ju je odavalo, da će, ako ikada koga uzljubi, do časa smrti uztrajati.

Slava je na sve moguće načine gledala svoju susjedu, Ljubicu nagovoriti, da idu i one dvie na trg, da se i one, kao drugi sviet, malo razvesele. Nu Ljubica sveudilj mučaše. Njezino lice i nabrano čelo pokazivaše, da je jako zamišljena; a i vatreno njezino oko vrlo uznemireno bijaše, te se činilo, kao da koga traže. To je Slavi u oči palo, te lukavo sakriv svoj posmjeh mučala je njeko vrieme. Nebi dugo, kad napokon, nemogav odoljeti srcu si, prekine navlaš tišinu kliknuv: „Evo ide liepi satnik, šteta što je Francez!“ — Prijateljica kod toga uzklika sva pocrveni, pa premda je oči na zemlju oborila bila; ipak neobični pogled očijuh njezinih odkri, da joj je nješto srcu, što htjede, da već opazivšoj Slavi sakrije.

Ljubica je mladoga satnika ovdje ležeće francezke posade, Morilla, ljubila. — Njegov visoki stas, dva crna oka, što su se izpod vedjah kriesila, kano žarko sunce izza oblakah; zavinuti orlov nos, crni vlasi; brada, što mu je gusto ponarasla, i zasukani brci, i sve što je bilo na njem zatravilo bi čovjeka, nekmo li dievu, koja još nije ljubila, ni take ljepote od čovjeka vidila. On bijaše muž tiela kiepka i snažna; duše iskrene; uma bistra i vesela lica.

Sestra najglasovitijega četovodje ustašah, za kojega glavu obećaše veliku svotu, Španjolka, ljubila je Francuza, najvećega neprijatelja slobode i narodnosti Španjolske!

Slava bijaše dušom i tielom Španjolka: ona je gojila u srcu svaku mržnju i osvetu, samo da može kako odurnom si neprijatelju nahuditi i hladan mu grob izkopati. Pa zato nemogaše pregorjeti, da svoju susjedu i drugaricu neopomene, i opreznu neučini na one prevelike pogibelji, u koje ju može ljubav ova, nalična izdajstvu domovine, strovaliti.

Ljubica sad suze roneć očituje drugarici sva svoja ćućenja i tajnu srca svoga, što ju već njekoliko nedjeljah jako uznemiruje; što joj prouzroči, da je već potoke suzah iztočila; pače više putah nije znala, što da učini; eda li je živa ili mrtva. Iskreno je pripoviedala, kako se je sa srcem borila, koje žestoko i silno bije za tudjinca, a k tomu još neprijatelja domovine; kako se u molitvah preporučala Svevišnjemu gospodinu Bogu, da joj umiri srce, i da joj dade toliko jakosti, da si strasti, koje su ju kao duh nečisti spopale i mučile, nadvlada. Pripovjedi, da je već više putih odlučila u Sierru k bratu otići, da se samo napastih oslobodi; nu, da je na sve zaboravila, kada bi samo gdjegod opazila svoga miloga ljubovnika, i čula koju ljubeznu rieč iz medenih njegovih ustah. Kako nemogav ni-

kako odoljeti srcu, odluči konačno ljubiti ljubovnika ili umrieti; premda je s druge strane znala, kakova će ju nesreća snaći, kad joj brat začuje, da ona ljubi Franceza, dušmana domovine.

Slava za ciela očitovanja Ljubičine ljubavi nije ni riečce proslovila. Kod prvih riečih namrgodila je lice, te joj se moglo vidjeti, da tuži, da je srdita i nestrpljiva. Nu čim je Ljubica dalje govorila i ćućenja joj odkrivala, kao i ljubav za Franceza, popustila je od svoje strogosti, te je i ona s prijateljicom počela ćutiti, dok najposlje i ona iz neprijateljice Francuza prijateljicom njegovom nepostà. Ona ga nije više za neprijatelja držala, već ga je ljubila kao ljubovnika prijateljice svoje — Ljubice — pa naskoro odluči dušom i tielom i nadalje prijateljici si vierna ostati. Duže vremena mirno sjedeć i razmišljajuć postade, kad se sa sna prene, upita vatreno: „Što će biti s toga? Što namjerava Francuz?“

„Hoće“, reče ona, „da ja u Francuzku k majci njegovoj idem, a kad se povrati kući, da ćemo se uzeti i ljubavi se uživati. Svjetuj mi, Slavo, i pomozi mi u borbi iz medju dužnosti i ljubavi.“

Baš htjede Slava, da joj odgovori, kad začuše, da več zvoni k popoldašnjoj službi božjoj. — Svoj razgovor tako prekinuv pohite ostalom se puku, što no se uputi sa trga u crkvu, priklopiti.

II.

„Čovjek snuje, a Bog boguje.“
Narod. posl.

Za njekoliko satih nadodje i noć. U selu i u okolici bijaše sve mirno, do jedino to, što se ovdje ondje u kojoj kući vidjevahu svjetiljke, kod kojih su se na vašaru zaostavši domari na počinak spremali, da mogu sutra dan okriepiv se snom opet na posao poći. Tišinu, što je nastala poslije razilazka s proštenja, uznemirivahu i prekidahu višeputah psi — čuvari kućah — svojim lajanjem. — Nedaleko od crkve, uz koju je i groblje, jest župnikov stan, ka kojemu je žureć se g. župnik — obljubljeni kod puka starina — žurnim korakom u misli zadubljen dolazio upravo od jednoga župljana, koji se sa smrtju boraše. — Starina se je već malo sgrbio; nu oko krieseće odade, da mu nije um zgrbit u zgrbljenu tielu, već da je još čil i bistar.

Već je htjeo kućna vrata otvoriti, kad pristupi k njem kriepka i vitka čovječja slika umotana u veliku kabanicu, i za pleća ga spopav reče: „Dobar večer, Padre Jose!“

„Blažena dieva Marija budi s tobom, tudjinče! Što te nosi amo u ovo kasno doba noći?“

„Odkad sam ja dobromu Padru tudjinac? Nepoznate li....?“

„Za Boga! ta to je glas....“

„Alonzov!“

„Što dolazi el Matador ovamo, gdje su se odurni neprijatelji utaborili?“

„Načine i puteve naći, kojim bi je napali i uništili.“

„A gdje su tvoji drugovi, hrabri sinci naše vojujuće domovine?“

„Dobar sat hoda odavle na sjegurnom mjestu, čekajući na moju zapovied, da na neprijatelja doma, roda i zlatne nam slobode mačem u ruci navale, i u ponor vječne muke odakle neizišli, strovale!“

„Neprijateljah je mnogo, a i hrabri su!“

„S nami je Bog i svi svetci! Neće nam oni dati, da propanemo.“

„Ali čovjek, moj sinko, mora biti pozoran.“

„Sutra je još vašar, otče duhovni! Prilika je tu. Ja ću se s drugovi mojimi uturati medju svietinu; vi pako dajte potajno kazati braći, sestram, otcem i majkam, da se noževi oboružaju, te kada počmemo mi kletoga dušmana klati, da i oni pomognu, da nam

nijedan žive glave neiznese. – Nu, prije svega molim vas, otče duhovni, kažite mi, što je, i kako je s mojom sestrom?“

„Tvoja sestra?“ reče skrenuv s rameni duhovnik.

„Za Boga, kažite mi, što je s njom?“

Starina namjesto da na pitanje Alonzu el Matador odgovori, začepi mu rukom usta u znak, da šuti. Obojica njeko vrieme mučahu nasluškujuć. — Starac se nije prevario. Lagani koraci i njeko šaptanje čulo se je, a dvie su se osobe, kako je starina u tmini razabrati mogao, k njim sve više približavale. Starina uzme izpod ruke el Matadora i odvede ga što je brže mogao u jedan zakutak, odakle su cielo groblje pregledati mogli.

Podpazuške idjaše njeki francuzki vojnik sa Španjolkom. — Kad el Matador to opazi, plane osvetom i prokune izdajicu domovine, — trgne izza pojasa nož, te drhćućim glasom zapita starinu: „Tko je ona, što se je dužnosti zaboravila?“

„Ljubica, tvoja sestra!“ odvrati na to starina.

U isti čas spusti se Francuz na koljena pred Španjolkom, te uhvativ ju za nježne ručice, reče muževnu, nu punu čuvstvah zakletvu: „Na hladnom grobu tvoje mile majke zaklinjem te živim Bogom, da nas dvoje nerazstavljaš! — Onkraj pyrenejskih gorah neka ti bude nova domovina; onamo bježi, te me čekaj u novom si zavičaju, dok vrieme nedodje, da i sam budem mogao veselim licem onamo pohrliti, tebi u naručaj pasti i do smrti s tobom živjeti.“

Ljubica digne mladoga satnika sa zemlje; a ustne joj šaptnu: „Učinit ću, štogod zahtievaš!“ Morello opojen ljubavju ogrli ju, te joj poljubi medena usta.

Kad je Alonzo ovaj prizor vidio, uzplamti te skoči, da se na Franceza, ljubovnika svoje sestre, obori, kano biesan lav na plien, što ga je uvrebao, te da ga razdere nožem, nu starina zaprieči ga u nakani; već spopadši ga za rame, reče: „Pazi da se neprenagliš; sutra bo će biti dan osvete, te nam neće ni jedan žive glave odavde iznieti. Sutra će biti najljepša sgoda kletomu se dušmaninu osvetiti, kad se od rujnoga vinca pomame, te zabavljajuć sa kćerkami našimi u radosti plivali budu. Sutra osveta, osveta! Sad mir!“

Medjutim se ljubovnici ni neopaziv svjedoke ljubavi svoje udalje. Padre Jose dogovori se sa el Matadorom radi sutrašnjice, i kad se već htjeli razstati, na čudo njihovo opaze pred sobom samu — Ljubicu.

Mlada djevojka premda plaha kano srna, ipak stupaše preko grobovah k slici Bogorodičinoj, što no je stajala nedaleko od zakutka, u kom zaklonjen bijaše brat njezin i starina Padre Jose. Padne ona nice na koljena pred Bogorodicom; a brat kano sivi soko iz visine na plien svoj zaleti se k njoj, te uprtiv ju na rame odbježi u goru poput lava.

Starina razkrili ruke, te blagoslivljajuć je, reče: „Živio, Matadore! Čuvaj zabludilu ovcu od kurjačjih raljah!“

Djevojka bijaše zadnje vrieme tako svladana u borbi izmedju ljubavi i dužnosti, da hoteć si kod slike Bogorodičine okriepu duše izprositi, nije se plašila ni tamne noći, ni mrtvačkih grobovah. Spoznav, da je u bratovih rukuh, pustila se je na sreću, te zagrliv ga mučaše cielo vrieme.

Alonzo je svejednako sa svojim plienom do gore bježao. Tek ondje ustavi se malo: po uzkih i strmih putevih nije mogao već onako hitro, već je pazio na svaki korak, kud će stati? Ljubica, buduć sjegurna, da više nikada neće Morella ni vidjeti, a kamo li veselja se s njime užiti, onesvjesti se; naličila je više mramor-stupu, nego živu stvoru.

III.

„Zaklela se zemlja raju,
Da se sva otajna znaju!"

Narod. posl.

Premda je bila tavna noć, ipak se je Alonzu u trag ušlo. Kad je bježao u goru, opazi ga desetnik, koga smo već gore više upoznali, — pa koji je sada u okolici uhodio, — te htjede već za noćnikom zaviknuti, kad se sjeti neprilikah i pogibelji života, što no svakom nesmiljenom Francezu pretijaše, i — zamukne. Ali mu nješta nedade mirovati, već u misli, nebi li na kakovu tajnu nagazio, ohrabri se, i podje za noćnikom uhoditi. Čvrst njegov značaj, prirodjena ljubav, bilo za najopasnija poduzeća, potakne ga. Smjelost bacati se u očevidne pogibelji života, u kojih je dan na dan toliko putah bivao; kojim je već tako obiknuo, da mu je igra bila, potući se s kime na život ili smrt, opoji mu dušu, da je zaboravio, da je u zemlji, u kojoj biesne ljudi i deru Franceze kano razdražen lav, da je sám i bez svake zaštite. Čim je dalje išao, tim je veće zaprieke nalazio: sad je bio put strmiji; sad bi opet nagazio na grmje i kakovu guštaru; sad dodje do ponora, ždrelo svoje otvorivša, da ga živa progutne; sad opet do pećine, koja stoji ustobočena, te ga napried nepusti; sad mu brzica, što no pada s jedne pećine na drugu, zatvori put; sad ovo, sad ono otegotne mu posao, a višeputah je morao i na četveronožce puzati, samo da svoj cilj postigne; dočim je Španjolac sa svojim plienom na ramenu, poznat sa svimi stranputicami stupao neprestano napred. Višeput se je doduše pozorno, sluteć da ga možda tko nesliedi oko sebe ogledao; ali ipak neprijatelja neopazi.

Već su se više od sata penjali na brdo, kad al eto ukaže jim se zabitno mjesto u pećini, što no ga, rek bi ista narav za crne i gadne čine stvorila bješe. U to se javi glas španjolske straže: „Tko je to?" Alonzo na to odvrati Francezu nepoznatom lozinkom, te bude veselo od svoje čete primljen. — Desetnik, dok su se Španjolci veselili sretnu povratku glave si, te kričali i vikali, usudi se bliže dopuzati, da zaviri i u neprijateljski tabor; sad bo je znao za kim je došao. Do pedeset jakih vojničkom opravom providjenih ljudih ležaše na prostrtih kabanicah u pećini smrekovom luči razsvjetljenoj. Jedni su spavali; drugi pušili; treći opet ono malo hrane — luka i kruha — trošili, da se okriepe. Lica su jim od sunca izgorjela, obličje jim divje izgledaše, a kosa na glavi i brada, šeširi i divji pogledi kriesećih se očijuh još jih groznijimi činjaše. Samokrese su i nože za pasom imali; a puške pokraj sebe na tlu.

Francezu se stane sada koža ježiti, kad opazi družbu posve sebi neprijatnu. U svakom njenom članu motrio je svoga krvnika, što mu u istinu i nebi falilo, samo da su znali zanj. On brže bolje put pod noge, te bez svakoga šušnja okrene u selo, povjeriv se udesu, koji da ga sretno k braći dovede.

Smjelu i sreća pomaže. Pa tako posluži i našem Francezu. Kako se je sretno na brdo uzpeo, još sretnije sidje u dolinu. Silazeć u dol zarezao bi u svako drvo, što mu je pod ruku došlo, nožem, da sutra dan, kad izviesti satnika o cieloj stvari, kako se ima, istim putem udariti bude znao.

Istom poče zora pucati, kad desetnik k satniku stupi, te mu javi, što je i kako je našao. A on taki dade svoje ljude što bolje oboružati, te njekolicinu ostaviv u selu za veću sjegurnost, s ostalimi vojnici uputi se k brdu, nebi li zatekao neprijatelja u snu, te tako uhvatio sve do jednoga, neproliv ni kaplje krvi.

Nije čudo, da su se neprijatelji brzo na put u Sierru i na navalu spremili. Castnici, a i vojnici hleptili su, da se već jednom toj četi pustajinskoj za tolike njim nanešene neprilike osvete. A osobito se je veselio desetnik, te je putem satniku pripoviedao o pojedinostih neprijateljskoga ležaja. Za čas osvanuše tu, junaci u boju, a veseljaci kod čaše, misleć, da će pustajinsku četu neslutećn ni s daleka na kakovu pogibelj, kano miše u mišolovki bez krvoprolitja uhvatiti.

Medju ostalimi, što je desetnik satniku pripoviedao, pripoviedi mu, da je onaj, koga je sliedio, po svoj prilici sám kolovodja, i da je na ramenih mladu, njemu nepoznatu, djevojku nosio.

Morello nije ni slutio, da bi medju neprijatelji njegovimi djevojka, koju on tako vruće i istinito ljubi, bila; a još manje, da je njezin brat njegov najveći neprijatelj.

Bez vike i halabuke uzpnù se Francezi na brdo, a desetnik uviek na čelu, dok nedade znak, da stanu. Na ulaze najprije pometa straže, dočim su drugi svuda naokolo pećinu obkolili, da neprijatelj nemogne nikamo pobjeći. Sreća jim se petah držala kudgod su išli, i nitko jih neodà. U pećini bilo je sve mirno. — U misli, da su sjegurni, nemetnuše ni straže, već legoše na počinak, da ojačani snom sutra dan, kako su se dogovorili, što sjegurniji na posao budu.

Njekoliko trenutakah, te bi na dani znak Francezi svoj posao započeli, da nije jedan od njih, dok se je na svoje odredjeno si mjesto penjao, upao, te mu puška opalila.

Na taj glas skoče Španjolci, vičuć; „Neprijatelji, neprijatelji Francezi!“ na noge. Uzmu oružje u ruke, te se zgrnu oko vodje si, koji je stajao usried pećine, držeć u desnici samokres, a ljevicom drhćuću si sestru obuhvatio. Sa svih stranah grožahu jim se ždrela blistajućih od trakovah izlazećeg sunca puščanih cievih neprijateljskih.

Alonzo el Matador, premda je više putah u boju i mnogo pretežniju i jaču neprijateljsku vojsku svladao, ipak je uvidio, da mu je sadanji položaj vrlo opasan, budué su oba ulaza u pećinu Francezi zakrčili.

Satnik Morello znajuć, da mu nemože neprijatelj nikuda uteći, pozvà prije nego je zapovjedio, da izpale puške, neprijatelja na predaju. Alonzo mučaše njeko vrieme. Grobna tišina je vladala s jedne i druge strane. Jedni i drugi izčekivali su čas, kad će crni angjeo smrti tolikim španjolskim junakom odsudu smrtnu navjestiti.

Četnikove ustne počnu drhtati; oko plamtiti; a lice namrgoditi se; izpravi se još bolje, da veličinom sve nadvisi; u to digne ljevicom u zrak djevojku, koju dosad još Francuzi nebjehu opazili, i zagrmi: „Zgadjajte, neprijatelji, izdajica crkve i domovine zaslužila je smrt!“ Francezi spoznaše Ljubicu; Morello prvi, te bi bio skočio medju Španjolce, da ga dva vojnika silom obustavila nisu.

Kakova su čuvstva obuzimala srce mladoga satnika, nećemo ovdje opisivati; već samo velimo, da nije u prvi mah znao, što da učini? — Poslje kratke stanke odluči, upustiti se u dogovaranje s neprijateljem. Tako i bude. On je želio s vodjom četnikah govoriti. Želja mu se izpuni. Alonzo obeća satniku djevojku uručiti, ako njemu i njegovim ljudem prost odlazak dozvoljen bude.

Morello bijaše prisiljen na ove pogodbe pristati, da nebude sam uzrokom smrti svoje ljubovce, koja je mučeć slušala, kako će se stvar riešiti medju bratom i ljubovnikom. Pogodbe budu primljene.

Dok su Francezi sada jedan izlaz otvorili, a drugi još sveudilj učvršćen držali, Španjolci su sa svojim vodjom prisegli, da će djevojku ostaviti, a oni, da će se dalje u goru povući.

Španjolci izidju redom iz pećine. Alonzo bijaše posljedni. Već pohiti Morello k ljubovci, kad Alonzo samokres — odapne, a Ljubica od bratove ruke ubijena mrtva pade; Alonzo rekav: „Nevjero, ja sam ti obećao sestru, nu ne živu!“ ubjegne.

Prije nego se je Morello zabunjen tim dogadjajem, osviestio prodje njeko vrieme. Alonzo el Matador dotle s četom utekne po putevih njim samo znanih u goru, te tako izbjegne osveti. Morello je uzalud zvao ljubovcu. — Ona mrtva, te mrtva — on joj žitja nepovrati. Brat bijaše sestru iz ljubavi prama domovini i iz mržnje proti Francezom žrtvovao!

Domorodac blago svoje rad polaže,
Ako samo time rodu svom pomaže.

Pr. B—g.

VOJNICA.

(Dalje.)

Ban u hanu sjede na tenahu.
Kad je treće ogranulo sunce,
Esterhaz je Caru govorio:
Nije care! u banu posluha,
Dvakrat smo ga amo k'nama zvali,
Da se pere, skloni i ponizi,
Tvrdokoran poklonit se neće.
Nas Magjarah kod Tebe netrpi,
Hotjeo bi da svjedoka nejma.
Kad ti glasi do Bana doprli,
Caru jeste poručio rječi:
„Doć ti neću, dok same Magjare
Za svjedoke mojih hoćeš rječih.
Nek se najdu svi Tvoji Dvorani,
Moje družtvo i prvi gradjani,
Onda ćemo razbistriti stvari.“
Laž se krije, pravda svjetlost traži.
Što Ban reče, car je naredio.
Stučilo se sunce i oblaci,
Gusti, crni ubili jih jadi!
Tko će ikad te spletke razmrsit,
I bijonu skinut s oka dvoru?
Tu se hoće mila braćo draga,
Čisto srdce, sa savjestju mirnom
Pa još pamet s jezikom uzajmit
Čak iz vedra nebeskog okruga.
Banu vile u pomoći bile,
Svud odgojka pratile nevidne,
Još mu taku pomast pripravile:
Kad je oči š njom namazo dvoru,
Svim bijona s ljuskom pade s vida!
Pa kad Cesar bistro progledao,
Ivan herceg i Sofija mudra,
Sve proplaka na Banove rječi;
Bistre suze niz bijela lica,
Kano biser trune se i ronu
A magjarskim kobnim poklisarma
Mraz na obraz pade oprudjenim.
Prekipjela žuč jim je od jeda,
Al' ga kriju, Banu s' umiljuju.
Ivan herceg stavlja se po srjedi,
Za pomirit s Hrvatî Magjare.
Nastaviše ovi trvenikom,
Odnesoše do Košuta vjesti.
Pobjegoše tmine izpred sunca.
Pa je Care besjedio Banu:
„Ti si bane zenica Hrvatah,

Sve je u te očima uprlo,
Tvoje rječi i dubje smotaju,
Proviru se srdcu do dubinah.
Dobro znadeš kako me u duši
Odmetnuta prži Italija,
Tvoji mi ju hrabri graničari
Od sardinskog preoteše kralja.
Ali čujem hladit su počeli,
I s Magjari tuć se nakanili.
Nebi li jih s tvojim užgo rječma!
A ja ću se brinut nadomjerit
Vaše želje srbske i hrvatske.
Ako l' vami pretuže Magjari
Ja ću tebi pomoć pružit Bane."
Ban napisa,osta Italija;
Graničarska vjera ju sačuva.
Pa se s carem oprostio bane,
Povraća se u hrvatsko krilo.
Vjest ga huda susrjela na putu,
Pod oči mu list novinah dojde,
U novinah već ban časti lišen,
I magjarskom podvrgnjen gospodstvu.
Car Fardinand podpisao rukom!
  Kad to vidje kita od Hrvatah
I Rajačić patrijarha sveti,
Braće Srbah i slavenska dika,
Ki pratiše do Insbruka bana,
Čuvajući zenicu slavensku;
Kad vidiše što novine kažu,
Razpaljeni strkaše se k Banu.
U svima je srdce uzkipjelo
Rad nevjere i take nepravde.
  Plahe njemu govorili rječi;
Eno bane, svuda lete glasi,
Sva Srbija, Hrvatska, Slavija
Vatrom tinja na skoro će buknut,
Car ju pali vodan od Magjarah
Tebe s nama njim preda u ruke.
Nas držaše do sad seb do pasa,
S nam podnožje hoće da sad grade!
Neće bane, vjera ti je tvrda,
Pod to hrabri podleć narod slavni.
Svi za puške, i za bridke ćorde,
Pa što nama Bog i srjeća dade!
Ti si bane caru i prevjeran,
Tom si stazom sve nas uputio,
Pak eto ti sad naknade krasne!
  Ako li ćes tomu sklanjat glavu,
Ter za vjeru, ljubav Ferdinanda,
Narodu se iznevjerit kaniš:

Hajde od nas, drugog ćemo tražit;
Ali Njemčad ni Magjarčad hola,
Nad Slavenî gospodarit neće,
Nit će nami luk na glavi tući.“
Ban Jelačić te presječe rječi:
„Strpite se! oj slavenski cvjetu!
Čini mi se i savjest mi kaže
Da je ban vaš i do tog dorasto,
Pritegnut će cara na kajanje,
Uzdat će se, bit će porjecanja.
Al' nas vjera i pram caru ljubav
Opominja da se razumjemo.
  I njemu su dogustile tuge.
Znate da je pobjego iz Beča,
Ni sam nezna kud udara glavom.
  Italija izmiče mu uzdu,
A Magjari svezani sa Njemci,
To se čini da s' razpane carstvo,
Da se onim znahorim Frankfurtskim
Svjetla kruna pokori cesarska,
Slava, svjetlost kuće Habsburgove
S Ferdinandom da navjek probljedi.
  S toga braćo! žalit ga imamo:
Što se vaća sad desnom sad ljevom,
Ko potopnik, nebi li izplivo.
  Izplivat će, ali s našom ladjom,
Naša ladja s carom sjegurnija.
  Što je pčelam matica u trnki,
To je braćo car nama Slavenma.
  Pričekajte, dok s' do malo vrnem,
Ja sam odoh s carem razmedjašit.
  „S Bogom!“ reče, zagrabiše sjevci,
Doplaviše pred careve dvore.
  Ban unidje, podje caru k ruci,
Izmače se, sborit nastavi se,
Besjedio junak na junačku:
„Strp se care! mili gospodare!
Da ti prsa, pak i srdce skrozju,
Sve otvorim, u njem ogledaj se,
Vidi, pipaj moje rane ljute,
Koje si mi, i narodu momu
S koro zado, pa ni kazo nisi,
Već otisko da novine trube.
Dakle si me i sav narod vjerni
Dušmaninu predo najvećemu?
Zašto care, da od Boga najdeš?
Zašt odsjecaš sebi desnu ruku?
Vidiš da t' je usahnula ljeva.
Zar nevidiš jamu podkopanu,
Gdje te kane propastit Magjari?

Oni vele i govore jasno:
Da car jesi,samo što te trpe
Porad svoga veledušja krasna.
Skoro jesi uteko iz Beča,
Kam ti tvoji sad vijerni Njemci?
Frankfurt znadu,za te znati neće,
Šta kuhaju, šta li snuju znadeš,
Frankfurtu se poklonit imadeš,
Danas car si, a sutra si sluga.
To su žice i osnove hude,
To ti kroje Germani s Magjari,
U tom kolu Taljani, Poljaci.
Zar ćeš care tu sramotu primit
Da cesarka kruna avstrijanska
I sva slava Habsburgova dvora
Utrne se s tobom za uvjeke?
A evo ti tvrdu vjeru dajem:
Propo jesi sa svim tvojim carstvom,
Ak preziraš Slavene s Hrvati.
Za čast bansku ja ti i nemarim,
Ali pazi narod neuvrjedi,
Narod care razumjem slavenski.
On ti samo krunu može spasit,
Može care, volja je pripravna.
Željno želi sav narod slavenski
Na taj oltar sve žrtve prinjeti,
Siromaštvo sve s krvju vlastitom.
Ja nevelim care gospodare:
Da nas sama s tobom ljubav sklapa,
Oli kakva uspomena draga.

(Dalje će sliediti.)

Seoski knez.

U slavnoj Pleternici deseći se sa mladim znancem upitav jedan drugoga za junačko zdravlje, zapita me on: „Što je nova po svietu, kneže? Evo sam ti ovdje ko u progonstvu, novinah ti nedobivam, a malo se kad i ovud poznani čovjek namjeri, da se mogu š njim prijateljski porazgovoriti.“ Kad ja to čujem, uzmem ga pod ruku i stanem mu ovako govoriti: „Bio sam ti, sinko, jučer kod svoga prijatelja Slavonca u Požegi, — kad ja unutra, al oko njeg više njih, pa slušaju, kako jim čita iz njekih novinah. Bijaše baš o tebi pisanije, hajde, rekoh, baš da čujem, pa stoj i slušaj. Kad tamo, al razumijem ja, da si preveo njekakvu, što ti ja znam „komediju“ u pjesmi iz njemačkoga, al da si gdjegdje hrdjavo i sakato pjevao, a kovao riečih, kako ih naš sviet nekuje, kao n. p. „suncojasno,“ „gavranmajka,“ i šta ja sve znam.“ „Pa u kojih je to novinah pisano?“ upita me iz nova moj mladi prijan. „Ta mislim u Domobranu,“ koj hoče domovinu da brani, — „Mahni ga se kneže,“ reče mi na to, „Bog zna jesu li te novine za sitnu gospodu i za male ljude. Al ako ćemo pravo uzeti, nisi li ti nikad čuo kneže, gdje naš sviet govori i piše „gavran-

kosa“ pa onda ljubomoran, slavohlepan, sredobježan i još sjaset drugih riečih, koje su uprav tako kovane kao one moje gore. Ako ove rieči nisu običajne, ko druge, zato se neda reći, da su nevaljale. Ta mnogo toga nije se prije ni govorilo ni pisalo, što sad sav sviet i govori i piše. A što ono piše da sam gdjegdje hrdjavo i sakato pjevao, to mi se uprav smiešno vidi, jer onaj tko je to piso sudio je onako moje stihove, kako ih je čuo iz ustih igračah, a svatko znade, kakovi su ovi vještaci u sakaćenju i izopačivanju stihovah. Kad djelo bude jedanput tiskano, onda se može istom o njem sud napisati, a tko to prije čini, nalik je onom ciganu, što je pravio ražanj, a još nije uhvatio zeca. Pa zašto nisi dao to u štampu“, rečem mu ja, „ej, ej mladost, ludost, da si ti to meni rekao, ja bi već odavna govorio svomu prijatelju Slavoncu, koji ima štampu, da joj nije do Zagreba para, pa bi ta komedija bila već gotova i sviet bi vidio, tko ima pravo.“ A što ćeš kneže“, odgovori mi, „ima ti jedan tiskar u Karlovcu, koji ti takove stvari na snopove, rekao bi, kupuje. Ja nebore, misleć, da on ono što kupi i tiska, prodadoh mu svoj rukopis, ima tomu skoro dvie godine i on već oglasi, da se rukopis tiska. Kad tamo prodje i godina, a djelo još nedotiskano. Sad neznam jesu li mu se kolesa na makini potrgala, il je pustio rukopis da ostari, misleć da će mu ciena skočiti kao vinu, koje sa starosti u cieni raste.“ „Ej sinko, težko našoj knjigi, kad dodje u trgovačke ruke reknem ja i pojdoh obilaziti Pleternicu.

Šetajuć se po Pleternici zanimao me je dakako liepi pijac, koga u blizini nema. To mi mjesto već od prije poznato bijaše, pa zato mi u oči pade, da onaj čedni spomenik, što no je u sriedini stajao, i koj je Njegovo Veličanstvo cara i kralja Ferdinanda predstavljao kao mladog carevića na konju jašećeg — izčeznuo. Ovaj spomenik dade pokojni vlastelin Svetić iz neograničene odanosti i pieteta prama najvišjoj osobi ondje postaviti, te je tim ne samo milu uspomenu potomkom ostavio, nego i taj inače liepi pijac uresio. Upitam dakle prijatelja svoga: „a gdje je štatua carevića Ferdinanda?“ a on mi odgovori, da je stranom elementarnimi nepogodami, stranom obiešću njekih nevaljanacah osakaćena tako, da ju je moralo upraviteljstvo vlastelinstva odonud jamiti i spraviti u komoru. Na to ću ja reći: „zašto se Pleterničani nedogovore, pa da se taj ures opet podigne?“ On mi kaza, da jih je ko što sam i sam vidio, velika nevolja postigla. Marva jim je od kuge skapala, hrana i usievi sasvim ledom uništeni, i tako nisu nesamo u stanju u tu svrhu štogod da prinesu, nego niti istu školu, koja jim izgori, sagrade. „Uvidjam ja to prijatelju moj mladi, nu kad nemogu Pleterničani, mogli bi to baštinici Svetićevi učiniti; istina je, da je i njim, što se dohodakah od otih baštenih spahilukah tiče, svakojako, nu oni su do tog dobra lahkim došli, pa bi valjada mogli najmiliju ideu onoga, čije dobro posjeduju uzčuvati, kad bi šta u tu svrhu žrtvovali; jer time bi mili spomen za sve ostavili, a mjesto znatno ukrasili. Deder ti mladi moj prijane potakni to pitanje u družtvenom životu; pa ako nije inače moguće, a ono kad se Pleterničani malo oporave, nastoj, da se iz dobrovoljnih prinesakah štogod skupi, ako te slavni posjednici toga dobra i te znamenite baštine u tom nepreteknu.“ — Ovako razgovarajuć se dodjemo u bivšu kasarnu; da se malo odmorimo, sjedosmo i tako nas noć zateče.

Svaštice.

O našoj izložbi pune su sve novine; a osobito čestiti „Gospodarski list“ systematično razpravlja ob ovom proizvodu današnjega vieka. Mi bi takodjer rada naše čitatelje upoznali sa predmeti i sjajnošću, koju nam naša domaća izložba pred oči stavlja; nu prostor našega lista toga nam nedopušća, pa s toga ćemo ovdje samo napomenuti to, da su svi našinci, koji su dosad izložbu već pohodili, i kući se povratili, o njoj pripoviedali, da je to što krasna i veleliepa; da će ista našemu narodu ne samo za buduću korist, nego mu već i sada za slavu i diku služi; nadalje, da se to opisati i izpripoviediti nedade, pa zato bi najbolje bilo, da se svaki svojima očima osvjedoči. I mi preporučujemo, ako je ikako moguće, neka obćine, ako nemogu pojedini, na svoj trošak svoje sugradjane šalju onamo, da vide, što nikad vidili nisu, i što tako skoro opet vidit nećeju. — Dobili smo katalog izložbenih predmetah; nu s velikom žalošću opazismo, da iz našega kraja, dotično, ove županije, vrlo jih malo od onih zabilježenih imade, koji se najaviše, a i zbiljam predmete za izložbu poslaše; što je tomu krivo mi neznamo.

— Iz naših raznih novinah doznajemo, da je srbski sinod jednoglasno izabrao Nikorana Gruića, bivšega dosad administratora za pravoga vladiku Epiarchie Pakračke. Ova je viest ovdašnjo stanovničtvo obojeg vjeroizpoviedanja veoma razveselila, svikolici težko čekaju, da se što prije u svoje dostojanstva uvede i na obću korist svoja izvrstna svojstva razvijati počme.

Iz Našicah. (Dopis.) Dne 11, kolovoza t. g. obdržan je u Našicah na trivialnom učilištu konačni izpit, prigodom koga izza obslužene sv. mise i svečano izpjevane pjesme „Tebe Boga hvalimo“, započme pod predsjedničtvom veleč. g. Josipa Kršnjavia, u Orahovici župnika, mjesto bolestju zapriečenoga preč. g. Mate Filića, zač. kanonika, po orahovačkom okružju podarcidjakona, feričanačkog župnika, i istog okružja nadziratelja učionah, predtečnim g. predsjednika prirodjenim blagoriečnim slovom, uz carevku „Bože živi“, i ine toj svečanosti udešene pjesme, željani izpitni akt, prisustvovavši pri tom takodjer čast. o. Mijo Filipović, ovomjestnog samostana starešina i učionah ravnatelj. Prvi učevni predmet kao svagda i svagdi prvo mjesto zauzme vjerozakon, iz koga jedva dvoje, troje li djece govoriše, al se polagano otvoriše vrata učione, te unidje presv. gspj. grofica Gabriela Pejačević, reda zvjezdatog krsta gospoja, vodeć za nježnu svoju ručicu malahnu svoju milu kćerku gdč. Jelisavetu, da svog krasne nade sinčića mladog grofa Teodora i ostale učeće se djece napredak u nauku čuje. Nu neprodje ni pet trenutakah, al stupi u istu učionu ciela povorka gg. grofovah, naime presv. g. grof Vladislav Pejačević, našičkog vlastelinstva posjednik, Nj. c. k. vel. komornik i brižljivi otac mladog grofa Teodora; zatim gg. grofi Julijan i Ferdinand, braća g. grofa Vladislava, g. grof Otto Vurmbrand, c. kr. nadporučnik; ovu pako svu gospodu dopratiše presv. g. stari grof Ferdinand i presv. g. barun Gustav Prandau iz Valpova; sjajnoj ovoj gospodi pridružiše se pogl. g. Janko Janješić, našičkog okružja sudac; g. Marko Filjević, ovomjestni bilježnik; g. Blau, liečnik, i g. Andrija Mernik, liekarnik; k ovoj svečanosti potrudiše se i njeki dobri roditelji, kojim uspjeh o dobrom odgojivanju mile omladine svoje čvrsto na srcu leži.

Na stavljena pitanja iz vjerozakona kao i iz ostalih učevnih predmetah mladi učenici tako točno odgovoriše, da su željanom očekivanju sve prisutne gospode podpuno zadovoljili, a i hvaljeni g. predsjednik zaključiv izpitnu svečanost najprije svoj Gospodi na učestvovanju pri izpitu, zatim učiteljem na požrtvovanju i revnom trudu liepo se zahvali, a napokon učećoj se djeci pohvaleć ju preporuči, da na nastupljenoj stazi k nauku i učenosti neumorno stupaju, čim će jednoč uspjeh truda njihovoga i svetoj crkvi i miloj nam domovini obilnim plodom uroditi.

Zahvali se takodjer višeput hvaljeni g. predsjednik nazočnoj presv. gspj. grofici, kao obće poznatoj sirotah pomoćnici, koja 20 for. a. vr. blagoizvoli povjeriti g. Nik. Kindleinu, ovomiestnom učitelju, da nabavi u ime nagrade nabožne i učevne knjige, slike svetih i medaljice, što je on savjestno učinio, te su tim marljiva i dobra djeca nadarena srdačno blagoslivljajuć dobročiniteljicu s veseljem vratila se svojim roditeljem.

(Književnost.) U ovdašnjoj tiskarni će do skora opet drugo djelo slavnoga Kanižlića pod naslovom: Uzroci, iz kojih Isukrsta ljubiti moramo“, dotiskano biti. Došlo su amo pod tisak i pjesme glasovitog našeg mladog pjesnika, Jos. Eugena Tomića. Komu je poznat ovaj pjesnik, i njegovi proizvodi, taj će se sigurno tomu radovati; jer će tim naša književnost obogatiti prekrasnim proizvodom. Ob ovih obih djelih ćemo u svoje vrieme progovoriti.

O tečaju bečke burze od 19. kolovoza 1864.

Papiri: Kovnice 5% 71.60; Narodnoga zajma 5% 80.10; Srećke lutrijskoga zajma od god. 1860. 95.30; Narodne banke 775.—; Vierovnoga zavoda 190.30.

Mienice: London 113.60; Srebro 113.15; Carski cekini 5.42.

Tiskarna Miroslava Kraljevića u Požegi.

Izlazi 10., 20. i posliednjeg u mjesecu. Ciena mu je godišnja sa poštarinom 5 for., a polugodišnja polovica, za domaće pako, ako se u kuću nešalje 4 fr. 60 novč., a polugodišnja polovica.

SLAVONAC.

Predplatiti se može kod svih c. kr. poštah i kod odpravničtva lista u Požegi. Za obznane plaća se osim bularine od 2 stupačkog redka za 1. put 5, za 2. put 4 a za 3. put 3 novčića austr. vriedn.

Vlastnik i urednik: **Miroslav Kraljević.**

Godina II. U Požegi 10. rujna 1864. Broj 25.

KOMU SLAVOSPIEV?

Tko za pravdu gori
Kano žrtve žar,
Tko se hrabro bori
Za istine dar,
A na krivdu mrzi
Kô na paklen àd,
Tomu moja pjesma
Slavu pjeva sad.

Tko dom poslie Boga
Ljubi kô svoj vid,
Kog naroda svoga
Nikad nije stid,
Tko žrtvuje obim
Imanje i rad;
Tomu moja pjesma
Slavu pjeva sad!

Tko narodna prava
Prima pod svoj štit,
Kom' najveća j' slava
Za njih bojak bit,
I odbijat smjelo
Napadačah gad,
Tomu moja pjesma
Slavu pjeva sad!

Tko kad vrag navali
Na naš mili dom,
Hvata pušku, pali,
Bije se kô grom,
Za slobodu, prava
Krvcu lije ràd,
Tomu moja pjesma
Slavu pjeva sad!

Tko prosvjete zida
U narodu hram,
Ràne roda vida,
Da nas nije sram, —
K' tom' u rodu širi
Sloge rajski sklád,
Tomu moja pjesma
Slavu pjeva sad!

Koga rieči liepe
Nisu prazan jek
Već tješe i kriepe
Kano blagi liek,
Uviek djelom žive
Za svak roda jád, —
Tomu moja pjesma
Slavu pjeva sad!

Tko prot vjetru svakom
  Neokretje plášt,
Nij' za darom lakom
  Nit za častju tàšt,
Nego pun značaja
  Stoji čvrst kô grád,
Tomu moja pjesma
  Slavu pjeva sad!

Tko se nepretvara
  Kô lukavi lis,
Nelaska, nešara
  Za slavice vis,
Već što misli, sbori
  I djeluje tad,
Tomu moja pjesma
  Slavu pjeva sad!

Tko rad zlobe klete
  Trpi časti kvar,
Tko za pravde svete
  Nevin pati stvar,
Pak ma i u lancih
  Strpljen pati ràd,
Tomu moja pjesma
  Slavu pjeva sad!

Kom' za slavna djela
  Što činjà za sviet,
Kivna pakost splela
  Trnov vienca splet,
Pak mu život gorčà
  Tuga, čemer, jád,
Tomu moja pjesma
  Slavu pjeva sad.

Ilija Gromović, Sriemac.

SAN.

U zoru ranu
Sanak sam snio:
Med tvojim cviećem
Cviet da sam bio;

Tvoja me ruka
Uztrgla biela
I za njedarce
Sniežno zadjela.

Tu sam u blizi
Tvóg srdca slušo,
Jeda l' ti bije
Za mene dušo.

Al jedva što sam
Slušat okreno,
Mrazno mi bude
Te sam poveno.

U to i danak
Bješe jur svano,
I ja sam težko,
Težko uzdano.

Josip Eugenio Tomić.

LIEPA ŽIDOVKA WILLEIČANKA.

Novella.

Ponašio ju L. L.....a.

III.

Dok je Saluh konje zaprezao, sjedio je Izak na zemlji moleć: Mojsia i Abrame! pomozite mi; udarite ove Moabitjane sljepilom ili ih pretvorite u kamenje. Al se strese, jer ga njetko za bundu povuče, te mu prišaptne: Čuvaj se; hajduci te čekaju u šumi; ako odavle kreneš, izgubljen si.“

„Ta zar nisam propao, ako i ovdje ostanem? Pomozite mi prijatelju! Bog će Vam to naplatiti;“ padne nice i obuhvati noge nepoznata čovjeka. Taj čovjek bijaše sasvim u bielu kabanicu umotan, na kojoj si mogao opaziti crvenih prugah. Nepoznanac za časak promišljavaše, pa zatim reče: „Dobro, neka bude!“ Idi lagano kraj zida; tamo u lievom kutu ćeš naći osedlana konja; izvadi iz sedla pune samokrese i donesi ih amo.“

Izak ode i donese ih ne bez straha, da će ga taj nepoznanac nagraditi hitcem samokresa.

Saluh pomoćju nepoznanca odvuče kola na put, kojom prigodom im bijaše u prilog, duboki snieg, što no bijaše zapao, te tako neučiniše nikakova štropota. Zatim sjednu sva trojica u kola, te se odvezu, dočim je vike iz gostione sve malo po malo nestajalo. Naš žid se bijaše već ponješto oporavio od straha, kad al najedanput tri čovjeka pred konje skoče te ih sustave. „Novacah ili život!“ zaurla im jedan. Izak onesviešćen spreta se u kola, a stranac napne pištolj poviknuv: „Odatle, ako vam je mila na ramenih glava!“ Jedan od lopovah trže mač, nu stranac ga preteče, opali i — Sokolsky se valjaše u krvi. Konji uplašeni pucanjem potrče oboriv onu dvojicu, što no ih držahu, i za malo dodju na čistac.

Izak se istom poslje dvie ure izvuče van izpod sjedala, te obaspe stranca zahvalami i pitanji, koja medjutim ostaše bez odgovora. Stranac naime bješe vozeć se zaspao, što opazi Izak, te i on sguriv se u kut, zadriema.

Zora je već pucala, a oni bijahu još samo četiri ure od Willeike. Izak se probudi, a stranac još sveudilj spavaše; zato ga poče Izak pozorno razmatrati. Biela kabanica bijaše mu s ledjah spala, te Izak opazi dva zlatna epauletta i krst počastne legije na strančevih prsiuh. Izak odatle zaključi, da to mora biti častnik koje dragonske pukovnije. Lieva mu je ruka bila povita i zavezana, a činilo se je, kao da je i na glavi ranjen, koja mu bijaše rubcem zavezana. Na rubcu bijaše krvi, koja ga valjda probila; lice mu bijaše bliedo kao u mrtvaca.

„Smiluj mi se Bože!“ uzdahne Izak; „ovaj je čovjek ili već mrtav ili će mi putem umrieti. — Salušc! neštedi konjah, — možda ga ipak spasimo!

Za četvrt ure stadoše zapienjeni konji pred Izakovom kućom.

IV.

Čuvši Jessika, da su kola pred kućom stala, pogledje kroz prozor, i opaziv otca potrči dolje i padne mu oko vrata; nu začudi se, kad opazi stranca.

„Trči Jessiko, diete moje! trči što te noge nose i zovni ranarnika Elisamu“, poviče joj Izak.

Djevojka pogledje ranjenika žalnim pogledom i potrči u kuću, da po Elisamu pošalje. Zatim se vrati k otcu i pomogne mu mladića u krevet spraviti. Kraj njega stajaše Izak lamajuć rukama: „Smiluj mi se Bože; ako umre, izgubljen sam; jer će Nazarenci reći, da sam ga ja ubio“, jadikovaše on.

Jessika se prigne k bliedom licu mladićevu i slušaše, da li diše. Uzam posudu sa balsamom, pusti njekoliko kapih na poluotvorene njegove ustne te mu pomaže sliepe oči.

Mladić dodje ponješto k sebi otvori oči, dočim mu pogled pane baš na Jessiku, koja uzdahne i porumeni.

Biedna djevojko; akoprem mu pogled skoro ugasio bijaše, ipak rani srce tvoje!

Elisama dodje i pregleda ranu na glavi. Nemogav Jessika toga gledati, odkrene se i pusti do dvie suze niz probledjelo lice. „Hvala Bogu!“ reče Elisama pregledav ranu, „nije smrtna; jedino kasna pomoć i veliki gubitak krvi čine ju ponješto opasnom; nu podvostručena briga i njega će i to odstraniti.“ Na to odvrati Jessika:

„Na tom mu neće uzmanjkati.“ I od toga časa neudalji se od postelje bolestnikove. „Biedni mladić“, govoraše sama sebi, „dužna sam mu za život otca svoga.“ I njezine bi se oči u bolestnika uprte napunile uviek suzami zahvalnosti. Nu to bijaše više od zahvalnosti.

* * *

„Gdje sam?“ bijahu prve rieči mladićeve, kad je poslje duga i okriepna sna oči otvorio.

„U Willeiki“, odvrati Jessika, „kod moga otca.“

„Kod tvoga otca? tko je tvoj otac? i tko si ti dražestni stvore?“

„Ja sam Jessika, kći Izaka Nikolajeva, židova iz Willeike“, odvrati Jessika.

Lice bolestnikovo se namrgodi. „Pak zašto sam ja ovdje? a zašto ne u bolnici Willeičkoj? Zar nisam kod Novgorodeka ranjen?“ upita poslje odulje stanke.

Židovka ga umoli, da se umiri, te mu izpripovieda sve, kako je amo dospjeo. Glas joj postane svečanijim, a oči joj se zakriese, kad mu je pripoviedala, kako joj otca izbavi.

„Pak znadu li bar moji sudruzi štogod o tom?“ upita on.

„Neznadu; jer im nemogasmo ništa pisati, buduć da neznadosmo vriednoga Vam imena“, odvrati Jessika.

„A zašto me neposlaste u Wilnu?“

„Vaše stanje toga nedopušća, a smijemo li život izbavitelja svoga pogibelji izvrći?“ Tom prigodom poljubi dieva vani ležeću ruku mladićevu. Oboje ostadè njeko vrieme zabunjeno i zamišljeno; napokon digne mladić glavu i reče: „Hvala, tisućput, hvala za brigu tvoju, liepo diete; ali mogu li ti otca vidjeti?

„Zašto ne?“ odvrati ona i otrči si po otca. Izak stupi u sobu, a mladić mu reče: „Starče, hvala ti za gostoljubivost; nu molim te, budi tako dobar i piši momu pukovniku, da satnik Lozinsky kod tebe ranjen leži.“ Žid mu obeća i ode, a Jessika ostane kod Lozinskoga, kojega je svom brigom njegovala. Mladić joj uviek zahvaljivaše; dočim ona uviek porumeni.

Lozinsky se u kratko oporavi tako, da se je mogao i smio po vrtu šetati. Upiruć se o Jessiku, hodao bi š njom po sjenatih drvoredih, razgovarajuć se š njom o koječem. Mlada bi ga židovka uviek pazljivo slušala; a i s njekim ponosom, kad bi joj pripoviedao svoj vojnički život. Duhom bi ga onda sliedila u boj i u razne sgode njegova žića, te bi plakala, kad bi joj pripoviedao o nesreći, koja ga je postigla. Tako im prolazio dan za danom.

„Jessiko!“ reče joj jednoč, gladeć joj guste crne prami njezine kose, „ti ni nemisliš, da si mojoj njekoj rodjakinji posve slična. Kad tebe vidim, sjećam se isto tako dobre djevojke, kakova si i ti.“ Srce Jessikino se uzraduje, ali se ujedno porodi u njem njeka vrst ljubomornosti.

„A kako se zove ta rodjakinja?“ upita ga.

„Malvina.“

„Malvina? liepo ime! Valjda je i ona tako liepa, kao i ime joj?“ upita ga nješto nestrpljivo.

„Dakako“, odvrati Lozinsky, „ta to mora biti, jer ti je i u tom posve slična.“

Jessika porumeni do preko ušiuh. „Ala bih ju rado vidjeti!“ odvrati posve u zabuni.

„To je najlaglje“, odvrati Lozinski, te pokaže, izvadiv iz njedarah zlatni étuis, koji visjaše o lancu spletenom iz kose, Jessiki. „Gle! to je Malvina.“

„Ah kako je liepa“, reče Jessika; „Vi mi samo laskate, ja nemogu takova biti“, te probliedi kao krpa.

Taj cieli dan bijaše tužna.

Medjutim se je Lozinsky već tako oporavio, da se je mogao i bez Jessike šetati. Jedne večeri, kad je duže no obično u vrtu ostao, potraži ga Jessika, bojeć se, da se nebi razhladio. Ona stupi u sjenicu i opazi kapetana ležećega na čimenu, u ruci portrai Malvinin. — Oči mu bjehu u sliku uprte neizrecivim čuvstvom srieće i ljubavi; a napokon poljubi sliku tolikim žarom, da je Jessiki htjelo srce pući. Ona uzdahne duboko.

„Ti ovdje Jessiko?“ reče opaziv ju Lozinsky. „Što te nosi tako kasno amo?“

„Večer je hladna i maglovita, pa se bojim, da vam nenaškodi“, odgovori Jessika drhćućim glasom.

„To je tvoja krivnja“, odvrati Lozinsky, „jer me se od njekog vremena kloniš i tavljaš na samu, te se tako zamislim i zaboravim na se.“

„Ta Vi nebijaste sam“, odvrati Jessika ukornim glasom.

„Gle! zbilja prijateljice. — Malvina i ti bijaste uzza me.“

„Malvina, ah, da. — Ona Vam mora jako draga biti. Valjda Vam je blizu du?“

„Baš ne tako blizu. Ona je gojenče moga otca, te smo od malih noguh skurasli.“

„Dakle Vi ljubite Malvinu kao sestru?“

„I kano zaručnicu“, primetne Lozinsky.

Jessika zadrhće i vrisne.

„Šta ti je, draga Jessiko? ta ti si blieda i drhćeš.“

„Vjetar me propuhne; hajdemo u kuću.“

„Sirotče! zašto mi toga prije nisi kazala? Meni bi jako žao bilo, da rad mene oboliš.“

Uzam Jessiku pod ruku, odvede ju do njezine sobice. Na pragu mu se zahvali i ode unutra. Došav u sobicu baci se na postelju, zabuši glavu u jastuke, te poče plakati.

Sirota — oćuti, da ljubi onoga, koga striš, vjera a i srce od nje navieke razstavljaju.

V.

Lozinsky zadubljen i sám u svoje misli niti neopazi promjene u Jessikinu ponašanju. Tako im prodju opet dva tjedna danah, u kojih se nezabavljahu onom živahnosti, kao dosad; jer jedno i drugo malo govoraše. Napokon se odvaži Jessika upitat ga, šta mu je.

„Vi ste kapetane valjada bolestni“, reče mu; „trpite još s rane?“

„Ne, — ne, drago diete“, odvrati Lozinsky, pruživ joj prijazno ruku; „ja sam podpunoma zdrav, pa sam upravo s toga neveseo; jer mi se nemili ovdje dane u miru sprovadjati, dočim si moji sudruzi beru lovor-vience.“ Lozinsky uzdahne. — Djevojka takodjer. —

Poslje podulje stanke poče ona: „Da ste Vi kod Novgorodcka ostali, to bi sada medju drugimi pokopani bili; jedna jedina osoba bi Vas oplakivala; pak zar joj hoćete sada svojom nestrpljivošću nove muke zadavati? Vi ste još preslabi; te nebi mogli trudovah ratnih podnositi.“

„Jessiko!“ odvrati joj on. „Prijateljica, o kojoj ti govoriš, voljela bi me vidjeti mrtva, nego li strašiva; jer sramota je za vojnika neboriti se, kad mu se drugovi bore A da me ti ljubiš onako, kako me ljubi Malvina, i ti bi tako mislila.“

Djevojka pusti do dvie vruće suzice niz krasno lice i reče: „Smrt a i bezslavje Vaše bi me ubilo!"

„Ljubezno diete!" reče joj na to Lozinsky. „Zašto ostaju tvoje dražesti u Willeiki pokopane? Angjeo, kao ti, zaslužuje bolji udes. Kakavgod kramar će te dobiti, koji te neće ni cieniti znati! Njemu će biti preči novac, nego ti angjelu mili; a ti češ uz njega vehnuti do groba!" Tada zagrli Jessiku i upre suzne oči svoje u njeno krasno, tugom odsievajuće lice.

„Gospodin kapetane", odvrati ona, izvinuv se ogrljaju njegovu, „tko sa svojim udesom nije zadovoljan, taj nije pametan." I poslje kratke stanke: „Dakle Vam se nedopada više ovdje ostati?"

„Bože sačuvaj Jessiko; ali dužnost me moja zove. Da imam one novce, na koje čekam, nebi me već tu bilo; ali ovako bez novca — — —."

„I ništa Vam drugoga nemanjka? Pa zašto nam to prije nerekoste? Vi izbavitelj moga otca, — bez novca, bez konja? Pričekajte samo za časak", i kao srna odskakće k otcu si.

* * *

Stari Izak s naočali na nosu vagô je baš dukate, te jih htjeo već u željezni sandučić staviti.

„Stani otče!" poviče mu stupiv u sobu Jessika. „Stani, to zlato nesmije u tvoju štedionicu."

„Šta ti je drago diete?" upita starac začudjen. „Valjda misliš, da su krivi? Ne, ne; već sam ih izvagao, a ti znaš, da sam ja tomu vješt."

„Ne otče, ja toga nemislim; nu mislim da jih moraš Lozinskomu dati.

Starac se strese lice mu se smrači, a oči mal da neizskočiše. Rieč: „dati" onesviesti ga skoro. „Dati? ja svoje novće dati?" poviče izvan sebe.

„Da otče; ti ih moraš dati, jer ih kapetan treba;" Jessika mu izpripovieda sve

Razna se čuvstva boriahu u duši Izakovoj. On ljubljaše Lozinskoga, ali još više svoje zlato; zlato mu bijaše Bog.

„Komu? Lozinskomu? Ta on nas još nemože ostaviti. To bi mu bila smrt; a zašto? radi slave? liepa mi uzroka; da je bar radi dobitka", reče on.

„To sam mu i ja već kazala; ali on neće, te neće. Kaže, da ga slava zove; a mi ga nemožemo bez pomoći ostaviti."

„Ne kćerce, ne; ja mu lje nezaboravih usluge, koju mi učini, oslobodiv me očevidne smrti. Evo ti, odnesi mu ove dukate, milo diete; svi su pravi; a reci mu, da ću mu dati i list na Jakoba u Wilni, koji će ga konji i oružjem obskrbiti. Saluh će ga do Wilne dovesti. Bog Izraelov", nastavi suznima očima, „neka ga štiti, jer je čestit mladić."

„To mu i ja želim", mišljaše Jessika; te pohiti Lozinskomu, da mu predade novce. On nakani odmah sutradan odputovati. Jessika primi na se, da ga na put spremi, akoprem to tužnim srcem činjaše. U džep od kabanice metne mu zavitak dukatah, štono joj ih pokojna mati ostavi.

Kad se je Lozinsky s Izakom oprašćao, klečaše Jessika u jednom kutiću sobice svoje sklopljenih rukuh i k nebu uzdignutih očiuh, te moljaše ovako: „Bože, koji tužna srca izliečiti možeš, smiluj se jadnoj Jessiki."

(Dalje će sliediti.)

USREĆITELJI.

Novela, prevedena s Magjarskoga.

Vatra u peći već se skoro sasvim ugasila, a kadikad oživjeli plamen obasjava dva čovjeka, što pred njom sjede i driemaju. Jedan od njih ima preplanuto rumeno lice, a

glava mu je gustom siedom kosom pokrivena, što jedno prema drugomu tako stoji, kao kad pod planinom jabuka cvati, a vrhunac pokriva gusti snieg. Drugi je za jedno deset godinah mladji, ali dosta ćelava glava i brazdė po licu pokazuju ipak, da je već čovjek u godinah.

U sried sobe na ugladjenom čistom stolu od hrastovine prosipa tanka svieća u težkom srebrenom svećnjaku svoju slabu svjetlost naokolo; kraj nje leže karte amo tamo razsute; pod stolom pružio se je ozbiljno ogar (lovački pas) i prati vješto sa svojim repom jednoglasno kuckanje šetalice na zidu visećeg sata; izderani divan i stare stolice sasvim se slažu; po zidovih, na kojih se paučina pohvatala, vise od dima i starine već potamjele slike davnih praotacah.

Iza podugog kvrčanja poče sat izbijati; na to se mladji iza sna prene, protegne se njekoliko puta, maši se svoga šešira i htjede kradom otići.

Na njegovo šuškanje digne i drugi glavu i reče otežuć:

„Gjuro kud si navalio?“

Gjuro digne važnošću svoju lulu prema satu i reče:

„Brate Ivo, sedam je izbilo.“

„Ništa zato, sjedi ovamo, da se još malo zabavljamo!“

Gjuro sjedne na svoje prijašnje mjesto.

„Ili da se dalje kartamo?“ zapita ga Ivan.

„Kako ti volja, brate!“

„E hajde, da se malo podivanimo.“

„Drage volje.“

Obojica zapališe lulu i bacišе još njekoliko cjepanicah u peć.

Blaženi seoski živote! kako su jeftine tvoje zabave! sretna zimna večer! koli bezaslen duh oživljuje tvoja mirna veselja!

Izza podužeg mučanja poče Ivan:

„Gjuro! znaš li o čem sam promišljao?“

„Na svaki način o čem pametnom.“

„Taj će Napoleon još cieo sviet prevrnuti.“

Gjuro izbeči oči i zine, te reče uzdišuć:

„Što će onda iz nas biti?“

„Pa ostat ćemo Magjari.“

„Sbilja? e pa onda nemarim, ma i srušio cieo sviet.“

Za ovom mudrom politikom opet sve ušuti, za njekoliko trenutakah sklopiše oči obojica, pa počeše opet klimati glavama.

Ivan i Gjuro Fondor biahu pravi Magjari i srcem i dušom. Bili su susjedi, rodjaci i vlastelini, ali su od malena tako dobro živjeli, dapače tako su se srdačno sdružili, da jedan bez drugoga nemogaše biti. Zajedno su orali, zajedno sijali, zajedno želi, zajedno su se i zadužili; zimu su zajedno proveli, pa bi čovjek mislio, da će zajedno i umrieti.

Gjuro se je divio Ivanu, kao najvećemu državniku, pa što je ovaj o javnih stvarih govorio, to mu bijaše tako sveto, da bi zato svoj život dao; po čitav bi se dan čudio, kako je moguće, da tako odlična čovjeka nepotraže, da bude upraviteljem javnih poslovah ili da mu ponude ministarsko mjesto; jer koj postupanje ministarah onako izvrstno prorešetati znade, taj bi za cielo bio neumrli ministar i koj sklad — ili bolje rekuć smutnju — evropejskih poslovah umije onako vješto razjasniti, da se njegovom umovanju svi novinarski članci klanjati moraju — zar taj nije svakako pozvan na što izvanredno veliko. Gjuro ga je slušao kao kakova proroka, kod kojega bi trebalo i sám Palmerston da u školu ide. Kad bi Ivan rekao: „Napoleon neće ratovati“, badava što tada vrgoše izvanredni porez, badava što gruvahu topovi kod Montebella; Gjuro je čvrsto vjerovao i dokazivao, da neće biti vojne. Što je Ivan vidio, to i Gjuro, što je Ivan ljubio, to je i Gjuri

milo bilo, na što se je Ivan ljutio, to je i on od srca mrzio; nije ništa umjeo sám pomisliti; on je služio Ivanu kao rob. Bez Ivana nemogaše ni jedan dan proživjeti. A Ivanovoj duši dopade se ova bezuslovna odanost; Ivan znadijaše cieniti, što Gjuro njegovo prvenstvo tako pripoznavaše; bijaše srećan, što ima komu da zapovieda. Zaoto nemogaše bez Gjure biti i zaoto je voljeo s njime se sdružiti, nego s Bog zna kakvim učenim mudracem.

To je najbolje ujedinilo ova dva rodjaka i s toga je moglo biti, da su se pazili kao gazde, nasliednički rodjaci i susjedi, kanoti angjeli u nebu.

Imadijahu još njekog trećeg rodjaka, darovita vesela mladića, koj je u Pešti živjeo. Nisu ga pazili, jer je mnogo novacah potratio, s Ivanom se upuštao u prepiranje, a Gjuri se često rugao.

Poslje drugoga driemanja započne Gjuro:

„Dobio sam pismo od Béle.“

„Tà valjda neće još i kući doći“, reče trgnuvši se Ivan.

„To bi nam još trebalo!“ poviče uplašen Gjuro.

„Od toga dečka neće nikad ništa biti.“

„To si ti, brate, već davno prorekao.“

„Pa će se i izpuniti.“

„Tko smije o tome posumnjati?“

„On je ohol, nadut.“

„Jošte kako!“

„Misli, da je Bog zna kako učen čovjek.“

„Pa se i usudjuje, tebi, brate, protivusloviti.“

„To je tek smiešno.“

„Ne, drzovitost je!“

„Smiešno je samo. Ja sam 40 godinah stariji od njega, pa da sam za tih 40 godinah uviek samo kalendare čitao, znao bih više od njega, ma da je i 12 školah svršio. Pa izkustva?! brate, ona silna izkustva!... šta? crpi li se to iz babjih pričah? Ako misli, da onoliko zna, kao ja, onda je magarac.“

„To je ciela istina.“

„Pa šta piše?“

„Piše, da je bolestan i da ga je sve odbjeglo...“

„A, to je što drugo; mi ga nesmijemo zapustiti, on je naš sestrić... to je šteta!“

„Što je naš sestrić?“

„Tà i to nije velika sreća, ali to je šteta, što je bolestan i samohran.“

To rekavši ustade tromo sa svog mjesta.

Gjuro učini to isto.

Ogar isto tako.

Ivan poče po sobi gore dole šetati.

Gjuro idjaše za njim.

Ogar obskakivaše ih, kao da se raduje, što se je dugačko driemanje svršilo.

Od jednoč stade Ivan pred Gjuru.

Gjuro potegne jedan korak natrag, da može pristojno udaljen biti.

„Toga lupeža moramo posietiti“, reče Ivan, „bit će i onako danas sutra naš nasliednik...“ da je ovo rekavši Gjuru motrio, mogao bi opaziti, da se je namrgodio; nu Ivan nije toga vidio, dakle nastavi: „treba da se ponašamo prama njemu, kao da nesamo naše novce troši, nego da nas i spominje. Gjuro, ti si lakši, potrči der do Pešte!“

Kao munja obasja Gjurino lice radost, te on zapita Ivana, a glas mu drhtaše:

„Kada?“

„Što prije; sutra!“

„E onda moram se požuriti, da se na put spremim.“

Ivan se razstade s njim sasvim milostivo.

Gjuro izišav iz sobe podskakivaše od radosti, jer je već njekoliko danah razbijao glavu, kako bi Ivanu svoju namjeru razložio, da je rad u Peštu putovati; a sada mu se stvori sgoda sama od sebe.

Ali gle, gle! Gjuro prodje kraj svoje kuće, obazre se pazljivo njekoliko putah i miče se polagano dalje. Nješto snuje, od Ivana nješto krije... jest, taji nješto, na što mu je strah i pomisliti. Da vidimo, šta će da radi!

Gjuro uzdahne duboko pred jednom neznatnom kućom. Sa prozorah ove kuće razliegahu se glasovirovi zvuci po pustoj ulici; napievi protresoše sva uda slušaočeva; bijaše časovah, kad ga je silno sviranje skoro onesviestilo, i onda se zanešen nasloni na zid, stisne obje ruke na srce, kano da hoće, da ga sakrije. Jadni Gjuro! sad znamo, u kojem grmu zec leži.

Svirka umuče; Gjuro namesti kosu, da ćelava glava nepadne toliko u oči i stupi u kuću.

Mlado, umiljato djevojče doleti pred njega i reče mu:

„Ljubezni čika Gjuro! baš mi je milo, što nas još u to doba posjećujete!“

Rieči „ljubezni“ i „milo“ onesviestiše Gjuru, pa još ona mehka i nježna pružena ručica!!... jedva što mogaše promucati:

„Ja sam tako slobodan bio, jer sutra putujem u Peštu, pa možda štogod potrebujete?!“

Nije moguće, da je njegovom pogledu izmaklo, da je djevojka jako porumenila, kad je rekao: „Putujem u Peštu.“

Gjuro takodjer porumeni.

Na takav se način javlja simpatija.

„Naš sestrić Béla je bolestan, s toga onamo putujem.“

Žar na djevojčinu licu tako zasliepi Gjurine sive oči, da sada nije opazio, kako je jadnica probliedila.

„Ali... ali“, promuca ona bojazljivo, „valjda nije opasno?“

„Mislim, da nije; medjutim vidjet ću.“

„Požurite se samo, da skoro kući dodjete; — jel'te da ćete se požuriti?“ moljaše ga djevojčica.

To bijaše već odviše, to je Gjuro jedva podnieti mogao; poče se na svom stolu uzvrpoljiti, glava mu se vrtijaše, stane kašljucati i bacaše oko na sve strane, pitajuć se, da li ga je sbilja zamolila, da se kući požuri? htjede pred nju na koljena pasti, ali u isti mah stupi otac Jelenin u sobu.

Stari Bárdoš pozove ga na večeru.

Gjuro nehtjede ostati, srce i duša bijaše mu prepuna, tako da mu se nije htjelo ni jesti, ni piti, već je samo težio za samoćom.

Zatvori se u svoju sobu, stane pred ogledalo i promišljavaše, šta li Jelena na njem ljubi? i čudnovato! Učini mu se, da je doista prilično liep.

Svu noć nije ni oka zatvorio, pa kad bi malo zadriemao, žuborili bi oko njega vilinski glasovi: „dragi, ljubezni čika Gjuro, žurite se samo kući.“ Tada klimaše tiho svojom ćelavom glavom, prevraćaše svojim sivim očima i nasmieši se tako sladko, da su mu se zubi vidili, koji nebjehu već poizpadali.

Pa da je još vidio, kako Jelena, pošto on ode, poče plakati! i sbilja je plakala i to dugo... no, to mu je spasilo ono malo pameti, što nije vidio taj prizor.

Ivan spavaše mirno i nesanjajući, da ga je u taj čas nepokolebivi podložnik iznevjerio.

Gjuro se zorom krene i za četiri dana doma se vrati.

Nikada nije griešnik većim strahom pred svoga sudca stupio, kao što se Gjuro Ivanu približio.

Ivanu izpade lula iz ustah opazivši Gjuru.

Gjuro upre stidljivo svoje oči u zemlju.

„Jesi li ti poludio?“ poviče Ivan, „ta ti si natukao vlasulju!“

„Strah me je, da mi neozebe glava“, mucaše Gjuro.

„Onda si se tako opravio kao mladoženja.“

Kod rieči „mladoženja“ prene se Gjuro i odgovori mu sasma smierno:

„Tà treba čovjeku kadkad i koje novo odielo. Mislio sam, kad već idem u Peštu, daj da nabavim, što mi treba.“

Ivanovo čelo strašno se namrgodi.

Gjuro se tako pokunjio, kao djak u skamiji, kad svoju zadaću nezna.

„Marim ja“, poče Ivan iza kratke stanke smičući ramenima, „radi kako znaš, pa gledaj kako ćeš sretan biti!“

Gjuro težko uzdahne.

„Čini po tvojoj volji“, nastavi Ivan, „ja niti sam tvoj otac, niti tvoj tutor, a mladoljetnost si, hvala Bogu, prije jedno 30 godinah prešao. Ti si, brate, sam svoj gospodar! — Tà gle, i brkove si ocrnio; šteta, što nisi u Pešti odmah i novo lice naručio, onda nebi trebalo toliko krpati! Pa je li te bolilo, kad su ti umetali nove zube?“

Gjuro obrisà znojavo čelo, te gledaše neprestano na vrata.

Podugo vrieme prodje, dok se jednom nesvrši mučni izpit.

Gjuri je odlanulo srcu, a nagon ga tjeraše k Bardoševim, da za pretrpljenu nepravdu bar naknadu traži.

Jelena ga je uviek očarala, ali danas mu bijaše vila, angjeo, koj bi u stanju bio, Gjuru u pakao ili u raj odvesti. Dražestni stvor nemogaše se dosta napitati i govoraše s najvećim učestjem o okolnostih porodice Fondorove.

„Neima sumnje,“ mišljaše Gjuro da ona želi u našu porodicu doći; pa se zaista i nije prevario.

Izpitivala ga je o svačem, i o Bèli.

Jadni Gjuro! zašto neumiješ pogledati dalje od nosa, pa bi opazio, da ona drhće, da joj na licu nada i silno osjećanje grane, kako ti Bèlu pomeneš. Ej moja dobričino! ti to nevidiš, ali to je i sreća za te, jer možeš bar još koj časak blagovati u tome snu.

Koliko i koliko ljudih ima na bielom svietu, koje samo uobraženje usrećava!? Jedan misli, da ga žena obožava, a ona ga vara; drugi opet, da mu je prijatelj pripravan, svoj život zanj žrtvovati, a on ga izdaje. Da ljudi uviek vide istinu, morali bi očajavati, ali tako su srećni jer nevide, što sbilja biva.

Pa kad ih toliko tisućah, živi u uobraženju i drže, da su srećni, zašto nebi i Gjuro mogao.?

Jelena čuvši, da Bèla nije bolestan, skoči k glasoviru, te stane izvadjati najumiljatije pjesme, jednu za drugom.

Gjuro mišljaše, da ona hoće njega da zabavlja; a Jelena pusti radosti svoga srdca na volju.

Za večerom sjedio je Gjuro kraj Jelene; kud će više uzroka, da je sad svoju čašu prevalio, sad opet posudje služavki iz rukuh bacio, jednom riečju, na najnespretniji način ponašao se.

Od ovoga dana vrlo je riedko išao k Ivanu, što je dobroga starca sasvim razžalostilo. Gdje će naći tako zahvalnoga slušaoca? Poniče u njem osnovana sumnja a ta mu rani u srdce.

Na jednoč prispješe iz Pešte pokućstva po najnovijem ukusu. Gjuro opravi svoju kuću iz temelja.

Nije vajde, nevalja mu posao, što tako hoće da spletkari, i rad toga oboli naš Ivan. Gjuro nije htjeo da zna za njega.

Zar je to prvi put, da se je vierni podložnik proti svomu gospodaru pobunio? ili nezna li naš Ivan povjestnicu Esseksa? nezna li on, da se je baron Varviek proti samomu kralju pobunio, koga on sam kraljem učini? Bože sačuvaj, on to nije znao; znadijaše samo toliko, da će od duga vremena skapati, da bez Gjure nemože živjeti, i da su njegovi poslovi u nebo vapijući griesi! Ivan neprodje nikada pored kuće Bárdoševe; mrzio je staroga Bárdoša, što nije bolje odhranio svoju kćer; djevojku je mrzio, što mu je podložnika preotela.

Biaše mu potrebno, da se raztrese i svoju bol ublaži i tako pisà Béli u Peštu, da dodje kući, Poče već brojati sate. kad će dobiti Béla pismo? koliko će trebati, dok se spremi na put? kad će poći i koj će dan kući prispjeti? Izračunao je, da će to za tri dana biti, te se uplaši pomislivši, kako će ova tri dana proći.

Prodje već i vise vremena pod većimi nevoljami, zaoto dragi brate Ivane, budi čovjek!

„Ali ako se zakasni!“ mišljaše oe, „ako istom kasnije dodje? — “ Toga se ti neboj, ima nješto, što će Bèlu ko na krilih dpnieti.

No vidiš, kako je strahovito bilo čekanje, kako je lagano prolazilo vrieme, pa je ipak jedanput proleklo, a Bèla stiže sretno i veselo.

„Bolestan sam, moj sinko, joko sam bolestan,“ uzdahne Ivan, kad Božo u njegovu sobu stupi.

„Kako bi vi bolestni bili, ljubezni stćiče, tà izgledjete tako, kao dren zdravi.“

„Zar ti bolje znaš od mene?“

„Tà ja vidim.“

„Šla ti vidiš? da se moje lice od ljutine zažarnje, da moje oči od jarosti sievaju? Ti baš hoćeš uviek da mi uz nos ideš!

„No, no, ljubezni striče, ako sam rekao, da niste bolesti, to je znak, da od srdca želim,da toga nebude. pa kad bi vas Bog ovom nesrećom polazio, danju bih Vas tada i noću dvorio kao moga dobrotvora; moga drugoga otca.“

„Hodi amo, ti laskatelju,“ reče Ivan i pritisne liepoga mladića žarko na svoje grudi. „Sinko!“ poče iza kratke stanke, „ljubiš li me?“

„Od srdca vas ljubim i poštujem.“

„Bi li htjeo za mene žrtvu prinieti?“

„Sve što samo mogu, učinit ću za svoga otca.“

„Gle, već sam ostario; naučio sam se, da je njetko oko mene, koji mene, a ja njega ljubim . . . Gjuro, izdajica, iznevjerio me je; to je moje srce ljuto ranilo; pomozi mi, da tu bolju podnieti mogu; ostani kod mene!“

„Bit' će mi najsladje veselje, ako vas zabavljati mogu.“

„Ali da i tebi ovo stanje laglje bude, moraš se ženiti!“

Béla se prepane i potrese glavom.

„Opet mi prigovaraš; ili zar je trebalo da reknem: neženi se? dakako, odmah bi tada odvratio: baš zaoto ću se ženiti.“

„Sladki striče, govorit ću iskreno: ja već ljubim.“

„Dakle ženi se s onom, koju si izabrao.“

„Nećete se s toga ljutiti, dragi striče?“

„Zar sam ja takav, kao ti, što samo protivusloviti zna?“

„Djevojka je sirota.“

„Možemo od našega dobra pošteno živjeti.“

„Vi se baš nepazite dobro sa djevojčinim otcem.“

„Za tvoju ljubav mi ćemo se pomiriti.“

„Ja sam omilovao Jelenu Bárdoševu.“

Starac skoči sa svoga mjesta takovom vatrom, kako to nije možda prije 20 godi-

nah činio, lupi lulom tako o peć, da se je na sto komadah razbila, te se poče grohotom smijati.

Béla se uplaši, da nije možebiti ovim ljubav svoga strica, a time i svoju sreću pro-igrao. Poče njekoliko rieči u svoje opravdanje mucati.

Ivan i neslušaše ga, već poče se na novo smijati, dok mu suze na oči neudariše, pa silno zagrli Bélu.

Ovaj neznadjaše, što mu valja misliti o tom.

„Daj mi šešir!“ poviče Ivan i dohvati naglo Bélu za ruku. „Hajdemo!“

„Kuda ćemo?“ zapita ga Béla.

„Valjda mi nećeš opet uz nos? Da prosimo djevojku!“ —

Gjuro se takodjer pripravljaše na odlučan korak; opravljaše se tako, kao što možda nikad u životu; izpisa iz starih knjigah liepe i zgodne izraze i nauči ih pred ogledalom; vježbaše se obmamljivo prigibajući se, zasuka djavolasto brkove i tako naoružan sa svim oružjem očaranja, pokuca na Bárdoševa vrata.

Naučene liepe rieči odoše sve bez traga, jer pogledavši Jelenu zaboravi ih sve do mrve; občinljivo prigibanje takodjer mu nepodje za rukom, jer se nije mogao ogledati, a što je glavno, nije imao odvažnosti.

Pošto se dugo borio, stade joj pričati, da je svoju kuću sasvim na novo i krasno uredio i da želi, da s ovim obraduje njekoga, koj o tom i ne sanja.

„O kako zavidim tomu, koga ćete time da obradujete!“

„Netreba, gospodjice, ni najmanje, da mu zavidite, a ja bih vrlo srećan bio, da biste izvoljeli vidjeti moje pokućstvo.„

„Kako velite....?“

„Mislim...premda je ovo sve vrlo neznatno prema vam, jer, da imam čime, vaše bi sobe bile zastrte svilom i kadivom, pa i to nije ništa, ljudi bi morali vilin-dvor za vas načiniti; ali nisam u stanju više učiniti, nego što sam proizveo; primite ovo najboljom voljom i budite uvjereni, da vam to pruža najčistije srdce, koje vas najžarče ljubi... “

Samo je toliko mogao izbrbljati od svega onog čuda, što bješe naučio.

Jelena stajaše kao okamenjena nerazumievši ni pola od onoga, što joj je Gjuro tako mudro i liepo deklamovati htjeo.

„Došao sam, da prosim vašu ruku,“ reče Gjuro uzdišući.

U taj čas stupi Ivan sa Bélom u sobu.

„Jest,“ nadopuni Ivan, „u Bélino ime.“

„Bélo, moj sladki Bélo!“ poviče Jelena i savi se mladiću oko vrata.

Gjuro ostade klečećke. Kad mu rodjaci dodjoše, ama kao da ga grom udari.

„Ustani, velikodušni brate!“ poče na to Ivan.

Gjuro ustade nerekavši ni rieči.

„Bélice!“ nastavi Ivan, „treba, da se zahvališ Gjuri, što je za vas dvoje svoj stan tako krasno uredio!“

„Št.... šta?“ promuca Gjuro.

„Valjda nećeš da se obrukaš,“ šapne mu Ivan vladujući opet na svu mjeru Gjurom, od kako ga je iznenadio.

„Je.... jest,“ mucaše Gjuro, „rekao sam već Jeleni, da sam svoj stan za nju uljepšao;“ ali ovo rekavši kanuše mu dvie krupne suze niz lice.

„Pa ja Vas nisam razumila, o velikodušni čika Gjuro!“ i s ovimi riečmi pade mu Jelena s desne strane oko vrata, s lieve ga pak Béla zahvalno ogrli.

Gjuri je bilo tako, kao čovjeku u ljutoj zimi kod vatre, koja ga s jedne strane grije, s druge pak razhladjuje.

„Ali vi ćete kod nas stanovati, jel' te dragi čika Gjuro,“ moljaše ga Jelena.

„Ne,“ odgovori Ivan, „nas dva starca naučili smo se sasvim jedan na drugoga,

on će se k meni preseliti, pa onda ćemo zajednički živovati, te ćemo tako kraj vas blagovati.

Gjuro nemogaše ni rieči progovoriti, ali mu je biedno srce nješto strašno stegnulo.

„Nadam se“, okrene se Ivan Gjuri, „da će se taj dječko sada opametiti.“

„Moguće“, mrmljaše Gjuro, pa pomisli onda u sebi, „samo onda ja da neću poluditi.“

„Sada ostavimo ovdje zaljubljene, a ti povraćena ovco! hajde kući, da malo priklapamo!“ — —

„Sad će ona bar doći u moju kuću, pa će postati gospodja Fondorova“, tješio se je Gjuro, kad se je već počeo s Ivanom kartati.

On bijaše jednako u gubitku, pa bi mu se Ivan uviek sladko smijao.

A mladenci neumiju nablagodariti svojim stricevom, koji se kao u obkladu natiecahu, koj će ih većma usrećiti. *Ante Lobmayer.*

VOJNICA.

(Dalje.)

Slaveni su uvjek prezirani
Još od tvojih pradjedovah bili.
Od Lipsije tija do Pariza
Sve su svojom natopili krvcom
Kano i sad polja taljanska,
Sve za tvoju i tvog carstva diku.
Al pastorčad bez majke su bili,
Na glavnjama svojim ko tudjinci,
Njemci časti djeliše s Magjari:
Znoj, krv slavska, bila hrana, brana,
Inorodcim smjeh, poruga bili.
Ti to znadeš i tvoji vjećnici,
Pa s' izdaje možebit bojite
Jer neznate, kud ćete se mašit,
Sad Magjarma, sad, nam pružaš ruke.
Ta nestalnost izvor je propasti.
Magjarma je kruna kraljska, carska,
Trn u oku, namjere jim prječi,
Isti j' udes njemačkog jedinstva.
Dok si carom ko i našim kraljem,
To jedinstvo sklopit se nedade;
Zato skladno njemci i Magjari,
Talijani i njeki Poljaci,
O propasti tvoje krune rade,
Tvoje krune i roda slavenskog.
Nas Slavene izcjepat, podjelit,
Snuju njemčit, magjarit, podjarmit
Za te mrježe sav naš narod znade,
Probudjen je već se osvjestio,
Sloboda je bratinstvo, jednakost
Jur na usti i djece slavenske.
To primismo mi svi za načelje
Te se rječi s našim srdcem slažu

To j' Isusov, apoštolski nauk.
Isto trube njemci i Magjari,
Demokrate i svi Demagogi,
Al tog blaga sami gospodari,
Iz svih djelah laž jim viri huda.
Hotjeli bi da Slaveni bjedni
Moljakaju, prose i gamižu,
Dok lakomu što njihova ruka
Ol udjeli, ol pljusku priveže,
I povrati što je bila dala,
Pa nas pusti razbijenih dlanah.
Borme care, varaju se ljuto,
More jim se povratiti zajam.
Nije šala vas narod slavenski
Tako dražit, na mejdan pozivat!
Iste dakle dušmane imamo.
To nas care s tobom tješne veže,
Pretrpljene pomrsuje krivde,
Zamladjuje naše rane stare.
Sva je jezgra pametnih Slavenah
Jur udrila mojim pravcem pravim,
Da ti krunu i carstvo sačuva,
Bolji temelj položi Slavenstvu.
Al su tebe care gospodare
Zli vjećnici na zlo već navukli.
Od svih molbah vijernih Hrvatah
Jednu si jim bijo uslišao:
Izabrana mene od njih bana
S carskom rječju i vlastitim pismom
Skoro jesi prosto potvrdio;
Pa sad gledaj što si učinio!
Sam ti jedan vjeran osta narod.
Srjeću krune i njegovo blago
Jedva bijah ja spojio s carstvom.
Vjera ti je care Ferdinande,
Desnica bi i sablja hrvatska
Sve dušmane pred noge ti svukla
Tvoja kruna još sjajnija bila,
Ti sad care razkidaš na vjeke.
Šta će poslje iz tog dalje sledit,
Prorok nisam, pravo neznam kazat,
Samo znadem da car biti nećeš.
Slaveni će drugi stožer tražit,
Ko Magjari, Njemci, Talijani.
Ak ostaneš grof sam u Tirolu
Dosta bi ti i to srjeće bilo.
A ja care vjeru ti zadajem,
Suprot tebi nikad ustat neću,
Do grobnice ostat ću ti vjeran,
Al jednako i mom rodu slavnom,

I slobodi, koju si podpiso.
Istina je, imade Slavenah,
Što na Rusa i nehote glede.
Nagoni jih krivda i nepravda.
Poslušaj me, kajati se nećeš,
Ravnopravnost nek istina biva,
A sloboda svim jednako sjeva.
Vjera, jezik, svetinja narodna
Nek je svima ravno sjegurana,
Sve narode primi za posinke.
Nitko care nek nije pastorče.
Nepuštaj jih pod noge Magjarma,
Svi će srdcem prisnuti za te.
Još je lijek i sada na vrjeme.
Ja se u te, ti se uzdaj u me,
Spojit će se razkinuto carstvo
Tvoja kruna još svjetlija sjenut.
Eto care ! srdce odkriveno,
Laži, varke, u njem se nelegu,
Niti tavne sakrivene misli,
Sve sam ti jih skupijo u jezgru.
To je izraz svih vjernih Slavenah
Polovine tvog velika carstva!„
Kad je care razabrao rječi,
U more mu potonuše misli,
Nenalazi odgovora banu,
Već se kuca u prsa od jada:
Prosti sinko! nek oprosti narod,
Nevjera je našla me u tugi,
Prevarila, podpis izmudrila.„
Pa razkrili obje ruke bjele,
Ljubi bana u čelo junačko,
Sjedi dole moje desno krilo
Jaki stupe! uzdrmana carstva.
Tvoje bistro oko sokolovo,
Vjera, ljubav, prama meni stalna,
Sve razumjet more i dokučit.
Ali evo druge muke težke:
Iziskuje i razlog i pravda,
Vjernost tvoja i mojih Hrvatah
Da te opet za bana potvrdim,
I poreknem onaj podpis kobni.
Povjerio da sam, dobro znadeš,
A i to je za nevolju bilo
Palatinu punomoćje kraljsko
Svih zemaljah i krune ugarske,
A pod njom je i vaša Hrvatska.
S tim sam one stršenove bjesne
Utolio, jedva umorio.
Da sad javno potvrdim te bane,

Grdna holost uhorih Magjarah
Izkidat će sve zakonske uzle.
A ti bane! još s tvoji Hrvati
Sile nejmaš, za stjerat u brazdu.
Ja t' očito ni pomoć ne smjedem.
Ne ćeš moći odoljet Košutu.
Trjeba sinko još malo razvući
A evo ti moja riječ carska:
Ban ćeš ostat, pak i više primit,
A Hrvati, Srblji, bit će sinci.
Ivan herceg sve će to izravnit.
Hajde sinko u sto dobrih časah!
Vjerne Srblje i moje Hrvate
Pozdravi mi u vjernosti tvrdi,
Rad sam da jim sve želje izpunim."

(Dalje će sliediti.)

Nikola Thaller, županinsko-kotarski sudac u Pleternici, kao i **Vatroslav Gabriely,** gospoštinah ravnatelj, sa suprugom **Mandalinom** rodjenom **Fergić,** sa sinovi **Josipom i Stjepanom Gabriely,** c. kr. nadporučnici u vojsci, i kćerju **Ninom** udatom **Švarc,** daju sa razcviljenim srcem žalostnu viest, da se je njihova ljubezna dotično supruga, dotično kći, dotično sestra

MILKA THALLER rodjena **GABRIELY,**

danas u 5 satih u jutro, poslje težkog bolovenja i primljenih svetotajstvah u 19. godini dobe blaženo u vječnost preselila.

Tielo pokojnice sahranit će se 5. rujna 1864. u 4 sata popodne na miestnom groblju u Pleternici, zadušnice pako držat će se dne 6. rujna 1864. u 9 satih prije podne u župnoj crkvi pleterničkoj; kamo se rodjaci, prijatelji i znanci najuljudnije pozivlju.

U Pleternici dne 4. rujna 1864.

Javna zahvala.

Svim p. n. štovanoj gospodi i gospojam, kao i milim sugradjanom koji su posliednji posiet ljubavi, prigodom ukopa nezaboravne supruge moje nam izkazali, oviem izrazujem uz štovanje, moju duboku zahvalnost.

U Pleternici, dne 6. rujna 1864.

Nikola Thaller,
žup. kot. sudac.

O tečaju bečke burze od 9. rujna 1864.

Papiri: Kovnice 5% 70.75; Narodnoga zajma 5% 79.20; Srećke lutrijskoga zajma od god. 1860. 93.65; Narodne banke 772.—; Vierovnoga zavoda 186.40.

Mienice: London 115.—; Srebro 114.50; Carski cekini 5.48.

Tiskarna Miroslava Kraljevića u Požegi.

Izlazi 10., 20. i posliednjeg u mjesecu. Ciena mu je godišnja sa poštarinom 5 for., a polugodišnja polovica, za domaće pako, ako se u kuću nešalje 4 fr. 60 novč., a polugodišnja polovica.

SLAVONAC.

Predplatiti se može kod svih c. kr. poštah i kod odpravničtva lista u Požegi.
Za obznane plaća se osim bularine od 2 stupačkog redka za 1. put 5, za 2. put 4 a za 3. put 3 novčića austr. vriedn.

Vlastnik i urednik: **Miroslav Kraljević.**

Godina II. U Požegi 20. rujna 1864. Broj 26.

TUŽBA.

Cielom svietu sviće zora,
Svakom stvoru sunce sja;
Samo meni tužnoj oblak —
Žarko sunce sakriva. —

Cielom svietu mjesec svietli —
I zviezdicah neznan broj:
Ah — onda se istom k' nebu,
Gorki diže uzdas moj!

Sviet uživa zraka čista
I goriće, milu slast, —
Al kud mlada oko bacim,
Sve mi biva na propast.

Meni zora tad će svanut
S' suncem sinut drugo sve —
Ako bude mene dragi
Moj ljubio kao pre. — —

Anka M.

BIELA RUŽICA.

Kada zora rumenom i zlatom
Oblije nebeski svod'
Tada Mini pod prozore
Upravim sa cviećem hod.

Pa kad tamne prodju noćne
Neprijatne sjene,
Nakitim joj ružom
Te prozore njene.

Iz ružice dusi nježni
Kroz pendžere prodju,
I do moje drage Mine
Tako tiho dodju.

Minu grle, Minu ljube,
A u ime moje,
Pa se onda opet vrate,
U stanište svoje.

Jer kad ona ružu nadje,
Treba da već znadu,
Da taj nalog, cielivat ju,
Od mene imadu.

I. K.

LIEPA ŽIDOVKA WILLEIČANKA.

Novella.

Ponašio ju L. L.....a.

(Dalje.)

VI.

Više tjednah već prodje. Francezi unidoše u Moskvu, a od Lozinskoga još nikakova lista. „Valjda je pao", mišljaše Izak; „jer inače bi mi već pisao a i novce poslo."

„Mrtav", mišljaše Jessika; „pa sve da i je, u mom će srcu svedj živjeti."

Na to njetko pokuca na vratih i u sobu stupi Jakob iz Wilne.

„Brate! evo ti lista od Nazarenča skupa s novci", poviče Izaku u susret.

„Ah, to je ipak pošten čovjek. Zar nisam rekao, da će mi ih vratiti, ako još gdjegod živi?" odvrati Izak veselo i pruži ruku za novcem.

Jessika medjutim uzme list i čitaše uvjerivanja Lozinskova o prijateljstvu prama njoj i otcu joj.

„Što je to?" vikne Izak, prebrojiv cekine po dva, triputah. „Bože! ta tu ih je 100 više, nego mu ja posudih. Valjda me nedrži taj čovjek za lihvara?"

Jessika bijaše zabunjena. „To ne otče", reče porumeniv, „to ti on valjda šalje za plaću, što smo ga uzdržavali."

„Bio proklet!" reče Izak, „ako uzmem i jednu samo manguru za onu malu uslugu, koju mu učinih."

„Ali kad ti oholi Nazarenac hoće, da plati", reći će na to Jakob, „zašto da nebi primio."

Izak se pomalo umiri i pogleda zlato plamtećima očima. „Jakobe! zar ne, da je to pošten mladić? Gle samo, kako su dukati sasvim novi. Drugi mi nebi ni onoga poslao, što sam mu pozajmio."

* * *

Jessika, koju list Lozinskov ponješto razveseli, padne opet u svoju dosadašnju nujnost, koju još poveća nesreća Francezah u Moskvi. A i kako nebi, kad je i on tamo bio.

„Kćerko; Francezi padaju kao muhe, dobri i zli; Bog ih kazni; neka bude hvaljeno ime njegovo", reče joj jednom Izak. U svojoj radosti niti neopazi žid, da mu kći pri takovih viestih probliedi kao krpa.

Za skoro se već pokazivahu bjegunci, koji se, da uteku propasti, iznevjeriše svojim zastavam. Mnogi od njih, neimadjahu ni odjeće, da si golotu tiela pokriju; često na ulici padoše od gladi. Tišinu noći prekidaše često jauk i plač tih nesretnikah. Jessiki se pri svem tom koža ježila. Ciele dane sprovela bi ona u onoj sobi, gdje je Lozinsky stanovao, misleć na njega i tugujuć nad nesriećom, koja bi ga mogla postići. Sada joj se pričini, da ga vidi ranjena, na bojnom polju ležeć na sniegu, koji mu krv ocrveni. Sada ga opet vidje, kako se tanetom pogodjen svali s konja i riečju „Malvina" u ustiuh umire. Tako su joj prolazili dani. Ostanci francezke vojske bježahu od Berezine prema Wilni, a njim nasuprot idjaše neprijateljska vojska. Kod Berizova se zametne bitka, koja se po Franceze nesrietno svrši, akoprem su se kao lavi borili. Tim porazom budu žitelji Willeički od prieteće im pogibelji oslobodjeni.

Nu malo zatim pade Izak u sobu Jessikinu sav zabunjen. Talith mu se vije oko tiela; kosa razkuštrana; a ledni mu znoj probijaše tielo.

„Evo ih!" poviče, „već su ovdje!"

„Tko otče!" upita ga Jessika.

„Tko? oni! — prokleti Francezi — prešli su već preko Ganjga (rieke) — čuješ li

ih? — evo ih već na ulici — trublje njihove se odbijaju od zidine naše, koje se drmaju kao one od Jerika i Gebea.“

I zbilja već se čulo lupanje kopitah konjskih na ulici. Jessika progledje kroz prozor i vidi na trgu četu konjanikah. Konjanici su sjašili i njekoliko njih zaputiše se praćeni poglavari židovskimi k Izaku.

Izak im podje s Jessikom u susriet, do vratah, gdje mu najstariji od njih zloradno reče: „Nikolajev, ova gospoda trebaju vodje do Jarrya, vodi ih!“

„U Jarry?“ vrisne Izak. „U Jarry? ta danas je sabat.“

„Opiranje ti ništa nekoristi, ti moraš ići. Medjutim ima samo 15 vrstah donle“, reče isti.

„Petnaest vrstah! ah dragi Bože! ta ja nemogu, ja nesmijem danas ni jedne vrste prevaliti; jer stoji pisano: „Svaki neka se raduje u krugu svoje obitelji i neka neide iz grada sedmi dan.“

„Čemu to prenavljanje!“ poviče vodja konjanikah. „Zna li taj žid put do Jarrya?“

„Znade i to dobro“, odvrati poglavar židovah; „ja se mogu zakleti.“

„Dakle napried žide! a uzprotiviš li se, to ćemo te na konja svezati.“

Izak drhtaše. S užasom opazi u tom vodji onoga stražmeštra iz šume kod Krasnoga.

„Smilujte mi se gospodo!“ moljaše Izak. — „Ja ću vam platiti vodju; jer sam i onako slab i star, pak bih vas mogao zavesti, te bismo se svi smrznuli.“

„Nebrbljaj! Da si star kô vječni žid, mi bi te pomladili.“

Njekoliko vojnikah sveže Izaka i potjera na ulicu. Za njekoliko časovah bijaše četa na putu u Jarry.

Dok se je to sbivalo, uteče Jessika u kuću, gdje pade u nesviest. Služavka pritrči k njoj; dočim ju zveketanje ostrugah probudi iz te nemoći.

„Čuješ li? Mirjam čuješ li? ostruge zveče u avliji; — ah“, reče, „to je on — on će nas braniti.“ Rekav to iztrči iz sobe i pade u naručje gorostasnu husarskom kabanicom ogrnutu čovjeku.

„Aj! aj! šta je to?“ zamrmlja ovaj, „tako me još nitko nedočeka u toj prokletoj zemlji; no to mi je drago.“ Opaziv Jessika, da se je prevarila, trgne mu se iz naručja, i ode u sobu, da si tugu i stid sakrije.

Četa ona, što je prelazila preko rieke Ganjga, dodje u grad i samo jedan odjel morade u Jarry, a ostali ostadoše u Willeiki. Vodji te čete bijaše Izakova kuća za stan opredieljena.

Sericourt mu bijaše ime, no nebijaše liep čovjek. Stasa bijaše visoka, a kabanica mu ga još povećavaše. Brci bijahu gusti i dugi. Preko čela kroz obrvu do desnog lica protezaše mu se debela brazgotina crvena kao krv, što ga činjaše strašnim. Srce mu je bilo isto tako, kao i vanjsko lice. Odgojen u taboru nepoznavaše nikakovih nježnijih čuvstvah; u svih svojih dielih imaše samo jedan cilj — slavu! Nu slavu on čudnovatim načinom shvaćaše. Gdje bijaše pogibeljih i težkoćah, tu ti je on prvi. Svadljiv, osobito drzovit i lahko uvriedljiv bijaše prvi duellant u vojsci, sve do ono doba, kadno mu njeki poljski častnik, kojega je izazvao, usieče onu biljegu na čelu; a to se sbilo na Pradu u Madridu. Toga častnika on kašnje nevidje, nu sasvim tim gojio je takovu mržnju proti njemu, kako ju goje najveći neprijatelji; a to sve s toga, što mu je slavu potamnio. Vojnici ga štovahu; jer bijaše hrabar. Sericourt zahtievaše od drugih, da budu hrabri, a za drugo si nije trô glave.

To vam je slika njegova, i Izak i Jessika imadjahu u njem pogibeljna gosta.

Srce mu nebijaše baš nećutljivo za dražesti ženske, osobito kad bi opazio ljepotu s kriepošću sdruženu.

„Moje diete“, reče on Jessiki, kad mu je zahvaljivala, što je obustavio plienjenje

*

od strane vojnikah, „ti vidiš već iz toga, kako te rado imam; jer me nitko nebi bio smjeo za takova što umoliti, a na tvoju sam molbu ipak to učinio. Vojaci me moji zovu sad zaljubljenom ludom. Ali ti ćeš mi valjda naplatiti, krasna Jessiko?“ — te ju ogrli.

Židovka mu se izvine ogrljaju, te pogledav ga prezirno i dostojanstveno ostavi sobu.

„Gle, gle!“ poviče za njom Sericourt, „otima se, nu biti ćeš mojom, da te nebo i pakao brani! Psujuć tako ode u dvorište i zajašiv konja poviče skupljenim vojnikom „naprej!“ te navali na neprijateljski pol ure od Willeike stojeći piquet, kojega za čas zaume. —

VII.

Došav Sericourt drugi dan u Jessikinu sobu reče joj: „Jessiko, baš sada mi dodje glas iz Jarroga, da se je znatan broj neprijateljah na nas podignuo. Ja mcram otići. Hoćeš li i ti sa mnom? Ja sam u te strastveno zaljubljen i nemogu bez tebe živjeti.“

„To se Vi samo šalite;“ odvrati Jessika trgnuv si ruku, koju on strastveno pograbi.

„Bio proklet ako se šalim; ne, ja te ljubim, ti moraš mojom biti. Pa da dodje sva ruska vojska, da me iz Willeike protjera, ja neodoh bez tebe.“

Ta tvrdoglavost bi samo Vam škodila, jer moji zemljaci meni nebi ništa učinili“, odvrati Jessika.

„Biedni i žalostni stvore!“ zaviče Sericourt gnjevno, nu utiši se brzo i poče milujuć ju: „Budi pametna! Ostavi Willeiku i hodi sa mnom!“

„Kamo Vi mislite gospodine! kako bih ja to mogla učiniti?“

„Da što ćeš ovdje? za njekoliko urah eto ti amo Rusah i kozakah; a čemu se imaš nadati od tih surovnjakah?“

„Ah Bože!“ poviče Jessika lamajuć rukama.

„Ti si sama ovdje, bez zaštite i pomoći. Otac ti se valjda neće iz Jarroga ni vratiti, a stara Mirjam nepomože ti bogme baš ništa.“

„Ah, moj otac, moj siromašni otac! — oni su ga ubili! — krvnici.“

„Opameti se već, dušo, te neizčekuj ovdje najveće pogibelji. Povjeri se meni. Ja ću te braniti. A kad se opet umiri, dovesti ću te amo natrag.“

Jessika plakaše.

„Sirotice mala! nastavi Sericourt grleć ju.

„Neboj se ništa. Hodi samnom, biti ćeš sretna. Moj je otac bogat, jako bogat, a ja sam mu jedini sin. Hodi, hodi!“

Jessika neodgovoriv ništa trgne se iz njegova naručja.

„Dakle još ni to ti nije dosta?“ reče Sericourt. „Ja ću ti još više popustiti, hajde samnom i budi mi žena, neću paziti, što će sviet na to reći. Hoćeš li? Brzo se odluči; jer moramo odlaziti.“

„Već sam se odlučila“, odvrati Jesika čvrsto, „ja ostajem.“

„Dakle neideš samnom?“ drekne Sericourt gromkim glasom!

„Nikada!“ odvrati Jessika.

„Dakle prezireš moju ponudu?“

„Dakako!“

„Kukavice jedna! nesrdi me više. Stid me je, što se dotle snizih, da sam te prosio. Ali neću više; ja sam goso, ja imam vlast u rukuh, što mi je do tvoga odpora!“

„A ja opet prezirem tvoje prietnje, kao što sam ti prezirala prošnje. Radje umireti, nego tvojom biti“, odvrati Jessika.

Sericourt drhtaše od ljutine.

„Dakle dobro!“ zagrmi joj, „ti prezireš mene, mene — Sericourta! Znaj dakle, da će najgadnija bludnica u vojski prstom na te kazati psujuć i preziruć te!“

Rekav to, podje k njoj, da ju sveže; ali ona pritrči k stolu, gdje bijahu pištolji Sericourtovi, te pograbiv ih, napne oroz i poviče mu: „Odatle avetinjo prokleta! još jedan korak i mozag će ti poprskati ove stiene!“

Sericourt se ustavi kao kip mramorni. Vrata se otvore i jedan stražmeštar stupi nutra.

„Što je novoga?“ upita ga Sericourt.

„Bogme zlo gospodine! odjel, što no ode u Jarry, morade se vratiti, a neprijatelj nam je već za ledji.“

„Eskadron nek se žuri; jedan će pelotom ostati i nastojat će, da neprijatelju prelaz preko mosta preprieči. Vi ćete opet amo po mene doći, a povesti ćete i jedna kola.“

Stražmeštar ode.

„Sad si čula;“ poče on mjereć velikimi koraci sobu, dočim Jessika stajaše blieda ko stiena uz prozor s pištoljem u ruci, „dakle odluči se.“

Jessika kimaše glavom.

„Zaklinjem te živim Bogom, neljuti me, jer ti je sve uzalud.“

„Nikada!“ odvrati židovka čvrsto; nikada ja neostavih svoje kuće, da s tobom podjem.“

„Dakle dobro, neka ide po vragu, kad neće dobrim“, zamrmlja Sericourt, kano biesan; „ti moraš mojom biti, ma stalo me to i života.“

Stražmeštar opet stupi unutra.

„Svežite tu ženu, u kola s njom, pa bježite. Jessika se onesviesti, a vojnici ju svežu i odnesu u kola. Medjutim pohiti Sericourt sa šakom ljudih, da neprijatelja zadrži, koji je već po ulicah Willeičkih haračio. Zatim i on ode za svojom četom iz Willeike.

VIII.

Tješi se Izače Nikolajev“, govoraše rabine Nathan, kod kojega Izak bolestan ležaše. Tresla ga groznica s ranah, koje mu zadadoše njegovi mučitelji. Ništa negovoraše, samo se po postelji valjaše čupajuć si bradu.

Kad se umiri, dade mu rabin nješto piti; na što Izak zaspa. Rabin ga bijaše našao nedaleko od Jarroga u sniegu, skoro mrtva. Uze ga k sebi, te ga jedva na život probudi.

Izak, na čelu one čete konjaničke, koja imadjaše o Jarry odvesti, stupaše pred njom cielu noć; a kad poče svitati i vojnici nemogahu više s pravoga puta zaći, stupi stražmeštar k njemu i upita ga: „No žide, ide li ti u tek sabatna šetnja? I onako još nisi dosta pokore činio za svoje griehe.“

„Zar ima još veće pokore? Zar nisam već polumrtav od zime i truda? Pustite me sada gospodo; evo Jarry pred vami leži, te nećete više zabluditi.“

„Gle ti njega? ha, ha“, poviče stražmeštar. Izbij si ti žide to iz glave, da ćeš bez odkupe proći; a ako neimaš novacah, to će ti ih valjda prijatelji tvoji u Jarryu posuditi.“

„Odkle bi ja novacah imao. Pustite me gospodo! Jao Jessiko, ti ćeš umrieti od straha.“

„Za nju si netari glave“, odvrati stražmeštar djavolskim posmjehom, „nas će joj zapoviednik tebe nadoknaditi; a bogme on ti je vragometan čovjek kod ženah.“

„Što? Jeli moguće?“ poviče Izak kao gromom ošinut. Takovi čovjek u mojoj kući? kod moje kćeri? Oh Bože! smiluj se!“

„Šuti lopove! Braćo vežite mu jezik! — Ali što to vidim? Ta to je onaj lopov, štono našeg Sokolskog u šumi Krasnojskoj s crnom zemljom sastavi! — No ti ćeš mi to platiti — mučite ga ljudi, i razbivši mu glavu, bacite ga u snieg.“ Stražmeštar izrekav to sjedne na konja i odjaši u Jarry.

Konjanici čovječniji od svoga vodje, odvežu Izaku ruku i rekoše mu: „Bježi sad, žide, i pazi da nedopaneš više naših rukuh!“ Izak je htjeo bježati, ali nije mogao. Svali

se u snieg i zaspe, a od zime se ukoči. Takova ga nadjo Nathan i odnese ga u svoju kuću.

Oporaviv se Izak htjede se kući vratiti i zaište od Nathana podporu. „Nikolajev, odgovori mu ovaj, ti bi se sad mogao kući vratiti; jer neprijateljah više neima; nu svidilo se gospodu kušati te kao Joba, Uzeo ti je, što ti bijaše najmilije na svietu."

„Što? što se je sbilo?" upita Izak sasvim uzbunjen.

„Kuća ti je izgorjela, imetak propao, a" —

„Za Boga!" pretrgne ga Izak. Moja kuća izgorjela, moj novac, moj velikim trudom stečeni imetak, moji dukati! moji liepi dukati! — Propô sam, jao meni. Sada mogu opet prnjci trgovati kô prije 16 godinah! — Ali moje diete, što je s njim, što je s Jessikom?"

„Pokloni se gospodu i nemrmljaj proti onomu, koji se Jakobu očitova; koji od Abrahama sina za žrtvu zahtievaše, i dopadno gledao na žrtvu, koju mu prikaza Jephta."

„Jao, dakle je mrtva?"

„Možebiti bi bilo bolje po nju, da je. Philistej ju odvede i ona mu mora služiti kao robinja."

To je bilo i premnogo za otčinsko srce. Izak si čupaše od žalosti kosu i bradu.

Umiri se Izače! te nehini Boga otacah tvojih!" reče mu rabin Nathan. Izak se umiri i počme moliti, i jadikovati: „O diete moje! Jessiko moja! gdje si? Ja ju želim vidjeti Nathane, tražiti ću ju i iztrgnut pandžam krvnika njezina."

„Za Boga!" odvrati rabin, „ta tim se bacaš u najveću pogibelj. Ali nesmijem te uzdržavati, jer si joj otac. Bog, koji izbavi tri mladića iz razbieljene peći i Daniela iz lavske jame, branit će i štitit i tebe. Pošo s Bogom."

Nathan dade Izaku kod razstanka kesu zlata, govoreći: „i srca Filistejacah su isto tako ćutljiva za novce kao i naša, te ćeš tim laglje odkupiti Jessiku."

IX.

Sericourt stigne svoju pukovniju istom kod Njemena. Od njegova eskadrona manjkalo je mnogo ljudih, a medju njimi i stražmeštar, koji je pratio Jessiku, koja mu se valjda dopade, te s njom drugamo okrenù. Sericourt bijaše nemiran; on bo je poznavao svoga osobito stroga i u svoj vojsci obljubljena pukovnika.

Pukovnik bijaše u svojoj sobi o sablju naslonjen i duboko zamišljen; a oko njega častnici pukovnije. Podigne oči i pusti ih preko licah nazočnih. U tom pogledu bijaše nješto osobita. Vrata se otvore a unutra stupi — Sericourt. Lice se pukovnikovo smrači i zagrmi nad unišlim: „Kako se vi gospodine usudiste dulje u Willeiki ostati, nego Vam to označeno bijaše? Kako se usudiste s neprijateljem upušćati se u bitku? A sada mi dovedoste samo pol eskadrona; da gdje je druga momčad? Hej! — Ni rieči!" poviče zatim, videć da je Sericourt nješto htio odgovoriti. „Nedržim, da ste lieni bili; jer bi tada već sjedili kod tamničara; nego ja kažem, da ste bili odviše revni. Poznam ja Vas dobro! Osvjedočen sam, da su Vam se vojnici borili kao lavi; ali se bojim, da nam general nereče, da nedržimo ništa do vojničkog zapta i poslušnosti, pa s toga, da smo toliko ljudih izgubili. A ko je pravo rekuć istina! Ej zapovjedniče, za to ćete mi još račun polagati."

Sericourt obori pogled dolje, dočim mu licem crven proleti.

„Nadam se", nastavi pukovnik, „da nam ljudi niti pali, niti zarobljeni nisu. Kada dodju, imade se svaki strogo izpitivati, gdje je bio. Ufam se, da će se svaki opravdati. Sada nam valja strogo postupati, da se povrati zapt." Pukovnikovo se lice zažari, a začudjeni časnici mukom mučahu.

Najednoč se s puta začuje njeka vika.

„Šta je to?" poviče pukovnik skočiv k prozoru. „Nasilje pred mojima očima?"

On spazi mlado djevojče u kolih. Oštar čovjek, kojega kola prateći konjanici otjerati hotjahu, objesi se za kola. Oko kolah bijaše mnogo svieta.

„Šta je to?“ upita pukovnik Sericourta; ta one su katane od našeg eskadrona. Šta je to?“

Sericourt niti pisnu.

„Pobočniče!“ nastavi on sve žešće; „idite dolje i zovnite stražmeštra, štono vodi eskortu.“

Pobočnik ode, i za čas stupi sa stražmeštrom unutar.

„Kakovi je to škandal?“ upita pukovnik stražmeštra. „Kakova je ono djevojka i šta će onaj čovjek kod kolah?“

„Taj čovjek jest židov i otac one djevojke. Ona nas u Willeiki izdade neprijatelju, a i otac je pri tom sudjelovao. Naši su ga ljudi već u šumi kod Krasnoga pokušali uhvatiti; ali im uteče pomoćju svojih drugovah, ubivši prije našeg Sokolskog.“

„Grom i pakao! što to moram čuti! imate li svjedočanstvah proti njim?“ poviče pukovnik.

„Uhvatili smo dogovaranje med otcem i kćerju, dok se je on u Jarryu bavio“, odgovori stražmeštar.

„Ako je tomu tako, to će mi skupo platiti. Zatvorite ih, ali svakog za se. A vi, gospodo, uredite satnije, sutra ću jih pregledati.“

Svi odoše. Sericourt ode sa stražmeštrom u svoj stan.

X.

Jessika sjedjaše u njekoj siromašnoj koljebici kraj skoro ugasnule vatre.

Večer se poče hvatati, a židovka klekne, da svrši večernju molitvu.

Istom poče moliti, kad ju gromko „Tko je?“ pred vratih stražećega vojaka zabuni.

„Vaš zapovjednik“, odvrati njeki glas. Vrata se kolibe otvore i Sericourt stupi u nutra, te pridje k Jessiki.

Što želite gospodine? Udaljite se, ili ću za pomoć vikati.“

„Šuti nesrietnice! ako nećeš sebe i otca si upropastiti.

„Još jedanput što želite? Premda sam Vaša zarobljenica, to ipak mogu zahtievati, da me ostavite.“

„Tvoja te je tvrdoglavost dovela u taj zatvor, a još neznaš, kakov te udes čeka.“

„Nemislim, da ima strašnijega, nego u tvojoj vlasti biti, bezsramniče!

„Dakle znaj: umrieti ćeš najgadnijom smrću; jer te obtužiše, da si naš eskadron neprijatelju izdala.“

„Oh Bože! vrisne Jessika; „ta zar zloća ljudska tako daleko dopire, da nevinu djevojku želi upropastiti? Ali ne, ta valjda nitko neće vjerovati toj laži.“

„Dakako da neće! ha, ha! poraduj se samo. Sve ti je uzalud. Tko će te opravdati bez dokazah? Tvoj je život u mojoj ruci, a ja bih tisuću ženah prije žrtvovao, nego samo jednog momka svoje pukovnije.“

Jessika ni rieči.

„Sada izbiraj! Hoćeš li život ili smrt?“

Djeva ga pogleda uništujućim pogledom, ali neodgovori ništa.

„Ta nebudi tako ohola, možda ćeš se sutra kajati; nu kasno je po podne k misi. Slušaj mne, pa će biti sve dobro.“

„Što mi je dakle činiti?“ upita Jessika.

„Bježi odavle. Onaj isti čovjek, koj te je amo doveo, odvesti će te na sigurno mjesto.“

„A hoće li i moj otac samnom?“

„O ne, on mora ostati, gdje je, tu je.“

„A moj siromašni otac! on je izvržen osveti svojih neprijateljah; a ja da s tobom

idem? Nebude ništa; volim umrieti, nego tvojom biti!“

„Nedraži me! vrieme biti; te znaj, da ćeš, ako se za 2 ure odavle nepokupiš, mladjahni si život završiti!“

„Rekoh ti već, da volim umrieti, nego tvojom biti“, odvrati Jessika, „i to tim više, što si tim otca izbavila nebih; a što rekoh, neporekoh!“

„Dakle dobro“, opet će Sericourt, „znaj dakle, da ti je otac već daleko odavle; njemu neprieti nikakova pogibelj.“

„Što reče čovjek? Moj otac prost? Njemu neprieti nikakova pogibelj? Mogu li ti vjerovati?“

„Kunim ti se svojom poštenom riečju. Ja sam mu pomogao pri biegu. Vidiš kako te ljubim! Svoju čast i sreću stavih na kocku radi tebe. Skloni se“, reče zagrliv ju, „te hajde samnom, naplatit ću ti svaku žalost, koju ti prouzrokovah.“

„Odatle!“ poviče Jessika rinuv ga od sebe. „Hvala ti Bože! otac je moj u sjegurnosti! Više netrebam. Sada sam sretna, te neidem odavle za ništa!“

„Što si poludila!?“ poviče začudjen Sericourt.

„Oh nisam, ne; pametnija sam, nego si i mislio!“

Sericourt škripaše zubî. „Dakle umri!“ vikne i pohiti van.

Jessika klekne i zahvali Bogu za izbavljenje svoga otca.

(Dale će sliediti.)

MLETAČKA RUŽICA.

Novela.

I.

Vedro je nebo mletačko. Sunce pomoliv se iz mora prosini traci pozdravljaše Markov zvonik.

Liepi je lietni dan godine 17**.

Malo po malo vinu se Mletci snu iz naručaja.

Lieni se gondolier diže u svom čunu, očekujuć signoru, koja svakoga dana plovi njegovom barkom do morskih kupeljah. Jedva je crnom zavjesom zasjenio okna čuna, kad se je liepa signora već ukrcala, a on, pjevajuć koju Petrarkovu romancu, tananim vesalcem sječe srebropjene vale.

Bakarol, prospavav noć u predvoru koje palače, požudno upija svjež jutarnji zrak, koji sa lagunah popuhuje.

Ovdje viče koji bakarol: „acqua“, ondje koji Fakin „puiné“, tamo opet „latte, latte“, te obskrbljuje kuće i gostione ovim, za zajutrak nuždnim dielom.

Vratari se pojavljuju na ulazih dvorovah velikašah.

Otvoreni ulazi sjajnih crkavah pozivaju nabožnike na molitve.

Gostione bivaju sve punije.

Na stube duždinoga dvora postavio se je koji pripoviedalac, pjevajući pjesme.

Otvaraju se i prozori veličanstvenih dvorovah bogatašah, al tanane liepo izvezene zavjese brane svakomu vid, komu bi se račilo, da unutar pogleda, jedino svjetlu dozvoljavaju pristup.

U takovu liepu dvoru, u udobnoj sobici sjedi gospodja, dražestne ljepote. Iztočni bi ju pjesnik sravnjivao kraljici cvieća, ili jasnoj danici. Bliedo lišce, tamne, vatrene oči, grčki nos, liepa ustanca, vitak uzrast — sve se to slilo u jednu, da stvori božanstven stvor.

Gospodja leži na divanu, nožice joj počivaju na mekih dušecih. Glava ji je klonula na prsa, a vedje se na pó sklopile, dvie sobarice spletu joj vranu kosu u liepe prame.

Obe djevojke dovršile su svoju radnju, a liepa se gospodja diže sa svog sjedišta,

nù samo da se na drugo spušta, tè da zametne s papigom, uz nju se nalazećom, razgovor, istinabog nješto je kratak; sve što ptica odgovara jest: „liepa markizo! krasna Fiorino!“

U to banù u sobu poslužnik, noseć njekoliko listovah, novinah, postaviv je na stol stade, kô da nješto očekuje.

„Što ćeš Benoitu? Imaš li mi šta najaviti?“

„Dà gospo markizo, prije njekoliko časovah dodjè čovjek divjega pogleda, poderane odjeće, tè silom zahtjeva s vami govoriti.“

„Sjegurno kakov prosjak, pošaljite ga k momu tajniku.“

„Oprostite, on veli, da ima o važnih stvarih s gospodjom markizom govoriti.“

„Njegovo ime?“

„Kardinijan.“

„Nepoznam nikoga toga imena. Što samo taj čovjek hoće, dovedi ga, a zvonim li, da si mi tu.“

Sobar odè, a njega zamjeni čovjek osobite spoljašnosti. Možda mu je do četrdeset šest godinah. Sudeć po tamnoj masti lica, po vranoj kosi, po malih crnih, živih očiuh bijaše sa juga. Lice mu primalo sad ovaj sad onaj izražaj, slikujuć živu lakomost, spojenu sa drzovitom odvažnosti. Obilata brada zasjenila dosta liepo lice. Odjevala ga je odjeća poderana i nejasne boje.

Kad se bjahu vrata za njim zatvorila, pristupi k markizi licem takovim, da iz njega nebi bilo moguće saznati njegove namjere.

„Tko ste, što želite?“ zapità ga Fiorina.

„Dà, istina je, otmeni se slabo čega sjećaju — nisam baš na to mislio. — Alah kerim! Njekad imadjah čast biti sobarom dražestne Zulejme, a kašnje markize Arlinkourtove“, odvrati stranac posprdno se smješeći, i baceć se na divan.

„Što, ti si to Hasane?“ poviče gospodja začudjeno, „ovakov i s tudjim imenom?“

„Vi ćete mi to oprostiti, gospo markizo, ako vam razloge svoje priobćim, što me na to nanukahu. Nù za prvo, da nas nitko ne buni, bilo bi bolje, da turskim jezikom govorimo, jer svagdje ima nezvanih slušaocah.“

Gospodja Arlinkourtova ustadè, podje u predsobje, zapovjediv, da za sada nikoga nepripuste, povrati se na svoje sjelo.

Razgovor se je nastavljao u majčinom jeziku Hasanovom.

„Čudnovato vam je, što se ja, pošto za dvie godine ni glasa od mene nedobiste, iznenada pojavim.“

„Dà, nješto čudnovato, i jošt sada svega nepojmim.“

„Sasvim je to naravno, jer kad gospodin markiz umrè, a u oporuci se mene sjeti. —“

Rieč „oporuka“ prikri tamnim oblakom liepo lišce Fiorinino, Turčin za čas umuknù. nù do mala nastavi:

„Bio sam prisiljen, da putujem najprvo u Rim, pa zatim u Carigrad.“

„U Carigradu sjegurno si šta saznao o Benu Mamunu.“

„To se razumije. Bieg vaš iz čuvanoga mu harema, dosta je bio sve uzrujao. Nitko ni nesumnja ni nesanja, tko bi bio otmičar liepe Zulejme; pokojni gospodin markiz Arlinkourt bivao je ondje po vladinom nalogu, uz to nije ga ni Mamun poznavao, a sve je bio tako vješto uredio, da bi stari paša prije samoga proroka sumnjičio, no gospodina Arlinkourta. Sjegurno se je nabožni pravovjernik pokorio Alahovoj želji, jer je u dobru zdravlju, a ja sám imadjah čast, neupoznan ga vidjeti.“

„Ja mu želim svako dobro, jedino da Mamuna i mene diele sto miljah.“

„Zaista signora, vi ste mu naklonjena, ob otom sam osvjedočen, al sad moram da prelazim na pravi uzrok moga posieta. Urediv svoje poslove u Turskoj, htjedoh, da u Beč odputujem, i ondje njeko vrieme da probavim. Nù djaur kaže: „čovjek snuje, a Bog

boguje.“ Prije dva tjedna dodjoh ovamo, da se ogledam po Mletcih, neznajuć da i vi ovdje boravite, pa gle, htjedè moja kob, i ako hoćete, htjede i vaša kob —“

„Što?“

„Namjerih se na njekoga, komu ničega nemogu odbiti, koji mi reče, da je gospa markiza u Mletcih, koji mi je tako razlagao svoje želje, da moradoh u nje privoljeti.“

„Lupežu, seli se, seli se!“ poviče najednom papiga, kljunom si tareć mjednu krletku.

Hasan se strese, gundjajući koju kletvu.

„Mir Jaquin“, progovori markiza, i k Turčinu se obraćuć reče:

„Kakove su to želje, i kakovoga imam posla s vami?“

„Možda više no vi mislite. Najprvo se moramo nješto u prošlost vratiti. Pokojni gospodin Arlinkourt nije nikoga do vas tako ljubio, kô nećaka si grofa Terrola.“

„Žali Bože, to je istina, ničega nije taj propustio, da se markizu ulagiva, a i ulagivao se je, te jošt i kako — —“

„Da je gospodin Arlinkourt“, prekinù joj govor Hasan, „u svojoj oporuci naredio, da vi budete ili suprugom grofovom, ili da za uvjek uvjeke ostanete udovom, izgubiv sav imetak?“

„Sve to ja znam.“

„Nije li istina, liep izvor, ili da svoj život proživim kô duvna, neznajuć da živim, ili da podjem za muža, kojega posjete jedino trpim rad štovanja, što dugujem markezovoj uspomeni.“

„Ali što, imadete li njemu prigovoriti, on je pravi gentleman, ni star ni ružan. Jedini bi mu prigovor bio, da je nješto zadužen, a to su napokon skorom svi otmeni. Svi se Mletčani čude, što volite neudana da ostanete, no da živite u braku s liepim Ferrolom.“

„Ej Hasane, čini se, da se mnogo staraš za Terola. Sjećam se njekoga vremena, kada se nije mogao dičiti tvojom naklonosti. Možda te je on zadržao u Mletcih?“

„Misli i sudovi se vremenom mienjaju, i hoću li, da budem iskren, moram priznati, da bijah sa Ferrolom, i da mu obećah, da ću u vas koju dobru riečcu za njega progovoriti.“

„Pritisnuju li ga već tako silno njegovi vjerovnici?“

„Uvjek, uvjek se podrugivate, oh da znate kako vas strastveno ljubi grof Ferrol, ne biste bila tako okrutna.“

„Bar si je nadao vriedna čovjeka, da posreduje.“

„To bar izrecite, što mu imadete prigovoriti.“

„Sve što se može prigovoriti licumjercu, razbludnu čovjeku, koji će uz to sve učiniti, da svoj cilj postigne.“

„Turčin, dosada bezbrižno slušav rieči markizine, prignù se k njoj, oči mu se grozno razsvjetlište, i muklim glasom nastavi:

„Hoću, da vam kažem, gospo markizo, što vam brani brak sa grofom, i tim da vršite dvojaku pravdu: da naplatite vjernu ljubav, i nadoknadite izgubljen imetak. Brani vam „Kamenić.“

Fiorinino se lišce razžari, tè ponosno, mrzlo progovori:

„Jesam li komu dužna izpoviedati, kako živim?“

„Nipošto, to bi suvišno bilo; samo zato rekoh to, da uvidite, da sam o svem, što se vas tiče, podpunoma ubaviešćen. Nu o nečem drugom. Rad biste znala, zašto sam u toj odjeći došao? Vas služe jošte po gdjekoji sluga pokojnoga gospodina markiza, ti su me uvjek mrzili, tè bi mi sjegurno priečili potajni razgovor saznajuć tko sam. Što je svrha moga došašća? Da na to od odgovorim, moram koju pripomenuti. Znate li milostiva gospo, da je gospodin Kamenić veoma neoprezan čovjek? Nesmotrenjak korio je nedavno na javnu mjestu mudr signoriju republike mletačke, tè mi se nije dalo na ino, no da si

njegove rieči zabilježim, i dva prijatelja, što bijahu uza me, za svjedoke i podpis zamolim, sve to samo zato, da vas sjetim njegove nesmotrenosti.

To govoreći izvuče tudjinac listnicu, te razmota njeko pismo. Jedan pogled bijaše markizi dost, da joj zasvjedoči istinu Hasanovih riečih.

„Ej dobro, dodjoh da vam kažem, da morate biti suprugom grofa Ferrola, i to liepa Zulejma, za četrnajst danah obreći ćete vašu ruku njećaku gospodina markiza, nećeto li da se Kamenić upozna sa „mestom ili olovnimi krovovi.“ Nemislite, da će biegom izbjeći mojoj ruci, tà sve bi bilo uzalud, i prvi takav pokus, bio bi njegova smrt. Ako se pako mojoj volji pokorite, to će onoga dana, kad će nerazriešiva sveza vas sjediniti sa grofom Ferrolom, ovaj list u vaših rukuh biti.“

Kô da je bezobraznost toga Turčina najveći si stupanj postigla, zavapi Fiorina: „Tornjaj se vražja nemani!“

„Istina je“, progovori mirno Hasan, pogledav na sate, „kasno je već, a i gotov sam, mogu se preporučiti.

Ustadè, i primiv skrljak, reče:

„Oprezna budite Zulejmo, tè sliedite moj savjet, jer kunem se bradom prorokovom, da ću držati moje obećanje. U ostalom sam vaš vjerni sluga.

Nakloniv se gospodji odè, markiza ni rieči neprogovoriv nesvjestna se sruši

(Dalje će sliediti.)

VOJNICA.

(Dalje.)

Caru bane bjelu ljubi ruku,
A car opet u čelo junaka,
Obojici potopljeno lice.
Ban odleti k Hrvatim, Slavoncim,
Kano soko k jatu sokolovah,
Sve ga čeka ko ozebo sunca,
Od brige jim pobjeljele vlasi.
A kada se pomolio bane
Zemlju ljube, k nebu dižu ruke,
Na tom milu zahvaljuju daru.
Sva s Hrvatska pokrenula listom,
Svud se viju narodni barjaci
Ban Jelačić u svih zvoni ustih.
Malo vrjeme počasilo biše,
Ivan herceg banu knjigu piše:
Na skoro će amo u Beč doći
Palatine s izbore Magjarah,
Hodi i ti najti se u Beču,
Nebi li smo poravnali stvari.
Jelačić je i na to pripravan.
U Beč dojde, sjede na tehanu.
Svi častnici i svi generali
Cvjet vojnički i gospode bečke
Sve se svrvi da pozdravi bana
Generala podmaršala carskog.

A da vam je sokolovi sivi
Vidjet bilo čuda golemoga:
Kad se noćca uhvatila biše,
Beč bogati na noge se diže,
Četrest hiljad, pak i više zubljah
Zažeže se, u rukama' nosa,
Noć se u dan pretvorila svjetli.
Sve to vrvi gdje stanuje bane,
Doblhof mu ministar na straži!
Jeka stoji slavenskih slavulja.
Pak i Njemci prijatelji carstva
Popjevaju pjesme davorije,
Udaraju zile i borije,
A ori se Živijo nam bane! „
Ti bi reko: car se kruní mladi.
Sve to Košut i sluša i gleda,
I Magjarčad s odpadnici Njemci,
Srdce jim se strunulo od jeda,
Pak i oni od zemlje Košuta
Na rukama drže i nosaju,
I prkose banovim štovnici.
Pak u tješne skopčale stranke.
Ivan hrceg po naredbi carskoj
Obje stranke pomiriti radi.
Ban postavlja uvjete od mira,
Magjar nadut ništa primit neće,
Dok Jelačić ne svrgne se s banstva.
Pa svak doma razbijenih dlanah!
Kaži vilo! što je dalje bilo?

Svrši Marijan jednu od narodnih pjesamah o našem pokretu, a jerbo je Carigradsko izdanje puno pogrješakah, a nije bilo ni rukopisa tuj pri ruci, kao što nije morda ufanja takojer da će se tiskom još za koju godinu sve onako smjeti objelodaniti, kano što tuj istinito opisano stoji; zato ga svi još jedared liepo zamole: da jim skraja na kraj sve te narodne pjesme u tom družtvu izpjeva, na što se on odmah i sklone, pa nastavi drugu pjesmu:

II.

Lete strjele kroz mrke oblake,
Nisu strjele, već slavenske vile.
Sazivaju Srblje i Hrvate,
U Zagreb jih na sabor sazvale.
Na čelu jim Jelačiću bane,
Sjajna zvjezda slavenskoga svjeta
Štit, desnica avštrijanskog carstva
A Rajačić do njeg Patrijarka,
Mudri starac srdca junačkoga,
Braće Srbah zenica i glava.
Savjetnici cvijet od naroda:
Kulmer Franjo mirotvorne ćudi,
Zdrava mozga, procjedjenih mislih,
Knez Drašković podpor narodnosti,
A do njega Lentulaju Mirko

Za uprave čovjek i vladanja.
Vranjicanji mentor svjetovanja.
Tu je hrabri Metel Ožegović,
Razmrsitelj zagonetkah pravde,
Uzboj,uztuk magjarskog nasilja,
Ko i Bužan drug slavnih pobjedah.
Medju njima Gaj Ljudevit slavni,
Uzkresitelj naroda ilirskog,
Vatre svete podtakać i straža,
I početnik narodnih novinah,
Mloge jeste izveo iz tminah.
Pokraj njega Kukuljević Ivo,
Oštra uma duboka razuma,
Znanac naših slavenskih starinah,
Sve što piše za srdce se prima.
On zatrubi, Zlatni Prag odjeknu,
Sveslavenski otvori se sabor,
I srodni se poznaše ogranci.
Zloba, sumnja razbi ga, razprha.
Još u sboru Mažuranić Ivo,
S bratom Antom razboritim mužom,
Siju svjetlost s perom i jezikom.
Od Osjeka Gjorgjević Mojzija,
Bistar, krjepak, snažan govorniče.
Ples̆evički slad korječnih usnah
Razmotritelj krupnih dogadjajah.
Šulek, Kušljan, Medaković, Krestić,
Novinari s Gajem su na glasu
Mnoga jesu izkrčili dubja,
Mnogo drača posjekli i trnja,
Otvorili zelene livade,
Gdje slavenska sladko mladež pase
Svakog žilja, trave cvjeća, bilja,
Možeš naći, probjeraj opazno.
Uz ružice i katmer ti raste,
Al i metilj od kog gnjiju jetra
I tatula od šta boli glava,
Svjest s ukrada' čovjek budalaka.
Poznati ćeš kako primirušiš,
Presadjeno iz vrta zapadnog.
Okani se more zapahnuti
Pa ćeš i ti počet vrtoglavat!
Al više je rumenih ružicah,
Bosijokah, katmerah, liljanah.
Vas jim narod bit će vjek zahvalan
Ak poprave slog i ljubav pravu!
Skladni ljudi, skladan čine narod!
Jedan drugog žaliti i trpit,
Dobro za zlo vraćat i opraštat,
Protivnika mamit, ogovarat,

Sumnje tjerat, nikog nepotvarat,
Vjeru štovat, nesvadjat se s crkvam
To s uvjeti stalna skladovanja!
Ciganjski se psovati i ružit,
Nadmetat se, tko će crnje grdit,
Izučene nakazuje ljude!...
Mržnja, grižnja, grizina je smradna,
Sklad, slog, ljubav, ružica mirisna!
Mal' mi pobro! nesmetnu se s uma
I Žigrović u saboru Franjo,
Njemčić Anto, s Vukotinovićem,
Riječju, djelom, duhom muži snažni,
Tuj s i drugi srbski i hrvatski,
Svjetonoše, narodni ljubimci:
Car Stjepane, Bunjik i Medanić,
Slovak Hurban s Česi i Slovenci,
Sabor kite tri imena krasna:
Ožegović, Šrot, pa Ilić vrjedni
kruna, dika, braće svećenikah,
Razuzdane zbiju uprav misli.
Rječ otvori Jelačiću bane:
„Već ste čuli moja braćo draga!
Ivan herceg sve Njemačke glava,
Nas nemože pomirit s Magjari.
Ja uvjete postavih zaludu,
Potrjebite za učvrstit carstvo,
I sahranit narodnosti razne,
U jednakoj slobodi, bratinstvu,
Nastojo sam sve spojiti carstvo,
Magjari ga raztrojiti kane:
Sebi, Njemcim, djeo Talijancim,
Po Beča su za sobom povukli.
(Zar da koze car naš slavni pase?)
Pak su u to upleli i Poljske
Maloumne naše rodijake,
Varaju jih s novim uskrsnućem.
A trojednu kraljevinu staru
S Vojvodnom pozobat sanjaju.
Svem narodim pod krunom ugarskom
Hćel nehćeli, valja bit Magjarim,
Oni drugu narodnost netrpe.
Eto šalju svoje poklisare,
A krste jih povlastnike carske:
Hrabovskoga rodom odmetnika,
I Čanjija grdnog okrutnia.
Okužiše sve zemlje slavenske.
Sa užgani svoji Magjaroni.
Na razloge gluhi su i njemi,
Holost jim je pamet zanijela,
Košutov se svud otrov razljeva!

Nit se dadu uloviti s riečma,
Valjat će jih s topovi osvjestit,
Dim iz mozga izgorjetće s prahom!
Več vas pitam sokolovi sivi:
Može l mo se pouzdati u se
Dušmaninu na mejdan izaći?“

Dalje će sliediti.

Seoski knez.

Već je gluho doba bilo, kad sam u Pleternici deseći se i razgovarajuć sa svojim prijateljem poveo rieč o novostima, i već htjedosmo da se nješto o željeznici prodivanimo; kakova nas je nesreća postigla i kako smo počeli gubiti svako ufanje da ćemo ikada ugledati zemunsko-riečku željeznicu, ali moradosmo od tog odustati i taj razgovor odgodit, jer pokuca njetko na vratih i donese mi pismo, i to etvoreno od jednog svećenika, koje glasi ovako:

Otvoreno pismo «seoskomu knezu.»

Pobratime seoski kneže!

Namjeriv se na te u Pleternici, hitim, da ti ovo pismo odpremim prije, nego li se odtisneš u Djakovštinu, kako si obećao u 20. br. „Slavonca“, ter u koje te ime već odavna kućanska kola čekaju. Deder, molim te, oglasi se, što je s onom kobnom misijom napokon, što ju držaše u njemačkom jeziku u posve slavonskoj župi kotara veličkoga oni Isusovci, koji sredstvom vjere njemačku narodnost promiču, a ne kô što naš neumrli Kanižlić, koji je baš sredstvom narodnoga jezika vjeru promicao? Ovaj nam se je tvoj glas srca kosnuo, pa zato nam nemoj zamjeriti, što smo sami odmah pričeli popitkivati o toj stvari. Jerbo smo pako iz dotičnih izvješćah razumjeli, da su te misije bile samo njemačke propoviedi za Njemce, kakovih imade i po više slavonskih župah; zato se peri kneže, inače će ti se kazati, da budi hotice ili nehotice izvraćaš naopako stvari, o kojih istinitosti ili neistinitosti visi poštenje po višoj crkvenoj oblasti odabranoga organa. Daj zatim kneže! oglasi pobližje, razumjevaš li ti medju Isusovci, koji sredstvom vjere njemačku narodnost promiču, njih više, nego samo onu dvojicu trojicu li, što su u Požegi? Zlo i naopako, kneže! po nas svećenike, ako tebi za rukom podje, opravdati ovo, što si tvrdio; pa makar se ticalo samo njekolicine Isusovacah (takodjer svećenikah). Zar da vjera služi narodnosti, pa uprav, da svećenici taj zanat tjeraju? Peri se kneže! Željni izgledat ćemo tvoj odgovor? Pitaj prijatelja „Slavonca“, kako Isusovci i čiju narodnost sredstvom vjere promiču u Italiji itd.? pa ćeš se možebit lakše domislit odgovoru.

Nepromiču doduše sadanji Isusovci sredstvom narodnoga jezika vjeru, kô što je naš neumrli Kanižlić, t. j. u istoj mjeri, jerbo je svaki početak težak, a borme kneže! dopusti, da imade razlike kao što u svakom stalešu tako i u Isusovačkom. Nego ti opet nedam pravo, ako misliš, da sadanji (požežki) Isusovci nimalo baš sredstvom narodnoga jezika nepromiču vjere. Možda će ti u tom pogledu prijatelj „Slavonac“ štogod kazati moći.

Nadajuć se, da ćeš dobrovoljno primiti ovo njekoliko redakah, molim te, iskreno mi pozdravi prijatelja „Slavonca“, pa mu još slobodno reci, da i njemu zamjeram, što prima kojekakve novele, upravo nemoralna značaja, u

svoj list. Neka se toga posla okani, inače mu ja od nove godine dulje lista držati neću, a odvraćati ću morati takodjer povjerenu si mladež od njegova čitanja. „Slavonac" će možda mislit: A šta je meni stalo do jednoga čitatelja; a onda ću i ja njemu odvratit: A šta meni do „Slavonca" takova?

Želeć da se krivo izpravi, hrapavo ugladi, mir i sloga uglavi, ostajem kao i dosele

Iskreni štovatelj i prijatelj „Slavonca."
Jedan svećenik nadb. zagreb.

Kad ovo pročita, rekoh si prijatelju, za danas ćemo ići spavati, a sutra ću vriednomu našem svećeniku odgovoriti, i dokazati mu, da je netemeljito na mene udario, lahka ti noć.

Svaštice.

(**Papinski zajam od 50 milijunah Franakah.**) U poslu novoga papinskoga zajma izdao je uzoriti g. stožernik i nadb. zagrebački dne 18. kolovoza pastirsku poslanicu na svoje duhovničtvo, koja je, kako z. k. l. javlja, tiskana i upravo razaslana po nadbiskupiji. — Nj. uzoritost razlaže, kako je sv. stolica, kojoj je uslied razbojničke otimačine jedva 300 četvornih miljah, te jedva 700.000 podanikah preostalo, zapala u novčanu smeću, koju i izgledno te znatno darivanje katoličkih narodah nemože sasvim odvratiti. Da sv. stolica uzmogne svojim novčanim dužnostim, neizključiv ni državnoga zajma, štono se tiče otetih pokrajinah udovoljiti, te namaknuti potrebiti trošak za upravu ciele crkve i vjerozakonske svrhe, — odluči sv. otac manjak podmiriti državnim zajmom od 50 milijunah franakah.

Kod ovoga zajma moći je udioničtvovati podpisi po 100, 500 i 1000 franakah, a odtud ima se 20 postot. odmah kod podpisivanja, 20 postot. dne 1 listopada 1864., a dne 2. siečnja 1865. ostalih 60 postot. položiti.

Podpise i novce prima bečki novčar Henikštein, i nadbisk. pisarna u Zagrebu; ova će o položenih obrocih dati namire, a u svoje vrieme dotičnikom predati obveznice.

Iz Nove Gradiške, dne 11: rujna 1864. (Dopis.) Srbsko narodno pozorište iz Novog Sada, koje se sada u Brodu bavi, prispieti će k nama u dojdući petak i ovdje će u dvorani slavne Kasine devet predstava davati. Mi se veoma radujemo na toj u našem predjelu još nigda nedanoj zabavi, i čujemo da će isto družtvo i grad Požegu posietiti, odkuda će se u Novi Sad natrag vratiti. —ć.

(Mi ćemo se vrlo radovati, ako to družtvo i zbiljam ovamo dodje. Mi smo uvjereni, da će ovdje to družtvo srdačno primljeno biti a i predstave da će na promicanje narodnoga duha spasonosno djelovati. U Novoj Gradiški već predstavljaju. (Ured.)

Književnost. G. Emil Čakra u Novom Sadu poziva na predplatu na svoje djelo „Iz Jugoslavije, putnički zapisci od god. 1858." Knjige će izaći u više svezakah, od kojih će stajati svaki 60 novč. Predplatu prima sam spisatelj i uredničtvo „Napredka."

— Treći svezak „Poviednika" sa „Gitanom" romantičkom poviestju iz južno-amerikanskoga života, što ga izdaju braća Vjekoslav i Julijo Pretner ovdje, izašao je iz tiskarne g. dr. L. Gaja.

— „Bosiljak." G. Ivan Filipović, učitelj i poznati spisatelj odvažio se je k izdavanju časopisa za našu mladež, koj će tri put na mjesec izlaziti dok mu dozvola prispije.

Medjutim će „Bosiljak" u svezčićih po dva arka u sviet ići, te će prvi broj već 10. listopada izaći. Ciena mu je za cielu godinu 2 for.

Nestašica takovoga lista osjećana bje već odavna i mi pozdravljamo srdačno taj podhvat preporučujuć ga našemu občinstvu; jer se od izvrstnoga pera urednikova nadamo liepim i poučnim članko m za nježnu ćut naše omladine, kojoj treba takove koristne hrane.

— Slavnoga Kanižlića djelo „Važni uzroci s kojih Gospodina Isukrsta spasitelja našega nada sve ljubiti moramo, i njeka spasonosna sredstva kojimi se ova ljubav probuditi može" — već je izpod tiska izišlo i ima 296 str. osim predgovora u 16tini. Ciena mu je 50 novč. i može se dobiti kod knjigara J. Senečića u Požegi, i u svih knjigarnah naše domovine.

O tečaju bečke burze od 19. rujna 1864.

Papiri: Kovnice 5% 71.20; Narodnoga zajma 5% 79.30; Srećke lutrijskoga zajma od god. 1860. 92.—; Narodne banke 776.—; Vierovnoga zavoda 184.50.
Mienice: London 115.80; Srebro 115.¾; Carski cekini 5.50.

Tiskarna Miroslava Kraljevića u Požegi.

Izlazi 10., 20. i poslednjeg u mjesecu. Ciena mu je godišnja sa poštarinom 5 for., a polugodišnja polovica, za domaće pako, ako se u kuću nešalje 4 fr. 60 novč., a polugodišnja polovica.

SLAVONAC.

Predplatiti se može kod svih c. kr. poštah i kod odpravničtva lista u Požegi. Za obznane plaća se osim bularine od 2 stupačkog redka za 1. put 5, za 2. put 4 a za 3. put 3 novčića austr. vriedn.

Vlastnik i urednik: **Miroslav Kraljević.**

Godina II. | U Požegi 30. rujna 1864. | Broj 27.

„Milom rodu sonetni vienac"

spleo

Ilija Okrugić, *Sriemac.*

I.

Majko Slavo! sinci Jugoslavije!
U glasinkah umilnom mjerilu,
Za izkazat svu ljubavi silu,
Novi vienac, vaš vam pjesnik vije;

Tako, da iz jedne druga klije, —
A kô majka Slava što svu milu
Svoju djecu u svom skuplja krilu,
Tako sve ih zadnja pjesma krije.

Magistrale ova se naziva,
Iz koje kô iz izvora svoga
Svaka teče i u nju se sliva.

Majko Slavo, sinci roda istoga!
Magistrale vi moj, ljubav živa!
Čujte bratske glase srdca moga.

II.

Čujte bratske glase srdca moga!
Počam' sve od Velebita plava,
I što more Adrije okružava,
Pak do morja sinjega crnoga;

Vi Balkana izpod žalostnoga,
Vi koje vas grli Mura, Drava,
Kupa, Una, Drina, Raša, Sava,
Vi Dunaja pokraj golemoga.

Prem nas diele vode i planine
Nadaleko jedno od drugoga
Kô da smo si neznane tudjine;

Prem štujemo različito Boga,
Ipak sinci majke smo jedine,
Svi smo bratja, svi roda istoga.

III.

Svi smo bratja, svi roda istoga:
Slava jeste naša majka mila,
Koja no nas nježno odgojila
Materinja u sred krilca svoga.

Al sudbina crna do zla Boga, —
Iz maternja iztrgla nas krila,
Nariečjem i vjerom razdielila,
Kô da nismo koljena jednoga.

Al da jesmo jednog svi koljena,
Tko temeljno to nijekat smije,
Premda razna nosimo imena?

S jednog sav rod naš sjemena:
Jezik jedan malih u promiena,
Jedna, ista krv u svima vrije.

(Dalje će sliediti.)

LIEPA ŽIDOVKA WILLEIČANKA.

Novella.

Ponašio ju L. L.....a.

(Dalje i konac.)

XI.

Pregledavanje vojnikah se svrši. Vojnici se vratiše svojim kućam, samo naš stražmeštar nješto šapće s Balafrè-om.

„Čujes“, reče mu, „mi ćemo nasjesti.“

„Kako? zašto?“ upita Balafrè.

„Pukovnik znade za našu leventu kod Krasnoga“, reče stražmeštar.

„Do vraga! sve će nas postrieljati!“

„Ja znam samo jedan način, da se spasimo“, poče stražmeštar, „moramo židova ukloniti.“

„Ali kako?“

„Ništa laglje! mi ćemo mu pomoći, da uteće. Narediti ću te noćas na stražu, a ti ga pusti.“

„Liep plan, ali upravo onako, kao kad je onaj majmun mačkovom nogom kestenje vadio iz tave. To bi liepo bilo, da mene mjesto njega objese, he?“

„Pa bježi i ti s njim.“

„Ja da uskočim?“ reče ukočiv se Balafrè.

„No da. Biti će ti bolje, nego ovdje, gdje se čovjek svaki čas može smrznuti; a vukovah ima sa svih stranah. A žid ima i novacah, pa ćeš s njim dobro proći.“

„Dakle dobro, ja bježim; pripravi sve, ali nezaboravi na novce“, reče Balafrè.

Što rekli, neporekli. Stražmeštar dodje k Izaku i reče: „Čuj židove! ako neželiš sutra umrieti, a ti noćas bježi. Mi ćemo te pustiti.“

„A hoće li i Jessika? ako neće ona, neću ni ja.“

„Za nju se neboj“, reče stražmeštar, „ona nije više kod Sericourta. Pak kad ti utečeš, neće ni nju moći bez tebe odsuditi, nego će ju pustiti; a mi ćemo prekosutra otići, pa ti onda dodji po nju.“

Izak privoli i uteče.

Čuvši sutradan pukovnik bieg Balafrè-ov i Izakov neznadjaše od srditosti cieli dan što bi počeo. Napokon zagrmi: „Valjda misli, da ću mu sad i kćer pustiti! To ne! Ona će i za njega plaćati. Gospodine sudče, nedajte se zavesti od kćeri njegove, koja, kažu, da je jako liepa. Neima joj milosti. Što ste dosad saznali o njoj? Jeste li saslušali stražmeštra?“

„Taj vam ostaje pri onom, što je rekô“, odvrati sudac. „A evo lista, koji to potvrdjuje. Taj list pisala je obtuženica svomu otcu, koji tada u Jarrom bijaše.“

„Dajte da vidim“, i uzam list, stane čitati:

„Ljubljeni otče!

Dovedi već jednom izbavitelje naše. Onaj, koji štićaše praotce naše, štitit će i nas. Neprijateljah ovdje neima mnogo, a u svojoj nadulosti misle, da su od svake navale prosti. Unicu su ostavili bez straže; dakle s te strane bi najlaglje bilo navaliti na nje. Dakle neokljevaj dulje, već izbavi —

svoju Jessiku.

„Gle vraga!“ poviče pukovnik.

„Stražmeštar još tvrdi“, nastavi sudac, „da je taj žid bio na čelu eskadronu, koji nas obkoliti hoćaše.“

„Dosta i predosta! S toga joj neima pomilovanja. U Njemen s njom! Sazovite

odmah vojni sud, a i Sericourt nek prisjeduje. Čini mi se, kao da nije sasvim čist u tom poslu. Tudje imade spletakah, koje ću ja nastojati da odkrijem. A i stražmeštar je čudnovat, te mu s toga nemogu posve vjerovati.

XII.

Vojni se sud skupio u kući pukovnikovoj. — Jessiku dovedu. Kad je išla kroz predsobu, koja dosta tamna bijaše, približi joj se njeki častnik ogrnut kabanicom i reče: „Moli za 24 ure, da se domisliš, ili si propala“, i ode.

Jessika stupi pred sud poniznim licem, na kojem se ipak nemogaše niti najmanji nemir opaziti. Stupiv unutra pogledje svoje sudce plahim pogledom, u kojem ipak bijaše ona dostojanstvenost, ono samopouzdanje, koje je uviek svjedokom čiste i mirne sviesti.

U sredini sobe bijaše ovelik, zelenim suknom pokriven stol, oko koga sjedjahu častnici, a na čelu im pukovnik. Na strani za jednim stolčićem sjedio je sudac, a pred njim na stolu pisma.

Kad je Jessika unišla, pogledju ju svi sudci žalnim pogledom. Ona uzdržà te poglede bez drhtanja; ali joj se na licu pokaza nemir, kada spazi Sericourta, koji sjedjaše uz stol neuhvajuć se na nju pogledati. Sud započme, a Jessika odgovaraše na sva pitanja čvrstim glasom.

Napokon začme sam pukovnik, okaniv se bezkoristnih uvodnih pitanjah ovako: „Dakle tvoj je otac u sporazumljenju s našim neprijateljem?“

„Moj otac ljubi svoj dom, te s toga mrzi one, koji ga haraju i gaze.“

„Tvoj je otac bio u Jarrom, kad su moji momci posjeli Willeiku. Šta je tamo tražio?“

„Vaši su ga momci, gospodine, odveli, da jim pokaže put do Jarroga.“

„Pak zašto se onda nije vratio kući?“

„To je i meni neznano.“

„A jesi li ti njemu pisala, da se žuri kući?“

„Jesam mu dvaput poručila; ali odgovora dobila nisam.“

„Je li možebiti ovo list, koji si mu pisala?“ upita pukovnik pruživ joj zelen listić.

Jessika pročita list; lice joj se zažari; digne oči k nebu i progovori: „Zar je ljudska istina dotle doprla, da poštenu djevojku tako ocrnjuje. Ali neka, Bog će toga klevetnika več kazniti.“

„Dakle ti nisi pisala otcu, da dovede Ruse?“

„To mi nebijaše ni na kraj pameti. Ja sam svoga otca samo molila, da se što brže vrati, te da me od progonah, kojim izvržena bijah, oslobodi.“

„Imaš li dokazah za to?“ upita ju sudac. „Možeš li kakovih činah navesti proti svojim tužiteljem?“

„A tko je moj tužitelj?“

„Onaj ondje“, odvrati pukovnik pokazav na stražmeštra. „Izdajstvo tvoga otca mu je dobro znano; jer si ti baš njemu uručila list na svoga otca.“

Židovka ga pogledje tako prezirnim i uništujućim pogledom, da bi se svaki pošteni čovjek bio stresao; ali on se ni najmanje nepromjeni u licu. „Dakle ovdje nije nikoga, koji bi me obranio?“ reče Jessika pogledav Sericourta.

Svi pogledaše kamo i ona; Sericourt — probliedi, nu nemače se. — — — — —

„Dakle će me sam Bog štititi!“ vikne Jessika.

Na to se pukovnik obrne k sudcu i reče:

„Gospodine sudče, što mislite? Pročitajte nam zapisnik i odsudu. Stvar je jasna.“

„Evo!“ reče nakon podulje stanke i poče ponješto nesigurnim glasom čitati! „Izak Nikolajev, žid iz Willeike, obtužen je radi izdaje; pa buduć je utekao, a i njegova kći Jessika Nikolajeva radi istoga zločina obtužena, to je vojni sud pronašao, da se ona ima — — pogubiti.“

*

Akoprem se je svaki od prisutnih tomu nadao, to ipak svi i nehotice probliede, a Sericourt skoči i poviče: „Odgodite, odgodite izvršenje odsude!“ i opet sjedne na stolicu.

Jessika kao krpa blieda, padne na koljena i zavapi: „Ako vam zakoni, poštenje, ako vam sviest vaša nezabranjuje, tada — ah samo tada ubijte me nedužnu. Ali odgodite smrtnu uru, da se nebi kasno kajali, što ste nedužnu djevojku životom razstavili!“

Grobna tišina zavladà.

„Dakle i sbilja neima nikoga ovdje, koji bi me obranio?“ nastavi Jessika plačno. „Zar su vam svim srca od kamenja? ili ste se valjada zakleli proti čovječanstvu? Zar nije nijednoga ovdje, koji u svojoj otačbini ostavi jedinicu si kćer ili jedinca sina, koga pri povratku ogrliti želi? Takav se mora bojati, da ga Bog zbog nepravde, koju na meni nakaniste izvršiti, nekazni na njegovu djetetu.“ Vruće joj suze obliše krasno lice. Pukovnik se odkrene na stranu: Jessikine mu rieči raniše srce. Sjetio se je svoje kćeri, koju mu je smrt nedavno ugrabila.

Jessika to opazi i nastavi: „Dà, dà; Vi ste otac. Vi znate, što su obiteljske boli i veselje. Smilujte se meni nedužnoj, zaklinjem Vas djecom Vašom! — Ili mi bar odgodite odsudu za 24 ure. Možda mi Bog pošalje angjela izbavitelja, koji će moju nevinost dokazati i tužitelje moje zasramiti. Ah!“ nastavi, „da on znade, kakova mi pogibelj prieti, on bi dotrčao i izbavio me, pa stalo ga to baš i života.“ — — — —

„Vidim vam na licu gospodo“, poče poslje duge stanke pukovnik, „ono, što i moje srce ćuti. Želim dakle od srca, da se ova nesretnica za 24 ure opravda. — Diete“ obrati se k Jessiki, „moli Boga, da ti pošalje izbavitelja.“

„Kapetane!“ reče Sericourtu oštro ga pogledav, „Vi mi jamčite svojim poštenjem za obtuženicu.“ Pukovnik ode. Sericourt takodjer. Prolazeć on kraj stražmeštra reče mu: „Jadniče! šta si učinio? ako ju neizbavim, nećeš više živjeti, a sebe ću ustrieliti.“

XIII.

„Vrieme, za koje si prosila prošlo je“, reče pukovnik Jessiki, kad ju za 24 ure pred sud dovedoše. „Možeš li se čim opravdati? Neboj se!“

„Ono, što bi za opravdanje mogla kazati, nebi mi ništa koristilo; jer mi vi toga nebi vjerovali, a mene bi u stid natjeralo“, odvrati dieva.

„Ti si jučer govorila o njekakovom izbavitelju“, reče pukovnik oštro pogledav na Sericourta, „nu toga još neima.“

„Pa ipak mi srce kaže, da nije daleko“, odvrati Jessika i pogleda oko sebe; ali najednom zavikne: „Svemogući Bože! je li moguće? evo ga!“

Častnik tudjega puka stupi u sobu. Pozdraviv pukovnika po vojnički, stane govoriti: „Oprostite gosp. pukovniče, što sam amo došao; nu pogibelj, u kojoj je ova djevojka, neka me izpriča pred Vami. I ona i otac joj jest prost one krivnje, kojom ih potvaraju. Ja sam pripravan to dokazati.“

„Tko ste Vi, gospodine i kako Vam ime?“ upita začudjeni pukovnik tudjinu.

„Ja sam Lozinsky, kapetan kod 4. dragonskoga puka. Čudnovatim slučajem upoznao sam se dobro sa svimi okolnostmi toga dogadjaja. Izak Nikolajev nebijaše nikada uhoda, a još manje izdajica. Ovaj lopov“, nastavi pokazav na stražmeštra, „dogovori se sa više svojih drugovah, da opliene pomenutoga žida; pa da nebijaše mene, bili bi to i izveli. Ja sam jednoga od njih poslao u drugi sviet“, na što se drugi razbjegoše.“ Lozinsky tude izpripovjeda sve, što nam je već znano, a nezamuča ni onoga, kako ga je Izak dvorio i za zdravlje mu se skrbio.

„Imate li što na to odgovoriti?“ upita pukovnik stražmeštra.

„Ništa. Samo bih želio, da mi se to dokaže.“

„To je najlaglje“, odvrati Lozinsky. „Dovesti ću ti živoga svjedoka.“ Lozinsky otvori vrata od predsobe, a unutra stupi Balafrè u negvah, praćen četvoricom vojnikah.

„Ovoga čovjeka", reče Lozinsky, „koji je takodjer medj onimi u šumi bio, prisili jučer taj stražmeštar, da uskoči. Patrouilla moje satnije opazi noćas dva čovjeka, koji nastojahu, prošuljati se do neprijateljah. Nagne za njima i uhvati ih. Dovede ih preda me, a ja upoznam Izaka, koji mi sve izpripovjedi. Požurim se amo, da mu kćerku spasim i da preprie čim nedužno krvi proliće."

Jessika digne ruke i oči k nebu.

„Svežite ga!" poviče pukovnik pokazav na stražmeštra. „Tko pod drugim jamu kopa, sam u nju padne. Vodite ga i ubijte odmah!"

„Mislim, da mi više netreba razlagati", nastavi Lozinsky, „Onaj, koji bi to mogao", reče pogledav Sericourta, „bolje razjasniti, po svoj prilici, da nije razpoložen za to. U ostalom mislim, da sam dokazao nevinost ove djevojke; s toga dopustite, da ju odvedem u naručje njezina otca."

„Dovršite g. kapetane", reče pukovnik, „svoje plemenito djelo, te znajte, da će svi njezini klevetnici zlo proći. Izrazujem Vam, plemeniti mladiću, duboku zahvalnost; jer vi ste mi mnoge tužne i nemirne danke prištedili." Zatim obrativ se k Jessiki: „Oprostite mi liepa djevojčice, što sam Vam toliko tužnih urah uzrokovao."

Jessika ga poljubi u ruku, i ode s Lozinskym.

„Gospodo", reče pukovnik sakupljenim častnikom, „vidim i znam, da je svaki od vas začudjen nad tim dogadjajem, kojim bi mi poštenje svoga puka zamrljali bili, da Bog u dobri čas nenanese onoga dragona. Nu onaj, koji je uzrok tomu, primit će nagradu za svoj bogumrzki čin. Mislim da će taj stražmeštar biti jedini krivac; nu onaj se ipak mora opravdati, na koga se ponješto sumnja. Cieli naš puk, a osobito vi gospodo, imate pravo zahtievati, da se takav opravda."

Rekav to pogledje izpod oka na Sericourta, koji sjedjaše blied, neusudjujuć se očiuh gore dignuti.

Častnici izidju, samo pukovnik ostane dugo sa sudcem na samu.

XIV.

Jessika i otac joj plakahu od veselja u sobi, koju si najmiše u krčmi toga mjesta. „Hodi mi na srce kćeri mila", govoraše Izak grleć i ljubeć Jessiku. „Zahvalimo Bogu Izraelovu, koj i nas izbavi iz rukuh neprijateljah naših."

„Zahvaliti ćemo Bogu i to s mjesta; nu nećemo zaboraviti ni onoga mladića, koji bijaše orudjem našega izbavljenja", odvrati Jessika.

„Dakle hajdemo kćerko, da se zahvalimo svomu velikodušnomu izbavitelju."

Odoše u sobu Lozinskoga u toj istoj krčmi. — Ali njega neima. Izak se uznemiri, a Jessika drhtaše sjećajuć se onih pogledah, koje je Sericourt na sudu nanj bacao.

I zbilja. — Istom se je Lozinsky vratio u krčmu, već dobije od Sericourta poziv, da mu izadje na dvoboj u obližnjoj šumici. Lozinsky odmah ode i nadje svoga protivnika s dvojicom svojih drugovah.

„Netrošite riečih!" poviče mu opaziv ga Sericourt, „samo sabljom možemo stvar našu riešiti."

„Dobro, dobro", odvrati mu Lozinsky. „Nu meni se sve čini, da smo se mi na ovaj način već njegdje sastali?"

Sericourt se pocrveni kô kuhani rak.

„Što sam Vam od onda dužan, to ću vam sada platiti."

„Dà, dà", odvrati Lozinsky. „Taj dug, što ga na čelu zabilježena imate, nezaboravlja se tako lahko; što ne?"

Sericourt se nemogaše dulje uzdržati, nego trgnuv sablju navali na njega.

„Počekajte samo još časak!" vikne Lozinsky.

„Kad ste me amo pozvali, rekoste mi, da dodjem na odgovor radi njekih riečih, kojimi sam Vas prije dvie ure na sudu sibao. Dakle evo, ja Vam u prisutnosti ove go-

spode kažem, da ste vi u mojima očima nitko; da ste htjeli ubojstvo učiniti, samo da tim svoje zločine potrpate; vi ste čovjek bez — —." Sericourt mu nedade dalje govoriti, nego navali nanj kao biesan lav; i bio bi mu jamačno glavu razsjekao, da on neodbì udarca. Usljed toga udarca omakne se Sericourt na sniegu, a Lozinskov mu mač prodje skroz tielom. Sericourt se sruši i za četvrt sata izpusti gadnu dušu.

Došav kući izpripovjedi Lozinsky Izaku sve. Sve troje ostali su još tri dana u Grodnom (tako se zvalo to mjesto) da se oporave. Lozinskova pukovnija dobi zapovjed, da ide dalje; te se on morade razstaviti od Izaka i kćeri mu, a to još prije nego je on želio. „Nepredvidjeni slučaji sile me, da odlazim; nu budite spokojni. Ja sam već sve naredio tako, da ćete bez pogibelji u Willeiku doći. Evo vam lista na zapovjednika predstražah. On će vas dati u Willeiku odpratiti." Obrne se zatim k Jessiki i reče: „Jessiko, želiš li mi sretan put?"

Dieva uzdigne suzne oči i reče: „Jehova neka Vas blagoslovi. Njegova je milost velika; pa s toga nedosudjuje svakomu one neizrecive muke, koje je meni slaboj opredielio. Bili srećni s onom, u koju sve svoje nade stavljate." Nemogaše dalje govoriti, odkrene se i padne u bližnji stolac. — Biedna Jessiko! — — — — — — — — — — — — — Lozinsky ju tužno pogleda, i suza mu orosi muževno lice. Oprostiv se, ode.

Kad je silni Napoleon već na otoku sv. Helene čamio i svoj burni život promišljavao, vrati se množina Poljakah kući.

Jedan od njih, kapetan Lozinsky, krene put svoga otčinskoga grada, gdje ga je čekalo sdruženje, u koje je svu svoju nadu polagao.

Bivši već blizu doma, dočuje, da je stari žid. Izak iz Willeike, umro s tuge za svojim imetkom. Kći njegova, liepa Jessika, za koju se je kazivalo, da ju je nesretna ljubav satrla, preminula je takodjer nedugo poslje otčeve smrti.

Ta viest raztuži Lozinskoga; jer je znao, da je on uzrok toj ljubavi; pa da njega nije bilo, možda bi Jessika još i sad kraj drugoga sretno živila. On pusti do dvie suze. Lahka joj zemljica!

Lozinsky se na skoro vjenča sa svojom Malvinom; ali kraj svega razkošja, koje uživaše u naručju svoje liepe supruge, sjećao se je on češće liepe židovke, koja radi njega nesretnom postade. Često je pripovjedao Malvini o Jessiki i uviek bi tada pustio po koju suzicu njoj na spomen. I to bijaše jedini oblačić na inače vedrom nebu njegova bračnoga življenja.

MLETAČKA RUŽICA.

Novela.

(Dalje.)

II.

Kardinijan, ni jednim okom nepogledav vratara silazeć sa stubah, doviknù gondolijera, taj namah doveslà, a Kardinijan je jednim skokom u njegovoj ladjici. Prvo mu bijaše, vozeć se na gonduli, da sbaci svoju poderanu odjeću, te da se preobuče u sjajnije odjelo, što ga je bio izvadio iz njekoga svežnja. Kad se gondula ustavì, izkrca se Kardinijan tako promjenjen, da veslar ni svojima očima nepovjerovà; al Turčin neoziray se na njega, podje k njekoj velikoj kući, i tri put zazvoni. Vrata se otvoriše, al čim Kardinijan ustupi, namah se zatvoriše. Prekoračiv dvor, uzpè se uz stube.

Najednom se ustavi, pričinilo mu se, kô da čuje njeku svadju. U to se otvore vrata, i jedan izmedj djece Abrahamove poleti niz stube, više pasivnom no aktivnom silom, a gore se pojavi sluga vičuć za židovom:

„Što maledetto bricone, tako se dosadjuje plemiću najčistije krvi? Tornjaj se prokleti skot, il tako mi svetoga Marka, slomit ću ti sva rebra!"

Nesretni židov oporaviv se, i dohvateć se vratah, poviče:

„Dà, recite samo vašoj preuzvišenosti, vi neotesani slugo, da, ako neće platiti dug za četrnajst danah, sám će si skriviti posljedice."

„Nećeš li se jošt jednom seliti, ti — —!"

Vjerovnik izmaknù, a sluga rigajuć kletve, zatvori za njim vrata.

Smješeći se bio je Kardinijan gledao taj prizor, te napred išav dodje u oveliku dvoranu, u kojoj se mlad čovjek — do 30 godinah — šeće, crno odjelo, plave vlasi, bliedo lice, znak mnogih probditih noćih, to si u lik složite, i evo vam njegova kipa. Kad Kardinijan vrata otvori poviče plavokosnjak:

„Evo te Hasane, za Boga, gdje si bio za tolikih danah? već sam te neuztrpljivo očekivao."

„Tako mi Boga gospodine, lakim se načinom vi riešite vaših vjerovnikah!"

„Dosta zlo, da se ovakovimi sriedstvi služiti moram, da bar za koje vrieme mogu mirovati, — Nù nadam se, da mi nosiš dobre viesti, nije li tako?"

Ni neozirav se o pitanje, okrenu se Kardinijan i bezobraznim mirom motreć svu dvoranu, progovori:

„Sbilja ima tomu dvie godine, što bijah u toj strani kuće, nù moram reći, gospodine grofe, prem imadete dosta dugovah, to se ipak možete hvaliti, da imadete dobar ukus, i da vješto znadete sve razrediti." I očalî u rukuh, promatraše naokolo obješene slike, bacajući kadkad koji pogled na mrko lice grofovo.

„Nisam te molio, Hasane, da sudiš o mom ukusu, nego, što si već u mom poslu ovršio."

„Vrlo dobro, gospodine grofe, nù čini mi se, da me zvaste „Hasan", to vam moram izpovjedati, da se Kardinijan zovem, i sveto pismo častim, zaboraviv proroka."

To govoreći okrenù se, i spaziv Ferrolov gnjev, primjeti:

„Oprostite, što nisam odmah o pravoj stvari govorio, al vičan sam, svoje misli uvjek iskreno izreći, tè mi se nije dalo, da zatajim, koliko se divim vašemu ukusu."

Ovaj odgovor jošt više razdraži gospodina Ferrola.

„Misliš li ti kukavni nitkovu, da ćeš ti mene ustrašiti tvojom nečuvenom bezobraznosti. Jesi li ti orjatine zaboravio, da si sav u mojoj moći, a samo jednu rieč da rečem, pa bi ti ubojici sudila inkvizicija. Ili možda mniješ, da se nesjećam onoga večera, kad si htjeo — ima tomu četiri ljeta, — da me ustrieliš u perivoju Arlinkourtovu? Da nisam mislio, da ću te moći kašnje upotriebiti, bio bi to bio zadnji časak tvoga života. U ostalom imam tvoje pismeno očitovanje, kojim priznaješ svoju gadnu namjeru."

Kardinijan uprv svoje sjajne oči u Ferrola, odvrati mirno:

„Žali Bože, bijah dosta bezuman, tè se dadoh zateći, a i znam, da vi onu listinu, koju moradoh podpisati, gledajuć u naperen samokres, čuvate kô zjenicu oka svoga."

„Nù što ćeš daklem svojim ponašanjem da polučiš. Možda izvezen San Benito*) ako je to samo tvoja jedina želja, lahko ti se dade zadovoljiti."

„Vi pozabiste gospodine grofe, da vješta igrača nikad zahman svojih ulogah nemienjaju vi biste me činili dionikom koje autodafé-e, a ja bi vas, da se odužim, uzdigo na vješala. — Dopustite gospodine Ferrole da sve svoje mnienje izrečem; već danas po drugi put moram uvidjeti, da se otmeni slabo čega sjećahu. Tako mi se čini, da posve zaboraviste, da ste pačinilac (falsificateur), da prava oporuka markiza Arlinkourta ponješto drugojako glasi od one, koju zajedno skovasmo."

Taman žar pokri grofovo lice, tè odmah odgovori:

„Evo daklem uzroka tvoje bezobraznosti, samo šteta, što je posve ništetan, i slabašan. Sve što se tvrdi, mora se znati i dokazati, pa ded mi kaži, kako bi to počeo? Misliš li, da sam tako kratkovidan, da bi me ti ulovio nespretnom tvojom zanjkom?"

---

*) Oni, koje je inkvizicija na smrt odsudila, moradoše nositi žuti kaput — san Benoito — bez rukavah, i izvezen slikom odsudjenikovom.

Posprdno i smješeći se odvrati Kardinijan:

„Opet moram, da vas niečega sjećam, za moju sreću imam još dobroga svjedoka, vašega nekdanjega slugu Merona, koji za svu tu stvar zna.“

Mirno slušaše markez Kardinijanove rieči, i poviknuv „bravissimo“, odvrati:

„Joj, kakova bezumna, nepametna ubojica si ti, zar neznaš, da je moj nekdanji sluga Meron sa kapi umro, ima tomu tri dana? Evo ti svjedočbe, da se je u vječnost preselio — čitaj samo.“

„Corpo di Bacco!“ to nije moguće, — ili ste ga vi ubili.“

„Bar nebih bio onda zahman tvoj učenik, nespretna vražja nemani!“

Neozirav se Ferrolove rieči, baci se Kardinijan na novine, i u njih mu se zasvjedoči istinita viest o Meronovoj smrti.

Medjutim se je bio Hasan opet razbistrio, al tako krotak i podložan bjaše sada, kô što prije bezobrazan.

„Nadmudrili ste me, moram to priznati; izvolite zapovjedati milostivni gospodine.“

Ferrol se je bio bacio na divan, težko odahnù, lice mu pobjedonosno svjetlaše: tako svjetla krotilac, kadno ga divji konj, zahman izkušav sve sile, da ga sbaci, za gospodara si priznaje.

„Neću, da ti uzkratim plaće tvojih opačinah — listinu ćeš dobiti, kako sam ti obećao, čim tvom pomoći oženem gospodju markizu Arlinkourtovu.“

„Gospodine, dopustite li, da pripovjedam, što polučih?“

„Ja ti to zapovjedam.“

„Ja sam gospodina Kamenića u liepoj zanjci uhvatio, a obsvjedočen sam, da će Fiorina sve učiniti, da on izbjegne strašnomu sudu desetorice. Danas, jutrom ju posjetih, i znam, da će, čim se prva bura utiši, odmah vam ruku dati.“

„Sacré D..., to nije način, kojim ju htjedoh uloviti. Nù kako mu drago, ona mora biti moja — ona i njeno zlato. Vidio si, kako me ti vjerovnici gnjave i napastuju, — ako doskora neizvedem šta čestita, može se ta stvar pogibeljno svršiti.“

„Gospodine grofe jošt ću vam jednu novost, da najavim. Markiza uročila je sastanak za sutra po podne sa Kamenićem.“

„Gdje?“

„U njenom dvoru.“

„To je nemoguće.“

„Zašto nemoguće, kad se vidjaju u družtvih, na plesovih, zašto bi bio nemogućan sastanak u četir oka?“

„Istina je Hasanu — ili Kardinijanu, — al tako mi duše moram jih vidjeti, oboje! Nù kako? Pomozi, savjetuj, moj je posao s jedne strane i tvoj.“

„Bez dvojbe, a što sam se nadao vašoj želji, priredih sve, da se vam ona izpuni.

„Bar nisi tvrde glave, to ti se mora reći.“

Smješeći se i kimajuć glavom nastavi Kardinijan.

„Ako se vi sutra za sieste, u gondulu sjednete, pa se sa stražnje strane palače Arlinkourtove izkrcate, to će vam sluga, s karanfilom na prsih, otvoriti vrata, i vas u njeku komoru odvesti, gdje ćete moći rad pukotinah sve čuti i vidjeti. Daklem jeste li zadovoljni?“

„Parbleu! jesam, a kad ću onim dvorom, u koji ću se sutra kano tat uvući, slobodno gospodariti, tad ćeš uvidjeti, da ja svoju rieč držim.“

Govoreći ovo izvučê iz džepa Ferrol listnicu, punu novacah i baci ju Hasanu; ovaj ju hladnokrvno podigne, obećav, da će sutra doći, da čuje daljnje zapoviedi.

III.

Bilo je sljedećega dana možda četiri sata popodne.

Ponosni, drevni, častni dvorovi mletački, u arabičkoj i mauričkoj si ljepoti, urešenim podlakami, i terassami, svjetlaju suncem ozlaćeni.

Bučnoj graji, silnomu nemiru prepodneva nejma ni traga. Ulice su puste, prozori zastrti zavjesami, ili su „scuri“ (kapci) na pó zatvoreni.

Ovdje il ondje spava koji težak, ili trči trgom sv. Marka koji trgovac.

Modro se nebo zrcali u mirnih morskih valih, koje samo po gdjekoja barka sječe.

Gondulier i bakarol ležahu tromo na ledjih rukami si zasjenjujući glave, braneć se sunčanoga žara.

Nebo, zemlja, more, sve se je sjedinilo u veličanstvenu sliku.

Siesti je sada doba.

U maloj, udobnoj dvorani palače Arlinkourtove slavi markiza svoju siestu. S njezinih se prozorah dražestan vidik pruža zatravljenomu oku. Soba je sva po tursku urešena. Skupocjeni se sagovi prostiraju po dnu, sreberne svjetiljke vise sa svoda, široki se divani, pustaju oko zida, mekimi sjajno izvezenimi dušeci. Samo jedno je proti moslemiuskomu ukusu, mnogih liepih slikah ima po dvorani.

Na divanu leži liepa Zulejma. Zaodjela se je u krasnu iztočnu odjeću.

Kako je liepo to biće, kad u radosti sjeva. A sad? Težka se je ozbiljnost spustila na Fiorinino lisce, al se je i odvažnost njoj pridružila, a jučerašnjoj slabosti nejma ni traga. Ružičasti se prsti igravahu s neoblačnim jantarom njenoga čibuka, a ustanca sukljaju modrast, miomirisan dim serajlije.

U to se pojavi malen crnac javljajući „gospodin Kamenić!“

Jasan žar oblì angjeosko lišce markizino. Kô plaha košutka poskoči, i odbaci čibuk.

„Nije moguće, tek ima četiri sata — —“

U taj trenutak banù drugim ulazom mladi čovjek u sobu. Možda mu je do dvadeset i šest godinah, liepa je lica, vitka uzrasta, crnih vlasih, i u svom ponašanju i kretanju muž od oka.

U dražestnoj zabuni, smućeną nenadanim dolazom, stajaše Fiorina, nù doskora se razabrà, i milo ga karajuć progovori:

„Al gospodine Kameniću! — —“

Nagovoreni bio medjuto pristupio k liepoj markizi, i spustiv se na koljena, cjelivaše žarkimi cjelovi Zulejminu ruku.

„Oprostite, oprostite liepa, obožavana markizo. Nemogoh odoljeti želji, da vas nevidim u odjeći vaše domovine, a znajuć da vašu siestu po iztočnu slavite, usudih se doći i skorom bi se kajao moje smionosti — Fiorino, vi mi oprostite?“

„Nebih smjela biti milostiva, gospodine, nù jošt ću vam jednom oprostiti.“

Gospodja se Arlinkourtova na novo baci na divan, ponudiv Kameniću stolac.

„Zaista, nješto je ipak smiono doći za cieli sat ranije, no je naredjeno, a uz to težite, da saznate sve moje osobne slabosti, — moram priznati, da sam vam odveć brzo oprostila.“

„Fiorino, svaki mi je sat, koji udaljen od vas preživim, vječna muka, a što se moje nesmotrene ljubopitnosti tiče, znadijah, da ću toliko novih ljubežljivostih naći, da se nemogoh nadvladati. Na moju rieč markizo, odjeća vam krasno dolikuje.“

„A moj čibuk?“ zapita Zulejma smiješeć se.

„Vriedan je liepih ustnah, a ja mu zavidim sreću, što jih se može taknuti.

Mio pogled naplati Kamenićev uzhit, al se ipak njeka nujnost razlì po liepom lišcu Fiorininom, i sjetna progovorì: a znadete li gospodine zašto sam blaga? Budite spremni na strašne viesti.“

„Bože mili, što vas tako silno uznemiruje, markizo? Samo jednu nesreću znam, da mi se vaša ljubav umanji. Jeli je to to, čega se imam bojati?“

Suznima očima pruži mu markiza obje ručice, koje on strastnimi cjelovi cjelovaše.

„Toga se nećete nikada trebati bojati, prem je vaša nesmotrenost uzrokom, što sam tako sdvojna.“

„Ali što se je slučilo?“

Gospodja mu pripovjedaše svu sgodu prošloga dana.

„Tim će vam sada“, zaključi markiza, „po gdješto, što možda nepojmiste, razumnie biti.“

Nesretnjaku ja, nemišljah da sam u zemlji, gdje me može jedna riečca na uvjeke zašutkati . . . Dà, sada se toga sjećam, bijaše za menom njeki sumnjivi odrpan čovjek, al nisam mario za njega. Potražit ću toga lupeža, silit ću ga da mi preda ono pismo.“

„Takovim bi postupanjem nam samo stvar ogoršali, u mjesto da ju unapredite.“

Liepa Fiorina, da ste me poslušala, onomadne, kad vas prosih, da, ostaviv te kukavne stvari, što blago zovu, samnom podjete u milu moju domovinu. Moj umjereni imetak bio bi dost za srećan život.“

„Nikad gospodine, nikad nebih to učinila. Bila bi vam teretom, umnožila bih vam brige, mjesto da jih umanjim.“

„A sad bez nade mrijem, joj Fiorino, mislio bih, da me nikad neljubljaste!“

„Gospodine, vi me morite ovimi nepravednimi potvorami!“ poviče markiza plačuć, lišce u dušeku skrivajuć.

„Angjelu moj, oprostite, što sam vas nemilostno vriedjao, samo strašna pomisao, da bih mogao vas izgubiti, rodila je ovakove rieči.“

„Nikada se nemogu na vas srditi“, progovori gospodja Arlinkourtova, turobno se smješeći, — „ali morate me sada poslušati, odmah bježite! dok vam pogibelj grozi, nejma ni meni mirna časka, a jeste li jednom u sjegurnosti, to ćemo prije naći sredstvah, da se oslobodimo onih kukavacah. — Ili da vaše posjedstvo drugi posjeduje?“

„Nikada! pokoravat ću se nesmiljenoj sili, prem mi je strašno vas ostaviti, mà i samo za čas.“

Ljubovnici nasnovahu sada osnove za bieg Kamenićev i za daljnje spozazumljenje, u to bje se i smračilo. Čim noćca svoja tmasta krila spusti, mogao bi vidjeti, kako se glavnim ulazom udaljuje Kamenić, a stražnjima vratima kako se izvuče kabanicom ogrnjena osoba.

(Konac će sliediti.)

VOJNICA.

(Dalje.)

Kad družina mejdan oćutila,
Krv junačka prekipjala biše,
Sve se diže, jednim grlom vrisnu:
Svak za ćordu, kopje, šaru svjetlu!
Teb je dosta namignuti bane!
Kud ti okom, sva Hrvatska skokom,
I Srbija vesela će poći,
Budi nami predhodnica zvjezda,
Vas ti narod svu oblast predaje,
Što narediš pogovora nejma!
Nekasnimo, spremajmo se listom!„
Iztaće se omsica iz nugla,
S pouzdanim progovara glasom:

„Razmotrite ugrijane glave:
Od magjarskih petnajst milijonah,
Mi smo djelak do dva milijona!
Oni silni s bogatstvom i blagom,
Uredjenu upravu imadu,
S carevom je potvrdjena rukom.
Kraljska oblast sva j' u nadvornika.
Sad su sebi svu potegli vojsku,
Njim naša je krajina predana!
Naša vojska bori s u Taliji,
Četrest hiljad po izbor junakah!
U Krajini još ima vojnikah,
Pripravni su, znam, umrt za bana,
Al ubogi, kuda mogu poći?
Odkle dosta zagrabit novacah?
Za odjelo, hranu, spravu bojnu?
Ban pljačkati i pljenit nedade.
Jur se brine Frankfurt za Magjare,
Talijani, Poljaci i Turci,
Sve jim žele, a svi na nas reže
Braća Česi, Slovaci, Rusini,
I Saksonci s kukavnim Rumunjma,
Rad bi dobro,al pomoć neznadu!
Sama Božja za nas stoji pravda!
Pa još i to razgrizite ljudi:
Osam stotin godinah nas sklapa
U bratinskom savezu s Magjari.
Bojat se je: da kad razkinete,
Obadva će nadvarati Švaba.
Pa njihovi kobni proletari
Ugarsku će poplavit s Hrvatskom.
Postat ćemo Germanski Helote,
Kad s pomoću bogatih glavnicah,
Dosuču se našega imanjstva.
Tam njihovo svojeljubje cilja,
I pod krinkom tobož da prosvjetle,
Kriju miso za svim gospodarit,
Oni skrovno ovu vatru pale!
S ovim braćo! plašit vas nekanim,
Već da i vi, i sva Europa,
Zna procjenit, potegnut na vagu,
Kakvo brjeme nalažete banu!
Ak on srećno tu zadaću rješi,
Ako želje svijuh narodnostih,
S dinastijom skopća i pomiri,
Ako Slavjan, Magjar,Talijanac,
S Rumunjima steku povjerenje,
U carskomu sjednu ministerju,
Neodrekav čuvstva narodnoga,
Svi sinovi budu ko i Njemci,

(To znam želi naš Jelačić bane)
Ak izvede,nek svjet pripovjeda:
Da j' muž prvi devetnajstog vjeka!
A Slaveni da su Slave vrjedni
Samovolju Njemác i Magjarah,
Pobjedili učvrstili carstvo,
I uveli narodno bratinstvo!"
Kad omsica dovršio rječi,
Mnogi svojim zavadjeni mislim ,
Na razkršću od dva stoje puta,
Obziru se na koju će stranu?
Jelačiću govorili rječi;
„Kaži bane! obadva ti svjeta,
Ti sam dalje vidiš neg ostali,
Čist, prav jesi, mi ti vjerujemo,
Možeš srjeću naroda slavenskog
U careve pouzdati ruke?"
Tad velika nasta pobuloga:
„Zar još dosta nismo izvarani?"
Ban podiže svoju bjelu ruku,
Udilj sve je zamuknulo mukom:
„Vjerujte mi! bistroumni ljudi:
Ja u caru imam pouzdanje.
Kad se ovaj sav izbistri muljež,
Vidit ćete: da smo mili sinci,
Nikom očuh, car će otac dragi
Postat svojim svim narodim raznim.
Što se bude napinjat, roguljit,
Nametat se silom gospodarit,
Rogove će potuljit, uvući,
Sravnat će se, sve stjerat u brazdu.
Vi dadoste, ja se vlasti primam'
I car će ju potvrditi znadem.
Ja se uzdam u pravdu i savjest,
Pomoć Boga, koji krivde kara,
U desnice mojih Krajišnikah,
Svih Hrvatah i braće Srbaljah,
Da ću krunu i narode spasit,
Jeda Boga i sreće junačke!
Izvršujte što budem naredit.
Ja ću s brodom udarit na more,
Izvest ću ga kroz valove k luki,
Nek j u ladji Rajačiću stari,
I š njim hrabri srbski narod krasni,
Bjelu ruku Patrijarki pruža,
Starac svejetli objeručke prima,
Posvećuje savez i bratinstvo.
Srećna časa i mila sastanka,
U svima se srdce razigralo.
Sva veselo grla zaorila:

Bog ubijo tko nas razstavio!
Oživjelo carstvo i Slovjenstvo!
Dušmani nam pod nogama bili!
Tebe bane s Patrijarkom svjetlim,
Slava, srjeća pratila na vjeke!
Što učiniš pogovora nejma.
Pa sve ode, kuda ban razredi,
Ban ostaje u bijelom dvoru,
Pa duboke osnove vojničke,
U visokoj razpravlja pameti.
Prišapnu mu posestrima vila:
„Ja ti dajem, uzmi moja krila.
Hitro leti, Hrvatsku prestrjeli,
Slavoniju s Krajinom obajdi,
Nek t ugleda Dunaj, more sinje,
A ja ću ti pripravljati pute.
Tko te vidi ostat će občaran,
Tko t uzsluša, jezikom je svezan,
Na tvoje će sve se dignut rječi.
Krajina je još puna junakah,
Tebe drže za otca i majku'
Kad razume: da s na čelu bane'
Kuda, zašto, s kim idu na vojsku?
Goli, bosi, za tobom će poći.
Svaka majka pregorjet če sinka,
I uboge, s djecom, udovice,
Bjelu svitu skinuti će s glave,
Komad hljeba dječici oteti,
Odjevat će, hraniti junake!
Siromašan, ubog tvoj je narod,
Ti s ljubavju prebogat si bane,
Ona će ti pribavit i snaći:
Vojsku, hranu, topove, oružje.
Dušmani će probljedit od straha.
Al najprije uzduž oko Drave,
Pram Madžarî ti postavi straže,
Zmija mačku nek gleda i preza
Zube oštre, podbit će se samci!"

Dalje će sliediti.

Seoski knez.

Kad se probudih u Pleternici, već kola priredjena bijahu da odputujem; htjedoh da mom veleč. gosp. svešteniku odgovorim, nu to nije moguće bez da se sa Slavoncem samim porazgovorim; a zato mi je potriebno da ili k njemu idem ili pako da mu pišem. Ja sam jako nesretan u mojih putovanjih, sad ovo, sad ono, smete me da do svog cilja dodjem. Ja mislim da će moj veleč. g. sveštenik oprostiti, što taki neodgovaram, jer moram danas da dalje

dodjem; čeka me moj dobri Ilija na putu u selu, koje je ipak varoš; da mi propjeva najnoviju pjesmu „Varošiadu.“

Ništa zato, što nema taki odgovora mojom veleč. gosp. sveštenìku. Uzmanjkati neće, a veli poslovica „ako će biti kasno, a ono će biti časno. Hajd na kola. Kako ti se prevezoh preko Orljave i skrenuh prama Buku izvadim iz Torbe moje vjesti da čitam, — ja već imam taku narav da moram u kolih čitati, — mnogi kaže, da se tim oči kvare, al ja velim ništ zato, — pa taki ti nadjoh pismo našeg prijana, rodom Cerničanina, ali sad u Njemačkoj nahodećeg se, koji mi šalje „Putničke bilježke;“ slušajte dakle, kako liepo piše:

Putničke bilježke.

„Mahni se!“ reći će ne mnogi, no pogdjekoji čitatelj, opazivši ovaj naslov. „Briga mene, kuda se koje tko bezposlen potuca, pa sada fantazira; ja neljubim ničijih fantazijah. Nigdje ni u samu raju nije ljepše ni bolje nego u nas, dok gorica rodi rujnim vinom i njiva zrnatom pšenicom. Koga je volja, neka traži kruha nad pogaču u tih prosvjetljenih krajevih. Odtuda to, iz njih se i oborilo zlo na nas. Sve to više nestaje našega pirovanja i sladkoga po starinsku plandovanja, odkada po naših luzih kukavice prosvjetom, kulturom, izobraženošću, i što ti ja znam, zakukaše. Da ih vjetar razduhao na sve četiri strane svieta, a mi ćemo pjevati pjesmu naših otacah: Ta što mi se brineš čovječe? Ta što mora biti, biti će! Nije li? — Da, da, tako je, vi davni i dobri i hvala Bogu riedki ljudi. Neželim ja mutiti pokoja vašega. S vami je prepirka i nemoguća i suvišna. Kako ste idilično živili, vi ćete tako i umrieti i zaključiti dobu plandovnu i s plandovanja ubitačnu. Na grobu vašem mjesto prokletstva čuti će se bez žalosti i bez mržnje šaptat: mir pepelu vašemu! Jer kao gnjiloća od opala lišća pomaže stablu do nova cvieta i ploda, tako je iz gnjilosti dobe vaše probujao nov naraštaj, kipeći nastojanjem, životom i silom.

No mene je strah drugih, pravednijih prigovorah, da su mi bilježke bez pouke, bez šale i zabave svakojake, pa bi bolje bilo, da su na mutnoj Špreji bez traga odplovile. Ovo sve može biti i istina; no valjda će biti medju čitatelji mojih znanacah i prijateljah, željnih sa mnom šetnje i razgovora; biti će možda drugih, koji su rad ma samo na čas zaviriti u tudje gradove liepe i svačim bogate, koji su rad ma samo na jedno uho čuti, što su i kako su narodi od nas u mnogom naprednìji; napokon biti će jamačno mnogo njih, koji čitaju, da svojom kritikom sve na gusto rešeto promašu: za njih ja pišem. Osobito ovi posljednji, čeljad inače vrlo neprilična, u ovo su doba meni najmiliji ljudi. Ja im srdačno stiskujem ruku. Jer u doba, kada mogu samo njeki te njeki i možda ne najbolji, pisati po volji, svakomu čitatelju valja biti strogu bez milosrdja kritiku. Razabirati slovo po slovo, redak po redak, listak po listak; zagledati medju rieči i redke; pripominjati, slaže li se s knjigami od starine i vodi li na život budući; izpitivati, nije li štogod na sablazan i zavodnju cieloga naroda — evo što je uviek, a danas osobito sveta dužnost i prieka nužda svakoga rodoljuba. Nedaj se zamamiti ni pišućom osobom; jer su ljudi promjenljive ćudi, ni ljepotom sloga, jer se zmije i pod cviećem legu, ni prividnosti razlogah; jer se i najveća nerazložnost razložiti dade, ni primjerom njekojih; jer su samo čestiti dostojni primjerom služiti; ni obilnosti obećanjah; jer se često gotove žrtve naplaćuju pustim obećanjem, niti napokon strahotom grožnje; jer pravedni smiju ponosito vapiti: impavidum ferient ruinae!

I tako ću ja svoje bilježke splesti u jednu kiticu. Biti će bilja svakojaka, pače po koji cvietak za čitajuće domorodke. Samo jednoga neočekuj nitko: dosjetljive šale i radostna smieha. Jer tko će se šaliti u dneve ozbiljnosti, il radošću smijati u doba žalostne kušnje? Pa ako i ima u nas griešnikah, koliko velikih toliko smiešnih, kada bi bilo meni na izbor, čim da ih pokaraš, gnjevom ili satirom, ja bih volio ognjeviti mač Izaije proroka, nego li šaljivi bič rugalca Aristofana.

Malo tko nije slušao o liepu Porenju, glasovitu odličnim vinom i krasotom predielah. Tko putuje od mora gore uz vodu, krasota Porenja počimlje mu od Bonna; što je od ušća dotle, vidi puste obale; zarasle rogožinom i vrbaci, a za njimi nepregledne poljane, iz kojih prilježna ruka čovječja stostruki plod izcjedjuje. Tek ovdje otvara se ona divna panorama, koju nebrojeni putnici svake godine gledat dolaze, i u koju se kroz Bonn kao kroz vrata ulazi.

Poboravimo malko u Bonnu. Grad je to nevelik s jedno 20.000 stanovnikah, sagradjen u davno doba na starinsku bez osnove, bez poredka; gdje je komu bilo najugodnije, ondje si gniezdo savio. Ulice su uzke, neravne, pače ovdje ondje nečiste. Tek od novijega vremena preporadja se ne sam grad, no njegovi okrajci; svud naokolo postaju nove ulice, prostrane, gospodske, mislio bi na staru kaputu novi, fini rukavi. Prebivaju tu ljudi, koji živu ili od muke svoga otca i djeda, ili od truda svoje mladosti: bogataši iz Englezke, koji su kapitale ili baštinili ili prometom u mladosti stekli, pak su ostavili maglovitu svoju domovinu i sjeli na divnoj Rajni. Crkve su u Bonnu nebrojene, sve same katoličke. Od nedavna prodiru u ovaj čisto katolički grad svom silom protestanti; ima ih već prilično, no crkve sagraditi još nisu mogli, već se Bogu mole u sveučilištnoj sgradi, gdje je bila prije privatna kapela nadbiskupa kolonjskoga.

Bonna je zametak u staro doba rimsko. Pošto je od selca Rima postao gospodar Italije, Grčke, Španije i poznate za onda Azije, sve bogatstvo cieloga svieta sgrne se u Rim i kao otrovni crv podgrize korenje onim gradjanskim kriepostim, koje su jedine mogle obladati svietom. U to kobno doba zatutnji grmljavina sa sjevera i istoka, navještajuć nove puke barbarske, sipaju se Bog zna odakle kao zviezde nebeske i pjesak morski, nose u ruci topuzinu uništenja, u srcu slutnju novoga spasenja, prosti i silni kao sama priroda. Rimljani, razumni, upoznadu pogibelj, i najumniji od svih ljudih, što su ikad živili, Julio Cezar provede u njekoliko godinah ljuta boja svoje legije preko nesložnih i oborenih plemenah keltičkih Helvecije i germanskih do Rajne, i ova velika rieka postane medja i stražar rimske države. Julij Cezar stane na pol puta svojih krvavih pobjedah i okrene dobitni mač proti samoj republiki. Izza njega carevi rimski, da zatvore put barbarom u svoju državu, slali su amo rimske kolonije, i na obali rieke gradili tvrdjave. Tako je postao Bonn i mnogi ini gradovi na Rajni. Kraj svega toga Germani razvale pregrade oboreć Rim i kao baštinu dobiju od njega gospodstvo Evrope. Bonn promieni njekoliko gospodarah, dok nepane u šake kolonjskih nadbiskupah.

Naši čitatelji znadu bez dvojbe, da su u vriemena stara zagrebački biskupi imali svakojakih neprilikah s gradjanstvom. U ono isto doba te same neprilike imali su i ostali biskupi Evrope. Kazati ćemo što najkraće, zašto. Carstvo njemačko, koje je državnički i vojnički genij Karla Velikoga stvorio, izvrgne se domala u feudalnu državu: muževi po hrabrosti u ratu, po mudrosti u miru uviek do cara (comites), radi svojih zaslugah obilato bogatstvom nagradjeni i u puku iskreno štovani, za njeko vrieme pronadju teoriju, da njemačkoga carstva nije Karlo Veliki, već neposredno Bog utemeljio, a njih da nije vlastita zasluga, već neposredno božja milost do bogatstva i visokih dostojanstvah uzvisila. Odavle je potekla nauka, da su svi narodi svieta sluge njemačkoga carstva, a narod njemački sluga visokoga plemstva. K visokomu plemstvu pridruže se i biskupi tim lašnje, što su ponajviše članovi njegovi biskupske stolice zauzimali. Kraljevska moć bijaše moralna; moć prava i solidna nahodila se je u rukuh plemstva; jer medju plemstvo podieljena bijaše zemlja i narod. Je li hotio kralj rat voditi, valjalo je u plemstvu moliti vojsku i novce; našô li se velikaš svoje volje i ćudi, te nedao ni vojnikah, ni novca, mogao ga je kralj samo onda na dužnost prisiliti, ako je k tomu privolilo ostalo plemstvo. Kraj takova ustrojstva uvide i plemstvo i kralj, da im je nutarnja politika, plemstvu: hraniti slogu i jedinstvo, kralju: zavadjati plemstvo.

(Dalje će sliediti.)

Svaštice.

Iz Požege. Ona strašna oluja što je 22. o. m. po našoj domovini silnu štetu ponapravljala, nije ni nas minula. Strahota je bilo pogledat na obzor, sve je mislilo, da će bit sadnji dan; nu budi hvala Vječnomu ipak nije nas ta nesreća tako pohodila kao okolicu zagrebačku, — k nami je nadošlo kad je predjel Sibinjski ledom uništen bio. — Druga tuga je što nam prieti pogibelju, a to je marvinska kuga, koja u Gradiškoj regimenti u našem susjedstvu bjesni; nu i naši krajevi nisu prosti toga zla. U županiji ovoj, u Jakšićih i Novoselci pojedini slučajevi se ukazuju, u istomu gradu Požegi je opet jedan slučaj te nevolje se ukazao; — ali spasonosna ona naredba, da se takova bolestna marva odmah utući ima, jest najbolje, i najpraktičnije sredstvo predupredenja razprostranjenja te kuge; — i zato se čudimo, da se to i u našoj vojničkoj Krajini neupotriebljuje; isto tako bi dobro bilo da se ondie na vlastnike takove uginuvše marve strogo pazi da sirove kože neraznose. Sad nek je tuge dosta, i radostnoga šta, dobro je da objavimo. Naše stanovničtvo se neizmierno veseli onomu glasu (neznamo je li pouzdana viest) da će nam O. Miško i ove godine upraviteljem na gimnaziji ostati. Tim glasom je opet izravnata ona žaoba, što je javno mnienje ovdašnje na toli milu nam državu kapistransku gojiti počelo, — baš radi vriednog O. Miške. — Nadalje razumili smo, da će učiteljem biti na gimnaziji otac Isusovac Pregl, zatim svjetovnjaci Pavičić, Kovačić i bivši ovdašnji učitelj Kučak. Mi gojimo nadu, da će nam ova gospoda naše Franjevce nadomjestiti. Bivši lanjske godine privatni učitelj u risanju Adolf Czaki, koji si je pribavio podpuno zadovoljstvo ovdašnjeg občinstva, i dao dokaze svoje vještine i marljivosti predavat će opet svoju umjetnost, te koji želili budu, da im se djeca u toj za današnji viek neobhodno potriebitoj znanosti poduće, neka se samo kod gim. upraviteljstva najave. G. grofessor Kovačić je već ovamo prispio. Ovuda su u Osiek proputovali mladi professori Sajatović, i našeg nezaboravnog domorodca Ante Pavića sin Armin. Još je jedno što se ugodno dirnuti svakog domorodca; a to je: da ćemo dobiti u ovaj grad narodno kazalište. Kako smo doznali, naumilo je Novosadsko družtvo 14. budućeg mjeseca iz Nove Gradiške ovamo se podat, i ovdje 20 predstavah obaviti. Ovo se družtvo nazivlje srbskim, nami je to ime tako pošteno i ljubavi vriedno, kao i ime hrvatsko. Mi držimo da ono što ta imena predstavljaju nisu dva predmeta već Jednoisto, — zato nas veoma boli, da se rad naimenovanjah jednog i istog naroda onaka šta dogadjati može, što se je u posliednoj skupštini slavne i nami predrage županije sriemske u predmetu izložbenog kataloga dogodilo. Nemojmo se rad imenovanja ciepati, za Boga, mi imadamo dost neprijateljah iz stranih narodah, a ako budemo medju sobom se napadali, propadosmo! Liepim i umiernim načinom razgovorimo se, dogovorimo se, pa se nazivajmo po našoj volji tako, da bude svakomu pravo. Mi od prevelike žalosti nemožemo, da priobćujemo što se je u napomenutoj skupštini dogodilo; eno čestitog srbskog „Naredka" br. 108. ondje se može čitati. — Kako je, tako je, mi s veseljem dočekujemo srbsko narodno kazalište i velimo mu dobro došlo, te nećemo propustiti, da mu u svemu na ruku idemo.

Iz Oprisavacah. (Dopis.) U tom selu brodske pukovnije, što se je duž Save pružilo, župnikuje već tolike godine vriedni i gostoljubivi starina veleč. g. **Mato Lukačić**, rodom Požežanin. Čestita ova starina doživjela je danom 18. rujna riedku radost i liepo slavje, koje malo tko u svećeničkom stališu doživi; jer taj dan navrši se njemu pedeseta godina revna misnikovanja, te je uzam u ruku „baculum senectutis" pošetao k žrtveniku gospodnjem, da mu po drugi putah prinese žrtvu mlade mise. Da se je silan narod sgrnuo k toj riedkoj svetčanosti neću ni da spominjem, nego svakako je vriedno spomenuti, da su sretnoga starinu svojim pohodom udostojila mnoga odlična lica, a napose preuzv. g. vladika **Štrossmajer** i presv. g. naslovni biskup **Matić**, koji su ga još dan prije svojim dolazkom iznenadili. Popularnim načinom rekao je sabranom narodu svetu rieč preč. g. **Adam Filipović**, župnik gorjanski, i ocienio dostojnim načinom trud i zasluge starca sluge božjega.

Pod objedom uzhitio je slavni prvak našega naroda krasnimi svojimi zdravicami sabrane, mnogobrojne goste, a njekoliko vilovite mladeži iz požežkih stranah pjevalo je tom sgodom liepe naše davorije i ine narodne pjesma, da bi čovjek i nehote pomislio, eto Krajina slavi slavje svoga preporodjenja i na sve strane zamnieva pjesma slobode! Ej sretna kvočka, koja se tog dočeka!

Šteta, što je Požežanah tako malo bilo, eda bi se medj svojadi još i više razigralo srce vriednoga starine. On je medjutim vazda veseo, frižak kao mlado momče, a osobiti ljubitelj pjesme, te je tako i pod objedom pjevao svoju najmiliju pjesmu, koju je za tu svetčanost dao tiskati u svom rodnom gradu. Dao Bog i još pedeset godinah!

O tečaju bečke burze od 29. rujna 1864.

Papiri: Kovnice 5% 70.40; Narodnoga zajma 5% 79.—; Srečke lutrijskoga zajma od god. 1860. 91.75; Narodne banke 775.—; Vierovnoga zavoda 184.—.
Mienice: London 115.60; Srebro 115.50; Carski cekini 5.51.

Tiskarna Miroslava Kraljevića u Požegi.

Izlazi 10., 20. i posliednjeg u mjesecu. Ciena mu je godišnja sa poštarinom 5 for., a polugodišnja polovica, za domaće pako, ako se u kuću nešalje 4 fr. 60 novč., a polugodišnja polovica.

SLAVONAC.

Predplatiti se može kod svih c. kr. poštah i kod odpravničtva lista u Požegi. Za obznane plaća se osim bularine od 2 stupačkog redka za 1. put 5, za 2. put 4 a za 3. put 3 novčića austr. vriedn.

Vlastnik i urednik: **Miroslav Kraljević.**

Godina II. U Požegi 10. listopada 1864. Broj 28.

„Milom rodu sonetni vienac“

spleo

Ilija Okrugić, Sriemac.

(Dalje.)

IV.

Jedna, ista krv u svima vrije,
Oživljujuć živce nam i žile,
Dajuć snagu, kriepeć naše žile,
Da nam srdce za velika bije.

Duh uzvišen u svima se vije,
Bistar oštar, ćudi ljubko-mile,
Vesô pojuć čarobno kô Vile,
Sboreć slatko kano med lije.

Tog su svjedok sva velika djela
Što o nami povjestnica štije,
Oj! poznata širom svieta ciela;

Duha našeg svojstva ništ' neskrije,
Tavne noći dok je i danka biela,
Dokle jarko sunce sviet taj grije

V.

Dokle jarko sunce sviet taj grije,
Dok se lipa slavska uzzeleni, —
Miris uzdà bosilje mileni, —
Dok se bršljan uz hrastje uzvije, —

Dokle gore naše snieg uz krije, —
Dok jadransko more se uzpjeni, —
Dok god óro uzgniezdi na stieni, —
Dok se Dunaj more u crno lije, —

Sjat će spomen našijeh muževa',
S' djeli slavni srdca junačkoga,
Sjat duh bistar što kô zvizda sieva;

Razlegat se širom svieta ovaga
Jék od naših piesam krasospieva,
Sjat će slava roda slavjanskoga!

VI.

Sjat će slava roda slavjanskoga!
Slava slavna, čista, izabrana
Tà poznata po svih svieta strana,
A velika kô što u nikoga!

Zalud zavist dušmanina zloga,
Okaljat ju 'zalud mu nakana,
Zalud spletke srdca prevejana,
To joj neskri sjaja njezinoga!

Pak mà da se i svi življi sroče,
I svi dusi jaza paklenoga
Da prot našoj slavi skoče;

Dokle bude Slavjana jednoga,
Oni nam ju nigda neraztoče,—
Samo bud'mo duha svi složnoga!

(Dalje će sliediti.)

MLETAČKA RUŽICA.

Novela.

(Konac.)

IV.

Ostavivši grofa Ferrola, bijaše Kardinijanu prva briga, da podje u predgrad di Fratti, gdje bje njekdašnji službenik grofov stanovao, i prije tri dana umro.

Kardinijanu, komu pokojni bijaše bio prijatelj, u koliko ima prijateljstva medj zločinci, nadaše se, da mu je Meron kakova pisma ostavio, koja bi mu mogla koristiti, ili mnijaše, da ga je stari sluga, koji si je bio u grofovoj službi malen imetak prikučio možda imenovao baštinikom. Takove misli mišljajući prispje do neznatne kućare, gdje bje Meron svoje dane dokončao.

Pokucnù na vratih.

Njetko dodje, prozor se otvori, i staro nagrišpano se lice pomoli.

„Što ćete?“ čù se njeki glas.

„Ući.“

„Tko ste?“

„Diavolo, otvori maledetta stregha, ili mniješ da sam došao, da me izpituješ? Ovdje sam rad gospodina Merona, pridodà Kardinijan, kada strašljiva starica htjede da ode, neotvoriv vratah.

„Onda mi morate reći vaše ime“, reče žena.

„Zovem se Kardinijan.“

„To je šta drugo, signor.“

Vrata se otvoriše.

Turčin udjè.

„Oprostite illustrissimo, ali ù naše doba nemožemo dosta oprezni biti.“

„Sjegurno majčice. Nù sad k uzroku moga posjeta. Nije Meron što odlučio glede svoje ostavštine, što bi se mene ticalo?“

„Dà vaša milost, to je učinio. Gore u sobi, gdje dobri, mili gospodin Meron običajno bijaše, jer je imao dvie sobe pokojni, kako rekoh u onoj sobi ima svježčić pisamah, s naslovom: „Gospodinu Kardinijanu.“ Uvjek se je vas sjećao dobri mili gospodin Meron — — —“

Ostaviv brbljavu staricu preskoči Kardinijan brzimi skokovi stube do naznačene sobe. Na starom stolu ležahu sbilja njeka pisma upravljena Kardinijanu. Brzo je razmotav razgledaše jih. Medjuto bje i starica došla, uzdišuć kadkada za milim dobrim Meronom. Iznenada padè Kardinijanu u ruke njeko pismo, i sve lice uzdrhtà. Prem bje svoju uzrujanost na brzo utišio, ipak nju opazi starica.

„Sjegurno liepa ostavština, što ju vam ovdje ostavlja pokojni“, progovori nenavidno.

„Njekakova je ostavšina, to je istina, ali ne takova, kakovu vi mislite. On me ovdje moli, da budem zaštitnikom njeke stoljarske obitelji, koju je za života podupirao, a mene ganù njegovo plemenito povjerenje. Nejma li više ništa? Što se je sbilo s njegovim imetkom?“

Starica pokazà Kardinijanu njeku artiju, otaj ju progledav, povrati, turì svježčić pisamah u džep, i podav klanjajućoj se sibili nješto novacah, odè, kako se je činilo, nezadovoljan.

V.

Tužne se misli rojiše po Kamenićevoj glavi, kadno je pošao od markize, té da se razbistri, i da ponješto utaži bol rad nenadanoga razstanka sa Fiorinom, udje u koju gostionu na markovu trgu, gdje gudci skladne glasove izmamljivahu svojim guslam.

U maloj udaljenosti za njim micahu se dvie osobe, ogrnjene širokimi kabanicami, a na glavah šiljate kalabrezke škrljake. Kad Kamenić u gostionu udje, razgovarahu se jedan časak. „Guarda questo briccone, meni se čini, da on namjerava nam oči zamazati!“

„Nije nas ni opazio, Benedetto, nù ipak moramo na ulazih stražariti, a kad izadje, zažviždni.“

„Dobro Antonio, ti ostaj ovdje, a ja ću na drugu stranu, nesmje nam izbjeći, jer odveć je liepa plaća, koju je onaj gospodin u crnoj odjeći obećao za njegovu glavu.“

I lupež podje na tražnji ulaz, a drugi ostà s prednje strane.

Pó sata proteče, i Kamenić stupi na trg, hitrim korakom pošav k svomu stanu. Tankim zviždom najavi Antonio drugu si dolazak njihove žrtve, i sliediše ju u njekoj udaljenosti.

Za malo ugnù se Kamenić u dosta pustu malu ulicu, u to banù pred njega jedan onih dvaju lupežah, i zahvateć ga za grlo, zamanù bodežom vičuć:

„Mrij, već ti udari zadnji sat.

Napadnuti, uvidiv opasnost ovoga časka, sabra sve svoje sile, i grdnim se udarcem u ubojičino lice njega oslobodi. Brzo potegnù sablju, i osloneć se o vrata njekoga dućana branjaše se svom silom, da je i drugomu lupežu nemoguće bilo, da se bodežom svojim služi. Zviždukajuć letjaše Kamenićev mač naokolo, a njegova vika: „Pomoć, ubojice!“ već izmami ovdje il ondje po kojega na prozor.

Takovih prizorah bijaše za onda u Italiji u izobilju, nebi ni najmanje pozornosti pobudili, uz to bojao se je svatko osvete velikašah, spasiv li žrtvu; običajno dozvala se je kakva straža, koja skorom uvjek kasno dolazaše, kad napadnuti bje već mrtav, a ubojice izmakli.

Prvi se je tih lupežah opet bio oporavio, i obojica navale sada složno na Kamenića, komu je ruka ranjena, a sile pomalo malakšu: u taj trenak otvore se vrata, o koja se bijaše oslonio, snažna ga ruka povuče unutar, a za njim opet vrata brzo, zabravi. Ovim nenadanim dogadjajem smućene ubojice, neznadijahu kako da se na novo svoje žrtve dočepaju.

Težka nesviest obuzè sa borbe oslabljenoga Kamenića. Njeko doba ležaše u dubokû mrtvilu, dok se neprenù iz toga tvrdoga sna.

Pozornim okom promatraše sve naokolo. Liepa, ubava je to soba, a on na mekih dušecih. Ruka mu je brižno zavezana, a pred njim stoji snažan starac i djevojka, mladjahan cviet.

„Bože gdje sam?“

„Ničega se nebojte, signor!“ odvrati starac, vi ste u dobrih prijateljah. Kako je s vašom ranom?“

„Nješto me peče, nù se nadam, da me nisu ti lupeži pogibeljno ranili.“

„Rana je neznatna“, odgovori starac, „al vaša duševna i tielesna slabost. Vi jošt nemožete otići, s toga vas molim, da bar do sutra ostanete, pite nješto od ovoga vina, to će vas kriepiti.“

I pruži mu čašu:

„Uvjek bit ću vam zahvalan rad vaše dobrote“, reče Kamenić izpivši vino.

„Ostani ovdje Andjelice“, progovori starac djevojci, „išao bih dolje, a ako se je straža udaljila, poći ću po liečnika, koji će najshodnije narediti; nù nebih rad, da sviet znade, gdje i kako vas je nestalo.“

Ovo rekav ode plemeniti Mletčanin, a Kamenić promatraše djevojku, koja bje na stolac posjela.

„Liepa djevo“, progovori, „recite mi, komu dugujem toliku skrb, i kako ovamo dodjoh — sve mi se mete po glavi, a pogibelj, kojoj sam vašom pomoći izbjego, pričinjava mi se kô san.“

*

„To je brzo pripoviedano. plemeniti gospodine; moj otac, koga ste evo vidjeli, je zlatar, tè ima ondje svoju djelaonicu. Sa prozora spazismo vašu pogibelj i na moju molbu — bolje spaziv vašu biedu“, — popravi se djevojka, „spasi vas otac moj, povukav vas kroz vrata unutar.“

„Vam daklem dugujem svoj spas, angjelu moj!“

„Ne ja, moj otac je vas oslobodio — a tko i vam nebi pomogo“, primjeti tankim glasom, koji više izražaje no rieči.

„Zadovoljite se s iskrenom zahvalnosti nesrećnika, Andjelice, — nù oprostite, ako se varam, sav sam smućen, čini mi se, da imadjah već čast, vas jednom vidjeti, al se nemogu sjećati, gdje to.“

„Možda ste štogod kod nas kupili, pa mene zapazili“, odvrati zlatarova kći, oblita rumenilom, jer već mnogo putah bijaše vidjela sa dućanskih prozorah liepoga tudjinca, kad no bi išao iz svoga stana.

Kamenić je bio zaronio u misli, i mukom umuknuo, a Andjelica promatraše ga ljubkom brigom za to doba.

„Moram vam ipak reći čim sam prouzročio taj napadaj“, progovori bolestnik, prenuv se iz svojih sanjarijah, i u kratko joj pripovjeda, da taj zagon polazi od ljubovna takmaca, jer je pravo sudio, da je Ferrol početnik toga pokušanoga ubojstva.

Andjelija bijaše pobliedila poput biele krpe.

Nanovo se Kamenić zamisli, i u mislih usnù:

Blagi ga sanak grljaše, a s Andjičinih ustnah prhnù cjelov na njegove uvojke. Okrenuv se, htjede iz sobe da podje, al unutar banuše zlatar i liečnik. Eskulapov sljedbenik i neprobudiv spavajućega promatraše ranu, te napokon očitovà, da nije opasna, samo da mira treba bolestniku, i s toga se svi iz sobe udaljiše.

VI.

Drugi dan nadje Kamenića u njegovom stanu, sa rane, prem same po sebi neznatne, sjedinjene sa prošlimi napori i nemiri, izleže se groznica. Andjica, ocem poslana, dolazaše svakoga dana, da pita za signorovo zdravlje; na brzo upozna sve odnošaje Kamenićeve napram liepoj markizi, i žarku ljubav, kojom ju ljubi, to joj podà jakost, da uguši tek proniklu strast, s koje bi samo viekom nesretna bila.

Misli, da se je gospodja Arlinkourtova možda rad njeg zabrinula, mučahu ga, a njegove rieči prinukahu Andjicu, da ga je zaprosila, da joj se sav povjeri, šaljuć ju pisamcem k liepoj markizi; napokon se bolestnik na to sklonù.

Zlatareva kćerka, praćena starom služavkom uputi se k dvoru Arlinkourtovu; možda bje ju na to sklonula želja, da onu ugleda, koja je svojimi dražestmi bila začarala Kamenića.

Za toga vremena mučahu neopisive muke Fiorinu; prvo, nije mogao Kamenić, da ju posjeti sljedećega dana, napokon i do nje dopre glas ob onom dogadjaju, nu tako promjenjen, tolikimi primjetci obogaćen, da je lako pojmiti, što Andjelicu, viestnicu, poslanu onim, u koga se sve njene misli sticahu, primi radostno i kô nebeskoga angjelka.

Ljuvenim pisamcem Kamenićevim začarana, nasnovà Fiorina osnovu, kako da sudjenika si zateče, uz to bi mu morala sve reći, što se bje za njegova bolovanja slučilo. Nješto krzmajuć saobći namjeru si zlatarevoj kćerci, a Andjelica uznešena Fiorininom ljubežljivosti, obeća joj, da će ju u svem svjetom i djelom pomoći. Na to zazvoni srebrenim zvoncem.

Benoit udjè.

„Mili Benoitu, jošt pó sata, pa trebam podpuno mužko odjelo, uz to jošt široku kabanicu.“

„Mužko odjelo?“ zapita čudom se čudeći Benoit.

„Dà prijatelju, a nemoraš reći da je za mene, trebaš li novacah, a ti uzmi.“

Ona mu pruži listnicu.

„Prije svega hrli prijatelju!“

„Dobro gospo markizo, za dvadeset trenutakah imat ćete, što zahtjevate.“

Dobri Benoit, i nerazumiv ovih mušicah svoje gospodarice, ipak podje rad vjernosti i ljubavi pram Fiorini, da vrši njene zapovjedi, i da kô riba muči. Za dvadeset časovah vrati se podpunim odjelom, sa škrljaka i kabanice do postolah.

Pomoćju Andjičinom preobučè se Fiorina. Sobar bijaše dobro izbirao; odjeća se priljubi uz njeno tielo, kô da je priraslo, i sa gospodje Arlinkourtove posta najljepši gospodčić, što se je ikad vozio gondulom.

Praćena Andjom i Benoitom ostavi kuću sa tražnjih vratah. Sve se troje ukrca u brodić, i brzo doploviše donde, gdje Kamenić željno izčekivaše viesti. Sobar osta na hodniku, a Andjica potrča, da najavi bolestniku, da ju sliedom sliedi njeki gospodin, koga je sama markiza poslala.

Tek bje se svršio ovaj uvod, udje u sobu veomu nježan gospodičić.

Najednom imala je Andjica vani nuždan posao.

„Bez dvojbe imam čast s gospodinom Kamenićem govoriti?“

„Tako se zovem gospodine“, odvrati ranjenjik dižući se. „Smijem li moliti —“

„Ostanite, ostanite na svom ležaju, liepo vas prosim, dolazim poslan markizom Arlinkourtovom.“

„Njom samom?“

„Uprav iz njenoga dvora. Ona me je umolila, da vam izrazujem njeno sućuće rad vaše nesreće.

„Andjeli uvjek ćute za ljude.“

„Uz to misli, da vam njeku novost mora reći. Oporuku, o kojoj je dosad mnila milostivna gospodja, da su to zadnje želje njenoga supruga, je grof Ferrol skovao, a pravu, čudnovato sačuvanu, uruči joj uz odkup, njeki Kardinijan, koga bje dopala. Ovom je oporukom ona posjednica svih dobarah i svega imetka markizova, nevezana nikojom naredbom glede ženidbe.“

Zatečen slušaše Kamenić tudjinca, a kad taj umuknù, zavapi veselo:

„A to je istinito, je li je moguće?! Sjegurno sanjam, da se opet nadjem u tužnoj sbiljnosti.“ I trao si je oči, kô da budan dvoji.

„Dajem vam svoju rieč, da je svemu tako, kako rekoh.“

„Svaki izraz bio bi slabašan. da izrazi onu srieću, koja niče u mojih grudih sa vaše viesti.“

Kamenić pruži svomu posietu ruku.

„Oj da mogu na lastinih krilih poletiti k onoj obožavanoj, k svjetlosti, žiću moga života!“

Ljubki posmjeh obrubi tudjinčevo lice, i u tren, kad na bje Kamenić u njega što bolje svoje oči upirao, sbaci vrpcu, što svezaše svilne vlasi, i najljepši prami spuštahu se niz biela pleća.

„Santa Maria vergine!“ poviče Kamenić začudjeno, „je li me groznica uhvatila, sanjam li, ili je to sbilja, a ne varka razigrane mi mašte?“

„Kameniću!“

Gospodičić s liepimi prami baci se u naručaj bolestnikov, koji ga obli pravom bujicom cjelovah, a on, da istinu velimo, sve pošteno povrati davaocu.

Tko zna, dokle bi jošt nastavili to izmienjivanje, da jih nije osviestio gundjajući Benoit. Sad tek razglabahu stvar potanje. Kardinijan bijaše sbilja našao med Meronovimi spisi pravu oporuku, koju bje s drugom zamjenio, a tu izgorì Ferrol, misleći da je prava. Biesan, što ga je Ferrol pobjedio, proda Kardinijan oporuku markizi, te ostavi Mletke.

Ferrol, nevjerom saveznika si osramoćen, a bojeć se osvete gospodje Arlinkourtove, bio se uputio u Ameriku.

Gotovo zahman kričahu njeki prevareni Abrahamovi sinovi pred praznim mu stanom.

Nastajuće poklade nadju Kamenića i markizu u srećnom braku, živuće kô dva goluba.

Andjica skorom na to podje za vješta i bogata zlatara, a stari, pošteni Benoit, ostà, kod gospodarice si do svoje smrti.

Pr. Jer--ćki.

VOJNICA.

(Dalje.)

Ban posluša svoju milu vilu,
Svjetlica je svuda prestrjelila,
Naokolo u Zagreb se svrnu.
Jesi l' brate! ikada motrio,
U proljeće kada izzà snjega,
Zemlja stabla od žarkoga sunca
Razgrijana, sokom natopljena,
Pupa, cvate, milo se razvija,
Cvjeće vrije i zelena trava?
To t' je slika narodna razvića,
Kudgoder je prohodio bane.
Ej kosti mu i u grobu cvale!
Sve je uprav pogodila vila,
Na ruci mu i besjedi bila.
Kratko za tim počasilo vrjeme,
Momak banu pred banove dvore,
Opaljenih brkah i perčina,
Haljine mu rešetane zrnjem,
Vas od brza potamnio praha,
Svak se sjeća da je spolja bojna.
Dok unidje knjigu banu pruža.
Ban razmota, Patrijarka piše:
„Bjesan vjetar od sjevera puhnu,
Već se naše zanihalo more,
Nasrnuše na Srblje Madžari.
U Kikindi vatra zapaljena,
Divji Huni vješaju mi sinke.
Vukovar je s Petrovaradinom
Njim u šakah, nami nož u tjelu.
A Hrabovski muž grabove glave;
Izrod, kuga, naroda slavenskog
Navalijo jur je na Karlovce,
Srbadija ošaknu ga svojski.
Ja sam digo djecu na oružje,
Panj narodni zaljevaju s krvju.

Neće moći odoljeti sami.
Bržje bolje na pomoć s Hrvati.“
Rajačiću odgovara bane:
„Vojvodu ste skoro izabrali,
Šupljikac je vrstan generale.
Odmah piši, i ja ću mu pisat,
Iz Talije nek rodu pohiti.
Dok on stigne držite se čvrsto,
Odbijajte a nenapadajte.
Dok ja moje razvijem barjake,
Ja ću napast, poslje ću ti kazat,
Moje nije još dozrjelo vrjeme.“
Knjiga ode, Jelačić se sprema.
Jedno jutro uranio bane,
Kroz prozor je durbin promolio,
Pa pogleda polju u širine,
Ovariso s okom na konjika,
Zveketuša po sapima sjeva,
Magla konju iz nozdrvah suče,
Uzendjije zavaćaju busa.
Uprav kući pred njegove dvore.
Dok doleti momak, s konja klisi,
Dim iz sjevca na sve bije strane.
„Šta je dobra moje djete drago?“
Eto knjige, sve ćeš vidjet bane.
Al' Rajačić još tužnije piše:
„Kamo vjera saprjela te druže?
Zar nas hoćeš zaostavit same?
Madžari su sa svih stranah mirni,
Ni odkle jim pogibelj neprjeti,
Svu su na nas silu obrnuli,
Jur nas zoblju, kuće, sela, pale,
Žene, djecu, starce kolju, sjeku,
Ovo s i sad oni Huni stari.
S vukodlaci vještice su hude,
Izkotile Hune nakaznike.
Vjera Krista kožu promjenila,
Ćud divija prjesna želi mesa,
S udî ljudskî opet prte ledja.
Sve što nam je i milo i sveto,
Taru, gaze, iz korjena gule,
Narod srbski sav iztrjebit kane.
Sa Sikulcî krvnî rodioci,
Naše zemlje i imanje djele.
Vjera ti je red ć' i na vas doći.
Daj poleti, dok je jošte vrjeme.
I braća će iz turske Srbije,
Pritrkati, udrit na divjake.“
Kad Jelačić knjigu razmotrio,
Od jada mu probliedjelo lice,

Pa se bane svojim bije mislim:
Što ću sada za Boga miloga?
Braća ginu, srdce mi se cjepa,
Vjera, ljubav na pomoć poziva.
Al' kad tako razpolovim vojsku,
Neću zmiju moć ubit u glavu.
Troglav vatru na sve bljuje strane.
Moje zvanje i odluka tvrda,
Jest ugasit trojstruko ognjište,
S Krajišnicî, s hrabrî Šerežanî,
Razkopati, tá razvalit gnjezda,
Sklopiv sile s Radeckijom slavnim.
To ja snujem, za to silu skupljam.
Pa sad vidi te nevolje ljute!
Il' mi pravac promjenit valjade
(Pravac, bez kog u cilj te nesmjera)
Il' u braći probuditi sumnju,
Ko da na led navedoh jih tanki.
Eno već se Patrijarka tuži,
Da mu savez sa mnom i s Hrvatskom,
Težko tišti ko kamen na dusi.
Pak još gorja!, crnja i krupnija,
Zaprjeka se nije prekinula.
Ja sam kazo, sva zna Europa,
Da mi sablja u desnici sjeva,
I topovi predamnom gruvaju,
Za mom caru povratiti carstvo,
Buntovnike stjerati u brazdu,
Rogobodna sjediniti uda,
I slobodu spojit sa zakonî
Carskoj vlasti pribavit poštenje,
Izjednačit narodnosti razne,
Srdce moje s jezikom se slaže.
A caru su premogli Madžari,
Oduzeo jest mi oblast bansku,
Još ju nije povratio javno.
Duh odpadnih i holih Madžarah,
Na zakonskom još se vrza putu,
Carski pečat, podpis, carsku vojsku,
Nose, vode, suprot meni vuku.
Odpadnika, carska odmetnika,
Mene trube po svoj Europi.
Još car glasa toga nepobija.
Tko će tako moć svrstovat misli?
Bože čudna udesa na svjetu!
Tako bane po sobi se šeta,
Sam se svojim rázgovara mislim.
Pa se spusti na stolac od svile,
(U bocke se i svila pretvara),
Pero sgrabi, hitro knjige piše.

Prvu šalje Patrijarki starom:
„Nedvoumi i nezdvoji pobro;
Šaljem do pet šest hiljadah,
Braća braći da s' u nuždi najdu,
Dok i moje još dozrije vrjeme.
A vidit ćeš naskoro će doći.
Ti će orli, vrane čavke crne,
Tebe, Srblje ostavit u miru,
Kad začuju, da jim gori gnjezdo.
Zabavu ću pribavit jim krupnu.
Silu, snagu i srdžbu Madžarah,
Namamit ću na me i Hrvate.
Kosa na brus, vila na Halila.
Jeda Boga i sreće junačke!
Drugu šalje pram bijela Beču.
A na ruke cara Ferdinanda,
I ministrah carskih poslanikah.
Upravljena knjiga na Latura
Zapovjedca nad svom vojskom carstva,
Što Madžari odcjepili nisu.

Dalje će sliediti.

Seoski knez.

Putničke bilježke.

(Dalje.)

Po ovom zakonu vodila se je nutarnja politika Europe njekoliko vjekovah, dok nije u životu državnom ponarasao novi faktor: gradjanstvo. Ovaj mirni umni i marljivi stališ dielio je trudno stečeno bogatstvo s plemstvom dotle, dok je dieliti mogao; no razsipnost i grabež plemstva postajaše svaki dan to veća, i ubogi gradjani stanu pozivati u pomoć kralja. Tud sine kraljevom zraka nade i uhvanja; oni govorahu gradovom: „vidite, mi bi vam pomogli; al nemožemo; u nas niti je vojske niti novca, sve je to u rukuh plemstva, i po tom je ono od nas jače. No sklopimo savez medju sobom; u vas je bogatstvo, dielite ga snami; za vaše novce mi ćemo sebi najmiti vojsku i s njom braniti i vas i sebe od obiestna plemstva." Tako su postali slobodni kraljevski gradovi; tako je bačeno sjeme absolutnoj vlasti kraljevah i prerodu feudalizma u moderne države. Branilo se je doduše plemstvo svom silom; napokon je podleglo, podleglo zato, što se je izopačio princip, na kojem je bilo osnovano.

Evo zašto su biskupi zagrabački imali neprilikah s gradjanstvom; evo zašto su i nadbiskupi kolonjski imali neprilikah s gradjanstvom svojim, neprilikah, koje su tek onda prestale, kada je nadvladan nadbiskup morao ostaviti veliku i bogatu Kolonju, te sjesti u Bonnu. Još dan danas pripovieda svako diete u Kolonji sliedeću pripoviest o tom, zašto se je nadbiskup kolonjski morao u Bonnu preseliti:

„U davno doba sjedjaše na stolici nadbiskupskoj Engelbert iz porodice grofovah Falkenburgah, čovjek ohola, nasilna duha. U sevezu s braćom svojom Falkenburgi kušao je on i oružjem i varkom dokinuti sloboštine grada Kölna i svoju vlast na gradjanstvo razširiti. Medjutim ni oružje, ni varke nepomognu Engelbertu; jer su hrabri i oprezni gradjani imali na čelu odvažna i mudra načelnika imenom Greine. Zametnuo li se boj, on

je umio gradjane k pobjedi voditi; bacila se lukava mreža; on ju je uvidio i raztrgnuo. I zato smisli Engelbert najprije ovoga čovjeka upropastiti. Dugo vremena vladao je mir medju biskupom i gradjanstvom; njeki dan dobije načelnik Grein od prvoga dostojanstvenika nadbiskupova list, kojim se pozivlje k njemu na objed. Zamisli se načelnik Grein, što li to može biti, da ga prvi službenik nadbiskupov na objed pozivlje; jer je dobro znao, da upravo njega Engelbert najjače mrzi. Pripovjedi on to svojim prijateljem, i ovi ga mole i zaklinju, daj ostani doma. Ali im načelnik ovako odgovori: „Tko zna, nije li nadbiskup upoznao, da mu je uzalud nastojanje našu neodvisnost pogaziti, da je takovo nastojanje i po njega škodljivo, te sada iskreno želi s nami mir sklopiti? Ja nesmijem radi same sumnje tu njegovu želju pomrsiti. Nemislim pako, da bi se ti ljudi usudili meni zlo snovati; jer dogodi li se meni i najmanja krivnja, osvetit će me moji gradjani. Idem!“ — I on obuče najsvečaniju svoju odoru, opaše mač i ode k službeniku nadbiskupovu. Dočeka ga već na vratih službenik i udvorno pozdravi: „Dobro mi došli, vriedni načelniče! Moja hvala prevelika za odličnu čast, koju mi toli čestiti muž ukazuje. Zavade, hvala Bogu, medju gospodarom mojim i vašim gradom nema, i slavni nadbiskup najželjnije želi, da sloga i mir medju njim i vami do vieka ostane.“ — „Tako žele i moji gradjani“, odgovori načelnik. „Lasno je to dostignuti, budu li obe stranke i svoje i tudje pravo štovale.“ — Tako se pozdravi liepo načelnik i biskupski službenik i poposjediv malko u liepih dvorovih, izadju na vrt šetati se, dok se objed priugotovi. Dovede službenik načelnika k jednoj liepoj sgradi i rekne mu: „Želite li viditi, dobili smo vele krasnu i mnogo vriednu sliku iz Italije, ovdje je postavljena?“ Načelnik, veliki prijatelj umjetnosti, težko dočeka i podju oba na vrata. Vrata se otvore, kao iz zemlje niknu dva jaka čovjeka, pograbe načelnika i hite u nutar. Vrata se opet zalupe i raznese pogrdni smieh:, nut načelniče, brani sada gradjanske sloboštine! — Ružno, sramotno! rekne načelnik u nutri i ogleda se po sobi. No sad ga tek spopane strahota; jer u kutu opazi silna lava, možda najsilnijega u cielom pokolenju svojem, već je stao sve to strašnije rikati i ustajati. — Pomozi Isuse i Marijo sveta! rekne načelnik; tu moraš poginuti, ali ćeš kao junak poginuti! Omota lievu ruku kabanicom, a desnom trgne mač. Lav je razvalio grozne ralje i propeo se je, da naskoči na Greina. No junak je bio načelnik Grein; što bi okom trenuo, rine on lievu ruku lavu u razvaljene ralje, a mačem razkoli srce na dvoje. Kao klada svali se strašna zvier na zemlju. — Hvala ti Bože veliki na milosrdju tvojem! rekne načelnik, i kako ga je strah i borba umorila, legne do lava odpočinuti.

Medjutim dnevu na sumračju uzalud prijatelji načelnikovi izgledaju povratak svoga prijatelja. I sunce jarko ohladnilo, i leglo za gore, i mrak se stao hvatati, a njega još uviek nema. Sumnja i strah uze im grizti dušu. Obilaze nadbiskupske dvorove, zagledaju na vrata i prozore; svuda mračno, svuda tvrdo zatvoreno.

Tada ih pograbi strašna slutnja. Bez duše i pameti lete k tornju, gdje se nijaše cinklek, koji je hrabre gradjane toli često na juriš sazivao. Zamnije prodirući glas poznatoga zvona. Ljudi povrve ulicami; sav se grad sgrne na običnom sastaništu. I sva ta rulja sleti se k dvoru biskupovu, prolomi vrata, pretraži i preišće sve zakutke i napokon nadje još uviek spavajućega Greina. Čudne li radosti i grozna li klikovanja oduševljene svjetine, kada im načelnik pokaže obaljena lava. Načelnika odvedu uz gromovnu kliku na magistratsku palaču, i opet gnjevom razpaljeni polete k dvoru biskupskomu. No Engelbert Falkenburg zarana uteče u Bonn; nadju sakrivena službenika i raztrgnu na komade. Od to doba nesmjede nijedan nadbiskup stolovati u Kolonji, a kad je trebalo božju službu obavljati, onda je iz Bonna išlo poslaničtvo u Köln, da s gospodom senatori ugovori način i uvjete. — Još i danas vidi se na pročelju magistrata kolonjskoga u kamenu iztesana borba načelnika Greina s ogromnim lavom. Ima li u ovoj pripovjesti i koliko ima istine, ja kazati neznam; nego se domišljam i glavu razbijam, nebi li se domislio samo jednomu načelniku iz ciele trojedne kraljevine, koji bi za sloboštine svoga grada borbu

poduzeo — — — — — — — — — — — — — — — — — — — da o lavu i negovorim. —

Tako je Bonn postao stolicom malene, no vrlo važne neodvisne kur-kneževine kolonjske, važne po tom, što su nadbiskupi kolonjski od najstarijih vremenah do nedavna igrali vrlo važnu rolu u Njemačkoj, i ne jedan od njih odlučivao je sudbinu njemačkoga carstva i tim ciele Evrope. Provalivši veliki prevrat francezki, gospoda jakobini, zakleti dušmani svega, što je niklo u srednjem vieku, svu zemlju s lieve strane Rajne dakle i Bonn s cielom kur-kneževinom kolonjskom pridruže Francezkoj. Istom kada je složena Evropa oborila Napoleona, otmu Francezkoj lievu obalu Rajne, medjutim nepovrate zemlje i suverenstvo nadbiskupom kolonjskomu i mogučkomu (Mainz), već masniji dielak zagrabije Pruska, ostalo podiele kojekomu, ponajviše Bavarskoj. Zadnji neodvisni nadbiskup i kurfürst bio je Maksimilijan iz kuće bavarske; stari ljudi još danas spominju toga muža s velikom ljubavi i štovanjem. Sada kolonjski nadbiskup zavisi od protestantičke pruske vlade, te mu treba mnogo odvažnosti i mudrosti, da brani slobodu katoličke vjere.

Stolovanje nadbiskupah u Bonnu nije ostalo bez upliva na razvoj karaktera samoga grada. Ja neznam, ima li igdje revnijih katolikah na svietu, što su gradjani bonnski. I crkve su uviek pune, i ljudi skromni, i ubogi po mogućnosti darovani, i sabirci na katoličke svrhe obilati, i mržnja na protestantsku vladu ne mala. I sve to bez kričuće goropadi, duboko usadjeno u sviest i razum, postalo drugom naravi, odakle se mirnim, naravnim ključanjem kao iz vrela izliva. Svećenici, ljudi kao da ih je golub birao medju svećenstvom nadbiskupije, nastoje revno i umno ovako čuvstvo u gradjanah podhranjivati i razširivati. Ima tu družtvah bez broja: katholischer Bürger-Verein, kath. Gesellen-Verein, kath. Frauen-Verein, kath. Lese-Verein itd.; družtva, gdje je s-nevinom zabavom spojena osbiljna svrha, naučati i upućivati, kakav valja pravac u politici sliediti, koje novine čitati, koga u sabor poslati, koga u gradsko zastupničtvo izabrati, kojega profesora sinu preporučiti itd. Pohadjao sam i ja ova družtva. Bivaju sjednice svaki tjedan jednoč, u subotu na večer, kada je huja poslovanju, kada i onako svaki pošteni gradjanin, naradiv se cielu nedjelju danah, jedva dočekao vidjeti u skupu prijatelje i popiti s njimi čašu piva. Do pet, šest stotinah ljudih, pred svakim čaša piva, sjede za stolovi i slušaju, kako im se s katedre razlaže o zlih posljedicah reformacije, o zaslugah reda Loyóleva, o značenju papinstva, o hramu kolonjskomu, drugi put opet, što se nova pronašlo u struci obrtničkoj, kako bi se uporabiti moglo itd. itd. A onda nastane familijarni žamor; pitaju se ljudi za liepo zdravlje, kako žena, djeca, feter, tanta, kako je Bog dragi zanat blagosovio; čuješ šalu, dosjetku, a najviše razgovor osbiljni; obilaze svećenici dvoranom, svakoga znadu imenom, sa svakim se rukuju, razgovaraju ljubezno, razlike nema medju velikim i malim, medju bogatim i siromašnim, svi su braća pred Bogom i sinom božjim. Napokon zagudi vesela gudba i zamniju skladni glasi pobožne pjesme. Našli se članovi kat. Gesang-Vereina, te vesele i oplemenjivaju srce svojih sugradjanah. Poslje takova sastanka, što hoćeš, čine svećenici s poštenim gradjaninom bonnskim.

Pohadjao sam pak kadikad na drugoj strani sastanke National-Vereine. Ima i tu prilično množtvo ljudih. No pogledaj im dobro u oči; nećeš naći nije lnoga trudom i skrbi namrskanoga lica gradjanskoga; sve sam profesor, sve sam advokat i bujni mladić. I tu se razlaže o svem i svačem, no sve njekako s visoka i ûna, opažaš na prvi mah, nije namjera glavna naučiti brata, pred Bogom ravna i jednaka, nije namjera glavna ideji, za koju bi evo krv prolio, po svem svietu put prokrčiti, već razgaliti pred svietom svoju svjetlu glavu. I zalud ti kažu, da ti u družtvu liberalnih po zanatu demokratah, sve je aristokratično, i pogled, i hod, i razgovor, i ponašanje: nema duboke ljubavi prama sugradjanom, nema tvrde vjere u svoja načela. — I ovo družtvo smije se hvaliti, da će progutati družtva, koja smo gore pohodili!

Bože moj, što li je krvi poniela rieka Rajna, da se na njenih obalah uhvati koren

protestantizmu. Uzalud, kako je bistra i čista ova voda hladna, tako je oko nje ostao čist nauk crkve katoličke. U jarkom razgaru borbe protestantske pobojaše se mnogi, da će reformacija pregaziti ne samu Rajnu, no granice Evrope. Strah netemeljit. Neprošlo od Lutera desetak godinah, okrunjeni mu sljedbenici uhvatiše mu nauku, da bude orudje njihovoj pohlepi za slavom i gospodstvom. Nauka, koja je imala preporoditi sviet, postala do mala uzao spletakah političnih, koje su izpredali katolički ministri francezki, da obore njemačko carstvo. Čovjek neznalica mogao bi niekati mnoge i važne posljedice, koje su potekle iz reformacije. No od svega toga slaba hasna protestantizmu. Proizašao iz negacije, nije on znao ničega pozitivnoga stvoriti, te druga načela, druge sisteme, nego li je Luter i sanjao, uživaju plod truda njegova. Sic vos non nobis. Protestant Guizot, glava jasna, koja je mnogo razmišljala o čovječanstvu, o njegovih potrebah i njegovu razvitku u najnovijem svojem djelu (Meditations sur l' essence de la religion chretienne) poziva kat. crkvu u pomoć proti bujavici, koja se razlila iz protestantizma, pa sada gleda i njega i sve što je u vjerozakonu pozitivna, podrovati. A Englez Macaulay pripovieda svojim ljudem žalostnu istinu, da protestantizam svakom godinom uzmiče pred snagom katoličkom.

Osim čuvstva katoličkoga razvilo se u Bonnu iz istoga vrela još drugo svojstvo: podpuni nedostatak njemačkog patriotizma, a pruskomu nema ni spomena. Bonnski gradjanin nepita: „wie weit die deutsche Zunge klingt, und Gott im Himmel deutsche Lieder singt“, dapače, on neće ni da govori dobro njemački, on ima svoj jezik bonnski, on govori, da je literarni jezik surov neprijazan, te voli mjesto gegeben kazati gegeffe, mjesto ziehen kazati treke, mjesto Zeit kazati Zik i ostale nebrojne rieči, te najboljemu Niemcu treba pol godine, dok uzmogne razumjeti bonnski. On neželi Krain, Mähren und Böhmenland privezati in das grosse deutsche Vaterland; njegova otačbina jest liepa zemlja porenska. Bonnski se gradjanin smije, kad mu pruske novine pjevaju himne na sjajne pobjede u Šlezvik-Holštajnu; on mudruje, dva loša ubiše Miloša, a kako neće dva Miloša jednoga loša, te požaljiva ubogu Dansku. Bonnski gradjanin srdit je na Napoleona, što je izvojevao pobjede kod Magente i Solferina; no on bi srditost svoju u blagosov izvrnuo, kad bi Napoleon onu istu ljubav i Pruskoj učinio i porensku zemlju napravio samostalnom državom.

Vriedni čitatelj neće očekivati od mene, da pohvalim ovo neliepo svojstvo bonnskih gradjanah; ja samo pripoviedam ono, što sam gledao i dapače odsudjivao. Jer moram iskreno izpoviediti, da bi korio u Požežanina puko rodoljubje požežko od Jagodnjaka do Padeža, u Osječanina puko rodoljubje osječko, u Riečanina lažljivo rodoljubje riečko; nebi želio, da nam se domovina razpada na busenke, koje će svaka noga smrviti; no da bude silna, utvrdjena gora, vrstna buri i vihrom prkositi. — Razumije se pako, štogod sam pripoviedao o Bonnu, da to valja samo o gradjaninu; inače misli, kako vele Bonjani, gladni činovnik pruski, poslan iz gladne provincije brandenburžke i pomoranske, da se tori na liepoj Rajni i njeno bogatstvo pošilja u Berlin; inače misli advokat, doktor i profesor, koji smjelom svojom misli obuhvaća cieli sviet, na kojem najumniji, najčestitiji, najvrliji, riečju izabrani narod božji blišti njemački narod, i slaže se samo u jednom s gradjaninom, što obojica reže na prkonjicu Bismarka, Osim ovih ima u Bonnu još jedna na broju ne mala vrst čeljadi, bez kuće i kućišta, protuhe obojega spola, koje ako što misle, a ono misle o zlu i griehu: mulj je to i jaruda, ogarna do skrajnosti. Sve se to strpalo u jedan zakutak Bonna, koji kad pobožni Bonjanin vidi, uzdahne onda željno: Bože pravedni, gdje li je sumpor, kojim si udostojao spaliti Sodomu i Gomoru?

U sjajnoj palači, gdje je njekoč sjedio kurfürst, šire se vile naučnice. Sgrada je to ogromna, krasna, obrnuta čelom prama vrletnim planinam, što se odavle uz Rajnu nižu sve do Majnca. Starodavne lipe, debele za trojicu, da si oko njih pruže ruke, bacaju tihi, debeli hlad na palaču i čine preugodno šetalište. Tude se smjestilo sveučilište, ne podpuna, no ipak koristna zamjena Bonnu mjesto stolovanja kurfürsta. Do devet stotinah

učenikah i stotina učiteljah živi u Bonnu od gotova i skupa novca, te mnogi ubogi gradjanin tim svoj život preživljuje. S druge strane znanost i prosvjeta, koja odavle izvire, neprolazi bez svakoga traga na samo gradjanstvo. Gdjegod sunce sjaje, tu je i toplo i svjetlo. Knjigarne su mnoge, bogata knjižnjica, bogate sbirke za znanost i umjetnost, botanički vrt, liepo obradjeno zemljište gospodarske akademije. Sve to prodji deset i više putah hladna srca i bez brige, napokon će zaželiti duh upoznati, što oči svaki dan gledaju, a kad se jednoč ovaka slast okusi, volja te više minut nemože. U svakoj nemalo kući stanuje učitelj ili učenik; povede se kadkada razgovor, zametne prepirka; ili se daš uputiti, ili nedaš, svakako si nješto čuo, čega prije znao nisi. Sve je to poučno i donosi korist. Da, riedki su znanstveno izobraženi; ali su svi upućeni; riedki znadu sviestno, što žele, kamo idu; no svi su poslušni; riedki umiju razviti svoju zastavu; no svi su pripravni, jedni k ovoj, ini k drugoj zastavi pristati. I u tom je ogromna razlika medju ovim i našim svietom: ovdje je uvježbana vojska, te sluša glas svojih vodjah; u nas raztepeni, raztrkani banderijalci, koji u vojnici neumiju slušati nikoga.

Kao Niemac u obće, bonnski je gradjanin marljiv, radin i štedljiv, pa zato nevelim bogat, ali imućan, da može i sam kadšto okusiti udobnosti ovoga svieta, i djecu obojega spola dostojno izškolati, možebiti poslje svoje smrti i liepom ostavštinom sirotčad svoju utješiti. Varaš se, tko bi mislio, da se on kida pod težkim poslom; no njekako umije svemu naznačiti vrieme, pa kada je poslovati, nezja skrštenih rukuh, niti neglavrnja nakrivljena šešira, ili možda pijane glave; a pak tamo, štogod je um čovječji smislio, čim bi se umanjila muka tiela čovječjega, uprego je i bonnski gradjanin u svoj jaram, da posluje mjesto njega. Varaš se, tko bi mislio, da on od štednje gladuje; ali umije njekako toli liepo sve udesiti, da nikada nepremogne potrebu, i nikada nedoživi glada. Varaš se, tko bi mislio, da je on pohlepan za novcem; ali je on uvjeren kao svi pametni ljudi na svietu, da čovjeku gradjaninu samo novac pribavlja dostojnu medju ljudmi poziciju, da samo novac uliva onu sviest i onu vjeru u sama sebe, bez koje nema razvitka individualnosti. Druga je volja, druga smjelost, druga odvažnost, rekao bi drugi razum u čovjeka imućnika; prigovorit će krivu mnenju učenjaka, odoljeti nepravednu počimanju silnika, rieč zametnuti u sboru odlučnikah. U sirotana, kako je stisnuta kesa, tako je stisnuta i pamet i volja; stani mu na nogu, boljeti će ga živo no on će u tebe proštenje moliti. Jednom rieči, bonnski gradjanin znade, da je za njega novac to, što diploma za čovjeka učenjaka, i štuje s onolikom ljubavi svoj novac, s kolikom ovaj svoju diplomu. Je li tako u nas? U obće govoreć, mene je strah da još nije. Nemarim, što će možda njeki Gromović Ilija sasuti na me gromovne striele, kako je negdje lane na vriednoga otca Kaju Agjića. Govorim li krivo, svakako će mi biti milije, da me o boljem uputi naš brat gradjanin svojim djelovanjem, nego li Gromović svojim strielanjem.

To su sveobće i glavne crte, koje se opažaju, čim izadješ na trg ili zaviriš u crkvu. No meni je poslužila sreća, te sam mogao poposjediti u krilu same obitelji i motriti najtanje niti, od kojih je prepreden obiteljski život u Bonnu. Neznam, što sam kupiti morao, zadjem u dućan, i rekne mi trgovac, čovjek prekoračio pedesetu godinu: gospodine, po vašem izgovoru sudio bi, da niste možebit Poljak? — Nisam Poljak, nego mu rodjak iz Hrvatske. — Dakle ste tamo, gdje Austrija dodirkuje Tursku? — Dobro ste pogodili; iz moje se domovine jednim korakom korači u carevinu tursku, ne upravo medju Turke, jer je tuj Turakah malo, nego sam kršćanin našega roda i plemena, kojega je Turčin u doba svoje silesije podjarmio, a sada gdje je slab i kukavica, pomaže mu prosvjetljena Evropa. — Malko je šutio trgovac, a onda će opet zapitkivati: jesu li i Crnogorci vašega plemena? — Dakako. — Hrdjave imate rodjake, koji i mrtvu neprijatelju noseve odgrizaju. — Nasmiehnem se ja: U nas ni mrtvu Turčinu nema pardona, dok je samo i jedan na zemljištu naših djedovah. Medjutim nevjerujte vi svega, što vaše novine o nas pišu. Ako me upitate, zašto novinstvo njemačko i samo mrzi i na mržnju potiče na-

rod svoj proti svietu slavenskomu, ja vam nebi znao pravoga odgovora dati; možebit je ono čuvstvo zavisti, kojim stari podagriste gledaju na bujnu trku čilih mladićah; možebit je ono čuvstvo zle slutnje, kojim dišu svi spisi padajućega Rima, kadgod govore o germanskih barbarih, ocevih vaših; možebit je strah od računa u budućnosti za griehe i nepravde prošlosti. Što je, ja neznam; ma znadem, da mržnja postoji strašna i sliepa, gotova i laž i klevetu sasuti na narod, koji samo jednu želju želi: kada me je gospod Bog stvorio na život, čemu su ljudi buntovnici proti volji božjoj, te mi življeti nedadu!

I razveo se govor na dugo i široko, i ja u njem oplakao grozni fatum, koji nalik crnu oblaku visi jednako nad svietom i čovjekom, te se medju sobom mrze i sakate i ljudi i narodi, a jedva po imenu poznaju božjega sina svetu nauku o bratinskoj ljubavi, koja da se izvede djelom, a nenagrdjuje riečmi, ovdje bi već otvorila vrata kraljestva nebeskoga. Dobri trgovac čitao koješta u vieku svojem, te razumio jadovanje moje, i zamolio me iskreno, da su u svako doba za mene otvorena, nevelim komora i pivnica, no kuća i srce njegovo, pa kadgod mi od poslovah preostane vremena, da se potrudim k njemu na prijateljski razgovor. Sbilo se to malko prekasno, no i ovako kako je, meni je drago.

Ovim načinom pao sam u obitelj bonnsku. Kuća je u moga novoga znanca za trgovinu na mjestu sgodnu, dva kata visoka, a uzana za jednu sobu s dva prozora, kao najveći dio bonnskih kućah; no dobra pol sata od Bonna ima on mlin, liep i velik kao palača, sve na sve imetak od pedeset tisućah talirah, pa se čovjek broji medju ljude manje imućne. Obitelj je u njega povelika: žena, snažna, razgovorna starica; njezina sestra, i ona daleko jesen doživila, ostala neudana i našla u sestre pristanište, tuži se kadšto na nepravdu Hymena, inače je u domu od svih ljubljena i štovana; četiri kćeri, četiri vite jele i tri sina, tri bora zelena. Bilo je djece i više; no Bog dao, pa i uzeo. Djece je u Bonnu i po svoj Njemačkoj čudo božje; što koja godina, to Niemica i rodi, ove godine Michelchen, do godine Gretchen, do druge Peterchen, do treće Trautchen, i tako redom, dok se neslože ciele orgulje. I rad je tomu Niemica; nebrine se ona, hoće li tim brzo mladost i ljepotu izgubiti, nego kao ona Rimljanka u dobro odgojenoj djeci slavi svu ljepotu i pomladu svoju; niti se boji, čim će toliku djecu obskrbiti, nego se polaže na božju milost, da će dati svakomu žitak, komu je život darovala. Nemogoh odoljeti čuvstvu zavisti, ovo gledajući; naše majke ljube supruge, djeca im se nemile. A ovamo domovini više nego ista treba poslenikah; prirodne sile u njoj još uviek divlje, pustopašne, umom čovječjim nesavladane, nedonose nikakve koristi, i siromašan ostaje narod. Pogledajte širom svieta, nije najbogatiji narod, u koga je suviše zemlje.

Sinovi svršili gimnaziju i zavirili u tehničku školu, pak sada bave u mlinu; bonnski gradjanin neželi sinovah gospode. Kćeri naučile dobro čitati, pisati, računati, u svom jeziku valjan list sastaviti, u francezkom i englezkom govoriti, ne od mode i objesti, već što je tako u Bonnu za trgovca od potrebe, naučile na glasoviru igrati, ženske poslove valjano raditi, pa sada kod kuće i kuvaju, i šiju, i krpaju, i pletu, i uz to pjevaju pjesme Šillerove, i odjevaju se jednostavno, pristojno, i crkvu polaze i Boga se boje i roditelje slušaju, i sirotčad požaljivaju. Ali ima, čega oni neumiju: neumiju kraj prozora sjediti, očima interesantno svrkati, o modi vàs božji dan tlapiti, drugarice rešetati, kako je ova nespretno počešljana, ona druga na starinsku obučena, ona treća u ljubovnu spletku zapletena, četvrta pravom na cjedilu ostavljena, — kući se razgovara najviše o gospodarstvu, a starica mati često uzdahne: da mi je vidjeti djecu proti nuždi obskrbljenu, pa onda neka se vrši volja božja. Jede se češće, no uviek po malo; loša kava s malo mlieka bez šećera, i putar na crn kruh pomazan, i krompir igraju glavnu rolu u kuhinji. — A u obće obitelj je sredotočno težište, kamo svi i željom i nastojanjem prijanjaju; u obitelji je za svakoga i radost i zabava; izvan nje pustoš i dosada.

Istom kad svane nedjelja sveta i pogoda je krasna i sviet se do podne Bogu namolio, popoldan opusti Bonn i prokipi liepa okolica bonnska. Narizani nad Rajnom zeleni

brežuljci zajeknu pjesmom i rogoborom; ubave doline mniješ ljuljaju se pod težinom, tolika množina navrvila. Gusta, biela sela; jedno ljepše od drugoga, izkitila se zastavami; ima svega što misao zamisli i duša poželi: kave da poteče kao Rajna široko i debelo, i šunke, i pečenja, i vina, i piva i biela hleba. Već se mrak uhvatio i mjesec razlio od visovih bojnu svjetlost i bacio na doline tajinsvenu sjenu. Sada je vrieme na povratak misliti i sviet se po malo spušta na obalu Rajne. Tuj čamci već odvezani, brodari zasukali rukave i pljunuli u dlane. Po dvie, po tri susjedne ili sprijateljene obitelji smjeste se u jedan čamac, i stane pljusak vesalah i rulja se ganula. Pusti ih neka plove; mi ćemo najposlje, sami. Svuda je tiho; jedva se čuje lavor vjetrića i strujenje valovah; na prednjem kraju čamca cmigolji lampica; dva plove mjeseca, jedan nad glavom u neizmiernom prostranstvu svietovah, drugi pod nogama u nedosežnoj dubljini rieke; zviezde trepeću na svodu nebeskom. Sav čar tople, svjetle noći i velike, historične rieke upija se s neizkazanom milinom u tvoju dušu, i razigrana mašta nosi te na laganih krilih na Savu i Dunav, čuješ domorodnu svoju pjesmu, vidiš smješeći se pozdrav prijateljah, razmišljaš o velikoj borbi naroda svoga, blagosivaš slogu sabora, klikuješ na jednodušni zaključak o Reichsrathu . . . U to nahrupi parobrod; podignu se valovi iz dna rieke, čamac se zaljulja silno; protrnulo bojazljivo srce djevojačko; nježna ruka traži zaštitu i našla junačku tvoju desnicu . . . Opet utihne rieke; domala lupi čamac na obalu — mi smo u Bonnu. Kao u magli, negdje u doljini, zatitraju posljednji put slike domorodne, i usta šapnu žalobno: S Bogom, s Bogom, domovino liepa i mila!

Vrieme je medjutim skrajnje, da se dielimo od Bonna. Blagi će čitatelj oprostiti, što sam ga tako dugo od putovanja zadržao. Namjera i želja bila mi je dobra: upoznati ga s njemačkim životom gradjanskim. A kako je Bonn meni od svih gradovih jedini poznat, to sam morao opisati njega. Ako li mi je za rukom pošlo ovaj grad vjerno opisati, to sam opisao sve manje i male gradove njemačke. A čitatelj će bez muke uvidjeti, koja su mutanda; jer u kojem od malih njem. gradovah žive protestanti, tu naravno o revnosti katoličkoj nemože biti govora; maleni grad u brandenburžkoj provinciji ili u kraljevini bavarskoj nemrzi na vladu prusku. Sve ostalo naliči jedno drugomu kao jaje jajetu. Moglo se opaziti, da sam bio dobre volje na pohvalu; bilo bi se našlo koješta ukora dostojno; no čemu da ja u „Slavoncu“ tudji sviet korim? Komu odatle korist ikakova? Jesmo li mi tim bolji, što bi drugi narodi bili nevaljali? Ostavimo tu ukornu radost piscem i novinam, kojih nije uzvišena zadaća sreća narodah, već dobitak novčani. Ima tih novinah po Njemačkoj premnogo; možebit po koje i u Trojednoj kraljevini. — To je razlog zašto smo u Bonnu dugo boravili. A napokon želite li, da budem do kraja iskren? Eh dobro, ja ću vam bez stida izpoviediti, da nisam bez njeke žalbe ostavio grad, u kojem sam i samotno i neudobno godînu danah preživio. Skočivši na ladju, pao mi je na um Byronov sužanj šiljonski, koji je mnoge godine prepatio strašne patnje u groznoj tamnici, a kad ga napokon pustiše na slobodu, njemu žao bijaše ostaviti tamnicu i u njoj miša, kroz tolike godine jedinoga druga svoga.

(Dalje će sliediti.)

Svaštice.

Iz Požege. Dana 4. o. m. je imendan nj. c k. apošt. veličanstva obavljen tako; da se je sve sgrnulo u župnu crkvu, gdje prisustvovaše velikoj pjevanoj službi božjoj presv. g. vel. župan sa županinskimu častnicima, zatim predsjednik k. žp. sudbenog stola i ostali kraljevski i carski činovnici, gendermerija, financialna straža, magistrat sl. i kr. grada sa zastupnicih, i napokon školska mladež — te svikoliki pošiljaše tople molitve pred prestolje Najvišjega i svemogućega za dugi i srctni život premilostivog našeg vladara.

Narodno kazalište će za stalno već 14. o. m. u Požegu prispieti i 15. prvu predstavu dati· Odbor je ovdje ustrojen pod predsjedničtvom g. Antuna

Kovačevića, žup. vel. odvjetnika, zatim iz sliedećih članovah najme Gjoke Ilića, trgovca, kao blagajnika, Izidora Lobea, pivara, Drag. Jakoba, grad. vel. bilježnika, Nev. Frka, gr. fizika, Atanasie Bogića, trgovca, i Josipa Senečića, knjigara i tiskarne najemnika. Ovaj odbor će to družtvo za vrieme svog ovdje bavljenja u svemu podupirati. Dosada su već stanovi za predstavljače iznajmljeni, s većom stranom su bezplatne konake dobili. Već su predbrojnici na 12 predstava ubilježeni; dosad jih je 86; biti će jih više. jer je naše obćinstvo je za narodnu stvar zauzeto. Prvo predstavljanje će biti „Miloš Obilić."

(Književnost.) Gospodin Emil Čakra, koji izdaje svoje putničke crte iz Jugoslavje poslao nam je jedan ulomak, koga drage volje našem obćinstvu priobćujemo da se isto upozna unaprvo sa djelom prerečenog gospodina izdavatelja.

Varadin.

Ulomak iz mojih putničkih crtah iz „Jugoslavije."

Bješe jutro na uranku, kad se ukrca u brod pod posestrinom austrijskog Gibraltara, koji brodi put Beča. Pred očima bješe tvrdi i veličanstveni Varadin, njegove tvrde gradjevine obrastle su kamene stiene, te ih jošte tvrdje učiniše, valovit Dunav mirno je zapljuskavao njegove nepobedne bedeme, a sunce, jarko sunce prolivalo se na najvišoj limovoj kuli.

Brod se vinu preko plaha Dunava, kao zvjezda preko vedra neba, oboje gonjeni žarom toplote. Ali moje oči bjehu na njemu dugo uprte, na zidovima njegovim maovinom obrastlim čatio sam njegovu čudnovatu dogodovštinu, gledao sam burnu prošlost. Ta on bješe niemi svjedok strahovitih krvoprolićah, on je slušao ciku ranjenih junakah i konjicah, na njega letiše ognjena djuleta i ubojita koplja, no on sve ovo dočeka pa i prežive ladnokrvno, a ti ognjeni junaci i svirepi krvoloci davno su u zemlji ništa postali, on ih je vidio ledeno pružene, ukočene i bezdušne. Ali ko smije i za njegovu večitost dobar postojati, kad Gundulić veli: „mru kraljestva, mru gradovi — i nji plemstvo trava krije....

Kao što kršne stiene kriju njegove zgrade, kao što crna zemlja pokriva njegove tajne prolaze, tako je i crna tama pokrila njegovo prvašnje povjestničko biće, njegov prvi postanak i opredeljenje; ali po svoj prilici i njemu vlastoželjni Rimljani prvi temelj udariše, naime prvobitni ilirski voždovi, a docnije rimski carevi: Decio, Aurelio, il Probo, koji i Fružku vinovom lozom zasadi, jer sva trojica po povjestničkom predaniju u njegovoj su obližnjoj okolici rodjeni, zaoto su se i docnije kao carevi vazda Sremci zvali.

Imade predanijah, koja tvrde da u davnija doba Varadin nije kao tvrdjava služio, no samo kao svetilnik, i da ga Grci podigoše, koje će teško istina biti, jer Grci u predistoričko doba nikako Isterom plovili nisu, i ako su, to samo do Sigindunia (Beograda.)

Ali Jornand i Prokop*) spominju na dolnjem Dunavu zamoke Adinu i Ulmiton, gde se prikrivaše slovenski razbojnici, od kud napadaše grčke i rimske naselbine, nije li moguće da ovi i Varadinu osnov položiše?

Hoztinjski**) tvrdi, da je Varadin bugarska reč, pa naravno da i ovaj grad Bugari osnovaše, jer pre dolazka Madjara oni gospodariše predjelom medju Tisom i Bodrogom.

Kad se je rimsko carstvo na istočno i zapadno razpalo, Varadin je podpao pod Vizantince, od kojih pako preotimaše Goti, Sloveni, Avari, Huni, pa i sinovi Arpada.

Jedni, a naročito Magjarski povjstopisci tvrde da ga Magjari taki još u prvom svome dolazku od Vizantinacah preoteše, i u njem stražu postaviše, kojoj zadaća bješe čuvati njihova poselenja u Bačkoj od upadanja Slovena hkoji stanovaše u Panoniji Saviji. Predanije ovih upadanjah sačuva nam do danaske i jedna nar. pjesma: Kraljević Marko i Vuče djenerale, koje u prvom početku bješe pripovjedka, pa docnije predje i u pjesmu. kritički je već dokazano od prvih Slovistah, da naš narod često je delanje cieloga naroda, cara sa svim drugog il vojvode, koji živiše pre i poslje Marka, ovome ili drugom kom svom ljubimcu otimice il' neotice podmećao, držeći, da sve, što je divno i uzorito samo ovomu prinadleži, neobzirući se na pravedni sud povjestnice. Istina Bog, da se iz pjesamah nepiše povjestnica, ali po njekoji zrak istine i u njima leži.

Ali Porfirogenita veli, da tek u polovini X. vieka Turci (Magjari) Varadin posjedjavaše, a Katančić***) i to uznjekuje dokazujuć: da u to doba „Panonci" svi iz reda Hrvatima su se nazivali, i da ovi gospodarili su kako nad Sirmijumom (Mitrovicom) tako i Varadinom. Isti Katančić dalje dokazuje, da tek 1056. god. uzeo je Sirmijum ugarski vojvoda Rada (Srbin) od Grkah, a 1073. god. Singindijum (Beograd). A za Varadin sumnjiči se.

(Konac će sliediti.)

*) Dobrovskic's Havin. str. 111.
**) Pešt-Budimske Vedomosti od 1862. god.
***) Memoria Belgradi olim Singiduni.

O tečaju bečke burze od 10. listopada 1864.

Papiri: Kovnice 5% 69.40; Narodnoga zajma 5% 78.50; Srečke lutrijskoga zajma od god. 1860. 90.90; Narodne banke 768.—; Vierovnoga zavoda 178.30.
Mienice: London 116.60; Srebro 116.—; Carski cekini 5.52 5/10.

Tiskarna Miroslava Kraljevića u Požegi.

Izlazi 10., 20. i posliednjeg u mjesecu. Ciena mu je godišnja sa poštarinom 5 for., a polugodišnja polovica, za domaće pako, ako se u kuću nešalje 4 fr. 60 novč., a polugodišnja polovica.

SLAVONAC.

Predplatiti se može kod svih c. kr. poštah i kod odpravničtva lista u Požegi. Za obznane plača se osim bularine od 2 stupačkog redka za 1. put 5, za 2. put 4 a za 3. put 3 novčića austr. vriedn.

Vlastnik i urednik: **Miroslav Kraljević.**

Godina II. U Požegi 20. listopada 1864. Broj 29.

„Milom rodu sonetni vienac“

spleo

Ilija Okrugić, Sriemac.

(Dalje i konac.)

IX.

Bud'mo naši! bratja svi jedina!
Ljubimo se, makar razne vjere,
Kada svi smo jedne od matere,
Jednog štujuć Boga na visina'

Dost' rad vjere bješe nepočina' —
Sad nek vzajmna ljubav sve opere,
Te novoj nam sretji putê stere
Prelazećoj sa otca na sina.

Nov viek nastà, to viek prosvietjeni,
Svi narodi pod stjeg mu se roje,
Zar da s njimi neidu Slaveni?

Zar da uviek najposljednji stoje?
Od svakoga ruženi, prezreni?
Hajd'mo napried! nezapust'mo svoje!

X.

Hajd'mo napied! nezapust'mo svoje!
Najpre jezik majčin slatko-mili
Kog nje slatkim mliekom smo upili
Njim prvence primivši uzgoje.

Ljubimo ga blago vrh svakoje,
Pak il doma il van doma bili
Nigda ga se nigdje nestidili,
Njim sborimo, pojmo milopoje.

Njegujmo ga kano majka diete,
Ta vrstan je i prepun milinah
Al zapušten s nemarnosti klete; —

Prost nam narod čami u sred tminah,
Ta vodimo u hram ga prosvjete,
Svoga prava ljubav ište činah!

XI.

Svoga prava ljubav ište čina'
Ponos, roda svog prastarom slavom,
S' običaji, narodnom opravom,
I svim što je narodna svojina;

Bdienje, vrhu roda stečevina'
K' tem pripravnost roda pod zastavom
Viek ih branit i krvcom i glavom
Prot nasilju kleta dušmanina.

Al revnosti još nam treba više
Za da knižtvo podignemo svoje,
Da prosvjetom sav nam rod odiše;

Da se misli naškom rieči roje,
Da se mnogo čita pak i piše,
Za to nek se svijuh dusi spoje!

XII.

Zato nek se svijuh dusi spoje,
Onih, što ih svevišnji nadari
Duha, uma vrlinam i čari
Nek se za svoj narod trude, znoje;

Nek ugarno knjige polje gnoje,
Da nam narod za njom čezneć mari,
A tudjinstva duhom se nekvari,
Već svim srdcem prione za svoje.

Osobito naša slatka náda
I stup roda, mila omladina,
Da s' osviesti i lati se ráda;

Da joj bude najveća milina
Cvietje brati sred narodna sáda,
Da s' usreći sva nam domovina!

XIII.

Da s' usreći sva nam domovina,
Tà ljubavju pravom mila roda,
Tà viernostju istih u nezgodá.
I obranom pravah od stariná.

Razagna njeg neznanosti tminá,
A svjetlostju prosvjetnoga ploda,
Zakladami umjetnik zavodá,
I promakom raznih obrtniná.

A pripomoć premnogo će tomu
Ako majke čeda si uzgoje
Sve u milom, duhu narodnomu;

Kad od mala obljubi se svoje,
Tad je žudjen napredah u domu.
Tad će rode sinut slavje tvoje.

XIV.

Tad će rode sinut slavj tvoje!
Puno sjaja, žara i miline,
Kano sunce iza noćne tmine,
Širom svieta sipljuć zrake svoje.

Tad će biti sve u tebi štoje
Svjetlo, jako i puno vrline,
Nećeš stidit, bojat se tudjine,
Neće svladat sile te nikoje.

Jest! to slavje rodu će donieti
Ljubav bratska i sloga što snje klije
I kad rod se prosvjetom prosvieti.

Mene tad će već zemlja da krije,
Al moj duh će ipak vami pjeti
Majko Slavo, sinci Jug-slavije!

XV. Magistrale.

Majko Slavo! sinci Jug-slavije!
Čujte bratske glase srdca moga:
Svi smo bratja, svi roda istoga,
Jedna, ista krv u svima grije!

Dokle jarko sunce sviet taj grije,
Sjat će slava roda slavjanskoga!
Samo bud'mo duha svi složnoga,
Da nas stara slosreća nebije!

Bud'mo naši! bratja svi jedina!
Hajd'mo napried! nezapušt'mo svoje!
Svoga prava ljubav ište čina!

Zato nek se svijuh dusi spoje,
Da s' u sreći sva nam domovina,
Tad će rode sinut slavje tvoje!

PRVI I POSLIEDNJI PRESTUPAK.

Novela moralna. Priobćio G—ski.

Tamo s njekakvog kuta malene i sasma priproste, ali čiste sobice čuje se tanki, nu dosta još živahni ali sa gorkim plačem propraćeni glas: „Majko, ja sam gladan! Avaj meni majčice moja, ja sam gladan“, ponavlja gladno i od biede sasma iztrošeno djetešce. „ako mi daš komadić krušca, ići ću ti odmah na postelj, i neću od gladi ništa više spominjati.“

Majki se je srce od žalosti na polak ciepalo, a mrtvački ju znoj obsipao, kad si vidjaše djetešce, da sirotica od gladi pogiba; pa kako ju oko vrata sa svojimi osušenimi ručicami obujme, oprosti se svoga jedinoga ljubimca, motreći ga gorkom žalosti, reče

polumuče: „Muči Milane moj, još ću jednom jadna ja potražiti, najti ću morda kakov komadić, da te sirotu utiešim.

Kukavna majka znadjaše predobro, da u kući neimade niti jednog samo zalogaja, čim bi samo oko si natrusio, al da ovako možebiti utieši gladujućega si sinčica, kao poluniema i puna brige pomnjivo sirota ustane, poleti k ormaru, i otvori ga, al se žalostna povrati, u njemu bo neima ništa — on je prazan! — nu miluje si svog sinka pa mu utješljivo progovori: „Hodi der spavati mili moj Milane, al samo otcu nemoj kazati, da si gladan, a medjuto ići ću k svojoj susjedi, ljubljenoj i vjernoj mojoj prijateljici Mariji, pa ću ju prositi, da mi što novacah posudi, i onda, vjeruj mi, dobiti ćeš sjegurno komad kruha.“

„Ah jo, ja nemogu majčice moja“, odgovori joj sinčić, ja nemogu radi velike gladi spavati. Ja ću tu mirno siedeti, i na te čekati, dok se povratiš, nu otcu neću kazati, da sam gladan.“

Znala je majka, da će jedino na ovakov način sinka si utalažiti, a on u toj nadi požudno na nju čekati i podnieti žestoćinu gladi; nu da mu je ona morala što donieti s oka ali boka, to se samo po sebi razumjeva, jer to niti materino srce nemogaše podnieti, pa da čovjeka liepo tavica rodi, inače nemogaše učiniti, van hajd pomoći tražiti, nu u prijatelja lasno ju je naći, koj razumi, što će reći bieda i nevolja.

Prije svog odlazka poljubi si nježno sinka, obuče se hitro, pa odlazi što igda bolje na namienjeno si mjesto.

Čitava glavnja bukova drveta utisnuta je na oganj na onom tamo nizkom ognjištu, pa njegov plamen razsvieljivaše tamu one malene prostorije; pokraj ognja na nizkom njekom stolčicu sjedi njeki crnomanjasti sasma kriepak, udubljen u mislih čovjek, reć bi da nije ni 30 godinah još provalio; odielo mu sasma prosto, ali cielo i čisto; čovjek dakako liepog uzrasta. On mora da već duže vremena ondje sam samcat siedi bez da je samo riečcu govorio; i tim više otaj muž na se pozornost obraća, pošto od svog reć bi obiteljnog družtva odaljen nješto neobična sam sobom pametju premeće i snuje. Nu u onom času, kad se je spremala supruga na odlazak, skoči iz stolca kao da se iz sna prenuo, te poviče: „Kuda ćeš Katice!? Ostani kod kuće, ta vidiš da bura praši vani, i vije se zrakom, kô da se je nebo zemljom povadilo, pod nijedan način neizlazi iz kuće u tako gustu tminu da se pipati može niti se prst pred očima nevidi, a sjegurno tako je naprasna bura da te može na tlo baciti; štogod potrebuješ reci samo meni, ja ću za te ufano ovršiti — neboj se.“

„Nu molim te pusti me“, odgovori mu supruga Katica, „ja ću se odmah vratiti, mili moj Lovre“, odvrati mu sva zabunjena.

„Ne, ne, podnipošto, ti nesmiješ na takvo burno vrieme van izići, bacila bi te bura, i tako ozledila;“ pa ju susdrži, i prijazno skine maramu s vrata i glave.

Tko poznava okolice kršovitog našeg primorja, taj će si moći lasno protumačiti kakva su u nas zimska vremena; kad navali škropac burom pomiešan, nedaj Bože, da onda čovjeka na putu stigne: taj sjegurno živ kući glave lje neponese. Nije to samo možebiti jedan jediti slučaj, imade možebiti sijaset primerah, gdje čeljadče putem idući bez pomoći ljudske, jadno životom plati; pa stoga samo drugog dana smrznuta i sgrčena na tlu naidju; niti u Sibiriji nije gorje no kod nas, kad se zimi nebo namrgodi, a božje vrieme svoje ždrielo pogubno vrhu nas otvori.

To je znala predobro majka, krasna mlada Lovrina supruga, i element primorske krši gdje se je i rodila već od malih noguh vrlo proučila; ali materino srdce je jače, no ikakva: moć cieloga svieta ono nepoznaje jade i nevolje, grožnje i trieske elementa burnog vremena; ono se znade i na što veće odvažiti, pretrpjeti, a nadvladati sve one prepone, što no mu na put stanu; i uprav zato čim joj više pogibelj s vana prieti, tim ju većma hrabri materinja ljubav do svog od gladi stradajućeg djeteta, — jedinog sinčića Milana, na koju on izčekivaše, kao ozebao na toplo sunce, pa zametne rieč: „Ali pusti

*

me, vidiš, djete nam je gladno", a u onoj smetnji nije ni znala, što mu je odgovorila.

„Kad je tomu tako, dakle svakako otčeva je to dužnost i briga jamačno sveta, da ja kao pravi i brižljivi otac skrbim za svoje djete. Na to se hitro obuče, i kao striela odtrči, zatvoriv za sobom kućna vrata.

„Neplači mila moja majčice", umoli ju mali sinčić Milan obimajuć i grleć ju upravo onda, kada je majka vratnice prozora zatvarala i gledav van roneći gorke suze, zavapi prama njoj Milan: „Majko! ja idem spavat, možebiti ću cielu noć od samoga kruha sanjati, a tako biti ću valjda i onako sit, pa ću onda lasno zaboraviti na glad."

„Ti si vendar jedno pametno i dobro diete", reče mu majka, uspava ga, pak onda lagano odiene se, metnuv veliki rubac na se, zamota se unj, zatvori pomno za sobom vrata i ode.

Naprama maloj kućarici, gdjeno obitavaše siromaški meštar Lovro Veselić sa svojom obitelju iz jednog nejačkog dieteta Milana, i krasne, mlade mu supruge Katice, koja bje uzor ljepote, a puna bogoljubne krieposti kršćanske, sastojećom, stajaše njeka ogromno velika sgrada trgovačka, te uprav u ovoj kući ovršavalo se je obćenito veliko veselje. Trgovac Žilinović slaviše dan vjenčanja svoje jedinice prekrasne kćeri; i to je uprav onim uzrokom, što se sila gostovah, raznih prijateljah i znanacah k pomenutomu trgovcu sgrnù; kod takvog neobičnog veselja da bijaše dosta krike i vike, to netreba ni opisivati; svjetlost i sjaj luči s koje no čitava kuća u noćno doba kresijaše, odsjevaše se kroz prozore na zapalom bielom sniegu kao nebrojene sitne zviezde na modrom nebu; nu takov stopram sjaj, i takovo veselje turobno, brižno, žalostno i biedno srce još u veću tugu metne, pa i nehotice sirota pusti težki uzdah vrh providnosti božje, što no onako nejednako dobra vremenita razdieli; u koje nesretno kolo i meštar Veselić broji se.

Pa i stade sam sobom mumljati: moja supruga, i moje nedužno diete moradu gladni spati ići, dočim i psi bogatašah svega u izobilju imadu. Evo kamo dospije bezbožnost čovječanska — dà od jedne vrleti u drugu, — ta sada pokolenje čovječansko na toliku se naobraženost popne, da sada u naše doba istim psom podižu se bolnice za njegovanje oboljelih mrcinah; nije li to istina, — nazri se malko u izobraženu Englezku, onu pravu kovačnicu i izvor stviuh mogućih čovječanskih izumah, pa ćeš vidjeti, kako onaj Lord upisuje svoga nemoćnoga i ostarjelog psa u bolnicu; — a šta da idemo u Englezku, ta u nas pudeli i mačići imadu velika prvenstva: medju urese kućne spada njegdje pudel, a njegdje i mačica; a njegdje bome obje skupa. To uživa sve udobnosti kućne, kod ručka, obieda i večere prvo mjesto zauzimlju, čeka ih svega dobra i miline pun tanjur, a vjerujte mi češće iz jednog tanjura kusa čovjek i niemo blago; a što da reknem o njihovoj odjeći? oni su odjeveni da nikad bolje i ljepše, sve izabrane odjeće na nje natiču, i svakojako ovijaju, da se sirotice jadne neprehlade; eno na kakov stupanj dodje naobraženost ljudska! a za nas, koji smo na božju priliku stvoreni, i razumni stvorovi, koji nevolje ovoga svieta podnašamo, i mori nas još žestoki glad, nitko se za nas nebrini, nitko se neće nam smilovati. E da imadem samo malko diela sjegurno mirnije bi ovo veselje, koje mi gorko u ušiuh šumi i veću bol zadaje, podnio; al tako dan na dan potucam se od kuće do kuće, — od nemila do nedraga, dà moljakah kô prosjak sad ovoga, sad onoga, da me bar za šegrta primi u svoje dielo, al se svaki preda mnom ogluši, nitko neće da razumi moju nevolju i biedu. Tako dan za danom prede, a ja sve u to veću biedu padam sa svojom obitelju. Bolje je čovjeku da se rodi bez očijuh, nego bez sreće. Čovjeku je uprav za poludit, kada si pomisli na kuću, gdje će mu sada za cielo obitelj od crne gladi skapati. Prokleti bili svi bogataši, koji no u izobilju svega dosti plivaju i nasladjivaju se, dočim ja s mojom obitelju čeznem za onimi mrvicami, što no im pod stol padaju, — tako se ja moram s mojom cielom obitelju i kašnje skončati.

Podnipošto, — to tako nesmije biti, to moje srce nikako podnieti nemože. Tà moj susied imade svega dosti, — on mora to još s njekim ufano dieliti.

S takve misli zanešen, nečù lahki hod svoje brižne supruge, što ga je uzastopce sliedom sliedila.

Hitro napred koraca, te dodje do njeke velike sgrade, zakrene hitro, i ulieze u dvor, dočim ga supruga čisto s oka izgubi. Ona duboko uzdisaše upaziv kuda zakrenù, nu sliediti ga nebijaše probitačno; bojala se je najviše, što si sinka doma samoga čisto pusti kod goruće svieće, a i bez toga morala je s njekom prijateljicom govoriti, prije nego se njezin suprug kući povrati. S toga idjaše drugim putem, pa se navrati k svojoj staroj njegdašnjoj prijateljici.

„Marijo", nagovori si svoju prijateljicu, „mnogiput tvoje savjete slušah, i prijateljstvo upotrebljivah, ali nikada u takovoj potrebi nebijah, vjeruj mi, mila moja prijateljice, kô što uprav sada, ah čuj! moj mili sinčić morao je ići gladan spavati."

Što ti još suprug nedobi diela, Katice?" upita ju brižno prijateljica Marija.

„Ne", odvrati joj, premda ga tražaše svaki božji dan, svaku uru, dà svaki hip, osobito od onog nesretnog časa, odkako mu je gospodar sasvime propao, a kroza to i nesretan postao. Znaš sama da zimi mnogi neimadu posla, i zato za malu cienu rabe, samo da sebe i svoju obitelj prehrane; a bojim se veoma, da će moj suprug još duže vremena biti bez posla, i težko će si naći gospodara. Bez njegova znanja otidjoh juče na mnoga i mnoga miesta pitah za kakvo dielo, nu sve uzalud. Odgovoreno mi bje, da nisam ja sama, što diela tražim, već imade ih sijaset."

„Ništa zato, umiri se moja Kato", tješi ju njena prijateljica, „ta zima brzo prodje, a k proljeću dobije ti suprug jur diela. Svaki je početak težak, a kad započme, tad čovjeku sreća svietom cvate, pak i novac ako necuri, a to bome svaki dan valja što kapne; pa je to dosti za jednog poslanika, da si obitelj od dana do dana uzdrži."

Na to htjede se nasmjehnut, nu tuga i žalost neda joj, i poluglasno reče: „O bojim se, da nećemo na nikakov izvor sreće nabasat, odkako smo u sveti brak stupili, sve nam idje na opako, akoprem su nam ljudi i prijatelji na ruku išli. Najprije nas nesretna bolest pohodi, na što smo mnogo novacah potrošili; zatim nesreća za nesrećom idjaše, to premda u sebi malene i neznatne, nu kad se na jedan kup nagomilaju, postanu nesnosne i pogane; posve bijaše to dosti, na jednom požar sve naše dobro odnese u jedan tren oka, kojom prilikom izgori mu sav savcat alat, kojim nas je mučno sirota hranio.

Ja znam, da bez volje božje ni vlas s glave nepade, — znam dobro, da je to sve božja kušnja, kojom svoje stvorove kuša, da se neizohole; ali što ćeš sestrice moja, bez jela živjet se neda; uprav je čovjeku do zdvojenja; istina je i nauk božji nas uči, da moramo biti strpljivi, i ako je božja ruka uzela, ona će opet stostruko natrag dati, i nadomiestiti, nu to i je što me još tieši, inače kako rekoh, morala bi si život sama uzeti."

„Nepojedaj se jadna toliko, dojti će jednom i na tvoj mlin voda, — za zlim vremenom, opet sine jarko sunce, ako Bog da, i pravda njegova", odgovori joj prijateljica trepteć ju po ramenu; onda nastavi: „To ipak nije u redu, da ja toliko posla imadem, dočim ti s njega stradaš; ja da bi sve i hotjela, nebi mogla nikako dospjeti, i zimskom odiećom svu svoju djecu obskrbiti poradi drugih prešnih poslovah. Koraci do ormara, izvadi veliki kup robe neodelane, uruči joj s molbom: „na uzmi, i šij mi, kad to dogotoviš postarati ću se jur, da ti opet štogod pripravim i dadem u dielo. — Ali zato nemoj ti onako samo popreko nas suditi, tobož da smo mi u izobilju svega, i da uviek tako običavamo sve izvan kuće šivati dati; ne, tim biš veoma griešila, protiv Boga i svoje prijateljice, koja te u nevolji tim pomaže, da si što to zaslužiš; medjuto znaš vrlo dobro i sama, da se ja rado gospodarstvom i kućnim poslom bavim; pa uprav zato preostaje mi malo vremena, da sve uprav sama obavim, i pošijem; a bez toga me uviek suprug moj kori, zašto se tako mučim." Tim segne u džep, i pruži joj njekoliko novacah.

„Bog ti plati na rajskih vratih mila moja Marijo!“ povikne Katica osupnjena, kad joj pruži njeku svotu novacah. „Nedaj Bog, da ti ono trpiš, što ja sada trpiti moram, sto ljetah živila, nikada ti ljubavi izkupiti neću. Ti si me hvala Bogu obatrivila. Ti si moj angjeo pokoja, što upokoji turobno srdce moje; evo djete moje strada poma, ono se lomi od glada, ono plače, cvili i narekuje, ovo na me već požudno čeka, al tvoja darežljiva ruka, sad će ga ukriepiti i trgnuti od ždriela crne gladi“, i hoće da otidje, al joj hitro povikne:

„Stani, stani malko“, donese iz obližnje sobe košaru, napuni ju svakovrstnom hranom; pa tom prigodom nezaboravi niti na maloga njenog sinčića Milana, komu kumovaše, priloži za njega još nješto malo slašćicah.

Katica zahvalno primi dar od darežljive ruke svoje vjerne prijateljice, te više činom, no samom rieči izkaže se joj zahvalnom, pa tako odiele se u sladkom vaju.

„Sada pak moram kući“, sama sobom govoraše, „danas bome neću štediti drvah, zamietit ću si vatru na ognjištu, pa izvariti obiljnu večeru za svoga Lovru; ali Buže moj, kuda l' on okrenù?“ Zamisli se, stane i okrene se, kao da će onim putem udariti, kojim joj suprug onako hitro izginù; već htjede korakaut, nečemu ipak se domisli, okrene se, te bržebolje hrli kući. „Ne, ne“, veli, ja ga neću time, valjda skradnja bieda neće ga zapeljati, da poštenje pogazi s nepoštena čina, pa tako svoje ime za vjekoma okalja.“

U jednom trenu oka nadje se, kod svog sina. Svieća još gorjaše, ali sasvim tamno, viruć joj odebeo i ogoreo sten vrhu nizko gorućeg plamena. Njezin ljubimac ležaše mirno na posteljici, al nezaspà, i kad začù lahki majčin hod, digne se, te veli: „Majko, ja bijah tako čisto sam samcat, odkako ti odè, skoro i na glad zaboravih, molim te nepusti me više tako sama.“

„Ne, ne, moje drago djete, toga neću više učinit“, pa segne u košaricu za jelom, i pruži ga gladnomu djetešcu.

Isti okorjeli kupac, nebi tako čeznio za blagom i bogatstvom, kako ovo nedužno djetešce hleptiše za blagom za hranom; pa kako i nebi, kad se nije ovo sirotinče ničim drugim već duže vremena hranilo, no samim ostarielim i njekakvim suhim, pliesnivim krukom, što no ga mu je majka veoma štedljivo podavala.

Tko bi si samo pomisliti mogo, da čovjek jak, kriepak, zdrav i za djelo vrlo sposoban i okretan, kô što nam bijaše naš Lovro, najkašnje moradjaše sa svojom obitelju gladovati i u svemu veoma stradati. — Nu tako je, — Zima strašna, zlo vrieme, snieg preko pasa a tiem porodom i svako obćenje prekinjeno, je najviše doprinielo takodjer k siromaštvu, biedi i nevolji Lovrine obitelji. Mučio se, trudio, svakako, ali nigdje diela za živu glavu, da si za svoje zaslužbe barem koricom hlieba občuva kuću od crne gladi. Poštenjak stidi se i veoma težko se odvaži na prosjačtvo, jer ga ista ćud i plemenito srce i nehotice od toga odvraća, i često se dogodi, da volji čovjek umrieti, nego svoje nevolje mà ikomu odkriti, — stid jest onaj kriepak borioc poštena i plemenita srca, što no mu goručim mačem prieti, i nepusti mu, da se na takovo dielo odvaži. — Nu pustimo to sada na stran, pa se vratimo na stvar.

Kako se djete najede, poljubi ga majka nježno, zamota, i pokrije ga, a on sladko usne; a majka tada otidje u kuhinju, zanieti vatru, pa izvari obiljnu večeru za svog ljubljenog supruga, koj se imade brzo kući vratiti, kako je sama u sebi mislila; zato pomnjivo pazi kroz smrznute prozore van na sokak, s kuda će se joj suprug povratiti sjednuv pokraj sivaćeg stola uzev na ruke ono dielo, što no ga joj dala njena nikad nezaboravna prijateljica, i vjerna susjeda Marija.

„Ipak mi se čudno vidi, da ga tako dugo neima, što je doista preko običaja njegova“, sama sobom ovako pomisli; što je večeru izvarila, već debela ura minù, s toga metne dielo na stran, pa strastno posluškava kod smrznuta obloka nebi li njegov glas ču-

la, ali ga možebit po hodu poznala; konačno prepozna njegov hod, skoči te požudno otvori mu vrata.

„Ha! dobro došo moj Lovro!“ povikne strastno pruživ mu ruku: „ja već dugo na te čekam, da ti se s dara, što no ga dobih, pohvalim, pa da ga onda u božjem blagoslovu skupa užijemo. — Vidiš de“, — držeć ga za ruku, i vodi ga k stolu, gdje no bijaše hranu izložila.

Minù mnogo časovah, ali Lovro sve mukom muči, uočiv ga, opazi Katica na njemu, da je po njeki način sav pobunjen, očiuh strašno plahovitih, a blied kao krpa. Nakon duge stanke ponješto se umiri, pa ju zapita, kako je k tomu poklonu došla.

„Naša prijateljica Marija, koja nas ko svoje čedo ljubi, promotriv naše tužno stanje, pokloni nam to, vidiš mili moj Lovro!“ Zatim mu kaže dielo, što no ga imade za nju izraditi s tim dodatkom, da kad to dogotovi, neće uzmanjkati, opet joj dati dosti diela. Onda uzme novce, što je za svoj trud dobila, i pruži je suprugu s opazkom, da će ih on znati bolje upotrebiti, nego ona.

(Dalje će sliediti.)

VOJNICA.

(Dalje.)

„Čuj Lature i ministri carski!
Ni car, ni vi, nit herceg Ivane,
Nas Hrvate pomirit s Madžari
Nemogoste, mi smo mogli sami,
Kad bi hćeli o izdaji radit,
I okrenut s njima caru ledja,
Raztrgnuti s Austrijom uzle.
Zar vam nisu već izmakli uzdu?
Bez vas svoje šalju poklisare,
Carim, kraljim i Frankfurtu kobnom,
Sada hoće da s nama objače.
S varkom, silom, s kupnim obećanjî,
Već nas nude, mog s boje oružja.
Sklonitiji s biti obećaju,
Za narodne svetinje nevrjedjat.
Sardinija s mnogim nudi blagom . . . .
S Madžari nas nastoji pomirit,
Bem, Dembinski o tom poslu rade,
Ali šta će onda bit od carstva?
Šta l' od sjajnog Habsburgova dvora?
Ja na ime Srbah i Hrvatah,
S Madžari se pogadja u Beču.
Vi znadete, car čestiti znade,
Moji š njima uvjeti od mira,
Nisu samo za moj narod bili,
Već još jačje za cara i carstvo,
Baš s toga se pogodili nismó,
S toga na moj sad nasrću narod.
U Banatu već se krv proljeva.

Ja sam gotov s hrabri Krajišnicî,
Zauzbiti dušmanina hola,
Mom narodu osjegurat pravdu,
Vlast povratit caru oduzetu,
So želite i vi, dobro znadem.
Hrabre desne i srdca junačka,
Uza me su, a kod vas je blago,
Sprava bojna, odjeća oružje,
Šaljite mi, nenakanjujte se,
Utvrdite jednoč prekretaljku,
Ja pljačkati i robit neznadem,
Nit ću crnit ime Krajišnikah,
Al ni moje, kan da buntovnički,
Top okrećem na kraljske barjake,
Na husare (što mi srdce cjepa)
Dok mi care vlast nevrati bansku.
Zar još care! s tvojom vječju jakom,
Košutovcim zapovjodit nećeš:
Da moj narod negnječe, ne dráže,
Da se projdu sile i nepravde?
Pa kad javnu sbiljnu riječ carsku,
Nogam sgaze (a sgazit će znadem)
S mene na njih pred bijelim svjetom,
Duh buntovni slazi, i laž huda,
U svoje se zauzbija leglo.
Crno jim je pod koprenom bjelom,
Moje bjelo, pod crnom je lice,
Obodvojma valja skinut krinku.
Vjeruj care! s tvojim savjetnicî.
Ako vjerne Srblje i Hrvate,
Rad slabosti prepustiš Madžarma,
Ak odlučno sada nepostupaš,
S Bogom reci kruni i cesarstvu!
A što nama Bog i sreća dade!
Dobro znadem, da ste vi u tjesnu,
Beč s Košutom već u tikvu puše,
U Taliji sila je vojnička.
Pa očito pomoć mi nesmjete;
Al' se uzdam u Boga i pravdu,
I u hrabrost mojih sokolovah,
Košutu ću roge zbit u glavu,
I njegove sbacit povlastnike.
Ako li bi i vam dogustilo,
Stvorit ću se ja s vojskom pod Bečom.
Sbost ću zmaja kopjem pod nogama.“
Kad razabra car s ministri bana,
Ni tri nisu prohodila dana,
Na četvrti dan rujna mjeseca,
Raznesoše novine po carstvu:
„Podjeljena po želji narodnoj,

Oduzeta s prevarom Madžarah,
Vlast banova s carskom opet riječju
Jelačiću povraća se Jozi"
Kad ban cara razumi s Hrvati,
Posestrime na ruci mu vile,
Izviše se k nebu pod oblake,
Kroz njih lete ko svjetlice munje,
Nad Krajinom, Hrvatî, Slavoncî,
Zagrmiše. oganj razjariše,
Sva se zemlja potrese, zaljulja.
Sva se sprema, pod barjake skuplja,
Kano bjele soli željne ovce,
Na solilo kad jih pastir javlja.
Jes vidio u srjed ljeta pobro!
Kad u jaku kakvu pčelinjaku
Pčele trnke obsjednu sa zvukom
Izza kiše pod večer u mraku,
A matice s pjevanjem navjeste,
Da jim sutra putovat valjade.
Pa kad žarko već ograne sunce,
Rojevi se počmu osukivat,
I zrak križat na hiljade stranah,
Očekujuć dok matice pojdu,
Dok na čelo svojih regimentah,
Nestave se i pravac nekažu;
To je slika Krajine vojničke,
Kad jih u boj pozovnuše vile,
I matica kraljica maticah,
Ban Jelačić iz Zagreba krenu.

III.

Ban Jelačić iz Zagreba krenu.
Čadorove penje pokraj Drave,
Na brježuljku svoj zeleni šator,
Na njem sjaje jabuka od zlata,
Na jabuci s krilî soko maše,
K sebi mami jato sokolovah,
Na madžarske orle i gavrane.
Kraj šatore barjak usadio,
To je djelo slavenkinjah vilah,
Sa svim znaci trojedna kraljestva.
Na barjaku lav s grivom raztresa,
I laviće Ličane poziva.
Ris šareni Otočane vabi,
A do njega zmaj leti na krilî,
Iž njeg iskre lete na sve strane,
Po visoko izdignuo glavu,
Pa na svoje zviždje Šerežane,
I zmajiće ljute Ogulince.
A vuk vije svojim Slujinjanim.
Do njeg jelen vitorogi riče,

Okreno se prama Gradiščanim.
Konj vilenjak nogam o tle tuče,
I Brodjane budi na mejdane.
Slon prostrana pleća razvratio,
Za Banova dva primiti puka.
Kratko za tim počasilo vrjeme,
Sva se sila hrvatska, slavonska,
Sa svih stranah pokrenula listom.
Sve k banovu kraj Drave barjaku,
Cilja, grne, i pjevajuć srne,
Nadtječu se tko će prije doći.
Kažte vile, znam da tuj ste bile,
Koji? odkle? kakvi li junaci?
Dojezdiše, koji l' vodje bjahu?
Jedno jutro uranio bane,
Na brjegu se kraj šatora šeta,
Izmedj svojih krstašah barjakah,
Iz daleka maglu podpazio,
Magla žuta sva od praha gusta,
Vjetar puhnu, ukaza se vojska.
Napred jaši Kempen generale,
Za njim plàvi šest hiljad junakah,
Od slujinske hrabre regimente.
Sokolovi skoro doletjeli,
Preko mora s lovori Talije.
Pram njima je izšetao bane,
Ruke šire, u lice se ljube,
Za junačko pitaju se zdravje!
Dok sjedoše i kavu popiše,
Stade tutanj polja zelenoga,
Al eto ti druga četa grne,
Ogulinski s vijaju barjaci.
A matica Rastić generale,
Šest hiljadah vodi stršljenovah,
Jao ti si magjarskìm ulištim!
Za tim malo počasilo vrjeme,
Stade polje opet pojekivat,
Bubnji tutnje, puške popraskuju,
Sve dva a popjevaju jasno.
Bože mili kakjevidjet krasno
Otočane sokolove sive!
Mlad' uzrastle, uzorita lica!
Naustnice morske pijavice,
A mišice ko rastove biljke,
Prjetnja oku, na čelu veselje,
Hola, lahka, i krjepka poraka.
I njijuh je do šest tisuć bilo.
Vojvoda jim Hartlib generale.
Radostan jih dočekao bane,
Bjela hljeba i debela mesa,

Rujna vina svakom izobilja.
Pa se snova polje zaljuljalo,
Zatreptilo na gorici lišće,
Stoji huka svionih barjakah,
Irka, viska silnih sukonjicah,
Sve po polju golubove grade,
Bože mio, tko bi opet bio?
Šest hiljadah lavah Ličaninah,
I žestokih zmajah Šerežanah.

Dalje će sliediti.

Seoski knez.

Putničke bilježke.

(Dalje.)

Jedan dan jutrom oko osam satih množtvo ljudih obojega spola sleglo se na obalu Rajne; hodaju tamo i amo, u manjih i većih skupovih; u rukuh im torbe putničke i kišobrani, na ramenu topliji kaputi i kabanice. Često pogledaju dolje niz vodu, odatle nestrpljivo čekaju na parobrod, a rok je već podavno minuo. Ima ih sa svih stranah svieta: Francezah, Poljakah, Rusah, Amerikanacah, dapače Talijanah, no najviše Englezah. Čim ograne ljetno sunce, ostavlja Englez kuću i kućište, žena i djeca pograbe putničke torbe, i gdje je u Evropi bud liepa okolica, bud glasovito kupalište, tu će se kao mravlja naći Englezah. Novčine puste ima izobilja, a svakoj drugoj modi odoljeti će Englez, samo nemože modi putovanja. Kazuju da je on na putu obično bahat i drzak; to je možda prije bilo; ove su godine Englezi kao janjci pitomi. Izdajstvo počinjeno uzastopce na Poljskoj i Daniji svalilo je sveobće ruglo na Englezku; osjeća to svaki pojedini Englez, pa se kao zec pritajio.

Zasukljao dim na Rajni; evo parobroda, ropta kao aždaja proti silnoj rieki. Uzeli se ljudi tko s kim praštati. I ja, torbicu pod pazuhom, ogledam se na sve strane; od nikuda ni žive duše, da rekne: sretno putovao! Boli to, boli. — Govorite što vam drago, da je izobražen čovjek, odkuda on bio, po cieloj Evropi u domovini svojoj; da su parobrodi i željeznice porušili Pyreneje, i Alpe, i Karpate, te od oceana do Urala postala jedna jedina ravnina, preko koje ćeš letom ptice lastavice mal ne u jedno doba sa suncem preletiti. Srce, u koga srce jest, neslуša razlogah vaših; ono ima zakone svoje. — Parobrod opet zalomotao. Putnik se natisnuo do putnika. Turaju se ljudi i protiskuju, tko će prije i bolje mjesto ugrabiti, i tko je najmanje čedan, najbolje prolazi. Žamor je glasan, dovikuje znanac i rodjak rodjaka. Napokon uhvatio chaos urednu formu: jedni posjedali, drugi se gdje bilo naslonili, treći stali na prednji kraj broda, odkale je najudobnije razmatrati okolice. I vika se slegla, te se jasno razabiru rieči raznih jezikah: Englez jadikuje, da bonnski beufsteack nije par londonskomu; Francez pripovieda, da su francezka vina bolja nego renska; Rus hvali i vino i beufsteack; Poljak draži Poljakinju ljepotom Njemicah. Samo Amerikanac šuti i nješto se zamislio. Što li razmišljaš, moj čovječe? Da li u misli sprovadjaš Granta proti Richmondu i Schermana na Atlantu? Da li srce tvoje trne od straha, što li će biti od jedine pravo slobodne države na svietu? Propane li ova, gdje je plemenitim sinovom ostarjele Evrope uzor? gdje utočište? Moguće je da ti ovako razmišljaš. No možebit ti brojiš kapitale, koje si ratom bratoubojničkim stekao? Možebit računaš, potraje li rat još toliko, da će se kapitali tvoji trostruko pomnožati? Pa koga

da onda glava boli, što je od gradjanske krvi drugi Mississippi potekao? Što su drugi na milione propali? Što je sloboda na umoru? —

Uzeo sam motriti ljudem u lice i često se čudom začudio, koliku sam našao naličnost u licu ljudih na Rajni i dolje na obali Save, te bi ili od radosti uzkliknuo: da si zdravo, vriedni prijatelju! ili se s preziranjem odvrnuo: odatle hrdjo, što te amo nosi! — Govorili Njemci što ih volja o duševnom preimnućtvu germanskoga roda, ova naličnost lica dokazuje jednake sposobnosti i jednako pravo na prosvjetu; govorili oni što ih volja o civilizaciji svojoj, ova naličnost lica dokazuje žalostnu istinu, da se robske, podle duše po svem svietu nalaze. — Ove podmukle, zakrvavljene oči, ovo uvehlo, strulo lice neslute na dobro; ti si, kukavni čovječe, svu svoju snagu potratio u zadovoljstvu nizkih požudah; tvoj duh nije nikada poćutio, niti ikada poželio slast i ljepotu plemenite misli i čistoga uzhićenja; štogod si radio, a radio si vrlo marljivo i vrlo trudno, bila ti je svrha namiriti putenost svoju; da možeš biti medju jednakimi razkalašenik bez kraja i konca, bio si pred višimi rob i laža bez kraja i konca, bez kraja i konca nad nižimi silnik, u javnom životu preziran s izdajstva, u skromnom preziran s pustopašničtva. Boje te se mnogi, njeki te rabe kao što se rabi glupa motika, gdjekoji su glupiji od motike, te se od tebe rabiti daju, neljubi te nitko. Šteta, vjekovita šteta tvoga truda; da si samo polovinom toliko nastojao o dobru, bio bi od tebe postao koristan za čovječanstvo poslenik. — Ja sam i ovaku fizionomiju vidio u Trojednoj kraljevini. — A čemu si ti nalik, moj mrkopùti susjedu? Što se skriva pod tvojim nizkim čelom? Ta čim uhode tvoje crne, nikad nemirujuće oči? Čija ruka da pogladi tvoje laskavo lice? Čiju hvalu da pjevaju tvoja smješeća se usta? Čiju zapovjed da izvrie tvoje vitke noge? O znam, da sam jedan od mogućnikah, tebe bi izabrao za forajtera. Ma zašto kad tebe gledam, pade mi na um onaj rod liepih, visokih, brzonogih, vitkih pasah, što ih ljudi od bezposlice, za nikakvu korist, drže? Ničega nerade, ničega nezaslužuju, a dobro im biva, i dobro se hrane, i marljivo čiste, i voljno kite, i na svaku ruku timare? — I ovaku sam fizionomiju vidio u Trojednoj kraljevini. — A tko će ovomu uhvatiti duševnu sliku? Umije se motati na svaku ruku, te će samo vično oko razabrati istinu od prividnosti. Kosa na dugoljastu čelu pomno u tutuk sčešljana osiedila prije reda, prije reda popurio ju mraz žestoke spletarske borbe. Bio u očima plamni žar i gorio pomamno, sada je ostao zagašeni ugljen sebičnosti. Dogorilo sve, i luč i pamet i stid i misao, jedina još se spasila fraza, da pomogne do korice hljeba. Ovakovi ljudi ako se i dogodi žalostnom samovoljom udesa, da služe velikoj ideji, služe joj samo zato, da svoju muzgu priliepe na njezino, sjajno lice. — I ovaku sam fizionomiju vidio u Trojednoj kraljevini.

Nije milo motriti ovakova lica, daj nagledaj se zadnji put bonnske okolice. No tu opazim čovjeka, pred kojim nehotice skinem kapu. Visoka je rasta, gibka tiela, a crna brada, pala na prsa, znak je veće duševne sile, nego tjelesne jakosti. Nebi rekao, liep je, ni prijazan nije, a od prvoga pogleda dao bi mu dušu svoju i srce. Na široku čelu blišti kao sunce na vedru nebu sjajna misao. U krupnim očima suzi nujna žaloba i ljeska ljubav i dobrota. Na cielom obličju zamislila se osbiljnost svih vjekovah. Ovaj čovjek, čini mi se, razmišlja o prošlosti čovječjega roda, i vidi razljeveno more suzah i krvi, pa bi dao život svoj i dušu svoju, da krv i suze prelije u med i mlieko. Požrtvovanje našlo je u ovom liku vidivi i vjerni izraz. Što je on, ja neznam; no mogao bi biti u našem vieku Chateaubriand ili — — — u prošlom Clemens ili Vashington, nješto prije Shakespeare, još prije Ignacij Loyola ili Hus, ili Torquato Tasso, ili Dante, u davna vremena Petar Amienski, ili Gregor VII., još davnije Jerolim sv. ili Basilij Veliki, u doba spasenja jedan od najrevnijih apoštolah; prije toga Brutus, ili Gracchus, ili Demosthenes, ili Sokrates, itd. Ljudi su to različiti, i djela im različita, a izvor djelovanja jedan. Je li vam bila prilika u gori hladovati kraj gorskog hladenca! Kao iskre skaču mu kapljice, čiste i prozirne. Podmetni ovamo ljubezna ruka žljebove, i izvedi bistru vodu na ubavu dolinu,

postati će slavan vodomet, i ključajuć proti suncu, kolikogod je kaplicah, toliko je, mniješ, biserah i zviezdah nebeskih. A pusti bistru vodu u prah i jarugu, postati će kaljužina i bara, u kojoj se legu guje i gamad svakovrstna. Tako su i ljudi ovi. No bili oni ili zlotvori, ili začetnici preporodnih dobah, jedni će im klikovati slava, drugi vrištati propni, propni! — ona massa ljudih običnikah, koji služe načelu svakomu, ne jer je istinito i uzvišeno, van jer je tudjom krvi gotovo, pa sada koristno, ona massa ljudih, koji su u Meki muftije, u Carigradu patrijarke, u Jerusolimu Anc i Kajfe, u Hindostanu bramin nad bramine. Medjutim dojurio parobrod do prve postojbe u Koenigswinter. Liepo je i veliko i bogato selo Koenigswinter, puno nalik na naš civilni Sisak; domovi kao bieli dvorovi, gostione gospodske palače. Mnogi sviet ovamo na zabavu dolazi i zato je bogato selo. I položaj mu čudesan. Pružilo se u duž na desnoj obali Rajne, a odmah za njim propinje se sedam vrletnih visovah Siebengebirga. Na svakom visu ili ruina, ili kapela, ili ostanci manastira, sami spomenici davnih sgodah i silnih vremenah. Odmah po viš sela razlila se Rajna u dva rukava i kao ljubezno ogrlila divni otočac, i na otočcu kao raj perivoj, i u perivoju njekoč dvorac vlastelski, a sada učevni zavod opatički. A naproti na lievoj obali opet visovi gorah i na visovih sredovječne razvaline Rolandseck i Godesberg. Gledajući s Rajne na ove i s jedne i s druge strane gore, čovjek bi mislio, da skrivaju samu pustu, neprolomnu divjač, kroz koju se jedva vincilir, ili lovac, ili kozar protiskuje. A kada se spusti u hladovna njedra njihova, čudi se nit se očudit može ljepoti i milini zelenih dolinah, prisluškuje, nit se naslušat može romonu bistrih potočićah. Tu se kupaju, tu kolo igraju pjesnikinje vile. I miris cvietne doline, i pršenje leptirah, i lavor vjetrića, i rogobor gorskoga potoka, i osbiljna tišina gore, i tajno šaptanje hrastovah, i milota debela hlada, i duh davni, što se vije i priče priča nad crnom razvalinom — sried ovih budilah glasno zajeknula lira Schillerova, i zaniela ljepotom vas ogromni sviet božji.

Izlaze mnogi putnici, ostati će ovdje jedan ili dva dana, da obadju Siebengebirg, Godesberg i Rolandseck, pa će onda opet dalje uz vodu, dok nedopru do druge postojne, i opet izadju, i opet se uvuku u goru, jedni da se zasbilja napoje poezijom prirode, ostali da mogu kad se vrate pripoviedati ljudem, bili su na Rajni, i vidjeli sve. Jer komu je Bog dragi nadielio zemaljskim blagom, pak je došao gledat Rajnu, ovako mu treba putovati. Svaki bo pedalj nasladjuje svojom ljepotom i svojom slovi historijom.

I ja sam njekoč obašao ove prediele. Bio o duhovih poduži praznik. Nije dao Bog novacah, ali je dao mlade zdrave noge i ja štap u ruke, pak hladovinom preko ljubeznih brežuljakah za tri ure dodjem u Rolandseck. U Rolandsecku staje željeznica po treći put od Bonna. Kolodvor je prava pravcata kraljevska palača. Osim kolodvora ima još njekoliko kućah, same gostione. Mnogi ljudi ljetuju ovdje, još više dolazi svaki dan iz Kölna, i Bonna i drugih mjestah ovamo u pohode. Jer koliko je Rajna bogata krasnimi predieli, od ovoga ovdje ljepšega nije. Dodjem, odpočinem i krenem u goru, k ruini. Dolje na stazi čekaju osedlani magarci. Evo, gospodine, reći će starac, pomoći. — Ja sam mlad i zdrave imam noge, netreba mi pomoći. — Da netreba vam, al treba meni božjaku. — To je drugo, sieda glavo. Ako znadeš, što se o ruini ovoj u narodu pripovieda, ostavi magarca, hodi sa mnom i gore ćeš pod ruinom pripoviedati, i biti će pomoći. — Starac podje za mnom.

Uzpužemo njekako na vrh. Starac se povali u hlad, a ja stanem razgledati na okolo. I pristojalo bi se, da opišem, što sam vidio, i ove strme, daleko, daleko dosižuće gore, i na njih ove nebrojene, kao izglodani zub crne ruine, i medju njimi dalje da jedva vidiš ovu kao more široku Rajnu, i oko nje kao jaja biele domove, a nada svim tim ovo plavo, okruglo nebo, pa kako sam sried ovoga veličanstva bog zna što mislio i napokon sam se sebi kao trunak malen učinio — sve bi to mogao učiniti, a vriedni čitatelj nebi ipak vidio krasne okolice oko Rolandsecka. Jer sve to može biti i drugdje, pa ipak njekako nije što ovdje. Mnogi ljudi imadu crne, krupne oči, orlovski nos, široka, energično

stisnuta usta, pa kraj svega toga svaki njih svoj vlastiti portrait. I nikakav opis, ma se najveći pisac oko njega mučio, neće izmoći, da opisani portrait vjerno i točno pomisliš. I okolice imadu svoje vlastito obličje, i nedostatan je svaki opis okolice. Vidi, čudi se, spoznaj, i nikada više zaboravit nećeš.

Ja se nagledam i načudim, starac se odmorio, te sjednem do njega. I on uze ovako pripoviedati.

„Bio u staro doba junak velikoga roda i još veće slave, imenom Roland. Ili s djevojkami kolo zamahnuti, il na mejdanu junačku potjeru zaigrati, il za obilnim stolom rujno vino piti, svuda je prvi vitez Roland, netjak cara franačkog. A mlad je kao rosa rana, i liep ko rumena jabuka, i vitak kao bor zeleni. Pa kada ga gledaju djevojke, a ono im se i duša i srce nose za njim, kao čunac za riekom brzicom. I sam vitez Roland neboji se ni britke sablje, ni munje jarke, a zadrhtati će kao prut na vodi, kad mu se nasmjehnu dva oka djevojačka.

Malo postojalo vrieme, sazove car silnu vojsku, vodit će ga na nekrštenu dušu, na Maure. I Roland je u vojski, prvi do cara. Ponudi mu sva carstva i kraljestva ovoga svieta: evo, Rolande, neidi u vojnicu, a on će te mrko pogledati, i poletiti za krstašem barjakom svojim. Bio rat kratak, no krvav, i svi vitezovi gotovi su reći: nije majka rodila junaka, što je Rolandova majka. A djevojke nabrale cvieće i vience saplele, te kite glavu Rolandovu, i steru pred noge njegove. I sjajnije nego sunce sjajno zasjala slava Rolandova.

Gdjeno malo i veliko od radosti klikuje, gdje svekoliko carstvo opjeva junačtvo tvoje, zašto si ti jedini tužan, neveseo, hrabri Rolande? Zar žališ nevjeste, koje si udovičkom haljinom zaodio? Ili djecu, koja su s tvoga mača siročad ostala? Nežali Roland tužnih udovicah, nit ucviljene siročadi, već je tužan neveseo, jer je, dobitnik na junačkom polju, pao u ljuvene verige ljepote djevojke. Angjelija, kći kralja maurijskoga, pala u roblje franačko. Oh, kakva je krasna, robinjica Angjelija, krasnija od rujne zore i danice sjajne! I ljubi ju Roland cielom silom ognjene svoje duše, i sada je sam rob svoje robinjice. Nemari više za bojnu slavu, pohrdjao britki mač, zahman hrže bjesniji od biesa konj, zahman zovu dobri prijatelji: Roland se klanja i dvori liepoj Angjeliji.

Oj nevjero, nigdje te nebilo! Nevjerna Angjelija preljubila drugoga, lošijeg junaka. Ona je nevjeru platila životom, a Roland svjetlim razumom svojim. Kao noć potamnjela pred očima njegovim, i koliko mu bila prije žestoka ljubav, sada je još žešće bjesnilo. Ljubomor i gnjev obuzeo sve misli i čuvstva njegova. Proklinje sebe i dušu svoju, i cieli sviet božji, skriva se u guštaru šumah, traži lave i medjede, da se bori, da glavu ostavi. Ali je veliko milosrdje božje. Dosta je to bilo pokore za Rolanda, što je mjesto Bogu dvorio stvoru, dvorio nekrštenoj duši. Malo po malo dodje k sebi, uvidi bludnju svoju, opet opaše britki mač, opet uzjaši vjerna konja svoga, i stane obilazit dobre prijatelje.

Nasmijalo se proljetno sunce i nebu i zemlji, zajurilo zimne oblake i snjegove. Zeleni se gora i dolina, luzi i njive. Protiču rieke i potoci. Utrkuju se na livadi biela stada. Prebiru pastirske svirale, ptice odpjevaju. U to doba uzjahao Roland konja Boljadora i opasao sablju Durindanu, te potekao na Rajnu. Mnogi hrabri vitez, znanac i vjerni drug u sto bojevah, sjedi ovuda, savio si gniezdo na skali negdje pod oblaci, te samo sokoli mogu do njega. Oh, čudna li radovanja, kada se opet vide; a pripoviedki neće biti kraja ni konca, i u pripoviedki ponovit će oni sve bojeve davne i velika junačtva.

Sve gradove na Rajni veličanstvom i jakošću nadkriljuje grad Frankenstein, i Kuno vitez na Frankensteinu nadkriljuje hrabrošću i carskom vjernošću sve viteze porenske. K njemu će Roland najprije uvrnuti. Sunce se nagiba k zapadu, a on jaši od ranoga jutra; umorio se i konj i vitez, trebaju počinka. I stignu još za sunca pod Frankenstein. Vidio ga odozgo s prozorah vitez Kuno, i skoči junak na noge lagane, i sleti

prijatelju u susret; ruke šire, u lice se ljube. I dosle tih i pust grad oživi rudostnim klikom i bučnom radosti. Domaćica, mlada i liepa, dočeka u dvorovih i pozdravi gosta, a onda izajde pripremat večeru. Večera bila bogata i obilna, u zlatnih kupah pjeni se rensko žeravica-vino, i razgovor živ i srdačan snuje se na dugo i široko. Napokon se sjete, da umorna gosta treba spremiti na počinak.

(Dalje će sliediti.)

Svaštice.

Varadin.

Ulomak iz mojih putničkih crtah iz „Jugoslavije."
(Konac.)

No Varadin u starije doba nije ni uživao one važnosti, koju mu docnije pripisivaše, ma da Fesler*) kaže: da Manujlo car grčki i Gejza kralj ugarski vodiše pogotovu polu vjeka krvave vojne njega radi, u kojima satreše svoje najbolje vojske. Cinam tvrdi da 1073. god. na Dunavu glavni ugarski gradovi bili su Slankamen, Zemun, Beograd, a na Savi Kupinovo (Kelpin) Mitrovica i Šabac, daklem od Varadina ni spomena. A i vojeni polaz Menujla grčkog 1164. god. suprot Ugrah svjedoči njegovu manju važnost, jer uzevši lahko Titelj i Varadin, pravi je odpor tek kod Mitrovice našao.

Pod srbsko vladarstvo podpao je za Stevana Nemanića prvovjenčanog, jer Lukan i Kačić tvrde da Stevan Nemanić II. preoteo je Srem od Ugrah, posljednji je ovaj slučaj i spjevao. Za vlade trećeg mu sina Stevana Uroša, zavojuju ponovo Ugri Sremom, nu naskoro vrate mu ga, počem oženi sina Dragutina, kćerju ugarskog kralja.

Od Dragutina do Dušana nije izlazio Srem iz srbskih rukuh, pa naravno s njime i Varadin, kojeg Dušan tek utvrdi, i na pravi stupanj tvrdinje uzvisi, imajuć u misli otolen dalje Dravi napredovati, gdje Sloveni još od davna stanovaše.

Vukašin, da bi se što silnije mogao boriti suprot stare srbske vlastele, morao je s pograničnimi vladari u miru biti, u tu svrhu ustupio je i Srem Ugarskoj, kojeg je po kratkom vremenu knez Lazar opet povratio, a visoki Stevan (sin kneza Lazara) i poslje kosovske propasti svojoj vlasti neodvisno pridržavao do posljednjeg časa života.

Poslje konačne propasti srbskog carstva, kraljestva i despotstva, doprieše Turci i do njegovih zidinah, no tu se krvavim glavama na duže zadržaše, gotovo oko njega nastanivši se, koje nam i danaske svjedoče: Tekije, Verirac, Alibelovac, Tatarsko brdo, oko njega silne česme itd., ali krvoločne Turke nezadržaše tvrdi gradski meterići, već junačka srbska prsa, koji se po Sremu očajno boriše, jer to je posljedna krajina njihovog negda prostranog carstva, pak tu je valjalo il junački umrieti, il napred dušmanu ne dati. Dokle ga oni braniše, dotle nepobjedim bješe, no kad se u Slavoniju i Potisje razseliše, a mjesto njih u posadu carske najamnike baciše; kad preminu njihov despot Jovan Branković s bratom zmaj despot Vukom, koji vijaše Turke u buljuke, onda ga Turci pritiskoše (1526. god.) i sve ga držaše do 1686. god. koje princip badenski pomoćju srbskih svojevoljnikah ponovo ga uze, nadaleko proteravši Turke.

Za obsade pod Ljudevitom badenskim činiše Srbi oko Varadina orijaška junačtva. Jednom dokaza jim uhoda, da više turskih solaricah plove Savom u Beograd, gdje je posadnicima nestalo soli, namah njekoličina otisnuše se, pobiše konjanike, koji suvim pratiše solarice, oteše i spališe brodove, što mogoše, sobom na kočijah ponesoše, a s ostalim Savu osoliše, beogradski Turci gledaše jade iz prikrajka goreć krvavom osvetom, pa se u velikoj sili daše u potjeru, no se mala četa Srbah još zarana ukloni.

Opet jednom diže se 4000 varadinskih Srbah preko Dunava, raztjeravši silno Turke, otevši jim sto kočijah, svaka upregnuta s četiri bivola, ratnu riznicu i 400.000 rajnskih talirah, mlogo ruvo i posudje velikog vezira i drugih pašah, pa sve ovo sretno Varadinu propratiše, ma da veliki vezir po dobitju ove žalostne viesti zapovjedi paši arbanaskom Mahmedu beg Oglu s mlogim Turcima i s dvie hiljade Arnautah goniti ih, koje ovaj i učini, polupavši sve skele, čamce na Savi i Dunavu, no sve to zahman bješe, jer oni na njega junački navališe, te sebi sretno put prokrčiše; Turci izgubivši stotinu mrtvih natrag se povukoše.**)

Diman***) pripovieda, da Evžen veliki princip savojski u obrani Varadina imao je pod sobom 6000 Srbah i 3000 Hrvatah, o kojima se odveć laskavo izrazi u poslanici bečkome cesaru, a naročito pohvali kapetana svojevoljnih konjanikah Todora Čupića, koji pri kraju srpnja 1716. god. s 21 konjanikom dopre kroz tursku ordiju čak do Save, zapali svo tursko prodovoljstvo u: slami, sienu i rani, zarobi jednog Turčina, deset konjah s toliko mazgah, i sretno prispjede u Varadin, noseći važne glase o položaju turske vojske.

Poslje prognanja turskoga, a naročito za vla-

---

*) Geschichte der Ung. II. str. 82. do 96.

**) Theatri Europaei continuati XVI. str. 242.

***) Histoire militaire du Prince Eugene de Savoye. II. §. 1370.

de Marije Terezije stašo ukidati vojenu granicu, predavajuć Srbe u jezuitske ruke i spajiske, prvi navališe unijom a poslednji robotom, no Srbi ostaviše svoju dragu otačbinu za rad ovih svetinjah pa još manje ktješe ondje igo podnositi, gdje se tolikim zaslugama zadužišo, te se stašo listom dizati u Rusiju, naročito: Novosadski, Varadinski i okolni sremski Srbi, pod predvoditeljstvom dva obrštara: Ivana Hrvata i Kurtića, oba rodjena Varadinca (iz tvrdinje ne iz pukovnije); koje već 1763. god. vidimo boriti se suprot Prusah kao generale, predvodeći pet pukovnijah (regimentah) pješakah, i jednu lahkog konjaništva, koji ljuto Njemcima dodijaše; isti Kurtić osnovao je i srbsku kancelariju u Petrogradu.

Ovoliko o prošlosti Varadina, a današnjost mu manje više čitaoci i sami poznaju. Emil Čakra.

Iz Požege. Narodno pozprište u Požegi! Tko bi si to mislio prvo njekoliko godinah, da ćemo mi u Požegi doživjeti predstavljanja našim milim materinskim jezikom. Stari Bog živi i neostavlja pojedine, a kamoli narode, a osobito one ogranke u narodu, koji čezau ljubavju prama miloj narodnosti svojoj, a to vam je naš grad Požega. Shvaća vam ovdje već svaki pojedini što je to sila narodnosti i što je narodni razvitak, kao i to već znadu da Slavonija i Slavonci imaju zadaću posriedujuću medju Hrvatstvom i Srbstvom zato Slavonac desnom jednog brata, a lievom drugog grli, i tako dugo će grliti, dok se najednoč u jedno stope, pa baš s toga bi vam ovdje srbskog narodnog pozorišta družtvo sa uzhićenjem primljeno, i radostno pozdravljeno. Već na dan došašća toga družtva dočeka ga ovdašnji kazalištni odbor sa mnogim inim žiteljstvom u gostioni „kod parobroda." G. gradski fizik N. Frk liepo jih pozdravi, koji srdčano odzdravišo, i tu biah veselja, zdravicah, i gostenja do rana jutra. — Sve bijaše jur za obstanak i bavljenje priredjeno, te tako uzmogoše već dne 16. o. m. da predstavljaju. Prva predstava bijaše historično djelo: „Miloš Obilić, ili padnuće srbskog carstva na Kosovu. Premda je naš sviet na novcu oskudan; i premda je ciena sjedala — obzirom na malo naše mjesto dosta visoka to se je toliko ljudstva zgrnilo u kazalištnu dvoranu da se nije moglo micati, a sigurno se je preko stotine kući povratilo. Predstavljači uzhitiše naše občinstvo sa svojom izvrstnom igrom tako; da pleskanju, klicanju „živio" ni kraja ni konca nebijaše. Sve da nebi bili onako čestito predstavljali ko što su to činili; to bi se mi kod prvog dolazka od svake kritike pojedinih predstavljačah tičući se uzdržali, jer već to, da narodno kazalište prvi put vidimo u mjestu, gdje do sad nebijaše, odvraća oko i sluh, da se može potanko svakog pojedinog djelovanja razsudjivati. A baš da nam nebi rekli da smo se zableknuli, kazat ćemo ipak jednu. Ali koju? Tu, da su svikoliki svoje zadaće dobro riešili; a tomu neka bude dokazom to; da su nesamo mnogu tihu suzu, već mal ne jecanje iz čuvstviteljnih prsah slušaocah izvabili. — U utorak je bio predstavljan u predplati „Stari baka i njegov sin husar." Vesela igra; — i ovom prigodom bijaše kazalište duboko napunjeno. (ima preko 100 predbrojnikah) O istom predstavljanju nemožemo ino, da reknemo već da su kao prvi put tako i ovaj put točno i izvrstno svoju zadaću obavili, te zato su bili od občinstva sa živio i pleskanjem nebrojeno put pozdravljeni. — Dne 17. o. m. došao je i upravitelj toga družtva g. Gjorgjević bivši njekoč urednik „Srbskog Dnevnika." On je svuda srdačno primljen i sa odlikovanjem pozdravljen. Da dokažemo kako je isto družtvo u našoj vojničkoj krajini sa svojima predstavama djelovalo i duh narodni izpirilo, stavljamo do obćeg znanja njega ticajuću se sljedeću pjesmu:

„S BOGOM"

miloj družbi srbskoga narodnoga pozorišta pri odlazku iz Nove Gradiške.

Zar već ideš iz našega krila
Krasna družbo mladih sokolovah
I milenih sokolicah vilah?! —
Zar ostavljaš naše perivoje,
Po kojim si miris-cvietje brala
Iz njeg' liepi vienac viti znala,
Da nakitiš milu majku Slavu,
Da ovjenčaš njenu vriednu glavu? —
Zar neprija blagom sluhu tvomu
Tihi romon naših potočićah
Što se krotkom dolicom razlieže? —
Il' već više srce ti nekuca
Za čarobnim „Oj" naših junakah
Kojim divni naš okoliš ori
Dok se kriepki radnik neumori?! —
Al' što sborim? — kad već biti mora,
Da t' svanjiva zlatodolska zora,
Oh ti idi! idi! putuj sretno!
Na podgorje Rekatine stare
Na obalu od Orljave rieke
Gdje današnja Požega se stere
Puna čuvstva — puna tvrde vjere
Za dom, za rod i za kralja svoga! —
Gdje muževi uzhitjenim srcem
Svaki domoljubni pojav goje! —
I oni će voljno primit tebe
A kad odeš, spominjat se tebe! —
Jer ćeš i njim plam u srcu vjernom
Razpaliti na način novini! —
S Bogom dakle s Bogom družbo mlada!
Nek' te štiti koji svietom vlada!

Od nas pako primi dar zahvalni —
Razpaljeno domorodno srce
I vruć uzdah prama nebu sjajnom! —
Jer odkad nas mila rodi majka,
Odkada nam zabieljuju zore,
Odkada nas božje sunce grije,
Još nečusmo na podnožju Slavče
Milom rieči najmilije majke
Predstavljati slavne dogadjaje
I udese junačkih djedovah!
Ti si družbo prva na tom svietu
Što namierom toli plemenitom
Naše nježno Posavje posieti!
Ti si prva nami kušat dala
Raj na zemlji usried roda svoga
Onom rieči — kôm molimo Boga!
Jest Onoga, koji vâs sviet stvori,
Za kim Slavjan jur stoljetja gori,
Jest — Njeg' moli milozvučnom reči,
Naučenom na njedarcu majke, —
Hvala dakle tebi na tvom trudu!
Bog ti dao — da te duh uzvišen
I opeta medju nas dovede! —
A ti druge netraži pobiede,
Nego ljubav slavske kolibice
Gdje te bratsko obožava lice
Vjek čezneće za svog' roda slavom,
Kano jutro za sunašcem žarkim!
S Bogom družbo! S Bogom i opeta
Bog te živi na mnogaja ljeta!!!

M. M.....ć.

Tiskarna Miroslava Kraljevića u Požegi.

Izlazi 10., 20. i posliednjeg u mjesecu. Ciena mu je godišnja sa poštarinom 5 for., a polugodišnja polovica, za domaće pako, ako se u kuću nešalje 4 fr. 60 novč., a polugodišnja polovica.

SLAVONAC.

Predplatiti se može kod svih c. kr. poštah i kod odpravničtva lista u Požegi. Za obznane plaća se osim bularine od 2 stupačkog redka za 1. put 5, za 2. put 4 a za 3. put 3 novčića austr. vriedn.

Vlastnik i urednik: **Miroslav Kraljević.**

Godina II. U Požegi 31. listopada 1864. Broj 30.

DRAVI!

Hrli, hrli strielohitra Drava,
Bistra kćerca lednoga Triglava,
Napred hrleć nas sve ti sjedini!
Vijuć se po našoj domovini
Sdružuj vjekom' Srbsku i Hrvatsku,
Slovencem ti pruži ruku bratsku!
Hrli ljubko svakoga pozdraveć
I milene glase mu najaveć:

Javi: da mi vjerni domovini,
Vriedni ćemo joj bit sini.
Javi, da nam težnja je najveća
Mile naše otačbine sreća.
Javi, da se britki mači svjete,
Da obore jaram, što nas gnjete,
Što nas tare veće mnogo ljeto.
Vriedjajući zakon, pravo sveto.

Javi, da će zora zaruditi
Da će pravda nam se povratiti,
Javi, kako Slovjeni viek slavni,
Žarko ljube dom svoj starodavni,
Da jih nije stid Slovjeni biti,
Već se srećnim' sude, što okiti
„Slava“ slavom slavno njima čelo,
I što mogu dom svoj branit smjelo.

Javi, da nas ista majka rodi,
Istim mliekom, da nas sve odoji;
Javi da nam nije mirovati,
Nit smijemo lieno počivati,
Dok se opet svi ne sjedinimo,
Otačbine nade polučimo,
Dok svi jedan narod budmo mili,
Kano smo već njegda jedni bili!

Jer—čki.

PRVI I POSLIEDNJI PRESTUPAK.

Novela moralna. Priobćio G—ski.

(Dalje.)

„Bog te blagoslovio ljubljena moja Kato“ podvikne joj primiv novce u ruke, i doda: „Ah daj Bože, da bi te samo vriedan bio, ali te nisam doistine vriedan“, na što mahne rukom, kao da bi hotio njeke tajne misli, štono mu njegovo čelo kao kakva tmina obsienuše, raztierati. — Već ga je sad njegova dosele neokaljana sviest korila i spočitavala mu takvo nevriedro i nečisto dielo, pa s toga bijaše sasvim nemiran, i pameću veoma raztrešen.

„Ma kako da me nisi vriedan?“ odgovoriv Katica zagrliv ga nježno, i u onom ogrljaju sa toplom ljubavju pomno ga sveudilj motrijaše, te je odmah posumljala o njemu, jer na licu mu bijaše ćitati, da je okaljao svoje čisto srdce, i s toga svakojake boje mienjaše, nu nepazeć na to, još nježnije š njime postupa, pa nastavlja: „siromaštvo i nesreća još nisu nikoga pod ovim suncem nevriedna učinili. Način samo, s koga mi gorki i jadni udes podnašamo, može nas podići oli poniziti.“

On na to ni riečce neodgovori, nu lice mu zarumeni, skoči sa stolca pa čvrsto hoda po sobi gori i doli, nakon toga metne se opet u prijašnji svoj položaj. „Odtale s takovimi misli!“ kao da mu angjeo mira lagano šapće: „s njih bo nepriskrbljiva se svakdanji hleb, a ja bome neću ruke u džepu držati, pa mirnom valjda sviesću gledati kako no moji s gladi skapaju.“

Baci kabanicu sa sebe, izvadi više smotakah iz džepa te progovori k suprugi: „gledaj Kato, ja donieh sredstva življenja, a još imadem vani jednu punu puncatu vreću brašna, štono ju u sniegu zakopah, nisam ju amo donio s toga, jer sam se pobojao, da nije tko kod tebe; nu sada ću ju simo doturat. Odlazi te donese tu vreću u sobu.

Njekakov posmieh vidjevao mu se je na usnicah, ali ne srdčeni već prisiljen, što još nikad njegova supruga na njemu nije opazila; to ga ipak nije htjela pitati, kako je k otoj stvari došao, samo mu je to rekla: „ti si morao na putu prijatelja si susretiti. Nu pustimo to na stran, o ovoj stvari ćemo jur drugiput govoriti, hajdmo sad večerat.“

„Tko mi je dao tu vreću?“ pita suprug kad se siedne za stol. Nu supruga činila se, kao da nečuje, pa mu ništa neodgovori. Pod večerom Katica govoraše o raznih stvarih osobito o onih poznanacah, kojih je položaj još stoput gorji od njihovog; oni bo se imadu boriti ne samo biedom, već takodjer i bolešću; a na mnogih vratah obiteljskih kucaše nemila smrt, te tako mnogu i mnogu dušu spravi u tamni grob, a za sobom ostavi cvileća srdca, doćim našu malanu obitelj hvala budi Bogu netaknjenu ostavi, — ipak nas neposjeti ona; ako u ničem drugom, barem u tomu možemo se sretnim nazvati. —

„Koliko îmade obiteljah, koje Bog s mnogo veće biede i nevolje posieti, nego nas, pak još nije zdvojila; uzmi samo na um kako mnoge i mnoge obitelje dugotrajna bolest muči, pa se je nemogu, te nemogu nikako otresti ni osloboditi, a znaš sam gdje je više godinah bolest u kući, da ona sve više i više pada, i sve se namah razsipa; osobitò ako gospodar oli gospodarica kuće u težku bolest opadne, kako može onaj kući ići, misli si si sam, pa onda možeš i sam bezpristrano zaključiti, da je naša bieda mnogo manja, nego drugih, jer mi smo barem zdravi.

Na to ju suprug ukočeno gleda, i htede, gledav na vreću, štono ju sobom doni, očitovati se, ali mu njekakva tajna moć nedopusti da to izusti; jer je poznao kriepost svoje cienjene supruge, pak bi ga bilo sram pred njom da joj što takvoga odkrije; a ona ako mu i nebi što prigovorila, vendar nebi već imao ono pravo spokojno i čisto lice, ko što dosad; nu jadan nije znao onu istinitu izreku: „zaklela se zemlja raju, da se sva otajna znaju.

To ga je strašno ubilo, pa se bitro ustane od stolice, tuži se, da je jako trudan, poljubi si ženu u čelo s dodatkom, da mora ići počivati.

„Hodi, hodi mili moj Lovro slobodno počivati“, odvrati mu supruga, nu ja moram jošte ostati, i šivati, još nisam trudna, a k tomu mi liepo još vatra na ognjištu gori, nije mi barem potreba svieće trošiti.

Za kratko vrieme eto mlada Kata bijaše sama samcata u misli i skrbi udubljena. Ona je marljivo šila, dočim je oganj sve slablje i slablje gorio, pa napokon trnuo. Milozvučni zvukovi muzike ugodno zvoniše iz krasne kuće onkraj ceste u njenom uhu. Mala urica, što no visaše o stieni, kazala je 12 ura ponoći. Napokon umuknu glasovi veselja s one strane, nu siromaška i strpljena Katica sjedjase te sjedjaše još uviek dok se nije obsviedočila da joj suprug sasviem spava. Tad lagano ustane, metne si dielo na stran, uzme različite smotke, što no ih je njezin suprug donio u zaslon.

Bože moj, on nije imao ni pare u džepu, kad izadje van iz kuće, a sada, gdje neima nikakve prilike dobitka, niti da si duge plati, pa mu neće nitko tako lahko ni posuditi; kako mogaše on k ovoj robi doći bez ikakva novca, i bez svakog kredita? K tomu njegovo čudnovato ponašanje zasviedočava mi, da neima čistu sviest. Ove i tim slične misli mučiše jadnu i nesretnu Katicu držeći smotke u svom zaslonu i promotrivajući razna znamenja, što no su na onih smotkah udarena bila. Napokon dodje joj nova misao na pamet i sa njekim prezirajućim posmiehom motriše opetovano znamenja. Kao mrtvac probliedi, baci kao poluniema odtale one smotke preda se, kao da se uzbojà da se njimi neokuži.

„Bože!“ jecajućim glasom podvikne, sad mi je sve bielodano. Put, kojim udari, uzka ulica, kuda idjaše vodi uprav u magazu našega komšije trgovca Žilinovića. — Bože! sad mi se se stvar sve jasnije pred očima otvara. Kad se je ona silna sgrada zidala, on je sve kućne prediele dobro uočio, on pozna i najmanji kutić čitave one zgrade, — dà on vrlo dobro znade gdje i kako trgovačke stvari leže; pak u sdvojenju ..... Ah svemogući otče, smiluj se vrhu nas! Siromaštvo ako čovjeka tišti, stisne se kako može te ipak kako tako dan za danom probavi, a Bog još čovjeka nikad nije zapustio, — tà ako niemo živinče, koje, niti koplje, niti ore ipak dobi svakdanje hrane, i živi, a kako nebi čovjek medju ljudima proživio imajući zdrave ruke; nu da se kroz zločinstvo ponizim, pa svog štovanog muža skakovoga zločina zaznamenovanoga vidjeti,ne to nemogu nikako podnieti; što bi sviet rekao, koji nas jednodušno s vrle krieposti kao vriednu i poštenu obitelj do sele uviek častio, tà bi mi mraz na obraz pao; — što će sve čovjeku, ako jednom ugled pred svietom izgubi; kamo dodješ, svaki prstom na te kaže, kudgod idješ nigdje mira ni pokoja, ista sviest postane nemirna, pa te sve podjedno grize kao otrovani crv i goni ko Lameka, da napokon i životom platiš. On se mora pod svaki način spasiti. Ja ću se sama iz sebe zaboraviti, ja ću se za njega žrtvovati, samo da ga od pedepse počinjenoga diela izbavim. Jer neka bude ovakova sramota poznata javno, sada je već sve gotovo i nitko nas neće sigurno već poštovati i častiti, a što više vriedi čovjeku na ovom svietu, nego poštenje; veli bo naša poslovica: „volim dobar glas, nego svilen pas.“

Hotiela se supruga mu Katica sasviem obsviedočiti da li joj još suprug tvrdo spava, približiv se njegovoj postelji. Njoj se pričinjaše, kan da ona otu pregriehu još većma mu podvostručava, pošto ona dobro znadijaše, da on ovu krivnju s koje se sirota biedi, samo zato učini, da si djete i ženu od gladi oslobodi. — Lagano dakle ostavi spavaonicu, sabere iz nova stvar ukradjenu u svoj zaslon, baci preko nje rubac, i ide van iz kuće zatvoriv za sobom vrata.

Vani bijaše strašna zima i silna mećavina sniega, kod kakvih drugih poduzećah i prilikah ona bi se sigurno ustrašila i stoput možebiti s puta vratila; ali onog večera mlada Katica nije pazila ni na mećavinu silna sniega, niti na kršnu buru i neizmiernu mrzljinu, jer ona bijaše podjedno u viečnih mislih, da poduzeto dielo pošteno i vriedno ovrši,

to je bio onaj ogromni kamen, štono vele tišti njeno turobno ali neokaljano srdce, a tako i svoj obstanak tim više ojača. Idjaše dakle ravno ka kući trgovca Žilinovića, i kucaše bojazljivo na vratih njegovih.

„Jeli je kod kuće gospodin“, zapita Katica podvornika, koj joj odmah vrata otvori.

„Jest“, odgovori podvornik, „nu on je u taj trenutak zabavan. Ako baš želite š njime govoriti dojdite sutra; sada su mu uprav gostovi spremni da odlaze.

„Ja ću čekati, doklem otidju“, odgovori Katica sa njekim pouzdanjem pa unidje u kuću, „ja moram sa gospodinom još danas govoriti; molim vas vodite me u kakvu sobu da se zaklonim, pa da mogu ondie sama na gospodina čekati, doklem bude imao vremena da samnom govori.“

Nu u onom času opazi ju mlada neviestica: „a to ste vi gospe Veselička!“ zakriči prama njoj. „Nu neka, neka, sad ću ja gospodinu kazati, da ste vi ovdje.“

Blagoćudna Zorica bijaše gospodji Veselički veoma dobra, kojoj u svoje vrieme mnogo usluge s iglom učini, pa joj još kao neizkusnom djevojkom i sada je zahvalna. Kroz njeno prijazno posredovanje nevoljom potišćena Katica za kratko vrieme nalažaše se u jednoj malenoj sobi sa sviem sama, pa tako misao na misao gomilaše se u njenoj glavi sve redom, kako će najmre sa bogataši sa uglednimi ljudmi govoriti, kako će mu svoju stvar predložiti, kad će u sobu unići; ali čimviše ona ovako mišljaše, tiem bje većma pomućena, dočim se konačno osviesti, i vidi da se lagano vrata sobe otvaraju stupiv u sobu poznati nam trgovac Želinović.

„Jeli je ova roba iz vaše magaze gospodine“ nakloniv mu se dobar večer želeći, zapita ga Katica drhčućim glasom.

Trgovac Ž. obstao je obsupnjen neznajući što će reći, što je tako kasno posiet dobio, nu kao čoviek od svieta, naobražen, pun poštenja nije ju hotio pitati, zašto je tako kasno k njemu došla. „Dà Gospo V. ova roba, mogu vas pouzdano uvjeriti je iz moga magazina, gledajte, imade naše otajno trgovačko znamenje. Ako moji ljudi imadu samo časa, pustiti ću jih, da na malo razvažn i slože, pa da vas odmah poslužimo.

Za njekoliko časovah obadvie stranke dubko mučaše, al u njemu tim veća znatiželjnost uzraste, i njeka mu se sumnja porodi, poznao bo je na njenom licu, da joj nješto težkoga na srdcu leži i rada bi mu očitovala ovom prigodom, ali nezna kako; pa ju zamoli, da mu kaže zašto bi rada to ona znati.

„Jerbo, o Bože moj“! zapinje joj jezik i nemože dalje, kao da zaniemi. Metne robu, što no ju držaše u zaslonu na stol te gorke suze roni, kao da se u najvećoj nevolji nalazi; bijaše bo prepoštena srdca, a k tomu dobro odgojena, pa joj težko bilo, što njezin suprug samo iz velike i to skradnje nužde takvo zlo počini, a nezna kako bi tu stvar izvela i pokrila, da si supruga pred njim izpriča.

Trgovac Ž....... bijaše ćutljiva i plemenita srca, a izvan toga bje, kao odrasao u siromaštvu a osobito na iskustvo, što ga je podobro još izza svoje mladjahne dobe kušao nije nikada zaboravio. Tim prime ju za ruku i reče sa njekim sućustvom: „jadno diete, što vam se dogodi, da ste tako turobna?! Ma ako ja na ikakov način vaše nevolje dionikom postati mogu tako molim vas! da mi prostodušno i otvoreno kažete, za da vam pomognem, jerbo ja vašu žalost duboko u svom srdcu ćutim.“

O kako utišive bijahu ove rieči za ovu toli veliku nesretnicu. Ona si nije mogla miesta naći od nutrnje radosti, što ju ovom prigodom duboko u srdcu poćuti, kad ju onako pomilovà. Težko onomu koj mora trpjeti nedužno radi drugoga krivnje, nu milost božja naše trpljenje i kašnje olakša. To je samo jedna kušnja, kojom Bog ljudska srdca pokušava, da u svakoj nevolji koju nam on šalje znamo sami sebe svladati a tim više, kad nam i naš iskrnji bratinska sućustva pomoćnicu ruku pruži, kako našoj razcvilenoj Katici, koja je sve na silu ukročivala jadna svoja jecanja, pa napokon izrazi svomu susiedu svoju

toli žestoku bojazan dodajući, da je svoga muža samo sto koračajah sliedila, ali dalje ne, jerbo je morala k njekoj svojoj prijateljici ići, za da kod nje pomoć traži u svojoj velikoj nevolji i potrebi.

Nu zašto se niste na me obratila? presieče joj rieč trgovac Žilinović.

„O moj dobri gospodine, rada bi se na vas obratila bila, ali nisam se podufala; jerbo malo, posve malo imade bogatacah, koji za jadne sirote misle; vrhu njih pomilovanje i sućustvo imadu kao što vi, zato se svaki straši, koji ikoliko na se drži da bogataše za pomoć nemoli. Kad oni u izobilju plavaju, misle da već neima na ovom svietu biede, a i da nikakve naprama siromakom neimadu dužnosti.

Trgovac Ž...... veoma se zadubi u mislih, medjuto ova nesretnica naprvo pripovieda.

Ja bi za njim i dalje išla, jere biah radi njega veoma nemirna, nu ostavih si diete kod kuće samo, i radi toga moradoh se kući povratiti. Sada znadem žalibože podpunoma, da je on robu na nepravedni način iz vašeg magazina uzeo, ali Bog sam znade da ga je na to sklonula samo skradnja potreba za volju svoje nesretne žene, i nedužnog mu djeteta; imajte pomilovanje š njime, jer onomad vam ukradjeno, donešeno vam je opet natrag. Ja bi voljela od gladi umrieti, i za sobom pošteno ime ostaviti, nego da u razkošju i u svakoj udobnosti ovoga svieta, kao nepoštena medju ljudi živiti.“

„Ja u vam uvidjam veliku kriepost, dà vi ste kriepostna — jedna vriedna žena“, prosbori trgovac Ž......., pa ko da se čemu domisli skoči sa stolca, i po sobi doli i gori sav uzbunjen koraca. — Za njekom stankom doda: „Zaradi vas i vašeg djeteta, jer mi se doduše smilite, bi rado ovu stvar utišao, ali ako se on nepedepsa, neće li on opet u takovu falingu upasti? — koj jednom za zlim opakom nogom posrne, a nezapreči mu se odmah staza, kako da mu se vjeruje, da neće opet posegnuti za tudjom mukom, a bez toga znamo, da je čovječanska narav na zlo više sklona, nego na dobra; zao čovjek nepostane odmah, već kao po skalinah ide korak za korakom napred, dok na najveći vrhunac zlobe dodje, i onda si vrat slomi; žalibože izkustvo nas uči.“

Kao krpa probliedila je nesretna Katica; nakon toga ipak dodje u se, te njekom neopisivom odvažnošću progovori: „Ne, ne, to neće on doista više nikada učiniti. Nu iz pomilovanja i milosrdja naprama njemu i njegovim, što nisu mu dali ljudi nikakva posla.“

„Nije li istina, on je tesar?“ zapita ju brižljivo trgovac Ž.......

„Jest gospodine, i da mu neizgori orudje u djelaonici, gdjeno on običavaše raditi, tako sigurno bi bio diela dobio, to mi je više putah rekao.

Na to opet nastà njekoliko časovah tišina, pak onda počme trgovac Ž....... zboriti:

„Hajdite kući, moja draga, mene se neimadete čisto ništa bojati; jer ja znam iz izkustva, da je skradnja potreba u stališu takva diela počiniti, pred kojim mora se svakoga poštena čovjeka srdce uzdrhtati i plašiti dok živi. Jeste, dobra gospoje, hodite vi sada mirno i spokojno k vašemu suprugu i djetetu, a sutra ću malko razvidjeti, na koji način bi vam pomogo.“

Katica kušaše zahvaliti se mu, ali ono silno jecanje i suze, koje su njene oči natapale, nedaše joj ni riečce prozboriti. Uprav se zamota u svoj rubac, htijući otići, kad ju eno trgovac Ž....... nazad zove, veleći joj, da one smotke robe, što ih na stolu onako pusti, sobom uzme. S početka ovu ponudu iz čednosti velike nije htjela primiti; nu kad ju uvjeravaše trgovac, da zato on posvema ništ netraži, već da joj dariva iz pravoga i čistoga srdca, uzme ponizno namjenjeni si dar, i stojeći na vratih sa smotci u zaslonu.

Dočim se pomenuti trgovac čudio, zašto da neće uzeti dar njoj poklonjen, ona sa oborenima oči, poluglasno ga zamoli: „Ja bi jako rada, da moj muž nebi od takvog posieta ništa znao, jer se on rado uvriedi. Smijem li vas umoliti, da mu nebi dali ni malo opaziti, da vi znate štogod od njegovog prestupka? To je njegov sjegurno prvi prestupak, ali znam pouzdano, da je i zadnji.“

Malo imade takovih ženah, koje su čistom ljubavju do svoga muža zanešene; to

je prava kriopost poznavati ga, a kad ga upozna, i njegovu ćud dobro prouči, tad sjegurno mora mir kučni i božji blagoslov kućom vladati. Žena je znala, da njen Lovro nije onaj prestupak učinio iz zlobe, već iz same samcate skradnje potrebe; veli se po našu „sila kola lomi“, ili „koj se utaplja i maha se lomi“; zato i on strašću zanešen, prvo nego mu žena i djete od gladi poginu, hoće sva moguća sredstva upotrebiti, da ih spasi. Druge žene bi nanj nasrnjivale, psovale, ružile, pa tako cielom svietu dale znati, što se u njihovoj kući dogodilo. Da imade paklene ćudi ljudih, koji ni na se, ni na svoju pravu pravcatu krv ništa nepaze, već ljupaj i tuči po njemu bez svakoga milosrdja i ljubavi kršćanske; mjesto da imadu vrhu svakog našeg iskrnjeg pomilovanje, i gledaju mu kako zlo počinjeno popraviti, a to oni sve više i više razpaljivaju, i iz male samo iskrice, veliki oganj zaniete.

Imade takodjer pogane ćudi ljudih, koji ovakovog prestupnika do zla Boga progone, biede, i prezirnim okom prate, i na svaki mogući način izkorieniti ga nastoje. Falinge iskrnjega moradu se blagim okom pregledati, i uvjek paziti, kojim povodom su učinjene, pa onda nastojati liepim i uljudnim načinom prestupnika predobiti. Nu Katica ova blagočudna, dà prava božja duša, nije zato svoga supruga prezirala, mrkim okom gledala, a ni prestupak učinjen po mjestu razprašivala, već je gledala na svaki mogući način pokriti, niti njemu nije odkrila, što misli; jedina joj bijaše misao kako da to popravi, a samo da on o tome ništ nezna.

Kad je razumio trgovac Ž....... mladu Katicu, što ona misli i namierava, i kako uzvišenim načinom želi prestupak svoga muža pokriti; odgovori joj: „To ćemo mi mukom zamučati, i o tome neće nitko ništa znati, — medjuto razumjete li, ako ja sutra k vami dodjem, ufam se, da ću vam dobar glas u kuću donieti.“

Sad je stopram Katica k sebi došla, njene oči sjevaše od radosti i veselja, na njoj vidjaše se prava i srdačna zadovoljnost i neograničena zahvalnost, i tako olahkoćena na srcu, što ga kano ogroman kamen tištaše, ostavi si dobroga susieda. Malo za tim naidje se u svojoj spavaćoj sobi, gdje njezin suprug nemirno u snu nješto svedj govoraše. Kako se probudi, bijaše njegovo prvo pitanje, da li mu je gospodarica takodjer i robu dobro zatvorila, što no ju je prošasti večer kući donio.

„Da, Lovro“, odgovori mu, koja pred njim stajaše; „nu čujder, ja sam ti nješta dobroga izpekla iz brašna, a to bijaše gibanica.

Na to joj ništa neodgovara, nu tim većma njekakov nemir zavlada njegovom svieśću. Htijući mu sasma frižku i vruću gibanicu pružiti, odbaci ju pod izlikom, kao da mu nije dobro, i nije ju ni okusio.

Kaže se, da crna noć sve pokrije, nu zla sviest, zle čine, koje čovjek počini lje neutaloži; našemu Lovri uvjek treptijahu pred očima one razne ukradjene stvari, i ona vrieća puka muke; pa ako ga s jedne strane sviest progonila, a s druge strane strah, da se mu nesazna grieh počinjen; to su dva jaka faktora, što no ga strašno mučiše, da niti u snu neimadjaše počinka; svaki štropot i najmanji bjè mu prst božji, što ga strašno opominjaše i spodčitavaše zločinstvo počinjeno.

Tako noć prodje, i svane zora, al se Lovro lje neumiri. Dodje i ručak; majka kao gospodarica porazdieli ga, ali Lovro ni zalogaja neokusi, nu tim više nedužno djete kusa i opleta i slastno uživa dar božji, te na jednom „Majko!“ zavapi mali Milan, koj uprav poruča, i na prozor gleda, „ja vidim bogata muža, da k nam dolazi.“

Lovro skoči sa stolice gori, i sav kao krpa probliedi, poleti na vrata, hvaća za kjuč, kao da hoće njim zaključati vrata.

„Ja ipak želim čuti Lovro moj“, govori mu supruga“, što će on kod nas u to doba“, pa ga odstrani.

„Nu slobodno, al mu nereci, da sam mu ja — — —“

Supruga hitro k vratam priskoči, otvori ih, moleći ga, da unidje u nutar u sobu.

„Dobro jutro, gpspodine Veseliću", pozdraviv ukućane, pruži mu ruku prihodnik.

„Dobro jutro", odvrati mu Veselić, mienjajuć raznolike boje. Medjuto utišao se malko, kako razumi susjedove namjere, da on naime želi na proljeće ako Bog dà, jednu novu kuću graditi, primjetnuv, da je on samo zato amo došao, za da čuje njegovo mnienje, nebi li on otaj posao mogao poduzeti, pa s otim kakov krajcar si zaslužiti; jer volji ovaj posao svomu susjedu ponuditi, no drugomu nepoznanomu si; pa ako neima baš svoga prešnoga posla, njegovo djelo bi mogao odmah započeti; a to prije svega bi mogo vrata, prozore i druga ostala graditi, da mu kašnje, ako mu to polag njegove volje izpade, može mu i ostalo djelo pouzdano povjeriti.

Veselić nebijaše u stanju odgovoriti mu, za kratkom ipak stankom reče, „o kako bi sretan bio, da mogu vaše mile mi naloge odmah poprimiti, ali mi je sve moje orudje žalibože ognjem izgorielo.

Doista, to jedan veliki gubitak za vas moj prijatelju", odvrati mu prihodnik, nu ako ste djelo pripravni ponudjeno vam poduzeti preda se, to sve neće ništa priečiti; ja ću vam novo orudje dobaviti, a vi ćete mi malo po malo izplaćivati, i budući imadem u svojoj kući jedan malen prostor prazan, možete si ga za svoju radionicu upotriebiti, ja vam ga rado ustupljam.

Ako se i nenapominje, već svaki može si i bez toga pomisliti, kakovo veselje i kakova radost obuzè ovim hipom dva neizmierno ljubeća zakonska srdca; tko je bio sretniji, nego oni, kad im njihov žalostan položaj, drugim sasvim pravcem udari. Onu večer nesretnu, nije mi supruga nikada spominjala, a kamoli predbacivala, al i on trgovac sav njegov nesretni prestupak večnom koprenom zaboravnosti zastre.

Kad mu je trgovac prviput djelo izplačivao, odmah uzme njekoliko novacah iz čitave svote na stol, i reče:

„Gospodine, ja sam vam dužan, dozvolite mi, da se vam tim novcem odužim."

„O ne gospodine Veseliću, vi se veoma varate" bijaše mu odgovor, ja pregledah vaš račun, i prenadjoh sve u redu."

Veselić zamuča, uzme one novce nazad, nu tim žalostnije svog dobročinca ostavi. Tjedan za tjednom prodje, a tako i nevolja malo po malo takodjer ostavlja mu kuću — nebilo joj traga! svane i proljeće, u to i Lovro veselo i marljivo kao radina pćelica još prije svanuće zore radi u svojoj radionici.

Njekog dana dodje Žilinović u malenu djelaonicu Veselićevu, gdje ga nadje svega u poslu zadubljena bavećega se upravo s predbježnimi stvari za njegovu novu kuću, donese mu naime nacrt (plan) za novu zgradu, što no se imade na maljašne predjele razdieliti, i reče: „Dakle gospodine Veseliću, ja mislim, da je već tomu vrieme, da se porazgovorimo glede novog zdanja gradit se imajućega, vam je to dobro poznato, jer o tome još zimus skupa divanismo."

„Vrlo dobro, gospodine", odgovori mu.

Te tako pustiše se u razgovor; Žilinović pomno je slušao razboritoga meštra Veselića, i sve njegove razloge bez svakog prigovora odobri; te tako dobro dugo spomenkahu se, i motrahu djelo, dočim se tako u svemu podpunoma slože, i reče Žilinović: „Dobro dakle, naš posao je sasvim dovršen. Vi poznate svoje djelo, a ja ću za materijal jur skrbiti; nu prije svega moram vam i novacah već unapred dati, jer vi bez novacah toliki materijal dobaviti si nemožete."

Veselić posmjehnu se na to, i mislio si je, da će mu mnogo koristiti, ako Žilinović bude tako dobar, da mu već unapred jaspre dade, pa bez da što naprvo divani Žilinović pruži mu stanovitu svotu novacah na blanjaču. Veselić gleda pisano na novce, baci na stran djelo, primi ruku svog dobročinitelja, veleć mu: „Blagoslovi Bog mog zaštitnika i pravog izbavitelja! Srdce mi neda, sviest me kori i gorko mi spočitava zlo djelo, i krivicu vam učinjenu.

Moro bi čovjek bez sviesti, bez duše, Boga i vjere biti, dà tvrdji od živca kamena, kad bi se crnom nezahvalnosti mačom okaljao i tako zaboravio iz dobročinstvih, što no mu njegov prijatelj i dobročinitelj izkazà i učini. Blazi onoj duši, koja nije sasvim izgubljena, pa koja se prene već s prva opomene svoje sviesti. Koliko ljudih svakojake vrsti, dobe i dostojanstva nebi već strašću zanešenih sunulo u bezdne vjekovite propasti, da ih angjeo sviesti gorućim mačem nekori i neodvraća od namienjenog već koraka.

Dà Veselića je duševnost mučila, što je svomu tolikomu dobročinitelju zlo počinio, pa taj isti dobročinitelj mu zlo dobrim vraća. — Imade ljudih, koji se na vrhunac svega dobra blagostanja i bogatstva popnù, pak svetovnim gledom, njekakvim posebnim nazorom svojih davno zaželjenih pohotenjah strašću zanešeni nepoznavaju, ali pak neće da pripoznada dobročinstva im počinjena, dočim se o propasti njihovog blagostanja na svaku milu i nemilu ruku radilo; dà o izgubljenju svega dobra koje se samo pomisliti može, na pravo i nepravo savietovalo; već je sve pleskalo, dlan o dlano veselo udaralo — kuća mu sgorila, sav alat požarom ognja izpaljen, odbacen od sveta, dà sad će za plotom kao nemo živinče morati poginuti već se nigdje ni za paru dinara zamoći nemože — ugled sav izgubio — dà za viekoma propao; nu providnost božanska je velika, ona nikomu dužna neostaje; ono milosrdno oko siroti nikada neuzkrati; to je veoma peklo srdce Veselića, što je onomu uprav krivicu učinio, koj ga iz kaljužine nevoljah, dà uprav taj diže ga iz biedna — puno jada i cviljenja bezdna. Žilinović, jest ona kršćanska — prava božja duša što je grieh mu uzročen koprenom zaboravnosti pokrijo, dobro ime mu podigao, i pružio priliku, do si svoje obiteljno stanje obezbiedi.

Veselić nemogaše dalje mučati. Čujte gospodine Žilinoviću, ja vam moram sve poviedati, jere me vaša dobrota tako nadvlada, da moja zla sviest mora štrepiti pred vami. Nastavi Veselić svoju krivnju pripoviedati:“ Nu bijaše već stražnja nužda, koja me prisili takov korak učiniti“, nastavi meštar; moja gospodarica, i moje nedužno djetešce dà jedino djete, stradaše, i već su hotieli od gladi skapati i uzprkos popitivanju i svoj skrbi, nemogoh nigdje diela dobiti. Bog mi je za sviedoka da nisam niti jedan komadić od onoga nepravedno dostignuta užiti mogao. Ukradoh, ne gospodine za se, van da svoju obitelj za koje vrieme uzdržim.“

Ali se veoma začudi Veselić, kad je razumio od Žilinovića da ova krivda bijaše poznata tako njemu kao i njegovoj suprugi i zaradi svega ovoga što sad uživa, morate svojoj suprugi zahvaliti.

„Nu zaboravite moj prijatelju Veseliću na prošlost, reče mu, „ja znam da jedina prilika a k tomu stražnja potreba vas zapelja na ovakov čin.“

„Bog te blagoslovio i branio svagdje i na svakom mjestu moja ljubljena ženo!“ klikne srdčeno, kad je pokraj nje sjedio da odpočine, pa joj povieda sve što je sa gospodinom Žilinovićem sborio.

Supruga mu samo nježni pogled baci na njega, kao da će ga time sažaliti, i opet podpunoma sve oprostiti; a sa gorkimi suzami je zasviedočavala, da ona od svoje strane nikakvog oproštćenja netreba, jer je ona duboko osietila, da samo skradnja nevolja i prigoda bližnja može čovjeka na takovo zdvojenje dopeljati.

Jesu momenti, kad u čovjeku sva ćuvstva odpovedaju tako, da glas sviesti svoje nećuje; takov čovjek je dakako više sažalenja nego ukora vriedan; nu gdie zloba vlada a sa zlobom gdje su i zle namiere spojene, i uprav kao namenjene mah preotmu, pa kao u drugu narav projdu, da je takov čovjek izgubljen svatko će lasno uvidjeti.

Medjuto supruga Veselića znala je liepim doista načinom prestupak počinjen popraviti, i tako stvari udesit, dakako božjom pomoći, bez koje nikad ništa nije radila, da je Zilinovića obsviedočila, a i supruga si od svakog daljnjeg prestupka odvratila; — tę tako unidje u njihovu kuću pravi blagoslov božji i tako liepo zavladao kućom, da jim nikada već u ničem nije ništa oskudievalo, imadiahu u razmierju svoga stališa svega dosti

a i Veselićevo ponašanje bijaše uzorno, čisto i kriepostno, za čudo sviuh njegovih susiedah, tako da je svaki za dokaz ali primier krieposti i bogoljubstva očito prstom kazao na kuću Veselićevu, pa takovo je bilo njihovo življenje sve do konca smrti.

VOJNICA.

(Dalje.)

Kroz topove i zaprjeke silne,
Njim su svuda uvjek ravni puti
Kud navale, tu da i provale.
Junak štuje, miluje junaka,
Tak i oni Jelačića bana,
Svi bi za njeg izginuli listom.
Vodja jim je hrabri Kneževiću.
U Ličanah uvjek živi Tale,
Štono su ga budalinom zvali,
Pa je sada i ime presvuko,
Najhrabriji junak od Ličanah
S trista tvojih zaostao drugah
Izza vojske Toljaga Šimune.
Da mu vidiš odoru i ormu
I njegovih sličnih Šerežanah!
I ti bi se podsmjehavo s banom.
Junak jaši na dobru putalju,
Na tri noge putalj nabusuje,
Prjeko gvoždja zakusuje travu,
O kukovi obješene torbe,
Gola konja drvenica tišti,
Pa bi reko: tuj ima i sadna!
O jabuci nadžačina gluha
Pritegnuta s likom usukanim;
S drugu stranu poskakuje ćorda,
S oputom je privezana tvrdom,
Pa še balčak sve s nadžakom ljubi.
Ta kakva je svjetla i oprana!
Sedam godin čadjila na pantri,
Sjedalo je kokošima bila.
Š njom s ponosi Toljaga Šimune.
Ah kakav je šinula ga guja!
Mrka brka, a oka krvava,
Propali mu prsti kroz opanke,
A koljena kroz šalvare vire.
Na glavi mu kapa od tri vuka,
Kapa zjeva kano da je živa,
Pa kroz kapu perčin promolio,
Zavrgo se čavlenom batinom
Hiljadu je stratijo klinacah,
Još ni pala nije popodijo.

Na ledjih mu dolama kostrena,
Ti bi reko vrjeću navuko.
S ličinom se junak utegnuo,
Objesio neoprane brke,
A nad oči obrve navuko,
Kroz obrve do dve svjetle luča
Kao mjesec kroz jelove grane.
Hromo vitez naprjed turka kljuse,
Nogam gurka osjeća ga često,
Nebili ga pahvalilo družtvo!
Grohotom se ban na njega smije!
Kako dodje s putalja se svali,
Prevatili hitri konja momci,
Tamo amo tri četiri puta
Obsukuju, za batinu vežu.
Navukoše zobnicu na glavu,
Ječam melje, s nogam putalj tnče.
Šimun kroči do desetak putah,
Pak utrka pod čadore banu,
Ban cjeluje u čelo junaka,
Na crvenu posadi ga svilu,
Tuj se svila poljubi s kostretju.
Čibukdžije s lulam dotrkale,
Kavedžije sa zlatnî findžani.
Kavu srče Toljaga Šimune,
Kavu srče dime odvaljuje,
Sve na svrdle iz lule se suču,
A još banu nepovraća rječi;
Jer je junak lakom na besjedah,
On jih štedi za svoga putalja.
Toljaga se zavjetovo biše
S putaljom se samo razgovarat
I sa svojih trista Severanah
Dok ne skobi Madžare Honvede.
Dok tri lule Šimun izkadio
Prisu putalj u kolane torbu.
Na nogese Toljaga nasadi,
Plaho grampa do hroma putalja,
U zendjiju tište nogu ljevu,
Ljevakinjom prehvatijo unkoš,
A zubima čibuk posrjedio,
Pak otvori razgovor s putaljom.
„Ej putalje! sve moje imanje,
Ol ćem oba zavaljiti klanjac,
Oli ću ti kaltak promjenuti,
Baš s onoga Košutova vranca;
Ja s njegovom atilom zagrnnt,
Gonit ću ga do paklenih vratah.
Sva se moja družina zaklela
Nosit ovo hudobno odjelo

Za madžarske zaodjet Honvede,
Š njima ćemo promjenut se svojski.
Ja ću presvuć Košuta junaka,
Baš kako nas sad družina gledi.
Nek svjet š njima sprdačinu sbija,
Ko sad s nama ponosita vojska.
Ako šuti, šušasto je, kažu,
Ako reko, rogato je, viču,"
To izusti u sedlo se baci.
Dadoše mu čavlenu batinu,
Ode Šimun mahom bez obzira,
Odmah za njim trista Ševerenah
Prjeko Drave na most nagrnulo.
Vuk madžarske poplašijo ovce!
U te mjere dvje čete prispjele:
Dvanajst hiljad momak ko jelenah,
Od Gradiško-Brodske regimente.
Pak i drugi sokolovi sivi,
Iz četiri županijah slavnih
Varaždinske, Zagrebske, Križevske,
Sletjeli se s Virovitičanî.
Sva se sila oko bana sbila,
Sedamdeset naprvo hiljadah.
Kada banu već dozrjelo vrjeme,
Uzbaci se na konja viteza,
Na glavi mu trepti perjanica,
Stade zvjezda u mladu mjesecu.
Svoju tako uredijo vojsku:
Iz dva krila mjesec izkružio
U srjedu se postavijo bane,
S golom sabljom u dnsnici ruci,
Iz nje sunca sve na kola skaču.
Rukom mahnu junak na junake,
Sve se oči svratile u bana,
Sve umuklo, uho nadignulo,
Ban s krjepkijem progovara glasom:
„Za svijetlu kruna cesarovu,
I za milu našu domovinu,
Za narodnu slobodu i pravdu,
Ovdje ste se slegnuli junaci!
Za sbit roge obćem dušmaninu,
Ja vas danas vodim na Madžare,
Na Madžare (u srdcu me vrjedja)
Jer su oni barća naša stara
Sedam stotin skladovali ljetah.
Jedna šaka s hološću naduta
Zlu pod zdravu robu jim prodala,
Uši s lažma, srdce s duhom holim
Napunila, bratinstvo razdrla,
U nesklad jih s nama oborila.

Moja briga, cijelj i staranje,
Jest: svrgnuti s vladanja Košuta,
I uhoro ono ministerstvo.
Kad mjehovi već prestanu puhat,
Pa zloduhni vjetar rastiskivat,
I cjevi će umuknut, ušutjet!
Duh pravedni opet će oživjet
Opet ćemo svi se bratski ljubit.
Vi ste braćo ua glasu junaci,
Vitezovi koljena vitežkog,
To jur znade i sva Europa,
Sva četiri znadu kraja svjeta.
Eno svima svjdok Italija,
Lav u boju, a na miru janjci,
Bogu, rodu, svomu caru vjerni.
Prigoda nam i sada se daje,
Osvjetlajmo ime krajišnika,
Proslavimo koljeno slavensko,
Da oživu, pazte dobro glavu!
Nitko nije pljačko ni palijo.
Kad dušmanske razbijemo vojske,
Holost tarte, poniznost milujte,
Nit pokorne više ucvilujte,
Srdcem, s djelî i mekanim rječim
Zabludjenu braću požaljujte,
To je biljeg starinskih junakah!
Hajdte za mnom, svi hrabro stupajte,
U ime Boga, i srjeće junačke!“
Netom bane završijo rječi,
Grmljavina stade svijuh grlah:
„Bog živio našeg milog bana
Svih junakah ogledalo sjajno!!
Pa se nebo prolomilo biše
Od grmljave pušak i topovah.
Madžarom se rat navjesti kobni
Prjeko Drave povrvila vojska,
Na zemljište nastupi Ugarsko,
Izprjed nje se potegli Madžari,
Kano bura od juga plahoga.
Tu ban zove do dva generala,
Rot je jedan — drugi Filipović,
Njim odcjepi do osam hiljadah,
Gradiščanah i mladih Brodjanah.
Otište jih ku Pečuhu grudu,
U Baranji da Srblje zakrile,
Da zaklone braću od Madžarah.
A ban silom poplavi kanižu.
Zaludu se Košut preklinjaše:
„Da mu pedlja popustiti neće!“
Ljudi snuju, presjecaju vile.

Bog izpravlja, gdje zabrazde ljudi,
U ruci mu svih kraljestvah udes,
Jedan skida—drugi diže narod!....

(Dalje će sliediti.)

Seoski knez.
Putničke bilježke.

Sam u svojoj sobi mišljaše Roland svakojake misli; kao u dalekoj magli zaljulja se tamno, nejasno i nevjerna ljuba; napokon uze razmišljati o domaćoj sreći svoga domaćina. „Sretan li je Kuno, vitez Frankensteinski! Borio se hrabro za dom i vjeru božju. Nema nikoga, tko nebi hvalio junačtvo njegovo. A najljepša mu nagrada dobra, vjerna žena. I prenieti će mu junačtvo i slavu na kasno potomstvo. — A ja! zar ja nisam zavriedio toliko sreće?“ Uzdahne Roland i legne spavati.

Sutradan se prenuo za visoka sunca i dao osedlati konja Boljadora. Žao domaćinu odpustiti gosta, moli ga i zaklinje, daj ostani, a kada ga namoliti nemogaše, govori mu, neka nemine na putu burggrofa Heriberta, gospodara na Drachenfelsu. Davno je vriedni starac želio ugostiti slavnoga Rolanda, netjaka cara franačkoga. Obeća Roland, oprosti se s dobrim domaćinom, uzskoči na vilovita konja i pusti se kao vjetar niz Rajnu.

Treći dan poslje zapada sunca dospio pod goru Sedmogoru, i pogleda na grad Drachenfels, gdje će prenoćiti. Zašto ga je tuga obuzela? Nemari on za tugu, nego podbode dobra konja, prepliva Rajnu i uzleti na vis pod dvorove. Stražanin s kule upita, tko je, odkuda je? — „Ja sam grof Roland od Angersa.“

Smjesta zine kapija i izadje starac gospodar dvorovah, uvede gosta i ovako ga pozdravi: „Božja pomoć! slavni viteže. Blago i radost nam u ovaj dan, na koji toli dugo izgledasmo!“ I zatrube glasne trublje, i zaori gromki živio u dvorovih, i odjekne po brdih i dolovih gore Sedmogore. I nastane opet razgovor radostan, srdačan; starac pomladio spominjući junačtva mladosti, Roland izručuje pozdrave tolikih znanih vitezovah. U to se prostrli u drugoj dvorani stolovi, vino nanosilo, jela pripremila. Samo još čekaju na domaćicu. I dodje domaćica, vodi na ruci kao svjetli oblačak laganu, kao srnu bojazljivu djevicu. „Žena moja, i moja kći Hildegunda, moja radost!“ rekne starac Heribert Rolandu, i onda se posjedaju za obilne stolove. Kad je bilo oko pol večere, digne se Hildegunda i prama onomu vremenu nalije u zlatnu kupu porensko vino, i pruži ju Rolandu. Nije jedne rieči izustila, jedva je disala, nu pogledaj na nju i u onu zlatnu kupu, i bit će ti muka razabrati, tko je rumeniji, njeno lice ili ono rujno vino; što se žešće sjaje, njene oči ili ona kupa zlatna. I zadrhtala u Rolanda i ruka i srce; kao topli dah blagoga sunca, tako je ljepota djevojke razgrijala prsa njegova.

A kada je poslje večere bio sam samcat u svojoj sobi, padne mu na um prijatelj Kuno i njegova mlada, liepa nevjesta, i njihova rajska sreća na zemlji. „Da, krasno bi to bilo! mišljaše on. A djevojka je i liepa i dobra, medju stotinami ljubavi najvriednija. Da, to bi liepo, krasno bilo, do Boga bi to se vilo. — Liepa je, i dobra je; ali moja nije.“ I zaspi snom sladkim i tvrdim. — No i djevica nemišljaše kao dosad na samu molitvu; Roland se polagano i tiho, no neodoljivo usuvao u njezine čiste, djevičanske misli. Njegov junački, no dobri i pošteni pogled; njegov živi, no ljubezni razgovor; njegova slava, njegova mladenačka, muževna krasota, sve to bez milosrdja, no njekako milo dodirnulo najtanje strune njezina srca, i one zajeknuše najprije sladkom slutnjom, a onda još sladjom, vjekovitom ljubavi. „Blago djevojci, kojoj ovakov junak prišaptne: ti si janje, moje milovanje.“

Istom sunce pomolilo lice, probudi se Roland i prva mu misao bila Hildegunda. „Bog zna, na čijem će srdašcu počivati!“ prošapta, a onda se uze pripravljati na odla-

zak. Domala pozove ga domaćin jutrom založiti, dočeka ga s majkom i djevojkom. I svi se nemalo začude, kad ga opazise na put gotova. I vriedni starac i dobra starica mole ga usrdnim, neveselim glasom, zašto ih tako naglo ostavlja; jedina muči djevojka; no kada je Roland na nju pogledao, što će ona reći, ona i opet nereče jedne rieči, nego se sva osupnula, lice joj pobliedilo, a iz očiuh žari se i molbom, i strahom, i nadom, i najviše ljubavi. Roland je privolio ostati.

Protekoše dnevi i nedjelje, Roland sve manje misli na odlazak; njemu postaju to milje ove gore i doline, ovi dvori krasni, vriedni starac, ljubezna starica, i od svega milija djevojka. Osjetiv nikad dosle neosjećano blaženstvo. Ovo novo čuvstvo ljubavi nežeže u njem kao njekoč svesilno buktajućim plamenom, nego se razliva kao mirno, duboko jezero, tihim i sladkim milinjem. „Treba da se odlučiš, Rolande; treba da prigrliš sreću, koju ti Bog poslao.“ I kada je jednoč sunce razlilo posljednje trake na zelene visove gorah, nadje on zamišljenu Hildegundu, sjedi pod gustom, osamljenom sjenicom u bašči. Sjedne do nje, i prihvali joj drhtuću ruku. I prosjediše njekoliko časovah mučeć, a onda će Roland tihim, ljubeznim glasom zapitati: „Hildegunde, prvo do Boga dobro moje, hoćeš mi biti vjerna ljuba?“ Sladke, blažene suze djevojačke odgovorise Rolandu. I u prvom, nevinom cjelovu sališe se njihove klikujuće duše u jednu viekom nerazdielnu dušu. — Dobri roditelji potvrde radostno roditeljskim blagosovom savez djece svoje.

Pusta srećo, kakva si izdajna! Već sutradan razlete se od carskoga dvora glasnici s krvevim mačem u ruci po cieloj carevini, sazivati će hrakre vitezove pod carske barjake. Jer kao oblaci nalećeli na granice carstva divji čopori hunski, taru polja i njive, pale sela i gradove, odvede u roblje sestre i nevjesse mlade. Žao Rolandu bijaše Hildegunde; no ići se mora, i nužda i slava poziva. „S Bogom ostaj vjerna ljubo moja, govoraše on njoj, tebe izručujem Bogu i roditeljem dobrim, a sebe tvojoj molitvi i sreći junačkoj.“ Zora zabieli, hoće da svane; dragi mi konja sedla, hoće da podje; draga mu sablju paše, kroz plač govori: pojdi mi, dragi, pojdi; al natrag dojdi. Zagrle se dvoje dragih i milih, a onda Roland neveseoo no hrabar poteče u junačku družinu.

Znala Hildegunda za dužnost vitežku, boli ju srce, ali se netuži nikomu, već se moli Bogu velikomu, da pomogne carskoj vojski i Rolandu hrabrom. Vojnica potrajala dugo; od dragoga glasa čuti nije; tek kadkada zaori na Rajni nova pjesma i raznosi po svietu novo junačtvo Rolandovo. I onda kao zraka sunčana sine u srcu djevojčinu kratka, okriepljiva radost. — Jednim ranim jutrom napokon rekne starac Heribert: „Raduj se, kćeri! dobre imam glase. Dolje, gdje veličanstveni Dunaj natapa plodne, a sada pod gnjetom barbarskim cvileće zemlje tamo su naši nadvladali Hune, i sada se vraćaju doma.“ Radostna Hildegunda plete vienac slave za svoga dragoga.

Prolazi dan za dnevom, vraća se četa za četom, njetko se veseli povratku sina, drugi žale ili oplakuju brata ili dragoga, samo ni Rolanda nema, nit o njem glasa. Očekuje Hildegunda i trne od straha i slutnje. — Jednu veče oborila se strašna bura; mrak je, da nevidiš prsta pred očima. Bacaju se jarke munje, tutnje u gori gromovi, vjetar urliče grozno i grozno se podigli valovi Rajne, te bjesnim stjenjanjem biju na obalu. Težko onom, kom noćit valjade, a noćišta jadan neimade. — Posried urlikanja vjetarah zaori trublja vitežka. Vitez, vraćajuć se iz vojnice, moli za konak. I primiše ga ljubezno, i kako je bio umoran, pustiše za rana na počinak. Tek sutradan moli ga starac Heribert, neka štogod pripovieda o vojnici. I pripoviedi vitez o Dunavu slavnom i plodnom Podunavju, o bjesnilu Hunah, o brzu skoku njihovih konjah, o sigurnu letu njihovih strielah, o junačtvu franačke vojske, a onda će ovako zaključiti: „Još je valjalo posljednji juriš jurišati. Junak Roland, kao uviek, i ovdje je prvi. Nalik vjetru, zaleti se u divlje čopore i stere ih kao snoplje pod noge bjesnog Boljadora. Protura se napokon do hunskoga vodje. Polomiše topuzine težke, i britke mačeve dohvatiše. A kada je Hun uvidio, da odoljet neće ovakom junaku, nagne bježat glavom bez obzira, i s njim njegovi čopori. Mi se na-

tisnemo za njimi, prije svih Roland. Vaj! najedan put svrkne još posljednja striela, i pogodi u prsa Rolanda. Pred moje noge pade mrtav cviet vitezovah franačkih. I nikad više takoga junaka —" „I nikad više takoga dragoga!" cikne Hildegunda.

Oh, kako cvili Hildegunda mlada, kako cvili i suze prolieva, čini joj se, za nju na ovom svietu više radosti nema, i rado bi Bogu dušu dala. Uzalud grle i miluju dobri roditelji, ona se utješiti nemože. Rolande, jedini na svietu Rolande, gdje si, čuješ li jauk, vidiš li suze moje? Komu si ostavio mene siroticu? — Bogu! odzove se nenadano u duši njezinoj. Presahnu suze, umukne vapaj, smrvljeno srce odlučilo bogougodnu odluku. Bogu ću služiti za sebe i Rolanda, da nam duše nadju mir i jedinstvo u kraljestvu nebeskom! tako mišljaše Hildegunda i usrdnimi molbami izmoli u roditeljah, da ju puste u manastir sveti. Izza dva dana sadje s Drachenfelsa na Rajnu i zatvori se u manastir Nonnenwerth na liepom otoku. U molitvi, u životu svetom nadje utjehu i liek za rane, koje joj sviet zadao.

Dodje jesen, požućelo i opalo cvieće, priroda se snuždila i razplakala. Opet je večer ne burna, ali mokra kišovita. Liepo je u ovaku veče sjediti u suhoj, toploj sobi i pričati priče svakojake. Vriedni starac Heribert sjedi sa svojom staricom i spominju dobru kćercu svoju. — I opet zaori trublja vitežka, i pet mole dva viteza za noćište. I kada unidoše u dvoranu, tko da opiše veliko čudo starčevo, opazivši davnoga prijatelja Kunu Frankensteinskoga i s njim — Rolanda. Što, zar je od mrtvih uskrsnuo? Ili se samo duh njegov ovamo zavratio? „Pozdravio vas Bog, dobri roditelji! reče Roland. Vi se čudite, valjda ste čuli neistinit glas o mojoj smrti, Zato sam i poslao odmah glasnika do vas, da umirim Hildegundu. Bio sam težko ranjen i bez prijatelja Kune, koji me s bojišta preneo u ribarsku koljebu, nebi više vidio Rajne. — No gdje je Hildegunda, gdje nevjesta moja?" — „Božja nevjesta! odgovore starci. Glasnik do nas nedodje, i ništa nemogaše utješiti Hildegundu. Omrznuo joj ovaj sviet, i ona se predala Bogu; sada je u Nonnenwerthu."

Jadni i čemerni Rolande. što ćeš ti početi? — Drachenfelsu naproti, preko otoka Nonnenwerth, strši osamljena skala. Na njoj sagradi Roland mračnu kulu i tu nadje utočište. Dan i noć sjedjaše na prozoru, oči upiruć u dolinu, neće li opaziti na otoku svoju Hildegundu. I kada zamnije zvono manastirsko, poziva bogougodnice na molitvu, te zamnije pobožnica pjesma, medju sto glasovah upozna Roland mili glas Hildegunde svoje. A kada se noć smrkne i sve pokriva gusta tmina, samo se dvie lampice svietle, u uzkoj ćelici Hildegunde i na kuli Rolandovoj. Kao u dvie lampice pobožno i milo, tako pobožno i milo tinja u dva težko izkušana srca.

No zašto toli gluho zamnievaju zvona manastirska? Zašto se razlieže tol žalostno pjesma sveta? Čemu više u maloj ćelici netinja lampica? — Dosjetio se Roland svemu i povikne: Svemu je kraj! Osedla konja, ostavi kulu, i više se u nju nepovrati. — Poslje se raznašahu glasi, da je negdje daleko na svoju ruku podigao rat krvavi, da je u njem počinio junačtva veća nego ikad prije, da je kao bura po plodnoj poljani harao u vojski dušmanskoj i napokon našao smrt, koju je tražio. — A još dan danas, kad mjes ec izajde, i pobožan pastir vraća stado doma, često će opaziti dvie maglovne sjene, vode se ruku u ruku s otoka k crnoj, razvaljenoj kuli."

Tako je starac Njemac svršio svoju priču o Rolandu, o onom istom Rolandu, o kojem, jurišući otoke britanske, pjevahu Normani, najnaravnija ova biljka burnoga srednjega vieka; o Rolandu, o kojem, podkapajući s junuci duha sriednji viek, pjevaše Talijanac Ariosto („Orlando furioso"); o Rolandu, o kojem je i Schiller preliepu balladu napisao. Nestalo Karla Velikoga i carstva franačkoga, izmienile se epohe prerazlične, propalo jedan za drugim deset viekovah, a sačuvala se uspomena Rolandu. Propasti će sve, a pjesma o junačtvu i ljubavi propasti neće nikada; jer je u jednom i drugom temeljno i bitno ono, što smo gotovi svi slaviti, riedki izvršivati: požrtvovanje sama sebe. No ima li požrtvovanja u toj ljubavi, dok ti je draža možebit tvoja kočija, od buduće sreće naroda? dok si gotov radje domovinu žrtvovati, nego glavu svoju? Il si možda junak, dok se bojazljivo pitaš, ovo bi se moglo i moralo za dobro obće učiniti, no što će reći ovaj ili onaj mogućnik? Ima li tu vječnoj pjesmi zarodakah? — Stotina ima na Rajni kulah, i o svakoj u narodu pripovjedka. Tko zna, možda i mi još koju uz put dočujemo.

Možebit sto korakah od Rolandove kule, na nižem visu, biele se dvori njekog milijonera iz Holandezke, sagradjeni u štilu gotičkom. Doživilo gradjanstvo svoju sjajnu dobu, pa i ono gradi „kule na visovih.“ Nigdje kao ovdje nije mi se ukazala toli jasno pobjeda novoga vieka nad starim, buržoazije nad feudalci, naidje veća oprieka u načinu i oružju, a ipak čudnovato suglasje u želji i nastojanju. Tamo razvalina, ovdje preugodni dvori; tamo mračna prošlost, ovdje sjajna sadašnjost; tamo junački Roland i eterična Hildegunda, ovdje trbušati Holandez i prsata Holandezka; tamo poduzetni entuzijazam, koji zahman otimlje Jerusolim, ovdje hladnokrvna praktičnost, koja je odkrila sva bogatstva Indije; ondje ideja uviek silna i smjela, ovdje egoizam uviek grub i nesmiljen; ondje sila desnice i topuzina, ovdje obratnost duha i kapital. — No kako je onda sila desnice, tako sada obratnost duha bi reć samo o tom nastoji, da premnogi krvavim znojem za pojedine mehku postelju prostiru. A napredak je ipak očevidan, i s tim napredkom možebit svane doba, kada će i seljak svoje kule graditi, možebit svane najsjajnija doba, kada će se svi i ljudi, i stališi i narodi bratski zagrliti i zajedničkoga truda plod zajednički uživati. (Dalje će sliediti.)

Svaštice.

Iz Požege. Držimo, da ćemo občinstvu našem prijatnu uslugu učiniti, ako mu iz vierodostojnog izvora priobćimo neke podatke o postanku, dosadašnjoj radnji i sadašnjem stanju srbskog narodnog pozorišta, koje se sad u našoj sredini nalazi, koje sa svojim izvrstnim i hvale vriednim predstavljanjem uzhićuje i blaži srdca ovdašnjeg stanovničtva.

Listopadska diploma pobudila je nov život u svima narodima Austrije. Uzvišenije raspoloženje duhova, koje je tada u narodu povodom političnog pitanja o biću ili nebiću naroda zavladalo, upotrebi „Srb. Dnevnik“ na to, da u niekoliko članaka povede rieč o stalnom narodnom pozorištu, kao o jednom od najglavniji sredstva za budjenje narodne sviesti i utemeljenje narodnosti. Narod je sa oduševljenjem pozdravio te članke i od svuda se odazvao pozivu ovom i slovom i dielom. Novosadska čitaonica stane na čelo ovome poduzeću, i izradi kod zemaljske vlasti dopuštenje za osnivanje stalnoga pozorišta u Novom Sadu, za kupljenje priloga na ovu ciel i za ustanovljenje i vježbanje pozorištne družine, koje će u Novom Sadu i drugim našim varošima predstave davati. Prva ustanovljavajuća glavna skupština pozorištna bila je u Novom Sadu u lipnju 1862, i podnela je izradjene štatute višem mjestu na potvrdjenje. Pozorištni fond iznosio je onda oko 20,000 for a. vr. u položenim, a toliko isto u obećanim prilozima, i od onoga se doba prema okolnostima vremena neprestano umnožava prilozima pojedinih rodoljubah i občinah, medju kojima se odlikuje vršačka pravoslavna občina sa 10.000 fr., kikindsko okružje sa 5000 fr., potisko okružje sa 2000 for., varošica Sentomaš sa 4500 for. Mohol sa 4000 fr. obećanih prilogah, koji očekuju, da od više vlasti odobreni budu.

Isto tako nada se svaki čas i potvrdjenja pozorištnih štatutah, koji se sad kod pridvorne ugarske kancelarije nalaze, ali koji i dotle narodnom pozorištu za upravu služe. Po ovim štatutima vrhovna vlast nad pozorištem pripada glavnoj skupštini, koja se svake godine u Novom Sadu sastaje, i na kojoj ima pravo glasa svaki priložnik, koji 50 for. a. vr. ili više u gotovom novcu ili u obveznicih položi, kao i občina ili druga moralna korporacija, koja 100 for. ili više na isti način priloži. Uprava pozorišta povierena je upravljajućem odboru u Novom Sadu, koji je podieljen na odsiek pozorištni i ekonomski, i svoje poslove ili u skupu ili u odsiecima obavlja. Pozorište ima svog agenta i skoro u svima većim mjestima svoje poviereniko. Pozorištna družina probavlja oko 4 mjeseca u Novim Sadu, a ostalo vrieme, pod upravom jednoga odbornog člana, provodi na strani, obilazeći sve krajeve naroda našeg i davajući predstave u milom narodnom jeziku. Po svima mjestima, koje družina pohodi, sastavljaju se iz odabranijih stanovnikah mjestni odbori, koji o materialnim potrebama pozorišta brigu vode, novčanu upravu kontroliraju, a u obće izmedju pozorišta i občinstva kao posrednici stoje.

Pozoristna družina ima dosta bogatu garderobu i ostalu spravu za predstave. Vriedno je s hvalom napomenuti, da su dobrovoljna družtva, vršačko i somborsko, svoje liepe garderobe, koje ukupno oko 5000 for. a. vr. stoju, narodnom pozorištu poklonili.

Repertorija se do sad sastoji iz 67 komadah; medju kojima ima izvornih šaljivih komadah 9, izvornih dramah 15, prevedenih šaljivih komadah 37, drame 2, pučka komada 3.

Osoblje družine osim upravitelja pjevanja g. Adolfa Lifke-a ima 21 predstavljajućeg člana, koji su: gospodje Ljubica Kolarovićka, Marija Nedeljkovićka, Milka Grgureva i Milka Rašićka; gospodjice: Draga Dankulova, Jovanka Kirkovićeva, Ljubica Telečka i Sofija Popovićeva; i gg. Dimitrije Kolarović, Gjorgje Peleš, Jovan Putić, Kosta Hadžić, Laza Telečki, Milan Petrović, Mladen Bošnjaković, Nikola Nedeljković, Nikola Rašić, Nikola Zorić, Pavle Marinković, Petar Vidaković i Stevan Andrijević.

Ovako sastavljena i ustrojena pozorištna družina obišla je god. 1861. Vukovar i Osiek; god. 1862. Sremske Karlovce, Bečkerek, Suboticu, Pančevo, Zemun i Beograd; god. 1863. Osiek, Vršac, Temišvar, Čakovo, Kikindu, Sentu i Sombor; a ove godine Mitrovicu, Vinkovce, Brod, Novu Gradišku i Požegu, i vratiti će se preko Osieka i Vukovara u Novi Sad.

U poslednje doba učinjeni su nuždni koraci, da se izmedju oba naša narodna pozorišta, novosadskog i zagrebačkog, iskrenim zbližavanjem i medjusobnim pomaganjem dodje do podpunog sporazumljenja i solidarnosti u svemu. Daj Bože, da to što pre postignemo.

Svaki domorodac će s radosti priznati, da je ovo naše narodno pozorište za kratko vreme svoga obstanka dosta učinilo, i da bi uspjeh, koji je već i sada liep, za cielo još mnogo veći i sjajniji bio, da je ovo pozorište imalo više materialne podpore, koju držimo da podpuno zaslužuje. Bog će i toga dati! U budućem broju će mo potanko dosadanje ovdie kroz predstave na svietlo stavljeno djelovanje toga družtva — što nam je omililo i kog nemožemo dosta nahvaliti — probjesediti, za sad nam prostor manjka.

Tiskarna Miroslava Kraljevića u Požegi.

Izlazi 10., 20. i posliednjeg u mjesecu. Ciena mu je godišnja sa poštarinom 5 for., a polugodišnja polovica, za domaće pako, ako se u kuću nešalje 4 fr. 60 novč., a polugodišnja polovica.

SLAVONAC.

Predplatiti se može kod svih c. kr. poštah i kod odpravničtva lista u Požegi. Za obznane plaća se osim bularine od 2 stupačkog redka za 1. put 5, za 2. put 4 a za 3. put 3 novčića austr. vriedn.

Vlastnik i urednik: **Miroslav Kraljević.**

Godina II. U Požegi 10. studenoga 1864. Broj 31.

Miloj svojoj majci

preminuvšoj dne 26. listopada 1864.

Oj gdie si mi majko mila?
U tavnomu grobu, mrtva,
Smrt te stroga ugrabila,
Da joj budeš nova žrtva.

Ugrabi te nehajeći,
Što u crno me zagrnu,
Ti morade majko leći
U zemljicu hladnu, crnu.

U ništetnom ležiš prahu
Ustanka ti nejma veće,
Usta, što me cjelivahu,
Cielivat' me više neće.

Ruke za viek sklopljene ti,
Što me nježno ogrliše,
Oči tvoje mene zrieti,
Ko što zrieše, neće više.

Mile rieči umukle su,
Na viekovno i sasvime,
Izgubljene za mene su,
Izgubljeno „majka“ ime.

Ali hladna smrt i grozna
Nehaje za moje jade,
Milosrdja jer nepozna,
Nit' se plačem ganut' dade.

Ti si bila brižna mati,
Baveći se samnom malim,
Kako da za blagodati
Tebi majko ja zahvalim?

I odraslom ti si meni
Sklona bila čuvstvom starim,
Kako tvojoj mrtvoj sieni
Majko ja da blagodarim?

Mirno snivaj vječni sanak,
Mila majko! u tvom grobu,
Dočim i ja na sastanak
S tobom čekam željno dobu.

Za zdravlje se tvojim milim
Bili višnjem pomolila
Ja za tobom skrušen cvilim
„Vječna tebi pamet bila.“

U Begležih na dan sviuh svetih 1864.

Vladimir Nikolić.

Dobar župnik.

Dvie tri o obrazi.

Od Iv. Krst. K.

U prvotno doba dok je još sviet boravio na poljanah najugodnijega podnebja, pobirali su ljudi za svoj živež plodine, koje jim je narav proizvela, i sami su pridozreli. Što je bilo koristne zvjeradi, nju su krotili, i za se rabili; a što je bilo škodljive životinje, proti njoj se branili. Riedki bi se za onda našli, koji bi obradjivali polje, da izmame zemlji plodove, jer ih je sama priroda u obilju proizvadjala. Sviet se s veće strane bavio pastirstvom, lovom i ribarijom, ko što i današnji u Americi, i po otocih južnoga mora. Tek kasnije prihvatio se čovjek sve pomalo rada; i to bje po zakonu naravi pravo, a po tielo njegovo zdravo.

Najveću starost doživili su prvi ljudi jedno s toga, što je Bog tako htjeo, da se množi rod čovječanski, a drugo što jim želudac nije niti imao, ali lje niti trebao naših slastičarah i smokarah. Uz tielo našao jim i duh dovoljne hrane. Nužda jih prisililа, da misle, smišljaju, umstvuju i štogod pronadju, pa tako dodjoše na vidik plodine uma čovječjega t. j. razni izumci i iznašašća. Eno već piše Mojsija u glavi četvrtoj genese: Jubal bijaše otac sviralah a Tubalkajn kovačije. — S čestih pogibeljih ojačalo jim srce, naučiv se hrabro boriti i slavno pobjediti. Ali kuku lele! razvijalo se pokraj toga i neprijateljsko čuvstvo kao posljedica nepokornosti Adamove. Sebičnost zametnula slosretnu klicu . . . iz nje poteklo prvo ubojstvo . . . brat brata ubio.

Čim se je više množilo pučanstvo, tim je sve više i više rasla i sebičnost toli medju pojedinci, koli i medju čitavimi plemeni. Svako smatralo je sebe kano najvišu svrhu, s koje obstoji na ovom svietu. Uz sveudiljno ubijanje, hrvanje i ratovanje nestà s lica zemlje mnogih rodovah, a smjelo srce ojačav izvrglo se u drzovitost, hlepteć za slavom i borbom. Dà — i dan danas imade još divljih narodićah, koji taj najniži stepen još nisu prekoračili, nego se sveudilj medjusobno svade i kolju.

Pošto se rod čovječji razgranio i obilno pomnožao, nastà prieka nužda, da udari već jednom stalne kolibe, te stane obradjivati polje. Čim se to sbilo, bude stavljen temelj družtvenomu životu i višoj obrazi čovjeka.

Uzvišeno ovo sjeme božansko našlo je samo u čovjeka — stvorena na lik Božji — shodno zemljište, na kojem je moglo u svoj svojoj ljepoti niknuti, u svoj svojoj sjajnosti cvietom cvasti i rodom roditi, da bude predteča budućega ljepšega života, što ga Bog pripravio djeci svojoj. Po ovoj bilini uzpeo se čovjek na sadanji visoki stepen; po njoj — da nerečem smjelo — postao je čovjekom, pokazav bjelodano, da je biće razumno nječim višim nadahnuto. No odkale obrazi toli divna sila, i gdje joj zametak? U otca svjetlosti, od kojega nam sve dopre najbolje.

Obraza, čedo mudrosti Božje, povela je čovjeka stazom, koja ga nad inimi stvorovi ide. Obraza mu je razvila sve sile i sva svojstva. Obraza ga je pomakla do divna savršenstva. U istinu mi se divimo, kako obraženi athleta svojom tjelesnom snagom i vještinom nečuvene stvari proizvadja. Čudimo se kraljestvom, štono jih je naobražen um čovječji u svojoj mašti nacrtao i narisao. Osjećamo, kako nas tajnom njekom silom k sebi privlači srce i u pravom smislu rieči obraženo. Počitujemo čovjeka, i klanjamo se u njem moći svete vjere Kristove, u kojoj je prvi temelj i prava poluga obraze, kako svojim naukom i primjerom srce ljudsko, sa vjerozakonskoga gledišta jošter prazno, do jasne samosviesti vodi. Što više? Krstimo se, motreć kako nam duh čovječji svaki dan odkriva nova čudesa, po kojih se veliča svemogućnost Božja; kako nam dnevice proizvadja novih stvarih, koje život slade i poljepšavaju, a srcu pružaju novu hranu, da se sve više savrši, te mu

daju novu snagu; da se pripravi za ljepšu sretniju budućnost. — Sve štogod se može ozvati liepim, velikim i dobrim, proizvadjala je i proizvadja obraza.

Ali slušaj sad! Koliko putah nečuješ pogovarati, da je baš obraza svemu zlu kriva, da je tielo nakazila, da je duh ovila nevoljom, a srce prekrila biedom; o blaženstvu pako — kažu — što nam ga priredila narav, neostavi nam obraza do puke želje i tužna osvjedočenja, da se ga nikada uživati nećemo, baš ni patačke. Promatrajte samo — kaže sviet — najobraženije narode! Kakav rod nalazite u njih? Mjesto vesele dječice, kojoj od zdravlja lice puca, nalazimo bliede stvorčiće, ozbiljna i zastarjela obraza. Mjesto vatrena odvažna i krepka mladića imademo nježno ukočeno dječerče, koje hodeć ulicom nos naprči, natakne očale, pokazujuć dovoljno svakim pokretom, da je mišlju, govorom i činom jedino tielu nakanilo živjeti i umrieti. Mjesto krasne cvatuće djevojke, kojoj se na licu žari mladost i život, a iz očihu sieva plam, i čita se čedna duša, imademo načičkanu lutku, zlovoljnu, mlitavu, sličnu više noćnu duhu no mladjahnu stvoru, pa ipak nasadjenu na biesnu nogu. Mjesto savršena i podpuna čovjeka, koj bi kao otac, gradjanin i član roda čovječanskoga koristio obitelji, državi i svietu, imademo siputljiva hipokondristu, koj ti se mora ponajprije pripiti, ako hoće da budo veseo, a želiš-li da je prijazan, moraš ga čim god podmazati, ko kum kola. Mjesto zdrave, jedre i skrbne majke, koja je sretna, kad je na domaćem pragu uz svojega supruga, uz svoje malahno čedo, imademo ili bolno kašljucajuće čeljade, koje mora svaki čas na put radi promjene zraka, ili naprasitu svadljivicu ili kićenu koketu. — Pa kakovu se potomstvu — nastavljaju dalje — od tih nadati? Nedužnim, biednim žrtvam, koje će sretne biti, ako-li jih što skorije zateče smrt, a ne da svojim dugim životom budu i sebi i drugim na teret. Tko će — sbore napokon — pregledati silnu četu raznovrstnih kužnih i nakaznih bolestih, štono su se upravo okolo naobraženih ljudih utaborile? . . A tko bi prebrojio silne otrovne striele, štono jih je moralno zlo naperilo proti naobraženomu svietu! . . itd.

Ovako po prilici umstvuju i propitkivaju ljudi, te bi jim čovjek na prvi mah malone i pravo dao. — Medjutim tudier nastaje važno pitanje: da-li je sbilja tako, te može-li se upravo obraza smatrati za izvor tolikih i toli velikih zalah? — Koji vele, da može, pomrsili su pojmove, te u svojem sudu pogriešili. Drugo je prava, a drugo kriva obraza. Prava sastoji u naravnom, podpunom i skladnom razvitku svih čovječjih silah i svojstvah, te iz nje nemože drugo poteći, van što je podpuno i savršeno; ona vodi čovjeka prama onomu, iz čije je ruke u raju izpao. Kriva pako obraza razvija svojstva i sile čovjeka jednostrano, gladi ga i razmažuje proti njegovoj naravi, vodi stranputicami, neslušajuć i navlaš gazeć i zakon naravi i glas Božji. To je glavni uzrok i izvor, s kojega su potekle gore navedene tužbe i izbrojena zla. Ako još k tomu pridaš pohlepu za nasladom, koja odtale potiče, što se pretjeranim gladjenjem i politiranjem samo maštu goji i njeguje, a srce zanemaruje, imaš dovoljna gradiva, s kojega je u sviet narinula tolika bieda, a netraži ga u obrazi, i nemoj te svetinje biediti i kriviti. — Duša radi umom i srcem; naobrazi dakle oboje, pa ja kriv, ako bude toliko graje.

Narav nije čovjeku ništa badava dala. S toga tko u uzgoji zanemaruje ma i najmanju sposobnost, ma i najmanje svojstvo, grieši proti naravi, a po tom i proti Bogu.

Prava obraza nezanemaruje ništa, ma i nemogla sve jednako razviti. Ponajprije razvija tjelesna svojstva i sile, da si po njih čovjek učvrsti zdravlje, ljepotu i snagu tjelesnu, a postavi temelj duševnoj slasti i nutarnjemu miru. Zatim njeguje duševne sile, i usavršuje viša svojstva, da po njih postane gospodarom prirode, i otvori si divno kolo svega, što je istinito, što je liepo i što je dobro, pa se po toj ljestvici uzpne napram dražestim rajskim. Krepka volja i čisto srce, uzgojeno i obraženo kako valja, drži se strogo zakona vjere i ćudorednosti, mrzi i bježi sve, što god je nečisto i zlo, a stvara u duši neopisivu radost i mir. Riečju: čovjek, koj je diete prave obraze, taj je zdrav, krepak,

*

spretan, veseo, mudar, kriepostan, i zadovoljan, ma baš neplivao u slasti, neobilovao zlatom i srebrom. Usuprot čedo krive obraze, koja je pogazila zakon Boga i naravi, ostaje slabo, kržljavo, kukavno, mehkoputno, zlobno, a uz to — premda se mudrim gradi — slaboumno i nezadovoljno, progonjeno svim mogućim fizičnim i moralnim zlom tako zvane nadriobražene kaste.

* * *

Da se svrha poluči, valja prihvatiti sredstva, kojimi se može mnogo zlo predusresti. — Tielo, um i srce, kaže psychologia i medicina, moraju poslovati. Razmjerno zabavljanje i kretanje tiela služi za zdvavlje. O ćudi i srcu zavisi ponajviše sreća i nesreća na ovom svietu; a razvitak uma zavisi o zabavi i vježbanju. Mimoišav prvu i drugu, evo samo glede treće jedna sa zdravstvenoga gledišta.

Kao što tielo, tako i duh treba vjezbanja, treba pokreta, treba posla, da se uzmogne razviti i ojačati. A da bude razvoj duha i njegov rād po zdravlje koristan, mora s tielom jednakim korakom stupati. Nesmije biti niti prenapet, niti odviše zanemaren, a najmanje prihvatiti smjer protunaravan.

Duh trom ubija sve plemenitije sile i svojstva, da se pravo niti razviti nemogu; pače i tielo uz trom duh zaostaje na snazi i okretnosti. Nespretnost i surovost, to su svojstva ljudih duševno zaostalih i odviše zanemarenih.

Prevelika napetost duha slabi umne sile, a poremećuje ceo organizam. Odtale je, što se u učenjakah, spisateljah, umjetnikah, činovnikah itd., koji ceo dan sjede, čitaju, sastavljaju, misle i smišljaju, mnogo prije iztroše sile tjelesne, no u ratara, koj maše kosom i motikom. „Učen čovjek“, kaže Rousseau, „medju svimi ljudmi misli najviše, sjedi najviše, ali je i bolestan najviše.“

Iz preduboka, neprekidna umstvovanja i razglabanja postaje čovjek poklapljen, snužden, hipokondrista, melankolik, pojmovi mu se miešaju, te često završuje napokon kao ludjak, ili ga zateče kap.

Želiš li dakle svojim umom rodu koristiti, a ti mu pogodi mjeru, i uzanj štedi zdravlje. Ako pišeš, nesjedi sguren, nego čim više je moguće stoj, da predusretneš mnoge reumatisme, uloge itd., koji se rode iz suvišna kvrčenja i sjedenja. Bditi odviše dugo noćju, slabi tielo. Čitati mnogo kod svjetiljkah, kvari oči. Zadubsti se u knjige na toliko, da se i naravne potrebe zaborave, prouzrokuje mnoge bolesti. Učeni ljudi, koji bježe svako družtvo i najmanje zabave, postaju zlovoljni, misantropi, i odtale podtiče t. z. ugrižljivost učenjačka i činovnička, koju je odmah opaziti, čim jim u koj spis zaviriš.

Nije dakle sve jedno, da li se duh odviše trudio, a tielo zanemarilo, oli opet protivnim načinom samo tielo gladilo, a duh zaboravljao. Vîni duh nad kriepko tielo, počiniti ćeš čudesa. S toga pomisli učena glavo na onu staru: „Mens sana in corpore sano“, te u to ime: vježbaj um čim više, napuni ga koliko možeš, ali prošeći se dobro svaki dan, razbistri višeputah motreć prirodu Božju, razigraj srce kadkada u veselu družtvu, pij vodu, a kadkada, kako veli sv. Pavao, pomiešaj radi želudca i malo dobra vinca; blaguj dobro, no umjereno — peri se mlakom, a češće i hladnom vodom, pa ćes prepriečiti mnogu bolest, tielo pokriepiti, a njim i umne sile.

Treba svietu obraze, ali i zdravih tielom i duhom učenjakah. Pa da nam neuzmanjka ni jednih i drugih — dao Bog! (Kat. list. Br. 43.)

CARIN, ILI: KARIN.

Historička pripoviest iz rimskog života. Po M. I. Izidor K.

I.

Za vrieme cesarah natiecaše se okolica Rima sa glavnim gradom u sjajnosti i bogatstvu.

Posvuda biahu ville odličnih patricijah, staništa velikaške udobnosti.

Patriciji*), od kojih su mnogi 8 do 9 miliunah dohodaka imali, moradoše često ostaviti Rim; čama, uvredjena taština, urote puka i pretorianah, ponajviše pako sumnja careva prisiliše ih na ladanje otići.

Tako življaše i stari Mesembrio Vir, najstariji senator**), već njekoliko godinah na svom imanju na ušću Tibera***). Po smrti Proba nije ni Rima ni Senata više vidio. Kao uzrok tog njegovog živovanja smatrahu ljudi kostobolju i njeku bolest očiuh, jer ga nitko nije drugačije vidio nego sedećega na svojoj kurulskoj stolici****), batinom od slonove kosti u ruci i zelenim zaslonom nad očima.

U starca biahu dvie kćeri. Jedna Glicerija, podje za jednog odpuštenog roba koji kraljevskom milošću velikašem postade; ovaj opet izgubi kraljevu milost, te bude smaknut, njegova imanja pako careva milost ostaviše njegovoj ljepoj supruzi, koju je sviet u skoro za Aspaziju*****) Rima držao.

Mezembrijo naravno bijaše, kad se je o Gliceriji govorilo, ne samo sliep već takodjer i gluh, i njegova usta nikad neizustiše ime ovo.

Druga mu kći bijaše Sofronija, koja je uviek kod starca na ladanju bila, liepa djevica kojoj su tri boginje njene krasote dale: Venera, ljubkost stasa, Junona, čar lica njenog, a Psyha, miroljubivost duše djevojačke.

Nu uzalud svem tom nije bila Sofronija poganskim bogovom sklona, ona bijaše kršćanka.

Stari je Mesembrijo za to znao i nije ju u tom priečio, te svojoj kćeri nikad pokazao nije, da za tajnu njenu znade.

Iz Rima dolažahu često mladi oholi patriciji da izprose djevojku. Mezembrijo ih srdačno primi te ih stoljetnim svojim vinom obilato počasti. Kod poslednje već libacije******) pokazahu se u pravoj naravi svojoj, te izbrbljahu najveće tajne svoje.

Mezembrijo ih je samo mućeć motrio.

Jedan bijaše razsipnik, drugi podli carev rob, a svi kršćanah kleti neprijatelji.

Mezembrijo saslušav ih ovako, odpremi sve bez svoje kćeri. On je štovao mučenike, ali kćer si nije htjeo med nje brojiti.

Nijedan od prosiocah nevidje djevojke.

Jednoč dojezdi k Mezembriju mladi njeki konjanik. Starac sjedio je baš u trikliniju*******) kuće svoje kada mladića ugleda. Prem bolestnih očiuh, poviče mu već iz daleka:

„Ah, Manlijo Sinister, ti k meni? Evo me, hajde amo.“

---

*) Patriciji biahu plemeniti gradjani puka rimskoga.

**) Senat biaše vieće sastojeće iz otmenijih starijih gradjanah Rima. Senat bio je za vrieme rimske republike veoma važan, nu za vrieme carevah bili su senatori sasma od njih odvisni.

***) Rieka pokrajine Latinske, koja blizu Rima u tirhensko more se izlieva.

****) Ovo biaše stolica iz slonove kosti, za porabu kurulskih činovnikah, t. j. najviših dostojanstvenikah grada Rima.

*****) Aspazija biaše izvanrednimi darovi duše i tiela obdarena žena, koja je u grčkom glavnom gradu Atini veliki politični upliv imala.

******) Žrtvovanje vina bogovom.

*******) Triklinium biaše sjedalo za jelo, a uslied toga dobi i soba gdje se je jelo ovo ime.

Kad se je starcu htjelo, dobro je vidio. —

Mladić pohiti k njemu, ogrli ga i ruku mu stisne.

„Ah gle kako si naraso, e da mladež nas starimi čini“, reče smješeć se stari Mezembrijo, pa ga popipa rukom, kao da pravo nevidi, odkad si otišo s Probom u vojsku postao si pravim mužem. Ti si dakle došo da si moju kćer izprosiš? Jeli?“

Ovo iznenada pitanje smuti mladića.

„Nisam tako sebičan, Mesembrijo, ja sam došo rad našeg od starine prijateljstva“

„Dobro, dobro; znam ja to prijateljstvo med mladićmi i starim čovjekom u kog je mlada kći; a moja je kći liepa, jako liepa Manlijo, da ju samo vidiš! . . . . . O nereci da si ju već vidio! Ta prije njekoliko godinah bila je još diete! Al sad, da vidiš Manlijo! Baš bi falinga bila da se nezaljubiš.“

„Pa šta bi mi to hasnilo, stari prijatelju, ti si već toliko moćniih i bogatiih nego ja prosiocah odpravio.“

„Šta Manlijo! zar ti nebi još obogatiti mogao, zar ti nisi drug cara Carina, zar nije tvoj stric Quarterquartus, najglasovitiji augur*), kojega se proračunstva uviek izpune, koji zemlje budućnost u rukama drži.“

„To je doduše istina.“

„Dakle možeš skoro obogatiti, samo malo Carinu laskati, a stricu sve po volji učiniti. Lahkog ti posla!“

„Težko doista nije!“

„Vidiš dakle, daj kojeg senatora ubiti, pa eto bogatstva, medjutim ostaj kod mene dok ti se dopada.“

Na večer biaše sjajna gostba u slavu Manliju.

Lice mladića rumenilo se je od starog Falernianca**) i često se je već tako razpalio da je zaboravivši na počitanje pram starom domačinu šakom udario na stol.

Mezembrijo opazi da se je gostu srdce vinom otvorilo, naslonivši se dakle na lakat počme svoj eksamen.

„Nu, Manlijo, kako ti se taj Falernianac dopada? Neimam li pravo ako kažem da su u Italiji majke zemlje njedra, iz njih ovo krasno vino teče.“

„Nu ipak sam već sladje pio nego sad i više sam se razpalio.“

„Jeli moguće, Manlijo, a kod čijeg stola?“

„Kod ničijeg, iz Eufrata***) sam pio!“

„Šta ti nekažeš!“

„Bilo je poslje bitke na Ktezifonu, cieli smo se dan borili, niz ruke mi je krv, a niz čelo znoj curio. Pred večer bila je perzijska vojska uništena, a iste večeri razli se Eufrat preko svojih obalah.“

„A ti si iz njega pio?“

„Da, pa sam bio više opojen nego sad!“

„To te slava opila, Manlijo, a ne voda!“

„Neznam šta je bilo, samo znam da sam punu kacigu nagrabio pa na dušak izpio.“

„Eh al je tu veselja moralo biti u nadvladanom Ktezifonu. Liepe crnooke žene udovice, palače i trgovišta kojim ste gospodare ubili — vojnici su sigurno u mlieku i medu se kupali?“

„Baš ne osobito! Jer smo još iste noći dalje otišli; a što se djevojakah tiče, to je svakom vodji zapovedjeno bilo čuvati poštenje njihovo.“

---

*) Svećenik puka rimskoga, koji je iz droba žrtvovanih bogovom životinjah i iz letenja pticah budućnost prorokovao.

**) Najglasovitije za onda vino, koje je kod grada Falerija u Campaniji rastlo,

***) Potok u Aziji.

„Nu, nu, znamo to, vojnici se neobičaju baš strogo tih zapoviedih držati, poznamo se.“

„Me Herkule!*) vikne ljutito Manlij, zlo to poznate. Tako smo se tog točno držali da sam jednog vojnika iz moje legije**), koji je djevicu ugrabio bio, nogami na dva savijena debla svezati i tako raztrgati dao.“

„Nu, nu, nu, nemoj samo i mene razderati našali se stari Mezembrijo, nad plemenitom se žestinom mladića veseleć, „nemoj samo i mene raztrgati“; na to namigne starac jednom numidijskom robu koji je srebernim ibrikom za stolom stajao, „natoči mi gostu vina!“

„Kani se toga, reče Manlijo, mogu si ja i sam natočiti, netrebaš me opiti, kao što to sa Maksimom Carinom biva, koji je lien i čašu do ustah dići, te misli da će se umoriti ako smokvu sa tanjura uzme.“

„Gle, gle, Manlijo Sinister, ta ti klevećeš Augusta.***)“

„To nije kleveta! Ta zna se o njem da mu se noge nikad zemlje netaknu, u istu ga kupelj nositi moraju. Ovih danah bacio je krasni prsten, jer veli da mu je pretežak. Što više. Ovih danah pustio je iz tamnice poznatog lopova, koji je osobito vješt načinjanju krivih podpisah, pa ga načini za velikog perovodju rimske države, da nemora sam svoje ime podpisivati. Od onda na sve javne povelje onaj lupež carevo ime piše!“

„Manlijo ti mnogo toga govoriš prot Carinu, a suučenici ste!“

„Tim se baš neću mnogo dičiti, jer prem sam mu često moga kruha dao kad ga on nije imao, prem sam često moj čitav palium****) za njegov poderani izmienio ipak nebi rado da me spozna. Jer bi mi se moglo dogoditi što i drugim njegovim suučenikom, da me naime dobri Carin zatvori u „sobicu zaboravnosti“, da se liši neugodne uspomene prošlosti.“

„Jao moj Manlijo, ti govoriš ko kakav Seneka.*****) Bogme nećeš obogatiti milošću Carinovom.“

„Što će slobodnom Rimljanu njegova milost, ako me mač i hrabro srdce neće do slave i moći dovesti, u prahu ju tražiti neću! Samo orlovi a ne gmizuća crvljad, nebu se pod oblake penju!“

Mezembrijo mu dade još vina natočiti veselo ruke taruć.

„Pripoviedaj Manlijo dalje; ostadosme kod bitke ktesifonske il da bolje kažem neprijatelji ostadoše tamo, a vi odoste dokle vam je moguće bilo.“

„Senatore, štujem tvoju siedu bradu, ali mi nemoj reći: „dokle vam je moguće bilo“, jer mi bi mogli tja do Jaxarta******), bez da bi nam se tko protiviti mogo.“

„Pa kako je da ste se najednoč povatili natrag?“

„To je istina da smo se vratili, al zar neima viših bićah nad zemljom, ja sam samo mislio ljude?“

„Istina bog, rimski bogovi, al ja mislim da ih niste razjarili, da da su vam Auguri najsretnije auspicije*******) naviestili; ta i glasoviti Quarterquartus tvoj dobri stric, bio je s vami.“

„Bio je doista s nami, i nije baš manjkalo žrtvah i crievah, a gavranovah bilo je puno nebo.“

„Manlijo, ti jako profano govoriš o toli svetih stvarih.“

---

*) Slično našem: „bogami.“

**) Jedna četa rimske vojske, po prilici kao naša pukovnija.

***) August je naslov carevah rimskih ko po prilici u nas „njihovo veličanstvo.‘

****) Palium velika kabanica.

*****) Rimski mudrac odhranitelj cara Nerona i od njega ubijen, što mu je istinu govorio.

******) Potok u Aziji, kog su za granicu svieta smatrali.

*******) Znakovi predstojeće sudbine.

„Imam i uzroka. Naši vojnici ugrabiše negdje u pustinji polugolog čovjeka koji je iz štovanja pram njekom nevidljivom Bogu u pustoš otišao, oni ga ubiše.

„A ti žališ nazarenjana?“

„Govorimo polaglje Mezembrijo. Opasno je i čuti i govorit ovakove rieči. Vjeruj mi da nisam pijan pa da ti basne pripoviedam. Vidio sam tog čovjeka umirati, jer sam kasno došo da ga spasim. On ti nije psovao ni kleo, njekim izvanrednim mirom u licu digno oči ko presretan pram nebu, pa blagosovio ubojice svoje.

Ja ih otjerah od njegovog tiela i pružih mu hladne vode da se okriepi, on mi se zahvali i sliedeće mi rieči prišaptne: „Rimljani, neidite preko Tigrisa, jer će vas Bog pokarati. Slava mu!“ To rekne i dušu pusti. Ja priobćim stvar cesaru Numerianu, a on ju reče Augustu. Ovaj se prepane nad ovim proročanstvom pozove Quarterquarta da drži augurium. Moj slavni stric naime u svako vrieme zna prorokovati, pa se nikad neprevari.“

„Čuj Sinistre, ti veoma drzovito govoriš.“

Stric naviesti: u sliedećoj će bitci i bogovi vojevati.“

„Imperator*) zapovjedi krenuti, i mi još istog dana predjosmo Tigris.**) Pred večer opaziše njekoji od onih koji su pustinjaka ubili ovog na jednom brežuljku, kako klećeć sklopljenima rukami pram nebu gleda. A sami su ga zakopali. Noć bijaše tamna, sa svih stranah podigoše se oblaci i strašna bura stane biesniti. Svaka legija pomisli da se druga oštro bori. Zveket oružja podiže se sa svih stranah, prem se nitko ni maknuo nije. U mraku činilo se je ko da se je ciela vojska u veliko klupko smela, gdje se vojnik sa vojnikom bori, konjaničke kohorte***) po pješacih gaze, tribuni****) na čelu vojske jaše, a ove se silom jedna na drugu obaraju — pa kad opet munja sve razsvjetli vidismo da sve legije mirno u pravilnom redu stoje. Sad najednoč silnim štropotom padne vijagujuć si veliki plamen medju nas, tako da se je sva zemlja sa nebom stresla, mi svi od straha padnemo na koljena, a strašan glas nad nami zagrmi ko sud silenoga boga. Kadno se opet podigosmo, ugledasmo veliku vatru u sred našeg tabora. Munja udarila je šator augustov. Nitko se neusudi pribliziti šatoru u kom je August sa svimi bogovi vojske bio. Oni svi skupa izgoriše. Tko je dakle Bog, kad oni nisu? Mora da je istina da nad nami uzvišenije biće bdije nego što su naši kameni bogovi, koji se sami ni obranit neznadu.“

Mezembrijo tiho stisnu ruku mladića; sada je dosta čuo.

„Kanimo se toga, Manlijo, pripoviedaj dalje! što učini vojska.“

Vojska nehtje dalje već debelim zidom ogradi mjesto, gdje Carus skupa sa bogovi izgorio, da se bogom prokletom mjestu nitko nepribliži. Vojska izabra Numeriana za vodju i od njega zaište, da ju odvede natrag u Illiriju, a ja sam evo odaslan, da ove viesti donesem, i to ti je uzrok što sam tu.

„Ufam se da ćemo se češće viditi. Jel to ti je život u Rimu?!“

„Za me ne, mene srdce više vuče k mojim legiam.“

„Ah tad nisi vidio cirkus*****) Carinov, prekrasne sekularne igre, kojih samo u Rimu naći možeš; još se nisi užio thermah Antoniovih, ružičnih vrućih kupkah!“

„To sam sve skupa vidio, al me baš ni najmanje nezanima.“

„Rimske therme******) te nezanimaju? Zar nisi u Rimu liepe žene našo? Ta one bar nisu veoma ohole i tvrdoga srdca?

„Ah moj Mezembrijo, orla nehvataju ljudi na ljepak! Ja sam iz porodice Man-

---

*) Vojvoda.

**) Rieka u Aziji.

***) Jedan dio legije koji našem batalionu odgovara.

****) Vojnički častnik.

*****) Velika veoma prostrana sgrada za razne igre.

******) Kupke.

lijah u kojih je adet jednu ženu u životu ljubiti, a to vierno; — ako umre za njom plače dok je živ, ako ga prevari, on ju ubije, — ako ju tko obečasti, on ju osveti.“

„Liepo govoriš, Sinistre, al' ja vidim na tvojoj ruci prsten, koga muževi nosit neobičaju ako ga od gospodje nedobiju.“

„Sasvim istinito sudiš. Ovaj je prsten i sbilja iz ruke jedne gospodje, a nosim ga samo tebi za volju.“

Mezembrijo ga začudjeno pogleda i pomisli, da vino iz njega govori.

„Rad mene, Manlijo? Šta se mene tvoj prsten tiče?“

„Juče pred večer, kad sam početkom vigiliah*) sa kapitola**) otišao, dade mi u koprenu zavijena starica tanku pismenu smotku koja je ovim prstenom svezana bila, pa se onda brzo udalji. Znatiželjan, što joj je sadržaj, otvorim ju i pročitam sliedeće mistične rieči: „Manlijo Sinister! Ti ljubiš djevojku, a otac njezin tvoj je dobri prijatelj, obojem velika pogibelj prieti. Osim bogovah i tvojih neprijateljah sama ja još za tu tajnu znadem, ako hoćeš šta pobliža čuti pohiti k meni. Osoba koja ti je ovu viest doniela, uviek te čeka na svetom mostu.***) Pokaži ovaj prsten, što smotku drži, pa će te dovesti.“ Podpis: „Žena, koja te od mladosti ljubi, a koju ti prezireš, žena, koju oni mrze, za kojih se spas ona stara!“

„Manlijo ti čudnih stvarih pripoviedaš.“

Mezembrijo se namrgodi. Čašah se obojica već dugo ni taknuli nisu, a kraj ozbiljnog razgovora um im se razbistri, nu srdce osta otvoreno.

„Pokaži mi prsten“, reče tiho Mezembrij.

Mezembrij pogleda prsten; odkrene glavu pa onda opet pogleda prsten; na to brzo grozom od sebe ruku odrine. „Zašto ti se čelo naoblačilo? Zapita Manlij, „poznaješ li prsten?“

„Poznam.“

„Reci, čiji je?“

„Čiji“, reče blistajućim okom starac, „bezobrazne hetere, gnjusne dobrotnice, njen je uzdah kuga Rima, kuga svieta. Njena duša ljaga svemira, na njenoj su glavi sto prokletstvah otca njezinoga.“

Poslednje rieči starca uguši grozni plač. Strašno je starca vidit kada plače.

„Reci ženu!“ vikne Manlij skočivši sa svog sjedala.

„Moja kći!“ — — uzdahne starac.

„Gliceria!“

„Abraxas!“ vikne starac i izustio ovu rieč da svaku nesreću od sebe odvrati zadrhta na cielom tielu.

Manlij skine prsten pa podje k prozoru da ga u Tiberu baci, koja je izpred kuće tekla, nu starac ga uzdrži.

„Ne, ne, Manlijo ti reče, da si sadržao prsten meni za ljubav, ti me dakle ljubiš, kao što sam i ja tebe i svu tvoju porodicu ljubio. Ako nas hoćeš sačuvati od pogibelji, a ti zadrži ovaj prsten, — potraži onu koja ti ga dade, pa ju — ubi! —“

„Mesembrijo! Tvoja je kći!“

„Je li basilisk ptić, što ga ptica u svom gnjezdu izleže.“

„Ta ona bi baš tebe rado spasila iz prieteće ti pogibelji!“

„Za me nema veće pogibelji od nje. Što je drugom svietu kuga, bura, nesreća, smrt na stratištu, to je meni njeno ime.

„Ona hoće da te spasi!“

---

*) Noćna straža, po prilici u 8 satih na večer.

**) Na briegu kapitola sagradjene sgrade rimskih oblastih. Najljepši dio starog Rima.

***) Pons sacer u Rimu.

„Nevjeruj joj! Ona prevari otca svoga, ona prevari bogove, svaka je njena rieč laž. Ona te sad time vabi, da će spasiti Sofroniju, a ako odeš tamo, pa ako joj nerineš umah nož u prsa, prije nego što rieč izusti, to će te nagovoriti da nas ubiješ.“

„Mesembrijo, što ti je skrivila, da tako o njoj govoriš?“

„Šta mi je skrivila! Ona me je sahranila prije nego sam umro, ona je obezčastila staru glavu moju, ona je otrovala srdce moje, ukrala mi oči moje, ona je krv — —“

„Strastveno govoriš, starče!“

„Pa zašto nebi? Neima li svaki Rimljan uzroka proklinjati sve oko sebe, ako nesmije preko foruma projašiti da mu nebi vikali, sidji starče s konja, u tvoje kćeri poštenja neima. Mogu li ja u Rimu kuda poći nečitajuć svagdje svoju sramotu? Nije li moje ime žigosano u stihovih podlog Aevija i Mavija? Nije li se ona u amfiteatru*) pokazala pred klikčućim i pleskajućim pukom? Nehoda li ona po sred dana sa gadnom svojom pratnjom u tuniki vitreji?**) Ima li u Rimu gdje kaka orgija, kaki bakanal, komu ona nije kraljica? — O, Manlijo, užasno ti je za starca čovjeka kad nesmije ljudem u lice pogledati, da nevidi kako ga preziru, sažaljuju, bieže! — Oh Manlijo, vjeruj mi, ti ćeš ovu ženu ubiti!“

„Ja nisam nikad ženu ubio, i neću.“

„Pamti, što ti kažem. Megera***) te ova ljubi, nu ona takodjer i zna da ti drugu ljubiš. Ta druga je njena sestra, ništa zato. Mesaline****) i na to paze, kakova je krv, šta običnog ih više ni nedraži — rodjakah njihovih krv je nasladja — —“

„Čuvaj jezik da neizusti omen!*****)“

„Manlijo, ja osjećam što govorim! Bolje bi bolje bilo, da ovu ženu iz opreznosti nego iz osvete ubiješ. Ako vidiš zmiju, a ti ju jel sgaziš prije nego što uzroka imaš, satrt joj glavu, prije nego te ujede?“

„Ti si otac Mesembrijo, ja cienim tvoja osjećanja, nu dielit ih nemogu!“

„Nu ti ćeš suprugom postati!“

„Kako možeš, stari prijatelju, zahtjevati, da mrzim gdje me u taj čas sretnim činiš, ta iz sveg tvog razgovora ništa nerazabirem, nego da me Sofronija ljubi!“

„O sliepa ljubavi!“

„Primeti tomu: a mržnja koja samo crno gleda!“

„Dali nam bogovi! da pravo imaš, pa da sam se skupa sa cielim svietom u mojoj kćeri prevario — — al i onda bi ju morao ubiti Manlijo, što je cieli sviet prevarila. Ajte amo sluge, brzo, baklje amo! Manlijo, lahku noć! Sanjaj ti o svojoj ljubavi, a ja o svojoj mržnji. Vrieme je spavanju, noć se drugoj poli približuje.“ To brzo izusti zaboraviv da obično bolešljiv tihim glasom govori, pa skoči sa svoje kurulske stolice, zaboraviv sasvim na kostobolju i čvrstim korakom ode iz dvorane, pa brzo kroz vrtove u svoje sobe. Sluge odturaše začudjeno za njim praznu kurulsku stolicu.

Manlij osta još dugo u trikliniu; zamišljeno nasloni se na prozor koji je spram Tiberi bio. Bliedi miesec srebrom obli talase rieke. U mjesečini plovište tamni čamci nuz rieku, a iz daljine ječila je tiha uzvišena pjesan. U jednom čunu u daljini viditi je bilo jednu ženu u bjelini, ko da je vodna vila, Tiber rieke ustala se, da ploveće čamce vodi.

Manliu se nije moglo na ino, veće izići iz dvorane, srdce mu je bilo prepuno, a duša vele uzburkana. On opasa svoj mač, sjedne u jedan kraj kuće privezani čun, i odplovi niz rieku, sliedeć glasovom čarobne tajne pjesni.

---

*) Amfiteater bio je sgrada, u kojem su se krvne igre obavljale.
**) Nošnja nevaljalih ženah u Rimu.
) i *) Zle žene.
*****) Kob.

II.

Jednostavan nauk krsta nadvlada u ono vrieme sjajni nauk bogovah.

Ljudi ostaviše vjeru pjesnikah, tajne one dubrave, cvietne obale, bogove onih čarobnih otokah, one u umjetničkoj zanešenosti iz milmirisa cvieća primljene, iz morskih talasah rodjene, a zviezdami ovjenčane slike, koje se ljudskom rodu svojimi ljubovnimi sgodami približiše, pobožni se ljudi obratiše k onom biću, koje je samo jedini Bog, Bog nebesah, Bog zviezdah al i bielog lijera sred zelene dubrave.

Za vrieme Augusta, pjevao je jedan pjesnik: „Ako te Rim proganja, kuda ćeš se spasit. Kud god utekneš, svakdje si u rukuh Rima!“ Nu nova vjera pokaza svakom utočište — nebo. Badava Rim sav sviet nadvlada, osim ovog ostade drugi nepoznati, pun neizrecive radosti za onoga, koji ovdje trpi — a čim gušća sjena ovdje tim sjajnija vjekovječnost ondje.

Ova vjera koja tare suze nevoljnikom morade nadvladati; skoro se u njoj sjediniše prognanici i progonitelji, jerbo pruži utjehu onom koji je nedužan trpio, a oproštenje onom koji je nepravdu činio.

Progonstvo crkve još pomnoža broj naslednikah nove vjere, mjesto da ga umalji; na javnih mjestih u sried Rima ustadoše izabrani duha svetoga i naviestiše svemoguću rieč, te ostadoše stalni sried cirkusa medju divjom zvjeradi, sried gorućih lomačah, sried svih mukah.

Uzalud ih ubijahu, uzalud mučahu, prolivena im krv potvrdi čistoću vjere njihove.

Carinus iznadje novu vrst mučeničtva.

Smrti i mukah se kršćani nikad bojali nisu, što je drugom bila muka i bol, to je njim bila najveća slast, slabe djevice pjevahu sred lomače pjesni spasitelju.

Carinus presta bacat dievice na lomaču, već ih vojnikom predade, a kriepostne gospodje, koje se od smrti neuplašiše, prepadoše se od ovoga udesa.

Za vladanja Carinova sastajahu se pravovjerni samo na potajnih mjestih u sried tamne noći, a razidoše se uvjek već prije zore.

Rimski auguri znadoše i za ove sastanke pa da puk potaknu, da im u trag udje, razprostrane mnienje medj narod, da kršćani u sried noći tako užasne opačine čine, da ih ni sunce gledati nesmije — a to je mnogo rečeno bilo, jer se je u Rimu u pol dana najvećih opačinah dogadjalo. — — — — —

Manlius sliedeć glasovom pjesni dodje napokon u mrtvi krak Tibere, gdje je jedno 20 čamacah privezanih našao.

Progledavši okolicu, opazi sred gustih akaciah okruglu čvrstu sgradu. Ovdje se činilo da se pjeva.

On obidje sgradu, mjesec razsù trake svoje po hodnicih i kroz prozore, nu nigdje nije bilo opaziti žive duše. Manlius se grozom sjeti na bajke što ih je kao diete čuo, kako se naime zli dusi na pustih mjestih nevidjeno sastaju, da svoj sabat slave.

Nu najposlje se ipak nadvlada, liši ruku velike kabanice, i stupi čvrstim korakom u dvoranu sgrade. Čudan mu se prizor ukaže.

Kroz luknju postavšu izvadjenim iz taraca kamenom, mogao je pogledati u podzemni jedan prostor, gdje se je pjevalo.

To je bilo sastanište kršćanah.

Manlij, jednim stupom zaslonjen mogao je viditi dva duga reda ljudih, mužke glave u kožac kape zavijene, a žene do pete u velike koprene. Oni pjevahu tihu žalostinku. Tuga, bol i strpljivost bijahu u pjesmi izražene. Rimljana groza strese.

U tamnoj zabiti sobe bijaše njekoliko uljenicah, kraj njihova svjetla mogao je Manlij opaziti tielo ubijenog čovjeka. Ruke i noge ubijenog bijahu s čavli na jedan veliki krst pribijene, oko čela iz trnja vjenac, a na strani široka rana.

To su dakle oni strašni ljudi, koji se u tamnoj noći sastaju, pomisli Manlij, te uplašen potraži balčak mača svoga, a razdraženoj mu se mačti pričini, ko da glava ubijenom, sve više i više na prsa pada.

Kad je pjevanje prestalo, stupi njeki starac pred skupštinu, snieżna mu se brada po crnoj kabanici do pojasa razlila, on podiže pram razpetom kalež i dignuv ga svojim usnam, triput ga poljubi.

Manlij mjesto pobožnosti opazi u starčevom licu krvoločnost, a u kaležu, pred kojim se je sva skupština klanjala, kad ga je podigao, činilo mu se je, da je sama krv, krv okrutno ubijenih ljudih.

Bieli starac progovori drhćućim glasom:

U ovomu je kaležu krv, koju on proli, da nas spasi, ovaj je kalež sveta baština, koja nas od naših griehah čisti. Približite se k ovom svetom otajstvu, da se očistite krvju najčistijeg.

Manlius užasom sgrabi svoj mač, pa kada opazi da se visoka u bjelini ženska k starcu, približi i dignuv koprenu, iz ruke mu kalež primi, trgne pun užasa svoj mač iz korice pa skoči kroz četverouglastu luknju u sredinu skupštine..

„Stani, strašni ubojice!“ vikne sliepim gnjevom, „vi poslanici vraga, šta tu radite?“

Skupština se ni nemakne. Ona je uvjek bila spremna na take navale. Starac odgovori mirno:

„Mi se molimo Bogu!“

Proklet bio, riečih ovih neizustio. Noć nije dosta tmasta, da pokrije opačine vaše, Vi vražjim pjevanjem mrtve u grobovih bunite, vi ubijate ljude, pa im krv pijete. Prokleti, prokleti bili!“

„Ti ćeš žaliti, Manlio Sinistre!“ reče izza njega jasni ženski glas, iste osobe, koja je pristupila k starcu i kalež u ruke primila. Manlius se strese, čuvši ovaj poznati glas, gdje ga imenom zove, ona digne koprenu, a Manlij presenećen ugleda ljubko, nedužno lice Sofronije.

„Sofronijo!“ vikne Manlij i baci uzdignuti mač iz ruke. Bilo mu je, ko da sanja, zaoto i uzklikne.

„Bogovi Olimpa*) probudite me!“

„Budan si, Manlio“, reče Sofronija, rukom ga podignuv. „Pogledaj mi u oči, ja sam Sofronija prijatèljica mladosti tvoje.“

„Ali krv u kaležu!“

„Krv samo za pravovierne, evo gledaj čisto vino, pa pomiriši.“

„A onaj umirajući čovjek?“

„To je slika odkupitelja.“

Manlij opazi začudjenjem, da je to samo iz drva izrezani kip.

„Pa vi mrtva čovjeka obožavate?“

„Boga, koji je za nas čovjekom postao, da za nas umre.“

„Nije moguće!“

„Pa zašto ti se nemoguće čini? Zar nisu tvoji olimpijski bogovi često u slici ljudih na sviet dolazili, da se njihovih veseljah naužiju. Bog ljubavi postao je čovjekom, da za ljude trpi, da im nevolju olakša. Olimpijski bogovi dodjoše u slici ljudih na sviet, da im pokažu put u pakao, bog ljubavi postade čovjekom, da im pokaže put u nebo! Olimpijski su bogovi sjajne slike pune kraljevskog dostojanstva, koje žrtve, zlato, sjajne hramove hekatombe**) i pobjediteljah spolije***) zahtjevaju, a zaoto obećaju dugi život, bo-

*) Stan bogovah.

**) Žrtva od 100 volovah.

***) Zarobljena odjeća i oružje ubijenog neprijatelja

gatstva, palače i nove pobjede. Bog ljubavi se pokazà u slici propetog, on ništa nezahtjeva, već čisto srdce, a na ovom svietu ništa neobećaje, već neizrecive slasti na drugom."

Za ovog govora svi odkriše glave, a i Manlij, neznajuć zašto. Svi klekoše i on š njima, nehotice.

„Ja sam vas nepravedno uvriedio", jecaše tiho i razkrije prsa, „evo osvetite se."

„Bog ljubavi oprašta onim, koji ga progone, ako ćeš nas dat pohvatat, mučiti i ubiti, mi ćemo se za te molit Bogu."

„Prokleta misao, koja bi to odobrila. Reci Sofronijo, jesam li dva neba izgubio, ono tamo gore znam, al ono u srdcu tvomu?"

„Nebo ljubavi nikomu zatvoreno nije", reče Sofronija i rukom gore pokaza.

Manlij uze drugu ruku u svoje, pa tiho ju k ustnam pritisne, zapitav:

„A srdce tvoje?"

„Bog ljubavi čistu ljubav nebrani", reče Sofronija.

Presretni Manlij klekne pred oltarom, a stari patriarka položi ruke na glavu novog katekuma*), a propeti blagosivljajuć pogleda na sve.

Dalje će sliediti.

VOJNICA.

(Dalje.)

IV.

Pala vojska okolo Kaniže,
Konj do konja, junak do junaka,
Čadorovi kano labudovi.
A barjaci kano i oblaci,
Bojna kopja cjela gora steća;
Da poleti iz neba jabuka,
Kopja bi ju vrhom dočekala,
Da nepane na zemljicu crnu!
Noć s unoća, vatre s zapaljiše,
Bubnji tutnje, popucuju šarke.
Odjekuju gusle i tambure,
Popjevaju krajiški slavulji.
Njetko hvali Kraljevića Marka,
Drugi pjeva Miloš Obilića,
Njetko slavna Zrinovića bana,
Skenderbega, Stojanović Janka,
Karagjorgja, i cara Lazara.
Kolo igra, i čaše se cjede.
Gdje najviša vatra gorijaše
Okružena kitom od junakah,
Gdje popjevke najjasnije zveče,
Tamo stiže Neznan iz ordije,
Usrjed kola postavljena klupa,
Tu poravni junak — nasloni se,
Razvalijo pleća od aršina,

(* Koji se pripravljahu za krštenje.

Razmetnuo prsa od tri pedlja,
Crnim runom sva prsa obrasla,
Na ramena uzbacijo brke,
Dvje bi reko kite svile mrke;
Obrve mu oči nadkrilile,
Iz očijuh modar plamen sjeva;
Dva obraza dvje rumene ruže,
Vedro čelo listak knjige bjele;
Crvenilo nakitilo ustne,
A kroz usne bjeljuškaju zubi,
Čisti, snažni, po sto dižu okah.
Sve ga mjerka i zagleda družtvo,
Kalpak skida, klanja se janaku,
Mlad, ponosit, sve preda se gledi.
Sam se misli—ni skim neromoni.
Pjesmu sluša Stojanović Janka.
Dadoše mu pun jaretnjak vina,
Prisuši ga ko jelenče majku.
Al i pjevač s crvenikom krasnom
Pokiseli grlo zakorjelo,
Pa Neznanca s guslam ponudio,
A Delija odmahnuo rukom,
Ter se maši s desnom pod kabana,
Pa izvuče gusle šimširove,
Nanj natište srebreno gudalo,
Napeto je s pozlaćenî vlasî,
Što je vila pobri darovala,
Pa zapjeva glasovito, krasno,
Ko kad lave u dubravi rukne,
Pa mu slavulj odklikne s jablana.
U svima je srdce podrhtalo,
Od miline dok se razigralo:
U Krajimi sokolovu gnjezdu,
Majka ljulja čedo u povitku,
Na njega se pošmignulo vilam,
Kad je majku sanak osvojio,
Malo čedo ukradoše vile,
Odnesoše u vilinske dvore,
U visoke na Velebit stjene,
Težko do njih dopiru krstaši.
Pod stjenom je zelena poljana
Okružena petstoljetnim borjem,
Ljudska noga tuj nemeće stopah,
Bistra voda ječi niza stjene,
Tu je vilah skrovno vježbalište,
Tude goje i uče posinke,
Pak jim udes kraljestva predaju,
Da obore, izprave, sagrade.
Kad dvje vile djetešce donjele,
Sve se druge oko njega svile,

Zagledaju prsa i mišice,
Na čelu mu štiju i na liku;
To lupežtvo čestituju sekam.
Pa ga redom zadahnjuju vile,
Čedo goje i s vodicom poje.
Na čelu mu urezuju mudrost,
Svjet, razbornost, oštroumnost krasnu;
Na prsih mu izdjelale pravdu,
Umjerenost, strah božji i jakost,
Hrabrost, stalnost, slobodu junačku.
Na mišicam sablje, dževerani,
Samokresi i topovi bojni.
Istinu mu na jeziku, čelu,
Ucjepiše, i čarobnim rječma
Ukrasiše, da mu para nejma.
U čedu se ko u vosku bjelu
Djela vilah milo slikovala.
Čiste djeve sa nebeskim plamom
I one se u njeg zaljubile!
Na dvanajstu kad godinu stupi,
Vitežko mu, junačko odjelo,
Natječuć se nabavljaše vile.
Konjica mu jedna odhranila
Bjelim mljekom, i ječmom jarnikom,
Nabavila sedlo od biljura,
Niž njeg zveče od srebra sindžiri,
Iž njih sjaju na kite cekini,
Na jabuci kamen blista dragi,
U po noći kano i u podne
Kovač vidi podkovati doru,
Dok maziju pozlaćenu grize.
Na čelu mu mjesec i danica,
A iz prsah žarko bije sunce.
Iz tkanicah što mu sedlo stežu,
Svakobojni plamte kamenčići.
Dvje šarulje pružile s po sapim,
Ploče srebro, a ćavli su zlato.
Lahke noge pod plemićom dorom.
Kad poleti, van što krilah nejma,
Jedva rosu sa travice truni,
Ti bi reko: zemlje se netiče.
Kada djete zapasalo snagu,
I mišica zabreknula bjela,
Sve s izmeče dori u podrume,
Hotjelo bi sve jahat i trkat,
Al ga sama nepušta pomajka,
Da se nebi prenagljelo djete,
Da ga vjetar nelahne s konjica;
Neda maha, dok se neutvrdi,
Uči njega svrstovat dorina:

Kopje hitat, dohvaćat u ruke:
Na najžešćem doratovu trku,
Puške palit, punit, podprašivat,
Jelovinu sabljom odvaljivat,
U cilj jedan po pet putah smjerat,
Sad prestrizat, sad poljanu skružit.
Svemu s djete s dorom privježbalo.

(Dalje će sliediti.)

Svaštice.

Iz Požege. U maloj skupštini županije požežke dne 31. o. m. obdržavanoj, odlučeno je nj. c. kr. apošt. veličanstvu sniženu zahvalnicu podnieti, što je prvu hrvatsko-slavonsko-dalmatinsku izložbu premilostivo dozvoliti dostojalo; isto tako je odredjeno i preuzvišenoj gg. kancelaru i banu za kriepko podupiranje tog narodnog poduzeća zahvaliti se; — ujedno je presv. g. veliki župan na prošnju skupštine obećao, da će gg. koja su se ponajviše svojim trudom oko izvršenja ote zadaće odlikovali, i cielog naroda zahvalnost zaslužili, — kao što su presv. gosp. Miroslav grof Kulmer, gg. Mirko Šuhaj, Ferdinand Davidé i Srećko Lay — u koliko već nisu — ove županije počastnim članovim imenovati. — Isti dan je kod gradskog zastupničtva ovoga grada sjednica obdržavana, u kojoj je takodjer odlučeno u istom predmetu u podajničkoj odanosti najvišjem prestolju zahvalnicu podnieti, a ujedno nj. preuzvišenostima kancelaru i banu za izradjenje ovog za naš narod spasonosnog poduzeća blagodariti. Zaslužni za naš narod muževi pri ovoj izložbi žrtvujući se gori napomenuta gg. grof Miroslav Kulmer, Dr. Mirko Šuhaj, Ferdinand Davidé i Srećko Lay — jesu jednodušno za počastne gradjane imenovani, i odredjeno je, da jim te diplome pošalju. — Nevolja nas je opet stigla, pošto se je iz nova govedja kuga u ovom gradu ukazala, i već je u kratko vrieme do 30 komadah utučeno. Nemožemo baš na dušu uzeti, ali ipak bi usudili se posumnjati, da je to zlo iz susjednih mjestah naše vojničke krajne se uvuklo, a biti će po svoj prilici kroz kože. Višje naredbe u pogledu predupredjenja toga zla, ponovljene su, i služe za strogo obdržavanje.

Do sad je po družtvu srb. narodnog pozorišta izvan predplate predstavljeno kako sliedi: „Miloš Obilić“, „Nemanja“, „Vojnički bjegunac“ i „Vampir i čizmar.“ — A u predplati je davan: „Stari baka i njegov sin husar“, „Obklada“ „Mužki metod i ženska majstorija“ za ovim „Ljubav i filozofija“, „Punica“ za ovim „Šaran“, „Gospodje i husari“ „Mejrima ili Bošnjaci“, „Ludnica“ za ovim „Stari kovandžija“, „Žena što kroz prozor skače“ za ovim „Prkoš“, „Ajduk Veljko“, „Četiri pismena“ za ovim „Ženski neprijatelj“, napokon Spletka i ljubav. Nema dvojbe, da je ovo družtvo vrlo izvježbano i da svoje uloge svaki što bolje i izvrstnije obavlja. Što se tiče našeg obćinstva, ono znade ih i cieniti, što pokazuje tim, da je dvorana uvjek puna, da jih prigodom predstavljanja a i u socialnom životu veoma odlikuje.

U Zagrebu dne 6. studenoga. (Dopis.) Latio sam se pera, da vam njekoliko sitnicah sobćim, koje dovoljno jamče, da budni duh u ovom gradu još nije zaspo.

U oči dušnoga dana, bijahu sva groblja svetčano razsvietljena, a osobito groblje sv. Jurja. Na grobu žrtvah, koji je svetčano i veleukusno nariešen bio, držahu stražu a kašnje i opielo pravnici zagrebačke pravoslovne akademije. Grob pokojnoga pjesnika Stanka Vraza, okitiše, dosad još stvar nečuvena, tri domorodne gospodične. Tako valja. Kad jedanput duh naših pjesnikah prodre u srdca našinakah, nikad jim već neopustiše grobovi.

Dne 4. o. m. u večer počastiše, kao u oči Mirkova, isti pravnici zagrebački, serenadom po narod vele zaslužna muža, dra. Mirka Šuhaja, Mirka Bogovića i vel. bilježnika zagrebačke županije i onaj dan svetčar barona Dragojla Kušlana. To je očiti dokaz, da se naša mladež kvalificira, kao što joj reče tom sgodom vatreni naš Mirko Bogović, „za hranitelje ustavne slobode i narodnosti.“

Čujem da je njekoliko osobah od magistrata došlo pjevajućim pod prozori Kušlanovimi pravnikom, baš kad su dovršivali, i rekli jim da prestanu. Sad nastade vika i buka, u to se pokaže i g. namj. kapetan Urica, a mladež povikav i dva i tri puta gromovito: „Živio baron Kušlan!“ razidje se svaki svojim putem. Čujemo, da će se odsele svaki morat prijaviti satničtvu, koji hoće, da serenadu drži.

Glasa se sve to više, da će se sabor trojedne kraljevine što prije sastati. U to ime dobilo je zemaljsko graditeljstvo nalog, da županijsku dvoranu za sabor priredi, bar do 15. prosinca. Nebi l' se i k nam lastavice povratile. —č.

(Književnost.) Prvi broj novoga časopisa pod naslovom: „Bosiljak“ primili smo i možemo kazati, da je u istinu od velike vriednosti, ne samo za mladež, već i za naš puk u obće, te zato nemožemo za dosta da ga pripornčimo; pošto smo uvjereni i od vještine urednikove osvjedočeni, da će sve bolje i bolje napriedovati, te duševnu hranu omladini davati, koja će joj u moralnoj i materijalnoj struci od velike koristi biti. Ciena je pako tako neznatna, da bi svaki roditelj mogao si svojem užećem se djetetu nabaviti. Za cielu godinu nekošta više već 2 for. a. v.

Zagonetka sa nagradom*)

od Konstantina Mandrovića iz Nove Gradiške.

1. rieč: jedna varoš u Slavoniji.
2. rieč: štabalno mjesto jedne krajiške pukovnije.
3. rieč: jedno mjesto blizu Djakova.
4. rieč: štabalno mjesto vojničke krajine.
5. rieč: varoš u požežkoj županiji.
6. rieč: poveća varoš u Hrvatskoj.
7. rieč: varoš u Hrvatskoj pokraj jedne rieke.
8. rieč: velika varoš u Magjarskoj.

Kad se ovih osam riečih pogode, i od prve rieči prvo slovo; od druge, drugo; od treće rieči treće slovo itd. do osme rieči osmoga slova čita, onda proizlazi ime jednog jugoslavjanskog časopisa sadašnjeg vremena.

*) Tri prva razriešitelja ove zagonetke dobiju na dar „Jedan krasni album za fotografije.“ Pisma sa pravim razriešenjem molim nek se pošalju do 25. studenog t. g. na izdatelja iste zagonetke, od koga će takodjer i nagrade poslane biti. U broju 33. „Slavonca“ sliediti će razriešenja i imena gg. pošaljiteljah.

Tiskarna Miroslava Kraljevića u Požegi.

Izlazi 10., 20. i posliednjeg u mjesecu. Ciena mu je godišnja sa poštarinom 5 for., a polugodišnja polovica, za domaće pako, ako se u kuću nešalje 4 fr. 60 novč., a polugodišnja polovica.

SLAVONAC.

Predplatiti se može kod svih c. kr. poštah i kod odpravničtva lista u Požegi. Za obznane plaća se osim bularine od 2 stupačkog redka za 1. put 5, za 2. put 4 a za 3. put 3 novčića austr. vriedn.

Vlastnik i urednik: **Miroslav Kraljević.**

Godina II. U Požegi 20. studenoga 1864. Broj 32.

IZGOVOR.

Pitala me njekoć mati
Kad me suza sveg oblije,
Zabunjena, željna znati,
Dogodilo što se mi je.

Nu zabunjen pred njom žešće
Stanem svašta joj petljati,
I počimljem u to češće
Svedj duboko uzdisati.

Dosjetih se, pa joj velju:
Znaš, po vodu kad me poslà,
Za izpunit tvoju želju
Ja se latih odmah posla.

Hitro trčah no ikada
Da me nitko stić nemogâ,
Al kad tamo, trista jada'!
O kamenu udre noga.

Avaj meni, ja zavapi'
Prepuncatim tada glasom,
Tjelo mi se sve iztrapi,
Onim hipom, onim časom.

Vidiš Majko sve za tebe
Boli trpjet moram sade,
To mi nebjè od potrebe,
Al se vršit to morade.

Nije znala Majka sina,
Prevariti da ju kuša, —
Misli da je sve istina,
Što joj zbori njegova duša.

Ljubovca mu rekla sâma
Da ga vjekom sada pusti,
To je suzah izvor-rana
S koje plače punim ustî.

Brdjanin.

CARIN, ILI: KARIN.

Historička pripoviest iz rimskog života. Po M. I. Izidor K.

III.

Drugog dana pozove stari Mezembrijo svoju kćer k sebi, te joj poče Manlija po zaslugah hvaliti.

Djevojka se porumeni kod otčevih riećih i stidljivo mu prizna da Manlija već odavno ljubi.

Mezembrij neznade od radosti riečih naći, on ogrli kćerku svoju, te ju od veselja plačuć dolazećem Manliju dade.

„Jedini moj blagoslov tebi.“

„Ah otče, nemoj reći jedini blagoslov, ta tebi još jedna kći živi!“

„Njoj jedino moje prokletstvo! Požurite se spojiti se, pa onda bježte, bježte daleko odavde. Samo bi još rado časak doživio gdje ću znati da ste sretno preko mora dospjeli, onda nek dodje smrt ili Carinus, meni svejedno.“

Manlij istog sata odjezdi u Rim, uredi svoju kuću i sve za svatove priredi, pa se kasno na večer još u villu povrati.

Bilo je već oko po noći, tmasti oblaci prekrivahu nebo, kad al on na jednom mostu susretne cielu hrpu ljudih.

Činilo se je, ko da vojnici četu potepuhah vode, kojih je za vrieme bojevah sa barbari mnogo bilo, te su pretorianom*) dosta posla zadavali. Manlij pomisli da je ovakove sreo, pa mirno pozdravi vojnike.

Samo to mu se je čudno činilo, da je na kraju povorke jezdila visoka u bielu kabanicu zavita gospodja.

Vidivši ona da je Manlij stao, stade i ona. Nu neupoznavši u tmini jedno drugog odoše i jedni i drugi dalje.

Manlij opet stane, bilo mu je ko da bi se morao vratit pa nješto pitat, nu neznajuć što.

Nu uskoro ga nove misli obuzeše, kadno jutro svane tad se i veselje opet u srdcu njegovom probudi i on veselo odjezdi preko poljanah.

Već je u daljini mogao razabrati ogromne obrise ville Mesembrijove, kad al na putu sastane krasnu pozlačenu, sedefom izkićenu, a svilenimi zastori zatvorenu lektiku**) u kojoj su za ono vrieme samo najodličnije gospodje putovale. Dvie mule nošahu lektike a napred, otrag i sa strane idjahu robovi.

Tim se je više Manlij začudio, opazivši medju zastavi gadno kozami izderano lice, u kom umah upozna Aevia, najružnijeg parazitu svog vriemena, koji je svedj pripravan bio za pol sestercije o poslednjem gladiatoru pjesmu izpjevati, koji je jednom Carinovog psa rodoslov pisao i dokazao da ovaj svoju lozu vodi od kurjačice, koja je Romula i Rema dojila.

Manlij se nije mogao uzdržati nasmijati se na čudnovatom položaju ovoga čovjeka.

„Aevio, odkada te car nosati dade u lektici, ko kaku odličnu dobrotnicu?“

„Smiluj mi se Manlijo, pa se nesmij. Ja sam ti najnesretniji pjesnik na svietu odkad je Pegaz***) nogom zemlje hipokrene****) probio. Pomisli si, jučer mi se pruži prilika povečati moju neumrlost. Poslje podne saznadoh da je Carin zapovjedio uzaptiti jednn hrpu onih sekretariah koji jednog čovjeka obožavaju. Ja si umah naimim, kako si

---

*) Tjelesna straža rimskih carevah, kao n. pr. janjičari turski.

**) Nosilo.

)*) Po bajoslovju grčkom, krilati konj, koji je brieg Helikon jednim udarcem srušio kad se je pjevanjem muzah do neba dizat počeo. Na mjestu gdje ga je udario poteče izvor hipokrene.

pristoji, konja, da pohitim na ušće Tibere, gdje im je sastanište bilo, pa da ja mojom lirom ovaj slučaj za buduće koljeno ljudsko spravim. Tamo su ti ubijali, mučili, propinjali a ja kao pjesnik to nisam mogao gledati! Čuj, šta mi se dogodi! Na putu ti sastanem vragoljastog dražestnog kakodemona*) ženskog kog su u ovom portativnom**) nebu nosili. Žena mi ponajprije izmami moju tajnu, pa onda mene, junonskom perfidiom na to sklone, da k njoj u taj vehikulum***) sjednem. Dok sam se ja s jedne strane unutra penjao, skoči ona s druge strane napolje, pa na mog konja, — sjedila ti je na njem ko amazonska kraljica — nasmija mi se bezobrazno pod nos pa mi reče da nek si pozovem pegaza ako sam pjesnik, pa onda ode naznačenim putem, a mene ostavi u tom instrumentu, koji je dugočasniji nego pješčani sat! —

Manlij napeto sasluša brbljavog pretu pa ga muklo zapita:

„Poznaješ li ženu?“

„Zar ti njenu lektiku nepoznaš, Manlio? Ah ti si sigurno novak u Rimu, i iz daleke daljine dolaziš gdje se o ovakovih stvarih negovori, gelidis Scythiae ab oris.****) To ti je vehikul nedokučive, neopisive Glicerije, boginjom postavše Circe*****), koju svaki obožava, Carinus skupa samnom; koja svakog muči i štovatelje svoje u volove i bivole pretvara, Carina skupa samnom.“

Manlij posliednje rieči poete više čuo nije. Čuvši ime „Gliceria“, odjezdi ko da su ga furije gonile u dvor Mezembriov.

„Jeli je tvoja kći doma?“ zapita Manlij starca, koji mu je smješeć u susret došao ni nesluteć strah i sdvojenje Mladićevo. Pa kad mu ovaj odmah neodgovori, zapita još jednoč sav uzrujan: „Gdje ti je kći, Mezembrio!“

Starac povuće mladića, koji je netrpljivo na odgovor čekao, na stranu, pa mu prišaptne:

„Priznat ću ti, al se drži ko da ništa neslutiš. Ona običaje pohadjati skupštine kršćanah, pa je i sad onamo otišla, te se još povratila nije.“

Manlius podigne drhćuć obe šake pram nebu, pa divjim glasom zavapi:

„On, prokleto nebo, koje je to dopustit moglo!“

Mezembrij prekvačen trgne se natrag i zapita: „Manlio, što ti je?“

Manlij mrko ga pogleda i muklo mu reče:

„Starče, tvoju su kćer ugrabili!“

Mezembrij se sruši natrag na stolicu i jecajuć ga zapita:

„Glicerija?“

„Pravo imaš, starče, ona je to učinila, a ja ih ludjak susretoh! Ove oči vidiše ju pa ju neprepoznaše, ovo nesretno srdce prodje kraj njih, pa neosjeti da nju, nju, na stratište vode! Oh bogovi zaboravite na mene! Ako se je dogoditi moglo, da kraj ljubovnika sestra sestru na stratište vodi, šta ste onda vi svi skupa, Jupiter, Ormuc, Zeus, Zebaot i vi drugi kraljevi sudbine? Vragovi su gospodari zemlje, a sudbina je zločest omen. Nu i ja neću da bolji budem! Starče pomisli na sve kletve što ih znadeš, pa viči od jutra do mraka, a ja ću dotle raditi!“

Starac jecao je samo, ko da ga je kap udarila.

„Kćeri moja — — oh, kćeri moja!“

Manlij digne pjesnicu, oči mu se pokrvavile:

„Tvoja kći? — — Jednu ću osvetit, drugu ubit! — — Proklet bio i ti i ja! —“

To pisnuv skoči na konja i odjezdi umah natrag u Rim.

*) Zločesti duh.

**) Portativno nosilo.

***) Kola, kočia.

****) Sa ledenih scitijskih obalah.

*****) Circe. Čarobnica vila.

IV.

„Panem et Circenses“ bila je lozinka rimskoga puka kada je gladovao ili se dugočasio.

I doista bio ti je to krasan narod; prozu on poslovanja poznavao nije, što mu je trebalo, dao je car badava, a podjarmljene je zato pokrajine sisao. Za kruh, vino i ulje Rimljan se brinuo nije; a što se cirkusa tiče, to se je car s carom natjerao da prenapetim željam puka zadovolji.

Nu sve nadkrili Carinus, koji je sjajnost sekularnih igarah do bezumnosti prećerao.

Jednoč bio je cieli cirkus zlatnim prahom posipan, koji se je u suncu blistao, kada su ga konji kopitom u zrak digli, a quiriti*) odoše pozlaćeni kući.

Drugi put opet pretvori se sav cirkus u jedan hip u šumu. Cieli veliki hrastovi, u gorah skupa sa korenjem izkopani, ogromne palme, na ladjah iz Afrike dovežene, biahu na mjestu nasadjene, gdje je puk još malo prije zlaćenu pustaru gledao. U toj šumi šetahu najredje zvieri juga i iztoka, od prekrasne žirafe pa do nespretnog hipopotama; pravi raj na drvećih zlatno voće, u lišća milozvučno pjevajuće ptice, na granah šarene vijugajuće se zmije, a u sjeni divji paunovi i mirni nojevi.

Kada se je puk sit nagledao, dodjoše lovci i ubiše zvjerad; zatim bi šuma opet izkrčena, a drugi dan ugleda puk na njenom mjestu veliko more, na kojem su se brodovlja krvavo bila.

Jednoč, u sried ljeta, gdje je svaki od vrućine iznemogo sjenu tražio, ugleda u cirkus pozvani puk — zimu.

Cirkus bijaše sniegom pokrit, kojeg su sto i sto ladjah i kolah sa planinah Norika i Galije dovezli, a na sniegu vozahu se sto i sto zveketućih sonicah, za Rimljane prije nevidjena stvar. Po sred cirkusa ležahu razne zvieri najsjevernijih krajevah na velikom lednom briegu, a po površju okruglog ribnjaka, na kojem je mjesto leda velika staklena ploča bila, skljizahu se u raznih kolobarih u tom izvježbani ljudi. Rimljani se drhćuć zaviše u svoje kabanice, zaboraviv da ih je znoj posve oblio, a dočim su skljizači snježne grude medju gledalce bacali, prikaza uzvišeni populus svom caru, koji je tako liepo za njihovu se zabavu brinuo, svoje zadovoljstvo kliktajuć mu oduševljeno: Živio!

Potražimo sada Carina u svojoj palači. Ako ostavimo oriaške sgrade i vrtove koji prostor povelike varoši zauzimaju, doći ćemo do pozlaćenih vratah ulicam sličnih hodnjikah. Široke atiie**) su pune dvorjanikah, robovah gospodarah, i senatorah robovah. Veliki trački gorostas razredjivaše one kojino dodjoše pohadjati svemogućeg gospodara.

Sretan onaj koji smije kraj njega boraviti, tamo se čovjek nenalazi na zemlji, jer u velikoj obloj dvorani neznaš kakovo je vrieme, nit koja je doba dana il noći. Kroz prozračne zastore sjaju sto i sto svetiljkah kako je oku baš najudobnije. Svaka je doba godine nješto ugodna ovamo poslala, vručina ljeto, zima led, proleće cvieće, a jesen voće. Carinus nezna kad sunce izhadja, kada li zadje, on nezna jel je liepo il kiša pada. Njemu veselje nikad neprestaje.

Eno tamo leži na mehkih dušecih postelje svoje, pred njim prostrt stol, a oko njega prilizavci, plesači, hetere, eunuki, pjevačice, papige i pjesnici.

Lice mladog, svimi slastmi umorenog čovjeka, bliedo je i crvenimi ljagami pokrito, svi mu potezi pokazuju, da je iznemogo, a njekoliko dlačicah na bradi i oko ustiuh pokazivahu nicajuće istom znakove muževnosti.

Dva eunuka meću jedan za drugim jestvine caru u usta, jestvine sve po izboru, gdje su si kuhači dugo i dugo glavu razbijali, dok su je skuhali. Jedna zdjela vriedila je

*) Gradjani.

**) Našoj avliji odgovara

često hiljade i hiljade, a baš samo radi izvanrednosti izbora dopadoše se Agustu. Carin ni prstom nemakne već kušajuć usne amo tamo premeće, pa najposlje slugam zapaviedi, da skupu jestvinu odnesu.

Oko njega plesahu plesačice, pjevahu pjevači, a Aevij nemareć za sve to neprestade svoje stihove deklamirati. Jambi*) njegovi pjevahu bezobrazno o svojstvih, kojih u Carina ni bilo nije, o njegovih krasotah i hrabrom srdcu njegovom, On na dugo i široko opisa sekularne igre i neostavi ni Jupitera ni Apolina u miru, samo da Carina nad njih uzvisi.

„Oh, nješto me tišti, nješto me ljuti“, zacvili Carin.

Dva roba odmah pohite, da izglade jastuke, da razrieše njegovu odjeću.

„Još me uvjek boli i tišti!“

„Valjda te jambi Aeviovi tište?“ Zapita Marcio, dvorski briać.

„Može bit. Prestani Aevio!“

Pjesnik se ponizno nakloni, proklinjajuć brijača, što mu je deklamaciju prekinuo.

„Šta mi fali?“ vikne ljutito Carin. „Pogodite, zar ću ja mjesto vas o sebi promišljat? Nješto me, nješto me srdi, rado bi se ljutio.“

„Ja sam pogodio“, reče brijač, „ono njekoliko dlakah nad usnama i na bradi, tvoj uzvišeni nos uznemiruju, daj da ih izrežem il izčupam!“

„Može bit. Vadi!“ Carinus nije ni rado govorio.

Marcii izvadi ono njekoliko dlakah i tako umiri dječinski carev hir, a on ga zaoto odmah učini prefektom**)

Sad se najednoč podiže štropot pred vratih. Njekoji upoznaše glas starca Mezembrija, koji je silimice htjeo prodrieti do cara. Nu uskoro opet sve ušuti, jer ga gorostas Galga silom iz atria iztiska.

Carin bio je s Galgom veoma zadovoljan, te ga učini na mjestu kancelarom Rima.

„A meni ništa, gospodaru?“ zapita Aevij.

„Tebi, Aevio, dati ću hram sagraditi, pa tvoju ću sliku metnuti na oltar na kojem će morati svi pjesnici prvence vile svoje žrtvovati.“

„Hvala, hvala, čestiti care, hvala na hramu i oltaru, a i na prvencih mladih pjesnikah, nu što je sa mojim imanjem, sa mojim tuskulanom?“

„Reko sam ti“

„Ah da ako mi podje za rukom silom moje rečitosti i slašću jezika moga, čarom poezije moje sklonu ti učiniti Gliceriju, zemaljsku boginju. Nu zar ju nisam sretno amo doveo?“

„Magarče nesili me da toliko govorim, zar neznaš za stvar?“

Aevius neštedivši toliko svoj jezik ko lieni August, poče deklamirati:

„Ah da ja znadem kako si ju htjeo uzdržati, pa kako je čašu u ruku uzela, u kojoj je vina bila, pa kako je na jednu njenu riec čaša počela vatru i dim sipati, kako se je strašnim licem pram tvojim robovom okrenula, pa kako je viknula: Ako se usudi koji sa svoga se mjesta maknuti, pretvoriti ću ga u svinju. Oh kako su ti klipani svi na koljena popadali, a kako je ona oholo medju njimi izišla napolje. — Nu uzvišeni Carine, ova žena tvoje ljubavi nije vriedna. Preziraj ju. Ja sam za te nješto drugo našao, djevicu kraj koje je Gliceria, ko blato kraj alema, ko mjesec pram suncu, ko obično vino pram mektaru, ko —“

„Nebuncaj toliko, tko je to?“

„Kako ti rekoh, djevicu, i to ulovljenu kršćansku djevicu, koju smo na tvoju

*) Vrst stihovah.

**) Načelnik gradski.

zapovjed medju lavove zatvorili; nu pomisli, ta gladna zvjerad se umiri kad ju djevica pogleda, te se pred njem legne i ruke joj poče lizati. Ja sam to svojima očima vidio."

Carinus se digne sa svoje postelje i oko mu čudno zasja, on mahne Aeviju.

„Idi po djevojku!"

Pjesnik umah ode, carskim prstenom u ruci.

V.

Sofronija bila je u posebnoj tamnici zatvorena i kako ju je sunce, koje je samo kroz mali prozor tamnicu razsvjetlilo, obasjalo, izgledala je ko svetica.

Bila je obučena u bielu odoru, bielu ko što joj je duša biela bila.

Unutra stupi visoka ohola gospodja, tamničaru, koji joj vrata otvori, kesu novca pruživ.

Gospodja bila je zaviena u kabanicu od težke svile, koja je na plećih sa alem kamenjem zakopčana blla. Kosu joj držaše prekrasni anadem*), al kroz finu iz zlata koprenu nisi mogao lica razabrati.

Sofronia čuvši šuškanje svile, začudjeno pogleda gospodju i zapita:

„Što išćeš od mene rimljanko?"

Gospodja digne koprenu i pokaza doista božanstveno liepo lice.

Ugledavši Sofronia ovo lice prepadne se, nu umah se opet nasmije i gospodji ruku pruži:

„Glicerio, sestro moja!"

„Nepružaj mi ruke", reče žalostno Gliceria, „prvog si se časa prepala kada si me ugledala. Nu dobro je tako, sada tugi vrieme nije. Ja sam čula, da će sutra veselja u cirkusu svršiti sa smrću mučeničkom ulovljenih kršćanah."

„Budi volja gospodnja!" reče Sofronia sklopivši ruke i nagnuvši glavu.

„Dva put sam pokušala spasiti te, nu nije mi pošlo za rukom, nu sada je vrieme. Promienimo naše odjeće, prebaci koprenu preko glave, obiesi ovu kabanicu preko sebe, jednog smo stasa, nitko te upoznati neće. Vani te čeka vierni sluga sa dva osjedlana konja, za jedan sat biti ćeš u naručju otca svoga, ljubovnika svoga."

Gliceria zatvori bolno oči, sakrivši jednu suzu, kao da je reći htjela: moga otca, moga ljubovnika.

„A ti?" zapita Sofronia.

„Ja ostajem mjesto tebe ovdje."

„A sutra igre u cirkusu?"

„Dovršit ću ja!"

„Nikada!"

„Zašto ne? Tebe ljube oni koji mene mrze, od kojih bi suzu sažaljenja rado kupila sa godinami mukah. Kada već jedna od nas pasti mora, zašto da baš ti padneš, gdje bi oni s toga zdvojili, zašto te ne ja, gdje bi mi smrt blagoslovili. Ti spasavaš za drugog sretni život, ja gorki od tebe odbacujem."

Sofronia primi ruke sestre svoje i pogledav joj ganuto u oči zapitav ju:

„Jeli? ti si bila ona žena, koja mi je one noći ponudila svog konja za bieg?"

„Zašto to spominješ?"

„Sjećaš li se što sam ti onda kazala?"

„Ti reče da kršćanin za svetu vjeru svoju mora mirno sve muke čekati."

„Vidila sam od onda do sad već češće smrt u raznih slikah, pa ti evo isto velim. Ako je božja volja da me stigne mučenička smrt, tad ću se ja veselo latiti muke vienca, kojim je i naš spasitelj ovjenčan, pa ću blagosoviti ruku koja će mi otvoriti vrata nebeskih slastih. O za krstovu vjeru svetu smrt je slast."

*) Ures na glavi, kako ga dan danas kraljice nose

„Ali oni, koje ovdje ostaviš!“

„Oni će me onkraj groba naći!“

„Kuda će ih zdvojenje baciti. O poslušaj me Sofronio! Ako sada gorkoj smrti neizbjegneš, nećeš ih ni onkraj groba viditi. Užasi života goniti će ih u pako; oh pusti me umrieti, za kojom nitko plakat neće, na koju nitko mislit neće, koju si nitko natrag želit neće. Snašla otca tvoga u jedan dan dvostruka sreća: tvoj život; moja smrt.“

„Smrt nije za ogorčeno srdce, Glicerio.“

„Zar ti misliš, da ju neću mirno dočekati?“

„Mirno da, al ne veselo. Smrt je svjetlost za onoga, koji vidi, mrak onomu koji nevjeruje.“

„Pusti nek me mrak zastre. Meni je život dosadio, pusti da ga se lišim, da me zaborave!“

„O Glicerio, zašto, zašto tako!“

„Jeli? Njekoč nebijaše razlike medju nami. Srdce mi bijaše čisto ko tvoje, lice veselo ko tvoje, bijasmo si tako slični, da nas otac nije ni pravo razlikovati mogao. Mi dapače istog mladića ljubismo, pa se dogovorismo nek on bira, a druga da će se odreći.“

„Oh da je tebe izabrao, sad bi obe sretne bile!“

„O, sestro to ti je sudjeno, olimpijski bogovi nehtjedoše! Nevidljive ruke smetu čovjeku puteve, te ga gone bez prestanka po svietu! Moj suprug bijaše bezznačajni odpušteni rob, koji baš onda dodje, kada me je Manlij odbacio. On mi pokaza listinu, gdje je dokazano bilo, da je naš otac učestvovao kod jodne urote prot caru i tako me prisili da sam pošla za njega.“

„A otac te je zaoto prokleo.“

„Nek nikad neoporekne, što je rekao. Sve se je izponilo. Podli onaj rob izgubi glavu, kada me car ugleda. Od onoga časa bio mi je život vječni boj, oružje moje, pretvaranje i varka. Svaki čas moradoh otca braniti. Koliko je ljudih ovdje, toliko i njegovih neprijateljah. Njega mrzi car, jer mu nelaska, njega mrze dvorjanici, jer je pošten, njega mrzi puk, jer je bogat, njega mrzi svaki griešnik, jer kriepost drži za urotu prot opačinu. Od cara do poslednjeg plebeje, svi ga ovdje mrze. Ja sam bivala kod pirovah Carinovih, ja sam se izmetu puka u cirkusu pokazala, ja sam si od dvorjanikah laskat dala. O koliko sam putah Mezembrijovu odsudu na smrt poderala, dočim sam ju il silom, il' s milom iz rukuh uhodah, demagogah*) senatorah i liktorah**), dapače iz rukuh samog Carina iztrgnula.“

„Pa zaoto te otac proklinje!“

„Pravo ima. Preziranja vriedno bilo je to ponašanje za kćer uimskog patricija. Oh da to samo nikad nesazna, jer da zna, pod kaku cienu živi, on bi se ubio.“

„Jesi li ti saznala, da nam je odano sastanište, pa si tamo pohitila?“

„Dva dana prije obznanila sam Manlija o tom, nu on prezire kuću moju. Sada drugog puta nema da se spasiš, već što ti predlažem. Sudbini ćemo tako najbolje zadovoljiti. Koji želi umrieti, i koji smrt zaslužuje, onaj umire, a koje život veseli i koji zaslužuju da žive, oni će sretni biti. Sofronio vrati se k svom otcu, k svom ljubovniku, pa uteci daleko, daleko odavde.“

VI.

Sofronia ogrli plačuć svoju sestru. U toj kratkoj čuvstva buri sve joj se slike života predočiše, ona ugleda otca svoga, koji ju je često svjetlom očiuh svojih nazivao, ona ugleda ljubovnika, s kojim se je mnogih sretnih godinah nadala. Jakost nestane djevojci; duh joj klonu.

---

*) Vodja puka.

**) U Rimljanah — krvnik. Pred konsuli i pred carem išlo je uvjek njekoliko takovih liktorah sa sikirom u ruci. Oko ove sikire bilo ja njekoliko štapovah ovezano za znak moći kaznene.

„Bježi, bježi sestro", zamoli ju Gliceria, ogrnuvši joj kabanicu.

„Ne, ne, ja nemogu ovu žrtvu primiti", reče Sofronia sa srdcem se svojim boreć. „Bog mi brani."

„Tvoj je Bog, Bog ljubavi", odgovori mrkim licem Gliceria, „ako se nećeš ovoj ljubavi za volju spasiti, a to ti-se sestro evo kunem, da će današnji dan, biti dan užasa za cieli sviet. Ja znam za kletve, kojih se isti dusi podzemni straše, rad kojih se zemlja trese, dočim se narodi medjusobno kolju, žuta ih kuga dok satre. Ako se ti svojoj vjeri žrtvuješ, to ću ja žrtvovati vjeri mojoj Rim, i proklet ću ga tako, da će buduća stoletja samo još gledati krpe kraljevskog skrleta njegovog!"

Bliedo djevojče zadrhta u naručaju uzujane sestre svoje.

Ova pako skine anadem sa svoje glave, pa s njom sestri kosu nakiti; a lice joj prekrije zlaćenom koprenom.

„Tako sad si spašena, sad idi, pa reci da neznaš, tko to je spasio, ako te pitaju. Zataji ime moje."

Sofronija ogrli svoju sestru, od koje se nikako odieliti nije mogla, pa ju htjede poljubiti, nu ova ju odtiska od sebe do vratah:

„Idi, idi, pa me neljubi, nesretna je sudbina na usnah mojih."

Nu Sofronija ju ipak poljubi. U taj čas stupi u tamnicu Aevius sa vojnici.

„Izdaja!" vikne Gliceria, pokrivši svojim tielom sestru, pa okrene divjim glasom Aeviju: „Tko te šalje amo, gadni Sikofantu*), ti si sašo s puta, ovo je tamnica, a ne bakanal!"

Zlatni kavez, u kom sam mjesto jednog dva goluba našo!"

„Metni tvoje budalaste dosjetke u stihove, ali mene štedi. Odlazi odavde.

„O veoma rado, nu Augustus me šalje."

Gliceria prišaptne brzo sestri:

„Neodaj, da si mi sestra, inače je otac propo."

Zatim okrenuv se vojnikom:

„Bezumnici, zar me nepoznate! Ja sam Gliceria. Vatrom ću vas uništiti. Nesjećate li se Tirija, kog sam u jelena pretvorila i onda mu istom čovječju sliku vratila, kad su ga psi razdirali. Hoćete, da i vas umah u hladno kamenje pretvorim il u divju zvjerad, koje no će se sutra u cirkusu medjusobno klati? Tko se usudjuje prot meni ruku dići? Tko se usudjuje put mi zapriečiti:

Vojnici se preplašeno ukloniše, a Aevius stupi pred Gliceriu.

„Nebeska ženo, suvišno bi bilo ovu čeljad pretvarati u volove, već od potrebe bi bilo, da mi srdce u kamen pretvoriš, da ništa za te neosjeća. Nu sad dopusti da ovu kršćanku k Augustu odvedem, jer bi ju on rado vidio, prem u ostalom i tebe rado vidja. Ako ti se baš hoće ljubeznivom srdčbom mojoj se kosi osvetiti, to proti tomu ništa neimam, a i nikaka me viša zapovjed u tom slučaju neizvješćuje. Glavom se mojom i srdcem uvjek služiti možeš, nu ruke je već Carin najmio. Moram i rabiti da ovu djevojku k njemu odvedem."

Glicerija prišaptne svojoj probliedjeloj sestri:

„Više te nego smrt čeka. Budi jaka. U pojasu, kojeg sam ti dala, imaš nož — Ti si Rimljanka, više ti nemogu reći!"

To rekav stisne Sofroniji ruku, i ode medju preplašenimi vojnici, bez da je Aevia i pogledala.

---

*) Razkošne pjesme.

Dalje će sliediti.

Seoski knez.

Putničke bilježke.

(Dalje.)

Sada, gdje me je put na novo doveo k liepomu otoku i pod mračnu kulu Rolandovu, sjetim se s ljubavju na starčevu pripoviedku, pa kada se ladja ganula, ja sa žalbom poviknem: „S Bogom!“ ovom kraju, gdje se krasota prirode i poezija naroda u ljuvenom zagrljaju cjeluju.

Dovle smo prolazili milovidnom, veselom okolicom, bili smo čisto sami veseli. Na jednoj i drugoj obali rieke naslagali se briežuljci, obrašteni mladim jelikom i borovjem, mislio bi mlada otava u dugi red baglićah složena, i spuštajuć se iz jednake daljine prama Rajni salaze lagano na široke, zelene livade, bi reć dogovor je medju njimi, da od mehke trave prostru mehkanu postelju ljubovnici svojoj Rajni. No ovdje se prizor sasvim izmienio; veselu milovidnost izmienila važna osbiljnost. Zeleni brežuljci izrasli u ogromne gole gore, koje podupiruć se granitnim podnožjem o rebra Rajne, golim tvrdim tjemenom prolamaju nebesa. I vazdan ćeš putovati, i vazdan s osbiljnim čudom ovaku okolicu promatrati. Mienjaju se slike neprestano, ogromnost, veličanstvo ostaju sve uviek jedni te isti. Kako gore i s njimi stisnuta, zasužnjena Rajna sad lievo sad desno zavijaju, tako se pred očima putnikah otvaraju vaviek novi predieli, likom različiti, no jednaki ogromnom silesijom. Svaki greben, svaka skala, svako tjeme ima drugo, ima svoje lice, te ćeš ih i gladan i žedan gledati, niti se možeš gledanjem umoriti.

Koliko je silna ova priroda, te bi mislio, samo je divjoj zvieri u njoj stan sgodan, duh čovječji jošte je silniji, te se hrva s njom odvažno i sretno. Njivi oranici nema tu traga; no gdjegod je izmedju tvrda kamenja provirio busen i okrenuo se prama suncu, opazio ga marljivi čovjek i vinskim panjem zasadio. Iz ovaka kamenja, i ovakih riedkih i i malenih, da se jedva vide, panjevah curi porensko vino, komu se raznio glas po svoj Evropi. Vidio sam i kušao ovo grożdje; naše je krupnije, sladje i u svačem bolje, te samo naše nevještvo, koje je do sada bilo žalostno, od sada će biti i griešno, mogaše od boljega grożdja gore vino tvoriti. — Ovde onde uvukla se gora u se i ostavila na Rajni prostorak; ovaj je prostorak shvatio čovjek, sagradio si stan, podigao tvornice, izučio vino ploditi, brodove graditi i upravljati. Te obadjite svu Njemačku uzduž i poprieko, ona je svuda plodovitija, i premda je svuda liepa i bogata, nigdje nije ljepša ni bogatija, nego ovdje posried ovih kamenitih gorah. Ali zato tri glavna, u naše doba jedina provoznika svakoga bogatstva na ovom se polju zemlje vazdan utrkuju: parobrod po sredini, s jedne i s druge strane željeznica. I sjednuo čovjek ili na parobrod, ili na ovu ili onu željeznicu, uzeo on putovati u koje ga volja doba, svagdje i uviek će se čudit, odkuda za boga ova naloga svjetine. Lomi se i muči čovjek, njetko traži udobnost, velika većina komad kruha. I sve što je na svietu, mora služiti i služit će čovjeku, ako ga marljivost i znanje podupire.

No pravo i podpuno zanimivi mogu biti ovi krajevi samo onomu, tko im znade iz historije davne sgode i nesgode. Sried veličanstva ovih gorah snovahu silni dusi veličanstvene misli i osnove. I poslje Rimljanah najvažniji dogodjaji Evrope ili su ovdje izvedeni, ili zamišljeni. Jer ovuda su sjedili cari franački i poslje kralji njemački, ovuda svjetoglasne i važne sabore sazivali. Na svakoj stranici njemačke povjesti čitaju se imena Colonia, Moguntia, Vormatia. Budni sabori ovih gaadovah držahu zlatnu krunu i kraljevski plašt, da uz njih po svojoj volji diele gospodstvo Evrope izbraniku svomu. Mogući knezovi i ratoborni vitezi njemački na ovih saborih ugovarahu vojne križarske, osvajanje Italije i hrabrih pukovah polabskih; s ovih saborah pošiljahu velike vojske, da izginu pod mlatovi silnih Husitah. Izgubljena ili dobivena bitka na ovoj rieci odlučila je često, hoće li Evropa služiti Njemačkoj ili Francezkoj. I zato nema na ovoj rieci ni jednoga pedlja

zemlje bez historične uspomene: Svaka razvalina pripovieda onomu, tko slušati umije svoju bud žalostnu, bud veselu, bud sramotnu ili dičnu, no uviek silnu i važnu povjest.

Želio bi od blagoga čitatelja,“da s kratkim ovim opisom bude zadovoljan. Čitao sam i sám duge opise raznih okolicah: riedki su dobri i vjerni, nego do malo izvrnu u afektaciju i puno škode čitatelju. Gledao sam na Rajni putnikah, plavokose Englezkinje, sjede na ladji s knjigom u ruci, koja opisuje ove prediele. Mjesto da promatra prirodu, ona je opis čitala. — Uz Rajnu ima do Majnca mnogo po manjih gradovah, kojim sam ja imena većinom zaboravio, samo se dobro sjećam jake tvrdjave Koblenza, kojoj je stražiti proti još uviek živoj pohlepi francezkoj. Tu utiče u Rajnu manja rieka Mosel, na kojoj rodi poznati Moselwein. Medju ove dvie rieke stisnut je Koblenz, naslanjajuć se od zada na strmu goru, s koje izza debelih zidinah zjevaju na sve strane topi i lumbarde. Naprama Koblencu, preko Rajne, opet na strmoj skali debele zidine i topovi, i tko se ovuda zlom namjerom protiska, vesela mu majka. — Kraljica pruska najvoli ovdje u svom preliepom dvorcu i ljeti i zimi stanovati.

Mislio sam na naše Zagorje, te velim, da je nješto Bog dragi kroz njega rieku kao Dunav ili Drava naputio, onda ljepšega, ljubeznijega kraja nebi u svoj Evropi bilo.

Nadao sam se dočuti još koju porensku priču. Vrlo žalim, što me je nada prevarila. Ali sam zato slušao koliko čemernu, toliko važnu prepirku medju Rusom i Poljakom. Nemili mi se dirati u tu krvavu ranu: koliko bi drago bila ruka mehka i ljubezna, vriedja i boli ljuto. Dok se na tom putu nesusretnu veća pravednost s jedne i veća mudrost s druge strane, dotle je koljenu slavenskomu bluditi kroz gorke muke i nevolje težke. Radostna Evropa klikovati će sve uviek jednomu plemenu: ti si barbar, drugomu: bez nade mučeniče, a ostalim: prnjavi, nepoznani božjaci.

Ja sam u Majnz stigao drugi dan po podne. Pred ovim gradom za dva sata, kod Bingena na lievoj obali i Rüdesheima na desnoj, renske gore, koje su do sada kao sužnja sapinjale Rajnu, najedanput se razidu u šir, na desnoj obali postupajuć lagano u susret Taunusgebirge, što od Frankfurta amo dolazi, na lievoj se gubeć u razbacane tamo amo brežuljke. Da sam bio na željeznici, bio bi bez sumnje u sladkoj varki živio, da putujem iz Zagreba u Sisak, tolika je naličnost medju ovim „Rheingau-om“ i zagrebačkom okolicom. Meni se činjaše, da vidim Slieme i Jakoba naših zagrebačkih gorah, a kada sam opazio goricu „Johannisberg“, odkle knez Metternich svake godine 80,000 for. dobiva, usudim se pomišljati na Salatu i Bukovec.

Majnz je grad liep i velik; no kraj vele liepa i sgodna položaja bio bi on mnogo veći i ljepši, da nije opasan tvrdjavom. Prvo mi bijaše u Majnzu pohoditi starodavnu, ogromnu katedralu. Ljepotom i umjetnosti ostaje ona daleko za kolonjskom; no kako su na njoj razni viekovi gradili i svaki viek na svoju ruku, naimari, koji iztražuju napredni ili nazadni razvoj svoje vještine, ovdje ga u skupu nalaze. Likovi svih redom nadbiskupah od 10 viekah, izrezani u zidanih stupovih, premda većinom nespretno, vrlo su zanimivi. Njekako je milo, pogledati u lice muževom, koji su kao kancelari njemačkoga carstva okretali toli dugo osovinu dogodjajah Evrope. Ima u nutarnjosti gdjekoji spomenik, samo zato važan i znamenit, što je iz davne davnine. S neliepoga, visokoga tornja dade se pregledati sam grad i daleka, divna okolica.

Od inih spomenikah najljepši je Gutenbergov, posao velikoga umjetnika Thorwaldsena, rodom Danca. Netreba mi ni spominjati, zašto je grad Majnz podigao spomenik Gutenbergu. Štogod historija spominje umovah velikih i silnih, nijedan nije za prosvjetu čovječanstva toliko učinio, koliko čisto mekanični izum Gutenbergov. Znanost prije njega izključivo blago ljudih riedkih i zakopano u manastirih, njegovim izumom postade imovina cieloga čovječanstva. Dragocjeni rukopisi, preskupe knjige, riedki eksemplari, kako su se razmnožili na tisuće, tako im je na tisuće ciena opala, i na tisuće naraste broj umnih poslenikah.

Smije li se Gutenberg nazivati „Kutnohorski“, smije li Slaven kazati da je taj duh, toli zaslužan čovječanstvu, bio duh slavenski, pravda je težka i nepotrebna. Bilo bi koristnije i dičnije, da smo mogli bolje od Niemacah upotrebiti štampu, nego što bi ju izumjeli. A u Niemacah je davna, tvrdokorna navada, što je čovječji um najljepšega smislio, svomu rodu prisvajati. Nedavno slušao sam s katedre, da je Kopernik Niemac; da je Niemac naučio i naputio Portugize na morske pute do Indije i Amerike. I premda Leibniz u svojem životopisu sam izpovieda, da mu se otac pisao s Lubenic, no danas Niemci bolje znadu, nego sam Leibniz, da se on nije zvao s Lubenic. Ima dapače u Njemačkoj ljudih, koji junkersku stranku u Pruskoj nazivaju potomke davnih Slavenah, a to zato, što je ta stranka protuustavna; no grof Šverin i baron Šlajnic; jer su liberalniji, nisu potomci slavenski; niti je slavenski potomak predsjednik pruske komore Grabov, ni Šulce-Delič, premda im je ime onomu posve, ovomu na pole slavensko. Caricu Katarinu, kada hvale, nazivlju Niemicom, kada kude, Ruskinjom; njezine pomoćnike pri dielenju Poljske, poslanika Sieversa i generala Igelströma, premda nijedan od njih nije niti Niemac niti Rus, ipak Niemci Sieversa prisvajaju svomu koljenu, Igelströma daju Rusom, jer je onaj bio darovit državnik, a ovaj nečovječni vojnik. Austrijska vojska, ako je gdje izvojevala pobjedu, to su Niemci izveli, ako je gdje plienila, plienili su „Kroaten und Panduren“, makar ih slučajno i nebilo u vojski. I stotina podobnih bezsmislicah. No ima i medju Niemci, premda riedko, muževah, koji znadu i govore glasno, da je prosvjeta djelo i stečevina ne ovoga ili onoga plemena, već cieloga čovječanstva, da jedni narodi ovako, ini drugčije o napredku i razvitku rade.

Od Majnza do Viesbadna ima pe željeznici jedva petnaest minutah. Želio sam dakle viditi, kakova su kupališta u Njemačkoj. I nepoznajuć drugih kupalištah osim Jamnice i Tüffera, moje čudo bijaše ovdje veliko. Do triest tisućah gostih izmieni se svakoga ljeta u Viesbadnu. Zato je lasno razumjeti, kako je ovdje malo po malo postala preliepa kao bašća varošica, čemu divni perivoji i šetališta, zašto toli bogata kupalištna palača. Mene je put naneo oko četiri sata po podne. Na širokim i dugim jezerom zamnievaju glasi vojničke bande. Gosti, navlastito ženski sviet, što je starije, posjedalo u cvietnih sjenicah, mladež ili plovi na jezeru, ili ruku za ruku tamo se i amo vrlazi. Sve je tu parižko, i jezik, i hod, i nakloni, i posmjeh, i bogato, ukusno ruho. Oh kako se od radosti sjaje ova mlada, liepa lica! Kako od zadovoljstva pipaju ova sladoželjna srca! Misao i skrb nemaju mjesta u ovoj luki zadovoljstva. Bezbrižno uživanje i prokšena zabava, jedina je želja i staranje ovih sretnih bezposlicah. — Unidjem u palaču, kraljevski narešenu, prolazim iz jedne dvorane u drugu, i u svakoj velika naloga čeljadi sgrnula se oko dugih stolovah; propnem se na prste, što li je tu? Leže cekini, kao da je bogati Gavan sve svoje blago ovamo sgrnuo. Od toliko ljudih samo se jedan glas razdaje, glas bankiera; ostalo sve muči i pilji pohlepnim očima u jednu jedinu kartu. Kako su mračna ova napregnuta lica! Kako drhću ova lakoma srca!

Ni ona bezbrižna radost vani, ni ova ovdje zavistna sebičnost nemogoše mene zabavljati nego uzadjem iznad Viesbadena na vis, gdje se diže ruska crkvica sa zlatnimi tornjevi i kupolom, koju je hercog nasavski sagraditi dao na uspomenu svoje prve žene, velike knjeginje ruske, i koju svaki viesbadenski putnik vrlo rado pohodi. Jer je i sama crkvica, i nakiti u crkvici, pravo čudo umjetnosti. Izza Alkovna na mramornom kamenu leži od mramora izdjelana pokojna herceginja. Pogledajmo s vratah u dolinu: divna li vidika, Bože sveti! Toli daleko, da nam oči dosegnuti nemogu. No nadmetni glavu na ovaj stakleni prozorak: oh, koja je čarobna ruka svu tu okolicu pozlatila. No vratimo se u Majnz. Ovu večer izvadjaju gradjani koncert u slavu Šulce-Deliča, koji se tu bavi.

(Dalje će sliediti.)

VOJNICA.

(Dalje.)

A kad s perom po hartiji šara,
Crnilo se u biser pretvara,
Kolik riječih, toliko almasah.
Kad govorit nastavi se djete,
Uši, srdce, misli i nagnuća
Njegova su, veće tvoja njesu,
Ni sam neznaš kako se prikrada.
Još pomajka izučila sinka
Pjesme s vilam kitit i popjevat,
Zabavljat se s tamborom i lirom,
Misli svrćat, u tvorila sljevat,
Pravdu cjepat, i parbe smirivat,
Zvjezde, zemlju mjerit i poznavat,
Srdcah ljudskih uvojke razvijat,
Zla i dobra medje razdjeljivat.
   Pa kad vila podpazila vrjeme,
Sila, snaga djete razapregla,
Uvodi ga u dvoranu skrovnu,
Iznosi mu vitežko odjelo,
Što su seke pripravile davno.
Na njeg meće svilu i kadifu,
Uteže ga „šarenicom“ pasom,
Od bedarah do vitkih rebarah.
Za pás zadi dva svjetla ingleza,
A niz bodra damaškinju ćordu;
Beč s Budimom, i gradove ine
Na sablji mu izvézle su vile.
Dževerdan se svjetluca na ledjî,
Dostiguje u visini orla,
I ukida ždrala iz oblaka:
Dva nišana, dva kamena draga.
   Po njem trču jeleni i srne,
Hrti, vižlad dakte uzstopice,
Vuk se libi, medvjed nosi s samcom.
   Štit mu vile od srebra salile,
A na štitu mjesta i gradovi,
Znaci tajni razbojah junačkih.
   Kad se djete zaodjelo ljepo,
Sa zemljice klise na dorina:
Vila drži za dizgine desnom,
A s ljevom je barjak dodavala,
Na barjaku dvanajst regimentah.
Pa još ktome vrli slobodnjaci,
Konjanici na konju odrasli:
Slunj, Otočac, Lika s Ogulinom,
Dvje Banove, Gradiška i Brodska,
Gjurgjevačka, Križka, Varadinska,

I svi znaci trojedna kraljestva.
Tuj tu vile svu mudrinu svile,
Dvanajst vilah dvanajst godin vezlo.
Sbarjakom se vjetri zaigraju,
A dorin se otima na uzdi,
Zečki igra, s nogam zemlju grne,
Uši strigu, viska odjekuje,
U nozdrve frkće, rokće, zviždje.
Svjetla griva u kopitu smjera,
Iskre plamen iz očijuh sjeva.
Srdce momku i mladu dorinu
Napreglo se od sile i snage,
Mirovat jim neda ni počivat,
Oba željna boja velikoga.
Plahnu vatru vješto toli vila,
Nješto šapnu posinku i dori,
Na igru jih pusti u poljanu,
A vile se izkitile redom,
I one se začudile same!
Kad se djete konja naigralo,
Odjaši ga kod vode studenca,
Uznak leže na zelenu travu,
Sam se doro oko njega voda,
Bjelu pjenu prjeko sebe valja
Po poljani golubove gradi.
Mlado momče san prevari kratak.
Kad se prenu, oko sebe glednu,
Koliko je oko trzne jelah,
Na vrh svake siv soko popjeva.
Čiste vile i nebeske djeve
Za čas su se tako pretvorile.
Sladkim pjesmam tuj ga uspavaše.
U snu mu se prikaza pomajka:
„Hajde sinko glavom prjeko svjeta,
Već za tebe ovdje nije stanka.
Mi otkasmo tvog života platno!
Osnova je: srjeća ti junačka,
Slava, dika svjét će nadživljeti;
A potka je: klanjci jadikovci,
Krupne brige i zaprjeke težke.
Borit ćeš se dokle si na svjetu,
Boj ćeš biti desnicom i s umom.
Troglava ćeš zmaja nadvladati,
Razdrmano spojiti ćeš carstvo!
Hrvat ćeš se s perom i jezikom
Za narodnu slobodu i pravdu!“
Mlado momče što na dori radi!
Objeručke popleskuju vile.
Pak mu s poče na okolo borje
Sa visokim svojim klanjat vršcim,

(I vjetri su vilam u posluhu!)
A brježuljci igraju ko janjci!
Nigdje sinko! zapustit te neću.
Bit će pravac i danica zvjezda
Uzkrišena tvog naroda slavna!
Nikom poći neće moć za rukom.....
Omrazit te, zavaditi š njime!!
Ja ću mrježe sve izkidat sinko!
Još smo taka tvoga Imenjaka
Odgojile, u svjet otisnule,
Pomozi mu zmaja sbit u glavu!....
Ajde djete u sto dobrih časah!
Dušmani ti pod nogama bili,
Ko tvom dori ploče, čavlji svjetli!
Kad se momak od sna probudio,
Al kod njega nigdje nikog nejma,
Sve izčezlo osim sama dore.
Dori griva u kopitu drjema,
Na jabuci obješena lira,
Poklonile Nijemkinja vila,
Jer na Slavsku sinak zaboravi.
On se najde na obali mora,
Nastavi se putovat posvjetu,
Nikom junak ništa nekazuje.
Sve to mi je moga braćo druga!
Posestrima kazivala vila.
Trikrat sam ju junak preklinjao,
Da mi kaže tko je, gdje li ti je?
Za njim b' išo prjeko bjela svjeta,
Da mi ga je nagledat se kleto!
Tako mi je podviknula vila,
Neznam da li pravo je zborila,
Jedva sam se umoljio vile,
Pa mi seka odgovori rječi:
„Zar si bolan brez vida, bez uma?
To je glavom vaš Jelačić bane.
A Imenjak starina Radecki,
Oba ptića iz slavenska gnjezda,
I ogojka vilah zagorkinjah!
Raztjerat će orle mrlinjaše
Od bolestna Avstrijanska carstva.
Italija i Madžarska (Ugarska...) hola
Pred njima će svoja savit krila,
A hoće li spasiti Slavjanstvo?
To će vila mudrija kazivat!....

V

Učestili tatari po puti,
Hitro lete k Bjeogradu Stolnom
Gdje s ugarski... krunili se kralji:
„Pripravljajte stanove i hranu,

Eto s vojskom Jelačića!
On se diže k nami iz Kaniže.
Nesmjedoše pobit se Madžari.
Tko će lavu na mejdan izaći?“
Strah odleti na crnijeh krilih,
Na Peštu se i na Budim bjeli
Kano mora natište, navali.
Kada Košut smotrio pogibelj,
Prjed svjetinu izlazi sabranu.
Jedna glava, a deset jezikah,
Strah jim skida, slobodu uljeva.
Mužko, žensko nagovara rječma;
„Da prijonu za Budim utvrdit,
Jaze kopat, dovlačiti pjesak.“
Pa da vam je pogledati bilo,
Kak gizdave gospoje budimske,
Žal nasiplju, vuku na kolcima!
Bjele noge sjavću do koljenah,
Sve tu vrije ko u mravinjaku,
Kad ga noga pokruti konjika.
U Kaniži nekasnio bane,
Bez odpora kroz Ugarsku striže,
Zdravo dojde s svojî sokolovî,
Ka blatnomu Balaton jezeru.
Široko je, dugo i duboko,
Pet, šest danah ima u okrugu,
Mjesecu se klanja, za njim hoda,
Po njem plove svakostruke ladje.
Kada bane na obalu dojde,
Brod s pomoli, kroz valove striže,
Madžarski je u njem palatine,
Ustavi se malu spušta ladju,
U njoj Ziči knjige nosi banu,
Od Ištvana Madžar — nadvornika,
Košut ga je hitro opremio,
Da on banu na susrjet izajde,
Nebi li ga kako utolio,
Utolijo oli ulovio,
Ol za njeko zabavio vrjeme,
Dok s Madžarska sila nesjedini.
Jelačiću piše Nadvorniče:
„Na besjedu i vjeru ga tvrdu,
I Madžarsko poziva poštenje.....
Da slobodno k njem dojde u ladju.....
Za pogodbe utvrdit od mira!....
Madžari će što želje Hrvati.....
Sve poklonit, nek se rata projdu,
Krv nevina..... da se neproljeva!“
Na obali knjigu štije bane,
Njegovi ga kruže generali,

Poglavari i kita vojnička,
Svi Madžarskim dobro vješti varkam.

(Dalje će sliediti.)

Svaštice.

Iz Požege. Opet smo malo odahnuli, i ufanja zadobili, da ćemo živi ostat; vidismo bo u našem gradu slavnu onu komisiu, koja je u Rieki radi riečko-zemunske željeznice svoj posao započela. Stari naš poznanac i veliki dobrotvor ove županije velemožni g. savjetnik Mojsia Baltić potli 10 godinah ukazà se opet u ovoj županiji s prijerečenom komisiom, i otud sudimo, da je to: što nas stari naš prijatelj, a velezaslužni domorodac pohadja bonum omen. Ako i nemožemo kazati za stalno da smo pobjedili one, koji negledaju na korist znatne većine našeg naroda, i koji bi svoje udobnosti radi, osujetili mal ne čitavog naroda našeg, onu ideu, da se uživotvori zemunsko-riečka želj. onako, kako ju je već družtvo Belgiansko trasiralo; to ipak možemo uviditi, da naše visoke oblasti kojima je prvi hrvatski kancelar, a Slavonac Ban na čelu kriepko nastoje, da se volja naroda izpuni. Bog blagosovio ih, i svakoga, koji se za sreću naroda brine, a onima nećemo prokletstvo proricati koji su protivnici naši — jer mi smo kršćani — već ćemo kazati, Bože oprosti jim. Bilo kako mu drago, — mi se dobru nadamo! — nu ova komisija za nas je ono što je za umirajućeg mošus i kanforata — jer se ipak kadkad dogodi da za ovakovim liekovima bolestnik ozdravi i u životu ostane.

Mala skupština ove županije odredila je predbježne naredbe glede ovogodišnjeg novačenja. Presvietli gosp. vel. župan je pod skupštinom imenovao u Daruvar za kot. sudca našeg prv. popbilj. i zač. vel. bilj. g. Skendera Viraga u mjesto gosp. Lav. Itlingera, koj je u doljnem Miholjcu kot. sudcem postao; a za prvog podbilježnika dosadanjeg drugog podbilježnika Josipa Paula. — Govedja kuga je i u županiji naročito u Komorici, i u gradu Požegi tako mah preuzela, da je po smislu §. 52. naredbe glede preduprednjenja te pošasti daljnje ubijanje obustavljeno. U Požegi je još ta srieća da se samo u onima kućami ukazuje, gdje je već od prije vladala. Pjevačko naše družtvo daje koncert sa plesom na dan 22. o. m. — Srb. nar. kaz. družina je potlam kako je opet izvrstna se u predstavljanju osobito u narodnih komadah izkazala, s nami oprostila, tužan je to rastanak bio, jerbo omiliše našem občinstvu ta krasna djeca Thalie. Dana 16. o. m. odputovaše preko Broda u Osiek i zato za sretna puta i za vjekovječnu uspomen jim neka bude ova mala pjesmica.

„SRETAN PUT“
družbi narodnog srbskog kazališta pri odlazku iz Požege.

Sretan put ti bio družbo mila!
Zadovoljiv svojoj već zadaći,
Na put dalek kad si se spremila,
„Ostaj s Bogom“ rekav svojoj braći.

A nam nije želiti inače,
Već da sile tvoje se razplode,
I da svakim danom sve to jače
Obilnijim plodom viek urode.

Ugodne nam večeri pribavi,
Kojim baš se ni nadati nebi, —
Ali ti kad nami se objavi,
Tad sve — družbo! hrlilo je k tebi.

Da te vidi i vieštini tvojoj
Iz dubljine srca da se klanja
I da opet svaki u mašti svojoj
Snijuć blagi san, o tebi sanja.

I ti samo znadeš da nam bjaše
Kroz sve vrieme družtvo drago, milo.
Te prigrli uviek što je Naše,
Ili srbsko il' hrvatsko bilo.

Putuj sretno do Osieka biela,
Te donesi kao svud do sada
Na vidielo krasna tvoja diela
To je želja „Innicerum“ grada.

O tečaju bečke burze od 19. studenoga 1864.

Papiri: Kovnice 5% 70.85; Narodnoga zajma 5% 79.70; Srećke lutrijskoga zajma od god. 1860. 94.15; Narodne banke 781.—; Vierovnoga zavoda 117.70.
Mienice: London 116.30; Srebro 116.25; Carski cekini 5.57.

Tiskarna Miroslava Kraljevića u Požegi.

Izlazi 10., 20. i posliednjeg u mjesecu. Ciena mu je godišnja sa poštarinom 5 for., a polugodišnja polovica, za domaće pako, ako se u kuću nešalje 4 fr. 60 novč., a polugodišnja polovica.

SLAVONAC.

Predplatiti se može kod svih c. kr. poštah i kod odpravničtva lista u Požegi. Za obznane plaća se osim bularine od 2 stupačkog redka za 1. put 5, za 2. put 4 a za 3. put 3 novčića austr. vriedn.

Vlastnik i urednik: **Miroslav Kraljević.**

Godina II. U Požegi 30. studenoga 1864. Broj 33.

CRNE KULE SUŽANJ.

Balada Ilije Gromovića Sriemca.

I.

U *Jedreni* bielû gradu,
  Prestolnici turskog cara,
Odkud širjà svoju vladu,
  Odkud plienjà, robjà, harà, —
Na obronku gole krši
Jedna kula zrakom strši.

Kula stara, jaka, velja,
  Zidovi se njeni crne,
K njoj nevuče nikog želja,
  Već smotriv ju, srce trne;
Tà u danu, tà u noći
Groza ti je kraj nje proći.

Razvaljenu nje vršiku
  Kiti korov mjesto krova,
Tu šišmišah čuješ ciku,
  I „*uhuhu*“ noćnih sova,
A dubokom u nje pòdu
Jagrepi se s gujam plodu.

Koga snadje sudba prieka
  Da u njezin stupi stanak,
Tomu jadnom do viek vieka
  Već nesvitje bieli danak;
Stanovnika kule crne
Vjekovječan mrak zagrne.

Mongo l', što ga car pozlobi
  Ture ohlo, snažno, čilo,
Tu ga sapè i zarobi,
  Život skonča tu nemilo;
Mnogo l', što se prot njem diže,
Grozovita smrt tu stiže.

Mnoga l *duša* tu *krstjanska*
  U pregorkih mukah skapà...
Mnoga l' *krvca* oh! *slavjanska*
  Crne kule pód natapà
Mnogog ovdje krvnik sruši,
I otrovà i zaguši...

Tu *Ivana Kastriote*
  Četir sinka kô káp mlada,
Što mu car ih *Murat* otê,
  Dopadoše gorkâ jada;
Kô taoci čame sužni,
  A ni krivi niti dužni.

Albaniju oh! za svoju
  Premilenu pate sada,
Za prestolni grad svoj *Kroju*,
  Gdje jim otac jošte vlada,
Al' uz harač silna zlata
Nametnuta od Murata.

Daud-paši, desnoj ruci,
  Savjetniku silna cara,
Kog on svakoj u odluci
  Sluša kô rob gospodara,
Kastriote liepe, mlade
Car povjeri i predade.

Daud ih u kulu rinù,
  Daud cara i svjetuje;
Da dječicu tu nevinu
  Il zaguši il otruje,
Ako njine želi prije
Dočepat se *Albanije*.

Car privoli — *Daud* začè,
To pakleno svoje djelo:
S prva malo, poslie jače
Otrov mieša jim u jelo,
Moć otrova tako kuša,
Prokleta mu na viek duša!

Dan za dankom minù bieli,
Nema viesti od *Dauda*,
Zato *Murat* sam poželi
Vidit djecu tu od čuda,
Otrov kîm za dugo tako
Mladjan život nedoako.

Pak *Murata Daud* vodi
Na sprat kule na najdonji,
Kako s njime dublje hodi,
Sve jim jače bùt šobonji,
I sve veći smrad se diže,
Što uznikom idu bliže.

Izpod ključa skače rèza,
Zahrdjala škripe vrata, —
Istog cara prodje jéza
I njeka ga groza hvata
Jedva zgleda kad u tmini
Gnjeva svoga plod nevini.

Crni prizor, crne kule!
Bratac ti uz bratca sjedi
U tom kalu slame trule,
Troica su smrtno bliedi,
Te u bratskom zagrljaju
Na skorašnju smrt čekaju.

Repotija uz *Stanišu*,
A *Konstantin* tà uz njega,
Jedva jošte dahom dišu
Grleć *Jurja* najmladjega,
Koji istek osamljetan,
Zdrav je i liep kô lier cvjetan.

Car se spaziv ih prodere
Čim prvašnju jézu svlada: —
„Arnautske pasje vjere!
Allaha mi! ja se nada'
Da ću vas već naći crkle
U srjed ove kule mrkle.

A gledj štenad Kastriota
Jošter živi, jošter diše,
Prežilava su života,
Otrova jim treba više,
Da s' dočepam njine prije
Liepe zemlje *Albanije*."

„Za troicu, kruno sjajna!
Siguran sam, živit neće. —
Al s najmladjim, kô da tajna
Njeka sila vlada, kreće;
Koliko god ja se trudi'
Moj mu otrov nenahudi.

Zato svjet moj čuj Sultanu!
Oprosti mu život mladi,
Uzgoj' ga po Alkoranu,
Koristit će tvojoj vladi;
Bit će drugi *Skender* lako."
Caru veli *Daud* tako.

Car će na to: „Ustaj Jure!
Tebi ću se smilovati;
Od danas ćeš biti Ture
Iskender se moraš zvati;
Bit' ćeš milim mojim sinom
Budeš li i *Skender* činom."

Jure kroz plač bratju gleda,
Ljubeći ih suzam pere,
Razstat mu se ljubav neda —
A u caru nema vjere —
Zato bratju svedjer jače
Grleć stiska, ljubi, plače.

Ali na to car povika:
„*Jure*, dost' je! ustaj brže!
A on šaptnuo: — čim krvnika
Dauda za ruku trže, —
„S Bogom! bio medj prokletim'
Ak vas bratjo neosvetim!"

Al' odjeknù mah tavnica
Od samrtnog bratje glasa:
„Ako budeš izdajica,
Nedostao duše spasa!
Jure! misli viek na svoju
Albaniju i grad Kroju!"

Odè s carem tužan *Jure*
A za njimi *Daud* struže,
A bratske se duše žure
Vječnom sudcu da se tuže,
Krv nevinu da osveti
Na dušmani krsta kleti . . . .

(Dalje će sliediti.)

CARIN, ILI: KARIN.

Historička pripoviest iz rimskog života. Po M. I. Izidor K.

(Dalje.)

VII.

Sofronia stade grozeć se pred dvoranom gdje se je Carin sa svojom družbom zabavljao.

Što je ovdje ugledala bilo joj je strašnije nego sva mučilišta, strašnije nego svi lavovi.

Piani robovi po zemlji se valjajuć pjevahu napitnice sa piani senatori, muževi bjelilom i crvenilom u licu a u ženske odore zavijeni pjevahu uz harfe bezobrazne ditirambe;*) na glavi im biaše ženski nakit, a nad njime obezčašćeni lovor,vienac; prvi dostojanstvenici države, prefekti, konsuli i tribuni valjahu se piani medju robovi; u prozračne odjeće odjevene dobrotnice plamom proste živinske požude u oko plesahu gadne plesove. A u sried tog djavolskog družtva ležaše Carin, najveća sramota skerleta svoga. Na licu mu se umorena već strast probudila na novo, vinom i prizori orgie ove, a sa kose mu se cjedilo mirisno ulje.

Sofronia se strese pogledavši ovo družtvo. Prvi put u svom životu zaboravi ona ime gospodina, koji je ondje najbliži, gdje je pogibelj najveća. Nu, tko bi na Boga pomislio na mjestu gdje je vrag oltar svoj podigao?

Drhćuća kršćanka se lati nehotice noža u pojasu. Dodirnuvši ga, opet se sasma osvjesti i posta hrabrom, odvažnom Rimljankom, te stupi bez pratnje srdčano u krug plesaćah, te oholo stane pred samog Carina.

„Jeli tebe u Rimu Augustom zovu?“ zapita ga, preziranjem ga pogledav.

Carinus se podigne smješeć sa svog ležaja i mahne vikaćom da ušute.

„Odkad znamenuje u latinskom jeziku „Augustus“ gad i sramota?“ nastavi Sofronia oholo gledajuć Carina. „Koje te je prokletstvo u Rim poslalo, tebe koji grdobu i izrod ljudih oko sebe kupiš, te opačin, diete tvojih bogovah na prestolje dižeš. Zar se zemlja pod tobom netrese, zar nečuješ neba glas? Zar te krika miliunah barbarah nebudi iz sna tvoga, zar ti pogibelj nekaže, da nisi gospodar zemlje ove, već prah i pepeo, ništa bolji nego crna zemlja u koju će te sahraniti?“

Carinus reče Aeviju:

„Doista nisi me prevario, to je divna žena. Baš ovako je liepa ovako; ded, ded, ljuti se, bjesni, tako si liepa, čim više kuneš, tim si mi srcu milija.“

„Čovječe, nad tobom živi Bog, koji sve misli srca tvoga bilježi.“

„Tako mi panteona!**) Ta žena još spada medju bogove. Aevio dovedi mi vajara, da tu sliku u kamenu izteše, sagradite joj hram, a ime nek joj bude „Venus bellatrix.“***)“

Jedan se umjetnik dvorski umah nadje.

On se lati stilusa****) i voštene ploče a Sofronia opazi užasom, da Aevij iz riečih njezinih stihove pravi, dočim ju vajar na ploču riše.

Ona odmah ušuti; ni živac joj se u licu nemakne.

„Požuri se, ako hoćeš sliku „venere bellatrice“ imati. Za sat će već biti „Venus victa“,*****) reče Carin vajaru, te se približi djevojci čvrsto ju motreć.

---

*) Razkošne pjesme.

**) Hram neumrlih.

***) Bojovna boginja ljepota.

****) Neimavši Rimljani za pisanje drugog sredstva, utiskali bi poteve s malim komadom slonove kosti u voštene ploče.

*****) Nadvladana venera.

Ona se ni nemakne, hladna kao kip.

„Nu zašto više nebiesniš? Ljuti se. To mi postostruči slasti, što mi ih srce osjeća, psuj, kleveći, ja ću te ogrliti, poljubiti, i od slasti poluditi.

Djevojče osta šuteć, lica hladnog.

„Ah, ti si rado hladnim licem tvojim pomaljila žar srca moga. Ti opažavaš, da me tvoj stid, tvoja ljutina uzhićuju, pa bi mi rada pokazala, da u tebe više srčbe nema, da mi tako ugrabiš najveću slast moju. Sluge lišite ju odjećah!“

Sofronia hladnokrvno izvadi nož iz pojasa, pa pogleda oko sebe.

Carin ostade začudjen onako stojeć, kako ga je nenadani ovaj slučaj zatekao. Svi se upropastiše, samo se Aevius brzo osvesti te se stade približavati kao tigar djevojci.

„Liepa dievo! Nemoj zaboraviti da si kršćanka. Bog tvoj strogo kazni onoga, koji si sam vrata smrti otvara, drugoga il sebe ubija, po tvojoj je vjeri isti opačin; tvoja je dužnost trpiti, što ti Bog naloži, il to bila mučenička smrt, il jedan sat u naručaju Carina. Nemoj zaboraviti da si kršćanka.“

Nož zadrhta u ruci djevojke.

„Pomisli da si kršćanka“, reče još jednoč Aevij i za korak joj se približi u namjeri skokom joj nož iz ruke iztrči.

„Jest, al' i Rimljanka!“ vikne Sofronia, i nož joj ko munja probije prsa.

Čvrstom je rukom nož držala, ona si ga do držala u srce rine.

Rimljanki je više do poštenja, neg do neba stalo.

Za čas se umirajuć sruši posliednjim još naporom odjeću svoju naredajuć, da isto mrtvo tielo ničiji pogled nesramoti.

VIII.

Medjutim je i otac i zaručnik uzalud tražio izčezlog ljubimca svoga.

Pitati smjedoše samo u potaji, jer javne obrane za Sofroniju nije bilo.

Mezembrija već dugo u Rimu vidjali nisu, zaoto su se mnogi začudili, kada se je ugledni starac opet na forumu pokazao, na svoju se batinu naslanjajuć i svakim korakom počivajuć.

„Oh, mili starče, ta tebe nikad nema u Rimu“, reče mladi mirisavi patricijski gizdelin. „Od poslje kako je Probus umro, još te vidili nismo.“

„Ta ja sam ti star i boležljiv, dragi Pompejaue, težko ti me noge nose, a oči su mi tako nevaljale, da te ni spoznao nebi, da nisi prosborio.“

„Pa zašto neživiš u Rimu?“

„Da ti vidiš moju krasnu repu, koju sadim, ti me ni pitao nebi. Takovog starca ko što sam ja, ništa osim njegovih voćnjakah nezanima.“

U taj čas dodje jedan poslanik sa kapitolija, pa prišaptne Pompejanu:

„Carinus odrekao se je carevanja i predao je skerlet svom bratu Numerianu.“

Mezembrij je često tako dobro čuo, da je isto šaptanje razumio.

„Šta ti reče?“ vikne on živahno, „Carin se odriče prestolja, a Numerian je car? Živio! Živio!“

„Ti poznaš Numeriana? Kakav je to čovjek?“ upitaju ga njeki dvorjanici preplašenim licem.

„Kakav čovjek? Junak, Rimljan, — pod kojim će Rim na novo procvasti, obasjan suncem slave. Slavodobitno nastavit će on bojeve sa cielim svietom, bojeve, kakove je Rim samo u najljepšoj dobi svojoj vojevao. Oh, tamo ćemo opet svi biti, liepo li će doba biti! I ja ću još sjest na konja, pa ću tamo, gdje treba da svaki pošten čovjek bude, ta nisam još tako star, da nebi mogao u bitci umrieti!“

Uzhićeni izvan sebe starac govorio je velikom rečitošću, na svoj se štap više nije naslanjao, a već u daljini od sto korakah upoznao je starog svog prijatelja Quarterquarta augura, koji je baš sa kapitola silazio.

„O, ti dolaziš sa kapitola, prijane Quarterquarte, nu šta je nova?"

„Ja sam to proricao! Senat nehtje dopustiti, da se neumrli Carin zahvali, on ga prisili da zadrži skerlet."

Mezembrij se opet na svoj štap spusti.

„Jao meni, moje noge! Jao kostobolja, pa baš u oba koljena, ah bezumni starče, ja na konja, gdje mi naslonjač treba, ja u rat, gdje ni prijatelja od prijatelja razabrat nemogu. Oh, kako star čovjek često bezumno govoriti može! Smijte mi se prijatelji, smijte se meni starcu siromaku. Oh, noge moje! Oh — — —"

Uzdišuć i stenjuć odvuče se starac. Na putu sretne Manlija.

„Jesi li šta saznao?" zapita ga ovaj.

„Sutra ću silom do Carina! A ti?"

„Ja idem potražiti Gliceriju."

„Ubij ju prije nego li riečcu proslovi. Neboj se njenih čaroliah. Sutra ćemo se sastati u Carinovu atriju, ponesi mač.

* * *

Manlij ode na pons sacer.

Pred tritonovim stupom*) sjedila je starica koja mu je prsten predala.

„Imaš li prsten gospodaru?"

„Imam, evo."

„Hoćeš li samnom?"

„Zato sam došo."

„Već te četiri dana čekam. Zašto te prije nije bilo?"

„Veselje se nikad nezakasni", odgovori Manlij ljutito i podje za staricom kroz vrtove, po tajnih putevih i pokritih hodnicih, dok njegova pratilnica pred jednih malih vratih nestane. Ona ga uzme za ruku i kroz tamne prostorije ga do okruglog stupodvora dovede, koji je samo jednim na kubi prozorom razsvietljen bio.

Starica ode da gospodju dozove.

Ogledavši se Manlij začudi se našav jednostavnu dvoranu, gdje je najveću razkoš očekivao, najposlje već pomisli, da Glicerija ni nestanuje ovdje, nu isti čas njetko za njim izusti njegovo ime. On se okrene i opazi visoku, bliedu gospodju u jednostavnoj bieloj haljini, koja joj je cielo tielo stidljivo pokrivala do vrata i do prstiuh. To baš nije bila odjeća za ljubovni sastanak, a još manje je lice na ljubav nukalo. Svaki potez u licu izražavaše žalost.

Manlijo upoznade Gliceriju. Krv mu se podigne u glavu i on se lati mača. Nu opet ju nehtje odmah ubiti; pomisliv da je to opet kaka varka; oh, ta žene to predobro znadu, one se znadu osobitostmi značaja onoga muža uviek prilagoditi, kojeg bi rado u svoje mreže ulovili. On htjede počekati, na prvu rieč o ljubavi, da joj onda nož u srce rine.

Gliceria osta nagnutom glavom tri koraka daleko od Manlija, i tiho reče:

„Kasno, veoma kasno dolaziš!"

Manlius svlada srdčbu svoju, pa ju gnjevno zapita:

„Zar je ljubav plod koji prezrije kad dugo leži?"

Glicerija ga uplašeno pogleda.

„Šta ti je da o ljubavi samnom govoriš?"

„Zar me nisi dala pozvati da mi o slastih ljubavi bilišeš? Rado bi te bio slušao, nu sada kad ovako govoriš, groza me spopada, Glicerio zar neznaš da si tako liepa, da bi čovjek kraj tebe sve žene zaboravio, koje je ikad vidio?"

---

*) Triton — odgovara našem — vodena vila.

Gliceriju pogleda grozom Manlija, koji je već mač do polovice izvadio bio.

„Sve?“ zapita ga mirno, „i onu, što sad mrtva leži?“

Manlius probliedi ko krpa i sav se strese.

On htjede izustiti ime Sofronije, nu nije mu se dalo, već odtrča do jednoga stupa i njega se primi.

Gliceria pristupi k njemu ko da mu je iz očiuh čitati htjela što misli.

„Manliju Sinistre“, reče ona mirno i polahko, „sni mi moji pokazaše, da ćeš me ubiti. Nu smrt mi nije gorka, već što znam, da mene za ubojicu zaručnice tvoje držiš.“

Manlij duboko uzdahne i sav se strese muklim glasom pitajuć:

„Kako su ju ubili? Kako mučili? Jesu li ju spalili? il divjoj zvjeradi bacili? govori, hetero, govori!“

„Nisu ju nikako ubili, već u Carinove su ju orgije odveli.“

„Ao, ah!“ rikne Manlijo u strašnoj bjesnoći i pokrije rukami lice. Onda reče mirno: „Nastavi, od prizora do prizora pripovjedaj, da čujem kako su svetinju moju u blato odvukli!“

„To nisu učinili. Jedna Rimljanka htjede ju spasiti, pa u tamnici s njom promjeni odjeću, nu kad je vidila da joj nemože poći za rukom što je naumila, a ona ostavi tvojoj zaručnici nož, s kojim se ona probode još prije nego što ju itko dirnuo!“

Manlius proplače i baci mač na tle.

„O bogovi, blagosovite ženu onu radi noža. — Poznaš li ju Glicerio?“

„Ona neće da ju znaš!“

Manlius uzdahne ko čovjek, koji se težkog sna liši.

„Hvala ti, Glicerio, hvala, sto puta ti hvala.“

Strašna li je to zahvala bila!

„Nu pogibelj još prestala nije“, reče Gliceria. Carinus, komu je u bliedo lice krv mučenice prsnula, pade onesvješćen na svoj ležaj, a drhćuća mu duša pomisli, ako već ova žena tako umrieti znade, kako će otac il rodjak njezin ubijati znati! Nitko nije Sofroniu spoznao, nu ljudem u oči pada da se moj otac ovdje bavi, i obće je mnenje, da je pokojnica njegova kći. Zaoto će sutra Carin tebe i otca k sebi dozvati i pitati vas, nepoznajete li tielo ove kršćanke, koja se je u tamnici ubila. Oni će ti pokazati zaručnicu tvoju. Manlijo, budi onda tvrdog srca, nemoj pisnut, ni suze proljevat, kad mrtvo tielo njeno vidiš, reci, da ju nepoznaš, hladnokrvno ju gledaj, pa reci da ju nepoznaš!“

„Ah, ja da ostanem miran“, reče Manlij, nepomično pred se gledajuć, „ja da ostanem hladnokrvan, kad mi mrtvo tielo njeno pokažu? ja da kažem, da ju nikad vidio nisam?“

„Pa zar misliš da će ti živa ostat na ramenu glava, ako car u tebi upozna zaručnika djevice, koja je rad njega umrla? Zar se on neće bojati tvoje osvete?“

„Osvete“, reče tiho Manlio, „osvete!“ vikne Manlijo, „Glicerio blagosovljena budi rad ove rieči! ha, osveta, o kako će sladka biti! Glicerio hoćeš mi pomoći osvetiti sestru tvoju.“

„Hoću, hoću, Manlijo, ti dakle vjeruješ rieči mojoj, ti nevjeruješ što sviet o meni govori i misli, dok me za vriednu držiš pomoćnicom ti biti svete osvete tvoje. Hoćeš, Manlijo, da odem k Carinu, da se od njeg grlit dadem, pa da ga zubmi zagušim? Hoćeš da otrujem njega, sav sviet, reci, govori, ja sam orudje osvete tvoje.“

Manlijo, koji je još uviek nepomično stajao najednoč se trzne i uzme Gliceriju za ruku: „Sestro, Sofronije moje, Carinu još smrtna hora kucnula nije, to bi bilo malo, premalo! Nego ja ću ti ga poslati, a ti ga za čas zabavi.“

„Ha!“ reče Gliceria blistajućim okom, „zabavit ću ga, zabavit, pošalji mi ga, Manlio. A tebi hvala za blagosov, za oproštenje tvoje, otcu reci, da mu je kći do posliednjeg časa svoga dobra kći bila, — neka joj oprosti. Bogovi te pratili, Manlio!“ To

rekne, pa brzo ode i ostavi Manlija u stupodvoru. On ganuto reče: „sirote sestra“, nu onda mu se lice najednoč umiri ko da se je okamenilo. Manlij ode iz kuće Glicerije.

IX.

Kako je Gliceria po svojih uhodah saznala još istog dana dodjoše liktori Carinovi po Manlija, da ga k caru odvedu.

Manlius ih nedočeka, već još prije tamo ode.

Mjesto jednostavne vojničke odjeće zagrne se velikom, cvjetnatom svilenom togom, kako su ju u ono vrieme samo rimski razsipnici nosili; kosu si je namazao sa mirisnim uljem; prstenje je nataknuo na prste, a na gležnje narukvice zlatne, na iste prste na noguh metnuo je zlatno prstenje, koje se je kroz sandale*) blistalo; lice si je crveno izšarao, tako, da je izgledao pegav ko Carin.

Tako stupi lienim korakom, glavu gizdavo u vis držeć u atriju Carinovu, gdje je još mnogo sličnih gizdelinah bilo, koji su nenavidno gledali krasnu odoru mladića, te samo nisu dokučiti mogli zašto si je pege po licu načinio.

Manlij se nagne pred Carinom do zemlje. Ovo pozdravljenje doneli su iz Perzije u Rim. Isti Aevij morao je priznati, da se sa tolikom poniznošću i počitanjem nijedan dvorjanik nakloniti nezna.

Onda se lati jednog kraja Carinove kabanice, pa ju poljubi njekom nabožnošću kako bi ju samo najzaneseniji Izraeličan dohitio ljubeć thoru.**)

Carin se htjede strogim pokazati.

„Ti si već četiri dana u Rimu, pa istom danas k meni?“ predbaci on Manliu.

„O, uzvišeni Auguste“, reče Manlij sa neopisivo sladkim glasom, „ja sam već valjda desetput u tvom atriju bio, da ti viesti predam, što ih iz Azije nosim; nu svakiput mi rekoše da baš uživaš veselja s kojih ti isti bogovi zavidjaju; a ja nespadam k onim surovim vojnikom, koji sa svojimi nadrivažnimi vjestmi, tebe napastuju pa ti kradu časove nikad nenaknadivog veselja.“

„Dobro, ti si izvrstan čovjek. Kakove dakle viesti donašaš iz Perzije?“

„Ah, Auguste, samo je ondje život, gdje ti živiš. Sve su zemlje bogovi samo zato stvorili, da dokažu, da je u Rimu najljepše na svietu. Neću te umarati sa dugočasnimi pripovjestmi o krvavih bitkah. Bojevi samo zato obstoje, da mrmljajućeg naroda manje bude, koji te samo u tvom veselju buni.“

„Pravo imaš Manlio, govori o čem drugom.“

„Izkustva ti nek moja služe. Kadgod sam šta izvanredna u barbarah vidio, uviek sam na te pomislio. U Afriki vidio sam konjah sa velikimi crnimi prugami na gladkoj svjetloj koži, kako ih još nijedan car u cirkusu pokazao nije; ja zapovjedih namjestniku Alexandrije, da ti ih nek pošalje. U indijskom su moru našli puža, koji se tankimi ko paučina žicami za pečine veže. Iz tih žicah načinjaju tamo tkanje, sjajnije već serikum***); ja sam ti doneo od njega velamenat****), kako ga tamo samo knezovi nose.“

Ovimi riečmi pruži Manlij caru koprenu, koju si je njekoč iz daleke Indije donio, da mu se Sofronia š njim za vjenčanje resi.

Car se začudi, ugledav izvanredno tanko i presjajno tkanje.

„Manlio! Ja te imenujem senatorom!“

Dvorjanici počeše preplašeno gledati Manlija. Brijač koji mu je najviše nenavidio rad milosti careve, poče mu se licu rugati, nemogavši velamentu ništa prigovoriti.

*) Sandali, našim opankom slični, nu Rimljani su ih na golu nogu metali.

**) Thora je mozaićki zakonik (pentateuh) iz kojeg se na sabatu jedan komad čita.

***) Baršun.

****) Pokrivalo ili plašt.

„Odkuda ti te ljage Manlio? Ti izgledaš ko da su te muhe baš zlo nakitile.

„Ti si brijač Marcijo. Ovo su ti umjetne pege. Prekrasni nakit, kog čovjek samo na perzijskom dvoru viditi može.“

„Dakle je tamo običaj pegah u licu imati?“ zapita Carin, komu je Marcij uviek morao lice bielo i crveno nabojadisat.

„Samo u velikašah. To je znak razlike medju odličnim i prostim svietom. Nu za to shvatiti, treba plemenitijeg ukusa, nego što ga ti imaš brijaču! Čovjek mora znati gdje, zašto i koliko ovih pegah lice poljepšuju. Tako gladko lice ko tvoje, na kom ništa viditi nije, nego bjelilo i crvenilo, to je ljepota za plebeje. Apolin bio je pegav!“

Manlij je dobro znao, da Carinu godi, kad ga tko Apolinom naziva.

Dvorjanici se prepadoše, kod ovako drzovite izreke.

„Još Vam jednoč velim, da je Apolin bio pegav. Sunce je slika Apolinova, pa zar u suncu ljagah neima, nisu li sve zviezde pege neba, a ove pege zviezde lica, dakle se nemoj rugati Marcijo ovom uzvišenom ukusu!“

Carin mahne Marciju, da mu nek obriše rumenilo i bielilo sa lica.

„O božanstvenog lica!“ uzklikne uzhićeni Manlio, „o svetokradje, o tko je išao ove krasne pege na licu tvomu sakrivat kud su ih gracije*) najvećom pomnjom pometale. Hajde, prijatelji, ovo nam nek lice uzorom ljepote naše bude!“

Dvorjanici se svi po redu posjedaše pred Marcija, da im na lice načini pegah kao u Carina.

Od onog časa bio je običaj rimskih velikašah imati pegavo lice.

„Manlijo! ja te imenujem prefektom Rima!“

Manlij je sve dvorjanike iz careve milosti iztisnuo.

Aevij htjede očajati.

S čim da sada cara prispodobim, kada je lieru i ruži ljepote nestalo?“

„Prispodobi ga sa vitežkim panterom“, savjetovaše mu Manlij i poeta se umiri.

U taj čas dodje Mezembrij. U atriju dočuje, da je Manlij već kod cara, pa pohiti za njim.

„Šta zar taj histrio**) da je Manlij?“ pomisli u sebi pogledavši na njegovu svilenu togu i pegavo mu lice.

„Jesi li bio kod Glicerije?“ zapita ga tiho.

„Jesam.“

„Jesi li ju ubio?“

„Nisam.“

„Sada razumijem tu tvoju promjenu. Ja te žalim.“

Tim stupi stari senator dostojanstveno pred Augusta, i na svoj štap naslonjen stade pred njega.

Auguste Carin, ja dolazim tužbom, il ako ti se bolje dopada, s molbom. Imadoh kćer jedinicu — — —“

„Imaš još jednu“, prekine mu Aevij rieč.

„Kažem, imadoh jednu. Svjetlo očiuh mojih, kriepost starosti moje. Zavedena od ljudih uhvatiše ju sa njenimi drugovi na zabranjenom sastanku. Neću da se Carine, s tobom o zakonskih stvarih prepirem; već ti na volju ostavljam poslušati il odbiti siromaka starca, osiedjela Rimu služeć.“

Carin se tromo digne sa svog ležaja pa svom Eunuku***) nješto prišaptne, a ovaj odmah i ode, na to se k starcu okrene:

---

*) Po grčkim bajoslovju tri prekrasne boginje, milinja i čarobne ljepote, koje su uviek pratile Veneru.

**) Glumac, komediaš.

***) Sluga, čuvar harema.

„Senatore, da smo znali da ti je kći medju ulovljenici već bi ti ju davno vratili bili. Tvoja je kći liepa veliš?“

„To nisam reko gospodaru?“

„Tako sam te shvatio. Moram ti primetiti, da se je jučer u tamnici jedna liepa kršćanka ubila.“

„To nemože moja kći biti, Sofronija nemože zaboraviti starca babu svoga, koji bi rad nje očajao.“

„Pogledaj mrtvo tielo, pa ako nije tvoja kći, što bih želio, a ti ju vodi kući.“

Milost ova starca tako zateče, da je i zaboravio zahvaliti se.

Eunuh se vrati, dvie sluge nosiše na nosilu sa velikom kabanicom prekritog mrtvaca.

Aevij odkri tielo.

Mezembrij stisne rukom prsi. Krv mu se digne u glavu. On neizusti ni rieči, već osta jedan čas ukočen ko kip, onda se divjim uzklikom sruši na svoju mrtvu kćer.

„Kćeri moja, sladka kćeri moja!“

„Mezembrij plačuć ogrli liepo mrtvo tielo. Smrt joj je opet povratila onaj nebeski mir na licu kojeg je za života uviek imala, sve na njoj izgledalo je tako, ko da spava, pa da samo čeka poziv da se probudi.

„O liepo, sladko diete moje, žašto si me ovdje ostavila? kad si već umriet morala zašto mi se u snu pokazala nisi, pa bi i ja s tobom pošo? Što ću sad na ovome praznom svietu, što ću jadni stari dub bez cvatuće grane? . . . . Jao! ta zar ni rieči više, o nasmij mi se milo čedo moje? Riečcu jednu starcu babi svomu, riečcu jednu milena kćeri moja! Ah ta sieda glavo zašto si to doživjela!“

Zaboraviv starac na cara i sve dvorjanike, cvilio je i ronio suze sakriv lice u plašt smrtni kćeri svoje.

Nu uskoro opazi da sám ovdje plače, uskoro se starac sjeti da još jedan ovdje manom*) Sofronije suzah duguje.

Kraj njega stajao je Manlio sa Carinom se razgovarajuć. Nijedan se potez lica njegova nemače.

Razjareni Mezembrijo uhvati mladića za ruku.

„I u tebe baš ni suze neima za mrtvom tvojom zaručnicom.“

Carinus poče sumnjati i pogleda oštro Manlija, oko kojeg su se zlobno veseli dvorjanici nagomilali.

„Za zaručnicu moju!“ zapita Manlij „ti se varaš starče!“

„Šta zar su te furie uma lišile, da si zaboravio, da sam ti prije tri dana kćer moju za ženu obećao!“

„Kćer tvoju da“ reče Manlij neoborivom hladnokrvnošću „al ne ovu mrtvu, već Gliceriju.“

„Proklet bio“ vikne Mesembrij ko biesan i neobziruć se ni na cara ni na mrtvu kćer svoju, ni na pogibelj koja mu je prietila, odjuri ko bez uma iz dvorane.

A to ga baš spasi.

„Za njim, Galgo“, vikne Carin, „uhvati ga, odbi mu glavu!“

Galga pohiti za senatorom, eunuci odnesoše mrtvo tielo. Manlij uze citaru**) u ruke i zasvira na njoj ugodnu arabsku melodiu, da razveseli Carina.

Mezembrij si medjutim prokrči put kroz palaču. Sluge mu se uplašeno ukloniše i do kapije ga propustiše. Na njegove se rieči umah puk oko njega nagomila, a dok je Galga konja zasjeo obkolila ga je već velika množina ljudih.

---

*) Dvoredna pšenica.

**) Lapt sa 24 žicami.

Trački gorostas prodre konjem medju razjareni puk i već htjede lievom rukom senatora ugrabiti. Nu starac rimljan udari ga svojom batinom tako po glavi, da je umah razkoljenom lubanjom mrtav na tle srušio. Mezembrijo skoči na konja i postaviv se na čelo puka, raztjera konjaničku četu. Dok je na novo vojnikah došlo da puk raztjeraju, nestade Mezembrija i nitko ga više nači nije mogao.

X.

Manlij osta kod Carina da ga zabavi. On pokaže plesačicam, kako se indijske bajaderi čarobno viju, svirače nauči novih napjevah svirati, a Aevia nadkrili klopotajućimi hexametri i zašiljastimi distihi.*)

Carin pokloni novom svom ljubimcu, kom su svi dvorjanici nenavidni bili, jedne večeri 100.000 sesterciah, pa kad je od njega čuo, da si teutonske žene njekim sapunom kosu mažu, da ova boju jantara dobiju, učini on Manlija imperatorom Galije, da mu takovog sapuna slati može.

Gostba je dugo trajala; vani je bio poslie pol dan, dočim bi u dvorani pomislio čovjek, ako nezna da je večera u jutru počela, da je pol noći.

Manlij iztrese iz svog roga vino na pod, da tim pokaže, da će njekomu nazdraviti.

„Živio aar Carin, da nebude samo to, sa mojom zaručnicom Gliceriom!“

„Manlio!“ reče car plamtećim okom, „znaš li ti, da sam ja dao ubiti supruga Glicerije?“

„Pravo si imao, jer samo sam na taj način mogao ja drugim postati!“

„Nu znaš li zašto sam ga ubiti dao?“

Što je ludjak bio ljubomoran! Zar su bogovi zaoto sunce stvorili. da ga se jedan samo nauživa, a drugi da ništa nedobije? To su razbojnici i pustaje, koji iz svieta ženu ukradu, pa ju za sviet ubiju, zahtjevajuć da nikog osim svog supruga neljubi.

„Manlio, al bi se čudnovato porezati mogao, da se tvojih riečih držim.“

„To od tebe odvisi, Carine, ja ju nezetvaram ključevi, svaki može do nje doći.“

Lahko je tebi ovako govoriti, ona se sama dosta zatvara. Dočim stohiljadu ljudih predamnom drhću, sva moja moć nemože ovu ženu prisiliti, da me obljubi!“

„Oh da znaš care, kako ti ta žena ljubit znade, ti bi me pustio sjediti dotle na tvom prestolju, dok bi kod nje boravio!“

Car se okoči sa svojih dušekah.

„Ha, rieči se tvoje držim! Evo sjedi na moje mjesto, zapoviedaj mojim slugam, mojim zemljam, ubi sve moje ljubimce, razori Rim, izprazni blagajnu moju, samo mi daj ključ ka tvojoj zaručnici!“

„Daj ruku, tako. Evo ti prsten, Gliceria te u mraku upoznati neće, a služavka će te šuteć k njoj odvesti, ako joj ovaj prsten pokažeš.“

Car zapovjedi da mu njegovu lektiku donesu, pa da ga u nju metnu.

„A ti evo caruj dotle u Rimu“, reče Carin Manliju, „pa zepovjedi, da moj podpisatelj dodje; što zapovjediš neka bude. Vladaj državom mojom.“

„A ti nebom mojim.“

Sluge podigoše lektiku, zatvoriše skerletne zastore i odnesoše cara.

Dvorjanici se drhćuć i ponizno klanjahu Manliu, kog je bezumnim hirom učinio za sat carem cieloga svieta.

Manlius na carskom ležaju ležeć, potraži okom onog dvorjanika, koji je najviše drhtao i najveći strah u licu pokazao.

Biaše to briač Marsio.

„Ti si milošću carevom vodja pretorianah, jeli?“ zapita ga Manlij.

---

*) Dvoredne pjesmice.

„Jest, sjajni care!“ reče briač Marcio, prevraćajuć oči.

Manlio se nasmieši.

„Ja poznajem zasluge tvoje!“

„Aoh, gospodaru!“ jecne brijač.

„Ja ih poznam, pa ću ih evo nagraditi!“

Briač se je težkom mukom na noguh uzdržao, sjetiv se, da se je uviek on najviše Manliju rugao.

„Ja te imenujem vodjom iztočne vojske; sa Numerianom i Dioklecianom puno sam nezadovoljan, a ti moraš dobar vojnik biti, dok krv pustit znadeš, strog si dok caru bradu čupat možeš, a sigurno si i dobri vodja, jer kosu tako liepo razredit znadeš. A ti slavni defraudatore podpiši ime carsko pod ovaj documenat!“

Marciju se poče mozak vrtiti.

Dekret je bio skoro gotov. Podpisatelj podpiše carevo ime, a Marcij ode oholo, presretnim srdcem.

Aevij se dovuće nenavidno cvileć do Manlija. Ovaj ga opazi i k sebi dozove.

„A tebe evo mjesto Marcija imenujem prefektom rimskim, koji umah medju pretoriane 4000 talenatah razdieliti imaš. A da ih uviek tako nagraditi možemo, što nad našom osobom tako revno bdiju, pomaljujemo ovime svu vojsku za polovicu. Čemu da tudje zemlje naši vojnici čuvaju, čemu da rimsko zlato za rimsko gvoždje izdajemo? Čemu da vodjam priliku pružamo, buniti se? Za sat Aevio, odlaziš u Traciju, pa ćeš mojim podanikom Numerianu i Diokleciauu javiti, da nek odmah odpuste polovicu vojske; a time prištedjene novce razdielit ćemo medju vas, prijatelji moji!“

„Napiši rieči moje, štovani podpisatelju!“

Svršivši Manlij svoj govor, počeše svi dvorjanici vikati mu „živio!“ bez prestanka. Oni k njemu pritrče, uzmu ga na ledja i uz svirku ga i pjevanje po dvorani nošahu. Zanešenost posta već ludošću i za čas nisi mogao razabrati senatora od histriona, u smetnji velikoj valjahu se po tlih i sluge, i hetere, i plesači i bakantine. Vino poplavi sav pod i utrne svetiljke tako da je uskoro mrak prokrio gadan ovaj prizor.

Na čošku dvorane biaše prozor kroz koji je svježi zrak u dvoranu dolazio. Kada su već sve svetiljke ugašene bile, ugledaše uplašeni griešnici da se prozor nad njihovom glavom sja.

Svi u tili čas ušute; a kroz otvorena vrata dojuri sluga i strašnim glasom vikne:

„Spasite se, Rim gori!“

* * *

(Konac će sliediti.)

VOJNICA.

(Dalje.)

Da b' unišo u brod palatinu!....
Ban na svoje glednu ganerale,
Stade zveka sabljah i družja,
Svi planuše kano oganj živi,
Grofu Ziču zagrmiše s rječi:
„Vjera ti je..... prevarili njeste!....
Moljakali dosta su Hrvati,
I puzali kod vas proseć pravde,....
Vi ste ljudi skupi na toj cjeni,....
Bez naše je krvi nedajete!....

Mi smo sada odredili čvrsto:
S našom krvcom tu zakupit pravdu.....
Krv nevina saprjeti će krivce!....
Ban potvrdi s gromovitim glasom!
A grof Zići ko krpa probljedi!
Sve mu nade od mira izčezle,
Ti bi reko da sudbina zadnja
Madžarskoga roda i kraljestva
Sva s u crnu njemu prikazala!....
Ode Zići u brod k nadvorniku,
A palatin razbiv dlane tužan
Leti u Beč, otresa se časti.
Sve vladanje Košut prisvojio,
A ban banu u Bjeograd Stolni,
Rukopisi za njim učestili,
Car Ferdinand piše, uči, kaže,
Šta ban ima radit, šta l' se proći.....
Što Jelačić caru, Beču piše,
Uvatio Košut, razglasio,
Sva se banu čudi Europa!
Povlastnicim šta u Beču carskim.....
Na razpadku odgovara carstva:....
„Šesnajst veli, carskih rukopisah
Primio sam pak još da jih dojde,
Po njima se ja nemogu vladat.
S moga pravca, i s mojih osnovah
Ja se nedam smetnut, ni pokrenut.....
Za krunu ću cjelokupno carstvo,
I za kuću Habsburgovu svjetlu
Vojevati i raditi stalno,
Makar bilo suprot volji carskoj!
To su ljudi prvoga značaja,
Po dva, po tri, više vjek neradja!....
U te mjere carski poklisare
Stiže u Budim Lamberg generale,
Nebi l' kako vatru ugasijo,
I sklonijo obe na mir stranke.
U zo čas je po se dohodijo!
Proboli ga na mostu Madžari!
Privoljili na to poglavari!.....
Ban k Budimu pokrenuo vojsku,
Sve madžarska sila popuzuje
I uzmiče pred njim ka Budimu.
Iztište jih iz sela Velence,
Još tri sata... pa budimska vrata...
Kliknu vila s visokih planinah,
A na ime Jelačića bana:
„Popij pobro! jednu čašu gorku!....
Dosta sam ti pružala jih sladkih!
Baranjska ti četa zarobljena!

Od Percela vodje Košutova,
Izdala ju oba gererala,
Kod Ozore kobnoga seljašca!....
Ej nevjero! zaplatila glavom!
Nu poslušaj ti tvoju pomajku!
„Okani se Pešte i Budima!
Teb je novac nestalo i hrane,
Robit, globit, namet razrezivat,
Svim je tvojim protivno načelim,
To bi s tobom rat voditi bilo!
Daleko si već od Beča sinko!
Novci, pomoć stignut moći neće!
Košutovci svi su već Madžari,
Od njega se odkrpit nedadu,
Prva zmije u Beču je glava,
Beč je svojim zapahnula jedom.....
Na skoro će plamen buknut strašni,
Košut, Puljski s mnogî milijonî
Vatru pire, kupe proletare;....
S osvojenjem Pešte i Budima,
Nit ćeš cara nit spasiti carstvo.....
Poslušaj me, o milo odgojče!
Vrni s vojskom s desna na lijevo,
Pram Požunu prikučuj se k Beču,
Nek si bliže, nek si na vrijeme,
Za popast se sa zmajom otrovnim.....
Pod Bečom su tvoji lovorovi!
Drugi ćete dopratit k Budimu!....
Dobrim, vjernim, zabludjenim ljudma,
Mir, obranu donjet ćeš, sjegurnost.
Pa će za tim i to vrjeme doći,
Oba glavna moljit ćete grada:
Da upišu u listove zlatne
Tvoje ime med svoje gradjane.....
Da se s tobom ponose i diče!!
Pak i bjeli od sjevera orle
Tebe motri, i tvoje korakė,
Čudit će se, darove će spremat!"
Svjetovanja ban prima od vile,
Martonj vašar ostavlja s Budimom.
Mahom leti s vojskom prama Beču,
A svalji se s Pešte mora straha.
Lažitorba i to u se prima: —
„Ban razbijen bježi bez obzira!....“
S tim se tješi ponižena holost. —
Netom bane u Starigrad dojde,
U po noći hitrac s kobnim glasom:
„Beč u vatri, pogino Lature,
Eno vjesi o noćnom svjećnjaku
Jed osvete gad na njeg izljeva,

Što je htio tebe pomoć bane!
Svu su spravu oružnice carske
Odmetničke razčapale ruke,
Deset hiljad posade vojničke
Uklonjelo s vodjom se iz grada —
S Belvedera podvio ruke — gleda,
Što svjetina pomamna i bjesna
Saprot Bogu, vjeri, caru radi!"
I car rukom Jelačiću piše:
„Tebe sada činim poglavarom
Svih vojničkih, gradjanskih upravah
Nad svim zemljam ugarska kraljestva!
Bogu sinko! i tebi u ruke,
Sve predajem leti pod Beč s vojskom,
Ja ću sutra bježat k Holomucu.....
Beč obsjedni, i drži na uzdi —
Dok se i ja osvjestim i snajdem,
Nastojat ću da te neosamim."
Kad s od jada oporavi bane,
I u se se od srdžbe povrati,
Riječ reče, zemlja se potrese
Od nagloga své vojske pokreta!
Zla oduha, dim i magle guste,
Iz Beča se do nebesah viju,
Na se vuku gromove, oblake!
Tih Slavenah sva srdca prevjerna
Uzplamtila živim ognjem gnjeva,
Ne na noguh, već na hitrih krili,
Ti bi reko, pod Beč se saviše!
Car pobjego, Beć ga kune, grdi,
A Košuta u zvjezde okiva.
Mesnhauzer prehvatio vladu!
Veći djeo sabora državnog
Uz njeg pristo, s poglavicam vjeća!....
Oko grada postavili straže,
A Madžare vabe na Hrvate,
Da bi ovi med dvje vatre bili!
Šalju banu jednog poklisara:
„Što ćeš ovdje s tih tvojih golići?
S pustahijam otih divjih hordah?....
Odmah čisti i vodi skakavce,
Dok jih njesmo pozobali žive."
Ban Bečanma mužke vraća rječi:
„Otvarajte sva vrata od grada,
Dok jih njesam s topovi razlupo,
Pripravljajte stanove vojnicim,
Dok vam njesam sahorio dvore,
Vi će te mi zaodjet goliće,
Skakavci će na grad usskakivat!...."
Beč mu s vatrom poče odgovarat,

Ban s topovi pozdravljat gradjane,
I s jabukam gvozdenim darivat!....
A Madžarah do trijest hiljadah
Gle od Lajte iza ledjah prjeti.
S time banu i bojcim Hrvatma
Mjesto straha više srdce raste .....
Slavnijoj se još pobjedi slute .....
Kad se vatra razplamti, razjari,
I voda joj višu silu daje,
Savjest pravde i prirodne snagė,
Pa vještina poslušnih gibanjah,
Slavno ime svog vojvode bana,
Grdna pakost tlačiteljah pravde,
Bez pravoga stožera i cjelja,
Kotica je nesklada, — nerada! ...
Sve to hrabri banove junake,
Trojstruči jim slobodu, smijenstvo,
Dušmane jim pretvara u mrave!
Car Ferdinand u tuzi, sdvojenju,
Knjigu na sve podložnike piše:
„Da prijonu uz banovu vjernost,
Da ga brane — ko Jelačić Bane!“
Pa se carstvo na dvje razbi strane! ....
Svi Slaveni — osim šake Poljske ....
Uz bana se caru priklopili!
Sva Njemačka i sva Talijanska,
S većim djelom Njemác avstrijanskih,
Ljubimacah — carskih posinakah —
Dovu čine Košutu — Madžarma —
Da bi kruna caru spala s glave!
I sapeta razvrgla se uda!
Osuju, ruže bana — i Slavjane —
Ko slijepe samosilja sluge!
Nedostojne slobode — i pravde —!...
Iz Štajera, Brna, drugih mjestah,
Čopori se dižu odpadnikah,
U Beć vrve za pomoć porazit
Bana s vojskom u družtvu Madžarah! ...
Blum Nijemce, a Puljski Madžare,
Bem na glasu s boja Ostrolenke.
Svoje u Beču zastupa Poljake.
Rojevi se kupa kod maticah,
Sve se spravlja za boja odlučna,
Svak uvidja da čvor tu se drješi,
Raznih naród da se udes nješi,
„Il' će ostat, il se razpast carstvo!“

(Dalje će sliediti.)

Svaštice.

Iz Zagreba 20. Studena. (Dopis.) Dne 16. o. m. proslavi ovdašnje pjevačko družtvo „Kolo“ svoj dvogodišnji obstanak, koncertom u streljačkih prostorijah; — i to krasno i sjajno! — Koncert otvori g. F. pravnik i član družtva liepim proslovom, gdje zametak i razvitak toga mladjanoga družtva u kratko nacrtà, te ga prijateljem narodne glasbe što toplije preporuči, da uzmogne dalje napredovati, i svojoj liepoj svrsi se prikučiti. — Pojedini brojevi programa bijahu izvrstno i točno izvedeni, — a najviše se dopade občinstvu šaljivi sbor slovački kalendár a ne farár, te bijaše opetovan, zatim solo bassa uz glasovir „Plač za dragom“ i „Poputnik“, što ga g. Šaj član, ugodnim glasom i vješto odpjevà. Veliki sbor, „Kdo je mar?“ od Dr. Ipavca, krasan sa svojih promjenah, dvopjevah, četveropjevah itd. bijaše liepo i kriepko izveden od sbora družtvenoga sastojećega iz šesdeset glasovah. Deklamator pjesme „Tko je naš“ od Tomića (tiskane u Slavoncu) bijaše burnim pljeskom od mnogobrojnoga občinstva odlikovan. Te večeri pokazà ovo čisto narodno družtvo, koliko se uz dobru volju trud i marljivost članovah a najpače njihova ravnatelja g. Lžičara, komu svaka hvala ide — učiniti može; uzev u obzir ovo kratko vrieme obstanka i mnoge zapreke, koje se i javno i privatno stavljahu. Prostorije bijahu pune gostih.

Početkom mjeseca prosinca držat će se ovdje glavna skupština županije zagrebačke, gdje će se o nesretnoj marvinskoj pošasti rieč povesti, nebi li se tomu zlu doskočiti moglo, koje naš puk tako nemilice šiba i u nevolju baca. — Jer uzmi poljodjelcu marvu, to si ga ubio i materijalno uništio; premda se na to gdjekoji porezni uredi svojom eksekucijom još sveudilj neobziru i nepredvidjaju, da će tim postupanjem prodavajuć seljaku marvu, do toga doći, da od uboga seljaka neće moći ni toliko dobiti, koliko bi inače blažjim načinom sada dobili. — Pravedno bi bilo, kad bi dotične občinske vlasti zahtjevale, da se seljaku, lišenu uslied kuge marve, dielimični odpust od poreza dade; jer čim će polje — to jedno uzdržavanje svoje — obradjivati, kad ncima marve.

Urbarska komissija od vis. dvorske kancelarije sastavljena, radi marljivo, kako da se već jednoč neuredjeni odnošaji zemaljski seljaka naprama vlasteli konačno urede; — neima dvojbe da bi to od neizmjerne koristi bilo; a nadati se je dobru uspjehu, jer su vještaci u tom članovi kamisije.

Sabornica še pripravlja i sprema, prestolje za njeg. veličanstvo i sjedala za poklisare ukusno se grade na broju 130. Ele ćemo skoro i sabor imati; liepa će sjedala poklisari imati; al još ljepšu zadaću. Dao bog riešila se po sreću naroda.

Razriešenje zagonetke u br. 31. „Slavonca“ jest sliedeće:

1. rieč: V u k o v a r.
2. „ V I n k o v c i.
3. „ P o D g o r a č.
4. „ B e l O v a r.
5. „ D a r o V a r.
6. „ V a r a ž D i n.
7. „ K a r l o v A c.
8. „ D e b r e c i N.

Prvu odgonetku poslaše: gg. Antun Lisac učitelj u Novoj Gradiški; Sretniković, poste restante u Požegi; Nevin Frk, fizikus u Požegi. Nadalje razriešiše gg.: I. pl. B. poste restante u Zagrebu; Hugo Quaternik, Sk. Jos. Jellačić u Požegi; Franjo Zorac, gimnazialac u Zagrebu; Emil Bratoljić, ljekarski pomoćnik u Požegi; Petronela Rumpl u Požegi; Franjo Žav. Franjković bogoslov u Djakovu; Josip Pavliček bogoslov u Zagrebu; I. Kr. Tombor parok u Erdeviku; Ivan Koharić, bogoslov u Pešti; Mijo Werklein u Novoj Gradiški; Slavoj Maršov, kapelan u Valpovu. — Osim toga razriešio je gosp. D. G. iz Požege na sliedeći način:

Vukovare gnjezdo sokolovo,
Odgoneti budi prvo slovo; —
Mitrovicu il Vinkovce biele
Drugo pisme moli da udiele; —
Tretje dat' će Podgorač nam selo,
Što no leži nuz Djakovo bielo;
Četvrto će Belovar ti dati;
U Darovar po peto ćeš slati;
Šesto vadi tja iz Varaždina,
Koi je ponos zagorskoga sina;
Sedmo pisme Karlovac ti nudi;
U Debrecin po osmo se trudi·
Kad mi složiš osam tieh pismena,
Najt ćeš našeg časopis vremena,
I kliknút ćeč: oh, da skoro svane
Milom rodu liepši „Vidovdane“! —

Tiskarna Miroslava Kraljevića u Požegi.

Izlazi 10., 20. i posliednjeg u mjesecu. Ciena mu je godišnja sa poštarinom 5 for., a polugodišnja polovica, za domaće pako, ako se u kuću nešalje 4 fr. 60 novč., a polugodišnja polovica.

SLAVONAC.

Predplatiti se može kod svih c. kr. poštah i kod odpravničtva lista u Požegi. Za obznane plaća se osim bularine od 2 stupačkog redka za 1. put 5, za 2. put 4 a za 3. put 3 novčića austr. vriedn.

Vlastnik i urednik: **Miroslav Kraljević.**

Godina II. U Požegi 10. prosinca 1864. Broj 34.

POZIV NA PREDPLATU.

Na izmaku je i druga godina ovoga našega jedinoga narodnoga glasila u Slavoniji. Čestitomu našemu obćinstvu bit će dovoljno poznato, da duševni pokret i život našega vieka biva po časopisih i dnevnicih, te da se tim putem širi zabava, pouka i znanje, pače po tom da se mjeri napredak i naobraženost naroda. To nas ponuka, da smo se odvažili prirediti tiskarnu u ovom gradu naše domovine i započeli izdavati list, koj bi miešao ugodno s dobrim, t. j. da zabavlja i pouči. Nam nebje iz daleka u pameti izdavati list medju našimi listovi na jugu najizvrstniji, već po mogućnosti silah naših i dragovoljnom podporom književnikah, spisateljah i znanstvenikah naših, da doprinesemo i od svoje strane štogod k boljoi naroda i mile otačbine. Nu nemanje takodjer oslanjajuć se na dovoljnu podporu čitajućega obćinstva, da se uz trud naš negubi bar ono malo, što mi k toj svrsi uložiti možemo. Srdačna budi indi hvala svim onim, koji su nas budi ovako, budi onako do danas podupirali.

Mi nakanismo i dalje izdavati list po obliku, duhu i smrieru onom, kako započesmo. On neka bude glasilo za zabavu i pouku svim stališem naše domovine. Neka širi dobar narodni duh u pripoviedkah i opisih; bilježi liepe običaje. Nek se skreće u gospodske dvore i vidi što se tamo radi, kako li se živi; nek dolazi u kuću našega gradjanina, te mu kaže što je liepo i dobro, što je njegovoj obitelji koristno, što pako pogubno; nek unilazi i u smiernu kućicu našega seljaka te mu kaže, kako i on u svojoj postojbini može sretan i zadovoljan biti, priučajuć ga k boljemu

redu, k ljepšim običajem, koreć mahne i zle običaje. Sreća dakle naroda i pojedinih obiteljih, blagostanje domovine i doma našega jest za čim mi težimo i što našim listom unapriediti želimo. A koliko nam je silah k tomu u moći, neka bude uvjereno naše obćinstvo, da ćemo drage volje sve žrtvovati. Nu naša najbolja volja i sve žrtve nedostižu k toj svrsi, ako nam dobri našinci nepripomognu. S toga umoljavamo najsmjernije sve mile prijatelje naše i našega naroda, da nam i ove godine neuzkrate svoje ruke pomoćnice u gradivu po smieru našega lista; a slavno obćinstvo, da mnogobrojnom predplatom prokrči mu put u sve kraje i kruge naše otačbine.

Predplatna ciena ostaje ona ista, koja je do sada bila; naime: polugodišnja za domaće predplatnike ako se u kuću nešalje 2 for. 30 novč. za vanjske pako s poštarinom 2 for. 50 novč.

Predplatu primaju sve c. kr. pošte i odpravničtvo ovoga lista.

Miroslav Kraljević,
urednik.

CRNE KULE SUŽANJ.

Balada Ilije Gromovića Sriemca.

II.

Poočima svog u dvoru
Liepo raste *Skender* mali,
Slično onom zelen-boru,
Kog kišica čeŝtje zali;
Pa on tjera u visinu,
Pruža grane u širinu.

Tà visoko, snažno, jedro
Skender postà momče krasno
Il' mu gledô čelo vedro
Ili oko žarko-jasno,
Sve proriče uz milinu,
Veleduha; junačinu.

Poočim ga car miluje
Više nego l' svoga sina,
Gledeć kako napreduje
U razvoju svih vrlina,
Pak slatkom se nádom hrani,
Da će bit mu stup uzdani.

Al' i *Skender* liepo vratja
Poočimu ljubav sina,
Al' mu nejdu s uma bratja
I samrtna prošnja njina:
*„Jure! misli viek na svoju
Albaniju i grad Kroju.“*

Do osamnajst godinicah
Kada Skender bje dorasô,
Najedra mu kad mišica,
I *Murat* mu mač pripasô,
Dojde čas da oštrim njime
Pojde glasat svoje ime.

Tatarina grdnâ, jakâ
Megdangjiju slavnâ, prvâ,
S kim nesmjede od Turaka'
Nitko da se bije, hrva,
Svladà, ubi *Skender* mladi,
A zlatno ga car nagradi.

Još dva drùga megdangjije
  Ohla *Zamču* i *Jaina*,
Na sramotu sve ordije,
  Kô i onog Tatarina
Skender jednim mahom mača
Oba ubi i nadjačà.

Za junačko ovo djelo,
  Kîm *Murata* slavu spasi,
Ljubi ga pred svim' u čelo,
  Alajbegom njeg proglasi,
I od suva lanac zlata
Metje njemu oko vrata.

A za mala njem' predaje
  Čim ga pašom imenovà,
Aziatske sve Alaje
  Rekavši mu vesô ova:
„Primi, vodi ih posine
K većoj slavi carevine!"

Kudgod s vojskom *Skender* nàže,
  Svud pobjednik, svud je slavan,
Svud se njemu sve podlaže,
  Nitko junak njemu ravan...
Samo Krsta bratju štedi,
Veldušan je u pobjedi...

Poočimu čim obilno
  Tako ljubav namiruje,
Čim mu skuplja blago silno
  I carstvo mu razširuje, —
Dojde glas mu u daljinu
Da mu otac drag preminù.

Koliko ga to raztuži,
  Toliko ga tješjà nadà,
Da će kano što zasluži,
  Nagradit ga *Murat* sada,
I predat mu milu svoju
Albaniju i grad *Kroju*.

Jest! car o tom i nesniva,
  Već svom *Sabelj* paši veli:
„Ustaj moja vjero živa!
  S mnogom vojskom *Kroji* seli,
Albaniju kô što stoji
Carstvu mojem sad prisvoji."

Lasno ti je bojak biti
  Gdje nit vojske, nit je vodje,
Gdje nij' nikog da zaštiti, —
  Tu i baba slavno prodje;
Albaniju tako dobi
Sabelj bez da s kim se pobi.

Kad to začù *Skender* paša,
  Od ljutine sav se stresa,
Za mač svoj se britki maša,
  Pak ga diže put nebesa,
Vičuć: *„Bio medj prokletim,*
Ako sad se neosvetim!"

Za slobódu svoga roda
  Čim osnove snuje tajno
Sama mu se dade zgoda
  Da izvede djelo sjajno —
Car na *Janka Sibinjana*
Diže vojsku sa svih strana.

„Bez *Skendera* nema sreće,
  On je junak od junaka',
Ni *Janko* ga svladat neće
  Nit Magjarah slaba šaka."
Misli *Murat* misli ove,
Pak *Skendera* k sebi zove.

„Oj! *Skendere* drag posine!
  Srca moga milovanje!
Slavo moje carevine,
  Čvrsto moje pouzdanje!
Sad na *Janka* s vojskom kreni
Pak osvetlaj lice meni.

Uz vojvodu *Arambega*
  Vojvoda ćeš prvi biti,
Osamdeset tisuć svega
  Vojske nek vas oba štiti;
On nek desno krilo vodi,
A ti lievim uzanj hodi.

S rubi glavu *Sibinjanu*
  Il ga živa mi uhvati,
Prvo mjesto na divanu,
  I vezirstvo ću ti dati
Prvo, — djete kô rodjeno
Sjedit ćeš mi uz koljeno."

*

Care veli to *Skenderu*,
A on k zemlji pada nice,
Skut mu ljubi, daje vjeru,
Govoreć mu udvorice:
„Poočime hvala dragi!
Bit' ću se po svojoj snagi!

Samo trista *Arnauta'*
Dodaj jošte mojem krilu,
Ti su gorska zvjerad ljuta,
Što preziru smrt nemilu,
I kud nagnu, tud sve ruše,
Deru, kolju, gnjave, guše."

Car sve voljno odobrava,
Skender misli pak u sebi:
Da! sad sam ti dika, slava,
Kad je velja nužda tebi?
Bit ću vrstan za Vezira,
Al' mi nedaš mog Epira?!..

Žar mu planu tad srjed lica,
I kô da čù bratskog glasa:
„Ako budeš izdajica"
Nedostao duše spasa!
Jure! misli viek na svoju,
Albanija i grad Kroju!"

Jošt' poljubi u skut cara,
Pak sa zemlje gor se digne,
Ode, da se za boj stàra,
I da cilj svôj pre dostigne,
Šapćuć: *„Bio medj prokletim.*
Ako sad se neosvetim!."

CARIN, ILI: KARIN.

Historička pripoviest iz rimskog života. Po M. I. Isidor K.

(Dalje i konac.)

Carinus trebao je samo prsten pokazati, da ga služavka umah u dvore Glicerije odvede. —

Palača bila je već sasvim tiha i tamna. Car osjeti kako su po stubah kraj njega svilene odječe amo tamo šuštile, da ga nježne ruke, nježnim rukam predaju i tihim šaptanjem ga preko mekih sagovah vode i da mu se najposlije gladka mehka ruka u njegovu metne. Ruka ga ljubko stisne i tihi nu poznati glas mu prišaptne:

„Ah, Manlio, ti si!"

„Ah ćutiš li drhtat ruku moju, znaj da od ljubavi drhće, dobro je da je mrak da nevidiš kako mi se lice rumeni od stida ali ah, ja nemogu drugčije, dugo sam sanjala dugo sam čekala sretni časak ovaj. A ja sam ko izvan sebe cieli moj život obstoji samo u ljubavi!"

Carinu se dopade razdraženost žene.

„Nu hajde, Manlio, hajde zamnom da te uvedem u stan gdje uviek o tebi sanjam, oh sladko je o ljubavi sanjati."

Carin ju htjede ogrliti, nu ona mu se izmakne pa ga odvuće za sobom u svoju sobu. U jednom kutu stajaše kadionik, a žeravica razsvjetli slabim svietlom cieli prostor. Gliceria ko začudjena pogleda Carinu u lice pa vikne:

„Ha tko si? Ti nisi Manlij, ti si Carin. Nevidio sunca!"

Gliceria mu se rukam iztrgne i uteče u kut dvorane gdje je kadilo stajalo.

„Ali ti mi nećeš uteći? vikne razpaljeni Carin i potrči ko divja zvier za njom.

Nu Gliceria medjutim žeravicom kadila upali posudu sa naftaom i goruće tecivo prolije po dvorani tako da je sve pokućtvo, zastori, postelja, vrata i sve gorilo, prije nego se je Carin razubrao.

„Dodji sada!"

Carin poče uzmicati pred vatrom, koja se je više i više razširila. Naličio je vragu koji se je dovuko u nebo pa kog sad iz njeg tjeraju; medjutim podje Gliceria paleć od sobe do sobe a u glavnu dvoranu odnese sve svoje dragocjene odječe, tu i njih upali.

Za njekoliko časovah plamtila je sva palača, a za sat gorio je sav Rim.

Onesvešćena Carina, odnesu sluge u njegovu palaču.

Gliceria izgori. Ona je Carina „zabavila."—

XI.

Dok se je to u Rimu dogadjalo, dovede Numerian, velikimi nepogodami se boreć, vojsku u Bosfor. Ovdje ga nadje Mezembrijo koji je iz Rima k njemu utekao.

Sa ovim plemenitim cesarom već njekoliko nedjeljah nitko nije govoriti mogao. Oči ga jako boliše, zaoto nemogaše izlaziti iz šatora. Mezembrij priobči svoju nesreću vodjam i opisa im careve griehe; jedan, Dioklecian, mu obećá, da će ga osvetiti, a drugi, Aper, nehtje ništa obećati pozivajuć se na Numeriana.

Pustite me k Numerianu reče starac, on će prvi poći oružanom rukom prot svom bratu, ako sačuje, što mi se je dogodilo" reče stari senator te silom htjede poći k cesaru. Nu Aper mu odgovori, da nitko nesmije za bolesti k Numerianu osim njega, i da on sve zapoviedi vojsci donaša.

Ove rieči čudne misli probudiše u starca Mezembrija.

„Zašto iz šatora tako ambra i bizam udara?" zapita on.

„Zašto?" reče probliedjeli Aper „šta se to tebe tiče, senatore."

„Jer lažeš, ako veliš da ti Numerianove zapoviedi vojsci donašaš?"

„Šta je? Šta je to?" zapitaše njekoji vojnici pristupivši k svadjajućim se.

„Ništa drugo već da je Numerian umro" vikne Mezembrij glasno, Aper vas vara i već dugo u ime Numerianovo vlada!"

Vojnici silom prodru u šatore i ovdje nadju u istinu na polak već trulo tielo ubijenog Numeriana.

Vojnici sapnu Apera radi ove prevare u negve, istog još dana načine sred poljane prazno prestolje da biraju novoga cesara.

Mezembrij obilazio je red za redom, legiu za legiom preporučujuć Diokleciana kojeg vojska skoro silimice učini cesarem.

Sada dodje red na Apera.

„Ja te evo javno krivim". reče glasno Mezembrij „da si ubio Numeriana i nas Carinu predati htjeo.

„A mi te odsudjujemo!" vikne vojska jednoglasno.

„A ja vršim odsudu". reče Dioklecian i probode odsudjenog od vojnikah vodju.

Sred ove razdraženosti dodje Marcij, te neznajuć za to što se je dogodilo u saboru, preda Diokleciau svoje naimenovanje.

„Tko je to!" zapita Dioklecian Mezembrija.

„Brijač Carinov!"

„Dioklecian se smješeć okrene k vojnikom.

„Prijatelji! Carin se je pobrinio za naše brade, on nam evo šalje brijača sa naslovom imperatora. Molim vas dajte se od tog imperatora obrijati. A ti, prijatelju, pazi da mi nijednom prijatelju lica neozlediš, jer ako te oni počmu brijati sa svojimi britvami me Hercule neće te baš mnogo ostati."

Smijući se vojnici odvedoše Marcia sa sobom i on ih i obilja morade tužnim licem obrijati.

Neprodje ni sat, al eto ti Aevija sa zapovedju da se vojska umaljiti ima.

To razjari i cesara i vojnike, jer tako bezumno vredjanje rimskih interesah bila je drzovitost od istoga cara.

„Na lomaču zapovied i lopova koji ju je donio! rekne Dioklecian. Nesretni poeta stajao je već na strašnih drvih, kad al žalostno uzdahne:

„Oh bogovi, dakle živ svoju apotheosu doživiti moram?

Diokločian se nasmije i dade pjesnika sa lomaće skinuti zadovoljiv se time da ga je kroz furke proćerao i Carinu ga natrag u Rim poslao da mu rat naviesti.

* * *

Bura se je već približavala štedeć samo još munje svoje.

Po cielom se je Rimu već o tom glasalo da je iztočna vojska do Istera prodrla da se Carinu osveti rad njegovih opačinah. Svagdje se je o tom pogovaralo samo ne u dvoranah Carinovih. Tamo neprestadoše veselja, pa ako bi tko spomenuo Diokleciana, obično bi mu se svi smiali.

„Kakav je to plebejac? Tko mu je ikad za ime čuo?“ pitao je Manlij.

„Ta ti ga moraš poznati!“

„Ja ga nisam nikad vidio, jer sam uviek samo ondje bio gdje je pogibelj najveća bila, a ondje Diokleciana nikad bilo nije. Ja ga samo poznam po glasu, on nas je uviek vodio kad smo uzmicali.

Družtvo se homerično nasmije.

„A kaka mu je vojska zapitaše njekoji?“

„„Nikaka. Krasne mi discipline! Već je tri imperatora ubila. A i hrabri su vam ko risovi. Sa Tigrisa se vraćaju bez da su neprijatelja ugledali. Možete si predstaviti kakovi su kad sam ja bio junak od junakah.“

„Pa odkuda vaše pobjede!“

„Eh molim vas i to riedko pa obično samo kad nas je velika većina bila, nu sad se je kako čujem jako umaljilo, decimirana bo je kugom i tegobami puta.“

Bojazljivi se dvorjani umiriše kod ovih viestih, pa se opet počeše veseliti.

Manlius je i sam sebe grdio samo da ih umiri. —

Kad je Dioklecian već u Meziju došao zahtjevaše Carinovi vodje ozbiljno da vojsku proti njemu kupi, a car i sbilja skupi sve europejske čete.

U skoro se raznje po Rimu viest da će sam Carin vojsku voditi. Kod svake vojničke vježbe, kod svakog pregledanja četah ugleda ga začudjeni puk, kraj njeg uviek Manlio koji je bez prestanka podbadao mu il taštinu il strah, nagovarajuć ga, da neostavi slavlje svojim vodjam, i da im nepovjeri rata.

Vodja pobjeditelj uviek je novi neprijatelj običavao mu je govoriti; i car se svojoj vojsci predstavi na bielom konju u zlatnom oklopu ljubičastoj haljini i skrletnoj kabanici, kao prvi vodja.“

Već dan prije odlazka obidjoše vodje sve hramove bogovom se moleć i žrtve doprinašajuć. Iste egipatske bogove nezaboraviše, Sam Manlij pomagao je poslužnikom hvatati marvu i ogrnu vlastoručno flameme *) Dialu skrletnu kabanicu.

Puk čekao je njekom nabožnošću na izreku augura. Quarterquartus raširiv ruke izreče s zatvorenima očima:

„Neprijatelj će Rima pasti!“

Tko li je taj neprijatelj? Il Carinus, ili Dioklecian, to dobričina nehtje reći.

XII.

Vojske obiuh cesarah se sastadoše nedaleko od današnjeg Beograda.

*) Zvizdami nakitjeni pljašt jednodnevnog konsula.

Vojnici Carinovi bili su sasma odpočinuli, dočim su Dioklecianove legie od dugog puta posve iznemogle.

Dugo se nije znalo tko će pobiediti. Dioklecian se održa svojom vještinom dugo pram mnogobrojnijem neprijatelju.

„Tvoje vodje ništa nerazumiju“ vikne Manlio, odlučnim jurišem mogao bi čovjek sredinu Dioklecianovu raztepsti. Tamo su mu najslabije legije.

„Zapovjedi dakle mojim vodjam“ reče Carin.

„Amo tribuni sa zasjedom“ zovne Manlio. „Tudje se legije moraju žrtvovati, a onda triariji *) napred. Frigijskim konjanikom suprotstavite Germane, nek svojimi dugimi sikirami probijaju konjem koljena. Svi u boj. Nitko sad mirovati nesmije. Ja ću sam cara čuvati!“

Uslied ove se naredbe boj umah i svrši. Dioklecian opazivši da se je tu njetko umiešao koji slaboće njegove vojske pozna umah zapovjedi trubljami vojsci natrag poći prije nego bi ju Carinova još potukla. —

Carin gledao je iz svog šatora bitku. Vojska njegova utjera po svih stranah neprijatelje u bieg a zastave ga njegove još doleko progoniše.

Lice mu se razpalilo biše žarom pobjede, u svakom mu se je potezu lica slavlje blistalo, srdce mu je skakalo od veselja. Bio to najsretniji čas njegova života.

„Ja sam pobiedio, ja, ja sam pobiedio“ klikne on ko izvan sebe od veselja pleskajuć i pjevajuć.

„Al i ja sam pobiedio!“ rekne njetko za njim muklim strašnim glasom, i car osjeti da ga netko od otrag za ruku stisne.

Carin se prestrašeno ogleda i opazi mrko lice Manlija, koji mu je jednom rukom kosti mrvio čvrsto ga držeć, a u drugoj mu ruci biaše britki, goli mač.

„Šta češ od mene?“ zapita ga preplašeni august.

„Sjećaš li se, Carine, one djevice što se je pred tobom nožem probola da se od tvog ogrljaja saćuva. Žena ona bila je zaručnica moja. Znaš li Carine sad, što ću? —“

„Manlijo, dragi Manlio, jeli ti se šališ? Šta tražiš od mene? Zašto me plašiš?“

„Slušaj dakle! Vidiš ja bih te često bio lahko ubiti mogao, kad si pian spavao, ali to nebi kazna za te bila dostojna. Ja sam radio i radio da te dovedem na vrhunac sreće, na vrhunac moći tvoje, da ti na novo omili život, da te sto novih sponah š njime vežu, pa da te onda ubijem.

„Smiluj mi se smiluj jaoh — —! Pomoć, pomoć, pomozite caru svomu!“

„Badava vićeš. Jauk tvoj ugušuje veselo klicanje pobjedonosne vojske tvoje. Čuješ li kako posvud slave ime tvoje, čuješ kako se posvud razleže krika: „Živio Carinus, živio!“ Pogledaj ovaj hladni hladni mač, oh kako je život mio jel Carine, nu ti moraš umrieti, umrieti Carine!“ — — — — — — — — — — — — — —

Nekoliko časovah kasnije projezdi niz klićuću vojsku konjanik, sulicom u ruci, a na njoj glava pobjeditelja imperatora.

Pobjedonosna vojska pobedjenom se vodji preda.

Starac Mezembrij oprosti Manliju što je svilenu togu nosio. —

---

*) Trećeg reda vojnik.

VIJAVICA.

(Pripovjest Bielkina, napisana ruski od Puškina.)

Konji lete ka goram,
Gaze snjeg duboki . . .
Gle, tam vel'kog Boga hram
Vidjevaš samoki . . .
— — — — — —
Vijavica tu krugom
Snjeg pada grudami;
Crngavran, zviždę krilom
Vije s' nad sanami;
Tih uzdah glasi pečalj!
Konji netrpljivi
Oštro gledju v tamni dalj
Tresući sve grivi . . . .

Žukovski.

Koncem godine 1811. sa dobe nam dobro znane, živio Gavril Gavrilović R. na svojem dobru Nenaradovu. Njegova slava se širila po čitavoj okolici rad svojeg gostoljubja i uslužnosti; zato su ga susiedi često i pohadjali, da se tamo najedu i napiju, i da se poigraju sa njegovom ženom Praskovom Petrovnom u boston po pet kopekah, a njekoji i rad tog, da uoče njihovu kćerku Mariju Gavrilovnu, povisoku, bliedu, sedamnaestgodišnju djevicu. Nju su računali medju bogate nevjeste, i mnogi ju prosili za sebe il za svoje sinove.

Marija Gavrilovna bila odhranjena francuzkimi romani, dakle bila i zaljubljena. Izabrani njezin predmet bio biedni vojnički zastavnik, nalazeći se na odpustu u svojem selu. Samo po sebi se razumije. da je mladi čovjek gorio jednakom strastju za njom i da su roditelji njegove drage, videć njihovu medjusobnu naklonost, zabranili kćerki i pomislit o njemu, i da su ga gorje primali, neg najzadnjeg njihovog pohadjača.

Naši ljubeznici su si dopisivali, a svaki dan bi se vidjevali il u dubovom gaju il u staroj crkvici. Tam su si oni prisigali vječnu ljubav, žalostili se nad svojom sudbinom snujuć razne namjere. Dopisivajuć i razgovarajuć tako, dotjerali su do ovog zaključka (što je posve naravno). Kad mi dragi bez drage živjet nemožemo, a volja roditeljah nas prieči u našem sdruženju, zar nebi mi nju prekršili? Razumije se i po sebi, da je ta namjera došla najprvo na um mladomu vitezu, i da se je romantičnom srcu Marije Gavrilovne veoma dopala.

Nastupila zima i zabranila im pohode; al zato su listovi to većma letjeli. Vladimir Nikolajević molio ju u svakoj knjizi, da se njemu povieri, da se tajno pozakone, da se sakriju za njeko vrieme, a po tom da se bace pred noge roditeljem, koji će napokon biti prisiljeni vitežkom stalnostju i nesrećom zaljubljenikah popustiti, te im kazati: djeco! ajdte u naručje!

Marija Gavrilovna dugo kolebala; mnogo zaključakah o bjegu bi zabačeno. Napokon privoli i ona; na ustanovljeni dan morala ona nevečerat, udaljit se u svoju sobu pod izlikom glavobolje. Služkinja bila s njom sporazumljena; obe morale izać u bašću kroz stražnja vrata, za bašćom najti gotove sane, posadit se na nje i odvest se za pet vrstah daleko od Nenaradova, u selo Žadrino ravno do crkve, gdje ih je moro Vladimir čekat.

U predvečer naznačenog dana, Marija Gavrilovna nespavala čitavu noć; ona se je spremala, povezala rublje i odjelo svoje, napisala dugu knjigu, jednu isto ćutećoj gospodični, njezinoj družici, a drugu svojim roditeljem. Ona se opraštala š njimi u samih ćutljivih riečih, zagovarala svoj prestupak neodoljivom silom strasti, a savršivala tim, što

će njoj najsretniji trenutak života biti onaj, kad njoj bude dozvoljeno bacit se pred koljena svojih roditeljah. Zapečativ obe knjige tuljskim voskom, na kojem bila narisana dva goruća srca sa priličnim nadpisom; bacila se na postelj preda' dne i zadriemala, al i tu ju probude zamalo strašnje sanje. Njoj se činilo, da u sami čas, kad su se posadili na sane, da idu na zakon,otac ju zadržo, i sa velikom brzinom vuko po sniegu i bacio ju u tamni, bezdni hodnik . . . . ona padala sa neizrečenim strahom; ona vidjela i Vladimira ležećeg na travi, bliedog, izkrvavljenog. On ju umiruć molio pronikajućim glasom, da se što skorije pozakone; — — — i druga strašna i bezumna vidjenja sljedila su jedna za drugim. Napokon se ustala, bleda po običaju i nepretvornom glavobolju. Otac i majka opazili njezin nemir i njihova nježna briga, i neprestana pitanja: što tije Mašo *)? Jel da si bolestna Mašo? ranila joj srdce. Ona jih gledala uspokojit, pokazat se, veselom, al badava. Nastupila večer. Mišo, da već zadnji put sprovadja dan medju svojimi roditelji stiskala je njezino srdce. U njoj bje još samo malko života; ona se tajno lučila od svih osobah, od svih predmetah, nju okružavajućih. Večeru donesli na stol; njezino srdce silno bilo. Tresućim glasom se oglasila, da jesti nemože i lučila se sa otcem i majkom. Oni ju poljubili i blagoslovili; al ona malo da nezaplaka. Došav u svoju sobu, bacila se na naslonjaču i salila lice suzami. Služkinja ju bodrila, da ju uspokoji i tješi. Sve bilo gotovo. Za po sata morala Maša ostaviti svoj roditeljski dom, svoju sobu, tihi djevojački život. Na dvoru bila vijavica; vetar duvo prozori se tresli i ozvanjali; sve njoj bilo groznim i mučnim znakom. Skoro u kući sve utihlo i zaspalo. Maša ovila se ogrnjačom, obukla toplu šubu, uzela u ruke svoju škrabicu i izišla na skrajna vrata. Služkinja nosila za njom dva svežnjića. Izašle u bašću. Vijavica neprestala; vetar duvo protivno; ko da hoće zadržat mladu prestupnicu. Sa silom dodju bašći na kraj. Na cesti ih čekale sanice. Vranci prozebnuv bili nemirni; a Vladimirov kočijaš, zabavljao se pred rudom uzdržavajuć plahe vrance. On pomogne gospodični i služkinji posadit se, položi na sane njihovu prtljagu uzé uzdu — i vranci odletjeli. Ostavimo gospodičnu sudbini i iskustvu Tereša kočijaša, obratimo se ka našemu mladomu ljubovniku.

Vladimir bio čitav dan na noguh. U jutro bio kod Žadrinskog svetjenika! na silu se snjim porazumio, — po tom otišo iskat sviedoke medju susiednimi gospodari. Prvi komu se je javio bio izsluženi četrdesetgodišnji zastavnik, koji je k tomu drage volje pristao. Ta sgoda opominjala njega na prvanje doba i na husarske šurke. On nagovorio Vladimira, da bi kod njega ručao, i uvierio ga da neće biti ni za drugu dvojicu sviedokah težko. A i u istinu po ručku javi se zemljomjerac Šmidl, bradat, u ostrugah i sin kotarskog sudca, mladić seštnajstogodišnji, nedavno stupivši medju Ulane, Ovi ne samo da su namieru Vladimiravu odobravali, nego su još i prisigali, da su gotovi, ak bi od potriebe bilo zanj i život žrtvovati. Blaženostju opojen, zagrli ih Vladimir i ode kući da se pripravi.

Već je bio sumrak. Odpravio svog nadobudnog Tereška u Nenaradovo sa svojim trovazom i sa podrobnimi i obširnimi naputci, a za sebe zapovjedio zapregnut konja za sanice te odtišo sam bez sluge u Zadrino, kam će za dva sata i Marija Gavrilovna dojti. Put mu je bio znan, a daleko bijaše po prilici do dvadeset časah.

Al jedva što Vladimir zakrene, takar vjetar se uzdigne a takva vijavica nastane, da nije ništa vidio. Za kratki čas zasulo put; okolice nestane u mutnoj i žutoj magli, čez koju se vijao sneg; nebo se malo ne tikalo sa zemljom. Vladimir očutiv se na polju, htjeo svakako na cestu izaći; vranac nesigurno stupao, sad se preko snjega vuko, sad opet u jamu padao; sane se često prevraćale — Vladimir se staro samo da neizgubi put. Al činilo mu se da ide već više od pó sata, al još nebilo vidjeti Zadrinskog gaja. Prošlo još deset časova, al gaja nema još ni navidjelo. Vladimir hodao poljem presječenim dubokimi žljebovi, vijavica neprestala, a nebo se nerazvedrilo. Vranac, poče prstavati, a sa njega kapo pot ko voda, nepazeć na to da je bio u snjegu do trbuha.

*) tepajuć za Mariju.

Napokon opazi da neide pravim putem. Vladimir postao; mislio, spominjo se, prispodabljao i uvierio se, da mora na desnu udariti. On odjuri na desnu, Vranac sa mukom stupa, već više satah bio na putu. Zadrin mora tu bit nedaleko. Al on se vozio i vozio, al polju nebilo kraja. Sve humci od snjega, žljebovi, sanke se neprestano prevraćale, al on ih neprestano i dizo. Vrieme bježalo; Vladimir se uznemiri.

Napokon o boku se nješto crni. Vladimir okrenuo tamo. Približi se i vidi gaj. Slava Bogu, mislio on, sad evo me. Išo oko gaja, misleć da će sad na cestu izaći il da će obići gaj. Zadrino je bilo odmah za gajem. Naskoro dodje na put, unišo medju drvlje snjegom zavijeno. Vjetar tu nemogo duvat, put bie ravan; vranac se obodrio, a i Vladimir se uspokojio.

Al se on vozao i vozao, a Zadrino nije bilo ni vidjet; gaju nebje kraja. Vladimir opazi s užasom, da je zalutao u neznanu goru. Zufanje ga obladalo. Udario po vrancu; bjedna životinja malko poleti, al naskoro stane; četvrt sata idjaše korak na korak, nepazeć na svu silu nesretnog Vladimira.

Malo po malo nestalo gaja, a Vladimir bio izvan gore; al Zadrina nebilo vidjet. Mogla je biti polnoća. Sa očiuh mu kapnula suza; tumarajuć amo tamo, utihla vijavica Oluja razišla, pred njim ležala ravnica, pokrivena bielim vunenim plaštom. Noć bje dost jasna. Nedaleko vidio bjedno selo, sastojeće iz pet il šest kolibah. Vladimir okrenuo tamo. Kod prve kolibe skočio sa sanicah, poletio ka prozoru i pokucnuo. Za njekoliko časah otvorilo se drveno okance, a starac sa svojom bradom poviri i reče: „Što se je sbilo?“ — Daleko li Zadrino? — Zadrino daleko li?“ — „da, da“ — „Daleko li?“ — Neće bit dalje od deset vrstah.“ Pri tom odgovoru uhvatio se Vladimir za vlase i zablesnuo se, ko čovjek osudjen na smrt.

„A odkale ti?“ produlji starac. Vladimiru se nehtjelo na njegova pitanja odgovarati. Mogo bi mi ti starče do Zadrina priskrbiti konje?“ — „Kakvi konji kod nas bolan“ — odgovori starac. Al zar nebi mogo ni sprovodnika polućit? — ja ću mu platit koliko bude htjeti.“ „Počekaj“ reče starac, opustiv prozor „ja ću sina poslat, on će te odvesti.“ Vladimir je čekao. Neprošo ni čas, zakuca on iznova na prozor. Okno se otvori, brada se pokazala. „Što ti je bolan?“ „Gdje taj tvoj sin?“ „Sad će izać obuva se. Jel ti zima, ajd se pogrijat“ — „Hvala ti pošlji skoro sina.“

Vrata se otvorila; mladić izišo sa šubom, i otišo naprjed, kazivajuć i gledajuć cestu zametenu vijavicom. „Koliko satah“ zapita ga Vladimir. „Naskoro će danit“ odpovje mladić. Vladimir već nije govorio ni rieči.

(Dalje će sliediti.)

VOJNICA.

(Dalje.)

Rojevi se kupe kod maticah,
Sve se spravlja za boja odlučna,
Svak uvidja da čvor tu se drješi,
Raznih naród da se udes rješi,
„Il' će ostat, il se raspast carstvo!“
Njemci vide: da b' se udavili
Ako bi ga progutali cjela,
Mogla bi se sva utroba smutit . . . . !
Za trećinom zazubice rastu, ...
Jevtina je njim za svaku cjenu, ...
Pa Avstrije makar i nebilo, —

Odcjepila makar se Ugarska! . . . . .
Tak Poljaci snuju s Talijani! . . . .
Zdrav um slavski, vedar, nepomućen,
Kaže banu, kaže svim Slavenim:
„Da se onda samo složit dadu
Sveg Slavjanstva narječja, ogranci,
Nastanjeni u tom silnom carstvu,
Probudjeni . . . . . a još nespojeni . . . . .
Složit, stopit, sve sile razvijat,
I pohlepne dušmane odbijat,
Ako vjerni svom značaju starom,
Nedadnu se smetnut ni pokrenut
S puta istine, zakonah i pravde,
Ako svoje želje i namjere,
Sa koristi sklope dvora carskog,
I Avstrija ak ostane cjela,
Nezavisna, slobodna i jaka.“
Te se misli u bana upile,
Svom je soko govorijo družtvu:
„Kad ovoga nebi bilo carstva,
Mi Slaveni stvorit ga imamo,
A kamo li da ga nebranimo?
Suprot svima silam naperenim! . . . .
Beč, Madžare, držimo na uzdi.
Nedajmo se dušmanim sjedinit! . . . .
Sad nas braćo! evo dvajest danah . . . . .
Dažd ledeni, na polju močvarnu,
Bez pokrova, nemilice tuče,
Neprijatelj zadirkuje često.
Strpite se sokolovi sivi!
Iz te vaše patnje, žrtvah, truda,
Svem vašemu rodu i Slavenstvu
Novo srjeće . . . . . rodit će se sunce! . . . .
Na skoro će poslat nam, opremit
Car naredbe, pomoć, soravu bojnu,
Onda ćemo nasrnuti sbiljno!
Bog će dati i srjeća junačka,
Slava, dika, čeka nas do vjeka!“

VI.

Gle! u Hlumcu *) Svatopluka gradu
Starom gnjezdu Moravskoga carstva
Car Ferdinand silnu skuplja vojsku
Od Hanakah Moravskih junakah,
Od Poljakah lijepih Ulanah,
Krasnih Čehah, težkih oklopnikah,
I što osta seb vjernih Njemacah.
Vindišgrāca stavlja poglavarom,
Ter ga šalje pod mirove Beču,
Da se sdruži s Jelačićom banom,

*) Holomucium.

I s njegovî hrabrî Jugslavenî . . . . .
Da uzprkos buntovnoj Evropi
To razorši gnjezdo prevratnikah!
Iznevjeren opet da grad vrate
Na put mira, vjere i zakonah,
Da ufanje dignu odpadnicim
Talijanma i holim Madžarma,
I Njemcima carstva podkopnicim! . . . .
Kad Vindjšgräc pod Beč dohodijo
Obe s banom razredio vojske,
Devedeset hiljád nakomicah
Beč poziva, al se zlo odziva
Na prjedaju bez uvjeta prjeka . . . . .
S obe gnjev se razpalijo strane!
Zagrmiše topovi ubojni
U dva časa hiljada jih rukne!
Sva se zemlja na okolo stresa,
Dim se vija nebu pod oblake,
Strašna vatra prži dvore, crkve,
A gvoždjena klupka razasjana
Kroz zidove sve prozore grade!
Ore, ruše,kuće obaraju!
Bečanma je oganj pretužio,
Al se mužki i hrabreno brane,
Sto hiljadah bori se mišicah!
Blum podžiže staro i nejako,
Bem na razboj prevodi junački,
Mesnhauzer postavijo stražu
Na vrh kule svetoga Stjepana,
Da na staklo pazi i pogleda:
Kad će rupit velika i silna
Obećana vojska od Madžarah,
Pa se često igraju i varke,
Da s gradjani zaborave tuge,
I klonuta srdca podignu se,
Netom čuju: „Eto nam Madžarah!“
Smrknuta se razvedruju lica,
Smrgodjena čela razvijaju,
Svi s u lave pretvore i tigre.
Nevjerovat — to nitko ne smjede —
Nit govorit o predaji pobro!
Sve ko sljepo na topove srne!
Iz koldvora prama Vindišgrädcu
Oganj siplju tvrdjav preotimlju.
Vindišgräc jih tare, prži, palji.
Šta od Bana znaš mi kazat vilo?
„Tuj za Bana ti nepitaj dušo!
Već Peliće za Jakilu glasna,
Za Ajača Telamonovića,
Dijomeda i Idomeneja,

Merijona i slavna Stenela,
Za Mentora i Uliša hula,
Za Hektora, Patrokla, Eneja,
Antenora, Sarpedon, Dardana,
I ostale pod Trojom junake!
Da si bio moj pobrico dragi
U tom boju žestokom i ljutom,
Ti bi reko: „svi su s uzkrjesili:
U Jozipu Jelačiću banu,
I njegovî lavî Šerežanî,
I ponosnim hrabrim Krajišnicim!
Lav prezira pseto, hrta, kera,
Na medjedu, tigru i hijeni,
I na slonu svoju kuša snagu!
Tako i Ban probjera junake,
Pa gdje čuje glasovita Bema
Tam razpaljen leti od junačtva!
Jägercajil predgradje je bečko,
Najbjesniji tu je mejdan, razboj,
Sve što biše gujah i šaruljah,
Preprječakah s topovi ubojni
Tuj naperi Bem vještak pram Banu!
U Banu se srdce razigralo,
Na topove i sam bi nasrno,
Da ga Hompeš silom neuzteže,
(Hompeš čuvar tog života draga)
I da vodje nesjeća ga dužnost.....
Sve iž njega živa vatra sjeva,
Razpaljila srdca svih junakah,....
U desnici bridka igra ćorda,
Perjanica trepti mu na glavi,
(Inglez reče: Henrik je četvrti!)
Riječ reče, sve naglo poteče
S položenim bodilom nasrnu
Na Bemove topove, vojnike;
Na snopove padaju junaci,
Krv topove zali — ušutiše.....
Dok dlan o dlan, al dvanajst topovah
U rukama lavah Šerežanah!
Bema sila natrag zauzbila!....
Jes vidio, kad vihar prenagli —
Sa svom snagom sapopane dubje,
Sada uprav, sad na svrtke skruži,
Mota, lomi, krši, prevaljuje,
Obsukuje, pak iz žilah čupa,
U zrak diže, pak o tle otresa,
To je slika, kad gromove sdružiš,
Plahovita Jelačića maha!....
Sve Toljaga po mejdanu sjeva,
Krvava mu do rukatke ćorda,

I desnica do ramena ruka.....
Beč uzprednu od te sile nagle!.....
Poplaviše predgradje Hrvati,
S preprječakah kroz prozore skaču,
Ebojice love, kolju, traže.
Kolik kućah — toliko gradovah —
Sve s navalom oteše junaci
Banu sokak otvora Landstrasn,
S bjeli rubci kroz prozore mašu,
Pozdravljaju — poklon čine Banu,....
Cvjet predgradja — vilene junake,
Junačtvu se i besjedi divi, —
Kako Slavjan sboreć nadvisuje
Po njemački novinarstvo bečko.
U dobroti srdca vitežkoge
Svojoj krivdi štit, utjehu traže,....
Ban jih tješi, uči, ogovara!
Al podviknu vila sa visinah
„Na noge se Jelačiću s družtvom!
Eno sila žestokih Madžarah,
Još pet satih, eto jih na vrati,
Ako silu silom neodvratiš|!"
Vila umuknu, Ban na noge klisi,
S Vindišgräcom kratko vije vjeće,
Pa s izmaši soko izpod Beča
S vitezovi svoji odabrani,
S konjanici, Čehi, oklopnici;
A Vindišgräc grad obsjednut tišti,
Ban odpraši na susrjet Madžarma.
U Švehatu skobi prve straže,
Trijest hiljad pred njim jeste zmajah,
Sve po izbor hunskih uštropakah.
Poglavica Moga generale,
Pak i Košut doletijo glavom,
Da razjari, podpalji junake.
Vatren jezik sto valja topovah!
Netom Bane podpazi Madžare,
U red bojni sveju stvori vojsku,
S očima ju i s rječi raspalji,
Na dušmane prenaglo navalji.....
Vidijo si, spominjaš se pobro!
Kad s prolome, pretvore oblaci
U dažd strašni, pa kad bljuznu naglo,
Štogod skobi poplav, krši, valja,
Stabla, kuće, mostove obara;
Tako vojska Jelačića bana
Sbori, skrši svu silu Madžarah!

(Dalje će sliediti.)

Svaštice.

Iz dolnje Podravine. Zdravo da si mili Slavonče mezimče i jedinče ravne Slavonije naše; tebi zarudjè sora rujna u starodavnoj Rieci tihoj, miloj našoj Požegi krasnoj! Dugovao godinah nebrojenih u slavnoj trojednici kraljevini; gojio duh narodni u rodu svom, palio slosi bratskoj tamjan miomirisa, pirio oganj ljubavi medju jednokrvnom braćom svojom; turao viesti radostinke i nabožne i narodne prostranom domovinom našom. Mà evo i mene Podravca prijana tvoga znanca iz Miholjštine znane, da ti pripovjedim što se sbilo u dolnjem Miholjcu bielu, a u dvorih Jozipović Mirke, starine siede, zdrava jedra — od Boga mu bilo. A ti Slavonče mileni turi ovu viest radostinku iz Podravine ravne u skrižku „Župnika" ili „Svaštica."

Da sam pjesnik, zapjevo bih pjesmu hvaloslovku, da sam gudac, zagudio bih gudalom glasnim na javor-gusle jasne, da opjevam i ogudim svečanost riedku malo komu od Boga danu; no ovako ju glasim percem tankim i slogom prostim, mà iz srca došlim.

Dne 6. studenoga zori u prozorje stadoše gruvati mužari u Miholjcu dolnjem navješćujuć jekom svojom svanutak dana za prečastnoga gospodina začastnoga kanonika, naslovnoga opata, izsluženoga vriednoga nadžupnika i nadziratelja bivšega jedinoga kotara valpovačkoga, župnika doljno-Miholjačkoga presretnoga i blagoga, gdjeno će prikazati otcu nebeskomu nekrvnu pedesetoljetnu žrtvu svetu. Nebo se nakurjačilo, pa stade škropiti zemlju kišicom blagonosnom, mislio si: Bože na svem ti hvala! ala će nam dar tvoj okvariti liepu svečanost; no prevario si se, tà tko koga ljubi, onomu hrli, pa pljuštilo ili se vedrilo; sievalo ili pucalo; te tako rečenoga dana dohrliše braća mlada otcu starini svomu, da ga okruživ svitom kićenom poprate ka žrtveniku Boga velikoga, gdjeno će mu odpojiti slavu vječnu. Bilo tu gospode po časti i staležu, mladosti i starosti, po izbor svakojake; bilo tu braće svećenikah iz kotara oba. Iz kotara dolnja-miholjačkoga braća sva na broju 6 župnikah, i 2 župna pomoćnika mlada; iz kotara valpovačkoga od 9 svećenikah pojurilo da usreće starinu prečastnu njih trojica, na čelu jim prečastna glava opat, podjašprišt i župnik valpovački, Taglieberu Frane. Poslà i stolica biskupska davna, Pečuh bieli svoje odaslanike, da čestitaju starini vrloj na danu Bogom darovanu, na milosti pedesetgodišnjega misnikovanja častna; vodjom jim prisjedniče duhovnoga stola pečuhskoga Pucher Gustave; koji prečastnomu staromisniku uz desnicu bijaše, ter ga prati žrtveniku svetu, kazuje mu molitvu svetu u knjizi svetoj; a starina častna riče i izriče za njim rieči hvaloslovke na hvalu Bogu za primljene milosti i darove nebeske. Vienac kruna kićene gospode bijaše presv. gospodin Gustav baron Prandau, c. kr. komornik, vlastelin Valpovštine i Miholjštine dolnje; pokrovitelj vrli; slovilo mu ime trojednicom majkom kršnom i ravnom; imao ga svaki pokrovitelj crkvah i učionah izgledom liepim, njemu se uz bok pridruži šura mu poglaviti gospodin Antun Čeh. Bijaše vam tu i licah inih sve gospode po izbor čestite. Naroda se načiòkalo dubkom u crkvi, premda je lievala kiša silna. Kada se kolo svilo svećara pedesetogodišnjega svećenika u okolo, i pročatilo evangjelje častno, penje se uz stube visoke propovjednici na tjeme propovjednik vatreni Regen Antune, podjašprišt kotara dolnjo-miholjačkoga i župnik podgajački; te uzè slovit slovom visocijem, razumnim svakomu i nesetnomu, uku i neuku, malu i veliku. Naorta zasluge liepe starine siede, potaknuv ga na zahvalnost prama Bogu za primljene milosti i darove; a kada stadè bjesediti besjedom silnom narodu bogomilomu i pobudjivati ga riečju vatrenom na ljubav i štovanje duhovnoga otca svoga, koji se skrbi za spas povjerenih si ovčicah već preko 27 godinah, to se zacakliše biser-suze u očijuh mnogoga slušatelja priznavajućega zasluge župnika svoga. — Ako želiš vidjeti naredno siedo Boga trojednoga uzmi putničku palicu, pa se prošeći do Miholjca biela, te stupiv u hram gospodnji, opazit ćeš pastira revna; zvona zveče a Podravinom jim se glas razlieže; orgulje ječe a jeka jim se crkvom od kuta do kuta razlieva; žrtvenik jedan do drugoga natječu se krasotom veličajnom; a kada se svećenik ruhom zaodjene svetim, misliš da si u stolici stolnoj; kada zriješ počivališta u Bogu usnulih, mahom spaziš u groblja oba do dvie crkvice liepe u jednom i križni put častni. Na čelu trga miholjačkoga penje se nebu pod oblake jednokatnica sgrada; pita putnik i popitkuje: čija li je ona kuća liepa? a dječačić odgovara: ono je ponos miholjački, obrazovalište dječice sitne; u njoj uče knjigu i narodnu i svetu do dva učitelja i učiteljka vriedna, Hrvatica mlada: mà kamogod okom svrneš, zamjećuješ pastira brižna, župnika vrla, otca blaga. Sve ovo izvedè i u red privedè starina prečastna uz pripomoć i zaštitu presvietlih pokroviteljah dičnih Karle i Gustava baronah Prandauskih; Bog jih držo i uzdržo na ponos roda svoga, na korist otačbine svoje i pripomoć ubožčadi vlastelinstvah svojih. Kada no se dovrši svečanost slavna pohrli svita kićena jubilaru častnomu pa želi od Boga zdravljice liepo, i srećicu velu.

Slavnost riedku zaključismo objedom gospodskim; gdje se pilo i napijalo po običaju starom; bilo zdravicah uprav vrlih. Prvu nazdravi prečastnomu jubilaru presvietli g. Gustav baron Prandau, željeć mu od Boga blagoslov sveti; te i sebe vrsti i uvršćuje medju štovatelje i izražuje želju da ga i on kruži krugom prijatelja prava; zatim se nazdravilo preuz. biskupu pečuhskomu, da mu Bog podieli svoju milost svetu, da i on Bogu prikazati uz-

mogne svoju pedesetoljetnu žrtvu nekrvnu; i presv. pokroviteljem Karli i Gustavu baronom Prandau da jih Bog poživi zdravo i dugo kao darežljive i milostive pokrovitelje. U ime kotara oba podiže glas svoj preč. opat valpovački, želeć mu da se nauživao dugo i veselo svoga pedesetoljetnoga misnikovanja slavna; zaokružile zdravice redomice — saredale od lica do lica nezaboraviv ni desnice ruke, ni govornika vatrena.

Kada bilo objedu na domaku, ustadoše gosti kičeni pa se diele od prečastnoga svečara, diele, al mu od Boga sve dobro žele. Kada se oprostili i mi braća svećenici sa starinom siedom, poželili mu svi; da se još dugo oko njega kupili, kao dobra diečica oko miloga čaćka svoga.

Ostaj sada s Bogom mili Slavonče, pa primi pozdrav od braće svoje Podravacah starih.

Gajomir J—k—ć.

Iz Požege. Presvietli naš veliki župan otvorio je dne 6. o. m. glavnu skupštinu, te je naznačio, da je svrha ove skupštine da se recapitulacia objavi svih ovogodišnjih pretresivani predmetah, te premda je većom stranom dosadašnjim nalogom udovoljeno, to ipak želi sva u očevidnost staviti, i ona koja najviše rad tog zaostaše — što su u ovo potliednè vrieme gg. sudci stranom kroz poslovanje kod istraživajuće komisije, stranom rad predležni poslovah novačenja zaostala — da se uskorè i još težajem ove godine svestrano obave.

Skupština je ova prvi dan preduzela i riešila sliedeće glavnije predmete: Intimat vis. namjest. vieće glede upotriebljenja i razdieljenja zemaljskih težakah bi pretresan i gg. sudcem shodni nalozi izdati, a odbor imenovan je koj će na točke u vis. dopisu stavljene odgovor sastaviti. — Na prijavu njekih zastupnikah kotara daruvarskog u tom da se odveć šume sieću, naročito u vlast. pakračkom, da se ondje množina Kranjaca nahodi, izdat je nalog gg. sudcem daruv. i kutin., da izviešće o tom podnesu. Mnjenje vel. odvjet. glede utoka vlast. pakračkog u pogledu ovožupanijskih naredbah poradi obezbedjenjah šumah čitano je i riešiti će se docnije. Napokon vis. intimat glede uvedjenja mjestni sudovah pročitan je i gg. sudcem za da te sudove stranom uživotvore, stranom svoja opaženja ovamo dostave, izdat je; te tako je prvi dan skupština dokončana. Što se meritornog i važnoga dalje obavljalo bude to ćemo priobćiti, sada prilazimo na to, da je taj dan poslie skupštine njihova presvet. sjajni objed dala, koji dokonča duboko u noći. Ljubeznost presvietlog domaćine obodri sve nazočne i ushiti, osobito kod zdravicah naše dostojanstvenike, i presvietlost njihovu ticajući se. Milo dirnu sva nazočne i zdravica za preuzvišenoga gospodina grofa Nikolu Sečena kano godovnjaka. On bo je u dragoj uspomeni svega žiteljstva županije ove. Obadva naša podžupana, koji prvo 22 godine na taj dan po napomenutomu preuzv. g. grofu Nikoli Sečenu u službu municipalnu postavljen bijahu, naposé zahvališe se u ime njegovo i date mu drugarice milostivne domaćice, koju rad bolesti neimadosmo sreće u krugu našem da vidimo. — Isto tako ugodno je dirnulo sve nazočne, što su zastupnici seljaci ponajviše kotara Daruvarskog, prviput baveći se na skupštini, takodjer dionici toga sjajnoga, ljubeznoga i veseloga sastanka bili, i tom prigodom u zdravica zavalnost svoju presvietlomu domaćini izražavajuć dokazali: kakova krasna svojstva čednosti, razboritosti i naravite filosofie naš prosti narod posjeduje.

Iz Požege. U Ponedjeljak t. j. 5. prosinca imalo je zastupstvo ovoga grada svoju sjednicu, u kojoj je proračun za godinu 1865 u pretres uzet. Predloženi proračun primljen po zastupstvu sa neznatnim iznimkami. Pošto je odbor sačinjavajuć taj proračun opazio da aktivne tražbine, koje grad ovaj tako kod njekih gradjanah, kao i kod bivših svojih podajnikah posieduje, — nisu na čistome; to je predsjednik toga odbora g. satnik Thaller predložio da se liquidacia sviuh tražbinah preduzme, i na čisto dovede. Što je jednoglasno primljeno te dotični odbori imenovani. Bilo bi želiti da ova odredba neostane bez uspjeha. U ostalom za buduću godinu 1865 obćinskog nameta neće biti. — Drugi važni predmet viećanja je bio dopis uzoritog kardinala u pogledu otacah Isusovacah. Njihova uzoritost javlja poglavarstvu, da molbenicu, što su mu mnogobrojno podpisati ovdašnji gradjani u tom podnesli, da se gimnazija pridade otcem Isusovcem, gradu priobćiti nemože, i da bez nje može zastupstvo svoje mnjenje odati, neka dakle predmet taj bez strasti u predmet uzme i svoju odluku dostavi. Razprave se započe. Zastupnik M. Kraljević čudi se, da zašto da nemože grad da dobie te molbenice, za da zna što gradjani traže, pošto ima svakojaki divana po varošu, jedni vele da su se za postignuće višje gimnazije podpisali, mnogi kažu da nisu ni čitali te molbenice, itd. — dobro bi bilo, da se pročita predstavka gradska, s kojom je ta molbenica od njihove uzoritosti zamoljena. — G. bilježnik donese predstavku i čita ju. Stavka jedna u kojoj se kaže, „da bi na želju njekih zastupnika njihova uzoritost prenapomenutu molbenicu ovomu poglavarstvu dostaviti dostojalo“ — dade povoda žestokoj prepirki. Zastupnik Kraljević veli da je žalostno, kad se tako izkrivljeni podnesci visokim osobam predlažu, i sada se više nečudi, što njihova uzoritost ovdašnje traženje uvažila nije, jer na zahtievanje njekojih zastupnikah nije ni treba da se uvaži, — a on poziva sve zastupnike neka kažu, je li samo jedan glas bio proti toj želji, nije li cielog zastupstva jednodušna želja bila, da se zamoli kardinal za pošiljanje molbenice, nu kad na takovi način ostadosma bez molbenice, to neka se izaberu trojica od zastupnikah, a gradjanstvo pozove, da u njihovoj nazočnosti izjavi i podpiše što žele, odprto neka se postupa. Ovako saznavši želju sugradjanah, neka se nj. uzoritosti sa podkriepljenjem dostavi.

(Dalje će sliediti.)

Izlazi 10., 20. i posliednjeg u mjesecu. Ciena mu je godišnja sa poštarinom 5 for., a polugodišnja polovica; za domaće pako, ako se u kuću nešalje 4 fr. 60 novč., a polugodišnja polovica.

SLAVONAC.

Predplatiti se može kod svih c. kr. poštah i kod odpravničtva lista u Požegi.
Za obznane plaća se osim bularine od 2 stupačkog redka za 1. put 5, za 2. put 4 a za 3. put 3 novčića austr. vriedn.

Vlastnik i urednik: **Miroslav Kraljević.**

Godina II. U Požegi 20. prosinca 1864. **Broj 35.**

POZIV NA PREDPLATU.

Na izmaku je i druga godina ovoga našega jedinoga narodnoga glasila u Slavoniji. Čestitomu našemu obćinstvu bit će dovoljno poznato, da duševni pokret i život našega vieka biva po časopisih i dnevnicih, te da se tim putem širi zabava, pouka i znanje, pače po tom da se mjeri napredak i naobraženost naroda. To nas ponuka, da smo se odvažili prirediti tiskarnu u ovom gradu naše domovine i započeli izdavati list, koj bi miešao ugodno s dobrim, t. j. da zabavlja i pouči. Nam nebje iz daleka u pameti izdavati list medju našimi listovi na jugu najizvrstniji, već po mogućnosti silah naših i dragovoljnom podporom književnikah, spisateljah i znanstvenikah naših, da doprinesemo i od svoje strane štogod k boljci naroda i mile otačbine. Nu nemanje takodjer oslanjajuć se na dovoljnu podporu čitajućega obćinstva, da se uz trud naš negubi bar ono malo, što mi k toj svrsi uložiti možemo. Srdačna budi indi hvala svim onim, koji su nas budi ovako, budi onako do danas podupirali.

Mi nakanismo i dalje izdavati list po obliku duhu i smrieru onom, kako započesmo. On neka bude glasilo za zabavu i pouku svim stališem naše domovine. Neka širi dobar narodni duh u pripoviedkah i opisih; bilježi liepe običaje. Nek se skreće u gospodske dvore i vidi što se tamo radi, kako li se živi; nek dolazi u kuću našega gradjanina, te mu kaže što je liepo i dobro, što je njegovoj obitelji koristno, što pako pogubno; nek unilazi i u smiernu kućicu našega seljaka te mu kaže, kako i on u svojoj postojbini može sretan i zadovoljan biti, priučajuć ga k boljemu

redu, k ljepšim običajem, koreć mahne i zle običaje. Sreća dakle naroda i pojedinih obiteljih, blagostanje domovine i doma našega jest za čim mi težimo i što našim listom unaprieditì želimo. A koliko nam je silah k tomu u moći, neka bude uvjereno naše obćinstvo, da ćemo drage volje sve žrtvovati. Nu naša najbolja volja i sve žrtve nedostižu k toj svrsi, ako nam dobri našinci nepripomognu. S toga umoljavamo najsmjernije sve mile prijatelje naše i našega naroda, da nam i ove godine neuzkrate svoje ruke pomoćnice u gradivu po smieru našega lista; a slavno obćinstvo, da mnogobrojnom predplatom prokrči mu put u sve kraje i kruge naše otačbine.

Predplatna ciena ostaje ona ista, koja je do sada bila; naime: polugodišnja za domaće predplatnike ako se u kuću nešalje 2 for. 30 novč. za vanjske pako s poštarinom 2 for. 50 novč.

Predplatu primaju sve c. kr. pošte i odpravničtvo ovoga lista.

Miroslav Kraljević,
urednik.

CRNE KULE SUŽANJ.

Balada Ilije Gromovića Sriemca.

III.

Dvie se vojske kraj *Morave*
  Poprieko i mrko glede,
Obe željne bojne slave
  I junačke te pobjede
Čija l' bit će? — il Sultana
Ili *Janka Sibinjana?* . .

Sultanova, nije šala —
  Prekrilila dol i goru,
A *Jankova,* šaka mala —
  Al junaci po izboru . . .
Množtvom Turčin ih nadhita,
Ali srcem? . . to se pita . . .

Dva junaka, kô dva lava,
  Jedan proti drugom stoje,
Svud *Skendera* zna se slava,—
  Al i zna se *Janko* tko je, —
Tko l' će prvi na kog lùpit,
Tko li slavu kom' ustupit? . .

Mrkla nojca s neba pade,
  A kiša sve kablom lije, —
A to mi se ono krade
  I k šatoru *Janka* vije?
Tko je? što će? na što l' smiera?
Da l' je vjera il nevjera? . .

„Sinovac sam ja *Skendera,*
  Za kog dobro znadeš slavje, —
Od njega ti tvrda vjera,
  I od srca sveg pozdravje!
On me poslà k tebi *Janko,*
Da što misli znaš potanko.

Vjere *Krsta* sin on pravi,
  Neće na te udarati,
Megdan pušta tvojoj slavi,
  Vojsku će ti svu predati,
Tim osvetit bratju svoju,
Albaniju i grad *Kroju.*

S jutra Turci kad juriše,
Ti izmiči obim krilom,
Obhvatjaj nas svedjer više,
Pak udari sa svom silom,
Skender tad će dati pleća,
A sve Turke popast smeća.

U toj buni, u toj stràvi,
Štogoder ti mač dohvati,
Udri, sjeci, pori, mlavi,
Ruši, krši, smoždi, smlati."
Tako *Akmeš Janku* veli,
Pak od njeg se kradom dieli.

Zora puca ranoranka,
„*Hazurala!*" telal viče,
Juriš Turci svi na *Janka!*
Eno gledj' ga već izmiče!
Držte da nam neodpiri!"
Janko bježi — krila širi.

Janko stade — Turke čeka —
Pa svom silom na njih skoči, —
Britkih ćordah nasta zveka —
Turski jauk, krv se toči —
Nije dugo tako bilo,
Odkide se lievo krilo.

Skender bježi s Arnauti, —
Pratila ga svuda sreća! —
Sad tek nastà bojak ljuti,
Turska stràva, metež, smeća, —
Čim ih *Janko* obuhvati,
Što zarobi, što pomlati . . .

Sretno *Skender* jezdi svuda
Pratjen svojim' Arnauti,
Nut gledj sreća! na *Dauda*
Bježečega njeg naputi;
Skender viknu: „*stan' Junače!*
Jur mi više neumače!"

Uhvati ga prsimice,
Trže ćordu od pojasa,
Viknu: „*Carska udvorice!*
Več ti ne ma više spasa!
Sad češ pustit dušu tvoju,
Jer otrova bratju moju!"

Kô što se u prahu mali
Crv pod snažnom nogom svija,
Tako *Daud* dol se svali,
Čim ga smrtanznoj probija,
Kano diete suze lije,
Drhtje, jeca, riče, vije:

„Oj! *Skendere* poljubljeni!
Znaš, ja život tvoj sahrani',
Sad se smiluj i ti meni,
Neizvrši što na kani;
Oh! utaži jarost svoju,
I poštedi starost moju!"

„Nu der dobro, hrdjo stara,
Starosti ću štedit tvoje,
Al sad mah u ime cara
Poglavaru piši *Kroje:*
Da mi ključe preda, — piši,
Il pod mačem tim izdiši!"

Daud sjede — na koljeni'
Željen ferman kad napiša,
Skenderov ga mač zeleni
Nauvieke satarišà;
Pratnjom: „*Evo primi platju,*
Što otrova moju bratju!

Tad na čila vranca sjeda,
Čalmu bolje si natače,
Pak *Dauda* pratnju réda,
Nitko živ mu neumàče, —
Car da glas pre nedobije,
Neg *on* vidi *Albanije.*

Skakće vranac izpod góse,
Kô da želje zna njegove, —
Što mu srce tam' zanose,
Kud ga ljubav roda zove . . .
Góso s vrancem radost dieli,
A sve gleda *Balkan* bieli.

Brže vranče! bolji skoči!
Gor' na Balkan penj' se bolje!
Ah! suzne su gósi oči
S želje glednut u prodolje,
I viditi milu svoju
Albaniju i *grad Kroju.*

Vranac je na vrh *Balkana* —
Odahnjuje s vele muke —
A *Skender* pram onih strana'
Željom željne širi ruke,
Kojimi se krasno vija
Krasna zemlja *Albanija.*

„Zdravo! kliče: *stoput zdravo!*
Slatka moja domovino!
Oj! junakah slavnih slavo!
Blago moje ti jedino!
Srietan koi te opet zrijem,
Da za tebe živim, mrijem!

Pak tad britku ćordu vadi
S turske krvi još crvenu,
Čim poljubi i pogladi
Na svojemu nju koljenu,
Viknuv' gromko: — njome mahnù
Od *juga* na *sjever* stranu . . .

„Čuj me majko Albanijo!
Čuj zakletvu tvoga sina:
Sve s čim vlada babo mijo
Mora tvoja bit svojina!
Čuj! dok diše sin tvoj Jure,
Neće tobom vladat Ture!

Po zakletvi sve urodi,
Junak *Jure* sve izvrši,
Albaniju oslobodi,
Turke skrši i razprši,
Nebrojne jm *zadao'* jade,
Murat svisnut *snjih* morade . . .

* * *

Kastriotić umrie *Jure*,
Umrie junak od junakâ!
Mah uzklikta zlobno Ture,
Albanija sva zaplakà,
Jer joj umrie sve, sve s njime,
Ostà samo pusto ime . . .

*

Kako onda zaplakala
Tako i dan danas kuka,
Što je opet sva propala
Dostav težkih, robskih muka',
Koje skorim pet sto lieta'
Kraj krstjanskog pati svieta...

*

Častni krst i vjera sveta
Ruglo stvora nekrštena —
Sinci gorji od izmeta —
A nevinost oskvrnjena —
Nit joj pravde, niti suda —
Nit užitka znojnog truda —

*

Pati bol tu već nesnosnu,
Pak obratja suzno lice
Na *Bugarsku* i na *Bosnu*,
Bolom slične si sestrice, —
U njinih se tješi ranah,
Kad nij' lieka s drugih stranah...

*

Kad će rujna svitnut zora,
Sunce iznet nad *Balkanom!?* —
Kad će u sred crnâ mora
Mladjak pàsti vječnim sànom!? —
Kad doć drugi Skender Jure!? —
Na kraj svieta prognat Ture!? —

VIJAVICA.

(Pripovjest Bielkina, napisana ruski od Puškina.)

(Dalje i konac.)

Zapjevali pievci, već se svitalo, kad dobasajù do Žardina. Crkva bila zatvorena. Vadimir izplatio svog pratioca i otišo ka svetjeniku. U dvoru nebilo njegovog trovoza; kakvi glasi su ga čekali? — Al obratmo se ka dobrim nenaradovskim gospodarom i vidimo što se kod njih radi. — Ništa osobitog. — Starci se probudili i otišli u jestvanu. — Gavril Gavrilović u kalpaku i bajkovoj kurtki, Praškova Petrovna u noćnom odielu. Donesli samovar a Gavrilo Gavrilović poslo djevicu ka Mariji Gavrilovnoj, da ju upita je l'ozdravila i kako je spala. Djevica se vratila i javi da je gospodična baš zlo spavala, no da joj je sad

bolje i da će odmah doći u blagovnicu. U tili čas otvore se vrata a Marija Gavrilovna dodje nazvat mamici i tatici dobro jutro.

„Kako tvojom glavom?“ upita Gavril Gavrilović.

„Bolje tatico!“ odgovori Maša.

„Ti si se sigurno juče odveć peći naužila“, reče Praškova Petrovna.

„Može biti, mamico,“ odvrati Maša.

Dan prošo srietno, al po noći se Maša razboljela. Poslali su u grad po liečnika. On je došo u večer i našo Mašu, gdje luduje. Silna ju je vrućica napala, a biedna bolestnica za dva tjedna malo da neodputi. U kući nije nitko znao o bivšem biegu. Listovi koji su bili napisani, budu izgoreni; njezina deklica nije nikom ništa govoriia, bojeć se karanja gospodarah. Svećenik, izsluženi zastavnik, brkati zemljomjerac i mali ulan šutili a i ne badava. Tereška kočijaš nije nikad odveć govorio, a ni kod vodke. Tako bila tajna sahranjena medju šestoricom drugovah. Al Marija Gavrilovna kazala u svom ludovanju sama svoju tajnu. Ak i jesu njezine rieči bile pretrgane, to je ipak njezina majka mogla razumjeti, koja se nemakne od njezine postelje, da je ona strašno zaljubljena u Vladimira Ivanovića i da je ljubav uprav uzrokom bolesti. Ona se savjetovala sa svojim mužem i s njekojimi susiedi i napokon jednoglasno riešе, da je tako od Boga sudjeno Mariji Gavrilovnoj, da bez sudjenog nemože biti, da nečini djevojku bogatstvo sretnom, već čovjek i — druga svagdanja. Takvi izgovori su u porabi osobito onda, kad sami sebe opravdati nemožemo.

Medjutim se oporavljala gospodična. Vladimira već davno nebilo u kući Gavrila Gavrilovića. On je bio uvriedjen neobičnim postupanjem. Poslali su po njega i odlučili mu kazat njihovo privoljenje ka svadbi sa Marijom. Al kako se gledahu nenaradovski gospodari, kad im je došlo na ovaj poziv pismo puno uvriedljivih izrazah! On jim javljo da njegova noga neće nikad prekoračit njihov prag i prosio, da zoborave na njega i da samo smrt čeka. Za njekoliko danah čuli su, da je otišo na vojsku. Ovo je bilo god. 1812.

Dugo se neodvažiše ovo kazat ozdravljajućoj Mariji. Ona nikad nije spominjala Vladimira. Za njekoliko mjesecah našla je njegovo ime medju težko ranjenimi i umrvšimi; ona je pala u nesviest i bojali su se, da joj se prvašnja bolest nepovrati. Al ipak hvala Bogu, nesviest nije imala nikakvih posljedicah.

Al ju druga žalost iznenadi. Gavril. Gavrilović preseli se, ostaviv joj svoje imanje. Al nasliedstvo ju nije tješilo; ona je dielila žalost iskreno sa biednom Praskovom Petrovnom; prisiegala je, da se neće s njom nikad razstati; obe su ostavile Nenaradovo, mjesto tužnih uspomenah i otišle su provest svoj život u . . . . ski grad. I tu su okružavali mladići bogatu i krasnu neviestu; al ona je bila bez nade za sve. Majka ju je više putah nagovarala, da si izabere druga; al Marija bi pokimala glavom i zamislila se. Vladimira već nije bilo; on je umro u Moskvi, dan pred tim neg Francuzi stupe u grad. Uspomena njegova bila Maši sveta i tužna; ona odstranila sve što ju moglo na njeg spomenut; knjige od njeg njegda pročitane, risarije od njeg narisane; kajde i pjesme koje joj je on prepisa. Susiedi znajući sve, divili se njezinoj postojanosti i bijahu znatiželjni, koji će napokon vitez biti nad vjernošću djevičanske Artemisije.

Medjutim boj bi sa slavom dovršen. Ruski pukovi vraćali su se iza granicah. Narod im bježao na susret. Glasba je svirala vojničke pjesme: Viv Henri Quattre, tirolske kotrljane i napjeve iz Žokonda. Častnici koji su prije otišli u boj ko djeca, vraćali su se, omuženi sa tvrdih bitkah, ozdobljeni sa križevi. Vojnici su se veselo razgovarali, mješajuć sad francuzke, sad njemačke rieči; Nezaboravno vrieme. Vrieme slave i ponosa. Kako je silno bilo tad srce kod rieči „otečestvo.“ Kak sladke bile suze uzvidjenja! S kakvim suglasom sjedinili mi čuvstva narodnog vitežtva sa ljubavju ka Gosudaru! a njemu kakav to bje čas! — Ženam — ruskim ženam ne bilo tad takmaca! Običajna hladnoća jih je izbjegla. Oduševljenje njihovo je bilo sigurno opojiteljno, kad bi sretile

pobjeditelje, tad bi zavikale: hura! — I u zrak bi čapice bacale. Tko izmed ruskih častnikah neće uznati, da je ruskoj ženi on bio obvezan — veće dragocienije nagrade? — —

U to slavno vrieme živila je Marija Gavrilovna sa majkom u ..... okružju, i nije vidjela. kako obe strlice slavile povratak vojske. Al na ladanju bilo je možebiti i još veće oduševljenje. Došašće vojačkog častnika bilo puno slave; a ljubovnikom u fraku nije bilo uz njega dobro. — Mi smo već spomenuli, da je Marija Gavrilovna, ako je i bila sasvim hladna, ipak je uvjek bila okružena sa nuzljubi. Ali svi su morali odstupit, kad se javi u njezinom gradu ranjeni husarski pukovnik Burmin sa redom sv. Gjurgja i sa zanimivom bliedošću, kako su govorile tamošnje gospodične. Bilo mu je oko 26 godinah. On je došo na odpust na svoje dobro, nahodeće se nedaleko od Marijinog grada. Marija ga je veoma cienila. Sa njim bi ju izbjegla ona viečna zamišljenost. Nemože se kazati da se je s njim ljubosala, al da ju je pjesnik vidio, kazao bi bio: „Se amor non e che dunche?“ — — — Burmin bio je u istinu mio mladi čovjek, On je imo nješto, što se ženskom srcu ljubi; njega je krasila mužka odvažnost sa milim posmiehom, koji se je širio oko usanah. Njegovo ponašanje napram Mariji Gavrilovnoj bilo je prosto i sasvim naravno; ali ako ona nije ni opazila, to je nju ipak svaki pogled pratio. On se je kazivao narave tihe i skromne, al se je govorkalo, da je bio njegda veoma razpustjen, nu ipak to nenahudi misli Mariji Gavrilovnoj o njemu, koja je (kako kod nas mlade gospodične u obće) sve to opravdala sa njegovom smjelošću i durljivošću njegova značaja.

Al jošte više .... (više nego njegova nježnost, više nego njegova zanimiva bliedost, više nego njegova zavezana ruka) uznemirivalo njezinu znatiželjnost: mačtu múk mladog husara. Ona je mogla opaziti, da mu se vehoma ljubi; a tako isto mogo je i on opaziti svojom izkušenošću, da ga medju svimi najvećma odlikuje; — kako dakle da ga ona nije vidjela na koljenih, a nije još čula njegovo uznanje? Što ga je uzdržavalo? Možebit stiska razlučit se sa ljubavlju, oholost il koketstvo milosnika. To je bilo zanj zagonetkom! Promisliv malko, zaključila ona, da je stiska bila svemu tomu uzrok, i nakanila je obodriti ga i zanjke mu pletuć, čekala je neustrpljivo onaj čas romantičkog izjavljenja. Tajna, ma bila kakova mu drago, je ženskom srcu tegobna. Njezine vojne priprave imale su žudjeni uspieh. Burmin upao je u viečni múk, i njegove crne oči počivale su takvim ognjem na Mariji Gavrilovnoj, da se je vidilo, da je posljednji čas tu. Susiedi govorili su o svadbi, ko o djelu već gotovom; a dobra Praskova Petrovna radovala se, da joj je kćerka već dostojnog muža izabrala.

Jednom je sedjela sama starica u blagovnici, kad ujde Burmin u sobu, pitajuć za Mariju Gavrilovnu.

„Ona je u bašti“, reče starica. „izvolite k njoj otić, a ja ću vas tu čekat.“

Burmin ode, a starica se je prekrsteć zamislila: možda će sad bit gotov posô. — Burmin našo je Mariju Gavrilovnu kod ribnjaka sa knjigom u ruci, u bieloj halji, baš prava slika vitežkinje romana. Po običajnih pitanjih Marija Gavrilovna zače svojevoljno govor uzdrživat, prisiliv tako medjusobno zanimanje, komu se je moglo samo riešiteljnim i nenadanim izjavom izbjegnuti. Tako se je i slučilo. Burmin ćuteć težkoću svog stanja, izjavi joj, što njoj je nakanio bio već odavna, odkrio joj je svoje srce. Marija Gavrilovna zatvorila je knjigu u znak svog privoljenja.

„Ja vas ljubim“, kazao je Burmin, „ja vas ljubim strastno — (Marija Gavrilovna zarumenila je i potulila glavu još niže). „Ja sam radio nesmotreno puštajuć se svagdanjem običaju, vidit i čut vas svaki dan — — —“ (Marija Gavrilovna se je spomenula na prvu knjigu St. Preux). „Sad i je već kasno protivit se mojoj sudbini; uspmena na vas, vaš mili, nesravniteljni pogled, odsad će biti mûkom neizmiernom mog života; al još mi ostaje odkriti težku dužnost, odkrit vam užasnu tajnu, i položit medju nas neodolivu pregradu — —“

„Ta ta je uvjek bila“, pretrgnula ga je Marija Gavrilovna, „ja nisam mogla biti nikad vašom ženom — — —“

„Znadem“, reče joj on tiho, „znadem da ste i vi njegda ljubili, al smrt, — tri godine žloovanja — — —“

„Šutite za Boga, šutite, nemučite me sa tavkimi rieči.“

„Znadem, ćutim da bi vi bila mojom, ali — ja — najne — — sretnije — stvorenje — ja sam — o — oženjen! —“

Marija Gavrilovna ga pogleda sa udivljem.

„Oženjen sam“, produžio je Burmin, i to već četvrta godina, a neznam koja je moja žena, gdje je, hoću li ju ikada ugledati.“

„Što kažete?“ uzklikne Marija Gavrilovna, „čudno li je to, produžite, učinite mi tu ljubav.“

„Početkom godine 1812.“, reče Burmin, „ja hitio u Vilnu, gdje je bio naš puk. Došli smo u njeko selo već kasno u večer; ja zapovjedah što skorije konje zapregnuti, al medjutim nastane velika vijavica; moj najmljenik i sluga svjetovali su me, da tu ostanem. Ja sam ih poslušô, nu njeki nemir zavladao je samnom; a činilo mi se je, da me nješto napred goni. Al medjutim vijavica ne stane; ja sam tog netrpio; ja zapovjedoh iznova zapregnut i odosmo prot samoj vijavici. Najmljenik je htjeo ići riekom, da ukrati put za tri vrste. Obale su bile zasute sniegom; najmljenik je prešo mjesto, gdje je moro zakrenuti; tako zabludismo do neznanog kraja. Bura još je duvala; ja sam vidio svjetlost i zapovjedoh tamo tjerati. Mi smo dospjeli u selo; u drvenoj crkvi bilo je slabo razsvetljeno. Crkva bila je otvorena; za crkvom stajalo je njekoliko sankah; pred crkvom hodali su ljudi. „Amo, amo“, zavapilo je njekoliko glasovah, „al za Boga, gdje si se tako zabavio“, kazo mi je njeko. „Nevjesta je onesvješćena; popo nezna, što da radi; mi smo bili već gotovi se vratit — ajde sad brzo.“ Ja mukom izidoh iz sankah i udjem u crkvu slabo osvjetljenu dviema il trima sviećama. Djeva je sjedjala na klupi u tamnom uglu crkve, druga njoj trla sljedočice. „Slava Bogu“, kazala je ova, „konačno ste došli. Malo je trebalo još da nam gospodična neumre.“ Stariji svećenik došo je k nam sa prošnjom: „Izvolite da začmemo.“ „Začmite, začmite, baćuško“. odgovorim ja pretrgnuto. Djevu su uzdigli. Ona mi se učinila ne ružna. — — Nepojmljiva, neoprostljiva vetroglavost, — — — ja sam stao uz nju pred oltar, svećenik se ponaglio; tri čovjeka i služkinja pridrživali nevestu i pazili samo na nju. Nas su pozakonili. „Cjeljute se“ kazali su nam. Žena moja obratila k meni bliedo svoje lišce. Ja ju htjeh poljubit — — — Ona uzkriknula: „Ah! nije on, nije on!“ i pala je u nesvjest. Svjedoci su me promotrili oštro sa svojima očima. Ja sam se potulio, izišo sam iz crkve bez ikakvog odpora, baciv se na sane zakriknuv: „samo dalje!“

„Bože moj“, zakuknula Marija Gavrilovna, „a vi neznate što se je sbilo sa vašom biednom ženom“ —

„Neznam“, odgovori Burmin, „neznam kak se zove selo, gdje sam se vjenčao; neznam kojim putem sam išo i koja je postaja bila. Tad sam se ja malo starao za taj prestupak velikoga grieha, dà, ja sam zaspao i probudio se drugi dan već na tretjoj postaji. Sluga, koji je bio tad samnom, umro je u vojni, tako da ja nemam već nade najti onu, kojom sam se tak jako našalio i koja tako osvetjena.“

„Bože moj, Bože moj“, reče Marija Gavrilovna, prihvativ ga za ruku, „dakle ste vi to bili! A vi nepoznate mene?“ Burmin probliedi — — i baci njoj se k nogama. —

VOJNICA.

(Dalje.)

Razbijeni nedadoše bjegom! (utekoše)
Ban s lovori povraća se k Beču!
Na broju mu nebijaše družtvo,
Nestalo mu Toljage Šimuna,
I njegovih listom Ševaranah!
Zaglavili svi su, njetko kaže,
Ban u brigi, sva u brizi vojska! ....
U ta doba konjik s razbojišta.
„Jeda brate! igdje Ševàranah?“
„Vidijo sam Toljagu Šimuna,
On podpazi na bjegu Košuta,
Otište se jastreb za golubom,
Kulašu se bage razgrijale,
Sve dva skoka s jednim primotaje.....
Šimun sebi kroz honvede pute
Desno, ljevo sve s balinom krči!
Družina ga nazorice sljedi,
Uoči ga Košut obziruć se,
Slugu mlavi, konje mlavi sluga,
Imala je drhtavica snać ga!
Osovina puše od hitrine!
Konju Košut odsjeca remenje;
Sve ostavi — pobježe na vrancu,
Drugog vranca uvati Šimune,
Košutovu atilu (odjelo) iz kolah
On izteže na pleća navuče .....
Još hotjaše da goni Košuta,
Oko njeg se sklẽptaše honvedi,
Kao vrane oko orla sama,
Ol kad vuci udare na samca!
Priletiše k njemu Ševerani! ....
Dalje š njima ja nemogoh trkat,
Konj mi sustó,a dopó sam ranah,
Ja podpazi još jato honvedah,
Zaklopiše naše Ševerane!
Ja vam ništa više neznam kazat.
Bog bi dao, da je dobro bilo!“
Istom oni bijahu u rječi,
Drugo momče boso, gole glave,
S razbojišta stiže, na glas viče:
„Bržje Bane! svu povraćaj vojsku!
Potjerom se bjeg hunski okrenó!
Vidio sam naše Ševarane
Zarobljene, pješe, bez oružja,
Gdje jih gone madžarski honvedi,
Svu je Košut natrag vrnó vojsku,

Ustavmo se! dočekajmo spravno!
A eto jih! vjeru vam zadajem!"
Dokle momče tako sborijaše,
Magla odkri Ševerane bjedne!
Goli, bosi, u kapam razdrtim,
Lik je pojas, a kostret odjelo,
Priklapljuju, sustali, umorni!,
A honvedi gurkaju o tragu,
Gone, praše, kao čopor kozah!
Sva se vojska uzvrvila biše!
Ban na durbin gledajuć sé smjejo! . . . .
Družini je tiho govorijo:
„Ševarani — ono su Honvedi,
A Honvedi — jesu Ševarani . . . . .
Sve Toljaga — presvuko Šimune!
On netroši šalimice riječih,
Na kulašu — zar ga nevidite?
Prekivena — s atílom Košuta?
Zasužnjena vodi rukom vranca!
A u drugoj batina krvava! . . . .
Pa sva vojska pred njega izšeta:
„Bre! aferim! sokolovo krilo!
Nije lova — bez sokola siva —
Nije boje — bez Toljage Šime!"
Ban s lovori povrati se k Beču!
A Bečani — kraju pritjerani —
Vindišgrädcu predati se nehte
Brez uvjetah — i bez oblakšicah.
Pobjesnjeli gorje u sdvojenju,
Pak i carske zapaljiše dvore,
Dvore pune uspomenah starih,
Blaga, resa, dragocjenih stvarih!
Kad Ban vatru podpazi sa dvorî
S većim ognjem srdžbe zaplamtijo,
Na zidove lave tište mahom
Naperene negleda topove,
Što na njega i svoje junake
Sjajno bljuju gvoždje bez prestanka!
Pa da ti je pogledati bilo,
Šta Ličani? šta li Šerežani?
Šta li drugi Krajišnici rade?!
Ti bi s presto grčkim i trojanskim
Čudit, divit starinskim junacim! . . . .
U Dive (bogove) se pretvorili ljudi!
Za pó sata — u rukuh jim vrata! . . . .
Carske dvore — čiste Krajišnici —
Vatre duhnu — love palijoce! . . . .
Carska vojska grao zauze širom!
Da nebiše Bana s Jugslavenî —
Do pó sahta — u pepelu dvori! *)

*) Čudne li, divne li slučaja igre i udesa! — Otokar jih sagradi Čeh — a Jelačić spasi Jučanin!

On sahrani krunu, dvore, carstvo!!
Prvu glavu u stolnome gradu
Troglavoga zmaja buntovnoga
Satre, vrati red, sjegurnost ljudma,
S Vindišgrädcom hrabrim poglavarom.
Druga zmaja — već u torbi glava —
Radecki ju starina odvrno . . . . .
Al bi s ova bila pomladjela,
Da je prva zavladala s Bečom,
I da treća nij ostala sama
Sve bi Košut znao izliječit . . . . .
Ban Jelačić pomrsi račune!
Malo za tim postajalo vrjeme,
Car u Hlumec oba zove muža . . . . .
Na dolazku pred njih izšetao,
Cjeliva jih u čelo junačko:
„Da ste zdravo dva stupa mog carstva!
Počinite — ter se izpokojte . . . . .
Sutra ćemo sborit na uranku."
Kada svanu i ogranu sunce —
Car Ferdinand skupijo kućane,
Brata Franju — i sina mu Jozu —
Sve vjernike i pouzdanike,
Medju njima i Ban s Vindišgräcom.
Sjede care na prestolje zlatno,
Na glavi mu svjetli kruna stara.
Kad Ferdinand malo pošutijo,
Podiže se . . . . . sa prjestolja sajde . . . . .
Sjajnu krunu sebi s glave snima . . . . .
Na Bratića svog Jozipa Franju
Krunu stavlja — vodi ga za ruku —
Posadi ga na svoje prjestolje . . . . .
Proglasi ga svojim nastupnikom . . . . .
Sama sebe . . . . prvim podložnikom!
Odreče se i krune . . . . . i carstva . . . . .
S podajnicî svojî se oprašta . . . . .
Ukrade se suza s oka Banu,
A Sofija potopila lice.
Sva ganuta od tog veličanstva,
Raztopljena srdca proplakala!
Dobrota je cara Ferdinanda
U sva njedra duboko se svila!
Svak to žali . . . . . al se razgovara . . . . .
Jer u caru vitežkom i mladom
Novu vide novog carstva zvjezdu.
Suze taru — ćućenja mjenjaju —
Jozi Franji novom caru svomu
Pozdrav! poklon! radostan prinjeli!
Pa Ferdinand preuzeo rječi:
„Nu počuti moj Sinovče dragi!

Krunu sam Ti prjedo i prjestolje . . . . .
Kako mi je ostalo od djedah,
Pa još drugo predajem Ti blago,
Kakva nisam primijo od starih . . . . .
Valja Tebi krune . . . . . i cesarstva . . . . .
Rukom lati Jelačića bana,
Privatijo s drugom Vindišgrädca,
Hradeckoga starinu spomenu . . . . .
Sve trojicu prjedaje Sinovcu!"
Franjo Jozip car postade mladi!
Da na boljem temelju i stupî
Carstvo snuje . . . . . sjedini . . . uredi . . . . .
Sve Narode spoji . . . . . izjednači!
U pravdi Ga svi pomogli Sveti!
Izbavili od zlih savjetnikah!
Pravda vjerna — i pravedna vjernost —
Vjera Bogu — a narodim ljubav —
Kitile Ga i dvorile vjekom!!

Bajoslovni „Urra!" zaori sa svieh stranah, svi poskoče na noge lahke, i zaore: „Slavom!" neumrlom Bošnjaku Marijanu pjesmotvorcu izpjevanih narodnih pjesamah; pak ujedno pohvali vrla družba današnja i imenjaka mu Marijana vješta sboritelja!

Ivo pako držeći u rukama pisma svoga pobratima nezaboravna Mije Markovića Srbina, bivšega čeonika njekadašnje naše akademične četice (legije;) a kasnije prostaka medju vitežkima našima Šerežanî u Banovòj prednjoj straži kako na Dravi i Muri, tako i pod samim Bečom i Švehatom, štije posljednje, pošto se je ono izpod Beča s drugima nevjerstvom što carskih ulakah, što pako pažnjom uhodnih Madžarah izgubiti moralo po tadašnjoj obće poznanoj navadi, a prvo skriva:

„Taborište pod Čekovcem. Na blagdan Sv. Arhandjela 1848. Ljubezni brate Ivo! Zdrav mi i srjetan bio! Tri sam ti put pisao iz Madžarskih stranah (dakle su dva pisma propala već u Ugarskoj, a treće jur spomenjeno izpod B.), a jednoč izpod Beča; no razli čite vjesti dokazuju mi, da ni jedno (al ipak prvo dojde njekom srjećom u ruke, koje dovoljno pokazuje i služi izvorom kao i odgovorom na pitanje: „odkuda Madžarom izza onolika strašna straha — na jedared onolika drzovitost i pusto smijenstvo?" „Uliše jim ga naših rodjakah, znanacah i prijateljah nesmotreno i iskreno pisana pisma: odajuća neposjela vrlo dobra borbena mjesta i bojne okolnosti izpovjedajuća. Tražiš li dakle razlogah i dokazah? Eno ti jih u Madžarah iz naših tajnih pisamah! iliti listovah tajno u njih čuvanih!)

(slabosti! Čovječanska!!)

od spomenjenih pisamah dobiti niesi mogao. U njima sam ti potanko opisivao svoj put, što sad već za suvišno držim da ti ga priobćim; pošto si važnije stvari putem novinah saznati mogao, a moja putem pretrpljena muka nezanima te!; druge pako bo manje stvari, po manje velim, ali su ipak od velike važnosti, moći ćeš stranom saznati iz ovoga pisma, stranom pako i sam si po nješto misli! . . . . Požežke su županije gospoda — no ne sva — po svoj našoj vojski." „Da je Beč osvojen, to si čuo, on kako je osvojen? to nikako pravo i istinito čuti niesi mogao; jer ono pucanje maloga oružja, gruvanje grmljavinu i tresak topovah, malo bi koje pero opisati, a još manje usta izkazati bila kadra; — ta niti onaj, koji je tamo bio, sve previdjeti, a niti čuti nije mogao . . . . . Što je najljepše . . . ovdje ti navesti mogu, kako su se svekolike grane slavjanske čitave države austrijanske, ovdje sakupile, bratinski poznale i obljubile! . . . . Božja premisao vladala je s ovom na-

šom težnjom . . . . . i sam glavom Stvoritelj morao je mislim hotjeti: da se ovako sluči! . . . . Da si učastnikom one bitke samo biti mogao, sudim da veće slasti imao nebi! . . . .“

„Kud će veća slava Srbo — Hrvatu, nego da se i s čela . . . i s ledjah . . . braniti morao; šta? nesamo braniti . . . . već i pobjedu odnieti! . . .

Pred sobom zidao je naš narod bolje temelj krjepčije slavenske budućnosti . . . . . a za ledjî . . . razgonio jo i ništio goropadne zlotvore prosvjete svoje! . . .“ „Ne zemlje, no nebo divilo bi se . . . hrabrosti, odvažnosti hladnokrvnosti, požrtvovanju i vatri junačkoj Slavjanah . . . kad bi Slavjan Slavjana vodio . . .; ali jao do groba — za sad se moramo samo s pobjedom . . . zadovoljeti!“

„Osvojiv Beč odpravi Ban . . . nješto vojske sa cjelim šeregom (odakle i Šerežan) u Varaždin a drugi djeo vojske upravit če s Banom put k Pešti. U broju povraćajuće se vojske nahodim se i ja . . . . . pa znaj, ako do sada niesi znao, da ja u Šeregu Slunjskom kao prostak služim.

„Nadao sam se na Dravi sa svim boljemu stanju, nego li što sam našao; jedva bo što sam se po Varaždinu razgledao, i za svoje prijatelje popitao, taki sam s njima rieč“ o stanju stvarih „poveo, koje kazivahu mi:“ da stoje jako zlo!“ Nikomu brate! nevjeruj, ma kako mu drago krasno oblačio svoj govor; jer znaj da sam čovjek bezpristran, koji istinu ljubim i kazati umijem; pošto mi stvar moja kao svetinja, odveć na srdcu leži, i želim da naprjeduje! . . .“

„Dobroj volji, odvažnosti i duhu naroda našega provincijalna diviti se moraš, jedva bi kraješnikom popustili, kad bi vodje bolje imali —; ali su njihovi vodje sami figuranti, (kao što su bili za onda i mlogî . . . . žalibože!) picti masculi, koji su po Dravi samo štucarili misljeli, — sačuvaj Bože! ne svi; -- ali ipak više jih je, skoro do tri djela takovi su! To su . . . roda svoga — štono su tolike upropastili duše!“

„Kako su dakle naše stvari na Dravi stajati morale — čuti si mogao, — no ja ti bezpristrastno kažem: jako zlo!, kako li u buduće stajale budu, neznam; no ako živ ostanem, javit ću ti; jer dočim ti ja ovo pišem, grme na Muri topovi, i samo očekujem na glas, kada će se viknuti: „Ustaj!“

„Novieh stvarih priličnoti imam da javim, i to: da je naš Vjekoslav Rubido, štono se na šest godinah u vojsku kao kadet upisa, pod Bečom podporučikom postao; Čavlović, kojino je do ugarskoga Starograda sa mnom u šeregu služio, i odanle se kući povratio, postao je kod narodne vojske četnikom; Antolek pako, dočim sam ja s Vardijanom u Madžarsku prelazio, kupio je dobrovoljce po Hrvatskoj, i sbilja pedeset skupio, bio je prigodom bitke na Dravi od Madžarah uvaćen! —“

„Još njekoliko djakah stranom pade — stranom pako uvaćeni su!“

„Sad znaš: kako su dobro naše stvari na Dravi stajale! . . . .“

„Pozdrav moj izruči svima od strane tvoga, tebe ljubećega brata, Mije Srbina Šcrežanina.“

Nakon ovoga malo više gor obećana komentara, istinitost Marijanova umotvora još bolje povlaštjujućega, hćede naš sboritelj i druge još do dvie posljednje pjesme ne višo Bosnjakove, već Žalovanove, boj pod Karlovcî (dolnjî) i boj kunktatorski austrijanskoga vojvode Kunktatora kod Pešte opisujući pjevati nam, da nam u susrjet došavši Vojko s Bogdanom a s njima takojer do dva tulajuća po svjetu Poljaka, po imenu Slobodovski i Zidarovski, kada je Milka (Marija) s Ružicom krušac s ostanci kupila da kući ponesu — na polak — družtva nepokvariše; jer pravo reći moram: da nam stražnja dva baš pravo govoreć nedojdoše s „dobrodošlicom!“

Ali mi ipak nedadosmo se pomutjeti u svojoj razigranoj zabavi, spominjajući se uspješna naprjedka Bošnjakova, odkako se on okani klasične tudje škole, koja iz njegove pravde (njem. porotd) s vilom „slavskom i njemačkom“ kano i iz njegove još starije vile „Bosankinje“ proviruje; pa prijonu uz nauk našieh narodnieh pjesamah! . . . .

(Dalje će sliediti)

Slavonske starožitnosti.

Iz sbirke Luke Ilića Oriovčanina.

Crna.

Selo brodske pukovnije kod izlieva potoka Bigja u Bosut, gdje se u tuku nahodi jedan brežuljak, na kojem se sada Crkva i parokianska kuća sa krasnim bostanom nahodi. Na ovom je mjestu morala njekoč tvrdjâ stajati, kako se to još danas iz obkopah zaključiti može.

Usliev Orteliova krojobraza zvaše se ovo selo prie turskog u ove srrane ulaza Herman, što on isto mjesto u kutu koji uliv Bigja u Bosut sačinjava, stavlja. Čisto protivno piše Istvanfi*) navadjajući: da je Kacianero god. 1537, da štogod učini, povlačeči se od Oseka tvrdju Herman oteo, koja je kasnije opet Turkom u ruke pala, da ju poruše. Sa Istvanfiom se sudara Katančić**) dokazujuć, da je rimski od labores kasnije Herman, valjda od vlastelina prozvan a sada je pod imenom Kolodjvar***) poznan; dočim Čevāpović****) stari Herman u bližnji nuz Kolodjvar Merkušić stavlja. Iz navedenih dakle sliedi, da je Ortelio pogriešio, zato velimo da je sadašnja Crna njekoč Bich a ne Herman nazivana, bez da o njoj za sada što više navesti možemo.

*) Vidi: lib. 13. str. 133.
**) Vidi: orbis Antiq. p. 1 str. 328.
***) Sravni Glasonoša god. 1864. B. 6.
****) Vidi: Catolog. Prov. s. Ivan. srt. 93.

Mikanovci.

Obće je mnenje, daje u novi Mikanovci brodske pukovnije okrugli, sada sv. Bartolu posvetjene crkve toranj njekoč turska džamia bio. Istina, da je rečeni toranj nalik turskih munarah okruglo sazidan; nu nesamo posao; nego i isti opeci naznačuju mnogo starji viek; nego li što je turski. Stari ljudi pripoviedaju, da se okolo tornja i crkve podzemljene zidine nahode, koje na njekadašnju veliku tvrdju slute, koja je već za vrieme Rimljanah obstojati morala, što to nesamo naravni položaj; nego i rimski ostanci sviedoče. Nu tko je za Rimljanah i pod kojim imenom, današnje Mikanovce posjedovao, neznamo. Jedino što se iz ostanakah i narodnog predavanja zaključiti dade, jest: da je njeki bogati Gospodar, možebiti Gaza, ili Ujlaki, ovdie jaku tvrdju imao.

Gledeć ovdie najdenih starinah, sobćio mi je Mato Topalović opis njekojih rimskih i u Zagreb poslanih novacah zatim sliedeća dva spomenika koji su prilikom zidanja kuće najdeni, koji dovoljno pokazuju, da su ovdie Rimljani obitavali, bez da što više navesti možemo. Evo jih:

D. M
C. LVTATIVS r
LEG. ITAL . . .
F. ET CON . . . .
B. M. E. *)

IOVI OLYMP.
PRO SALVTE
DD. DIOC. IOVI.
ET. MAX. HERC.
LEG . . . . .
. . . . **)

*) God. 1841 izkopan ali ponješto oštećen štijem: „Diis Manibus Caius Lutatius Centurio legionis italicae filio et conjugi bene merentibus fecit.“
**) Na istom mjestu izkopan i mnogo više oštetjen štijem: „Jovi Olympio pro salute dominorum Diocletiani Jovii et Maximiniani Herculei legio . .“

Svaštice.

Sjednica grada požege od 1. i 10. prosinca nastavljeno i konac.

Zastupnik i župnik Thaller razlaže, da nije od potrebe opet gradjane saslušavati, ta ima odabrani gradjanah možebit više od polovice, koji su tu molbenicu podpisali. On sadržaj molbenice nije podpiso, ali ota gospoda zastupnici valjada znadu što su podpisali, neka odprto odkriju.

Zastupnik Martinić uze rieč i veli da on molbenicu čitao nije, jer nevidi, nu da zna da je zato podpisao, da dobijemo viši gimn. i tako da se otci Isusovci uvedu, u ostalom on je da se u svemu kardinalova želja izpuni, jer je on varošu mnogo dobra učinio. — Zastupnik Ristić veli da molbenicu nije čitao, al sadržaj zna, da bi najme, grad uz Isusovce osam školah zadobio. — Zastupnik Stručić predbacuje, da nije u redu, što je bilježnik drugčije pisao, nego što je smisao odluke bio, naime: da su njekojih — već cielo zastupstvo je za pošiljanje molbenice, barem onda kad je odluka donešena, nijedan nije proti tome glas digao. — Zastupnik Maljevac veli, da kod nijedne oblasti, ma da se samo sa neznatnom večinom predmet kakovi rieši, neobičaje pisati, da je njekojih želja, već da je cieloga tiela, a kamo li ne u ovom predmetu, gdje votizacie nije bilo, i zato želi, da se ta nesmotrenost g. bilježniku predbaci, a za buduće da se šta takova nedogodi: On čuje iz predgovornikah da su dotični gradjani molili višji gimn., ako se to postigne, — a k tome još uzoriti kardinal i konvikt obečaje — to je mnjenje, neka se slobodno poduka Isusovcem izruči. — Zastupnik Rosenberg predbacuje, što nije vierno ono pisano, što je odlučeno t. j. u toliko da nije to zahtiev, dotično predlog u tom samo pojedinih bio, da se molbenica potraži, več to je cielo občinstvo za svoju odluku primilo. Ako uzoriti gosp. kardinal nama milosti svoje ukazati želi i nami konvikt i višju gimnaziju dati, to mi sa zahvalnošću primamo, a o načinu kako da se izvede, netreba nas pitat, niti mi o tom odlučujemo. — G. gradski sudac veli da glede toga što je pofaljeno u konceptu daljeg razgovora biti nemože. G. bilježnik trsi se dokazati, da je smisao njegova koncepta onom jednak što gospoda predgovornici zahtievaše naime da je želja izjavljena preuzoritom g. kardinalu, da se molbenica postigne, nu pojedini učiniše predloge, u toliko je specifično navedeno u reprezentaciji. — G satnik izpričava bilježnika i veli da je smisao te predstavke ona, da na želju ili predlog njekih je odlučeno zamoliti njihovu uzoritost, da napomenutu molbenicu pošalje. — Zastupnik i župnik Thaller odgovara na ono što su njekoji zastupnici izjavili, da njihova uzoritost i bez pitanja i dotično mnjenja ovog grada shodna može preduzeti, i da će se sva po njemu učinjena sa zahvalnošću primiti — da to stoji, i da je njihova uzoritost zbiljam se već dvaput obratila na vis. vladu da bi svèrhu postić mogla, nu da je odbijena, i zato je od potriebe da od ozdol ima temelja za spasonosne svoje namjere. U ostalom je podsve uvjeren, da ako se otci Isusovci uvedu za poduku gimnazije, da će to za korist grada biti, i zato neka bi se odluka već donesla. — Zastupnik Haidvogl donaša naprvo, da je on podpisao molbenicu, gdje je stajalo, da bi mi višji gimnazij postigli, i da je njegova želja, da bi se otcem Isusovcem gimnazija predala, tim većma, pošto je čitao pismo župnika Babića, gdje se pred oči stavlja, šta će Požežani izgubiti, ako se odbiju Isusovci, a kakova naprot blagodat za njih sliedi, ako se prime; koju će uzoriti kardinal uživotvoriti. Zastupnik Kraljević veli da on kao kršćanin-katolik bez obzira na kakove koristi želi imati Jezuite, nu kao ustavni čovjek — ako i kao takovi nije suprotivan Jezuitom, to ipak želi, da se to pitanje na saboru kuda spada, rieši. Predsjednik progovori, da bi dobro bilo, da je molbenica gradjanah dostavljena, moglo bi se uprav po želji njihovoj postupati, ovako se nezna uprav što i na kakovi način traže, i zato se on više osvèrće na dopis preuzorita kardinala i na tom temelju predmet ovaj želi da se rieši. Nu za danas uvidja, da je malen broj zastupnikah, te daljnije riešenje odgadja za buduću sjednicu tim, da će naročito označiti dati svima, da će se predmet glede Jezuitah riešavati. — I tako je za subotu t. j. 10. pros. daljnje viećanje i konačno riešenje postavljeno. — Po ovomu je glede rudokopja pretresivan dopis brdskog satničtva i vel. odvjetniku nalog izdat, da statistička data sastavi, a blagajna dotični porez namiri. — Napokon je molbenica Drag. Pavića, kojom moli za izpražnjeno mjesto šumara pročitana, i uslied toga po obstojećoj jur odluci konkurs razpisan, i to do 15. siečnja d. g., kada će se i ova molbenica iz nova u pretreš uzeti.

U Požegi dne 10. prosinca opet je sjednica držana glede Isusovacah. Broj zastupnikah, nije mnogo veći bio. Iznova su obadva dopisa njihove uzoritosti pročitana. Zastupnik A Kovačević razloži, da Isusovce više štuje, nego možebiti oni, koji su molbenicu podnesli i da on nema osebnih interesah, nu kao ustavan čovjek mora kazati, da bi bilo neuputno i nesmotreno, zadaću, koju ima sabor riešiti, da ova varošica rieši. Otci Jezuite su zakonom izključeni, i zakonom neka se glede njihovog uvedjenja opet odluči; zato je mnjenja, da se u tom smislu njihovoj uzoritosti gosp. kardinalu odgovor dade; svaka ko da se za blagonaklonost zahvalnost izrazi i grad mu se preporuči. Zastupnik i župnik Thaller razlaže najprije da se prvo sabora otci Isusova mogu u gimnazije uvesti, i da oni već i u Ugarskoj i u Austrij stom zadačom koristonosno djeluju, i otuda ako se uvedu, misli i osvjedočen je, da će grad ovaj korist uživati, kad se samo uzme u obzir to, da će kod uzdržavanja konvikta svaki dotični majstor crpiti korist, a osobito

moralna korist, koja je još više vriedna; otudje sigurna i zato je da se njihova preuzoritost umoli, da se gimnazija otcem Isusovcem predade. Zastupnici Turelly i Szalay kliću: „svi smo zato.“ Zastupnik Koren bio bi tog istog mnjenja, jer je on čitao list, gdje se obečaje velika korist gradu. Zastupnik Turelly: mismo za to, da se uvedu Jezuite, jer našem varošu velika korist probija; mićemo dobit konvikt i gimnazium. Zastupnik Kraljević: gospodo! ja vam opet velim, da sam ja za otce Isusovce kao kršćanin katolik, ja znam cieniti, što su oni sva dobra učinili, i ovdje se mi nemamo osvertjati na možebitne koristi materialne, jer te odvise od okolnostih, ja imam ufanje, da će uzoriti kardinal koji je mnogo dobra nama učinio i ovdje milostivan biti, te i konvikt i višju gimnaziju uživotvoriti; nu zato se nepita sada, već zato, da se Isusovcem već nižja gimnazija izruči, a to je stvar, što spada na šabor, on ima o tom odlučiti, sve uzmimo u promatranje može se dogoditi, ja nekažem da će se dogoditi — da sabor drugačije odluči, i da podnipošto neuzhtje, du bude poduka u rukuh Isusovacah, nebili se tako moglo slučiti, da tada i ovu nižju gimnaziju izgubimo; opet velim, da ne tvrdim, da će se dogoditi, al sve je moguće; mi znamo, da je posljednji sabor molio da se njekoji veliki župani odstrane i mi smo u tom slučaju bili da je sva županija požežka obratila se višjem mjestu za našeg grofa Jankovića. Županija nije uslišata, već sabor je uslišan, nebi li se moglo dogoditi, što takova i glede ovog predmeta? Zato ja mislim, da mi njihovoj uzoritosti izrazimo, da je naša želja obzirom na koristi religiozno-moralne, da se poduka Isusovcima zbilja izruči, nu da se ta stvar rieši na saboru, i da uvidi da mi ozbiljnu želju imamo; taj predlog činim, da se zabilježi u zapisnik to: da se našem budućem saborskom poslaniku instrukcija dade da se zato kriepko kod budućeg sabora zauzme. — Zastupnik i župnik Thaller razlaže, da se nije bojati, da bi gimnaziju izgubili, pošto je Nj. vel. onaj, kojije dopustio, da su se, Isusovci povratili, i da previšje mjesto to štiti, zato nije, da se oteže, već sada da se želja ta izjavi te i prvo sabora da se udielotvori. Više zastupnikah su zato, da se sada izrazi želja, nu tim, da pošto njihova uzoritost će sigurno konvikt i višju gimnaziju uživotvoriti; zato da se što prije to izvede. Zastupnik Kraljević s hvaća da je obća želja ta, da pošto će uzoriti kardinal konvikt i višja gimnaziju u život donesti, i otna će korist velika varošu pripasti, to neka se već prvo sabora predade poduka gimnazije otcem Isusovcem. Gospodin predsjednik izreče odluku, da će se njihovoj uzoritosti odpisati, da grad ovaj sa sahvalnošćom prima ono milostivo obećanje, da će konvikt u ovom gradu podi ći, te nadalje smo uvjereni, da će uzoriti kardinal viš ju gimnaziju izhoditi, i zato neka se ova, kao i u obćem poduka mladeži gimnazijalne otcem Jesuitom izruči. — Za da se u tome smislu ćedna representacija na njegovu uzoritost pošalje, predlaže, da se gradskom bilježniku za sudjelovanje dodadu gospoda zastupnici Kraljević, Kovačević, Bunjik. Zastupnici Turelly i Szalay žele, da i gosp. župnik kad tog odbora bude, koje je obodvoje jednodošno primljeno, i tako predmet taj dokončan. Bilo je poduljih govorah i pripierki, nu mi smo ovo u koliko mogosmo, neimajuć brzopisca onako, kaho shvatismo, zabilježili i obćinstvu do znaja staljamo tim, da ćemo i representaciju na uzoritog kardinala upraviti namjenjenu u svoje vrieme priobćiti. — Evo rečene representanc.

Preuzoriti gospodine stožerniče i nadbiske!

Gospodine najmilostivii!

Sjajni i mnogovrstni dokazi toli neizmiernih dobrotvorstva, kojimi je Uzoritost vaša grad ovaj već toliko putu blagohotno obdariti blagoizvoliela, nedadu nam ni najmanje posumnjiti da neće Uzoritost vaša nastojati i one svoje visoke nakane e kojih u svojem na ovo gradsko poglavarstvo upravitom vis. dopisu 1. srpnja t. g. br. 1553. milostivo spomenu čini na višju diku svoju a korist grada ovog što skorije uživotvoriti, tim endi neograničenim pram Uzoritosti vašoj povierenjem oduševljeni, uzamši na poziv vaše Uzoritosti gor' pokorno napomenuti vis. dopis kano i kasnie stigavši od 30. rujna t. g. br. 2138. u današnjoj našoj sjednici u glavno i konočno pretresivanje zaključili smo, da počem grad ovaj i onako siromašan nikakove u tu svrhu terete nositi kadar nije, to obzirom na neizmiernu korist, koja se odtud gradu ovom ukazuje dačno ćemo pozdraviti, ako sa višim miestom povieri uprava ovdašnje gimnazie O.O. Isusovcem.

U ostalom previsokoj milosti vaše Uzoritosti preporučeni sa najduljim strahopočitanjem ostajemo.

Dano iz sjednice zastupstva slob. kralj. grada Požegi dne 10. prosinca u Požegi držane.

☞ Iz Osieka. (Dopis.) Dne 8. prosinca glumilo je ovdje posljednji put „srbsko narodno pozorište“ novosadsko. — Nisam voljan uzhićene im rieči pisati za „S Bogom“, niti ću im se klanjat, nego mislim da će biti i njim i obćinstvu po volji, ako strogo prosudimo njihovo djelovanje. Prodjimo dakle u kratko ono osam predstavah, što su ih ovdje glumili. Prve večeri predstavljahu „Seobu Srbaljah“ po obćem sudu komad-loš, u kom je pleskanje bilo glumcem namenjeno rad njihova truda a ne rad ulogah. Ravnateljstvo bi dobro učinilo, da nedaje više nigdje ovog komada kao za početak. Druge večeri glumili su dva manja dobra komada Gospodja Rašićeva se je u „Šaranu“ obćinstvu osobito dopala. — Neimam mjesta o trećem komadu „Nemanji“ obširno govoriti, niti mije namjera; recimo samo koju o glumcih. — Od ravnateljstva je uviek pogrieška, ako podjeljuje velike uloge nevještim glumcem, gdje ih izvrstnijih u družtvu imade, nu po gotovo je grieh, ako to uzbude za putovanja družtva. Tu se treba pokazati obćinstvu

dokle je družtvo već došlo, kako je napredovalo, a ne kakovih bi silah ravnateljstvo rado da izobrazi; tomu je vremena drugda. „Ana“ u „Nemanji“ bila je posve u krivih rukuh, slovenje je bilo bez čuvstva, tako da su najlepši prizori ostali bez učinka. — Dobro je doduše bolje stvari za poslje spravljati, al bi ipak dobro bilo, da se ravnateljstvo tog načela odreče. Zašto nije gospodjica Telečkova glumila ulogu „Ane“, koja jo osobito u „Prehvali“ pokazala, da je u sličnih ulogah izvrstna. — Zašto joj se daju obične uloge, ko što n. pr. u „Punici“, gdje joj ove ni nedolikuju? Nadamo se, da će nam ravnateljstvo ovu opazka uvažiti, jer je glas većine občinstva. — Gosp. Nedeljković (Nemanja) je glumac, od kojeg se mnogom dobru nadamo, jer se vidi, da ima sposobnosti i revnosti. Ako se nebude dao zavesti kliktanjem občinstva, već ako bude težio istim korakom dalje, onda čestitamo novosadskom družtvu na ovomu članu. — Gosp. Andricvić (Vladislav) dobro je glumio i občinstva si priznanje steko, nu željeti bi bilo, da se taj gospodin potrudi više ostati gospodarom svoga glasa, jer gledaoca uviek neugodno čuvstvo obuzima, kad gleda kako se glumac govoreć muči, pa kad se svaki čas pobojati mora, da će glumac glasom iznemoći. — G. Vidaković kao „Čuć“ je takodjer veoma dobro glumio.

„Ludnica“ i „Punica“ četvrte nas večeri dobro zabavišo. U prvom se je komadu gosp. Telečki kao ludjak; a u drugom gospodja Rašićeva kao punica veoma dopala.

„Prehvala“ je občinstvo uzhitila, ne samo kao pjesmotvor, već osobito radi izvrstnog glumljenja gospodjice Ljubice Telečkove. Gospodjica je podpuno shvatila i osjetila svoju ulogu, naravno se i graciozno gibala i valjano deklamirala. Vidilo se je, da je dorasla ovakovima ulogama. Kada koje družtvo ovakav člana ima, osobito ga čuvat mora, a ravnateljs. baš srietno neradi ako mladoj glumici u srdce dira nedavajuć joj uvek po zvanju i sposobnosti. — A društva naša osobito moraju pazit svaku malenkost da se učvrste, a neumjestno je svakako povlaščivat svakake spletčice. — G. Nedeljković podupre rad dostojno gospodjicu Telečkovu u njenom ljepom glumljenju. —

Niko Mrkonjić je komad pun liepih prizorah i živahnosti u kom su svi glumci hvale vriedno glumili, nu osobito je krasno glumio gosp. Zorić kao poludjeli turčin. Gosp. se je Nedeljković i opet izkazao. Ovaj gospodin glumeč uviek glavne uloge postao je ljubimcem občinstva. Zašto se nebi uviek občinstvu ljubav učinila da mu ljubimci sve glavne uloge glume? —

Zatim glumilo je družtvo novu dramu od S. Joanovića „Kraljevu seju.“ Da kažem da drama nije izpunila naše očekivanje, morao bih svoju izreku obširnije obrazložit, a to mi nije namjera u ovom dopisu. Pjesnik iz Beča došao da uredjuje predstavu dobio je i cvieća i viénacah mnogo, čekajmo šta će kritika reči! —

Posljednje večeri zabavili smo se veoma dobro u igrokazu „vojnički bjegunac“ glumci su izbilja veoma dobro glumili i tim učvrstili u nami ugodnu uspomenu s koje ćemo se uviek sjetit kako nam je naša vila znala poetičnom učiniti njegdašnju konjušnicu a sad glumionu osječku. U „kraljevoj seji“ morale su iste dekoracije predstavljati i bugarski i srbski dvor, nu ništ zaoto, mi imamo skoro pol sata daleko od grada krasnu plesaonicu, šta češ više u Osieku, ta kakovo je bilo kazaliste gdje su prvi put Shakspierove komade glumili? Ima tomu doduša već jedno 250 godinah, nu mi smo u Osieku pa težimo napred, ta zar neimamo plesaonice, šta će nam glumiona šta će učiona, idite plesat! — Oh došo ja s naših stvarih na Osiek! Bogami! Skok!

Prije njekoliko nedeljah izdao je jedan član njem. druž. njekakav ‚Bummlerkalender.‘ U tom je nekoledaru nepisanu za Slavoniu, izpustio tvorac skoro sve što koledar koledarom čini, te pisao svoje proizvode u duhu „Lerchenfeldskom“ za ‚Reich‘ i bečke ‚Volkssängere.‘ Kvintesencija pako te ‚modre knjige‘ jest napadanje njekoga Bergera na urednika osječkog „Lokalblata“ Wawerku sbog — koječega! Imade pako čitatelj znati, da je osječkog „Hansjörgela“ uredjivao prije isti taj Berger pa sad navalio ex-urednik na urednika, te je rečeni glumac na istoj već glumioni extemporirao i na svog protivnika udarao, a ovaj mu opet demonstraciah u parteru načinjao. Nije li to već i preveć, občinstvo njekim načinom ignorirat il ga silit da se zanima za njihove svakakove šetlji — petlji! Ako se i patentirani . . . . . zauzima za ova dva plemenita mladića to nek budu uvjereni da je večoj većini občinstva dodijalo, nasiljem postati sekundantom u ostalom prostačke kavge, te da neima volje dati se uputit u koječije trice. —

O tečaju bečke burze od 20. prosinca 1864.

Papiri: Kovnice 5% 71.—; Narodnoga zajma 5% 79.60; Srećke lutrijskoga zajma od god. 1860. 93.15; Narodne banke 776.—; Vierovnoga zavoda 170.40.

Mienice: London 116.40; Srebro 116.—; Carski cekini 5.52½.

Rad bolesti slagarah list je zakasnio.

Tiskarna Miroslava Kraljevića u Požegi.

Izlazi 10., 20. i posliednjeg u mjesecu. Ciena mu je godišnja sa poštarinom 5 for., a polugodišnja polovica, za domaće pako, ako se u kuću nešalje 4 fr. 60 nové., a polugodišnja polovica.

SLAVONAC.

Predplatiti se može kod svih c. kr. poštah i kod odpravničtva lista u Požegi. Za obznane plaća se osim bularine od 2 stupačkog redka za 1. put 5, za 2. put 4 a za 3. put 3 novčića austr. vriedn.

Vlastnik i urednik: **Miroslav Kraljević.**

Godina II. U Požegi 31. prosinca 1864. Broj 36.

POZIV NA PREDPLATU.

Na izmaku je i druga godina ovoga našega jedinoga narodnoga glasila u Slavoniji. Čestitomu našemu obćinstvu bit će dovoljno poznato, da duševni pokret i život našega vieka biva po časopisih i dnevnicih, te da se tim putem širi zabava, pouka i znanje, pače po tom da se mjeri napredak i naobraženost naroda. To nas ponuka, da smo se odvažili prirediti tiskarnu u ovom gradu naše domovine i započeli izdavati list, koj bi miešao ugodno s dobrim, t. j. da zabavlja i pouči. Nam nebje iz daleka u pameti izdavati list medju našimi listovi na jugu najizvrstniji, već po mogućnosti silah naših i dragovoljnom podporom književnikah, spisateljah i znanstvenikah naših, da doprinesemo i od svoje strane štogod k boljci naroda i mile otačbine. Nu nemanje takodjer oslanjajuć se na dovoljnu podporu čitajućega obćinstva, da se uz trud naš negubi bar ono malo, što mi k toj svrsi uložiti možemo. Srdačna budi indi hvala svim onim, koji su nas budi ovako, budi onako do danas podupirali.

Mi nakanismo i dalje izdavati list po obliku duhu i smrieru onom, kako započesmo. On neka bude glasilo za zabavu i pouku svim stališem naše domovine. Neka širi dobar narodni duh u pripoviedkah i opisih; bilježi liepe običaje. Nek se skreće u gospodske dvore i vidi što se tamo radi, kako li se živi; nek dolazi u kuću našega gradjanina, te mu kaže što je liepo i dobro, što je njegovoj obitelji koristno, što pako pogubno; nek unilazi i u smiernu kućicu našega seljaka te mu kaže, kako i on u svojoj postojbini može sretan i zadovoljan biti, priučajuć ga k boljemu

redu, k ljepšim običajem, koreć mahne i zle običaje. Sreća dakle naroda i pojedinih obiteljih, blagostanje domovine i doma našega jest za čim mi težimo i što našim listom unaprieditì želimo. A koliko nam je silah k tomu u moći, neka bude uvjereno naše obćinstvo, da ćemo drage volje sve žrtvovati. Nu naša najbolja volja i sve žrtve nedostižu k toj svrsi, ako nam dobri našinci nepripomognu. S toga umoljavamo najsmjernije sve mile prijatelje naše i našega naroda, da nam i ove godine neuzkrate svoje ruke pomoćnice u gradivu po smieru našega lista; a slavno obćinstvo, da mnogobrojnom predplatom prokrči mu put u sve kraje i kruge naše otačbine.

Predplatna ciena ostaje ona ista, koja je do sada bila; naime: polugodišnja za domaće predplatnike ako se u kuću nešalje 2 for. 30 novč. za vanjske pako s poštarinom 2 for. 50 novč.

Predplatu primaju sve c. kr. pošte i odpravničtvo ovoga lista.

Miroslav Kraljević,
urednik.

MOJOJ ZVIEZDI.

Zviezdo moja! ja se trudim
I tražim te davno svud,
Svedj po nebu okom bludim,
Al uzalud sav moj trud! —

Po nebeskom gor prostorju
Trepti silni zviezdah roj,
U duboku, sinju morju
Gledju divni obraz svoj.

Ah, ja tražim samo jednu,
Tu, što sreće trakom sja,
Štono žiću tu je biednu
U žalosti radost sva.

Zviezdo mila! u kom kraju
Sjaš životu mladu mom?
Oj zasini! da mi vaju
Kraj već bude tolikom!

Posred borbe i nevolje
Ja sprovodih život svoj,
Oj, da znadem tvoje volje,
Nepokoj bi prestô moj.

Ti! koja si nad mnom bdila,
Kad me majka porodila,
Ah zvjezdice! gdje se skrivaš,
Zašto mila mi nesivaš?

S poljskoga preveo Al. Tomić.

Dobar župnik.

Na koncu ove godine želim vam nješto da ptiobćim o obraćenju indijskoga divjaka, da se i vi braćo svatko u svojoj struci buduće godine obratite na pravi put, osobito pako najljepše djelo kršćanstva izvedete, t. j. neprijateljem svojim oprostite. Pripoviedka istinita glasi ovako:

OBRAĆENJE INDIJSKOGA DIVJAKA.

Pred dvadeset godinah odplovio je biskup Audin kao misionar u Teksas, u onu stranu Amerike, u koju se je kašnje toliko Evropljanah izselilo, a tako ih malo u njoj našlo i vremenite i vjekovite sreće. Tada bijaše tamo još sve divje, a ni danas baš neima tu mnogo ugodnostih. Ali naš misionar proputovao je za dvadeset godinah te divje predjele kroz na kroz, i dobro si je već prisvojio jezik, običaje i navade indijske. U istinu k takovomu misionarskomu zvanju potrebuje čovjek više nječega, nego što je gola vjera u vremenitu sreću, i misionaru moraju miliji biti divjaci, nego vlastiti život; jer inače nebi uzdržao dvadeset godinah u takvom kraju, medju takovimi ljudmi, koje divjacî nazivamo. Ali mistonari imaju nješto skrivena pod svojom crnom haljinom, navlastito tamo, gdje ljudsko srce kuca, što im podieljuje čudnovatu uztrajnost u snašanju naporah i pogibeljih. Dokle pomno čuvaju tu otajstvenu stvar u svom srcu, dotle su nepobjedivi. Ta pako otajna stvar slika je propetoga spasitelja, koji je takodjer imao posla s divjaci i to mnogo surovijimi, nego što su u Teksasu. Sliedeći dogadjaj, sbivši se u tom divjem kraju, pripovieda nam očevidac biskup Audin:

„Jednoga dana baš kad sam po običaju naumio bio pohoditi njeka mjesta Indijanci napučena, tražaše me njekoliko tih nevoljnikah i pristupe k meni s molitvom, da bih prišao u pomoć jednomu njihovih poglavicah, koji težko ranjen ležaše. Moje poznavanje više ljekovitih biljkah i njihove uporave za razne bolesti otvori mi njihove koljebe i srca njihova dobra doduše u sebi, ali vrlo zanemarena. Nepromišljavajuć se dugo, podigoh se što prije na put u družtvu tih mojih polu divjih predvodnikah. Držeć, kao pravi Indijanci, najkraći put za najbolji, idjasmo dva puna dana gustimi borovi, nepreglednimi ravninami, noćivajuć vazda pod vedrim nebom, dok se napokon trećega dana nepribližismo koljebam toga indijskoga koljena, kojega članovi bijahu moji druzi. Odpočinuv malko i okriepiv se jelom, što nam ga njekoliko donese, odvedoše me namah u koljebu ranjenoga vodje.

Gorostasan muž u najljepšoj dobi, pokriven svimi znaci svoga dostojanstva, ležaše na postelji iz suhoga lišća. trave i mahovine. Neprijateljska strielja zadade mu ranu u bok; čudnovatom, tvrdoglavom resignacijom gledaše pred sebe, nehajeć nimalo za unilazeče. Njekoliko časovah stajao sam pred njim i promatrao toga neobičnoga čovjeka, koga skoro već iznemogle sile imahu ipak velik upliv na okolo stojeće. U okolo ležahu razna orudja, a na stupovih visjahu kukme vlasih, ti grozni indijski trofeji, koje skupa s kožom skidahu sa lubanje pavšim neprijateljem, da se š njimi u zabavah svojih nakite. Kraj vodje stajaše posuda s njekim hladnim napojem. Kratkimi, težkimi uzdasi odavaše boli, koje je podnašati morao. Napokon podigne oči.

„Što hoćeš čovječe u crnoj halji?“ reče mi.

„Hoću da te pitam, mogu li ti pomoći ili bih ti pripravio stan u prekrasnoj koljebi velikoga duha?“

„Crna haljo! ti mi već nemožeš pomoći! Strelja sgodila me u sam život.“

I pokaza na grdnu, otvorenu ranu, kojoj u istinu nebijaše više lieka. „Ali govori mi o velikom duhu!“

„Želiš li unići u koljebu velikoga duha, treba da sve ono vjeruješ, što on veli i da si po tom glavu umiti dadeš."

„A što veli veliki duh?" Rekav to divji Indijanac poglede me mirno i ozbiljno.

Uzeh mu dakle pripoviedati o Bogu, koji je stvorio nebo i zemlju, koji sve ravna i uzdržaje, o Bogu jedinom, koji se je ljudem u tri osobe objavio, da im pokaže put, u svoju krasnu koljebu. Vodja klimaše mi glavom u znak odobravanja.

„Nije to za me ništa nova;" reče mi dobrohotno. „Ja poznajem velikoga duha i znam, da je govorio s ljudmi."

Govorio sam mu dalje o sreći ljudskoj u božjem vrtu i kako smo svi krivnjom prvih ljudih postali griešnici i po tom nesrećni.

„I to me učahu otci moji;" odvrati nanovo vodja sasma mirno.

Stadoh mu dakle govoriti o milosrdnom Bogu i kako je sin božji došao na sviet, da nas usreći, to jest: da nas opet uvede u koljebu velikoga duha. Na te rieči podiže se ponješto divjak, i trak velikoga začudjenja proleti mu ozbiljnim i od bola upalim licem.

„Crna haljo! to je krasno, to je dobro!" povika; „sve što govoriš dobro je i veseli srce." Na to ušuti i zamisli se.

„Taj sin božji šalje me k tebi", nastavih dalje iza male stanke, „da ti kažem, što imaš činiti!" . . .

„A što mi je činiti?" upita me Indijanac ni nedignuv očiuh gore.

„Govoriti, da vjeruješ u njega i cielim ga srcem ljubiš."

„Crna haljo! ja to učinih namah, čim si mu samo ime izustio. Zašto nebih vjerovao u velikoga duha?" I dade mi ruku, da ju primim, na što pritisnu moju ruku na čelo svoje.

„Ali to nije dosta da ljubiš njega sama, koji je rad tebe čovjekom postao; treba poviš toga, da ljubiš sve ljude, a što više i neprijatelje svoje."

„Jedva što sam to poslednje slovo izustio, pogleda me naglo i začudjeno.

„Što? i moje neprijatelje?" reče mi kao nevjerujuć svojima ušima, a oči mu se obliše krvju. „Crna haljo! hoćeš da oprostim neprijateljem svojim?" Tu stavi ruku na moje rame. „Ne! toga Indijanac nemože učiniti; jer kako ja umrem, braća moja moraju osvetiti smrt moju. Sedam neprijateljah mora pasti u osvetu za jednoga vodju i takova je pravica u puka indijskoga. Neprijatelju nemože se oprostiti!"

Rekav to iznemože i ušuti. Žedja za osvetom trgaše poslednje sile biednoga Indijanca. Mučanje to trajaše njekoliko časovah. Spomenuo sam mu, da ja to nezapoviedam, nego sám veliki duh, koji ga je stvorio i iz milosrdja prama njemu čovjekom postao. Ali on kretaše glavom i nastojaše me uputiti, da takova šta nije mogao zapoviediti veliki duh. Krvna osveta baština je predjah i nije pristojno odreći se je. Dva Indijanca, što namah za mnom udjoše u koljebu, začeše takodjer govoriti u obranu osvete. Ja im zapovjedih šutiti.

„Ti želiš doći u koljebu velikoga duha", rekoh mu dalje; „nu to isto žele i neprijatelji tvoji. Veliki duh stvorio je kako tebe, tako i neprijatelje tvoje i njim se takodjer smilovati želi. Ali neprijatelji nemogu skupa pribivati u koljebi velikoga duha, jer tamo stanuje vječni mir i sloga. Zato vidiš moramo oprostiti dušmanom svojim."

Činjaše se, kao da toga Indijanac nije mogao dokučiti, jer obično težko je što dokazati onomu čovjeku, komu diraš u vlastite strasti. Nanovo kretaše glavom i kao da bi mimovoljnim nagonom tjeran bio; sgrabi nedaleko ležeće oružje i maši se groznoga indijskoga tomahavka. Grč izkrivi poteze lica njegova, na kojem je već blieda smrt svoj stan razapela bila.

Prizor taj učini na me nemio utisak. Sgrabih dakle o vratu mi viseći križ i pokazah mu ga.

„Gledji sinu pokolenja indijskoga", rekoh mu ganut iskrenom žalošću. „Sin božji

bio je takodjer na ovom svietu smrtno ranjen od neprijateljah svojih; pribiše ga na takav križ, da ga ubiju najgrozovitijim načinom. Pa ipak taj tvoj spasitelj, koji je sve to podneo, da ti može otvoriti koljebu velikoga duha, umiruć na križu, moljaše još velikoga duha, otca svoga, da oprosti neprijateljem njegovim. To je Bog tvoj učinio, a ti nećeš da oprostiš neprijateljem svojim?"

Začudjeno pogleda vodja na križ. Zabuna i upropašćenje crtaše mu se na licu.

„Je li to, što govoriš, prava istina, crna haljo?" ...

„Prava pravcata istina!"

Ušutih. I divji Indijanac ušuti spustiv glavu. Ljuto se je sa sobom borio, prem mu nebijaše ništa vidjeti na licu. Oba nesmjedosmo pretrgnuti tu svečanu šutnju.

„Crna haljo!" reče napokon mirno i ozbiljno; „zakuni mi se velikim duhom, da govoriš istinu!"

„Kunem ti se mojim Bogom, koji je i tvojim Bogom i koji me je poslao, da tražim Indijance i dobro im činim!" odvratih mu svečano i važno.

„Ako je istina, da se je Spasitelj na križu molio za svoje neprijatelje i oprostio im, dostojno je, da i ja tako činim, kao on." I obrativ se k Indijancem dodade: „Zovite mi ljude mojega koljena!"

Indijanci odoše. Ostadosmo sami udubljeni u svoje misli; molio sam se srdačno Bogu smilovanja, da se sve srećno svrši. Približio sam se ranjenom i gledao svimi mogućimi načini ublažiti boli njegove. Na sve to Indijanac je samo šutio, ali oko govoraše mu: hvalà ti.

Malo po malo napuni se koljeba oružanimi Indijanci, koji velikim počitanjem obkoliše postelju svoga umirajućega vodje. Bijahu to najodličniji ljudi čitavoga koljena.

„Moram umrieti!" progovori im. „Veliki duh posla mi toga čovjeka u crnoj halji, da si umijem glavu i unidjem u njegovu prekrasnu koljebu. Ali najprije moram to učiniti, što je veliki duh učinio. On je oprostio svojim neprijateljem; i ja ću svojim neprijateljem oprostiti."

Indijanci pogledaše začudjeno jedan drugoga; nu nijedan se neusudi odazvati.

„Zakunite mi se velikim duhom, da se nećete osvetiti neprijateljem mojim. Odložite oružje i prisegnite!"

Indijanci odložiše oružje i prisegoše kao što im je naložio umirajući vodja.

Na to naredih dovesti vode, da mu udielim sv. otajstva kršćenja. Kad sam mu se u tom svečanom poslu približio, povika: „Dignite me!"

Stadoh ga nagovarati, da ostane ležeć, jer mu svako gibanje prouzrokovaše nesnosne boli.

„Indijanci podignite me!" opetova on, „i položite me na lice; čujem, kako veliki duh hoće sám da sa mnom govori.

Indijanci učiniše, kako im je zapovjedio.

Ranjenik primio je sv. kršćenje poslušnošću dobroga djeteta. Indijanci bijahu duboko ganuti i na znak njegov izidjoše iz koljebe.

Još cieli dan bavio sam se kod umirajućega, molio se š njim i radovao se plodovom njegove lako brze, ali duboke vjere. Umre napokon indijski vodja ostaviv poslednji cjelov na križu Spasitelja, koji je smrćom svojom donesao mir ljudem dobre volje.

Bijaše to početak obraćenja cieloga toga koljena.

Tu se svršiva pripoviest biskupa Audina. Treba priznati, da ti Indijanci nebijahu u svom srcu tako divji, kano mnogi i mnogi ljudi u nas, koji se izobraženimi smatraju.

Iz poljskoga preveo Al. T.

STARI GRIESI.

Bio sam presretan. Moj mali imetak pomnoži mi se dobrim slučajem, a tim bijaše bolje po mene, što se na štetu mojega srca neovrši. Bio sam stoprv osam danah oženjen. Moja supruga, nježan stvor, koja je još djevojkom dovoljno romantičkih načelah usisala, ljubljaše me prvom ljubavju, za prvih osam danah našega saveza odpusti ona toliko od svojega pjesničtva, koliko je potrebno braku, da se u toj suznoj dolini srietnim nazvati može. Do to doba bijasmo još u sečernom razvitku naše ljubavi.

Nu, na svietu neima posve sretnoga čovjeka, s toga moradoše i meni burni oblaci prietiti, koji dakako još u daljini obzor moje sreće obkoliše. Prije svega bila je moja punica. Ona ljubljaše odviše svoju kćerku, nego da bi se od nje razdružiti mogla, prem da nije spadala k onoj vrsti punicah, koje kao poslanici njegovoga podzemnoga veličanstva nikako dopustiti nemogu, da uspomena na Sotonu izumre, to bijaše ipak na toliko u svoju mezimicu zaljubljena, da nepropusti sgode u njekojih bračnih razprah stati na stranu svoje jedinice pače i onda, kada bi ova očevidno krivo imala. Drugi mutni oblak bio se je u meni samomu sakupio.

Ja sam se najme upaljen strastvenom vatrom izrazio da je Ljubica moja prva ljubav, ona mi je sve, kako je i sumnjivo zvučilo, jer sam trideset godinah star, a ne drven bio, ipak vjerovala, i zato drhtah nad posljedicami ove laži.

Kad se god na to sjetih dolažahu mi na um rieči Ljubičine, koje me ciele noći mučiše da niti oka zatisnuti nemogoh:

„Slavoljube! ja bih umrieti morala, kad cielo tvoje srce posjedovala nebi, kada bi već koja prije mene prvu ljubav tvojega srca obrala. Morala bi misliti, da si me iz kakovih drugotnih uzrokah za ženu uzeo, a to bi me tako raztužilo, da bi vjekom nesretna bila.“

Ja se smijah tomu pretjerivanju, pa ipak streptih pred odkrićem, da su se prije Ljubice mnoge druge, makar samo i svratište u mojemu srcu nahodile. Uz sve to s veseljem poprimih predlog puničin; glavni grad ostaviti i leto u prekrasnoj okolici toplicah V—skih sprovesti.

„O kako ćemo tamo sretno živiti!“ klicaše Ljubica, „kako ćemo se naužiti po briežuljcih svežega zraka i upotriebiti krasne šumice, da postanemo kriepki i zdravi kao djeca majke prirode.“

„Trebaš li ti ojačenja, mila Ljubice?“ upita zabrinuta majka i pribaci mi ukoravajući pogled; ali Ljubica sama preuze moju obranu i poletiv u majčin naručaj šaptaše: „Ne majčice, ja sam sretna i trebam ojačenja samo zato, da u mojoj sreći uztrajati mogu.“

Majka bijaše zadovoljna i mi se na put spremati stadosmo. Za šetnjom po brežuljcih i šumicah čeznula je moja supruga, s toga se već unapred dobro sa krinolini obskrbi. Putovasmo sa poštom. Moja supruga i njezina majka sjedjahu s traga u karucah, ja zadobih mjesto s preda kraj voznika. Nad glavom klopotalo mi je njekoliko škatuljah, kao da sastavljaju hvalospjev osamdnevnomu suprugu blagoslivajuć obstanak punicah.

S večera dodjosmo u V. Jedva što se u našu ložnicu smjestismo, dadoh si gostovnik donieti, da mojemu miru prieteća imena potražim.

„Koga tražiš, Slavoljube?“ upita me supruga ganljivo.

„Nikoga, dušo“, odvratim ja, iztražujući joj na licu uzrok njezine uzrujanosti, „pregledavam gostovnik, nebi li medju prisutnimi tebi povoljno družtvo našao.“

„Meni nije povoljno nikakovo družtvo osim tebe“, odgovori odriešito Ljubica.

„Ali zlato moje —“

„Kakó mi se čini, moje ti je družtvo već dosadilo“, nastavi Ljubica kroz plač i gnjetući svoj mali džepni rubčić.

„Što vam je djeco?“ zapita punica i pogleda me neprijazno, „nemojte još tako rano dasadjivati sa supružkimi hiri, gospodine zete“, obrati se k meni.

Ja sam medjutim gostovnik pročitao, i pošto se uvjerih da mi nikakova pogibelj neprieti, postao sam vrlo ratožedan. Svekrvi nisam mogao nikako oprostiti, i zato ju podražih:

„Umiri se mila Ljubice, ja nećeznem za nikakovim družtvom; tvoje će se predbacivanje prije na tebe nego li na me protegnuti moći, pak ja niti nisam onaj član obitelji, kroz kojega se naš bračni život skoro uvjek uznemiruje.“

Majka naglo skoči i srdito me pogleda. Jamačno je na mojemu licu ratožednost pročitati morala, jer se nebi inače zadovoljila samo iz sobe izići, pošto prilično neuljudno vrata za sobom zatvori.

„Ti si majku uvriedio“, reče Ljubica.

„Nisam Ljubice“, odvratim ja, „nego sam ju do njezinih granicah samo suzbio. Mi smo muž i žena, s toga imademo sami svoja odnošenja uredjivati. Nitko drugi neima to pravo, pak ni tvoja mati. Naša ljubav, naš je zájednički sudac.“

K tomu gledao sam zagrliti ju, njekoliko srdačnih cjelovah na ustašca joj prilipiti i s tim bijaše majčina uvrieda nadoknadjena.

Sutra, jedva što je dan zabielio, skoči Ljubica sa kreveta, probudi me, te moradoh sa mojom, u dražestno jutrnje odielo zaogrnutom ženicom po perivoju se šetati. Meni je ta šetnja upravo godila.

Sveži i čisti zrak, miomiris raznog cvieća, k tomu krasna žena i kroz gostovnik zajamčena sigurnost, tko bi mi mogao zamjeriti, ako sam pjevao, skakao i šalio se kao preuzetni mladić. Ljubica je jučeranji prizor prospavala i skakala kao živahno maće. Kod trčanja razrieši joj se vrpca na čizmicah, ona skoči za grmić da si štetu popravi. Ja ju čekah na stazi i osjećah se neizmierno sretnim, kad iznenada od zavitka staze začuh moje ime zvati. Nisam vjerovao ušima, okrenuh se i mišljah u zemlju propasti.

Gospoja Potočićeva, mlada i dražestna udovica, kojoj sam se prije moje ženitbe sa Ljubicom neizmierno udvoravao i vjernost do smrti obećao, stupi pozdravljajuć k meni.

Posegnuh mekanički za šeširom i otvorih usta, da joj pozdrav odvratim, no ruka i usta ostanu kô drvena, te tako stajah zijajući kao tele u nova vrata, doista, morao sam smiešno izgledati, jer mi se mlada gospodja u lice nasmija.

„Kako to izgledjete Vjeriću?“ zapita me napokon, nastojeći smieh ugušiti, „vi stojite ovdje kao Lotova žena, pošto bi u stup soli preobraćena bila.“

„Milostiva gospodjo“, mucao sam neprestano, jer pomisao, na moju još svedjer za grmićem stojeću suprugu učini me niemim.

„Neuljudni čovječe“, nastavi gospoja Potočićeva, „prije dok ste mi se udvoravao i mene na ljubav potaknuti nastojao, neimadoste za mene dovoljno ljubeznih riečih, a sad ovdje niem stojite. Da li je to nenadana radost prouzročila?“

„Nije, nije, ja sam —“

„Vi ste se vrlo promjenio, i dosta prestrašen izgledate, brzo, što je u stvari, zašto vas sviest grize? Da mi se niste najposlje iznevjerio?“

„Milostiva gospodjo“, izmucah žalostnim glasom, da bi živac ganuti morao, „ja sam —“

„Majko, majko“, upade mi u rieč plavokosi i jedva tri godine stari dječarac, sa mrežicom za leptire hvatati, u ruci, „kako sam krasnog leptira uhvatio!“

„Jaroslave“, reče mu gospodja, „poznadeš li ovoga gospodina?“

Jaroslav me pogleda, baci mrežu, i dotrči k meni. „Ta to je moj prijašni tatica, koji mi je uvjek slašticah davao.“

Ah, pomislih u sebi, kamo sreće da se nisam nikada rodio! — Dječak skoči na mene želeći me poljubiti, što mu ja nikako dopustiti nemogoh, pričini mi se takodjer, kao

da je moja supruga za grmom zavrisnula, ja bi bio u tomu času najvoljio pobjeći u kakovu inostranu zemlju, gdje neima mladih udovicah, kao ni starih svekrvah.

„Poljubite bar dječaka“, reče začudjena gospodja, „inače bijaste s njim tako umiljati, a djeca znate da su zahvalna. Meni bijaše ta zahvalnost vrlo neprilična, ali šta da uradim.

Da se dječaka i majke mu otresem te siroti Ljubici opet povratim, uzeh i poljubih ga.

Tu dolazim do liepih stvarih“, oglasi mi se nenadano iza ledjah punica, ja spustih dječaka, koji padši ode plačuć k-majci.

„Gdje mi je kći?“ zagrmi svekrva.

„Vaša kćerka?“ izmucah njekako; „tamo je za onim grmićem.“

Stara potrči tamo, povrati se ali isti čas lamajuć rukama natrag, pograbi me za ruku i reče: „Ubojico mojega djeteta, što si učinio? Dočim on ovdje Bog zna sa kakovimi ženami brblja i tudju djecu miluje, leži mu eno žena mrtva na busenu.

„Vaša žena?“ opetovaše gospodja Potočićeva presenećena, „vi ste oženjen?“

Neznadoste li to već prije?“ obrati se sèrdito punica k mladoj gospodji, „mislite li da je neoženjen, da se premamiti može? O, mi ćemo imati još zajedno računa, sukrivko na smrti mojega djeteta!“

„Ali majko, pomislite samo, milostiva —“

„Meni nije nikakve milosti izkazala“, zagrmi stara, „ona je više nego sumnjivoga izglèda; jer se nebi inače sa muževi milovala, dočim jim se žene sa smrću bore! Jao moja Ljubice!“

„Umirite se“, progovori sada gospodja Potočićeva, „ja sam majorica Palčevićka i poznajem vašega gospodina zeta već od prije, ali vas i uvjeriti mogu, da nisam ni pomislila u njem vašega zeta ugledati.“

Zatim primi svojega sinčića za ruku i udalji se. Ja potrčah za grm.

Tu je ležala uboga Ljubica blieda kao krpa, bez svakoga životnoga znaka. Bacih se nuz nju na busen, nazvah ju ljubeznom, jedinom Ljubicom, ljubljah joj lica i čelo, ali sve zaludu — ona se nemakne. Napokon, kada dodjoh na misao da ju protarem dade prvi znak života, i počasti me ne baš najnežnijom zaušnicom.

„Hvala Bogu, ona živi“, klicaše stara, „ubogo djete živi. Govori Ljubice, šta se je slučilo?“

„Jao meni, nesrietnoj ženi“, jadikovaše Ljubica, „ja sam prevareno janje! — Kidaj mi se izpred očijuh, zavodljivče“, obrati se k meni, „koji si prije mene ljubio, pače šta više, koji si tajni otac!“

„Šta?!“ vikne stara; „otac? možebiti onoga dječaka, kojega je milovao? Hodi, Ljubice, strašno ćemo se zavodljivcu osvetiti, razdružiti ćemo se, da od ovoga časa prestaje biti tvojim suprugom.“

„Ali majko, Ljubice“, rekoh lamajuć rukama, „što vas je dovelo na tu misao? Ja nisam bio nikada u prilici otcem biti.“

„Nelaži“, odvrati moja žena, „ja sam sve čula! Kada te je mali otcem nazvao, obuze mi bol srce i ja se onesviestih. Hodi, majko, pustimo licumjerca sa starimi griesi njegovoj savjesti.“

„Kamo misliš, Ljubice“, rekoh i posegnuh za njezinom rukom, ona me ali turi od sebe i ode s majkom u kuću. I tako ostadoh sa mojimi starimi griesi, koji upravo griesi niti nebijahu. Tu udovicu djavao mi je dugovao! Istina, ja sam joj se udvorivao, ali to još nije grieh; razmaženoga dječaka upotrebio sam samo kao most do majčinoga srca, u to sam ga ime kô papigu sa šećerom hranio, i naučio ga otcem me zvati. Pak eto mi plaće za moja zla djela.

Kada kući dodjoh, moja se je žena sa majkom u sobu zatvorila bila, a ja koracah

kao zatvoreni lav, u svojoj sobici. Medjutim sjela se je moja punica k pisačemu stolu i napiše list gospodinu četniku Palčeviču:

„Gospodine četniče!

Vaša supruga i moj zet stari su znanci, pače slutim da i u njekom unutrnjem odnošaju stoje, jer sam čula kako je sin Vaše supruge mojega zeta otcem nazvao. Nadam se, da Vi gospodine, kao čovjek kojemu je stalo do poštenja, znadete što je ovdje za uraditi, nanešenu si ljagu oprati, a nas riešiti čovjeka, koji mi je nesreću i razdor sa sobom u kuću donio.“

Taj nježni listić, nu ipak od Ljubice, koju bi možda ganuo bio, nepročitan, dobije četnik, čovjek, koji bi svojoj ženi otcem mogao biti, a uz sve to ljubomoran kao Turčin; ponajprije odgovori mojoj punici:

„Dodjite sutra rano u šumicu za V., vidjeti ćete kako se uvriedjeni suprug osvećuje.“

Ja sam medjutim skoro cieli sat bubnjao na vratih kod moje supruge, ali sve zaludu ona mi neotvori. Izgubih strpljivost, te odoh, da se malo raztresem pred kuću.

Jedva šta izadjoh na ulicu, pristupi k meni njeki častnik, prsa mu bijahu sa više redovah i odlikovanji pokrivena, zapita me, da li sa gospodinom Vjerićem govori.

„Taj sam ja“, odgovorih mu.

On mi pokaže list moje punice i upita: „Jeli to istina?“

„Ja pročitav list, razderah i bacih ga. „Gospodine“, viknuh, „to je bezsramna laž! Pitajte vašu gospoju, jer iz naslova uvidjam da ste vi sadanji suprug gospoje Potočićeve.“

„Taj sam ja, i vi ćete uvidjeti da se mi dva tuči moramo.“

„To na nikoji način neuvidjam gospodine, ali neimam ništa proti tomu, ako vi tako nerazborit budete, pak kod toga uztrajete.“

„Vi ponavljate uvriedu za uvriedom, gospodine“, vikne on strepteć od jeda, „na svaki način morate se s menom tuči. Dodjite sutra u 5 satih u jutro u šumicu za V. Ja ću skrbiti za oružje, a vi ćete se samo za jednoga svjedoka pobrinuti.“

I ja sada uzplamtih, jer me zloba moje punice razdraži.

„Netrobam svjedoka“, odvratim ja, „vaše poštenje za sve mi dobro jamči.“ Ostavih ga i odoh kući. Od ukućanah doznah, da je moja punica nekuda otišla.

Stadoh opet kucati na vrata moje supruge, moleći ju, da me samo njekoliko časovah saslušа. Nedobih ni odgovora „Otvori mi Ljubice“, molih nanovo, „možda je posljedni put što se razgovaramo. Iskren ću biti, istinu ću ti kazati, pak onda sama o meni sud izreci.“

To je ponješto djelovalo, jer se vrate za jedan pedanj otvore, i Ljubica me suznima očima pogleda.

„Priznaj!“ reče mi kroz plač.

„Zar me nepustiš k sebi, dušo?“

„Neću, ti bi s menom odveć nježan bio, pak bi me oslabio, a ja hoću jaka biti.“

„Vidiš Ljubice, pogriešio sam, što ti zamučah, koga sam sve prije tebe poznavao, ali ja ću moju pogriešku popraviti. Istina, ja sam se udvorivao gospodji, koju danas susrietoh ali od tuda nesliedi. da je njezin sin takodjer i moj. Kunem ti se! — Možeš li mi sada oprostiti?“

„Nesmijem, majka mi je zabranila.“

„Majka bi bolje učinila skrbiti se za sebe, nego raditi o mojemu životu.“

„O životu?“ zapita bojazlivo i otvori širom vrata. Ali u isti trenutak začuje korake svoje majke na hodniku te brzo za sobom zatvori. Tako ostah kod nedovršena posla. Punica zašumi unutra, ja joj se najučtivije naklonih. Ona me promjeri od pete do glave i upita: „Što je?“

„Ništa, sasvim ništa“, odgovorim ja, „moram biti uljudan naprama gospodji, koja tako dobro s menom misli, da me čim prije u vječni život odpraviti želi.“

Na to neodgovori ništa, već zacrveniv se ko rak, izčezne u sobi moje supruge.

Ja sam malo spavao. Dok sam tako ležao, odlučih četniku očito razjasnenje glede njegove supruge dati, pak mu onda na volju pustiti, ako se još biti hoće. Kada bi mi za rukom pošlo dokazati mu njegovo netemeljito ljubomorstvo, nadao sam se onda i moju suprugu o tom osvjedočiti, koju sada istom vatreno ljubiti počeh od kada se pobojah nju izgubiti.

Drugo jutro u pol pet satih bio sam već na mjestu. Čim pet odbije, ukaže se i četnik praćen sa jednim mladjim častnikom.

„Vi dakle zbilja neimate svjedoka, moj gospodine?“ reče meni.

„Ja se sasvim oslanjam na vašega, gospodine četniče“, odvratim ja, „Nego ipak smatram si za dužnost, prije nego započmemo, vašoj gospoji suprugi za volju, vama glede te stvari malo razjasnenje saobčiti.“

„Nije od potrebe, ja znadem sve.“

„Na tomu usudjujem se dvojiti, vi mislite da sam ja bio rečeni ljubovnik vaše supruge, pak ipak nije tako. Ja sam joj se udvorivao, ali nisam niti najmanje predpostavljen bio. Zašto bi inače drugu oženio?“

„To je istina. Ali djete zvalo vas je otcem!“

„Molim vas, gospodine četniče, šta znade onakovo djete, tko je njegov otac! Ja sam ga tako zvati me naučio, jer bi onda rado bio njegovim otcem postao.“

„Promislite prije sve dobro“, progovori sada sekundant, mladi konjanički satnik; „meni se čini kao da ovaj gospodin pravo imade. — Promislite pošten glas vaše gospoje supruge.“ „Ali list“, odvrati četnik neodlučno.

„List je pisala odlična punica, koja se ponosi, da nije osim svoga supruga, nikoga ljubila, i koja svako ranije nagnuće, starim griehom nazivlje. Vidite li ju kako se onuda povlači, očekujuć posljedice svojega lista.“

„Ja vidim još jednu gospoju“, reče zavirkujuć, satnik.

„To je moja supruga“, odvratim ja, „ipak neima podpunoga povjerenja u svoju majku.“

„Evo i moja žena dolazi“, vikne četnik, „šta ćemo sada?“

Netom se nećemu dosjetih.

„Znate šta“, oglasim se ja, „izbacimo male puške u zrak, ja ću se srušiti na tle i tako ćemo čekati dalnje.“

„A k čemu to?“ upita četnik.

„To ćete vidjeti! Napred!“ viknuh. Mi odapesmo i ja se bacih licem proti zemlji. To pucanje djelovalo je preko nade na gospodje, te se sve tri, a na čelu jim moja punica požure na bojište. Mojoj punici nije moralo najbolje oko duše biti, kad me je onako ležati vidila. Moja žena baci se preko tobožnjega mrtvaca, te udari u plač, tako da bi mi srce puknuti moralo, kada bi bio tako neotesan, pak zbilja umro. Predbacivala je sada dosta sebi i majki, te ova nije kod toga najbolje prošla.

Majorica požuri se do svojega supruga, nagovarajuć ga, da si bjegom život spasi.

„Evo, ovdje leži žrtva tvoje nevjere“, govoraše on predbacivajuć.

„O onomu što se je već slučilo, neću se s tobom prepirati“, odgovori gospoja, „samo spasi sebe dok nije prekasno. Ovaj nesretnik nije bio nikada moj ljubovnik. Zar ti nepisah dok si još na vojsci bio, o njegovih kadšto pretjeranih prošnjah za moju ruku. Bi li ja to učinila, da sam ga ljubila? Tko me je silio za tebe se udati.?

Medjutim pošlo je za rukom mojoj punici, Ljubicu od mene razstaviti. Koliko me ljubav moje supruge razveseli, ipak mi oslobodjenje drago bijaše, jer sam danas prvi put uvidio, kako je ženska bol težka. . .

„Sve je to vaša krivnja", reče četnik mojoj punici, „nu, što vidim", nastavi pozorno motreć ju, „mi se poznamo?"

„Da se posnamo? Kako to?"

„Zar se više neosjećate poručnika Palčevića, koji bi bio rado vašim suprugom postao, da su vaši roditelji u to privoljeli?"

To je bilo osobito zanimivo. Moja stroga punica, da imade stari grieh na svojoj saviesti. To nenadano veselje opet me oživi, tako da se obratih i na sjedečki prisustvovah tomu prizoru. Da svoju zabunu sakrije i preziranje u kćeri nepotakne, primi majka Ljubicu pod ruku hoteć ju sa sobom odvući. Uboga Ljubica plakala je neprestano.

„Ubogi Slavoljube, samo da sam njemu više vjerovala nego tebi majko, koja takodjer stari grieh imaš!"

„Hodi djete, hodi, vratimo se u grad, ostavimo mjesto, gdje gospoduje angjeo smrti."

„Smijem li vam se, milostiva gospodjo za pratilca ponuditi?" progovori napokon satnik, naš sekundant, i ponudi Ljubici ruku. Ona ga pogleda i pocrveni.

„Vi ste udata", progovori konjanički satnik, upoznav Ljubicu, kojoj se je kao djevojki udvorivao.

„Bila sam", odgovori ona, i potok suzah poteče joj iz očijuh.

„Zar vi poznate moju kćerku?" upita stara.

„Na svaki način", odvrati ovaj, „dok je umirena bila vidio sam ju češće na šetalištu, i govorio takodjer s njom njekoliko putah."

Dulje se već nemogoh uzdržati.

„Ta to je prekrasno!" viknuh, „dakle i moja supruga imade stari grieh? Čudnovato!"

Sve se okrene k meni.

„Ti živiš", vikne Ljubica i baci mi se na prsa, „jesi li ranjen?"

Nisam, moja golubice, sada sam istom sasvim ozdravio."

„Zločesti čovječe, kokovu užasnu šalu sbijao si s menom! Jeli, ti si rado opet oživio?"

„Jest, od srca rado, dušo", odgovorih grleć ju, „mi ćemo kroz najnežniju ljubav, činiti pokoru za naše stare griehe, ali sami, jeli majko?" obratih se k punici, „za stare griehe moraju se ljudi sami kajati."

„Razumijem", odvrati postidjena i ljuta punica, „ja idem na dobarce mojega sina, nije mi od potrebe kod vas ostati, niti se k vama kada više vratiti."

Tako je i bilo.

Ja pako blagoslivljao sam, kad sam se u krugu svoje obitelji zadovoljnim ćutio, stare griehe.

Pr. Milutin Jaroslav Lovrić.

VOJNICA.

(Dalje i konac.)

Na isti je način kasnije i Žalovan puno bolje naprjedovao, od kako je Bošnjakov primjer počeo nasljadovati! ....

„Zaspa sunce Bogu na koljenu!" počeše nasi Čiče na polazku kući pjevati tako liepo, tako glasno, tako vješto, da su se i naše stidne do dvie ljepotice uslobodile i zaovile, preliepu našu pjesmu: „Klelo, klelo momče, gizdavo djevojče!" a mi na čudo najveće jedva opazismo do sad: kako naša čeljad umno pretvara junačkim slogom sastavljene pjesme u lirički slog!

Naši pako nenadani gosti Poljaci brbljahu neprestano kano pjani ljudi bez repa i glave: jedan o nerazbornoj slobodi zemaljskoj a drugi duševnoj na toliko: da smo u jedan mah imali pred nama čitavu enciklopediju nesamo crkvenih i državnih znanostih, već i svu školu protikršćansku ili pogansku s njezinima sustavî, ustrojî i naporî još od postanka, iliti od one dobe . . . kadano se prvi čovjek i prva žena okusi zabranjena voća od poznanja „zla i dobra! . . .“

Ružica nam hćede n taj par o ovoljetnom cvjetnom pramaljeću, i budućoj jeseni prilagodno da pripovjeda, kako najme cvjeće svojim mirisom najprije prama nebu otvora se i svoje pupovje razvija u vis s kitnjastima rojtama kao s iglicama ili zlatnim bumbačama; ljetom pako zavrgnjen jurve sjemeni ili prašni zametak k zemlji obraća, štono kao zrjlo voće ili se obere ranije jali kasnije, ili pako pušljivo sa zrjelim opada sámo, da i nama tako priljubljivo pokaže plastičnim načinom život čovječanski duševni t. j. umni, i tjelesni t. j. zemaljski vrjemeniti.

A Milica hćede pričati o pčelici i umjetnu cvjeću, kako je naime ovoga proljeća zabasala njekako kroz prozor pčelica k njoj u sobicu, gdjeno je pred njom otvorena škatulja . . . puna bila liepa cvjeća načinjena i napravna rukom umjetnicom tako vješto: da se je ista uboga ali pomna i radena pčelica prevarila . . . i tamo priletjela . . . da tuj nakupi i voska i meda!

Ali brbljavi Slobodovski i Zidarovski zaglušiše svojom vikom i žestinom svekeliko družtvo naše na toliko: da od našega divana ništa drugo nerazabrasmo — do jedinih makar i ženskih, — no ipak mudrih i pametnih njekoliko rječih: da bi ta premudra gospoda bila zapitana, s koje se strane jedu mušmule? s bibka li, ili s cvieta? Šta bi nam na to odgovorili? . . . . .

„Mi smo bili u Francuzkoj i Talijanskoj, Inglezkoj, u Ameriki, Indiji i Perziji! — mi znamo svih narodah povjest predkršćansku i kršćansku; njihove znanosti, izume i naprjedke bilježimo; znamo za prvobitna sjedala ljudska: Fi — Son bo-je Indus, Gehon-Ganges, a o Tigru i Eufratu — jeli Slobodovski, reče Zidarovski, ta bili smo i u Kalkuti — ni dvojbe nije;? Paradiz je dakle tamo bio ili zemaljski raj njegda, gdjeno i danas još rečene teku rjeke i potoci, t. j. zemlje od Ganga — do Eufrata!“

„Baš ste pogodili!“ odgoveri Ivo „ele ako svuda u vašoj znanosti budete takove, srjeće, ko ovdje, lasno ćete proći putem svih nadri — i nazovi učenjakah, koji tjerajuči lisice — iztjeraše vuka i kurjaka; — pošto nemogahu ili nehtijahu nezavisno tjerati znanosti, već krivim putem i u svetinju Sveta Pisma bezbožno zadirkivahu!“

„Ta jeste li bili u Kajiru? Jeste li plavi jeste li bjeli Nil proučili?“

„Uzporedite sad ovo mjestopisje sa Mojzijevim izvještajem; pa ćete vidjeti da se Misirskim, Nubijskim i Abisinškim Ejalatom (Hevilat) Vilajetom, s brdî, s izvorî tamošnjima po sve Sveto Pismo slaže od slova do slova, od rječi do rječi, a i kako nebi to Mojzija bio znao, što je pisao? i to bolje od vas!?“

„Od Nila dakle jednog i drugog, pa preko Arabije do perzijanskoga zaljeva — trjeba — ono presretno zemljište potražiti — koje Mojzija pod imenom raja opisuje!“ „Ta zar nije dosta razgovetno označio to Mojzija u knj. por. gl. II. br. 5.? gdjeno izvjestno govori: „Nedaždjè bo gospodin Bog nad zemljom — i nebjè čovjeka, što bi zemlju obradjivao!“ „6 broj:“ Nego je potok (Nil) izvarao i zemlju, štono je svukoliku (onu) zemlju naplavljao!“

„A taj točak (vrjelo) iztječe još i danas iz tri vrjla na brdu Gešu (Gehon) tako, da pravo ima Mojsija kada veli u br. 10. II. pogl.“ Rieka se ja pako razlievala iz (toga) razkošna mjesta, da naplavi raj, odakle se razgranjuje na četiri strane. „Pa baš upravo kaže u 13. br: da je to isti onaj potok„ što zaokružuje svukoliku zemlju Abiisinsku! (Habeš, Phison.)“

Ovaj plavi iztočni potok iz Abisinije . . . . . sdružuje se s bjelim Nilom u Nubi-

ji u tako zvanoj zemlji Sunnaarskoj kod grada Chartuma, odkuda potječe veličanstven Nil i Misir natapa.

Ovdje je, t. j. u Habešu iliti Mojzijinoj Etijopiji toplina izmed 19 — 20 stupanjah... dakle podnebje takovo, da se još i sada pravo reči može: „da je tuj još i dan danas vjekovito pramaljeće!“ Tu se i pleme jedno ljudsko zove Adamitsko.

Odavle na različite strane idući — dojde se u zemlje, gdjeno sad samo dvie godišnje dobe t. j. kišna, i sušna sada pako četiri čas ovako, čas pako onako.

„Tako negovore pisci moje škole!“ reče Zidarovski „Volnej, Volter, povjestnik Velikoga Proroka Nazarenska, Renan i Nork, pa ostali Idealiste i Racionaliste osobito njemački, to su moji ljudi, oni to drugačije, kao pravi učenjaci razpravljaju, da čovjek ništa naravnijega, ništa pametnijega ni čuo ni štio nije.“

„Oh dakako! „reći će Ivo“ zato su oni na ovom svjetu već i tako srjetni bili, da se njihov život pravim blaženstvom nazvati može; mirom nutarnjim i vanjskim ponosi Pa stè i vi tim naukom odgojeni i njegovani zamjenili poljsku „Ojčiznu“ za vas pretiesnu — s prostranim i širokim svjetom, po kom se klatite od nedraga!“

„Ali molim vas, zapita ga Marijan, odkud ste? iz koje li pokrajine?“

„Ja sam iz pruske Posne i grada Pozna rodom!“

Jedva što je to izustio, zapitaše ga svikoliki, osobito pako prostiji gosti: „Ta zar i u Pruskoj ima Bosna ko i u Turskoj?“ kano iz jedna grla!

„A vi Slobodovski, odkale ste vi?“

„Iz Krakova!“ bijaše mu odgovor.

„Ele čuda“ nastavi Marijan, iz krakova slobodoumnik bez pravoga slobodoumja, republikanac brez načelah republikanskih, demokrata, brez smisla, ustavni ustrojitelj, bez strojstva, sustavnik, brez sustava, zakonodavac bez granice i medjašah! ta vi ste gospodine pravi i živi utjelovljeni „Njepozvolim“ stare Poljske!“

„Njepozvolim!“ to samo spada na Rusa, sada — kada to Poljak izusti „više pako nema ta rieč staroga svoga znamenovanja“ reče Slobodovski.

„Na Rusa! „pomoli Radomil“ ta zar on nije Slavjan? Brat? pa i bližji od ostalih?„

„Poljak je samo Poljak!“ kaza Slobodovski, pa veli: „da on Rusa neće da razumije!“

„A Francuza? a Ingleza? odgovori Radomil, zar volje slušati Neslavjane?!“

Čuje se duboki jedan glas poštena čiče bosanskoga: „Tudje ruke . . . svraba . . . nikada . . . nepočešaše!“

„Gle toga mudraca!“ opazi Slobovski.

„Mudraca bogme mudraca! „veli Radomil“ tu bo izreku tako praktičnu povjestnica svega svjeta potvrdjuje!“

„Šta je povjestnica? upade mu u rječ Slobodovski idite s Bogom! skupa š njom!“

„Akò će! „odgovori Radomil.“ U nas svaka znanost ima svoju dobu, i naravna pravila; a osim toga sav umni svjet poznaje i štuje ćudorednost i njezina vjekovita i bezpristrana sudca, vladara svega stvora!“

„Doć će mo i na to!“ upade nam u govor Zidarovski „ta materija je nestvorena, vjekovita!“

„Bila bi! da nekaže Sveti Justin, i sva krsćanska crkva š njime da neizpovjeda: „Da je Bog . . . raztjerav mračine i obrazovav gromaču, svjet stvorio!“ odgovori mu bogomio Radomil „Ta kojojgoder se stvari ja li predmetu toliko prigovara, koliko tomu, mora da je u njoj puno života i istine!“

„Ali nismo još gotovi ni sa Slobodovskim,“ prouči Radomil, zato neskačimo prijane! s jednoga predmeta na drugi, — doklegod ga po mogućnosti neizcrpimo. Ta rekli ste vi gospodine Slobodovski: „Šta će nam povjestnica?“

„Pa ako je tako, šta će nam onda i život? i sve njegove svetinje onda šta će nam?...

„Ta jučer što je bilo, sutra šta će biti, i što je danas, — zar vi to — i to gle! niječete . . . a to su samo biserne kapljice iz mora povjestnice!“

„No! pa uzmimo Roteka u šake, primetnu Slobodovski i čitajmo n. p. „o Čivuti:“ „Žudije su — žive mumije — staroga svjeta!“ „Zar je to povjest?!“

„Ej moj Gospodine! „kaže Radomil“ „Zar vi pisca takove ruke ko što je Rotek, s povjestnicom prispodabljate? miješate?“

„Uzmite svoju — uzmite rusku povjest!“ „pa tražite po njoj istinah . . . života . . . ili pako smrti . . . naroda svoga!“

„Da!“ odgovori Slobodovski „Šta ću se odatle naučiti? Zar ću progonstva ruska i njihove nepravde tumačiti?“

„I poljska! i poljska Rusom nanešena!“ opazi Radomil. „Zar ste već na Rusine vaše njekadašnje sužnje zaboravili?“ Ta Bog tuče bije, i kara do četvrtog i petog pokolenja!“

„A kako neće Rusa da ubije?“ produlji Slobodovski „ta on sve jačji biva!“

„Kako ne?!“ „I Rimljani su bili jaki — pa jih njihovi griesi i opačine strmoglaviše . . . t. j. sami se strmoglaviše!“ „Zar nisu suze n. p. patrijarka i nadbiskupa Bugarskoga, pa i još nječije . . . više ubile i karale Ruse . . . više rekoh nego li Poljaci i š njima svi Zapadnjaci?!“

„A tako biva i s drugima narodî sve po redu!“ prigovori Radomil.

U to i dan projde — a š njim i ova godina . . . Vedra noć nasta . . . Ukaza se „mliečna staza“ na nebu, i šnjom nebrojene zviezde kano ovce stada rajskoga . . . dusi starovjerja predkršćanskoga!

Zato ćemo godini Prepoštovani Otče Kajo! drugu „o Duhovî“ nastaviti, i s Bogom do kraja dotjerati.

Seoski knez.

Čitajuć vrle opise blagosovljene i izobražene zemlje na Rajni neznam ni sam kako dodjoh u selo, koje nije selo, već varoš. Tudie dragi braca dobro mi bijaše. Bratac Ilčo sakupio goste. Maloga Lovca, i Julinog sinovca. Tudie bijaše mladi jedan spectabilis. Ilčina gazdarica, rodjena mu sestrica. Udarismo u veselje, baš u veliko, zaboravismo na tuge i žalosti, te kako nam dobro bijaše; već ni nemislismo na rastanak. Nu svemu mora biti kraj i konac. Izpjeva nam Ilčo razne pjesmice, i svoju varošiadu dovrši. A ja po sliepački opjevah starom svome znancu Julkinom sinovcu slavje i napokon razidosmo se. Po ovome najpoglavitija briga mi bijaše ta: da promišljam kako ću da odgovorim mome velečastnom svećeniku nadbiskupije zagrebačke, koji ono u 26. broju „Slavonca“ predade svoje otvoreno pismo na pobratima si kneza. Nije to šala za prostog kneza, da učenomu sveštenik odgovara. Sveštenik je 12 školah učio a knez prosti čiča, nu odgovoriti se mora, jer eto je i godina na koncu; dakle treba da se dug namiri. Nu kako ću? Znam. Evo mu pisma:

Velecienjeni, velačastni gospodine svećeniće!

Vi baš udariste na mene ni kriva ni dužna. Vi niste morali mene u broju 20. Slavonca zborećeg razumjeti. Ili me niste hotili razumjeti. Ili nisam se ja dobro izjasnio. Ja ono, što vi meni naprtiste, nisam nikad reko ni tvrdio, već sam druge suzbio, i opominjo, da prvo reda neka nesude dok se neosvjedoče. Kako ću se ja indi prati? Moj govor ima tri točke: 1. da su me znanci (javni govori) poticali da ja rad njekakove molbenice poradi uvedjenja Isusovacah, udaram proti molbenici i proti Isusovcem. Jeli bi vi gospo-

dine svešteniče u tom položaju mogli drugo kazati, već što sam ja reko. Pišite sami, a ja očekujem, da vidim tu molbenicu, onda ću govorit. Točka druga je, na koju ste vi uprli da ja tvrdim da Isusovci sredstvom vjere njemačku narodnost promiću (i ovo je javni govor) što sam ja reko na to? da nam je čekati na službeno izvješće, iz koga bi saznali što je i kako je to bilo pak tada da sudimo. Je li to zlo? Treća točka moga govora je ta, da uvedjenje Jezuitah — pazi dobro! — glede poduke na kr. gimnaziji odvisi od sabora. Ako smo ustavni, mislim da nisam nikoga tim uvriedio. — Sad vidite gospodine svešteniče da ste nepravo na mene nasrnuli, i vi meni podmetnuli, što ja nisam nikad tvrdio. — Bi li ja kasnije, kad bi se o stanju stvari podpuno i točno osvjedočio, onog mnenja bio, koga su ti znanci ili drugog, to je sasvim drugo pitanje. Ja mislim da je ovo dovoljno. Želite li da ja u ime tih znanacah iliti javnog govorenja vami razjasnjenje dadem, i to ću vami za ljubav takodjer učiniti. Nu mislim, da bi to suvišno bilo. Sad imam vam velečastni gospodine odgovor od Slavonca da prinesem. On se čudi da kako je to, da vi niste ščim ste opazili nemoralnog značaja novellu, njemu obznanili, koja je to, — jer će on za volju moraliteta učiniti sve, i svoje pogrieške priznati, opozvati, i taki drugim boljim putem udariti, a da svaki može posrnuti, mislim da i vi to znate, — nu Slavonac kaže, da on nije imao nemoralnog značaja novellah, — možebiti ovdje ondje profana koja rieč je bila. — Nu sve novelle koje su u Slavoncu — razumjeva se prevedene, — jesu iz takovih spisah prevedene, koji u našoj monarhiji u najstrožije inštitute smiju doći, i tamo se nahode. Naša visoka vlada daje dobro paziti, te bi već odavno što takova zabranila. Slavonac je nadalje uvjeren, da naš tiskovni red nebi dao nemoralnosti razprostirati. — Da nije pisato sve baš u strogo religioznom smislu, to se nečudite, jer bi tada Slavonac bio Katolički list, i to naš zagrebački, kojemu neka bude slava i dika do uvieka. — Slavonac nadalje žali, da vi nećete lista mu držati, i nemislite, da nije stalo Slavoncu do svakoga sveštenika, — jer sveštenikah će uvjek biti, nu nebudu li sveštenici Slavonca držali, Slavonac će prestati. Ali nestane li više Slavonacah, tada će opet biti sveštenikah, ali ne slavonskih.

Ja sam krivo izpravio, hrapavo ugladio, mir i slogu s otim uglavljujem, sto vam iz iskrenog srca gospodine svešteniče pjevam: „Na tom mladom ljetu veselimo se, mladoga kralja mi molimo, neka svima sveštenikom, al uz njiuh i knezovom i svem svietu dade svoj blagoslov, pa će bit mir uglavljen u ostalom ostajem kao i dosele

Iskreni štovatelj i odani velečastnog sveštenika
Seoski knez,
trojedne kraljevine sin.

Svaštice.

Iz Požege. U nastavljenoj glavnoj skupštini županije ove, pretresan je visoki odpis namjestničkog vieća u tom izdat, da mogu porezovnici svoj porezni dug sa pruženjem proizvodah u naravi namirivat. Gospodi sudcem je izdat nalog, da svestrano ovo proglase, i u porazumljenju sa obćinami odmah shodna preduzmu, da ondašnje žiteljstvo ote blagodati učestnikom postane. Mi obraćamo pozornost obćinah na ovu blagu naredbu, te jim priporučujemo, da se in concreto spórazumio i glede odvoženja tih proizvodah u dotične tvrdjave Brod i Staru Gradišku ukupnimi silami jedan drugom u pomoći budu, jer da svaki pojedini proizvode svoje odvaža, je nemoguće, pošto mnogih dužnikah ni konjah ni kolah neima. U tome smislu je i sl. župan. skupština na gg. sudce naputak i poduku poslala. Za povjerenika civilnog je u Staroj Gradiški ovdašnji exaktor imenovan. — U ovoj

istoj skupštini je povodom nesreće na južnoj željeznici 19. o. m. zbivše se, odovud nad sretnim izbavljenjem svietlom banu čestitka odpravljena. — I zastupstvo sl. i kralj. grada ovoga je takodjer isto tako svietlom banu svoja čuvstva u posebnoj čestitki izjavilo. Sa radošću javljamo, da je g. predsjednik žup. stola Dr. Galac našim počastnim gradjanom postao.

Iz Djakova. (Dopis.) Dne 20. o. m. stiže nam sretno iz Rima naš preuzvišeni biskup. U večer istoga dana počastilo ga je ovdašnje pjevačko družtvo, kao svoga visokoga pokrovitelja i najvećega dobrotvora, sjajnom bakljadom i odpjevalo mu pred gradom tri pjesme. Gromoviti „živio" zaori, kad se je preuzvišeni biskup na prozoru pojavio i srdačnimi riečmi odzdravio pozdrav predsjednika istoga družtva g. Belaja. Ovo neka vam bude slabašnim dokazom one ljubavi i privrženosti, koju goji ovdašnje pučanstvo prama biskupu, uzoru i ponosu svomu.

Napomenuh vam nješto o pjevačkom družtvu, o kojem mnogi i neznaju, da takovo obstoji u Djakovu. Dopustite mi dakle, da vam koju rečem o njegovu postanku i dosadanju djelovanju. Sada u siečnju biti će tomu godinu danah, kako se je isto družtvo sklopilo nastojanjem više ovdašnjih rodoljubah a osobito g. Hinka Hladačka, profesora bogoslovja. Na moljbu družtva primio je preuzvišeni g. biskup pokroviteljstvo nad istim, dao mu za svoja vježbanja prost stan u jednoj svojih sgradah i poklonio mu 130 for. a. vr. za svoje prve potreboće. Od toga je vremena pjevačko družtvo liepo napredovalo. Neumornim trsenjem prof. Hladačka, koji, uz pripomoć još jednoga plaćenoga učitelja, sudjelujuće članove svaki dan po jedan sat bezplatno podučava, dotjeralo je dotle, da je svojim članovom, već jedno tri, četiri zabave dalo, u kojih su se, polag družtvenih štatutah, samo hrvatske i ine slavjanske pjesme pjevale. Dao dobri Bog, te si i druga mjesta domovine naše ustrojila takovo družtvo, koje samo sladkim majčinim glasom ili srodnim mu bratskim pjeva rodu svomu i tim mu slavu širi, a ponos budi.

Znam, da ste radostnim srcem čitali one redke zagrebačkoga katoličkoga lista, iz kojih saznaste, da je naš velezaslužni pisac preč. g. Franjo Rački imenovan apoštolskim protonotarom. Drago mi je, što vam mogu priobćiti nemanje radostnu viest, da je naime sv. otac papa odlikovao i g. Jurja Tordinca, ravnatelja dioecezanske pisarne, imenovao ga svojim začastnim komornikom. Koji ga zna kao muža poštena i značajna, svećenika revna, domoljuba vrla, koji je bio jedan onih mladih rodoljubah, koji su cielim oduševljenjem svoga plemenita srca prionuli uz zastavu narodnosti, te joj vierno služili i riečju i činom, i perom i djelom, taj će se radovati tomu odlikovanju, koje ga je zapalo.

„Glasonoša", list, koji od sad u Beču izlazi, imade sliedeće novosti, koje našem obćinstvu priobćujemo:

(Promjene kod uzv. kralj. dvorske kancelarije dalm.-hrvatsko-slavonske.) Perovodni pristav, veleuč. gosp. dr. Dimitrija Musulin imenovan je tajnikom viećničkim kod vis. banskog stola u Zagrebu i substitutom državnog nadodvjetnika; naš vrstni spisatelj, veleuč. gosp. dr. Napoleon Špun-Strižić postao je pravim dvorskim perovodjom, a gospoda začastni perovodni pristav Jovan Živojnović, i perovodni vježbenik, Žiga pl. Jagušić pravimi perovodnimi pristavi kod pomenute uzvišene dvorske oblasti.

— Njegovo apoštolsko Veličanstvo dostojalo je previšnjom odlukom od 26. studenoga dozvoliti, da se crkva grčko-nesjedinjena, a tako i osobe i stvari, k istoj spadajuće imadu u buduće u svihkolikih uredovnih pismih i dopisih nazivati: „grčko-iztočne" (griechisch-orientalisch).

— Godine 1773. utemeljio je tadanji ban trojedne kraljevine dalmatinsko-hrvatsko-slavonske, podmaršal grof Battyany zakladu, namienjenu na to, da se kamatami od iste iz dužničkoga zatvora bečkoga izkupljuju takovi uznici, kojim obitelji oskudjevaju sa zatvora njihova.

Ovaj iskup biva svake godine u oči Božića, i obično budu izkupljeni siromašni zanatnici.

— Njeg. preuzvišenost, prezaslužni biskup bistrički, g. Stjepan Moyses, povratio se je nakon svojega tronedjeljnoga boravljenja u Beču, dne 21. o. m. u svoju biskupiju.

(Književnost i novinarstvo.) Dobili smo dvie knjige: 1. Uzajemna slovnica ali mluvnica slavjanska. 2. Sveta brata Ciril i Metod, slavjanska apostola. Spisao Matia Majar, Ziljski. Ovo je prvi pokus kako bi se svi Slavjani jednom literaturom porazumjeti mogli, i doista kako se iz otih knjigah osvjedočismo, nami Jugoslavijanom bi bio taj način pisanjah vrlo razumljiv. Da se o plemenitom nastojanju spisatelja i o istom sveobćem slavjanskom jeziku i naše obćinstvo osvjedoči oglasit ćemo izvornu objavu u budućoj godini.

Mi smo dobili u Beču izlazeće novine u njemačkom jeziku pod naslovom: „Die Zukunft." Ove novine imaju za geslo medjusobno porazumljenje svih narodah austrijskih, a glavna zadača jim je promicati interese u obće Slavenah, a napose naše domovine. Mi obraćamo pozornost naših čitateljah na taj list, koji izlazi svake nedjelje pojedanput, a ciena mu je na godinu 10 for., na pol godine 6, a na četvrt 3 for. Bog neka dade da se ta svrha, koju ote novine žele, postići i bez koje nema spasa u Austriji, što prije postigne.

Tiskarna Miroslava Kraljevića u Požegi.

